

78894

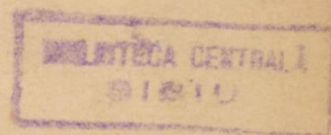
PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VA!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

*Document de la
Judec. pe 63-13.*

Biblot. rus -

1

1963

1930

0 JUL 2005

(26)

. 9.5-

4768 ✓

SUMAR

Cuvîntarea tovarăşului Chivu Stoica rostită la adunarea solemnă cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a eroicelor lupte din februarie 1933 ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti	3
--	---

ARTICOLE

GH. IONIŢĂ, M. C. STĂNESCU, M. COVACI : Acţiuni de solidarizare ale maseilor muncitoare din România cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti din ianuarie-februarie 1933	19
A. DEAC, GH. MATEI : Mişcarea de solidaritate internaţională cu luptele eroice ale ceferiştilor şi petroliştilor din 1933	35
GH. ȚUȚUI, V. G. IONESCU : Făurirea Partidului Muncitoresc Român, victorie deplină şi definitivă a leninismului în mişcarea muncitorească din România.	51
*** Înfriingerea Grupului de armate „Ucraina de sud”. Izgonirea ocupanţilor fascişti din Moldova sovietică. Eliberarea Romîniei	69

RECENZII

„Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei. 1941—1945”, Gh. Zaharia	121
---	-----

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Revue Roumaine d'histoire”, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Romine, 1962, 298 pag ; N. N. CONSTANTINESCU, V. AXENCIUC : „Capitalismul monopolist în România”, Editura politică, 1962, 326 pag. ; „Hohenzollernii în România”, Editura politică, 1962, 96 pag. ; „Fapte din Berlinul occidental”, Editura politică, 1962, 224 pag. ; „Studii şi articole de istorie”, vol. IV, Editura ştiinţifică, 1962, 440 pag. ; JAIME DIAZ ROZZOTTO : „Caracterul revoluţiei guatemaleze”, Editura pentru literatură străină, Moscova, 1962, 352 pag.	132
--	-----

INFORMAȚII

Al IV-lea Congres al F.I.R.	144
-------------------------------------	-----

Cuvîntarea tovarăşului Chivu Stoica rostită la adunarea solemnă cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a eroicelor lupte din februarie 1933 ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti

Tovarăşi,

Clasa muncitoare, oamenii muncii de la oraşe şi sate, întregul nostru popor sărbătoresc astăzi împlinirea a 30 de ani de la eroicele lupte ale ceferiştilor şi petroliştilor din februarie 1933 — una din cele mai grandioase bătălii de clasă purtate de proletariatul ţării noastre, care au înscris o pagină de glorie nepieritoare în istoria mişcării muncitoreşti, a luptei poporului român pentru libertate, împotriva jugului exploatării, pentru interesele sale vitale.

Împietind revendicările economice, pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă, cu obiective politice — pentru democraţie şi progres social —, înfruntînd teroarea sălbatică a regimului burghezo-moşieresc, clasa muncitoare din România s-a ridicat în repetate rînduri la luptă. În istoria mişcării noastre muncitoreşti au rămas înscrise asemenea momente eroice ca puternica demonstraţie a muncitorilor de la Galaţi din 1916 împotriva războiului, demonstraţia de la 13 decembrie 1918 a muncitorilor din Bucureşti, valul revoluţionar din anii 1918—1920 şi lanţul grevelor din această perioadă, culminînd cu greva generală din 1920, care a cuprins întregul proletariat şi alte categorii de oameni ai muncii. Plămădit în focul acestor bătălii, Partidul Comunist din România a condus clasa muncitoare la un şir de acţiuni revoluţionare, printre care un loc de cinste îl ocupă luptele din 1929, în care şi-au vărsat sîngele minerii din Lupeni.

Prin amploarea şi caracterul lor combativ, revoluţionar, prin forţa şi nivelul organizării, prin învăţămintele bogate şi efectele lor în viaţa socială, marile lupte din februarie 1933 au ridicat pe o treaptă mai înaltă aceste tradiţii, au constituit un moment de cotitură în dezvoltarea partidului şi a întregii noastre mişcări muncitoreşti.

În februarie 1933, clasa muncitoare, sub conducerea avangărzii sale, partidul comunist, şi-a demonstrat forţa revoluţionară, s-a manifestat cu putere pe scena istoriei ca clasa socială cea mai înaintată, exponentul intereselor vitale ale întregului popor. În aceste lupte s-au întărit rîndurile partidului, legăturile sale cu masele muncitoare, s-a manifestat puternic capacitatea sa de a mobiliza oamenii muncii şi a-i conduce în lupta pentru înfăptuirea misiunii sale istorice, pentru eliberarea poporului din jugul exploatării burghezo-moşiereşti şi al înrobirii imperialiste.

Eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor au prilejuit totodată o viguroasă afirmare pe arena internațională a proletariatului român. În condiții când reacțiunea internațională trecuse la ofensivă, când în Germania fusese instaurată dictatura lui Hitler și bezna fascismului începea să se întindă deasupra Europei, luptele din februarie au constituit un mesaj înflăcărat adresat proletariatului de pretutindeni, au demonstrat spiritul revoluționar și eroismul clasei muncitoare din România — detașament de luptă al mării armate internaționale a celor ce muncesc.

Luptele din februarie au avut loc pe fondul crizei economice din 1929—1933, care a bîntuit lumea capitalistă, a paralizat capacități de producție considerabile și ramuri industriale întregi, a dat cu mulți ani înapoi producția țărilor capitaliste, a aruncat în străzi milioane de șomeri, de țărani și fermieri ruinați.

Burghezia monopolistă din țările capitaliste înaintate economic a urmărit ieșirea din criză atît pe spinarea maselor muncitoare din propria țară, cît și pe seama popoarelor din țările aflate în dependența lor, orientîndu-se totodată spre fascism, ca instrumentul cel mai ascuțit împotriva libertăților democratice și al pregătirii războiului antisovietic.

Înapoierea economică și dependența Romîniei față de marile monopoluri imperialiste au făcut ca în țara noastră criza să se manifeste în mod deosebit de acut, determinînd scăderea aproape la jumătate a producției industriale, închiderea a numeroase fabrici, falimentul unui șir de întreprinderi, creșterea șomajului de masă, crahuri bancare, toate acestea împletindu-se cu efectele grave ale crizei în agricultură.

Căutînd ieșire din dezastrul economic, guvernele burghezo-moșierești au contractat în Apus o serie de împrumuturi în condiții înrobitoare, au acceptat așa-zisul „plan de asanare” de la Geneva, faimoasele „curbe de sacrificiu”, care loveau cu cruzime în populația muncitoare prin reducerea sau suspendarea plății salariilor muncitorilor și funcționarilor și concedierea a 30 la sută din numărul acestora, au concesionat trusturilor străine importante surse de venit național, au acceptat controlul direct al acestor trusturi asupra gestiunii financiare a marilor instituții de stat, ca Banca Națională, căile ferate, România fiind astfel și mai adînc înfeudată capitalului monopolist străin.

Generațiile tinere nici nu-și pot închipui suferințele îndurate de oamenii muncii în acei ani ! Scăderea repetată a salariilor, concedierile masive și pensionările forțate, diferitele taxe și impozite, scumpirea articolelor de primă necesitate au dus clasa muncitoare la un grad de sărăcire de nesuportat ; răsfrîngerea la sate a efectelor crizei, devalorizarea produselor agricole, povara datoriiilor, impozitelor și cametei aduseseră la ruină și înfometare țărănimea ; cu salariile derizorii neplătite cu lunile, funcționarii de stat, învățătorii și profesorii duceau o existență de mizerie ; erau loviți și micii meseriași, micii negustori și chiar micii industriași.

În același timp, Romîniei, pion al politicii marilor puteri imperialiste, îi erau impuse sarcini militare grele în vederea pregătirii unei noi agresiuni antisovietice.

Toate acestea au intensificat procesul de pătrundere a capitalului monopolist, au dus la știrbirea suveranității și la subjugarea și mai accentuată a țării de către puterile imperialiste.

Ofensiva economică a claselor dominante împotriva nivelului de trai al maselor se împletea, pe plan politic, cu restrângerea libertăților și drepturilor democratice. Concomitent cu votarea legilor antimuncitorești care interziceau dreptul la grevă, cu dizolvarea sindicatelor unitare, excluderea din parlament a deputaților aleși de masele muncitoare pe listele Blocului muncitoresc-țărănesc, cercurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii sprijineau și încurajau din ce în ce mai fățiș organizațiile teroriste fasciste.

Politica reacționară, antipopulară a guvernelor burghezo-moșierești a dus la o deosebită ascuțire a contradicțiilor sociale — în primul rând a principalei contradicții de clasă, dintre proletariat și burghezie.

Încă în cursul anului 1929 s-au desfășurat în întreaga țară acțiuni de luptă ale clasei muncitoare, a crescut numărul grevelor în diferite ramuri ale industriei. Procesul de radicalizare cuprindea mase din ce în ce mai largi ale populației muncitoare, diferite categorii sociale, găsimu-și expresie în demonstrații și acțiuni de protest ale șomerilor, ale funcționarilor publici, ale învățătorilor și profesorilor, pensionarilor, demonstrații de stradă ale invalizilor de război etc. La sate deveneau tot mai dese actele de împotrivire ale țăranilor împotriva samavolniciei administrative, a impozitelor și taxelor apăsătoare, a prețurilor de jaf la produsele agricole. Toate acestea creau premise obiective pentru desfășurarea unor acțiuni revoluționare largi, de masă și pentru unirea acestora într-un front unic de luptă sub conducerea clasei muncitoare.

Pentru îndeplinirea acestei sarcini, Partidul Comunist din România trebuia să ducă o luptă pe mai multe fronturi — împotriva burgheziei, împotriva politicii reformiste oportuniste, scizioniste a vîrfurilor social-democrației de dreapta — iar pe de altă parte contra oportunismului și sectarismului în propriile rînduri, a manifestărilor fracționiste promovate de o serie de elemente străine de interesele poporului muncitor strecurate în conducerea sa.

Tocmai în perioada cînd România intrase în criză, cînd proletariatul avea nevoie mai mult ca oricînd de un partid revoluționar puternic, combativ și unit, provocatorii Pauker-Luximin și Barbu, aventurieri politici care nu aveau nimic comun cu clasa muncitoare, au dezlănțuit criminala luptă fracționistă, care măcina și paraliza forțele partidului. O dată cu distrugerea a numeroase organizații de partid și organizații de masă, cu desconspirarea a numeroși activiști în fața organelor represive ale statului burghezo-moșieresc, aceste lupte au agravat pînă la extrem tendințele sectariste, de izolare de mase, de clasa muncitoare, în primul rînd de proletariatul din marea industrie. Abia după lichidarea luptelor fracționiste și refacerea unității rîndurilor lui, partidul a putut trece la organizarea luptei pentru interesele economice și politice ale celor ce muncesc, pentru apărarea libertăților democratice, împotriva fascismului și pregătirilor de război.

Definind obiectivele și stabilind linia strategică și tactică în vederea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerii la revoluția socialistă, Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România a dat orientarea spre întărirea legăturilor partidului cu masele muncitoare, în primul rînd cu detașamentele de bază ale proletariatului — ceferiștii, minierii, petroliștii —, spre

întărirea organizațiilor de partid din marile întreprinderi și realizarea frontului unic de jos. În același timp, în unele hotărâri și indicații ale congresului și, îndeosebi, în activitatea practică de după congres au continuat să se reflecte tendințe sectariste, oportuniste privind problemele activității de masă, rolul sindicatelor, tendințe la a căror combatere au adus o mare contribuție luptele muncitorimii ceferiste și întreaga desfășurare a evenimentelor legate de acestea.

Concentrându-și atenția spre principalele detașamente ale clasei muncitoare, partidul nostru a desfășurat o intensă activitate în rîndurile muncitorimii ceferiste, care, prin tradițiile revoluționare și spiritul ei combativ, reprezenta partea cea mai înaintată a frontului proletar. Acțiunile de luptă ale muncitorilor ceferiști care și-au găsit expresie în demonstrațiile din 29 ianuarie 1931 și februarie 1932, numeroase alte acțiuni ale clasei muncitoare și ale diferitelor categorii de oameni ai muncii, organizate de partid în întreaga țară, au culminat cu glorioasele lupte de la „Grivița” din februarie 1933.

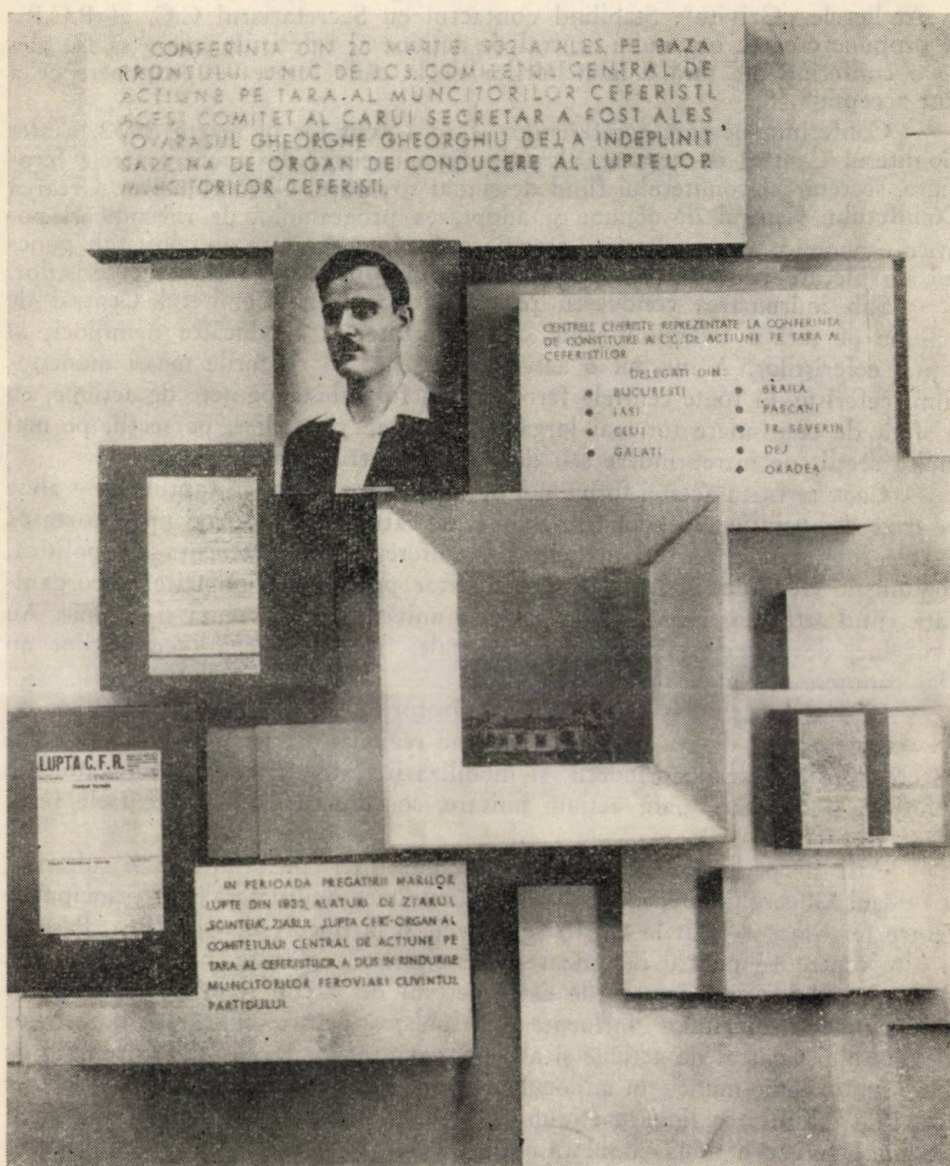
Aceste lupte au fost precedate de o muncă perseverentă a partidului în vederea realizării unității de acțiune a muncitorimii ceferiste. Lozinca frontului unic de jos, cu care era înarmat partidul, a prins viață și s-a transformat într-o realitate efectivă în focul luptelor ceferiștilor, cînd în arena luptei revoluționare au pășit detașamente de bază ale proletariatului, s-au ridicat cadre, ieșite din rîndurile clasei muncitoare, care au adus un suflu nou și metode noi în activitatea organizațiilor partidului.

O condiție de importanță hotărîtoare pentru dezvoltarea largă a luptelor muncitorimii ceferiste, ca și ale altor detașamente ale clasei muncitoare, a fost combaterea de către partid a curențelor oportuniste de dreapta și de „stînga” din propriile rînduri, exprimate în tendințele sectare de izolare și teamă de mase, în neglijarea posibilităților de îmbinare a muncii ilegale cu munca legală, în manifestările de subapreciere a activității în sindicatele ceferiste legale, reformiste, cît și de reducere a rolului sindicatelor la acțiuni mărunte, lipsite de perspectivă revoluționară.

O mare contribuție la lupta împotriva acestor tendințe, cît și la elaborarea și aplicarea în practică a noilor forme și metode ale activității revoluționare de masă a adus tovarășul Gheorghiu-Dej. (*Aplauze puternice.*)

În anul 1931, tovarășul Gheorghiu-Dej desfășurase o vie activitate la Galați pentru realizarea unității de acțiune a muncitorilor ceferiști și încheierea frontului unic de jos. Pornind de la ideea că principala condiție a reușitei în lupta revendicativă este organizarea acțiunii pe întreaga țară a muncitorilor ceferiști, el militase, încă din acel an, pentru făurirea unui organ central de front unic al muncitorilor ceferiști. Dar această formă de acțiune nu a putut fi pusă în practică datorită tendințelor oportuniste, sectariste, care se resimțeau puternic în partid.

La sfîrșitul aceluiași an, mutat disciplinar de la Galați la Dej, el duce o muncă intensă de organizare a muncitorilor ceferiști din acest oraș ; ca rezultat, membrii sindicatului C.F.R. din Dej aleg o nouă conducere, pe bază de front unic de jos, cuprinzînd muncitorii comuniști, social-democrați și fără de partid ; se elaborează un program de revendicări, pe care, într-o adunare extraordinară, îl adoptă toți muncitorii Atelierelor C.F.R. din Dej.

Grupaj de documente privind crearea, la 20 martie 1932, a Comitetului Central de acțiune pe țară al muncitorilor ceferiști, al cărui secretar a fost ales tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. (Expoziția „30 de ani de la eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști — februarie 1933 — februarie 1963“.)

La începutul anului 1932, delegat de ceferiştii din Dej, tovarăşul Gheorghiu pleacă la Bucureşti pentru a lua legătura cu muncitorii ceferişti de la Atelierele „Griviţa”. Stabilind contactul cu Secretariatul C.C. al P.C.R., el propune crearea organului central de acţiune al ceferiştilor, care să fie ales de o conferinţă pe ţară a muncitorilor de la căile ferate — propunere ce a fost acceptată.

Conferinţa pe ţară a ceferiştilor, care a avut loc în martie 1932, a ales Comitetul Central de acţiune, alcătuit din muncitori din toate centrele feroviare, secretar al comitetului fiind desemnat tovarăşul Gheorghiu-Dej. Crearea Comitetului Central de acţiune şi adoptarea programului de revendicări politico-economice al muncitorimii feroviare din întreaga ţară au constituit punctul de plecare pentru ridicarea pe o treaptă superioară a luptei ceferiştilor.

Sub îndrumarea conducerii partidului comunist, Comitetul Central de acţiune pe ţară a îndeplinit rolul de organizator şi conducător nemijlocit al luptei ceferiştilor. A început o activitate intensă în rândurile masei muncitorimii ceferiste, în toate centrele feroviare au fost alese comitete de acţiune, cu o sferă de cuprindere tot mai largă — comitete pe atelier, pe secţii, pe mai multe secţii, pe întreprindere sau depou, pe centru feroviar.

Caracteristica acestei forme noi de organizare consta în faptul că — alese pe baze democratice, în adunări deschise, de către întreaga masă muncitorească — ele reprezentau pe toţi muncitorii, indiferent de apartenenţa lor politică, comunişti, social-democraţi, membri ai altor partide sau muncitori neorganizaţi, fiind astfel expresia cea mai largă a unităţii lor de voinţă şi acţiune. Au avut loc, de asemenea, conferinţe regionale, în care delegaţii ceferiştilor au ales comitete regionale de acţiune.

Se făurea astfel o structură organizatorică a frontului unic de jos, cu un organ central de conducere, cu organe regionale şi pe întreprindere, ceea ce crea posibilitatea cuprinderii şi mobilizării întregii mase a muncitorimii ceferiste, desfăşurării unor acţiuni unitare, coordonate în toate centrele feroviare din ţară.

Atît în perioada de pregătire a conferinţei pe ţară, cît şi ulterior, tovarăşul Gheorghiu-Dej a desfăşurat o activitate multilaterală în principalele centre feroviare — atît la Galaţi şi Dej, cît şi la Bucureşti, Cluj, Iaşi, Paşcani şi alte centre — pentru organizarea muncitorimii ceferiste, pentru explicarea liniei partidului, însuşirea ei de către activul de partid şi masa muncitorilor şi înfrîngerea diferitelor influenţe oportuniste, pentru aplicarea hotărîrilor Comitetului Central de acţiune şi alegerea comitetelor locale, dînd exemplu de felul cum trebuie muncit în mijlocul maselor. Sub îndrumarea sa, o contribuţie activă la înfăptuirea liniei partidului şi crearea frontului unic de jos al muncitorimii ceferiste a adus ziarul „Lupta C.F.R.”, organul Comitetului Central de acţiune.

Este un merit al partidului nostru că — în ciuda prigoanei şi ilegalităţii, a politiciii liderilor de dreapta ai social-democraţiei, care se împotriveau colaborării cu comuniştii şi căutau să abată muncitorii pe calea tîrguielilor cu patronatul, în ciuda piedicilor puse la tot pasul de copoii siguranţei şi de cozile de topor ale direcţiei — a reuşit să realizeze politica frontului unic de jos în principalele unităţi şi centre feroviare din ţară.

Frontul unic de jos s-a dezvoltat pe baza unei munci sistematice a partidului pentru a se lega cât mai strâns de masele muncitorimii ceferiste, pentru a atrage în luptă om cu om, echipă cu echipă și secție cu secție, pornind de la cerințe concrete, imediate, de la revendicările cele mai apropiate ale muncitorilor și mobilizându-i la acțiuni unite pentru satisfacerea lor. Tocmai în acest fel, partidul a reușit să mobilizeze mase tot mai largi, să ridice lupta lor pe trepte tot mai înalte și să-i imprime un caracter politic din ce în ce mai pronunțat — pe baza faptului obiectiv că satisfacerea revendicărilor economice arzătoare se împletea în mod inevitabil cu lupta împotriva întregii politici reacționare a guvernului burghezo-moșieresc.

Folosind experiența acumulată în organizarea mișcării ceferiștilor, partidul și-a intensificat totodată activitatea în rândurile altor categorii de muncitori, precum și în rândurile șomerilor și ale păturilor mijlocii. A doua jumătate a anului 1932 a cunoscut o creștere, în forme variate, a mișcărilor populare de protest împotriva politicii guvernului național-țărănist, noul atac întreprins de acesta la începutul anului 1933 împotriva nivelului de trai al maselor, prin aplicarea celei de-a treia „curbe de sacrificiu“, sporind și mai mult indignarea și revolta muncitorimii.

Acțiunile pregătitoare întreprinse de partid — adunări pe secții și ateliere, ieșiri demonstrative ale muncitorilor la direcție pentru satisfacerea unor revendicări, demonstrații în incinta atelierelor etc. — au evidențiat starea de spirit combativă a muncitorimii ceferiste, strămutînd totodată centrul de greutate al organizării luptei de la sediul sindicatului la locul de producție, în însăși incinta atelierelor.

Ieșirea demonstrativă din 28 ianuarie 1933 de la Atelierele C.F.R. „Grivița“, care a cuprins mii de muncitori și a silit direcția să accepte cererile privind plata avansului de salarii, a constituit o verificare a forțelor muncitorimii ceferiste, cu acest prilej fiind ales comitetul de acțiune pe întreaga întreprindere și adoptat un larg program de revendicări.

Ținînd seama de gradul de radicalizare a muncitorilor ceferiști, partidul a aplicat la greva din 2 februarie de la București o formă înaltă de luptă a clasei muncitoare — greva cu ocuparea întreprinderii, însoțită de organizarea unei largi mișcări de solidaritate în afară. Într-o mare adunare, miile de muncitori de la Atelierele „Grivița“ și-au exprimat hotărîrea de a rămîne în ateliere pînă la satisfacerea revendicărilor lor; ei au creat gărzi de autoapărare și pichete de grevă, care au luat asupra lor paza porților, împiedicînd pătrunderea poliției și spărgătorilor de grevă.

Această formă de luptă a fost aplicată concomitent și la grevele organizate în mod coordonat, ca parte integrantă a acțiunii pe țară, la Atelierele C.F.R. de la Nicolina-Iași, de la Galați, Pașcani, creîndu-se perspectiva unei greve generale a feroviarilor. În același timp aveau loc într-o serie de întreprinderi din alte centre muncitorești, ca: Oradea, Brașov, Constanța, Brăila, greve și întruniri ale muncitorilor pentru revendicări proprii și ca solidarizare cu muncitorii ceferiști.

În fața uneia dintre cele mai puternice manifestări de unitate, dîrzenie în luptă și solidaritate proletară, guvernul s-a văzut nevoit să înceapă trata-

Muncitorii greviști adunați în curtea Atelierelor C.F.R. „Grivița“ în timpul grevei.
(Fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.)

tive cu reprezentanții ceferiștilor, care au obținut renunțarea la scăderea salariului cu 12 la sută proiectată de guvern, redobândirea drepturilor anulate anterior, recunoașterea comitetului de întreprindere ca organ permanent de reprezentare a muncitorilor.

Întreaga desfășurare a luptelor muncitorimii ceferiste a avut un ecou puternic și în rîndurile altor detașamente ale clasei muncitoare, îndeosebi ale petroliștilor din Valea Prahovei, de asemenea greu loviți de criză și de măsurile monopolurilor străine. În cursul lunii ianuarie au avut loc puternice greve la „Orion“, „Astra Română“, „Unirea“, însoțite de manifestații pe străzile orașului Ploiești. La 1 februarie au declarat grevă cu ocuparea întreprinderii muncitorii de la „Romîno-Americana“, în jurul rafinăriei adunîndu-se și cei din alte întreprinderi petroliere. De la ciocniri violente de stradă cu jandarmii și poliștii, muncitorii petroliști au ajuns la asaltarea localului poliției din Ploiești, unde se găseau arestați delegații lor, pe care i-au eliberat prin forță.

Văzînd în amploarea și orientarea luptelor muncitorești o primejdie pentru înseși temeliile politice ale regimului burghezo-moșieresc, clasele exploatatoare au recurs la măsuri teroriste — decretarea stării de asediu, interzicerea Comitetului Central de acțiune al muncitorilor ceferiști, a comitetului de fabrică și a comitetului de grevă de la „Grivița“, a comitetelor de acțiune ale șomerilor, a comitetului antirăzboinic, a sindicatelor și tuturor celorlalte organizații muncitorești neafiliate la Confederația sindicală reformistă, suspendarea ziarelor muncitorești. Deși partidul comunist era ilegalizat din 1924, de aproape 10 ani, în februarie 1933 a fost decretată o nouă „desființare“ a lui

— ca și cum aceasta sau „desființările“ care au urmat puteau suprima legile evoluției istorice, dezvoltarea clasei muncitoare și a partidului ei comunist !

Exprimînd panica și deruta claselor exploatare, unul dintre autorii legii stării de asediu, Armand Călinescu, spunea : „*Mișcarea comunistă este o mișcare de mase și urmărește răsturnarea însăși a societății actuale. Noi am venit cu starea de asediu pentru a preîntîmpina o insurecție comunistă, care se pregătea*“. După cum se vede, nici prigoana și persecuțiile anticomuniste, nici măsurile antidemocratice, reacționare, înrădăcinate de mult în viața politică a țării, nici lipsa drepturilor și restrîngerea libertăților cetățenești, caracteristice „democrației“ burgheze ciuntite și fățarnice nu le mai erau suficiente și nu mai inspirau siguranță claselor exploatare ; în starea de asediu, tribunalele și curțile marțiale, judecățile sumare, în statornicirea unui regim militar de represiune — iată în ce-și vedeau salvarea exploatare, recunoscînd prin înseși aceste măsuri că sînt asediați de masele populare, conduse de comuniști !

La rîndul său, primul ministru Vaida-Voevod declara în parlament : „*Trebuie salvată țara trecînd peste toate legile, peste toate regulamentele, peste toate constituțiile. Fie dictatura, dar țara trebuie salvată*“. Să fie încălcate și azvîrlite peste bord chiar și legile și constituția antidemocratică, să se instituie dictatura cea mai riguroasă, să se transforme asasinatul în masă și împușcarea muncitorilor, ca la Lupeni, în metodă permanentă de guvernămînt, la aceasta îndemna „nașul“ Gărzii de fier, figură sinistră a reacțiunii burghezo-moșierești — doar-doar se va „salva țara“, adică privilegiile și huzurul asupritorilor, dominația capitalului monopolist !

Împotriva acestor sălbatice măsuri represive, partidul a stabilit să se treacă la organizarea unor noi acțiuni, care să îmbine apărarea revendicărilor cîștigate cu lupta împotriva stării de asediu, a terorii și fascismului, pentru drepturi și libertăți democratice. În aceste împrejurări, plenara lărgită a Comitetului Central de acțiune, care a avut loc la începutul lunii februarie 1933 a hotărît măsuri pentru declanșarea unui nou val de greve la Atelierele „Grivița“ și în centrele feroviare din țară.

Astfel, în ziua de 13 februarie au declarat grevă, cu ocuparea atelierelor, ceferiștii din Cluj ; populația muncitoare a orașului s-a aflat alături de lupta lor, colectînd ajutoare, organizînd greve demonstrative și demonstrații de stradă, în cursul cărora au avut loc ciocniri cu poliția și jandarmii. Viguroase acțiuni de luptă începuseră la Iași, Oradea, Timișoara și în alte orașe.

Încercînd să preîntîmpine noua grevă proiectată la „Grivița“ și să decapiteze lupta întregii muncitorimi ceferiste, guvernul a trecut la arestarea, în noaptea de 14 spre 15 februarie, a conducătorilor ceferiștilor, membri ai Comitetului Central de acțiune, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, membri ai organelor locale ale Partidului Comunist din România și Uniunii Tineretului Comunist, ai comitetelor de acțiune, ai comitetelor sindicale. Dar această nouă măsură represivă nu numai că nu a putut să împiedice desfășurarea acțiunii hotărîte, ci a îndîrjit și mai mult masele muncitorilor ceferiști, sporindu-le hotărîrea de luptă.

În dimineața zilei de 15 februarie, muncitorii de la „Grivița“, dînd un minunat exemplu de unitate proletară, curaj și eroism de masă, declară grevă, ocupînd întreaga incintă a atelierelor și cerînd respectarea cuceririlor lor din

2 februarie, imediata eliberare a conducătorilor lor arestați, ridicarea stării de asediu, existența liberă a sindicatului și comitetului de fabrică.

Deasupra Bucureștiului, care luase aspectul unui oraș asediat, răsună fără întrerupere, vibrant, șuieratul sirenei de la „Grivița“, pătrunzând în inimile oamenilor muncii și răscolind toată populația muncitorească. Valuri, valuri, mii de muncitori se revărsau spre ateliere, încât pînă departe străzile din jur deveniseră o mare de oameni. Manifestîndu-și solidaritatea, muncitorii din diferite întreprinderi ale Capitalei au organizat întreruperi ale lucrului și greve de scurtă durată, trimiterea de delegații și de mesaje greviștilor, strîngerea de alimente și ajutoare. Muncitorilor li s-au alăturat pături largi ale populației Capitalei — intelectuali, studenți, meseriași, mici comercianți, funcționari, țărani din satele apropiate.

Amploarea și combativitatea fără precedent a luptelor de la „Grivița“, perspectiva extinderii lor în întreaga țară au alarmat cercurile guvernante; au avut loc interminabile consfătuiri ministeriale, în jurul atelierelor a fost adusă armata, care a îndepărtat mulțimea ce bara accesul spre ateliere; între populație și trupe au avut loc ciocniri. În zorii zilei de 16 februarie, la refuzul hotărît al muncitorilor de a părăsi atelierele, autoritățile ordonă deschiderea focului; zeci și sute de muncitori cad uciși și răniți de gloanțe, peste 2 000 fiind arestați.

Imediat, în întreaga țară vestea represiunii de la „Grivița“ a ridicat un uriaș val de solidaritate, care s-a exprimat în greve, demonstrații, manifestații de stradă în orașe și centre muncitorești, strîngerea a zeci de mii de iscălituri de protest, publicarea de articole și declarații în presă în sprijinul muncitorimii ceferiste, ajutorarea materială a arestaților cu participarea cercurilor largi ale opiniei publice.

Niciodată poporul muncitor nu va uita jertfa de luptă a muncitorimii ceferiste, al cărei sînge, ca și al tuturor eroilor clasei muncitoare, cimentează temeliiile edificiului luminos al Romîniei socialiste de astăzi! (*Aplauze prelungite.*)

Propun, tovarăși, ca în amintirea ceferiștilor, ca și a tuturor celor căzuți în lupta pentru libertatea și fericirea poporului romîn, să păstrăm un moment de reculegere! (*Asistența păstrează un moment de reculegere.*)

Tovarăși,

Cu toată reprimarea sîngeroasă și teroarea dezlănțuită împotriva mișcării muncitorești, eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor au constituit, atît prin rezultatele lor imediate, cît și prin influența profundă pe care au avut-o asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor, o mare victorie politică a proletariatului.

Sălbatica represiune de la „Grivița“ nu a înfrînt voința de luptă a clasei muncitoare. Dimpotrivă, anii care au urmat au cunoscut o continuă creștere a acțiunilor de luptă muncitorești.

Luptele purtate de clasa muncitoare în februarie 1933 au dat o grea lovitură regimului burghezo-moșieresc, au adîncit procesul de șubrezire a acestuia. Urmarea imediată au fost demisia guvernului de „mînă forte“ al lui

Grupaj de documente privind desfășurarea eroicelor lupte ale muncitorilor cefești de la „Grivița” din 15—16 februarie 1933.
(Expoziția „30 de ani de la eroicele lupte ale muncitorilor cefești și petroliști — februarie 1933 — februarie 1963”.)

Vaida-Voevod, în care vîrfurile reacţiunii din ţară şi de peste hotare îşi puse-
seră mari speranţe, frînarea ofensivei capitaliste împotriva nivelului de trai
al celor ce muncesc şi satisfacerea unor revendicări ale acestora, renunţarea
la aplicarea „planului de la Geneva“, retragerea controlorilor străini.

Luptele din februarie au însufleţit forţele democratice antifasciste, au
întîrziat cu un şir de ani fascizarea ţării. A fost amînată aplicarea planurilor
de creare a unei „noi aşezări constituţionale“, elaborate la începutul anu-
lui 1933, care trebuia să înlăture regimul partidelor politice şi să consfinţească
instaurarea dictaturii regale.

În februarie 1933 existau condiţii ca, alături de ceferiştii din ateliere,
să fie atraşi în luptă şi muncitorii din celelalte sectoare de activitate ale
C.F.R. ; era, de asemenea, posibil ca luptele ceferiştilor şi petroliştilor să se
transforme într-o grevă generală, cu solidarizarea în jurul lor a celor mai
largi pături ale populaţiei, a acţiunilor de luptă ale ţărănimii. Dacă aceasta
nu s-a realizat, dacă şi în perioada consecutivă luptelor din februarie rezul-
tatele dobîndite pe linia întăririi legăturilor partidului cu masele n-au fost pe
deplin fructificate, cauza rezidă în puternicele rămăşiţe ale oportunismului,
sectarismului, tendinţelor de izolare de mase care mai existau în activitatea
partidului şi a conducerii sale din acea vreme.

Procesul înscenat conducătorilor muncitorimii ceferiste şi petroliste s-a
transformat într-o tribună de demascare a regimului burghezo-moşieresc, de
propagare a politicii partidului comunist, ca apărător curajos şi ferm al inte-
reselor celor ce muncesc. Deşi în lanţuri, acuzaţii — prin cuvîntul lor care
dezvăluia adevărul despre viaţa de mizerie, suferinţe şi robie a oamenilor
muncii, arăta ţelurile de luptă ale partidului — au devenit ei înşişi acuzatori.
Cînd, la unul din interogatorii, comisarul regal i-a cerut „să răspundă la în-
trebări, nu să acuze“, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a răspuns : „...nu
eu acuz ! poporul muncitor acuză ! şi el trebuie să afle — mai ales din această
sală — că, cu oricîte împotriviri, va veni vremea răspunderilor pentru acei
care i-au hărăzit o soartă de robi“. Iar ameninţarea preşedintelui că va sus-
penda dezbaterile îşi atrage răspunsul : „acesta este un proces istoric care nu
poate fi suspendat. El va înceta, pur şi simplu, o dată cu înlăturarea exploatării“. Şi, într-adevăr, tovarăşi, marele proces istoric al luptei poporului pentru
libertate nu s-a sfîrşit atunci — el a continuat şi a dus la condamnarea pe
vecii-vecilor a regimului de exploatare şi asuprire în ţara noastră ! (*Aplauze.*)

Prin larga acţiune de solidaritate a maselor muncitoreşti, prin cuvîntul
sutelor de martori care, înfruntînd ameninţările şi persecuţiile, veneau la proces
din toate colţurile ţării pentru a-i apăra pe conducătorii ceferiştilor şi petro-
liştilor şi a-şi exprima adeziunea la lupta lor, prin nenumăratele mesaje, mo-
ţiuni, scrisori provenind din rîndurile a diferite categorii sociale şi care cereau
eliberarea arestaţilor, procesul a constituit o continuare, cu alte mijloace, a
eroicelor lupte din februarie 1933.

Tovarăşi,

Luptele ceferiştilor şi petroliştilor din 1933 au exercitat o înrîurire pro-
fundă asupra întregii dezvoltări ulterioare a mişcării revoluţionare din ţara
noastră, asupra istoriei patriei.

Pentru clasa noastră muncitoare luptele din februarie au însemnat o mare școală de educație revoluționară, au contribuit la ridicarea puternică a conștiinței sale de clasă ; ele au arătat în mod deosebit de pregnant că forța clasei muncitoare stă în unitatea ei, că unitatea de acțiune este o condiție esențială pentru asigurarea rolului ei conducător în lupta împotriva claselor exploatoare.

Luptele din februarie au dat o lovitură oportunismului și reformismului din mișcarea muncitorească ; pentru clasa muncitoare a devenit mai clar că năzuințele ei de eliberare din jugul exploatării și asupririi își pot găsi realizarea numai sub conducerea partidului comunist, pe calea luptei revoluționare, calea marxism-leninismului. (*Aplauze.*)

Clasa muncitoare s-a manifestat, pe arena vieții politice, ca singura forță socială capabilă să unească în jurul său pe toți cei ce muncesc, să-și asume rolul de conducător al poporului muncitor în lupta de eliberare. În timp ce clasele exploatoare și partidele lor politice se afundau tot mai adânc în mlaștina trădării intereselor naționale și aservirii țării, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, și-a demonstrat patriotismul fierbinte, hotărârea de luptă pentru apărarea suveranității și independenței naționale. Aceasta a făcut să crească puternic rolul clasei muncitoare ca forța cea mai înaintată a societății și prestigiul partidului comunist în rîndurile celor ce muncesc.

Asasinatul în masă împotriva ceferiștilor, samavolniciile și măsurile represive împotriva întregii muncitorimi și a altor păături ale oamenilor muncii, încălcarea brutală a celor mai elementare drepturi cetățenești, ofensiva împotriva nivelului de trai al celor ce muncesc — toate acestea au slăbit influența în mase a partidelor burgheze, îndeosebi a partidului național-țărănesc.

O covârșitoare însemnătate au avut luptele din februarie în viața partidului.

În cursul și în urma luptelor din februarie, partidul s-a legat strîns de detașamentele de bază ale clasei muncitoare. El s-a întărit prin intrarea în rîndurile sale a celor mai combative și mai revoluționare elemente proletare, lucru de o deosebită importanță dată fiind situația nesatisfăcătoare a compoziției sociale a partidului lăsată moștenire de luptele fracționiste.

În luptele din februarie și în cele desfășurate în anii ce au urmat, din rîndurile clasei muncitoare s-au ridicat numeroase cadre de conducători revoluționari căliți, legați inseparabil de masele muncitorești și cu o bogată experiență a activității nemijlocite în rîndurile acestora. Cadrele ridicate în această perioadă au avut un rol de bază în întărirea partidului, în călirea lui politică-ideologică, în sudarea unității de nezdruccinat a rîndurilor lui, ceea ce a dat partidului posibilitatea de a conduce cu succes lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste, pentru desfășurarea revoluției populare și construirea socialismului. Capacitatea de organizare a maselor muncitoare, clarviziunea politică, înalta principialitate și dîrzenia neînduplecată în fața dușmanului, fidelitatea față de interesele clasei muncitoare, ale poporului, sînt trăsături caracteristice ale acestor cadre, avînd în frunte pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. (*Aplauze puternice, prelungite, urale.*)

Luptele ceferiștilor și petroliștilor au constituit un izvor bogat de învățăminte pentru toate sectoarele de activitate ale partidului, l-au îmbogățit cu

experiența deosebit de prețioasă a organizării unor acțiuni revoluționare de mare amploare. Aplicând în viață aceste învățăminte, partidul a organizat și condus în anii care au urmat numeroase acțiuni de masă — greve, manifestații și demonstrații ale proletariatului, mișcări țărănești, ale păturilor mijlocii orășenești.

Luptele din februarie au contribuit la dezvoltarea legăturilor partidului în rândurile diferitelor pături sociale. Aceasta s-a vădit în anii 1934—1937 prin crearea unui șir de organizații legale, cu caracter democratic progresist, antifascist, cu participarea unui mare număr de intelectuali, scriitori, oameni de știință și cultură, în rezultatele obținute de partid pe calea făuririi în această perioadă a unui larg front popular antifascist.

Ecoul pe care l-au avut aceste lupte în rândurile țărănimii și-a găsit expresie în înființarea, în 1933, a Frontului plugarilor, organizație democratică a țărănimii muncitoare, care încă în 1934 a încheiat un front comun de luptă cu partidul comunist, în intensificarea acțiunilor țărănești de luptă.

Desfășurându-se în plină perioadă a crizei economice mondiale și fiind îndreptate nu numai împotriva capitalului autohton, ci și a pozițiilor deținute în țara noastră de monopolurile și băncile străine, împotriva pregătirii războiului antisovietic, luptele din februarie au avut o mare importanță internațională, au lovit în politica și în interesele imperialismului. A crescut prestigiul internațional al clasei muncitoare din România, mișcarea comunistă a dat o înaltă apreciere luptelor muncitorimii ceferiste. Organul de presă al Internaționalei Comuniste scria că luptele ceferiștilor și petroliștilor „vor intra în istoria mișcării muncitorești internaționale ca una din paginile ei minunate“.

Ca primă ridicare a proletariatului după instaurarea dictaturii hitleriste în Germania, luptele din februarie au demonstrat că clasa muncitoare este principala forță a luptei antifasciste; numeroase partide comuniste și muncitorești, subliniind aportul pe care formele și metodele de organizare și de luptă folosite de proletariatul român l-au adus la îmbogățirea tezaurului comun de experiență revoluționară al clasei muncitoare, au arătat totodată că aceste lupte reprezintă un exemplu însuflețitor și un îndemn pentru proletariatul propriu. „În această perioadă — arăta în Apelul său Comitetul internațional al muncitorilor feroviari —, eroica luptă a muncitorilor feroviari români constituie un semnal. Pentru muncitorii feroviari din toate țările ea este dovada că forța clasei muncitoare este imensă și de neînvins atunci când este unită, avînd la bază frontul unic revoluționar“.

„Orice muncitor — scria organul Partidului Comunist Englez, ziarul „Daily Worker“ din 18 februarie 1933 — va vedea în acest eroism al muncitorilor români o reflectare a hotărîrii de a lupta, cu orice risc, împotriva forțelor reacțiunii capitaliste din toate țările. Noi ridicăm făclia aprinsă, ținută de tovarășul nostru muncitor din România și o ducem înainte în lupta contra «propriei noastre» clase dominante“.

Însuflețită de ideile internaționalismului proletar, clasa muncitoare de pretutindeni și-a manifestat activ solidaritatea cu muncitorimea română. Cu o mare forță s-a făcut auzit glasul frățesc al poporului sovietic, mii de mesaje de solidaritate au venit din Franța, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, Grecia, Anglia, Italia și alte țări ale Europei, ale Americii, Asiei, Africii, din Australia. Cercuri largi ale opiniei publice democratice, reprezentanți marcanți

ai culturii mondiale și-au exprimat simpatia față de eroicii muncitori de la „Grivița“, au protestat împotriva asasinatului în masă, împotriva politicii teroriste a guvernelor burghezo-moșierești.

Tovarăși,

Privite în perspectiva istorică, luptele din februarie 1933 sînt premergătoare marilor bătălii revoluționare care au dus clasa muncitoare din țara noastră, în fruntea maselor oamenilor muncii, la victoria asupra claselor exploatare.

În anii întunecați ai dictaturii fasciste, cînd România a fost tîrîită în prăpastia războiului criminal antisovietic, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, ținînd sus steagul apărării intereselor naționale, a desfășurat o neobosită activitate pentru unirea și mobilizarea tuturor forțelor patriotice în lupta împotriva dictaturii antonesciene și a ocupanților hitleriști.

Urișul potențial revoluționar al clasei noastre muncitoare și maselor largi ale oamenilor muncii, care și-a găsit expresie în luptele din februarie 1933, s-a manifestat din plin în desfășurarea insurecției armate de la 23 August 1944 și a revoluției populare care i-a urmat, în lupta dusă de poporul român pentru instaurarea regimului democrat-popular și construirea socialismului. (*Aplauze prelungite.*)

S-a schimbat fundamental înfățișarea patriei noastre. România a devenit o țară înaintată, cu o industrie și o agricultură socialistă în plină dezvoltare, cu o cultură înfloritoare. În țara noastră, în care a fost lichidată exploatarea omului de către om, oamenii muncii trăiesc o viață nouă, ca stăpîni ai propriilor destine, bucurîndu-se de roadele muncii lor, de rezultatele dezvoltării continue a economiei naționale.

Cea mai măreață cucerire a poporului, care umple de mîndrie inimile oamenilor muncii, este victoria deplină a socialismului. S-a împlinit astfel idealul pentru care au luptat cei mai buni fii ai poporului muncitor, pentru care au înfruntat teroarea sălbatică, prigoana ilegalității, temnițele și lagărele, pentru care mulți dintre ei și-au jertfit viața — figuri luminoase de eroi, păstrate pe veci în inima clasei muncitoare, în filele istoriei de luptă a poporului român !

Eroica noastră clasă muncitoare, continuînd cu cinste, în noile condiții istorice, glorioasele ei tradiții revoluționare, își îndeplinește cu deplin succes misiunea de forță conducătoare a societății noi. Într-o unitate de nezdruccinat, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea muncesc cu însuflețire, concentrîndu-și toate forțele spre îndeplinirea mărețului program trasat de Congresul al III-lea al partidului în vederea desăvîrșirii construcției socialiste și trecerii treptate la comunism. (*Aplauze puternice, îndelungate.*)

Întregul popor urmează cu nemărginită încredere și dragoste Partidul Muncitoresc Român, în care vede pe conducătorul său ferm și încercat, călit în lupte. Sudat printr-o coeziune interioară de nezdruccinat, legat indisolubil de masele muncitoare, partidul nostru este astăzi mai puternic ca oricînd.

Călăuzindu-se neabătut, cu fidelitate, după învățătura lui Marx, Engels, Lenin, Partidul Muncitoresc Român militează consecvent pentru întărirea unității de luptă a mișcării comuniste mondiale, pe baza principiilor marxism-leninismului, pentru continua întărire a prieteniei frățești și a unității popoare-

lor marii comunități a țărilor socialiste, pentru triumful principiilor coexistenței pașnice, pentru victoria cauzei socialismului și păcii. (*Aplauze.*)

Oamenii muncii din țara noastră, care și-au cucerit libertatea cu prețul atîtor jertfe de sînge, sînt pătrunși de sentimentele solidarității cu clasa muncitoare internațională, cu frații lor de clasă din țările capitaliste, cu popoarele care luptă pentru sfărîmarea jugului colonial, cu toți cei care în lumea întreagă luptă pentru libertate și progres social, pentru pace. (*Aplauze puternice.*)

Tovarăși,

Tradițiile revoluționare ale poporului român, amintirea eroicelor lupte ale cefeștiștilor și petroliștilor însuflețesc pe oamenii muncii din țara noastră în munca lor plină de elan, sub steagul partidului, pentru dezvoltarea marilor cuceriri revoluționare, pentru înflorirea Republicii Populare Romîne, pentru obținerea unor noi și noi victorii, cît mai strălucite, pe drumul desăvîșirii construcției socialiste în scumpa noastră patrie !

(*Aplauze furtunoase, urale. Întreaga asistență ovaționează îndelung pentru Partidul Muncitoresc Român, pentru Comitetul său Central, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.*)

Acțiuni de solidarizare ale maselor muncitoare din România cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933

GH. IONIȚĂ, M. C. STĂNESCU, M. COVACI

Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie—februarie 1933 se înscriu în istoria partidului și a poporului nostru ca una dintre cele mai grandioase bătălii de clasă purtate de proletariatul din România; ele reprezintă o pagină de glorie nepieritoare în istoria luptei poporului român pentru libertate, împotriva exploatării și asupririi.

Fiind îndreptate împotriva reacțiunii burghezo-moșierești, a politici de fascizare a țării și a monopolurilor străine, marile bătălii de clasă din ianuarie—februarie 1933 au avut un ascutit caracter politic. Luptele de baricadă din București, grevele și demonstrațiile de stradă din Cluj, Iași, Valea Prahovei etc., acțiunile hotărâte de solidarizare cu acestea ale maselor populare din întreaga țară, puternicul val de nemulțumiri manifestate în diferite feluri de alte categorii de oameni ai muncii au pus în pericol dominația de clasă a burgheziei și moșierimii, au dezvăluit caracterul profund reacționar al politicii cercurilor conducătoare, politica antimuncitorească, oportunistă a liderilor reformiști.

Marile bătălii de clasă din 15—16 februarie de la „Grivița” au constituit o continuare și o dezvoltare, pe o treaptă mai înaltă, a luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie și începutul lui februarie 1933. Muncitorii de la C.F.R. — cetatea cea mai înaintată a proletariatului din România — au dat în acele zile o pildă de neasemuit eroism revoluționar.

Eroicele lupte duse de muncitorimea ceferistă, și în primul rând de feroviarilor de la „Grivița”, au constituit, atât prin rezultatele lor imediate, cât și prin influența profundă pe care au avut-o asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor, o mare victorie politică a proletariatului român. Proletariatul, și în special muncitorii ceferiști și petroliști, s-a afirmat ca exponent al intereselor vitale ale întregului popor, pentru apărarea independenței și a suveranității țării, stegarul luptei împotriva politicii antipopulare și antinaționale a claselor exploatare de ieșire din criză prin aruncarea tuturor poverilor pe seama maselor muncitoare, de subordonare a intereselor țării față de marile monopoluri apusene.

În timpul luptelor din ianuarie—februarie 1933 a crescut considerabil influența politică și ideologică a partidului comunist atât în rândurile clasei muncitoare, cât și ale celorlalte categorii de oameni ai muncii. În timpul desfășurării lor s-au ridicat un număr mare de conducători

de partid, strâns legați de popor, însuflețiți de spirit revoluționar, care s-au situat în fruntea luptelor maselor populare ce au urmat marilor bătălii de clasă din 1933.

— Pentru proletariatul din România, luptele din februarie au însemnat o mare școală de educație revoluționară, au contribuit la ridicarea puternică a conștiinței sale de clasă; ele au arătat în mod pregnant că forța clasei muncitoare stă în unitatea ei de acțiune și că aceasta este o condiție esențială pentru asigurarea rolului de conducător al proletariatului în lupta împotriva exploataților.

— Vestea asasinatului în masă de la „Grivița” a ridicat un uriaș val de solidaritate, care s-a exprimat în greve, demonstrații, manifestații de stradă în orașe și centre muncitorești, strângerea a zeci de mii de iscălituri de protest, publicarea de articole și declarații în presă în sprijinul muncitorimii ceferiste, ajutorarea materială a celor arestați și a familiilor lor.

Răspunzând chemărilor P.C.R., masele muncitoare au desfășurat nenumărate acțiuni de solidaritate cu muncitorii ceferiști și petroliști, care au dus lupta pentru interesele comune, generale, ale celor mai largi pături ale populației din România — țărănimea, naționalitățile asuprite, funcționăria, mica burghezie de la orașe. Tocmai conștiința faptului că proletariatul din România, și îndeosebi detașamentele sale avansate, muncitorimea ceferistă și petrolistă, ducea lupta pentru interesele generale ale marii majorități a poporului a dat mișcării de solidaritate cu lupta ceferiștilor și petroliștilor un caracter larg de masă. Exemplul lor luminos a făcut posibilă ridicarea în acele zile a unui val uriaș de lupte și demonstrații ale celor mai diferite categorii de oameni ai muncii, desfășurate pe întreg teritoriul țării.

★

Luptele ceferiștilor de la Atelierele „Grivița” și ale muncitorilor petroliști, desfășurate la sfârșitul lunii ianuarie și în prima jumătate a lunii februarie 1933, au constituit semnalul dezlănțuirii unor puternice acțiuni în celelalte centre muncitorești din țară. Încă înainte de luptele din 28 ianuarie — 2 februarie de la „Grivița”, în unele centre feroviare ca Iași, Cluj, Galați, Oradea, Brăila, Mărășești, Satu-Mare, Timișoara, Tr.-Severin, Dornești, Buzău etc. avuseseră loc acțiuni revendicative contra neconținutelor reduceri de salarii, contra concedierilor etc.¹

La sfârșitul lunii ianuarie și începutul lui februarie, într-o serie de întreprinderi din alte centre muncitorești au avut loc greve și întruniri pentru revendicări proprii și de solidarizare cu muncitorii ceferiști. În ziua de 2 februarie, de pildă, muncitorii feroviari din Constanța au declarat grevă²; ei au trimis o telegramă de solidaritate ceferiștilor de

¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 308; dosarul nr. 963, filele 6, 21—23, 44—46; dosarul nr. 971, fila 110; fondul nr. 9, dosarul nr. 2 319, fila 102; fondul nr. 11, dosarul nr. 2 813, fila 162; fondul nr. 73, dosarul nr. 7 104, fila 8; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 203, fila 44; cutia nr. 108 I. C. „Raport asupra situației U.T.C. în septembrie 1933”.

² „Luptele din februarie din România și importanța lor politică”, Ed. C.C. al P.C.R., octombrie 1933, pag. 17; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 065, fila 3.

la „Grivița”, care, în aceeași zi, trecuseră la noi acțiuni³. Sub presiunea muncitorilor ceferiști, la 3 și 4 februarie, organele sindicale din Constanța, Tr.-Severin, Buzău și din alte centre au trimis delegați la București pentru a protesta, alături de feroviarilor de la „Grivița”, contra politicii antimuncitorești a guvernului și pentru a cere aplicarea integrală a promisiunilor făcute muncitorilor ceferiști în urma luptelor duse la 2 februarie⁴.

Dându-și seama că numai acționând uniți sub steagul luptei revoluționare își vor putea impune revendicările, muncitorii ceferiști din Cluj, Iași, Galați, Timișoara, Simeria, Brăila, Brașov și din alte centre au comunicat în acele zile feroviarilor din București că se solidarizează cu lupta lor⁵.

Urmărind să stăvilească avântul de luptă al feroviarilor din întreaga țară și să intimideze masele muncitoare în general, autoritățile au trecut la adoptarea unor noi măsuri de teroare. Astfel, monarhia și guvernul național-țărănist au introdus starea de asediu în întreaga țară, au fost închise sediile sindicatelor, interzisă presa muncitorească, au început să fie arestați conducătorii ceferiștilor și petroliștilor. Dar nici promisiunile mincinoase ale guvernului, nici starea de asediu, nici prigoana cruntă și arestările masive n-au putut înfringe desfășurarea impetuoasă a luptelor de clasă, avântul de luptă al muncitorilor, care au declanșat noi și puternice acțiuni greviste. „Cît despre partidul comunist — scria în acele zile ziarul „Scinteia” —, starea de asediu, teroarea cea mai bestială nu-l vor putea opri de a sta mereu în fruntea maselor, mobilizându-le la luptă aprigă pentru traiul lor și împotriva războiului imperialist”⁶.

Însuflețiți de exemplul eroicilor luptători ceferiști de la „Grivița”, în ciuda stării de asediu, muncitorii feroviarilor din Arad, Tr.-Severin, Brăila, Dornești, Ițcani, Burdujeni, Rădăuți, C. Lung-Moldovenesc, Dorohoi, Fălticeni⁷ etc. și-au exprimat, pe diferite căi, nemulțumirile contra terorii și exploatării nemiloase. „Noi am învățat de la tovarășii noștri de la «Grivița» că numai uniți putem ajunge la ceva”⁸ — se spunea într-un manifest al celulei U.T.C. din Atelierele C.F.R.-Arad.

Pentru preîntîmpinarea valului de lupte și acțiuni de solidaritate ce se pregăteau în întreaga țară, siguranța generală a trimis în noaptea de 11 spre 12 februarie un ordin telegrafic cifrat tuturor inspectoratelor de poliție prin care, după ce repeta dispozițiile stării de asediu, ordona trecerea imediată la percheziții și arestări masive⁹. Pe baza acestor ordine, pînă în noaptea de 14 spre 15 februarie, în întreaga țară au avut loc numeroase arestări. Potrivit aprecierilor lui Armand Călinescu, pe

³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota A XVIII-2 inv. 731.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 684; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 065, filele 1—4; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 169, fila 16; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, filele 2—5; dosarul nr. 7 151, filele 46—48.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 946, fila 128; vezi și „Însemnătatea istorică a luptelor muncitorești din februarie”, Ed. P.C.R., ianuarie 1934, pag. 26.

⁶ „Scinteia”, an. III, nr. 2, din 15 ianuarie 1933.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 963, filele 30, 58; fondul nr. 73, dosarul nr. 7 104, fila 8.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 860, fila 26.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 815, fila 44.

atunci subsecretar de stat la Ministerul de Interne, într-o singură noapte au fost arestați de către organele de poliție și siguranță circa 1 600 de oameni¹⁰. Aceștia erau membri ai Comitetului Central de acțiune, ai organelor locale ale P.C.R. și U.T.C., ai comitetelor de acțiune locale și pe întreprinderi, ai comitetelor sindicale, de fabrică, redactori ai presei revoluționare etc. Faptul că cea mai mare parte a celor arestați erau cadre conducătoare ale mișcării din centrele muncitorești importante a constituit o lovitură grea pentru mase, lipsindu-le de unii dintre cei mai buni conducători; aceasta a făcut ca în unele locuri acțiunile programate inițial de partidul comunist să nu poată fi în întregime îndeplinite.

Starea de asediu și, alături de ea, întreaga gamă de măsuri de teroare la care a recurs guvernul național-țărănist nu au putut să stăvilească însă avântul de luptă al maselor muncitoare; în locul fiecărui muncitor arestat se ridicau alte zeci și sute.

Luptele duse de feroviarilor la sfârșitul lunii ianuarie și începutul lui februarie au însuflețit masele muncitoare și au evidențiat încă o dată uriașa forță revoluționară a proletariatului român, constituind o etapă importantă în pregătirea de către P.C.R. a eroicelor lupte din 15—16 februarie 1933.

În același timp cu luptele ceferiștilor, în lunile ianuarie—februarie 1933, în întreaga țară s-a desfășurat un puternic val de lupte și acțiuni de solidaritate cu feroviarilor și petroliștii, la care au luat parte muncitori din celelalte ramuri industriale, țărani muncitori, funcționari, intelectuali, studenți, meseriași, mici negustori și mici întreprinzători. Stimulate de exemplul „Griviței”, masele muncitoare s-au ridicat la luptă pentru satisfacerea revendicărilor lor proprii, contra reducerii salariilor și pentru mărirea lor, contra concedierilor, contra scumpetei, a impozitelor insuportabile, pentru o viață omenească. Însemnate acțiuni au dus, în această perioadă, muncitorii metalurgiști și minieri din Arad, Reșița, Anina, Baia Mare și din alte centre¹¹. Datorită accentuării, în lunile ianuarie—februarie 1933, a situației lor grele, muncitorii din porturile Galați, Brăila, Tulcea, Constanța, Orșova etc. au desfășurat, de asemenea, acțiuni împotriva patronilor și a autorităților¹². Greve și alte acțiuni au desfășurat în această perioadă textiliștii din Timișoara¹³, tipografilor din Craiova¹⁴, lucrătorii de la salina „Slănic Prahova”¹⁵, cei de la întreprinderile de pe Valea Dimboviței etc.¹⁶ Mari nemulțumiri se manifestau în rândurile muncitorilor, meseriașilor și pensionarilor din

¹⁰ A. Călinescu : „Memorii. Însemnări privind evenimentele din februarie 1933”.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 988, filele 67, 349, 351 ; „Rezoluția C.C. al P.C.R. asupra muncii și sarcinilor U.T.C.R. iulie 1933”, Ed. U.T.C.R., pag. 2 ; vezi și Arhivele statului Timișoara, fondul prefecturii, dosarul din 1933, neinventariat, și Arhivele statului Brăila, fondul Casa muncii Brăila, pachetul nr. 42, dosarul nr. 26, fila 32.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 556, filele 5—10 ; dosarul nr. 6 576, filele 121, 125—131 ; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, filele 11, 12.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 807, fila 71 ; „Scînteia”, an. III, nr. 1, din 1 ianuarie 1933, și „Tînărul leninist”, an. II, nr. 1, din ianuarie 1933.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 73, dosarul nr. 7 066, filele 11—12.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 609, fila 2.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 556, fila 30 ; „Lumea nouă”, an. XXVII, nr. 9, din 5 februarie 1933 ; „Ziua” (Iași), an. II, nr. 96, din 3 februarie 1933 ; „Vestitorul” (Dorohoi), an. V, nr. 174, din 18 februarie 1933.

Iași, Cluj, Pașcani, Oradea, Timișoara, Reșița, Valea Jiului, Brașov, P. Neamț, Ițcani, Suceava, Turnu-Măgurele și din alte centre¹⁷.

Deosebit de grea era în această perioadă situația șomerilor, în special a celor din Valea Jiului, Medias, Comănești, Brăila, Gheorgheni, Brașov, Piatra Neamț, Tulcea etc. Muncitorii șomeri din aceste centre, ca și cei din centrele miniere Aninoasa, Lonea, Lupeni, Vulcan, Ocna de Fier, Dognecea, Doman, Rusca, Baia Nouă, Arieșul etc., au organizat, după exemplul ceferiștilor și petroliștilor, demonstrații de stradă, întruniri și alte numeroase acțiuni, în cadrul cărora au cerut reprimirea lor imediată la lucru.

Valul luptelor revoluționare desfășurate în această perioadă în întreaga țară a găsit un puternic ecou și în rindurile țărănimii, greu lovită de urmările crizei. În unele județe, ca, de exemplu, în Someș, Trei-Scaune, Suceava, Sibiu, Dîmbovița, Dolj, Buzău, Bacău¹⁸, țărani și-au manifestat deschis nemulțumirile pentru faptul că n-aveau pământ suficient, cerind micșorarea impozitelor, încetarea samavolnicilor moșierilor, jandarmilor și perceptorilor. De asemenea, țărani din comunele Pîhnești și Săbiești (Dîmbovița), Smîrdan (Dolj), Padina (Buzău), Estelnic (Trei-Scaune)¹⁹ și-au apărut, înarmați cu furci și coase, avuturile și pămînturile confiscate de autorități.

Forme tot mai organizate au îmbrăcat, la începutul anului 1933, și acțiunile salariaților publici, a căror situație se înrăutățise considerabil în timpul crizei economice. Într-o stare deosebit de grea se afla corpul didactic, și în special învățătorimea, deoarece numeroase școli fuseseră închise, iar salariile, reduse în repetate rânduri, nu mai fuseseră primite de peste 6 luni²⁰. Întreaga țară a fost cuprinsă de un val de întruniri de protest. Astfel, la 22 ianuarie a fost convocată la București o întrunire a delegaților celor peste 40 000 de cadre didactice organizate în „Asociația generală a învățătorilor”, pentru a protesta contra noilor reduceri de salarii. La întrunire au participat delegați din toate județele țării²¹. În fiecare reședință de județ au avut loc întruniri ale profesorilor secundari, în cadrul cărora au fost formulate memorii de protest adresate guvernului²².

O manifestație puternică de protest contra măsurilor samavolnice ale guvernului a constituit-o Congresul extraordinar al funcționarilor și corpului didactic, convocat în Capitală, în sala „Eforie”, la 29 ianuarie 1933, care s-a desfășurat concomitent cu întrunirea de la „Marna” a muncitorilor și funcționarilor de la C.F.R.²³ Cu toată starea de asediu,

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 946, fila 161; dosarul nr. 963, filele 30, 58; dosarul nr. 964, filele 7, 13, 14, 17; fondul nr. 10, dosarul nr. 2 510, filele 164–165; fondul nr. 11, dosarul nr. 2 813, fila 153; dosarul nr. 3 060, fila 96; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 815, fila 36; dosarul nr. 6 819, fila 35.

¹⁸ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 4/1933, filele 2, 32; dosarul nr. 24/1933, filele 44, 49; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota Ab. XVII-3, inv. 619.

¹⁹ „Scînteia” an. III, nr. 1, din 1 ianuarie, nr. 2, din 15 ianuarie, și nr. 3, din 1 februarie 1933.

²⁰ „Scînteia” an. III, nr. 2, din 15 ianuarie 1933.

²¹ „Dimineața” din 24 ianuarie 1933.

²² „Dimineața” din 25 și 26 ianuarie 1933; vezi și „Cuvîntul” din 23 și 28 ianuarie 1933.

²³ „Dimineața” din 30 și 31 ianuarie 1933 și „Curentul” din 31 ianuarie 1933.

acțiunile învățătorimii, sub impulsul luptelor dirze duse de ceferiști și petroliști, s-au intensificat în luna februarie²⁴.

Nemaiputînd suporta povara impozitelor și a prețurilor mereu în creștere, mase largi de cetățeni, fără deosebire de vederi politice și de profesii, au ieșit în lunile ianuarie—februarie 1933 în stradă și au manifestat în comun la Cluj, Iași, Pașcani, Galați, Piatra Neamț, Tulcea, Satu-Mare, Craiova, Deva, Brăila, Tg.-Mureș, Arad, Bacău, Tg.-Ocna etc.²⁵ În numeroase alte centre ale țării au avut loc acțiuni de protest și în rîndurile micilor meseriași și negustori, precum și ale altor categorii ale micii burghezii de la orașe și sate, datorită faptului că nu mai puteau face față impozitelor²⁶.

Toate aceste acțiuni, diferind de la caz la caz ca amploare și grad de organizare, dovedeau, o dată în plus, influența puternică a luptelor proletariatului — în primul rînd ale detașamentelor sale de frunte, muncitorimea ceferistă și petrolistă, — asupra muncitorilor din celelalte ramuri, asupra țărănimii muncitoare, a intelectualității, asupra tuturor păturilor și categoriilor sociale greu lovite de politica reacționară a virfurilor burgheziei și moșierimii, în cap cu monarhia.

★
Clocotul revoluționar al maselor muncitoare a crescut în intensitate atunci cînd primele ecouri ale monstruoasei reprimări a eroicelor lupte ale ceferiștilor de la „Grivița” din 15—16 februarie 1933 s-au răspîndit pe întregul cuprins al țării. Ecoul evenimentelor de la „Grivița” a zguduit întreaga țară, a răscolit profund toate păturile poporului, punînd în mișcare în opinia publică fluvii de simpatie față de eroicii ceferiști și de adeziune la marea cauză pentru care ei se ridicaseră la luptă.

Dirzenia și eroismul muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, care au înfruntat la 15—16 februarie gloanțele armatei burgheziei și moșierimii, înalta lor demnitate revoluționară, combativitatea de care au dat dovadă conducătorii comuniști au însuflețit masele muncitoare în lupta lor. „Muncitorii din București ne-au indicat calea — se adresa „Scînteia” maselor muncitoare. *Să pășim pe ea cu mai multă înverșunare, căci este singurul drum care duce la izbîndă*”²⁷ (subl. ns.). În continuare, referindu-se la felul în care trebuie dusă lupta, „Scînteia” preciza: „În toată țara trebuie organizate greve de protest contra asasinatelor, manifestații în fața autorităților și închisorilor, întruniri și iscă-

²⁴ „Pacea” (Alba Iulia) an. IV, nr. 3, din 12 februarie 1933; „Dimineata” din 15 februarie 1933 și „Curentul” din 15 februarie 1933.

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1 883, filele 6, 29—31, 48—49; vezi și „Telegraful” (P. Neamț) an. IX, din 9—16 ianuarie și 12 februarie 1933; „Poporul” (Deva) an. II, nr. 1, din 26 ianuarie 1933, și nr. 6, din 6 februarie 1933.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 329, fila 91; Arhivele statului Tecuci, fondul prefecturii, dosarul nr. 44/1933, fila 31; vezi și „Valea Berzavei” (Reșița) an. III, nr. 8, din 21 ianuarie 1933; „Vestul” (Timișoara) an. IV, nr. 736, din 12 februarie 1933; „Tribuna funcționarului” an. VI, nr. 4, din 12 februarie 1933; „Farul” (Constanța), an. I, nr. 1, din 2 februarie 1933; „Reformatorul” (P. Neamț) an. XV, nr. 750, din 9 ianuarie 1933 și „Curierul” (Brăila) an. XV, nr. 4 200, din 13 ianuarie, și nr. 4 216, din 2 februarie 1933.

²⁷ „Scînteia” an. III, nr. 4, din 15—28 februarie 1933.

Muncitorii greviști după arestare în curtea Prefecturii Poliției Capitalei. În stradă, masați în fața porții, cetățenii cer eliberarea celor arestați. (Fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.)

lituri de protest în masă. În fiecare fabrică, întreprinder, moșie, cartier, sat trebuie organizate comitete de acțiune contra terorii fasciste, pentru ajutorarea tovarășilor închiși și a familiilor ceferiștilor..."²⁸. Cu aceste chemări s-a adresat partidul comunist maselor muncitoare în zilele care au urmat luptelor din 15—16 februarie 1933 printr-o serie întreagă de manifeste, etichete și fluturași, tipărite de către comitetele regionale și locale ale P.C.R. „*Trăiască unitatea de luptă a muncitorilor, țăranilor săraci și mijlocași, funcționarilor, pensionarilor, micilor meseriași și micilor comercianți*”²⁹, era lozinca pe care P.C.R. o adresa maselor, chemându-le ca, prin lupta lor, să se solidarizeze cu eroicele lupte ale ceferiștilor.

Expresie a simțămintelor nobile ale solidarității de clasă, numeroase mărturii ale vremii vorbesc despre acțiunile maselor muncitoare din țara noastră duse în sprijinul eroicilor luptători de la „Grivița”.

— În semn de solidaritate cu ceferiștii de la „Grivița” și protestind contra reprimării singeroase a eroicelor lupte din 15—16 februarie, masele muncitoare din Iași, Cluj, Oradea, Galați, Timișoara, Arad, Brașov, Tr.-Severin, Tg.-Mureș, Satu-Mare, Mediaș, Buhuși, Constanța, precum și din alte centre ale țării au organizat, sub conducerea comuniștilor, greve de solidaritate, întruniri de protest, au semnat și trimis moțiuni de îmbărbătare ceferiștilor din București, au folosit orice prilej pentru a-și manifesta simpatia și atașamentul profund față de cauza pentru care se ridicaseră la luptă feroviarilor din Capitală, sub steagul glorios al partidului comunist.

Asemenea feroviarilor din Cluj, Iași, Galați, Oradea, Pașcani, care în timpul luptelor din ianuarie—februarie 1933 stătuseră în primele rânduri alături de cei de la „Grivița”, în apărarea conducătorilor eroicelor lupte s-au ridicat și muncitorii ceferiști din Timișoara³⁰, Tr.-Severin³¹, Brașov³², Arad³³, Satu-Mare³⁴, Anina, Mehadia, Mărășești³⁵, Constanța³⁶, Dornești³⁷ etc. Ei au declarat greve de solidaritate, au organizat întruniri de protest împotriva reprimării singeroase a luptelor, au

²⁸ Ibid.

²⁹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., Cota A. XVIII-75, inv. 1 286.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 966, filele 164, 169; fondul nr. 11, dosarul nr. 2 865, filele 163—168; dosarul nr. 2 907, fila 25; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, fila 58.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, fila 60; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, fila 9.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 704, fila 3; dosarul nr. 2 528, fila 163.

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 802, fila 164; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 59, 65, 66.

³⁴ Arhiva Comitetului regional Crișana al P.M.R., dosar conținând documente cu privire la mișcarea revoluționară din perioada 1932—1933 în Oradea și fostul județ Bihor.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 308; dosarul nr. 938, filele 251, 252; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, fila 69.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, filele 2, 8.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 963, filele 81, 92.

trimis moțiuni de îmbărbătare sau au desfășurat acțiuni pentru revendicări proprii, dînd o dovadă elocventă a forței solidarității proletare de care era capabilă muncitorimea din țara noastră.

În zilele ce au urmat lui 15—16 februarie, minerii Văii Jiului au transformat întrunirile lor de la Petroșeni, Lupeni, Petrila, Vulcan, Lozna, Aninoasa etc. în demonstrații de protest contra exploatării capitaliste, contra miilor de concedieri proiectate, pentru eliberarea tuturor celor arestați din cauza participării la mișcarea revoluționară³⁸. În mod asemănător au decurs, în acele zile, și întrunirile minerilor din bazinul Comănești, de la exploatările carbonifere Asău, Brusturoasa, Agăș, Dărmănești, Goioasa etc.³⁹. Revendicări proprii de luptă au formulat atunci și oțelarii de la Hunedoara, minerii din Anina și Ghelar, cei de la minele din județul Dimbovița și din alte exploatări miniere⁴⁰.

Luptele de la „Grivița” au fost urmate de noi și însemnate acțiuni de solidaritate în rîndul textiliștilor din Timișoara⁴¹, Buhuși⁴², Găvana (Pitești)⁴³, Brașov⁴⁴, al muncitorilor forestieri din Vatra Dornei⁴⁵, Dornișoara⁴⁶, Piatra-Neamț⁴⁷, precum și în rîndul muncitorilor și marinariilor din porturile Brăila⁴⁸, Tulcea⁴⁹, Sulina⁵⁰.

În aceste zile s-au ridicat la luptă și somerii din Medias, Oravița, P.-Neamț, Satu-Mare, Tg.-Mureș, Medgidia și din alte centre⁵¹.

Deși partidul nu a reușit în perioada luptelor să canalizeze în suficientă măsură frămîntările țărănimii sărace pe drumul mișcării revoluționare, alături de ceferiști și petroliști⁵², cu luptele eroice ale feroviarilor de la „Grivița” s-a solidarizat țărănimea din Marghita, Seles, Aleșd, Salonta și din alte comune ale județului Bihor. În unele comune, țăranii au formulat revendicări proprii de luptă, în special pentru scăderea impozitelor ce întreceau cu mult posibilitățile lor de plată⁵³.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 117, fila 302; dosarul nr. 145, fila 6; fondul nr. 5, dosarul nr. 964, fila 14; vezi și Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 16/1933, filele 7, 32, 33; vezi și „Tinărul leninist” an II, nr. 2, din februarie 1933; „Adevărul” din 18 februarie 1933; „Ziua” (Iași) an II, nr. 109, din 18 februarie 1933.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 310; fondul nr. 8, dosarul nr. 1 881, filele 54, 55.

⁴⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., Cota Ab.XVII—4, inv. 620; vezi și „Dimineața” din 19 februarie 1933.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 63, 64, 67.

⁴² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 312.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 807, filele 218, 219; dosarul nr. 964, fila 13.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 528, fila 152.

⁴⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., Cota B.XVII—30.

⁴⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 965, fila 27; dosarul nr. 964, fila 13.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 314.

⁴⁸ „Gazeta meseriașilor” (Brăila) an. XXIII, nr. 433, din 12 martie 1933.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, fila 9.

⁵⁰ Arhivele statului Tulcea, fondul prefecturii, serviciul administrativ, 1933.

⁵¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 593.

⁵² „Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din iulie 1933”, Ed. P.C.R., pag. 54.

⁵³ „Rezoluții ale C.C. al P.C.R. asupra muncii și sarcinilor U.T.C.R., iulie 1933”, Ed. U.T.C., pag. 2; vezi și Arhiva Comitetului regional Crișana al P.M.R., dosar conținînd documente cu privire la mișcarea revoluționară din perioada 1932—1933 în Oradea și fostul județ Bihor.

Pentru participare activă la organizarea și desfășurarea unor asemenea acțiuni, numai în județul Bihor au fost arestați aproape 130 de țărani din Marghita, Seleuș, Cînta, Tinca, Salonta, Săcueni, Aleșd etc., cărora le-a fost intentat un proces⁵⁴. Mari agitații au existat printre țăranii comunelor din vecinătatea Mehădiei: Lăpușnicel, Iabłanița, Petnic și Pîrvova⁵⁵, precum și în unele comune din regiunile inundate ale Moldovei, Banatului și Dobrogei, unde țăranii și-au formulat revendicările lor proprii⁵⁶.

Permanentelor nemulțumiri ale țăranilor, datorate crîncenei exploatarei la care erau supuși, li s-a adăugat, în acele zile, starea de asediu, care a produs, după cum se recunoaște chiar în Buletinul informativ al Marelui stat-major pe trimestrul I al anului 1933, agitații puternice printre țăranii din mai toate regiunile țării⁵⁷.

Expresie a ecoului pe care luptele din ianuarie—februarie 1933 l-au avut în rîndurile țăranimii a fost înființarea, în 1933, a Frontului plugarilor, organizație democratică a țăranimii muncitoare.

Marile întruniri organizate la 8 ianuarie la Deva, apoi la Băița, Săliște și mai ales la Țebea, în ziua de 19 februarie⁵⁸, la care au participat mii de țărani, au constituit tot atîtea prilejuri de protest contra samavolnicilor moșierești, a executărilor silite, a fiscalității excesive, precum și pentru formularea a o serie de revendicări proprii.

Marile nemulțumiri existente în rîndurile salariaților de stat din întreaga țară, ale funcționarilor de diferite categorii, ale învățătorilor și profesorilor, s-au transformat în puternice acțiuni revendicative ale acestora⁵⁹. O semnificație deosebită au avut adunările generale extraordinare pe județe, convocate de Federația corpului didactic pentru ziua de 26 februarie. În unele județe ca: Hunedoara, Constanța, Rădăuți, Turda, Alba Iulia, Miercurea Ciuc, Cîmpulung Moldovenesc etc. aceste adunări au avut un puternic caracter combativ⁶⁰, participanții la ele ridicînd deschis probleme legate de necesitatea luptei unite împotriva exploatarei, pentru libertate și o viață mai bună. Reducerea salariilor, creșterea valului de concedieri etc. au provocat vii proteste și în rîndurile altor categorii de funcționari, care au trecut în mai toate orașele țării la organizarea unor adunări de protest, la trimiterea de delegații

⁵⁴ „Nagyvárad” (Oradea) din 26 februarie 1933 și „Friss Ujság” (Oradea) din 17 și 18 februarie 1933.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 938, filele 251, 252.

⁵⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota A. XVII—74, inv. 614.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 145, fila 7.

⁵⁸ „Horia” (Deva) an. II, nr. 1, din 14 ianuarie, nr. 3, din 8 februarie, nr. 4, din 19 februarie, și nr. 5, din 26 februarie 1933.

⁵⁹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota A.XVII—10, inv. 626; Cota Ab.XVII—2, inv. 618; Vezi și cutia 108 I.C., documentul nr. 2.

⁶⁰ „Tribuna învățătorimii” (Buzău) an. II, nr. 10—11, din 15 februarie—1 martie 1933; „Arieșul” (Turda) an. VIII, nr. 2, din 5 martie 1933; „Poporul” (Hunedoara) an. II, nr. 9, din 2 martie 1933; „Pacea” (Alba Iulia) an. IV, nr. 5, din 5 martie 1933; „Îndrumarea” (Rădăuți) an. III, nr. 10, din 6 martie 1933; „Gazeta învățătorului” (Constanța) an. III, nr. 1, din martie 1933; „Reformatorul” (P. Neamț) an. XV, nr. 757, din 27 februarie 1933; „Farul” (Constanța), seria a III-a, an. I, nr. 6, din 14 martie 1933.

cu memorii către guvern și ministere, în care se cerea imediata îmbunătățire a situației lor ⁶¹.

Acțiunile salariaților de stat din întreaga țară, desfășurate în tot cursul lunii februarie, dovedeau o creștere a nivelului lor de organizare, fiind o expresie elocventă a faptului că spiritul în care se desfășuraseră eroicele lupte de la „Grivița” pătrundea tot mai adânc în cele mai largi mase de oameni ai muncii.

O formă deosebit de semnificativă de solidarizare cu luptătorii feroviari de la „Grivița” au constituit-o acțiunile muncitorilor, țăranilor și intelectualilor comuniști sau simpatizanți ai partidului, arestați în cursul lunilor ianuarie și februarie și închiși la Doftana, Dej, Caransebeș, Tg.-Ocna, Tg.-Mureș, Alba Iulia și în alte închisori și penitenciare. Ținuți zile în șir fără a primi motivarea acestei detențiuni, luptătorii arestați au cerut în toate închisorile imediata judecare sau eliberarea ⁶². „Subsemnații muncitori, țărani și intelectuali — se spunea într-un memoriu de protest întocmit la 27 februarie de luptătorii revoluționari deținuți în închisoarea Dej — protestăm contra deținerii noastre ilegale și cerem ca imediat să fim puși în libertate” ⁶³. Trenurile ce transportau spre Doftana, ca și spre celelalte închisori pe cei arestați cu prilejul luptelor ceferiștilor și petroliștilor, răsunau de cintece și lozinci revoluționare, iar sosirea acestora în gări prilejuia de fiecare dată momente de solidarizare, cu luptătorii arestați, a lucrătorilor ceferiști și a altor oameni aflați în stații. Cu mare îngrijorare raporta, de pildă, la 24 februarie 1933, comisariatul de poliție Cîmpina, că muncitorii societății „Astra Română” s-au solidarizat cu luptătorii comuniști transportați spre Doftana, salutându-i atunci când aceștia, la intrarea trenului în gara Cîmpina, au intonat „Internaționala”; muncitorii de la Rafinăria „Steaua română” au procedat în același fel la trecerea trenului prin halta Cîmpinița ⁶⁴.

Sosiți în închisori și penitenciare, luptătorii arestați continuau să-și desfășoare activitatea revoluționară, protestînd sub diferite forme contra deținerii lor nelegale, contra bătăilor și schingiuirilor la care erau supuși, manifestîndu-și, în toate împrejurările, admirația și respectul față de lupta eroică a ceferiștilor și petroliștilor. Un puternic sprijin moral au primit ei din partea tovarășilor care se aflau mai dinainte închiși. Semnificativă pentru reflectarea elanului revoluționar al celor închiși este acțiunea luptătorilor comuniști deținuți în închisoarea Caransebeș. În permanență această închisoare răsuna de cintece și lozinci revoluționare scandate în cor de către cei închiși ⁶⁵. Faptul

⁶¹ „Gazeta funcționarilor” an. I, nr. 2, din 15 februarie—1 martie 1933; „Buletinul Uniunii generale a funcționarilor particulari din România” an. I, nr. 1, din 1 februarie 1933; „Drumul nostru” (Medias) an. I, nr. 2, din 15 martie 1933; „Tribuna” (Mehedint) an. XIV, nr. 3, din 21 februarie 1933; „La noi în județul Trei-Scaune” (Sf. Gheorghe) anul II, nr. 8, din 19 februarie 1933.

⁶² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, fila 318.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 146, fila 47.

⁶⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 47, dosarul nr. 4 675, fila 85.

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 146, filele 31, 34; fondul nr. 96, dosarul nr. 135, vol. II, fila 156.

acesta a determinat autoritățile să ceară, în mai multe rânduri, forurilor în drept, ca închisoarea să fie mutată, undeva, în afara orașului „...pentru a-i împiedica astfel (pe cei închiși — n.n.) la propaganda comunistă ce o fac în acest oraș, prin cîntecele și strigătele sedicioase”⁶⁶.

Cei arestați cu prilejul luptelor din ianuarie-februarie în Banat și Transilvania, care fuseseră închiși la Caransebeș, au transformat sărbătorirea Comunei din Paris, la 18 martie 1933, într-o manifestare de solidaritate cu eroicele lupte de la „Grivița” și au cerut imediată lor punere în libertate⁶⁷.

Pentru a populariza eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933, organizațiile locale ale P.C.R., învingînd numeroasele greutăți ale ilegalității, au organizat la București, Iași, Cluj, Galați, Timișoara, Brașov, Arad, Tg.-Mureș, Constanța, Craiova, P. Neamț, Buhuși, Lugoj, precum și în alte numeroase orașe și sate, întruniri, în cadrul cărora participanții au discutat învățămintele ce se desprindeau pentru activitatea lor viitoare din luptele de la „Grivița”⁶⁸. În numeroase centre ca Reșița, Constanța, Satu-Mare, Brașov, Timișoara, Bacău, Tulcea, Derna, comuniștii au folosit diverse prilejuri pentru a arbora steaguri roșii în cinstea eroilor „Griviței”⁶⁹. Pentru susținerea morală și materială a luptătorilor arestați și a familiilor lor, la București, Cluj, Iași, Galați, Pașcani, Timișoara, Constanța, P. Neamț, Mărășești, Tg.-Mureș, Buhuși, Focșani, Brașov, Tulcea și în alte centre din țară au fost colectate, prin Ajutorul Roșu, alimente, îmbrăcăminte și diferite sume de bani⁷⁰.

În pofida măsurilor brutale prin care autoritățile căutau să împiedice acțiunile de solidarizare cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor, masele muncitoare din întreaga țară au continuat să-și manifeste cu hotărîre simpatia față de cauza dreaptă în numele căreia se desfășuraseră evenimentele din ianuarie-februarie 1933. Documentele vremii păstrează nenumărate mărturii despre acțiunile revoluționare pe care le-au întreprins după luptele din 15—16 februarie, sub conducerea comuniștilor, masele muncitoare din întreaga țară, avînd în față exemplul călăuzitor al „Griviței”. Lozinca, îmbrățișată de masele largi de oameni ai muncii, „*Să luptăm ca la Grivița*” exprima, într-o formă concentrată, uriașa influență pe care eroicele lupte ale feroviarilor din București au exercitat-o asupra maselor muncitoare din țara noastră.

Marile lupte din februarie 1933, precum și larga mișcare de solidaritate cu greviștii, au constituit o puternică manifestare a influenței po-

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 146, fila 35.

⁶⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 144, filele 114—115.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 585, fila 51 ; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 71—72.

⁶⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, filele 2, 8, 10 ; fondul nr. 11, dosarul nr. 3 060, fila 141 ; fondul nr. 10, dosarul nr. 2 642, fila 97 ; vezi și Arhiva Comitetului regional Crișana al P.M.R., dosar conținînd documente privind mișcarea revoluționară din anii 1929—1933 în Oradea și fostul județ Bihor.

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 952, filele 105, 107 ; dosarul nr. 958, fila 157 ; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 58, 61, 64, 66, 70—72 ; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 174, filele 2, 8, 11 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 018, filele 308, 309, 312—315.

litice și a forței organizatorice a partidului comunist. „*Prin amploarea acestor greve — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, prin caracterul lor revoluționar combativ... prin larga mobilizare a maselor muncitoare și a unor pături populare din toată țara la acțiuni de solidaritate cu greviștii, luptele muncitorești din 1933 au înscris o pagină glorioasă în istoria clasei muncitoare și a poporului român*”⁷¹ (subl. ns.).

★

Procesul înscenat conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști, desfășurat la București și Craiova în anii 1933—1934, a fost o continuare, cu alte mijloace, a luptelor din ianuarie-februarie 1933.

Procesul a fost transformat într-o tribună politică revoluționară, de la care conducătorii muncitorilor ceferiști și petroliști au acuzat regimul de teroare și asuprire, de fascizare a vieții publice; ei au prezentat cu curaj politica profund patriotică a Partidului Comunist din România, de unire a clasei muncitoare, de alianță cu masele țărănimii, de grupare a celor mai largi mase de la orașe și sate pentru stăvilirea fascizării țării, apărarea independenței patriei, pentru democrație, pace și prietenie cu marele popor sovietic.

Acțiunile greviste ★ ale proletariatului din țara noastră, desfășurate în primăvara și vara anului 1933, au avut ca unul dintre obiectivele principale lupta pentru eliberarea ceferiștilor și petroliștilor arestați din cauza participării la eroicele lupte din ianuarie-februarie⁷². „Apărind pe ceferiști de furia răzbunătoare a burgheziei și moșierimii — scria „Scinteia” —, masele se apără pe ele însele și-si fac datoria revoluționară față de proletariatul ceferist, care s-a bătut cu atîta eroism și cu atîta jertfă nu numai pentru interesele sale, ci și pentru ale tuturor celor ce muncesc”⁷³.

Răspunzînd chemării P.C.R., masele muncitoare din întreaga țară au desfășurat largi acțiuni „pentru eliberarea tuturor muncitorilor arestați în luptele din februarie și de pe urma lor, pentru acordarea de pensii de către stat familiilor muncitorilor uciși și răniți în aceste lupte”⁷⁴. În vederea ajutorării celor arestați și a familiilor lor⁷⁵, „Ajutorul Roșu” a organizat echipe care colectau bani, alimente și îmbrăcăminte. În po-

⁷¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 377—378.

★ Documentele atestă că din februarie pînă în august 1933 au avut loc în total 40 de greve mai însemnate, la care au participat peste 35 mii de muncitori. (Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 966, fila 96.)

⁷² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 807, filele 226—233, 236—237, 242, 274; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 819, filele 111, 112; dosarul nr. 6 996, filele 23—24; vezi și „Buletinul C.C. al P.C.R.” anul III, nr. 15, din decembrie 1933 și Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 1/1933.

⁷³ „Scinteia” anul III, nr. 10, din august 1933.

⁷⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 967, fila 13.

⁷⁵ Pentru detalii vezi S. Homenco: „Activitatea organizației revoluționare Ajutorul Roșu, sub conducerea P.C.R., în legătură cu procesul conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933” în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1962, pag. 39—61.

fida amenințărilor din partea direcției, că cei ce vor subscrie pentru ceferiști vor fi înaintați Curții marțiale, muncitorii au continuat acțiunile de solidaritate proletară. În București, de pildă, pentru ajutorarea materială a luptătorilor ceferiști, numai în luna martie 1933 au fost strinși zeci de mii de lei de la muncitorii întreprinderilor C.F.R., „Malaxa”, „Norma”, „Adesgo”, „Texa”, „Voinea”, „Venus”, de la mici funcționari, de la intelectuali, studenți. În același fel, din Iași, Pașcani, Mărășești, Timișoara, Brașov, Cluj etc. au fost trimise pentru greviștii ceferiști și familiile acestora însemnate sume de bani ⁷⁶. Deși în primăvara anului 1933 lipsa alimentelor se resimțea serios în rîndul familiilor nevoiașe, pe adresa Ajutorului Roșu continuau să sosească pentru luptătorii arestați alimente din partea muncitorilor și țăranilor, meseriașilor și micilor comercianți din diferite centre ale țării. Ajutoarele erau însoțite de scrisori emoționante adresate celor închiși. Astfel, într-una din scrisori, muncitorii și țăranii din județele Argeș și Muscel încredințau pe muncitorii închiși că ajutorul trimis este un semn de prețuire pentru lupta lor dreaptă ⁷⁷.

— O formă folosită de partid pentru antrenarea maselor la lupta de eliberare a ceferiștilor a fost înaintarea a mii de moțiuni de protest semnate de un mare număr de muncitori, țăranii, intelectuali. O mare dezvoltare au avut asemenea acțiuni la București, Iași, Galați, Cluj, Oradea, Craiova, Brașov și în alte centre.

— Răspunzînd chemărilor comuniștilor, masele muncitoare din întreaga țară, pe măsură ce se apropia ziua deschiderii procesului, au intensificat valul acțiunilor de solidarizare cu luptătorii închiși. La București, în fața închisorii Jilava, numeroase delegații ale oamenilor muncii din capitală și din provincie veneau împreună cu membrii familiilor celor arestați pentru a-și manifesta profunde simțăminte de solidaritate ⁷⁸. Solidaritatea largă a muncitorilor ceferiști și a altor categorii de oameni ai muncii cu cei arestați a avut un rol de seamă în îmbărbătarea și întărirea colectivului de deținuți politici de la Jilava.

— Cu cîteva săptămîni înaintea începerii procesului de la București, partidul comunist a luat noi măsuri menite să ridice pe un plan și mai înalt campania de masă pentru apărarea ceferiștilor și petroliștilor arestați. Plenara C.C. al P.C.R., desfășurată la începutul lunii iulie 1933, arăta că „...procesul ceferiștilor de la «Grivița» trebuie să fie un semnal pentru o campanie politică de masă, sub lozinca eliberării ceferiștilor arestați, ridicării stării de asediu și recunoașterii organizațiilor de masă dizolvate” ⁷⁹.

— În întreaga țară s-au desfășurat nenumărate acțiuni care exprimau solidaritatea deplină a clasei muncitoare, a maselor largi cu conducătorii eroicelor lupte din februarie. Astfel, la 9 iulie, muncitorii de la Ate- lierele „Grivița” au hotărît să aleagă și să trimită o delegație la Jilava

⁷⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 952, fila 107.

⁷⁷ „Descătușarea” anul III, nr. 15, din mai 1933.

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 946, fila 361.

⁷⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., cutia 119, I.C., filele 54—60.

BUCUREȘTI
 data 17/11 ora 18⁵² timpul
 ora m. 12⁵⁰
 e Vies si Textra cer cu toata
 muncitorilor
 rp 2 ora
 resti
 data ora timpul
 ora m. timpul
 PSC independent sibiu cerem
 invitat. = sim

Nr. _____

Prezentat la _____
Transmis de _____

Nr. _____ la data _____ ora _____ min _____ timp _____

Președintele Onorabil Consiliu Runcitori Locali și Varsașii din
Lăpșel C. I. C. au protestat contra condamnării Runcitorilor C. I.
și au cerut ca să se anuleze decizia și să se revină la decizia
de anulare a procesului.

CLOPOTUL

GAZETA SAPTĂMĂNĂ

O. 40

PROTEST

Subsenzatii Donatienjani, mincinoare si mincinosi, indiferent
neserio sau apasialitate, in afara de orice politici sau partid,
afara de orice ideal, orindine, confesiune sau nationalitate, o
scelera complot solidari cu minnitorii dela stalerile c.f.r.
si intriva in lupta pe care au dus-o si o vor duce pentru revendicari
economice, lupta care este si a noastra a tuturor.

Protestam energic in contra represaliilor, reprezentati
tiniei sanguesse, date de alasa burghezo-fascisti, o-ligiti.

prin fostul guvern, contra minnitorilor c.f.-r-igiti.

Cerve pe acestia sale eliberarea imediata a tuturor minnito-
rilor cobhamati pe nedrept si fara aptura; iar in locul lor sa
fie trimisi adevaratii vinovesi, cari prin exploatarea neadlousa
provoca hemingimirea maselor producatore dela acte si orege.

Cerve tristimea in judecata si condanarea celor vinovesi.

Cerve tristimea pe drumuri atitice familii indolente.

G.O.Pon
Constantin

= în numele sindicatului muncitorilor
 stăruirea și eliberarea c i r lor din atele
 muncitoresc simu +

p. Confirmații,
 Secretariatul Comitetului regional Antiras
 din Cluj, a format un comitet restrans pentru ap
 muncitorilor comasani în procesul de la Grivice
 fiind un "Apel", care s'a trimis tuturor ziarelor
 negri și maghiare din Ardeal și celor mai binev
 din capitala / "Adevărul" - "Dimineața" și "Tempo
 Vă rog să binevoiți a ne ajuta, în
 respectivelor ziare să ni se publ
 un exemplar di

100

Handwritten signature

Director: **SCARLAT CALINIMACHI** | Adresa: A. Mărculescu 2 LEI
 PENTRU CEFERIȘII INTERNIȚATI.

PROTESTUL
 conștientă războiului
 și al intelectualilor din

Procesul ceferiștilor

Lista de subscripții pentru *Le Monde* Săptăm.

1	Ștefan Iancu	10	10	10	10
2	Andrei Iancu	10	10	10	10
3	Georghe Iancu	10	10	10	10
4	Ion Iancu	10	10	10	10
5	Andrei Iancu	10	10	10	10
6	Andrei Iancu	10	10	10	10
7	Andrei Iancu	10	10	10	10
8	Andrei Iancu	10	10	10	10
9	Andrei Iancu	10	10	10	10

Handwritten notes:
 Aceasta lista este în baza de subscripții
 pentru *Le Monde* Săptăm. la 10 lei
 pe an.

Răspunsurile d-ilor Victor Eftimiu și Eugen Constantinescu

Intelectualii și procesul
 în procesul ceferiștilor.
 Răspunsurile d-ilor Victor Eftimiu și Eugen Constantinescu
 de o parte din intelectualii
 suferinți din București și Craiova
 sunt o dovadă că procesul mun-
 citorilor dela C. F. R. a res-
 cuit multe conștiințe și speran-
 țe, că va aduce altele și mai na-
 meroase pentru a impune eli-
 marea celor arestați.

Răspunsul d-ului Victor Eftimiu

Cei priști procesul mun-
 citorilor ceferiști și ce credeti
 despre eliberarea lor?

Din primul moment sim-
 patia mea s'a îndreptat
 către muncitorii greviști
 dela C. F. R. fiindcă
 dreptatea cu
 muncitorii ceferiști vor
 fi eliberați.

Eugen Constantinescu

/s/ S. Kaufman, President
 Petre Canuto
 Esterina Canuto
 Samuel Ten
 Filofelia Casaco
 Stefan Tudor
 Martin D. Longa
 Ion Cioploata
 Ana Floresca
 Pop Tudor
 Petre Cioploata

Steinorici Dumitru
Stan Gheorghe
Fato Aram Ion Managans
Ion Managans
Dimitru Nicolae
Malacu Ion
I. Jones
Cornel Alinagans
Nucses Dumitru
Ion Salan

GRAMA

cu stilou
Bucuresti

Studentii universitari din
Cluj ceren strigare
protestului si subtragere
crucii la capatul
acuzati
studii

	ROMANIA				
Premisat la	PARIS	Nr. 285	cl.	cav.	data 29
Transmis de			data	ora	m. 09 m. 55 ti
					impol.

MUNCITORI SI INTELLECTUALI ROMANI DIN FRANTA CER CASAREA PROCESULUI
SI LIBERAREA IMEDIATA A TUTURA CEFESTILOR ++

[Signature]

[Handwritten mark]

[Handwritten note]

redacțiilor
Alăturat vă trimitem
semnat de intelectuali români și minoritari.
Primiți, vă rog, odată cu mulțumi-
turarea atimei ce v-o port
Cluj, 7 Iunie 1934
Secretari

[illegible][illegible]

pentru a comunica celor arestați că lucrătorii ceferiști sînt întrutotul solidari cu cei arestați și că în vederea organizării apărării lor în fața justiției burghezo-moșierești s-au strîns fondurile necesare din contribuția muncitorilor. Delegații asemănătoare, organizate în numeroase alte întreprinderi din Capitală și din provincie, au mers la Jilava, pentru a exprima solidaritatea cu cei arestați ⁸⁰.

În cadrul campaniei din perioada premergătoare procesului, la București s-a constituit un „Comitet local de apărare”, format din 9 muncitori și intelectuali ⁸¹. Prin organul său de presă „Apărarea ceferiștilor”, comitetul adresa maselor chemări la acțiuni de solidarizare cu ceferiștii arestați. Într-unul dintre aceste apeluri se arăta: „Facem un călduros apel către toți care mai au suflet și inimă în țara asta să vină în ajutorul muncitorilor de la C.F.R., implicați în acest proces. Soarta noastră este legală de soarta lor în marșul general al vremii și se pune tot așa de greu pentru noi, ca și pentru muncitori. Oricît de timide sau drepte ar fi revendicările noastre, să fim siguri că ni se va răspunde tot astfel cum s-a răspuns muncitorilor. În numele lor chemăm pe toți muncitorii manuali și intelectuali, avocați, medici, ziaristi, artiști, profesori, institutori, funcționari să se alăture acțiunii de eliberare a muncitorilor ceferiști” ⁸².

În ziua de 15 iulie 1933, la București au început să sosească din Iași, Pașcani, Galați, Ploiești, Cluj și din alte centre, delegații de muncitori ceferiști pentru a participa la proces. În ziua de 16 iulie, aceste delegații au luat legătura cu cei închiși la Jilava, pentru a le aduce mesajul de solidaritate al muncitorilor ceferiști din întreaga țară ⁸³.

În preajma începerii procesului, presa comunistă ilegală, precum și cea legală, care apărea sub influența partidului, a consacrat spații largi însemnătății deosebite pe care procesul conducătorilor eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 îl ocupa în istoria partidului și a mișcării muncitorești din țara noastră.

În pofida stării de asediu și a terorii, P.C.R. a reușit să transforme procesul conducătorilor luptelor glorioase din 1933 în evenimentul central al vieții politice a țării. Glasurile conducătorilor luptelor din 1933 au răzbătut departe, dincolo de zidurile tribunalului militar, s-au făcut auzite în întreaga țară. În istoria proceselor de clasă din România n-a existat nici un proces care să fi concentrat asupra sa, în asemenea măsură, atenția maselor, să fi răscolit atît de profund conștiința oamenilor.

Cei peste 400 de martori, numeroasele delegații din diferite regiuni ale țării sosite pentru apărarea celor implicați în proces, numeroasele întruniri și mitinguri de solidaritate cu conducătorii luptelor din 1933, miile de telegrame și scrisori de solidarizare și îmbărbătare adresate luptătorilor judecați și de protest către instanțele de judecată din București și Craiova, către Ministerele de Justiție și Interne, au repre-

⁸⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 171, fila 70.

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 966, fila 190.

⁸² „Apărarea ceferiștilor” anul I, nr. 1, din 19 iulie 1933.

⁸³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 171, filele 72, 76.

zentat dovada cea mai elocventă a largului ecou pe care eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor l-au găsit în masele populare. Alături de muncitori, în apărarea conducătorilor luptelor din 1933, s-au ridicat numeroși țărani, intelectuali legați de popor, funcționari, mici meseriași și comercianți. Numeroși reprezentanți ai opiniei publice s-au ridicat împotriva samavolniciilor autorităților, cerînd achitarea conducătorilor muncitorimii.

În timp ce în sălile de judecată se dezbătea procesul samavolnic, în jurul clădirilor respective și pe străzile imediat învecinate masele își manifestau solidaritatea cu cei judecați.

Prilejuind multe acțiuni comune ale comuniștilor, social-democraților, socialiștilor-independenți și oamenilor aparținând altor partide și grupări politice sau a acelor ce nu făceau parte din nici un partid, luptele din februarie 1933 și procesul conducătorilor muncitorilor au activizat și au unit mase largi în lupta împotriva pericolului fascist, deschizând drum activității P.C.R. în anii ce au urmat, în vederea unirii tuturor forțelor patriotice în lupta împotriva fascistării țării și a pregătirilor de război.

Mișcarea de solidaritate internațională cu luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933

A. DEAC, GH. MATEI

Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist din România, reprezintă una dintre cele mai mărețe și glorioase bătălii de clasă purtate de proletariatul român. Ele au înscris o dată remarcabilă nu numai în istoria mișcării muncitorești și a poporului nostru, dar și în istoria luptei clasei muncitoare și a forțelor progresiste pe plan internațional, împotriva robiei imperialiste, a fascismului și pregătirilor de război.

Determinate pe un plan mai larg de accentuarea contradicțiilor regimului burghezo-moșieresc din România în perioada crizei generale a capitalismului, luptele muncitorești de la începutul anului 1933 s-au desfășurat pe fundalul nemijlocit al situației economice, sociale și politice a țării noastre în anii crizei economice dintre 1929—1933, care a zguduit întreaga lume capitalistă. Prin amploarea, combativitatea, înaltul nivel de organizare și caracterul lor, bătăliile proletare din 1933 din România au devenit cunoscute în lume ca o redută a luptei antiimperialiste, anti-fasciste și antirăzboinice.

Semnificația pe plan internațional a evenimentelor din 1933 din țara noastră apare și mai limpede dacă se iau în considerare împrejurările în care acestea s-au desfășurat. În condițiile în care criza generală a capitalismului se agrava, ca urmare a crizei economice mondiale și a consecințelor ei, în timp ce avea loc o puternică radicalizare a maselor din țările capitaliste, iar în centrul Europei, în Germania, se creau premisele unei situații revoluționare, forțele cele mai agresive ale imperialismului mondial își căutau salvarea din această situație prin întronarea sângeroasei dictaturi hitleriste, prin orientarea spre fascism într-o serie de alte țări și accelerarea pregătirilor în vederea războiului antisovietic.

Tocmai în asemenea grele împrejurări au avut loc în România luptele ceferiștilor și petroliștilor, organizate și conduse de P.C.R. Ducând lupta pentru apărarea intereselor generale ale marii majorități a poporului împotriva propriei burghezii și moșierimi, muncitorimea ceferistă și petrolistă s-a ridicat totodată împotriva înrobirii și mai mari a țării de către băncile și trusturile străine, pentru bararea căii fascismului.

„Fiind prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania, luptele muncitorești din ianuarie-februarie 1933 au dus la creșterea prestigiului internațional al clasei noastre muncitoare”¹.

Prin aceasta, eroicele lupte din februarie 1933 au dovedit cu putere că clasa muncitoare, atunci cînd acționează unită, sub o conducere unică fermă, poate să frîneze și să bareze calea fascismului. Exemplul lor și aportul adus la cauza comună a proletariatului și forțelor democratice pe plan internațional au avut răsunet puternic în lume, au determinat o largă mișcare internațională de solidaritate cu proletariatul din România, din partea maselor largi din numeroase țări.

★

Manifestîndu-și solidaritatea cu luptele muncitorești din România, proletariatul și forțele progresiste de peste hotare s-au ridicat totodată împotriva exploatatorilor și asupritorilor din propriile țări, împotriva acelor cercuri imperialiste și reacționare care, întîmpinînd cu îngrijorare și dușmănie înverșunată evenimentele revoluționare din țara noastră, acționau în complicitate și cîrdășie strînsă cu reacțiunea romînă.

Internaționala Comunistă a dat o înaltă apreciere luptelor cefe-rîștilor și petroliștilor, reliefînd o serie de importante trăsături caracteristice ale acestora, concretizate în „folosirea de către partid a experienței luptelor din alte țări și aplicarea și dezvoltarea cu succes a metodelor și formelor noi de luptă de către organizațiile de partid și în-seși masele...”².

Subliniînd însemnătatea politică a luptelor revoluționare din România, Internaționala Comunistă arăta că, în condițiile în care „clasele stăpînitoare au trecut la ofensiva politică pentru a realiza cu ajutorul stării de asediu și al dictaturii militare planul lor tilhăresc, detașamentele proletare de avangardă, în frunte cu eroicii muncitori de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, susținuți de către proletariatul din București, Cluj, Iași și alte orașe, la chemarea Partidului Comunist din România și a sindicatelor revoluționare... au trecut la contraofensivă hotărîtă, acționînd ca luptători pentru drepturile și libertățile politice nu numai ale proletariatului (revendicările privind eliberarea delegaților arestați, recunoașterea comitetelor de fabrică și a sindicatelor dizolvate etc.), ci și ale tuturor oamenilor muncii din România (revendicările privind desființarea stării de asediu în general, eliberarea tuturor celor arestați, restabilirea tuturor organizațiilor revoluționare)”.

Luptele proletariatului romîn, „care a dat dovadă de un curaj fără seamăn” — menționa Internaționala Comunistă —, au reprezentat „o lovitură puternică dată așa-zisului plan de «asanare economică» a Romîniei burghezo-moșierești, elaborat la Geneva, sub dictatul bancherilor francezi”³, ele „vor intra în istoria mișcării muncitorești internaționale ca una din paginile ei minunate”⁴.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 435—436.

² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. 8, dosarul nr. 108, documentul nr. 2.

³ Ibid.

⁴ „Kommunisteskiei Internațional” din aprilie 1933.

La plenarele a XII-a (1933) și a XIII (1934) ale Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, precum și la Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste (1935) a fost reamintită importanța luptelor revoluționare din 1933 din România și a procesului conducătorilor acestora.

Pornind de la aprecierile plenarei a XII-a a C.E. al I.C., revista „La Correspondance Internationale” arăta că lupta ceferiștilor „merită o atenție cu totul deosebită... Ea a îmbogățit întreaga mișcare revoluționară cu noi forme și metode ale luptei de clasă, folosite pentru prima dată în România...”⁵. Plenara a XIII-a a C.E. al I.C. releva că: „Luptele istorice din februarie au fost pentru P.C. din România o încercare hotărâtoare. El a ieșit învingător din această încercare, situându-se în fruntea maselor aflate în luptă (muncitorii ceferiști și petroliști), asigurându-le o conducere revoluționară de sine stătătoare, pusă sub semnul frontului unic de jos...”⁶.

În cuvîntul de închidere a lucrărilor congresului sus-amintit, Gheorghe Dimitrov, secretar general al Internaționalei Comuniste, pornind de la faptul că cea mai bună educare a cadrelor se capătă în procesul luptei, în cursul biruirii greutăților și primejdiilor, precum și în lumina pildelor pozitive și negative, amintea următoarele: „În timpul scurs de la procesul de la Leipzig avem un șir întreg de purtări ale tovarășilor noștri în fața judecății burgheze și fasciste, care au arătat că în rîndurile noastre, care cresc cadre numeroase, se înțelege perfect ce înseamnă purtare bolșevică în fața judecății. Dar mulți oare dintre noi, delegați la congres, cunosc amănuntele de la procesul muncitorilor de la căile ferate din România... și de la multe procese, care ne-au dat pilde din cele mai înalte de eroism?... Asemenea pilde înalte de eroism proletar trebuie popularizate... Aceste pilde trebuie folosite în chipul cel mai larg pentru educarea cadrelor mișcării muncitorești”⁷.

Luptele revoluționare din ianuarie-februarie 1933 din România însuflau noi forțe clasei muncitoare din țările capitaliste în lupta sa aprigă cu un dușman tot mai înverșunat; în același timp mișcarea muncitorească internațională și-a manifestat puternic solidaritatea și sprijinul pentru eroicii ceferiști și petroliști din România.

Un apel în acest sens al Conferinței internaționale a muncitorilor feroviari care a avut loc la Metz, în 15 octombrie 1933, releva importanța realizării frontului unic al muncitorilor feroviari din România în lupta împotriva exploataților. Muncitorii feroviari de pretutindeni erau chemați să organizeze acțiuni puternice în vederea eliberării ceferiștilor și petroliștilor români⁸.

⁵ „La Correspondance Internationale” nr. 68—69, din 26 august 1933.

⁶ „La Correspondance Internationale” nr. 29, din 24 martie 1934.

⁷ Gh. Dimitrov : „Al XII-lea Congres mondial al Internaționalei Comuniste”, 1935, pag. 134—135.

⁸ „Rundschau über politik Wirtschaft und Arbeiterbewegung”, Basel, nr. 42, din 10 noiembrie 1933, pag. 1 650.

Într-un apel al Comitetului internațional al muncitorilor feroviari se arăta în cuvinte pline de însuflețire : „Muncitorii feroviari români dau un frumos exemplu, arătând că nu este vorba numai de a apăra salariile și drepturile clasei muncitoare, ci, de asemenea, de a apăra mișcarea revoluționară și conducerea acesteia. În această privință, lupta muncitorilor feroviari români are o importanță deosebită și internațională, ea fiind totodată lupta muncitorilor feroviari din toate țările... În această perioadă, lupta eroică a muncitorilor feroviari români este un semnal. Pentru muncitorii feroviari din toate țările ea este dovada că forța clasei muncitoare este imensă și de neînvins atunci când este unită, avînd la bază frontul unic revoluționar...”⁹.

S-au editat cărți poștale cu fotografii ale conducătorilor luptelor de la Atelierele C.F.R. „Grivița” și cu extrase din cuvîntările lor în fața tribunalului militar, în limbile franceză, germană, engleză și spaniolă¹⁰.

În cadrul unor congrese și conferințe internaționale ce reuneau sute și mii de delegați din toate părțile lumii (Congresul mondial antifascist din 1933, Congresul internațional al tineretului antifascist din 1934, Conferința internațională a feroviarilor și soțiilor feroviarilor etc.) a fost relevat exemplul de unitate și combativitate revoluționară al feroviarilor și petroliștilor români, ridicîndu-se glas de protest împotriva terorii și samavolniciei guvernanților români.

Un val uriaș de solidaritate cu luptele revoluționare din România și de protest împotriva procesului înscenat conducătorilor acestor lupte a cuprins aproape toate țările Europei și multe alte țări din celelalte continente.

Relevînd ecoul stîrnit în întreaga lume de luptele revoluționare din 1933 din România și puternicele acțiuni de solidaritate cu aceste lupte, un manifest al C.C. al P.C.R., adresîndu-se luptătorilor ceferiști și tuturor celor exploatați din România, sublinia : „*Din toate colțurile Romîniei, din toate părțile lumii, din Europa, America și Africa, din Franța, Anglia, Cehoslovacia, Bulgaria, Spania, Grecia, din Argentina, din Maroc și Africa de Sud, milioane de muncitori protestară și cerură telegrafic și în scris eliberarea ceferiștilor. Acestui strigăt al proletariatului internațional își alăturară glasul sute din cei mai mari învățați și scriitori ai lumii.*”

Proletariatul sovietic, mai cu seamă cel al căilor ferate sovietice, a demonstrat în manifestații puternice solidaritatea sa cu feroviarii români.

Multe milioane de muncitori, mai mulți decît întreaga populație exploatată și asuprită de burghezia și moșierimea din România, au demonstrat în toată lumea, sub conducerea partidelor comuniste, a In-

⁹ „La Tribune des Cheminots” (Paris) din 1 martie 1933.

¹⁰ „Krasnii Internațional Profsoiuzov” nr. 10/1934 ; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 691, fila 287.

Presă sovietică despre eroicele lupte din februarie 1933

ternaționalei Sindicale Roșii, a Ajutorului Roșu Internațional, au demonstrat pentru eliberarea ceferiștilor”¹¹.

Presa sovietică a publicat numeroase articole, reportaje, scrisori, informații despre desfășurarea evenimentelor din România, demascând fărădelegile, calomniile și mistificările reacțiunii și afirmând solidaritatea frățască a clasei muncitoare și poporului sovietic cu eroicele lupte proletare din 1933 din România.

În articolul intitulat „Tribunale militare în România”, ziarul „Pravda”, după ce arăta că clasele dominante „încearcă să înăbușe cu fierul și singele valul revoluționar în creștere, instituind starea de asediu”, conchidea: „Burghezia și moșierimea română, instituind starea de asediu și înființând curțile marțiale, pregătesc proletariatului român, țăranimii muncitoare și minorităților asuprite spinzurători și execuții, încercind să reinvie în memorie anul 1907, anul represiei bestiale în masă împotriva țăranimii muncitoare. Dar atît proletariatul român cît și țăranimea revoluționară au glorioase tradiții de luptă și experiență de luptă revoluționară de clasă. Nici starea de asediu, nici spinzurătorile, nici execuțiile nu vor opri lupta lor revoluționară împotriva burgheziei române”¹².

În repetate rînduri, organul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a relevat spiritul de combativitate revoluționară și eroismul de masă al muncitorilor ceferiști și petroliști, solidaritatea maselor largi de oameni ai muncii cu lupta acestora, dezvăluind și înfierînd totodată teroarea și asasinatele claselor dominante din România.

„Pravda” sublinia la 13 februarie 1933 că luptele muncitorești din România „sînt menite să aibă un rol hotărîtor în istoria poporului român”, iar la 20 februarie adăuga că „lupta feroviarilor romîni are o mare importanță internațională”^{*}.

Materiale despre luptele feroviarilor și petroliștilor romîni și procesul intentat conducătorilor acestora au apărut, de asemenea, în coloanele ziarelor „Izvestia”, „Trud”, „Gudok”, „Internaționalnii Maiak” etc.^{**}.

¹¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A—XVIII/11, nr. inv. 694. Din manifestul C.C. al P.C.R. adresat muncitorilor ceferiști și tuturor celor exploatați și asupriți din România la sfîrșitul lui martie 1934.

¹² „Pravda” din 6 februarie 1933.

^{*} „Pravda” a publicat în mai multe numere relatări despre luptele feroviarilor și petroliștilor din România. Astfel, la 7 februarie 1933 a apărut în coloanele ziarului articolul intitulat „România sub stare de asediu”; la 17 februarie, articolul: „Luptele ceferiștilor din București”; la 19 februarie, articolul: „Luptele de clasă din România”, în care se făcea o analiză a condițiilor în care au izbucnit mărețele lupte muncitorești din februarie 1933 din țara noastră etc.

^{**} În numărul din 5 februarie 1933, „Izvestia” a publicat articolul: „La București și Ploiești s-a decretat stare de asediu”; în numărul din 10 februarie 1933, articolul: „Fierbere revoluționară în România”; în numărul din 17 februarie 1933, articolul: „Acțiuni revoluționare în România”; în numărul din 19 februarie, articolul: „Lupte revoluționare în România” etc. Ziarul „Trud” a publicat în numărul din 12 februarie articolul: „Burghezia romînă pregătește oamenii muncii o baie de sînge”; în numărul din 16 februarie, articolul: „Lupta eroică a muncitorilor feroviari din România” etc. Ziarul „Gudok” a publicat în numărul din 21 februarie 1933 articolul: „Feroviarii din România în prima linie a luptei de clasă”; în nr. 83/1933, articolul: „Răzbunarea de clasă a reacțiunii romîne”; în nr. 165/1933, articolul: „Procesul ceferiștilor din București”; în nr. 36/1934, articolul: „Lena romînească”; în nr. 144/1934, articolul: „Acuzații s-au transformat în acuzatori” etc.

**Protest semnat de Henri Barbusse,
adresat Ministerului de Justiție din
București**

PENTRU CEI INCHIȘI

În urma numeroaselor arestări de militanți anti-fasciști, Comitetul mondial de luptă contra războiului și a fascismului a trimis Ministerului de Justiție din București, următorul protest, semnat de marele scriitor francez Henri Barbusse :

«Comitetul mondial de luptă contra războiului și a fascismului, în numele zecilor de milioane de aderenți, protestează energic contra arestării membrilor mișcării anti-fasciste din România, și contra înrăutățirii neomenești a regimului deșinuțiilor politici, contra interdicției de a primi cărți și alimente din afară, contra zugrumării dreptului de a corespunde și de a rămâne în legătură cu familiile lor, contra lipsei oricărui ajutor medical, contra pedepselor disciplinare care înrăutățesc și mai mult acest regim „legal”.

Comitetul mondial își ta angajamentul de a mobiliza opinia publică din toate țările, în vederea deslănțuirii unei mari campanii de solidaritate cu deșinuții anti-fasciști din România, pentru regim politic special în închisori și pentru eliberarea lor completă”.

Henri Barbusse

Delegația feroviarilor francezi veniți la procesul de la Craiova pentru a protesta împotriva înscenării judiciare. De la stînga la dreapta : Barbet, Brandy și Barnet, toți lucrători în ateliere. (Fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.)

„Muncitorii feroviari de la calea ferată Paris — Rive Gauche — se arăta într-una din rezoluțiile adoptate de proletariatul francez — aprobă întru totul lupta dusă de muncitorii feroviari români din București, Iași și Cluj pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai. Ei îi felicită pentru admirabila combativitate de care au dat dovadă, opunînd rezistență atacurilor poliției și jandarmilor, și își iau angajamentul de a face totul pentru a sprijini lupta lor împotriva asupririi fasciste și pentru succesul revendicărilor lor”²³.

La chemarea Federației sportive a muncii, un număr de peste 3 000 de muncitori din Noisy-le-Grande au ținut o întrunire în ziua de 26 august 1933, unde au protestat energic împotriva sentinței date de Consiliul de război din București și și-au luat angajamentul să lupte pentru a impune anularea pedepselor și punerea în libertate a curajoșilor feroviari²⁴.

„Muncitorii din toate țările poartă un interes deosebit față de soarta feroviarilor al căror proces va începe în curînd” — scria legației romîne din Paris un muncitor metalurgist. Adresîndu-se direct celor care dirijau lucrările procesului odios, semnatarul protestului le spunea : „Nu uitați că veți fi și voi judecați într-o zi de către proletariatul victorios”²⁵. Un alt muncitor din Paris scria : „În calitate de muncitor, eu protestez o dată cu întreaga clasă muncitoare contra acestui proces josnic”.

Pe numeroasele cărți poștale și ilustrate editate în Franța era scris : „Jos cu rușinoasa și criminala justiție de clasă ! Eliberați nevinovatele victime ale dominației voastre sîngeroase ! Trăiască proletariatul revoluționar”, „Jos cu justiția boierilor asupritori și asasini ! Trăiască eroicii luptători ai Romîniei muncitorilor și țăranilor”, „Jos cu judecătorii de clasă, apărătorii privilegiilor burgheziei. Libertate eroilor revoluționari, care apără revendicările muncitorilor și luptă pentru comunism”²⁶.

Reprezentanți de frunte ai intelectualității progresiste franceze și-au unit glasul de protest cu cel al sutelor de mii de oameni ai muncii din toate colțurile Franței.

Intelectuali cu renume ca Henri Barbusse, Jean Richard Bloch, Paul Vaillant Couturier, Louis Aragon, Marcel Willard și alții au adresat următoarea telegramă de protest președintelui Consiliului de război al Corpului II armată din București : „Trimitem eroicilor muncitori feroviari din București salutul nostru frățesc, împreună cu calda noastră solidaritate. Protestăm cu indignare împotriva întemnițării lor și împotriva monstruosului proces la care sînt supuși. Jos cu teroarea albă !...”²⁷.

Studentimea progresistă și-a alăturat glasul de protest celorlalte categorii de cetățeni din Franța. Astfel, Uniunea federală a studenților,

²³ „L'Humanité” din 25 februarie 1933.

²⁴ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul „Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933”, dosarul „Ecoul internațional”.

²⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul „Proteste”.

²⁶ Ibid.

²⁷ „L'Humanité” din 19 iulie 1933.

Collage of various international labor movement documents and newspaper clippings from 1933-1934, primarily focusing on the Romanian railway workers' struggle.

Documents and Clippings:

- FEDERATION NATIONALE DES Travailleurs des Chemins de Fer DE FRANCE:** 117, BOULEVARD DE LA VALLETTE - PARIS (XV).
- FEDERATION DU THEATRE OUVRIER DE FRANCE:** 13, RUE DU FAUBOURG MONTMARTRE, PARIS-9.
- Appel du P. C. roumain:** LES BANQUIERS FRANÇAIS SONT RESPONSABLES DU SANG OUVRIER QUI COULE DANS LES RUES DE BUCAREST!...
- Los Ferroviarios Rumanos ocupan la empresa:** SE ATRINCHERAN CONTRA EL EJERCITO... LUCHAN POR LOS SALARIOS Y POR LA LIBERTAD DE LOS PRESOS.
- La gran lucha de los Ferroviarios Rumanos:** Viva la Comuna Rumanza!
- Sortuzet adtak a bukaresti vasuti:** Tömeges sztrájkok munkásairól.
- KΑΤΩ ΟΙ ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ ΤΩΝ ΡΟΥΜΑΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ!** Εθνική Κυβέρνηση της Ρουμανίας (μέσω της Ρουμανικής Προεδρείας).
- THE FLAMING TORCH OF A RUMANIAN STRIKER:** SEIGE OF RAILWORKERS BY BUCHAREST TROOPS. Heroic Resistance Of 4,000 Workers Against Machine Guns. LIGHT THE TORCH IN BRITAIN.
- Масовъ процессъ срещу желъзопътните работници въ Ромъния:** Въ защита на жертвите отъ героичната февруарска стачка.
- LES CHEMINOTS UNITAIRE MARSEILLE PAR DECIS ASSEMBLEE 10 JANVIER EXIGENT ANNULLATION VERI BUCAREST CHEMINOTS ROUMAINS ET LIBERATION IMMEDIATE INCULPES = SYNDICAT CHEMINOT UNITAIRE MARSEILLE.**
- La Conférence Internationale des Cheminots:** tenue à Paris le Samedi 13 Janvier exige l'annulation des condamnations, qui frappent les Cheminots de Bucarest. Elle exige également la remise en liberté immédiate.
- Schweizerischer Eisenbahner-Verband:** FÉDÉRATION SUISSE DES CHEMINOTS - FEDERAZIONE SVIZZERA DEI FERROVIARI.
- Gran Movimiento Huelguista:** Rumania.
- La Ligue des droits de l'homme dans la République tchécoslovaque:** réclame avec une attention bien vive le procès sur les employés des chemins de fer roumains qui aura lieu aujourd'hui le 7 février devant la Cour militaire de cassation à Bucarest en considérant toutes les circonstances du procès la base sociale du locaut militaire.

Răsunetul puternic pe plan mondial al marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933 a fost exprimat în numeroasele articole de presă, rezoluții și telegrame ale oamenilor muncii, în care aceștia s-au solidarizat cu lupta cefeștiștilor și petroliștilor din România, au înfierat represiunea sângeroasă din țară, cerind punerea în libertate a conducătorilor condamnați

secțiunea din Grenoble, într-o moțiune trimisă legăției române la Paris „adresează salutul călduros, revoluționar, feroviarilor, muncitorilor eroi ai luptelor de la «Grivița», Cluj, Ploiești, condamnați la 500 ani de muncă silnică” și cere „eliberarea imediată a muncitorilor condamnați ca urmare a evenimentelor din februarie”²⁸. O moțiune asemănătoare a trimis la 30 mai 1934 și Comitetul studenților împotriva războiului și fascismului de la Universitatea din Strasbourg²⁹.

Puternicului curent de solidaritate a oamenilor muncii și a altor păături progresiste din Franța cu luptele muncitorești din România i s-a alăturat și o parte a studențimii române, aflată la studiu în Franța, care a trimis o moțiune de protest Consiliului de război de la Craiova, în care se spunea: „Ținând seama de justetea absolută a revendicărilor și a acțiunilor feroviarilor de la «Grivița», luînd în considerație torturile și lipsurile de tot felul pe care călăii siguranței și închisorilor românești le-au impus vitejilor luptători, pentru a-i distruge fizicește..., noi ne ridicăm glasul și protestăm energic și din toată puterea, alături de opinia publică română și mondială, împotriva crimei groaznice și ne angajăm să vorbim cît de mult posibil în toate păturile populației despre aceste fapte nemaipomenite”³⁰.

Sub îngrijirea Federației unitare a muncitorilor din transporturi, în Franța a apărut broșura „Lupta muncitorilor feroviarilor români”. Recomandînd-o publicului, gazeta „La Tribune des Cheminots” atrăgea atenția că în ea se vorbește despre „o bătălie revoluționară, care constituie un exemplu, și pe care fiecare muncitor feroviar trebuie să o cunoască”³¹.

O intensă activitate în sprijinul conducătorilor eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 a depus comitetul de apărare a feroviarilor români, constituit din inițiativa Federației feroviarilor francezi. Prin grija acestuia a fost trimisă în România o delegație compusă din trei membri, cu sarcina de a da grai protestului muncitorimii franceze. În sala de judecată a tribunalului de la Craiova a răsunat cu curaj glasul reprezentanților proletariatului francez: „Fac parte — a declarat Barnet, unul dintre delegați — din delegația aleasă după o întreagă campanie de întruniri ce au avut loc în diferite centre ale uniunii noastre din transporturi, care numără mai bine de 400 000 de muncitori. Proletariatul francez socotește de un interes vital pentru el luptele muncitorești ce se desfășoară în România... Noi cerem — încheia acesta — eliberarea tovarășilor noștri”³².

Manifestări de solidaritate au avut loc în multe alte țări capitaliste, inclusiv în cele unde se instauraseră regimuri fasciste, ca Italia și Germania. Ziarul „Soccorso rosso”, organ al secției italiene a Ajutorului Roșu Internațional, scria: „Clasa muncitoare din întreaga lume trebuie

²⁸ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, dosarul „Proteste”, cazier 65.

²⁹ Ibid.

³⁰ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul „Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933”, dosarul „Ecoul internațional”.

³¹ „La Tribune des Cheminots” din 14 mai 1934.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 714, fila 76.

să protesteze în unanimitate împotriva abominabilului verdict de clasă dat de Consiliul de război din București. Prin manifestații și adunări de masă, prin proteste trimise ambasadelor și consulatelor, toți muncitorii trebuie să impună : 1. Imediata anulare a sentinței de la București ; 2. Imediata eliberare a tuturor prizonierilor politici din România”³³.

În numele victimelor terorii fasciste din Italia și al muncitorimii italiene, Secția italiană a Ajutorului Roșu Internațional a trimis guvernului român o scrisoare în care cerea : „Încetați crimele voastre împotriva maselor muncitoare ! Eroicii conducători ai grevei ceferiste din București trebuie să fie eliberați ! Aceasta o cer masele muncitoare din întreaga lume”³⁴.

— În condițiile terorii sălbatice a hitleriștilor, presa ilegală a Partidului Comunist din Germania a dat expresie simțămintelor de solidaritate a proletariatului revoluționar german cu luptele ceferiștilor și petroliștilor. Sub titlurile „Singerose tulburări muncitorești în România”, „Grevă cu ocuparea uzinelor în București”, organul Partidului Comunist German „Die Rote Fahne” a relatat despre luptele revoluționare din România din februarie 1933. În paginile aceluiași ziar au apărut proteste împotriva asasinatelor săvârșite de guvernării români, însoțite de cererea eliberării conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști³⁵.

Mari mitinguri de solidarizare cu luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, manifestații de protest și felurite alte acțiuni s-au desfășurat în Cehoslovacia.

Ziarul „Rude Pravo”, organul central al Partidului Comunist din Cehoslovacia, a publicat aproape zi de zi corespondențe, știri, comentarii cu privire la situația din România.

Cu ocazia procesului ceferiștilor, seri de-a rîndul au avut loc la Praga, în fața clădirii legației romine, demonstrații cu prilejul cărora se scandau lozincile : „Libertate muncitorilor români !”, „Trăiască Gheorghe Gheorghiu-Dej” etc.³⁶. La cererea ministrului român, autoritățile au intervenit pentru a împiedica desfășurarea acestor demonstrații și au luat măsuri de intimidare și de represiune. În baza unei hotărâri a Direcției de poliție din Praga, pentru strigarea lozincii „Trăiască Gheorghe Gheorghiu-Dej” se dădea pedeapsa de 3 zile închisoare³⁷.

Din inițiativa comuniștilor, în frunte cu Antonin Novotny, pe atunci secretar al Comitetului raional al Partidului Comunist Cehoslovac Karlin din Praga, a luat ființă în ianuarie 1934 la Uzina „Cesko-Moravska-Kolben-Danek” „Comitetul pentru apărarea muncitorilor români”³⁸.

O mare manifestație de solidarizare a fost organizată la „Hradec Kralove”, de unde a fost trimis ministrului român la Praga următorul pro-

³³ „Soccorso rosso” nr. 5, din septembrie 1933.

³⁴ „Descătușarea” nr. 2, din 1934.

³⁵ „Buletinul Comitetului Central al Partidului Comunist din România” din ianuarie-februarie 1933.

³⁶ „Vecerní Praha” nr. 1187/1939.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

test : „Urmărim cu atenție procesele și declarăm, că, la fel ca în februarie (1933), și acum simpatiile și solidaritatea noastră frățească sînt de partea muncitorilor bucureșteni. Declarăm că vom acorda muncitorilor trimiși în judecată sprijinul nostru material și moral”³⁹.

Acestor acțiuni li s-au alăturat colective ale multor altor fabrici și uzine, intelectuali de vază, care au trimis proteste guvernului și justiției burghezo-moșierești din România.

— Ecoul marilor lupte revoluționare din România a străbătut întreaga Anglie. Într-o serie de articole, organul de presă al Partidului Comunist din Anglia descria eroismul muncitorilor ceferiști români, precum și importanța internă și internațională a luptelor din ianuarie-februarie 1933.

„Îndemnîndu-și tovarășii la luptă pînă la ultima picătură de sînge — scria „Daily Worker” în articolul „Aprindeți făclia în Anglia” —, un muncitor grevist a fost văzut ținînd o făclie aprinsă deasupra capului. O clipă mai tirziu, ciuruit de gloanțe, el a căzut mort în flăcările focului de tabără ! Este doar una dintre eroicele fapte menționate în relatarea amănunțită ce se face acum despre dîrzenia cu care patru mii de ceferiști și-au apărât atelierele împotriva poliției și a armatei reacționarului guvern român”. „Mișcarea grevistă — continuă ziarul „Daily Worker” —, al cărei punct culminant îl constituie această grevă din București (din 16 februarie — n.n.), are o foarte mare semnificație, căci este indiciul profunde revolte care se dezvoltă acum împotriva inumanei și sîngeroasei cîrmuri autocrate a guvernului și regelui român. Eroica rezistență a muncitorilor feroviari... dovedește că răscoala împotriva guvernului generează nenumărate acte de eroism ale clasei muncitoare, eroism care în curînd s-ar putea foarte bine repeta în orice altă țară capitalistă. Orice muncitor va vedea în acest eroism al muncitorilor români o reflectare a hotărîrii de a lupta, cu orice risc, împotriva forțelor reacțiunii capitaliste din toate țările. Noi ridicăm făclia aprinsă, ținută de tovarășul nostru muncitor din România, și o ducem înainte în lupta contra «propriei noastre» clase dominante”⁴⁰.

— Un ecou puternic au avut evenimentele din ianuarie-februarie 1933 din România în Polonia, Ungaria, Bulgaria și Iugoslavia.

Presa comunistă și democratică din Polonia a dat replica cuvenită atacurilor reacțiunii poloneze, a demonstrat justetea căuzei luptelor muncitorești din România și a demascat fărădelegile și crimele claselor dominante. O activitate importantă pe linia organizării de acțiuni de solidarizare a oamenilor muncii polonezi cu luptele ceferiștilor și petroliștilor a desfășurat organizația Ajutorului Roșu din Polonia.

Comitetul Central al Ajutorului Roșu din Polonia a lansat în februarie 1933 un apel către muncitorimea și țărănimea poloneză în care, înfățișînd luptele din România, chema masele muncitoare să se solidarizeze cu acestea.

³⁹ „Vecernii Praha” nr. 1187/1959.

⁴⁰ „Daily Worker” din 18 februarie 1933.

Încadrind masacrele din România — alături de fărâdelegile și crimele fascismului în Germania, Polonia și Grecia — în atacul general al reacțiunii și fascismului împotriva proletariatului internațional, apelul se adresa tuturor muncitorilor revoluționari, cerându-le să-și întărească solidaritatea internaționalistă. „Împotriva crimelor fascismului trebuie să se ridice glasul de protest din care nu poate să lipsească glasul muncitorilor și țăranilor polonezi. Muncitori! Protestați la mitingurile din fabrici împotriva crimelor fascismului! Adoptați hotărârea de solidaritate cu eroicul proletariat român, german și grec. Demonstrați în fața consulatului român și german! Trăiască lupta revoluționară a proletariatului german, român, grec și polonez!...”⁴¹.

— În pofida terorii crunte fasciste, mișcarea muncitorească revoluționară din Ungaria și-a manifestat solidaritatea sa frățească cu luptele ceferiștilor și petroliștilor.

Politica de ură și învrăjbire națională dusă de clasele exploatare din Ungaria și România n-a putut înăbuși simțămintele de solidaritate internaționalistă de clasă ale proletariatului și oamenilor muncii din cele două țări, simțăminte care s-au afirmat viu cu prilejul evenimentelor din ianuarie-februarie 1933. Pornind de la exemplul oferit de luptele proletariatului din România, Partidul Comunist din Ungaria, ce acționa în adâncă ilegalitate, chema masele la acțiuni hotărâte împotriva politicii de jaf a claselor dominante, împotriva fascismului și a pregătirilor de război. Într-un manifest adresat maselor celor ce muncesc, Partidul Comunist din Ungaria explica gravitatea situației create prin venirea la putere a lui Hitler și ofensiva forțelor fascismului și războiului pe plan internațional, relevând totodată riposta dată de către clasa muncitoare.

Manifestul menționa că luptele revoluționare din februarie 1933 din România au devenit pentru proletariatul mondial „un exemplu demn de urmat”⁴².

Ocupându-se de luptele din 1933 din România, ziarul „Sarló és Kalapács” arăta că acestea au reprezentat o ripostă hotărâtă a clasei muncitoare la măsurile teroriste ale claselor stăpânitoare, la decretarea stării de asediu, la dizolvarea organizațiilor revoluționare. Relevând extinderea acțiunii greviste a ceferiștilor într-o serie întreagă de noduri de cale ferată din țară, precum și numărul mare al grevelor de solidaritate cu ceferiștii, ziarul sublinia că „organizatorii grevei au fost Partidul Comunist din România și Sindicatele Roșii, ale căror lozinci erau urmate de masa muncitorilor”⁴³.

— Și în Bulgaria, cu toată teroarea ce domnea, au fost, de asemenea, organizate, sub conducerea comuniștilor, acțiuni importante de solidarizare cu luptele revoluționare din ianuarie-februarie 1933 din țara noastră.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 9137, filele 34—36.

⁴² Arhiva Consiliului de Miniștri ungar — Budapesta, M.T., 1933, documentul nr. 1528 (11228). Copia se găsește la Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 9104, filele 5—14.

⁴³ „Sarló és Kalapács” nr. 3—4, din 1934.

Eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști din România au avut un larg ecou în întreaga lume. Ele s-au bucurat de solidaritatea proletariatului internațional, a organizațiilor și personalităților progresiste din majoritatea țărilor lumii

În presa muncitorească și democratică bulgară au apărut numeroase articole care descriau pe larg evenimentele din România. „În momentul de față — scria „Rabotnicesko Delo”, organ central al Partidului Muncitoresc din Bulgaria, referindu-se la luptele muncitorilor ceferiști și petroliști — muncitorii români duc o luptă eroică împotriva atacurilor burgheziei fasciste romine. La București, Ploiești și în toate celelalte orașe din țară, cu toată interdicția guvernului național-țărănesc, au avut loc uriașe mitinguri și demonstrații muncitorești în apărarea organizațiilor legale muncitorești, declarate în afara legilor, în apărarea mișcării de clasă a muncitorilor”⁴⁴.

În numele a mii de muncitori din Bulgaria, Secția bulgară a Aju-torului Roșu Internațional a trimis salutări tovărășești bravilor luptători ceferiști care luptau contra terorii din România, pentru apărarea inter-eselor generale de clasă ale proletariatului. În protestul muncitorimii bulgare se sublinia că „procese asemănătoare acestora din București, intentate împotriva conducătorilor muncitorilor, cum este și acela de la Leipzig pentru incendierea Reichstagului, precum și multe altele de felul acesta în lumea întreagă, intentate contra străluciților conducă-tori ai mișcării muncitorești, nu vor salva capitalismul... Jos teroarea împotriva muncitorilor”⁴⁵.

— Presa din Iugoslavia s-a ocupat pe larg de evenimentele din ianuarie—februarie 1933, relevând semnificația lor.

Expresia sentimentelor de solidarizare cu luptele ceferiștilor și petroliștilor și de înfierare a procesului înscenat de clasele exploa-tatoare din România conducătorilor acestor lupte au constituit-o, de ase-menea, numeroasele moțiuni trimise de organizații ale oamenilor muncii din Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Elveția, Grecia, Olanda, Spa-nia, Suedia, Portugalia etc.

— Manifestări de solidaritate cu luptele muncitorilor din România au avut loc, de asemenea, în Statele Unite ale Americii.

— La New York o delegație a unor organizații muncitorești, ca „In-ternational Labour Defense” (Apărarea internațională a lucrătorilor), „Trade-Union Unity Council” („Consiliul de unitate sindicală”), „Inter-national Workers Order” („Ordinul internațional al muncitorilor”), „Roumanian Workers Club” („Clubul muncitorilor români”), „Ucrainian Workers Center” („Centrul muncitoresc ucrainean”), „Hungarian Wor-kers Federation” („Federația muncitorilor unguri”), reprezentând peste 74 000 de muncitori s-a prezentat în ziua de 22 iunie 1934 la oficiul consulatului român cu o rezoluție de protest împotriva procesului înscenat conducătorilor luptelor din 1933, urmînd ca acest document să fie transmis prin Legația română din Washington Ministerului de Interne român și Tribunalului militar de la Craiova⁴⁶.

— Articole și știri privitoare la luptele ceferiștilor și petroliștilor din 1933 din România au fost publicate în ziare din țările Americii Latine :

⁴⁴ „Rabotnicesko Delo” din 1 martie 1933.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 334, fila 27.

⁴⁶ „Deșteptarea” din 30 iunie 1934.

Argentina, Cuba, Uruguay. În articolul „Marea luptă a ceferiștilor români”, ziarul „Justicia” din Montevideo releva importanța politică a eroicei lupte a proletariatului român din 1933. „Această mare luptă — arăta ziarul — merită simpatia și sprijinul activ al muncitorilor din lumea întreagă”⁴⁷.

Proteste împotriva condamnării conducătorilor luptelor eroice din 1933 au sosit, de asemenea, din Algeria și Africa de Sud⁴⁸.

Luptele revoluționare din România au găsit, de asemenea, ecou în Asia și Australia, de unde au sosit mesaje de solidaritate cu eroicii ceferiști și petroliști.

Relevînd amploarea uriașă a mișcării de solidaritate cu luptele glorioase din ianuarie-februarie 1933, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în numele conducătorilor acestor lupte, judecați și condamnați la ani grei de temniță, arăta într-o scrisoare din 28 noiembrie 1934: „Proletariatul și-a manifestat solidaritatea cu noi, care, de altfel, era o solidaritate cu luptele muncitorilor ceferiști, organizînd mari demonstrații, mitinguri și greve de protest, trimițînd proteste iscălite de sute de mii de muncitori, saci întregi de proteste, telegrame de protest prin care cerea eliberarea noastră, solidarizîndu-se cu luptele noastre. Au venit proteste din Franța, Anglia, Germania și Cehoslovacia. În sfîrșit, din toată lumea”⁴⁹.

Mărețele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști au răscolit, așadar, nu numai masele muncitoare din România, ci sute de mii, milioane de oameni ai muncii din toate colțurile lumii. Clasa muncitoare și Partidul Comunist din România au dobîndit un mare prestigiu, care a depășit granițele țării. Exemplul muncitorimii ceferiste și petroliste a slujit ca o chemare la luptă împotriva robiei imperialiste, a fascismului și pregătirilor războiului, prilejuind afirmarea cu o forță impresionantă a internaționalismului proletar.

⁴⁷ „Justicia”, din 17 februarie 1933.

⁴⁸ Arhiva M.A.E., fondul „Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933”, dosarul „Ecoul internațional”.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 955, fila 65.

Făurirea Partidului Muncitoresc Român, victorie deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din România

GH. ȚUȚUI, V. G. IONESCU

Au trecut 15 ani de la Congresul din februarie 1948 al Partidului Muncitoresc Român, congres care a consfințit crearea partidului unic marxist-leninist al clasei muncitoare din țara noastră.

Înfăptuirea P.M.R. prin unificarea Partidului Comunist Român și a Partidului social-democrat, pe bazele politice, ideologice și organizatorice ale marxism-leninismului, a însemnat un moment de importanță istorică în viața clasei muncitoare și a poporului român. Aceasta a reprezentat încununarea luptei îndelungate desfășurate de cei mai înaintați militanți ai proletariatului revoluționar pentru lichidarea sciziunii din rîndurile clasei muncitoare, împotriva oportunismului și reformismului, marcînd victoria deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din România.

Prin făurirea Partidului Muncitoresc Român, partid unic marxist-leninist, detașament organizat al clasei muncitoare, lupta revoluționară a clasei muncitoare din țara noastră a fost ridicată pe o treaptă mai înaltă, forțele ei au crescut, ceea ce i-au dat posibilitatea să-și îndeplinească cu succes misiunea istorică de forță socială conducătoare în lupta pentru construirea noii orînduiri, orînduirea socialistă.

„Partidul Muncitoresc Român — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul politic al C.C. la congres — se încheagă ca un partid al luptei neîmpăcate împotriva exploatării, împotriva tuturor exploataților muncitorimii și ai țărănimii muncitoare, pentru dezvoltarea mai departe a democrației populare pe care o considerăm ca drum înspre realizarea mărețului nostru scop final — societatea socialistă și societatea comunistă”¹.

Desfășurîndu-și lucrările la numai cîteva săptămîni după cucerirea întregii puteri politice de către oamenii muncii, Congresul I al P.M.R. a analizat realizările obținute de poporul nostru în perioada scursă de la 23 August 1944, apreciînd că „se creează condiții favorabile lichidării oricăror forme de exploatare și făuririi bazelor orînduirii socialiste...”². Pe baza aplicării creatoare a legilor universal-valabile ale revoluției socialiste la condițiile concrete ale Romîniei, congresul a

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1955, ediția a IV-a, pag. 156.

² „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 6.

trasat linia directoare a activității partidului în etapa luptei pentru construirea socialismului.

În perioada care a trecut de la Congresul I al partidului, oamenii muncii din patria noastră au obținut, sub conducerea P.M.R., realizări mărețe. România s-a transformat într-o țară înaintată, cu o industrie și o agricultură socialistă în continuă dezvoltare, o țară în care pulsează viguros întreaga viață social-culturală. Socialismul a învins definitiv la orașe și sate. A fost lichidată pentru totdeauna exploatarea și asuprirea omului de către om, țara noastră pășind cu fermitate într-o nouă etapă istorică, etapa desăvârșirii construcției socialismului și creării condițiilor pentru trecerea treptată la construirea comunismului.

*
* *
*

Realizarea unității politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare din România a fost rezultatul unui îndelungat proces istoric. Încă de la crearea sa, P.C.R. a militat neobosit, în pofida terorii sălbătice a regimului burghezo-moșieresc, pentru realizarea unității clasei muncitoare. El a desfășurat de-a lungul anilor o vastă activitate în mijlocul sindicatelor și al celorlalte organizații de masă muncitorești, în fabrici și uzine, pentru realizarea unității de acțiune a muncitorilor comuniști și social-democrați, ca și a tuturor celorlalți muncitori, indiferent de apartenența politică.

Această luptă avea ca bază obiectivă comunitatea intereselor de clasă ale proletariatului și se întemeia pe învățătura marxist-leninistă, care a arătat atît necesitatea acestui act istoric, cît și posibilitatea înfăptuirii lui. „Clasa muncitoare — arăta V. I. Lenin — are nevoie de unitate. Aceasta poate fi înfăptuită numai de o organizație unică ale cărei hotărîri sînt aplicate din convingere de către toți muncitorii conștienți... Și această unitate este infinit de scumpă și extrem de importantă pentru clasa muncitoare. Muncitorii dezbinați nu înseamnă nimic. Uniți, ei sînt totul”³.

Ca rezultat al activității neîncetate duse de P.C.R. în lupta pentru revendicările economice și politice ale maselor au fost obținute o serie de succese pe linia realizării Frontului unic muncitoresc, cu toată împotrivirea liderilor reformiști din P.S.D. Caracteristic este faptul că în momentele hotărîtoare din istoria clasei muncitoare și a poporului român, clasa muncitoare a acționat unită. Astfel, în timpul eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie—februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R., s-a făurit unitatea de acțiune a proletariatului. Aceasta și-a găsit expresia în alegerea, de către masa muncitorilor comuniști, social-democrați și a celor fără de partid, ca și a muncitorilor neorganizați, a comitetelor de acțiune, organe ale Frontului unic muncitoresc. Rolul hotărîtor în organizarea luptei muncitorilor ceferiști de acum trei decenii, în realizarea unității de luptă a tuturor muncitorilor, indiferent de apartenența lor politică, sub conducerea P.C.R., l-a avut Comitetul Central de acțiune al muncitorilor ceferiști. Pentru făurirea acestui organ al unității proletare, ca și pentru gruparea în jurul său a maselor de muncitori, P.C.R. a desfășurat o muncă perseverentă, atentă și plină

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 19, E.S.P.L.P. 1957, pag. 515.

de tact împotriva oportuniștilor din conducerea sindicatelor ceferiste și a P.S.D., precum și a elementelor sectare din propriile rînduri.

Luptele din ianuarie-februarie 1933 au demonstrat cu tărie forța clasei muncitoare unită, necesitatea intensificării acțiunii pentru încheierea frontului unic al întregului proletariat, pentru înfăptuirea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare. Pe baza experienței cîștigate în aceste mari bătălii de clasă, în perioada ce a urmat după 1933, P.C.R. a continuat, în condiții grele de ilegalitate, să militeze cu fermitate pentru promovarea în partid a spiritului nou, descătușat de sectarism și închistare, pentru strîngerea într-un singur front a tuturor forțelor clasei muncitoare, pentru a face din unitatea proletară temelia unui front larg de luptă împotriva fascismului și a războiului.

Starea de spirit antifascistă a maselor, realizarea unității de acțiune între organizațiile P.C.R. cu unele organizații social-democrate și cu un număr din ce în ce mai mare de membri ai acestui partid au permis partidului comunist să organizeze în anii 1934—1939 un șir de acțiuni de masă pe baza frontului unic. Sub steagul luptei împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști, pentru scoaterea României din războiul criminal antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și instaurarea unui regim democratic, P.C.R. a reunit treptat, în număr din ce în ce mai mare muncitori comuniști, social-democrați, fără de partid.

În cursul activității comune, în lupta împotriva acelorasi dușmani s-au consolidat legăturile dintre muncitorii comuniști și social-democrați, s-au creat condiții favorabile realizării Frontului unic muncitoresc, ca bază a unirii tuturor forțelor antifasciste pentru înfăptuirea insurecției armate.

Trecînd la pregătirea insurecției armate în conformitate cu planul elaborat de P.C.R., cadrele de bază, devotate partidului și clasei muncitoare, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au înlăturat din conducerea partidului — la 4 aprilie 1944 — elementele trădătoare și capitulante aflate în slujba burgheziei. Această măsură, care a dus la consolidarea rîndurilor P.C.R., a deschis noi perspective luptei pentru unitatea clasei muncitoare. „Cu rîndurile strînse — scria tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, cu unitatea adevărată a partidului, vom putea pași hotărît pe calea înfăptuirii sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare și a poporului român în acest sector atît de important pentru desfășurarea evenimentelor militare și politice”⁴.

La 1 Mai 1944, în condițiile intensificării luptei pentru doborîrea dictaturii fasciste, prin înțelegerea intervenită între Partidul Comunist din România și Partidul social-democrat, a fost creat Frontul unic muncitoresc. Acesta a fost primul mare pas pe drumul lichidării dezbinării clasei muncitoare din țara noastră și a avut ca urmare directă întărirea rolului conducător al proletariatului în lupta pentru înfăptuirea insurecției armate. În manifestul de 1 Mai 1944, semnat de Frontul unic muncitoresc — manifest care vestea că proletariatul din țara noastră, credincios tradițiilor sale revoluționare, se găsește în fruntea luptei pentru o Romînie liberă, independentă și democratică —, se arăta: „În plin

⁴ „Scînteia” nr. 4 300, din 22 august 1958.

război, clasa muncitoare din România își afirmă de acest 1 Mai cerințele ei de viață, pe care numai *unită* și prin *luptă* poate să le impună”⁵.

De la constituirea sa, Frontul unic muncitoresc a devenit pivotul în jurul căruia s-au grupat toate forțele patriotice. Clasa muncitoare unită din România a putut să îndeplinească cu cinste sarcina istorică de a mobiliza în jurul și sub conducerea sa masele largi populare, să realizeze politica P.C.R. de încheiere a unor largi alianțe politice, pentru asigurarea condițiilor interne necesare îndeplinirii cu succes a insurrecției armate antifasciste din august 1944.

Unitatea de acțiune a clasei muncitoare din România, realizată în lupta pentru îndeplinirea insurrecției armate, s-a consolidat în condițiile luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular, pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Lupta și munca comună a comunistilor și socialiștilor, succesele mari obținute în revoluția populară care se desfășura cu impetuozitate, înfrângând împotrivirea forțelor reacționare, au înrădit favorabil asupra creșterii nivelului politic și ideologic al întregii clase muncitoare, pe baza ideologiei marxist-leniniste, au întărit capacitatea sa de a-și îndeplini rolul de hegemon în procesul desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, în vederea instaurării dictaturii proletarietului și trecerii la revoluția socialistă.

Refacerea unității sindicale la 1 septembrie 1944 a reprezentat un nou pas înainte pe calea realizării unității clasei muncitoare. Acest act istoric, rezultat al acordului realizat între comuniști și social-democrați, a marcat victoria în sindicate a principiilor revoluționare ale luptei de clasă, de organizare a sindicatelor pe ramuri de producție asupra principiilor reformiste de breaslă.

Activînd ca organe unice ale întregii mase muncitorești, sindicatele au îndeplinit un rol deosebit de important în marile bătălii de clasă care s-au desfășurat după 23 August 1944. În cadrul mișcării sindicale, masa largă de muncitori a acționat unită împotriva claselor exploatare, pentru satisfacerea intereselor sale economice și politice, pentru interesele tuturor celor asupriți și exploatați. Sindicatele au constituit astfel o școală a unității proletare. Referindu-se la sarcinile sindicatelor în lupta pentru făurirea unității întregii clase muncitoare, rezoluția Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite dată publicității la 25 septembrie 1944 preciza: „Sindicatele unite luptă pentru realizarea unității clasei muncitoare, pentru a-i da forța, capacitatea și combativitatea necesară”⁶.

Îndeplinirea unității sindicale a fost urmată la 2 octombrie 1944 de ședința delegaților Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. pentru constituirea Comitetului Central al Frontului unic muncitoresc. În rezoluția adoptată cu acest prilej, se sublinia necesitatea ca Frontul unic muncitoresc să devină o forță puternică și bine organizată, care să se realizeze de jos și pînă sus, prin lupta comună atît pe teren politic, cît și pe teren sindical. În scopul de a coordona acțiunile comune ale membrilor P.C.R. și P.S.D., la această ședință s-a hotărît alcătuirea unui

⁵ „Documente din istoria Partidului Comunist din România”, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a, pag. 381.

⁶ „Scinteia” nr. 5, din 25 septembrie 1944.

Comitet Central al F.U.M., precum și a comitetelor locale ale F.U.M. în toată țara acolo unde existau organizații ale celor două partide. Tot cu această ocazie a fost luat în discuție proiectul de platformă a F.N.D., elaborat, în septembrie 1944, de către C.C. al P.C.R., proiect care a fost adoptat ca platformă comună pe care Frontul unic muncitoresc o susține și o propunea celorlalte partide și organizații democratice.

Hotărârile și măsurile politice-organizatorice adoptate la 2 octombrie 1944 au avut o importanță deosebită pentru întărirea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție. Ele constituiau o dovadă a faptului că Frontul unic muncitoresc intra într-o nouă etapă a dezvoltării sale, având la bază un program mult mai larg, ce urmărea desăvîșirea revoluției burghezo-democratice din țara noastră. În lupta împotriva claselor exploatare, clasa muncitoare unită a reușit să atragă alături și sub conducerea sa masele de bază ale țărănimii și alte pături ale micii burghezii, ceea ce a permis realizarea unei largi coaliții de forțe în cadrul Frontului național-democrat, ce cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținând naționalităților conlocuitoare⁷. Frontul unic muncitoresc, a cărui coeziune s-a întărit continuu, a constituit astfel coloana vertebrală a unei coaliții de forțe largi interesate în desfășurarea revoluției. În această perioadă, în lupta împotriva forțelor revoluționare, clasele exploatare au încercat în diferite rînduri să folosească elementele scizioniste din P.S.D. pentru spargerea unității proletare. Aceste încercări au fost însă zădărnice. Definind poziția P.S.D. față de frontul unic, Sfatul P.S.D. în rezoluția adoptată la 11 decembrie 1945 arăta că scopul pentru care lupta P.S.D. — realizarea unei democrații reale în România — nu putea fi atins „decît numai dacă Frontul unic muncitoresc rămîne puternic și o realitate de nedistrus”⁸.

Forța clasei muncitoare unite, capacitatea sa de a grupa și conduce celelalte pături sociale neproletare la luptă s-au verificat în focul bătăliei pentru respingerea și zdrobirea încercărilor claselor exploatare de a dezlănțui războiul civil ca mijloc de prelungire a dominației lor politice, pentru doborîrea ultimului guvern cu majoritate reacționară și instaurarea guvernului democratic de la 6 martie 1945. Instaurarea puterii democrat-populare, al cărei conținut de clasă îl constituia dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, a însemnat o victorie a luptei unite a clasei muncitoare, forța conducătoare a maselor populare, care au decis soarta bătăliei pentru putere.

După 6 martie 1945, pe măsura creșterii rolului clasei muncitoare în revoluție și în stat, s-au lărgit și mai mult posibilitățile și formele de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D. Strînsa conlucrare a reprezentanților P.C.R. și P.S.D. în guvernul de la 6 martie 1945, întărirea continuă a unității clasei muncitoare pe bazele marxism-leninismului erau o condiție esențială pentru înfăptuirea programului revoluționar al desăvîșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, pentru transformarea puterii populare dintr-o formă a dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și a țărănimii într-o formă

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 12.

⁸ „Scînteia” nr. 84, din 14 decembrie 1944.

de stat a dictaturii proletariatului. Referindu-se la aceasta, Comitetul Central al F.U.M. arăta la 1 Mai 1945: „...Rezultă în mod neîndoios că sarcinile care stau în fața clasei muncitoare nu vor putea fi îndeplinite mai departe decât pe linia unității de acțiune a P.C.R. și a P.S.D., întărind colaborarea și făcând din ea baza tuturor acțiunilor cu caracter general”⁹. Pe baza principiilor de colaborare stabilite în F.U.M., masele populare s-au unit mai strâns în jurul clasei muncitoare pentru sprijinirea guvernului democrat.

Acțiunile hotărâte ale guvernului democrat, întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare și a rolului ei conducător în revoluție au stîrnit îngrijorare și panică în rîndul claselor exploataatoare, care vedeau năruindu-se posibilitățile ca, prin manevre și provocări puse la cale în mișcarea muncitorească, să slăbească coaliția democratică, puterea oamenilor muncii. De aceea, clasele dominante, paralel cu acțiunile directe îndreptate împotriva puterii populare, și-au intensificat eforturile în scopul folosirii vechilor lor agenți, elementele de dreapta din conducerea partidului social-democrat și a unor organizații locale ale acestui partid. Aceștia au trecut după 6 martie 1945 la acțiuni de spargere a Frontului unic muncitoresc, la calomnierea guvernului democrat, la încercări de antrenare a muncitorilor în acțiuni anarhice etc.¹⁰.

Manevrele scizioniste ale elementelor de dreapta din P.S.D. au fost însă demascate și zdrobite. Punctul de vedere comun al P.C.R. și P.S.D. în problemele principale ale politicii interne și externe a guvernului, poziția hotărîtă a celor două partide de întărire a puterii populare, lupta unită a clasei muncitoare, sprijinul acordat de întregul popor guvernului democrat au determinat eșecul planurilor puse la cale de reacțiune, au dus la consolidarea puterii muncitorești-țărănești.

În acțiunea de întărire și dezvoltare a unității clasei muncitoare, Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945 a marcat un moment deosebit de important. Referindu-se la însemnătatea unității clasei muncitoare în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, la dezvoltarea acestei unități pînă la realizarea partidului unic muncitoresc, rezoluția Conferinței naționale a P.C.R. preciza că muncitoriimea, a cărei unitate de acțiune a constituit punctul de plecare al unirii tuturor forțelor democratice, are datoria de a întări și mai departe această unitate și a o desăvîrși prin îndeplinirea unității sale politice. Programul elaborat de conferință în vederea refacerii și dezvoltării economiei naționale, a întăririi puterii muncitorești-țărănești a constituit unul dintre elementele de bază ale consolidării și dezvoltării unității muncitorești. Conferința națională a pus în fața întregului partid ca sarcină politică principală „întărirea Frontului unic muncitoresc și lupta pentru îndeplinirea unității politice a clasei muncitoare”¹¹.

Militînd cu consecvență pentru realizarea unității depline a clasei muncitoare, P.C.R. a continuat să aplice cu fermitate indicațiile leniniste de a manifesta atenție și grijă față de acei muncitori care din diferite motive nu s-au ridicat la înțelegerea necesității luptei unite, de „...a-i

⁹ Circulara nr. 2 a Comitetului Central al Frontului unic muncitoresc, pag. 43.

¹⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2/1945, dosarul nr. 106, filele 4, 9, 16, 22, 24, 27.

¹¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 81.

lămuri și a-i apropia de proletariatul conștient, pe baza luptei comune" ¹².

Urmărind ca unitatea dintre P.C.R. și P.S.D. să se realizeze pe baza unei concepții unice, marxist-leniniste, însușită în munca și lupta comună dusă de comuniști și social-democrați, chemînd întreaga clasă muncitoare la lupta pentru înfăptuirea unității sale depline, rezoluția Conferinței naționale a P.C.R. preciza: „Partidul Comunist Român concepe înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc nu ca o contopire mecanică între cele două partide existente, ci ca o unificare politică și organizatorică pe baze principiale, în urma unei activități de lămurire ideologică și a înfăptuirii unei depline unități de acțiune” ¹³.

Chemarea adresată de P.C.R. clasei muncitoare de a acționa cu hotărîre pentru înfăptuirea unității sale în cadrul unui singur partid marxist-leninist a avut un ecou puternic în rîndurile muncitorilor, care s-au angajat să nu precupețească nici un efort pentru a-i da viață. Exprîmînd hotărîrea celor peste 7 000 de muncitori ceferiști de la Atelierele „Grivița” de a lupta pentru întărirea frontului unic, rezoluția adunării F.U.M. din 2 noiembrie 1945 asigura Comitetele Centrale ale P.C.R. și P.S.D. „...că vor merge pe drumul întăririi F.U.M. și al creării partidului unic al clasei muncitoare” ¹⁴. Asemenea moțiuni au fost adoptate în numeroase alte adunări muncitorești din București și din provincie ¹⁵ cu prilejul mitingurilor ce s-au desfășurat în întreaga țară în cinstea sărbătoririi celei de-a 28-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, la care au luat cuvîntul fruntași ai P.C.R. și P.S.D.

Ca rezultat al acțiunii de clarificare ideologică, al muncii de zi cu zi duse de organizațiile de partid în vederea întăririi colaborării în F.U.M. și în sindicate, în scurt timp după Conferința națională a P.C.R. s-au putut înregistra noi succese atît în ceea ce privește lărgirea cîmpului de activitate comună, cît și pe linia găsirii de noi forme organizatorice ale acestei colaborări.

Astfel, la 26 noiembrie 1945, la sediul regionalei P.C.R.-București a avut loc o întrunire a comitetelor de Front unic muncitoresc din Capitală, la care au luat parte peste 1 000 de comuniști și social-democrați; participanții au dezbătut pe larg problemele legate de unitatea clasei muncitoare și s-au angajat să lupte pentru întărirea Frontului unic muncitoresc ¹⁶. Consfătuirea delegaților comitetelor de front unic din București, ca și consfăturile din alte centre regionale — Constanța, Iași, Oradea —, au contribuit la întărirea colaborării în F.U.M., la dezvoltarea acesteia pe scară regională.

Referindu-se la rezultatele obținute pe linia activității în F.U.M., C.C. al P.C.R. arăta în noiembrie 1945: „Colaborarea dintre organizațiile noastre și cele social-democrate merge spre îmbunătățire. În urma muncii de convingere și de clarificare, începută de tovarășii noștri,

¹² V. I. Lenin, Opere, vol. 8, E.S.P.L.P. 1955, pag. 507.

¹³ „Rezoluția Conferinței naționale a P.C.R.” Ed. P.C.R. 1946, pag. 13.

¹⁴ „Scinteia” nr. 370, din 4 noiembrie 1945.

¹⁵ „Scinteia” nr. 371, din 5 noiembrie 1945.

¹⁶ „Scinteia” nr. 391, din 29 noiembrie 1945.

colaborarea devine mai apropiată, atît în fabrici, unde începe să se perfecteze unitatea de vederi între noi şi social-democraţi asupra problemelor ridicate de interesele clasei muncitoare, cît şi în comitetele de front unic. Ideea unităţii de acţiune a clasei muncitoare, ideea unei juste colaborări în F.U.M. pînă la partidul unic îşi fac loc şi prind rădăcini puternice în rîndurile membrilor partidului social-democrat şi chiar în rîndurile muncitorilor fără de partid”¹⁷.

O expresie a creşterii forţelor care luptau pentru unitatea clasei muncitoare o constituie lucrările Conferinţei generale a P.S.D. din 1—3 decembrie 1945, în cadrul căreia elementele de stînga din partidul social-democrat au reuşit să dejoace planurile social-democraţilor de dreapta şi să împiedice ruperea frontului unic. Conferinţa a însărcinat Comitetul Central al P.S.D. să întreprindă noi acţiuni pentru îmbunătăţirea funcţionării F.U.M.¹⁸. Au fost luate noi măsuri pentru întărirea colaborării între organizaţiile de bază ale P.C.R. şi cele social-democrate, susţinerea şi popularizarea elementelor de stînga şi izolarea dreptei din P.S.D., critica documentată şi argumentată a social-democraţilor de dreapta, care susţineau prezentarea separată în alegeri¹⁹.

Urmărind să determine spargerea Frontului unic muncitoresc şi să împiedice participarea P.S.D. la alegerile parlamentare pe liste unice cu P.C.R. şi cu celelalte forţe democratice, întreaga reacţiune din România a desfăşurat o intensă activitate în scopul provocării de disensiuni între P.C.R. şi P.S.D., sprijinind elementele de dreapta scizioniste. Conducerea P.N.Ţ. — Maniu a propus preşedintelui partidului social-democrat — C. Titel Petrescu — să respingă colaborarea cu comuniştii şi să participe la alegeri alături de P.N.Ţ. şi P.N.L.²⁰. Presa manistă şi cea brătienistă se întreceau în a da sfaturi şi a promite ajutor elementelor de dreapta din P.S.D.²¹. În acelaşi scop, regele şi cercurile palatului au dus tratative cu Titel Petrescu²².

Întărirea Frontului unic muncitoresc, succesele obţinute de forţele de stînga în alegerile sindicale din februarie 1946, cît şi atitudinea tot mai hotărîtă a membrilor P.S.D. de a respinge acţiunile scizioniste, au determinat eşecul duşmanilor unităţii proletare. Rezultatul cel mai evident al întăririi forţelor de stînga din partidul social-democrat l-a constituit Congresul extraordinar al P.S.D. care s-a ținut în ziua de 10 martie 1946. Congresul, la care au luat parte 328 de delegaţi, a avut ca problemă centrală pe ordinea de zi stabilirea poziţiei P.S.D. faţă de propunerea P.C.R. de a merge în alegeri pe liste comune. Reflectînd poziţia hotărîtă a majorităţii membrilor de partid, congresul a stabilit cu o majoritate de 239 de voturi „participarea la viitoarele alegeri parlamentare în cartel electoral cu partidele şi organizaţiile care au constituit la 6 martie 1945 guvernul dr. Petru Groza”²³.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 308, fila 77.

¹⁸ „Libertatea” nr. 395, din 5 decembrie 1945.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1945, dosarul nr. 106, fila 76.

²⁰ „Libertatea” nr. 473, din 13 martie 1946.

²¹ „Dreptatea” nr. 29, din 9 martie, şi „Liberalul” nr. 26, din 10 martie 1946.

²² Arhiva Ministerului Afacerilor Interne, dosarul nr. 3 273/5, fila 341.

²³ „Libertatea” nr. 473, din 13 martie 1946.

În felul acesta încercarea grupării de dreapta din P.S.D. de a împiedica acțiunea comună a clasei muncitoare în bătălia alegerilor a fost demascată și zdrobită. Congresul a imputernicit Comitetul Central al P.S.D. „să perfecteze condițiile de participare pe liste comune, precum și toate lucrările în legătură cu alegerile în sensul îndrumărilor date de congres”²⁴.

Hotărârile Congresului extraordinar al P.S.D. din 10 martie 1946 au constituit un mare succes al forțelor de stînga din P.S.D., creînd condiții favorabile ca acestea să determine tot mai mult orientarea partidului spre întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare. După congres, partidul social-democrat a luat o serie de noi măsuri pe linia întăririi și curățirii sale de elementele scizioniste. Pe baza hotărîrii adoptate de Comitetul Central al P.S.D. la 16 martie, au fost excluse din partid principalele elemente scizioniste, în frunte cu C. Titel Petrescu²⁵.

Rezultatul imediat al întăririi F.U.M., în urma îndepărtării din conducerea P.S.D. a principalilor dușmani ai unității, al activității intense desfășurată de P.C.R. în scopul grupării în jurul clasei muncitoare a unei largi coaliții de forțe democratice l-a constituit crearea, în mai 1946, a Blocului partidelor democratice.

În cursul mării bătălii politice ce s-a desfășurat în anul 1946 pentru consolidarea puterii populare și asigurarea victoriei forțelor democratice în alegerile parlamentare, colaborarea dintre P.C.R. și P.S.D. s-a dezvoltat continuu. Cele două partide au acționat în comun pentru demascarea și zdrobirea partidelor politice reacționare, pentru combaterea speculei și sabotajului economic, pentru refacerea economică a țării, pentru apărarea și consolidarea independenței naționale a Romîniei. Colaborarea principială dintre P.C.R. și P.S.D., poziția comună adoptată de cele două partide față de marile probleme ce stăteau în fața forțelor revoluționare, munca și lupta comună împotriva aceluiași dușmani au determinat o și mai mare apropiere între comuniști și social-democrați. Unitatea clasei muncitoare a constituit elementul de bază al asigurării rolului ei conducător în cadrul coaliției forțelor democratice, ce reprezentau diferite clase și păături sociale.

Activitatea politică din cursul anului 1946 a reliefat noile forme de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D. în cadrul frontului unic, cum au fost participarea comună a delegaților P.C.R. și P.S.D. la marile mitinguri și manifestații de masă prilejuite de campania electorală, activitatea în cadrul caselor de alegători, munca în diferitele comisii create în scopul pregătirii alegerilor, consfătuiri comune pentru fixarea deputaților etc. Deosebit de important este faptul că membrii P.C.R. și P.S.D. au acționat uniți și în mobilizarea maselor la îndeplinirea a numeroase obiective economice și social-culturale prevăzute în platforma B.P.D.

La 23 octombrie 1946, cînd bătălia electorală intrase în faza hotărîtoare, a avut loc o ședință comună a Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. împreună cu candidații în alegerile parlamentare din partea

²⁴ Ibid.

²⁵ „Libertatea” nr. 478, din 18 martie 1946. După congres, C. Titel Petrescu și celelalte elemente scizioniste care-l susțineau au constituit așa-numitul „partid social-democrat independent”, pe care l-au pus la remorca partidelor burgheze.

celor două partide. Ședința a avut ca obiectiv examinarea tuturor problemelor privind colaborarea dintre P.C.R. și P.S.D. în Frontul unic muncitoresc, în mișcarea sindicală unită, precum și a sarcinilor ce revineau în vederea asigurării victoriei forțelor democratice în alegeri. În cuvîntul de deschidere a acestei adunări, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a prezidat ședința, arăta că, datorită succeselor obținute în lupta pentru întărirea unității sale, clasa muncitoare a devenit partea cea mai activă și mai combativă a forțelor democratice, ceea ce crea terenul pentru lichidarea cu eforturi comune a micilor fricțiuni care mai existau între comuniști și social-democrați, fricțiuni generate în mare parte de nivelul încă scăzut al unei părți din membrii celor două partide²⁶. Dezbaterile și hotărârile comune adoptate cu acest prilej au avut o însemnătate deosebită atît pentru desfășurarea ulterioară a bătăliei electorale, cit și pentru colaborarea dintre deputații comuniști și social-democrați în noul parlament. În urma acestei consfătuiri, și pe baza hotărîrilor ei, la 24 octombrie 1946 a avut loc o adunare a tuturor candidaților Blocului partidelor democratice, unde au luat cuvîntul reprezentanții partidelor și grupărilor politice din B.P.D., stabilind obiectivele luptei comune a forțelor democratice în această etapă a campaniei electorale.

Rezultatul cel mai concludent al acțiunii unite a clasei muncitoare, al capacității sale de a grupa și conduce la luptă toate forțele democratice ale țării l-a constituit victoria Blocului partidelor democratice în alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. Partidele politice reacționare — P.N.Ț.-Maniu, P.N.L.-Brătianu și gruparea social-democrată de dreapta, așa-zisul partid social-democrat independent — au suferit o înfringere zdrobitoare, fiind alungate din viața politică a țării. Crearea parlamentului democratic a deschis noi posibilități de colaborare între cele două partide.

Victoria forțelor democratice în alegerile parlamentare a constituit un element de bază în consolidarea puterii populare, a deschis cîmp liber înfăptuirii unor noi măsuri politice și economice care să ducă la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. În lupta pentru înfăptuirea acestor măsuri, unitatea clasei muncitoare s-a întărit și dezvoltat continuu, creîndu-se astfel condiții favorabile unificării ei depline în cadrul unui partid unic marxist-leninist.

În această acțiune, o mare însemnătate au avut măsurile politice-organizatorice luate de P.C.R. în cursul anului 1947 de întărire a partidului și a legăturilor lui cu masele, împotriva practicilor lichidatoriste promovate de grupul antipartinic Pauker-Luca, precum și lupta ideologică desfășurată de partidul comunist pentru zdrobirea concepțiilor reformiste, pentru triumful deplin al leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră.

Prin măsurile luate de C.C. al P.C.R. de întărire a comitetelor județene și de plasă ale partidului și de legare directă a comitetelor

²⁶ „Scînteia” nr. 660, din 25 octombrie 1946.

județene de C.C., conducerea partidului comunist putea să cunoască direct și nemijlocit situația și munca organelor de partid, să ridice la un nivel mai înalt îndrumarea și controlul său asupra activității acestora. Au fost întărite o serie de organizații mari ale partidului — București, Cluj, Reșița, Brașov, Baia Mare etc. —, au crescut capacitatea organizatorică și puterea de mobilizare a organizațiilor de partid. Din rândurile muncitorilor și țăranilor săraci au fost ridicate noi cadre în organele de conducere ale partidului, au fost demascate și îndepărtate din partid numeroase elemente dușmănoase și dubioase, strecurate în unele organizații și organe de conducere. Măsurile de întărire a organizațiilor P.C.R., îndepărtarea din rândurile partidului a unui însemnat număr de elemente dușmănoase, sistarea vremelnică a primirii de noi membri au jucat un rol important în întărirea partidului și a rolului său conducător.

În cursul anului 1947, în bătălia pentru refacerea economică a țării, clasa muncitoare și-a consolidat și dezvoltat unitatea, ceea ce a avut drept rezultat întărirea rolului său de hegemon în revoluția populară. Mărirea producției și a productivității muncii, întărirea disciplinei în muncă, dezvoltarea întrecerilor patriotice, folosirea judicioasă a materiilor prime și a utilajului etc. au reprezentat probleme de bază în activitatea comitetelor de front unic și a mișcării sindicale. Acțiunea unită a clasei muncitoare în problemele principale ale refacerii și dezvoltării economiei naționale a constituit factorul esențial care a dus la înfrângerea acțiunilor de sabotare ale burgheziei, la înfăptuirea programului de refacere și dezvoltare a economiei naționale elaborat de P.C.R.

Unitatea de acțiune a proletariatului, fermitatea sa în lupta contra dușmanilor puterii populare, sprijinul acordat de clasa muncitoare maselor țărănești au influențat puternic asupra acestora, au ușurat lupta țăranimii muncitoare împotriva exploatării chiaburești, au dus la întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare.

Un rol important în lupta pentru întărirea unității clasei muncitoare și a rolului său de hegemon în revoluție au avut alegerile sindicale ținute în vara anului 1947²⁷. Apreciind alegerile sindicale ca un moment de seamă în întărirea unității proletare pe baza principiilor revoluționare ale luptei de clasă, P.C.R. a îndrumat organizațiile sale să le acorde o deosebită atenție și să lupte atât împotriva elementelor de dreapta din P.S.D., cât și împotriva elementelor sectare din propriile rânduri. În instrucțiunile C.C. al P.C.R. din 25 iulie 1947 către organizațiile județene de partid, cu privire la alegerile sindicale, se arăta: „Comitetul Central al P.C.R. consideră deplină victoria în alegerile sindicale atunci când în conducerile comitetelor de fabrică, sindicale și pînă la C.G.M. vor fi alese elementele cele mai cinstite, hotărîte și capabile pentru a mobiliza și conduce întreaga masă a salariaților în lupta pentru realizarea tuturor sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare. De asemenea, victoria în aceste alegeri este condiționată și de antrenarea în munca de răspundere a conducerilor sindicale a tuturor elementelor social-democrate cinstite, care merg în activitatea lor pe linia de întă-

²⁷ Alegerile sindicale s-au desfășurat între 5 august și 13 noiembrie 1947.

rire a unității clasei muncitoare și care sînt hotărîte de a duce lupta pînă la capăt alături de comuniști [pe linia] intereselor clasei muncitoare”²⁸.

La rîndul său, definindu-și poziția față de alegerile sindicale, C.C. al P.S.D. arăta că „își exprimă convingerea fermă că alegerile sindicale trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de strînsă colaborare între social-democrați și comuniști”²⁹.

La 5 august 1947, în întreaga țară au început alegerile sindicale pentru comitetele de fabrică și uzină. După aceasta au avut loc congresele uniunilor sindicale, iar între 10 și 13 noiembrie — Congresul al II-lea al C.G.M.

Trăsătura caracteristică a alegerilor sindicale din 1947 o constituie hotărîrea cu care clasa muncitoare a luptat pentru întărirea unității sale. În timpul alegerilor au fost demascate și îndepărtate din comitetele sindicale și din Comitetele Centrale ale uniunilor sindicale numeroase elemente scizioniste, dușmane ale unității proletare³⁰.

Rezultatul alegerilor sindicale a demonstrat în același timp puternica influență a partidului comunist în rîndurile oamenilor muncii. În organele sindicale nou alese, comuniștii au obținut 60% din locuri, social-democrații 13%, restul fiind deținut de oameni ai muncii fără de partid care se pronunțau pentru front unic³¹.

Alegerile sindicale din anul 1947 au marcat falimentul social-democrației de dreapta: elementele oportuniste nu au fost alese de muncitori nici acolo unde ele considerau că dețin poziții mai puternice.

Apreciind victoria în alegerile sindicale a forțelor care militau pentru realizarea unității depline a clasei muncitoare, tovarășul Gheorghe Apostol arăta că aceasta a constituit o strălucită victorie a marxism-leninismului în syndicate și a însemnat o contribuție importantă la realizarea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare³².

O latură însemnată a luptei pentru unificarea deplină a clasei muncitoare a constituit-o largă activitate de clarificare ideologică desfășurată în cursul anului 1947. În cadrul acestei acțiuni au avut loc debateri principiale asupra problemelor ideologice, asupra strategiei și tacticii partidului marxist-leninist, luîndu-se atitudine hotărîtă față de influențele oportunistului și reformismului.

Intensificarea activității ideologice era cerută de necesitatea asigurării victoriei depline a marxism-leninismului asupra oportunistului în mișcarea muncitorească din țara noastră, constituind o condiție de bază pentru realizarea unității politice și organizatorice a clasei muncii-

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1945, dosarul nr. 9, fila 27.

²⁹ „Libertatea” nr. 887, din 6 august 1947.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 307, filele 15, 82, 238; fondul nr. 1/1948, dosarul nr. 314, fila 135; fondul nr. 1/1948, dosarul nr. 505, fila 102; vezi și „Scînteia” nr. 946, din 12 octombrie 1947, nr. 954, din 22 octombrie 1947.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2/1948, dosarul nr. 505, fila 100.

³² „50 de ani de la crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din România. 1906—1956”, Editura C.G.M., 1958, pag. 43.

toare, pentru crearea unui partid monolit. Referindu-se la aceasta, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej aprecia în decembrie 1947 că fără lupta împotriva curentelor revizioniste, fără acțiunea de ridicare a nivelului ideologic al clasei muncitoare nu ar fi posibilă dobândirea experienței care să permită punerea bazelor partidului unic muncitoresc³³.

În vara anului 1947, în rîndurile P.S.D. s-a desfășurat o largă acțiune împotriva elementelor de dreapta. Măsurile luate de C.C. al P.S.D. în vederea continuării acțiunii de îndepărtare din rîndurile partidului a elementelor scizioniste³⁴ și hotărîrile conferințelor regionale ale P.S.D.³⁵ constituie o dovadă evidentă a acestui fapt. Ca urmare, în august 1947, Biroul Politic al P.S.D., apreciind că „Partidul social-democrat din România este un partid de stînga”³⁶, a hotărît ca în cel mai scurt timp posibil să înlăture toate piedicile care mai stăteau în calea unității clasei muncitoare. Acest lucru a făcut posibil ca Birourile Politice ale P.C.R. și P.S.D. să adopte, la 27 septembrie 1947, hotărîrea de a pune în discuția forurilor de conducere ale celor două partide „mijloacele practice pentru grăbirea înfăptuirii unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării noastre muncitorești”³⁷. Această hotărîre a fost primită cu entuziasm de clasa muncitoare și susținută prin numeroase mitinguri și moțiuni, ceea ce a avut o influență puternică asupra lucrărilor celui de-al XIX-lea Congres al P.S.D., care s-a ținut între 4 și 9 octombrie 1947. În preajma și în timpul congresului, în întreaga țară au avut loc adunări ale F.U.M. care s-au pronunțat pentru realizarea neîntîrziată a partidului unic. Lucrările congresului P.S.D. au fost dominate de ideea unității, elementele de dreapta nemaiaivînd curajul să se ridice împotriva acestui curent ce cuprinsese întreaga clasă muncitoare. Ca urmare, congresul a acceptat propunerea partidului comunist și a împuternicit C.C. al partidului să discute cu P.C.R. mijloacele practice pentru realizarea unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării noastre muncitorești³⁸.

Spre sfîrșitul anului 1947, condițiile pentru înfăptuirea partidului unic erau coapte. La 29 octombrie, C.C. al F.U.M. a discutat problemele legate de traducerea în viață a hotărîrilor P.C.R. și P.S.D. privind crearea partidului unic și a adoptat măsurile necesare pentru elaborarea proiectului de platformă și a proiectului de statut ale partidului unic. La 12 noiembrie 1947, Comitetele Centrale ale P.C.R. și P.S.D., în cadrul unei ședințe comune, au adoptat în unanimitate proiectul de platformă pe baza căruia urma să se constituie partidul unic, precum și măsurile practice în vederea făuririi sale³⁹. Platforma partidului unic, elaborată pe baza învățăturii marxist-leniniste, cuprindea principiile ideologice,

³³ „Scînteia” nr. 1 002, din 17 decembrie 1947.

³⁴ „Libertatea” nr. 815, din 10 mai 1947.

³⁵ „Libertatea” nr. 834, 851, 859, 865, din 5, 25 iunie și 6, 11 iulie 1947.

³⁶ „Libertatea” nr. 902, din 23 august 1947.

³⁷ „Scînteia” nr. 935, din 29 septembrie 1947; „Libertatea” nr. 933, din 29 septembrie 1947.

³⁸ „Libertatea” nr. 941, din 9 octombrie 1947.

³⁹ „Scînteia” nr. 974, din 14 noiembrie 1947.

organizatorice și tactice ale partidului unic. Ea a fost primită cu vie în-suflețire de oamenii muncii, constituind documentul principal care a stat la baza activității ulterioare pentru unificarea P.C.R. și P.S.D.

În vederea asigurării bunei desfășurări a dezbaterilor platformei Partidului Unic Muncitoresc și a efectuării celorlalte lucrări legate de crearea organizațiilor unice de partid, s-a constituit Comisia centrală de unificare, care și-a creat organe în toate județele. În decembrie 1947 a început prelucrarea platformei în adunări comune ale membrilor celor două partide, s-au ales birouri unice ale organizațiilor de bază, comitete unice de sector, de plasă și județene, precum și delegații la congresul de unificare ⁴⁰.

Succesele realizate la sfârșitul anului 1947 pe calea creării partidului unic al clasei muncitoare au fost întâmpinate cu ură de elementele de dreapta care se mai găseau camuflate în rîndurile partidului social-democrat. Acestea au căutat, prin diverse acțiuni, să stîrnească neîncrederea membrilor P.S.D. în partidul unic, să mijlocească pătrunderea în organele de conducere a unor elemente scizioniste sau legionare ⁴¹. Acțiunile lor dușmănoase au fost însă demascate și respinse de către membrii de partid, de masa oamenilor muncii.

Prelucrarea platformei Partidului Unic Muncitoresc, alegerea organelor conducătoare de partid și a delegaților pentru congres au constituit un prilej însemnat de educare și mobilizare a membrilor partidului, a maselor populare. În acest timp, Comisia centrală de organizare a primit numeroase moțiuni și telegrame din partea oamenilor muncii din întreprinderi și instituții, prin care aceștia își manifestau bucuria față de acțiunea întreprinsă, adeziunea la principiile prevăzute în platformă și hotărîrea de a le aplica în viață ⁴². Interesul deosebit cu care masele au primit platforma Partidului Unic Muncitoresc este ilustrat și prin aceea că în numeroase întreprinderi, instituții, muncitori și funcționari, care nu erau membri de partid, și-au manifestat dorința de a lua parte la prelucrarea platformei.

Acțiunile tot mai hotărîte în vederea realizării unității clasei muncitoare au fost urmărite cu viu interes de către masele țărănești. Reflec-tînd această poziție, ziarul „Frontul plugarilor”, în articolul intitulat: „Plugărima și Platforma Partidului Unic Muncitoresc” scria: „...Partidul țărănimii muncitoare urmărește cu mare nădejde lucrările de unifi-care a clasei muncitoare. El știe că alături de partidul unic al clasei muncitoare din România lupta sa are sorții cei mai siguri de izbîndă” ⁴³.

Realizările de însemnătate istorică obținute în lupta pentru înfăp-tuirea unității depline a clasei muncitoare, întărirea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție au făcut posibile schimbarea radicală a raportului forțelor de clasă în favoarea proletariatului și a aliaților săi, alungarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, doborîrea

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2/1948, dosarul nr. 505, filele 104—107.

⁴¹ Loc. cit., filele 9, 10, 101, 129.

⁴² Loc. cit., filele 129, 232, 270.

⁴³ „Frontul plugarilor” nr. 822, din 16 noiembrie 1947.

monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne, formă de stat a dictaturii proletariatului.

Cucerirea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu masele largi ale țărănimii muncitoare, perspectiva trecerii la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste au impus, ca o necesitate imediată, ridicarea unității de acțiune a clasei muncitoare pe o treaptă superioară, prin crearea partidului unic.

În acest timp, procesul de creare a organizațiilor unice de partid fusese desăvîrșit. Pînă la 10 februarie 1948 se constituiseră 21 854 organizații de bază ale partidului unic, au fost alese 414 comitete de plasă, 89 comitete de sector și 61 comitete județene⁴⁴. Se creaseră toate condițiile pentru consfințirea unificării. În ziua de 21 februarie 1948 s-au deschis lucrările Congresului de constituire a P.M.R., la care au participat 822 de delegați cu drept de vot deliberativ, dintre care 760 de delegați aleși în adunările județene, 62 de membri ai celor două comitete centrale, precum și 8 membri supleanți ai celor două C.C. ca delegați cu drept de vot consultativ. Din numărul total al delegaților participanți la congres, 73,43% erau muncitori, 6,13% țărani, 6,85% funcționari și 13,58% intelectuali⁴⁵.

Lucrările congresului au fost urmărite cu viu interes de întreaga clasă muncitoare, de toți oamenii muncii. În întreprinderi și instituții, la sate au avut loc adunări entuziaste, în care oamenii muncii se angajau să sprijine, prin noi succese în producție, îndeplinirea Partidului Unic Muncitoresc.

Congresul de unificare a clasei muncitoare din România a fost salutat de delegații tuturor partidelor și organizațiilor democratice, care au reliefat însemnătatea și roadele conducerii de către clasa muncitoare a luptei întregului popor. Luînd cuvîntul pentru a aduce salutul guvernului și al Frontului plugarilor, Dr. Petru Groza remarcă rolul hotărîtor jucat de clasa muncitoare în opera de construire a noii societăți, în unirea și conducerea tuturor forțelor democratice. „Acest congres — arăta dr. Petru Groza — are o importanță istorică nu numai pentru muncitorimea industrială, dar și pentru țărănimea muncitoare, pentru întregul popor român”⁴⁶.

Caracterizînd situația mișcării muncitorești din România în momentul congresului, raportul politic al C.C. la congres arăta: „Congresul nostru desăvîrșește ceea ce am realizat încă înainte de congres în domeniul unificării politice și organizatorice. Crearea partidului unic al clasei muncitoare nu este o simplă hotărîre, care abia urmează să fie tradusă în viață, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, deoarece

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 505, filele 106—107.

⁴⁵ „Congresul Partidului Muncitoresc Român — București, 21—23 februarie 1948”, Ed. P.M.R. 1948, pag. 51—52.

⁴⁶ „Scinteia” nr. 1 053, din 23 februarie 1948.

noi venim la acest congres cu organizații unice și cu conduceri unice ale organizațiilor de partid⁴⁷.

Congresul a aprobat în întregime raportul politic general, precum și întreaga activitate depusă de cele două Comitete Centrale, în vederea realizării unității politice, organizatorice și ideologice a clasei muncitoare din țara noastră, a adoptat Statutul Partidului Muncitoresc Român și a ales noul Comitet Central. Secretar general al C.C. al P.M.R. a fost ales tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Crearea Partidului Muncitoresc Român și Congresul I al P.M.R., care a consfințit acest act, rămân în istoria poporului nostru ca un eveniment de însemnătate istorică. A fost lichidată dezbinarea care a măcinat timp de aproape 3 decenii forțele proletariatului din România și s-a realizat unitatea deplină a clasei muncitoare în cadrul unui singur partid, marxist-leninist.

„Unificarea Partidului Comunist și a Partidului Social-Democrat, pe baza ideologiei marxist-leniniste, și crearea Partidului Muncitoresc Român — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a însemnat victoria deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din România”⁴⁸.

Prin aceasta, dușmanii dinăuntru și din afara țării noastre ai proletariatului au primit o puternică lovitură, pierzând posibilitatea de a mai folosi elementele oportuniste ca unelte în lupta împotriva revoluției.

Înfăptuirea Partidului Muncitoresc Român a întărit rolul de hegemon al proletariatului în revoluție, a creat condiții favorabile conducerii cu succes de către clasa muncitoare a luptei pentru socialism.

Făurirea Partidului Muncitoresc Român, ca rezultat al colaborării îndelungate între P.C.R. și P.S.D. în cadrul Frontului unic muncitoresc și al mișcării sindicale unite, în cadrul guvernului de dictatură revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, în parlament, a reprezentat un aport la îmbogățirea experienței mișcării muncitorești internaționale, a avut un larg ecou internațional. Clasa muncitoare din România a demonstrat, în practică, posibilitatea unificării tuturor detașamentelor sale în cadrul unui partid unic, creat pe baze principale, marxist-leniniste.

Congresul de constituire a P.M.R. a însemnat, în același timp, o puternică manifestare a solidarității internaționale a proletariatului. De la tribuna congresului, partidul nostru și-a reafirmat poziția consecventă în problemele relațiilor internaționale, hotărîrea de a contribui la întărirea prieteniei și a colaborării frățești a țărilor socialiste, la promovarea principiilor coexistenței pașnice, la instaurarea unei păci trainice în lume. Participarea la lucrările congresului a delegațiilor partidelor comuniste și muncitorești din 14 țări, telegramele și mesajele adresate congresului de către partidele frățești, de fruntași ai mișcării muncitorești, precum și cuvîntările rostite la congres au constituit, de asemenea, o manifestare a solidarității proletare.

⁴⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 123.

⁴⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 422.

Partidele comuniste și muncitorești din multe țări, prin organele lor de presă, precum și prin cuvântul delegaților participanți la congres, au relevat însemnătatea internațională a exemplului clasei muncitoare din România. „Ecoul pildei voastre — arăta delegatul Partidului Comunist din Austria — va răsună din țară în țară și noi, cei care sîntem adunați aici, putem spune: noi am fost martorii unui eveniment istoric”⁴⁹. Delegatul Partidului Comunist Francez arăta: „Unitatea voastră, acțiunea voastră vor fi o armă prețioasă pentru clasa muncitoare din Franța... Acum o sută de ani, spiritele accesibile progresului din România își îndreptau privirile către luptele noastre din 48 și apoi îndeplineau acte pe care istoria voastră le cinstește... Azi, noi sîntem aceia care trebuie să ne îndreptăm privirile către exemplul vostru...”⁵⁰.

La lucrările congresului au luat parte și reprezentanți ai partidelor social-democrate din Bulgaria, Ungaria și Polonia, care au apreciat, în cuvinte calde, succesele obținute de clasa muncitoare din România. „Prin acest congres de unificare — arăta secretarul P.S.D. din Bulgaria — dv. îndepliniți un act istoric, care este nu numai de însemnătate națională, ci de importanță internațională”⁵¹.

Politica fermă și consecventă a P.C.R. de realizare a unității clasei muncitoare, pe baza intereselor ei fundamentale, de ridicare a acestei unități de la unitatea de acțiune pînă la unitatea deplină, varietatea formelor și mijloacelor folosite au ușurat procesul revoluționar de înfăptuire a partidului unic. Succesele istorice obținute în lupta pentru realizarea unității clasei muncitoare din România, dezvoltarea continuă a colaborării P.C.R. cu P.S.D., pornind de la elementele comune care uneau cele două partide și eliminînd, treptat, divergențele și contradicțiile, dovedesc posibilitatea conlucrării rodnice între comuniști și socialiști, în interesul clasei muncitoare, al întregului popor.

Crearea Partidului Muncitoresc Român a deschis noi perspective luptei pentru întărirea unității partidului clasei muncitoare, condiție esențială pentru asigurarea victoriei socialismului în țara noastră. „Unitatea partidului — se arată în rezoluția adoptată de congres — trebuie păstrată și întărită, neadmițîndu-se în rîndurile lui nici un fel de fracțiuni sau grupulețe”⁵².

În cei 15 ani care au trecut de la unificare, forța partidului a crescut continuu, cuprinzînd, în rîndurile sale, peste un milion de membri și candidați de partid — muncitori, țărani, intelectuali, elementele cele mai înaintate din țara noastră.

Partidul nostru a manifestat o neslăbită grijă pentru întărirea continuă a rîndurilor și unității sale, a disciplinei de partid, pentru justa

⁴⁹ „Scînteia” nr. 1 053, din 23 februarie 1948.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 10.

reglementare a compoziției sale sociale, pentru îmbunătățirea activității organizatorice, ideologice și politice de masă a organelor și organizațiilor de partid. Profund devotat ideilor marxism-leninismului, slujind cu credință interesele vitale ale celor ce muncesc, luptând cu intransigență împotriva oricărui devieri de la linia partidului, împotriva oricărui încălcări ale normelor leniniste, curățindu-și rîndurile de elementele străine, zdrobind cu hotărîre grupările fracționiste, anti-partinice, Partidul Muncitoresc Român este astăzi mai puternic și mai unit ca oricînd. El desfășoară o muncă intensă de călire ideologică a membrilor de partid, de educare a lor în spiritul intransigenței față de orice denaturare sau deformare a teoriei marxist-leniniste, față de manifestările de oportunism și sectarism, față de orice influențe ale ideologiei burgheze.

Legat, prin mii de fire, de cele mai largi mase ale poporului, puternic prin dragostea, încrederea și atașamentul maselor populare, Partidul Muncitoresc Român, strîns unit în jurul Comitetului său Central, conduce cu succes marea operă de desăvîrșire a construcției socialiste în patria noastră, își aduce contribuția la întărirea unității și coeziunii mișcării comuniste internaționale, la lupta pentru apărarea păcii și libertății popoarelor.

Înfrângerea Grupului de armate „Ucraina de sud”. Izgonirea ocupanților fasciști din Moldova sovietică. Eliberarea României *

1. România în preajma eliberării. Pregătirea operației de la Iași-Chișinău

În primăvara și vara anului 1944, în comparație cu anii 1939—1941, situația României se înrăutățise foarte mult. Jefuirea țării de către hitleriști, marea burghezie română și moșieri, cheltuielile de război exorbitante, bombardarea centrelor industriale și a nodurilor feroviare, marile pierderi în forță de muncă, toate acestea au dezorganizat foarte mult economia română. Din cauza lipsei de materii prime, numeroase întreprinderi nu lucrau. Producția de țesături de bumbac și de tricotaje, de pildă, s-a redus de 4—5 ori. Prețurile la produsele alimentare și la obiectele de primă necesitate au crescut de 14 ori, iar salariul muncitorilor și funcționarilor, de numai 2,75 de ori. Totodată, din salariul lor real extrem de scăzut, oamenii muncii erau siliți să verse aproximativ o treime statului fascist sub forma împrumutului de război și a diferitelor impozite. Suprafețele însămânțate cu grâu s-au redus de 2 ori, iar cele însămânțate cu porumb și orz, de 3 ori.¹ În vara anului 1944, din recolta scontată de 174 000 vagoane de grâu, germanii intenționau să ia numai pentru nevoile trupelor lor 30 000 de vagoane².

Calamitățile legate de războiul de cîtopire au provocat revolta maselor largi populare împotriva clicii guvernante a lui Ion Antonescu și împotriva stăpînilor ei germano-fasciști. Nemulțumirea oamenilor muncii s-a manifestat în diferite forme: sabotajul și diversiunile în întreprinderi, refuzul de a preda produsele agricole, nesupunerea la mobilizare, greve și demonstrații, organizarea de detașamente armate pentru lupta împotriva regimului existent.

Nemulțumirea față de război creștea și în Armata română. O parte dintre soldați dezertau, unii se automutilau. Deveneau tot mai frecvente cazurile de trecere a soldaților de partea Armatei Roșii. Au existat numeroase cazuri cînd soldații care treceau linia frontului s-au încadrat

* Capitolul IX din vol. IV al „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei (1941—1945)”.

¹ Vezi N. I. Lebedev: „România în anii celui de-al doilea război mondial. (Istoria politicii interne și externe a României în 1939—1945)”, Editura I.M.O., 1961, pag. 205.

² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, inv. nr. 1, unit. de păstrare nr. 8 460, fila 17.

activ în lupta împotriva fascismului. La 16 iulie 1944, Marele stat-major român a fost nevoit să emită o directivă specială prin care cerea ca cei prinși vrînd să treacă linia frontului să fie împușcați în fața frontului, iar familiile lor să fie supuse unor pedepse aspre³. La 28 iulie, comandamentul român a făcut o anchetă în cîteva mari unități aflate pe front. S-a constatat că nu numai soldații, dar nici ofițerii „nu voiau să lupte împotriva U.R.S.S. Majoritatea comandanților de regimente au afirmat că nu se mai poate conta pe unitățile lor”⁴.

Situația politică internă din țară a devenit atît de acută, încît comandamentul trupelor fasciste germane din România a început să se îngrijoreze serios pentru soarta regimului militar fascist al lui Antonescu. În jurnalul de operații al Grupului de armată „Ucraina de sud” din 1 august se făcea următoarea apreciere asupra situației din țară și din armată: „Combativitatea romînilor descrește tot mai mult... poporul român este obosit de război și va folosi orice prilej pentru a ieși din el... Există un grup numeros de persoane care ar fi de acord cu orice gen de schimbare... Poziția lui (este vorba de Antonescu — *n.r.*), ca urmare a insucceselor din ultimul an și jumătate, devine tot mai izolată”⁵. Clasele dominante, temîndu-se de o explozie a miniei populare, căutau o ieșire din război.

O mare influență asupra intensificării stării de spirit antirăzboinice și antifasciste a poporului român și a Armatei romîne a exercitat declarația guvernului sovietic din 2 aprilie 1944⁶. Ea a dat un nou impuls avîntului mișcării de eliberare națională din România. Comentînd acest document, organul ilegal al patrioților romîni „Romînia liberă” scria: „A sosit momentul hotărîtor... Nu se mai poate aștepta. Poporul român trebuie să-și ia soarta în propriile sale mîini și să lupte pentru ieșirea din război”⁷.

Partidul Comunist din România (P.C.R.) a fost singurul partid din țară care a apreciat, de la începutul războiului, just situația, a prezis inevitabilitatea înfrîngerii Germaniei hitleriste, s-a situat pe o poziție internaționalistă, a desfășurat lupta pentru unirea poporului împotriva fascismului și a războiului, a devenit organizatorul mișcării antifasciste. În opoziție cu elementele capitularde din C.C. al P.C.R., cadrele de bază ale partidului, îndrumate de Gh. Gheorghiu-Dej, care se afla în închisoare, s-au orientat încă din august 1943 spre pregătirea insurecției armate. Principala premisă a insurecției era înlăturarea din conducerea partidului a elementelor capitularde și trădătoare; realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare; unirea partidelor și grupurilor nefasciste sub steagul luptei împotriva regimului lui Antonescu și a războiului; atragerea de partea insurecției a forțelor patriotice din armată; organizarea formațiunilor de luptă patriotice și aprovizionarea lor cu armament și muniție.

³ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 781, filele 113—114.

⁴ „Contribuția Romîniei la înfrîngerea Germaniei fasciste (23 August 1944 — 9 mai 1945)”, Moscova, Editura militară, 1959, pag. 50.

⁵ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 633, filele 3, 4.

⁶ Vezi capitolul III, pag. 82.

⁷ „Romînia liberă” din 9 mai 1944.

La 4 aprilie 1944 au fost înlăturate din conducerea partidului elementele trădătoare și capitularde în frunte cu Șt. Foriș⁸, ceea ce a creat condițiile necesare pentru întărirea rîndurilor partidului și pentru desfășurarea activității de unire a forțelor antifasciste din țară. Din rîndurile activiștilor partidului aflați în ilegalitate s-a format o conducere provizorie. Menținînd o legătură strînsă cu frunțașii partidului aflați în închisori și lagăre de concentrare, conducerea provizorie a desfășurat o muncă intensă pentru înfăptuirea măsurilor stabilite în august 1943.

Un eveniment important în acțiunea de unire a forțelor patriotice a fost constituirea Frontului unic muncitoresc. T. Petrescu și alți lideri ai Partidului social-democrat au respins multă vreme propunerile comuniștilor cu privire la unitatea de acțiune. Dar în primăvara anului 1944, cînd trupele sovietice au pătruns în regiunile de nord-est ale Romîniei, ei au fost nevoiți, sub presiunea condițiilor ce s-au creat, să accepte propunerile C.C. al P.C.R. În manifestul publicat la 1 mai, Frontul unic muncitoresc chema pe toți oamenii muncii la luptă pentru răsturnarea dictaturii lui Antonescu și formarea unui guvern din reprezentanți ai partidelor și organizațiilor antifasciste, pentru izgonirea trupelor hitleriste din țară și ajutarea Armatei Roșii, pentru construirea unei Romîнії libere, democratice și independente⁹.

Realizînd Frontul unic muncitoresc, comuniștii foloseau toate posibilitățile pentru a uni sub conducerea clasei muncitoare toate forțele naționale interesate dintr-o cauză sau alta în răsturnarea clicii lui Antonescu și ieșirea Romîniei din război. În mai, ei au reușit să obțină realizarea unei înțelegeri între Frontul patriotic antihitlerist¹⁰ și grupul lui Gh. Tătărăscu, care reprezenta acea parte a burgheziei romîne ale cărei interese erau știrbite de monopolurile germane. Tot în cursul primăverii, comuniștii au stabilit legături cu ofițerii patrioți care căutau o cale pentru salvarea Romîniei de catastrofa națională și vedeau în P.C.R. forța consecventă și hotărîtoare în stare să salveze națiunea.

Totodată, comuniștii au început tratative cu regele și cercurile palatului în privința unei acțiuni comune împotriva clicii lui Antonescu. Acest pas neobișnuit la prima vedere se explică prin faptul că regele și anturajul său căutau pe atunci să ajungă la o înțelegere cu comuniștii pentru a înlocui cu ajutorul lor guvernul lui Antonescu, a evita răspunderea pentru atragerea țării în războiul împotriva U.R.S.S., a-și îmbrăca masca de salvatori ai țării. În aceste condiții, comuniștii au considerat util și necesar să atragă pe rege și cercurile de la palat la pregătirea înlăturării guvernului fascist antonescian.

Succesele mari obținute de P.C.R. în primăvara anului 1944 în unirea forțelor națiunii au permis să se pună nemijlocit la ordinea zilei

⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, unit. de păstrare nr. 22, III.

⁹ Vezi „Romînia liberă” din 26 mai 1944.

¹⁰ Din Frontul patriotic antihitlerist făceau parte, în afară de partidul comunist, următoarele organizații democratice antifasciste: Frontul plugarilor — organizație social-politică de masă a țărănimii muncitoare din Romînia, Uniunea patrioților — organizația democratică de masă a intelectualității, Madoszul — Uniunea democratică a oamenilor muncii maghiari din Romînia, Partidul socialist țărănesc și o parte din organizațiile locale ale Partidului social-democrat.

problema insurecției armate. În noaptea de 13 spre 14 iunie, din inițiativa partidului comunist, a fost convocată într-o casă conspirativă a C.C. al P.C.R. o consfătuire a reprezentanților comuniștilor, ai ofițerilor patrioți și ai cercurilor de la palat ¹¹.

Cercurile de la palat au prezentat la consfătuire planul de înlocuire a lui Antonescu cu un alt om politic prohitlerist — I. Gigurtu — și numirea la conducerea ministerelor principale a unor persoane din anturajul regelui. În plus se prevedea obținerea aprobării lui Hitler pentru aceste schimbări. Apoi noul guvern, continuând războiul de partea Germaniei, trebuia să adopte, în ascuns de Gigurtu, măsuri pentru încheierea păcii. Acesta era un plan absolut rupt de situația reală, planul unei lovituri de palat, menit să asigure menținerea puterii în mâinile forțelor antipopulare.

Reprezentantul P.C.R. a demonstrat totală inconsistență a acestui plan. În opoziție cu propunerile cercurilor de la palat a fost prezentat planul insurecției armate în scopul răsturnării dictaturii militare-fasciste, al ieșirii din război și al întoarcerii armelor împotriva Germaniei. Planul comuniștilor, bazat pe cunoașterea situației reale, convingător prin argumentația sa, a fost în cele din urmă adoptat la consfătuire. În vederea pregătirii unităților militare pentru insurecție și a stabilirii detaliilor planului, a fost constituit un comitet militar, în care rolul principal îl avea colonelul D. Dămăceanu, șeful Statului-major al trupelor din garnizoana București.

La cererea cercurilor de la palat, în acest comitet a intrat generalul reacționar G. Mihail, care era în opoziție față de Antonescu ¹².

În sfârșit, la 20 iunie 1944, reprezentanții partidelor comunist, social-democrat, național-țărănesc și național-liberal au semnat o înțelegere cu privire la crearea Blocului național democrat ¹³. Baza acțiunilor comune ale acestor patru partide erau următoarele revendicări: încheierea imediată a armistițiului, ieșirea din războiul dus de partea Germaniei și trecerea de partea coaliției antifasciste, izgonirea ocupanților, restabilirea independenței și a suveranității naționale, lichidarea dictaturii lui Antonescu și înlocuirea ei cu un regim democratic ¹⁴. Totuși după formarea Blocului național democrat, liderii Partidului național-țărănesc și Partidului național-liberal, I. Maniu și D. Brătianu, au sabotat de fapt îndeplinirea platformei adoptate, au continuat să mențină legături cu Antonescu. De aceea, nu este de mirare că liderii partidelor burghezo-moșierești nu au fost atrași la pregătirea insurecției armate.

Unind forțele națiunii sub steagul luptei antifasciste, Partidul Comunist din România nu-și făcea nici un fel de iluzie cu privire la adevă-

¹¹ Vezi „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 458.

¹² P.C.R., care îndruma activitatea comitetului militar, l-a înlăturat de fapt pe G. Mihail de la orice activitate ca fiind ostil întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.

¹³ Conducătorii partidelor burghezo-moșierești și-au dat consimțământul cu condiția ca în acest bloc să nu fie incluse alte partide din Frontul patriotic antihitlerist. Comuniștii au declarat că-și păstrează dreptul de a menține legături cu partidele și organizațiile care nu au intrat în Blocul național democrat.

¹⁴ Vezi „România liberă” din 10 august 1944.

ratele scopuri pe care le urmăreau partidele burghezo-moșierești și cercurile de la palat. Se știa că prin participarea la răsturnarea guvernului fascist, burghezia și moșierii, regele și anturajul lui căutau numai să-și mențină puterea și privilegiile, scontînd pe „variante balcanică” a lui Churchill, adică pe ocuparea Romîniei de către trupele anglo-americeane. Cu toate acestea, comuniștii au hotărît să stabilească un contact provizoriu cu partidele claselor dominante, socotind că unirea tuturor forțelor țării este necesară pentru rezolvarea sarcinii principale a momentului — răsturnarea dictaturii militare-fasciste și ieșirea din războiul dus de partea Germaniei.

O latură importantă a activității partidului comunist în primăvara și vara anului 1944 au constituit-o desfășurarea luptei de partizani, organizarea de formațiuni de luptă patriotice și pregătirea lor pentru insurecția armată. În regiunea dintre orașele Ploiești și Făgăraș a acționat Grupul „Carpați”. În iunie—august, el a efectuat cîteva operații îndrăznețe, printre altele, distrugînd 16 garnituri de tren cu cisterne de benzină. Detașamente și grupuri de partizani au luptat în Munții Vrancei, în Oltenia, Banat, în Maramureș, în Delta Dunării. Începînd din primăvara anului 1944, ca urmare a hotărîrii C.C. al Partidului Comunist din Romînia, au început să se creeze în orașe formațiuni de luptă patriotice care trebuiau să devină nucleul forțelor armate ale insurecției. Asemenea formațiuni luau ființă la București, Ploiești, Constanța, Turnu-Severin și în alte orașe și localități. Numai la București, numărul lor a crescut, între 20 iunie și 23 august, pînă la 50. În unele regiuni ale țării s-au creat pentru formațiunile de luptă patriotice depozite de armament și muniție. Formațiunile dezorganizau transportul auto, efectuînd diversțiuni în garaje și pe șosele, tăiau legătura dintre instituțiile germano-fasciste etc.¹⁵

Totuși mișcării antifasciste în creștere din Romînia i se mai opuneau forțe dușmane încă foarte puternice. În primăvara anului 1944, clica lui I. Antonescu, în ciuda procesului rapid de izolare politică a ei, se mai bucura de sprijinul unei părți a burgheziei, moșierilor și cercurilor militare. Poziția echivocă, oscilantă a Partidului național-țărănesc, Partidului național-liberal, regelui și anturajului lui ajuta guvernul fascist să se mai mențină la putere. Dar principala forță care sprijinea pe Antonescu o constituiau trupele fasciste germane — Grupul de armate „Ucraina de sud”, unitățile și marile unități dislocate în București, Constanța și în alte orașe. De aceea, clica lui Ion Antonescu a considerat posibil să refuze tratativele de armistițiu pe baza celor șase condiții propuse de guvernul sovietic la 12 aprilie 1944¹⁶. Această hotărîre a amînat numai pentru scurt timp falimentul regimului fascist din țară.

Comandamentul sovietic nu era informat de pregătirea insurecției armate în Romînia. Dar situația favorabilă creată pe frontul sovieto-german i-a permis să stabilească obiectivul înfrîngerii trupelor germane și romîne și al scoaterii Romîniei din război ca o sarcină imediată.

Planul Comandamentului suprem sovietic pentru campania de vară și toamnă a anului 1944 se realiza mai mult decît cu succes. Tru-

¹⁵ Vezi „Contribuția Romîniei la înfrîngerea Germaniei fasciste (23 August 1944 — 9 mai 1945)”, Moscova, Editura militară, 1959, pag. 33, 34.

¹⁶ Vezi capitolul III, pag. 83, 84.

pele celor cinci fronturi ale noastre, care în lunile iunie—iulie desfășurau ofensiva în Bielorussia și în regiunile apusene ale Ucrainei, au ajuns în primele zile ale lui august la granița Prusiei Orientale și pe fluviul Vistula, înaintînd într-o lună și jumătate între 400 și 600 km. Ele aveau nevoie de un răgaz îndelungat pentru a-și apropia formațiunile de spate și pentru pregătirea de noi operații strategice pe direcția Varșovia—Berlin. Acest lucru, după cum arăta experiența, necesita 3—4 luni. La sfîrșitul lui august, la indicația Marelui cartier general, ele au trecut la apărare.

Dar problema nu se rezuma numai la timpul necesar pregătirii unor noi operații. Înainte de a începe ofensiva pe direcția Varșovia—Berlin trebuiau înfrînte marile grupări fasciste germane de pe teatrele de acțiuni militare din nord-vest și sud-vest, unde linia frontului forma o buclă mare ce pătrundea înspre noi. Tocmai cu acest scop, în iulie, cînd se desfășura din plin operația din Bielorussia și începuse operația de la Lwow—Sandomir, Fronturile 2 și 3 baltic au trecut la ofensivă împotriva Grupului de armate inamice „Nord” și, împreună cu Frontul 1 baltic, au început să elibereze republicile sovietice baltice. Tot atunci Marele cartier general a adoptat hotărîrea de pregătire a ofensivei împotriva Grupului de armate „Ucraina de sud”.

Pe teatrul de acțiuni militare din sud-vest, trupele Fronturilor 2 și 3 ucrainean, ajunse pe căile de acces spre Iași și Chișinău, se aflau în apărare de peste 3 luni. Înfrîngerea inamicului în Crimeea a schimbat brusc condițiile în care acționa flota sovietică în partea apuseană a Mării Negre, pe căile de acces spre porturile romîne și bulgare. Succesele Armatei Roșii în sectorul central al Frontului sovieto-german au exercitat o mare influență asupra situației Grupului de armate „Ucraina de sud”, care ducea lupta de apărare în România și în Moldova Sovietică. Comandamentul german a fost nevoit să transfere din acest grup de armate, în sectorul central al frontului, 12 divizii, dintre care 6 divizii de tancuri și o divizie motorizată. Grupul de armate „Ucraina de nord”, care a suferit pierderi considerabile în a doua jumătate a lunii iulie, nu putea să dea ajutor Grupului de armate „Ucraina de sud”. În afară de aceasta, ajungerea trupelor Frontului 1 ucrainean la poalele Carpaților, la sud-vest de Lwow, și formarea Frontului 4 ucrainean au îmbunătățit situația operativă strategică pentru Fronturile 2 și 3 ucrainean. Cele 15 divizii inamice care acționau în fața flancului stîng al Frontului 1 ucrainean și în fața Frontului 4 ucrainean au fost imobilizate în Carpați. S-a ivit posibilitatea de a coordona acțiunile Fronturilor 4 și 2 ucrainean pentru trecerea masivului munților Carpați. În spatele trupelor germane, în Slovacia, se maturiza răscoala antifascistă a întregului popor. Popoarele Slovaciei și Ucrainei transcarpatice așteptau din zi în zi venirea Armatei Roșii.

Înainte de începutul ofensivei trupelor noastre la Iași și Chișinău, frontul forma o buclă orientată spre noi. La începutul lui august 1944, nemții au organizat o apărare adînc eșalonată, avînd numeroase fortificații. Zona tactică a apărării era alcătuită din două fișii. Între Siret și Prut, adîncimea zonei ajungea la 8—15 km, iar pe alocuri chiar la 19 km. În spatele ei, la o distanță de 15—20 km de limita dinainte, pe Obcina Mare, se afla cea de-a treia fișie de apărare, așa-numita poziție „Traian”.

În fața capului de pod de pe Nistru al Frontului 3 ucrainean, în raionul Bender, adîncimea zonei tactice a apărării inamicului, alcătuită de asemenea din două fișii, era de 8—12 km. În adîncimea operativă, pe malurile de vest ale râurilor Prut și Siret, inamicul amenajase două poziții principale de apărare (poziția de pe râul Prut era numită poziția „Ferdinand”) și cîteva poziții intermediare. Inamicul atribuia o importanță deosebită aliniamentului de apărare care trecea de-a lungul Siretului, în sectorul dintre Adjutul Nou și Dunăre. Aceasta era poziția cheie, care acoperea Poarta Focșanilor¹⁷. Aproape toate orașele, printre care Iași, Chișinău, Roman, Bacău, Tg-Frumos, Focșani, aveau puternice fortificații.

Grupul de armate „Ucraina de sud” de sub comanda generalului colonel H. Friessner, care se afla în apărare în această regiune, era alcătuit din două grupuri — „Wöhler” și „Dumitrescu”. Din Grupul de armată „Wöhler” făceau parte Armata 8 germană, Armata 4 romînă și Corpul de armată 17 independent german, care erau instalate în apărare pe un front de 270 km, de la localitatea Straja pînă la Prut. Grupul cuprindea șapte divizii germane, 14 divizii romînești și 4 brigăzi romînești. Două treimi din aceste forțe erau dispuse în regiunea dintre Siret și Prut. Grupul de armată „Dumitrescu”, alcătuit din Armata 6 germană și Armata 3 romînă, se apăra pe un front de 310 km, în sectorul dintre Prut și Marea Neagră. El dispunea de 24 de divizii și o brigadă, din care 7 divizii și brigada erau romîne. Una dintre diviziile Grupului „Dumitrescu” se afla la Constanța și nu lua parte la lupte. În rezerva Grupului de armate „Ucraina de sud” se aflau două divizii — una germană și una romînă. Grupul de armate era sprijinit de un corp de aviație al flotei 4 aeriene germane și de corpul de aviație romîn. În total Grupul de armate „Ucraina de sud” era compus din 47 de divizii, din care 3 de tancuri și una motorizată, precum și 5 brigăzi de infanterie¹⁸. Trupele germano-romîne numărau, dacă se socotesc numai efectivele luptătoare, 643 000 de oameni. Grupul de armate dispunea de 7 618 tunuri și aruncătoare de mine cu calibrul de 75 mm și mai mare (în afară de cele cu reacție și antiaeriene), 404 tancuri și tunuri de asalt și 810 avioane¹⁹.

În afară de aceasta, pe teritoriul Romîniei se aflau trupe care nu făceau parte din Grupul de armate „Ucraina de sud”: unități germane de poliție, trupe SS, unități ale apărării antiaeriene și ale infanteriei marine cu un efectiv total de aproximativ 57 000 de oameni²⁰ și Armata 1 romînă, compusă din patru divizii de infanterie. Acestei armate îi erau subordonate centrele de instruire a recruților, școlile militare, jandarmeria, grănicerii. Trupele din București se aflau în subordinea comandamentului militar al garnizoanei și nu făceau parte din Armata 1.

¹⁷ Poarta Focșanilor — o trecere de șes extrem de comodă între Carpații răsăriteni și cursul inferior al Dunării, prin care trec drumuri din Ucraina de sud spre Cîmpia Dunării. Lungimea trecerii (de la orașul Tecuci pînă la Buzău) este de 100 km, lățimea — 80 km.

¹⁸ Culegere de materiale privind trupele Germaniei fasciste, numărul 4, pag. 132—137.

¹⁹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 17 936, fila 708.

²⁰ Vezi „Contribuția Romîniei la zdrobirea Germaniei fasciste (23 August 1944 — 9 mai 1945)”, Moscova, Editura militară, 1959, pag. 28.

Dispozitivul operativ al Grupului de armate „Ucraina de sud” era alcătuit dintr-un singur eşalon. Sectorul cel mai înaintat al frontului era ocupat de Armata 6 fascistă germană, în componerea căreia intra doar o singură divizie română. La stînga acestei armate se afla în apărare Grupul de armată „Wöhler”, în care predominau diviziile româneşti, acest grup acoperind direcţia Focşani, care era una din cele mai importante din punct de vedere operativ. În dreapta Armatei 6 germane, pe cursul inferior al Nistrului şi dincolo de limanul Nistrului, se afla în apărare Armata 3 română, compusă din 8 divizii şi brigăzi, dintre care o singură divizie era germană. Faptul că în partea cea mai înaintată a buclei pe care o forma linia frontului erau dispuse 14 divizii germane arăta că inamicul acorda o importanţă extrem de mare direcţiei Chişinău. Comandamentul german socotea că, avînd Armata 6 germană — cea mai puternică din Grupul de armată — pe direcţia loviturii probabile a Frontului 3 ucrainean spre Chişinău, precum şi rezervele dispuse înapoia flancurilor Armatei 6, va putea respinge atît această lovitură, cît şi lovitura Frontului 2 ucrainean, dacă aceasta va fi dată din raionul nord Iaşi. Inamicul realizase dispozitive de luptă destul de compacte în faţa capului nostru de pod de la sud de Tiraspol, deoarece se aştepta şi aici la o lovitură din partea noastră.

Comandamentul german ţinea seama de creşterea nemulţumirii în rîndurile armatei romîne din cauza înfrîngerilor suferite şi a atitudinii arogante a germanilor faţă de romîni, precum şi de creşterea vrajbei naţionale dintre ei, ca şi de îngrijorarea crescîndă a soldaţilor romîni pentru soarta patriei lor, a familiilor lor. Neavînd încredere în romîni, el intercala marile unităţi romîneşti (în special în cadrul Grupului „Wöhler”) între cele germane, includea divizii germane în componerea corpurilor de armată romîne, subordona corpurile de armată romîne comandanţilor corpurilor de armată germane. Această intercalare de mari unităţi germane şi romîne şi acest mod de organizare a comandamentului urmau, după cum a declarat cu aroganţă unul dintre generalii hitlerişti făcuţi prizonieri, să joace rolul „unor balene de corset” pentru romîni.

Prin urmare, deşi Grupul de armate „Ucraina de sud” ocupa un teren prielnic pentru apărare şi îşi avea flancul stîng sprijinit pe Carpaţii greu accesibili, iar flancul drept sprijinit pe Marea Neagră, dispunerea celei mai însemnate părţi a trupelor, avînd cea mai înaltă capacitate de luptă, în vîrfurile buclei pe care o forma frontul, s-a dovedit dezavantajoasă pentru apărarea germano-romînă. Diviziile aflate aici erau învăluite pe la ambele flancuri de către trupele Fronturilor 2 şi 3 ucrainean. În afară de aceasta, pe flancurile grupării inamice dispuse în vîrfurile buclei se aflau în apărare trupe cu o capacitate de luptă redusă. Această împrejurare a fost folosită de comandamentul sovietic.

Frontul 2 ucrainean, compus din şase armate de arme întrunite, o armată de tancuri şi o armată aeriană, trei corpuri de armată independente — unul de tancuri, unul mecanizat şi unul de cavalerie —, înainte de începerea operaţiilor, se afla în apărare pe un front de 330 km de la Krasnoilsk pînă la Dubossari (înaintea ofensivei, linia de despărţire din stînga a Frontului 2 ucrainean a fost deplasată spre nord-vest şi trecea prin Orhei, Cotul Morii). În faţa acestui front se aflau

27 de divizii și 4 brigăzi ale inamicului. Frontul 3 ucrainean, care număra patru armate de arme întrunite, o armată aeriană și un corp de armată mecanizat, se afla în apărare pe un front de 210 km, ce se întindea de la Dubossari până la Marea Neagră. În fața lui se aflau 18 divizii și o brigadă inamică. Flancurile exterioare ale fronturilor erau asigurate dinspre nord-vest de trupele Frontului 4 ucrainean, iar dinspre sud-est de navele și aviația flotei Mării Negre.

Din compunerea Fronturilor 2 și 3 ucrainean făceau parte în total 90 de divizii (din care trei de cavalerie), o brigadă de infanterie-moto și două brigăzi de infanterie marină, trei raioane fortificate, șase corpuri mecanizate și de tancuri, un mare număr de mari unități de artilerie, geniu și alte mari unități și unități speciale. În afară de aceasta, la Frontul 2 ucrainean se aflau Divizia 1 infanterie de voluntari română „Tudor Vladimirescu” și o brigadă iugoslavă. În total cele două fronturi dispuneau de 16 079 de tunuri și aruncătoare de mine cu calibrul de 76 mm și mai mare (în afară de artileria antiaeriană), 1 404 tancuri și autotunuri, 1 759 de avioane (în afară de aviația flotei). În total trupele Fronturilor 2 și 3 ucrainean numărau 929 000 de combatanți ²¹.

Situația în aer era în general favorabilă Fronturilor 2 și 3 ucrainene. Aviația noastră depășea de peste 2,5 ori pe cea fascistă germană. În iulie-august, armatele aeriene ale fronturilor s-au ocupat în special cu cercetarea trupelor inamicului. În acest timp, acțiunile aviației inamicului se limitau la cercetarea trupelor noastre și a comunicațiilor lor.

Rețeaua de aerodromuri ale ambelor corpuri de aviație inamică se găsea în special pe teritoriul dintre râurile Prut și Siret. Pe mare situația era de asemenea favorabilă forțelor maritime sovietice. După izgonirea inamicului din Crimeea și Odesa, flota sa nu mai avea baze decât în porturile României și Bulgariei. Baza principală a inamicului se găsea la Constanța. Deși inamicul nu dispunea de forțe maritime militare cât de cât însemnate, barajele sale de mine îngreunau acțiunile flotei sovietice în apropierea litoralului inamic. Navele noastre de suprafață își aveau bazele la Odesa, în porturile de pe litoralul Crimeii și Caucazului. Câteva submarine se găseau pe poziție de-a lungul litoralului României și Bulgariei.

În iulie 1944, comandanții Fronturilor 2 și 3 ucrainean au fost convocați la Marele cartier general. După ce au prezentat rapoartele cu privire la apropiata ofensivă în Moldova Sovietică și în România, a fost adoptat planul operației. Conținutul acestuia este expus în directiva Comandamentului suprem din 2 august ²². Comandanților de fronturi li s-a cerut să pregătească și să desfășoare operația în scopul de a nimici cu forțele ambelor fronturi „gruparea inamicului din raioanele Iași, Chișinău, Bender și de a cucerii aliniamentul Bacău, Leova, Tarutino, Moldavka, iar apoi să înainteze spre Focșani, Galați și Ismail”.

²¹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 17 936, fila 708.

²² I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 9 493, filele 47—48.

Pentru îndeplinirea acestei misiuni, Frontul 2 ucrainean, comandat de generalul de armată R. I. Malinovski, membru militar în Consiliul militar, generalul locotenent de tancuri I. Z. Susaikov, șef de stat-major, generalul-colonel M. V. Zaharov, urma să dea lovitura cu trei armate de arme întrunite și cu o armată de tancuri din raionul nord-vest Iași, pe direcția generală Iași-Vaslui-Fălciu, să zdrobească, în cooperare cu Frontul 3 ucrainean, gruparea inamicului din raionul Iași-Chișinău, nepermițându-i să se retragă spre Focșani. Frontul urma să cucerească aliniamentul Bacău-Fălciu, iar apoi, asigurând flancul drept al grupării de izbire dinspre Carpați, la sud de Piatra Neamț, să dezvolte ofensiva spre Focșani.

Frontul 3 ucrainean, comandat de generalul de armată F. I. Tolbuhin, membru militar în Consiliul militar, generalul-locotenent A. S. Jeltov, șef de stat-major, generalul-colonel S. Biriuzov, a primit ordin să dea lovitura cu trei armate de arme întrunite din capul de pod de la sud de Tiraspol, pe direcția generală Opaci-Selemet-Huși și, în cooperare cu Frontul 2 ucrainean, să nimicească gruparea inamică de la Chișinău, să cucerească aliniamentul Leova-Tarutino-Moldavka, iar apoi, interzicând retragerea inamicului dincolo de Prut și Dunăre, să dezvolte ofensiva spre Reni și Ismail.

Flota Mării Negre a primit misiunea să sprijine trupele Frontului 3 ucrainean în luptele pentru eliberarea Moldovei sovietice și pe timpul ofensivei din România.

Așadar, planul operației prevedea ruperea apărării inamicului de către trupele Fronturilor 2 și 3 ucrainean în două sectoare depărtate mult unul de celălalt (la nord-vest de Iași și la sud de Tiraspol), dezvoltarea ofensivei pe direcții convergente spre raionul Huși-Vaslui, pentru a încercui și zdrobi forțele principale ale Grupului de armată „Ucraina de sud”. Trupele celor două fronturi trebuiau să cucerească raionul Poarta Focșanilor și o porțiune a Deltei Dunării și să iasă aproximativ pe linia versanților răsăriteni ai Carpaților răsăriteni — Delta Dunării, adică să înainteze pe o adâncime de 220—230 de kilometri. Pentru coordonarea acțiunilor ambelor fronturi, Marele cartier general a numit ca reprezentant al său pe mareșalul Uniunii Sovietice S. K. Timoșenko. Directiva Marelui cartier general arată că Comandamentul suprem pornea de la posibilitatea de a folosi avantajele ce le oferea traseul favorabil al liniei frontului și slaba asigurare a flancurilor grupării centrale germane. Țelul politic al operației celor două fronturi consta în a desăvârși eliberarea Moldovei Sovietice și a scoate România din războiul dus alături de germani. Aceasta schimba radical situația militar-politică nu numai în România, ci și în întreaga Europă de sud-est.

În conformitate cu indicațiile Marelui cartier general, comandantul Frontului 2 ucrainean a hotărât să dea lovitura principală asupra grupării germano-române pe direcția Larga-Vaslui, cu Armatele 27, 52 și 53 de arme întrunite, Armata 6 de tancuri, Corpul 18 de tancuri și, în cooperare cu Frontul 3 ucrainean, să încercuiască și să nimicească gruparea inamică de la Iași-Chișinău. Frontul dădea, de asemenea, o lovitură ajutătoare cu Armata 7 de gardă și cu o grupare de trupe

mecanizate și de cavalerie²³ de-a lungul râului Siret, spre sud. Cea mai mare parte a forțelor era destinată pentru acțiuni pe frontul exterior al încercuirii grupării inamice de la Chișinău și pentru a asigura dinspre dreapta gruparea de izbire a frontului, iar restul pentru realizarea frontului interior al încercuirii. Deplasându-se pe urmele trupelor mobile, armatele de arme întrunite trebuiau să înainteze în primele cinci zile ale operației 120—125 de kilometri. Comandantul Frontului 3 ucrainean a hotărât să dea lovitura principală cu Armatele 57, 37 și cu forțele principale ale Armatei 46, precum și cu forțele Corpurilor 7 mecanizat²⁴ și 4 mecanizat de gardă din capul de pod de la sud de Tiraspol la joncțiunea dintre Armatele 6 germană și 3 română ale Grupării „Dumitrescu”. Această grupare urma să fie scindată în două părți, apoi, în cooperare cu Frontul 2 ucrainean, urma să fie încercuită și nimicită separat Armata 6 germană, iar cu sprijinul Flotei din Marea Neagră — Armata 3 română. Frontul dădea, de asemenea, o lovitură ajutătoare peste limanul Nistrului, pe direcția Akkerman, cu trupele de la flancul stîng al Armatei 46, în cooperare cu flota de Dunăre.

În decurs de 6—7 zile cît dura operația, trupele frontului urmau să înainteze pe o adîncime de 100—120 de kilometri.

Comandanții fronturilor au masat în sectoarele înguste de rupere (16 și 18 kilometri) forțe considerabile. Astfel, pentru fiecare kilometru al sectorului de rupere erau destinate 240—243 de tunuri și aruncătoare de mine cu calibrul de 76 mm și mai mare. Densitatea de artilerie în timpul ruperii apărării inamicului a fost foarte mare chiar în comparație cu celelalte operații executate în anul 1944. Acest lucru era impus de necesitățile de a da o lovitură inițială de o asemenea forță încît ea să rupă puternica apărare a inamicului într-un timp foarte scurt și să asigure înaintarea impetuoasă a forțelor noastre în interiorul Romîniei. Comandanții fronturilor primiseră indicații exprese de la Marele cartier general să realizeze densități de artilerie atît de mari. În sectoarele de rupere, ambele fronturi dispuneau de circa 6 ori mai multe tunuri și aruncătoare de mine decît inamicul, deși în ansamblu ele nu aveau decît de două ori mai multe tunuri și aruncătoare de mine. Comandanții fronturilor au masat cu tot atîta iscusință și celelalte forțe și mijloace. În ansamblu, ambele fronturi aveau de 1,4 ori mai multă forță vie decît inamicul, iar în sectoarele de rupere: Frontul 2 ucrainean — de 3,9 ori, Frontul 3 ucrainean — de 8 ori. Dispuneam de 3,4 ori mai multe tancuri și autotunuri decît inamicul, iar în sectoarele de rupere — de aproape 6 ori pe ambele fronturi.

Potrivit concepției Marelui cartier general și hotărîrilor comandanților de fronturi, un rol foarte important în cadrul operației era rezervat armatei de tancuri și corpurilor independente de tancuri și mecanizate. După introducerea lor în ruptură, ele trebuiau să desăvîrșească prin acțiuni hotărîte încercuirea principalelor forțe ale grupării inamice și să dezvolte ofensiva în interiorul Romîniei. Armata 6 de tancuri a primit misiunea să dea o lovitură pe mare adîncime prin Poarta Focșanilor, iar Corpurile 18 tancuri, 4 gardă și 7 mecanizat —

²³ Din gruparea de trupe mecanizate și cavalerie, comandată de generalul-maior S. I. Gorșkov, făceau parte Corpul 5 cavalerie de gardă și Corpul 23 de tancuri.

²⁴ Corpul 7 mecanizat a fost transferat pe Frontul 3 ucrainean la 9 august.

să înainteze pe direcții convergente și să facă joncțiunea pe râul Prut în raionul Huși-Leova.

La operație luau parte activă Armatele 5 și 17 aeriene. Toate marile unități ale Armatei 5 aeriene de pe Frontul 2 ucrainean urmau să acționeze la începutul atacului în sprijinul trupelor Armatelor 27 și 52. Apoi, forțele principale ale aviației trebuiau să sprijine introducerea în ruptură a Armatei 6 tancuri și acțiunile ei în adâncime. În cadrul Frontului 3 ucrainean, conform planului, forțele principale ale Armatei 17 aeriene urmau să fie folosite pentru a sprijini trupele Armatelor 37 și 46. În fișile de rupere ale acestor armate era prevăzut să se execute o pregătire de aviație. În continuare, ofensiva grupării principale a frontului urma să fie sprijinită prin acțiuni succesive ale avioanelor de asalt. În cadrul ambelor fronturi s-a acordat o atenție foarte mare organizării cooperării între aviație și trupele mobile. Avioanele de asalt sovietice Il-2 au efectuat fotografierea aeriană de perspectivă a tuturor direcțiilor de înaintare a marilor unități de tancuri și mecanizate în adâncimea apărării inamicului. Comandanții trupelor de tancuri și mecanizate au primit fotoschemele aeriene ale itinerarelor de înaintare, ceea ce era important pentru desfășurarea cu succes a acțiunilor de luptă.

Comandantul flotei din Marea Neagră, amiralul F. S. Okteabrski, a hotărât să folosească aviația, submarinele și vedetele torpiloare, pentru a interzice comunicațiile maritime ale Grupului de armate „Ucraina de sud” între porturile României și Bulgariei, din Marea Neagră și de pe Dunăre, iar prin loviturile masate ale aviației să nimicească navele de luptă ale inamicului și să distrugă construcțiile portuare din Constanța și Sulina. Prin debarcarea de desanturi și prin focul artileriei navale, flota urma să sprijine trupele Frontului 3 ucrainean în acțiunile pentru încercuirea și nimicirea grupării inamice de la Akkerman.

În cadrul ambelor fronturi se desfășura o muncă vastă de amenajare a raioanelor de plecare, de regrupare și de pregătire de luptă a trupelor, de cercetare a inamicului. „Comandanții armatelor, comandanții corpurilor, diviziilor, regimentelor și eu, în calitate de comandant al frontului — scrie mareșalul R. I. Malinovski —, i-am instruit pe subordonați pentru a stabili cum și de unde este mai bine să-l atacăm pe inamic, unde să-i dăm lovitura principală, cu ce forțe și mijloace, cât foc să concentrăm asupra pozițiilor sale de apărare cheie, când anume și la ce intervale de timp să atacăm pentru ca atacul să-l năucească pe dușman”²⁵. În afară de aceasta, au fost luate măsuri pentru dezorientarea dușmanului.

În legătură cu intrarea Armatei Roșii pe teritoriul României, sarcini noi s-au ridicat în fața organelor de spate. Acum, formațiunile și unitățile de spate trebuiau să exploateze căi ferate cu un ecartament vest-european, să transbordeze pe ele trupele noastre, tehnica și mijloacele materiale sosite pe căi ferate sovietice. Până la începutul operației, unitățile de căi ferate ale Frontului 2 ucrainean au refăcut pe teritoriul român o porțiune a căii ferate Verești-Dorohoi-Larga, cu o lungime de 170 de kilometri, și au organizat o bază de transbordare la

²⁵ „Voenno-istoriceskii jurnal” nr. 2/1959, pag. 29.

stația Verești²⁶. În perioada de pregătire a operației, trupele de drumuri au deservit drumuri automilitare cu o lungime de 2 758 de kilometri. Pentru reconstruirea și construirea drumurilor au fost folosite și unități în rezervă. Fronturile au fost bine asigurate cu mijloace de transport auto. Astfel, unitățile auto ale Frontului 2 ucrainean și ale armatelor sale dispuneau de 2 900 de mașini, avînd o capacitate totală de încărcare de 6 160 de tone²⁷. În sfîrșit, fronturile dispuneau de un număr suficient de spitale de campanie, cu 212 500 de paturi²⁸. Datorită vastei munci a instituțiilor și unităților de spate, trupele au primit tot ce era necesar pentru desfășurarea unei mari operații ofensive.

Armata Roșie urma să acționeze pe teritoriul unui stat fascist, a cărui armată, fiind folosită într-un război nedrept, a jefuit și chinuit timp de trei ani de zile, alături de cotropitorii hitleriști, pe cetățenii pașnici ai Uniunii Sovietice. Soldații și ofițerii Fronturilor 2 și 3 ucrainean, care parcurseseră un drum lung de la Volga pînă la Prut și Nistru, văzuseră sate și orașe rusești, ucrainene, moldovene distruse, imagini îngrozitoare ale fărâdelegilor săvîrșite de ocupanții fasciști. Și nu un singur ostaș înlîlnise în drumul său casa părintească transformată în cenușă. Soldații sovietici erau însetați de dorința de a se răzbuna pe fasciști. Ținînd seama de această stare de spirit, organele politice explicau cu răbdare trupelor noile sarcini care stăteau în fața forțelor armate ale U.R.S.S. În munca lor, ele se biziiau pe uriașa armată a comuniștilor. La începutul ofensivei, organizațiile de partid de pe Frontul 2 ucrainean numărau 164 943 de comuniști²⁹, iar cele ale Frontului 3 ucrainean — 119 659³⁰. Discuțînd cu tovarășii de arme, dîndu-le un exemplu personal, comuniștii duceau după ei masele de ostași.

Numai o armată educată în spiritul respectului față de popoarele altor țări, în spiritul internaționalismului, a putut, pășind pe teritoriul unui stat dușman, să facă o delimitare precisă între oamenii muncii și cei vinovați de război. Numai partidul comunist, care se bucură de încrederea nețărmurită a oamenilor sovietici, a fost în stare să lămurească sute de mii de soldați și ofițeri că au venit în România nu ca cuceritori, ci ca eliberatori, ca apărători ai poporului muncitor.

Comandamentul și organele politice ale Frontului 2 ucrainean, care se aflau pe teritoriul Romîniei din primăvara anului 1944, aveau deja o oarecare experiență a muncii în rîndurile populației unui stat străin. La baza ei au stat declarația guvernului U.R.S.S. din 2 aprilie, hotărîrea Comitetului de stat pentru apărare din 10 aprilie 1944 cu privire la conduita ostașilor sovietici pe teritoriul Romîniei³¹. Politica guvernului nostru față de Romînia a fost determinată nu de un senti-

²⁶ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 357 158, dosarul nr. 1, filele 1—3.

²⁷ Loc. cit., filele 3—5.

²⁸ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 17 368, fila 21.

²⁹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 352 061, dosarul nr. 2, fila 1.

³⁰ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 243, opis 32 277, dosarul nr. 9, fila 2.

³¹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 63 942, dosarul nr. 31, filele 209—211.

ment de răzbunare pentru fărădelegile săvârșite timp de trei ani de fasciștii români pe pământul sovietic, ci de necesitatea de a înfăptui sarcina fundamentală a războiului — de a distruge complet fascismul german. La îndeplinirea acestei sarcini, guvernul sovietic s-a străduit să atragă și poporul român. Guvernul U.R.S.S. a urmărit țelul de a elibera țara de sub jugul fascist și de a crea oamenilor muncii posibilitatea de a hotări ei înșiși soarta țării lor.

Aplicînd aceste idei fundamentale în întreaga lor muncă politică de partid, comandanții, organele politice și organizațiile de partid au explicat ostașilor scopul intrării Armatei Roșii pe teritoriul României, demascînd activitatea criminală a clictii lui Antonescu, care transformase de fapt țara într-o colonie a imperialismului german. Lucrătorii politici au vorbit ostașilor despre situația de mizerie și despre lipsa de drepturi a oamenilor muncii români, care gemeau sub jugul ocupațiilor hitleriste și al moșierilor și capitaliștilor autohtoni.

Înainte ofensivei, Consiliul militar al Frontului 2 ucrainean a trimis consiliilor militare ale armatelor o directivă cu privire la munca politică în timpul apropiatei operații. În această directivă, în afara sarcinilor obișnuite, se sublinia în mod special necesitatea „de a se explica întregului efectiv al trupelor că noi luptăm acum pe un teritoriu străin și că de la fiecare soldat și ofițer se cer o mare vigilență, un înalt spirit de disciplină și organizare”. Directiva cerea: „Față de populația civilă romînă să se adopte o atitudine plină de demnitate sovietică și să nu se admită nici un fel de acțiuni abuzive și samavolnice”; să se explice organelor de administrație că „pe teritoriul străin soldatul poate și trebuie să se hrănească numai din rația sa”³². Indicații analoge a dat și Direcția politică a Frontului 3 ucrainean în zilele de pregătire a ofensivei.

Potrivit hotărîrii Comitetului de stat al apărării din 10 aprilie, sarcina aplicării în practică a indicațiilor guvernului U.R.S.S. cu privire la comportarea trupelor sovietice în România revenea consiliilor militare ale fronturilor și armatelor. Consiliile militare exercitau pe teritoriul țării doar conducerea generală a administrației civile și controlul lor prin administrația militară sovietică. Comandanții marilor unități de infanterie aveau obligația să numească comandanți militari sovietici de plasă, județe și mari centre populate. Prin activitatea lor, comandanții nu trebuiau însă să se substituie organelor puterii locale.

În organizarea muncii politice a Fronturilor 2 și 3 ucrainean s-a ținut seama că ele fuseseră completate cu efective noi. Numai trupele Frontului 2 ucrainean au fost completate în martie-mai 1944 cu peste 265 000 de oameni, mobilizați în regiunile recent eliberate din Ucraina³³. Cele patru armate ale Frontului 3 ucrainean au primit în rîndurile lor de la 1 martie la 20 mai peste 79 000 de oameni³⁴. În unele mari unități, completările au reprezentat mai mult de jumătate din efectiv. Acești oameni se aflaseră timp de peste doi ani sub ocu-

³² Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 16 362, dosarul nr. 26, filele 35—36.

³³ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 73 765, dosarul nr. 41/1, fila 54.

³⁴ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 11 635, fila 169.

pație. De aceea, în fața comandamentului și a organelor politice s-a ridicat sarcina grea a educării lor. Timp de trei-patru luni, comandantii, lucrătorii politici, organizațiile de partid au desfășurat o muncă neobosită pentru a-i instrui pe recruți, a le transmite experiența acumulată de armată în trei ani de război, pentru a le forma o imagine deplină asupra acesteia, asupra trupelor inamicului.

Comandamentul celor două fronturi dădea multă importanță studierii stării moral-politice a trupelor inamicului. Cu mult înainte de ofensivă a fost intensificată munca în rîndurile trupelor inamicului. Organele politice ale fronturilor și armatelor urmăreau ca adevărul despre situația de pe fronturi, despre catastrofele înfringeri suferite de armata hitleristă în timpul verii să ajungă pînă la trupele germane-fasciste, și îndeosebi pînă la trupele romîne. În acest scop, se foloseau difuzoare radio și megafoane, se aruncau manifeste din avioane. Pe Frontul 3 ucrainen, în cursul lunilor mai, iunie și în primele zile ale lui iulie au fost organizate 88 de emisiuni în cadrul cărora s-au transmis prin puternice instalații de amplificare cuvîntări, știri, lozinci, 684 de emisiuni prin instalații de amplificare de putere medie și 925 de emisiuni prin megafoane, adresate trupelor romîne³⁵. Pe Frontul 2 ucrainen, numai în luna august avioanele au aruncat pe teritoriul inamicului circa 1,5 milioane de manifeste și broșuri³⁶. Adresîndu-se soldaților și ofițerilor Armatei romîne, Comandamentul sovietic îi chema: „Rupeți cu armata hitleristă! Alăturați-vă Armatei Roșii, să zdrobim dușmanul comun!”, „Predați-vă!”, „Plecați de pe front acasă!”. În condițiile dezvoltării stării de spirit antifasciste și antirăzboinice, atît în armată, cît și în rîndurile oamenilor muncii romîni, aceste îndemnuri găseau ecou în rîndurile soldaților. S-au înmulțit considerabil trecerile lor de partea noastră. Ca răspuns la aceasta, comandamentul român a recurs la represalii crunte, mergînd pînă la împușcarea în fața frontului. O mare parte din soldații originari din Basarabia și Bucovina au fost trecuți în spatele frontului. Acest lucru nu a mai putut însă stăvilii creșterea stării de spirit antifasciste în rîndurile soldaților și ofițerilor, care își dădeau tot mai clar seama că luptau pentru o cauză nedreaptă, antipopulară.

Stabilitatea spatelui frontului inamicului era subminată de detașamentele de partizani care luptau pe teritoriul ocupat al Moldovei Sovietice, în special în raionul Chișinău. Activitatea partizanilor s-a intensificat în mod deosebit în perioada pregătirii operației de la Iași-Chișinău. În lunile iulie și august acolo acționau detașamentele de partizani de sub comanda lui I. E. Nujin, I. Anisimov etc. Aceștia provocau întreruperi pe principalele căi de comunicație ale inamicului în regiunea dintre Prut și Nistru, dădeau lovituri neașteptate inamicului, ținîndu-l într-o permanentă încordare. Cu cîteva zile înainte de începerea ofensivei trupelor sovietice, partizanii au provocat dăruirea a opt trenuri militare ale inamicului cu forță vie și tehnică de luptă, au aruncat în aer un pod de cale ferată, au aruncat în aer cu ajutorul minelor o tanchetă, două transportoare blindate, au distrus

³⁵ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 243, opis 265 390, dosarul nr. 1, fila 171.

³⁶ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 16 362, dosarul nr. 26, fila 118.

peste 100 de autovehicule și 73 de căruțe cu muniție, au aruncat în aer un depozit de muniție și au distrus o mare cantitate de alte categorii de tehnică de luptă a inamicului. Partizanii au nimicit circa 2 000 de soldați și ofițeri fasciști. Detașamentele de partizani mențineau neîntrerupt legătura prin radio cu statele-majore ale Fronturilor 2 și 3 ucrainean, le comunicau date despre deplasările trupelor hitleriste³⁷.

Însemnările din jurnalele de operații ale Grupului de armate „Ucraina de sud” și ale Armatei 6 din acest grup dovedesc că partizanii ucraineni și moldoveni pricinuiau foarte multe „griji” comandamentului german. Într-una din aceste însemnări se spune chiar că partizanii din Basarabia, în ciuda tuturor măsurilor luate de autoritățile românești, continuau să rămână stăpâni pe situație. Poate că ofițerii de stat-major, speriați, supraapreciau întrucâtva amploarea luptei partizanilor în această regiune, dar cert este că comandamentul Armatei 6 a împărțit la 12 iulie întregul teritoriu de operații al acestei armate în sectoare de luptă cu partizanii și parașutiștii. Sectoarele erau conduse de state majore speciale, la dispoziția cărora se aflau detașamente speciale de curățire³⁸. În raioanele Kotovsk, Nisporensk, Cimișlia, Kahul și în alte raioane ocupanții mențineau garnizoane cu un efectiv pînă la 1 000 de oameni³⁹.

Știa oare comandamentul fascist german că trupele Fronturilor 2 și 3 ucrainean pregăteau ofensiva? În perioada scurtă de răgaz de după încheierea campaniei din iarna 1944, el admitea posibilitatea ca Armata Roșie să desfășoare două operații strategice: în regiunea Balticii și în Balcani, presupunînd însă că comandamentul sovietic „Se va hotări pentru operațiunea din Balcani”⁴⁰. Încercînd să stabilească direcțiile probabile ale loviturilor trupelor sovietice în așa-numita „operație din Balcani”, comandamentul german indica două direcții: spre Beskida⁴¹ și spre Poarta Focșanilor, considerînd ca cea mai probabilă ultima direcție. În legătură cu ofensiva desfășurată de Armata Roșie în Bielorussia, comandamentul german a început să creadă că comandamentul sovietic își va retrage forțele spre sectorul central al frontului, iar acest lucru „poate... fi considerat ca un indiciu foarte clar al renunțării la operația din Balcani”⁴².

Dar după începerea operației din Bielorussia, efectivul trupelor Fronturilor 2 și 3 ucrainean aproape că nu s-a schimbat. Între timp, inamicul a retras din Grupul de armate „Ucraina de sud” forțe considerabile, crezînd că „operația din Balcani” a Armatei Roșii a fost amînată. Această presupunere greșită a inamicului rezultă din următoarea însemnare făcută în jurnalul de operații al Armatei 6 germane la 7 iulie 1944: „Ofensiva de vară a Armatei Roșii împotriva Grupului

³⁷ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 3 057, filele 44, 57, 139, 158, 182, 191.

³⁸ Vezi „Istoria R.S.S. Moldovenești”, vol. II, Chișinău, Editura „Școala sovietică”, 1955, pag. 350.

³⁹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 625, fila 291.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Beskida — zonă a culmilor nordice ale Carpaților apuseni și răsăriteni, de la rîul Morava pînă la izvoarele rîului Sana.

⁴² I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 625, fila 322.

de armate «Centru» și terminarea concentrării trupelor inamice în fața Grupului de armate «Ucraina de nord»... au confirmat că inamicul și-a amînat planurile de ofensivă în Balcani»⁴³. Generalii germani erau atît de convinși de justetea acestei aprecieri a planurilor comandamentului sovietic, încît chiar cu cinci zile înainte de începerea ofensivei în România considerau ca „puțin probabilă”⁴⁴ o mare operație ofensivă în zona Fronturilor 2 și 3 ucrainean.

La 16 august în jurnalul de operații al Grupului de armate „Ucraina de sud” a apărut pentru prima oară însemnarea: „Acum se poate presupune cu suficientă precizie că rușii își vor îndrepta lovitura principală între riul Prut și drumul Hîrlău-Tîrgul Frumos”⁴⁵. La 18 august se vorbește deja că se așteaptă „o ofensivă de mare amploare a inamicului împotriva frontului Grupării «Wöhler», direcția loviturii principale fiind raionul situat la nord-vest de Iași, și un atac ajutător (paralel) împotriva frontului Grupării «Dumitrescu» în raionul sud Tîrșopol”. Prin urmare, numai cu o zi și jumătate înainte de începerea ofensivei noastre, comandamentul germano-fascist a definit în ansamblu în mod just direcția loviturilor trupelor sovietice. El a apreciat însă în mod greșit lovitura pe care urmau să o dea trupele Frontului 3 ucrainean din capul de pod de pe Nistru, considerînd-o ca lovitură ajutătoare în operația grupului celor două fronturi și socotind că acest front va da lovitura principală din raionul sud-est Dubossari pe direcția generală Chișinău. Regrupările parțiale efectuate de inamic după ce au fost trase aceste concluzii nu au mai putut influența în mod esențial dezvoltarea ofensivei Armatei Roșii. Cercetarea prin luptă, executată de trupele sovietice ale celor două fronturi înainte de ofensivă, a arătat că inamicul apără fișia principală păstrînd gruparea de dinainte a trupelor sale.

2. Încercuirea grupărilor inamicului în raionul Chișinău și în sectorul de litoral. Eliberarea deplină a Moldovei Sovietice

În dimineața de 20 august a început o puternică pregătire de artilerie. Frontul 3 ucrainean a executat, în afară de pregătirea de artilerie a ofensivei, și o pregătire de aviație.

Acest lucru a avut un rezultat extrem de eficace. Inamicul a suferit mari pierderi în oameni și tehnică, conducerea în subunități și unități a fost dezorganizată. Sistemul de foc al apărării sale a fost în mare măsură dezorganizat, tranșeele au fost distruse, efectivele erau deprimare din punct de vedere moral. Prizonierii luați în fișia de ofensivă a trupelor Frontului 2 ucrainean arătau că în primele zile de luptă unele divizii pierduseră peste 50% din efectiv.

⁴³ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 514, fila 206.

⁴⁴ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 625, fila 341.

⁴⁵ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 633, fila 107.

Gruparea de izbire a Frontului 2 ucrainean a rupt încă în prima zi apărarea inamicului la nord-est de Iași pe o mare adâncime. Trupele Armatei 27, de sub comanda generalului-locotenent S. G. Trofimenko, și ale Armatei 52, de sub comanda generalului-locotenent K. A. Koroteev, înfrângând rezistența a 5 divizii inamice, au înaintat, cu sprijinul activ al aviației, într-un sector de 30 km, pe o adâncime pînă la 16 km. Armata 6 de tancuri, comandată de generalul-locotenent din trupele de tancuri A. G. Kravcenko, a fost introdusă în ruptură în a doua jumătate a zilei, înainte de termenul stabilit, și a ajuns în fișia a treia de apărare a inamicului, care trecea pe Obcina Mare. Pentru a limita ruptura, inamicul a aruncat în luptă trei divizii din rezervă. Buimăcit de forța loviturii noastre, comandamentul german nici nu a dat rezervelor operative misiunea de a restabili fișia principală de apărare, ci a cerut numai ca rușii să fie numaidecît împinși dincolo de riul Bahlui ⁴⁶, adică dincolo de fișia a doua de apărare. Hitleriștilor nu le-a reușit însă acest lucru. Ostașii sovietici acționau cu pricepere și curaj. Eroismul de masă de care ei au dat dovadă în timpul ruperii apărării inamicului a fost evidențiat de comandament. Consiliul militar al Frontului 2 ucrainean a adresat efectivelor un apel în care se spunea : „Tovarăși ostași, sergenți, ofițeri și generali ! Ați acționat în mod exemplar și ați rupt apărarea puternică și adînc eşalonată a romînilor și nemților. Vă mulțumim. Depuneți și mai multe eforturi și energie pentru îndeplinirea misiunii primite...” ⁴⁷.

A doua zi, gruparea de izbire a Frontului 2 ucrainean a adîncit ruptura pînă la 25 km, iar trupele de la flancul stîng au eliberat orașul Iași, mare centru administrativ al Romîniei și puternic punct de sprijin, iar Armata 7 de gardă, de sub comanda generalului-colonel M. S. Sumilov, care a dat lovitura ajutătoare, a eliberat orașul Tîrgul Frumos. O parte din forțele Armatelor 27 și 6 de tancuri au ieșit în spațiul operativ. Încercînd să oprească ofensiva noastră, inamicul trecea deseori la contraatacuri, dar fără rezultat. Încă în această zi el a consumat toate rezervele operative ale Grupului de armată „Wöhler”.

Cu același succes a fost realizată și ruperea zonei tactice a apărării inamicului în fața Frontului 3 ucrainean. Atacul primei poziții a inamicului a fost efectuat destul de reușit (cu excepția fișiei Armatei 57). Într-unul din rapoartele direcției politice a frontului se face următoarea apreciere a atacului : „Poate că niciodată încă de cînd frontul desfășoară operații de luptă atacul nu a fost atît de vertiginos ca la 20 august. De îndată ce a fost dat semnalul de atac, toți ca unul, împreună, mulți chiar fără a se apleca, cu o impetuozitate excepțională, strigînd «ura», s-au avîntat spre primele tranșee ale inamicului și le-au ocupat” ⁴⁸. Armata 37, de sub comanda generalului-locotenent M. N. Sarohin, și Armata 46, comandată de generalul-locotenent I. T. Sleinin, au înaintat pe direcția loviturii principale cu 10—11 kilometri. Spre

⁴⁶ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 9.

⁴⁷ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 906, opis 218 345, dosarul nr. 10, fila 21.

⁴⁸ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marei Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 11 635, fila 178.

seară, lărgimea rupturii a ajuns la 40 km. În jurnalul de operații al Armatei 6 germane a fost făcută în această zi următoarea însemnare : „Spre seară... nu a mai rămas nici urmă din cele două divizii românești (care se apărau în zona de ofensivă a grupării de izbire a Frontului 3 ucrainean — *n. r.*)” ⁴⁹.

Inamicul a apreciat lovitura Frontului 3 ucrainean ca fiind ajutoare, continuând să creadă că lovitura principală trebuie așteptată pe direcția Chișinău. Comandamentul fascist persista în această apreciere greșită pentru că fusese indus în eroare de măsurile de mascare operativă luate de Comandamentul sovietic. În sectorul Chișinău se înscenase o concentrare de forțe pentru lovitura principală. În afară de aceasta, Armata 5 de izbire, comandată de generalul-locotenent N. E. Berzarin, executase la 20 august pe această direcție o cercetare prin luptă pe un front larg și, în felul acesta, a dezorientat și mai mult comandamentul fascist-german.

În a doua zi a ofensivei, gruparea de izbire a Frontului 3 ucrainean a obținut noi succese. La joncțiunea Armatelor 37 și 46, adîncimea rupturii a fost mărită spre sfîrșitul zilei pînă la 25—30 km. Corpul 4 mecanizat de gardă, introdus în ruptură în fișia Armatei 6, a înaintat 50 km, în schimb Corpul 7 mecanizat, care a fost introdus în ruptură în fișia Armatei 37, nu a înaintat aproape de loc. Inamicul opunea cea mai mare rezistență în fișia de ofensivă a Armatei 57, comandată de generalul-locotenent N. A. Gaghen, fiindu-i teamă că aceasta va ieși în flancul și în spatele Armatei 6 germane. Rezervele operative ale Grupării „Dumitrescu” au fost în această zi complet consumate. Trupele Frontului 3 ucrainean au pătruns în adîncimea operativă a apărării inamicului la joncțiunea dintre Armatele 6 germană și 3 romînă, amenințînd să le izoleze una de cealaltă.

În primele două zile de operații, Armata 5 aeriană, comandată de generalul-colonel de aviație S. K. Goriunov, și Armata 17 aeriană, comandată de generalul-colonel de aviație V. A. Sudeț, și-au concentrat principalele eforturi în vederea sprijinirii marilor unități de infanterie care rupseseră apărarea inamicului, precum și în vederea sprijinirii trupelor mobile introduse în ruptură. În decurs de două zile aviatorii celor două fronturi au executat circa 6 350 de ieșiri-avion. Încercările aviației fasciste-germane de a împiedica ruperea apărării au fost repede zădărnice. Comandamentul Grupului de armate „Ucraina de sud” a apreciat, la 21 august, activitatea aviației noastre în felul următor : „Extraordinar de puternică este flota aeriană a inamicului. Ea face tot ce dorește” ⁵⁰. Aviața Flotei din Marea Neagră lovea navele și bazele inamicului. Deosebit de puternic a fost atacul din 20 august asupra Constanței.

Astfel, în primele două zile de ofensivă trupele sovietice au obținut mari succese. Un rol decisiv l-au avut moralul ridicat al ostașilor noștri, exemplul personal dat în luptă de comuniști și comsomoliști. Cuprinși de avîntul ofensivei, ofițerii și soldații au dat dovadă de bărbăție și curaj, de măiestrie de luptă și de inițiativă. Astfel, ostașii din

⁴⁹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 501, fila 20.

⁵⁰ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 31.

compania a 7-a din Regimentul 1 116 infanterie din Divizia 333 infanterie, din Armata 37, înaintînd, au ocupat o cotă importantă din punct de vedere tactic, au nimicit statul-major al Regimentului 81 infanterie al inamicului, au luat ca prizonieri pe şeful de stat-major şi pe cîţiva ofiţeri ⁵¹. Organizatorul de partid al unei subunităţi din Regimentul 2 infanterie din Divizia 50 infanterie, luînd locul comandantului de pluton căzut, a organizat cucerirea tranşeei a doua a inamicului ⁵². Într-un sector, unităţile aflate în ofensivă ale Diviziei 93 infanterie din Armata 57 au întîmpinat o rezistenţă puternică din partea inamicului care se consolidase pe poziţii situate de-a lungul căii ferate. Una dintre companii a primit misiunea să cucerească acest sector de cale ferată. Un grup de ostaşi, condus de sergentul-major A. P. Staruşko, organizator de Comsomol, a atacat poziţiile. Cu steagul roşu în mînă, sergentul-major s-a avîntat spre terasamentul căii ferate, antrenînd după dînsul pe ostaşi. Chiar după ce a fost rănit, el a continuat să înainteze. Însufleţiţi de vitejia organizatorului lor de Comsomol, soldaţii din companie au pornit la atac şi l-au zdrobit pe inamic ⁵³.

În cele două zile de ofensivă, trupele Armatei Roşii au înfrînt apărarea inamicului pe direcţia loviturilor principale. Pentru inamic, situaţia operativă s-a înrăutăţit considerabil. S-a creat posibilitatea ca forţele lui principale din ieşindul de la Chişinău să fie încercuite într-un timp foarte scurt, în decurs de două-trei zile. Epuizînd, spre sfîrşitul lui 21 august, toate rezervele sale operative, inamicul nu a mai putut exercita o influenţă efectivă asupra desfăşurării operaţiei. În schimb, în acel moment, comandantii celor două fronturi dispuneau pe direcţia loviturilor de 25 de divizii de infanterie, care încă nu fuseseră introduse în bătălie.

În situaţia creată, comandantul Grupului de armate „Ucraina de sud”, generalul Friessner, a cerut Înaltului comandament al forţelor de uscat să permită Grupării „Dumitrescu” să se retragă dincolo de Prut. Înaltul comandament şovăia, deoarece se temea de noi complicaţii politice în România. Generalul Friessner a ordonat retragerea trupelor ⁵⁴ abia în dimineaţa de 22 august, după ce s-a primit aprobarea din partea lui Hitler ⁵⁵. Se proiecta ca retragerea trupelor să înceapă o dată cu lăsarea întinericului. Planul comandamentului Grupului de armate „Ucraina de sud” consta în a executa în mod organizat o retragere pe linia Obcina Mare şi râul Prut (poziţiile „Traian” şi „Ferdinand”) şi a stăvili aici ofensiva trupelor sovietice. Dar el n-a reuşit să pună în aplicare acest plan.

Încă în seara de 21 august, comandamentul celor două fronturi sovietice a primit o nouă directivă din partea Marelui cartier general. În directivă se spunea : „...În momentul de faţă, principala misiune a

⁵¹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 392, opis 8 900, dosarul nr. 105, fila 203.

⁵² Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 906, opis 202 156, dosarul nr. 2, fila 165.

⁵³ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 243, opis 32 283, dosarul nr. 18, fila 92.

⁵⁴ I.M.L. Documente şi materiale ale secţiei de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 48.

⁵⁵ Loc. cit., fila 39.

trupelor Fronturilor 2 și 3 ucrainene este aceea ca, prin eforturile unite ale celor două fronturi, să închidă mai repede cercul în jurul inamicului în raionul Huși, după care cercul să fie strâns din ce în ce mai mult în vederea nimicirii sau capturării grupării inamice de la Chișinău. Marele cartier general cere ca forțele și mijloacele principale ale celor două fronturi să fie folosite pentru îndeplinirea acestei misiuni primordiale, fără a sustrage forțe pentru îndeplinirea altor misiuni. Îndeplinirea cu succes a misiunii de nimicire a grupării inamice de la Chișinău ne va deschide calea spre principalele centre economice și politice ale României... Aveți toate posibilitățile pentru îndeplinirea cu succes a misiunii indicate și trebuie să îndepliniți această misiune".⁵⁶

Îndeplinind misiunea dată de Marele cartier general, prin acțiunile lor încununate de succes, cele două fronturi au zădărnicit planurile comandamentului german. La 22 august trupele Frontului 2 ucrainean au rupt apărarea inamicului din adâncimea operativă între Siret și Prut, au adâncit ruptura pînă la 60 de kilometri. Gruparea de izbire a ajuns pe un aliniament unde inamicul nu avea nici rezerve și nici nu pregătise poziții de apărare. Mari unități de tancuri și mecanizate, urmărindu-l pe inamic și învingînd rezistența pe care el o opunea în anumite sectoare, s-au apropiat de Vaslui, important nod de comunicații, și de orașul Huși. Frontul 3 ucrainean, care la 22 august începuse să-l urmărească pe inamic, învăluia pe la sud-vest Gruparea de la Chișinău. Ruptura a fost adîncită pînă la 70 km. Cele două corpuri mecanizate, înaintînd pe o adîncime de 75—90 km și ieșind pe linia Gura Galbenă-Comrat, au izolat Armata 6 germană de Armata 3 română.

În aceeași zi au trecut la ofensivă trupele de la flancul stîng al Armatei 46, comandate de generalul-locotenent A. N. Bahtin, loțiitor al comandantului armatei. Cu sprijinul artileriei, aviației și navelor Flotilei de Dunăre — comandant contraamiralul S. G. Gorșkov —, trupele noastre au forțat limanul Nistrului. Forțarea limanului a fost executată prin surprindere, fără o pregătire de artilerie.

După ce detașamentele de asalt ale infanteriei marine au cucerit o serie de capete de pod, a început transportul trupelor peste liman. În decurs de două zile, flotila a transportat pe malul drept al limanului aproximativ 8 000 de oameni și mari cantități de tehnică de luptă. Trupele transportate au zdrobit forțele inamicului care opuneau rezistență, au ocupat orașul Akkerman și au continuat să dezvolte ofensiva în direcția sud-vest. S-a produs o schimbare bruscă a situației în fișia Armatei 46. Corpurile de armată de la flancul ei drept și de la centru au început să învăluiască gruparea de la Akkerman pe la nord și nord-vest. Spre sfîrșitul zilei, o parte a marilor unități mobile ale frontului au ieșit la rîul Kogilnik, în spatele forțelor principale ale Armatei 3 române, tăindu-i principalele căi de retragere.

Măsurile luate de inamic în acea zi nu au fost în stare să preîntîmpine catastrofa. După cum s-a mai menționat, inamicul intenționa să se retragă pe linia Obcina Mare — rîul Prut. Dar retragerea Armatei 6 putea începe abia o dată cu lăsarea întunericului, la 13—14 ore de la primirea ordinului. În acest timp, marile unități de tancuri ale Fron-

⁵⁶ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 9 493, filele 72, 73.

tului 2 ucrainean, înaintînd impetuos 25—30 km, au ajuns la sud de aliniamentul pe care trebuia să se retragă Gruparea „Wöhler”. Două corpuri mecanizate ale Frontului 3 ucrainean au înaintat și ele impetuos 50 km și au ocupat un raion la 35—40 km de punctele de trecere peste Prut. Astfel, tancurile sovietice au ieșit în spatele a trei corpuri de armată ale Armatei 6 germane și comandamentul Grupării „Dumitrescu” a pierdut legătura cu ea. Retragera nu mai putea salva trupele inamicului, deoarece cea mai mare parte a lor se afla la 80—90 km de Prut, în timp ce trupele mobile sovietice se aflau de două-trei ori mai aproape de Prut.

A patra zi a operației a fost caracterizată prin retragerea trupelor inamicului în fața a patru armate ale Frontului 2 ucrainean și în fața tuturor armatelor Frontului 3 ucrainean. Detașamente improvizate ale inamicului ocupau puncte de trecere la Leușeni, Leova și Fălcu și creau aici în pripă capete de pod întărite. Dar această măsură nu a fost de vreun ajutor pentru inamic. Comandamentele celor două fronturi făceau totul pentru a închide frontul interior al încercuirii în jurul grupării de la Chișinău. Frontul 2 ucrainean dădea cu Armata 27, cu forțele principale ale Armatei 6 de tancuri, precum și cu gruparea de cavalerie și mecanizate, o lovitură pe mare adîncime spre sud, în scopul de a asigura încercuirea și de a ieși cît mai repede în regiunile centrale ale Romîniei. Frontul 3 ucrainean a creat o acoperire puternică dinspre sud-vest și a terminat încercuirea Armatei 3 romîne în raionul sud-vest Akkerman. În aceeași zi, trupele Frontului 3 ucrainean au ieșit, înaintînd dinspre est, la punctele de trecere de pe Prut, la sud de localitatea Leușeni. Pe malul drept al Prutului, inamicul opunea o rezistență desperată Armatei 52 și Corpului 18 de tancuri din compunerea Frontului 2 ucrainean. Inamicul mai menținea aici o fișie îngustă, lată de 8—10 km. Acest „coridor” constituia ultima sa speranță. Prin acest „coridor”, inamicul încerca să scoată din încercuire Armata 6. Documentele operative germane atestă că comandamentul căuta să stabilizeze linia frontului cînd pe un aliniament, cînd pe altul. Dar loviturile trupelor sovietice îl sileau pe inamic să părăsească aceste alinamente și să se retragă spre sud și sud-vest.

În ziua de 23 august, la orele 20,30, comandamentul Grupului de armate „Ucraina de sud” a aflat despre marile schimbări politice din Romînia, despre răsturnarea guvernului I. Antonescu. La trei ore după aceea a fost luată hotărîrea, aprobată de Hitler, referitoare la necesitatea „de a se retrage, pe calea cea mai scurtă, pe pozițiile semiînchise din Carpați”⁵⁷. Dar forțele principale ale armatelor germane nu mai puteau să facă aceasta. La 23 și 24 august s-au apropiat de Prut tanchiștii sovietici ai celor două fronturi. Prima care a ajuns la 23 august pe malul de est al Prutului în fișia Frontului 3 ucrainean a fost Brigada 16 mecanizată, de sub comanda colonelului M. F. Marșev, iar ceva mai tîrziu același lucru l-a făcut Brigada 64 mecanizată, comandată de colonelul A. T. Sutov. Cele două brigăzi, care făceau parte din Corpul 7 mecanizat (comandant generalul-maior din trupele de tancuri F. G. Katkov), au ieșit la Prut în raionul Leușeni și la sud de această localitate.

⁵⁷ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. 13 362, fila 85.

În aceeași zi, Brigada 36 de tancuri de gardă (comandant colonelul P. S. Jukov), care făcea parte din Corpul 4 mecanizat de gardă, comandat de generalul-maior din trupele de tancuri V. I. Jdanov, a cucerit un punct de trecere peste Prut, la nord de Leovo⁵⁸. În fișa Frontului 2 ucrainean, la 24 august au ieșit pe malul de vest al Prutului marile unități ale Corpului 18 de tancuri : Brigada 110 de tancuri (comandant colonelul I. F. Rešetnikov) și Brigada 170 de tancuri (comandant colonelul N. P. Ciupihin). Ele au stabilit legătura cu tanchiștii Frontului 3 ucrainean aflați în raionul Leovo. Astfel, la 24 august cercul a fost închis.⁵⁹

Cinci corpuri de armată germane au fost încercuite într-un inel uriaș : partea cea mai mare — pe malul de est al Prutului, partea mai mică — pe cel de vest. Numai rămășițe ale marilor unități inamice, care nu căzuseră în „pungă”, se retrăgeau sub loviturile trupelor ce acționau pe frontul exterior al încercuirii. Încă în ajun, în sectorul de litoral, trupele Frontului 3 ucrainean terminaseră încercuirea forțelor principale ale Armatei 3 române. Încercările trupelor germane, aflate în compunerea ei, de a ieși spre vest de-a lungul unei limbi înguste de nisip au fost zădărnice. Navele Flotei de Dunăre au debarcat în dimineața de 24 august un desant în raionul Jibieni ; o parte a navelor au intrat în Delta Dunării și au început să urce în susul fluviului. Trupele Armatei 3 române au depus armele.

În decurs de cinci zile, prin loviturile coordonate ale Fronturilor 2 și 3 ucrainene, cu sprijinul navelor, infanteriei marine și al aviației flotei, a fost ruptă apărarea Grupului de armate „Ucraina de sud” și au fost încercuite forțele ei principale. Sectorul sudic al frontului german s-a destrămat în întregime. Trupele mobile de pe frontul exterior al încercuirii au înaintat 150 km. În momentul în care se desăvârșea încercuirea inamicului, ele se aflau în raioanele Bacău și Tecuci.

Trupele fronturilor au trecut fără nici un răgaz la lichidarea grupării încercuite a inamicului : trupele Frontului 3 ucrainean — pe malul de est al Prutului, iar trupele Frontului 2 ucrainean — pe malul de vest al Prutului. O mare parte a armatelor Frontului 2 ucrainean continuau între timp să înainteze impetuos pe frontul exterior spre sud-vest și spre sud, iar Armata 46 a Frontului 3 ucrainean se apropia de orașele Galați, Reni, Izmail — puncte de trecere aflate pe cursul inferior al Dunării.

La 24 august, în legătură cu schimbările petrecute în România, Marele cartier general a ordonat Consiliilor militare ale fronturilor și reprezentantului său S. K. Timoșenko, mareșal al Uniunii Sovietice, să continue ofensiva pe frontul exterior, să explice trupelor române, care încetaseră să mai opună rezistență, că „Armata Roșie nu poate înceta acțiunile de luptă pînă ce nu vor fi lichidate forțele armate germane care continuă să rămînă în România”. În continuare, Marele cartier general cerea să nu fie dezarmate marile unități și unități române

⁵⁸ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 612, opis 81 128, dosarul nr. 1, fila 9 ; fondul 607, opis 382 836, dosarul nr. 4, fila 38.

⁵⁹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 680, opis 349 345, dosarul nr. 1, fila 6 ; opis 216 072, dosarul nr. 1, fila 374.

care se predau organizat și consimt să ducă lupta comună împotriva trupelor germane sau ungare ⁶⁰.

Între 25 și 27 august, pe malul de est, și între 25 și 29 august, pe malul de vest al Prutului, s-a desfășurat o luptă crâncenă între trupele sovietice și cele germane încercuite. Pe malul de est se apărau forțele principale ale Armatei 6, iar pe malul de vest, o parte a forțelor Armatei 8, precum și unele unități ale Armatei 6 ce trecuseră Prutul.

Inamicul, care pînă la 23 august rezistase organizat, după încercuire scăpase din mină conducerea trupelor. Comandamentul Armatei 6, fugit în Carpați, nu putea conduce de acolo trupele. Un parlamentar al Frontului 3 ucrainean, sosit cu un ultimatum prin care se cerea capitularea unităților aflate pe teritoriul ocupat de trupele încercuite, nu numai că nu a găsit acolo statul-major al Armatei 6, dar nici măcar pe un reprezentant al său, căruia să-i fi putut înmîna ultimatumul și care să fi putut să ordone trupelor să înceteze rezistența. Cotropitorii fasciști germani, care fuseseră prinși în „pungă”, se împotriveau cu disperarea unor condamnați la pieire. În repetate rînduri ei au încercat să scape din încercuire.

Trupele noastre au știut să învingă rezistența inamicului, dînd dovadă de o mare fermitate și de mult eroism, de măiestrie militară și inițiativă. În sectorul unuia dintre batalioanele Regimentului 204 de gardă din Divizia 69 de infanterie de gardă din Armata 52, un grup de soldați germani au ieșit din pădure cu un steag alb și cu mîinile ridicate. Părea că grupul voia să se predea. Dar căpitanul M. A. Cikin, comandantul batalionului, a ordonat mitraliorilor să fie cu ochii în patru. Avertismentul s-a dovedit a fi justificat. După ce s-au apropiat, soldații fasciști au deschis focul cu automatele. Mitralierele sovietice au răspuns și ele. Cea mai mare parte a soldaților inamici au fost nimiciți, iar o parte — luați prizonieri ⁶¹. Locotenentul V. E. Smoleakov, comandant de companie, din Divizia 372 infanterie a aceleiași armate, observînd că inamicul se pregătește să atace o companie vecină, l-a avertizat pe comandantul ei și și-a condus pe ascuns compania în spatele inamicului. Atacîndu-l prin surprindere pe inamic, militarii sovietici au nimicit și capturat 156 de soldați și ofițeri inamici ⁶².

R. I. Kobelevski, comandant de grupă din Regimentul 656 din Divizia 116 infanterie a Armatei 52, a barat cu foc de mitralieră calea unor transportoare blindate germane care încercau să scape din încercuire. Cînd unul dintre ele s-a îndreptat spre curajosul mitralior, fiind pe punctul de a-l zdrobi, Kobelevski, încingîndu-se cu grenade, s-a aruncat sub el. Subunitățile noastre venite în grabă la locul luptei au găsit zeci de cadavre de soldați inamici ⁶³.

Moralul trupelor sovietice care lichidau inamicul încercuit era atît de ridicat, încît numeroși militari răniți aflați în convalescență încercau

⁶⁰ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 9 493, filele 78—79.

⁶¹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 945, opis 297 782, dosarul nr. 1, fila 57.

⁶² Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 431, opis 161 771, dosarul nr. 14, fila 281.

⁶³ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 1 163, opis 150 380, dosarul nr. 3, fila 12.

să plece din batalioanele medico-sanitare și să se întoarcă pe front înainte de termen. Astfel, la 25 august, din 97 de soldați răniți din Divizia 50 infanterie din Armata 52, 63 au cerut să fie trimiși din nou în luptă sau, cel puțin, să nu fie evacuați la spitale ⁶⁴.

În cursul zilelor de 25 și 26 august, pe malul de est, cercul a continuat să se strângă. Trupele noastre de uscat, cu sprijinul aviației, nimiceau forța vie a inamicului, care încă mai opunea rezistență. Conținutul ultimatumului Comandamentului sovietic a fost transmis de câteva ori la radio și prin stații puternice de amplificare. Aviația a lansat deasupra pozițiilor inamicului un mare număr de foi volante cu textul ultimatumului. Prizonierii de război germani erau trimiși în dispozitivele inamicului; mulți dintre ei se întorceau, aducând cu dinșii grupuri întregi de soldați. Astfel, în noaptea spre 26 august au fost trimiși din Armata 37 în raionul încercuit zece prizonieri de război. În aceeași zi, patru dintre ei s-au întors, aducând cu dinșii 72 de soldați.

Pe la mijlocul zilei de 27 august, trupele fasciste-germane care acționau la est de Prut au încetat rezistența. Pe malul de vest, inamicul s-a menținut pînă la 29 august. Aici au reușit să treacă mari grupuri inamice de pe malul de est. Măsurile luate de comandamentul Frontului 2 ucrainean pentru crearea unor dispozitive de luptă mai dense pe frontul interior al încercuirii s-au dovedit insuficiente. Mari grupuri de germani, cu tancuri, tunuri de asalt și artilerie, au ieșit din încercuire în raionul de la sud de Huși, au ajuns în spatele frontului cu intenția de a răzbate spre Ungaria, trecînd prin Carpați. Pentru nimicirea lor, comandamentul frontului a folosit două corpuri de infanterie din rezerva frontului, o parte din marile unități ale Armatei 4 de gardă, trecută în rezervă, un corp de infanterie din Armata 7 de gardă și Corpul 23 de tancuri. Ostașii sovietici, inclusiv cei din unitățile și sub-unitățile de spate, însuflețiți de simțămîntul înalt al datoriei militare, au făcut totul pentru a nimici inamicul, care reușise să iasă din încercuire. În amintirile sale despre operația de la Iași-Chișinău, mareșalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski a dat o înaltă apreciere acțiunilor ostașilor sovietici. „Acestea erau într-adevăr acțiuni eroice — scrie el. Am admirat felul cum au luptat șoferii noștri, artileriștii noștri, fără nici un ajutor din partea infanteriei. Ei începeau cu curaj lupta împotriva inamicului, respingeau atacurile lui” ⁶⁵. Rămășițele grupului care reușise să iasă din încercuire, numărînd aproximativ 7 000 de oameni, au trecut Siretul și au ieșit în raionul Adjutul Nou. Prin acțiuni coordonate ale trupelor noastre, pînă în ziua de 4 septembrie, aceste rămășițe au fost nimicite.

Așadar, din cele 24 de divizii germane din Grupul de armate „Ucraina de sud”, 18 au fost încercuite și lichidate. Nici o unitate luptătoare, nici o mare unitate a Armatei 6 germane n-a reușit să iasă din încercuire. Acest lucru l-a recunoscut și comandamentul Grupului de armate „Ucraina de sud”, care la 5 septembrie a menționat următoarele în jurnalul său de operații: „Corpurile de armată și diviziile încercuite

⁶⁴ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 906, opis 202 156, dosarul nr. 2, fila 178.

⁶⁵ „Voенно — исторический журнал” nr. 2/1959, pag. 33.

ale Armatei 6 trebuie considerate definitiv ca fiind pierdute. Nu mai există nici o speranță că vreuna dintre marile unități încercuite va reuși să iasă din încercuire. Aceasta constituie cea mai mare catastrofă din câte a cunoscut grupul de armată" ⁶⁶.

În timp ce avea loc lichidarea grupării încercuite, trupele care acționau pe frontul exterior al încercuirii continuau ofensiva. Frontul 2 ucrainean dădea lovitura principală la aripa stângă, pe direcția Focșani. El avea misiunea să cucerească regiunea petroliferă Ploiești și să înainteze spre București. La aripa dreaptă a frontului, două armate de arme întrunite și o grupare de cavalerie și mecanizate urmau să treacă Carpații răsăriteni și să ocupe Brașovul. În fișia Frontului 3 ucrainean, Armata 46 urma să înainteze din raionul Galați-Reni în direcția sud, pe ambele maluri ale Dunării și să iasă la frontiera bulgaro-română.

Trupele sovietice îndeplineau aceste misiuni într-o situație operativă extrem de avantajoasă. Inamicul nu mai era în stare să le opună o rezistență serioasă. În fața frontului trupelor noastre acționau doar două divizii cu capacitatea de luptă păstrată. Rămășițele a cinci divizii care se retrăgeau spre centru nu prezentau un pericol prea mare. Datorită condițiilor politice schimbate din România, diviziile românești care nu fuseseră distruse nu numai că nu opuneau nici un fel de rezistență, dar, dimpotrivă, duceau în unele sectoare acțiuni de luptă împotriva germanilor. La 25—26 august, comandamentul hitlerist a dat trupelor sale o misiune absolut irealizabilă — să ocupe „raionul Galați-Dunăre, sud-București, București-Ploiești-Kronstadt (Brașov — *nota red.*) — Focșani" ⁶⁷.

Pe direcția loviturii principale, trupele Frontului 2 ucrainean, sprijinite de aviație, au înaintat în cinci zile 190—220 km. La 30 august, marile unități sovietice de tancuri și infanterie au ieșit pe căile de acces spre București. La aripa dreaptă a frontului, în condițiile grele ale Carpaților răsăriteni, Armata 40, Armata 7 de gardă și gruparea de cavalerie și mecanizate au înaintat între 20 și 70 km. Trupele Frontului 3 ucrainean, înaintînd pe ambele maluri ale Dunării, au străbătut pînă la sfîrșitul zilei de 30 august între 140 și 150 km și au ieșit pe linia Horia-Hîrșova-Siliștea-Constanța.

Tot în aceste zile, Flotila de Dunăre a înaintat în sus pe Dunăre. Trupele de desant debarcate cu sprijinul navelor flotei și al aviației Flotei din Marea Neagră au ocupat Vîlcovul, Chilia, Tulcea, Sulina, au cucerit în întregime regiunea cursului inferior al Dunării, zădărnîcînd intenția inamicului de a scoate navele sale de război din Marea Neagră pe Dunăre. După aceasta, forțele principale ale flotei au fost concentrate în raionul Izmail, Tulcea și Isaccea. Submarinele Flotei din Marea Neagră au ocupat poziții în apropiere de litoralul Romîniei. La 29 au-

⁶⁶ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 235. În jurnalul de operații al Grupului de armate „Ucraina de sud”, în această zi este notat: „Pierdute 5 state-majore de corp de armată (ale Corpurilor 4, 7, 30, 44 și 52 armată)... și 18 divizii (Diviziile 9, 15, 62, 79, 106, 161, 257, 258, 282, 294, 302, 306, 320, 335, 370, 376 și 384 infanterie și divizia 153 de artilerie de cîmp”).

⁶⁷ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 118.

gust, trupele Frontului 3 ucrainean și unități de desant ale Flotei din Marea Neagră au intrat în Constanța.

Așa evoluau evenimentele pe frontul exterior între 25 și 29 august

Prin incercuirea și lichidarea puternicei grupări a inamicului din raionul Chișinău și Iași, prin curățirea totală a teritoriului dintre Nistru și Prut, prin zdrobirea inamicului pe malul stîng al Prutului s-a desăvîrșit eliberarea R.S.S. Moldovenești.

Poporul moldovean, ca și popoarele din celelalte regiuni ocupate ale Uniunii Sovietice, a trăit trei ani sub neagra stăpînire fascistă. Încă în primele zile după ocuparea republicii, cotropitorii romîni au desființat independența ei națională și de stat. Moldova Sovietică fusese transformată într-o colonie. La putere au venit din nou moșierii și capitaliștii. Zeci de mii de țărani și-au pierdut pămîntul. Sovhozurile și colhozurile din regiunile de apus au fost lichidate, iar cele de răsărit au fost declarate proprietate a statului român.

Ocupanții au instaurat în R.S.S. Moldovenească un regim de teroare. Ei sileau populația să muncească în mod forțat. Antonescu cerea subalternilor săi: „Trebuie să-i scoateți pe oameni la lucru cu biciul... dacă țăranul nu iese la lucru, scoate-l cu ajutorul gloanțelor”⁶⁸. La Chișinău, Tiraspol și în alte orașe au fost înființate lagăre de concentrare, în care erau chinuți zeci de mii de cetățeni sovietici. Numai în lagărul din Chișinău fasciștii au adus 25 000 de oameni. Dintre aceștia, 3 000 au murit de foame și din cauza torturilor, iar ceilalți au fost împușcați sau trimiși în țări străine.⁶⁹

Poporul moldovean nu s-a împăcat cu această situație de sclav. El s-a ridicat la lupta de eliberare, care n-a încetat nici o clipă în tot timpul ocupației. Mișcarea de partizani, activitatea organizațiilor comuniste din ilegalitate stîrneau furia sălbatică a cotropitorilor fasciști. Ei au dat dovadă de o deosebită bestialitate în primăvara și în vara anului 1944, cînd Armata Roșie a început eliberarea Moldovei Sovietice. Retrăgîndu-se din R.S.S. Moldovenească, fasciștii distrugneau uzine, fabrici, școli, teatre, spitale, muzee și case de locuit. Orașele Chișinău, Orhei, Bender, Tiraspol și numeroase sate au fost transformate în ruine. Potrivit datelor oficiale, ocupanții au distrus sau devastat în R.S.S. Moldovenească un număr de 1 037 de întreprinderi industriale. Ei au distrus aproape jumătate din fondul locativ al statului. Prejudiciile directe cauzate Moldovei s-au ridicat la peste 16 000 000 000 de ruble. Călăii fasciști „au torturat și au ucis zeci de mii de oameni sovietici. Numai în aprilie 1944, la Tiraspol... hitleriștii au împușcat peste 2 000 de oameni. La Rîbnița ei au ars de vii în închisoare sute de patrioți sovietici”⁷⁰. Aici au pierit, de asemenea, numeroși comuniști și antifasciști romîni.

⁶⁸ „Istoria R.S.S. Moldovenești”, vol. II, Chișinău, Editura „Școala sovietică”, 1955, pag. 315.

⁶⁹ Loc. cit., pag. 314.

⁷⁰ Loc. cit., pag. 341.

Oamenii muncii din Moldova sovietică așteptau cu nerăbdare venirea Armatei Roșii. La 24 august trupele Frontului 3 ucrainean au eliberat orașul Chișinău. Prima a intrat în oraș Divizia 89 infanterie de gardă, din Armata 5 de izbire. Ostașii din batalionul comandat de căpitănelul A. I. Belski au înălțat pe cea mai înaltă clădire din oraș drapelul roșu. La 27 august au răsunat ultimele focuri de armă pe malul de est al Prutului.

Muncitorii, colhoznicii și intelectualii au întâmpinat cu bucurie scumpa lor Armată Roșie. A început o perioadă de muncă intensă. Oamenii muncii au trecut la vindecarea rănilor pricinuite de ocupanți economiei naționale. Încă în cursul primăverii, după eliberarea regiunilor situate pe malul stîng al Nistrului, în orașul Soroca s-au întors din evacuare C.C. al Partidului Comunist și guvernul Republicii Moldovenești și au început să desfășoare munca pentru normalizarea vieții. La 24 iunie 1944, Consiliul comisarilor poporului al U.R.S.S. a adoptat o hotărîre cu privire la acordarea de ajutor regiunilor eliberate ale R.S.S. Moldovenești. C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. și guvernul sovietic au trimis în Moldova 4 800 de activiști ai organelor de partid și sovietice. Sprijinindu-se pe ajutorul oamenilor muncii, organele de partid și sovietice au început lupta energetică pentru refacerea economiei naționale.

3. Insurecția antifascistă din August a poporului român

Puternicele lovituri date de Armata Roșie în raionul Iași și Chișinău, înaintarea impetuoasă a trupelor sovietice pe teritoriul Romîniei au grăbit trecerea poporului român la lupta armată împotriva dictaturii fasciste și au hotărît soarta guvernului I. Antonescu. Evenimentele de pe front se desfășurau cu atîta repeziciune, încît chiar în seara zilei de 22 august devenise clar că Grupul de armate „Ucraina de sud” suferă o înfrîngere catastrofală. La București domnea o agitație neobișnuită. La 23 August, în Capitală a izbucnit insurecția armată, care a constituit începutul revoluției democrat-populare.

Insurecția s-a produs în condițiile unei puternice crize politice în țară. Poporul și masele de soldați nu voiau să se mai împace cu regimul fascist. Lovitura dată de Armata Roșie lîngă Iași și Chișinău a semănat panică în aparatul de stat fascist și în rîndurile claselor guvernante. Și totuși clica lui Antonescu a hotărît să continue războiul, împingînd astfel țara spre o catastrofă națională. În această perioadă grea, în Romînia s-au găsit forțe politice pentru a răsturna guvernul Antonescu și a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste.

Prin țelurile și caracterul său, insurecția din August a fost antifascistă. Ea a constituit rezultatul revoltei și miniei muncitorilor, maselor de țărani și soldați, aruncate de clica lui Antonescu și de clasele guvernante în războiul nedrept împotriva U.R.S.S. În tot cursul războiului, partidul comunist chema oamenii muncii la luptă atît pentru eliberarea națională, cît și pentru cea socială. Acțiunile partidului comunist găseau sprijin în rîndurile țărănimii, vital interesată în rezol-

varea problemei agrare. Principalele forțe motrice ale insurecției au fost clasa muncitoare și masele de soldați.

Conducerea nemijlocită a pregătirii insurecției era concentrată în mâinile partidului comunist. Membrii din conducerea P.C.R. aflați în București, E. Bodnăraș, I. Rangheș și C. Pirvulescu, continuau să mențină legătura cu Gh. Gheorghiu-Dej și cu alți conducători ai partidului deținuți în lagărul de concentrare din Tg. Jiu. În timp ce regele și camarila lui priveau cu teamă pe Antonescu și trupele fasciste-germane, iar țărăniștii și liberalii stăteau în expectativă, comuniștii acționau cu hotărâre și cu curaj. Călirea lor ideologică, spiritul de organizare, priceperea de a duce muncă conspirativă produceau o puternică impresie asupra acelei părți a corpului ofițeresc care avea vederi patriotice.

La consfăturile și întâlnirile conspirative care au avut loc în iunie-august, reprezentanții partidului comunist, ai ofițerilor cu vederi patriotice și ai cercurilor de la palat au discutat probleme privind componența guvernului, principalele documente care urmau să fie publicate după arestarea clicii lui Antonescu, eliberarea antifasciștilor din închisori și din lagărele de concentrare, ieșirea din război, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și trecerea de partea coaliției antifasciste. Au fost discutate de asemenea amănunțele planului operativ al insurecției⁷¹. Printre altele s-a hotărât ca data începerii insurecției să fie stabilită în raport cu începerea ofensivei trupelor sovietice pe teritoriul României. Semnalul pentru începerea insurecției urma să-l constituie arestarea lui Antonescu, iar dintre mai multe variante elaborate se considera ca fiind cea mai bună varianta ce prevedea arestarea lui în palatul regal. Participanții la consfătuiri au precizat obiectivele care urmau să fie ocupate, lista persoanelor ce trebuiau arestate, stabilind detașamentele armate necesare pentru aceasta. În ziua de 20 august, când Armata Roșie a trecut la ofensivă, a avut loc o consfătuire la care s-a hotărât ca insurecția să înceapă la 24—26 august.

Insurecția armată a început cu arestarea clicii lui Antonescu cu o zi înainte de data stabilită. Situația a impus ca acțiunea să înceapă anume în ziua de 23 august. În această zi, dimineața, fusese convocată o ședință urgentă a guvernului pentru a discuta situația de pe front. I. Antonescu, recent întors de la cartierul general hitlerist, unde a promis că va lupta pînă la ultimul soldat, a propus să se organizeze apărarea pe linia Focșani—Nămoloasa—Galați, să se mobilizeze „toate forțele națiunii” pentru continuarea războiului.

Ca să dea mai multă greutate hotărîrii adoptate, care nu corespundea absolut de loc situației politice și militare existente, I. Antonescu voia să-și asigure sprijinul regelui și să obțină de la el un apel adresat poporului. Pentru aceasta, împreună cu locțiitorul său, M. Antonescu, el a plecat la palat.

Venirea lui I. Antonescu la palat se dovedise a fi prilejul potrivit pentru arestarea lui, prevăzută în planul insurecției. Regele și anturajul lui, ținînd seama de situația creată în legătură cu înfrîngerea Grupului

⁷¹ Vezi „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 458—459.

de armate „Ucraina de sud”, i-au arestat pe cei doi Antonești. Apoi, sub pretextul convocării unei ședințe a guvernului, au fost chemați la palat cîțiva miniștri care au fost, de asemenea, arestați. În seara aceleiași zile, o formațiune de luptă patriotică, sub comanda lui E. Bodnăraș, l-a dus pe I. Antonescu și pe miniștrii săi într-o casă conspirativă a C.C. al P.C.R., situată la periferia Bucureștiului. Aici arestații au fost ținuți pînă la predarea lor către Comandamentul sovietic ⁷².

Îndată după arestarea clicii lui Antonescu, în conformitate cu planul insurecției armate, unitățile din garnizoana București au primit ordinul comandamentului militar al Capitalei, elaborat dinainte de către Comitetul militar, a cărui activitate era îndrumată de partidul comunist. Acest ordin cerea să se pună stăpînire imediat și simultan pe cele mai importante obiective din Capitală, să se ocupe clădirile în care se aflau instituțiile și unitățile militare germane, să se întrerupă toate legăturile dintre ele, să fie reținute orice autovehicule germane, iar hitleristii care apăreau pe străzi să fie siliți să se predea ⁷³.

Aflînd de arestarea lui Antonescu, comandanții unităților militare, ofițerii și soldații din garnizoana București au trecut imediat la executarea ordinului. Pînă la ora 24, unitățile garnizoanei și formațiunile de luptă patriotice au ocupat centrala telefonică, telegraful, postul de radio și alte obiective mari.

În acest timp, în pofida cererii P.C.R. de a se crea un guvern din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor antifasciste, cercurile de la palat, țărăniștii și liberalii, au constituit un nou guvern, în frunte cu generalul C. Sănătescu, șef al Casei militare a regelui. Acest guvern era format în majoritate din militari și tehnicieni reacționari. În guvern au intrat, în calitate de miniștri de stat fără portofoliu, cîte un reprezentant din partea partidelor grupate în blocul național-democrat.

Spre sfîrșitul zilei de 23 august s-a transmis prin radio declarația regelui, în care se vorbea despre lichidarea dictaturii fasciste și încetarea acțiunilor militare împotriva statelor din coaliția antifascistă, despre acceptarea condițiilor armistițiului propus de către guvernul sovietic la 12 aprilie 1944, despre faptul că este gata să ducă război împotriva Germaniei hitleriste pentru eliberarea țării. În acest fel, partidul comunist, care constituia sufletul și organizatorul insurecției armate antifasciste, a folosit pe larg puterea regală pentru arestarea clicii lui Antonescu și răsturnarea guvernului fascist.

Constituind un guvern al majorității reacționare, cercurile de la palat și partidele burghezo-moșierești au vrut să termine prin aceasta insurecția. Ele scontau să ajungă la un acord privind retragerea nestîngerită a trupelor hitleriste din România. În seara zilei de 23 august, regele l-a primit pe M. Killinger, ambasadorul Germaniei în România, iar Sănătescu, pe generalii hitleriști E. Hansen și A. Gerstenberg, cărora li s-a declarat că trupele germane se pot retrage nestîngerite de pe teritoriul țării și că guvernul român nu le va pune nici un fel de piedici în această chestiune. Sănătescu a dat într-adevăr ordinul de a nu se

⁷² Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 73 765, dosarul nr. 41, filele 10—11.

⁷³ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 242/2, filele 21—22.

trece la acțiuni militare. Generalii hitleriști s-au angajat să-și retragă trupele de pe teritoriul României, după care au fost lăsați, „pe cuvânt de onoare”, să plece la Băneasa, unde erau amplasate unitățile militare germane⁷⁴. Generalul Mihail, care fusese numit de rege șef al Marelui stat-major, a promis comandamentului german că va asigura „retragerea nestingerită a unităților germane de pe teritoriul României”. Totodată el a comunicat că „dorește să evite orice fel de ciocniri armate între trupele germane și românești...”⁷⁵. Cu toate că activitatea regelui și a acoliților săi a creat anumite greutăți în desfășurarea insurecției armate, această activitate n-a putut totuși să schimbe mersul evenimentelor, să oprească lupta începută împotriva ocupanților. Unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice au atacat în dimineața zilei de 24 august obiectivele ocupate de hitleriști. În situația care s-a creat, forțele reacționare nu au putut să împiedice declararea de către guvernul român a războiului împotriva Germaniei fasciste, ceea ce s-a și făcut în aceeași zi.

De la început, partidul comunist a considerat ca inevitabilă și necesară lupta împotriva armatelor germane. La 24 august, dis-de-dimineață, în primul număr legal al ziarului „România liberă”, editat de partidul comunist, a fost publicată declarația Comitetului Central al P.C.R., care conținea o înflăcărată chemare către mase să se ridice la luptă. „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste — se spunea în declarație —, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare cu toate armele împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”⁷⁶. Mii de oameni ai muncii au răspuns chemării partidului comunist, încadrându-se în formațiunile de luptă patriotice.

Imediat ce guvernul sovietic a aflat despre evenimentele din România, s-a transmis prin radio o declarație a Comisariatului poporului pentru afacerile externe. În ea se confirma declarația guvernului U.R.S.S. din 2 aprilie 1944 și se sublinia că Armata Roșie nu numai că nu va dezarma Armata română, ci va ajuta trupele române dacă acestea vor lupta în comun împotriva nemților, pentru independența României, sau împotriva Ungariei horthiste, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei. În continuare, în declarație se spunea că „ajutorul trupelor române dat trupelor Armatei Roșii în lichidarea trupelor germane constituie singurul mijloc de încetare rapidă a acțiunilor militare pe teritoriul României și pentru încheierea de către România a unui armistițiu cu coaliția aliaților”⁷⁷. Această declarație a guvernului sovietic a fost întâmpinată cu mare satisfacție de poporul român.

Guvernul fascist al Germaniei a reacționat rapid și nervos la schimbarea situației politice din România. La 24 august, din Berlin s-a transmis prin radio apelul „guvernului național român”, în frunte cu

⁷⁴ Vezi „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 463.

⁷⁵ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 11 635, fila 189.

⁷⁶ „România liberă” din 24 august 1944.

⁷⁷ „Politica externă a Uniunii Sovietice în perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei”, vol. II, pag. 172.

fascistul notoriu Horia Sima, întreținut de hitleriști, guvern ce s-ar fi format, chipurile, în Germania. Acest apel ticluit de Gestapo chema poporul român să continue războiul de partea Germaniei. Numindu-l pe generalul Friessner comandant al tuturor forțelor militare germane din România, Hitler a dat ordinul „cu privire la lichidarea puciului, arestarea regelui și a celor din entourageul său și cu privire la constituirea noului guvern, în frunte cu un general care nutrește sentimente de prietenie față de Germania”. Când i s-a raportat că „forțele proprii sînt cu totul insuficiente pentru cucerirea Bucureștiului și constituirea unui nou guvern”, a urmat răspunsul: „...ordinul dat de fűhrer rămîne în vigoare”⁷⁸.

Trupele fasciste germane care se aflau la București au dezlăntuit la 24 august un contraatac, după ce orașul fusese bombardat de aviație, încercînd să cucerească puncte strategice importante. Concomitent, nemții au început ofensiva la Băneasa și Otopeni⁷⁹. Au început lupte crîncene, care au durat de la 24 pînă la 28 august. Trupele garnizoanei București și formațiunile de luptă patriotice au luptat vitejește împotriva trupelor germane. Luptătorii din formațiunile patriotice însufleteau prin cuvinte și fapte pe tovarășii lor de luptă — soldați ai unităților militare. În timpul acestor lupte, hitleriștii au fost nimiciți. Forțele armate ale insurgenților au curățat complet Bucureștiul de ocupanți, au încercuit și lichidat la marginea de nord a Capitalei gruparea de trupe inamice și au luat prizonier pe comandantul ei, generalul Gerstenberg.

În perioada 24—29 august au avut loc ciocniri armate și în alte regiuni ale țării. Marile unități ale Armatei romîne s-au instalat în apărare la frontiera din nord-vest și vest pentru a împiedica o înaintare din această direcție a trupelor germane și maghiare și pentru a interzice retragerea din țară a resturilor trupelor hitleriste înfrînte. Lupte îndîrjite pînă la sosirea marilor unități de tancuri ale Armatei Roșii și a trupelor Armatei 4 romîne s-au dus la Ploiești. Ciocniri înverșunate s-au produs la Brașov, în porturile dunărene, în regiunile industriale ale Banatului, la Arad, la Alba Iulia. Unitățile romînești au lichidat sau au dezarmat și făcut prizonieri pe hitleriștii aflați la Oltenița, Roșiori de Vede, Giurgiu, Lugoj și altele. În Dobrogea au fost luați prizonieri 4 000 de soldați și 1 000 de ofițeri. La Călărași — 2 500 de hitleriști, inclusiv un general și 130 de ofițeri.

Unități și subunități fasciste germane au fost nimicite la Turnu-Severin, Zimnicea și Orșova. În perioada 27—30 august, unitățile romînești au dus lupte grele, căutînd să nimicească coloanele de nemți care se retrăgeau spre Bulgaria și Ungaria, precum și convoaiele de vase care încercau să treacă pe Dunăre. Alături de unitățile militare acționau și detașamente înarmate de muncitori. Muncitorii petroliști din Ploiești și-au apărat în lupte grele întreprinderile. Au luptat cu mult curaj și muncitorii metalurgiști din Brașov, care au folosit tunurile aflate în

⁷⁸ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, filele 90, 92—93, 94.

⁷⁹ După ce au sosit la Băneasa, Hansen și Gerstenberg „au uitat” despre „cuvîntul de onoare” dat regelui. Ofițerii romîni care îi însoțeau au fost arestați. Trupele au primit ordin de a se pregăti să atace Bucureștiul.

uzine⁸⁰. Urmînd exemplul muncitorilor, s-a ridicat la lupta împotriva ocupanților populația orașelor și satelor din regiunile centrale și sudice ale țării.

Acțiunile comune ale unităților Armatei romîne, formațiunilor patriotice și populației, în condițiile ofensivei victorioase a Armatei Roșii în interiorul Romîniei au asigurat înfrîngerea trupelor fasciste-germane, eliberarea regiunilor centrale și de sud ale țării. În timpul luptelor de la București și din alte regiuni, trupele romînești și formațiunile de luptă patriotice au capturat 53 159 de nemți, printre care 14 generali și peste 1 200 de ofițeri⁸¹.

În toiul insurecției armate, după ce Romînia declarase război Germaniei fasciste, iar trupele romîne începuseră acțiunile de luptă împotriva trupelor germane, regele și acoliții săi au făcut noi încercări pentru a împiedica participarea activă a Romîniei la război. La 24 august, șeful Marelui stat-major român a ordonat marilor unități ale Armatei 3 și 4 romîne să se retragă pe linia Focșani — Nămoloasa-sat — Brăila — Gurile Dunării și să se opună oricăror încercări de a fi dezarmate⁸². La 25 august, comandamentul român a ordonat să nu se creeze piedici retragerii nestingerite a flotei germane din Constanța⁸³. În ziua următoare, Marele stat-major român a ordonat să fie evacuați din județele pe unde trebuiau să ajungă curînd unitățile sovietice toți cei ajunși la vîrsta recrutării, și aceasta „cu viteză maximă... pentru a nu ne-o lua rușii înainte”⁸⁴. La 29 și 30 august, în diferite sectoare din zona ambelor fronturi, generalilor sovietici li s-au adresat reprezentanți ai guvernului Sănătescu cu propunerea de a opri acțiunile militare pe linia Carpați-Dunăre⁸⁵.

Aceasta însemna de fapt a da comandamentului hitlerist posibilitatea să-și retragă în liniște trupele în Carpați pentru a le reface ca să continue lupta și să împiedice înaintarea Armatei Roșii în interiorul Romîniei și în Balcani. Caracteristic este faptul că tocmai în acest timp, adică în ultimele zile ale lui august, guvernul Sănătescu a discutat problema aducerii în țară a trupelor americane și engleze⁸⁶ și s-a adresat comandamentului americano-englez cu rugămintea ca în raionul Capitalei să fie debarcate unități de desant aerian. Planul regelui și al guvernului ca Romînia să fie ocupată de către S.U.A. și Anglia era irealizabil. Debarcarea trupelor de parașutiști americano-englezi la București, în condițiile cînd Armata Roșie înainta impetuos spre oraș, era imposibilă. Nu s-au realizat nici speranțele claselor dominante și ale guvernului lor de a obține din partea Uniunii Sovietice să accepte să oprească trupele pe aliniamentele unde ajunseseră.

⁸⁰ Vezi „Lección în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 467—468.

⁸¹ Vezi loc. cit., pag. 468.

⁸² I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 13 632, fila 101.

⁸³ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 11 635, fila 192.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 16 362, dosarul nr. 26, pag. 108; fondul nr. 243, opis 17 963, dosarul nr. 14, fila 570.

⁸⁶ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1957, pag. 57.

Insurecția antifascistă s-a terminat prin victoria poporului român. Ea a fost obținută datorită eforturilor Partidului Comunist din România, care promova consecvent o politică de unire a tuturor forțelor națiunii în vederea răsturnării dictaturii fasciste, precum și datorită mișcării puternice a maselor populare împotriva războiului antisovietic și fascismului. Regele, partidele burghezo-moșierești și reprezentanții lor din guvern s-au dovedit lipsiți de puterea de a influența în mod hotărât mersul evenimentelor. P.C.R. a curmat toate încercările de a li se oferi trupelor fasciste-germane o punte de scăpare, a ridicat masele populare la luptă împotriva lor. Armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste. Prin aceasta, Partidul Comunist din România, în pofida tendințelor și acțiunilor guvernului, a condus insurecția antifascistă pînă la victoria finală, a salvat țara de la o catastrofă națională. În cursul insurecției, muncitorii, țăranii, soldații și ofițerii cu vederi patriotice s-au convins pe bază de fapte că partidul comunist este adevăratul reprezentant și apărător al intereselor naționale. Aceasta a mărit în uriașă măsură influența partidului comunist în mase, a creat condiții pentru dezvoltarea revoluției democrat-populare.

În dimineața zilei de 31 august, în Bucureștiul eliberat de forțele patriotice române au intrat marile unități ale Armatei 6 de tancuri și Armatei 53, precum și Divizia 1 de voluntari români „Tudor Vladimirescu”⁸⁷. Ei au trecut într-o ordine desăvîrșită prin Capitala Romîniei și s-au îndreptat spre vest. În coloane lungi pe străzile orașului treceau tancuri, autotunuri, camioane cu infanterie moto, artilerie; deasupra orașului au trecut în zbor mari unități ale aviației sovietice. Intrarea trupelor noastre în București a avut o mare importanță militară și politică. Ea a consolidat victoria insurecției antifasciste și a exercitat o influență mare asupra schimbării pe mai departe a situației strategice. Majoritatea reacționară din guvernul român nu mai putea lua măsuri eficace pentru aducerea unor trupe americane și engleze în Capitală. Zeci de mii de locuitori au întâmpinat cu entuziasm pe ostașii eliberatori. În oraș au avut loc numeroase manifestații și mitinguri în cadrul cărora oamenii muncii au salutat Armata Roșie și și-au exprimat hotărîrea nestrămutată de a lupta pentru libertate și democrație.

4. Acțiunile de luptă ale trupelor sovietice în regiunile centrale și de vest ale Romîniei

După 23 August, în România s-au creat condiții politice și militare în ansamblu favorabile acțiunilor Armatei Roșii. Răsturnarea dictaturii lui Antonescu, victoria insurecției antifasciste au dus la crearea unui avînt patriotic în rîndul maselor. Situația s-a schimbat și în țările vecine. Cercurile guvernante din Bulgaria și Ungaria treceau printr-o criză pu-

⁸⁷ Detașamentul motorizat al Armatei 46 din compunerea Frontului 3 ucrainean, care a intrat la 30 august în București, a fost retras din oraș prin ordinul Marelui cartier general și trimis spre Giurgiu.

ternică sub influența înfringerii suferite de trupele germane în România. La 26 august, guvernul bulgar a declarat neutralitate completă; la 29 august, în Ungaria s-a format un nou guvern. În aceeași zi a izbucnit răscoala populară din Slovacia⁸⁸.

În acest timp pe front situația era următoarea:

În fața aripii drepte și a centrului Frontului 2 ucrainean spre sfârșitul lui august acționau circa șase divizii, iar în fața aripii stîngi nu existau trupe germane. La frontiera romîno-ungară, stabilită prin „arbitrajul” de la Viena, se aflau circa 30 batalioane de grăniceri maghiare; în Transilvania, în regiunea Bistriței și a Clujului, se aflau circa 8 divizii și brigăzi maghiare⁸⁹. Armata 1 ungară, care acționa în Carpați în fața Frontului 4 ucrainean, precum și cele 9 divizii ungare, dislocate în Ungaria, puteau să dea ajutor hitleriștilor din România. În fața vecinului din stînga — Frontul 3 ucrainean — nu existau trupe germane. Grupurile mici care se retrăgeau din Moldova se grăbeau să treacă în Bulgaria. Era puțin probabilă posibilitatea folosirii nemijlocite a forțelor armate bulgare împotriva trupelor sovietice. În sfîrșit, este important să arătăm că la nord și nord-vest de Carpații sudici, în zona de frontieră cu Ungaria, existau circa 10 divizii romîne⁹⁰ care, în condițiile noi, au primit misiunea să opună rezistență trupelor germane și maghiare dacă acestea vor încerca să pătrundă în țara lor.

Ținînd seama de situație, la 29 august, Marele cartier general a ordonat Frontului 2 ucrainean ca împreună cu Armatele 27, 53 și cu Armata 6 de tancuri să înainteze pe direcția Slatina — Turnu-Severin, să ajungă la 7—8 septembrie pe linia Cîmpulung — Pitești — Giurgiu, iar apoi să iasă la sud de Carpații sudici (între Turnu-Severin și Giurgiu). Armatelor 40 și 7 de gardă și grupării de cavalerie și mecanizate a frontului li s-a dat misiunea ca la mijlocul lunii septembrie să ajungă pe aliniamentul Bistrița—Cluj—Aiud—Sibiu. Ulterior, luînd măsuri de acoperire împotriva unor acțiuni dinspre vest, frontul trebuia să dea acolo, cu forțele de la aripa sa dreaptă, o lovitură pe direcția generală Satu-Mare, „în scopul de a sprijini trupele Frontului 4 ucrainean să treacă Carpații și să ajungă în raionul Ujgorod, Mukaciov”⁹¹.

Printr-o directivă a Marelui cartier general de la aceeași dată, trupelor Frontului 3 ucrainean li s-a ordonat să treacă Dunărea în regiunea cursului ei inferior și să ajungă pînă la data de 5—6 septembrie la frontiera romîno-bulgară, în sectorul cuprins între Giurgiu și Marea Neagră⁹².

Așadar, cele două fronturi urmau să desfășoare ofensiva pe direcții divergente. Frontului 2 ucrainean i s-a dat misiunea să iasă prin raioanele centrale și de vest ale Romîniei la frontiera cu Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria, la vest de Giurgiu. Trupelor Frontului 3 ucrainean li s-a ordonat să înainteze prin raioanele de litoral ale Romîniei și să iasă la frontiera bulgaro-romînă la est de Giurgiu.

⁸⁸ Răscoala din Slovacia este tratată la capitolul XI.

⁸⁹ Aceste mari unități maghiare au constituit Armata 2 ungară, inclusă la 2 septembrie în Grupul „Ucraina de sud”.

⁹⁰ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 1/73, fila 17.

⁹¹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 9493, fila 94.

⁹² Loc. cit., filele 96, 97.

Comandamentul german, după cum reiese din ordinele genera-lilor Guderian și Friessner din 29 august—1 septembrie⁹³, după catas-trofa de la Iași-Chișinău, nu a renunțat la ideea de a se menține în Ungaria, Iugoslavia și Grecia. El a hotărât să-și lungească frontul de răsărit, unind flancul de sud al Grupului de armate „Ucraina de sud” cu Grupul de armate „F” și să realizeze o apărare trainică pe linia Carpații răsăriteni și sudici — Balcanii apuseni. Comandamentul hitlerist a hotă-rît să înceapă o ofensivă cu Armata 2 ungară din raionul Cluj-Turda spre sud „în scopul de a cuceri și a ocupa temeinic trecătorile din Car-pații sudici”⁹⁴. Ofensiva a fost fixată pentru data de 4—5 septembrie. Pentru înfăptuirea acestor planuri era necesar să se înfrângă rezistența trupelor românești, care erau dispuse la nord și nord-vest de Car-pații sudici.

Între timp, trupele Frontului 2 ucrainean, îndeplinind misiunile date de Comandamentul suprem sovietic, la 5 septembrie au atins pe di-recția loviturii principale linia Cîmpulung—Pitești—Caracal—Zimnicea, înaintînd pe o adîncime de 80—140 km. Unitățile înaintate ale Armatei 6 de tancuri au ajuns la Dunăre, la frontiera Iugoslaviei, lângă orașul Turnu-Severin, la 165 km est de Belgrad. În același timp, trupele Fron-tului 3 ucrainean, îndeplinindu-și misiunea, au ajuns la frontiera romîno-bulgară. Armata 40 și Armata 7 de gardă, care acționau la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean, au avut de înfruntat în Carpați apăra-rea puternică a dușmanului și, în decurs de 5—6 zile, au străbătut numai 15—20 km. În afară de aceasta, în dimineața zilei de 5 septembrie, șase divizii ungare și germane au atacat trupele Armatei 4 romîne, dînd o lovitură din raionul Turda spre sud și, pînă în seara zilei de 6 septem-brie, au înaintat 20—30 km. O lovitură cu forțe nu prea mari a fost dată și în raionul Bela-Țerkov.

Pentru a înțelege just evenimentele ulterioare, trebuie subliniat că după 23 August unități și mari unități, iar apoi întreaga armată romînă, au luptat alături de trupele sovietice împotriva trupelor ger-mano-ungare. Armata 4 romînă s-a concentrat, la sfîrșitul lunii august, la vest de Ploiești, iar la 2 septembrie comandamentul romîn i-a dat misiunea să apere frontiera cu Ungaria, stabilită prin „arbitrajul” de la Viena, în sectorul Brașov-Gilău și să oprească înaintarea trupelor ger-mano-ungare din raionul Cluj-Turda în direcția sud-est; Armatei 1, care acoperea frontierele de vest și nord-vest, i s-a ordonat să apere secto-rul dintre Gilău și Dunăre. Cu începere din dimineața zilei de 6 septem-brie, au fost subordonate din punct de vedere operativ comandantului Frontului 2 ucrainean Armatele 1 și 4 romîne, Corpul 4 armată și Corpul 1 aerian, cu un efectiv total de peste 138 000 de oameni⁹⁵. Armata 4, compusă din 11 divizii și avînd forțele principale în eșalonul 2, ducea în acel moment lupte de apărare la sud de Mureș în sectorul Tîrgu-Mureș-Aiud; Armata 1, compusă din 5 divizii, se afla pe linia sud Ora-

⁹³ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, inv. nr. 11 635, fila 215.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 73 765, dosarul nr. 41/1, filele 50—51. Efectivul trupelor este dat după documentele Marelui stat-major romîn din 15 septembrie 1944.

dea—Arad—Timișoara, iar Corpul 4 (4 divizii) se afla în raionul sud-est Turnu-Severin.

În aceste condiții, comandantul Frontului 2 ucrainean a dat noi misiuni trupelor de la aripa stîngă. Armata 6 de tancuri urma să co-tească brusc spre nord, și pînă la 12 septembrie să elibereze raionul Dej-Cluj-Sărmășel; Armata 27 trebuia să înainteze spre nord și să ajungă, pînă la 15 septembrie, în raionul Cluj, iar Armata 53, cotind spre nord-vest, trebuia să ajungă, la sfîrșitul zilei de 19 septembrie, pe aliniamentul Brad-Lugoj. Comandanții celor două armate de arme întrunite, după atingerea aliniamentelor ocupate de armatele romîne, trebuiau să-și subordoneze aceste armate. Acțiunile ambelor armate erau sprijinite de Armata 5 aeriană⁹⁶.

În perioada 6—15 septembrie, trupele Frontului 2 ucrainean au acționat pentru îndeplinirea acestei misiuni. Armata 40, Armata 7 de gardă și gruparea de cavalerie mecanizată, înfrîngînd rezistența îndîrjită a celor două corpuri și a 5—6 grupuri de grăniceri ale inamicului, în decurs de zece zile au trecut Carpații răsăriteni, au înaintat pe un front larg pe o adîncime de 30—130 km și au ajuns pe linia Vatra Dornei—Toplița—Tg.-Mureș. Mai impetuoasă a fost înaintarea trupelor de la centrul frontului. Ele au înaintat pînă la 250 km. La 7 septembrie, Armata de tancuri a trecut Carpații sudici și, în seara zilei de 11 septembrie, a ajuns pe aliniamentul ocupat de Armata 4 romînă. În următoarele două zile, atacînd pe direcția Cluj, Armata de tancuri⁹⁷, în comun cu Corpul 6 armată romîn, a respins trupele germane și ungare pe pozițiile lor de plecare în raionul Turda. În seara zilei de 15 septembrie, pe aliniamentul Tg.-Mureș—Turda au ajuns marile unități ale Armatei 27 sovietică și 4 romînă. Pe acest aliniament, îndeosebi în raionul Turda, luptele au căpătat un caracter de durată. La aripa stîngă a frontului, Armata 53, neîntîmpinînd rezistență, a trecut Carpații sudici, a înaintat 200 km și a ajuns, tot către sfîrșitul zilei de 15 septembrie, în raionul Caransebeș. Corpul 18 de tancuri se deplasa în raionul Lipova, pentru a trece la acțiune împotriva trupelor germane care începuseră ofensiva. Aici, circa 3 batalioane romîne și un divizion romînesc de artilerie grea duceau lupte de apărare îndîrjite⁹⁸.

Deși la sfîrșitul zilei de 15 septembrie Frontul 2 ucrainean nu cucerise în întregime raionul Dej-Cluj-Sărmășel, totuși la centru și la aripa stîngă el înaintase circa 250 km, iar în sectorul Carpați — raionul Turda ajunsese la granița romîno-ungară, stabilită prin „arbitrajul” de la Viena. Ieșindul secuiesc din Transilvania ocupată de Ungaria horthistă a fost curățat de inamic. Dar, între timp, inamicul, după catastrofa pe care o suferise la Chișinău și Iași, reușise să creeze din nou un front de apărare continuu în fața trupelor Frontului 2 ucrainean. Înapoia liniei frontului el avea rezerve neînsemnate la vest de Turda și la est

⁹⁶ Loc. cit., L. 24.

⁹⁷ La 12 septembrie, Armatei 6 de tancuri i s-a acordat denumirea de Armată de gardă.

⁹⁸ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 732/1, fila 6.

de Oradea. În fața trupelor Frontului 2 ucrainean acționau 27 de divizii și brigăzi germane și ungare, printre care 6 divizii de tancuri și motorizate.

La 15 septembrie, când inamicul a intensificat rezistența la aripa dreaptă și în centrul Frontului 2 ucrainean, iar la aripa stângă a trecut la ofensivă în scopul de a opri înaintarea trupelor noastre spre depreșiunea din regiunea cursului mijlociu al Dunării, s-a primit o nouă directivă din partea Marelui cartier general. Frontului i se fixau misiuni ținându-se seama de faptul că vecinul său din dreapta — Frontul 4 ucrainean — care la 9 septembrie începuse ofensiva pe direcțiile Ujgorod și Mukaciovo înainta încet, în timp ce vecinul din stînga — Frontul 3 ucrainean —, terminînd eliberarea Bulgariei, își transfera trupele în raionul Sofia și la nord-vest de Sofia și, în consecință, devenise posibil ca o parte din forțele sale să fie repartizate Frontului 2 ucrainean.

Planul Marelui cartier general era ca, fără a înceta ofensiva în nici unul din sectoarele fișiei Frontului 2 ucrainean, să dea lovitura principală pe direcția generală Cluj—Debrețin—Miskolc cu misiunea imediată de a termina eliberarea Romîniei, de a ajunge la frontiera romîno-ungară antebelică, iar apoi de a o trece, de a ieși la Tisa în sectorul Csop-Szolnok și a ajuta Frontul 4 ucrainean să treacă Carpații și să cucerească raionul Ujgorod. Ulterior, trupele frontului trebuiau să ajungă la Tisa în sectorul Szolnok-Szeged. Potrivit indicațiilor Marelui cartier general, concomitent cu ofensiva, la aripa stîngă a frontului urma să fie concentrată o grupare de izbire, compusă din Armata 46 și gruparea de cavalerie și mecanizate a generalului Pliev⁹⁹. Pentru îndeplinirea directivelor Marelui cartier general, mareșalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski a dat, în aceeași zi, misiuni tuturor armatelor.

Între 16 și 24 septembrie, la aripa dreaptă a frontului și în raionul Cluj s-au dat lupte crîncene. Inamicul și-a întărit trupele din raionul Cluj-Turda cu 4 divizii, inclusiv cu 2 divizii de tancuri. Atacurile date la intervale scurte alternau cu contraatacuri dintr-o parte și din cealaltă. Totuși, aici linia frontului nu a suferit schimbări substanțiale. La 19 septembrie, la aripa stîngă a frontului, Armata 53 a atins aliniamentul ocupat de Armata 1 romîna și, după ce a organizat cooperarea cu aceasta, a continuat ofensiva. La 21 septembrie ea a ocupat orașul Arad, la 24 septembrie a ieșit la frontiera romîno-ungară în raionul orașului ungar Mako și la nord-est de acest oraș.

La sfîrșitul zilei de 24 septembrie, situația se caracteriza prin rezistența extrem de îndîrjită opusă de inamic trupelor de la aripa dreaptă și din centrul Frontului 2 ucrainean. Pentru a opri ofensiva Frontului 2 ucrainean, comandamentul inamic a transferat în septembrie, în fișia de acțiune a acestuia, 20 de divizii, printre care 4 divizii de tancuri și una motorizată și 2 brigăzi de tancuri¹⁰⁰. De aceea, misiuni-

⁹⁹ I.M.L. Documente și materiale ale secției de istorie a Marelui Război de Apărare a Patriei, inv. nr. 9 493, filele 159—160. Două corpuri de cavalerie ale grupării de cavalerie și mecanizate au fost transferate în acea perioadă din regiunile apusene ale Ucrainei în regiunile apusene ale Romîniei.

¹⁰⁰ „Culegeri de materiale cu privire la efectivul trupelor Germaniei fasciste”, volumul IV, pag. 157.

nile date frontului nu au fost îndeplinite în întregime. A fost necesar să se schimbe direcția loviturii principale. Hotărîrea în această privință a fost adoptată de comandantul frontului la 24 septembrie ; aprobarea Marelui cartier general a fost primită în ziua următoare¹⁰¹. Trebuia executată o regrupare a forțelor frontului de la aripa dreaptă în raionul orașului Arad, ceea ce era legat de pregătirea unei noi operații, operația de la Debrețin¹⁰².

Ca urmare a înaintării impetuoase a grupării de izbire a frontului din raionul Arad spre nord și a faptului că forțe considerabile ale grupării au ieșit la 12 octombrie în raionul sud-vest Debrețin și în raionul Oradea, inamicul a început să retragă Armata 8 germană, Armatele 2 și 1 ungare din partea de nord a Transilvaniei, precum și din sectorul din fața Frontului 4 ucrainean. Trupele de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean au trecut imediat la urmărirea dușmanului. La 12 octombrie, Armata 27 a ocupat Clujul. Luptînd cu ariergărzile dușmanului și înaintînd în direcția nord-vest, Armata 40 și Armata 4 romînă au eliberat, la 25 octombrie, orașele de frontieră Satu-Mare și Carei și au intrat în partea de nord-est a Ungariei. În felul acesta s-a terminat eliberarea părții de nord a Transilvaniei și, prin aceasta, a întregului teritoriu al Romîniei în frontierele ei dinainte de război. Ulterior, ziua de 25 octombrie a fost declarată Ziua Armatei Populare Romîne.

După cum s-a mai arătat, la izgonirea ocupanților din regiunile centrale și de vest ale Romîniei, precum și din partea de nord a Transilvaniei, alături de trupele sovietice au participat și diviziile romînești. În primele zile ale lui septembrie, cînd trupele germano-ungare au încercat să treacă la ofensivă, trupele romînești au organizat apărarea pe aliniamentul Tg.-Mureș-Turda, precum și în raionul Arad-Timișoara și, timp de cîteva zile, au stăvilit atacurile dușmanului. Aceasta a permis unităților Armatei Roșii să treacă în condiții favorabile Carpații sudici și să vină la timp în ajutorul romînilor.

În luptele împotriva trupelor germano-ungare pentru eliberarea țării sale, Armata romînă a suferit pierderi importante. Între 23 august și 30 octombrie pierderile ei s-au cifrat la peste 75 000 de oameni¹⁰³. În aceste lupte au fost elaborate formele de acțiuni comune ale trupelor romînești și sovietice, forme care s-au perfecționat în decursul operațiilor următoare.

În operația de la Debrețin, Armata 4 romînă, luptînd în podișul Transilvaniei, la început în fișia Armatei 27 sovietice, iar apoi în fișia Armatei 40 sovietice, a participat activ la curățirea părții de nord a Transilvaniei. Tot atunci, Armata 1 romînă, care înainta la vest de Munții Apuseni, a participat la eliberarea raioanelor Oradea și Salonta.

Împreună cu diviziile sovietice a luptat eroic pe teritoriul Romîniei Divizia 1 romînă de voluntari „Tudor Vladimirescu”. Formată în 1943 pe teritoriul Uniunii Sovietice din inițiativa patrioților romîni,

¹⁰¹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 73 765, dosarul nr. 41/1, fila 7.

¹⁰² Operația de la Debrețin a început la 6 octombrie. Ea s-a desfășurat mai ales pe teritoriul Ungariei. Descrierea amănunțită a operației se face în capitolul XIII. În pasajul de față ea este menționată numai pentru că unul dintre rezultatele ei a fost terminarea eliberării întregului teritoriu antebelic al Romîniei.

¹⁰³ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 732/1, fila 6.

ea s-a evidențiat în mod deosebit prin faptele sale de arme. Vitejește au luptat și multe alte divizii. Iată cum a apreciat acțiunile lor comandantul Frontului 2 ucrainean: „Unele divizii românești ne-au stîrnit pur și simplu admirație prin dîrzenia lor în luptă, prin vitejia, abnegația lor. Ele făceau față celor mai grele lupte” ¹⁰⁴.

Soldații, ofițerii și generalii Armatei Roșii știau din experiența războiului că trupele românești, în acțiunile duse împotriva trupelor noastre, nu s-au distins prin înalte calități de luptă. Aceasta se datora faptului că, înainte de 23 August 1944, ele au dus un război nedrept, au luptat pentru scopuri străine lor, scopuri ale imperialismului german, ale capitaliștilor și moșierilor romîni. După schimbările politice din România, soldatul român a văzut că luptă pentru interesele sale, cu adevărat naționale, pentru patria sa democratică. Așa se explică înaltul spirit combativ de care au dat dovadă trupele romîne în acea perioadă.

Armata romînă a continuat să participe la războiul antifascist și după eliberarea Romîniei. Împreună cu corpurile sovietice, Corpul 7 romîn a asaltat Budapesta. Timp de patru luni armata romînă a dat lupte grele, în partea de nord-est a Ungariei, a forțat Tisa și alte cursuri de apă. În decembrie 1944, împreună cu Armata 40 sovietică, Armata 4 romînă a intrat pe teritoriul Cehoslovaciei. Pierderile Armatei romîne în războiul împotriva Germaniei s-au cifrat la circa 170 000 de oameni ¹⁰⁵.

În legătură cu acțiunile încununate de succes ale trupelor romîne la trecerea frontierei ungaro-cehoslovace și cu eliberarea orașului Turn, mareșalul R. I. Malinovski a adresat la 27 decembrie 1944 o telegramă comandantului Armatei 4 romîne în care scria: „Vă mulțumesc dv. și trupelor Armatei 4 romîne subordonate dv. pentru eforturile în îndeplinirea misiunilor de luptă pe care le-a depus armata luptînd umăr la umăr cu Armata Roșie” ¹⁰⁶.

În decurs de cinci luni, 16 divizii romîne împreună cu trupele sovietice au acționat pentru eliberarea Cehoslovaciei, au luptat vitejește pentru a izbăvi poporul cehoslovac de robia fascistă. Eroismul diviziilor romîne a fost menționat de șapte ori în ordinele Comandantului suprem al Armatei Roșii, iar Divizia 1 de voluntari „Tudor Vladimirescu” a fost decorată cu Ordinul „Drapelul roșu”.

Astfel se întărea prin fapte de arme comune prietenia de luptă sovieto-romînă. Timp de 260 de zile armata romînă a participat la războiul antifascist, străbătînd împreună cu Armata Roșie aproape 1 000 km.

5. Lupta maselor populare sub conducerea P.C.R. pentru instaurarea orînduirii democratice în Romînia

Insurecția armată a constituit începutul revoluției populare din Romînia. Răsturnînd dictatura fascistă, ea „...a deschis poporului român

¹⁰⁴ „Voenno-istoriceskii jurnal” nr. 2/1959, pag. 32.

¹⁰⁵ Vezi Ion Tutoveanu: „Participarea militară a Romîniei la războiul antifascist”, în „Lupta de clasă” nr. 8/1957, pag. 24.

¹⁰⁶ „Contribuția Romîniei la înfrîngerea Germaniei fasciste (23 August 1944 — 9 mai 1945)”, Moscova, Editura militară, 1959, pag. 274.

calea spre victoria asupra claselor exploatatoare, victorie care i-a dat putința să făurească o nouă Romînie înfloritoare, socialistă" ¹⁰⁷.

După insurecția din august, în Romînia s-a creat un nou raport de forțe între clase și partidele lor politice. Masele populare au primit drepturi și libertăți de care nu s-au bucurat niciodată înainte. Partidul comunist a ieșit din ilegalitate, a trecut la reorganizarea și întărirea rîndurilor sale în conformitate cu noile condiții. Zeci de mii de muncitori, țărani muncitori și reprezentanți ai intelectualității progresiste au intrat în rîndurile partidului comunist. Clasele guvernante și partidele național-țăranesc și național-liberal, care reprezentau interesele acestora, au încercat, folosindu-se de guvernul cu majoritate reacționară, să mențină vechea orînduire social-economică, să-și mențină drepturile și privilegiile. Lupta acestor două forțe opuse — a muncitorilor, țăranilor, intelectualității progresiste și a unei anumite părți a burgheziei naționale, pe de o parte, a forțelor reacționare în cap cu conducătorii partidelor național-țăranesc și național-liberal, pe de altă parte — a cuprins perioada dintre 23 august 1944 și 6 martie 1945.

Prin justetea liniei sale politice și tactice, Partidul Comunist din Romînia, care a condus mișcarea revoluționară de masă, a asigurat succesul revoluției populare. Partidul comunist considera drept sarcini principale ale acestei revoluții lichidarea proprietății funciare moșierești, a rămășițelor feudale, participarea activă la războiul just împotriva Germaniei hitleriste, democratizarea deplină a țării și refacerea economiei distruse de război. Revoluția care se desfășura în țară era nu numai antifascistă, ci și antifeudală și antiimperialistă. Rolul de hegemon îl juca clasa muncitoare, iar principalul ei aliat era țărănimea muncitoare.

La 12 septembrie 1944, guvernele Uniunii Sovietice, Angliei și Statelor Unite ale Americii au semnat la Moscova cu guvernul Romîniei convenția de armistițiu. În convenție se sublinia că, începînd de la 24 august, ora 4, Romînia a încetat acțiunile militare împotriva U.R.S.S., a ieșit din războiul dus împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania hitleristă și cu sateliții ei și a intrat în război de partea coaliției antifasciste, asumîndu-și obligația să trimită pe front 12 divizii. Participarea la război după 23 August a oferit Romîniei posibilitatea să-și aducă contribuția la cauza zdrobirii Germaniei fasciste, să-și restabilească independența națională, să instaureze în țară rînduiri democratice.

O însemnătate extrem de mare și principală a avut-o soluționarea problemei reparațiilor. Guvernul sovietic nu a cerut despăgubiri pentru toate daunele pricinuite țării noastre de către trupele romine, deși avea toate temeiurile pentru aceasta. Ținînd seama de faptul că Romînia nu a ieșit pur și simplu din război, ci s-a încadrat în războiul împotriva Germaniei, guvernul U.R.S.S. a acceptat o despăgubire parțială pentru daune, în sumă de 300 milioane de dolari.

Un mare rol în democratizarea Romîniei l-au jucat articolele Convenției care se refereau la dizolvarea organizațiilor prohitleriste,

¹⁰⁷ Gh. Gheorghiu-Dej: „A 15-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist”, Editura politică, 1959, pag. 15.

interzicerea propagandei împotriva coaliției antifasciste, eliberarea din închisori a antifasciștilor, anularea legilor discriminatorii, judecarea criminalilor de război etc.

Articolul privind restabilirea administrației române asupra întregului teritoriu, în afara unei fișii din zona frontului cu o lărgime de 50—100 km, demonstra că Uniunea Sovietică respectă suveranitatea națională a României și nu dorește să se amestece în treburile ei interne.

Convenția prevedea crearea unei Comisii aliate de control care avea datoria să reglementeze și să controleze îndeplinirea tuturor condițiilor armistițiului, sub conducerea generală și potrivit indicațiilor Comandamentului suprem sovietic. Astfel, organele Comandamentului militar sovietic trebuiau nu numai să conducă acțiunile de luptă care continuau pe teritoriul României, ci să și exercite controlul asupra îndeplinirii convenției.

Sprijinindu-se pe prevederile de principiu ale acestei convenții, forțele progresiste din România subminau pozițiile reacțiunii în țara lor. Într-un apel special către popor, publicat în legătură cu încheierea armistițiului, C.C. al P.C.R. scria: „Îndeplinirea exactă a condițiilor armistițiului va trage hotarul între vechea politică antinațională de dușmănie față de Uniunea Sovietică și noua politică patriotică de prietenie cu Uniunea Sovietică. Pentru binele patriei și al poporului, datoria fiecărui patriot român este de a lupta necruțător împotriva tuturor acelor care încearcă să împiedice îndeplinirea cu conștiinciozitate a condițiilor armistițiului”¹⁰⁸.

În același timp, majoritatea reacționară din guvernul generalului Sănătescu se opunea îndeplinirii cu conștiinciozitate a condițiilor armistițiului, lua toate măsurile pentru a nu permite poporului să instaureze rânduiești cu adevărat democratice. Această situație a continuat pînă în martie 1945, cînd la putere a venit primul guvern democratic în frunte cu P. Groza.

După insurecția antifascistă s-a ridicat problema atitudinii față de guvernul Sănătescu. Chiar de la început, Partidul Comunist din România a luptat atît în guvern, cît și în afara lui pentru instaurarea unei puteri cu adevărat democratice.

Cuceririle obținute de popor ca rezultat al insurecției armate erau amenințate de dușmanii interni. Chiar din primele zile de după răsturnarea regimului Antonescu, partidul național-țărănesc al lui I. Maniu a permis legionarilor să intre în rîndurile sale și a creat prin aceasta o posibilitate reală de legalizare a forțelor fasciste. P.C.R. a mobilizat masele la lupta pentru epurarea aparatului de stat, arestarea elementelor fasciste, interzicerea primirii legionarilor în partide politice, interzicerea presei hitleriste. Comitetul Central al partidului a adresat poporului chemarea de a lichida din rădăcini bandele legionare fasciste.

Partidul Comunist din România a desfășurat o campanie largă pentru sprijinirea de către întregul popor a războiului împotriva Germaniei hitleriste. Sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie”

¹⁰⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, unit. de păstr. N. A. XXVIII-22.

el a chemat masele să sprijine lupta antifascistă, a demascaț manevrele cercurilor reacționare și ale reprezentanților lor în guvernul Sănătescu care, în loc să mobilizeze toate posibilitățile materiale ale țării, să întârească voința de a învinge a armatei, sabotau de fapt desfășurarea războiului. În apelul Comitetului Central al partidului comunist către ofițerii și soldații Armatei române se sublinia că, spre deosebire de războiul nejust al României împotriva Uniunii Sovietice, războiul împotriva Germaniei hitleriste este just. Oamenii muncii, precum și masele de soldați și ofițeri cu vederi patriotice au răspuns cu căldură la chemarea partidului comunist. Ei au dat exemple minunate de eroism și abnegație în lupta cu fascismul, în asigurarea frontului cu tot ceea ce era necesar, în refacerea întreprinderilor și sporirea producției. Un mare număr de muncitori, țărani și reprezentanți ai intelectualității s-au înrolat voluntar în armată.

Interesele dezvoltării revoluției impuneau stabilirea unei strînse unități a clasei muncitoare. Conferința delegațiilor partidelor comunist și social-democrat a creat, din inițiativa P.C.R., o comisie de organizare pentru constituirea sindicatelor unite din România. În rezoluția conferinței se spunea : „Clasa muncitoare din țara noastră trebuie să devină o forță bine organizată, capabilă să joace un rol de frunte în ridicarea nivelului de trai și cultural, în organizarea și lupta oamenilor muncii de la orașe și sate”¹⁰⁹. Rezoluția urmărea lichidarea punctelor de vedere reformiste care dominau în vechea confederație a muncii.

Cel mai mare merit al Partidului Comunist din România a fost crearea Frontului național democrat care a jucat un rol hotărîtor în constituirea guvernului democrat-popular.

La 6 septembrie 1944, din inițiativa P.C.R., a fost convocată consfătuirea reprezentanților partidelor și organizațiilor care au intrat în anul 1943 în Frontul patriotic antihitlerist. Scopul consfătuirii consta în a lărgi Blocul național-democrat și a crea Frontul național democrat (F.N.D.), adică în a uni toate forțele care luptau cu consecvență împotriva fascismului, pentru democratizarea deplină a țării. Proiectul platformei Frontului național democrat din România a fost publicat de către partidul comunist. Principalele teze ale acestuia erau următoarele : crearea unui guvern democratic care să reprezinte masele largi ale poporului și care să dorească să ducă războiul împotriva Germaniei pînă la capăt, eliberarea teritoriului național, înfăptuirea reformei agrare, exproprierea pămîntului moșierilor, democratizarea reală a țării, pedepsirea criminalilor de război, epurarea aparatului de stat, promovarea unei politici de sinceră prietenie față de U.R.S.S.

Acest program de acțiune a unit toate partidele democratice. În primele zile ale lunii octombrie a fost creat Consiliul național al F.N.D., în care au intrat reprezentanții următoarelor partide și organizații : P.C.R., P.S.D., Sindicatele unite, Frontul plugarilor, Uniunea patrioților și Madoszul. Țărăniștii și liberalii nu au intrat în F.N.D. și s-au situat pe o poziție ostilă față de acesta. La 8 octombrie 1944, Frontul național democrat a dat publicității un apel în care se arăta că guvernul Sănătescu nu se bucură de încrederea poporului deoarece nu ia măsuri în vederea participării mai active a României la război, refuză să

¹⁰⁹ „România liberă” din 7 septembrie 1944.

epureze aparatul de stat de fasciști, nu ia măsuri pentru îmbunătățirea situației clasei muncitoare ¹¹⁰.

Platforma Frontului național democrat a fost sprijinită cu căldură de clasa muncitoare, fapt demonstrat elocvent de mitingul popular de la București la care au participat 100 000 de persoane. Ea a fost aprobată, de asemenea, de țărănime. Este caracteristic faptul că îndată după publicarea platformei F.N.D. au început să ia ființă comitete țărănești care și-au propus drept scop lupta pentru înfăptuirea reformei agrare.

În a doua jumătate a lunii octombrie, în marile orașe ale țării — București, Craiova, Constanța, Brașov, Brăila și altele —, s-au desfășurat demonstrații de masă organizate de Frontul național democrat în cursul cărora s-a cerut demisia guvernului reacționar Sănătescu. În primele zile ale lunii noiembrie, sub presiunea maselor conduse de P.C.R., guvernul și-a dat demisia. În noul guvern format la 4 noiembrie de același Sănătescu, postul de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri l-a primit liderul Frontului plugarilor, P. Groza, unsprezece posturi de miniștri și de locuitori ai acestora au ocupat reprezentanții partidelor care intraseră în F.N.D., printre care și doi comuniști. În general, această componență a noului guvern demonstra întărirea și lărgirea poziției forțelor democratice. Însă rolul conducător în guvern îl dețineau în continuare partidele reacționare național-țărănist și național-liberal. Numai național-țărăniștii controlau cinci ministere.

Al doilea guvern Sănătescu continua în esență să promoveze aceeași politică ca și primul. În perioada existenței sale s-a intensificat și mai mult activitatea subversivă a reacționarilor, îndeosebi în partea de nord a Transilvaniei. A sporit numărul acțiunilor dușmănoase împotriva Armatei Roșii și împotriva unor militari sovietici, era sabotată îndeplinirea multor condiții ale acordului de armistițiu. În legătură cu aceasta, la începutul lunii decembrie, Comisia aliată de control a formulat în scris un protest hotărât.

În același timp, continua să crească valul demonstrațiilor populare organizate de Frontul național democrat. Masele de oameni ai muncii cereau înfăptuirea unor reforme democratice, demisia ministrului afacerilor interne, care organiza represiuni împotriva organizațiilor muncitorilor și țăranilor și care proteja elementele fasciste ¹¹¹. Funeraliile a doi muncitori uciși de legionari, care au avut loc la 28 noiembrie în București, s-au transformat într-o demonstrație a 150 000 de oameni ai muncii. Printre lozincile pe care le purtau demonstranții erau: „Vrem un guvern al Frontului național democrat!”, „Cerem pământ pentru țărani!”, „Trăiască frăția de arme romîno-sovietică!”, „Afară cu fasciștii din armată!”.

În aceste condiții, al doilea guvern Sănătescu a fost nevoit, la 2 decembrie, să-și dea demisia. La 6 decembrie, regele a constituit un guvern în frunte cu generalul de corp de armată N. Rădescu, legat de cercurile americano-engleze ¹¹². Reacționarii, care constituiau în conti-

¹¹⁰ Vezi „Scînteia” din 8 octombrie 1944.

¹¹¹ Ministrul afacerilor interne era reprezentantul partidului național-țărănist.

¹¹² Vezi „Dușmanii păcii și libertății popoarelor. Politica agresivă și uneltilile imperialismului american împotriva Republicii Populare Romîne”, București, 1952, pag. 27, 132.

nuare majoritatea în noul guvern, au desfășurat și mai hotărât lupta împotriva maselor populare care cereau democratizarea deplină a țării.

În programul de guvernămînt al Frontului național democrat, publicat la 28 ianuarie 1945, se spunea : „...Din cauza politicii antipopulare promovate atît de guvern, cît și în afara lui de elementele reacționare din cercurile conducătoare ale partidelor național-tărănist și național-liberal, care au împiedicat democratizarea țării, din cauza sabotajului și trăgănelilor în îndeplinirea condițiilor armistițiului, din cauza piedicilor ridicate de aceste cercuri în înfăptuirea reformelor economice și sociale necesare, țara noastră se află în prezent într-o situație grea și este amenințată cu ruina economică și națională. Această politică antidemocratică, promovată de cercurile reacționare, și sabotajul în îndeplinirea condițiilor armistițiului provoacă neîncrederea crescîndă a U.R.S.S. față de guvernul român în care predomină elementele reacționare” ¹¹³.

Programul de guvernămînt al Frontului național democrat aprecia în mod just situația din România. Țara se afla într-adevăr într-o situație grea. În timpul retragerii, hitleristiile nemți au scos din funcțiune numeroase căi ferate, au distrus rețeaua telegrafică și telefonică. Parcul de locomotive s-a redus la jumătate, cel de vagoane — cu o treime. Numărul mașinilor-unelte aflate în funcțiune în industrie după eliberare reprezenta 90% din cel antebelic. Extracția de petrol în anul 1944 s-a redus cu 360% în comparație cu anul precedent. În anii războiului valuta românească s-a devalorizat foarte mult.

În loc să desfășoare o activitate pentru refacerea economiei naționale a țării, reacționarii din guvern întîrzieau punerea în funcțiune a întreprinderilor, împiedicau finanțarea acestora, doseau materia primă, încercau să împiedice strîngerea recoltei, efectuarea campaniei de în-sămînțări. Prejudicii deosebit de serioase au pricinuit ei economiei naționale în domeniul comerțului. Prin mașinații ei au obținut majorarea prețurilor cu amănuntul la mărfurile de larg consum : din septembrie 1944 pînă în februarie 1945 prețurile au crescut cu 2450% ¹¹⁴.

Politica de sabotaj a fost inspirată și sprijinită de Partidul național-tărănist și de Partidul național-liberal. Organele lor centrale „Dreptatea” și „Viitorul” publicau zilnic articole care îndemnau la torpilarea înfăptuirii reformei agrare, la sabotarea refacerii industriei. Ele instigau la atacuri împotriva conducătorilor organizațiilor democratice, sprijineau cercurile cu stare de spirit antisovietică, care visau o intervenție americano-engleză, stimulau unirea legionarilor în grupuri teroriste pentru acțiuni în spatele frontului trupelor sovietice care luptau în Ungaria ¹¹⁵.

Frontul național democrat a demascăat cu energie pe căpeteniile reacțiunii românești. Astfel, în primele zile ale lunii februarie 1945, la o adunare raională din București a luat cuvîntul Gh. Gheorghiu-Dej.

¹¹³ Citat din „Pravda” din 7 februarie 1945.

¹¹⁴ Vezi „Istoria Romîniei. Studiu de popularizare”, Editura pentru literatură străină, 1950, pag. 554.

¹¹⁵ Vezi „Dușmanii păcii și libertății popoarelor. Politica agresivă și uneltirile imperialismului american împotriva Republicii Populare Romîne”, București, 1952, pag. 28.

Fundamentind caracterul popular al programului de guvernămînt al Frontului național democrat, el a arătat că realizarea prevederilor lui este împiedicată de reacționari, și în primul rînd de I. Maniu, conducătorul național-țărăniștilor.

La cuvîntările demascatoare ale comuniștilor, reacțiunea a răspuns cu atacuri teroriste. Au fost puse la cale atentate împotriva conducătorilor partidului și presei. Rădescu, renunțînd la masca de conciliator între partidele Frontului național democrat și așa-zisele partide „istorice”, a rostit la 12 februarie un discurs „program” în care a cerut fătîș înlăturarea muncitorilor din activitatea politică și s-a pronunțat împotriva reformei agrare. Discursul său a fost un îndemn direct la dezlănțuirea unui război civil. Nu întîmplător tocmai în această zi fasciștii, sprijiniți de poliție, au maltratată pe participanții la demonstrația organizată de adepții F.N.D. Reprezentanților muncitorilor veniți să protesteze, Rădescu le-a spus: „Voi scoate trupe pe străzi. Voi împușca pe toți... Voi face aici așa cum s-a făcut în Grecia” ¹¹⁶. La ședința din 16 februarie a Consiliului de Miniștri, premierul a recunoscut fără să vrea că se pregătește o lovitură de stat fascistă. Rădescu a spus că, dacă va fi nevoie, este gata să recurgă și la război civil. ¹¹⁷

Era absolut evident că reacțiunea, în frunte cu regele și cu Rădescu, își pusese în gînd să înăbușe cu forța armelor mișcarea democratică. Rădescu a început să concentreze în capitala Romîniei unități militare și să le pregătească pentru acțiuni armate împotriva poporului. În acest timp, unitățile aflate pe front nu erau completate. Dar calculele reacționarilor de a obține victoria după „metoda greacă” au eșuat. În Grecia, reacțiunea a învins pentru că s-a sprijinit pe baionetele engleze. În Romînia, acest lucru era exclus. Aici se aflau trupele sovietice, venite pe pămîntul romînesc nu ca ocupante, ci ca eliberatoare ale poporului de sub jugul fascist. În afară de aceasta, Comandamentul sovietic nu putea să admită activizarea forțelor reacționare în spatele frontului trupelor noastre, care acționau atunci pe teritoriul Ungariei.

Partidul Comunist din Romînia a apreciat în mod just situația creată în țară. Bizuindu-se pe forțele de luptă ale poporului și pe participarea lui activă la viața politică, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, a zădărnicit toate încercările reacțiunii de a împinge țara pe calea războiului civil, a dat o ripostă cercurilor imperia-liste străine. La una dintre ultimele ședințe ale guvernului Rădescu, Gh. Gheorghiu-Dej a declarat: „Vom împiedica prin toate mijloacele încercarea de a transforma lupta din interior în război civil” ¹¹⁸.

Această politică a P.C.R. a fost încununată de victorie.

În condițiile în care bandele fasciste au trecut la înăbușirea demonstrațiilor populare, la atacuri directe împotriva conducătorilor clasei muncitoare și împotriva cluburilor muncitorești, partidul comunist a folosit noi metode de luptă.

Masele populare, sub conducerea comuniștilor, au început să-i izgonească pe fasciști din întreprinderi și instituții, să ocupe primăriile

¹¹⁶ Loc. cit., pag. 29.

¹¹⁷ Loc. cit., pag. 28, 29.

¹¹⁸ „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 500.

și prefecturile și să pună în fruntea lor reprezentanți de-ai lor. În felul acesta, încă înainte de 6 martie 1945, din cele 60 de județe, 52 erau conduse de prefeți reprezentanți ai Frontului național democrat. În februarie 1945, țărănimea, cu ajutorul clasei muncitoare, a început cu de la sine putere să împartă pământurile moșierești potrivit indicațiilor date de F.N.D. Pământurile au fost împărțite în primul rînd familiilor soldaților aflați pe front, ceea ce ridica combativitatea trupelor. În întreaga țară au avut loc mitinguri și demonstrații, cu prilejul cărora sute de mii de oameni și-au manifestat hotărîrea de a continua lupta pînă ce va fi format un guvern democrat.

Lupta revoluționară a maselor împotriva guvernelor cu majoritate reacționară, care s-a desfășurat sub conducerea partidului comunist, a fost pentru muncitori și țărani o înaltă școală politică. Aceasta nu a putut să nu se reflecte și asupra partidelor național-țărănist și național-liberal, în rîndurile cărora s-a accentuat procesul de destrămare.

La 24 februarie 1945, la București și în alte orașe ale Romîniei, au avut loc mari demonstrații organizate de frontul național democrat sub lozincile: „Jos guvernul Rădescu!”, „Vrem un guvern al Frontului național democrat”. La demonstrațiile din Capitală au participat peste 600 000 de oameni. Unitățile militare pregătite din timp de reacțiune au deschis focul, dar aceasta nu i-a oprit pe demonstranți. Ei au cerut demisia guvernului Rădescu și constituirea unui guvern al F.N.D. Încercările reacțiunii de a înăbuși acțiunile populare cu ajutorul unităților militare au suferit un eșec. În multe orașe, soldații și ofițerii cu vederi democratice s-au alăturat oamenilor muncii. La 26 februarie, generalii și ofițerii I. Crețulescu, D. Dămăceanu, R. Ruscescu și alții, care în zilele pregătirii insurecției i-au sprijinit pe comuniști, au făcut o declarație prin care s-au desolidarizat de Rădescu. Pentru aceasta ei au fost îndepărtați din armată. Masiva mișcare de protest a poporului a determinat guvernul Rădescu ca, la 28 februarie, să-și dea demisia. Fostul premier s-a ascuns la reprezentanța Angliei din București, iar apoi a fugit peste graniță cu un avion american. Aceasta arată cine erau patronii lui Rădescu, cine îi inspira lupta împotriva oamenilor muncii.

Regele și anturajul său au hotărît să formeze un nou guvern reacționar în frunte cu prințul Știrbey, dar n-au putut să-și înfăptuiască planurile. Sub presiunea puternicei mișcări a maselor populare, la 6 martie 1945 a fost constituit guvernul condus de P. Groza, lider al Frontului plugarilor — organizație de masă a țărănimii muncitoare care recunoștea rolul conducător al clasei muncitoare în dezvoltarea revoluției. Majoritatea posturilor ministeriale au fost ocupate de reprezentanți ai partidelor și organizațiilor din Frontul național democrat. Comuniștii au primit posturile de miniștri ai afacerilor interne, justiției și căilor de comunicație. În ansamblu, guvernul oglindea noul raport de forțe din țară.

Prin esența sa de clasă, începînd de la 6 martie 1945, puterea în Romînia reprezenta dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii. În felul acesta, Romînia a pășit pe calea marilor schimbări sociale fără a recurge la războiul civil. Un uriaș merit revine Partidului Comunist din Romînia.

O mare influență asupra evoluției evenimentelor din România a exercitat Armata Roșie. Prezența ei pe teritoriul României i-a lipsit pe imperialiștii americano-englezi de posibilitatea unei intervenții armate în treburile interne ale României, lucru pe care conta reacțiunea românească.

*
* *
*

Lupta forțelor armate sovietice, pentru a scăpa poporul român de sub jugul fascist, a fost încununată de un mare succes. Ca urmare a acțiunilor de luptă ale trupelor noastre, de la 20 august până la 24 septembrie 1944 a fost zdrobit Grupul de armate „Ucraina de sud”, una dintre cele patru grupări strategice ale dușmanului de pe frontul sovieto-german. 18 divizii au fost încercuite și lichidate. Din forțele armate de care dispunea Germania hitleristă s-a desprins cu totul Armata română. În luptele care au avut loc între 20 august și 20 septembrie, pierderile trupelor Fronturilor 2 și 3 ucrainean s-au cifrat la peste 76 000 de oameni ¹¹⁹.

Ca urmare a operațiilor din România, frontul strategic al inamicului a fost rupt în sectorul de sud pe o distanță de câteva sute de kilometri. În 36 de zile, Armata Roșie a înaintat peste 750 de kilometri și, ieșind la frontiera româno-ungară și la cea româno-iugoslavă, a învăluit adânc gruparea din Carpați a inamicului și i-a complicat așa de mult situația încât acesta nu a putut să-și refacă frontul strategic decât pe la mijlocul lui septembrie. Inamicul a fost nevoit să formeze — cu trupele din Balcani — un sector nou de front, îndreptat spre răsărit.

Și mai importante au fost rezultatele politice ale victoriei trupelor sovietice. S-au creat condiții deosebit de favorabile pentru intensificarea luptei antifasciste a maselor populare din România. Ca urmare a insurecției din august, această țară, care timp de peste trei ani a dus în cadrul blocului hitlerist un război nejust împotriva U.R.S.S., nu numai că a ieșit din războiul de partea Germaniei, dar a și început operațiuni militare împotriva trupelor germane fasciste, alături de Armata Roșie.

Ieșirea României din blocul hitlerist a creat toate condițiile pentru realizarea celui de-al doilea mare țel politic — scoaterea Bulgariei din același bloc. Înaintarea trupelor sovietice spre frontiera apuseană a României a schimbat considerabil situația politică externă și a celui de-al treilea satelit german din Europa de sud-est — Ungaria. S-au schimbat și condițiile pentru ajutorarea directă a Iugoslaviei și Cehoslovaciei, aliate cu noi, precum și pentru desfășurarea luptei împotriva cotropitorilor naziști în Albania și Grecia. Pe scurt, situația politică din Europa de sud-est s-a schimbat radical.

Zdrobind trupele germane din România, Armata Roșie a avut un rol hotărâtor în eliberarea acestei țări de sub jugul fascist. Sub conducerea partidului comunist, poporul român, folosind situația favorabilă, s-a ridicat împotriva guvernului odios al lui Antonescu și l-a răs-

¹¹⁹ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis 54 452, dosarul nr. 3, fila 290 ; fondul nr. 243, opis 15 987, dosarul nr. 24, filele 140—145.

turnat. România a ieșit din războiul nejust de cîmpire, în care a pierdut în mod absurd aproape 600 000 de oameni, care au fost uciși, răniți sau luați prizonieri¹²⁰. Armata Roșie și poporul român au zădărnicit planul americano-englez de înrobire a României și de instaurare în această țară a unui regim înjositor de asuprire semicolonială după „modelul Greciei”. Armata Roșie și poporul român au zădărnicit, de asemenea, planul imperialist de transformare a României într-un cap de pod al unui nou război împotriva U.R.S.S. Armata Roșie a ajutat poporului român să restabilească adevărata independență națională a țării sale. Împreună cu armatele române, trupele sovietice au eliberat partea de nord a Transilvaniei, ceea ce a permis să fie îndeplinită sarcina de a reuni întregul popor român în cadrul frontierelor patriei sale. Prezența Armatei Roșii în România și tactica justă a P.C.R. au făcut cu neputință ca reacțiunea română și internațională să dezlănțuie un război civil în țară, au creat condiții pentru desfășurarea liberă a luptei de clasă, pentru dezvoltarea relativ pașnică a revoluției. Oamenii muncii din România au instaurat orînduirea de democrație populară.

Intrînd pe teritoriul României, Armata Roșie a găsit în poporul acestei țări nu un dușman înfrînt, ci un aliat și un prieten. Poporul român a început să lupte împreună cu Armata Roșie pentru eliberarea definitivă a patriei sale și pentru realipirea părții de nord a Transilvaniei, care-i fusese răpită prin violență. Cea mai strălucită expresie a acestei lupte au constituit-o insurecția antifascistă din august și lichidarea trupelor hitleriste aflate la București și în regiunile din spatele frontului, precum și participarea diviziilor române la acțiunile de luptă ale trupelor sovietice din septembrie 1944 pînă în mai 1945. Forțele armate române și-au adus contribuția la cauza comună a războiului antifascist în stadiul lui final. România a contribuit la lupta împotriva Germaniei fasciste și prin resursele sale materiale.

După cum s-a mai arătat, politica guvernului U.R.S.S. și a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice față de poporul român n-a fost determinată de sentimentul răzbunării pentru cei trei ani de fărădelegi săvîrșite de ocupanții romîni pe pămîntul sovietic, ci de necesitatea îndeplinirii sarcinii fundamentale a războiului — zdrobirea totală a fascismului german —, de necesitatea de a antrena România la îndeplinirea acestei misiuni, de a o elibera de sub jugul fascist și de a crea condițiile în care oamenii muncii romîni să-și poată hotărî singuri soarta. „Nu ca o cuceritoare, ci ca eliberatoare a poporului român a venit Armata Roșie în România” — acesta a fost unul dintre principiile cele mai importante proclamate de guvernul sovietic. Un alt principiu important constă în aceea ca poporul român să participe la războiul împotriva Germaniei fasciste în scopul dobîndirii independenței și suveranității țării sale.

Această atitudine a Uniunii Sovietice față de România a ajutat masele populare, în frunte cu P.C.R., în lupta lor pentru democratizarea țării. P.C.R. a folosit acordul de armistițiu dintre Uniunea Sovietică și România în scopul ducerii cu succes a luptei de către forțele progresiste din țară împotriva reacțiunii. Partidul a cucerit un uriaș prestigiu

¹²⁰ Arhiva M.F.A. — M. St. M., dosarul nr. 456/23, fila 82.

în rîndurile poporului, a îndreptat eforturile sale spre democratizarea aparatului de stat, spre înfăptuirea reformei agrare. El a fost organizatorul Frontului național democrat. Lupta forțelor populare, unite în acest front, a fost încununată de constituirea guvernului Frontului național democrat¹²¹.

Politica justă a guvernului sovietic și a partidului comunist a fost un factor de seamă în asigurarea eliberării Romîniei. Dar linia politică justă nu putea duce de la sine la victorie în război. Trebuiau folosite în modul cuvenit și forțele armate. Acestea s-au dovedit la înălțimea sarcinilor puse în fața lor de partid și guvern.

Dacă e să vorbim despre factorii principali care au determinat din punct de vedere militar victoria noastră în Romînia, trebuie să relevăm în primul rînd înalta măiestrie militară de care au dat dovadă forțele armate sovietice în operațiile de pe teritoriul Romîniei, puterea lor de luptă, remarcabilele calități organizatorice ale ofițerilor și generalilor, traducerea cu pricepere în viață a indicațiilor Marelui cartier general, devotamentul nețărmurit al ostașilor sovietici față de poporul lor, față de partidul comunist și guvern. Aceste calități ale armatei noastre s-au manifestat deosebit de viu în timpul operației de la Iași—Chișinău, care a determinat deznodămîntul operațiilor militare din Romînia. În comunicatul cu privire la rezultatele acestei operații publicat în „Pravda”, se spunea că această „operație de încercuire a trupelor germane este una dintre cele mai mari și remarcabile — din punct de vedere strategic și al importanței sale militare-politice — din actualul război”¹²². „Krasnaia zvezda”, în articolul consacrat evenimentelor din raionul Iași—Chișinău, a acordat, de asemenea, acestor evenimente o înaltă apreciere. Ziarul sublinia că acest succes „constituie indicele creșterii nestăvilite a înaltelor calități de luptă ale Armatei Roșii și a măiestriei cadrelor ei”. Partidul comunist și guvernul sovietic au apreciat după merit succesul trupelor noastre în operația de la Iași—Chișinău. Multe unități și mari unități au fost distinse cu denumirile: „Chișinău”, „Iași”, „Ismail”. Comandantul Brigăzii 20 tancuri, colonelul S. F. Șutov, Erou al Uniunii Sovietice, a fost distins pentru a doua oară cu medalia „Steaua de aur”. Colonelul I. N. Konev, comandantul Diviziei 3 de desant aerian, locotenentul-colonel I. D. Ivliev, comandantul Brigăzii 3 tancuri, locotenentul-colonel F. F. Ștaniko, comandantul Brigăzii 56 infanterie moto, și mulți alții au fost distinși cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice¹²³. Peste 18 000 de soldați și ofițeri au primit în august ordine și medalii pentru faptele lor de arme¹²⁴.

Scopurile și sarcinile fronturilor, amploarea operațiilor, direcția loviturii principale a fronturilor, strînsa lor cooperare, asigurarea cu forțe și mijloace, fixarea unor noi misiuni în cursul desfășurării cu succes a acțiunilor de luptă, — toate acestea au fost stabilite de Comanda-

¹²¹ În componența guvernului au intrat și reprezentanți ai grupării liberale a lui Tătăărăscu, care nu făcea parte din Frontul național democrat.

¹²² „Pravda” din 13 septembrie 1944.

¹²³ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 33, opis 686 043, dosarul nr. 96, fila 202; „Pravda” din 15 și 16 septembrie 1944.

¹²⁴ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 33, opis 43 294, dosarul nr. 85, fila 25; dosarul nr. 86, fila 149.

mentul suprem, pe baza propunerilor făcute de comandanții Fronturilor 2 și 3 ucrainean.

În operațiile de pe teritoriul României a fost organizată o strînsă cooperare între fronturi, precum și între forțele de uscat și cele aeriene. Superioritatea considerabilă a aviației noastre, supremația ei în aer au asigurat din prima zi a acțiunilor de luptă libertatea de manevră a forțelor de uscat. Flota din Marea Neagră și Flotila militară de Dunăre, prin loviturile date navelor și bazelor inamicului și prin debarcarea de desanturi, au sprijinit ofensiva trupelor de la flancul dinspre litoral al Frontului 3 ucrainean.

În această operație, pentru încercuirea grupării inamicului a fost folosită metoda, verificată de experiența războiului, a ruperii simultane a frontului inamicului în sectoare îndepărtate unul de altul (în cazul de față aproximativ 200 km), în scopul de a nu da posibilitate inamicului să-și grupeze rezervele într-o grupare puternică pentru a respinge iureșul trupelor sovietice. Loviturile fronturilor au fost date pe direcții favorabile. Sectoarele de rupere au fost alese în locurile cele mai vulnerabile ale apărării inamicului.

Pe direcțiile loviturilor principale, în sectoarele de rupere au fost concentrate un mare număr de forțe și mijloace : pe Frontul 2 ucrainean — o jumătate din numărul total al diviziilor de infanterie ale frontului, o jumătate din artilerie și din aruncătoarele de mine și aproape trei pătrimi din tancuri și din autotunuri, iar pe Frontul 3 ucrainean — aproape trei pătrimi din numărul total al diviziilor de infanterie, din artilerie, aruncătoare de mine și aproape toate tancurile. Acest lucru a permis să se creeze astfel de densități de artilerie în sectoarele de rupere cum n-au existat în nici una dintre operațiile de încercuire de pînă atunci.

O particularitate a încercuirii inamicului la Iași și Chișinău a constituit-o și faptul că, concomitent cu terminarea încercuirii, trupele care acționau pe direcțiile exterioare n-au format un front mai mult sau mai puțin stabil, ca, de pildă, în operația de la Korsun—Șevcenkovski, ci au început să înainteze impetuos în adîncimea operativă a apărării inamicului, la fel ca în Bielorussia.

Operațiile trupelor noastre în România se disting prin caracter manevrier și printr-un ritm înalt al ofensivei. În primele patru-cinci zile ale operației, care au fost hotărîtoare, ritmul mediu al înaintării ajungea la 20—25 km în 24 de ore. Schimbările revoluționare din această țară au îmbunătățit în mod radical condițiile pentru continuarea acțiunilor Armatei Roșii. Trupele au ajuns la București în a 11-a zi, adică ele străbăteau în 24 de ore cîte 30 km. Distanța maximă pe care au înaintat trupele între 20 august și 24 septembrie a fost de aproximativ 750 km.

La Iași și Chișinău, trupele sovietice au încercuit cea mai mare grupare a inamicului după operația de la Stalingrad și din Bielorussia. Cercul în jurul trupelor încercuite a fost închis într-un termen cît se poate de scurt — în cinci zile ; lichidarea inamicului s-a încheiat și ea în linii mari tot în decurs de cinci zile.

În sfîrșit, o trăsătură caracteristică dintre cele mai importante a acțiunilor de luptă ale Armatei Roșii în România este că, după schimbarea situației politice din România și după ce aceasta a declarat război

Germaniei, a început lupta comună a trupelor sovietice și române împotriva dușmanului comun. În luptele duse pe teritoriul României a început să se închege frăția de luptă a armatelor celor două popoare. Apreciind importanța istorică a acestei frății, Gh. Gheorghiu-Dej a spus : „În focul războiului dus împotriva fascismului s-a făurit frăția de arme romîno-sovietică, s-au întărit prietenia frățească dintre poporul nostru și poporul țării socialismului victorios, Uniunea Sovietică, recunoștința fierbinte față de Armata Sovietică eliberatoare, ai cărei ostași și-au dat singele pentru libertatea țării noastre”¹²⁵. Alianța de luptă dintre popoarele sovietic și romîn a devenit unul dintre factorii cei mai importanți ai dezvoltării de după război a României pe calea democrației populare și a construirii socialismului.

¹²⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 440.

„Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941-1945“

Institutul de marxism-leninism din Moscova elaborează „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945“ în șase volume. Începînd din 1960 și pînă în prezent au văzut lumina tiparului, în Editura militară a Ministerului Apărării al U.R.S.S., primele patru volume, totalizînd peste 2 600 de pagini, format mare — text, hărți și planșe cu reproduceri după documente, fotografii, tablouri etc.

Lucrarea este întocmită, sub conducerea unui comitet de redacție alcătuit din personalități ale științei istorice marxiste sovietice*, de către largi colective de autori și colaboratori, conduse de istorici cunoscuți**. Ea este elaborată pe baza documentelor de partid și de stat aflate în arhivele din Uniunea Sovietică, R.D. Germană, Polonia, Cehoslovacia, România, Bulgaria, Ungaria, Albania, a documentelor publicate,

* P. N. Pospelov (presedinte), V. A. Andreev, A. I. Antonov, I. H. Bagramian, P. A. Belov, E. A. Boltin (adjunct al președintelui), M. G. Braghin, I. D. Eliseev, F. I. Golikov, A. A. Greciko, V. M. Hvoslov, L. F. Ilcev, A. S. Jeltov, P. A. Jilin, E. M. Jukov, N. A. Juravliov, I. N. Zemskov, A. P. Kucikin, D. M. Kukin, V. V. Kurasov, I. I. Minț, V. P. Moskovski (adjunct al președintelui), G. D. Obicikin, Z. S. Osipov, B. N. Polevoi, S. I. Rudenko, A. L. Sidorov, V. D. Sokolovski, N. I. Șataghin, B. S. Telpuhovschi, A. A. Timofeevski.

** G. A. Deborin (vol. 1), N. A. Fokin (vol. 2), I. P. Petrov (vol. 3), M. M. Minasian (vol. 4).

a literaturii istorice, avînd un mare număr de consultanți din rîndul personalităților politice, militare și științifice din Uniunea Sovietică și din alte țări.

Analizînd faptele prezentate în lumina materialismului istoric, monumentală lucrare „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945“ redă cea mai complexă perioadă din istoria contemporană, prezintă originile și natura celui de-al doilea război mondial, face o periodizare științifică a acestuia, înfățișează multilateral epopeea eroicei lupte duse, sub conducerea glorioșului Partid Comunist al Uniu-

nii Sovietice, de către popoarele U.R.S.S. și invincibilele lor forțe armate, pentru apărarea statului sovietic socialist și salvarea omenirii, a culturii și civilizației de pericolul ciumei fasciste.

Lucrarea analizează, de asemenea, acțiunile militare și politice ale celorlalte țări din coaliția antihitleristă, lupta de eliberare a popoarelor cotate din Europa și Asia împotriva invadatorilor, a popoarelor din țările care s-au aflat alături de Germania hitleristă, împotriva regimurilor de dictatură fascistă și a războiului criminal antisovietic, rezultatele politice și militare ale victoriilor coaliției antifasciste, în cadrul căreia rolul hotărâtor l-a avut Uniunea Sovietică.

Lucrarea prezintă cel de-al doilea război din partea ambelor părți beligerante, sub aspectele politic, militar, economic, ideologic. Ea înfățișează cititorului un tablou amplu privind cauzele care au generat războiul, deosebirile și particularitățile pregătirii acestuia — față de situația și condițiile existente în perioada premergătoare primului război mondial —, precum și factorii răspunzători de organizarea și dezlănțuirea lui.

Cu profunzime și claritate este prezentat caracterul complex al celui de-al doilea război mondial. În lucrare se arată că unul din factorii care au creat premisele și apoi au determinat transformarea treptată a războiului, imperialist la origine, într-un război drept a fost lupta antifascistă crescândă a maselor populare. Rolul hotărâtor în această transformare l-a avut intrarea Uniunii Sovietice în război, ca urmare a atacului mișleșe săvârșit asupra ei de către Germania fascistă. Prezența Uniunii Sovietice, țară socialistă, în coaliția antihitleristă, constituind principala forță a acestei coaliții, a sporit avântul de luptă al popoarelor împotriva fascismului, le-a insuflat încrederea în victorie, a desăvârșit procesul transformării războiului într-un război drept, de eliberare.

Considerând frontul germano-sovietic ca hotărâtor în desfășurarea războiului și, totodată, profitând de faptul că timp de trei ani anglo-americanii nu au deschis al doilea front în Europa de vest, hitleriștii au concentrat împotriva Uniunii Sovietice, pe tot timpul războiului, majoritatea forțelor lor. Prin lupte sângeroase, Armata Sovietică a distrus sau a capturat aceste forțe ale inamicului, a produs cotitura radicală în mersul războiului în ansamblul său. Uniunea Sovietică a făcut uriașe sacrificii pentru alungarea dușmanului de pe pământul ei și

de pe teritoriile altor țări din Europa și Asia, dând astfel un mare sprijin popoarelor în lupta lor de eliberare de sub jugul cotatepitorilor. Masele largi din întreaga lume nu vor uita niciodată că U.R.S.S. a jucat rolul hotărâtor în salvarea civilizației omenirii de barbaria fascismului înrobitor.

„Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945” descrie pe larg concepția, pregătirea și desfășurarea operațiilor Armatei Sovietice, precum și concluziile ce decurg din acestea, activitatea comandamentelor sovietice, eroicele lupte și bătălii purtate de ofițerii și ostașii sovietici în cei patru ani de război. Din analiza lor se vede cu claritate cum s-a dezvoltat și perfecționat arta militară sovietică, cum și-a demonstrat superioritatea față de arta militară burgheză. Atât în apărare, cât și în ofensivă, Armata Sovietică și-a însușit o vastă experiență, pe care a folosit-o în mod creator. În luptele purtate s-au manifestat cu vigoare particularitățile Armatei Sovietice, caracterul său de armată eliberatoare, educată în spiritul dragostei fierbinți față de patrie și partid, în spiritul internaționalismului proletar. În război s-au văzut în modul cel mai grăitor calitățile înalte morale și de luptă ale ostașilor și ofițerilor sovietici, capacitatea organizatorică și militară a cadrelor de comandament.

Operațiile Armatei Sovietice sînt redată în strînsă legătură și interdependentă cu spatele frontului. Munca uriașă desfășurată de oamenii sovietici pentru asigurarea materială a frontului, superioritatea economiei socialiste față de cea capitalistă au constituit un factor de prim ordin în desfășurarea cu succes a luptelor, în înfringerea dușmanului.

Rolul conducător al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este prezentat în toată activitatea poporului și statului sovietic. Întreaga desfășurare a evenimentelor care au dus la cucerirea victoriei confirmă justetea politicii interne și externe a partidului. Comuniștii au fost nu numai înflăcărați animatori ai maselor, dar și exemple de eroism în muncă și în lupte, de dragoste neînmurită față de patria socialistă. Activitatea politică, ideologică și organizatorică desfășurată de partidul comunist a constituit un factor de bază al victoriei poporului sovietic împotriva Germaniei fasciste. În lumina faptelor și a documentelor Congreselor al XX-lea și al XXII-lea ale P.C.U.S., lucrarea arată daunele aduse apă-

rării statului sovietic socialist de cultul personalității lui Stalin, îndeosebi decimarea unor cadre militare valoroase, analizează aprecierile greșite emise în acea perioadă, contribuie la înlăturarea unor denaturări și deformări în prezentarea istoriei Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Un mare merit al lucrării constă în aceea că scoate în evidență rolul maselor, unitatea moral-politică a întregului popor sovietic multinațional în jurul partidului comunist și guvernului sovietic, unitate care, în focul războiului, și-a dovedit viabilitatea și dinamismul, factor esențial care a asigurat victoria. Telurile drepte ale războiului, trăinicia orînduirii sovietice socialiste, încrederea nestrămutată în partidul comunist au constituit izvorul patriotismului și eroismului de masă de care au dat dovadă oamenii sovietici în spatele frontului, pe front și dincolo de liniile inamicului, în cadrul luptelor de partizani. În lupta aprigă cu cel mai înverșunat dușman al omenirii s-a dovedit cu prisosință devotamentul neîntărmurat al oamenilor sovietici față de cauza comunismului. Ei au adevărit în practică cuvintele lui V. I. Lenin, că „niciodată nu va fi înfrînt acel popor în care muncitorii și țărani în majoritatea lor au cunoscut, au simțit și au văzut că ei își apără puterea lor, puterea sovietică, puterea oamenilor muncii, că apără acea cauză a cărei victorie le va asigura lor și copiilor lor posibilitatea de a se bucura de toate bunurile culturii, de toate creațiile muncii omenești“.

*
* *

În *primul volum* al „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945“, cititorul va găsi redată perioada pregătirii, dezlănțuirii și desfășurării celui de-al doilea război mondial, pînă la agresiunea militară antisovietică.

Începînd cu analiza modului cum au luat naștere cele două focare de război în lume, autorii volumului, folosind un bogat material documentar, demonstrează în esență cauzele care au generat cel de-al doilea război mondial, felul cum au decurs pregătirile pentru dezlănțuirea lui și lupta forțelor păcii care i se opuneau.

Vorbînd despre principalul focar de război, în volum se arată că fascismul german a fost rezultatul dezvoltării imperialiste a Germaniei. Dornici de revanșă, militaristii germani, care fuseseră înfrînți în primul război mondial, puneau la ordine zilei cu ascutime problema cuceririi dominației mondiale. Telurilor lor li se asociau Italia fascistă și Japonia imperialistă, nemul-

tumite de modul cum se împărțise prada în urma primului război mondial. Este evident că planurile hitleristilor veneau în contradicție cu interesele marilor puteri imperialiste — Anglia, Franța și S.U.A. —, care nu voiau să cedeze nimic din pozițiile lor. Dar, pe lîngă contradicțiile dintre puterile imperialiste în lupta pentru piețe de desfacere și colonii, pentru dominația lumii, de data aceasta exista pe plan mondial și contradicția dintre capitalism și socialism, care ducea la unirea lor. Nimicirea primei țări socialiste constituia scopul comun al întregii reacțiuni internaționale.

Pe baza unui bogat material faptic, susținut de documente, dintre care o mare parte inedite, istoricii sovietici demonstrează cum Anglia, S.U.A. și Franța au sprijinit pe fasciștii germani cu credite, cu documentație tehnică în domeniul militar, cu materii prime strategice etc., pentru a îndrepta agresiunea hitleristă împotriva Uniunii Sovietice. De asemenea, autorii arată cum, în același scop, anglo-franco-americanii au dus așa-zisa politică „de pacificare“ și de „neamestec“, dîndu-i libertate agresorului să se întărească tot mai mult.

Al doilea război mondial a avut ca preludiv o serie de „războaie locale“ sau „războaie mici“ în Europa, Asia și Africa. Prin ele, principalele state militariste au urmărit să acapareze țările atacate, să-și întărească pozițiile economice și strategice, să-și experimenteze armamentul și procedeele de ducere a luptelor, să creeze condițiile prielnice pentru războiul contra Uniunii Sovietice și de cucerire a lumii.

Mergînd pe drumul pregătirii celui de-al doilea război mondial, hitleriștii au speculat cu dibăcie antisovietismul puterilor occidentale, acaparînd, cu sprijinul politic al acestora, Austria, iar apoi, prin înțelegerea trădătoare de la München (1938), Cehoslovacia. Cîrdășia de la München a deschis Germaniei fasciste drum liber spre estul și sud-estul european și în general spre războiul mondial.

În volum sînt prezentate ample procesele dezvoltării economice și sociale a Uniunii Sovietice în perioada dată, munca ei pașnică în domeniul construcției socialiste a țării, în consolidarea statului sovietic pe tărîm intern și internațional, măsurile luate de partidul comunist și de guvernul sovietic pentru întărirea capacității de apărare a țării.

Documente noi vin să evidențieze și mai mult politica externă a statului sovietic pentru apărarea păcii și libertății popoarelor. Repetatele propuneri ale Uniunii Sovietice s-au lovit însă de împotrivirea agresorilor și au fost refuzate, sub diferite pretexte, de guvernanții Angliei și Franței, sprijiniți și

încurajați de cercurile politice din S.U.A. Istoricii sovietici arată măsurile concrete propuse de U.R.S.S. la tratativele din vara anului 1939, precum și refuzul Angliei și Franței de a încheia un tratat militar cu U.R.S.S. pe baza unor obligații reciproce. În situația grea de încordare internațională de atunci, după ce însă Anglia și Franța au torpilat tratativele amintite, Uniunea Sovietică a fost nevoită să încheie cunoscutul pact de neagresiune cu Germania.

În volum se arată că, în lupta sa pentru apărarea păcii, U.R.S.S. nu era singură. Ea a fost sprijinită de mișcarea comunistă și muncitorească internațională, de oamenii muncii care se opuneau fascismului și războiului imperialist. Dar în condițiile din acea vreme, această luptă nu a putut împiedica războiul.

Sub aspectul pregătirii ideologice a războiului, autorii volumului arată că hitleriștii concentraseră întreaga lor propagandă veninoasă împotriva comunismului. Dar, deși sub lozinca anticomunismului se uneau toate puterile imperialiste, acestea nu a putut anihila contradicțiile dintre ele. Ca urmare, războiul al doilea mondial a izbucnit în cadrul sistemului capitalist, care l-a generat.

În ultima parte a volumului este înfățișată pregătirea de către Germania fascistă a atacului antisovietic și politica internă și externă a Uniunii Sovietice în preajma acestei agresiuni (1940—1941).

*

La 22 iunie 1941 a început Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei, ca urmare a agresiunii mișlești întreprinse de către Germania fascistă și sateliții ei — printre care și România burghezo-moșierească.

Despre începutul și desfășurarea acestui război, până la 19 noiembrie 1942, se ocupă cel *de-al doilea volum*.

Pentru poporul sovietic, perioada tratată a fost una dintre cele mai grele din timpul războiului. El a trebuit să înfrunte și să zdrobească, în condiții deosebit de nefavorabile, cea mai puternică mașină de război a lumii capitaliste. Inamicul începuse atacul prin surprindere și obținuse un important avantaj strategic militar. El deținea inițiativa în lupte, dispunea de mari forțe militare experimentate în război și îndeosebi de numeroase divizii de tancuri și mecanizate; avea la dispoziția sa, pentru susținerea frontului, economia majorității țărilor din Europa. Avantajate de o asemenea situație, precum și de faptul că U.R.S.S. nu-și avea mobilizate toate forțele pentru luptă, armatele fasciste, cu toată rezistența eroică a trupelor sovietice, au reușit să înainteze și să pătrundă adinc pe teritoriul sovietic.

În această situație grea se punea problema creării unor condiții pe front și în spatele frontului, care să ducă la o cotitură radicală în mersul războiului. Autorii redau gigantică muncă a partidului comunist și poporului sovietic pentru trecerea într-un termen cât mai scurt a economiei țării la producția de război, pentru zădărnicierea planurilor de „război fulger” ale inamicului, pentru stăvilirea înaintării acestuia și preluarea inițiativei strategice. Activitatea uriașă desfășurată de partid în vederea respingerii invaziei fasciste a întărit în rândul oamenilor sovietici credința în victorie, le-a insuflat spiritul de sacrificiu în muncă în spatele frontului, a constituit izvorul eroismului de masă pe front.

Cea mai mare parte a volumului este consacrată organizării și desfășurării luptelor pentru respingerea ofensivei inamicului și măcinarea forțelor lui. Sint relevate îndeosebi eroicele lupte pentru apărarea orașelor Odesa și Sevastopol, din zona Leninogradului și de la Smolensk, contraofensiva Armatei Sovietice de la Rostov și altele.

Punctul culminant al operațiilor militare sovietice, desfășurate în perioada de care se ocupă volumul, l-a constituit însă nimicirea trupelor germano-fasciste lângă Moscova și Stalingrad (azi Volgograd). Istoricii sovietici înfățișează planul, pregătirea și desfășurarea ofensivei Armatei Sovietice în iarna 1941—1942 și nimicirea trupelor germano-fasciste lângă Moscova. Succesul acestei ofensive a însemnat prima mare înfrângere a Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial și a marcat eșecul total al „războiului fulger” hitlerist. Acest succes a arătat că armata hitleristă poate să fie învinsă, a însuflețit lupta popoarelor pentru eliberarea de sub jugul ocupanților și a determinat accentuarea contradicțiilor din cadrul blocului fascist.

În ultima parte a volumului, autorii se ocupă de respingerea ofensivei trupelor germano-fasciste din vara și toamna anului 1942 și de crearea condițiilor pentru înfăptuirea cotituri hotărâtoare în desfășurarea războiului. Locul de frunte îl analiza operațiilor din această perioadă îl ocupă eroica apărare a Stalingradului. Această mare bătălie este redată în lucrare etapă cu etapă, fiind înfățișate măsurile luate de Comandamentul suprem sovietic pentru înfrângerea dușmanului, munca politică largă desfășurată în acest scop de partid în rândurile militarilor, eroismul de masă al trupelor sovietice, al tuturor cetățenilor sovietici care au luptat cot la cot cu ostașii pentru înfrângerea dușmanului cotropitor. În această mare înclăștare, care a durat 125 de zile, ofensiva inamicului a fost înfrântă. Marile unități hitleriste și ale aliaților Germaniei — ale

armatei române antonesciene, diviziile italiene și maghiare — au fost măcinat zi de zi. Neînfrînta apărare de pe Volga a avut un puternic ecou internațional și a arătat lumii întregi că Uniunea Sovietică este de neînving.

Analizînd perioada 22 iunie 1941—19 noiembrie 1942, autorii arată că luptele Armatei Sovietice au avut un caracter îndeosebi defensiv. Prin aceste lupte și prin eforturile eroice ale întregului popor sovietic, condus de P.C.U.S., spre sfîrșitul perioadei, înaintarea inamicului a fost oprită. Pierderile acestuia s-au ridicat la aproape două milioane de oameni. Între forțele adverse s-a ajuns la un echilibru strategic. Se creaseră premisele necesare pentru o cotitură radicală în mersul războiului. Economia sovietică și succesele obținute de armată pe front au pregătît condițiile pentru trecerea inițiativei de partea Uniunii Sovietice.

Încă de la începutul ostilităților, în spatele frontului dușman a luat ființă mișcarea de partizani, ca urmare a muncii pline de abnegație a organizațiilor de partid care activau în ilegalitate și care au însuflețit și ridicat la luptă poporul sovietic. Numeroase detașamente și brigăzi de partizani au dat lovituri puternice cîmpitorilor germano-fasciști, bîgînd groaza în rîndurile acestora.

În partea finală a volumului este prezentată formarea, în 1942, a coaliției antihitleriste, ceea ce a constituit un succes al politicii externe a statului sovietic. Autorii demonstrează cum marile puteri burgheze, aflate în război cu Germania agresoare, au fost nevoite, prin forța împrejurărilor, să intre în coaliție cu Uniunea Sovietică, deși din punct de vedere ideologic și, într-o anumită direcție, chiar și politic, rămîneau ostile față de aliatul lor. Constituirea coaliției antihitleriste a avut o uriașă însemnătate în mobilizarea popoarelor la lupta împotriva agresorului fascist, la dezvoltarea luptei lor de eliberare națională.

★

Evenimentele politice și militare din perioada 19 noiembrie 1942 — sfîrșitul anului 1943 sînt cuprinse în *volumul trei*, în care cititorul găsește date și fapte interesante, concluzii extrem de importante cu privire la situația creată în desfășurarea celui de-al doilea război mondial după istoricele bătălii de pe Don-Volga și de la Kursk.

Spre sfîrșitul anului 1942, creîndu-se condițiile necesare pentru desfășurarea unor puternice operații militare, Comandamentul suprem sovietic a hotărît să treacă la con-

traofensivă împotriva trupelor hitleriste din sectorul Cotul Donului și Stalingrad. Contraofensiva a început la 19 noiembrie 1942. Prin lovituri masive, trupele sovietice au reușit să străpungă apărarea inamicului și, în numai 5 zile, să încercuiască 22 de divizii germane, române, italiene și maghiare, cu un efectiv de 330 000 de oameni. Sînt arătate, succesiv, toate luptele, modul cum gruparea încercuită a fost nimicită pe părți sau capturată.

Această strălucită victorie a Armatei Sovietice a avut o uriașă însemnătate atît pentru poporul sovietic cît și pentru întreaga omenire. Ea a marcat începutul cîștigului radical în Marele Război pentru Apărarea Patriei și în războiul mondial în general. Comandamentul hitlerist a pierdut inițiativa strategică, iar moralul armatelor sale a fost subminat. A început prăbușirea planurilor de război ale Germaniei hitleriste și ale sateliților ei. În rîndurile blocului fascist s-a produs o puternică criză militară și politică. A crescut moralul poporului sovietic și a sporit prestigiul internațional al Uniunii Sovietice. Ea a dat un puternic avînt luptei de eliberare a popoarelor din Europa și a arătat lumii întregi că au apărut zorii victoriei definitive împotriva Germaniei fasciste.

După bătălia de la Volgograd, Armata Sovietică a continuat ofensiva pe aripa de sud a frontului sovieto-german. La nord, trupele sovietice au spart blocada Leningradului. S-au obținut, de asemenea, succese în alte sectoare ale frontului. Prin lupte îndrîjite, trupele sovietice au reușit să înfrîngă contraofensiva dezlănțuită de inamic în februarie-martie 1943, în direcția Harkov și în partea de vest a Donbasului.

În luna iulie a început bătălia de lingă Kursk. Vrînd să-și ia revanșa pentru înfrîngerile suferite și să recapete inițiativa strategică, comandamentul hitlerist a declanșat în acest sector o mare ofensivă. În acest scop, el a folosit în luptă 900 000 de soldați și ofițeri, 10 000 de tunuri, 2 700 de tancuri și auto-tunuri și peste 2 000 de avioane. Descifrînd planurile inamicului, Comandamentul sovietic a luat toate măsurile pentru înfrîngerea acțiunilor acestuia și trecerea la ofensivă a trupelor sovietice.

Bătălia a constituit o uriașă și sîngeroasă încheștare de forțe, din care au ieșit învingătoare trupele sovietice. Hitleriștii au pierdut 30 de divizii din totalul de 70, pe care le aruncaseră în lupte. Victoria Armatei

Sovietice în această bătălie a desăvârșit cota-tura radicală în mersul războiului, Germania hitleristă pierzind pentru totdeauna inițiativa strategică.

Ca și bătălia de pe Volga-Don, ea a ușurat situația trupelor anglo-americane, determinând comandamentul hitlerist să retragă din zona Mediteranei numeroase trupe și să le trimită pe frontul de răsărit.

În urma victoriei de la Kursk, trupele sovietice au trecut la ofensivă pe un front larg, au eliberat regiunile apusene ale R.S.F.S.R., partea Ucrainei din stînga Niprului, asigurîndu-și capete de pod strategice pe malul drept al fluviului.

Analizînd succesele Armatei Sovietice de la sfîrșitul anului 1942 și din cursul anului 1943, autorii volumului subliniază munca uriașă a poporului sovietic, sub conducerea partidului comunist, pentru crearea condițiilor materiale necesare înfăptuirii marii coteluri în mersul războiului. În toamna anului 1942, statul sovietic a realizat o economie de război bine organizată, a repus în funcțiune întreprinderile evacuate din teritoriul vremelnic ocupat, reușind să întreaacă volumul producției Germaniei hitleriste la numeroase tipuri de armament. Partidul și guvernul sovietic au luat o serie de măsuri pentru ca ritmul și volumul de creștere al producției să fie în concordanță cu nevoile tot mai mari ale frontului.

Autorii volumului subliniază, de asemenea, activitatea comuniștilor în rîndurile unităților militare, pentru dezvoltarea neconținută a calităților morale și de luptă ale ostașilor. În timpul marilor bătălii au crescut simțitor organizațiile de partid și comsomoliste din armată; la sfîrșitul anului 1943 numărul comuniștilor a ajuns la peste 2 500 000, cuprinși în 60 000 organizații de bază de partid.

A crescut mișcarea de partizani din spațiile frontului inamic; numărul partizanilor se ridica în 1943 la 250 000, înregistrînd o creștere de două ori mai mare față de numărul existent în 1942. Partizanii sovietici au dat puternice lovituri dușmanului, sprijinind în mod eficient comandamentele și trupele sovietice în organizarea și desfășurarea operațiilor militare.

Bogatul material documentar folosit de autorii volumului spulberă falsurile istoricilor reacționari din Occident cu privire la marea cotelură radicală din timpul celui de-al doilea război mondial, prezentînd cititorului realitatea istorică.

Volumul patru al „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945” se referă la eveni-

mente care au avut loc în anul 1944. În acest an, Armata Sovietică a dat inamicului lovituri nimicitoare pe tot frontul, trecînd de la operații ofensive în diferite sectoare, la ofensiva generală.

La sfîrșitul lunii decembrie 1943, trupele sovietice au trecut la ofensivă în Ucraina din dreapta Niprului. În luna ianuarie 1944, ele au început ofensiva și în partea de nord a frontului. Prin operațiile din iarna 1943—1944 și primăvara anului 1944, trupele sovietice au eliberat Ucraina, Crimeea și alte regiuni sovietice, au lichidat blocada Lenin-gradului, respingînd inamicul pînă la 270 km de oraș, iar în unele sectoare ale frontului și-au mutat operațiile dincolo de granițele țării. Astfel, în primăvara anului 1944, trupele sovietice au trecut Prutul în partea de nord-est a Romîniei, eliberînd un număr de județe. În vara și toamna anului 1944, trupele sovietice au alungat pe ocupanții hitleriști de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Autorii volumului analizează situația inamicului în diferite etape ale luptei, pregătirea și desfășurarea operațiilor sovietice pentru eliberarea Bielorusiei, a Republicilor Sovietice Baltice, a Căreliei de Sud, operațiile de la Iași-Chișinău, Debrețin, Budapesta și altele. Aceste operații de însemnătate strategică au dus aproape în toate cazurile la încercuirea și nimicirea de mari forțe inamice. Astfel, în ofensiva de la Iași-Chișinău, trupele fronturilor 2 și 3 ucrainene, Flota militară sovietică din Marea Neagră și Flotila de Dunăre sovietică au zdrobit grupul de armate hitlerist „Ucraina de sud”, care avea pe front efective luptătoare ce se cifrau la 643 000 de oameni, dintre care aproape 400 000 germani, cu 7 618 tunuri, 404 tancuri și autotunuri și 810 avioane. „Din cele 24 de divizii germane din grupul de armate «Ucraina de sud», 18 au fost încercuite și lichidate”. Inamicul a suferit o înfrîngere zdrobitoare. Însuși comandantul acestui grup de armate, generalul Friessner, a recunoscut că această înfrîngere a constituit „cea mai mare catastrofă din cîte a cunoscut un grup de armate”.

În partea a doua a volumului se acordă un spațiu important luptei de eliberare națională și socială a popoarelor din Europa Centrală și sud-estică. Ca urmare a ascuțirii contradicțiilor interne, într-o serie de țări din sud-estul și centrul Europei, în condițiile înfrîngerilor zdrobitoare provocate hitlerismului de către Armata Sovietică eliberatoare, în vara și toamna anului 1944 s-au produs insurecții armate antifasciste. Autorii descriu pe larg insurecția armată antifascistă din România, începută la 23 August 1944, răscoala din Slovacia începută la 29 august, insurecția din 9 septembrie în Bulgaria, avîntul

luptei de eliberare națională din Polonia, Iugoslavia, Albania, Grecia etc. și participarea la luptele împotriva cotropitorilor hitleriști, cot la cot cu Armata Sovietică, a Armatei române, Armatei bulgare, Armatei de eliberare iugoslave, a corpului de armată și partizanilor cehoslovaci, a Armatei și partizanilor polonezi. În volum se subliniază eroismul și jertfele date de Armata Sovietică în lupta pentru eliberarea popoarelor din estul Europei, când a ieșit cu putere în evidență caracterul ei de armată eliberatoare.

Partea a treia a volumului este consacrată deschiderii celui de-al doilea front în Franța de către anglo-americani, în iunie 1944, și luptelor duse de trupele acestora, lupta de eliberare a popoarelor vest-europene, însușirea de la Paris. De asemenea, sînt descrise acțiunile întreprinse de trupele americane împotriva Japoniei, în Oceanul Pacific.

Deschiderea celui de-al doilea front a creat posibilitatea colaborării strategice între Armata Sovietică și armatele anglo-americane și a contribuit la accelerarea înfringerii Germaniei. Cu toate acestea, greul războiului a continuat să-l ducă mai departe Uniunea Sovietică, hitleriștii menținînd în continuare majoritatea forțelor pe frontul germano-sovietic și făcînd eforturi desperate pentru stăvilirea ofensivei generale sovietice.

Operațiile ofensive ale Armatei Sovietice din anul 1944 au fost susținute de efortul sporit al oamenilor sovietici pentru asigurarea materială a frontului. Succesele obținute de partidul comunist și guvernul sovietic în anul 1944, în dezvoltarea economiei, în activitatea politică-ideologică și în politica externă, sînt redată în partea a patra a volumului.

Victoriile Armatei Sovietice din anul 1944 au slăbit considerabil forța economică și militară a Germaniei fasciste, au zdruncinat întregul front strategic al inamicului. Ele au arătat lumii întregi că victoria împotriva fascismului german era aproape.

*
* *
*

Un merit de seamă al lucrării este acela că acordă un spațiu important luptei de eliberare a popoarelor Europei, activității partidelor comuniste și muncitorești, care au unit în jurul lor forțele patriotice populare, conducîndu-le cu fermitate în lupta contra cotropitorului în țările ocupate, împotriva jugului fascist în țările aflate la remorca Germaniei hitleriste. Lucrarea înfățișează îmbinarea luptei popoarelor împotriva fascismului cu lupta coaliției antihitleriste — și îndeosebi cu lupta Uniunii Sovietice și a armatelor sale eliberatoare.

În fiecare dintre cele patru volume apărute, cititorii noștri vor găsi numeroase referiri și aprecieri importante cu privire la România, la lupta maselor populare și activitatea desfășurată de P.C.R. între cele două războaie mondiale și în timpul ultimului război mondial.

În *primul volum* sînt redată pe larg acțiunile oamenilor muncii, sub conducerea partidului comunist, împotriva pregătirilor de război și a planurilor burgheziei și moșierimii romîne de fascizare a țării. Autorii subliniază însemnătatea congresului al V-lea al P.C.R. și a eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, arătînd că lupta muncitorilor romîni a fost prima acțiune antifascistă de masă din Europa care a avut loc imediat după aducerea lui Hitler la putere în Germania. În pasajul respectiv se scoate în evidență rolul P.C.R., al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej și celorlalți activiști ai partidului în organizarea și conducerea acestor lupte.

În volum sînt arătate lupta și succesele P.C.R. pe linia înființării frontului popular antifascist, se evidențiază faptul că asociația „Amicii U.R.S.S.” (1934), Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale între România și Uniunea Sovietică (1935) și alte organizații de masă antifasciste și antirăzboinice luptau pentru stabilirea unor legături de prietenie și bună vecinătate între România și U.R.S.S. Pentru îmbunătățirea relațiilor cu Uniunea Sovietică militau, de asemenea, personalități politice de seamă din România, ca dr. Petru Groza, unii oameni de stat din rîndurile burgheziei, cu o judecată lucidă, ca Nicolae Titulescu, dr. Nicolae Lupu, Grigore Iulian și mulți reprezentanți de seamă ai culturii romînești. Se vorbește despre contribuția mișcării antifasciste din România la lupta internațională împotriva fascismului, despre participarea voluntarilor antifasciști și comuniști romîni, în cadrul brigăzilor internaționale, la lupta pentru apărarea tinerei Republici Spaniole.

Subliniind rolul P.C.R. în organizarea și conducerea luptei maselor populare din România, autorii lucrării arată că, „exprimînd interesele vitale ale poporului, Partidul Comunist din România, aflat în ilegalitate, a desfășurat o activitate intensă pentru organizarea luptei împotriva fascizării țării și pregătirii războiului antisovietic”

În pasajele consacrate Romîniei se demască Garda de fier și rolul liderilor partidelor național-liberal și național-țărănesc în ceea ce privește fascizarea țării și pregătirea războiului antisovietic, se dă o caracterizare a politicii dictaturii regale a lui Carol al II-lea și a politicii de apropiere de Germania fascistă. În același timp se scoate în

evidență faptul că orientarea antisovietică și politica de împingere a țării înspre blocul fascist, promovată de marii capitaliști și moșieri români, au întâmpinat rezistență din partea maselor populare.

În lucrare există numeroase referiri la politica Uniunii Sovietice față de România, la eforturile ei de a stabili relații de bună vecinătate între cele două state. În repetate rânduri — ca, de pildă, și în cursul tratativelor din 1939 între misiunile militare ale U.R.S.S., Angliei și Franței —, Uniunea Sovietică s-a arătat a fi gata să acorde României sprijin militar în cazul unei agresiuni hitleriste împotriva acesteia. Cercul guvernante burghezo-moșieresc din România au respins însă tot de atâtea ori mina întinsă de Uniunea Sovietică.

Situația României în a doua jumătate a anului 1940 și începutul anului 1941 este prezentată în capitolul 7, paragraful 3, intitulat: „Agresiunea fascistă în Europa de sud-est”, precum și în partea a treia a volumului, care se ocupă de pregătirea de către Germania fascistă a atacului împotriva Uniunii Sovietice. Autorii arată că în această perioadă hitleriștii au înrobât definitiv țările din sud-estul Europei. În același scop, ei au impus României dictatul de la Viena, prin care se ceda Ungariei horthiste partea de nord a Transilvaniei. În carte se arată că, în timp ce monarhia și partidele reacționare au acceptat acest dictat rușinos, poporul român, la chemarea comuniștilor, s-a ridicat împotriva lui și a planurilor de atragere a României în războiul împotriva U.R.S.S. Uniunea Sovietică s-a pronunțat în mod hotărât împotriva arbitrajului de la Viena și l-a condamnat ca fiind o afacere tipic imperialistă.

În continuare este arătată situația generală din țara noastră după instaurarea dictaturii militare-fasciste, faptul că toate punctele strategice mai importante din România au fost ocupate de trupele germane, iar guvernul antonescian s-a alăturat pactului tripartit al puterilor fasciste. În legătură cu aceasta este de adăugat că, de la început, masele populare — în rîndul cărora existau puternice sentimente potrivnice militarismului german, ca urmare a suferințelor îndurate pe timpul ocupației din primul război mondial — au primit cu ostilitate intrarea trupelor hitleriste în țară, lichidarea independenței și suveranității de stat a României.

În *al doilea volum* al „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945”, autorii relevă faptul că în războiul criminal împotriva U.R.S.S. a fost trăd, de către dictatura militară-fascistă, cu complicitatea monarhiei și

a liderilor P.N.Ț. și P.N.L., și poporul român, împotriva voinței și intereselor lui vitale. Armata română a fost trimisă pe front, alături de trupele germane, pentru a sluji drept carne de tun intereselor imperialismului german și ale marilor capitaliști și moșieri români.

Autorii evidențiază lupta eroică a forțelor patriotice din România, conduse de partidul comunist, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Subliniind atitudinea profund patriotică și internaționalistă a comuniștilor români adoptată chiar de la începutul războiului, în paragraful 2 din capitolul I al volumului, intitulat „Ecouri internaționale cu privire la agresiunea fascistă împotriva U.R.S.S.”, se arată că la 8 iulie 1941, adresîndu-se poporului român, P.C.R. își asuma ca sarcină și răspundere istorică organizarea luptei pentru alungarea ocupanților hitleriști din țară, pentru doborîrea clicii antonesciene și eliberarea României, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru o Românie liberă și independentă.

În capitolul III, paragraful intitulat „Blocul fascist după înfrîngerea armatei germane pe frontul sovieto-german” se arată situația grea a României, jaful practicat de hitleriști, scăderea nivelului de trai al maselor. Autorii se opresc asupra platformei P.C.R. din 6 septembrie 1941, enumerînd majoritatea punctelor ei; se arată că, la chemarea partidului, muncitorii au răspuns prin acțiuni de masă și se dau exemple de acțiuni de sabotaj.

După cum se știe, starea de spirit antifascistă a maselor populare, ideile Partidului Comunist din România au exercitat influență în rîndurile Armatei române, fapt remarcat de autorii volumului cînd vorbesc despre moralul ei. serios zdruncinat ca urmare a înfrîngerilor suferite pe front.

În cel de-al treilea volum se analizează influența victoriilor Armatei Sovietice în istorica bătălie de pe Don și Volga și în luptele de la Kursk asupra situației din România, caracterizată prin intrarea regimului militar-fascist într-o profundă criză politică și militară, prin creșterea stării de spirit antihitleriste a maselor și prin intensificarea acțiunilor lor împotriva războiului antisovietic și a fascismului. Se arată sensul manevrelor politice întreprinse de cercurile guvernante, care, urmîrind să-și salveze dominația, căutau sprijinul imperialiștilor americani și englezi, făceau sondaje în vederea unei păci separate cu S.U.A. și Anglia. Autorii arată creșterea mîniei și revoltei maselor, a muncitorimii, tărînimii, intelectualilor, funcționarilor, meșteșugarilor și

studenților, care își găseau expresia în acțiuni de luptă împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară. Se relevă elementul care devenea în acea perioadă tot mai caracteristic în armată — creșterea stării de spirit antihitleriste și ascuțirea relațiilor dintre trupele române și cele hitleriste. Folosindu-se și documente ale organelor militare române din perioada respectivă, autorii arată că tot mai mulți soldați și ofițeri își dădeau seama că țara și armata erau aduse în pragul catastrofei, ceea ce provoca ura militarilor români față de regimul fascist și față de Germania hitleristă. Se menționează totodată mișcarea antifascistă din rîndul prizonierilor de război români în U.R.S.S. și formarea diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu”.

Autorii subliniază rolul Partidului Comunist din România, care, în vara anului 1943, a obținut un succes pe calea unirii forțelor antihitleriste prin crearea Frontului patriotic antihitlerist, pe baza platformei elaborate de P.C.R. În volum se arată că în august 1943 nucleul partidului, sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, făcînd o analiză profundă a situației politice și militare, a raportului forțelor de clasă și a ascuțirii contradicțiilor din interiorul claselor exploatare, a elaborat planul de organizare a insurecției armate pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, ieșirea din război și formarea unui guvern democratic. La cele de mai sus adăugăm că partidul avea în vedere nu numai ieșirea din război, dar și întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste și alăturarea României la coaliția antihitleristă.

Cititorului român îi este reținută în mod deosebit atenția de *capitolul 9* (publicat în traducere în acest număr al revistei) din *volumul patru* al lucrării. În acest capitol sînt relatate ofensiva Armatei Sovietice de la Iași-Chișinău, înfrîngerea grupului de armate hitlerist „Ucraina de sud” și alungarea ocupanților fasciști din Moldova Sovietică. O mare atenție se dă situației interne din România, din primăvara și vara anului 1944, pregătirii, de către Partidul Comunist din România, a insurecției armate antifasciste din august 1944 și desfășurării acesteia, acțiunilor Armatei Române, cot la cot cu Armata Sovietică, pentru eliberarea întregului teritoriu al României, luptei maselor populare pentru instaurarea regimului democrat-popular și sprijinirea frontului antihitlerist. În capitol sînt subliniate lupta maselor populare, rolul Partidului Comunist din România și al cadrelor sale de bază în organizarea și conducerea luptei antifas-

ciste a poporului român, politica sa de unire a tuturor forțelor naționale interesate în răsturnarea dictaturii antonesciene și ieșirea României din război. Înălăturarea, la 4 aprilie 1944, a elementelor trădătoare și capitulante din conducerea partidului — spun autorii — a creat condițiile necesare pentru întărirea partidului și pentru desfășurarea activității de unire a forțelor antifasciste din țară. La 1 mai 1944 a fost încheiat Frontul unic muncitoresc.

Descriind începerea și desfășurarea insurecției armate la București și în Valea Prahovei, autorii arată că în perioada 24—29 august au avut loc ciocniri armate și în alte regiuni ale țării. Marile unități ale Armatei române au ocupat poziții de apărare pe frontiera de nord-vest și vest pentru a nu permite o înaintare din această direcție a trupelor germane-fasciste și maghiare și pentru a împiedica retragerea din țară a resturilor trupelor hitleriste înfrînte. Autorii relevă faptul că înțelegerea regelui și a apropiaților săi cu hitleriștii asupra retragerii nestingherite a acestora n-a putut să schimbe mersul evenimentelor, să oprească lupta începută împotriva ocupanților. După ce se prezintă bilanțul acestor lupte, se arată că acțiunile forțelor române au asigurat eliberarea raioanelor centrale și de sud ale țării. Autorii conchid că insurecția antifascistă s-a terminat prin victoria poporului român, datorită eforturilor Partidului Comunist din România, care a ridicat masele populare la luptă.

Vorbînd despre însemnătatea insurecției armate și caracterizînd, din acest punct de vedere, situația în care s-au desfășurat acțiunile Armatei Sovietice după 23 August, în capitol se arată: „După 23 August, în România s-au creat, în general, condiții politice și militare favorabile acțiunilor Armatei Roșii. Răsturnarea dictaturii lui Antonescu, victoria insurecției antifasciste au dus la crearea unui avînt patriotic în rîndul maselor. Situația s-a schimbat și în țările vecine. Cercul conducătoare din Bulgaria și Ungaria treceau printr-o criză puternică sub influența înfrîngerii trupelor germane în România. La 26 august, guvernul bulgar a declarat neutralitate completă; la 29 august, în Ungaria s-a format un nou guvern. În aceeași zi a izbucnit răscoala populară din Slovacia”.

În paragraful 4, „Acțiunile de luptă ale trupelor sovietice în regiunile centrale și vestice ale României”, este prezentată participarea armatei române, încadrată din punct de vedere operativ în Frontul 2 ucrainean, începînd de la 7 septembrie 1944, la ope-

rațiile de eliberare a teritoriului țării, arătând eroismul cu care au luptat ostașii români. La sfârșitul paragrafului se face un bilanț succint al participării militare a României la războiul antihitlerist, menționându-se pierderile suferite de forțele armate române și apreciindu-se aportul adus la înfrângerea Germaniei hitleriste.

În luptele pentru eliberarea țării de sub jugul fascist și pentru deplina zdrobire a hitlerismului s-a cimentat prietenia dintre poporul român și poporul sovietic. Poporul român poartă o vie recunoștință poporului sovietic, glorioasei Armate Sovietice, pentru jertfele date în lupta de eliberare a României. „Populația capitalei, locuitorii orașelor și satelor de pe întregul cuprins al țării noastre — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la a 15-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist — au întâmpinat cu nemărginită bucurie și dragoste pe ostașii sovietici, ca pe prietenii și eliberatorii lor. Armata română a participat cu toate forțele ei la războiul antihitlerist, luptând alături de Armata Sovietică până la victoria finală asupra fascismului german, aducându-și contribuția la îndeplinirea sarcinilor strategice și tactice elaborate cu măiestrie de comandamentul sovietic.

Singele vărsat de vitejii ostași sovietici și români pentru eliberarea pământului patriei noastre a pecetluit pe veci frăția de arme sovieto-română, expresie a prieteniei și alianței de nezdruccinat dintre poporul român și poporul sovietic.“

Paragraful 5, „Lupta maselor populare sub conducerea P.C.R. pentru instaurarea ordinii democratice în România“, este consacrat activității P.C.R. de reorganizare a rândurilor sale și de conducere a forțelor democratice în lupta pentru zdrobirea reacțiunii.

Arătând că insurecția armată a constituit începutul revoluției populare în România, autorii relevă că prin justetea liniei sale politice și tactice, P.C.R., care a condus mișcarea revoluționară a maselor, a asigurat succesul revoluției populare, enumerând principalele sarcini puse de partid în acea perioadă. Este prezentată apoi însemnătatea încheierii, la 12 septembrie 1944, a Convenției de armistițiu, în care se consemnează faptul că, începând de la 24 august, ora 4, România a intrat în război de partea coaliției antifasciste. Autorii enumeră apoi principalele clauze ale Convenției de armistițiu.

În paragraf este pe larg descrisă lupta hotărâtă a maselor pentru lichidarea rămășițelor fasciste, pentru înfrângerea sabotajului reacțiunii și participarea activă la războiul antihitlerist, pentru reforma agrară și instaurarea unui guvern democratic, partidul comunist biziundu-se în această luptă pe forțele poporului și pe spiritul său de participare activă la viața politică. „Clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist — se spune în paragraf — a zădărnicit toate încercările reacțiunii de a împinge țara pe calea războiului civil, a dat o ripostă cercurilor imperialiste străine“. Prezența Armatei Sovietice pe teritoriul României a împiedicat intervenția imperialiștilor americani și englezi în treburile interne ale poporului român, lipsind astfel reacțiunea română de sprijinul extern pe care îl aștepta împotriva forțelor democratice.

În capitolele următoare, în cadrul descrierii operațiilor militare, este menționată participarea celor două armate române la luptele din Ungaria și anticipată participarea lor la luptele din Cehoslovacia.

Capitolul 9, din volumul IV al monumentalei opere „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945“ redă evenimentele din România pe larg, fiind subliniată însemnătatea momentelor principale.

Constatăm însă unele omisiuni, formulări sau aprecieri care vin în contradicție cu aprecierile relevate mai sus, o lipsă de coordonare a colectivelor de autori pe capitole. Aceasta se reflectă îndeosebi în hărțile 8 („Operațiile pentru eliberarea României, 20 august—25 octombrie 1944“) 4 și 15. La pag. 445, se vorbește despre „capitularea României“ (s.n.), deși la pag. 291 se arată că România nu numai că ieșise din război, dar ducea acțiuni de luptă împotriva trupelor germane-fasciste, acțiuni la care a participat inclusiv cu forțele flotei sale de Dunăre împotriva navelor hitleriste. La pag. 500 se spune că forțele armate ale României și Bulgariei au dus acțiuni de luptă, cot la cot, cu Armata Roșie, „începând din septembrie 1944“ (s.n.), deși în capitolul 9 se arată că Armata română a început lupta împotriva trupelor germane-fasciste din zorii zilei de 24 august. De asemenea, la pag. 501 se afirmă că „victoria Armatei Roșii asupra României, Bulgariei și Ungariei a lipsit reacțiunea internă din aceste țări de ultima posibilitate de a folosi principalul său sprijin — armata, în lupta împotriva oamenilor muncii“, apreciere care vine în contradicție cu faptul arătat în capitolul 9, că Armata

română se afla în luptă, alături de Armata Roșie, împotriva fascismului.

Desigur, într-o ediție nouă, toate acestea, precum și alte formulări care nu sînt în concordanță cu faptele istorice, se pot înlătura cu ușurință, aducîndu-se îmbunătățiri corespunzătoare. Este de dorit ca în edițiile următoare să se realizeze o mai strînsă unitate între capitole și în cadrul capitolelor, să se înlătorească aprecierile contradictorii care se dau unuia și aceluiași eveniment.

Prezentarea, pentru prima dată în literatura sovietică, pe larg a evenimentelor istorice din România anilor 1944—1945 — cum subliniază recenziile la volum publicată de ziarul sovietic „Krasnaia zvezda” — într-o lucrare de asemenea importanță aduce o contribuție însemnată la demascarea istoriografiei reacționare din occident, care denaturează în mod grosolan adevărul asupra actului istoric de la 23 August 1944, rolul maselor populare, în frunte cu P.C.R., rolul Armatei Sovietice în eliberarea Romîniei.

Descrierea acestei perioade în lumina realității istorice este cu atît mai importantă, cu cît în unele lucrări de istorie apărute în străinătate s-a resimțit influența aprecierilor deformate ale grupului antipartinic A. Pauker-V. Luca. Se cunoaște astăzi, din dezbaterile Plenarei C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie—5 decembrie 1961, că, aflîndu-se în emigrație, ruși de popor și partid, necunoscînd nimic despre lupta desfășurată în țară de forțele antifasciste, despre activitatea P.C.R., grupul antipartinic a negat capacitatea partidului de a organiza această luptă, iar după întoarcerea din emigrație a negat necesitatea de a se fi organizat insurecția armată, căutînd să minimalizeze importanța ei.

Prin redarea evenimentelor politice și sociale din Romînia dinaintea și din timpul celui de-al doilea război mondial, lucrarea aduce un aport important la cunoașterea

atît în Uniunea Sovietică, cît și în străinătate a uneia dintre cele mai importante perioade din istoria contemporană a Romîniei.

Apariția „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945” constituie un eveniment de seamă în literatura istorică marxist-leninistă, în istoriografia universală despre cel de-al doilea război mondial. Valoroasa lucrare pe care o recenzăm combate cu tăria faptelor incontestabile și argumentației logice teoriile reacționare ale falsificatorilor istoriei celui de-al doilea război mondial, lămurește cititorului complexitatea problemelor importante ale acestei perioade, îi oferă un bogat material din care poate trage concluzii cu privire la caracterul și scopurile politicii actuale a cîrcurilor imperialiste, la fel de antipopulară și antiumană ca aceea dusă la vremea lor de hitleriști. Prin aceasta ea este, în același timp o chemare adresată popoarelor lumii pentru întărirea vigilenței față de uneltirile cîrcurilor imperialiste contemporane ațîțitoare la război, inspirîndu-le încredere în izbînda forțelor socialismului și păcii.

Valoarea științifică a „Istoriei Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei — 1941—1945” explică interesul viu cu care a fost primită, aprecierea de care se bucură din partea celor ce doresc să cunoască istoria celui de-al doilea război mondial și învățămintele ei importante pentru marea luptă ce se desfășoară astăzi în lume, în apărarea păcii, libertății popoarelor, progresului și civilizației omenirii.

GH. ZAHARIA

NOTE BIBLIOGRAFICE

„REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE”, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1962, 298 pag.

Publicațiile istorice de specialitate din țara noastră s-au îmbogățit cu o nouă revistă editată în limba franceză, sub egida Academiei Republicii Populare Romîne. Apariția ei se încadrează în acțiunea largă, tot mai rodnică a țării noastre de a dezvolta contactele

culturale cu străinătatea, de a intensifica relațiile științifice între cercetătorii din cele mai diverse domenii cu colegii lor din alte țări. De asemenea, ea răspunde necesității de a face cunoscute peste hotare rezultatele cercetărilor întreprinse la noi pe tărîmul științei istorice.

Primul număr al „Revistei romîne de istorie” înmănunchează 9 studii axate pe probleme de bază ale istoriei țării, începînd cu epoca feudalismului timpuriu și pînă la evenimentele celui de-al doilea război mondial inclusiv.

Studiile sînt întocmite de specialiști competenți, reprezentînd în unele cazuri bilanțul unor preocupări îndelungate. Anumite studii sînt publicate în revistă pentru prima dată; altele aduc în fața cititorilor variante, adaptate scopului propus, ale unor materiale editate anterior.

Rubrica „Studii” a revistei este deschisă de articolul lui B. Cîmpina, în care se

urmărește procesul influenței bizantine (sec. X—XV) asupra unor ținuturi locuite de romîni (mai ales în bazinul inferior al Dunării), în lumina unor cercetări arheologice și istorice efectuate de specialiștii noștri. În articol se face o succintă trecere în revistă a săpăturilor arheologice care atestă penetrația bizantină în regiunile cu populație romînească și caută să stabilească etapele principale ale raporturilor dintre Bizanț și societatea constituită pe aceste teritorii.

Ștefan Pascu publică un articol consacrat problemei dezvoltării meșteșugurilor și pieții din Transilvania în evul mediu, pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Autorul arată că alături de agricultură, cu cele două ramuri ale sale, vegetală și animală, meșteșugurile au format o ocupație de seamă a populației din Transilvania. Bazîndu-se pe numeroase date arheologice, istorice etc., autorul urmărește apariția și evoluția diferitelor meșteșuguri, creșterea numărului meseriașilor, dezvoltarea principalelor centre meșteșugărești, organizarea breslelor meșteșugărești și a cooperativelor (sec. XIV), creșterea producției-marfă furnizată de orașe. Pe această bază s-a dezvoltat piața internă și a căpătat extindere circulația mărfurilor, documentele atestînd vii schimburi comerciale între orașele Transilvaniei (în special Brașovul) cu Țara Romînească și Moldova.

Una dintre categoriile economice fundamentale în care se oglindește întregul complex economic al relațiilor de producție feudale este renta feudală. În articolul

lor, Șt. Ștefănescu, D. Mioc și H. Chircă analizează evoluția rentei feudale în muncă în Țara Românească și Moldova în decursul secolelor XIV—XVIII. Contrar afirmațiilor vechii istoriografii, care nega existența țărănimii dependente în secolele XIV—XV, autorii aduc date documentare ce pun în evidență răspîndirea rentei în muncă, deci a existenței unei păături de țărani dependenți, obligați să presteze clacă pe rezerva seniorală. Dezvoltarea economiei de schimb începînd din a doua jumătate a secolului al XV-lea și pînă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a determinat intensificarea exploatații feudale sub diverse forme.

În articolul „Problemele statului feudal sub domnia lui Mihai Viteazul”, Eugen Stănescu menționează că transformările de ordin social-economic petrecute în Țara Românească, ca și tumultuoasele evenimente externe de la finele secolului al XVI-lea, au dus la schimbări în însuși regimul politic al țării. Autorul caracterizează regimul lui Mihai Viteazul ca o etapă intermediară între „regimul feudal domnesc” și „regimul boieresc”, un episod dramatic al luptei pentru menținerea, sub diferite forme, a autorității depline a domnitorului.

Printre evenimentele social-politice care domină istoria țărilor romine din prima jumătate a secolului al XIX-lea, pînă la revoluția din anul 1848, se situează răscoala populară condusă de Tudor Vladimirescu. Acad. A. Oțetea analizează în articolul „Răscoala din 1821 în Principatele dunărene” principalele aspecte pe care le comportă tratarea acestei teme. După o succintă incursiune istoriografică, autorul dezvăluie cauzele social-economice care au dus la activizarea luptei de clasă în Principatele dunărene. Noi materiale de arhivă folosite de autor converg în a specifica legăturile mișcării revoluționare conduse de Tudor cu Eterea. Articolul dezvăluie împletirea sarcinilor naționale și sociale în cadrul răscoalei din 1821, examinează unele aspecte militare ale acesteia și reliefează personalitatea lui Tudor Vladimirescu.

Participarea armatei romine la războiul ruso-turc din 1877—1878 constituie obiectul articolului semnat de N. Adăniloae. Autorul subliniază caracterul just al războiului pentru cucerirea independenței țării de sub jugul otoman, arată poziția diferitelor clase și păături sociale față de război, evidențiind rolul deosebit al maselor populare în sprijinirea eforturilor de ordin economic și militar. În articol se expun apoi în linii generale, dar cu sufi-

cientă pregnantă, operațiile militare la care au participat trupele romine. Luptele de la Rahova, Smîrdan, Plevna, Grivița etc. sînt mărturii ale eroismului de care s-au acoperit fiii poporului nostru, ale frăției de arme dintre ostașii ruși și cei romîni.

Crearea Partidului Comunist din România a constituit un eveniment de însemnătate istorică nu numai în viața clasei muncitoare, ci și a întregului popor român. Acad. P. Constantinescu-Iași înfățișează în articolul consacrat creării P.C.R. tabloul complex al evenimentelor revoluționare din România (1918—1921), impulsionate de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care au fost incununate de făurirea partidului politic marxist-leninist al clasei muncitoare. Autorul analizează procesul de radicalizare a maselor, activizarea nemăîntîlnită pînă atunci a luptei clasei muncitoare, descrie creșterea rapidă a mișcării greviste în anii 1918—1920 și urmărește problemele clarificării ideologice în sinul mișcării muncitorești, scoînd în evidență rolul aripei de stînga din P.S.D., în frunte cu grupurile comuniste. De asemenea, articolul prezintă acțiunile pregătitoare și desfășurarea congresului de constituire a P.C.R., precum și înscenarea procesului din Dealul Spirii împotriva delegaților comuniști de către cercul dominante din România.

În șirul luptelor pe care clasa muncitoare din România le-a dus în perioada dintre cele două războaie mondiale se desprind cu putere marile bătălii de clasă ale cefeștiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. Examinînd aceste evenimente, Gh. Vasilichi și N. Lupu se opresc în mod special în articolul lor asupra rolului organizator și conducător al Partidului Comunist din România, evidențiind formele și metodele noi folosite de partid, care au contribuit la realizarea unității de luptă a clasei muncitoare și au imprimat combativitate și dirzenie acțiunii muncitorilor. Autorii arată că procesul înscenat de clasele dominante conducătorilor cefeștiștilor și petroliștilor reprezintă o continuare, sub altă formă, a luptelor din ianuarie-februarie 1933. În articol se dezvăluie, de asemenea, înfrîurirea puternică pe care luptele din ianuarie-februarie au avut-o asupra întregii activități a partidului comunist, asupra destinului istoric al țării în general.

Moment de răscruce din istoria țării noastre — insurecția armată victorioasă din August 1944 a marcat nu numai începutul unor profunde transformări interne de ordin politic și social-economic, ci, o dată cu acestea, și participarea Romîniei

la războiul antihitlerist, alături de Uniunea Sovietică. Unele probleme de bază pe care le comportă tema participării Armatei române la războiul antihitlerist sînt tratate în articolul generalului de armată Iacob Teclu. Autorul înfățișează inițial activitatea forțelor patriotice, sub conducerea partidului comunist, pentru pregătirea și desfășurarea victorioasă a insurecției armate din August 1944, în condițiile înaintării impetuoase a Armatei Sovietice eliberatoare pe teritoriul României. În articol sînt descrise apoi acțiunile trupelor române menite să elibereze teritoriul României de trupele hitleriste, urmărind-

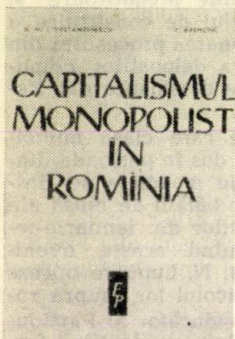
du-se, de asemenea, participarea forțelor armate ale țării noastre, alături de armatele sovietice, la zdrobirea trupelor hitleriste în Ungaria și Cehoslovacia.

Revista „Revue Roumaine d'histoire” conține o bogată rubrică critică-bibliografică. Din cadrul ei se desprind recenziile la primele două volume ale Tratatului de Istorie a României, prezentarea celor două volume de Istoria Transilvaniei și a studiilor privind Unirea Principatelor, ca și trecerea în revistă a principalelor realizări ale istoriografiei noastre în domeniul cercetării istoriei medii, moderne și contemporane.

D. HUREZEANU

N. N. CONSTANTINESCU, V. AXENCIUC : „CAPITALISMUL MONOPOLIST ÎN ROMÂNIA”

Editura politică, 1962, 326 pag.

De curind, în Editura politică a apărut lucrarea cu titlul de mai sus, dedicată problemelor apariției, evoluției și lichidării capitalismului monopolist în România. Bazată pe un bogat material faptic, referitor la caracteristicile economiei românești în ultimul stadiu al capitalismului, lucrarea se adresează în special celor ce studiază economia politică, istoria patriei și a mișcării muncitorești și istoria economiei naționale.

Analizînd principalele aspecte ale economiei românești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea pînă la revoluția populară, lucrarea de față, care cuprinde 8 capitole, constituie o încercare de a da o imagine asupra evoluției capitalismului monopolist în țara noastră.

Pornind de la caracterizarea României burghezo-moșierești, ca fiind o țară înapoiată din punct de vedere economic, autorii arată că specificul structurii social-economice a României era condi-

ționat de faptul că ea a pășit pe drumul unei dezvoltări capitaliste industriale mai însemnate abia în perioada în care pe plan mondial avea loc trecerea la ultimul stadiu de dezvoltare a capitalismului — imperialismul. Revoluția industrială, care a început tirziu în țara noastră, în a doua jumătate a secolului trecut, s-a desfășurat lent, inegal în diferite ramuri, fără profunzimea și amploarea celei din țările capitaliste dezvoltate. Ea s-a extins mult după 1900, avînd loc deci, în bună parte, în condițiile imperialismului, iar în unele ramuri chiar în condițiile crizei generale a capitalismului, fără să se fi încheiat pînă la revoluția populară. Această situație își găsește explicația în faptul că în România revoluția industrială a fost frînată de înapoierea economică generală, de insuficiența acumulărilor interne de capital, de rămășițele feudale în viața economică și politică a țării, de dominația capitalului străin. În plus, datorită proporțiilor mari ale supra-populației relative, prețul forței de muncă era atît de scăzut, încît adeseori capitaliștii erau mai interesați să utilizeze munca manuală decît să facă investiții în mașini.

Analizînd procesul apariției și dezvoltării monopolurilor în industria României, autorii arată că cei doi factori care au favorizat îndeosebi acest lucru au fost politica de protejare și încurajare a industriei naționale promovată de stat

printr-o serie de măsuri și capitalul monopolist străin investit într-o serie de întreprinderi industriale neconstituite efectiv în monopol, dar care, prin natura și legăturile lor monopoliste, urmăreau aceleași scopuri: profit ridicat, înlăturarea liberei concurențe etc. Toate acestea au făcut ca, în perioada de la începutul secolului al XX-lea pînă la primul război mondial, în principalele ramuri ale industriei României burghezo-moșierești monopolurile, constituite îndeosebi sub forma cartelurilor și sindicatelor, să devină dominante, confirmînd prin aceasta intrarea țării în stadiul monopolist al capitalismului.

Pe baza datelor furnizate de statisticile burgheze și a documentelor de arhivă, în lucrare este înfățișată dominația monopolurilor în România burghezo-moșierească în aproape toate ramurile economice: industria prelucrătoare, chimică, petrolieră, metalurgică, a lemnului, a materialelor de construcție, textilă, extractivă etc. În lucrare este demascată caracterul imperialist al monopolurilor, subliniindu-se faptul că dominația lor a avut un rol nefast asupra dezvoltării forțelor de producție ale țării, asupra situației maselor muncitoare.

Făcînd o expunere a principalelor caracteristici ale economiei românești, autorii scot în relief faptul că România era o țară în care se îmbinau relațiile capitaliste, ajunse în stadiul imperialist, cu puterile rămășițe feudale în agricultură, principalul sector al economiei naționale. Această stare de lucruri făcea ca, în ansamblu, agricultura românească să se caracterizeze printr-o mare înapoiere, fapt ilustrat pe deplin de extrem de slaba înzestrare tehnică și de productivitatea scăzută a muncii. Cu toate acestea, și în agricultură au fost create o serie de sindicate agricole, organizații monopoliste ale moșierilor și marilor arendași, lucru care demonstra, o dată mai mult, că legile capitalului acționau nu numai în industrie, ci și în agricultură.

Maturizarea relațiilor de producție capitaliste și împletirea lor cu puternice rămășițe feudale au dus la exploatarea tot mai accentuată a păturilor de bază ale țărănimii.

Pe baza acestor fapte, în lucrare se demască și se combat teoriile burgheze cu privire la problema agrară, precum și teoria „neoiobăgiei” a lui C. Dobrogeanu-Gherea.

Un loc deosebit îl ocupă în lucrare și tratarea unor probleme ca formarea capitalului financiar și oligarhiei financiare, aspecte ale capitalismului monopolist de stat în România, asigurarea României burghezo-moșierești de către capitalul monopolist străin și tendințele expansioniste ale claselor dominante din România burghezo-moșierească.

În ultima parte a lucrării, autorii se ocupă în mod detaliat de problema creșterii profiturilor obținute de monopoluri și de pauperizarea maselor de oameni ai muncii. În acest sens, se subliniază faptul că România, supusă controlului și jafului capitalului străin, avînd o industrie înapoiată, constituia, din punct de vedere al venitului național, una dintre cele mai sărace țări din Europa. Pe acest fond general a avut loc pauperizarea clasei muncitoare din România. An de an, proletariatului din România îi revenea o parte tot mai mică din venitul național, în timp ce partea pe care și-o însușeau burghezia și moșierimea creștea continuu. Aceasta înseamnă că în timp ce capitaliștii români și străini se îmbogățeau, acumulînd averi uriașe, oamenii muncii erau supuși unui puternic proces de pauperizare. În acest sens autorii arată că pauperizarea clasei muncitoare a avut loc nu numai sub forma ei relativă, ci și sub forma absolută. Acest fenomen s-a accentuat îndeosebi în timpul dictaturii militare-fasciste, cînd, mai mult ca oricînd, pauperizarea proletariatului s-a împletit cu procesul de proletarianizare a unor mase largi de mici producători și de sărăcire a majorității intelectualilor și funcționarilor.

Înrăutățirea condițiilor de muncă din întreprinderile capitaliste, scăderea salariului real al clasei muncitoare și creșterea duratei zilei de muncă, existența unui șomaj cronic de masă, înrăutățirea condițiilor de locuit, subalimentația, analfabetismul și înapoierea culturală, arată autorii, au fost singurele „drepturi” de care s-a bucurat proletariatul din România burghezo-moșierească.

Clasa muncitoare nu s-a împăcat niciodată cu această situație grea. În lucrare este descrisă pe larg lupta pe care proletariatul din țara noastră a dus-o, sub conducerea Partidului Comunist din România, împotriva exploatarei capitaliste, pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și instaurarea dicta-

turii proletariatului, luptă încununată de succes la 23 August 1944, cind, în urma insurecției armate, poporul român și-a cîștigat adevărata independență națională, trecind la înfăptuirea unor profunde transformări democratice.

Lucrarea se încheie printr-o trecere succintă în revistă a realizărilor mărețe obținute de oamenii muncii din țara noastră în anii construcției socialismului, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, în toate domeniile de activitate. Marile succese obținute de po-

porul nostru în direcția dezvoltării economiei și a ridicării nivelului de trai al populației, subliniază autorii, scot în relief uriașa însemnătate istorică a luptei clasei muncitoare, sub conducerea înțeleaptă a partidului ei marxist-leninist, pentru desființarea exploatării omului de către om, pentru lichidarea capitalismului, pentru construirea unei orînduiri sociale drepte — orînduirea socialistă.

V. PETRIȘOR

„HOHENZOLLERNII ÎN ROMÎNIA” Editura politică, 1962, 96 pag.

Cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a proclamării R.P.R., Editura politică a pus la dispoziția cititorilor: „Hohenzollernii în România” de Gheorghe Țuțui și Mircea Popa. Autorii arată succint rolul nefast jucat de dinastia de Hohenzollern în viața poporului nostru și cele mai importante aspecte ale luptei antimonarhice a maselor populare.

Exponent al celor mai reacționare cercuri burghezo-moșierești din România și al monopolurilor străine, dinastia de Hohenzollern, adusă în țară în pofida voinței poporului român, a acumulat averi uriașe de-a lungul anilor din exploatarea maselor muncitoare, jefuirea bunului public și înfeudarea țării capitalului străin. În decursul celor peste 80 de ani ai existenței sale, arată autorii, monarhia a devenit cel mai mare moșier și cel mai bogat capitalist din România.

Instituție cu un profund caracter retrograd, monarhia a căutat și a găsit sprijin la cele mai reacționare forțe din țară și de peste hotare. Autorii arată cum monarhia a sprijinit monstruoasa coaliție burghezo-moșierească, fiind un instrument al acesteia, a patronat organizațiile fasciste care își desfășurau activitatea cu sprijinul direct al regelui. Pe plan extern, politica Romîniei era orientată cînd spre imperialiștii francezi sau anglo-

americani, cînd spre cei germani, în funcție de rolul pe care unii sau alții îl aveau în fruntea reacțiunii internaționale.

Monarhia, arată autorii, a contribuit din plin la aducerea fascismului la putere, în înfeudarea economică și politică a țării față de Germania hitleristă, la pregătirea și dezlănțuirea agresiunii antisovietice.

Dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen s-a caracterizat printr-un conservatorism deosebit, printr-o ură nemărginită împotriva mișcării revoluționare și democratice, participînd direct la organizarea reprimării luptei muncitorilor și țăranilor. Monarhia a fost aceea care a patronat reprimarea bestială a celor 11 000 de țărani în vremea marilor răscoale din 1907, împușcarea muncitorilor la 13 decembrie 1918, masacrul de la Lupeni și „Grivița”.

În totală opoziție cu politica claselor exploatoare, contrară intereselor naționale, masele populare s-au arătat profund ostile dinastiei de Hohenzollern-Sigmaringen. Chiar de la aducerea în țară a lui Carol I, masele populare, credincioase idealurilor revoluției de la 1848, au fost cuprinse de ură împotriva dinastiei prusace. Frămîntările antimonarhice ale maselor populare, se relevă în lucrare, au crescut în intensitate o dată cu dezvoltarea și creșterea rolului clasei muncitoare în societate.

Crearea Partidului Comunist din România a deschis o nouă etapă, calitativ-superioară, în lupta maselor populare în frunte cu proletariatul, împotriva regimului burghezo-moșieresc și a monarhiei, ca exponent principal al acestui regim.

Un loc însemnat este rezervat activității P.C.R., în fruntea maselor populare, împotriva politicii trădătoare a monarhiei și claselor exploatare; P.C.R. a dezvoltat în permanență esența reacționară, anti-populară și antinațională a monarhiei și a luptat hotărât împotriva pregătirilor de război antisovietic. În ciuda condițiilor de prigoană și teroare, P.C.R. a militat pentru crearea unui larg front antifascist, care să bareze calea fascismului în țara noastră. În timpul dictaturii militare-fasciste și al războiului criminal antisovietic, P.C.R. a reușit să realizeze o largă coaliție a forțelor nefasciste, organizând și conducând insurecția armată antifascistă.

După 23 August 1944, arată autorii, monarhia, grupind în jurul ei toate forțele reacționare, a încercat prin toate mijloacele să împiedice înfăptuirea transformă-

rilor revoluționare, democratice cerute de popor. Masele populare au zdrobit însă manevrele reacțiunii grupate în jurul regelui, au dezvoltat prin lupte cuceririle revoluționare și au creat condițiile care au permis, la 30 decembrie 1947, lichidarea din viața politică a țării a instituției anacronice, monarhia.

Instaurarea Republicii Populare Române a constituit unul dintre cele mai importante momente ale luptei oamenilor muncii, sub conducerea partidului comunist, pentru transformarea revoluționară a României, a marcat încheierea etapei strategice de desăvârșire a revoluției burghezo-democratice și trecerea la o nouă etapă istorică — a înfăptuirii sarcinilor revoluției socialiste.

GH. NEACȘU

„FAPTE DIN BERLINUL OCCIDENTAL”

Editura politică, 1962, 224 pag.

Lucrarea de față, întocmită pe baza unui număr mare de documente, puse la dispoziție de organele securității de stat din Republica Democrată Germană, Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Ungară, Republica Populară Polonă, Republica Populară Română.

mină, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Socialistă Cehoslovacă, scoate în evidență deosebit de convingător faptul că marile puteri imperialiste au transformat Berlinul occidental într-un „oraș de front” al războiului rece, într-o bază de spionaj și diversivune a imperialismului internațional.

În concepția strategică a puterilor occidentale, un rol important îl joacă crearea așa-numitei armate secrete de invazie a războiului rece, formată — așa după cum sublinia un ziar vest-berlinez — „din spioni, agenți și organizatori, sabotori, propagandiști și agitatori” (pag. 32). Pentru activitatea criminală desfășurată de cele peste 90 de oficii și servicii de spionaj ale

S.U.A., Marii Britanii, Franței și Republicii Federale Germane, cu sediul în Berlinul occidental, se cheltuiesc sume fabuloase, puse cu generozitate la dispoziție de forțele reacționare ale acestor țări. În scopul recrutării cadrelor necesare, serviciile de spionaj imperialiste folosesc cele mai diverse metode, începând cu mituirea și terminând cu constrângerea și șantajul. În cadrul acestei operații, asemuită în mod plastic în lucrare cu o adevărată „vinătoare de capete”, serviciile de spionaj își îndreaptă atenția cu predilecție asupra elementelor ostile R.D.G. și celorlalte state socialiste, reacționari și fasciști notorii, foști S.S.-iști, infractori de drept comun, foști politicieni burghezi și transfugi politici. După instruirea prealabilă, în cadrul unor școli speciale, aceste elemente decasate, lipsite de orice credit moral sînt infiltrate din Berlinul occidental în R.D.G. și celelalte state ale lagărului socialist. În carte sînt descrise pe larg nenumărate forme și metode de spionaj economic și mai ales militar, îndreptat împotriva statelor socialiste. Tunelul lung de peste 300 de metri, descoperit în anul 1956, care a fost săpat de serviciile de spionaj ale S.U.A. din Berlinul occidental, în scopul interceptării convorbirilor telefonice ale guvernului R.D.G. și Comandamentului trupelor sovietice, constituie, așa după cum subliniază lucrarea, un adevărat

simbol al Berlinului occidental, adevărata rațiune de existență a unui regim de ocupație perimat, de care continuă să se cramponeze imperialismul nord-american și din celelalte state occidentale.

Pe de altă parte, serviciile de spionaj ale puterilor occidentale folosesc poziția geografică avantajoasă a Berlinului occidental, situat în centrul teritoriului suveran al R.D.G., drept bază pentru organizarea de acțiuni diversioniste, desfășurând de acolo, prin intermediul numeroaselor posturi de radio, o deșănțată campanie de calomnii, pentru a discredita orînduirea socialistă din U.R.S.S. și țările de democrație populară. Numeroasele fotografii, precum și depozitiile unor aventurieri, agenți venali și teroriști de rînd, făcuți inofensivi pe teritoriile statelor socialiste, reproduse în lucrare, scot în evidență metodele și instrucțiunile precise date de organizațiile de spionaj acestor elemente criminale: de a ataca ambasadatele țărilor socialiste din străinătate, de a dezorganiza producția aruncînd în aer uzine, baraje, viaducte, poduri și alte numeroase acte de sabotaj menite să submineze potențialul economic și să slăbească capacitatea de apărare a statelor socialiste în eventualitatea agresiunii militare deschise plănuită de blocul agresiv al statelor imperialiste.

Printre numeroasele atentate și acțiuni diversioniste săvîrșite de diverși spioni ai ofițierilor de spionaj din Berlinul occidental, este menționat în lucrare și atacul criminal, săvîrșit în februarie 1955, asupra Legației Republicii Populare Romîne de la Berna, cînd a fost ucis mișelește colaboratorul legației Aurel Șețu. Atentatul a fost pus la cale de serviciul de spionaj al S.U.A. din Berlinul occidental, prin intermediul transfugului Oliviu Beldeanu, spion și criminal de rînd, făcut apoi inofensiv (1958) pe teritoriul Berlinului democrat, unde, din însărcinarea aceluiasi serviciu de spionaj, urma să comită un atac terorist asupra Ambasadei Republicii Populare Romîne din R.D.G.

Cele mai mari prejudicii economice generate de situația anormală existentă în Berlinul occidental le-a avut de suportat Republica Democrată Germană, împotriva căreia autoritățile din Berlinul occidental, și în special din Germania occidentală, au organizat un adevărat război economic de mare anvergură. Numeroase date și tabele statistice cuprinse în cel de-al doi-

lea capitol al lucrării, care se ocupă de această problemă, dovedesc că organizații acestui război economic au încercat sistematic să frîneze dezvoltarea economică a R.D.G., folosind cele mai diverse metode și căi: speculații valutare pe baza unui curs de schimb stabilit în mod arbitrar, perturbarea circulației monetare și a mărfurilor în R.D.G., contrabandă cu tot soiul de mărfuri, sustragerea din R.D.G., prin șantaj și înșelăciune, a unor forțe de muncă calificate ș.a.m.d. După calculele aproximative, redată în paginile lucrării, această situație a pricinuit anual economiei naționale a Republicii Democrate Germane daune de peste 3,5 miliarde de mărci.

O însemnată parte din lucrare se ocupă de problema transformării Berlinului occidental într-un avanpost al revanșismului și militarismului agresiv, îndreptat împotriva țărilor socialiste, îndeosebi contra Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste Cehoslovace, Republicii Democrate Germane și Uniunii Sovietice. Puterile imperialiste din Occident, și mai ales guvernul Republicii Federale Germane, au sprijinit direct, moral și material, crearea și activitatea, în Berlinul occidental, a unei vaste rețele de organizații revanșarde și militariste. În afară de așa-numitele „asociații de compatrioți”, în Berlinul occidental există peste 50 de alte organizații militariste: „Uniunea soldaților germani”, „Comunitatea pentru prosperitatea ofițerilor”, „Federația combatanților — Căștile de oțel”, „Uniunea tradițională a unităților de tancuri Germania mare”, „Cercul forțelor aeriene”, „Asociația pentru ajutorul reciproc al soldaților din fostele trupe S.S.” și alte numeroase asemenea organizații revanșarde, conduse de foști ofițeri hitleriști. Activitatea și programul politic al acestor organizații concordă cu politica revanșardă a guvernului de la Bonn, care revendică oficial restabilirea granițelor Germaniei hitleriste din 1937. Multe dintre aceste asociații, dintre care unele funcționează în Berlinul occidental ca oficii ale unor organizații similare existente în R.F.G., cer cucerirea prin forță a unor teritorii care n-au făcut parte niciodată din componența statului german.

Activitatea criminală desfășurată de oficiile occidentale de spionaj, de numeroasele bande de huligani și teroriști din Berlinul occidental a cunoscut o amploare deosebită în urma măsurilor de pază luate

în august 1961 de către guvernul R.D.G. Instigarea, însoțită de asasinat, explozii și alte crime, a căpătat încuviințarea deplină a guvernanților de la Bonn. Acest lucru a fost pe deplin confirmat cu ocazia numeroaselor vizite de încurajare făcute de oficialitățile vest-germane în Berlinul occidental.

Citind cartea „Fapte din Berlinul occidental”, nu poți să nu ajungi la convingerea că în acest oraș s-a creat o situație anormală și primejdioasă și că normalizarea ei este imperios necesară pentru însă-nătoșirea atmosferei politice în Europa centrală și salvagardarea păcii în lumea întreagă.

O. MATICHESCU

„STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE”

Vol. IV, Editura științifică, 1962, 440 pag.

În Editura științifică a apărut volumul IV de „Studii și articole de istorie”, publicație editată de Societatea de științe istorice și filologice, ce reunește o serie de studii și articole cu o tematică variată, în care sint abordate unele probleme de istorie

pe plan general și, în special, pe plan local.

Majoritatea articolelor cuprinse în volumul pe care îl prezentăm tratează probleme privind perioada modernă și contemporană a istoriei patriei noastre *

*

Un grup de articole incluse în culegere, cum sint: „Situația agrară a țără-

* În afară de articolele ce tratează probleme de istorie modernă și contemporană care fac obiectul prezentării noastre, în volum mai sint incluse următoarele articole: Acad. P. Constantinescu-Iași: „Problemele de bază ale Tratatului de istorie a României”; M. Adăniloale și Elvira Preda: „Munca de cercetare în domeniul istoriei locale”; Bako Géza: „Contribuții la problema originii ciganilor”; Radu Geoglovan: „O „tocmeală” a lui Matei Basarab privitoare la scutirea țirgo-viștenilor de unele dări pentru vin”; Corneliu Cimpeanu: „Date noi în legătură cu răscoala țărănească din Transilvania din anul 1784”; Constantin Șerban: „Noi contribuții la istoria luptei țirgoveților și orașenilor moldoveni împotriva asupririi feudale în sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea”; Sergiu Columbeanu: „O condică de socoteli dintre anii 1804—1839”; Al. Bărbat: „Fabrica de hirtie de la Zărnești (1852—1872)”; Ștefan Dragomir: „Contribuții privind dezvoltarea comerțului botoșănean din secolul al XVI-lea pînă la 1900”; Eliza Bichman: „Educația ateist-științifică în cadrul predării istoriei în școală”.

nimii dependente din Transilvania în 1848”, de Liviu Patachi; „Contribuții la cunoașterea frământărilor țărănești din Moldova în preajma și în timpul anului revoluționar 1848—1849. Strămutarea locuitorilor”, de Gh. Platon și „Aspecte din timpul revoluției din 1848 în regiunea Ploiești”, de N. I. Simache și I. G. Burtoiu, înfățișează tabloul situației revoluționare create în țara noastră în preajma anului 1848, ca urmare a contradicțiilor de clasă dintre masele populare, avînd în frunte o seamă de intelectuali legați de popor, și clasele privilegiate.

Date interesante despre rezistența îndirjită a țărănimii din Transilvania împotriva exploatării după 1848 se găsesc în articolul lui Eugen Glück „Despre lupta anti-habsburgică și anti-feudală a țărănilor din părțile arădene în anii 1849—1853”. Masele populare, se arată în articol, se ridicau nu numai în apărarea cuceririlor revoluționare amenințate, ci și împotriva asupririi naționale. În acest sens, în comitatul Arad, ca și în întreaga Transilvanie, unde țărănimea romînă suporta din partea clasei stăpînitoare un jug dublu — social și național —, lupta împotriva samavolniciei și a represaliilor autorităților habsburgice îmbrăca și aspectul național pentru drepturi administrative, școlare și bisericești.

După revoluția din 1848—1849, și mai ales în urma pactului dualist din 1867, în Transilvania s-a intensificat procesul de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție capitaliste. Paralel cu creșterea producției de fabrică, în Transilvania a apărut pe scena istoriei proletariatul industrial, care, pe măsura dezvoltării capitalismului, a devenit tot mai numeros și mai omogen. Condițiile grele de muncă, lipsa legislației muncitorești, a oricăror preocupări de ocrotire a sănătății muncitorilor, lipsa de drepturi și libertăți politice au dus în mod necesar la

apariția unei mișcări muncitorești din ce în ce mai puternice, mai organizate.

O imagine a înfiripării și dezvoltării mișcării muncitorești din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea se desprinde din articolele „Începuturile mișcării muncitorești la Sibiu”, de Carol Göllner, și „Influența ideilor Internaționalei I și a II-a asupra mișcării muncitorești din Transilvania”, de Elena Gheran.

În prima fază a luptei de clasă, se arată în articolul lui Carol Göllner, acțiunile muncitorimii din Sibiu erau spontane și izolate, ele fiind îndreptate împotriva abuzului diverșilor patroni și nu împotriva sistemului capitalist de exploatare. Dar, deși muncitorii din Sibiu nu deveniseră conștienți de rolul lor, se observă încă din această fază tendința spre unitatea de acțiune a muncitorilor români, maghiari, germani împotriva dușmanului comun — burghezia exploatare.

După anul 1867, mișcarea muncitorească din Transilvania s-a dezvoltat sub influența Internaționalei I, iar mai târziu a Internaționalei a II-a, care au contribuit la formarea și consolidarea conștiinței de clasă a proletariatului. În articolul său, Elena Gheran descrie ajutorul acordat de Internaționalele I și a II-a mișcării muncitorești din Transilvania în combaterea și lichidarea curentelor oportuniste, în special a curentului lassalleian, care frînau dezvoltarea mișcării revoluționare.

În Transilvania, arată autoarea, au început să se răspândească ideile marxiste prin difuzarea unor lucrări ale lui K. Marx și F. Engels, ca: „Manifestul Partidului Comunist”, „Muncă salariată și capital”, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, „Statutul Internaționalei I”, „Procesul comuniștilor de la Colonia” și altele.

Activitatea politică și organizatorică desfășurată de muncitorii din Transilvania s-a concretizat în crearea organizațiilor locale ale Partidului General Muncitoresc, înființat în 1880, și mai târziu a organizațiilor Partidului Social-Democrat (1890), care au constituit trepte importante în realizarea unirii socialismului științific cu mișcarea muncitorească.

Înrăutățirea situației materiale a proletariatului și a țărănimii, ca urmare a exploatării capitaliste și a participării României la primul război mondial, a creat condiții pentru intensificarea luptei revoluționare a maselor. În acest sens, articolul „Unele acțiuni revoluționare în regiunea Bacău în perioada februarie-octombrie 1917”, de D. Zaharia, vine să

ilustreze situația dezastruoasă din această parte a țării, unde la vechile silnicii și nedreptăți se adăugau nenorocirile aduse de participarea la război — ravagiile făcute de tifosul exantematic, lipsa de hrană, îmbrăcăminte și locuințe etc.

Acțiunile revoluționare care au cuprins aproape întreg teritoriul regiunii Bacău, arată autorul, deși s-au manifestat spontan și diferit în ceea ce privește gradul de intensitate, fiind mai puternice în orașele Bacău și Roman, au demonstrat forța revoluționară a maselor populare.

Articolul „Ideile leninismului — far călăuzitor în lupta pentru crearea Partidului Comunist din România”, de T. Georgescu și V. Liveanu, tratează lupta aripii de stînga din partidul socialist pentru victoria leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră și crearea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare.

O etapă hotărîtoare în clarificarea ideologică și politică, care a cuprins atît partidul socialist, cît și syndicatele — se relevă în articol —, a fost deschisă o dată cu ridicarea la luptă a proletariatului din România în timpul grevei generale din 1920. Aripa de stînga din mișcarea muncitorească din țara noastră, subliniază autorii, și-a intensificat lupta împotriva reformiștilor, astfel că în primele luni ale anului 1921 conducerea majorității secțiilor locale ale partidului socialist și syndicateelor se afla în minile elementelor revoluționare. În aceste condiții grupurile comuniste și-au intensificat activitatea de pregătire a congresului de constituire a partidului comunist.

Perioada care a urmat crizei economice din anii 1929—1933 se caracterizează și în România prin ofensiva tot mai deschisă a forțelor reacționare spre fascizarea țării și pregătirea războiului antisovietic.

Două dintre articolele cuprinse în volumul de față: „Greva muncitorilor lemnari de la fabrica de mobilă «Székely și Réti» din Tg. Mureș (iunie-iulie 1934)”, de V. Ștefănescu și M. Turzai, și „Din lupta muncitorimii timișorene în perioada fascizării țării: greva de la Fabrica «Standard» (1936)”, de Iuliu Gerő, se ocupă de unele acțiuni greviste desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, în anii fascizării țării împotriva ofensivei patronale. Greva de la „Székely și Réti”, se arată în articolul sus-amintit, declarată de muncitorii lemnari la 24 iunie 1934, cu scopul de a impune un nou contract colectiv, care să ofere condiții mai bune de lucru pentru lemnari, a fost sprijinită moral și mate-

rial de ceilalți muncitori din localitate și din alte orașe din țară. În fața luptei per-severente a muncitorilor, patronii fabricii au fost nevoiți să cedeze și, la 27 iulie 1934, a fost semnat noul contract colec-tiv de muncă, prin care erau create lem-narilor condiții de muncă și de viață mai bune.

În ceea ce privește greva de la Fa-brica de ciorapi „Standard” din Timi-șoara, care a izbucnit la 28 februarie 1936, în urma refuzului direcțiunii fa-bricii de a satisface revendicările mun-citoarelor privind majorarea salariilor, și care a durat 80 de zile, autorul arată că ea s-a încheiat, la 17 mai, prin victoria parțială a muncitoarelor. Grevistele de la „Standard”, relevă autorul, nu au reu-șit să-și impună în întregime punctul de vedere, deoarece lupta lor a fost trădată de liderii sindicali oportuniști, care, la început, s-au erijat în apărători ai cauzei muncitoarelor, dar după declararea gre-vei au trădat lupta acestora.

Grevele lemnarilor de la „Székely și Réti” din 1934 și a muncitoarelor de la „Standard” — Timișoara din 1936, au constituit exemple de folosire eficace a formelor de organizare a frontului unic de jos al muncitorilor organizați și neor-ganizați, de naționalități și convingeri politice diferite, peste capul liderilor sin-dicali oportuniști.

În articolul „Aspecte privind situația muncitorilor industriali din Mediaș între anii 1921—1943”, de N. Drăgan sînt pre-zentate condițiile grele de trai ale mun-citorilor din acest oraș și unele acțiuni de luptă ale acestora împotriva exploa-tării capitaliste. Ca urmare a intensifi-cării exploatarei și a pauperizării mase-lor, muncitorii din Mediaș, sub conduce-rea comunistilor, au trecut la luptă hotă-rită împotriva patronilor, organizînd ma-nifestații, declarînd greve pentru satisfa-cerea revendicărilor proprii sau de soli-daritate cu muncitorii din alte orașe. Din-tre acțiunile desfășurate de muncitorii din Mediaș, autorul subliniază ca fiind mai importante greva de la „Vitrometan” din 7 iulie 1936, care s-a transformat în grevă generală pe întreg orașul, și greva din februarie 1943 de la fabrica „Wes-tern”, care, deși desfășurată în condițiile de cruntă teroare polițienească ale dicta-turii militare-fasciste, s-a terminat cu victoria greviștilor.

Lupta dusă de clasa muncitoare, în alianță cu forțele progresiste din țară, sub conducerea partidului comunist, împo-triva politicii de subordonare a țării in-

tereselor Germaniei hitleriste a făcut ca în vara anului 1940 regimul de dictatură regală să intre într-o criză acută, fenomen analizat pe larg de Eliza Campus în articolul „Criza politică a dictaturii re-gale (1940)”.

La chemarea partidului comunist, sub-liniază autoarea, masele populare de la orașe și sate și-au intensificat lupta pen-tru doborîrea dictaturii regale și menți-nerea independenței naționale. Frămîntă-rile populare, se arată în articol, au crescut vertiginos în luna august, devenind deosebit de dirze; la Cluj, Brașov, Timișoara, București, Arad, Valea Mu-reșului, Baia Mare și în restul țării adu-nările populare luau forme impresio-nante.

Manifestațiile puternice ale maselor populare din România, care demonstreu că regimul de dictatură al lui Carol al II-lea se dovedea incapabil de a se mai opune mișcării revoluționare și demo-cratice din țară, au îngrijorat în mod deosebit forțele reacționare interne și ex-terne, care au trecut la instaurarea dic-taturii militare — fasciste, aducînd la conducere pe generalul Ion Antonescu și Garda de Fier.

În lupta dusă de masele populare, con-duse de partid, începea o nouă etapă, în care lupta pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste se împletea strîns cu lupta împotriva criminalului război anti-sovietic. Această luptă avea să se încheie prin insurecția armată victorioasă din August 1944, care a marcat începutul re-voluției populare în țara noastră.

O problemă interesantă prin ineditul ei este abordată de Ileana Petrescu în articolul: „Date comparative privind dezvoltarea învățămîntului în regiunea Oltenia înainte și după 23 August 1944”.

Articolul oferă cititorului două ta-blouri fundamental opuse, care ilustrează realitatea existentă în dezvoltarea învă-țămîntului înainte și după 23 August 1944. Autoarea arată că dacă în 1938 în Olte-nia existau 800 000 de analfabeți la o populație de 1 457 281 de locuitori, în 1956/1957, ca urmare a muncii desfășu-rate de cadrele didactice, sub îndruma-rea și conducerea organizațiilor de partid din regiune, au mai rămas doar 6 390 de analfabeți, pentru ca în scurt timp după această dată analfabetismul să fie lichi-dat complet.

Pe baza datelor din anuarul statistic al regiunii Oltenia, articolul scoate în evi-dență reorganizarea și lărgirea învățămîntului de toate gradele după 23 August 1944 prin asigurarea școlilor cu cadre didactice cu o înaltă calificare, extinde-

rea învățămîntului profesional și tehnic, acordarea de burse și schimbarea radicală a conținutului învățămîntului prin strînsa lui legare de practică. În vederea satisfacerii cerințelor crescînde ale dezvoltării economiei și ale vieții social-culturale, în regiunea Oltenia, la Craiova, au luat ființă încă în 1948—1949 instituții de învățămînt superior.

Cu toate că cea mai mare parte a articolelor cuprinse în culegere dezbate o serie de probleme particulare, locale, autorii încearcă și reușesc în bună măsură să integreze subiectul în procesul ge-

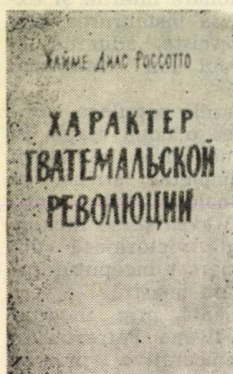
neral al istoriei țării. Articolele sînt prezentate într-o formă atractivă, majoritatea dintre ele utilizînd, prin bogatul aparat științific, arhivele locale. În acest fel, culegerea de față reușește să valorifice un variat material arhivistice local.

Alături de celelalte trei volume apărute, volumul IV de „Studii și articole de istorie”, antrenînd în munca de cercetare un număr însemnat de specialiști din diverse regiuni ale țării, aduce o contribuție la cunoașterea aspectelor locale ale istoriei patriei noastre.

C. BOTORAN, A. SIMION

JAIME DIAZ ROZZOTTO : „CARACTERUL REVOLUȚIEI GUATEMALEZE”

Editura pentru literatură străină, Moscova, 1962, 352 pag.

Revoluția anti-feudală și anti-imperialistă din Guatemala a fost una dintre scînteile care au aprins marea luptă revoluționară din America Latină, luminînd calea eliberării sociale și naționale a popoarelor acestui continent.

Situndu-se împotriva aspirațiilor revoluționare ale poporului guatemalez, forțele unite ale reacțiunii interne, cu sprijinul imperialismului nord-american, au reușit, în anul 1954, să înlăture pe cale armată regimul democratic ales de popor, în urma revoluției din octombrie 1944, instaurînd în țară un regim despotice singeros.

J. D. Rozzotto, autorul lucrării: „Caracterul revoluției guatemaleze”, pornește de la teza că adevăratele revoluții de eliberare națională și socială au sorți de izbîndă numai atunci cînd se desfășoară nemijlocit sub conducerea clasei muncitoare și a partidului său de avangardă. Pornind de aici, autorul analizează în lumina marxism-leninismului revoluția burghezodemocratică guatemaleză din anul 1944, fapt remarcat și în prefața făcută lucrării de către E. Villatoro, care subliniază că au-

torul a abordat curajos problema revoluției și s-a străduit s-o prezinte în mod obiectiv, polemizînd competent cu ideologia burghezi falsificatori ai istoriei poporului guatemalez.

În primul capitol al lucrării, autorul analizează rădăcinile istorice, cauzele interne și externe ale revoluției din 20 octombrie 1944, pornind din momentul eliberării Guatemalei de sub jugul spaniol. Demascînd falsul patriotism burghez, Rozzotto subliniază că declararea independenței țării, în anul 1821, a fost un act formal, realizat de „sus în jos” de către coaliția burghezomoșierească. Independența nu a schimbat nimic din structura economică și socială a Guatemalei, deoarece la putere a rămas tot oligarhia reacționară, care s-a opus tuturor transformărilor democratice revendicate de masele populare. În cei 123 de ani de „independență”, pînă la revoluția din 1944, istoria Guatemalei s-a caracterizat printr-o continuă stagnare economică și instabilitate politică accentuată. În acest răstimp, țara a căzut treptat sub dominația economică și politică a monopolurilor nord-americane.

Avalanșa loviturilor de stat — intitulată pompos „revoluții” — și succesiunea alternativă la conducere a dictatorilor liberali ori conservatori ca: Galvez, Morazan, Carrera, Barrios, Barillas, Cabrera, Ubico și alții, au transformat Guatemala într-o arenă a necurmatelor lupte pentru putere. Reformele ciuntite aplicate de unele guverne liberale (Barrios) au purtat pecetea

limitei de clasă a autorilor lor și nu au adus nici un fel de îmbunătățiri maselor populare. Poporul guatemalez era crîncen exploatat de clasele dominante interne și de monopolurile nord-americane, care au acaparat principalele bogății ale țării: banane, cafea, porumb, căile ferate, maritimă, energie electrică ș.a.m.d.

În preajma anului 1944, procesul înfeudării Guatemalei a atins punctul culminant, prin pierderea independenței politice, în timpul guvernării fasciste a marionetei nord-americane Ubico. Ca urmare a acestei situații, s-au ascuțit contradicțiile profunde din sinul societății guatemaleze, în țară s-a produs o mișcare opoziționistă de mari proporții, care s-a afirmat treptat, pe măsura creșterii avântului luptei revoluționare a maselor populare. „Criza virfurilor” și creșterea combativității maselor populare au dus la crearea unei situații revoluționare care s-a transformat în revoluție. În lucrare, autorul distinge două faze ale revoluției, fapt care reflectă deosebiri esențiale dintre caracterul reformelor întreprinse de cei doi președinți democrați: Arevalo (1944—1950) și Arbenz (1950—1954). Autorul apreciază că măsurile cu caracter burghezo-democratic luate de Arevalo și Arbenz au stimulat dezvoltarea mișcării revoluționar-democratice țărănești și a mișcării muncitorești. Reforma agrară aplicată de Arbenz a ameliorat situația țărănimii și a fost un pas îndrăzneț pe calea transformării democratice a Guatemalei. Rozzotto condamnă pe conducătorii burhezi, care, temindu-se de creșterea influenței partidului marxist din Guatemala, l-au menținut în ilegalitate. Acordînd importanța cuvenită clasei muncitoare și partidului ei marxist-leninist, autorul analizează în mod științific procesul dezvoltării și creșterii conștiinței politice a clasei muncitoare. Un mare rol în această direcție l-au jucat sindicatele libere, care au militat pentru unitatea de acțiune a proletariatului. Reliefind rolul determinant al clasei muncitoare în lupta pentru democrație și progres, autorul concludă că

crearea Partidului Muncii din Guatemala a reprezentat punctul culminant al dezvoltării conștiinței politice a clasei muncitoare guatemaleze.

În capitolele cinci și șase sînt redată principalele aspecte ale luptei țărănimii pentru reforma agrară, împotriva marilor moșieri. Țărănimea guatemaleză, sufocată de rînduiriile feudale, a primit cu mare bucurie reforma agrară efectuată de guvernul Arbenz, trecînd la ocuparea pămîntului moșieresc în toată țara. Uniți în „Confederația generală a țăranilor din Guatemala” și sprijiniți de clasa muncitoare, țăranii au zădărnicit manevrele moșierimii reacționare și au reușit să asigure aplicarea reformei agrare în majoritatea regiunilor. În încheierea acestor capitole, autorul subliniază că reforma agrară burghezo-democratică a fost incompletă, ea nu a lichidat marile proprietăți funciare datorită sabotării de către elementele reacțiunii interne și slăbiciunii guvernului Arbenz. Acest lucru a constituit una din părțile slabe ale revoluției, subliniază autorul lucrării. În aceste capitole sînt analizate, de asemenea, situația burheziei naționale guatemaleze, poziția sa față de imperialismul agresiv yankeu, agravarea luptei interne, care au dus la căderea guvernului Arbenz, provocată de agresiunea mercenarilor lui C. Armas, unealta reacțiunii interne și a monopolurilor nord-americane. Ultimul capitol cuprinde concluzii succinte privind caracterul revoluției guatemaleze, perspectivele și șansele ei de izbîndă în noile condiții create de uriașul avînt al luptei de eliberare națională din America Latină.

Cartea lui J. D. Rozzotto : „Caracterul revoluției guatemaleze” constituie o prezentare veridică a unei perioade deosebit de importante din istoria poporului guatemalez. Scrisă pe baza unui bogat material faptic, de pe pozițiile partinității comuniste, ea este interesantă și utilă pentru un cerc larg de cititori, preocupați de evenimentele revoluționare de pe continentul sud-american.

V. SÎRBU

Al IV-lea Congres al F. I. R.

Între 13 și 16 decembrie 1962 a avut loc la Varșovia cel de al IV-lea Congres al Federației internaționale a luptătorilor din Rezistență (F.I.R.). La congres au participat 149 de delegați, reprezentând 39 de asociații din 22 de țări afiliate la F.I.R., precum și 52 de observatori și invitați.

Printre participanții la congres se aflau: *profesorul Ettore Tibaldi*, președintele F.I.R.; *Jean Toujas*, secretar general al F.I.R.; *Dedi Veli*, Albania; *pastorul Erwin Kock*, Austria; *Marguerite Billiet*, Belgia; *Veselin Gheorghiev*, Bulgaria; *Iosef Husek*, Cehoslovacia; *general Iohansen Sven Wagner*, Danemarca; *Albert Forcinal*, Franța; *Herman Matern*, Republica Democrată Germană; *doctor Iosef Rossaint*, Republica Federală Germană; *general Mihos Dimos*, Grecia; *Adolf Berman*, Israel; *Umberto Terracini*, Italia; *Antoine Schroeder*, Luxemburg; *Sigurt Mortensen*, Norvegia; *Jan Brasser*, Olanda; *Janusz Zarzycki*, Polonia; *Florian Garcia Velasco*, Spania; *mareșal Simeon Timoșenko*, Uniunea Sovietică; *Istvan Gabor*, Ungaria și alți participanți la lupta de Rezistență din estul și vestul Europei.

Din Republica Populară Română a participat o delegație alcătuită din tovarășii: *Ion Popescu-Pufuri* și *profesor Vlădescu-Răcoasa*.

În palatul Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Polone, unde s-au desfășurat lucrările congresului, au fost organizate trei expoziții: una cuprinzând cărți privitoare la istoria Rezistenței, o expoziție de afișe, iar alta cu fotografii redând atrocitățile săvârșite de naziști și lupta de Rezistență desfășurată de antifasciști din diferite țări.

O relatare a lucrărilor congresului de la Varșovia, extrase din cuvântările delegaților, precum și rezoluțiile adoptate de congres, au fost publicate în numărul special, 1/1963, al revistei „*Resistence unie*”.

În perioada care a trecut de la cel de-al

II-lea congres (martie 1959), Federația internațională a luptătorilor din Rezistență, prin activitatea depusă, a adus o contribuție valoroasă la lupta pentru apărarea și întărirea păcii, înțelegerea între popoare și rezolvarea pe calea tratativilor a problemelor litigioase.

Pe această linie se înscriu numeroase inițiative ale biroului F.I.R., mesaje, saluturi adresate unor conferințe și foruri internaționale în legătură cu o serie de probleme vitale ale contemporaneității, ca necesitatea semnării tratatului de pace de către marile puteri, dezarmarea generală și totală sub control internațional efectiv, încetarea experiențelor cu arma nucleară etc.

F.I.R. a organizat împotriva renașterii militarismului în Germania Federală numeroase manifestări de protest în orașe de frontieră ca: Liège, Strasbourg, Innsbruck, Udine, precum și în alte localități din Belgia, Franța, Italia, Luxemburg, R.F.G., Olanda, Polonia, R.D.G., Cehoslovacia. F.I.R. a organizat, de asemenea, puternice campanii împotriva manifestațiilor militariste ale foștilor SS, reușind să împiedice multe dintre ele. Datorită acțiunilor organizate de Asociația din R.F.G. a F.I.R. s-a obținut demisia lui Oberländer din funcția de ministru, destituirea procurorului general Frenkel, pedeapsa capitală pentru Eichmann, cerându-se, totodată, și pedepsirea complicilor acestuia în frunte cu Globke.

F.I.R. și asociațiile sale naționale au desfășurat o activitate continuă pentru apărarea istoriei Rezistenței de falsificări și îmbunătățirea predării ei în școli. În această direcție F.I.R. a obținut succese importante prin organizarea, în noiembrie 1959, a conferinței de la Florența, având ca temă: „Rezistența și noile generații” și a celei de la Varșovia, din aprilie 1962, pe tema: „Caracterul național și internațional

nal al mișcării de rezistență în timpul celui de-al doilea război mondial”.

La discuții au participat un mare număr de delegați, care, în cuvântul lor, au demască ororile și crimele săvârșite de hitleriști în timpul celui de-al doilea război mondial, au arătat pericolul pe care-l prezintă renașterea fascismului într-o serie de țări capitaliste, a militarismului vest-german, care amenință din nou pacea și securitatea omenirii. Din cuvântul unor delegați s-a desprins cu putere necesitatea ca noile generații să fie educate în spiritul idealurilor Rezistenței, ca tinerii de azi, care n-au cunoscut ororile celui de-al doilea război mondial, să cunoască lupta uriașă dusă de patrioții de pretutindeni împotriva fascismului pentru restabilirea păcii, recucerirea libertății, a independenței naționale și demnității umane.

Acestei probleme i-a fost consacrat și cuvântul delegatului țării noastre, Ion Popescu-Pufuri, care a arătat că în Germania Federală și alte țări occidentale, forțele agresive folosesc, în scopul pervertirii conștiinței tineretului, diferite mijloace, ca: filme, cărți, emisiuni de radio și de televiziune care se întrec în a insufla tineretului o educație militaristă, agresivă și a-l atrage în mrejele organizațiilor fasciste. Subliniind că istoria Rezistenței cuprinde pilde de eroism înălțător de care au dat dovadă luptătorii antifasciști, vorbitorul a arătat că educarea tinerei generații în spiritul cunoașterii tradițiilor Rezistenței trebuie să capete o amploare sporită, făcând propunerea ca F.I.R. să hotărască elaborarea unui plan care să cuprindă multiple și variate forme, cu ajutorul cărora, prin scris și viu grai, să se îmbunătățească propagarea în rândurile tineretului a istoriei glorioase a Rezistenței.

Congresul a adoptat rezoluția generală și o serie de moțiuni și rezoluții în legătură cu diferite probleme cum sînt: Rezoluția privind procesul V.V.N. (Asociația luptătorilor și a victimelor nazismului din R.F.G.), amenințată cu desființarea, moțiunea privind dreptul la despăgubiri în R.F.G. pentru victimele nazismului și pentru urmașii acestora, moțiunea comisiei medicale și altele.

Rezoluția asupra muncii culturale, prevede publicarea unei cronici care să cuprindă cele mai importante fapte privind Rezistența în Europa, ținerea în 1963 sau 1964 a unei conferințe internaționale privind predarea istoriei Rezistenței etc.; de asemenea, rezoluția prevede ca biroul F.I.R. să se adreseze U.N.E.S.C.O. cu propunerea de a organiza o expoziție voluntă, cuprinzînd desene, picturi, sculpturi care să înfățișeze scene din lupta popoarelor împotriva fascismului etc.

Congresul a adresat un apel către opinia publică mondială în care se spune că delegații reuniți la Varșovia, credincioși memoriei eroilor luptei pentru independență, pentru libertate și pace, credincioși memoriei milioane de oameni exterminați în lagărele morții, cheamă pe toți bărbații și femeile care au trăit grozăviile celui de-al doilea război mondial, cu ororile și distrugerile sale, precum și generația care n-a trecut prin aceste încercări să se ridice în apărarea păcii și civilizației.

Congresul a adresat, de asemenea, un apel vechilor luptători al căror ideal de pace s-a făurit pe cimpurile de luptă în timpul celor două războaie mondiale, în care se arată că acești luptători, ca și organizațiile lor, au datoriat de a-și aduce contribuția și de a-și pune autoritatea morală în slujba înțelegerii reciproce între popoare și națiuni.

Congresul a ales organele de conducere ale F.I.R. — Consiliul general și Biroul — din care fac parte numeroși luptători din Rezistență, reprezentînd asociațiile naționale ale luptătorilor antifasciști afiliate la F.I.R.

Al IV-lea Congres al F.I.R. a demonstrat încă o dată vitalitatea acestei organizații internaționale care înmănușează în rândurile sale foști luptători din Rezistență, aparținînd diferitelor țări și care, în condițiile de azi, își unesc tot mai mult forțele în lupta pentru apărarea păcii și democrației, a independenței naționale a popoarelor, pentru ca niciodată să nu se mai repete ororile pe care omenirea le-a trăit în timpul celui de-al doilea război mondial.

U.N.E.S.C.O. 1961

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление товарища Киву, Стойка на торжественном собрании, посвященном 30-летию героических боев рабочих-железнодорожников и нефтяников в феврале 1933 года.....	3
--	---

СТАТЬИ

Г. ИОНИЦЭ, М.К. СТЭНЕСКУ, М. КОВАЧ: Действия солидарности рабочих масс Румынии с героическими боями рабочих-железнодорожников и нефтяников в январе-феврале 1933 года.....	19
А. ДЕАК, Г. МАТЕЙ: Международное движение солидарности с героическими боями железнодорожников и нефтяников в 1933 году....	35
Г. ЦУЦУЙ, В.Г. ИОНЕСКУ: Создание Румынской рабочей партии, полная и окончательная победа ленинизма в рабочем движении Румынии	51
* * * Разгром группы армий «Южная Украина». Изгнание фашистских захватчиков из Советской Молдавии. Освобождение Румынии	69

РЕЦЕНЗИИ

«История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941—1945 гг.» Г. Захария:	121
--	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Революция румын», т. 1, Издательство Академии РНР, 1962, 298 стр.; Н.Н. КОНСТАНТИНЕСКУ, В. АКСЕНЧУК: «Монополистический капитализм в Румынии», Политическое издательство, 1962 г. 326 стр.; «Гогенцоллерны в Румынии», Политическое издательство 1962 г., 96 стр.; «Факты из Западного Берлина», Политическое издательство, 1962 г. 224 стр.; «Очерки и статьи по истории», т. IV, Научное издательство, 1962 г. 440 стр.; ХАИМЕ ДИАС РОССОТТО: «Характер гватемальской революции», Издательство иностранной литературы, Москва, 1962 г. 352 стр.....	132
--	-----

ИНФОРМАЦИЯ

IV Конгрес М.Д.С.

INHALT

Die Rede des Genossen Chivu Stoica bei der Festsitzung anlässlich des 30. Jahrestages der heldenmütigen Kämpfe der Eisenbahner und Erdöl- arbeiter vom Februar 1933	3
--	---

ARTIKEL

GH. IONIȚĂ, M. C. STĂNESCU, M. COVACI: Solidaritätsaktionen der Massen der Werktätigen Rumäniens mit den heldenmütigen Kämpfen der Eisen- bahner und Erdölarbeiter vom Februar 1933	19
A. DEAC, GH. MATEI: Die internationale Solidaritätsbewegung mit den heldenmütigen Kämpfen der Eisenbahner und Erdölarbeiter vom Februar 1933	35
GH. TUȚUI, V. G. IONESCU: Die Gründung der Rumänischen Arbeiterpartei, totaler und endgültiger Sieg des Leninismus in der Arbeiterbewegung in Rumänien	51
* * * Niederringung der Armeengruppe „Süd-Ukraine“. Verjagung der fas- chistischen Okkupanten aus der sowjetischen Moldau	69

REZENSIONEN

„Die Geschichte des Grossen Vaterländischen Krieges der Sowjetunion 1941—1945“, Gh. Zaharia	121
--	-----

BIBLIOGRAPHISCHES

„Revue Roumaine d'histoire“, 1. Band, Verlag der Akademie der RVR, 1962, 298 S.; N. N. CONSTANTINESCU, V. AXENCIUC: „Des Monopol- kapital in Rumänien“, Politischer Verlag 1962, 326 S.; „Die Hohenzo- llern in Rumänien“, Politischer Verlag 1962, 96 S.; „Geschehnisse aus West-Berlin“, Politischer Verlag 1962, 224, S.; „Geschichtliche Studien und Artikel“, 4. Band Wissenschaftlicher Verlag 1962, 440 S.; JAIME DIAZ ROZZOTTO „Der Charakter der Guatemalteken Revolution“, Verlag für Auslandsliteratur, Moskau 1962, 352 S.	132
---	-----

INFORMATIONEN

Der 4. Kongress der Internationalen Föderation der Resistenz	144
--	-----

SOMMAIRE

Le discours du camarade Chivu Stoica prononcé à l'assemblée solennelle tenue à l'occasion du 30 ^e anniversaire des luttes héroïques des cheminots et des ouvriers du pétrole de février 1933	3
---	---

ARTICLES

G. IONIȚA, M. C. STANESCO, M. COVACI : Actions de solidarité des masses travailleuses de Roumanie avec les luttes héroïques des cheminots et des ouvriers du pétrole des mois de janvier et février 1933	19
A. DEAC, G. MATEI : Le mouvement de solidarité internationale avec les luttes héroïques des cheminots et des ouvriers du pétrole de 1933	35
G. ȚUȚUI, V. G. IONESCO : La création du Parti Ouvrier Roumain, victoire complète et définitive du léninisme dans le mouvement ouvrier de Roumanie	51
*** La défaite du groupe d'armées „Ukraine du Sud”. L'expulsion des occupants fascistes de la Moldavie soviétique. La libération de la Roumanie	69

COMPTES RENDUS

„Histoire de la Grande Guerre de l'Union Soviétique pour la Défense de la Patrie 1941—1945”, Gh. Zaharia	121
--	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„Revue Roumaine d'histoire”, tome I, Editions de l'Académie de la République Populaire Roumaine, 1962, 298 p. ; N. N. CONSTANTINESCO, V. AXENCIUC : „Le capitalisme monopoleur en Roumanie”, Editions politiques 1962, 326 p. ; „Les Hohenzollern en Roumanie”, Editions politique 1962, 96 p. ; „Faits divers à Berlin-Ouest”, Editions politiques 1962, 224 p. ; JAIME DIAZ ROZZOTTO : „Le caractère de la révolution guatémaltèque”, Editions pour la littérature étrangère, Moscou 1962, 352 p.	132
---	-----

INFORMATIONS

Le IV ^e Congrès de la Fédération Internationale de la Résistance	144
---	-----

CONTENTS

The Speech Made by Comrade Chivu Stoica at the Celebration Meeting in Honour of the 30th Anniversary of the Heroic Strikes Called by Railwaymen and Oilworkers in February 1933	3
---	---

ARTICLES

G. IONIȚĂ, M. C. STĂNESCU and M. COVACI: Solidarity Actions of Rumania's Working Masses with the Heroic Strikes Called by Railwaymen and Oilworkers in January-February 1933	19
A. DEAC and G. MATEI: The International Movement of Solidarity with the 1933 Heroic Strikes of Railwaymen and Oilworkers	35
G. TUȚUI and V. G. IONESCU: The Formation of the Rumanian Workers' Party — a Full and Final Victory of Leninism in Rumania's Working-Class Movement	51
*** The Defeat of the „South Ukraine” Group of Armies. The Overthrow of the Fascist Occupants from Soviet Moldavia. Rumania's Liberation	69

BOOK-REVIEWS

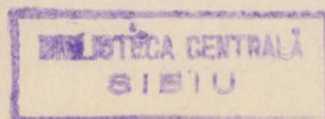
„The History of the Great War Waged by the Soviet Union in Defence of the Homeland, 1941—1945”, Gh. Zaharia	121
---	-----

BIBLIOGRAPHY

„Revue Roumaine d'histoire”, Tome I, Editions de l'Académie de la République Populaire Roumaine, 1962, 298 pp.; N.N. CONSTANTINESCU and V. AXENCIUC: „Monopoly Capitalism in Rumania”, the Political Publishing House, 1962, 326 pp.; „The Hohenzollerns in Rumania”, the Political Publishing House, 1962, 96 pp.; „Facts from West Berlin”, the Political Publishing House, 1962, 244 pp.; „Studies and Articles on History”, Tome IV, the Scientific Publishing House, 1962, 440 pp.; JAIME DIAZ ROZZOTTO: „The Nature of the Guatemalese Revolution”, the Foreign Literature Publishing House, Moscow, 1962, 352 pp.	132
--	-----

INFORMATION

The Fourth Congress of the IFR	144
--	-----

CONTENTS

The Speech Made by Comrade Gheorghe Stoice at the Celebration Meeting in Honour of the 30th Anniversary of the Heroic Strikes Called by Railwaymen and Oilworkers in February 1933

ARTICLES

- 10 G. IONITA, M. C. STANESCU and M. COVACI: Solidarity Actions of Railwaymen's Working Masses with the Heroic Strikes Called by Railwaymen and Oilworkers in January-February 1933
- 30 A. OBIAC and G. MATEI: The International Movement of Solidarity with the 1933 Heroic Strikes of Railwaymen and Oilworkers
- 51 G. TUDOR and V. G. IONESCU: The Formation of the Romanian Workers' Party - a Full and Final Victory of Leninism in Romania's Working Class Movement
- 59 The Defeat of the Soviet Union Group of Armies, the Overthrow of the Fascist Occupants from Soviet Moldavia, Rumania's Liberation

BOOK-REVIEWS

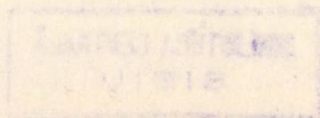
- 131 The History of the Great War Waged by the Soviet Union in Defence of the Homeland, 1941-1945, L. L. LEBARIN

BIBLIOGRAPHY

- 173 Review: Romanian editions: Tome I: Histoire de l'Armée de la République Populaire Roumaine, 1937, 328 pp., N. M. CONSTANTINESCU and V. ALEXANDRU: Monograph: Contribution to Romania's Political History, 1937, 250 pp., The Historical Institute in Bucharest, the Romanian Publishing House, 1937, 50 pp., Facts from World History, the Romanian Publishing House, 1937, 344 pp., Studies and Articles on History, Tome IV, the Scientific Publishing House, 1937, 440 pp., TABULE KARAS KOZLOVTO: The Nature of the German Revolution, the Foreign Literature Publishing House, Moscow, 1937, 332 pp.

INFORMATION

- 181 The Fourth Congress of the IFR

Revista „Analele Institutului de Istorie a Partii”
dăruie de pe lângă C.C. la P.M.R. apăsă o dată la
două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale
prin facturi poștale și depuneri din intermedieri
instituții și de la sine.
Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de
distribuție a presei și în librării.
Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe
6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.
Editura „Editura”

COMITETUL DE REDACȚIE

**M. ADĂNILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
M. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60,
interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. la P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Scinteia“

I 8895

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca oraș
Sibiu

2

1 9 6 3

1890

0 JUL 2005

46

78895

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. G. AL P. M. R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

ANUL IX

2

1963

4850 ✓

SUMAR

ARTICOLE

M. C. STĂNESCU : Din lupta P.C.R. împotriva terorii și pentru cucerirea amnistiei generale (1924—1929)	3
S. DAVICU : Din munca politică-educativă desfășurată de către U.T.C., sub îndrumarea P.C.R., în rândurile studențimii ieșene (1931—1933)	17
AL. GH. SAVU : Unele aspecte ale folosirii de către P.C.R. a breslelor în lupta împotriva dictaturii regale (1938—1940)	33
N. N. CONSTANTINESCU, N. PETROVICI : Situația clasei muncitoare din România în timpul crizei din 1929—1933	47
C. CORBU : Răscoalele țărănești din România în anul 1894 și poziția P.S.D.M.R. față de lupta țărănimii	71

COMUNICĂRI

Unele probleme ale istoriei României în lucrările lui K. Marx : N. Copoiu	85
Muncitorimea bănățeană în anii crizei economice : V. Marin, V. Farcaș, Fr. Albert	95
Liga contra prejudecăților, organizație de masă legală condusă de P.C.R. : Gh. I. Ioniță	109
Un document inedit privind răscoala țărănească de la Liești, jud. Tecuci, din 1905 : G. M. Dăscălescu	121

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Despre cercurile socialiste, cercurile și cluburile muncitorești	125
--	-----

RECENZII

„Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, 508 pag. : Tr. Udrea	131
EGYED AKOS, VAJDA LAJOS, ION CICALĂ : „Munkás és paraszttözsgalmazak Erdélyben. 1905—1907” („Mișcări muncitorești și țărănești în Transilvania. 1905—1907”), Editura științifică, 1962, 348 pag. : Gh. Bodea	142

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Militarismul german și România”, Editura politică, 1963, 134 pag. ; ROZA LUXEMBURG : Cuvântări și articole alese, Editura politică, 1962, 302 pag. ; „Africa azi”, Editura politică, 1962, 360 pag. ; I. M. MAISKI : „Cine l-a ajutat pe Hitler?”, Editura Institutului de relații internaționale, Moscova, 1962, 198 pag. ; ANTONIO NUNES JIMENES : Imperiul yancheu — dușmanul Americii Latine”, Editura pentru literatură social-economică, Moscova, 1962, 112 pag.	147
---	-----

Din lupta P.C.R. împotriva terorii și pentru cucerirea amnistiei generale (1924-1929)

M. C. STĂNESCU

Încă de la crearea sa, Partidul Comunist din România, fiind supus prigoanei și terorii dezlănțuite de clasele stăpînitoare, și-a desfășurat activitatea în condiții de semilegalitate, iar în anul 1924 a fost scos în afara legii. Între anii 1924 și 1929, cu scopul de a distruge mișcarea muncitorească și în primul rînd partidul comunist, guvernele burghezo-moșierești care s-au perindat la conducerea țării au menținut starea de asediu, intentînd, pe această bază, zeci și zeci de procese politice anti-muncitorești, judecate în marea lor majoritate de către consiliile de război. Organizațiile muncitorești erau dizolvate, sute de muncitori, țărani și intelectuali întemnițați, iar presa proletară cenzurată și confiscată. Referindu-se la eroismul cu care comuniștii au înfruntat reperiunile dezlănțuite împotriva lor de către clasele asupritoare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că în acești ani „...Partidul Comunist din România, înfruntînd teroarea și prigoana sălbatică a claselor stăpînitoare, a dat nenumărate jertfe din rîndurile celor mai buni fii ai poporului muncitor, aruncați în închisori, schingiuiți bestial în beciurile siguranței, asasinați”¹.

Reprezentanții autorităților declarau deschis că numai faptul de a fi comunist, sau bănuit a avea legături cu mișcarea revoluționară, constituia un motiv suficient de întemeiat ca cineva să fie arestat și condamnat. De exemplu, în timpul procesului de la Sibiu, din ianuarie 1927, comisarul regal declara cu cinism: „Nu este important dacă s-a făcut vreo crimă sau nu, dar acuzații sînt comuniști și deci trebuie să fie condamnați”².

Deosebit de grea era viața deținuților politici comuniști aflați în închisori, cărora li se aplica un regim de exterminare. „Puțini sînt aceia care ies dinăuntrul zidurilor sumbre, dar din ce în ce mai mare numărul acelor care intră pe porțile lor — scria ziarul „Viața muncitoare“.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 433.

² „Viața muncitoare“, organ săptămînal al Consiliului general al Sindicatelor unitare din România, nr. 3, din 5 februarie 1927.

Căci n-apucă să se sfîrșească un proces și altul vine la rînd"³. Pentru a-i distruge din punct de vedere fizic și moral pe deținuții comuniști, poliția și siguranța din România aplicau sisteme de schingiuire și de torturare dintre cele mai barbare, foloseau metode inchizitoriale de constrîngere⁴.

Dar măsurile de teroare luate de clasele exploatoare n-au reușit să lipsească masele muncitoare de conducătorul lor firesc, partidul comunist. Demascînd prigoana îndreptată împotriva sa, P.C.R. se adresa maselor arătîndu-le că „...oricare ar fi teroarea, el nu va părăsi postul său de conducător al maselor muncitoare exploatare, de conducător al țărănimii jecmănite și al naționalităților minoritare asuprite...”⁵. Lupta contra terorii, pentru cucerirea amnistiei generale politice, militare și agrare* a ocupat un loc important în activitatea desfășurată de partidul comunist în anii 1924—1929, în vederea apărării intereselor imediate ale întregului popor. În acest scop, P.C.R. a creat o serie de organizații legale de masă, a editat și difuzat ziare și manifeste, a organizat adunări și întruniri publice, a colectat bani, alimente și îmbrăcăminte. Partidul comunist a reușit, de asemenea, să antreneze în această luptă unele organizații progresiste care acționau, la rîndul lor, pentru apărarea drepturilor democratice-generale cetățenești.

O astfel de organizație progresistă, călăuzită de idei umanitare, folosită de partid în acei ani, a fost Liga drepturilor omului (L.D.O.), înființată în prima jumătate a anului 1923⁶. Ea își propunea să lupte pentru apărarea drepturilor cetățenești, pentru ocrotirea femeii, contra jafului public, a speculei, scumpetei, a arbitrarului, să demaște faptele ilegale și abuzurile autorităților burgheze etc.⁷ Din conducerea L.D.O. făceau parte oameni de cultură, personalități politice burgheze, cu vederi democratice, printre care C. G. Costa-Foru (secretar), C. I. Parhon, C. Paraschivescu-Bălăceanu și alții⁸.

Prin intermediul Ligii drepturilor omului, P.C.R. a reușit să demaște unele aspecte privind viața grea din închisori, bestialitățile la

³ „Viața muncitoare” nr. 30, din 3 mai 1926.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 7 766, filele 17—20; *Barbusse H.*: „Les boureaux”, Paris, 1926, pag. 77.

⁵ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 177.

* În închisori se aflau trei categorii de deținuți politici: comuniști și muncitori revoluționari ce participaseră la diferite forme de luptă ale proletariatului, țărani — revoltați contra nedreptăților săvîrșite de autorități, unii din 1907, militari, care-și exprimaseră într-un fel sau altul dezaprobarea față de politica reacționară a guvernelor ce s-au perindat la putere în acești ani. De la aceste trei categorii de deținuți politici provine și numele de amnistie politică, militară și agrară.

⁶ „Socialismul”, organ central al P.C.R., nr. 60, din 15 iulie 1923.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 178, fila 5; vezi și „Adevărul” nr. 12 103, din 15 iulie 1923.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 179, fila 2.

care se dedau autoritățile burgheze și să mobilizeze masele la lupta contra terorii. C. G. Costa-Foru a apărat pe comuniști în mai multe procese.

Un document important scos de L.D.O. în anul 1925, care a avut un larg ecou în opinia publică din țară și de peste hotare, a fost broșura „Abuzurile și crimele siguranței generale a statului“, prefătată de C. G. Costa-Foru, în care erau demascate metodele barbare practicate de siguranță și poliție contra luptătorilor din afara și dinăuntrul închisorilor. L.D.O. din România avea strinse legături cu forul european al acestei organizații, în frunte cu marele scriitor francez H. Barbusse⁹, care a adus o importantă contribuție la demascarea terorii nu numai din România, ci și din întreaga regiune a Balcanilor¹⁰.

O organizație creată și condusă de P.C.R., care a acționat cu hotărâre în scopul ajutorării deținuților politici, a fost și „Ajutorul roșu“ din România, afiliat Ajutorului roșu internațional (M.O.P.R.). „Ajutorul roșu“ s-a încheiat în România ca organizație centrală pe țară în anul 1924 și a ființat semilegal pînă în anii crizei, cînd a fost scos în afara legilor¹¹.

După ilegalizare, P.C.R. și-a reorganizat întreaga activitate potrivit noilor condiții de luptă. O atenție deosebită a acordat partidul salvării comuniștilor aflați în închisorile burghezo-moșierești. Creșterea enormă a numărului de deținuți politici revoluționari impunea trecerea la o organizare temeinică a luptei pentru cucerirea unei largi amnistii.

În presa legală și în special în ziarul „Viața muncitoare“ a început o vie campanie de publicitate asupra situației din închisori și pentru amnistie. „Amnistia se impune ca un imperativ categoric — scria „Viața muncitoare“. Mii de nevinovați, lucrători și țărani zac în temnițe și ocne sau sînt purtați și astăzi pe la consiliile de război... Sute de militanți ai proletariatului se ofilesc zi cu zi între zidurile închisorilor, pentru eterna «crimă contra siguranței statului», adică pentru lupta pe care au dus-o întru dezrobirea clasei muncitoare“¹². În vederea creării unui front larg de luptă, partidul comunist mobiliza poporul prin intermediul organizațiilor de masă legale: Sindicatele Unitare, Blocul Muncitoresc-Țărănesc etc.¹³.

⁹ Ibid.

¹⁰ După călătoria făcută în România și în alte țări balcanice, în anul 1926, H. Barbusse a scos cartea „Les boureaux“, zguduitor act de acuzare la adresa guvernelor burgheze din țările balcanice.

¹¹ Pentru detalii în această problemă vezi V. Hurmuz: „Pagini din activitatea „Ajutorului roșu“ (M.O.P.R.)“ în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“, anul I, nr. 1/1955.

¹² „Viața muncitoare“ nr. 7, din 15 noiembrie 1925.

¹³ Ibid.

La 16 noiembrie 1925¹⁴, P.C.R. a hotărît crearea Comitetului Central de ajutorare, care urma să-și desfășoare activitatea pe lângă Consiliul general sindical unitar, și să aibă în toate orașele comitete locale. Comitetul Central de ajutorare era un organ de luptă contra terorii dezlănțuite de autorități împotriva oamenilor muncii de la orașe și sate și organizațiilor lor politice și sindicale¹⁵. El avea ca sarcină să-i apere pe deținuții revoluționari, să-i susțină moralicește, să demaște în fața maselor barbariile din temnițe, să mobilizeze aceste mase la lupta pentru obținerea unui regim politic în închisori¹⁶. De asemenea, comitetului îi revenea sarcina să procure deținuților alimente, îmbrăcăminte, medicamente, cărți, să angajeze avocați pentru procese și să ajute familiile acestora rămase fără sprijin¹⁷.

Îmbinînd formele de activitate ilegală și legală, P.C.R. a reușit să transforme sărbătorirea zilei de 1 Mai 1926 într-o mare demonstrație de luptă a oamenilor muncii din București¹⁸, Iași¹⁹ și din alte orașe ale țării, pentru legalizarea P.C.R., U.T.C. și acordarea amnistiei generale, pentru pace cu toate popoarele, libertate de organizare și ridicarea stării de asediu²⁰.

Continua creștere a numărului celor arestați impunea crearea unei organizații care să lupte pentru apărarea celor căzuți victime regimului de teroare instaurat de guvern și să obțină respectarea drepturilor generale cetățenești.

În acest scop, la începutul lunii iulie 1926, P.C.R. a înființat la București Liga contra terorii (L.C.T.)²¹. În apelul lansat cu acest prilej, semnat de intelectuali de vază, ca C. I. Parhon, M. Sadoveanu, Șt. Voitec, C. G. Costa-Foru, Gala Galaction, B. Lăzăreanu, C. Mille și alții, se arăta că această organizație își propune să lupte fără șovăire împotriva terorii și să dezvolte solidaritatea diferitelor păături sociale pentru apărarea celor oprimați²². Apelul L.C.T. a găsit ecou la Ploiești²³ și Iași²⁴, unde în scurt timp s-au și înființat organizații locale. În cadrul comitetului din Iași activau C. I. Parhon, M. Sadoveanu și alți oameni de cultură²⁵.

¹⁴ Loc. cit. nr. 9, din 29 noiembrie 1925.

¹⁵ „Amnistia”, anul I, nr. 1, din 4 iulie 1927.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 18; fondul nr. 6, dosarul nr. 1 182, filele 23—24; Vezi și „Amnistia”, anul I, nr. 1, din 4 iulie 1927; „Viața muncitoare” nr. 43, din 8 august 1926.

¹⁷ „Amnistia”, anul I, nr. 1, din 4 iulie 1927.

¹⁸ „Viața muncitoare” nr. 31, din 11 mai 1926.

¹⁹ Loc. cit. nr. 35, din 21 mai 1926.

²⁰ Loc. cit. nr. 31, din 11 mai 1926.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 180, fila 1.

²² Loc. cit., dosarul nr. 1 181, fila 11 și dosarul nr. 1 182, fila 42.

²³ Loc. cit., dosarul nr. 1 181, fila 2.

²⁴ Loc. cit., fila 1.

²⁵ Loc. cit., filele 1—7.

Popularizînd Liga contra terorii, Partidul Comunist din România a chemat pe muncitori să se încadreze în rîndurile ei și să-i sprijine activitatea, arătînd că această organizație nu va reprezenta o forță decît atunci cînd va grupa în jurul său mase largi de oameni din toate straturile sociale și, în special, muncitori²⁶. „În fiecare întreprindere, fabrică, atelier, birou, moșie — scria „Viața muncitoare“ — muncitorii, funcționarii și țăranii trebuie să formeze comitete contra terorii, care să lupte contra terorii împreună cu Liga“²⁷. În lunile august-septembrie Sindicatele unitare și Comitetul Central de ajutorare și-au exprimat hotărîrea de a sprijini multilateral activitatea Ligii contra terorii. În acest scop, în octombrie 1926, Consiliul general al Sindicatelor unitare a trimis circulare organizațiilor sale din Iași, Bacău, Botoșani, Dorohoi, Piatra Neamț, Fălticeni, Focșani, Huși, Roman, R.-Sărat, Tecuci, Bîrlad, Vaslui etc., cerîndu-le să susțină Liga contra terorii în toate acțiunile ei²⁸.

O contribuție importantă în mobilizarea maselor la lupta contra terorii și pentru cucerirea amnistiei a adus în acești ani și Blocul muncitoresc-țăranesc²⁹ prin organizarea de întruniri, prin răspîndirea de manifeste și afișe, mai ales cu prilejul alegerilor din vara anului 1926. De asemenea, ziarul „Înainte“, organul B.M.Ț., a acordat o atenție deosebită acestor probleme.

În anul 1927, P.C.R. a trecut la reorganizarea Comitetului Central de ajutorare, îndrumîndu-l să-și concentreze activitatea alături de Liga contra terorii, în vederea inițierii unei largi campanii de luptă pentru obținerea amnistiei generale. În acest scop, partidul comunist s-a adresat P.S.D. și sindicatelor social-democrate propunîndu-le să organizeze un comitet unic pentru campania în favoarea amnistiei, dar reprezentanții acestora au refuzat să colaboreze³⁰. Urmărind, de asemenea, ducerea luptei pentru cucerirea amnistiei, P.C.R. a creat pe lîngă B.M.Ț. o Comisie specială pentru amnistie³¹. Prima acțiune a acestei comisii a fost scoaterea unui manifest și editarea unei gazete speciale cu titlul „Amnistia“, din care a apărut un singur număr la 4 iulie 1927³². În articolul de fond, ca și în altele, gazeta sublinia necesitatea luptei intransigente și hotărîte pentru a sili guvernul burghezo-moșieresc să acorde amnistia generală politică, militară și agrară³³.

Pentru a stăvili acțiunile tot mai organizate ale clasei muncitoare, burghezia și moșierimea au recurs la noi măsuri represive. Astfel, după

²⁶ „Viața muncitoare“, nr. 40, din 18 iulie 1926.

²⁷ Loc. cit. nr. 39, din 11 iulie 1926.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1181, fila 8; vezi și „Viața muncitoare“ nr. 48, din 11 septembrie și nr. 51 din 2 octombrie 1926.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1182, fila 12.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 47; vezi și „Viața muncitoare“ nr. 12, din 19 iunie 1927.

³¹ „Înainte“, anul II, nr. 8, din 10 iulie 1927.

³² „Amnistia“, anul I, nr. 1, din 4 iulie 1927.

³³ Ibid.

București, la începutul anului 1928, la Oradea, Galați, Satu-Mare, Tg.-Mureș și alte orașe au fost închise sediile Sindicatelor unitare³⁴, numeroși conducători ai acestora fiind arestați. Această nouă măsură antimuncitorească a fost întâmpinată de muncitori cu hotărîrea fermă de a lupta pînă la anularea ei. Sub conducerea P.C.R., mii de muncitori din Brașov, Galați, Iași și Arad au organizat mari demonstrații de stradă contra șomajului, terorii, pregătirilor de război, pentru amnistie generală și restabilirea libertăților muncitorești³⁵.

În ciuda protestelor maselor de muncitori, la 10 septembrie 1928 a început să se judece la Cluj procesul înscenat unui număr de 76 de conducători ai P.C.R., U.T.C., Sindicatelor unitare, B.M.Ț., „Ajutorului roșu” și muncitori revoluționari, care fuseseră arestați cu prilejul închiderii sediilor Sindicatelor unitare și al unor greve din Oradea și Satu-Mare. Procesul era menit să constituie pretextul de care guvernul burghezo-moșieresc avea nevoie pentru a dizolva sindicatele revoluționare.

Comuniștii, tîrșiți în mod samavolnic în fața justiției burgheze, au transformat însă procesul într-o tribună de la care au cerut cu fermitate respectarea libertăților muncitorești, legalizarea P.C.R. și U.T.C. Deși se aflau în boxa acuzaților, ei nu s-au apărut, ci au acuzat³⁶. Procesul nu a dat autorităților posibilitatea să strîngă „dovezi” pe baza cărora să treacă la desființarea Sindicatelor unitare. În aceste condiții, precum și ca urmare a protestului hotărît al muncitorimii din țară și de peste hotare, autoritățile au fost nevoite să amîne temporar dizolvarea Sindicatelor unitare.

La sfîrșitul perioadei stabilizării relative a capitalismului, în noiembrie 1928, clasele dominante au adus la putere Partidul național-țărănesc, în locul celui liberal, devenit odios în fața maselor datorită politicii lui antipopulare și antinaționale. De la început, P.C.R. a demascât caracterul demagogic și fățarnic al promisiunilor național-țărăniștilor*, făcute în lunga lor perioadă de opoziție, arătînd că guvernul P.N.Ț., exponent al intereselor politice și economice ale claselor exploatare, va duce mai departe politica reacționară a Partidului liberal, va adopta noi măsuri împotriva organizațiilor revoluționare³⁷. Această apreciere

³⁴ „Viața muncitoare” nr. 6, din 5 februarie 1928 și nr. 9, din 26 februarie 1928.

³⁵ „Viața muncitoare” nr. 6, din 5 februarie 1928.

³⁶ „Înainte” nr. 1, din 23 septembrie, nr. 2, din 30 septembrie, și nr. 4, din 7 octombrie 1928; „Viața muncitoare” nr. 36, din 30 septembrie 1928.

* Printre aceste promisiuni, un loc deosebit l-a ocupat aceea referitoare la faptul că, în caz de victorie în alegeri și venire la guvern, vor acorda o largă amnistie. Așa cum au procedat și cu celelalte promisiuni demagogice, național-țărăniștii n-au respectat nici pe cea referitoare la amnistie.

³⁷ „Apărătorul proletar”, organ al Comitetului Central de ajutorare, nr. 2, din ianuarie 1929.

a P.C.R. a fost repede confirmată de politica P.N.Ț., după venirea lui la putere. Astfel, chiar în primele două luni de guvernare a național-tărăniștilor ei au înscenat 32 de procese antimuncitorești³⁸.

În condițiile valului de represii care a urmat tot mai intens după aducerea la putere a P.N.Ț., Partidul Comunist din România s-a orientat spre înființarea unei noi organizații care, cu sprijinul susținut al celor similare deja existente, să ducă o luptă intransigentă pentru amnistie. Această nouă organizație legală creată de P.C.R. a fost Comitetul de amnistie.

În vederea pregătirii creării acestei noi organizații, a fost înființat inițial, în a doua jumătate a lunii noiembrie 1928, un Comitet de inițiativă pentru amnistie³⁹. Într-un apel „Către opinia publică din România”, comitetul de inițiativă a făcut cunoscut maselor țelurile pentru care luase naștere. Încă de la început, acest comitet împreună cu B.M.Ț. au organizat o mare întrunire în sala „Dacia” din Capitală, la 25 noiembrie 1928⁴⁰. 10 000 de muncitori, membri și nemembri de partid, cu cele mai diverse credințe politice și intelectuali progresiști au umplut sala și curtea, manifestându-și protestul lor hotărât împotriva terorii și voința de a lupta pentru obținerea amnistiei generale⁴¹. Oamenii de cultură participanți la întrunire și-au exprimat și cu acest prilej încrederea și adevăta lor la lupta clasei muncitoare. „Crezul meu social este identic cu al dumneavoastră”⁴² — arăta cu acest prilej C. I. Parhon. Adresându-se participanților, C. G. Costa-Foru, președintele Comitetului de inițiativă, sublinia că noua organizație „...va lupta pentru o largă amnistie politică, militară și agrară”⁴³. La sfârșitul întrunirii s-a adoptat o moțiune în care se cerea cu hotărâre acordarea amnistiei⁴⁴.

Această întrunire a constituit un exemplu mobilizator pentru masele din întreaga țară în lupta lor pentru amnistie. Mobilizați de P.C.R., urmînd exemplul tovarășilor lor din Capitală, oamenii muncii din numeroase orașe ale țării și-au exprimat adevăta la mișcarea pentru amnistie. Astfel, pe adresa conducătorilor acestei mișcări au sosit zeci de telegrame din Brașov, Tg.-Mureș, Cluj, Ploiești, Galați, Brăila, Oradea, Sibiu, Mediaș, Turnu-Severin, Deva și alte localități în care oamenii muncii își exprimau adevăta la noile inițiative de luptă pentru cucerirea amnistiei⁴⁵. Întrunirea din sala „Dacia” a fost salutăată printr-o

³⁸ Ibid. ; vezi și nr. 1, din decembrie 1928.

³⁹ „Dimineața” nr. 7888, din 24 noiembrie 1928.

⁴⁰ „Viața muncitoare” nr. 45, din 2 decembrie 1928.

⁴¹ „Apărătorul proletar” nr. 1, din decembrie 1928.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid. ; vezi și „Viața muncitoare” nr. 45, din 2 decembrie 1928, „Dimineața” nr. 7892, din 28 noiembrie 1928.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 7766, filele 56—70 ; pentru adevătaunile unor organizații de masă din București, Ploiești și Tg.-Mureș vezi : Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat, și articolul academicianului P. Constantinescu-Iași „Comitetul de amnistie”, apărut în „Studii” nr. 4/1958.

telegramă și de către deținuții politici revoluționari din închisorile Jilava și Tîrgșor ⁴⁶.

Cu aceste acțiuni de luptă pentru amnistie ale maselor din țara noastră s-au solidarizat oamenii muncii din diferite țări ale lumii, care au trimis numeroase telegrame și scrisori de protest împotriva terorii din România, cerînd să se acorde amnistie generală. Asemenea scrisori și telegrame au sosit în acea perioadă din Germania ⁴⁷, Egipt ⁴⁸, Austria ⁴⁹ și alte țări. În S.U.A. a luat ființă un comitet „al celor 100” care a strîns mii de semnături și împreună cu un memoriu le-au trimis primului ministru Iuliu Maniu, cerînd acordarea amnistiei ⁵⁰. Un protest asemănător a trimis Comitetul pentru apărarea contra terorii albe din Balcani, creat în 1927, în Franța, sub președinția neobositului luptător pentru pace, libertate și democrație, scriitorul comunist Henri Barbusse ⁵¹.

În luna decembrie 1928, C.C. de ajutorare de pe lîngă Sindicatele unitare a început să editeze un ziar lunar intitulat „Apărătorul proletar”, care își propunea să se ocupe în mod special de situația muncitorilor, țăranilor și intelectualilor închiși ca urmare a manifestărilor lor împotriva exploatării și asupririi, să lupte în vederea cuceririi amnistiei generale și a obținerii unui regim politic pentru deținuții politici ⁵². Ziarul avea și o ediție în limba maghiară, „Proletar-Védelem” ⁵³.

În ciuda prigoanei crescînde la care era supus, P.C.R. a continuat să depună o neobosită activitate în direcția mobilizării maselor la lupta pentru cucerirea amnistiei. Partidul comunist a trasat tuturor membrilor săi sarcina de a coordona și de a sprijini înființarea de comitete de amnistie ⁵⁴. Partidul arăta organizațiilor sale locale că ele trebuie să fie în fruntea acestor comitete. În același timp însă, asupra campaniei pentru amnistie s-a răsfrînt în mod negativ activitatea elementelor oportuniste din conducerea partidului, care au dat o serie de indicații stîngiste. Astfel, în loc să lege lozinca luptei pentru amnistie cu revendicările zilnice ale maselor de cele mai diferite categorii, pentru ca în felul acesta să-i dea campaniei o bază mai largă, în mod greșit s-au dat indicații de a o lega nemijlocit de lozincile principale ale partidului,

⁴⁶ Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat. Tot în vederea luptei contra terorii și pentru amnistie, P.C.R. a organizat la 2 decembrie 1928, în aceeași sală, o nouă manifestare publică. („Documente din istoria P.C.R. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 632).

⁴⁷ Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 182, fila 98.

⁵⁰ Loc. cit., fila 197; vezi și Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat, unde se află toate formularele originale cu semnăturile miilor de aderenți.

⁵¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 182, fila 98.

⁵² „Apărătorul proletar” nr. 1, din decembrie 1928.

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 71, dosarul nr. 6 793.

⁵⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 51.

pentru doborîrea orînduirii capitaliste⁵⁵. Urmarea acestui fapt a fost că, în acele condiții de cruntă teroare, mulți oameni, mai ales intelectuali, care erau întru totul de acord cu lupta pentru amnistie, n-au sprijinit pe măsura posibilităților lor lozincile partidului. Ba mai mult, aceleași indicații greșite au fost apoi date și B.M.Ț.⁵⁶, care căuta să extindă la sate lupta pentru amnistie⁵⁷.

La sfîrșitul anului 1928 și începutul lui 1929 au fost difuzate manifeste și apeluri semnate de organizațiile de masă, conduse de P.C.R., ca, de exemplu, apelul „Pentru amnistia generală”, semnat de C.C. de inițiativă⁵⁸, „Către toți acei care suferă sub regimul de teroare”, editat în limbile romînă și maghiară de către C.E. al B.M.Ț., Executiva C.G.S.U. și C.C. de ajutorare etc.⁵⁹. Manifestele și apelurile explicau maselor caracterul burghez, reacționar al guvernului național-țărănesc, demascau măsurile represive ale acestuia și subliniau necesitatea luptei pentru amnistie generală⁶⁰.

La începutul lunii ianuarie 1929, la București a fost înființat un comitet local de luptă pentru amnistie, în afară de comitetul pe țară, care funcționa tot aici⁶¹. Printre organele regionale și locale de luptă pentru amnistie, un rol deosebit a avut Comitetul local din Iași, înființat la 7 ianuarie 1929⁶², care îndeplinea totodată și funcțiile de comitet regional. După crearea sa, acest comitet a lansat un manifest intitulat : „Pentru amnistie” semnat, între alții, de I. Iordan, V. Mirza, R. Cernătescu, Demostene Botez, I. Niculi ș.a.⁶³, manifest care demasca regimul de cruntă teroare ce bîntuia de ani de zile și se intensificase după venirea la guvern a Partidului național-țărănesc. Manifestul, tipărit în 3 000 de exemplare⁶⁴, a fost reprodus și în ziarele „Dimineața” și „Opinia”. Comitetul de amnistie din Iași a organizat întruniri și demonstrații de stradă pentru acordarea amnistiei și satisfacerea tuturor revendicărilor maselor⁶⁵. Comitete de amnistie s-au constituit în scurt timp și în alte orașe din Moldova, ca Galați⁶⁶, Focșani⁶⁷, Huși⁶⁸ și Tecuci⁶⁹. Comitetul local din Galați, alcătuit din comuniști, socialiști

⁵⁵ Loc. cit., fila 91.

⁵⁶ Loc. cit., filele 115—117.

⁵⁷ Loc. cit., fila 115.

⁵⁸ Loc. cit., dosarul nr. 7 767, fila 75.

⁵⁹ Loc. cit., fila 74.

⁶⁰ „Apărătorul proletar” nr. 2, din ianuarie 1929.

⁶¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 233.

⁶² „Dimineața” nr. 7 934, din 13 ianuarie 1929.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 7 766, fila 73 ; dosarul nr. 1 186, fila 62.

⁶⁴ Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 107.

⁶⁵ Loc. cit., fila 105.

⁶⁶ Loc. cit., fila 154.

⁶⁷ Loc. cit., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 242.

⁶⁸ P. Constantinescu-Iași, lucr. cit., pag. 18.

⁶⁹ Ibid.

și alți oameni ai muncii, a lansat un manifest cu un conținut asemănător celui din Iași. Comitetul din Focșani avea atenția îndreptată și asupra satelor. Comitete locale de luptă pentru amnistie s-au înființat, în același timp, la Ploiești, la 10 februarie 1928⁷⁰, la Constanța⁷¹ etc. Încă la jumătatea lunii ianuarie fusese creat un comitet la Brăila, care a editat un manifest și a organizat, la 15 februarie 1929, o întrunire publică⁷². O adunare asemănătoare s-a ținut la Ploiești⁷³. La 17 ianuarie s-a creat un comitet de inițiativă și la Tr.-Severin⁷⁴.

Înființat încă din decembrie 1928, Comitetul local de inițiativă din Cluj, care s-a transformat, la 25 ianuarie 1929, în comitet de luptă pentru amnistie⁷⁵, a avut o activitate bogată, organizând întruniri unde sute de persoane au cerut amnistie⁷⁶. Membrii și simpatizanții acestui comitet au difuzat 4 000 de manifeste ale comitetului de amnistie⁷⁷ și au redactat o rezoluție care a fost înaintată guvernului⁷⁸. Un mare număr din manifestele editate la Cluj au fost difuzate și la sate de către echipe de tineret⁷⁹.

La Brașov, comitetul regional de amnistie a luat naștere la 10 ianuarie 1929⁸⁰, fiind definitivat câteva zile mai târziu⁸¹. Mișcarea pentru amnistie din acest oraș a cuprins un număr important de oameni ai muncii, la ea aderând toți membrii Sindicatelor unitare. Întrunirea din 27 ianuarie, organizată de Comitetul regional de amnistie din Brașov, s-a transformat într-o manifestație de protest contra reacțiunii⁸².

Un centru puternic al luptei pentru amnistie a fost și orașul Tg.-Mureș, unde, sub conducerea lui Simo Geza, se înființase un comitet la jumătatea lunii ianuarie⁸³. Comitetul a difuzat un manifest tipărit în limbile română și maghiară, iar în zilele de 20 ianuarie și 10 februarie a organizat mari întruniri pentru amnistie la care au participat sute de muncitori⁸⁴. Comitetul din Tg.-Mureș și-a extins activitatea asupra întregii regiuni⁸⁵.

La Satu-Mare, în ziua de 20 ianuarie, și la Mediaș, la 16 februarie, s-au înființat comitete locale de luptă pentru amnistie, alcătuite din

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 119.

⁷¹ Loc. cit., fila 107.

⁷² Loc. cit., fila 154.

⁷³ Loc. cit., filele 119—120.

⁷⁴ Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat.

⁷⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 82.

⁷⁶ Loc. cit., filele 126, 141—145.

⁷⁷ Loc. cit., fila 98.

⁷⁸ Loc. cit., filele 126, 141—145.

⁷⁹ Loc. cit., fila 103.

⁸⁰ Loc. cit., fila 40.

⁸¹ Loc. cit., fila 43.

⁸² Loc. cit., fila 86; Arhivele statului Brașov, fondul prefecturii, documentul nr. 625.

⁸³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 46.

⁸⁴ Loc. cit., dosarul nr. 1 196, filele 46, 69, 135.

⁸⁵ Loc. cit., fila 126.

muncitori ⁸⁶. Comitetul de inițiativă din Oradea, creat în ianuarie 1929, a ținut, la 20 ale aceleiași luni, o mare întrunire în sala căminului muncitoresc ⁸⁷, unde cei prezenți au condamnat cu vehemență teroarea din țară, cerînd amnistie. La sfîrșitul întrunirii participanții s-au încolonat și au demonstrat pe străzi ⁸⁸. Tot aici, în zilele de 24 februarie și 4 martie au avut loc noi întruniri muncitorești pentru amnistie. Cu ocazia întrunirii din 4 martie, muncitorii au organizat iarăși o demonstrație, fiind atacați în mod bestial de către poliție ⁸⁹.

În februarie 1929, în urma unei intense campanii de propagandă desfășurată de P.C.R., s-a creat și la Timișoara un comitet local pentru amnistie ⁹⁰. Mobilizați de partid, muncitorii fabricilor din Timișoara au declarat, la 26 februarie 1929, o grevă de un sfert de oră pentru amnistie, pentru încetarea concedierilor și acordarea de ajutoare șomerilor. În același scop, au avut loc o demonstrație și o întrunire la care au luat parte circa 15 000 de muncitori ⁹¹. Din păcate, exemplul muncitorimii timișorene n-a fost extins de către partid și în celelalte centre.

Un comitet de amnistie se înființase, de asemenea, în ziua de 17 februarie, la Arad ⁹².

Prin intermediul organizațiilor de masă legale aflate sub conducerea și îndrumarea sa, P.C.R. a desfășurat în luna februarie 1929 o largă campanie propagandistică în întreaga țară. Mii de manifeste, chemînd poporul la luptă contra terorii și pentru amnistie generală, au fost răspîndite într-un mare număr de localități ⁹³.

Cu toată intervenția autorităților, Comitetul de amnistie, Sindicatele unitare, B.M.Ț. și C.C. de ajutorare au organizat împreună, la 3 februarie, o mare întrunire în sala „Constructorul” din București. La întrunire toți vorbitorii au cerut intensificarea luptei pentru cucerirea amnistiei, unitate muncitorească, pace și prietenie cu U.R.S.S. și alte revendicări cu caracter politic ⁹⁴. Semnificativ pentru creșterea influenței Comitetului de amnistie în fața maselor este și faptul că, pe adresa lui, soseau zilnic numeroase scrisori și proteste contra samavolnicilor autorităților din partea deținuților politici și a familiilor lor ⁹⁵.

Mobilizați de partid, în întreaga țară, tot mai mulți muncitori,

⁸⁶ Loc. cit., filele 107, 150; Arhiva Costa-Foru, dosar neinventariat.

⁸⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, filele 54, 73.

⁸⁸ „Viața muncitoare” nr. 4, din 27 ianuarie 1929.

⁸⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, filele 166, 178.

⁹⁰ Loc. cit., fila 148.

⁹¹ P. Constantinescu-Iași, lucr. cit., pag. 25.

⁹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, fila 162.

⁹³ Loc. cit.; vezi și fondul nr. 4, dosarul nr. 703.

⁹⁴ Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, filele 8, 11, 15—33, 115—117, 252 și fondul nr. 6, dosarul nr. 4 088, fila 335.

⁹⁵ Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 7 767, filele 1—73. O mare parte din cereri se află în Arhiva Costa-Foru.

intelectuali, funcționari, țărani s-au ridicat cu și mai mare hotărîre la luptă pentru cucerirea amnistiei. Astfel, la 3 martie, 600 de muncitori s-au întrunit în sala Căminului muncitoresc din Arad, cerînd amnistie generală, desființarea terorii și strigînd: „Trăiască partidul comunist“. Ei au adoptat o moțiune în care se arăta că muncitorimea din Arad, care luptă pe baza principiilor marxiste, încadrată în sindicatele unitare, „pretinde (cere — *n.n.*) amnistia generală politică, militară și agrară“⁹⁶. Întruniri asemănătoare s-au ținut la Petroșeni⁹⁷, Tg.-Mureș⁹⁸, Vulcan și Lugoj⁹⁹. Procesiuinea prilejuită de înmormîntarea lui Gh. M. Vasilescu-Vasia, victimă a regimului de teroare instituit de guvernele burghezo-moșierești, a fost transformată într-o puternică demonstrație de luptă pentru amnistie generală a muncitorimii din Capitală. O serie de manifestări pentru amnistie au fost organizate, de asemenea, la Brașov, în zilele de 10, 16 și 26 martie 1929, în cadrul cărora, pe lângă exprimarea protestului împotriva terorii, s-au creat 4 comitete și o comisie de propagandă pentru amnistie. La rîndul său, organizația U.T.C. a inițiat o întrunire cu același caracter la 21 martie¹⁰⁰.

În aprilie 1929, clasele exploatatoare au dat o nouă lovitură drepturilor și libertăților de organizare pe care clasa muncitoare le mai avea. Din ordinul guvernului național-țărănesc, sediile Sindicatelor unitare au fost închise. Cu toate acestea, masele, conduse din adîncă ilegalitate de către P.C.R., au continuat lupta. O dovadă grăitoare în acest sens o constituie și întrunirile organizate în vederea obținerii amnistiei, cum a fost, de pildă, cea care a avut loc în București, la jumătatea lunii aprilie 1929¹⁰¹.

La sfîrșitul lunii aprilie și începutul lui mai, lupta oamenilor muncii pentru amnistie era în continuă creștere. Deținuții din toate închisorile au declarat și ei greva foamei, ca o manifestare de luptă pentru amnistia generală, contra terorii de pretutindeni¹⁰².

Sub presiunea campaniei energice pentru amnistie a maselor, guvernul național-țărănesc a dat publicității, la 8 mai 1929, un decret de amnistie și unul de grațiere¹⁰³. Această amnistie, prin felul cum a fost dată, n-a corespuns însă nici pe departe cerințelor maselor. Mii de condamnați politici pentru activitate revoluționară, aflați de ani de zile

⁹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, filele 173, 175, 181.

⁹⁷ Loc. cit., filele 266, 267.

⁹⁸ Loc. cit., filele 179—180.

⁹⁹ Loc. cit., filele 199, 266.

¹⁰⁰ Arhivele statului Brașov, fondul prefecturii, documentele nr. 1 749, 1 950, 2 013, 2 024, 2 288; vezi și „Munca zilnică“, organul B.M.Ț.-București, din 10 aprilie 1929.

¹⁰¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 186, filele 232—237, 243.

¹⁰² Loc. cit., fila 247.

¹⁰³ „Colecțiune de legi și regulamente“, 1 ianuarie 1929 — 31 decembrie 1929, tomul VII, partea I, B. Legi, București, Imprimeria centrală, 1930, pag. 1 591—1 592; decretelor numerele 1 467 și 1 468 apărute în „Monitorul oficial“ nr. 102, din 13 mai și 104 din 15 mai 1929; vezi aceeași colecție, tomul VII, partea I, A. Legi, 1929, București, Imprimeria centrală, 1930, pag. 552.

în închisoare, nu beneficiau de noua lege. În schimb, în perioada următoare, în locul celor puțini puși în libertate, au fost aruncați în închisori alți muncitori și țărani în număr și mai mare. Era evident că acest simulacru de amnistie fusese dat de către guvernul național-țărănesc spre a stăvili pentru moment avântul de luptă în creștere al maselor.

De la început, P.C.R. a demască fără cruțare această lege care excludea de la amnistiere cea mai mare parte a deținuților politici cu condamnări grele, a țăranilor și muncitorilor care n-au vrut să moară în războiul imperialist, pe cei răsculați contra jugului moșierimii etc. Prin presă, prin manifeste și la întruniri, partidul a arătat maselor caracterul fals, înșelător al acestei „amnistii“. Astfel, într-un apel al C.C. de ajutorare, din 4 iulie 1929, se spunea: „O largă amnistie s-a dat, anunță guvernul actual... În România nu s-a dat amnistie. Așa-numita amnistie național-țărănistă... e o grosolană minciună“¹⁰⁴. Imediat după „amnistie“, „Apărătorul proletar“ scria despre aceasta că în România „...nu se cunoaște totuși o minciună mai sfruntată, o măsură demagogică mai lipsită de rușine, o ticăloșie mai fățișă decât amnistia sau amnistiele național-țărăniste“¹⁰⁵.

În aceste condiții, P.C.R. a menținut și în perioada următoare, ca una dintre lozincile sale politice principale, lupta pentru cucerirea amnistiei politice, militare și agrare. „Pe steagul luptei maselor muncitorești și țărănești din România — arăta P.C.R. în acele zile — va sta scris, ca și în trecut, pînă la izbînda finală, cu litere de foc și în locul de frunte, parola: «Să cucerim amnistia generală»“¹⁰⁶.

Lupta contra terorii și pentru amnistie, care a îmbrăcat diferite forme — crearea unor organizații legale de masă, editarea de ziare speciale, organizarea unui mare număr de mitinguri, întruniri etc. —, culminînd cu crearea Comitetului Central de ajutorare și a Comitetului de amnistie — organizate și conduse de P.C.R. —, și-a atins numai în parte scopul propus. Prin legea dată de guvernul național-țărănist, deși mii de condamnați politici au continuat să rămînă înapoia gratiilor închisorilor, totuși la o bună parte dintre aceștia, ca urmare a decretului, li s-a redus perioada de detențiune, iar unii au fost eliberați.

Dînd această lege demagogică, național-țărăniștii au reușit să demobilizeze masele care luptau pentru eliberarea din închisori a deținuților politici revoluționari. Acest fapt a fost posibil și datorită situației grele din partid. Tocmai acum în P.C.R. izbucnise criminala luptă fracționistă fără de principii care a rupt în două partidul și organizațiile sale de masă, ceea ce a făcut ca partidul să nu mai poată organiza temeinic

¹⁰⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 356.

¹⁰⁵ „Apărătorul proletar“ nr. 4, din iunie 1929.

¹⁰⁶ Ibid.

lupta maselor. Campania pentru amnistie, nereușind să antreneze mase suficiente de largi, n-a putut avea forța necesară pentru a obliga guvernul să traducă în fapt decretul dat. Din cauza luptelor fracționiste, care duseseră partidul la un pas de lichidare, ea nici nu s-a mai desfășurat în continuare, deși acțiunile singeroase antimuncitorești ale național-țărăniștilor impuneau organizarea unei puternice campanii de luptă pentru amnistie și nu încetarea ei.

★

Lupta contra terorii și pentru cucerirea amnistiei, dusă de masele muncitoare, sub conducerea P.C.R., în anii 1924—1929, este importantă atât prin faptul că creșterea ei a determinat guvernul să satisfacă, fie și într-o mică măsură, cererile insistente ale maselor, cât și prin aceea că, cu acest prilej, în cadrul organizațiilor de masă, prin intermediul ziarelor muncitorești, prin munca de propagandă și agitație desfășurată sub îndrumarea comuniștilor (conferințe, întruniri, manifeste etc.), numeroși muncitori, intelectuali, funcționari, țărani au acționat sub lozincile P.C.R., fiind ajutați să vadă mai clar esența reacționară a politicii promovate de guvernele burghezo-moșierești.

Din munca politică-educativă desfășurată de către U.T.C., sub îndrumarea P.C.R., în rîndurile studențimii ieșene (1931-1933)

S. DAVICU

De la începutul existenței sale, Partidul Comunist din România s-a ocupat îndeaproape de conducerea organizației revoluționare marxist-leniniste de tineret, care mobiliza și organiza masele de tineri muncitori, țărani și studenți la luptă pentru o viață mai bună, democrație și libertate.

Exprimîndu-și năzuințele de libertate și progres, studenții democrați din Iași au răspuns chemării partidului comunist de a lupta pentru bararea drumului fascismului odios în incinta universitară, în viața întregii țări. Perioada anilor 1931—1933 marchează o etapă hotărîtoare în evoluția mișcării revoluționare de tineret. Acești ani, care cuprind o pagină deosebit de importantă a istoriei luptelor clasei muncitoare din țara noastră conduse de partidul comunist, au fost ani bogați în învățăminte, care au constituit pentru U.T.C. o adevărată școală de călire politică marxist-leninistă.

Criza economică din 1929—1933, care s-a manifestat deosebit de violent în țara noastră, a înrăutățit puternic și situația învățămîntului universitar. La Iași, ca și în celelalte centre universitare ale țării, în fiecare an, deschiderea cursurilor universitare prilejuia trecerea în revistă a privațiunilor la care fuseseră condamnați studenții un an întreg, se schițau perspectivele și mai sumbre ale anului care începea¹. „Pentru a acoperi cheltuielile, avem nevoie de 4 500 000 de lei... — se spunea în darea de seamă pe anul 1932—1933 prezentată de rectorul Universității ieșene. Statul însă nu ne-a dat decît 1 650 000 de lei efectiv. Universitatea a fost pusă în situația de a-și închide porțile sau de a lucra fără materiale în laboratoare sau de a recurge la taxe puse asupra studenților. S-au pus două feluri de taxe: una la rectorat care să completeze necesarul pentru întreținere, căldură etc., precum și o taxă de construcție de 500 de lei...”²

La taxa de frecvență se mai adăugau taxe pentru unelte de disecție, pentru laborator, bibliotecă, pentru fiecare examen. Începînd din ianua-

¹ „Opinia” (Iași) din 3 noiembrie 1933.

² „Anuarul Universității Mihăilene pe anii 1930—1935”.

rie 1931, statul încetează de a mai alocă fonduri pentru cămine, acestea urmînd a fi întreținute exclusiv din chiria plătită de studenți³. În anul 1933, Universitatea Mihăileană nu dispunea de nici o bursă. Alocațiile pentru Universitate se micșorează de peste 14 ori, iar cele pentru cămine și cantine, de peste 10 ori comparativ cu anul 1929—1930⁴. „Studenții nu numai că au de îndurat regimul insuportabil și ucigător din cămin și hrana proastă și insuficientă din cantină — nota un ziar —, dar trebuie să acopere și taxele enorme care se percep, plătindu-se 1 000—1 500 de lei pe lună. Dormitoarele adăpostesc 30—40 de persoane, ele fiind bune doar pentru 10—12. Ele servesc și ca săli de lectură”⁵.

Studențimea nevoiașă, dornică de studii și care cu greu reușea să pătrundă în Universitate, nu avea altă cale decît să îmbine studiul cu istovitoare ore de muncă, angajîndu-se ca oameni de serviciu în restaurante, ca vînzători de ziare sau salahori⁶. Acestea erau condițiile grele de studiu și de muncă ale tinerilor de pe băncile Universității, care, în cele mai fericite cazuri, dacă reușeau să termine facultatea, cădeau în ghearele șomajului intelectual⁷. În toamna anului 1932, de pildă, aproape 450 de absolvenți ai facultăților de drept, litere, medicină, farmacie și științe de la Universitatea din Iași n-au avut posturi⁸. Statul burghezo-moșieresc își declina orice răspundere în privința asigurării unei existențe demne intelectualității. Un anunț al rectoratului Universității ieșene atrăgea atenția studenților „că prin primirea lor în facultăți, statul nu contractează nici o obligație de a le da un post după obținerea diplomei”⁹.

Problema șomajului intelectual era adesea ridicată în înseși ședințele Camerei deputaților. Astfel, în ședința din 28 martie 1932, în cadrul dezbaterii legii învățămîntului superior, deputații vorbeau despre „inflație de profesori, inflație de studenți...”¹⁰. De notat că aceste formule erau vînturate în anii cînd în România la 15 milioane de țărani erau doar 1 000 de medici, cînd numărul analfabeților atinsese cifra de 4 milioane¹¹, cînd în fostele județe ale Moldovei, de pildă, sute de comune erau lipsite de școli¹². În anul 1930—1931, de exemplu, la 29 de sate din vecinătatea „orașului culturii”, din totalul populației de 16 782 reprezentînd vîrsta de la 7 ani în sus, se aflau 8 730 de analfabeți, deci 52,02%¹³.

³ „Viața universitară” din 1 aprilie 1931.

⁴ „Anuarul Universității Mihăilene pe anii 1930—1935”.

⁵ „Viața universitară” din 1 aprilie 1935.

⁶ Iorgu Iordan: „Studenții de ieri și azi”, Ed. F.D.P. 1957.

⁷ Ibid.

⁸ „Viața universitară” din 22 octombrie 1932.

⁹ Ibid.

¹⁰ „Neamul românesc” din 29 martie 1932.

¹¹ „Scînteia” din 4 august 1948.

¹² „Moldova liberă” din 12 octombrie 1945.

¹³ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960”, vol. I, București, 1960, pag. 150.

Cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii, precum și organizațiile fasciste au încercat să abată atenția maselor de la cauzele adevărate ale șomajului, agitând intens lozincile diversioniste „Numerus clausus” și „Numerus nullus”, care în viața universitară însemnau limitarea numărului de studenți din rîndul minorităților naționale.

În anii crizei economice, legile și măsurile adoptate de guvernul național-țărănesc în legătură cu funcționarea învățămîntului superior au exprimat și mai puternic tendința de monopolizare a profesiunilor intelectuale de către clasele exploatare, tendința de a împiedica drumul spre cultură al fiilor de oameni ai muncii. Regulamentul examenelor, intrat în vigoare în 1932, a constituit o măsură care se adăuga la acțiunile menite să „descongestioneze” Universitatea. Astfel, blocarea examenelor într-o singură sesiune, ca și exmatricularea studentului cu mai mult de o corigență se răsfrîngeau, în majoritatea cazurilor, împotriva studenților săraci, siliți să dea examenele treptat, în două sau trei sesiuni, în timp ce munciau. Prin blocarea examenelor se lua posibilitatea studenților de a mai fi salariați¹⁴. Legea învățămîntului din 1932 era susținută de o largă agitație demagogică în jurul așa-zisei „autonomii universitare”¹⁵, care ar fi însemnat „cultivarea științei pure, libertatea academică a studenților...”¹⁶ În timp ce expunerea de motive la legea autonomiei universitare preciza că „statul renunță să impună materii și programe și să exercite o supraveghere penală...”¹⁷, Ministerul Instrucțiunii Publice sprijinea propagarea ideilor și teoriilor reacționare care urmăreau să formeze în așa fel tineretul studios, încît el să nu manifeste niciodată „o voință potrivnică societății”¹⁸ (burgheze, în descompunere — *n.a.*). Astfel, a fost răspîndită în Universitate concepția pedagogului Herbart, care sublinia că suprema virtute ce trebuie cultivată la tineri este „supunerea”, ca și credința religioasă — însușiri, după el, „înnăscute” *.

Neliniștit de avîntul luptei revoluționare a maselor, statul burghezo-moșieresc a acordat un loc important în învățămînt și educație curentelor ultrareacționare ce încercau să dovedească o pretinsă inferioritate a copiilor „proveniți de jos” și o așa-zisă superioritate a copiilor

¹⁴ „Dimineața” din 10 martie 1932.

¹⁵ „Monitorul oficial” nr. 18. Dezbaterile Adunării deputaților din 18 iulie 1931, pag. 547—548.

¹⁶ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960”, vol. I, București, 1960, pag. 255.

¹⁷ „Monitorul oficial” nr. 18. Dezbaterile Adunării deputaților din 18 iulie 1931, pag. 547—548.

¹⁸ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960”, vol. I, București, 1960, pag. 255.

* Elaborată în prima jumătate a secolului trecut, concepția retrogradă a lui Herbart a oglindit reacțiunea aristocrației prusace împotriva ideilor pedagogice democratice ale materialiştilor francezi.

din „familiile bune“, bogate. Concluzia la care ajungeau aceste curente era că fiii exploatareilor erau găsiți totdeauna capabili să exercite mai târziu un rol conducător în viața socială, iar copiii din popor erau considerați incapabili prin ereditate și destinați a deveni material de exploatare¹⁹. Aceste teorii urmăreau să susțină și să completeze măsurile administrative cu privire la limitarea numărului celor înscriși la Universitate — măsuri care însemnau pentru mii de tineri înzestrați, dar săraci imposibilitatea de a studia. În anii 1931—1933, „procentul studenților fii de muncitori nu s-a ridicat mai sus de 0,1%“²⁰. De altfel, taxele mari erau un mijloc prin care fiilor oamenilor muncii le erau închise porțile universității.

Politica claselor exploatare față de învățământul superior a oferit condiții prielnice pentru dezvoltarea mișcării fasciste. În anii 1931—1933, gruparea fascistă Garda de fier a devenit unealta principală a burgheziei și moșierimii în lupta lor antipopulară²¹. Studenții fasciști — recrutați în primul rând din mijlocul studenților proveniți din clasele exploatare sau al elementelor declasate — și-au intensificat acțiunile huliganice tocmai în perioada când studenții democrați au pornit, în mod organizat, o serie de acțiuni protestatare împotriva condițiilor grele de viață și de studiu²².

Numărul restrâns de tineri fii ai oamenilor muncii care au reușit să pătrundă în Universitate a constituit acel detașament de studenți care formau partea cea mai avansată a mișcării democratice studențești. Din rândurile acestor tineri, organizațiile U.T.C. din facultăți își recrutau membrii. Tinerii studiosi, cinstiți, proveniți din păturile sociale mijlocii — de intelectuali, funcționari, mici meseriași, mici comercianți etc. — au sprijinit pe cei care luptau pentru progres, democrație și libertate.

Sub conducerea organizației locale a U.T.C., forțele democratice ale studențimii ieșene erau pregătite pentru a duce cu succes lupta împotriva politicii burgheziei și moșierimii de exploatare a maselor muncitoare, de fascizare a țării și de pregătire a războiului antisovietic. Această luptă a căpătat o amploare deosebită după lichidarea de către partid a luptei fracționiste fără de principii²³.

O călăuză prețioasă în ridicarea pe o treaptă superioară a luptei tineretului au constituit-o hotărârile Congresului al V-lea al P.C.R., care

¹⁹ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960“, vol. I, București, 1960, pag. 255.

²⁰ „Zece ani de la eliberarea patriei noastre“, E.S.P.L.P. 1954, pag. 152.

²¹ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960“, vol. I, București, 1960, pag. 280.

²² Arhiva Ministerului Instrucțiunii Publice, dosarul nr. 102/1931, nepaginat.

²³ „Documente din istoria Uniunii Tineretului Comunist din România. 1917—1944“, Editura tineretului, 1958, pag. 217 și urm.

a avut un rol de seamă în evoluția mișcării revoluționare din România. În rezoluția cu privire la tineret, Congresul al V-lea al P.C.R. a subliniat ca una dintre sarcinile importante ale partidului „...transformarea U.T.C. într-o organizație de masă capabilă de luptă...”²⁴.

Organizația regională a P.C.R. Moldova, însușindu-și hotărârile Congresului al V-lea al P.C.R., a început să se preocupe mai intens de organizarea și conducerea luptelor muncitorești, subliniind în același timp necesitatea ajutorării efective a U.T.C. de către organizațiile de partid²⁵.

Întărind munca în rândurile tineretului muncitor de la Atelierele C.F.R.-Nicolina²⁶, de la „Textila Copou“, „Porețchi“, „Țesătura“²⁷, care lua parte din ce în ce mai activ la luptele clasei muncitoare, organizația regională a U.T.C., înarmată cu hotărârile și indicațiile Congresului al V-lea al partidului, și-a îndreptat atenția spre toate categoriile de tineri, inclusiv asupra tinerilor învățători și profesori, studenți, în rândurile cărora urmările crizei se resimțeau cu putere.

În ianuarie 1932, sub conducerea Biroului comunist studentesc al Universității din Iași, studenții uteciști au prelucrat rezoluțiile Congresului al V-lea al P.C.R.²⁸ Cu acest prilej, Biroul comunist studentesc al Universității din Iași a trasat U.T.C. sarcina de a face o cotitură radicală în ceea ce privește creșterea numerică a rândurilor sale, lărgirea bazei sale organizatorice și politice²⁹ prin crearea de noi celule, celula de facultate fiind forma organizatorică de bază a sectorului studentesc al U.T.C.³⁰

Siguranța din Iași luase măsuri severe pentru „supravegherea atentă a mișcării comuniste“, care „cîștigă teren în Universitate“³¹. Începînd din 1932, existau în Universitatea din Iași celule uteciste în facultățile de științe, de agronomie, de litere și filozofie, de drept, de medicină etc.³². În conducerea celulelor uteciste se aflau studenți educați de partid, căliți în luptă, ca de pildă Elena Sîrbu, care în anul 1933 și-a început activitatea revoluționară în rândurile studențimii democratice ieșene. Aici a început ea școala aprigă a ilegalității³³.

Activitatea celulelor se desfășura pe baza planurilor de muncă întocmite după îndrumările partidului și aprobate în ședința celulei³⁴. U.T.C.

²⁴ Loc. cit., pag. 220.

²⁵ „Buletinul Comitetului regional Moldova al P.C.R.“ nr. 3, din august 1932.

²⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A.XV-40 (Manifest din 1931 al Comitetului local al P.C.R. Iași).

²⁷ Ibid.

²⁸ „Tînărul leninist“, anul VII, nr. 6, din iunie 1957.

²⁹ „Garda roșie a tineretului moldovean“, anul I, nr. 1, din ianuarie 1932.

³⁰ „Tînăra gardă a Moldovei“, organ al Uniunii Tineretului Comunist din România, anul I, nr. 2, din februarie 1932.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 991, fila 154.

³² Ibid.

³³ „Luptători pentru pace, socialism și fericirea poporului“, Editura tineretului, 1958, pag. 61.

³⁴ „Documente din istoria Uniunii Tineretului Comunist din România. 1917—1944“, Editura tineretului, 1958, pag. 281.

avea sarcina să folosească toate posibilitățile legale și semilegale de muncă pentru cuprinderea maselor studențimii sărace³⁵. „Singurul mijloc prin care noi putem să ne impunem interesele noastre este de a ne grupa în jurul organizației — scria „Drumul studențesc” —, formînd un front unic cu masele muncitorești și țărănești, sub conducerea partidului comunist...”³⁶ U.T.C. trebuia să pună în centrul întregii sale activități organizarea și conducerea luptelor maselor largi de studenți democrați pentru cerințele lor zilnice, pentru demascarea politicii organizațiilor de tineret diversioniste și în special a celor fasciste³⁷. Îndeplinirea acestor sarcini deosebit de importante era posibilă numai în condițiile desfășurării unei educații marxist-leniniste, pentru ridicarea nivelului ideologic al studenților uteciști³⁸. În acest scop, P.C.R. a îndrumat și ajutat U.T.C. să folosească toate mijloacele de educare a tineretului. Adunările de organizație, cercurile de învățămînt politic, lecțiile și conferințele, presa și literatura partidului și a U.T.C., sarcinile de organizație și controlul executării lor³⁹ — întreg acest arsenal de forme și metode de muncă a fost folosit de U.T.C. pentru a educa tinerii muncitori, țărani, studenți, făcîndu-i luptători dîrzi și cu voința hotărîtă, oameni de structură comunistă, care au participat activ la lupta condusă de partid.

În munca de propagandă, celulele U.T.C. puneau accentul pe popularizarea necesității luptei împotriva grelelor condiții de existență și de studiu ale studenților, privațiunilor materiale, culturale și politice, pentru libertate, democrație, pentru o viață mai bună, pentru perspective luminoase tineretului ieșit de pe băncile Universității⁴⁰.

Celulele U.T.C. din Universitate se preocupau atent de formarea concepției materialiste despre lume a studenților⁴¹. Studiarea se făcea pe grupe de învățătură, conduse de uteciști; la seminarii participau și numeroși simpatizanți ai U.T.C.⁴². Aceste grupe de învățătură erau adevărate seminarii marxiste ilegale. Materialul de studiu se găsea greu. Lucrări ale lui V. I. Lenin editate de P.C.R. în traducere românească își croiau totuși drum spre grupele de învățătură organizate conspirativ în Universitate de celulele uteciste. Astfel, într-o sală de lucrări chimice a Facultății de științe, unde autoritățile polițienești aveau bănuieli de existența unei celule comuniste⁴³, s-a găsit broșura „Chestia organizatorică”,

³⁵ „Garda roșie a tineretului moldovean”, anul I, nr. 1, din ianuarie 1932.

³⁶ „Drumul studențesc” (Iași), anul I, nr. 1, din mai 1932.

³⁷ „Tinăra gardă a Moldovei”, anul I, nr. 2, din februarie 1932.

³⁸ „Documente din istoria Uniunii Tineretului Comunist din România. 1917—1944”, Editura tineretului, 1958, pag. 22 și urm.

³⁹ „Garda roșie a tineretului moldovean”, anul nr. 1, din ianuarie 1932.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ „Tinărul leninist”, anul VII, nr. 6, din iunie 1957.

⁴² Ibid.

⁴³ Arhivele statului Iași, fondurile prefecturii, directoratul ministerial, dosarul nr. 5/1933.

care cuprindea fragmente din lucrările lui Lenin „Ce-i de făcut?“, „Scri-soare către un tovarăș despre sarcinile noastre organizatorice“ și „«Stin-gismul» — boala copilăriei comunismului“⁴⁴. De asemenea, printre mate-rialele „capturate“⁴⁵ se afla și un număr mai vechi (apărut în 1926 — *n.a.*) din revista legală „Cultura proletară“, conținând articolul lui Lenin „Una din problemele fundamentale ale revoluției“, care a adus o contribuție importantă pe linia înarmării cursanților cu teoria leninistă a revoluției, cu învățătura lui Lenin despre dictatura proletariatului.

În afară de publicațiile ilegale, care erau puține și se refereau la probleme teoretice, în seminarii se studiau și unele lucrări care dezbăteau probleme politice de actualitate, articole din ziarul „Pravda“⁴⁶, broșuri ca: „Proprietatea socialistă“, „Internaționalismul proletar“⁴⁷. Uneori se foloseau și edițiile franceze și rusești ale unor publicații venite clandestin la Iași printr-un lung ocol prin Riga, Paris⁴⁸. Seminariile se desfășurau cu regularitate, în pofida condițiilor grele ale ilegalității⁴⁹. Dacă agenții poliției și elementele huliganice ale organizațiilor fasciste se aflau pe urma vreunei investigații, prin locurile mai tănuite din incinta Universi-tății, atunci celulele uteciste organizau aceste seminarii în diferite lo-cuințe conspirative din cartierele Iașului sau în căminele studențești din Sărărie și str. Arcului⁵⁰. Organele siguranței urmăreau unele locuințe din străzile Apeduc, Morilor, Socola, „unde se adună tineri muncitori și stu-denți care desfășoară o activitate doctrinară“⁵¹.

U.T.C. se preocupa ca cele învățate de către studenți la cercurile de studii marxiste să constituie baza pregătirii lor intelectuale. În activitatea lor politică și profesională, acești studenți foloseau tot mai mult punctul de vedere marxist-leninist, luînd atitudine împotriva ideologiei burgheze, a teoriilor pseudoștiințifice, a concepțiilor reacționare ale unor profesori. La un seminar de la Facultatea de litere și filozofie, de pildă, studenții au criticat un curs de sociologie burgheză care încerca să ascundă exis-tența claselor potrivnice în societate și, în general, a luptei de clasă, a reflexelor spirituale rezultate din aceste antagonisme⁵².

Semnăind forurilor de conducere ale Universității atitudinile de „răzvrătire ale unor tineri cu concepții comuniste“⁵³, un raport al poliției ieșene atrăgea atenția asupra „influenței pe care o au concepțiile acestor

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ „Tînărul leninist“, anul VII, nr. 6, din iunie 1957.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Arhivele statului Iași, fondurile prefecturii, directoratul ministerial, dosarul nr. 5/1933.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

tineri asupra masei studențești”⁵⁴. Referitor la activitatea doctrinară marxistă ce se desfășura printre studenți, raportul poliției ieșene arăta că : „S-a alcătuit un ciclu de seminarii (8) în care se discută chestiuni de economie marxistă. S-au luat mai multe subiecte din domeniul științelor sociale și s-au împărțit, pentru ca fiecare să studieze și să pregătească câte un referat”⁵⁵. Din titlurile unor referate reiese că ele erau întocmite pe baza unor lucrări ale lui Lenin. „Lenin despre educație și școală”, „Menirea tineretului comunist”, „Învățământul gratuit”, „Bilanțul economic al anului 1933 în U.R.S.S.”, „Școala noastră în impas”⁵⁶ sînt titlurile unor referate urmate de discuții fructuoase și care au dat — prin argumentare științifică — răspuns întrebărilor celor mai ascuțite ale vremii.

Seminariile marxiste au fost un mijloc de luminare politică și ideologică, de pregătire a studențimii progresiste în vederea intensificării luptei pentru apărarea prestigiului Universității și a culturii naționale, pentru apărarea păcii și a prieteniei dintre poporul român și poporul sovietic⁵⁷.

Propaganda orală desfășurată de U.T.C. a fost în permanență împletită cu propaganda scrisă. Uteciștii din Universitatea ieșeană au desfășurat și o bogată activitate publicistică⁵⁸. În 1931 a apărut, la Iași, „Studențimea nouă”, un ziar al tineretului studios antifascist din întreaga țară, care punea pe primul plan apărarea revendicărilor studențimii sărace. Acest ziar a fost suprimat de autorități după câteva numere. De la 22 octombrie 1932 a apărut „Viața universitară”, care, de asemenea, a avut ca preocupare centrală înarmarea ideologică a studenților. În articole ca „Fascismul și capitalismul”, „Studențimea și statul”⁵⁹ se făcea o analiză critică a situației social-politice a României, erau combătute concepțiile subiectiviste, reacționare ale ideologiei burgheze, se arăta care este menirea studentului, a omului de știință în societate.

Ideologia partidului comunist pătrundea tot mai adînc în rîndurile studenților înaintați, care, în condițiile creșterii mișcării revoluționare, vedeau mai clar că proletariatul, condus de partidul său de avangardă, luptă pentru interesele tuturor celor asupriți și exploatați. Aplicînd în viață indicațiile Comitetului regional al P.C.R. Moldova, organizația U.T.C. din Iași a organizat în acești ani variate acțiuni ale tinerilor „împotriva exploatării, asupririi și flămînzirii, împotriva pregătirii războiului antisovietic”⁶⁰. „Studențimea săracă — sublinia un ziar al U.T.C. — simte

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 991, vol. I, fila 116.

⁵⁶ Arhivele statului Iași, fondurile prefecturii, directoratul ministerial, dosarul nr. 11/1933.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 33 308, fila 73.

⁵⁸ P. Constantinescu-Iași : „Organizații de masă legale conduse de P.C.R. în anii 1932—1938”, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 112.

⁵⁹ „Viața universitară” din 22 octombrie 1932.

⁶⁰ „Garda roșie a tineretului moldovean”, anul I, nr. 1, din ianuarie 1932.

din plin urmările adânci ale crizei, greutățile economice aruncate de burghezie pe spinarea oamenilor munci“⁶¹. Calea de ieșire din această situație grea — continua ziarul — este calea luptei comune „împreună cu muncitorii pentru revendicările noastre și ale lor“⁶².

În condițiile creșterii în general a luptelor revoluționare ale maselor, a luat amploare și mișcarea democratică a studențimii⁶³. Din primele luni ale anului 1932, sub conducerea P.C.R., celulele U.T.C. din Universitatea ieșeană au desfășurat o intensă activitate în jurul celor mai arzătoare revendicări ale masei studențești. Difuzînd ziarele ilegale și manifestele editate de organizația U.T.C. din Universitate⁶⁴, celulele uteciste de la facultățile de agronomie, de științe, de drept, de litere și filozofie mobilizau studenții la lupta pentru satisfacerea revendicărilor economice imediate ale studenților săraci, ca : reducerea taxelor, suprimarea taxelor de examene și a taxei de construcții, acordarea de burse și acces în cămine și cantine pentru studenții săraci⁶⁵. Studenții erau îndrumați să lupte pentru un învățămînt democratic, pentru promovarea adevăratei culturi, împotriva cultului morții propovăduit și patronat de organizațiile fasciste⁶⁶. Această muncă de educație politică, desfășurată de celulele U.T.C. din facultățile Universității ieșene, a ajutat într-o măsură însemnată la formarea unei opinii progresiste în rîndul unei mari mase de studenți, care au fost ajutați să înțeleagă că numai luptînd alături de poporul muncitor și sub conducerea P.C.R. vor putea cuceri depline posibilități de cultură și de studiu.

În ziua de 5 martie 1932⁶⁷, la Facultatea de drept a Universității ieșene a izbucnit o grevă împotriva legii avocaților *. Rectoratul și senatul universitar manifestau o deosebită îngrijorare, cu atît mai mult cu cît greva căpătase și un pronunțat caracter antifascist⁶⁸. Un manifest difuzat în Universitate — iscălit de „Studențimea săracă ieșeană“ — demasca elementele fasciste care încercau să antreneze studenții pe calea tulburărilor, să-i abată de la revendicările și interesele lor vitale. „Fascismul înseamnă ură, brutalitate, abdicare intelectuală, obscurantism, înșelarea celor mulți și obijduiți“⁶⁹ — se sublinia în acest manifest în încheierea

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Arhivele statului Iași, fondul nr. 1 678, dosarul nr. 27/1932, fila 1.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Loc. cit., fondul nr. 1 678, dosarul nr. 27/1932, fila 17.

* „Legea avocaților“ din 1931 a mărit numărul anilor de studii (patru ani pentru licență, doi ani doctoratul și trei ani stagiul). Stagiul însemna ca tînărul absolvent să fie la discreția unui „avocat cu experiență“ („Studențimea nouă“ din 1 martie 1931).

⁶⁸ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960“, vol. I, București, 1960, pag. 282.

⁶⁹ Arhivele statului Iași, fondul nr. 3/1932, dosarul nr. 11, fila 34.

căruia studențimea era chemată la lupta „pentru apărarea și cucerirea intereselor vitale, împotriva conducătorilor partidelor burgheze și a fasciștilor falsului naționalism“⁷⁰.

După două zile, la 7 martie 1932, o bună parte dintre studenții altor facultăți ieșene s-au solidarizat cu cei de la drept, declarînd și ei grevă⁷¹. Demonstrațiile studențești luaseră o asemenea amploare încît a fost convocat de urgență senatul universitar în vederea discutării situației⁷².

Importante acțiuni au desfășurat și studenții progresiști de la Facultatea de medicină, în special pentru obținerea bunei funcționări a laboratoarelor și clinicilor⁷³; studenții de la Facultatea de agronomie au manifestat în Piața Unirii, cerînd subvențiile necesare desfășurării normale a cursurilor universitare⁷⁴.

Activitatea de educație politică desfășurată în cadrul cercurilor de studii marxiste își dădea astfel roadele. În rîndurile studențimii se crease o adevărată opinie de masă împotriva măsurilor care „tindeau să închidă definitiv calea învățămîntului superior elementelor sărace și să transforme cultura într-un privilegiu de clasă rezervat exclusiv celor bogați“⁷⁵. Amploarea acțiunilor și caracterul revendicărilor dovedeau practic — așa cum arăta organul de presă al studențimii ieșene — că „studențimea a încetat de a mai fi exclusiv o congregație pur spirituală, preocupată numai de gîndul de a-și însuși valorile culturii, ci a devenit o adevărată categorie socială, cu interese economice precise, pe care trebuie să și le afirme, să le apere împotriva tuturor încălcărilor“⁷⁶. Neliniștită, ca urmare a intensificării luptei studențimii democratice ieșene, conducerea Ministerului Instrucțiunii Publice a cerut, în noiembrie 1932, rectoratului „să ia măsuri drastice pentru menținerea ordinii“⁷⁷, specificînd expres necesitatea de a se lua legătura „cu organele polițienești pentru a interveni la nevoie“⁷⁸.

O prigoană cumplită s-a abătut asupra elementelor înaintate ale studențimii. În primele zile ale lunii decembrie 1932, un grup de 25 de studenți revoluționari, printre care numeroși uteciști, au fost arestați și schingiuiți în beciurile siguranței⁷⁹.

În fața încercărilor repetate ale organizațiilor fasciste de a antrena o parte a studențimii pe calea acțiunilor huliganice, U.T.C., îndrumată

⁷⁰ Ibid.; vezi și „Drumul studențesc“ din mai 1932.

⁷¹ „Dimineata“ din 9 martie 1932.

⁷² „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960“, vol. I, București, 1960, pag. 283.

⁷³ Arhivele statului Iași, fondul nr. 1676, dosarul diverse, fila 510.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ „Viața universitară“ din 22 octombrie 1932.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Arhiva Ministerului Instrucțiunii Publice, dosarul nr. 914/1932, nepaginat.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ „Jos teroarea“, organ al Comitetului regional Moldova al „Ajutorului roșu“, din decembrie 1932.

de partid, a acționat în direcția mobilizării și organizării tineretului democrat la luptă pentru satisfacerea revendicărilor sale vitale⁸⁰. Elementele reacționare din sînul studențimii, în special fii ai exploataților, cei care se aflau în fruntea organizațiilor fasciste și care constituiau un grup izolat, cu toată demagogia lor deșănțată, cu toate presiunile și amenințările, n-au reușit să influențeze studenții cinstiți, democrați, care se situau pe linia respingerii propagandei fasciste, refuzînd să adere la acțiunile huliganice⁸¹. Oricîte încercări au făcut poliția și elementele huliganice, ele nu puteau opri răspîndirea materialelor propagandistice comuniste, care își croiau drum tot mai mult spre masele studențimii, luminîndu-le calea și încurajîndu-le în luptă. Pe lîngă ziarul ilegal „Garda roșie a tineretului moldovean” și „Viața universitară”, revistele ieșene „Nu” și „Pax”, ca și „Bluze albastre”, care apărea la București, rupeau și risipeau valul demagogiei reacționare și fascizante, mobilizau tineretul studios la luptă pentru satisfacerea revendicărilor sale.

Începutul anului 1933 marchează o creștere a avîntului mișcării revoluționare din România. Marile acțiuni muncitorești, organizate și conduse de P.C.R., au culminat cu eroicele lupte din februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști, care s-au ridicat cu hotărîre împotriva mizeriei și înrăutățirii condițiilor de trai ale clasei muncitoare, împotriva înfeudării țării puterilor imperialiste, pentru a bara drumul fascismului și al războiului antisovietic.

Numeroși tineri, aparținînd diferitelor categorii sociale, care suferau din pricina asupririi regimului burghezo-moșieresc s-au solidarizat în acele zile cu aceste eroice lupte⁸². Ele au găsit în studențimea democratică din Iași un puternic ecou⁸³. Adresîndu-se printr-un manifest maseslor largi de oameni ai muncii, Comitetul local al P.C.R. din Iași chema și studențimea săracă „la luptă împotriva ofensivei patronale de scădere a salariilor, împotriva terorii și mizeriei, împotriva bandelor fasciste, a politici de înarmare și a războiului”⁸⁴.

Pentru abaterea atenției studențimii de la curajoasa ridicare la luptă a muncitorimii ceferiste și petroliste și pentru a sustrage pe studenți de la acțiunea pentru cîștigarea revendicărilor lor, bandele huliganice, legionarii și cuziștii, s-au dedat în acele zile la provocări și bătăi în incinta Universității, au oprit intrarea studenților la cursurile unor profesori cunoscuți pentru concepțiile lor democratice, au provocat devastări în cartierele mărginașe ale Iașului, au devastat librăriile „Socec”

⁸⁰ „Viața universitară” din 22 octombrie 1932.

⁸¹ Loc. cit. din 18 noiembrie 1932.

⁸² „Tînărul leninist” din februarie 1933; „Jos teroarea” din august 1933.

⁸³ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960”, vol. I, București, 1960, pag. 283.

⁸⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A, XVII — 82.

și „Viața românească“, distrugînd volumele cu conținut progresist⁸⁵. De remarcat este faptul că toate aceste sălbăticii au fost săvîrșite sub ochii oblăduitori ai autorităților polițienești⁸⁶.

Dezvăluind adevăratul scop al acestor diversiuni, organizațiile P.C.R. și ale U.T.C. din Universitatea din Iași au redactat și răspîndit un manifest în care, printre altele, a fost demascată teroarea fascistă, care „lovește și mai mult în păturile sărace ale studențimii“⁸⁷. Manifestul condamna cu vigoare atitudinea autorităților locale, care n-au luat nici o măsură pentru potolirea acțiunilor teroriste ale acestor bande⁸⁸. „Rectoratul — se spunea în acest manifest — n-a găsit nici el de cuviință să ia măsurile necesare cînd, în ziua de 18 ianuarie 1933, au fost bătuți studenți progresiști, au fost huiduiți profesori cu vederi înaintate, sub pretextul că s-au solidarizat cu acțiunile ceferiștilor“⁸⁹.

Veștile despre puternica grevă de la „Grivița“ din 2 februarie 1933 au produs o puternică efervescență și în rîndul unei mari mase de studenți ieșeni⁹⁰. Comitetul local al P.C.R., îndrumînd acțiunea de mobilizare a maselor de muncitori în sprijinul luptei feroviarilor, a trasat sarcini concrete și organizației locale de tineret⁹¹. Comitetul organizației P.C.R. din Universitatea ieșeană a difuzat un manifest adresat tuturor studenților în care se sublinia că, prin lupta lor eroică, muncitorii ceferiști de la „Grivița“ și din celelalte centre feroviare „se ridică împotriva prevederilor planurilor burgheziei de vînzare a țării trusturilor imperia-
liste, planuri care nu lovesc numai în muncitori, ci deopotrivă și în studenții săraci, fii de muncitori și funcționari“⁹². „Revendicările pe care ei (ceferiștii — *n.n.*) le pun sînt și revendicările noastre“⁹³ — se arăta într-unul din manifestele elaborate de organizația U.T.C. din Universitate, manifest ce se încheia cu îndemnul: „Solidarizați-vă cu ceferiștii și, împreună cu tineretul muncitor de la Atelierele C.F.R.-Nicolina, de la «Țesătura», «Textila» și de la R.M.S., luptați contra înarmărilor, contra războiului antisovietic, pentru ajutorarea șomerilor, împotriva concedierilor și scăderilor de salarii“⁹⁴.

În ziua de 3 februarie 1933, cînd la Atelierele C.F.R.-Nicolina a început una dintre cele mai mari acțiuni revoluționare ale muncitorimii din Moldova, alături de familiile muncitorilor ceferiști, alături de muncitorii

⁸⁵ Arhivele statului Iași, fondul nr. 3, dosarul nr. 13.

⁸⁶ „Opinia“ din 17 ianuarie 1933.

⁸⁷ Arhivele statului Iași, fondul nr. 3, dosarul nr. 13.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ „Tînărul leninist“ din februarie-martie 1934.

⁹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 963 („Buletinul Comitetului regional al P.C.R. Moldova“ din februarie 1933).

⁹² Arhivele statului Iași, fondul Chestura poliției, dosarul nr. 20, fila 464.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

textiliști, de micii meseriași care s-au adunat în jurul atelierelor, se aflau și numeroși studenți⁹⁵; ei au adus o contribuție importantă, în special la sprijinirea acțiunilor organizației „Ajutorul roșu” de colectare a alimentelor pentru cei aflați în grevă.

După victoria obținută de muncitorii de la „Grivița” la 2 februarie, guvernul național-țărănesc a intensificat măsurile de stăvilire a mișcării revoluționare. Introducerea stării de asediu la 4 februarie în principalele centre muncitorești din țară a dovedit că cercurile conducătoare — cuprinse de panică — se pregăteau de un nou atac. Paza militară a fost întărită în acele zile nu numai în jurul Atelierelor, ci și în incinta Universității⁹⁶. O aprigă prigoană a fost îndreptată asupra studenților. Studenții bănuți de idei progresiste erau percheziționați, urmăriți, arestați. În zilele de 13, 14 și 15 februarie 1933, în beciurile poliției, alături de ceferiști și de alte categorii de oameni ai muncii ieșeni, se aflau și studenți care luaseră parte activă la acțiunea de solidarizare cu luptele ceferiștilor⁹⁷.

Măsurile represive ale autorităților polițienești n-au putut stăvili însă ecoul puternic pe care forța uriașă a clasei muncitoare, condusă de P.C.R., demonstrată de eroicele lupte din 1933, l-a găsit în rîndul unei bune părți a studențimii. În pofida arestărilor, a schingiuirilor bestiale din beciurile siguranței, comuniștii și uteciștii din Universitate continuau, în adîncă conspirativitate, să îndrume mișcarea studențească. „Marea masă a studențimii — consemna „Scînteia” — își continuă lupta pentru interesele ei vitale”⁹⁸.

Într-unul din dosarele siguranței din Iași, conținînd documente referitoare la „Organizațiile studenților comuniști din Iași”, se află un manifest care a fost lansat în ziua de 18 februarie 1933. Intitulat „Către toată studențimea săracă din Iași”, manifestul își ridică protestul împotriva reprimării sîngeroase a luptelor din 15—16 februarie 1933, împotriva arestării conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști; demasca pericolul politicii de fascizare a țării și de pregătire a războiului antisovietic⁹⁹. Demascînd cu tărie acțiunile mîrșave ale organizațiilor fasciste, manifestul chema studențimea la luptă în jurul unui program de acțiune, conținînd cele mai stringente revendicări ale acesteia: „conducerea autonomă studențească a cantinelor și căminelor; subvenționarea suficientă a acestora din partea statului, a județului și a comunei; îmbunătățirea și utilizarea laboratoarelor, clinicilor și bibliotecilor; abolirea regulamentelor

⁹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 328, fila 383; fondul nr. 5, dosarul nr. 946, fila 118.

⁹⁶ „Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860—1960”, vol. I, București, 1960, pag. 283.

⁹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 946, fila 140; fondul nr. 8, dosarul nr. 1 619, fila 410; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 328, fila 284.

⁹⁸ „Scînteia” din 15—28 februarie 1933.

⁹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 991, fascicola 1, fila 100.

universitare restrictive; scutirea completă de taxă a tuturor studenților săraci“ ¹⁰⁰.

Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist din România, care prin înaltul lor nivel de organizare, prin amploarea și spiritul lor revoluționar au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești, au avut o deosebită însemnătate și pentru dezvoltarea ulterioară a luptei revoluționare a tineretului. În acest sens, plenara C.C. al P.C.R. din iulie 1933 a subliniat că „marile lupte din februarie ale muncitorilor ceferiști și petroliști la care tineretul muncitor a luat parte activă, dovădind un eroism și curaj demne de tinăra gardă a proletariatului revoluționar, au scos în evidență rolul crescut al U.T.C., influența sa crescută asupra unei părți însemnate a detașamentelor celor mai de frunte ale tineretului proletar român, au arătat că U.T.C. a devenit un ajutor al partidului în lupta sa pentru cucerirea majorității clasei muncitoare“ ¹⁰¹.

Sub îndrumarea partidului, organizația U.T.C. din Universitatea ieșeană, înfruntând măsurile represive, s-a străduit să lărgască baza de masă a mișcării democratice studențești în Universitate ¹⁰². Celulele U.T.C. din facultăți au găsit forme noi de mobilizare și organizare concretă a elementelor democratice existente în rîndurile studențimii, au luat măsuri pentru antrenarea în cadrul grupelor de învățătură marxiste a cît mai multor studenți. Seminariile, cercurile de studiu, șezătorile organizate și conduse de membri ai celulelor uteciste de la Universitatea din Iași și-au propus, în această perioadă, în cadrul muncii de ridicare a nivelului ideologic al studenților, să demaște primejdia pe care o prezenta agresivitatea fascismului pentru independența națională a țării, pentru viitorul ei și al tineretului ¹⁰³. Accentul principal în munca de propagandă desfășurată de partid în rîndul studenților a fost pus pe ridicarea nivelului său teoretic și a eficacității sale practice ¹⁰⁴. În cadrul seminariilor erau larg dezbătute documente ale partidului care relevau însemnătatea luptelor din februarie 1933 pentru apărarea intereselor maselor largi populare, articole din „Scînteia“ și „Tînărul leninist“ etc. ¹⁰⁵ Intensificarea pătrunderii ideologiei revoluționare în rîndurile studenților reiese semnificativ din însuși conținutul unui document al poliției în care se arăta că „propaganda revoluționară comunistă prinde consistență în rîndurile tineretului școlar și universitar“ ¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ „Documente din istoria Uniunii Tineretului Comunist din România. 1917—1944“, Editura tineretului, 1958, pag. 311.

¹⁰² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A. XVI.

¹⁰³ „Jos teroarea“ din august 1933.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 33, dosarul nr. 4 605, vol. 2, fila 54.

Îndrumați de P.C.R., studenții din Iași s-au ridicat cu hotărîre în lupta pentru eliberarea conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice; în unele dintre acțiunile organizate, ei au împletit strîns aceste obiective cu lupta pentru salvarea lui Gheorghe Dimitrov și Ernst Thälmann din mîinile călăilor hitleriști ¹⁰⁷.

Demascînd fascismul și pregătirea războiului antisovietic, intensificată de reacțiunea internațională, mai ales după instaurarea regimului hitlerist în Germania, studenții uteciști, îndrumați de partid, prelucrau și popularizau în ședințe conspirative ¹⁰⁸, în cadrul cercurilor de studiu, ca și prin ziarele ilegale, succesele repurtate de popoarele Uniunii Sovietice în anul 1933 pe drumul construirii orînduirii socialiste, schimbările profunde petrecute în universitățile sovietice prin asigurarea dreptului de învățătură tuturor fiilor celor ce muncesc, prin introducerea învățămîntului științific, legat de interesele poporului, de sarcinile construirii orînduirii socialiste ¹⁰⁹.

Sfîrșitul anului 1933 găsește studențimea democrată din Iași în luptă pentru satisfacerea revendicărilor ei, pentru promovarea culturii înaintate, împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război. În această perioadă a luat ființă aci unul dintre cele mai bine organizate cercuri de studii ale studențimii progresiste, cercul „Anatole France” ¹¹⁰, care a desfășurat în anii următori o rodnică activitate. În conducerea acestui cerc se aflau tineri comuniști, educați de partid, căliți în luptă, bine orientați din punct de vedere politic și ideologic, tineri cu influență în rîndurile studențimii ¹¹¹.

P.C.R. a privit problema studențească în acești ani nu numai ca o parte integrantă a luptei pe care o ducea împotriva fascismului, pentru apărarea libertăților democratice și a culturii înaintate, ci și ca o problemă de bază privind formarea cadrelor de intelectuali ai viitorului, educați în spiritul progresului, căliți în luptă. Ideologia Partidului Comunist din România a determinat o puternică influență asupra concepției și activității unor profesori ieșeni cu renume, cadre didactice superioare care au desfășurat o intensă și variată muncă atît pe tărîmul științei cît și pe tărîm obștesc. Oameni de știință ca Radu Cernătescu, C. I. Parhon, Petre Constantinescu-Iași, G. Ibrăileanu, S. Sanielevici, M. Ralea, V. Mîrza, Iorgu Iordan și alți cercetători ai științei au fost, în același timp, și emi-

¹⁰⁷ Arhivele statului Iași, fondurile prefecturii, directoratul ministerial, dosarul nr. 5/1933.

¹⁰⁸ Arhivele statului Iași, fondul nr. 1 678, dosarul nr. 13, fila 312.

¹⁰⁹ „Școlarul leninist”, organul Comitetului local Iași al Uniunii Tineretului Comunist din România, din octombrie 1933.

¹¹⁰ Arhivele statului Iași, fondurile prefecturii, directoratul ministerial, dosarul nr. 5/1933.

¹¹¹ „Ecoul” (Iași) din octombrie 1934.

nenți pedagogi, educatori ai tineretului în spiritul dragostei de cultură și progres. Alături de profesorii lor înaintați, numeroși studenți, animați de spiritul adevăratei culturi, s-au încadrat în lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc.

Urmind exemplul clasei muncitoare, al tineretului muncitor, studenții democrați și-au adus cu devotament contribuția la lupta contra fascismului și a pregătirii războiului antisovietic. De-a lungul anilor, pînă la eliberarea patriei de sub jugul fascist, ei au dat în lupte crîncene numeroase jertfe. În acest spirit de luptă au crescut în anii furtunoși, sub îndrumarea P.C.R., numeroși intelectuali care fac cinste azi învățămîntului superior și vieții politice a țării noastre.

★

Studenții de astăzi se mîndresc cu bogatele tradiții de luptă ale studențimii progresiste. Încadrați în Uniunea Tineretului Muncitor, ei sprijină cu însuflețire politica partidului clasei muncitoare de construire a noii orînduirii, socialiste. În această operă de desăvîrșire a construcției socialismului, marxism-leninismul este farul călăuzitor.

În procesul de creare și educare a noii intelectualități din țara noastră, învățămîntul superior contribuie la formarea unui tineret pregătit temeinic din punct de vedere profesional-științific, în spiritul ideologiei marxist-leniniste, însuflețit de nobilele idei ale patriotismului și ale internaționalismului proletar, devotat cauzei clasei muncitoare și partidului său de avangardă.

Unele aspecte ale folosirii de către P.C.R. a breslelor în lupta împotriva dictaturii regale (1938–1940)

AL. GH. SAVU

Instaurarea dictaturii regale, la 10 februarie 1938, a constituit o grea lovitură dată maselor muncitoare, tuturor forțelor democratice din țara noastră. Din primele zile ale instaurării acesteia s-a dezlănțuit o nouă ofensivă împotriva libertăților cetățenești. Astfel, rînd pe rînd, s-a instituit starea de asediu pe întregul cuprins al țării, în fruntea prefecturilor și primăriilor au fost numiți ofițeri și magistrați, s-a înăsprit și mai mult cenzura presei. După adoptarea noii constituții, la 28 februarie 1938, care consfințea în fapt lichidarea regimului democratic burghez din România și dădea fundamentul juridic al dictaturii deschise burghezo-moșierești, printr-o serie de decrete-legi au fost desființate partidele politice, s-a adoptat o nouă lege privind „apărarea ordinii în stat“, prin care erau înăsprite măsurile de reprimare a forțelor democratice, s-a introdus pedeapsa cu moartea pentru unele delikte politice sau de drept comun etc. Totodată, prin înființarea Frontului renașterii naționale — decretat „unică organizație politică în stat“ — și a „Străzii țării“ — organizație menită să crească tineretul în spiritul fidelității față de regimul de dictatură, al naționalismului și antisovietismului —, ca și prin alte măsuri asemănătoare, dictatura regală a căutat să-și creeze o bază de masă și să se consolideze.

Sub paravanul unor măsuri demagogice, promisiuni și declarații fătarnice, regimul dictaturii regale a înăsprit teroarea împotriva forțelor democratice și, în primul rînd, împotriva clasei muncitoare și a organizațiilor sale. Dictatura regală a inițiat noi măsuri urmărind lichidarea cuceririlor obținute de clasa muncitoare, cu prețul unor grele lupte, în perioada anterioară. În cadrul măsurilor antimuncitorești, în septembrie 1938 au fost desființate Confederația Generală a Muncii și sindicatele afiliate ei. Acțiunile represive antimuncitorești ale regimului de dictatură au fost îndreptate în mod deosebit împotriva partidului comunist și a organizațiilor revoluționare, care stăteau în avangarda forțelor care luptau pentru apărarea democrației, pentru libertate și independență națională. Astfel, după instaurarea dictaturii regale a urmat un nou val de arestări și condamnări la ani grei de temniță în rîndurile comuniștilor, antifasciștilor și democraților.

Ca urmare a instaurării dictaturii regale, în fața partidului comunist s-au ridicat sarcini de luptă noi. Pornind de la caracterizarea dictaturii regale drept „...o dictatură a unei infime minorități exploatare, fasci-

zante, asupritoare a majorității covârșitoare a poporului român...“¹ și apreciind în mod just pericolul pe care aceasta îl reprezenta pentru suveranitatea și independența națională a poporului român, P.C.R. a chemat toate forțele democratice din țară la lupta pentru apărarea libertăților democratice, împotriva stării de asediu și cenzurii, împotriva dizolvării partidelor și organizațiilor politice, pentru desființarea tuturor organizațiilor fasciste în frunte cu Garda de fier, împotriva pericolului sporit de război, pentru o politică de securitate colectivă și pentru încheierea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S. În vederea realizării acestor sarcini, care aveau o însemnătate vitală pentru poporul nostru, partidul comunist și-a intensificat eforturile îndreptate spre realizarea frontului unic muncitoresc și a frontului popular, făcând repetate propuneri în acest sens partidului social-democrat și partidelor național-țărănesc și liberal.

În condițiile înăsprii terorii, ale lichidării succesive a libertăților democratice, în fața P.C.R. s-a ridicat cu stringență necesitatea folosirii cu pricepere a posibilităților legale de activitate care mai existau, în strînsă îmbinare cu munca ilegală a partidului, în vederea menținerii și strîngerii legăturilor sale cu masele, pentru organizarea și conducerea luptei acestora. Ținînd seama de acest lucru, P.C.R. a adoptat hotărîrile necesare în vederea întăririi vigilenței revoluționare și a conspirativității în rîndurile membrilor de partid. Folosind formele de activitate ilegală — propaganda de la om la om și ședințele conspirative, difuzarea presei revoluționare ilegale, a manifestelor etc. —, partidul comunist a reușit, în pofida prigoanei tot mai crunte, să-și sporească influența și prestigiul în mase și să le conducă pe calea luptei revoluționare.

Succese de seamă a obținut partidul comunist și în folosirea posibilităților legale de activitate. „...Pentru a îndeplini sarcina sa — scria V. I. Lenin —, clasa revoluționară trebuie să știe să stăpînească toate formele sau laturile activității sociale, fără cea mai mică excepție... clasa revoluționară trebuie să fie pregătită pentru înlocuirea cea mai rapidă și mai neașteptată a unei forme cu alta“². Pornind de la indicațiile leniniste și de la propria sa experiență, acumulată în focul luptei revoluționare, P.C.R. a căutat să folosească toate posibilitățile legale care mai existau pentru a-și desfășura activitatea în mase. Astfel, P.C.R. a reușit să editeze unele ziare legale sau să-și mențină influența într-o serie de ziare democratice, ca, de exemplu, „Facla“, „Azi“, „Cadran“, „Jurnalul“, „Lumea românească“, a creat și îndrumat activitatea unor organizații ca „Comitetele de luptă împotriva scumpetei“, „Frontul național al păcii“ — secția română a asociației internaționale „Rassemblement Universel pour la paix“ (R.U.P.), „Comitetele edilitare“ și altele.

O deosebită însemnătate a acordat Partidul Comunist din România activității în sînul unor organizații reacționare, create de dictatura regală, precum și în diferite asociații cu caracter profesional existente încă din

¹ „Lupta de clasă“ anul XX, nr. 6, din august 1938. Într-un manifest al C.C. al P.C.R. din 15 februarie 1938 se arată că guvernul format după instaurarea dictaturii regale reprezenta „...cercurile cele mai reacționare, cele mai șovine și agresive ale marelui capital și ale moșierimii, în frunte cu regele și camarila...“ (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota A. XXII-10, inv. nr. 995.)

² V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 79.

perioada precedentă și tolerate de regimul dictatorial. Numeroase documente ale vremii atestă că partidul comunist și organizațiile de masă aflate sub conducerea sa au reușit să obțină succese pe linia propagandei și agitației desfășurate în cadrul unor organizații reacționare de tineret („Straja țării“, diferite asociații cultural-sportive, cercuri de studii studențești), al asociației „Muncă și voie bună“, „Asociația mutilaților de război“ și altele.

Semnificativă pentru priceperea cu care P.C.R. a reușit să îmbine formele de activitate ilegală cu cele legale și să folosească organizațiile profesionale existente, chiar dacă erau reacționare, făcând să eșueze planurile regimului de dictatură de a izola partidul de mase, a fost munca desfășurată de comuniști în bresle.

Breslele au luat ființă pe baza decretului-lege din 11 octombrie 1938 „pentru recunoașterea și funcționarea breslelor de lucrători, funcționari particulari și meseriași“. Referitor la scopul breslelor, în articolul 1 al decretului-lege se prevedea că acestea „...au ca obiect studiul, apărarea și dezvoltarea intereselor profesionale, fără a urmări însă împărțirea de beneficii. Interesele profesionale sînt limitate prin însăși natura lor la acelea de ordin industrial, comercial, agricol, tehnic, economic, cultural și social“³. Dreptul de a se constitui în bresle era acordat lucrătorilor, funcționarilor particulari și meseriașilor, atît din întreprinderile și instituțiile particulare, cît și din cele de stat, cu condiția să exercite aceeași profesiune, profesiuni similare sau conexe. Această prevedere a legii avea drept scop divizarea muncitorilor din întreprinderi, obligîndu-i să se înscrie în bresle diferite, în funcție de calificarea și ocupația fiecăruia⁴. Totodată se urmărea separarea meseriașilor și funcționarilor de muncitori.

Guvernul dictaturii regale, ca și comentatorii oficiali ai legii breslelor, s-a străduit să demonstreze că între aceste asociații profesionale și vechile sindicate exista o *continuitate* — invocînd în acest scop preluarea în legea breslelor a unor prevederi din legislația anterioară — și că în fond n-ar fi fost vorba „decît“ de „adaptarea“ sindicatelor la condițiile create prin instaurarea dictaturii regale, schimbîndu-li-se denumirea. În realitate însă, prin scopurile care stătuseră la baza creării lor, prin atribuții și caracter, breslele constituite de dictatura regală se deosebeau în mod esențial de sindicatele muncitorești. Printr-o serie de prevederi de bază, legea dădea de la început breslelor puternice trăsături corporatiste, după modelul organizațiilor similare create de regimurile fasciste din Italia și Portugalia. Astfel, pe temeiul constituției din februarie 1938, care decreta „interzicerea luptei de clasă“, breslele erau concepute nu ca organe de luptă împotriva exploatării capitaliste, ci ca asociații menite să „armonizeze“ interesele muncii și capitalului. Legea stabilea dreptul de liberă înscriere sau ieșire din breaslă pentru categoriile respective de

³ Vezi „Legea pentru recunoașterea și funcționarea breslelor de lucrători, funcționari particulari și meseriași“ în „Monitorul oficial“, partea I, nr. 237, din 12 octombrie 1938, pag. 4 846—4 849.

⁴ De exemplu, muncitorii unei întreprinderi metalurgice nu aparțineau unei singure bresle — a metalurgiștilor —, așa cum ar fi fost firesc dat fiind profilul întreprinderii respective, ci la mai multe organizații profesionale (turnătorii, cazangiii, ajustorii etc. — la breasla muncitorilor metalurgiști și electricieni ; modelarii pentru turnătorie — la breasla lemnarilor și așa mai departe).

salariați și lăsa, în mod formal, posibilitatea menținerii și a altor organizații profesionale; prevăzînd însă că „nu se poate recunoaște personalitate juridică decît unei singure bresle (subl. ns.) pentru fiecare categorie de profesii în cuprinsul aceluiași ținut” și acordînd breslelor *dreptul exclusiv* de a încheia convenții colective de muncă, de a desemna reprezentanți aleși dintre membrii lor în camerele de muncă, casele și oficiile de asigurări, instanțe jurisdicționale, comisii de conciliațiune sau arbitraj etc., legea dădea, în fapt, breslelor un caracter de *obligativitate*. Chiar unul dintre comentatorii burghezi ai legii breslelor — D. R. Ioanițescu, care nici pe departe nu era adversar al legii — remarcă faptul că „...obligativitatea duce la corporatism”⁵. Este important de relevat, de asemenea, că organele de conducere ale breslelor aveau atribuții asemănătoare forurilor similare ale corporațiilor fasciste. Scopul legii se desprinde cu claritate din toate prevederile acesteia: punerea organizațiilor profesionale muncitorești sub controlul direct al statului, subordonarea lor intereselor dictaturii regale și ale capitaliștilor.

Încă înainte de adoptarea legii breslelor, Partidul Comunist din România a demascât intențiile tot mai evidente ale dictaturii regale de a suprima sindicatele muncitorești, a dezvăluit esența reacționară, fascistă a breslelor care se preconizau, chemînd partidul social-democrat și toate organizațiile muncitorești să acționeze în front unic pentru apărarea libertății de organizare a clasei muncitoare, să facă „zid în jurul sindicatelor”⁶. La întrunirile din întreprinderi și fabrici *, în presa muncitorească, clasa muncitoare a luat poziție în apărarea organizațiilor sale profesionale. Datorită însă trădării săvîrșite de liderii de dreapta ai P.S.D., ai Confederației Generale a Muncii, precum și de către șefii reformiști din aparatul birocratic al sindicatelor, care s-au grăbit să-și ofere serviciile dictaturii regale pentru a putea să se bucure și pe mai departe de posturi bine retribuite și de alte avantaje, unitatea de acțiune a clasei muncitoare nu a putut să fie realizată și ea n-a reușit să împiedice desființarea sindicatelor și crearea breslelor.

O dată create, partidul comunist nu a ignorat însă munca în bresle, în pofida caracterului lor reacționar. Breslele cuprindeau mase importante de muncitori, care trebuiau scoase de sub influența forțelor reacționare, a reformiștilor și educate în spiritul luptei de clasă. Fără desfășurarea unei activități intense în bresle, posibilitățile de a organiza și conduce masele ar fi fost considerabil diminuate. V. I. Lenin atrăgea atenția comuniștilor că „a nu lucra în cadrul sindicatelor reacționare înseamnă a lăsa masele muncitorești insuficient dezvoltate sau înapoiate sub in-

⁵ „Probleme muncitorești de actualitate”, tip. A.B.C., București 1941, pag. 20. În același sens, într-un articol intitulat „Libertatea sindicală și legea breslelor din 12 octombrie 1938”, Gh. Tașcă trăgea concluzia că „...atît libertatea individului față de asociație, cît și libertatea asociației față de stat au fost în mare parte înlăturate prin legea breslelor din 1938” („Analele economice și statistice” anul XXI, nr. 11—12, din noiembrie—decembrie 1938, pag. 24—25).

⁶ „Scînteia”, anul VIII, nr. 4 (94), din 15 februarie 1938.

* În perioada premergătoare promulgării legii breslelor, în toată țara au fost adoptate la întrunirile muncitorilor zeci și zeci de moțiuni prin care se cerea respectarea libertății de organizare a clasei muncitoare. Prin moțiuni și delegații, muncitorii au cerut C.G.M. să ia măsurile necesare în vederea unei acțiuni coordonate pe țară spre a zădărnici adoptarea legii breslelor.

fluența șefilor reacționari, a agenților burgheziei, a aristocrației muncitorești...“⁷.

Totodată, breslele constituiau o importantă posibilitate pentru îmbinarea activității ilegale și legale a partidului comunist. Adunările generale ale breslelor, drepturile lor de a-și alege organele de conducere — deși ciuntite și efectuate sub presiunea autorităților —, de a alege delegați care să ducă tratative cu patronii în vederea încheierii contractelor colective de muncă, de a înființa sub egida lor cercuri cultural-sportive și altele asemănătoare creau condiții favorabile pentru ca partidul comunist să folosească o serie de forme și metode eficiente de activitate în rîndul maselor. Pornind de la toate acestea, P.C.R. a trasat comuniștilor sarcina să pătrundă în bresle și să le transforme în organe de luptă pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, împotriva dictaturii regale, a înrobirii țării de către imperialismul fascist german și a pregătirii războiului antisovietic.

În conformitate cu legea breslelor din 11 octombrie 1938 și cu decizia din 10 noiembrie 1938 a Ministerului Muncii, care stabilea gruparea profesiunilor pe categorii în vederea constituirii breslelor *, la sfîrșitul anului 1938 și începutul lui 1939 au început să se formeze primele bresle ale muncitorilor din industriile metalurgică, textilă, pielărie etc. Pe baza indicațiilor partidului, comuniștii au desfășurat o intensă activitate încă în perioada formării noilor organizații profesionale, îndrumînd de la început masele de muncitori în direcția folosirii breslelor în lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor. Documentele siguranței din această perioadă exprimă deja îngrijorarea față de activitatea desfășurată de comuniști într-o serie de bresle, ca acelea ale metalurgiștilor și electricienilor, funcționarilor particulari, lucrătorilor constructori, lucrătorilor din industria de pielărie și încălțăminte, din industria de textile și altele⁸.

În prima jumătate a lunii februarie 1939, Comitetul Central al partidului comunist a organizat în Capitală o consfătuire a comuniștilor care activau în bresle, la care a luat cuvîntul Ilie Pintilie, membru al C.C. al P.C.R. Consfătuirea a dezbătut sarcinile membrilor de partid și a adoptat o serie de hotărîri privind necesitatea ducerii unei lupte hotărîte pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare în cadrul breslelor și pentru demascarea liderilor social-democrați de dreapta, trădători, în frunte cu I. Flueraș, Eftimie Gherman, Lazăr Măglașu etc.⁹.

Încă din primele luni de existență a breslelor a început să se contureze tot mai limpede faptul că în sînul noilor organizații profesionale, contrar intențiilor dictaturii regale, se desfășura o activitate revoluționară susținută și se inițiau numeroase acțiuni revendicative. O serie de cauze

⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 36.

* Decizia Ministerului Muncii nr. 98 232 din 10 noiembrie 1938 a stabilit constituirea a 16 bresle de lucrători (muncitori metalurgiști și electricieni, mineri, muncitori din petrol, din construcții, lemnari, din industria textilă și a îmbrăcăminteii, din industria pielăriei și a încălțăminteii, din industria chimică, din industria alimentară, din manufacturile de tutun și fabricile de chibrituri, din arte grafice, legători de cărți, cartonagiști, fotografi, din întreprinderile de igienă, ospătari, din transporturi), 3 bresle ale funcționarilor particulari și 10 bresle de meseriași („Monitorul oficial”, partea I, nr. 263, din 11 noiembrie 1938, pag. 5 451—5 453).

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 92—93.

⁹ Loc. cit., filele 18—20.

de ordin economic, social și politic făceau ca în rîndurile maselor să existe nemulțumiri adînci și frămîntări tot mai accentuate, care, într-o formă sau alta, răbufneau zi de zi în activitatea breslelor.

O problemă centrală, care agita puternic clasa muncitoare, era înrăutățirea continuă a situației materiale a oamenilor muncii, intensificarea exploatarei capitaliste după instaurarea dictaturii regale. Unele măsuri adoptate în mod demagogic de guvern privind îmbunătățirea salarizării muncitorilor, respectarea duratei zilei de muncă de 8 ore, acordarea de concedii plătite etc. au rămas pe hîrtie, fiind ignorate de patroni, împotriva cărora organele de control nu luau, în majoritatea cazurilor, nici o măsură. În aceste condiții, salariile muncitorilor au rămas în genere la un nivel extrem de scăzut, în timp ce prețurile la obiectele de consum creșteau de la o zi la alta, ceea ce avea drept consecință scumpirea continuă a vieții, înrăutățirea rapidă a condițiilor de trai ale oamenilor muncii *. În goana după profituri cît mai mari, capitaliștii au impus menținerea zilei de muncă la 10—12 ore, iar într-un mare număr de întreprinderi, la 16—18 ore și chiar mai mult. Îndeosebi după încheierea înrobitorului tratat economic cu Germania hitleristă, care a lovit într-o serie de ramuri ale industriei din țara noastră, șomajul total și parțial a cuprins tot mai numeroase sectoare ale industriei; în multe întreprinderi, îndeosebi din ramura textilă, metalurgică și altele, s-au făcut concedieri masive de lucrători, s-a redus timpul de lucru la 4—6 ore, cu micșorarea salariilor etc. Intensificarea înarmării țării și a pregătirilor de război a agravat această situație, mai ales începînd din a doua jumătate a anului 1939, ea fiind însoțită de concentrarea unui mare număr de muncitori — ale căror familii au fost lipsite de orice sprijin —, precum și de o creștere considerabilă a impozitelor pe salarii și de prelungirea legală a zilei de muncă în industriile care produceau pentru armată. Toate acestea, alături de măsurile adoptate de dictatura regală în scopul lichidării libertăților democratice, restrîngerii dreptului de organizare a maselor și reprimării acțiunilor revendicative, au avut drept rezultat creșterea continuă a nemulțumirii și urii muncitorimii împotriva regimului dictatorial.

În activitatea dusă, din interiorul breslelor, în rîndurile clasei muncitoare, comuniștii au ținut în mod just seama de revendicările concrete ale maselor, stînd în permanență în fruntea acțiunilor întreprinse de muncitori.

Una dintre formele deosebit de importante folosite de comuniști pentru munca de agitație și propagandă în mase și pentru organizarea luptei lor a fost activitatea desfășurată la adunările de breaslă. Aceste adunări se organizau la sediile breslelor, la ele luînd parte membrii breslei respective, fie dintr-o întreprindere, fie din mai multe întreprinderi, în vederea discutării problemelor de interes comun. Importanța adunărilor de breaslă rezulta atît din faptul că, prin lege, ele aveau dreptul de a alege

* Referindu-se la înrăutățirea situației muncitorilor în anul 1938, Inspectoratul regional al muncii București recunoștea într-un raport: „În ultimul an costul vieții a continuat să crească, în timp ce salariile au rămas aceleași. Alimentele și chirile sînt deosebit de scumpe în centrele mari industriale. Muncitorii locuiesc în case nesănătoase, o familie de 4—5 inși ocupînd, de cele mai multe ori, o singură încăpere. Ei se hrănesc vara cu cîteva pătlașe roșii și o bucată de brînză, iar iarna cu fasole, cartofi și ceapă” („Buletinul muncii” anul XIX, vol. III, septembrie—decembrie 1939, pag. 668).

organele de conducere ale breslelor, de a hotări deschiderea conflictelor de muncă și declararea grevelor etc., cât și din faptul că ofereau mari posibilități pentru realizarea unității de luptă a muncitorilor. De aceea, comuniștii au acordat o atenție deosebită pregătirii acestor adunări și participării la dezbateri. Astfel, cu mult timp înainte, comuniștii desfășurau o activitate perseverentă în întreprinderile unde lucrau, pentru a crea în rândurile muncitorilor o stare de spirit favorabilă adoptării unei poziții combative în adunările de breaslă și pentru a avea un punct de vedere unitar în problemele înscrise pe ordinea de zi. La adunările de breaslă, comuniștii au luat în mod frecvent cuvîntul, formulînd revendicările cele mai importante, în care era interesată întreaga masă a muncitorilor, și explicînd cu răbdare necesitatea organizării și unității în acțiunile întreprinse. Ei au ajutat muncitorilor din întreprinderi să-și concretizeze în memorii de revendicări cerințele cele mai stringente și să impună patronilor satisfacerea acestora. Munca de educare a muncitorilor în spiritul luptei de clasă a contribuit la canalizarea acțiunilor lor pe calea luptei revoluționare, făcîndu-i să înțeleagă că revendicările nu le vor fi satisfăcute de patroni prin rugăminți și cerșeală, ci prin luptă, că ele trebuie impuse.

Linia revoluționară, a luptei de clasă, preconizată de comuniști, s-a înfruntat în permanență în cadrul breslelor cu linia reformistă, a „împăcării” de clasă, susținută de elementele social-democrate de dreapta. Prin demagogie și bucurîndu-se de sprijinul larg al autorităților, elementele reformiste au acaparat posturile de conducere în majoritatea breslelor și foloseau aceste poziții pentru frînarea luptei muncitorilor. Ele îndrumau muncitorii „să respecte legile statului” și „să se înțeleagă pașnic” cu patronii prin tratative la inspectoratele muncii. În calitate de „reprezentanți” ai muncitorilor în delegațiile care se formau pentru ducerea tratativelor cu patronii, elementele reformiste au sfîrșit nu o dată prin a trăda fățiș interesele muncitorilor. Aceasta a făcut ca în ședințele de breaslă, împotriva reformiștilor, să se ridice, alături de comuniști, un număr crescînd de muncitori — mulți foști membri ai partidului socialist sau ai sindicatelor. Viața însăși a convins astfel mase tot mai importante de muncitori de justetea punctului de vedere al comuniștilor.

Datorită fermității, curajului și atașamentului lor față de clasa muncitoare, prestigiul comuniștilor și încrederea de care ei se bucurau în rândurile muncitorilor au crescut continuu. Acest lucru și-a găsit expresia, printre altele, în faptul că, în tot mai numeroase întreprinderi, comuniștii au fost aleși de muncitori să-i reprezinte în delegațiile care duceau tratative cu patronii. Astfel, membri ai partidului comunist au condus delegațiile pentru tratative ale muncitorilor de la întreprinderile „Industria textilă romînă”, „Goldemberg”, „Cerchez”, „Mociornița”, „Talpa”, „Grigore Alexandrescu”, „Bourul”, „Națională”, „Dinghilescu”, „Como”, „Fichet”, „Metaloglobus” și de la numeroase alte întreprinderi din Capitală și din țară. O ilustrare și mai puternică a încrederii manifestate de muncitori față de comuniști o constituie alegerea membrilor P.C.R. în conducerea unora dintre cele mai importante bresle, cum au fost breslele muncitorilor metalurgiști și electricieni, a muncitorilor din industria textilă și îmbrăcăminte, a muncitorilor din industria pielăriei și încălță-

minții — toate din ținutul * Bucegi —, precum și a unor bresle din alte ținuturi, ca, de exemplu, breasla muncitorilor din industria textilă și a îmbrăcămintei din ținutul Prut. Elementele revoluționare au predominat în conducerea acestor bresle. De asemenea, muncitorii au impus numeroși membri ai P.C.R. sau simpatizanți și în conducerea unor bresle dominate de elementele reformiste. Lupta desfășurată în apărarea intereselor clasei muncitoare de breslele în care comuniștii predominau sau aveau o influență mai puternică a constituit un exemplu și un stimulent pentru lupta desfășurată de muncitorii încadrați în acele bresle în care predominau elementele reformiste.

Activitatea desfășurată de P.C.R. în bresle s-a îmbinat strâns în permanență cu activitatea ilegală a partidului. Documentele elaborate de organele represive în perioada la care ne referim atestă activitatea intensă a P.C.R. pe linia ținerii de întruniri conspirative în care erau dezbătute situația muncitorilor dintr-o întreprindere sau alta, munca de propagandă desfășurată de comuniști de la om la om, răspindirea într-un mare număr de întreprinderi și cartiere muncitorești a manifestelor și presei ilegale a partidului. Totodată, comuniștii au folosit unele organe legale create pe lângă bresle, ca cercurile culturale, sportive și altele, pentru a camufla munca ilegală pe care o desfășurau ¹⁰.

Printre cele mai importante acțiuni organizate de partidul comunist în anul 1939, în care a îmbinat munca ilegală cu activitatea legală, se numără acelea desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai. Cu ajutorul elementelor trădătoare din conducerea breslelor, dictatura regală a căutat să ia sub „patronajul” său serbările muncitorești din această zi și să le dea caracterul unor acțiuni de sprijinire a dictaturii. În acest scop a fost convocat, la București, un congres pe țară al breslelor, la care au participat invitați din întreaga țară. Dar, în pofida stării excepționale și a măsurilor luate de guvern împotriva comuniștilor și antifasciștilor, partidul comunist a reușit să transforme manifestările de 1 Mai și festivitățile organizate cu prilejul congresului breslelor într-o puternică demonstrație împotriva fascismului și războiului, pentru pace, libertate și independență națională. Atît în timpul ședinței „festive”, cît și la demonstrația care a urmat pe străzile Capitalei și în fața palatului regal, la care au participat peste 20 000 de muncitori, funcționari, intelectuali, meseriași, femei și tineri, în locul lozincilor monarhiste, au răsunat puternic, din mii de piepturi, lozincile de luptă lansate de partidul comunist: „Vrem România liberă și independentă !”, „Jos fascismul !”, „Vrem front patriotic !”, „Jos agresorul hitlerist !”, „Vrem amnistie pentru deținuții antifasciști !”, „Trăiască Uniunea Sovietică !” ¹¹.

* Ținutul — unitate administrativă creată prin decretul-lege nr. 2919 din 13 august 1938, în scopul întăririi centralismului birocratic. În total s-au constituit 10 ținuturi, fiecare cuprinzînd un număr oarecare de județe. De exemplu, ținutul Bucegi includea județele Argeș, Muscel, Brașov, Trei Scaune, Buzău, Prahova, Dîmbovița, Ilfov, Vlașca, Teleorman. Ținuturile erau conduse de rezidenți regali.

¹⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 825, fila 275; fondul nr. 1, dosarul nr. 229, filele 25—27; fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 377, 380—381.

¹¹ „Scînteia”, anul IX, nr. 20 (110), din 1 iunie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1150, fila 267; fondul nr. 5, dosarul nr. 1153, filele 439—443 și fondul nr. 5, dosarul nr. 825, fila 231; „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 394—396.

Folosind posibilitățile oferite de bresle, comuniștii au reușit să organizeze în cursul anilor 1939 și 1940 importante lupte ale clasei muncitoare, în cadrul cărora un loc principal a ocupat mișcarea grevistă. Astfel, sub conducerea lui Constantin David și a altor comuniști, s-au desfășurat două greve ale muncitorilor de la Fabrica metalurgică „Goldemberg”¹². În decembrie 1939 a avut loc o grevă organizată de comuniști la Fabrica „Metaloglobus”, la care au participat 400 de muncitori¹³. Greve de mare amploare au fost, de asemenea, organizate la întreprinderile „Gallia”, „Royal”, „Talpa”, „Fichet”, „Birman”, „Hermes”, „Trebitsche”, „Leonida”, „Cerchez” — toate din București¹⁴, la Uzinele „Ferdinand”, la întreprinderile de cherestea din Gheorghieni, la Fabrica „Adriana” din Iași, „Industria textilă arădană”, Fabrica metalurgică Otopeni¹⁵ etc. În majoritatea cazurilor, aceste greve au avut ca obiect să impună satisfacerea unor revendicări economice. Dar, în condițiile interne și internaționale în care se desfășurau, ele au căpătat, pe lângă aspectul economic, și un pronunțat conținut politic. În mod obiectiv, aceste greve au constituit o expresie puternică a intensificării luptei de clasă ca urmare a instaurării dictaturii regale și au contribuit la împiedicarea consolidării acestui regim.

Mișcarea grevistă, alături de alte forme de luptă a clasei muncitoare și a celorlalte păături sociale, a frânat aplicarea politicii antipopulare și antinațională a dictaturii regale, deoarece clica guvernantă își simțea pozițiile șubrede. În același timp, grevele au constituit un răspuns al clasei muncitoare față de aplicarea acordului economic înrobitor cu Germania, care contribuia la înrăutățirea situației oamenilor muncii; totodată, prin faptul că o serie de greve au avut loc în întreprinderile care produceau pentru armată (ca Fabrica metalurgică Otopeni, „Mociornița”, „Talpa”, „Grigore Alexandrescu”, „Națională” etc.), luptele greviste ale proletariatului din acești ani au fost îndreptate și împotriva politicii de militarizare a țării și de pregătire a războiului antisovietic. Trebuie relevat faptul că, în cursul desfășurării unor greve, muncitorii au formulat revendicări cu conținut politic, deși inițial porniseră de la revendicări economice, ca, de exemplu, acordarea libertății de organizare, cererea de a fi eliberați conducătorii arestați etc.

În timpul multor greve, ca și în alte lupte desfășurate sub egida breslelor (de pildă, conflictele de muncă ce s-au ținut lanț în anii

¹² Vezi articolul „Greva muncitorilor metalurgiști de la Fabrica «Goldemberg»-București (ianuarie-februarie 1939)” de Suzana Homenco, în culegerea „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, vol. II, Editura politică, 1962, pag. 229—246.

¹³ Vezi articolul „Greva muncitorilor metalurgiști de la Fabrica «Metaloglobus»-București (decembrie 1939—ianuarie 1940)” de A. Nyri în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”, anul VIII, nr. 1/1962, pag. 103—115.

¹⁴ „Scinteia”, anul IX, nr. 21 (111), din 26 iulie 1939, nr. 22 (112), din 20 august 1939, nr. 26 (116), din 30 noiembrie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 43, 44, 46, 48, 49, 51, 53, 65, 66, 70, 71, 73, 74, 75—77, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 94, 99, 103—104, 107; fondul nr. 1, dosarul nr. 229, fila 166; fondul nr. 5, dosarul nr. 825, fila 242; fondul nr. 5, dosarul nr. 826, filele 8, 9; fondul nr. 1, dosarul nr. 231, fila 8.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 130, 131; dosarul nr. 821, filele 60, 61, 112, 116, 118—119, 121, 136—137, 138, 139, 145, 149, 151, 155, 156—189, 190.

1938—1940), muncitorii, pornind de la interesele comune împotriva exploataării capitaliste tot mai apăsătoare, au acționat, sub conducerea comuniștilor, în front unic, dînd dovadă de o deosebită solidaritate. Organele alese de muncitori — comitetele de inițiativă pe fabrici, delegațiile pentru tratative, comitetele de grevă — au fost formate din muncitori de diferite convingeri politice — comuniști, socialiști și fără de partid. În plus, prin declanșarea grevelor în întreprinderi, la care participau în majoritatea cazurilor toți muncitorii — indiferent de breasla din care făceau parte —, precum și prin alegerea unor organe care să le conducă lupta, constituite, de asemenea, din muncitori aparținînd unor bresle diferite, clasa muncitoare a reușit în bună măsură să anihileze în fapt una dintre trăsăturile cele mai reacționare ale breslelor — împărțirea muncitorilor pe branșe în scopul fărîmării forțelor lor și al spargerii unității de luptă a muncitorimii din întreprinderi. Experiența partidului comunist dobîndită pe tărîmul realizării unității de luptă a clasei muncitoare în timpul pregătirii și desfășurării glorioaselor lupte din ianuarie-februarie 1933 a fost aplicată astfel cu succes în noile condiții și s-a îmbogățit cu noi forme și metode menite să ducă la realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Luptele puternice desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea comuniștilor, creșterea influenței acestora în bresle au provocat o adîncă îngrijorare guvernului și organelor represive. Dînd glas acestei îngrijorări, un raport al siguranței elaborat la sfîrșitul anului 1939 recunoștea cu amărăciune că prestigiul și rolul conducător dobîndite de comuniști se datorau justeței poziției lor, luptei lor devotate pentru apărarea intereselor maselor. Totodată, siguranța era silită să recunoască pierderea influenței elementelor reformiste, ca urmare a poziției lor trădătoare. „Dacă comuniștii au mai mult ascendent asupra muncitorilor — se arată în raport —, dacă au o influență superioară conducătorilor social-democrați, dacă cuvîntul lor este mai ascultat, aceasta nu se datorește calității lor de comuniști (sic !), ci faptului că în activitatea profesională se prezintă ca apărători ai intereselor muncitorilor. Comuniștii apără consecvent interesele muncitorilor... Două împrejurări mai contribuie la creșterea influenței comuniste între muncitori : a) conducătorii social-democrați (de dreapta — *n.n.*) se arată a fi în totul legați de interesele clasei conducătoare. Cadrele de sus sau cele mijlocii sînt personal interesate și trag importante avantaje din situația lor, s-au identificat cu totul cu interesele burgheziei. b) Gardiștii au fost demascați ca slujind interesele hitleriste. Pentru comuniști astăzi terenul este liber spre a-și întinde nestingheriți influența”¹⁶.

Pentru a stăvili creșterea influenței comuniștilor în bresle, organele represive, patronii și elementele reformiste și-au dat mîna, acționînd în front comun prin toate mijloacele de care dispuneau. Astfel, în timp ce siguranța efectua repetate arestări în rîndurile comuniștilor și altor fruntași ai muncitorilor, trimițîndu-i în fața tribunalelor militare, patronii concediau pe conducătorii luptelor revendicative, iar elementele reformiste trădătoare, cu sprijinul autorităților, excludeau din bresle și înde părtau din conducerea acestora pe muncitorii cinstiți și devotați clasei muncitoare, în frunte cu comuniștii. Astfel, la 18 august 1939, elementele

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 231, filele 83—84.

trădătoare din conducerea breslei lucrătorilor din industria de pielărie și încălțăminte au impus, în pofida voinței muncitorilor, excluderea din breaslă pe timp de 6 luni a lui Nicolae Ceaușescu¹⁷. Reacția muncitorilor nu a întârziat să se producă. La chemarea comuniștilor, ei au desfășurat variate acțiuni, reușind să impună, în multe cazuri, reprimirea în bresle și în conducerea acestora a celor excluși și îndepărtarea majorității elementelor reformiste din conducerea breslelor respective¹⁸.

Represiunile împotriva comuniștilor și a altor muncitori înaintați din bresle s-au intensificat la sfârșitul anului 1939 și în cursul lui 1940. Guvernul, sprijinit de liderii trădători din conducerea uniunilor breslelor, a trecut la „curățirea” breslelor de comuniști. În ziua de 14 decembrie 1939¹⁹, breasla textilă din ținutul Bucegi a fost exclusă din Uniunea breslelor de lucrători textiliști din România „...pentru motivul că n-a luat măsurile cerute de Uniune contra elementelor comuniste”²⁰. La 21 ianuarie 1940 s-a format un nou comitet de conducere al breslei „Fier-metal” fără comuniști, ceea ce a provocat adînca indignare a membrilor acestei bresle²¹. Asemenea acțiuni de „curățire” a breslelor au avut loc, concomitent, în breasla patronilor lemnari, breasla lucrătorilor metalurgiști, breasla lucrătorilor brutari etc. Excluderea comuniștilor din bresle și, o dată cu ei, a unui mare număr de alți muncitori cinstiți care nu erau membri ai P.C.R. — printre care mulți social-democrați — s-a efectuat de către organele de stat în cîrdășie cu liderii reformiști ai breslelor, pe baza tabelelor întocmite de siguranță. Represiunile sălbatice împotriva comuniștilor și altor elemente înaintate au constituit o parte integrantă a noii ofensive dezlănțuite de forțele reacționare, fasciste din țară ca rezultat al acceptării totale de către dictatura regală a pretențiilor înrobitoare ale Germaniei hitleriste, precum și al politicii de „conciliere” a lui Carol al II-lea cu Garda de fier, căreia i se netezea astfel drumul spre putere. În vara anului 1940, guvernul a trecut la internarea în masă a comuniștilor, antifasciștilor și democraților în lagăre de concentrare²². Teroarea fascistă preceda în felul acesta și prevestea, alături de alți factori, instaurarea nu peste multă vreme a dictaturii militare-fasciste.

Tocmai într-o perioadă cînd prigoana împotriva comuniștilor și a altor muncitori înaintați din bresle devenea tot mai crîncenă și cînd chiar și acele puține drepturi ciuntite acordate breslelor erau în mod grosolan încălcate — ceea ce necesita concentrarea la maximum a forțelor partidului pentru folosirea tuturor formelor de activitate ilegală și legală posibile în condițiile concrete —, elementele dușmănoase strecurate în conducerea partidului, în cap cu agentul provocator Foriș, au dat indicația ca

¹⁷ Loc. cit., dosarul nr. 229, fila 295.

¹⁸ Loc. cit., filele 225—230, 234, 235—236; Vezi și „Azi”, anul VIII, seria a II-a, nr. 51, din 25 februarie 1940.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 825, filele 347—348.

²⁰ Ibid.

²¹ Loc. cit., fila 362.

²² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 246, filele 379—380; fondul nr. 5, dosarul nr. 824, fila 301.

membrii partidului să nu mai desfășoare activitate în bresle²³. Elementele trădătoare au reușit în perioada dictaturii regale, folosindu-se de posturile deținute, să împingă partidul la săvârșirea atît a unor greșeli de dreapta, ca intrarea în Frontul Renașterii Naționale, cît și a unor greșeli de stînga, cum a fost cuvîntul de ordine dat comuniștilor de a nu mai desfășura activitatea în interiorul breslelor.

Prezența în conducerea partidului a lui Foriș — care intrase în slujba siguranței, ducînd o acțiune de distrugere și compromitere a cadrelor de partid —, precum și a vechiului agent al siguranței Luca — ce răspundea de munca sindicală a partidului —, a trădătorului Pătrășcanu și a altor elemente dușmănoase a adus grave prejudicii partidului, slăbindu-i forțele în fața dușmanului de clasă, lovind în rolul său de conducător în lupta de mobilizare a maselor împotriva fascismului, a dictaturii regale și a înrobirii țării de către Germania hitleristă. Acțiunile nefaste ale acestor trădători au influențat în sens negativ și asupra muncii partidului în bresle, ducînd la nefolosirea tuturor posibilităților oferite de aceste organizații pentru îmbinarea activității legale și ilegale. Deși asupra indicației de a ieși din bresle s-a revenit peste cîteva luni, aceasta a provocat totuși dezorientare în rîndurile organizațiilor și membrilor de partid, a dus la slăbirea muncii comuniștilor în interiorul breslelor și a înlesnit acțiunile elementelor reformiste, care, susținute puternic de autorități, au reușit să acapareze din nou conducerea breslelor.

Dar chiar în această perioadă grea, din prima jumătate a anului 1940, în cadrul breslelor s-au desfășurat multe acțiuni care dovedeau că spiritul de luptă al clasei muncitoare, opoziția ei față de dictatura regală și de fascism nu putuseră să fie înăbușite. La aceasta a contribuit în măsură însemnată și faptul că, în pofida cuvîntului de ordine dat de elementele dușmănoase din conducerea P.C.R., majoritatea comuniștilor au rămas în bresle, ducîndu-și mai departe activitatea în rîndurile muncitorilor. La ședințele breslelor, muncitorii continuau să-și manifeste adîncă nemulțumire față de situația materială deosebit de grea în care se aflau; într-un mare număr de întreprinderi au continuat să se declanșeze conflicte de muncă, dintre care unele s-au transformat în greve²⁴. Solidaritatea muncitorilor, indiferent de convingerile lor politice, s-a exprimat în variate forme. Numirea în conducerea multor bresle, în fruntea cărora se aflaseră pînă atunci comuniștii, a liderilor reformiști, cu disprețul lor boieresc față de muncitori, cu servilismul lor față de autorități și patroni, în slujba cărora se aflau, a fost o amară lecție pentru clasa muncitoare din țara noastră, arătîndu-i o dată mai mult, prin puterea faptelor, cît de justă era calea revoluționară pe care o indicau comuniștii, făcînd-o să prețuiască și mai mult calitățile moral-politice ale acestora. Aceasta explică indignarea manifestată de muncitori împotriva liderilor de

²³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 20—21.

²⁴ „Scînteia”, anul X, nr. 27 (117), din 23 februarie 1940 și nr. 3—4 (119—120), din 24 martie 1940; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 112, 116, 118—119, 121, 136—137, 138, 139, 145, 149, 151, 155—189, 190; fondul nr. 5, dosarul nr. 829, filele 22, 23, 107, 119, 121, 164.

dreapta ai breslelor la care se referă o serie de documente întocmite de organele represive în acel timp²⁵.

Dictatura regală vedea cu teamă cum se conturează revenirea la situația din a doua jumătate a anului 1939, când, datorită muncii desfășurate de comuniști, scăpase din mâini controlul asupra multor bresle. În aceste condiții, guvernul a adoptat hotărîrea de a interzice ducerea de către bresle a tratativelor cu patronii prin intermediul inspectoratelor muncii — ceea ce anula în fapt unul dintre cele mai importante drepturi atribuite acestor organizații de legea din octombrie 1938. Totodată, guvernul și-a exprimat intenția de a promulga o nouă lege a breslelor, care să le lipsească de orice posibilitate eficientă de a acționa în apărarea intereselor muncitorilor. Prăbușirea dictaturii regale, la 6 septembrie 1940, și instaurarea dictaturii militare-fasciste nu au mai dat însă timp guvernului să pună în aplicare acest plan.

Instaurarea dictaturii militare-fasciste de către virfurile cele mai reacționare ale claselor exploatatoare din țară în cîrdășie cu hitleriștii a deschis cea mai neagră perioadă din istoria poporului nostru. Împotriva acestui regim de sîngeroasă teroare, care a dus pînă la capăt politica de trădare națională promovată de către clasele dominante, masele populare, în frunte cu comuniștii, au desfășurat încă în toamna și iarna anului 1940 acțiuni viguroase pentru restabilirea libertăților democratice, apărarea intereselor naționale ale țării, satisfacerea revendicărilor economice ale oamenilor muncii. Munca depusă de comuniști în bresle, folosirea acestor organizații profesionale în vederea organizării și conducerii unui mare număr de greve și demonstrații cu caracter antifascist²⁶ au provocat o adîncă îngrijorare dictaturii militare-fasciste. Regimul antonescian a hotărît să treacă la lichidarea breslelor. Prin decretul-lege nr. 3 878, din 18 decembrie 1940, breslele au fost desființate, patrimoniul lor fiind predat spre administrare camerelor de muncă²⁷. Deși decretul-lege, în articolul 2, prevedea că dreptul de organizare profesională a muncitorilor, funcționarilor particulari și meseriașilor „...va fi reglementat printr-un decret-lege ulterior“, pe baza căruia urmau să ia ființă noi organizații profesionale, un asemenea decret-lege n-a mai fost promulgat niciodată de către dictatura militară-fascistă.

Prin desființarea breslelor, dictatura militară-fascistă a interzis orice organizare profesională a clasei muncitoare, funcționarilor și meseriașilor. O dată cu aceasta s-a închis una dintre puținele căi legale pe care partidul comunist le mai putuse folosi pentru a-și desfășura activitatea în rîndurile clasei muncitoare în anii dictaturii regale. Dar activitatea dusă de comuniști în bresle timp de doi ani a lăsat urme care nu puteau fi șterse o dată cu lichidarea acestor organizații profesionale. Transformarea, în fapt, a unui mare număr de bresle din organizații ale

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 239, 340, 358; fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 197, 202.

²⁶ „Scînteia“, anul X, nr. 17, din septembrie 1940, și nr. din 8 octombrie 1940; în privința luptelor desfășurate de masele muncitoare, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea P.C.R., în perioada septembrie—decembrie 1940, vezi și „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.“, Editura politică, 1960, pag. 409—410.

²⁷ C. Hamangiu: „Codul general al Romîniei. Codurile, legile și regulamentele în vigoare (1856—1941)“, vol. XXVIII, partea a II-a, „Monitorul oficial“ și Imprimeriile statului, Imprimeria centrală, București, 1941, pag. 2 213—2 214.

„împăcării“ de clasă, menite să contribuie la consolidarea dictaturii regale, în organe de luptă împotriva exploatării și asupririi, împotriva dictaturii regale, a fascismului și războiului a îmbogățit experiența partidului comunist cu noi forme și metode de luptă, demonstrând capacitatea comuniștilor de a-și adapta activitatea condițiilor concrete existente într-o etapă sau alta. Aceasta a sporit influența și prestigiul partidului în rîndurile maselor, ale clasei muncitoare din țara noastră. O deosebită însemnătate pentru activitatea ulterioară a partidului și a clasei muncitoare a avut faptul că în multe acțiuni pentru revendicări economice și politice purtate în cadrul și în afara breslelor s-a realizat cu succes frontul unic muncitoresc. Liderii de dreapta scizioniști au fost în bună măsură izolați și demascați ; Mirescu, Flueraș, Jumanca și alți trădători de felul lor, care ani îndelungați reușiseră să înșele o parte a clasei muncitoare, s-au compromis total ca unelte ale exploataților. Pornind de la realizările și experiența dobîndite în perioada anterioară, Partidul Comunist din România a reușit în anii dictaturii militare-fasciste să conducă noi și importante bătălii de clasă. Curățindu-și rîndurile de elementele trădătoare, capitulante și lașe, P.C.R. a făurit frontul unic muncitoresc și unitatea tuturor forțelor patriotice, antifasciste și antihitleriste, a inițiat, organizat și condus cu succes insurecția armată din august 1944, care a deschis o nouă etapă în istoria poporului nostru.

Situația clasei muncitoare din România în timpul crizei din 1929—1933

N. N. CONSTANTINESCU, N. PETROVICI

Desfășurată pe fondul crizei generale a capitalismului și împletindu-se cu criza agrară izbucnită mai înainte, criza din 1929—1933 a fost cea mai profundă din toată istoria de pînă atunci a capitalismului. În România, ea a fost agravată de o serie de împrejurări, cum sînt: predominarea agriculturii în producția materială și existența în acest sector al economiei a unor însemnate rămășițe feudale, cheltuielile militare mari făcute de guvernele burghezo-moșierești în cadrul pregătirilor războiului antisovietic, dependența economică a unei importante părți a industriei de comenzile statului burghezo-moșieresc, marea dependență a României față de capitalul monopolist străin, fiscalitatea deosebit de grea asupra maselor largi de oameni ai muncii etc.

Izbucnirea crizei a fost marcată de creșterea însemnată a numărului de falimente, care în 1931 se ridica la 197% față de 1928.

Indicii principali care arată evoluția crizei în România au fost următorii (1928 = 100)¹:

A n i i	1929	1930	1931	1932	1933
Ramura economică					
Valoarea producției miniere	100	86,3	47,0	47,0	47,0
Extracția de cărbune (tone)	100,6	78,3	63,4	54,5	49,8
Extracția de petrol (tone)	112,9	135,3	157,8	171,6	172,2
Extracția de petrol (valoric)	101,4	89,0	37,0	39,7	43,8
Valoarea producției ind. prelucrătoare	92,1	79,3	54,4	53,4	57,3
Valoarea producției agricole vegetale	87,3	54,7	45,0	44,1	38,6
Valoarea importului	93,7	72,8	49,7	39,9	37,0
Valoarea exportului	107,4	105,5	82,2	61,8	52,6
Traficul pe C.F.R. (tone)	105,1	106,1	95,7	95,5	94,6

Analiza indicilor de mai sus² arată limpede că cea mai mare pricină a crizei a început s-o capete din anul 1931, ea atingînd punctul culminant în 1932. Situația a continuat cu ușoare ridicări în unele ramuri

¹ Indicii au fost calculați pe baza „Anuarului statistic al României. 1939—1940”, pag. 461—575.

² Datele de mai sus demonstrează că nu este justă teza susținută de N. Ivanciuc după care în România „ritmul de creștere a producției industriale a fost în perioada 1929—1933 de circa 4% anual” (Vezi „Probleme economice” nr. 11/1961, pag. 99).

în 1933 (de fapt, în a doua jumătate a anului 1933). Analiza indicilor calculați scoate, de asemenea, în relief profunzimea excepțională a crizei atît în domeniul industriei cît și în domeniul agriculturii (față de 1928, în 1932 valoarea producției miniere reprezenta doar 47%, a celei prelucrătoare — 53,4%, iar a celei agricole — 44,1%).

Un mod complicat de manifestare a avut criza în industria petrolului : în timp ce, față de 1928, în 1933 valoarea petrolului extras era mai mică cu 56,2%, cantitatea extrasă era cu 72,2% mai mare. Cauza principală a acestei situații aparent contradictorie constă în faptul că monopolurile străine (care dețineau aproape trei sferturi din capitalul industriei petroliere) au căutat ca, în condițiile prețurilor scăzute pe piața mondială, să reducă și mai mult prețul de cost pe calea unei exploatarei cu totul rapace a rezervelor Romîniei (erupții libere, folosirea duzelor lărgite) și a reducerii numărului de muncitori simultan cu intensificarea muncii, folosirea unei zile de lucru prelungite și reducerea salariilor. În plus, monopolurile străine facturau în țară petrolul pe un preț chiar mai mic decît cel mondial, transferînd astfel peste graniță mari profituri camuflate. Numai în trei ani (1929, 1932 și 1933), capitaliștii din industria petrolului au cîștigat 8,3 miliarde de lei³, adică o sumă egală cu $\frac{3}{4}$ din tot capitalul societăților petroliere în 1933.

Perioada crizei din 1929—1933 s-a caracterizat, de asemenea, prin creșterea dependenței Romîniei față de monopolurile internaționale. Aceasta s-a manifestat în posibilitățile mai mari date monopolurilor străine prin legea minelor din 1929 de a acapara rezervele de petrol ale Romîniei, în împrumuturile înrobitoare contractate în străinătate, în concesiunea unor mari bogății către monopolurile străine, în venirea în țară a controlorilor străini (la început Ch. Rist și R. Auboin, apoi din 1932, Avennol, Di Nola, A. Loveday, O. Niemeyer, Dairas, D. Kempner și Goodchild) etc.

Creșterea dependenței față de monopolurile internaționale în condițiile crizei economice s-a manifestat, de asemenea, în agravarea deosebită a balanței de plăți și a comerțului exterior al Romîniei. Datoria publică și dobinzile mari cărora România trebuia să le facă față, ca și retragerile masive de credite acordate de monopolurile străine particularilor și trecerea peste graniță a profiturilor capitalului străin, au creat în țară o extraordinară lipsă de devize. Pentru acoperirea necesităților de devize în vederea plăților externe, clasele dominante din România au consimțit să forțeze exportul la prețurile foarte reduse impuse de monopolurile internaționale. În aceste condiții, schimbul neechivalent cu țările capitaliste dezvoltate s-a agravat și mai mult în dauna Romîniei. Capitaliștii și moșierii însă nu au pierdut. Dacă în industria petrolului capitaliștii au reușit să obțină mari profituri chiar și la prețurile foarte reduse datorită jefuirii forței de muncă și jefuirii rezervelor de petrol, în agricultură moșierii și arendașii capitaliști au cîștigat prin intensificarea exploatarei țăranilor și muncitorilor agricoli, ca și prin primele mari de export plătite de stat începînd din 1931 (cu bani luați tot de la masele de oameni ai muncii, prin impozitele și taxele din ce în ce mai mari).

O caracteristică a crizei în România a constituit-o faptul că, datorită puternicei dominații a monopolurilor în industrie, prețurile industriale

³ „Conjunctura economiei romînești“ nr. 1—2/1936, pag. 62.

au scăzut mult mai puțin decît cele agricole⁴. Foarfeca prețurilor a fost un important factor de ruinare a maselor țărănești.

Totodată trebuie remarcat că prețurile industriale stabilite în baza unor înțelegeri intervenite între monopoluri au păstrat în timpul crizei un nivel mult superior celui al produselor aflate în afara acestor înțelegeri⁵. Prin aceasta monopolurile au înăsprit și mai mult exploatarea oamenilor muncii.

În perioada crizei economice s-a accentuat procesul de concentrare și centralizare a capitalului, care a constituit temelia creșterii puterii monopolurilor. În 1933 numărul întreprinderilor din industria mare prelucrătoare era cu 479 mai mic față de 1928, capitalul investit fiind cu ceva mai mare, iar forța motrice — datorită procesului de reutilizare și al celui de centralizare și concentrare — sporind cu 57 697 CP.⁶

În anii crizei, ofensiva economică a claselor dominante împotriva nivelului de trai al maselor, măsurile luate de forțele reacționare în vederea restrîngerii libertăților și drepturilor democratice, ca : interzicerea dreptului de grevă, dizolvarea sindicatelor unitare, excluderea din parlament a deputaților Blocului muncitoresc-țărănesc etc., au avut drept rezultat adîncirea contradicțiilor între exploatați și exploatatori. Demascînd politica burgheziei și moșierimii de aruncare a urmărilor crizei pe seama maselor de oameni ai muncii și de înăsprire continuă a măsurilor represive, Partidul Comunist din România a chemat clasa muncitoare și pe aliații ei firești la luptă pentru apărarea drepturilor lor vitale, împotriva înfeudării țării monopolurilor străine, împotriva pregătirilor războiului antisovietic, pentru pace, democrație și o viață mai bună.

Pentru înțelegerea luptei clasei muncitoare, o mare însemnătate are cercetarea situației ei numerice, a structurii ei, a repartiției teritoriale și a gradului ei de concentrare.

1. Situația numerică, repartizarea pe principalele ramuri ale economiei naționale și gradul de concentrare a clasei muncitoare din România. Deși în anul 1930 în România a fost efectuat un recensămînt al populației, ale cărui date prelucrate au fost apoi publicate în numeroase volume, stabilirea situației numerice a clasei muncitoare și a repartiției sale pe principalele ramuri întîmpină serioase greutăți. Aceasta deoarece gruparea datelor privind situația în profesii a populației active a fost făcută necorespunzător. Același caracter necorespunzător din punct de vedere științific are și analiza datelor din 1930 publicată în „Enciclopedia Romîniei”. Pentru ilustrarea modului nejust în care s-a făcut de către statistica burgheză prelucrarea datelor privind „situația în profesii” a populației, este suficient de arătat că, potrivit volumului IX al „Recensămîntului”, în România erau doar 1 091 015 „salariați”⁷, iar potrivit „Enciclopediei Romîniei”, — doar 1 022 700 de „salariați”⁸.

În același timp însă, „Recensămîntul” indica la grupa „Alții” un număr de 983 845 de persoane, iar „Enciclopedia”, la aceeași grupă, 917 200 de persoane. Explicînd la un moment dat componența grupei

⁴ Loc. cit. nr. 4/1938, pag. 20.

⁵ Loc. cit. nr. 1—2/1936, pag. 155.

⁶ „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940”, pag. 478.

⁷ „Recensămîntul general al populației Romîniei din 29 decembrie 1930”, vol. IX, Structura populației Romîniei, pag. 749.

⁸ „Enciclopedia Romîniei”, vol. III, pag. 54.

„Alții“, directorul oficiului de studii din Institutul central de statistică era nevoit să recunoască, de pildă, faptul că „imensa majoritate a grupului «Alții» este reprezentată în mediul rural prin ceea ce s-ar putea numi proletariatul agricol, adică muncitori cu ziua, agricoli și forestieri. Urmează lucrătorii necalificați, fără ocupație stabilă în genere, apoi soldații, călugării, deținuții etc., adică grupuri de populație prea puțin caracterizate din punct de vedere profesional“⁹. Caracterul neștiințific al contopirii într-o singură categorie a unor grupuri sociale diferite ca cele de mai sus este atât de evident încît nu mai necesită nici o demonstrație. Totodată, gruparea neștiințifică a datelor lasă să se vadă străduința statisticii burgheze de a diminua masiv numărul muncitorilor salariați în economia țării.

În aceste condiții, singura posibilitate de a stabili cît mai aproape de adevăr numărul muncitorilor salariați o oferă materialul documentar rămas de la recensămînt în arhiva Direcției Centrale de Statistică. Pe baza prelucrării acestui material documentar, situația în anul 1930 era următoarea¹⁰:

Nr. crt.	Ramura de activitate	Lucrători și personal tehnic inferior		Ucenici		Servitori, bucătari etc. („Personal domestic“)		Total general
		Total	din care femei	Total	din care femei	Total	din care femei	
1	Industrie și construcții	399 599	52 941	75 034	11 328	—	—	474 633
2	Agricultură, ind. forest. și piscicultură	656 046	248 566	—	—	—	—	656 046
3	Transporturi	82 059	777	—	—	—	—	82 059
4	Comerț	56 273	7 081	16 409	1 046	—	—	72 682
5	Instituții publice, diverse și nedecarate:							
	a) fără servitori etc.	191 516	54 512	4 378	489	—	—	195 894
	b) personal domestic (serv. etc.)	—	—	—	—	257 749	218 494	257 749
	Total.....	1 385 493	363 877	95 821	12 863	257 749	218 494	1 739 063

Din totalul de 10 542 900 la cît se ridica populația activă, lucrătorii și personalul tehnic inferior reprezentau 13,1% ; dacă însă se iau împreună lucrătorii, personalul tehnic inferior, ucenicii și personalul „domestic“ salariat, atunci ei reprezentau 16,5% din totalul populației active.

De asemenea, tabelul de mai înainte scoate în evidență faptul că din cei 1 385 493 de lucrători și personal tehnic inferior aproape 27% erau

⁹ Ibid.

¹⁰ Date stabilite pe baza materialului statistic inedit existent în arhiva D.C.S. privind recensămîntul populației din 1930, dosarul „Populația în 1930 după profesii individuale, pe sexe reunite și femei, România“.

femei, din cei 95 821 de ucenici circa 13,4% erau femei, iar din rîndul celor 257 749 de servitori etc. („personal domestic“) femeile reprezentau circa 89%.

Datele de mai sus nu permit însă analizarea procesului de concentrare a muncitorilor. De aceea, pentru această problemă vom fi nevoiți să utilizăm datele publicate în „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940“. Trebuie ținut seama însă că datele acestea suferă de următoarele deficiențe :

a) ca urmare a caracterului defectuos al grupărilor ce s-au folosit cu acea ocazie, numărul total de lucrători arătat este mai mic decît cel constatat pe baza materialelor din arhivă ;

b) datele care privesc gruparea întreprinderilor după mărime se referă nu la numărul de muncitori, ci la numărul personalului (personal de conducere, funcționari, lucrători, ucenici) ;

c) în rîndurile personalului de conducere sînt cuprinși și micii patroni și meseriași pe cont propriu chiar dacă lucrau singuri.

Ca urmare a acestei situații, înainte de a analiza structura întreprinderilor industriale după numărul personalului, este necesar să analizăm (pentru comparație) numărul și repartiția pe ramuri a personalului din industrie pe baza datelor prezentate de „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940“ (pag. 346—347).

Situația era următoarea :

Nr. crt.	Ramura	Total personal	Din care					Personal după scăderea nr. meseriașilor care lucrau singuri
			nr. lucrătorilor	nr. ucenicilor	nr. funcționarilor	Numărul personalului de conducere		
						Total	din care: meseriași care lucrau singuri	
1	Exploatarea subsolului	53 288	47 583	1 156	3 063	1 486	46	53 242
2	Ind. metalurgică	101 264	53 248	17 892	4 615	25 509	11 682	89 582
3	Ind. lemnului	94 301	58 228	10 843	2 649	22 581	11 773	82 528
4	Ind. constr. și materialelor de construcții	32 993	24 415	2 332	1 178	5 068	2 085	30 908
5	Ind. textilă	40 456	32 291	2 123	1 680	4 362	1 430	39 026
6	Ind. „manufacturieră“ și confecții*	114 709	31 903	30 391	1 987	50 428	23 327	91 382
7	Ind. alimentară	121 798	58 688	7 397	5 705	50 008	17 419	104 379
8	Ind. hîrtiei	6 266	5 515	242	316	193	7	6 259
9	Ind. tiparului	17 588	9 654	3 631	1 406	2 897	788	16 800
10	Ind. chimică	24 283	18 233	810	2 344	2 896	617	23 666
11	Uzine electrice, de gaz, apă	9 012	6 442	493	1 485	592	22	8 990
12	Alte industrii	785	355	81	61	288	112	673
	Total industrie . . .	616 743	346 555	77 391	26 489	166 308	69 308	547 435

Comparînd aceste date cu cele obținute din arhivă, rezultă că „Anuarul statistic al Romîniei“ indică cu peste 50 000 mai puțini lucrători în industrie, dar cu peste 2 300 mai mulți ucenici.

* Tăbăcării, confecții din textile, pielărie și blană, perii, nasturi, articole igienice.

Examinarea repartitiei muncitorilor pe ramuri ale industriei duce la o constatare interesantă, și anume că ponderea lucrătorilor din fiecare ramură, în totalul lucrătorilor din industrie, a fost următoarea (în ordine descrescândă) : cei din industria alimentară — 19,9 %, cei din industria lemnului — 16,8 %, cei din industria metalurgică — 16,4 %, cei din industria extractivă — 13,7 %, cei din industria textilă — 9,3 %, cei din industria „manufacturieră” și confecții — 9,2 %, cei din industria construcțiilor și materialelor de construcție — 7 %, cei din industria chimică — 5,3 %, cei din industria tiparului — 2,8 %, cei din uzinele electrice, de gaz și apă — 1,9 %, cei din industria hirtiei — 1,6 %, iar cei din alte industrii — 0,10 %. Așadar, în astfel de ramuri ale industriei grele, ca industria extractivă, metalurgică, chimică (în esență rafinăriile de petrol) și energiei electrice luate la un loc, nu erau cuprinși decât 36,30 % din totalul lucrătorilor pe țară. Aceasta era o pondere aproape egală cu cea a lucrătorilor din industria alimentară, textilă, „manufacturieră” și confecții, care se ridica la 35,4 %. În același timp, atrage atenția ponderea ridicată a lucrătorilor din industria lemnului : aproximativ egală cu cea a muncitorilor din industria metalurgică și cea de energie electrică.

Pe regiuni, muncitorii și ucenicii din industrie se repartizau în felul următor : în Muntenia 103 066 de lucrători și 22 967 de ucenici, în Oltenia 8 952 de lucrători și 4 247 de ucenici, în Moldova 37 758 de lucrători și 7 764 de ucenici, în Bucovina 17 757 de lucrători și 3 805 ucenici, în Transilvania (platou, Maramureș și Crișana) 124 057 de lucrători și 24 389 de ucenici, în Banat 37 240 de lucrători și 5 321 de ucenici, în Dobrogea 6 270 de lucrători și 3 768 de ucenici.

Reiese deci că, din totalul muncitorilor din industrie, Transilvaniei (fără Banat) îi reveneau 35,80 %, Munteniei 29,7 %, Moldovei 10,9 %, Banatului 10,7 %, Bucovinei 5,1 %, Olteniei 2,6 %, Dobrogei 1,8 %. O dată cu diferențele de dimensiuni ale regiunilor, aceste ponderi arată repartitia teritorială inegală a muncitorilor din industrie și, implicit, gradul inegal de dezvoltare a industriei în diferitele regiuni. Astfel, apare limpede că regiuni ca Oltenia, Dobrogea, în bună parte și Moldova erau ținute într-o cruntă stare de înapoiere economică.

Județele cu cel mai mare număr de muncitori în industrie erau : Ilfov cu capitala țării, Timiș-Torontal, Prahova și Hunedoara.

București era orașul cu cea mai mare concentrare de muncitori din țară. În 1930, el avea 43 673 de lucrători în industria de toate felurile, 16 870 de lucrători în comerț și alte întreprinderi ¹¹, plus numeroși lucrători în transporturi. Cea mai mare concentrare de muncitori industriali la București exista în Atelierele C.F.R. „Grivița”, cu un număr de aproximativ 8 000 de muncitori. În industrie, comerț etc., fără transporturi, existau, de asemenea, 16 413 ucenici.

Examinînd situația numerică a clasei muncitoare, se ridică totodată problema determinării proletariatului industrial modern, de fabrică, „...sîmburele mișcării muncitorești...” ¹², cum îl numește F. Engels. În legătură cu aceasta ne vom opri asupra următoarelor detașamente esențiale ale proletariatului industrial modern : muncitorii din industria ex-

¹¹ Calculat pe baza op. cit., pag. 374—377.

¹² F. Engels : „Situația clasei muncitoare din Anglia”, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 40.

tractivă de cărbune, minereuri și petrol, muncitorii din industria prelucrătoare mecanizată și muncitorii de la căile ferate.

Potrivit datelor recensământului din 1930 publicate în „Anuarul statistic”, existau 47 583 de lucrători în domeniul exploatării subsolului, repartizați astfel ¹³: în minele de cărbune 17 778, în minele de fier și mangan 263, în minele de aur, argint, cupru 5 423, în carierele de marmură, piatră de construcție, ciment, var, ghips etc. 3 609, în extracția petrolului 16 898, în extracția de gaze naturale 498, în saline 2 138, în întreprinderi diverse (ape minerale etc.) 976.

Ținând seama de legătura dintre diferitele ramuri ale industriei extractive enumerate și producția bazată pe folosirea mașinilor, reiese că afară de ultima grupă (ape minerale etc.) toți ceilalți muncitori fac parte din proletariatul industrial modern, fiind de tipul celui de fabrică. În legătură cu aceasta este de remarcat faptul că detașamentele cele mai mari ale proletariatului din mine erau formate din muncitorii de la minele carbonifere și din industria extractivă de petrol.

În domeniul industriei prelucrătoare, muncitorii de fabrică pot fi considerați în esență aceia din așa-numita industrie mare (întreprinderi care utilizau o forță motrice de peste 20 CP sau 10 lucrători cel puțin) *. Numărul lor se ridica în 1928 la 180 315 lucrători, în 1929 la 176 879, în 1930 la 151 458, în 1931 la 132 389, în 1932 la 133 510, în 1933 la 163 513, iar în 1934 la 185 386 de lucrători ¹⁴.

În cadrul industriei mari prelucrătoare, ponderea cea mai mare în ceea ce privește numărul de lucrători o avea (în 1930) industria textilă cu 20,5 %, urmată de industria metalurgică cu 19,1 %, industria lemnului cu 18,30 %, cea alimentară cu 13,5 %, cea chimică cu 9,6 % ș.a.m.d.

În ceea ce privește repartizarea pe ramuri a acelor muncitori din totalul de 62 176 indicați de „Anuar” pentru 1930 în domeniul transporturilor și comunicațiilor, care pot fi considerați ca proletari industriali de tipul celor de fabrică, 50 641 erau lucrători la căile ferate, iar restul de 11 535 se repartizau la transportul auto, tramvaie electrice și funiculare, în transportul pe apă, la conductele de petrol, la poștă, telegraf, telefon ¹⁵.

Însumând acum proletariatul industrial modern de fabrică, obținem :

— lucrători în mine, extracția de petrol, gaze, în cariere și saline	46 607
— lucrători în industria mare prelucrătoare	151 458
— lucrători în transportul mecanizat și comunicații moderne	57 661
Total	255 726

¹³ Date stabilite pe baza „Anuarului statistic al României. 1939—1940”, pag. 362—363.

* Nu-i mai puțin adevărat însă că uneori, și anume în cazurile în care folosirea a 10 lucrători cel puțin nu era însoțită și de folosirea mașinilor, întreprinderile respective nu reprezentau fabrici, ci manufacturi sau ateliere capitaliste mari, iar muncitorii din ele nu pot fi înglobați în rîndul celor de fabrică. Întrucît însă numărul fabricilor era cu totul covârșitor în cadrul industriei mari, iar separarea întreprinderilor bazate pe muncă manuală nu este practic posibilă, vom cuprinde pe toți muncitorii din industria mare prelucrătoare în categoria proletariatului industrial de fabrică.

¹⁴ Loc. cit., pag. 478—479.

¹⁵ Date stabilite cf. op. cit., pag. 398—399.

Reiese deci că din totalul de 408 731 de lucrători în industria extractivă, prelucrătoare și transporturi (346 555 + 62 176) stabiliți de noi pe baza surselor publicate, în 1930 proletariatul industrial modern, de fabrică reprezenta 62,5 %. Restul erau lucrători în manufacturi și ateliere capitaliste mai mici.

O problemă deosebit de importantă în cadrul analizei situației numerice a proletariatului o constituie gradul de concentrare a muncitorilor, stabilit pe baza grupării întreprinderilor în funcție de numărul lucrătorilor. Lipsind alte date însă le vom folosi pe cele pentru „personal”.

Pe țară, gruparea întreprinderilor din industrie în 1930 după numărul personalului era următoarea ¹⁶ :

Categoria	Numărul întreprinderilor	Numărul persoanelor	Numărul mediu al personalului la o întreprindere
1 persoană	69 308	69 308	1
2 — 5 persoane	61 125	164 853	2,7
6 — 20 „	8 120	72 479	9
21 — 50 „	1 253	39 562	31,5
51 — 100 „	500	35 798	71,6
101 — 200 „	297	41 736	140,5
201 — 500 „	244	77 264	316,9
501 și peste	101	115 743	1 136
Total	140 948	616 743	

Trecînd la analiza datelor din acest tabel, de la început trebuie spus că ele cuprind și pe meseriași. Acest lucru este important de amintit atît pentru exactitatea științifică a datelor, cît și pentru faptul că prin excelență în această perioadă contactul meseriașilor cu muncitorii industriali propriu-zisi, apăsarea marilor capitaliști, influența vieții din centrele industriale, povara impozitelor etc. au făcut din aproape toți meseriașii participanți activi la mișcarea muncitorească. Potrivit datelor oficiale, „micii meseriași, întreprinzători lucrînd pe cont propriu” se ridicau la 130 000 de persoane ¹⁷ (de altfel, toate înglobate în categoria „personal de conducere”).

Categoria „personal de conducere” avea în totalul personalului întreprinderilor cu peste 5 persoane o pondere de aproape 10 %, restul de peste 90 % revenind lucrătorilor, ucenicilor și funcționarilor. Cu aceste precizări, tabelul de mai sus va reflecta mai bine atît gradul de concentrare a salariaților în general, cît și pe cel al muncitorilor în industrie.

Lăsînd acum deoparte datele privind „întreprinderile” cu 1—5 persoane, ceea ce izbește atunci cînd examinăm tabelul prezentat mai înainte este tendința pronunțată de concentrare a personalului — în esență a muncitorilor și funcționarilor — în întreprinderi mari. Astfel, peste 50 % din personalul întreprinderilor cu peste 5 persoane fiecare (total 382 582 de persoane) era concentrat în întreprinderile cuprinzînd de la 201 persoane în sus (în total 193 007 persoane). În acest cadru se remarcă faptul că 244 de întreprinderi din categoria „201—500 de persoane” aveau o medie

¹⁶ Grupare stabilită pe baza op. cit., pag. 346—347.

¹⁷ „Enciclopedia Romîniei”, vol. III, pag. 59.

de 316,9 persoane fiecare, iar 101 întreprinderi făcând parte din categoria „501 și peste“ aveau în medie 1 136 de persoane fiecare. Chiar dacă ținem seamă că aproape 10% din personalul întreprinderilor cu peste 5 persoane era „personal de conducere“, concentrarea în proporție însemnată a muncitorilor și funcționarilor în întreprinderi industriale mari este foarte clară.

Este, de asemenea, important de subliniat că, pe regiuni, numărul celor 101 întreprinderi cu peste 500 de persoane fiecare se repartiza în felul următor: în Transilvania — 37, cu 42 456 personal; în Muntenia — 36, cu 39 041 personal; în Moldova — 11, cu 12 461 personal; în Banat — 9, cu 15 980 personal; în Bucovina — 4, cu 3 054 personal; în Oltenia — 1, cu 865 personal; în Dobrogea — 1, cu 588 personal.

Concentrarea unei părți însemnate a muncitorilor în întreprinderi mari, ca și concentrarea relativă a proletariatului industrial modern într-o serie de centre și regiuni (București, Valea Prahovei, Valea Jiului, Reșița, Cluj, Brașov, Galați etc.), ușura din punct de vedere obiectiv unirea și organizarea muncitorilor. În mine, în exploatările petrolifere, în marile fabrici, ca și la căile ferate, exploatarea muncii salariate atingea cel mai înalt grad de dezvoltare. Aci se adunau într-un amplu sistem și se accentuau toate formele de exploatare folosite de capitaliști în diferite ramuri, pentru a stoarce vloga din muncitori. În același timp, în aceste întreprinderi, mai mult decât în oricare altele, fiecare muncitor își putea da seama că asupritorul lui nu era un singur capitalist oarecare, ci întreaga clasă a capitaliștilor, toate minele, exploatările petrolifere, fabricile și C.F.R. avînd aceeași rînduială bazată pe exploatare. Totodată, situația din mine, exploatări petrolifere, fabrici și C.F.R., care reuneau mari mase de muncitori, arăta prin excelență că în lupta cu capitalul nici un muncitor nu poate avea speranță de reușită decât unindu-se strîns cu toți ceilalți. Cu alte cuvinte, ascuțirea contradicției dintre caracterul social al producției și însușirea privat-capitalistă a rezultatelor împingea pe muncitori la unire și ușura în același timp organizarea lor în lupta contra exploatării capitaliste. În aceeași direcție contribuia și relativa concentrare teritorială a proletariatului industrial modern în centre și regiuni cu însemnătate hotărîtoare din punctul de vedere al luptei revoluționare. Aceeași importanță o avea la C.F.R. faptul că — deși feroviarilor erau răspîndiți în întreaga țară — C.F.R. era cea mai mare întreprindere capitalistă din România, iar legătura între muncitorii feroviari din diferitele centre se făcea lesnicios și rapid. Corelația dintre gradul de concentrare în întreprinderi mari și gradul de concentrare teritorială — îmbinate cu rapiditatea legăturilor, pentru feroviari — a proletariatului industrial modern a și constituit una dintre împrejurările obiective importante care contribuie la explicarea faptului istoric că în 1929—1933 în fruntea luptelor de clasă din România au stat ceferiștii, petroliștii și minierii. De asemenea, faptul că Bucureștii, capitala țării, erau cel mai mare centru industrial al României, centrul cu cel mai numeros proletariat industrial modern, a constituit premisa obiectivă a afirmării sale tot mai puternice drept centrul acțiunilor politice revoluționare ale maselor de oameni ai muncii din țara noastră.

Analizînd sistemul contradicțiilor social-economice din România de atunci, Congresul al V-lea al P.C.R. a scos în relief cu o deosebită claritate necesitatea folosirii de către partid a tuturor factorilor obiectivi care favorizau lupta revoluționară a proletariatului. În acest cadru, congresul

a pus în fața partidului sarcina desfășurării unei munci perseverente și cât mai sistematice în întreprinderile din principalele centre industriale: București, Valea Jiului, Valea Prahovei, Reșița, Valea Trotușului, Valea Mureșului, C.F.R., industria de război.

2. Situația clasei muncitoare. Perioada crizei economice s-a caracterizat printr-o înrăutățire gravă a situației economice a clasei muncitoare, ca de altfel și a tuturor celorlalte mase de oameni ai muncii.

Șomajul. O trăsătură esențială a situației clasei muncitoare în perioada crizei din 1929—1933 a fost creșterea masivă a șomajului, care, în acei ani, a atins proporțiile cele mai mari din toată istoria regimului burghez-moșieresc în România. El s-a întins ca o uriașă plagă în toate ramurile economiei naționale: în industrie, agricultură, transporturi, comerț etc. și în rîndul salariaților publici.

Ceea ce izbește de la început atunci cînd se studiază șomajul în perioada marii crize este faptul că autoritățile și guvernul au făcut tot timpul eforturi dintre cele mai mari, mistificînd grosolan adevărul, pentru a micșora artificial proporțiile șomajului sau a-l minimaliza. Este caracteristic în această privință că, de pildă, în 1929 ministrul național-tărănist al muncii, Ion Răducanu, declara că „șomerii din București sînt vagabonzi și leneși, iar nu șomeri adevărați”¹⁸, iar alt ministru național-tărănist, Virgil Madgearu, scria că „șomajul industrial este un fenomen aproape necunoscut în România; chiar în epoca de depresiune adîncă (1930—1932) — adăuga acesta — numărul șomerilor n-a constituit o problemă de importanță deosebită”¹⁹.

Nu-i de mirare deci că statistica oficială indică după oficiile de plasare doar următorul număr mijlociu de șomeri: în 1929 — 7 288, în 1930 — 25 335, în 1931 — 35 737, în 1932 — 38 890, în 1933 — 29 063²⁰.

Caracterizînd atitudinea oficialităților față de problema șomajului, însuși un autor burghez era nevoit să recunoască în 1936 că „la noi în țară organele Ministerului Muncii ignorează realitatea ca de obicei. E un fel de a ne minți, e un fel de a ne fura propria noastră căciulă, ca să ne dăm iluzia mincinoasă a unei bune stări”²¹.

Cu toate că lipsa de grijă a statului pentru efectuarea unei statistici realiste a șomerilor ridică în fața celui care vrea să stabilească numărul lor adevărat numeroase și mari greutăți, există totuși suficient material documentar pentru determinarea proporțiilor șomajului în perioada de care ne ocupăm.

Astfel, în industria carboniferă, de minereuri și în cariere situația personalului a fost următoarea²²:

Anii	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Personal	49 945	49 898	43 228	35 629	32 623	30 476

¹⁸ „Munca zilnică” nr. 6, din 26 februarie 1929, pag. 2.

¹⁹ V. Madgearu: „La politique économique extérieure de la Roumanie (1927—1938)”, Paris, 1939, pag. 31.

²⁰ „Enciclopedia Romîniei”, vol. III, pag. 61.

²¹ N. N. Matheescu: „Problema șomajului în România”, în „Independența economică” din martie 1936, pag. 84.

²² Vezi „Statistica minieră a Romîniei pe anul 1928”, pag. 262—265; idem pe anul 1929, pag. 226—227; idem pe anul 1931, pag. 216—217; idem pe anul 1932, pag. 216—217 și pag. 212—213; idem pe anul 1933, pag. 206—207 și pag. 202—203.

Reiese deci că în anii crizei numărul personalului față de 1928 era mai mic în 1930 cu 7 719 persoane ; în 1931 cu 14 316 ; în 1932 cu 17 322 ; iar în 1933 cu 19 469. Cel mai mare număr de șomeri din totalul de 19 469 l-au dat lucrătorii cu ziua și salahorii (14 095 în 1933 față de 1928) și minerii (4 090 în 1933 față de 1930 și 3 471 față de 1928).

Dacă ne referim expres la industria carboniferă, merită subliniat că, potrivit înseși datelor unui autor burghez care a studiat situația din Valea Jiului, numărul muncitorilor care lucrau a evoluat în felul următor ²³ :

Anii	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Nr. muncitorilor	16 177	13 269	12 788	10 827	8 540	7 247	7 636

Așadar, luînd drept bază de comparație anul 1927, în Valea Jiului numărul șomerilor a fost : în 1928 de 2 908, în 1929 de 3 389, în 1930 de 5 350, în 1931 de 7 637, în 1932 de 8 930, în 1933 de 8 541.

Foarte însemnat era șomajul și în industria extractivă de petrol. Astfel, evoluția personalului în industria extractivă de petrol a fost după cum urmează ²⁴ :

Anii	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Personal	30 375	28 208	30 017	21 399	14 466	14 537	15 777

Rezultă deci că, luînd drept an comparativ 1927, numărul șomerilor în industria extractivă de petrol a atins în 1932 15 838, iar în 1933 14 598. În industria extractivă de petrol, cel mai mare număr de șomeri provenea din rîndul sondorilor și lăcarilor *.

În ceea ce privește industria prelucrătoare, chiar și numai examinarea numărului personalului și lucrătorilor din industria mare prelucrătoare arată că cifrele privind șomajul indicate de oficialități erau complet false. Într-adevăr, potrivit „Anuarului statistic“, situația în industria mare prelucrătoare a evoluat astfel ²⁵ :

Anii	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Personal total	206 547	201 184	174 227	152 309	152 198	184 777
din care lucrători	180 315	176 879	151 458	132 389	133 510	163 513

²³ P. Bogdan : „Siguranța personalului în exploatările miniere“, Petroșeni, 1936, pag. 11.

²⁴ „Statistica minieră a Romîniei pe anul 1928“, pag. 260—261 ; idem pe anul 1929, pag. 222—223 ; idem pe anul 1931, pag. 212—213 ; idem pe anul 1932, pag. 210—211 ; idem pe anul 1933, pag. 200—201.

* Cea mai mare masă de șomeri în industria extractivă de petrol era concentrată în Valea Prahovei. Din 1929 pînă în 1931, în județul Prahova numărul personalului în industria extractivă de petrol a scăzut de la 23 402 la 11 030, deci cu 12 372 („Statistica minieră a Romîniei pe anul 1929“, București, 1930, pag. 222—223 ; idem pe anul 1931, pag. 212—213).

²⁵ „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940“, pag. 478—479.

Reiese prin urmare că potrivit chiar acestor date și luînd anul 1928 drept an de bază, șomajul (socotit din personal) în industria mare prelucrătoare era în 1930 de 32 320, în 1931 de 54 238, în 1932 de 54 349, iar în 1933 de 21 760. Or, potrivit „Enciclopediei Romîniei“, în întreaga Romînie și în toate ramurile așa cum am arătat deja ar fi existat, de pildă, în 1932 doar... 38 890 șomeri.

În ceea ce privește căile ferate problema șomajului s-a dovedit una din cele mai grave. Concedierile, care din 1930 au luat amploare, au constituit o preocupare sistematică a controlorilor străini. În 1931, cînd pentru foarte puțin timp concedierile fuseseră oprite așa cum arată procesul verbal al ședinței Consiliului de administrație al C.F.R., consilierul Lefevre a „cerut să se revie asupra acestei sistări“²⁶, ceea ce s-a și făcut.

Evoluția șomajului total la C.F.R. poate fi desprinsă din evoluția numerică a personalului. Astfel, potrivit datelor oficiale, personalul căilor ferate a fost²⁷:

A n i i	1929	1930	1931	1932	1933
Personalul :	110 946	95 838	88 350	86 032	83 840

Reiese deci că la căile ferate, potrivit chiar acestor date, dacă considerăm anul 1929 drept bază, șomajul a fost de 15 108 în 1930, de 22 596 în 1931, de 24 914 în 1932 și de 27 106 în 1933, majoritatea covârșitoare a acestora fiind din rîndurile muncitorilor.

Însemnat era și șomajul în porturi. Numai în patru porturi fluviale, între care Galați și Brăila, numărul șomerilor se ridica în 1930 la peste 7 000²⁸.

Mase mari de șomeri au existat în toate ramurile economiei naționale. Presa muncitorească relata existența încă în primele luni ale anului 1929 a unui număr de 200 000 de lucrători șomeri²⁹. Așa cum arată „Buletinul C.C. al P.C.R.“, în 1931 existau deja în țară 300 000 de șomeri industriali³⁰. În 1936, un economist burghez, analizînd problema șomajului în perioada crizei, era nevoit să recunoască faptul că în 1932 „adevăratul număr al șomerilor a trecut peste 300 000“³¹.

În această cifră însă nu erau cuprinși decît șomerii totali. La ei trebuie adăugați în primul rînd șomerii parțiali din industrie. Într-adevăr, „Buletinul Consiliului general al Sindicatelor unitare“ arăta că 50 % din muncitori erau șomeri, iar din rest 20 % lucrau doar 2—3 zile pe

²⁶ Arhiva C.F.R., Procese-verbale ale consiliului de administrație, procesul-verbal nr. 12.

²⁷ „Anuarul statistic C.F.R. 1930—1932“, pag. 63 și 69; „Un deceniu de realizări C.F.R., 1930—1940“, pag. 317.

²⁸ „Socialismul“ nr. 42, din 5 octombrie 1930.

²⁹ „Viața muncitoare“ nr. 11, din 17 martie 1929.

³⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1929—1933“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 190.

³¹ N. N. Matheescu: „Problema șomajului în Romînia“, în „Independența economică“ din februarie 1936, pag. 86.

săptămână. O imagine asupra șomajului parțial oferă și datele locale. Așa, de pildă, după cum recunoștea în 1930 chiar un raport al poliției, în condițiile salarizării în acord, în Valea Jiului „societățile au redus lucrul de la 6 la 5 zile pe săptămână, iar mai târziu la 4 zile pe săptămână, așa că... majoritatea muncitorilor de la minele din Valea Jiului, și îndeosebi de la minele din Lupeni, lucrează numai 4 zile pe săptămână...”³².

În Banat, în 1931 șomajul parțial lovea aproape toate întreprinderile. După cum recunoștea însuși Inspectoratul muncii, „aproape toate întreprinderile au lucrat în 1931 cu timp redus”³³. Și încă un exemplu: „La Șantierele navale de la Dunăre, unde lucrau 1 500 de lucrători, la începutul anului 1930 nu mai lucrau decât 300 pînă la 350, și aceștia cite 5 ore pe zi”³⁴. Tot o formă de șomaj parțial trebuie considerată și situația în care la C.F.R. o parte din muncitori au fost trimiși pentru un timp în concediu forțat fără plată.

De asemenea, la numărul șomerilor din industrie și transporturi trebuie adăugat acela al funcționarilor șomeri, ca și marele număr de șomeri din rîndurile muncitorilor agricoli. Suprapopulația relativă, altădată latentă, de la sate a devenit în această perioadă pe deplin vizibilă. Mase tot mai mari de muncitori agricoli fără lucru și țărani ruinați se îndreptau spre orașe. „În Capitală — scria încă în 1929 ziarul „Îndreptarea” — se observă o tot mai mare afluență de țărani care vin să caute de lucru. Cărui fapt se datorește acest proces neobișnuit? Răspunsul e simplu! Dezastrului complet, dezastrului real agricol pe care agricultorul l-a putut întrevedea încă din primele zile ale primăverii și care nu mai face astăzi nici o îndoială... Țăranul nu mai putea să mai rămînă lîngă ogorul ce nu-i mai aparținea și a plecat la oraș în căutare de lucru”³⁵.

La numărul mare al șomerilor din rîndul muncitorilor, funcționarilor și al muncitorilor agricoli se adăuga un număr apreciabil de șomeri intelectuali, în special printre membrii corpului didactic, medici, farmaciști, artiști, ziariști etc. În 1933 nu-și puteau găsi plasament peste 9 000 de licențiați, iar 15 000 de învățători, adică toți absolvenții școlilor normale pe 5 ani în urmă, erau șomeri³⁶.

Urmarea nemijlocită a șomajului pe plan social a constituit-o desfășurarea unor importante acțiuni revendicative ale șomerilor în toate centrele muncitorești din țară. P.C.R. a acordat o atenție deosebită organizării luptei șomerilor prin crearea de comitete de șomeri, care aveau menirea ca, pe baza unor lozinci juste, să mobilizeze marea masă a celor rămași fără muncă și pline la luptă alături de muncitorii ocupați în producție, în cadrul frontului proletar general, contra ofensivei capitaliste.

În perioada crizei economice au avut loc numeroase demonstrații ale șomerilor la București, Iași, Timișoara, Arad, Constanța, Tg.-Mureș, Cluj, Gheorghieni, Valea Jiului și alte localități din țară.

Lungimea zilei de lucru, raționalizarea capitalistă și intensificarea muncii, accidente de muncă. Ca urmare a luptei muncitorilor, în anul 1928 regimul burghezo-moșieresc fusese nevoit să adopte o lege

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 905, filele 103 și 104.

³³ „Inspekția muncii în 1930 și 1931”, vol. II, pag. 397.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 910, fila 183.

³⁵ „Îndreptarea” din 31 mai 1929.

³⁶ „Momentul” nr. 2, din 30 decembrie 1933.

asupra duratei zilei de lucru, potrivit căreia ziua de muncă se stabilea la 8 ore. Chiar în textul ei, însă, legea cuprindea o mulțime de excepții, derogări și „precizări”, care asigurau dinainte patronilor posibilitatea ca, ori de câte ori considerau necesar, să eludeze dispoziția cu privire la cele 8 ore.

În condițiile crizei economice, aceste posibilități au fost folosite de către capitaliști pe scară largă în numeroase ramuri. Totodată, șomajul — de o amploare nemaiîntilnită pînă atunci — a dat capitaliștilor posibilități în plus de a manevra în problema zilei de lucru după cum le convenea.

Astfel, însăși Inspekția muncii constata în 1929 că în inspectoratul București (județele Ilfov, Vlașca și Ialomița) „timpul de lucru de 8 ore pe zi nu este însă respectat pretutindeni și s-au găsit întreprinderi unde ziua de lucru este de 10 ore și chiar 11 ore. Acestea sînt în special atelierele mici. Se abuzează în felul acesta și în unele fabrici care, sub motivul că fac ore suplimentare, țin muncitorii cîte 2—3 ore mai mult la lucru, fără însă ca aceștia să primească un spor de salariu”³⁷. În același an, Inspekția muncii recunoștea că, de pildă, în județele Cluj, Trei Scaune, Someș, Năsăud și Sălaj, „în întreprinderile unde bărbații mai mari de 18 ani lucrau 10—11 ore, minorii aveau același timp de lucru”^{*}. Situația s-a menținut asemănătoare și în anii următori: în 1931, dintre cele 84 de întreprinderi vizitate de Inspekția muncii în județele Cluj, Năsăud, Someș și Turda, 21 aveau o durată a zilei de lucru de 9—11½ ore³⁸. În 1930, la uzinele „Malaxa”, „Lemaître”, „Wolf”, „Vulcan” se impuneau muncitorilor cîte 3—4 ore „suplimentare” pe zi, iar la fabricile textile se lucrau cîte 10 ore pe zi. În același an, în Valea Prahovei, la Societatea „Romîno-Americană” se lucrau 10 ore de schimbul de zi și 12 ore de către cel de noapte, iar la „Astra-Romîna”, „Concordia”, „Colombia”, „Franco-Romîna”, „Petrol-Blok” etc. cîte 9 ore³⁹. La C.F.R., așa cum arăta în 1932 raportul Comitetului Central de acțiune C.F.R., „se introduce sistematic, prin orele suplimentare, ziua de lucru de 10 ore. La depouri ne obligă la ore suplimentare, care nu sînt plătite de loc. Mecanicii, focarii, conductorii trenurilor, frînarii etc. fac serviciul cîte 16—18 ore pe zi și după cîteva ore de odihnă sînt chemați din nou la lucru, fiind zi și noapte la dispoziția șefilor”⁴⁰. Totodată, raportul sublinia că, „în schimb, mii de C.F.R.-iști cu 10—20 de ani vechime în serviciu au fost concediați, mai ales din naționalitățile asuprite, sub motiv că nu cunosc limba oficială, iar alții că nu mai au nevoie de ei, cei concediați pierzîndu-și dreptul la pensie”⁴¹.

O trăsătură caracteristică a condițiilor de lucru în perioada crizei a fost acțiunea sistematică a patronilor de *raționalizare capitalistă a muncii*.

³⁷ „Inspekția muncii în 1928 și 1929”, vol. I, pag. 285.

^{*} Între aceste întreprinderi care lucrau peste 8 ore erau cele din industria forestieră (cu 10—11 ore pe zi), fabricile de cărămidă și țiglă (cu 10—12 ore pe zi), o mare întreprindere metalurgică din Cluj (cu 10—11 ore), brutăriile (10—12 ore) etc. („Inspekția muncii în 1928 și 1929”, vol. II, pag. 420.)

³⁸ „Inspekția muncii în 1930 și 1931”, vol. II, pag. 301.

³⁹ „Socialismul” nr. 25, din 8 iunie 1930.

⁴⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Db-XVI-1, Raportul Comitetului Central de acțiune C.F.R., pentru Congresul general al micilor funcționari C.F.R.-iști, 1932.

⁴¹ Ibid.

„Raționalizarea capitalistă din România — arăta Congresul al V-lea al P.C.R. —, care s-a introdus și se introduce în condițiile unei tehnici cu nivel scăzut, s-a făcut printr-o exploatare deosebit de hrăpăreață a forței de muncă“ ⁴².

Astfel, în industria petrolului, indicii producției, ai metrilor săpați (cu sonda) și ai personalului au evoluat în felul următor: ⁴³

Anii	INDICII		
	Producției	Metri săpați	Personalului
1929	100	100	100
1930	119,7	92,5	71,3
1931	139,6	40	47,3

Așadar, în timp ce personalul s-a redus cu 52,7%, iar metrii săpați cu 60%, extracția de petrol a sporit cu 39,6%.

Cît privește gradul de intensificare a muncii la căile ferate, raportul Comitetului Central de acțiune C.F.R. îl caracteriza în 1932 în felul următor: „Exploatarea fizică s-a mărit“, iar mai departe, comparativ cu 3—4 ani mai înainte, se arăta că acum „producem de două și chiar de trei ori mai mult“ ⁴⁴.

Creșterea intensificării muncii lucrătorilor și, o dată cu ea, lipsa de grijă a patronilor pentru sănătatea muncitorilor au determinat o creștere a numărului *accidentelor de muncă*. În Valea Jiului, de pildă, numărul de accidente în minele de cărbune a fost de: 307 în 1928, de 414 în 1929, de 494 în 1930, de 808 în 1931, de 884 în 1932 și de 696 în 1933 ⁴⁵.

În industria petroliferă, creșterea numărului de accidente a fost următoarea ⁴⁶: 1 701 în 1928, de 2 330 în 1929, de 2 154 în 1930, de 2 068 în 1931, de 2 255 în 1932, de 2 341 în 1933. Cu alte cuvinte, numai între 1929 și 1933, în industria petrolului au fost 11 148 de accidente.

Creșterea simțitoare a numărului accidentelor de muncă a trebuit să fie recunoscută chiar de către Ministerul Muncii de atunci. Inspekția muncii constata în județele Hunedoara, Arad și Bihor că, „deși numărul întreprinderilor industriale a scăzut în 1930 față de anii 1929 și 1928, totuși numărul accidentelor a sporit cu 18% față de anul 1929 și cu 64% față de 1928“ ⁴⁷.

Alături de intensificarea muncii și de lipsa de grijă a patronilor pentru materialele și instalațiile de protecție, o cauză a sporirii accidentelor a fost și schimbarea frecventă de către patroni a personalului în întreprinderi. Spre a reduce costul, „întreprinderile concediau personalul, căutînd să-l reangajeze în condiții mai ieftine sau să-l înlocuiască cu femei, ele-

⁴² „Documente din istoria Partidului Comunist din România“, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a, pag. 134.

⁴³ „Anuarul statistic al României 1939—1940“, pag. 465 și „Buletinul Institutului român de conjunctură“ nr. 1—3 din 1933, pag. 24.

⁴⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Db. XVI-1, Raportul Comitetului Central de acțiune C.F.R. pentru Congresul general al muncitorilor și micilor funcționari C.F.R.-iști, 1932.

⁴⁵ P. Bogdan: „Siguranța personalului în exploatarea miniere“, Petroșani, 1936, pag. 11.

⁴⁶ „Anuarul statistic al României. 1939—1940“, pag. 477.

⁴⁷ „Inspekția muncii în 1930 și 1931“, vol. II, pag. 8.

mente tinere etc., care se ofereau pentru salarii mici și renunțau la diferitele prevederi ale legilor de protecția muncii. Muncitorii noi angajați, nepregătiți suficient, nedeprinși cu utilajul tehnic dezvoltat, străini de meseriile de siguranță și neîndemînatici, cădeau victime“⁴⁸.

Condițiile grele de muncă se caracterizau, de asemenea, prin tratamentul brutal la care erau supuși muncitorii de către patroni și autorități. La atelierele C.F.R., de pildă, în 1932, „muncitorii sînt bruscați, batjocoriți, amenințați, loviți în existența lor prin reducerea prețurilor de acord și scăderea salariilor și amenințați cu darea afară. La toate acestea se mai adaugă spionajul siguranței. Agenții care fuseseră introduși în ateliere informau zilnic administrația și poliția de tot ce se întîmpla în ateliere, de comportarea muncitorilor, denunțînd pe toți muncitorii mai conștienți și care nu se puteau împăca cu regimul de teroare“⁴⁹.

Lupta muncitorilor contra duratei istovitoare a zilei de lucru, contra neacordării concediului de odihnă, contra intensificării muncii și a lipsei de grijă a patronilor pentru sănătatea și viața lucrătorilor și-a găsit, între altele, o expresie directă în numărul mare al conflictelor de muncă din această perioadă, înregistrat chiar de statistica burgheză. Potrivit acestei statistici — incompletă și insuficient de analitică * — pentru reducerea zilei de lucru, cu menținerea sau mărirea simultană a salariului, pentru concedii de odihnă și „contestații relative la reglementarea muncii“ —, în anul 1929 au fost 130 de conflicte latente și 14 greve, în 1931 — 111 conflicte latente și 5 greve, în 1932 — 121 de conflicte latente și 18 greve, iar în 1933 — 149 de conflicte latente și 7 greve⁵⁰.

Condițiile de salarizare în timpul crizei. Perioada crizei s-a caracterizat printr-o scădere masivă a salariului muncitorilor și funcționarilor atît din întreprinderile și instituțiile statului, cît și din cele particulare. În această direcție, creșterea puternică a șomajului total și parțial și exodul rural au dat posibilitate capitaliștilor să manevreze cu dibăcie și pe scară mare.

Astfel, speculînd situația, adesea capitaliștii îi concediau pe toți muncitorii, pentru ca apoi să facă reangajări parțiale cu salarii foarte reduse. De asemenea, în numeroase întreprinderi, capitaliștii concediau muncitori calificați și angajau în schimb muncitori mai puțin calificați sau muncitori calificați care acceptau salarii de muncitori necalificați, femei, tineri sau copii, cărora le plăteau salarii foarte reduse. Totodată, atunci cînd se făceau reducerile de salarii, capitaliștii aveau grijă să efectueze reducerile nu în mod simultan, ci pe secții, grupe sau persoane separate, pentru a îngreuna solidarizarea muncitorilor.

De asemenea, un factor care a îngreunat situația muncitorilor în lupta pentru mărirea salariilor a fost și legea contractelor de muncă din 1929. Prin confuziile pe care le-a creat, prin faptul că nu considera contractul colectiv drept obligatoriu, prin formalitățile greoaie pe care le pre-

⁴⁸ Loc. cit., pag. 9.

⁴⁹ „Lupta C.F.R.“ din 1 aprilie 1932.

* De exemplu, pentru anul 1930 „Anuarul statistic al Romîniei“ nu prezintă date cu privire la cauzele conflictelor latente și grevelor, iar pentru anii despre care prezintă date, una din rubricile cu cel mai mare număr de conflicte latente și greve este intitulată „contestații cu privire la reglementarea muncii“ fără să indice în ce constă.

⁵⁰ „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940“, pag. 324—329.

vedea, ca și prin faptul că nu conținea sancțiuni prompte pentru patroni, această lege, așa cum recunoșteau înseși oficialitățile, „a avut ca prim efect desființarea contractelor colective de muncă, destul de numeroase în industria mare înainte de apariția legii”⁵¹.

Deși, socotind pe întreaga țară, desființarea contractelor colective nu a fost absolută, totuși reducerea numărului lor a fost masivă : dacă în 1929 au fost 218, în 1930 au scăzut la 174, în 1932 la 101, iar în 1933 la 80⁵². Acest lucru a ușurat patronilor acțiunea lor de concediere a lucrătorilor, de încălcare a regulilor elementare de protecție a muncii, de reducere a salariului etc.

Un element care nu trebuie omis atunci când se examinează evoluția salariului în perioada crizei este creșterea dependenței economice a țării față de monopolurile străine și existența în țară a controlorilor străini care, urmărind asigurarea prin bugetul statului a disponibilităților necesare acoperirii pretențiilor capitaliștilor străini-creditori, au făcut continuu presiuni nu numai în vederea reducerii personalului, dar și a reducerii salariilor plătite funcționarilor statului și muncitorilor din întreprinderile statului. Acest lucru va contribui, la rîndul său, la agravarea și a situației muncitorilor și funcționarilor din întreprinderile particulare.

Impulsionate și de experții străini, pe lângă concedieri masive, guvernele burghezo-moșierești au făcut o serie succesivă de reduceri din salariile muncitorilor și funcționarilor statului. Aceste reduceri au intrat în istorie sub denumirea de „curbe de sacrificiu”. Prima curbă de sacrificiu a fost în 1931, a doua în 1932, iar a treia a fost votată de Parlament la 13 februarie 1933.

Salariile au înregistrat scăderi masive nu numai în instituțiile și întreprinderile de stat, ci și în toate ramurile economiei naționale. Chiar potrivit statisticii oficiale de atunci, în 1933, salariul în 51 de orașe reprezenta doar 63,06 % față de 1929⁵³.

Scăderi masive au fost, de pildă, în industria carboniferă și în cea petrolieră, unde — după cum relatează „Scînteia” — salariile au scăzut cu 50—60 %, iar concedierile se țineau lanț. Direcțiile societăților întreprindeau metoda concedierilor și apoi a reprimirilor, în condiții mizerabile pentru muncitori⁵⁴.

Situația era mai mult sau mai puțin asemănătoare și în alte ramuri. Astfel, încă în 1929, într-o consfătuire a fabricanților de textile s-a decis scăderea cu 30—40 % a salariilor, lucru ce s-a și împlinit⁵⁵.

La C.F.R., chiar dacă se iau în calcul numai salariile personalului celui mai bine încadrat — și anume 21 751 de persoane —, față de anul 1930, în 1931 salariul mai reprezenta 82,9 %, iar în 1932 doar 69,1 %⁵⁶. De altfel, în general, în domeniul transporturilor și depozitării în 1933, față de 1929, salariul mai constituia 53,8 %⁵⁷.

⁵¹ „Inspekția muncii în 1930 și 1931”, vol. II, pag. 11

⁵² „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940”, pag. 320.

⁵³ Loc cit., pag. 344—345.

⁵⁴ „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 234—235, 248.

⁵⁵ „Viața muncitoare” din 23 iunie 1929.

⁵⁶ „Regia autonomă C.F.R., Buget pe 1932”, pag. 55.

⁵⁷ „Anuarul statistic al Romîniei. 1939 și 1940” pag. 344—345.

Salariile muncitorilor însă erau reduse în plus pe calea zilelor sau săptămînilor incomplete de lucru, a metodelor capitaliste de „raționalizare” a muncii, prin sistemul amenzilor și impozitelor.

În legătură cu amenzile, la „Malaxa”, de pildă, arată un manifest din 1931 al Sindicatului unitar al muncitorilor metalurgiști din București, „amenzile curg fără drept să ceri cuiva socoteală”⁵⁸. Pînă unde puteau merge uneori amenzile ne arată faptul că „La Aquila Franco-Romînă (Colombia) Nicodim Ion a fost amendat cu 200 de lei, plus 11 zile oprite din leafă, tot ca amendă, iar salariul acestui muncitor este de 90 de lei pe zi”⁵⁹. La C.F.R. — arată un raport din 1932 — „Amenzile și diferitele rețineri din salariile de foame se practică fără milă. Permutările disciplinare distrug puțina avere pe care au economisit-o muncitorii și micii funcționari din timpurile mai bune”⁶⁰.

Deosebit de grea era povara fiscală. În cursul crizei, fiscalitatea asupra salariaților s-a agravat în mod deosebit. Ea reiese deosebit de pregnant din următoarele date reprezentînd încasări bugetare⁶¹:

(milioane lei)

Impozitul :	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Taxe de consumație	1 271	1 674	1 834	2 189	2 912	2 713
Pe salarii	1 690	1 844	2 310	1 978	1 611	1 126
Pe comerț și industrie	1 277	1 480	1 422	1 098	763	527

Reiese deci că în perioada cercetată masa impozitului pe salarii era mult mai mare decît cea pe comerț și industrie. Totodată, raportul dintre masa impozitului pe salarii și cea a impozitului pe comerț și industrie s-a schimbat tot mai grav în defavoarea salariaților, ajungîndu-se ca în 1933 impozitul încasat din salarii să fie mai mult decît dublu față de cel încasat de la industrie și comerț. Dacă se ține seama că în această perioadă rata plusvalorii a atins circa 200%, povara fiscală asupra muncitorimii apare și mai gravă. La C.F.R. și P.T.T., spre exemplu, reținerile de impozite și taxe se ridicau în 1931 la 24—33% din salariu⁶².

Salariile scăzute, reduse apoi prin amenzi și impozite, erau plătite cu mari întîrzieri. Inspecția muncii nota că în Banat, de pildă, „salariile — mai ales în partea a doua a anului 1931 — au fost plătite cu mari întîrzieri și mai la urmă de loc, fapt ce a determinat ca atît funcționarul, cît și muncitorul să consume pe credit, și mai la urmă să nu poată plăti la timp”⁶³. Salariile funcționarilor publici, ale învățătorilor etc. erau și ele în restanță uneori luni de zile.

Problema salariilor, alături de cea a șomajului, a fost cea mai acută problemă a situației economice a clasei muncitoare în perioada crizei. Acest fapt și explică de ce din rîndul grevelor și conflictelor de muncă

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 202, fila 117.

⁵⁹ „Viața muncitoare” din 2 februarie 1930.

⁶⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Db. XVI-1, Raportul Comitetului Central de acțiune C.F.R.

⁶¹ „Enciclopedia Romîniei”, vol. IV, pag. 1 024.

⁶² „Proletarul” din 15—18 februarie 1931.

⁶³ „Inspecția muncii în 1930 și 1931”, vol. II, pag. 381.

latente cele mai multe au fost determinate de insuficiența salariilor. Astfel, însăși statistica oficială de atunci recunoștea ca fiind determinate de lupta contra reducerii salariilor și pentru mărirea lor 92 de conflicte latente și 96 de greve în 1929, apoi 123 de conflicte latente și 60 de greve în 1931, un număr de 127 de conflicte latente și 79 de greve în 1932 și 103 conflicte latente și 48 de greve în 1933⁶⁴.

Neplata la timp a salariilor, cit și scăderea acestora, ca urmare a aplicării „curbelor de sacrificiu“, au determinat în perioada crizei numeroase acțiuni și din partea altor categorii sociale — învățători, pensionari, invalizi etc. —, care protestau împotriva măsurilor guvernelor burghezo-moșierești, măsuri prin care erau lăsați muritori de foame.

În condițiile reducerii salariilor nominale, ale raționalizării capitale a muncii, ale amenziilor aplicate de patroni muncitorilor și ale poverii fiscale crescînde, un factor deosebit de agravant al situației materiale a muncitorilor a fost și faptul că, cu toată scăderea prețurilor, nivelul salariilor în genere a coborît sub nivelul prețurilor. De cele mai multe ori, statistica burgheză s-a străduit să ascundă acest lucru. Totuși, uneori, faptele au forțat-o să recunoască adevărul. Astfel, într-un studiu special asupra prețurilor și indicelui costului vieții, I. Teodorescu, directorul Institutului de statistică, scria în 1931 : „Încheind, facem această constatare : prețurile în general sînt în scădere, totuși viața, după cum am accentuat mai sus, este încă foarte scumpă, din cauză că veniturile populației au scăzut într-o măsură cu mult mai mare decît scăderea prețurilor“⁶⁵. La rîndul ei, „Statistica prețurilor și indicelui costului vieții în anul 1933“ recunoaște și ea faptul că „prețurile de care ne ocupăm au scăzut treptat în ultimii trei ani (1931—1933 — n.n.), dar această scădere n-a mers paralel cu scăderea veniturilor, din care cauză viața continuă să fie încă destul de scumpă la noi în țară“⁶⁶. Într-adevăr, în timp ce în 1933 salariile nominale reprezentau doar 63% față de cele din 1929, prețul pîinii negre constituia, față de același an, 73%, al zahărului 79%, al pînzei de bumbac 78%, al petrolului lampant 70%⁶⁷ ș.a.m.d. De asemenea, este concludentă din acest punct de vedere și compararea indicelui prețurilor cu indicele salariilor în transporturi și depozitare în perioada anilor de criză⁶⁸.

Felul indicilor:	1929	1930	1931	1932	1933
Articole alimentare de origine animală	100	91,2	73,0	57,0	55,3
Articole alimentare de origine vegetală	100	79,8	69,1	64,5	62,6
Îmbrăcăminte, luminat, încălzit	100	93,4	81,2	69,9	64,0
Salariu în transport și depozite	100	73,9	67,7	59,0	53,1

⁶⁴ „Anuarul statistic al Romîniei. 1939—1940“, pag. 324—329.

⁶⁵ Dr. I. Teodorescu : „Statistica prețurilor și a indicelui costului vieții pe anul 1931 comparativ cu anii precedenți“, în „Statistica prețurilor și indicele costului vieții în anul 1931“, București, 1932, pag. 6.

⁶⁶ „Statistica prețurilor și indicelui costului vieții în 1933“, București, 1934, pag. 4.

⁶⁷ Calculat pe baza „Statisticii prețurilor de detaliu în anul 1939“, pag. 1—3.

⁶⁸ Calculat pe baza „Statisticii prețurilor și costului vieții pentru 1934“, pag. 5—6, și „Anuarului statistic al Romîniei. 1934—1940“.

Așadar, chiar dacă nu mai luăm în considerație și povara chiriilor, în condițiile crizei de locuințe de atunci, reiese limpede că perioada crizei din 1929—1933 s-a remarcat printr-o puternică scădere a salariului real, a nivelului de trai al muncitorilor. Această scădere a fost și mai mult agravată de proporțiile masive ale șomajului total și parțial și de povara impozitelor.

Cît privește ajutorul primit de șomeri, de care burghezia a făcut mult caz, acesta era cu totul derizoriu. Astfel, Ministerul Muncii se lăuda că în anii 1929—1931 a cheltuit pentru ajutorarea șomerilor următoarele sume : în 1929 — 5 825 827 de lei, în 1930 — 11 568 278 de lei, în 1931 — 16 816 684 de lei. Or, dacă se raportează aceste sume nu la numărul real al șomerilor, ci doar la cel recunoscut oficial — deci mult mai mic —, se constată că în 1929 un șomer a primit ajutor 2,16 lei pe zi, în 1930 — 1,36 lei pe zi, iar în 1931 — 1,86 de lei pe zi, ceea ce însemna în medie aproximativ 0,50 lei pe zi pentru un membru de familie⁶⁹ (luînd în considerație o familie de patru persoane). Este de la sine înțeles că dacă respectivele „ajutoare“ le-am repartiza la numărul real de șomeri, atunci „ajutorul“ pe zi era așa de mic încît cea mai mărunță monedă din țară se vedea prea mare la „plată“.

În aceste împrejurări, condițiile de trai ale clasei muncitoare au cunoscut o agravare deosebită. „Hrana muncitorilor este proastă“ — era nevoit să recunoască pînă și Inspectoratul muncii București analizînd situația alimentară a muncitorilor în 1928 și 1929⁷⁰. Iar pentru 1930, Inspectoratul muncii din județele Hunedoara, Arad și Bihor trebuia să noteze : „Muncitorii, în generalitatea cazurilor, aveau un aspect fizic nesatisfăcător. Erau debili, insuficient dezvoltăți și anemiați. Această stare se datora nu numai mediului de muncă din întreprinderi, dar mai ales condițiilor de hrană și de locuit ale muncitorilor, inferioare, ...din lipsa mijloacelor materiale“⁷¹.

Cît privește viața muncitorilor petroliști din Valea Prahovei, încă în 1929 ea era caracterizată astfel : „gerul, foamea, lipsa de lucru, sărăcia și greutățile muncii în sonde nu mai pot fi îndurate în condițiile de acum, cînd se lucrează 12—14 ore pe zi și schimbul se face peste o săptămînă“⁷². Iar în martie 1933, chiar o publicație oficială burgheză trebuia să recunoască : „Acum răul s-a accentuat și mai tare. Sînt cam între 70 000 și 80 000 de suflete chinuite de foame în Valea Jiului“⁷³.

*

Creșterea continuă a gradului de exploatare a clasei muncitoare în perioada crizei economice, înrăutățirea situației celor mai largi mase aparținînd păturilor mijlocii, ca urmare a măsurilor luate de clasele stăpînitore de a arunca toate urmările crizei pe seama oamenilor muncii, au constituit baza obiectivă a puternicelor acțiuni revoluționare din această perioadă. Exprimînd hotărîrea clasei muncitoare cît și a altor categorii

⁶⁹ „Uniunea muncitorilor din industria minieră din România“, raport către al VII-lea Congres ținut la București în zilele de 28, 29 februarie și 1, 2 martie 1932, pag. 118.

⁷⁰ „Inspeția muncii în 1928 și 1929“, vol. I, pag. 301.

⁷¹ „Inspeția muncii în 1930 și 1931“, vol. II, pag. 7—8.

⁷² „Munca zilnică“ din 23 februarie 1929.

⁷³ „Munca“ din 5 martie 1933.

de oameni ai muncii de a respinge politica reacționară a burgheziei și moșierimii de înfometare a maselor muncitoare de la orașe și sate, în raportul Comitetului Central de acțiune pregătit pentru congresul general al muncitorilor și micilor funcționari C.F.R. se arată: „Muncitorii și țărani, învățătorii și funcționarii n-au vrut și nu vor să fie victime în folosul salvării situației privilegiate a clasei stăpînitoare, în folosul salvării sistemului de exploatare și asuprire”⁷⁴.

Încă de la începutul crizei economice, un puternic val de greve și diferite alte acțiuni de protest și revendicative ale maselor populare se desfășoară în întreaga țară.

În legătură cu aceasta este de remarcat că în timpul crizei, cu toată creșterea masivă, îndeosebi din 1930, a șomajului, numărul anual al conflictelor de muncă — latente și greve — a fost, potrivit chiar datelor oficiale, cu mult superior celui din 1928, iar cel al salariaților participanți la ele, chiar și în anii 1930—1933, cînd șomajul devenise foarte mare, a continuat să depășească 60 000 anual.

CONFLICTELE DE MUNCĂ ȘI PARTICIPANȚII LA ELE ÎN 1928 — 1933⁷⁵

Anul	Conflicte de muncă			Numărul întreprinderilor afectate	Salariați participanți la conflicte
	Total	Din care:			
		Conflicte latente	Greve		
1928	199	143	56	1 505	62 453
1929	314	190	124	1 120	100 724
1930	321	229	92	1 470	64 599
1931	264	195	69	1 153	62 206
1932	318	226	92	1 319	62 880
1933	278	222	56	1 406	63 401

Dacă se ține seama de faptul că în timpul crizei șomajul complet cuprinsese aproximativ jumătate din salariații industriali și că în plus existau un număr apreciabil de șomeri parțiali, reiese că în anii 1930—1933, chiar după datele statisticii burgheze — interesată și în problema conflictelor de muncă, la fel ca și în cea a șomajului, să atenueze mult realitatea —, ponderea numărului salariaților participanți la conflictele de muncă s-a dublat cel puțin comparativ cu cea din 1928.

Datele de mai sus atestă că clasa muncitoare trecea din ce în ce mai mult la contraofensivă împotriva capitalului, că muncitorii se ridicau cu hotărîre împotriva micșorării salariilor, a prelungirii timpului de lucru, împotriva amenzilor care curgeau cu nemiluita, împotriva nerespectării contractelor colective de muncă etc.

Una dintre cele mai însemnate lupte duse de proletariat la începutul crizei economice a fost eroica grevă a muncitorilor minieri de la Lupeni, reprimată sîngeros din ordinul guvernului național-țărănist. „Prin amploarea, forța și combativitatea ei, greva de la Lupeni din 1929 a în-

⁷⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Db.XVI-1, Raportul C.C. de acțiune C.F.R. pentru congresul general al muncitorilor și micilor funcționari C.F.R.-iști.

⁷⁵ Tabel alcătuit pe baza „Anuarului statistic al Romîniei. 1939—1940”, pag. 324—329.

scris o pagină memorabilă în istoria mișcării muncitorești revoluționare din țara noastră”⁷⁶.

Creșterea mișcării greviste încă din prima jumătate a anului 1929 reliefează puternicul proces de radicalizare care se desăvârșea cu repeziune în rîndul maselor. Clasa muncitoare recurgea la noi mijloace și metode de luptă. Se înmulțeau demonstrațiile de stradă, cerințele economice erau legate din ce în ce mai mult de cerințele politice, sporea lupta pentru libertatea organizațiilor revoluționare muncitorești, pentru dreptul de organizare și întrunire, pentru eliberarea arestaților politici, împotriva pregătirilor războiului antisovietic etc.

Sub impulsul luptei revoluționare a proletariatului, diferite categorii sociale ca : funcționari publici și particulari, învățători, profesori de toate gradele, pensionari, invalizi de război, studenți etc. își manifestau — în cadrul unor acțiuni de protest, mergînd adesea pînă la demonstrații de stradă — împotrivirea față de politica reacționară, de înfometare a maselor dusă de clasele exploatare.

La sate deveneau tot mai frecvente actele de împotrivire ale țăranilor împotriva samavolniciei administrative, a impozitelor și taxelor apăsătoare, a prețurilor de jaf la produsele agricole.

În fruntea a numeroase greve și acțiuni revoluționare ale proletariatului, care se declanșează o dată cu izbucnirea crizei economice, s-au aflat comuniștii. Demascînd exploatarea crîncenă la care erau supuși oamenii muncii de către clasele dominante, ca și politica acestora de înfeudare a țării față de trusturile internaționale, comuniștii chemau masele de muncitori să se organizeze în sindicatele unitare, să lupte pentru interesele lor vitale.

Dar tocmai în momentul în care România intrase în criza economică, cînd mișcarea grevistă a proletariatului ca și acțiunile revendicative ale altor categorii sociale creau premisele pentru desfășurarea unor acțiuni revoluționare largi, de masă și pentru unirea acestora într-un front unic de luptă sub conducerea clasei muncitoare, cînd proletariatul avea nevoie mai mult ca orînd de un partid revoluționar puternic, combativ, unit, capabil să conducă masele la luptă, provocatorii Pauker-Luximin și Barbu, aventurieri politici care nu aveau nimic comun cu clasa muncitoare, au dezlănțuit criminalele lupte fracționiste care „au paralizat partidul, l-au dus la un pas de lichidare, împiedicîndu-l să joace rolul de conducător politic și organizatoric al luptei împotriva încercărilor claselor exploatare de a ieși din criză pe spinarea celor ce muncesc”⁷⁷. După lichidarea luptelor fracționiste și refacerea unității rîndurilor lui, partidul a putut trece la organizarea luptei pentru interesele economice și politice ale celor ce muncesc, pentru apărarea libertăților democratice, împotriva fascismului și pregătirilor de război.

Din analiza principalilor indici privind situația clasei muncitoare în perioada crizei economice rezultă că cele mai însemnate bătălii de clasă s-au desfășurat în centrele în care gradul de concentrare a proletariatului era cel mai pronunțat (București, Valea Prahovei, Valea Jiului, Cluj, Galați etc.).

⁷⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1963, pag. 365.

⁷⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 435.

De asemenea, urmărind felul în care criza economică a lovit în diversele categorii de muncitori, înțelegem de ce în primele rînduri ale luptei s-au aflat muncitorii ceferiști, care au fost cel mai greu loviți de criză, precum și petroliștii, metalurgiștii, minerii, muncitorii din porturi. Această concluzie își găsește confirmarea în întreaga desfășurare a acțiunilor revoluționare în anii crizei, care au culminat cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933.

Demonstrația celor 10 000 de muncitori ceferiști de la Atelierele „Grivița” din 29 ianuarie 1931, îndreptată împotriva „curbei de sacrificiu” — demonstrație reprimată sîngeros de poliție —, adunările de protest ale ceferiștilor din Galați, Brăila, Pașcani, Timișoara, Tg.-Mureș, Simeria, Sibiu, Dej, demonstrația a 6 000 de muncitori de la Cluj, din care 2 000 erau ceferiști, demonstrația din 9 februarie 1932 a muncitorilor de la „Grivița” împotriva celei de-a doua „curbe de sacrificiu”, refuzul în masă de către muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina-Iași ⁷⁸ de a munci în acord etc. dovedeau cu putere că muncitorimea ceferistă era hotărîtă, cu toate jertfele pe care avea să le dea, să-și apere cu dîrzenie drepturile.

Alegerea Comitetului Central de acțiune pe țară, la Conferința din martie 1932, alcătuit din muncitori din toate centrele feroviare, al cărui secretar a fost desemnat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, a constituit punctul de plecare pentru ridicarea pe o treaptă superioară a luptei ceferiștilor. Comitetul Central de acțiune pe țară, ca și comitetele de acțiune pe ateliere, secții, pe centre feroviare, alese în adunări deschise, reprezentau pe toți muncitorii indiferent de apartenența lor politică — comuniști, social-democrați, membri ai altor partide —, realizîndu-se astfel, datorită justetei liniei partidului comunist, politica frontului unic de jos în principalele unități și centre feroviare din țară.

Datorită activității intense a partidului comunist, prin antrenarea în luptă a unor mase tot mai largi din rîndurile celor mai diverse categorii sociale, se întetesc în forme tot mai variate mișcările populare de protest; au loc „marșuri ale flămînzilor” ⁷⁹, întruniri ale pensionarilor publici, ale corpului didactic, ale sinistraților ⁸⁰, acțiuni de protest ale contribuabililor în fața primăriilor ⁸¹, alungarea de către țărani a percepătorilor veniți prin sate pentru încasarea forțată a birurilor etc.

Acțiunile ceferiștilor de la începutul anului 1933 — adunări pe secții și ateliere, ieșiri demonstrative în fața direcției, demonstrații în incinta atelierelor etc. — se caracterizează printr-o puternică combativitate. În urma ieșirii demonstrative din 28 ianuarie 1933, direcția a fost nevoită să accepte cererile privind plata avansului de salarii, iar ca rezultat al combativității și hotărîrii de care muncitorii de la „Grivița” au dat dovadă în timpul grevei, cu rămînerea în ateliere, de la 2 februarie, direcția a fost nevoită să promită satisfacerea revendicărilor formulate de muncitori, inclusiv recunoașterea comitetului de fabrică.

Sub imboldul luptelor muncitorilor de la „Grivița” se dezvoltau și acțiunile feroviarilor de la atelierele Nicolina-Iași, Cluj, Galați, Pașcani și alte centre ceferiste din țară.

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 328, filele 12, 15, 16.

⁷⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 918, filele 3, 9.

⁸⁰ Loc. cit., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 371, filele 705, 710, 736.

⁸¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 918, fila 68.

Concomitent au avut loc acțiunile revoluționare ale petroliștilor din Valea Prahovei, care au ajuns pînă la ciocniri violente cu jandarmii și polițiștii.

Măsurile teroriste luate de clasele exploataatoare — decretarea stării de asediu, interzicerea Comitetului Central de acțiune, a organizațiilor muncitorești, arestarea în cele din urmă a conducătorilor ceferiștilor — au îndirjit și mai mult masele muncitorilor ceferiști de la „Grivița“, care în dimineața zilei de 15 februarie, ca un singur om, răspunzînd chemării partidului comunist, au declarat grevă cu rămînerea în ateliere, manifestîndu-și cu dirzenie hotărîrea de a lupta pentru obținerea revendicărilor cucerite la 2 februarie, pentru ridicarea stării de asediu și eliberarea conducătorilor.

Impresionanta acțiune de solidaritate cu ceferiștii aflați în grevă a maselor de muncitori din diferite întreprinderi ale Capitalei, cărora li s-au alăturat pături largi ale populației — intelectuali, studenți, meseriași, mici comercianți, funcționari, țărani din satele apropiate —, ca și uriașul val de solidaritate desfășurat în întreaga țară în zilele imediat următoare masacrului din 16 februarie, demonstrează cu putere faptul că muncitorii ceferiști și petroliști s-au ridicat la luptă nu numai pentru interesele lor, ci și pentru interesele vitale și fundamentale ale întregului popor muncitor.

Constituind punctul culminant al acțiunilor revoluționare ale proletariatului din anii crizei economice, eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist din România, s-au ridicat cu hotărîre împotriva curbelor de sacrificiu, mizeriei, înrăutățirii condițiilor de trai ale clasei muncitoare, împotriva politicii claselor exploataatoare de fascizare a țării și de pregătire a războiului antisovietic. Ele au înscris o pagină nepieritoare în istoria mișcării muncitorești, a luptei poporului român pentru libertate și independență națională, împotriva jugului exploatării, pentru interesele sale vitale.

Răscoalele țărănești din România în anul 1894 și poziția P. S. D. M. R. față de lupta țărănimii

C. CORBU

Frământările și răscoalele din 1894, ca de altfel toate celelalte acțiuni țărănești declanșate între anii 1888 și 1907, au fost consecința împletirii unor cauze generale cu cauze imediate, tot mai împovărătoare pentru masele muncitoare de la sate. Principala contradicție care caracteriza lumea satului în perioada respectivă era aceea dintre masele țărănimii lipsite de pământ sau cu pământ puțin pe de o parte și moșieri și arendași pe de altă parte. Documentele vremii menționează că la începutul ultimei decade a secolului al XIX-lea, aproximativ 150 000 de familii țărănești erau complet lipsite de pământ, alte 50 000 posedau abia o jumătate de hectar, iar 400 000 de familii aveau sub 5 hectare, suprafață insuficientă în acele condiții asigurării unui nivel minim de existență. În total 600 000 de familii resimțeau o lipsă acută de pământ, iar un număr însemnat de țărani continuau să fie deposezați de o parte din proprietățile lor de către moșieri, arendași și bogătașii satelor. În contrast cu situația grea a majorității țărănimii, moșierii dețineau suprafețe întinse de pământ și în același timp mult mai fertile decât micile loturi ale țăranilor. Recensământul din 1902 arată că 5 385 de familii moșierești posedau 3 810 351 de hectare, suprafață care putea acoperi necesitățile de pământ ale țăranilor care resimțeau lipsa lui.

Lipsei de pământ — cauză fundamentală a nemulțumirilor țărănimii în timpul regimului burghezo-moșieresc — i s-au adăugat o serie de alte cauze adânci, care au determinat ridicările la luptă ale țărănimii pentru o viață mai bună. Între acestea, un loc principal îl ocupă învoielile agricole oneroase, rezultate, la rîndul lor, din nedreapta repartitie a pământului, regimul fiscal împovărător, corupția administrației de stat, dobînzile grele plătite de țărani cămătarilor — care au agravat, de asemenea, procesul pauperizării și ruinării unei mari părți a țărănimii și au contribuit la numeroasele ridicări ale maselor muncitoare de la sate. Semnificativ este faptul că, în timp ce moșierii plăteau un impozit funciar de 7—8 lei pentru un pogon, țăranii erau impuși la un impozit de trei ori mai mare¹. Însuși Radu Rosetti scrie că samavolniciile împotriva țăranilor erau atît de mari, încît niciodată nu li s-a dat cîștig de cauză atunci cînd era vorba de „știrbirea” intereselor moșierilor și arendașilor².

Spre sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului al XX-lea, cînd capitalul străin tindea să-și accentueze dominația în România, exploatarea țărănimii a devenit tot mai apăsătoare. Statul burghezo-moșie-

¹ „Dezbaterile Adunării deputaților”, ședința din 21 ianuarie 1893, pag. 303.

² Radu Rosetti: „Pentru ce s-au răscolat țăranii?”, București, 1907, pag. 547.

resc intervenea în mod deschis și brutal în favoarea intereselor claselor dominante, elaborînd noi legi menite să înăsprească constrîngerea economică și administrativă a țărănimii, în scopul intimidării și exploatării ei tot mai adînci. Aceasta a creat o profundă nemulțumire la sate. Acțiunile țărănimii din perioada la care ne referim s-au îndreptat în special împotriva autorităților, ceea ce le-a imprimat o și mai mare ascuțime.

Răscoalele din 1894 se înscriu ca o acțiune puternică în istoria luptei maselor muncitoare de la sate pentru pămînt și o viață mai bună. În timpul acestor răscoale, țărani au folosit variate forme de luptă pentru a-și apăra drepturile și a înfrunta administrația de stat și forțele represive.

Amploarea răscoalelor se explică și prin caracterul deosebit de împovăraător al legilor fiscale și administrative elaborate de statul burghezo-moșieresc în 1893 *. Aceste legi, care loveau în special țărăimea nevoiașă din satele situate în apropierea țărgurilor și orașelor din regiunile de deal și dinspre munte, au constituit cauzele imediate, specifice, ale răscoalelor din iarna și primăvara anului 1894.

Prima dintre ele a fost legea jandarmeriei rurale, trecută prin parlament la sfîrșitul lunii ianuarie 1893. Ea urmărea două scopuri: de a pune capăt stării de efervescență generală care continua în rîndurile țărănimii și după înăbușirea răscoalelor din perioada 1888—1892, iar pe de altă parte de a asigura, cu ajutorul ultimului mijloc — baioneta permanentă a jandarmului —, aplicarea, la sate, a altor măsuri împovăraătoare.

Țărăimea nevoiașă a primit cu indignare această lege și din cauză că sumele necesare întreținerii noilor forțe represive la sate erau puse direct în sarcina contribuabililor ³.

Nu trecuse nici o lună, și guvernanții au început să pună în aplicare noi măsuri îndreptate împotriva maselor muncitoare de la sate. La 22 februarie 1893, parlamentul a adoptat legea clerului. Scopul ei era dublu. O parte din impozitele percepute de la țărani intra în buzunarul preoților, iar o parte revenea statului, bineînțeles fără a fi suprimate celelalte taxe către preoți, la diverse ocazii ⁴. Conținutul de clasă al legii clerului mai rezultă și din modul de impunere, care avea în vedere nu fiecare gospodărie, ci fiecare contribuabil, aceștia fiind supuși la o taxă egală, indiferent de situația lor materială, ceea ce dezavantaja pe țărani săraci.

Această lege, menită să întărească preoțimea — sprijinitoare a exploatatorilor la sate —, a provocat nemulțumirea maselor de țărani. Într-o serie de sate și comune, legea clerului avea să constituie cauza imediată a răscoalelor din anul 1894.

În ansamblul măsurilor luate de autorități în 1893 contra țărănimii, cea mai brutală a fost legea maximului, prin care erau majorate contribuțiile comunale și taxele de povară asupra articolelor de consum, instituindu-se noi taxe pentru cele mai mici articole destinate vînzării sau cumpărării de către țărani, cit și pentru cele mai neînsemnate formalități

* „Legea clerului mirean și seminariilor“, „Legea asupra geandarmeriei rurale“ și „Legea asupra taxelor și contribuțiilor comunale“, denumită și „legea maximului“.

³ Ministerul de Interne: „Legea asupra geandarmeriei rurale și Regulamentul de aplicațiune al acestei legi“, București, 1893, pag. 22 și urm.

⁴ Arhivele statului București, Arhivele Senatului, sesiunea 1893/1894, dosarul nr. 4 688, fila 33.

pe care aceștia trebuiau să le îndeplinească față de autorități în diferite împrejurări ⁵.

Prevederile legii maximului reprezentau un mijloc deosebit de brutal prin care guvernării, încercînd să repare deficitul financiar al statului, reduceau la minimum posibilitățile de existență ale țaranului. Noua lege era destinată în același timp să susțină celelalte două legi sus-amintite, prin acoperirea și pe această cale a sumelor mari de bani necesare întreținerii jandarmeriei și clerului la sate.

Țărănimea și-a dat seama de la început de consecințele acestei legi asupra stării ei grele. Într-o plîngere adresată Senatului în februarie 1894, locuitorii din comuna Hințești (județul Argeș) arătau că sînt siliți să se învoiască pentru pămînturi de cultivat, care de multe ori erau situate la distanțe mari, că majoritatea nu aveau vite și inventar agricol, cîștigîndu-și existența prin alte îndeletniciri, care acum deveneau imposibile. „Legea maximului — declarau semnatarii plîngerii — ca o pecingine vedem că se întinde asupra-ne și mai cu seamă asupra articolelor de primă necesitate” ⁶.

Opoziția de clasă la sate devenise atunci atît de ascuțită, încît țărănimea riposta prin acțiuni colective curajoase în fața oricărei măsuri care venea să intensifice exploatarea acesteia. Răscoalele premergătoare, declanșate în toamna anului 1893, în județele Fălciu, Rm.-Vilcea, Vaslui și Botoșani, reprezintă, prin formele de luptă și prin scopul urmărit, o repetiție a ridicărilor de masă ale țărănimii ce aveau să urmeze încă din a doua decadă a lunii ianuarie 1894, cînd a avut loc aplicarea pe scară largă a celor trei legi. Vreme de aproape 4 luni (jumătatea lunii ianuarie-jumătatea lunii mai) s-a ridicat la luptă țărănimea din peste 100 de comune și sate din mai multe județe ale Moldovei, Munteniei și Olteniei. Înfruntarea îndirjită a autorităților de către țărănime, ridicările ei repetate la luptă în acest interval de timp și-au pus pecetea asupra vieții politice din acea perioadă, derutînd și semănînd panică în cercurile conducătoare.

Ținînd seama de data aplicării acestor legi, în special a legii maximului, în diferite părți ale țării, de măsurile luate de guvernări pentru ameliorarea de moment a unor prevederi ale sus-numitelor legi, pot fi distinse trei valuri de răscoale. Pauza mică între aceste valuri și, mai cu seamă, creșterea de la val la val a amplitudinii și intensității mișcărilor constituie un tablou cuprinzător al luptei încleștate, care, în cele mai multe locuri, nu a încetat decît atunci cînd țărănimea a reușit să determine anularea unora dintre prevederile acelor legi sau amînarea aplicării lor.

Intrucît țaranii din județul Tutova au luat cei dintîi cunoștință de asprimea legii maximului — cu ocazia aplicării noilor taxe pentru produsele lor la intrarea în Bîrlad —, ei au fost și primii care au dat semnalul răscoalelor ⁷. Vestea s-a întins cu rapiditate în tot județul, provocînd o efervescență imposibil de stăvilit, ceea ce a îngreunat operațiile de fixare a taxelor maximele în fiecare sat în parte.

⁵ „Legea maximului”, București, 1893, pag. 3 și urm.

⁶ Arhivele statului București, Arhivele Senatului, sesiunea 1893/1894, dosarul nr. 4688, fila 21.

⁷ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, Diviziunea comunală, dosarul nr. 2018/1894, fila 17.

Momentul declanșării acțiunilor din acest prim val îl marchează ziua de 17 ianuarie 1894, cînd țărani din comuna Frunțișeni (jud. Tutova) s-au ridicat împotriva autorităților, care încercau să aplice legea maximumului. Zile și săptămîni în șir (17 ianuarie-jumătatea lunii februarie), în numeroase sate și comune din multe județe ale Moldovei, Munteniei și Olteniei, țărani au aprins apoi flacăra răscoalei împotriva legilor votate în anul precedent.

Nu trecuseră decît patru zile de la înăbușirea răscoalei din Frunțișeni, și la 23 ianuarie s-au revoltat țărani din comuna Brădești, același județ, răscoala cuprinzînd întreaga comună. În localitatea Băcani, răscoala a izbucnit în urma dublării, de către consiliul județean, a prestațiilor, atît pentru „ziua cu palmele, cît și pentru ziua cu carul“, și a aplicării legii clerului. Cînd primăria a trimis țăranilor noile note de plată, aceștia, indignați, le-au refuzat, înapoiindu-le autorităților. Anunțați de răsculați, au sosit în masă la primăria comunei și țăranii din satul aparținător Vulpășeni. De teamă, primarul, „...care simțise de vizita țăranilor, fugise mai înainte de la primărie...“⁸. Detașamentele militare și autoritățile județene nu au îndrăznit să intre în comună pentru a înăbuși răscoala și a aresta pe conducătorii mișcării.

În cursul lunii ianuarie, revolte puternice au fost semnalate și în alte comune din județul Tutova. Durata lor mică se datorește faptului că primarii, de frica răsculaților, au fost nevoiți să rupă în fața acestora procesele-verbale cu noile taxe⁹.

În județul Fălciu, învecinat cu Tutova, mișcările țărănești au cuprins mai multe comune din plasa Mijlocul. Ca și în 1888, s-a înregistrat o ridicare de masă simultană a mai multor comune (Vulticani, Jigălia, Băsești, Găgești etc.), care au avut un centru puternic, în cazul de față în comuna Țifu. Această răscoală a fost atît de puternică, încît, așa cum scria chiar ziarul „Universul“ din 5 februarie 1894, împotriva ei au fost aduse trupe din trei județe: Fălciu, Vaslui și Tutova. La 30 ianuarie, cei peste 700 de țărani din comuna Țifu, revoltați că autoritățile comunale au trecut la stabilirea taxelor maximele, au mers la primărie pentru a cere explicații în legătură cu aceste impuneri. Refuzînd să răspundă cererii revoltaților, primarul a fost bătut de țărani, iar notarul, temîndu-se că procesele-verbale ale ședinței consiliului comunal în care erau fixate taxele vor ajunge în mîinile lor, a încercat să le distrugă. Răsculații i-au luat cu forța lucrările și le-au citit în fața tuturor. Taxele erau enorme. Lupta lor era legitimă. A doua zi, 30 de soldați, 2 ofițeri și prefectul au sosit în comună. Apariția forțelor represive i-a indignat și mai mult¹⁰ pe țăranii revoltați care protestau contra noilor impuneri. În loc să-i asculte, prefectul a împușcat însă un țăran și a ordonat soldaților să tragă în masa răsculaților. Cele 200 focuri de armă au ucis 10 țărani și au rănit grav mai mult de 40. Scurt timp după aceea, unii dintre ei au decedat. Acestor scene sîngeroase le-a urmat devastarea întregului sat de către armată. Mai mulți țărani au fost arestați, legați și purtați prin sat în scopul intimidării celorlalți răsculați. O femeie cu copilul în brațe, pe care au întîlnit-o în drum, a fost ucisă¹¹. Intervenția armatei împotriva miș-

⁸ „Voința națională“ din 1 februarie 1894, pag. 2.

⁹ „Galații“ din 2 februarie 1894, pag. 1.

¹⁰ „Voința națională“ din 6 februarie 1894, pag. 1.

¹¹ „Adevărul“ din 23 februarie 1894, pag. 1.

cării țărănești din Țifu este atestată și în documentele păstrate la arhivele Ministerului Forțelor Armate. Deși succinte, ele prezintă o deosebită importanță, confirmând caracterul de masă al răscoalelor, intervenția masivă a unor batalioane pentru înăbușirea luptei țărănimii. Jurnalul unui regiment de infanterie arată: „În anul 1894, februarie, în 12, făcându-se o răscoală între țăranii din comuna Țifu, s-a trimis întreg batalionul permanent pentru stabilirea ordinei, cu care ocaziune s-a împușcat de către batalion dintre țăranii răsculați”¹².

O altă mișcare puternică, asemănătoare prin caracteristici celei din Țifu, a avut loc în comuna Băsești, aceeași plasă. Opoziția țăranilor față de aplicarea legii maximului a căpătat din primul moment un caracter de masă. Autoritățile, cunoscând indignarea țărănimii în timpul celorlalte răscoale, au ordonat armatei să folosească de la început armele. Uciderea a șapte răsculați și rănirea gravă a altor 15 nu au putut opri însă revolta. În încheștarea aprigă dintre răsculați și armată, victoria a fost de partea celor neînarmați, dar animați de o cauză dreaptă. Autoritățile au considerat necesară intervenția unui întreg batalion de infanterie¹³.

În județul Dolj, primul semn al răscoalelor îl constituie refuzul țăranilor de a mai transporta produsele proprii la oraș, care erau supuse noilor taxe, majorate în urma aplicării legii maximului. Se remarcă și aici faptul că primele răscoale au izbucnit în comune mari (Segarcea, Băilești, Galicea Mare etc.)¹⁴. Mișcările din județul Dolj aveau ca obiectiv atît desființarea legii maximului, cît și a legii clerului¹⁵. La 8 februarie 1894, aproximativ 4 000 de răsculați din 12 comune s-au adunat la Craiova, reședința județului, cerînd anularea legilor mai sus amintite. Paralel, se ridicau la luptă numeroase alte comune. La 11 februarie, subprefectul plășii Jiul de Jos înștiința prefectul că răsculații din comuna Grindeni au arestat și au amenințat cu moartea pe primar. Potrivit documentelor, răsculații se înapoiaseră „...de curînd din Craiova cu idei rebele...”¹⁶.

Temîndu-se de întinderea răscoalelor, ministrul de interne a ordonat autorităților din județ să se deplaseze de îndată în comune și să înlocuiască primarii și notarii aflați în nereguli¹⁷. Acest ordin arată că în unele comune răscoalele deveniseră foarte puternice, autoritățile nemaiputînd să le potolească. Însuși guvernul recunoștea că răscoalele au fost provocate de aplicarea legilor clerului, jandarmeriei și maximului. Măsurile ordonate la București denotă că guvernării nu aveau puțința de a înăbuși puternicele mișcări țărănești, fiind nevoiți să dea înapoi. Cele cîteva ameliorări ale legii clerului marchează de altfel și sfîrșitul primului val al răscoalelor din anul 1894. Este vorba de circulara emisă la 14 februarie de către Ministerul de Finanțe, prin care această lege era, practic, desființată¹⁸. Țăranii însă așteptau revenirea și asupra celorlalte două legi: a maximului și a jandarmeriei. Guvernării nu au întreprins însă

¹² Arhiva M.F.A., M.St.M., „Jurnalul Regimentului 25 infanterie”, registrul nr. 616/1, pag. 24.

¹³ „Evenimentul” din 4 februarie 1894, pag. 1.

¹⁴ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, dosarul nr. 239.

¹⁵ „Tribuna liberală”, Craiova, din 10 februarie 1894, pag. 1.

¹⁶ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, dosarul nr. 204.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Arhivele statului București, Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dosarul nr. 4/1894, fila 5.

nimic pentru a îmbunătăți situația țăranilor, ceea ce a provocat noi mișcări din partea acestora.

Semnalul noilor lupte a fost dat la 19 februarie 1894 de țăranii din comuna Hurdugi (jud. Fălciu). Vreme de aproape trei săptămîni s-au răscolat concomitent numeroase comune și sate din județele Tutova, Fălciu, Tecuci, Covurlui, Dorohoi, Teleorman, Argeș, Rm.-Vilcea, Brăila.

Caracteristice acestui nou val de răscoale sînt curajul mult mai mare cu care răsculații perseverau în luptă, hotărîrea cu care luptau în fiecare sat pentru anularea noilor impozite. La 5 martie, în comuna Corodești (jud. Tutova), răsculații au atacat și au dărîmat primăria¹⁹. În noaptea de 7 spre 8 martie, țăranii din satul Pogana, același județ, au înconjurat locuința primarului, păzind-o pînă în zori, iar a doua zi l-au obligat să le predea procesele-verbale conținînd taxele maximele²⁰. Tot în același interval s-au ridicat la luptă țăranii din comunele Hălărești și Șendrești. Răsculații din Hălărești au bătut crunt pe primar, deoarece refuzase să citească în fața satului impunerile întocmite de autoritățile comunale²¹. După înăbușirea răscoalei, printre cei arestați de autorități a fost și un sergent din Regimentul 12 infanterie. Sub învinuirea că a destăinuit răsculaților amănunte în legătură cu operațiile militare, el a fost deferit Tribunalului militar al Corpului IV armată din Iași și condamnat la opt luni de închisoare²².

În comuna Puiești, situată la 25 km de Bîrlad, răscoala a durat mai multe zile. La început, țăranii s-au ridicat împotriva subprefectului, care domicilia în această localitate. Ei i-au înconjurat locuința, amenințîndu-l cu moartea în caz că nu va da asigurări în ceea ce privește revocarea noilor impuneri. Speriat, acesta a promis în scris că va lua măsuri de anulare a taxelor ce urmau a fi percepute țăranilor la intrarea lor cu produse în orașul Bîrlad.

Avînd angajamentul scris al subprefectului, răsculații s-au îndreptat spre primărie, cerînd tabelele cu taxele maximului. Întrucît acestea fuseseră ascunse, țăranii au bătut pe primar și consilieri, distrugînd apoi întreaga arhivă a primăriei. Timp de trei zile, răsculații au fost stăpîni pe situație. La 8 martie, o parte a garnizoanei din Bîrlad, avînd în frunte un colonel și procurorul general al Curții de apel din Galați, a sosit în comuna răscolată²³. Nici armata nu a putut face față însă noii mișcări. De fapt, soldații, fiind din același județ, au refuzat să lupte împotriva fraților și părinților lor, ceea ce a determinat autoritățile județene să solicite intervenția unor detașamente din Iași. Conform ordinului Corpului IV armată, la 9 martie au fost trimise companiile a III-a și a IV-a din Batalionul IV vînători „pentru menținerea ordinii publice în județul Tutova între țăranii răzvrățiți contra legii maximului”²⁴. La 10 martie în județ a sosit și compania a II-a, „tot pentru menținerea ordinii”²⁵.

¹⁹ „Paloda”, Bîrlad, din 10 martie 1894, pag. 2.

²⁰ „Voința națională” din 23 martie 1894, pag. 2.

²¹ „Evenimentul” din 8 martie 1894, pag. 1.

²² Arhivele statului Iași, Consiliul permanent de război al Corpului IV armată, registrul nr. 5, pag. 30.

²³ „Voința națională” din 23 martie 1894, pag. 2.

²⁴ Arhiva M.F.A., M.St.M., „Istoric al Batalionului IV vînători”, registrul nr. 676/1, pag. 42.

²⁵ Loc. cit., pag. 42—43.

Unul dintre jurnalele aceluiași batalion precizează că aceste companii au fost trimise în județul Tutova pentru menținerea ordinii publice în mai multe comune „...unde locuitorii țărani se revoltaseră contra autorităților comunale, din cauză că puseseră în aplicare legea maximului”²⁶. Sosite la Puiești, forțele represive au înconjurat pe țărani recurgând la schingiuiri și au arestat peste 150 de răsculați.

Concomitent cu răscoala din Puiești s-au ridicat la luptă țăranii din alte comune învecinate (Bogești, Avrămești etc.). Pe o rază de 70 km erau numai răscoale și existau temeri că țăranimea revoltată s-ar putea uni cu populația orașului Birlad²⁷. Vigoarea luptelor țăărănești din județul Tutova a dat un îmbold mare și țăranimii din județele vecine (Tecuci și Fălciu)²⁸.

Interesant este și faptul că, pe măsură ce țăranimea răsculată reușea să țină piept forțelor represive, tot mai mulți soldați începeau să șovăie. Autoritățile au constatat, de pildă, că regimentul adus din Tecuci nu mai inspira încredere și au cerut trupe din alte județe²⁹. În comunele Colonești și Stănișești (jud. Tecuci), soldații, ei înșiși fii ai celor răsculați, nu au luptat cu convingere, ceea ce a făcut ca acțiunile țăranilor să nu poată fi înăbușite³⁰. Din aceleași motive, în comuna Corod au fost cerute, alături de batalionul de linie, încă două companii de geniu³¹.

La 22 februarie, peste 400 de țărani din împrejurimile orașului Galați s-au adunat în fața Prefecturii județului Covurlui, pronunțându-se vehement împotriva aceleiași legi a maximului³².

Starea de revoltă cauzată de legile din 1893 a încurajat ridicarea țăranimii din diferite sate împotriva oricăror abuzuri ale autorităților, de îndată ce ele deveneau cunoscute. În comuna Răducăneni (jud. Fălciu), unde prefectul voia să numească un arendaș în postul de primar, țăranii s-au revoltat în masă³³. Împotriva lor a fost trimis batalionul permanent din Regimentul 25 infanterie — Huși³⁴. În comuna Glăvănești (jud. Tecuci), cauza imediată a revoltei au constituit-o abuzurile autorităților la vânzarea către țărani a loturilor de pământ din moșiile statului. Primarul și notarul au încercat să dea 3 loturi de pământ unui fiu al subprefectului. Răsculații au bătut autoritățile comunale și pe acela care urma să intre pe nedrept în posesia pământului și au reușit să captureze arme ale unităților de pază din comună, refugiindu-se cu ele în pădurea Răchitoasa, din apropierea satului, hotărâți să reziste armatei³⁵.

Cu toate că mișcările din valul al doilea au fost mai puternice decât cele din primul val, ele au slăbit în intensitate în jurul datei de 7 martie, când, printr-o circulară a Ministerului de Interne, s-a ordonat autorităților județene și comunale să întreprindă o serie de măsuri care anulau,

²⁶ Loc. cit., registrul nr. 676/1 bis, pag. 90.

²⁷ „Evenimentul” din 15 martie 1894, pag. 2.

²⁸ Arhivele statului Galați, Curtea de apel, secția I, dosarul nr. 536, fila 2.

²⁹ „Evenimentul” din 9 martie 1894, pag. 3.

³⁰ „Adevărul” din 15 martie 1894, pag. 3.

³¹ „Evenimentul” din 20 martie 1894, pag. 3.

³² „Adevărul” din 25 februarie 1894, pag. 1.

³³ „Voința națională” din 27 februarie 1894, pag. 1.

³⁴ Arhiva M.F.A.—M.St.M., „Jurnalul Regimentului 25 infanterie”, registrul nr. 616/1, pag. 24.

³⁵ „Evenimentul” din 2 martie 1894, pag. 1.

pentru moment, rigorile legii maximului³⁶. Sperînd și de această dată într-o ameliorare a situației lor, țărani au întrerupt lupta, deși frămîntările lor se manifestau în continuare. Cînd la jumătatea lunii aprilie guvernării au început să aplice, pe scară largă, legea maximului în județul Bacău, riposta țăranilor a fost imediată și vehementă.

Intensitatea răscoalelor din acest al treilea val (jumătatea lunii aprilie-jumătatea lunii mai) a fost mult mai mare, atît datorită faptului că țărănimea reușise deja în mai multe locuri să obțină anularea unor prevederi ale legilor clerului și maximului, ceea ce a încurajat noile ridicări la luptă, cît și creșterii numărului de centre ale răscoalelor.

Cel mai mare focar al revoltelor din valul al treilea a fost județul Bacău. Răscoalele s-au extins cu repeziciune și în alte județe: Vaslui, Putna, Rm.-Sărat, Neamț, Iași, Brăila, Mehedinți, Ilfov, Dorohoi.

Cu tot numărul mare al soldaților aduși în comunele Bucsești și Scorțeni (jud. Bacău), răsculații nu au cedat, silind autoritățile județene să renunțe la aplicarea prevederilor legii maximului. Răscoala a avut o durată mare. Procurorul general al Curții de apel din Iași informa, la 27 aprilie, aproximativ la 11 zile după izbucnirea răscoalei, că la Scorțeni a fost dezordine, primarul și un consilier fiind siliți a cere autorităților superioare revocarea măsurilor destinate aplicării acestei legi. „Un consilier a fost bătut, notarul silit a scrie o telegramă îndrăzneată primului ministru. Operat mai multe arestări”³⁷.

Un larg răsunet a avut în satele din județul Bacău răscoala țăranilor din comuna Tețcani, care munceau pe moșia deputatului junimist Rosetti-Tețcanul. Mișcarea s-a extins în alte localități ale județului. Această „mică” revoltă a locuitorilor, cum încerca s-o califice procurorul general al Curții de apel din Iași, într-un raport către ministrul justiției³⁸, avea să constituie punctul de plecare al multor răscoale din valul al treilea.

Un centru puternic al răscoalelor din județul Bacău l-a constituit comuna Leontinești. Țăranii au „...închis și bătut în primărie consilierii și primarul cari [au] votat maximul neconsultîndu-i pe dinșii...”³⁹. Răsculații au pus coceni la ușa pivniței și le-au dat foc, pentru a sufoca autoritățile comunale arestate. Apoi au ridicat mai multe baricade, care închiideau satul pentru a împiedica intrarea autorităților și armatei. La 22 aprilie, cînd forțele represive au încercat să ocupe comuna, țăranii au întărit baricadele. Intervenția prefectului nu a putut liniști răsculații, care cereau „desființarea maximului și dizolvarea consiliului comunal”⁴⁰. La ordinul procurorului, armata a început atacul pe care însă țăranii l-au respins. Forțele represive au întreprins un nou atac, încercînd să despartă pe țăranii în două, însă aceștia au recurs la arme de foc, bolovani, ciomege, intimidînd pe soldați. Întrucît nici al doilea atac nu a izbutit, comandantul unităților militare, maiorul Solomonescu, a ordonat retragerea tuturor soldaților pentru a lua o distanță mai mare față de baricadă. Țăranii au atacat în continuare cu curaj, lovind cu pietre și obligîndu-i pe soldați să

³⁶ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, Diviziunea comunală, dosarul nr. 1 671/1894, fila 33.

³⁷ Arhivele statului Iași, Parchetul general, dosarul nr. 6, fila 12.

³⁸ Ibid.

³⁹ Loc. cit., fila 1.

⁴⁰ Ibid.

se retragă. Au fost omoriți mai mulți țărani, iar alții au fost răniți. În fața focului masiv al soldaților, răsculații au trebuit să se retragă și să se ascundă în împrejurimile satului. În această ciocnire violentă au fost răniți 14 soldați și un ofițer ⁴¹.

În comuna Comănești răscoala s-a îndreptat împotriva primarului, care întocmise procesele-verbale cu taxele maximele fără știrea membrilor consiliului comunal, timorați de revoltele din alte comune. Răsculații au bătut și alungat pe autorul proceselor-verbale, l-au bătut, de asemenea, pe notar, care nu era străin de această nedreptate. La 26 aprilie procurorul general telegrafia ministrului de justiție că „...vom opera mai multe arestări îndată ce alte trupe așteptate vor sosi” ⁴². Dar, după 2 zile, același procuror informa că, datorită curajului de luptă al țăranilor, nu a putut efectua arestări nici la acea dată : „Nu operat arestări căci ar fi necesitate focuri atât de dârzi și decizi sătenii...” ⁴³

Cu toate eforturile și manevrele armatei și autorităților, răscoalele nu numai că nu puteau fi potolite, dar se răspîndeau cu repeziciune dintr-un sat în altul. „După diferite informații — scria același procuror —, încă câteva comune se mișcă. Nici nu avem timpul să controlăm lucrul. Sosiți din o comună alergăm în alta. Imposibil chiar face cercetările. S-au mai cerut trupe” ⁴⁴.

Deoarece numărul soldaților din județ era insuficient pentru potolirea răscoalei, la 25 aprilie a fost adus din Iași Batalionul IV vînători cu scopul de a ajuta celelalte unități militare în intimidarea și reprimarea țăranilor „...răsvrațiți pentru legea maximului” ⁴⁵.

Concomitent cu răscoalele din Leontinești și Comănești a apărut un alt focar puternic al răscoalelor din județul Bacău, comuna Dărmănești. Răscoala a început aici printr-o ridicare a peste 700 de țărani. După câteva zile în comună au sosit forțele armate, pînă atunci ocupate cu reprimarea răscoalei în alte comune. Răsculații s-au îndreptat însă cu curaj spre primărie, reclamînd anularea prevederilor legii maximului. Timorați, soldații n-au trecut la atac direct, recurgînd, pentru început, la arestări și la înconjurarea grupului mare de răsculați. Cînd țăranii au încercat să scape de cercul care se strîngea în jurul lor, s-a produs o ciocnire sîngeroasă în cursul căreia 10 dintre răsculați au fost uciși, iar 30 răniți. Încleștarea dintre țărani și armată a avut loc nu numai în fața primăriei, ci și pe ulițele satului, iar apoi în pădurile din împrejurimi, unde cei revoltați încercau să se ascundă ⁴⁶. Deși oficiosul guvernului „Timpul” se grăbea să comunice, la începutul lunii mai, că răscoalele din județul Bacău au încetat, documentele de arhivă consemnează continuitatea și intensitatea răscoalelor din această parte a țării. În comuna Berzunt, de pildă, țăranii s-au adunat la primărie de îndată ce au aflat că autoritățile locale au adoptat noile taxe. Întrucît a refuzat să citească aceste tabele, primarul a fost bătut de către răsculați și numai intervenția arendașului l-a putut scăpa cu viață. La 7 mai, procurorul Tribunalului județean comunica mi-

⁴¹ Loc. cit., filele 2—5.

⁴² Loc. cit., fila 8.

⁴³ Loc. cit., fila 12.

⁴⁴ Loc. cit., fila 7.

⁴⁵ Arhiva M.F.A., M.St.M., „Istoricul Batalionului IV vînători”, registrul nr. 676/1, pag. 43.

⁴⁶ „Evenimentul” din 6 și 11 mai 1894.

nistrului de justiție că „plecînd eri (6 mai — n.n.) în Berzunt am cercetat, sătenii bătuseră pe primar și pe ajutorul, s-au arestat 18 indivizi...”⁴⁷ Țăranii au făcut un pas înainte, înlăturînd primarul fugit din comună și instalînd în locul lui pe unul dintre consilieri, care se opunea, la rîndul lui, noilor taxe. Furia răsculaților s-a îndreptat apoi, cu aceeași intensitate, împotriva arendașului, care, în cursul nopții, facilitase fuga primarului și notarului din satul baricadat de răsculați⁴⁸. În Berzunt au fost arestați de armată 200 de țărani⁴⁹.

În afară de centrele amintite din județul Bacău, au izbucnit numeroase răscoale și în alte județe, a căror intensitate este relevată de documentele de arhivă, cît și din relatările apărute în presă. Afirmațiile unor autori și politicieni reacționari că mișcările din 1894 ar fi avut loc în trei sau patru județe și acestea numai din Moldova sînt nefondate. Documentele atestă că răscoalele au cuprins o însemnată parte a țării. Cu toate că cea mai mare intensitate a luptei țărănimii s-a înregistrat în Moldova, răscoale violente au izbucnit în același timp în Oltenia și Muntenia.

★

Spre deosebire de majoritatea răscoalelor anterioare, lupta țărănimii din 1894 a îmbrăcat caracterul unei largi ridicări de masă îndreptate direct împotriva statului burghezo-moșieresc.

În condițiile cînd statul burghezo-moșieresc agrava traiul mizer al maselor, prin legiferarea unor măsuri dintre cele mai apăsătoare, proletariatul a fost singura clasă care s-a ridicat în apărarea țărănimii. Încă în cursul anilor anteriori, mișcarea socialistă din România, iar apoi din 1893 elementele înaintate din P.S.D.M.R., care au pus bazele primului partid al muncitorilor din țara noastră, s-au preocupat într-o măsură crescîndă de problema țărănească. Această preocupare a avut ca țel atragerea maselor țărănești în lupta generală a oamenilor muncii din România împotriva exploatării și, în același timp, apropierea țărănimii de proletariat, singura clasă capabilă să organizeze și să ducă la succes această luptă. Propaganda socialistă la sate mai ales după crearea partidului muncitorilor în anul 1893 a cunoscut o intensitate mai mare. Elementele înaintate au răspîndit printre țărani o serie de materiale propagandistice (broșuri, ziare), iar unii dintre socialiști au menținut un contact mai organizat cu țărănimea, deplasîndu-se de multe ori la sate. Influența propagandei socialiste în mediul rural se vedește și în faptul că încă înainte de anul 1893 într-o serie de localități au fost înființate de elementele socialiste înaintate cluburi sătești, după modelul organizațiilor muncitorești de la orașe. Propaganda elementelor înaintate din rîndul P.S.D.M.R. la sate s-a intensificat în cursul anului 1893, cînd au fost votate cele trei legi, cît și în timpul răscoalelor din anul 1894. Partidul muncitorilor a făcut cunoscută întregii țări lupta dreaptă a țărănimii, a dezvăluit crimele pe care le săvîrșeau forțele represive în numele unor porunci venite din partea oligarhiei exploataatoare. Ziarul „Munca”, organul P.S.D.M.R., s-a făcut ecoul acțiunilor țărănimii din diferite sate și

⁴⁷ Arhivele statului Iași, Parchetul general, dosarul nr. 6, fila 15.

⁴⁸ „Evenimentul” din 7 mai 1894, pag. 2.

⁴⁹ Arhivele statului Iași, Parchetul general, dosarul nr. 6, fila 16.

comune înfirmînd, totodată, minciuna exploatareilor cu privire la inexistența unor ciocniri armate între răsculați și autorități.

Sprijinirea de către elementele înaintate din P.S.D.M.R. a luptei duse de țărănimea muncitoare se înscrie în același timp în cadrul acțiunilor tot mai largi și mai organizate ale aripii revoluționare a partidului împotriva oportuniștilor care, sub paravanul luptei legale, respingeau acțiunile deschise, directe împotriva autorităților și exploatareilor. Liderii oportuniști declarau că răscoalele nu ar putea aduce decît o nouă înrăutățire a stării țărănimii și preconizau abținerea de la orice acțiune contrară legilor statului. Mai mult, oportuniștii au trecut la o propagandă deșănțată, menită să demonstreze, chipurile, inutilitatea revoltelor.

Cu toată nemulțumirea și opoziția înverșunată a liderilor oportuniști din P.S.D.M.R. față de înfruntarea deschisă a autorităților de către țărănimea exploatată, elementele înaintate din partidul muncitorilor s-au solidarizat cu țăranii răsculați.

Lupta elementelor înaintate din P.S.D.M.R. se evidențiază și mai mult dacă avem în vedere faptul că trebuiau să contracareze atît manevrele oportuniștilor, cît și acțiunile partidelor burghezo-moșierești. Acestea din urmă, angajate în lupta pentru acapararea și menținerea pozițiilor în conducerea țării, invocau diverse motive care să abată atenția de la cauzele reale ale ridicării țărănimii. Orientarea justă a elementelor revoluționare, lupta lor în sprijinul maselor muncitoare de la sate apar ca un element de mare importanță pentru apropierea dintre țărani și proletariat, singurele forțe capabile să lupte cu succes, sub conducerea clasei muncitoare, împotriva orînduirii capitaliste.

Partidul muncitorilor și-a manifestat simpatia față de curajoasele ridicări ale țăranilor și a apreciat că „...orice revoltă a lor nu poate să fie decît legitimă... simpatiile noastre sînt cu țăranii. Obijduți, nedreptățiți, bătuți, nesocotiți, fără a putea găsi dreptate undeva, cînd le-a ajuns cuțitul la os au luat parul”⁵⁰.

Cunoașterea și aprecierea justă a situației țărănimii caracterizează cele mai multe dintre materialele apărute în „Munca” cu prilejul răscoalelor. Dezvăluind adevăratele cauze care determinau dese răscoale din acea perioadă, ziarul arăta: „Care să fie cauza acestor răscoale? Fără îndoială, cauza e în însăși organizarea socială burgheză, în contracizarea dintre producerea colectivă și apropierea (însușirea — *n.n.*) individuală. Ca efecte fundamentale sînt mizeria cea neagră a țăranilor, legile clasei stăpînitore și instituțiile sale armate, biserica etc.”⁵¹.

Trebuie subliniat că lupta elementelor revoluționare din P.S.D.M.R. împotriva acestor legi este, în același timp, o luptă deschisă pentru apărarea țărănimii, pentru justificarea răscoalelor. Într-o serie de articole, ziarul „Munca” nota că legile votate de burghezie și moșierime veneau să adîncească ruinarea și pauperizarea maselor, iar, pe de altă parte, să salveze și să întărească regimul și poziția marilor proprietari, prin represiuni brutale contra țărănimii. „Răscoala nu s-a iscat din senin: starea cea nenorocită și păcătoasă a sărmanului țăran, împovărat de muncă și sărăcie..., care singură ar putea explica aceste răscoale, s-a înrăutățit încă... de legile făcute de boieri, legi care n-au fost decît un

⁵⁰ „Munca” din 13 februarie 1894.

⁵¹ Ibid.

fitil care să aprindă, să facă să izbucnească ura ce o are acest țaran pentru jefuitoarii săi. În adevăr, legea clerului și a maximului pun pe țărani sarcini nouă pe care ei nu le mai pot suferi. Aceste legi sînt menite să stoarcă țăranului și cea din urmă picătură de sînge”⁵².

În coloanele ziarului „Munca”, P.S.D.M.R. a arătat scopul fiecăreia dintre legile votate în 1893. Legea jandarmeriei, a întrunit adeziunea parlamentului „...pentru că satisface interesele marilor proprietari, interesele burgheziei, interesele statului capitalist”⁵³. Prin această lege, arată ziarul „Munca”, „se creiază o armată întreagă de mercenari plătiți din banii țării și cu menirea de a ține în teroare țara — sau cum zice raportorul proiectului —, de a păstra ordinea și legalitatea în comunele rurale”⁵⁴.

Măsurile luate prin legea jandarmeriei reflectau totodată teama exploataților față de evoluția mișcării muncitorești din România în ultima decadă a secolului trecut. Extinderea și dezvoltarea mișcării socialiste la orașe aveau o influență tot mai vizibilă și în rîndurile țărănimii exploatate.

Era firesc ca burghezia și moșierimea să facă o legătură între pătrunderea ideilor revoluționare la sate și intensitatea răscoalelor din acel an. Prin legea jandarmeriei, exploatații sperau să poată împiedica într-o anumită măsură procesul de apropiere a țărănimii de proletariat. „...Marii proprietari — scria ziarul „Munca” — văd că ideile subversive (citește ideile socialiste — *n.n.*) încep a-și face drum la țară, și asta nu le poate conveni. Trebuia dar să li se creieze un zid de apărare, o ceată de oameni a căror menire să fie paza «ordinei și siguranței» (împotriva revoltelor țărănești — *n.n.*)”⁵⁵.

Elementele înaintate din P.S.D.M.R. au dezvăluit substratul de clasă și al legii maximului — care a înăsprit condițiile de trai ale țărănimii și a determinat, într-un grad înalt, creșterea nemulțumirilor la sate. Ziarul „Munca” aprecia că în cadrul măsurilor cu caracter economic îndreptate contra țărănimii legea maximului reprezintă lovitura cea mai puternică, care a cauzat cele mai multe răscoale. „Țăranii dacă se revoltă și se ridică contra legii maximului e că sînt ajunși la sapă de lemn și că această lege nu este decît picătura care face să se verse paharul”⁵⁶.

În diferite centre ale țării, organizațiile P.S.D.M.R. au intensificat, în timpul răscoalelor, propaganda socialistă în mediul rural, cerînd maselor țărănești să se opună noilor legi. În județul Dolj, ridicarea țărănimii a fost mai puternică și datorită faptului că organizația locală a P.S.D.M.R. a explicat maselor țărănești caracterul nedrept, jefuitor al legii maximului. Atunci cînd țăranii din acest județ au fost impuși la mari taxe pentru produsele aduse la Craiova, nemulțumirile lor s-au transformat imediat în răscoale. La 23 februarie 1894, poliția orașului Craiova remitea prefectului județului Dolj două scrisori, broșura „Statutele Clubului socialist-democrat” și un program al acestui club răspîndite de socialiști în comunele din județ, prin care țăranii erau chemați

⁵² Loc. cit., din 20 februarie 1894.

⁵³ Loc. cit., din 31 ianuarie 1894.

⁵⁴ Loc. cit., din 7 februarie 1893.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Loc. cit., din 13 martie 1894.

să se adune la Craiova, în ziua de 27 februarie, pentru a protesta, împreună cu muncitorii din oraș, împotriva legilor nedrepte⁵⁷.

Tot în luna februarie, organizația locală a P.S.D.M.R. din Galați a lansat un manifest în care explica urmările nefaste ale aplicării legilor din anul 1893 și, în special, a legii maximului, subliniind că lupta țăranimii are un puternic temei. Manifestul reflectă cu claritate poziția elementelor înaintate față de țărănime în general și față de lupta ei în special, convingerea că răscoalele nu au fost zadarnice. Același document arată că țăranimea nu poate aștepta nimic de la guvernanți, că singurul ei apărător erau muncitorimea și partidul acesteia: „Și de vreme ce nu aveți de așteptat nimic, dar absolut nimic nici de la liberali, nici de la conservatori, nici de la bucățelele rupte din ei: junimiștii și radicalii, de aceea singurul lucru ce vă rămîne de făcut e ca să vă îndreptați cu toți cu desăvîrșită încredere către Partidul Muncitorilor“⁵⁸.

Manifestul Comitetului executiv al organizației din Galați a P.S.D.M.R., adresîndu-se muncitorilor, îi îndemna să vină în sprijinul țăranimii revoltate și să înfierceze represiunile brutale împotriva răsculaților. Manifestul dezvăluie, în același timp, crimele la care s-au dedat guvernanții pentru a împiedica aspirațiile țăranimii spre o viață mai bună: „...în comunele Țifu, Băsești din județul Fălciu, țăranii, frații voștri, sînt împușcați și în alte județe bătuți și schingiuiți pentru că au cerut o îndulcire a taxelor legii maximului, tot așa precum în 1888 țăranii din comunele județelor Ilfov și Ialomița au fost împușcați, bătuți și schingiuiți pentru că au cerut o bucată de pămînt“⁵⁹.

În moțiunea cu privire la starea țăranimii, votată de Congresul al II-lea al P.S.D.M.R., întrunit la București în aprilie 1894, se aprecia că legea maximului prevedea biruri excesive împotriva țăranimii „...sărace, sau mai puțin avute și în folosul celor bogați“⁶⁰. Moțiunea cerea consultarea, prin referendum, a maselor țărănești înainte de introducerea unor asemenea biruri apăsătoare. Într-o altă moțiune, congresul se pronunța contra legii maximului și aplicării ei, însărcinînd conducerea partidului să inițieze o campanie în rîndul maselor muncitoare de la sate pentru explicarea largă a efectelor acestei legi de clasă.

Acțiunile spontane ale țăranilor pentru drepturile lor au arătat socialiștilor înaintați că trebuie să-și îndrepte și mai mult privirile spre sat, pentru a organiza lupta țăranimii.

În cursul răscoalelor și după aceea, P.S.D.M.R. a desfășurat o curajoasă campanie de împotrivire față de reprimarea țăranilor, pentru anularea legilor care au ridicat satele în 1894. „...Noi (socialiștii — *n.n.*) protestăm contra asasinatelor... comise de autorități contra țăranilor“⁶¹. Chiar și după înăbușirea răscoalelor, partidul muncitorilor a continuat să lupte contra sistemului impozitar de clasă care agrava situația maselor muncitoare. „Suferințele mulțimei apăsate — scria ziarul „Munca“ — cer desființarea tuturor dărilor indirecte (accize, monopoluri) și punerea unei singure dări progresive pe veniturile mai mari...“⁶².

⁵⁷ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, dosarul nr. 239.

⁵⁸ „Munca“ din 6 martie 1894, pag. 3.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Loc. cit., din 24 aprilie 1894.

⁶¹ Loc. cit., din 13 februarie 1894.

⁶² Loc. cit., din 28 august 1894.

Importantă verigă din lanțul luptelor desfășurate de țărănime în intervalul 1888—1907, răscoalele din 1894 au speriat guvernanții, obligându-i să revină asupra celor mai apăsătoare prevederi ale legii clerului și să sisteze în unele localități aplicarea legii maximului. Caracteristic răscoalelor din acel an este curajul cu care țărănimea s-a ridicat la luptă împotriva autorităților statului burghezo-moșieresc, curaj care a crescut de la val la val, determinînd noi mișcări.

Formele de luptă ale răsculaților au fost numeroase și fățișe, arătînd exploatatorilor și statului burghezo-moșieresc că țărănimea exploatată este o forță socială puternică, de care va trebui să se țină seama. Atacarea primăriilor, pedepsirea publică a primarilor, a funcționarilor locali și chiar a celor trimiși de la județ, care, în ochii țărănimii reprezentau legile nedrepte îndreptate contra ei; înfruntarea pe scară largă a detașamentelor represive, ce a durat în unele locuri mai multe zile; distrugerea actelor conținînd noile impuneri; înlocuirea în unele comune a primarilor și consiliilor comunale reprezentau mijloace folosite de această dată pe scară largă de către răsculați.

Pe măsura înmulțirii și intensificării răscoalelor, în rîndurile soldaților s-au semnalat refuzul de a lupta împotriva răsculaților, înțelegerea și aprobarea luptei țărănimii, din rîndul căreia făceau parte mulți dintre ei. Acest fenomen, aflat oarecum în faza embrionară, s-a manifestat doar izolat. El avea să crească în timpul răscoalelor ulterioare, căpătînd proporții în cursul marii răscoale din 1907.

Amestecul arendașilor și chiaburilor în evenimentele care au avut loc, poziția lor de sprijinire a autorităților și detașamentelor militare au mărit ura țărănimii față de exploatatori și au contribuit la creșterea în intensitate a revoltelor.

Răscoalele din 1894 au arătat că propaganda socialistă la sate, apărarea și sprijinirea luptei țărănimii de către muncitori prezintă o deosebită importanță și un imbold puternic pentru intensificarea acțiunilor revoluționare la sate. Cu toate că elementele înaintate din P.S.D.M.R. au dus o acțiune susținută în sprijinul țărănimii, ele nu au reușit, datorită condițiilor de atunci (proletariatul nu era încă dezvoltat, partidul muncitorilor abia fusese înființat, curentul oportunist în rîndurile sale era destul de puternic etc.) să aibă o poziție mai clară și mai hotărîtă în ce privește lupta maselor muncitoare de la sate împotriva exploatatorilor. Iese totuși în relief faptul că P.S.D.M.R. a început să se intereseze îndeaproape de situația și lupta țărănimii, i-a susținut și încurajat acțiunile, a militat pentru atragerea ei spre proletariat, pentru ca, mai tîrziu, în anii 1898 și 1899, să exercite o influență tot mai pregnantă asupra atitudinii și luptei maselor exploatate de la sate împotriva regimului burghezo-moșieresc.

COMUNICĂRI

Unele probleme ale istoriei României în lucrările lui K. Marx

La 5 mai 1963 s-au împlinit 145 de ani de la nașterea lui Karl Marx, unul dintre cele mai mari genii din istoria omenirii, întemeietorul comunismului științific, primul organizator și conducător al proletariatului mondial.

De numele lui Marx și al prietenului său Engels sînt legate o serie întregă de evenimente de importanță excepțională din istoria ultimului veac: crearea materialismului dialectic și istoric, descoperirea legilor generale de dezvoltare ale naturii și societății, afirmarea comunismului științific ca singura armă teoretică de luptă pentru eliberarea proletariatului și desființarea exploatării omului de către om, crearea Internaționalei I, prima organizație a clasei muncitoare pe scară mondială, ș.a.

Învățătura lui Marx și Engels a fost continuată și dezvoltată în mod creator, în condițiile imperialismului, de V. I. Lenin, care a creat primul partid de tip nou, a condus proletariatul rus la victorie în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. A luat ființă astfel primul stat socialist din lume — Uniunea Sovietică.

După cel de-al doilea război mondial, revoluțiile populare desfășurate într-un număr de țări au dus la formarea unor noi state socialiste, printre care și Republica Populară Română, în care puterea aparține oamenilor muncii de la orașe și sate. În peste 80 de țări ale lumii există partide comuniste și muncitorești, a căror ideologie este marxism-leninismul.

Adversarii marxismului au irosit și irosesc munți întregi de hîrtie pentru a combate această învățătură, dar toate argumentele lor s-au izbit și continuă să se izbească de granitul gîndirii profund științifice concentrată în teoria comunismului științific, ale cărui baze au fost puse de excepționalul om de știință care a fost Karl Marx.

★

Prin preocupările sale de economie politică, filozofie și istorie, Marx a cercetat epoca istorică în care a trăit sub multiplele ei aspecte, disecînd cu migală societatea capitalistă europeană din deceniile de mijloc ale secolului trecut. Alături de economia politică, căreia i-a consacrat atenția cea mai mare, Marx și-a spus părerea, în studii strălucite, despre majoritatea problemelor politice, de istorie ale timpului său. Vasta operă a lui Marx oglindește într-un mod viu întreaga istorie a societății contemporane lui. Pentru a explica mai complet fenomenele prezente, nu rare-

ori Marx a întreprins adevărate incursiuni și în trecutul mai îndepărtat al popoarelor.

Deși posibilitățile mai largi de informare și gradul înaintat de dezvoltare al unor țări europene i-au permis să se refere cu precădere la acestea, Marx a manifestat un viu interes și față de soarta popoarelor al căror trecut, din cauza asupririlor seculare, era mai puțin prezent în paginile literaturii istorice europene. Un astfel de popor, la mijlocul secolului trecut, era poporul român. După relatările istoricului rus M. Kovalevski, care asista de multe ori la adunările duminicale în casa lui Marx, autorul „Capitalului” „se descurca foarte bine cu limba română”, printre ziarele europene aflate pe masa de lucru a lui K. Marx numărându-se și „Romînul”^{*}. Marx a fost lipsit totuși de ajutorul unei bogate literaturi științifice cu privire la poporul nostru. Dar avînd o capacitate uluitoare de sinteză și de sesizare a esențialului din faptele istorice, Marx, în referirile lui la istoria poporului român, a surprins elementele principale cu exactitatea specialistului. Mai mult, în unele probleme — cum ar fi, de pildă, caracterul raporturilor dintre Moldova și Țara Românească cu Turcia —, Marx, pornind de la documente, a „corectat” istoriografia burgheză contemporană lui, care, de regulă, încadra Principatele Romîne în Imperiul otoman, fără să arate caracterul special al raporturilor romîno-turcești. Este cunoscută¹, de altfel, înalta apreciere pe care a dat-o Marx luptei poporului român împotriva expansiunii otomane, în cazul bătăliei de la Vaslui, condusă de Ștefan cel Mare. „Armata moldovenească — scria Marx — (compusă din 40 000 de oameni slab înarmați, țărani luați aproape direct de la plug...) deși mult mai slabă decît cea turcească, a zdrobit-o complet”².

Urmărind cronologic referirile lui Marx la istoria poporului român din secolul al XIX-lea, trebuie să menționăm în primul rînd opinia lui Marx cu privire la răscoala lui Tudor Vladimirescu, al cărui rol conducător îi era cunoscut³. Referindu-se la faptul că Alexandru Ipsilanti, care renunțase la reformele sociale preconizate de Tudor Vladimirescu, a reușit să-l ucidă pe acesta, Marx scria că Ipsilanti, la inspirația țarului, a trădat cauza grecească și „l-a omorît în mod perfid pe Vladimirescu, conducătorul răsculaților romîni”⁴.

În opera sa principală — și cea mai cunoscută — „Capitalul”, Marx s-a referit la unele aspecte cu caracter economic din istoria țării noastre. Cunoscînd⁵ textul integral al Regulamentului organic introdus de Kisselef în Principatele Romîne, Marx l-a folosit pe larg în „Capitalul”. Problema „goanei după supramuncă” a celor doi exploataitori —

^{*} „Scînteia” nr. 5 883, din 5 mai 1963.

¹ Această referire a fost introdusă în manualele de istorie a Romîniei încă din 1948.

² Arhiva Marx-Engels, vol. VII, pag. 203, ediția rusă, citat după C. Mihailovici: „K. Marx despre Țările Romîne” în „Studii și referate privind istoria Romîniei”, partea a II-a, Editura Academiei R.P.R., 1954, pag. 1148.

³ C. Mihailovici, loc. cit., pag. 1149.

⁴ K. Marx: „Herr Vogt”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 14, ediția a II-a, Moscova, 1959, pag. 512.

⁵ În afara informațiilor curente din presă, Marx a folosit pentru cunoașterea Principatelor Romîne lucrarea „Histoire politique et sociale des Principautés danubiennes” (Paris, 1855) de Elias Regnault, lucrare care cuprinde, în general, datele din studiul lui N. Bălcescu „Questions économiques des Principautés-danubiennes”.

„fabricant și boier“ — este ilustrată de Marx, în cazul celui de-al doilea, exclusiv prin stipulațiile Regulamentului organic. „Comparația — scria Marx — între goana după supramuncă din Principatele dunărene și aceeași goană din fabricile engleze prezintă un interes deosebit...”⁶ Este cunoscut faptul că, deși Regulamentul organic este legat, de obicei, de numele lui Kisselef, în realitate acest regulament ținea seama în foarte mare măsură de dorința vîrfurilor conducătoare ale boierimii romîne. De altfel nu Kisselef a pregătit textul Regulamentului, ci o comisie formată din boieri.

Marx nu a scăpat din vedere la mijlocul secolului trecut să atragă atenția că „codicele muncii de clacă, proclamat în 1831 de generalul rus Kisselef, a fost, bineînțeles, dictat de înșiși boierii”⁷. După ce analizează modul cum, prin diferite metode, cele 14 zile de muncă prevăzute de Regulamentul organic se transformau aproape într-o muncă permanentă, din primăvară pînă în toamnă, a țăranului pe pămîntul boierului, Marx conchidea că Regulamentul organic era „...o expresie pozitivă a goanei după supramuncă...”⁸. Asupra formelor înspăimîntătoare pe care le-a căpătat iobăgia în Țările Romîne, înainte de reforma din 1864, Marx mai revine în „Capitalul” subliniind că „...sclavia este camuflată sub forma *peonajului*”, adică obligațiile de muncă contractate treceau de la o generație la alta, muncitorul individual și familia lui devenind de fapt proprietatea altor persoane și a familiilor lor⁹.

Problemele mari din istoria modernă a poporului român, care au reținut atenția lui Marx, se referă la revoluția de la 1848, la Țările Romîne în perioada războiului Crimeii și la Unirea din 1859. Marx a consacrat zeci de pagini situației „Principatelor dunărene” — denumire sub care apar Țările Romîne în opera sa din perioada 1848—1860. Explicația acestor referiri frecvente constă, pe de o parte, în urmărirea constantă de către Marx, în acești ani, a evenimentelor politice internaționale, în calitate de corespondent al ziarului american „New York Daily Tribune”, iar pe de altă parte, în rolul important pe care îl aveau Principatele în cadrul rezolvării așa-zisei „probleme orientale”. Această „problemă orientală”, care consta în lupta pentru menținerea sau împărțirea „moștenirii” imperiului turcesc între anumite puteri, a concentrat timp de mulți ani toate itele încurcate ale diplomației principalelor puteri europene.

O idee care revine sistematic în articolele lui Marx o reprezintă scăderea neconținută a influenței Turciei în Principatele Romîne în prima jumătate a secolului trecut și întărirea influenței rusești. Această slăbire continuă a jugului otoman în Țările Romîne avea ca principală cauză lupta maselor populare împotriva asupririi străine, care culminase cu marea răscoală a lui Tudor Vladimirescu din 1821. Năzuințele poporului român de a se elibera de seculara suzeranitate turcească găsiseră condiții prielnice în lupta pentru expansiune în sud pe care o ducea Rusia țaristă împotriva Turciei. Un moment important al acestei lupte l-a reprezentat războiul ruso-turc din 1828—1829, încheiat prin pacea de la Adrianopol,

⁶ K. Marx: „Capitalul”, vol. I, partea I, E.S.P.L.P. 1957, ediția a III-a, pag. 259.

⁷ K. Marx: „Capitalul”, vol. I, partea I, E.S.P.L.P. 1957, ediția a III-a, pag. 261.

⁸ Op. cit., pag. 262.

⁹ Op. cit., pag. 197.

care consemna înfrângerea Turciei. Tratatul de la Adrianopol, printre altele, desființa monopolul turcesc asupra comerțului exterior al Principatelor, ceea ce însemna ruperea zăgazurilor care împiedicaseră sute de ani dezvoltarea legăturilor comerciale ale rominilor cu alte popoare. Suzeranitatea Turciei asupra Principatelor se menținea și după tratatul de la Adrianopol, dar aceasta nu mai afecta în mod deosebit dezvoltarea economică a Țărilor Române.

În timp ce stăpînirea Turciei slăbea la nordul Dunării, legăturile economice și politice între Principatele Române și Rusia se întăreau, influența acesteia din urmă căpătînd forma unui protectorat în timpul guvernării lui Kisselef. Din aceste motive Marx aprecia că tratatul de la Adrianopol „...a despărțit de fapt Moldova și Valahia de Turcia și le-a trecut sub supremația Rusiei”¹⁰. Considerînd că imperiul țarist, erijîndu-se în eliberator al popoarelor creștine de sub dominația otomană, urmărirea de fapt înlocuirea acesteia prin propria sa dominație, Marx a făcut numeroase referiri la modul cum au acționat în acest scop, în diferite momente, guvernele țariste.

Una din cauzele principale ale luptei dintre Rusia și Turcia pentru dominație în Principate consta, după Marx, în creșterea importanței economice pe plan european a Țărilor Române. Într-adevăr, după pacea de la Adrianopol, Principatele, dezvoltîndu-și neîngrădit comerțul cu alte țări ale Europei, în afara Turciei, au reușit să intereseze în acest comerț o serie întreagă de țări apusene care aveau nevoie de cereale.

La mijlocul secolului trecut, Marx aprecia că Moldova și Valahia, prin bogăția lor în cereale, erau „grînare ale Europei”¹¹. Aceeași caracterizare — „cele două grînare ale Europei” — era făcută de Marx Principatelor și în lucrarea sa de mai mare întindere „*Lordul Palmerston*”¹².

Exportul masiv de cereale din Principate spre Apus, cum era și firesc în condițiile dezvoltării capitalismului, a pus în primejdie desfacerea produselor cerealiere ale altor producători, în special ale moșierilor din sudul Rusiei. Arătînd ponderea Principatelor în importul de cereale al Angliei în anii dinaintea războiului Crimeii, Marx atrăgea atenția că multe ciocniri armate care avuseseră loc în prima jumătate a secolului al XIX-lea în această parte a Europei „...au fost provocate, în parte, de concurența comercială...” dintre regiunile din sudul Rusiei și Principatele dunărene¹³.

Cu alt prilej, Marx, citînd un discurs din Camera comunelor, scria că începînd din 1834 comerțul Țărilor Române „...a luat o dezvoltare atît de neașteptată, încît concurează însăși Rusia în ramurile tradiționale ale producției ei, iar Galați a devenit cel mai mare depozit al comerțului de grîne pe Dunăre, înlăturînd Odesa din această ramură a comerțului”¹⁴.

În lucrările lui Marx, prima referire într-un text compact la poporul român apare într-un articol tipărit în aprilie 1853 în ziarul american

¹⁰ K. Marx : „Turcia și Rusia...”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 150.

¹¹ K. Marx : „Politica Austriei. — Dezbaterile din Camera comunelor în legătură cu războiul”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 387.

¹² K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 419.

¹³ K. Marx : „Criza comercială și industrială”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 642.

¹⁴ K. Marx : „Lordul Palmerston. — Articolul al șaptelea”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 422.

„New York Daily Tribune“. Vorbind despre originea „daco-rominilor“, Marx releva faptul că românii vorbesc „o limbă de origine latină, în multe privințe asemănătoare cu italiana“¹⁵. Marx mărturisea că „despre valahii din Transilvania am auzit vorbindu-se mult în timpul războiului din Ungaria“, valahi care se aflau „...sub apăsarea jugului feudal al marilor proprietari funciari maghiari...“¹⁶. Comparînd situația rominilor din Transilvania cu a celor din Moldova și Țara Românească, Marx observa că în acestea din urmă românii aveau „instituții politice proprii“¹⁷.

Chiar în această scurtă prezentare a unor elemente privitoare la originea și istoria poporului român, Marx, referindu-se la anul revoluționar 1848, sublinia că „spiritul revoluționar a pătruns și în aceste principate, așa cum a dovedit-o revoluția din 1848“¹⁸. Totodată el își exprima părerea că acest spirit va crește după 1848 în condițiile ocupațiilor străine, ceea ce va face, opina Marx, ca „naționalitatea valahă“ să joace „un rol important în rezolvarea definitivă a problemei acestor teritorii“¹⁹. Tocmai fiindcă aprecia spiritul revoluționar al poporului român, Marx a revenit mai tîrziu asupra revoluției din 1848 din Țările Romîne.

Din aceste pagini²⁰, care din păcate au fost puțin popularizate și aproape de loc valorificate pînă acum, se degajă simpatia lui Marx pentru lupta poporului român împotriva cotropitorilor străini; deși Marx nu a avut posibilități mai largi de informare, prezentarea lui este cît se poate de exactă.

Încă din vara anului 1848 Marx salutase evenimentele revoluționare din Țara Românească cu următoarele cuvinte: „Valahii doboară vechiul guvern și-l înlocuiesc cu un nou guvern provizoriu. Ei vor să schimbe întregul lor sistem și să se conducă după modelul popoarelor civilizate“²¹. Înfrîngerea clasei muncitoare din Franța, scria Marx, a fost înfrîngerea civilizației prin barbarie și a avut drept consecință pe plan european, printre altele, „asuprirea rominilor“ în Valahia²². Marx avea în vedere, firește, triumful reacțiunii europene care s-a concretizat, în cazul Principatelor, prin invazia trupelor străine. „Ce s-a întîmplat, de pildă, în 1848? — se întreba Marx în 1854. În primăvara acestui an, cîțiva boieri au înmînat domnului Moldovei o petiție prin care cereau anumite reforme“. După ce vorbește despre eșecul mișcării revoluționare din Moldova, determinat, în ultima instanță, de intervenția armatei țariste, Marx prezintă și cîteva date despre evenimentele din Țara Românească. „Tot pe atunci, scria Marx, domnul Valahiei, urmînd exemplul altor guverne, a promis o serie de reforme, pe care le cerea partidul liberal al boierilor valahi. Aceasta s-a întîmplat la 23 iunie“. Mai departe, Marx relatează despre formarea guvernului provizoriu și a locotenenței domnești,

¹⁵ K. Marx și F. Engels: „Politica britanică. — Disraeli. — Emigranții. — Mazzini la Londra. — Turcia“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 9.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Op. cit., pag. 10.

²⁰ K. Marx: „Însurecția de la Madrid. — Tratatul austro-turc. — Moldova și Valahia“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 324—332.

²¹ K. Marx: „Oeuvres politiques“, 1927, vol. III, pag. 45. Citat după C. Mihailovici, loc. cit., pag. 1151.

²² K. Marx: „Mișcarea revoluționară“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 6, Editura politică, 1959, pag. 163.

despre sosirea trupelor turcești, conduse de Soliman-pașa, iar mai pe urmă de Fuad-efendi, despre înțelegerea ruso-turcă de la Balta Liman. În relatarea sa, Marx a scos în evidență că „constituția introdusă (Marx are în vedere proclamația de la Islaz — *n.n.*) ...desființa iobăgia și dădea în proprietate țăranilor o parte din pământul ocupat de ei, în timp ce moșierii urmau să primească de la stat o compensație pentru pământul ce le fusese luat și pentru pierderea dreptului asupra muncii țăranilor lor”²³. Menționăm că în această prezentare Marx nu omitea să arate și limitele programului revoluției din 1848, ca, de pildă, faptul că reformele cerute „...nu afectau cu nimic suzeranitatea Porții”²⁴ asupra Principatelor.

Publicarea de către Marx, într-un ziar american de mare tiraj, a unei prezentări relativ ample, cu privire la anul revoluționar 1848 din Țările Române, exprima totodată ecoul puternic pe care l-a avut în opinia publică mondială acest glorios eveniment din istoria poporului român. Citind acuzația adusă de țar poporului român — și folosită de el ca pretext pentru intervenție — că acesta „a instaurat republica și a proclamat comunismul”, Marx aducea indirect un elogiu poporului nostru, a cărui revoluție, deși purta un caracter burghezo-democratic, era considerată de reacțiunea europeană ca un simbol al „republicii, al comunismului și al tuturor inovațiilor anului 1848”²⁵.

Dintre conducătorii revoluției de la 1848, Marx amintea pe Magheru, „conducătorul trupelor neregulate valahe”, „singurul care a opus rezistență”²⁶ ocupațiilor străine în 1849. În realitate, intenția lui Magheru, după cum arăta și Marx, nu a putut fi tradusă în viață din cauza intervenției reprezentantului Angliei. Cu acest prilej, Marx s-a referit și la eroicul episod al revoluției din Țara Românească de la 13 septembrie 1848, când viteazul batalion al pompierilor din Dealul Spirii a opus o dîrză rezistență trupelor otomane. „La 13 septembrie — scria Marx — a avut loc în Dealul Spirii o luptă între armata otomană venită să ocupe Bucureștiul și o companie de pompieri. Eroiții pompieri au fost covârșiți de numărul trupelor turcești”²⁷ și lupta s-a terminat cu „baia de sînge de la București”²⁸.

În anii următori revoluției din 1848, Marx a semnalat de mai multe ori continuarea și dezvoltarea spiritului revoluționar în rîndurile poporului român. În 1854, de pildă, aruncînd „...o privire asupra Europei”, Marx vedea „simptome de revoluție”²⁹, alături de alte țări, și în Țara Românească, ca urmare a situației „...extrem de grea în care se află acest Principat”³⁰, provocată de trupele străine aflate aici.

În bogata sa publicistică din cel de-al șaselea deceniu al secolului trecut, Marx s-a ocupat pe larg de problemele războiului Crimeii. În aceste

²³ K. Marx: „Insurecția de la Madrid. — Tratatul austro-turc. — Moldova și Valahia”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 330.

²⁴ Ibid.

²⁵ Op. cit., pag. 330—331.

²⁶ Op. cit., pag. 332.

²⁷ K. Marx și F. Engels: „Gesammelte Schriften”, Stuttgart, 1917, vol. II, pag. 25. Citat după C. Mihailovici, loc. cit., pag. 1153.

²⁸ K. Marx: „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung” și revoluția de la Viena”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 484.

²⁹ K. Marx: „Zvonuri despre arestarea lui Mazzini. — Împrumutul forțat din Austria. — Spania. — Situația din Valahia”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 522.

³⁰ Op. cit., pag. 521.

lucrări, numele Principatelor dunărene apare de nenumărate ori, îndeosebi în legătură cu ocuparea lor de către trupele austriece, turcești și rusești. Marx remarca, pe bună dreptate, că diplomații Europei hotărau soarta poporului român fără să țină seama de „atitudinea pe care o are poporul moldo-valah față de Turcia și Austria“, factor „complet ignorat de opinia publică europeană, care se află în întregime sub influența diplomaților“³¹. Precizînd care era această atitudine, un an mai tîrziu, Marx își începea un articol cu citarea scrisorii unui om politic român (Dumitru Brătianu), care „...descrie suferințele îndurate de locuitorii Principatelor dunărene sub călcîiul armatei austriece de ocupație...“³².

Marx a comentat pe larg tratatul austro-turc din iunie 1854³³, subliniind că prevederile acestuia însemnau „...o încălcare flagrantă a drepturilor poporului moldo-valah“³⁴. Pentru a demonstra că prin acest tratat turcii comiteau nu numai un abuz, dar și o încălcare a drepturilor poporului român, Marx invoca tratatele încheiate în decursul secolelor între Țările Romîne și Turcia. În 1854, Marx preciza cu claritate — ceea ce în istoriografia burgheză europeană se prezenta confuz — faptul că Moldova și Valahia, spre deosebire de alte teritorii din sud-estul Europei, n-au fost niciodată sub ocupația turcească propriu-zisă. „Din aceste capitulații — scria Marx —, care continuă să fie azi în vigoare, întrucît n-au fost anulate prin nici un tratat ulterior, reiese că Principatele dunărene sînt două state suverane, sub suzeranitatea Porții, căreia îi plătesc tribut, însă cu condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii din afară, oricare ar fi ei, și totodată să nu se amestece sub nici o formă în treburile lor interne“. Marx arăta că Turcia, încheind acordul cu Austria, „și-a pierdut dreptul la suzeranitate“³⁵, ceea ce ar da motiv romînilor, invocînd tratatele existente, să se adreseze rușilor pentru ajutor.

După cum se știe, în timpul războiului Crimeii, Principatele Romîne au avut de suferit succesiv ocupația trupelor turcești, rusești și austriece. Marx a condamnat cu vehemență toate aceste cîmpiri străine, atrăgînd atenția opiniei publice europene, prin articolele sale, „...asupra drepturilor și situației poporului valah, dezmințind afirmația că diferendele diplomatice s-au produs ca urmare a încălcării acestor drepturi“³⁶. Marx avea în vedere faptul că guvernul țarist îi încuraja pe turci să încalce drepturile valahilor pentru a avea el un pretext de a interveni cu trupele sale. În această privință, Marx cita exemplul revoluției de la 1848, cînd „...o mare oaste rusească a trecut Prutul, îndreptîndu-se spre București“³⁷, sub pretextul apărării Principatelor de intervenția turcească.

³¹ K. Marx : „Insurecția de la Madrid. — Tratatul austro-turc. — Moldova și Valahia“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 326.

³² K. Marx : „Cu privire la critica poziției Austriei în războiul Crimeii“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 11, Editura politică, 1961, pag. 529.

³³ Prin acest tratat Turcia își dădea consimțămîntul ca trupele austriece să ocupe Principatele.

³⁴ K. Marx : „Insurecția de la Madrid. — Tratatul austro-turc. — Moldova și Valahia“, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 328.

³⁵ Op. cit., pag. 329.

³⁶ K. Marx : „Amănunte în legătură cu insurecția de la Madrid. — Cererile Austriei și ale Prusiei. — Un nou împrumut în Austria. — Valahia“, Op. cit., pag. 346.

³⁷ Op. cit., pag. 330.

Teza fundamentală a lucrărilor lui Marx în care se referă la istoria Țărilor Române în perioada 1848—1859 constă în aceea că nici un guvern din Europa nu a sprijinit sincer interesele poporului român, lupta acestuia pentru suveranitate, independență și progres social. Marx a dezvăluit resorturile intime ale politicii guvernului țarist, care, urmărind realizarea propriilor sale țeluri de cucerire a Constantinopolului, îi împingea pe turci afară din Țările Române, ceea ce însă în mod obiectiv, din punct de vedere istoric, *servea* intereselor poporului român. Marx a demască totodată în lucrările lui politica lui Napoleon al III-lea în problema Unirii Țărilor Române, politică idealizată de istoriografia burgheză din țara noastră. În articolul său „Problema orientală”, publicat în 1857, când chestiunea Unirii Țărilor Române constituia obiectul preocupării cabinetelor diplomatice ale Europei, Marx arăta că „...Bonaparte nutrește speranța că va pune, cu ajutorul Rusiei, un Bonaparte pe simulacrul de tron al unei Româniî improvizate cu ajutorul protocoalelor diplomatice... Poporul român — continua Marx — nu este decât un pretext și nici nu este luat în seamă”³⁸. În această privință, a poziției dușmănoase față de poporul român, adoptată pe față sau în ascuns de guvernele capitaliste, Marx nu s-a înșelat de loc.

Poporul român a impus însă el însuși rezolvarea soartei acestor teritorii, după cum se exprima Marx. Unirea Țărilor Române din 1859 a fost, după cum se știe, în primul rând rezultatul presiunii de jos a maseilor largi ale poporului, în fruntea cărora s-au aflat elemente progresiste din rândurile burgheziei și ale micii boierimi. Acestea au știut să folosească (mai bine decât în 1848) contradicțiile dintre guvernele capitaliste pentru a nu compromite cauza națională a Unirii printr-o lovitură din afară. Dar nici un guvern străin, fie el țarist, fie bonapartist, nu a sprijinit Unirea din solidaritate cu năzuințele poporului român, ci pentru că anumite interese ale propriei lor politici de expansiune i-au silit să adopte o poziție favorabilă Unirii. Tocmai aceste lucruri trebuie să le avem în vedere pentru a înțelege în mod just referirile lui Marx la anumite momente din istoria țării noastre. În cazul Unirii, Marx a apreciat însemnătatea acestui eveniment pentru destinele statului național român, afirmând că „...unitatea și independența națiunii române au fost întărite prin alegerea colonelului Cuza ca domn al Moldovei și Valahiei”³⁹. În același timp, el a relevat intrigile guvernelor capitaliste în legătură cu alegerea lui A. I. Cuza ca domnitor. În magistralul său pamflet „Herr Vogt”, Marx dezvăluie, trecând prin focul ironiei sale sarcastice, motivele reale ale „dragostei” lui Napoleon al III-lea și ale țarului pentru eliberarea națiunilor asuprite, printre care și a românilor⁴⁰. „Rusia, se înțelege, a oferit

³⁸ K. Marx : „Problema orientală”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 12, Editura politică, 1962, pag. 258.

³⁹ K. Marx : „Herr Vogt”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 14, ediția a II-a, Moscova, 1959, pag. 510.

⁴⁰ Istoricul sovietic V. N. Vinogradov, în concluziile lucrării sale „Rusia și Unirea Principatelor Române” (Moscova 1961), remarcă următoarele : „Cunoașterea în întregime a acestor materiale (e vorba de documentele arhivistice ale vremii — n. n.) confirmă concluzia lui Marx că Rusia oficială nu ardea de loc de dorința de a întări naționalitatea română” (Op. cit., pag. 302).

lui Louis Bonaparte toate onorurile acestei eliberări a României, ea primind în schimb toate avantajele”⁴¹.

În 1860, Marx, referindu-se la faptul că alegerea lui Cuza fusese aprobată atât de țar, cât și de Napoleon al III-lea, își exprima părerea că domnia lui Cuza se afla totuși sub semnul provizoratului, el ocupînd un loc „vacant”⁴², destinat, în planurile diplomației guvernelor capitaliste, unui prinț străin. Cuza, într-adevăr, a fost înlăturat în 1866 pentru a fi adus un „prinț străin” — e drept altul decît cel prevăzut în 1860 — atât de complotul monstroasei coaliții burghezo-moșierești din interior, cât și de complicitatea cu acest complot a unor guverne străine. În ce privește caracterul relațiilor sociale, după alegerea lui Cuza, Marx arăta că „...poporul român, ca și mai înainte, geme sub jugul celei mai respingătoare clăci...”⁴³, ceea ce, la data cînd scria Marx aceste rînduri (1861) era perfect adevărat. Cîțiva ani mai tîrziu, Marx, referindu-se la formele iobăgiei din Țările Romîne, aprecia că acestea au existat „înainte de reformele lui Cuza”⁴⁴, acordînd astfel importanța cuvenită reformei agrare din 1864.

După 1860, Marx, dedicîndu-se lucrărilor fundamentale de economie politică, iar după 1864 fiind absorbit și de activitatea depusă la conducerea Internațională I, a consemnat într-o măsură mai mică evenimentele internaționale la ordinea zilei. Cu toate acestea, Marx, receptiv la mișcarea republicană din martie 1871, care exprima nemulțumirile maselor orășenești împotriva formelor de exploatare introduse de prusacul Carol în România, într-o scrisoare adresată lui W. Liebknecht, îl sfătuia să urmărească „cu atenție întîmplările din Principatele dunărene”⁴⁵.

Evenimentele ulterioare din istoria poporului român s-au reflectat mult mai sporadic în opera lui Marx decît în deceniul al șaselea. Ne referim, bineînțeles, la opera sa tipărită pînă în prezent. Se știe însă că Marx a lăsat un bogat fond de lucrări în manuscris susceptibile de a cuprinde și alte referiri la istoria poporului român.

★

Încă din ultimele decenii ale secolului trecut, lucrările lui Marx și Engels au început să fie traduse, tipărite și difuzate în cercurile largi ale proletariatului din România. Socialiștii romîni care și-au asumat această nobilă sarcină de a transpune în limba romînă opere ale întemeietorilor socialismului științific au dat prioritate lucrărilor care serveau în modul cel mai direct educația de clasă a muncitorilor, adică acelor lucrări *fundamentale* ale tezaurului învățăturii marxiste. Din această cauză, decenii de-a rîndul marxismul s-a răspîndit în rîndurile proletariatului din țara noastră numai prin intermediul unor capitole din „Capitalul” și al altor cîtorva lucrări ale lui Marx și Engels. Opera acestor titani ai gîndirii ști-

⁴¹ K. Marx: „Herr Vogt”, în K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 14, ediția a II-a, Moscova, 1959, pag. 510.

⁴² Op. cit., pag. 532.

⁴³ Loc. cit., pag. 533.

⁴⁴ K. Marx: „Capitalul”, vol. 1, partea I, E.S.P.L.P. 1957, ediția a III-a, pag. 197.

⁴⁵ K. Marx: „La guerre civile en France (La Commune de Paris), Annexes”, Paris, 1946, pag. 87.

ințifice, în totalitatea ei, a fost însă mai puțin cunoscută și răspândită. Din această cauză, poziția adoptată de Marx față de problemele care frământau poporul nostru la mijlocul secolului trecut a rămas mult timp în paginile publicațiilor unde au apărut pentru prima oară sau între filele cărților editate în alte limbi⁴⁶. Este demn de menționat, totuși, că partea referitoare la poporul român din articolul publicat în aprilie 1853 în ziarul american „New York Daily Tribune“ a fost tradusă și tipărită în ziarul socialist „Lumea nouă“ din 11 iulie 1897.

Tipărirea *Operele* lui Marx și Engels în limba română este un eveniment politic și științific de cea mai mare importanță. Această tipărire, începută cu câțiva ani în urmă de către Editura politică, oferă oamenilor muncii din țara noastră posibilitatea de a cunoaște noi laturi ale uriașei activități desfășurate de marii dascăli ai proletariatului din secolul trecut. Una din acestea, referirile lui Marx la probleme ale istoriei poporului român, este de natură să ajute pe oamenii de știință din țara noastră la lămurirea procesului istoric desfășurat pe teritoriul României, la interpretarea evenimentelor în lumina materialismului istoric.

N. COPOIU

⁴⁶ O serie de referiri ale lui Marx la Țările Române au fost prezentate de C. Mihailovici în comunicarea „K. Marx despre Țările Române“, tipărită în „Studii și referate privind istoria României“, partea a II-a, Editura Academiei R.P.R., 1954.

Muncitorimea bănăţeană în anii crizei economice

Între anii 1929 şi 1933, lumea capitalistă a fost zguduită din temelii de una dintre cele mai puternice crize economice de supraproducţie. Desfăşurându-se pe fondul crizei generale a capitalismului, această criză a cunoscut o deosebită amploare, agravînd şi mai mult mizeria şi suferinţele oamenilor muncii, determinînd un avînt puternic al luptei clasei muncitoare.

În ţara noastră, criza economică a luat forme ascutite din cauza stărilor de înapoiere economică şi de dependenţă a Romîniei faţă de imperialismii străini. Împietirea crizei din industrie cu criza din agricultură a făcut ca efectele ei să fie deosebit de dezastruoase.

Ca urmare a crizei, producţia unor ramuri industriale ale Romîniei a scăzut în mod catastrofal. Producţia minelor, de pildă, s-a redus între 1929 şi 1933 la jumătate, coborînd sub nivelul anului 1919. O serie de mari uzine, în diferite ramuri ale industriei, au fost închise sau şi-au restrîns în mare măsură producţia. Aşa, de pildă, în iunie 1929, reducîndu-şi pe scară mare activitatea, Uzinele şi Domeniile Reşiţa (U.D.R.) au concediat un număr de 2 000 de muncitori ¹.

Reduceri substanţiale ale producţiei sau chiar închiderea uzinelor s-au produs şi în celelalte centre ale Banatului. Fabrica de încălţăminte „Turul” din Timişoara şi-a închis porţile pe timp de 6 săptămîni, aruncînd în stradă, în ziua de 8 iunie 1929, pe toţi cei 550 de muncitori ai săi ². Tot în luna iunie 1929, la Fabrica de încălţăminte „Defra” din Timişoara au fost concediaţi 126 de muncitori ³. În luna ianuarie 1932, Uzina de va-goane „Astra” din Arad a concediat pe toţi salariaţii săi, încetîndu-şi activitatea pentru mai multe luni ⁴. Au fost, de asemenea, închise în februarie 1932 minele de cărbuni de la Secu şi cele de minereu de fier din Ocna de Fier ⁵.

¹ „Arbeiter Zeitung” din 15 iunie 1929.

² Loc. cit. din 23 mai şi 8 iunie 1929.

³ Loc. cit. din 18 iunie 1929.

⁴ „Volkswille” din 5 aprilie şi 18 mai 1932.

⁵ Loc. cit. din 17 februarie 1932.

La Timișoara, după date oficiale incomplete, în perioada 1 decembrie 1931—15 mai 1932 au fost 4 059 de șomeri, majoritatea lor provenind din ramurile : alimentară, îmbrăcăminte, pielărie, lemn, construcții etc.⁶.

Căutînd să arunce toate greutățile crizei pe spinarea muncitorilor, burghezia a aplicat reduceri masive de salariu, ridicînd totodată impozitele directe și indirecte. Astfel, la Fabrica „Turul” din Timișoara, direcția a impus la unele secții, la începutul anului 1929, o reducere de salariu de 30—35%⁷. La C.F.R., în luna mai 1929 s-au redus salariile lucrătorilor cu 10%⁸. O serie de reduceri succesive ale salariilor s-au făcut la fabricile de cărămizi și țigle „Muschong” și „Partos” din Lugoj și în alte întreprinderi⁹. Este important de subliniat că salariile muncitorilor, și așa mizere, nu erau plătite cu lunile. De pildă, în martie 1932, minerii din Vulcan nu primiseră încă salariile pe luna noiembrie a anului trecut¹⁰. La U.D.R., în februarie 1932, direcția datora muncitorilor salariile pe 4 luni în urmă.¹¹ Salariile de mizerie mai erau ciuntite prin sistemul amenzilor. Pentru o întârziere de 5 minute, de pildă, la minele din Anina se aplica o amendă de 32 de lei, ceea ce corespundea cu aproximativ 50% din cîștigul pe o zi al unui miner¹².

Deosebit de grea era situația salariaților de stat, și în special a cadrelor didactice, care luni de zile nu primeau salariile¹³. Într-o situație cu totul precară se aflau, de asemenea, pensionarii. În iulie 1932, de pildă, pensionarii din Reșița, Anina, Dognecea și Moldova Nouă nu primiseră încă nici un ban din pensiile cuvenite pe acest an¹⁴.

Profitînd de existența numărului mare de șomeri, capitaliștii intensificau exploatarea muncitorilor, recurgînd la cele mai variate metode. Una dintre acestea era prelungirea zilei de muncă. Astfel, la distileria de lemn de lîngă Reșița se lucrau 12 ore zilnic¹⁵. La Fabrica „Atlanta” din Timișoara, muncitoarele lucrau 16 ore pe zi¹⁶, la fabricile de cărămizi „Muschong” și „Partos” din Lugoj, ziua de muncă s-a urcat în 1929 de la 11 la 13 ore¹⁷.

În repetate rînduri s-au ridicat în acești ani prețurile pîinii, cîrnii, slăninii, unturii, zahărului și ale altor articole alimentare¹⁸, fapt ce s-a repercutat cu putere asupra nivelului de trai al celor ce muncesc.

★

⁶ Loc. cit. din 17 iunie 1932.

⁷ „Arbeiter Zeitung” din 27 ianuarie 1929.

⁸ Loc. cit. din 24 mai 1929.

⁹ Loc. cit. din 2 iunie 1929.

¹⁰ „Volkswille” din 18 martie 1932.

¹¹ Loc. cit. din 28 februarie și 5 aprilie 1932.

¹² „6 Orai ujsag” din 22 octombrie 1932.

¹³ „Volkswille” din 21 aprilie 1932.

¹⁴ Loc. cit. din 3 iunie 1932.

¹⁵ „Arbeiter Zeitung” din 1 ianuarie 1929.

¹⁶ Loc. cit. din 27 februarie 1929.

¹⁷ Loc. cit. din 2 iunie 1929.

¹⁸ Loc. cit. din 2 februarie, 4 și 22 iunie 1929 ; vezi și „Volkswille” din 21 ianuarie, 25 martie și 28 mai 1932.

Creșterea mizeriei maselor largi populare a avut drept urmare o ascuțire a tuturor contradicțiilor sociale, și în special a contradicției dintre proletariat și burghezie. Este important de subliniat faptul că, în fața acestei situații, burghezia a căutat pe de o parte să reprime prin orice mijloace mișcarea muncitorească, iar pe de altă parte să încurajeze desfășurarea activității organizațiilor fasciste.

Demagogia deșănțată și acțiunile huliganilor fasciști au stîrnit indignarea și dezaprobarea maselor populare. În pofida măsurilor de teroare exercitată asupra lor, masele din Banat au luat poziție în diverse ocazii față de acțiunile elementelor fasciste huliganice. O asemenea acțiune a avut loc în comuna Cheriu din județul Arad, unde populația satului a aplicat o bătaie meritată unei bande fasciste teroriste care se intitula „Echipa morții”¹⁹. De o primire la fel de ostilă au avut parte huliganii fasciști conduși de G. Cuza (fiul faimosului șef fascist A.C. Cuza) și la Reșița²⁰.

În ciuda încercărilor claselor exploatatoare de a abate muncitorimea de la lupta sa revoluționară, în pofida măsurilor represive, procesul de radicalizare a maselor s-a accelerat. Deși aflat în adîncă ilegalitate și supus unei prigoane neîncetate, Partidul Comunist din România a știut să-și mențină legătura cu masele, să se ocupe sistematic de educarea lor revoluționară, folosind în acest scop variate mijloace.

Un mijloc important de a face cunoscut în rîndurile poporului linia politică a partidului l-a constituit răspîndirea manifestelor P.C.R. În Banat manifestele au fost elaborate și răspîndite în mod sistematic²¹. Un ajutor de preț al partidului în răspîndirea lor l-au constituit uteciștii²². După cum rezultă, de pildă, dintr-un raport al siguranței din Timișoara datat 16 august 1932, organizația U.T.C. din localitate a răspîndit manifeste la Fabrica de lanțuri, la „Industria linii” și în suburbiile muncitorești: colonia Kardoș, Crișan, Fratelia etc. Un rol deosebit de important în educarea politică a maselor largi, în mobilizarea lor la acțiune l-au avut ziarele editate sub îndrumarea P.C.R. Un mare număr de publicații ale P.C.R. și ale organizațiilor de masă aflate sub îndrumarea sa au apărut și în Banat*. Datorită atitudinii lor ferme și intransigente în apărarea intereselor celor ce muncesc, datorită combativității manifestate față de patroni și autoritățile burghezo-moșierești, aceste publicații au cîștigat încrederea și sprijinul maselor largi, pe de o parte, și ura înverșunată a organelor de stat, pe de altă parte.

Vasta muncă politică și ideologică a partidului a avut ca urmare creșterea conștiinței muncitorilor, fapt care s-a reflectat în numeroase acțiuni cu caracter politic. Una dintre importante acțiuni politice ale

¹⁹ „Scînteia” din 1 august 1933.

²⁰ „Buletinul de acțiune împotriva fascismului” din 23 octombrie 1933.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 2 873, filele 7 și 8; dosarul nr. 2 865, filele 17—27; vezi și „Vestul” din 9 și 13 noiembrie 1930.

²² „Volkswille” din 19 februarie 1932.

* Între anii 1929 și 1933 au apărut în Banat două publicații editate de P.C.R., patru publicații editate de U.T.C., două de „Ajutorul roșu”, patru de Sindicatele unitare și una de Blocul muncitoresc-tărănesc.

muncitorimii a fost organizarea de către Sindicatele unitare, sub îndrumarea P.C.R., a unor greve demonstrative de protest la Timișoara, Arad și în alte centre împotriva condamnării la 8 ani de temniță a militantului comunist Al. Dobrogeanu-Gherea²³. Aceste greve organizate în Banat au făcut parte integrantă dintr-o largă acțiune de protest care a avut loc în întreaga țară împotriva condamnării mai sus amintite.

În mobilizarea maselor la luptă, o mare însemnătate au avut sindicatele, cele mai largi organizații de masă ale muncitorilor. Un rol important în lupta pentru făurirea unității sindicale l-a avut Congresul Sindicatelor unitare de la Timișoara ținut în zilele de 2—5 aprilie 1929 în sala fabricii de bere²⁴. Congresul a pus în fața Sindicatelor unitare sarcina luptei împotriva încercărilor claselor exploatatoare de a ieși din criză pe umerii maselor muncitoare, a chemat sindicatele să lupte pentru refacerea unității sindicale, pe baza recunoașterii principiului luptei de clasă și a solidarității internaționale a proletariatului²⁵.

Căutînd să împiedice înlăptuirea hotărîrilor congresului, guvernul burghezo-moșieresc a organizat o provocare criminală împotriva congresiștilor. Folosind ca pretext înmormîntarea eroului clasei muncitoare Ioan Fonagy, guvernul a trimis armata și poliția împotriva participanților la congres. Au urmat dizolvarea Sindicatelor unitare, interzicerea presei sindicale de stînga, sigilarea sediilor Sindicatelor unitare și arestarea a sute de muncitori. Numai la Timișoara au fost arestate, în ziua de 7 aprilie 1929, 250 de persoane, dintre care numeroase femei și chiar copii²⁶. Ulterior, autoritățile au fost nevoite să elibereze o mare parte dintre arestați, rămînînd mai departe sub stare de arest un număr de 59 de persoane²⁷. Cu toate că arestații au fost maltratați în mod barbar, tăria morală a comuniștilor și muncitorilor înaintați n-a putut fi înfrîntă. Poziția fermă a celor închiși, precum și larga solidarizare a maselor din afară cu ei au determinat, în cele din urmă, eliberarea majorității lor²⁸.

Dizolvarea Sindicatelor unitare decretată de guvernul național-tărănesc, teroarea dezlănțuită împotriva activiștilor și membrilor acestora n-au putut însă opri Sindicatele unitare să-și continue activitatea de organizare a luptei celor ce muncesc.

Ascuțirea luptei dintre muncitori și patroni s-a manifestat în această perioadă în primul rînd prin numărul mare de conflicte de muncă ce au avut loc în toate centrele industriale în anii crizei economice din 1929—1933. Deja primele luni ale anului 1929 sînt marcate prin nume-

²³ „Apărătorul proletar“ (organ lunar al C.C. de ajutorare a Sindicatelor unitare) din martie 1929; vezi și „Arbeiter Zeitung“ din 27 februarie 1929.

²⁴ „Arbeiter Zeitung“ din 3 aprilie 1929.

²⁵ O tratare mai amănunțită a lucrărilor Congresului Sindicatelor unitare de la Timișoara se găsește în lucrarea lui N. G. Munteanu: „Congresul Sindicatelor unitare din 1929, moment important în istoria mișcării sindicale revoluționare din țara noastră“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 3/1959, pag. 100—126.

²⁶ „Arbeiter Zeitung“ din 9 aprilie 1929.

²⁷ Loc. cit. din 10 aprilie 1929.

²⁸ Loc. cit. din 23, 26, 28 și 30 aprilie și 7 mai 1929.

roase conflicte de muncă ivite în urma refuzului hotărît al muncitorilor de a accepta încercările capitaliştilor privind reducerea salariilor. În aprilie 1929, 4 000 de muncitori de la Steierdorf-Anina au refuzat să accepte măsurile patronilor de reducere a salariilor şi a plăţii în acord de la 5% la 3% ²⁹. În mai a început un conflict de muncă la Fabrica de încălţăminte „Turul” din Timişoara ³⁰. În iunie 1929 a izbucnit un conflict de muncă la Fabrica de mobile „Mundus” din Caransebeş ³¹. În aceeaşi lună a avut loc un conflict de muncă la Fabrica de pălării din Timişoara ³².

Deseori conflictele de muncă s-au transformat în greve care constituiau forme superioare de luptă ale muncitorilor din întreprinderi. Amploarea luptei greviste creştea paralel cu agravarea crizei, resimţindu-se din ce în ce mai mult rezultatele muncii politice desfăşurate de comunişti. Printre grevele importante desfăşurate în Banat în anii crizei economice, trebuie amintită, în primul rând, greva metalurgiştilor de la „Astra”-Arad, grevă care a durat 8 săptămîni şi care, după cum apreciază, în iulie 1929, Comitetul Executiv al Internaţionalei Comuniste într-o scrisoare către membrii P.C.R., a constituit, împreună cu alte manifestări, o dovadă a accelerării procesului de radicalizare a maseilor muncitoreşti ³³.

O manifestare a luptei hotărîte a muncitorilor a fost şi greva de la Fabrica de ciorapi „Standard” care a durat o lună de zile şi s-a terminat cu victoria muncitorilor, patronii fiind nevoiţi să renunţe aproape în întregime la masiva reducere de salariu pe care au proiectat-o ³⁴. Greva muncitorilor de la „Standard” a prilejuit o puternică manifestare a solidarităţii proletare. Muncitorii timişoreni din diferite ramuri de producţie: metalurgişti, textilişti, tipografi au dat sprijin material şi moral muncitoarelor de la „Standard” ³⁵. Greve însemnate au avut loc, de asemenea, la Fabrica „Uniunea romîno-italiană” ³⁶, Fabrica de încălţăminte „Turul” ³⁷, Fabrica de pălării ³⁸ din Timişoara etc.

În condiţiile avîntului puternic al mişcării muncitoreşti, cînd partidul trebuia să fie cît mai unit, rolul conducător al partidului a fost slăbit prin provocarea unei criminale lupte fracţioniste fără de principii de către unele elemente provocatoare, aventuriste ce se strecuraseră în conducerea sa, grupate în două fracţiuni: Pauker — Luximin şi Barbu.

Această luptă fracţionistă a paralizat partidul, l-a dus la un pas de lichidare, împiedicîndu-l să joace rolul de conducător politic şi orga-

²⁹ Loc. cit. din 16 aprilie 1929.

³⁰ Loc. cit. din 30 mai 1929.

³¹ Loc. cit. din 1 iunie 1929.

³² Loc. cit. din 25 iunie 1929.

³³ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 35.

³⁴ „Arbeiter Zeitung” din 14 aprilie şi 12 mai 1929.

³⁵ Loc. cit. din 7 iulie 1929.

³⁶ Loc. cit. din 23 iunie 1929.

³⁷ „Muncitorul din îmbrăcăminte şi pielărie” (Cluj) din 15 august 1929 şi „Arbeiter Zeitung” din 9, 22, 25 şi 26 iunie 1929.

³⁸ „Arbeiter Zeitung” din 2 iulie 1929.

nizatoric al luptei împotriva încercărilor claselor exploatatoare de a ieși din criză pe spinarea celor ce muncesc. În lupta fracționistă a fost antrenată și Regionala P.C.R. din Ardeal, care cuprindea în acea vreme și Banatul³⁹. Conducerea U.T.C., care fusese antrenată în lupta fracționistă de partea grupării luxiministe, a trimis o circulară către organizațiile din Ardeal în care le-a cerut să rupă orice legături cu secretarul regionalei P.C.R.⁴⁰. În aceste condiții a avut loc descompunerea organizațiilor U.T.C. din Arad și Timișoara⁴¹. Tot ca urmare a fracționismului manifestat în partid a avut loc și dizolvarea organizației P.C.R. din Timișoara⁴².

Luarea unor asemenea măsuri a îngreunat întărirea organizatorică, politică a partidului și desfășurarea unei largi munci de masă. Această situație a ușurat activitatea scizionistă a unor elemente oportuniste și în cadrul Sindicatelor unitare. Astfel, o serie de elemente oportuniste din Timișoara au pornit o campanie împotriva hotărârilor juste ale Congresului Sindicatelor unitare din aprilie 1929, urmărind prin activitatea lor trădătoare să ducă la frinarea luptei muncitorilor, la împiedicarea organizării unei greve demonstrative de protest împotriva procesului intentat conducătorilor Sindicatelor unitare⁴³.

În timp ce comuniștii luptau pentru realizarea unei largi unități muncitorești, pentru cucerirea dreptului de existență deschisă a sindicatelor revoluționare, unele elemente oportuniste, în frunte cu Müller Koloman, susținând teoria menținerii „cu orice preț” a legalității sindicatelor, au spart unitatea Sindicatelor unitare, organizând așa-zisele sindicate „independente”. În numărul din 18 decembrie 1929 al publicației „Szakszervezeti ertesítő”, Müller și adepții săi au publicat o scrisoare circulară a Consiliului sindical din Banat (a cărui conducere a fost acaparată de ei) în care chemau muncitorii să intre în așa-zisele sindicate „independente”.

Activitatea scizionistă a mülleriștilor a fost demascată sistematic de Sindicatele unitare prin organul lor central de presă, „Viața muncitoare”⁴⁴. Ajutate de Consiliul general al Sindicatelor unitare, sindicatele din Timișoara au adoptat o rezoluție într-o ședință comună a tuturor Sindicatelor unitare, în decembrie 1929, în care s-a condamnat politica oportunistă a lui Müller. Împotriva acestei rezoluții au votat numai Müller și alți 4 birocrați sindicali⁴⁵.

Internaționala Sindicală Roșie a condamnat, de asemenea, activitatea oportunistă a grupării conduse de Müller⁴⁶. Congresul al V-lea al

³⁹ „Buletinul C.C. al P.C.R.” din 6 și 15 iunie 1931.

⁴⁰ „Buletinul C.C. al U.T.C.R.” din decembrie 1930.

⁴¹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, vol. III, pag. 390.

⁴² Loc. cit., pag. 81—82.

⁴³ „Viața muncitoare” din 30 iunie 1929.

⁴⁴ Loc. cit. din 18 și 20 octombrie, din 24 noiembrie 1929 și 16 februarie 1930.

⁴⁵ „Kommunisteskiei Internațional”, despre România, volumul II, nr. 26/1930, pag. 4.

⁴⁶ „Kampfbeschlüsse des V. Kongresses der Roten Gewerkschafts-Internationale” („Hotărârile de luptă ale Congresului al V-lea al Internaționalei Sindicale Roșii”), 1930, pag. 24.

Internaționalăi Sindicale Roșii a caracterizat mülเลอร์ismul ca un curent oportunist de dreapta ⁴⁷.

Ocupându-se de poziția mülเลอร์iștilor cu privire la menținerea „cu orice preț” a legalității sindicatelor, Congresul al V-lea al P.C.R. a apreciat că aceasta „...nu înseamnă altceva decât dezarmarea proletariatului, supunerea sa organizațiilor burgheziei și transformarea sindicatelor din organe ale luptei de clasă în organe de sabotare și înăbușire a acestei lupte” ⁴⁸.

Ca urmare a activității scizioniste a mülเลอร์iștilor, unele sindicate din Timișoara și Arad s-au alăturat așa-ziselor sindicate „independente”, ceea ce a dus la fărimțarea forțelor organizate ale clasei muncitoare ⁴⁹. Sindicatele „independente”, care în 1930 iau numele de sindicate de „uzină și industrie”, căutau să frîneze lupta de clasă a muncitorilor. Așa, de pildă, cu prilejul grevei lucrătorilor textiliști din Timișoara din noiembrie 1930, mülเลอร์iștii au activat împotriva lărgirii grevei, împotriva organizării pichetelor de grevă, au sabotat alegerile comitetului de grevă, iar apoi au sabotat și activitatea lui; ei au îndemnat chiar în mod fățiș pe muncitori să accepte scăderea salariului ⁵⁰.

În afară de activitatea scizionistă a mülเลอร์iștilor, o influență nefastă asupra mișcării sindicale a avut-o social-democrația de dreapta. O parte a muncitorilor era organizată în sindicatele care se găseau sub conducerea social-democrației de dreapta — sindicatele amsterdamiste. Aceștia au imprimat organizațiilor sindicale o linie oportunistă, căutînd să le îndepărteze de la lupta hotărîtă împotriva burgheziei.

În politica lor trădătoare, social-democrații de dreapta au mers pînă la denunțarea directă la poliție a activității Sindicatelor unitare, care intraseră în semilegalitate. Astfel, ei au denunțat poliției o întrunire a muncitorilor de la Fabrica de chibrituri din Timișoara, întrunire convocată în vederea organizării muncitorilor în Sindicatele unitare. Cu acest prilej, poliția a arestat 50 de muncitori ⁵¹.

Acțiunile trădătorilor au lovit în mișcarea muncitorească, dar n-au putut s-o stăvilească. În martie 1930 a avut loc o grevă la Fabrica de încălțăminte „Turul” din Timișoara ⁵². Printre grevele mai importante, mai amintim greva de la 2 iunie 1930 a celor 700 de muncitori de la Uzinele Reșița ⁵³ și greva muncitorilor de la Fabrica de panglici „Nagy” din Timișoara începută la 28 iunie 1930 ⁵⁴. Acțiuni combative au organizat, sub conducerea comuniștilor, și muncitorii șomeri. În anii crizei s-au desfășurat o serie de mari demonstrații ale șomerilor la Timișoara și Arad, dintre care unele au dus la ciocniri violente cu poliția ⁵⁵.

⁴⁷ „Buletinul C.C. al P.C.R.” din iulie 1931.

⁴⁸ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 328—329.

⁴⁹ „Szakszervezeti ertesito” din 18 decembrie 1929.

⁵⁰ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 328.

⁵¹ „Szakszervezeti ertesito” din 18 decembrie 1929.

⁵² „Arbeiter Zeitung” din 21 ianuarie 1930.

⁵³ „Valoszasi ujsag” din 30 martie 1930.

⁵⁴ „Dolgozok lapja” din 6 iulie 1930.

⁵⁵ Loc. cit. din 14 august 1930.

Lupta hotărâtă a muncitorimii a exercitat o influență importantă și asupra altor pături de oameni ai muncii lovite de criza economică. Manifestări de nemulțumire și creșterea combativității se constată și în rîndurile țăranilor muncitori. După cum relatează ziarul „Arbeiter Zeitung“ din 11 aprilie 1930, la Cenei a avut loc o adunare a țăranilor săraci și a argaților pentru a obține de la chiaburi îmbunătățirea condițiilor de muncă. Chiaburii speriați au chemat jandarmeria, care a arestat 24 de țărani ⁵⁶. De asemenea, în comuna Leasa din județul Arad a avut loc o revoltă a țăranilor împotriva redistribuirii nedrepte a pășunilor. După cum nota ziarul burghez reacționar „Vestul“, revolta a putut cu greu fi stăvilită ⁵⁷.

O importanță deosebită pentru conducerea întregii mișcări muncitorești au avut-o refacerea unității partidului și lichidarea luptelor fracționiste. Abia după lichidarea luptelor fracționiste și refacerea rîndurilor lui, partidul a putut trece la organizarea luptei pentru interesele economice și politice ale celor ce muncesc, pentru apărarea libertăților democratice, împotriva fascismului și pregătirilor de război.

Spectrul amenințător al războiului ce se contura tot mai mult în anii crizei economice a pus în fața clasei muncitoare sarcina de răspundere a luptei împotriva pregătirilor agresive ale imperialiștilor îndreptate împotriva Uniunii Sovietice. În toată țara, partidul comunist s-a situat în fruntea luptei antirăzboinice a maselor populare. Și în Banat oamenii muncii au desfășurat o vie activitate de demascare a pregătirilor de război ale burgheziei. La 1 august 1930, Ziua internațională de luptă împotriva războiului, peste 3 500 de muncitori de la Uzinele „Astra“-Arad, înfruntînd cu curaj poliția, care ocupase uzina, au încetat lucrul, cerînd patronilor eliberarea a 7 muncitori arestați, deschiderea sălii de întrunire etc. Cu acest prilej, muncitorii și-au exprimat protestul împotriva intenselor pregătiri de război ale burgheziei și moșierimii. După 4 ore de grevă, autoritățile și patronii au fost siliți să satisfacă cererile muncitorilor, eliberîndu-le tovarășii închiși și redîndu-le localul de întrunire ⁵⁸.

O acțiune de mare amploare, care s-a desfășurat sub conducerea P.C.R., a fost greva lucrătorilor de la „Industria linii“ din Timișoara, izbucnită la 13 noiembrie 1930, datorită faptului că direcția a încercat să reducă salariile cu 20% ⁵⁹. Încercînd să înăbușe greva, autoritățile au arestat pe unul dintre conducătorii ei principali și au închis localul sindicatului muncitoresc ⁶⁰. O manifestație a greviștilor a fost împrăștiată de poliție ⁶¹. Muncitorii au continuat greva și lupta s-a terminat cu un compromis, muncitorii obținînd o satisfacere parțială a revendicărilor lor.

În decembrie 1930 a izbucnit greva a 1 600 de muncitori de la Uzinele textile din Arad. Grevă a durat peste 6 săptămîni și s-a bucurat de sprijinul muncitorilor din alte centre. Comitetul regional din Transil-

⁵⁶ „Arbeiter Zeitung“ din 11 aprilie 1930.

⁵⁷ „Vestul“ din 24 noiembrie 1930.

⁵⁸ „Dolgozok lapja“ din 23 august 1930.

⁵⁹ „Vestul“ din 14 noiembrie 1930.

⁶⁰ Loc. cit. din 21 noiembrie 1930.

⁶¹ Loc. cit. din 22 noiembrie 1930.

vania al P.C.R. a chemat printr-un manifest special muncitorii să sprijine pe greviștii din Arad⁶².

De remarcat este faptul că, apreciind luptele muncitorilor conduse de organizațiile de partid din Timișoara și Arad, Congresul al V-lea al P.C.R. a arătat că „...partidul a reușit să atingă unele succese în organizarea și conducerea luptei economice a clasei muncitoare...” în „...Timișoara, Arad, București, C.F.R. și Bucovina...”, întărindu-și influența asupra maselor proletare⁶³.

Importante manifestări ale muncitorilor au avut loc, de asemenea, la Fabrica „Fadepa” din Timișoara (ianuarie 1931)⁶⁴, la țesătoria „Banatul” — Timișoara (februarie—martie 1931)⁶⁵, la Uzinele „Romitext” din Timișoara (februarie—martie 1931)⁶⁶ etc. În același an a avut loc o grevă a metalurgiștilor de la Reșița⁶⁷.

Un rol de seamă în evoluția mișcării revoluționare din România l-a avut Congresul al V-lea al P.C.R. Documentele Congresului al V-lea al P.C.R. au fost răspândite și în cadrul organizațiilor de partid din Banat, fiind traduse și în limba maghiară⁶⁸. Prelucrarea și aplicarea hotărârilor Congresului al V-lea al P.C.R. au dus la întărirea rolului conducător al partidului, au întărit capacitatea sa de mobilizare și organizare a maselor. Rolul conducător al partidului s-a văzut clar cu prilejul grevelor muncitorilor de la „Industria lînii”, de la Fabrica de lanțuri din Timișoara, precum și în alte lupte ale muncitorimii din Banat⁶⁹.

În focul luptelor muncitorești a crescut și s-a întărit influența P.C.R. O reflectare a acestui fapt au constituit-o succesele obținute de Blocul muncitoresc-țărănesc în alegerile parlamentare din 1931. Astfel, la Arad, centru industrial important, B.M.Ț. a obținut 5 786 de voturi, iar în județul Timiș-Torontal, județ cu o dezvoltată industrie, 10 487 de voturi. În condițiile cruntei terori în care s-au desfășurat alegerile și ale practicării pe scară largă a furtului de urne, un asemenea rezultat poate fi considerat un succes, cu atât mai mult cu cât numărul de voturi obținut de Blocul muncitoresc-țărănesc a fost superior celor obținute de multe partide burgheze⁷⁰.

În 1932 se intensifică lupta muncitorilor, crește numărul conflictelor de muncă și al grevelor, ele cuprinzând principalele ramuri și întreprinderi din regiune. Astfel, o serie de conflicte de muncă s-au ivit la Uzinele metalurgice și Domeniile Reșița⁷¹, minele din Anina⁷², „Industria lînii”⁷³, Fabrica de zahăr⁷⁴, Fabrica de bere din Timișoara⁷⁵.

⁶² „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 133—134 și „Dolgozok lapja” din 12, 14 și 25 decembrie 1930.

⁶³ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 300.

⁶⁴ „Dolgozok lapja” din 12 ianuarie 1931.

⁶⁵ Loc. cit. din 22 februarie și 8 martie 1931.

⁶⁶ Loc. cit. din 22 martie 1931.

⁶⁷ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 269.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10. dosarul nr. 2 813, fila 190.

⁶⁹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 328, 486.

⁷⁰ „Kommunisteskkii Internațional”, despre România, vol. II, nr. 16/1931, pag. 14.

⁷¹ „Volkswille” din 9 ianuarie și 7 februarie 1932.

⁷² Loc. cit. din 4 februarie și 27 iunie 1932.

⁷³ Loc. cit. din 15, 28 și 29 ianuarie și 14 februarie 1932.

⁷⁴ „6 Orai ujsag” din 22 octombrie 1932.

⁷⁵ Loc. cit. din 7 decembrie 1932.

În multe cazuri, conflictele de muncă se transformau în greve. Astfel, dintre numeroasele conflicte de muncă care au avut loc în această perioadă la „Industria linii“, cele din noiembrie 1930⁷⁶, ianuarie 1932⁷⁷ și decembrie 1932⁷⁸ s-au transformat în greve.

Mai multe greve s-au desfășurat la Uzinele și Domeniile Reșița în anii 1931—1932⁷⁹. La 11 ianuarie 1932 a izbucnit o grevă la Fabrica de lanțuri din Timișoara, datorită intenției direcției de a reduce salariile muncitorilor cu 10%. În urma grevei, direcția a fost silită să renunțe la reducerea de salarii proiectată⁸⁰. La sfârșitul lunii ianuarie, direcția a încercat din nou să reducă salariile, la care muncitorii au răspuns prin declanșarea unei noi greve care a început la 1 februarie 1932 și a durat mai multe săptămâni, terminându-se cu succes⁸¹.

Luptele greviste au continuat cu aceeași amploare în tot anul 1932. La 11 aprilie a avut loc la Reșița o grevă de protest a muncitorilor metalurgiști împotriva tăgădnării cu lunile a plății salariilor. Ca urmare a acestei greve, muncitorii au obținut satisfacerea revendicărilor lor⁸². În aceeași lună au declarat grevă și muncitoarele de la Fabrica „Standard“ din Timișoara⁸³. În ziua de 17 septembrie 1932, un număr de 1 400 de muncitori de la Anina au intrat în grevă, exprimându-și protestul împotriva hotărârii direcției U.D.R. de a reduce salariile cu 30% și împotriva faptului că se lucra numai 3—4 zile pe săptămână⁸⁴. O grevă combativă a fost și cea a celor 1 600 de muncitori de la „Industria linii“ din Timișoara care a avut loc în decembrie 1932⁸⁵.

Creșterea nivelului politic al maselor muncitoare s-a manifestat și prin întărirea mișcării antirăzboinice. Astfel, răspunzând chemării P.C.R., muncitorii de la Fabrica de vagoane „Astra“-Arad au organizat o întrunire antirăzboinică în luna aprilie 1932⁸⁶. La 28 august 1932 a avut loc și la Timișoara o întrunire antirăzboinică a 200 de studenți, întrunirea fiind împrăștiată de forțe polițienestre, care au arestat 3 studenți⁸⁷.

În ultimele zile ale lunii august 1932 au fost create comitete locale antirăzboinice într-o serie de orașe mari din țară, printre care și la Timișoara; în ziua de 28 august 1932 s-a constituit Liga contra războiului — secția Banat. Adunarea de constituire a prilejuit o puternică manifestație antirăzboinică, la care au participat peste 400 de muncitori și intelectuali. Cu acest prilej a fost ales un comitet format din

⁷⁶ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 328.

⁷⁷ „Volkswille“ din 23 ianuarie 1932.

⁷⁸ „6 Orai ujsag“ din 20 și 23 decembrie 1932.

⁷⁹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, vol. III, E.S.P.L.P. 1956, pag. 269, 434, 443, 486, 527, 528.

⁸⁰ „Volkswille“ din 12 și 13 ianuarie 1932.

⁸¹ Loc. cit. din 13 ianuarie, 2 și 14 februarie 1932.

⁸² Loc. cit. din 14 aprilie 1932.

⁸³ Loc. cit. din 17 aprilie 1932.

⁸⁴ „6 Orai ujsag“ din 19 și 23 septembrie 1932.

⁸⁵ Loc. cit. din 20 și 23 decembrie 1932.

⁸⁶ P. Constantinescu-Iași: „Organizații de masă legale conduse de P.C.R. în anii 1932—1938“, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 11.

⁸⁷ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 5—6/1958, pag. 63.

reprezentanți ai muncitorimii timișorene, profesori ai Școlii politehnice, scriitori, ziariști și alți intelectuali⁸⁸. În ziua de 18 septembrie 1932, secția din Timișoara a Ligii antirăzboinice a organizat o adunare de protest a mai multor sute de femei în sala fabricii de bere. Poliția a intervenit și de această dată, încercînd să împrăștie adunarea. După ce au fost arestate 5 femei și un tînăr muncitor, sutele de persoane prezente la întrunire au protestat vehement, cerînd eliberarea celor arestați⁸⁹.

Poziția antirăzboinică a oamenilor muncii bănățeni și-a găsit expresia și în adeziunea trimisă la publicația „Buletinul Comitetului de acțiune împotriva războiului” de un grup de muncitori și meseriași din Timișoara, care declarau că, fiind pe deplin conștienți de pericolul războiului imperialist pregătit de burghezia romînă, se angajează să-și aducă contribuția la mișcarea antirăzboinică. Adeziunea purta semnătura a peste 60 de muncitori și meseriași romîni, maghiari, evrei, sîrbi, germani⁹⁰.

În momente în care în rîndul maselor din întreaga țară aveau loc puternice frămîntări, la 18 septembrie 1932, la Timișoara, s-a desfășurat ședința plenară a Comitetului Central de acțiune al lucrătorilor și salariaților C.F.R., la care au fost reprezentați și feroviarii timișoreni⁹¹. Plenara a marcat o etapă importantă în pregătirea de către P.C.R. a maselor în vederea marilor bătălii revoluționare ce au urmat.

Puternicele frămîntări muncitorești din anii crizei economice au culminat cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. După cum a apreciat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej : „Prin înaltul lor nivel de organizare, prin amplexarea și spiritul lor revoluționar, aceste lupte au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești”⁹².

La fel ca și în alte regiuni ale țării, și în centrele muncitorești din Banat, eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor au avut un puternic răsunet. Frămîntările maselor muncitoare din Banat s-au intensificat în special după aplicarea stării de asediu, cînd feroviarii și textiliștii din Timișoara și Arad, minerii din Anina, metalurgiștii din Reșița, celelalte categorii de oameni ai muncii s-au ridicat cu și mai multă hotărîre la luptă.

La fel ca și în alte centre, la Arad, la 9 februarie, organizația locală P.C.R. a convocat o consfătuire a activului de partid cu conducerea

⁸⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 811, fila 50 ; vezi și „Buletinul Comitetului de acțiune împotriva războiului” din 28 septembrie 1932.

⁸⁹ „6 Orai ujsag” din 20 septembrie 1932.

⁹⁰ Titu Georgescu : „P.C.R., conducător al mișcării antirăzboinice din România. Comitetul antirăzboinic 1932—1933”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 5—6/1958, pag. 64.

⁹¹ „Instrucțiunile Consiliului general al sindicatelor revoluționare” din 29 februarie 1933, pag. 12 (în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota Db XVI-2).

⁹² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 435.

organizației „Ajutorului roșu“, la care a participat și un delegat din partea C.C. al P.C.R. În această consfătuire au fost luate măsuri organizatorice privind înlocuirea operativă a activiștilor din conducerea organizațiilor revoluționare din oraș, în cazul unor căderi, cu alți tovarăși, s-au stabilit mijloacele de sprijinire morală și materială a familiilor celor care ar fi căzut pradă valului de represii⁹³. Dezbaterile acestei probleme avea la bază faptul că în Banat, la fel ca în întreaga țară, autoritățile trecuseră la arestarea activiștilor de partid și a altor elemente revoluționare. Astfel, la Anina fuseseră arestați mai mulți tovarăși în zilele de 6—7 februarie⁹⁴, iar la Timișoara a fost arestat, la 8 februarie, întreg comitetul secției locale a „Ajutorului roșu“⁹⁵. În pofida arestărilor efectuate, în ziua de 9 februarie au avut loc consfătuiri ale activului revoluționar în Timișoara și în alte centre muncitorești din Banat. Consfăturile au dezbătut sarcinile ce reveneau organizațiilor revoluționare pe baza documentelor C.C. al P.C.R.⁹⁶.

După 11 februarie, sub semnătura Uniunii Tineretului Comunist și „Ajutorului roșu muncitoresc“, a fost editat un manifest care în zilele de 12—13 februarie a fost răspândit în oraș și în centrele muncitorești din regiune⁹⁷. Manifestul chema oamenii muncii la luptă împotriva stării de asediu și a noilor arestări. Comitetul regional al P.C.R. a trimis în orașele din regiune activiști să ajute la organizarea și mobilizarea muncitorilor împotriva măsurilor reacționare ale guvernului⁹⁸.

Ecoul eroicelor lupte ale ceferiștilor de la „Grivița“ s-a resimțit puternic și în centrele din Banat. La Arad, de pildă, prin manifeste și convorbiri de la om la om sau în grupuri restrânse, prin lovirea — după exemplul „Griviței“ — în tampoanele vagoanelor, a fost anunțată declararea grevei demonstrative din 17 februarie la atelierele C.F.R., în semn de protest contra reprimării singeroase a luptelor feroviarilor din Capitală. Prefectul a trimis în grabă spre ateliere unități militare și de poliție. Între timp, în fața masei de lucrători ceferiști care au hotărât să facă grevă, fără a părăsi atelierele, au luat cuvântul reprezentanți ai comuniștilor și social-democraților, care au exprimat deplina solidaritate a muncitorilor din Arad cu luptele eroice ale feroviarilor din 15—16 februarie 1933, înfierând reprimarea singeroasă a acestor lupte⁹⁹.

Deși pregătiri pentru declanșarea unei greve se făcuseră de către celula P.C.R. și la Atelierele C.F.R. din Timișoara și pentru aceasta fusese creat chiar un comitet de acțiune¹⁰⁰, această grevă nu a avut loc, constituind de bună-seamă o lipsă. Protestul muncitorilor cefe-

⁹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 813, fila 231; dosarul nr. 3 104, fila 129.

⁹⁴ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 813, fila 224.

⁹⁵ Loc. cit., fila 280.

⁹⁶ Loc. cit., fila 231.

⁹⁷ Loc. cit., fondul nr. 12, dosarul nr. 3 357, fila 53.

⁹⁸ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 813, fila 317.

⁹⁹ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 65—66.

¹⁰⁰ Arhiva Comitetului regional P.M.R. Banat, dosarul nr. 5, fila 8.

riști timișoreni în legătură cu reprimarea luptelor de la „Grivița“ a fost exprimat în cadrul citorva întruniri organizate, la ieșirea din schimb, în mai multe puncte din vecinătatea atelierelor C.F.R., întruniri în cadrul cărora cei care au luat cuvântul au vorbit participanților despre însemnătatea luptelor eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933¹⁰¹.

O manifestare de solidaritate cu feroviarii de la „Grivița“ a fost și întrunirea muncitorilor de la „Industria linii“ din Timișoara ținută în ziua de 17 februarie. Pentru reprimarea ei, autoritățile au intervenit cu brutalitate¹⁰².

Marile lupte de clasă ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933 au avut un puternic ecou în presa ilegală centrală și locală, inclusiv cea din Banat. În timp ce presa burgheză a încercat să treacă sub tăcere sau să denatureze sensul evenimentelor, să calomnieze pe conducătorii muncitorilor, presa ilegală a explicat cauzele ridicării la luptă a muncitorilor feroviar și petroliști și a scos în evidență marea însemnătate politică a luptelor din februarie. „Detașamentul de frunte al celor ce muncesc din România, muncitorii ceferiști — se spunea într-o publicație ilegală a P.C.R. editată în Banat —, a împiedicat realizarea planului burgheziei ca, în sensul înțelegerii de la Geneva, să se arunce noi poveri pe spinarea celor ce muncesc din România... Muncitorii de la C.F.R. au luptat în front unic și au învins“¹⁰³.

Despre însemnătatea luptelor ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933 a scris și organul Comitetului regional Banat al U.T.C.¹⁰⁴. În acest ziar s-a publicat și o poezie inspirată din lupta eroică de la „Grivița“¹⁰⁵. Publicațiile ilegale și manifestele editate de P.C.R. și U.T.C. în urma evenimentelor din februarie 1933 au contribuit la întărirea influenței P.C.R. în sinul maselor, la creșterea politică a muncitorilor. Despre răspândirea de broșuri și manifeste ale P.C.R. în această perioadă amintesc numeroase documente ale vremii¹⁰⁶.

Creșterea influenței Partidului Comunist din România după luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 și-a găsit expresia și în Banat prin crearea de noi organizații de partid și prin întărirea celor existente. La Atelierele principale C.F.R. din Timișoara au fost atrași noi membri dintre muncitorii înaintați și au fost create noi organizații de partid¹⁰⁷. S-a intensificat întreaga activitate politică, organizatorică a comuniștilor în sinul maselor muncitoare.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 63, 64, 67.

¹⁰³ „Banati szikra“ (organ al Comitetului regional al P.C.R. Banat) din noiembrie 1933.

¹⁰⁴ „Ifju harcok“ (organ al Comitetului regional Banat al U.T.C.) aflat în Arhiva C.C. al P.M.R.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 814, fila 1 036; dosarul nr. 2 865, filele 121, 125; vezi și Arhiva Comitetului regional Banat al P.M.R., dosarul nr. 5, filele 2, 6, 7.

¹⁰⁷ Arhiva Comitetului regional Banat al P.M.R., dosarul nr. 5, filele 2, 7, 9.

O acțiune curajoasă de afirmare a prezenței active a comuniștilor, care, în ciuda represaliilor neîncetate, au rămas neclintii pe posturile lor de luptă, a fost arborarea steagului roșu deasupra clădirii Ateliereilor principale C.F.R. din Timișoara cu ocazia zilei de 7 Noiembrie¹⁰⁸. Această acțiune a fost pregătită de celula P.C.R. de la atelierele C.F.R. sub îndrumarea unui vechi luptător comunist care purta numele ilegal „Bătrînul”¹⁰⁹. Steagul roșu a fost arborat în noaptea de 6—7 noiembrie 1933 deasupra atelierelor¹¹⁰.

★

Faptele cuprinse în prezenta comunicare constituie doar o parte a nenumăratelor manifestări ale luptei economice și politice a oamenilor muncii, care, sub conducerea P.C.R., s-au ridicat în anii grei ai crizei economice la luptă împotriva mizeriei, a înrăutățirii condițiilor de trai, împotriva înfeudării tot mai mari a țării puterilor imperialiste, pentru a bara drumul fascismului și al războiului antisovietic.

Luptele revoluționare ale maselor desfășurate în anii 1929—1933 au culminat cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. Ele au constituit o școală politică, o pregătire a clasei muncitoare pentru marile bătălii revoluționare care au dus clasa muncitoare din țara noastră, în fruntea maselor oamenilor muncii, la victoria definitivă asupra claselor exploatare.

V. MARIN, V. FARKAȘ, FR. ALBERT

¹⁰⁸ Loc. cit., filele 3, 9.

¹⁰⁹ Loc. cit., fila 3. Autorii acestei comunicări n-au reușit pînă acum să identifice numele adevărat al tovarășului amintit mai sus.

¹¹⁰ Loc. cit., filele 3, 9.

Liga contra prejudecăților, organizație de masă legală condusă de P.C.R.

În anii ce au urmat eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, în fața pericolului pe care îl prezenta fascismul pentru masele populare și pentru independența națională a țării, partidul comunist s-a ridicat cu hotărîre, fermitate și voință de neclintit să bareze calea fascizării Romîniei. Așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul prezentat cu prilejul celei de-a 40-a aniversări a creării P.C.R., în acești ani „...partidul și-a intensificat activitatea pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și strîngerea în jurul proletariatului a tuturor păturilor și categoriilor sociale interesate în propășirea democratică a țării, apărarea păcii și a independenței naționale, în vederea închegării unui larg front popular antifascist”¹.

Partidul Comunist din Romînia, orientîndu-se cu multă pricepere, a găsit mereu forme noi pentru strîngerea legăturilor cu masele și pentru a-și spune cuvîntul în toate problemele ce frămîntau poporul nostru muncitor în acei ani. În această perioadă, partidul a creat un șir de organizații legale, cu caracter democratic progresist, antifascist, la activitatea cărora a antrenat, alături de proletariat și țărănime, un mare număr de intelectuali, scriitori, oameni de știință și cultură. Din rîndul acestor organizații de masă legale, conduse de P.C.R., a făcut parte și Liga contra prejudecăților.

Creînd Liga contra prejudecăților, P.C.R. a avut în vedere, de la bun început, pe lîngă necesitatea constituirii unei atare organizații, perspectiva nouă pe care existența ei o pune în fața partidului în ceea ce privește posibilitățile de atragere și activizare a unor mase tot mai largi de oameni ai muncii la lupta antifascistă și antirăzboinică. Așa se și explică faptul că, deși la început liga a afișat un program cuprinzînd sarcini strict pe linia combaterii prejudecăților, pe parcursul existenței sale, ca urmare a muncii asidue defășurate de comuniști, organizația și-a lărgit treptat sfera preocupărilor, ajungînd să ia poziție într-o serie de probleme majore ale vremii, cum erau acelea ale luptei contra fascismului și pregătirilor de război.

*
* * *

Demascînd ignoranța în care era ținut poporul nostru de către burghezie și moșierime, ca fiind un dușman periculos al intereselor de

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 436.

clasă ale celor ce muncesc, Partidul Comunist din România, încă de la înființarea sa, a desfășurat în cadrul muncii de propagandă și agitație o acțiune largă, de masă pentru promovarea unei lupte susținute împotriva prejudecăților, sub oricare formă s-ar fi manifestat ele.

În condițiile în care organizațiile fasciste, din care cea mai periculoasă era Garda de fier, folosind o demagogie deșănțată, prejudecățile mistice, lozinci diversioniste, violența, intimidarea și corupția, acționau fățiș în direcția fascizării țării, înființarea unei organizații de luptă împotriva prejudecăților s-a impus cu necesitate.

După ce la începutul lui februarie 1935, ziarele de tiraj din Capitală și unele ziare de provincie au publicat apelul comitetului de inițiativă al Ligii contra prejudecăților („O ligă contra obscurantismului“), la 17 februarie 1935 s-a procedat în cadrul unei întruniri, ținută în pasajul „Imobiliara“ din Capitală, la constituirea organizației. Cu acest prilej, au fost stabilite obiectivele² pentru a căror realizare avea să activeze Liga contra prejudecăților, noua organizație de masă legală condusă de P.C.R. Pentru susținerea activității noii organizații, s-a hotărât editarea unui organ de presă — ziarul „Orizont“³.

Înființarea Ligii contra prejudecăților a stîrnit neliniștea autorităților, care, de la început, au căutat să-i sugrume activitatea. Cu vădită îngrijorare, Inspectoratul regional de poliție IV Cluj, într-o notă din 30 martie 1935, adresată Direcției generale a poliției, expunînd interesul cu care masele priveau noua organizație, propunea dizolvarea Ligii contra prejudecăților⁴.

În pofida măsurilor teroriste luate de guvernanți, în cîrdășie cu cercurile fasciste și fascizante românești, împotriva organizațiilor democratice, Liga contra prejudecăților și-a desfășurat activitatea, pe tot timpul cît a activat, în conformitate cu sarcinile pe care P.C.R. le punea în fața organizațiilor sale de masă legale.

Pentru a face cunoscută maselor noua organizație, liga a publicat și difuzat un apel*, în care își propunea să-și aducă contribuția la stîrpi-

² „Orizont“, anul I, nr. 2, din 10 martie 1935.

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1185, fila 2.

⁴ Loc. cit., fila 24.

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1185, filele 14—15 se află textul integral al acestui APEL:

„De ce în timpurile noastre, cînd medicina a atins culmi nebănuite încă acum trei decenii, mii de țărani romîni mor de pe urma leacurilor băbești?

De ce Ioan al Saftei continuă a lucra pămîntul așa cum a învățat de la părinții săi, și nu după sfaturile agronomului?

De ce munca manuală este încă desconsiderată?

De ce femeia este încă privită ca o mașină de făcut copii și se permite ca o instituție retrogradă (religia — *n.n.*) să se amestece în chestiunea avortului?

De ce îndemnurile la ură sînt atît de frecvente și cei ce vorbesc în public o limbă străină sau cei de altă culoare a pielii riscă să fie bătuți, dacă nu uciși?

De ce popoarele, utilizîndu-se cele mai moderne descoperiri și invențiuni ale științei, găsesc spre binele lor, sînt îndemnate să se arunce unele asupra altora, la primul sunet de goarnă, ca niște mulțimi orbite?

De ce marea majoritate a oamenilor este atît de nenorocită?

Pentru că, în ciuda progreselor imense, majoritatea oamenilor e ținută în condiții materiale primitive și în ignoranță.

rea ignoranței, să demaște forțele reacționare care împiedicau libertatea și progresul societății, să contribuie, prin activitatea sa, la lupta pe care o desfășura în acei ani poporul nostru muncitor împotriva fascismului și a pregătirilor de război⁵. La numai câteva zile după publicarea apelului, din întreaga țară au început să răspundă muncitori, țărani, intelectuali, studenți, confirmând conducerii ligii aderarea lor la noua organizație.

Pentru sprijinirea muncii desfășurate de ligă, P.C.R. a orientat spre ea un număr însemnat de membri ai organizațiilor de masă ce fuseseră interzise prin ordonanța din 25 noiembrie 1934*. Experiența dobândită de aceștia pe frontul luptei împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război constituia un sprijin prețios în întărirea capacității de organizare și de acțiune a Ligii contra prejudecăților.

Consecvenți pe cele mai înaintate poziții de luptă ale clasei muncitoare, continuatori ai tradițiilor revoluționare din 1933, ceferiștii de la Atelierele „Grivița” au aderat în număr mare la Liga contra prejudecăților. „Membrii organizației comuniste LIGA CONTRA PREJUDECĂȚILOR au început o intensă propagandă în rândurile lucrătorilor ceferiști din Atelierele «Grivița», în special printre tineret”⁶ — consemna, cu neliniște, o notă a siguranței din 4 mai 1935. Alături de ceferiști, au venit să susțină activitatea ligii și muncitorii de la R.M.S., din fabricile textile, precum și din alte întreprinderi din Capitală. Materialele propagandistice ale Ligii contra prejudecăților, difuzate din mână în mână, în pofida tuturor greutăților, au pătruns în masele largi, reușind să le facă cunoscute acestora ideile și programul noii organizații⁷.

Activitatea Ligii contra prejudecăților a devenit, în scurt timp, cunoscută în întreaga țară. Cuvinte calde, însoțite de adeziunea lor sinceră, adresau Ligii contra prejudecăților grupuri de muncitori din București, Ploiești, Iași, Cluj, Timișoara, Birlad, Suceava, Brăila, R.-Vilcea, Tr.-Severin, Buzău, țărani muncitori din comunele Puiești (Tutova),

Pentru că, în pofida schimbărilor ce se desfășoară vertiginos, se răspîndesc idei perimate, moștenite de la timpuri apuse pe vecie.

Pentru că, în loc a ne îndrepta ochii spre viitor, ne cufundăm într-o stupidă adorație a trecutului, care nu ne poate învăța altceva decît că trebuie să rupem cu el.

Pentru că, în loc de a asculta glasul rațiunii, care spune că omenirea e una, urmăm înconștient zbierele interesatilor, care și-au ales ca deviză nemărturisită: «divide et impera», dezbină și stăpînește.

Liga contra prejudecăților voiește să pună în drepturile ei rațiunea umană. Liga contra prejudecăților își ia ca misiune să contribuie la stîrpirea ignoranței în chestiunile cele mai vitale.

Liga contra prejudecăților va demasca forțele oculte, care împiedică libertatea și progresul omenirii.

Liga contra prejudecăților, în consecință, va spune întotdeauna răspicat cuvîntul bazat pe adevărul pozitiv.

Ajutați-ne în această grea, dar nobilă operă, înscriindu-vă ca membru activ. Semnați declarația de adeziune.

Liga contra prejudecăților

⁵ Ibid.

* Prin ordonanța Comandamentului Corpului II armată din 25 noiembrie 1934, au fost interzise 34 de organizații legale și ilegale, printre care: B.M.Ț., Liga muncii, Amicii U.R.S.S., Comitetul național antifascist, M.O.P.R. etc.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 43.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1 183, filele 51, 52; dosarul nr. 1 185, filele 57, 58, 60, 61, 109, 110, 111.

Mereni (Vlașca) etc., intelectuali din București, Cluj, Buzău, Brăila, studenți ai universităților din București, Cluj și Iași etc.⁸. Printre primii aderenți ai ligii se afla și savantul neurolog cu renume mondial profesorul Gh. Marinescu⁹. Cu toții își exprimau satisfacția pentru înființarea ligii și hotărârea de a se ralia luptei pe care noua organizație își propunea s-o desfășoare. Declarându-se solidari cu acțiunile organizate de Comitetul local București al ligii¹⁰ înființat la câteva zile după constituirea Comitetului Central al organizației, avînd ca președinte pe prof. univ. dr. Predescu Rion —, aderenții din provincie se angajau ca, prin acțiunea lor, să pregătească terenul pentru înființarea unor filiale ale noii organizații în diverse centre ale țării. Astfel, la Ploiești, la 10 martie 1935, un grup de muncitori și intelectuali din localitate au constituit filiala „Prahova” a Ligii contra prejudecăților¹¹.

În răstimpul scurt în care a activat, liga n-a reușit, ca urmare a terorii exercitate de autorități împotriva ei, să înființeze filiale și în alte orașe din provincie, deși pentru aceasta se făcuseră pregătiri, în special la Cluj, Iași, Galați și Craiova. Din această cauză, o activitate continuă, organizată, au desfășurat numai aderenții din Capitală ai ligii, ceilalți, din restul țării, rezumîndu-se la urmărirea și aprobarea activității organizației din București, la citirea ziarului „Orizont”, mijloc important de propagare în mase a ideilor ligii și a știrilor despre activitatea ei.

Numeroase ziare și reviste * din Capitală și din provincie au reprodus, alături de apelul Ligii contra prejudecăților, un număr însemnat de declarații ale unor aderenți ai săi¹². La Cluj, de pildă, din inițiativa regionalei P.C.R., a apărut gazeta „Jövö”, în paginile căreia se făcea o intensă popularizare a obiectivelor de luptă ale Ligii contra prejudecăților¹³.

La chemarea partidului comunist, Liga contra prejudecăților a început să activeze pentru atragerea în mișcare și a masei studentești¹⁴. În acest sens, Comitetul de conducere al ligii a luat hotărîrea ca la începutul anului școlar 1935/1936 să desfășoare o intensă campanie de propagandă în centrele universitare, în vederea popularizării sarcinilor sale, la rezolvarea cărora erau chemate să contribuie în viitor noile generații de intelectuali¹⁵.

Pe adresa ligii continuau să sosească zilnic, alături de o serie de adeziuni colective, și numeroase adeziuni individuale, care înfierau prejudecățile ca pe o stavilă în calea civilizației. „Un front puternic al celor fără prejudecăți trebuie să vegheze, și noi venim a-l întări cu adeziunea entuziasmului nostru muncitoresc”¹⁶ — scria ligii un grup de muncitori.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 185, filele 41, 116; vezi și „Orizont”, anul I, nr. 1, din 24 februarie, nr. 2, din 10 martie, și nr. 5, din 28 aprilie 1935.

⁹ „Orizont”, anul I, nr. 1, din 24 februarie 1935.

¹⁰ „Dimineata” din 23 aprilie 1935.

¹¹ „Orizont”, anul I, nr. 2, din 10 martie 1935.

* „Adevărul”, „Dimineata”, „Facla” (București), „Jurnalul” (Craiova), „Ecoul” (Galați), „Biruinta” (Călărași), „Viața nouă” (Ploiești), „Manifest” (Iași), „Reformatorul” (Botoșani) etc.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 4, 40, 41; vezi și „Manifest” din 10 iulie 1935.

¹³ Loc. cit., filele 24, 25.

¹⁴ Loc. cit., dosarul nr. 1 184, fila 2.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ „Orizont”, anul I, nr. 2, din 10 martie 1935.

Din Braşov, de la fabrica de avioane, un muncitor aderent scria : „Ca lucrător de fabrică şi avînd în vedere mediul de ignoranţă şi de prejudecăţi de tot felul, nemărginită bucurie îmi face apariţia ligii”¹⁷. El se angaja totodată să facă cunoscută şi tovarăşilor săi de muncă activitatea Ligii contra prejudecăţilor. „Liga d-voastră — sublinia un aderent din Buzău — e salutată mai ales în provincie”¹⁸, căci acolo prejudecăţile erau cu mult mai adînci. Un alt aderent scria : „Îmi place să văd în mişcarea pornită de d-voastră cea mai frumoasă şi cea mai ideală menire şi muncă a omului pentru descătuşarea individului, ca şi a naţiunilor de tot ce este nedemn, asuprire şi ştirbire a libertăţii, ca şi de orice act de contrazicere cu rezultatele ştiinţifice, cîştigate cu atîtea jertfe, de secole”¹⁹. Trimiţînd ligii adeziunea sa, un învăţător din judeţul Dîmboviţa ridica glasul împotriva ignoranţei în care era ţinută populaţia sateilor şi condamna prejudecăţile, care, alături de alte racile, serveau „ca fundament actualei societăţi (capitaliste — *n.n.*)”²⁰.

Entuziasmul cu care vestea înfiinţării Ligii contra prejudecăţilor a fost primită în rîndurile muncitorilor şi ţăranilor, intelectualilor şi studenţilor constituia o dovadă grăitoare a interesului pe care masele îl manifestau faţă de lupta deschisă împotriva obscurantismului şi superstiţiilor.

Încă în primele zile de existenţă a ligii, la 24 februarie 1935, a început să apară organul său de presă, ziarul „Orizont”, ce-şi lua, după cum sublinia „Facla”, „angajamentul, nelipsit de greutate, de a lupta temerar contra tuturor prejudecăţilor, care stăpînesc [stăpîneau] anacronic mintea omului contemporan”²¹. În articole ca : „Răspundeţi”, „Prejudecata”²², „Prejudecata şi progresul”²³ etc., ziarul „Orizont” a popularizat scopurile şi importanţa politică a Ligii contra prejudecăţilor, punînd la dispoziţia membrilor şi simpatizanţilor noii organizaţii o tribună de luptă împotriva obscurantismului şi superstiţiilor. Problematika şi conţinutul materialelor publicate de ziarul „Orizont” au fost de nenumărate ori semnalate elogios în presa vremii²⁴.

O formă eficientă de activitate desfăşurată de ligă a constituit-o organizarea unor simpozioane, la care participau numeroşi muncitori, intelectuali, studenţi şi uneori şi ofiţeri, aceştia din urmă fiind atraşi, în general, de programul organizaţiei în care figura şi lupta împotriva folosirii bătăii în armată²⁵. De asemenea, săptămînal, de obicei sîmbăta, la sediul ligii din pasajul „Imobiliara”, aveau loc conferinţe pe diverse teme („Despre convenţionalism” etc.), se organizau comentarii pe marginea unor false zicale populare („Nu toate ale doftorului” etc.)²⁶. De fiecare dată, agenţi de poliţie şi siguranţă postaţi în faţa localurilor în care se desfăşurau acţiunile ligii admonestau şi ameninţau pe toţi cei care,

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Loc. cit., nr. 1, din 24 februarie 1935.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Loc. cit., nr. 5, din 28 aprilie 1935.

²¹ „Facla” din 24 februarie 1935.

²² „Orizont”, anul I, nr. 1, din 24 februarie 1935.

²³ Loc. cit., nr. 2, din 10 martie 1935.

²⁴ Vezi, de pildă, „Adevărul” din 17 şi 31 martie 1935.

²⁵ „Orizont”, anul I, nr. 3, din 31 martie 1935.

²⁶ „Dimineaţa” din 26 aprilie 1935.

nelăsându-se intimidată de manevrele autorităților, veneau să ia parte la manifestările noii organizații.

O mare atenție a acordat liga organizării și desfășurării simpoziunelor pe teme : „Este femeia inferioară bărbatului ?“ (25 martie 1935), „Rasism“ (26 aprilie 1935), „Prejudecata în pedagogie“ (12 mai și 9 iunie), „Vegetarism“ (15 iunie 1935), „Presa și pericolul de război“ (28 iulie 1935) etc.²⁷, la reușita cărora o contribuție substanțială au adus-o muncitorii Atelierelor C.F.R. „Grivița“, ai fabricilor textile, R.M.S. și ai altor întreprinderi din Capitală. Cu viu interes au fost ascultate de participanții la aceste acțiuni intervențiile lui C.I. Parhon, M. Ralea, N.D. Cocea, Mihail Cruceanu, Ilie Cristea și ale altor intelectuali. Alături de ei, numeroși muncitori, intelectuali, studenți — tineri și vîrstnici —, membri fondatorii sau simpli simpatizanți s-au străduit să facă tot mai rodnică activitatea ligii²⁸.

Avînd tot timpul în atenție sarcinile P.C.R. privind crearea condițiilor favorabile închegării în țara noastră a unui larg front popular antifascist și antirăzboinic, pe baza aderării unor mase largi de oameni cu stare de spirit antifascistă, liga a desfășurat, în acest sens, o muncă susținută, în pofida tuturor măsurilor teroriste și a provocărilor puse la cale de guvernanți, în cîrdășie cu cercurile fasciste și fascizante.

Liga contra prejudecăților s-a străduit să aducă o contribuție substanțială la lămurirea sensului profund al frămîntărilor existente în acei ani în țara noastră, precum și la pregătirea luptei maselor împotriva crîncenei exploatări burghezo-moșierești, împotriva fascismului și a pregătirilor de război. Prin activitatea sa, liga a contribuit la lupta desfășurată de P.C.R. pentru demascarea nedreptei orînduiri sociale din România burghezo-moșierească, a putreziciunii acestei orînduiri, a politicii războinice, provocatoare, de învrăjbire națională duse de exponenții perimatului regim burghezo-moșieresc. Cu prilejul fiecărei acțiuni inițiate, liga a înfierat starea de ignoranță în care masele muncitoare erau ținute de către clasele exploatare. Liga a înfierat energic exploatarea omului de către om, ca fiind izvorită — după cum nota „Orizont“ — „din interesul de domnie și asuprire nestingherită a unei cliici asupra puhoiului imens de flămînzi“²⁹. Transpunînd lupta dusă de masele muncitoare împotriva exploatării burghezo-moșierești pe frontul luptei împotriva prejudecăților, „Orizont“ sublinia că, în această acțiune, de o parte stăteau „acei dornici de a opri roata istoriei din mers, cei ce fac [faceau] totul spre a înăbuși adevărul, spre a întîrzia progresul, spre a reduce libertățile și a osifica gîndirea“, iar pe de altă parte, cei care se opuneau „acestei tendințe de anchilozare și înțelegînd [înțelegeau] necesitatea de a distruge ca pe o buruiiană prejudecățile, care țin [țineau] lumea în loc“³⁰. Această luptă necurmată avea să aducă victoria celor obidiți, care, răspunzînd chemărilor comuniștilor, înfrățiți în luptă, aveau să „dea la o parte obstacolele

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1185, filele 54, 55, 79 și „Orizont“ anul I, din 14 și 28 aprilie 1935 ; vezi și „Dimineata“ din 12 mai și 9 iunie 1935.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1185, filele 17, 18, 19 ; dosarul nr. 1183, fila 36.

²⁹ „Orizont“, anul I, nr. 5, din 28 aprilie 1935.

³⁰ Loc. cit., anul I, nr. 1 din 24 februarie 1935.

și să-și croiască drumul eliberării lor”³¹. Liga contra prejudecăților contribuia, în acest fel, la mobilizarea și pregătirea de luptă a maselor muncitoare împotriva a tot ceea ce însemna împilare, asuprire, nedreptate și exploatare. În această luptă trebuiau să meargă împreună atît oamenii muncii romîni, cît și cei aparținînd minorităților naționale, care sufereau deopotrivă jugul crunt al sîngeroasei exploatați burghezo-moșierești. Activitatea desfășurată de ligă în direcția antrenării la luptă a oamenilor muncii aparținînd minorităților naționale răspundea sarcinilor puse în fața organizațiilor de masă de către Partidul Comunist din România, care arăta că „lupta naționalităților asuprite,... asupra cărora se năpustesc cu deosebită forță loviturile fascismului romînesc, trebuie să fie unul din factorii hotărîtori ai Frontului popular antifascist”³².

Liga a înfierat, cu hotărîre, diversiunile naționaliste, hidoase, întreprinse de propaganda, presa și bandele fasciste, de misticism, tradiționalism și religie, atrăgînd atenția maselor muncitoare că prin „numerus clausus” și alte asemenea formule diversioniste, eclectice și hibride, burghezia și moșierimea nu urmăreau altceva decît ca oamenii muncii aparținînd naționalităților asuprite să fie aruncați pe drumuri, să fie sortiți foamei, mizeriei și terorii, urmăreau să facă un pas mai departe pe calea instaurării dictaturii fasciste în România.³³

Între acțiunile specifice organizate de ligă pe linia înfrățirii oamenilor muncii romîni cu cei ai minorităților naționale în lupta comună, un efect propagandistic deosebit l-a avut simpozionul cu tema „Rasism”, organizat la 26 aprilie 1935, la care a luat cuvîntul cunoscutul scriitor N.D. Cocea³⁴. Demascînd rușinoasa doctrină antiștiințifică a rasismului, Cocea a combătut împărțirea arbitrară a popoarelor în „rase inferioare” și „rase superioare” și, pe această bază, atribuirea menirii de a conduce omenirea „raselor superioare”. Simpozionul s-a situat pe linia programatică a P.C.R. de înfierare a rasismului, de luptă contra fascismului, de antrenare a maselor pe făgașul luptei antifasciste și antirăzboinică³⁵.

În spiritul rezoluției C.C. al P.C.R. din februarie 1935, care sublinia că lupta antifascistă trebuie îmbinată cu lupta antirăzboinică, sub lozinca „fascismul înseamnă război”³⁶, Liga contra prejudecăților s-a preocupat cu interes și de antrenarea maselor la lupta împotriva pregătirilor de război făcute de burghezie și moșierime.

Astfel, la 28 iulie 1935, liga a organizat simpozionul cu tema „Presă și pericolul de război”³⁷. Simpozionul a fost transformat de către participanți — majoritatea lor muncitori de la C.F.R. „Grivița” și din alte fabrici și uzine — într-o reușită manifestare antifascistă și antirăzboinică. De asemenea, în rîndul maselor, atît în Capitală, cît și în unele localități din provincie, au fost difuzate materiale propagandistice cu conținut

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 6; vezi și „Orizont”, nr. 3, 4 și 5, din 14, 31 martie și 28 aprilie 1935.

³² „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937”, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 215.

³³ „Cazarma” din august 1935; „Lumina” din 15 iulie 1935.

³⁴ „Orizont”, anul I, nr. 5, din 28 aprilie 1935; Vezi și „Dimineața” din 26 aprilie 1935.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 5 și 27.

³⁶ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937”, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 216.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 183, fila 54.

antirăzboinic. În acest sens, într-o notă a siguranței din 13 iulie 1935 se arăta că manifestele difuzate de Liga contra prejudecăților circulă tot mai mult prin cartiere și reușesc să mențină masele muncitoare într-o permanentă stare de spirit antirăzboinică³⁸. Îngrijorarea autorităților era cu atât mai mare cu cât asemenea acțiuni organizate de ligă veneau să contracareze strădaniile guvernului, care, după cum sublinia „Orizont“, „luptă prin toate mijloacele pentru formarea opiniei publice în România — în așa fel încît să înțeleagă fiecare cetățean că trebuie să-și dea obolul pentru înzestrarea armatei“³⁹, să susțină înarmările continue ale puterilor imperialiste.

În lupta împotriva fascismului se încadrează și inițiativa luată de ligă de a edita broșura „Apărarea culturii“⁴⁰, în care era expus sintetic conținutul dezbaterilor Congresului scriitorilor antifasciști ce a avut loc la Paris, în iunie 1935. Apărută în 2 000 de exemplare, cu sprijinul scriitorului Alexandru Sahia, broșura a fost răspîdită în întreaga țară, popularizînd problemele dezbătute la Congresul scriitorilor antifasciști⁴¹. În broșură se sublinia, în mod deosebit, faptul că la congres mulți scriitori au demascat nedreptatea și exploatarea care se ascundeau sub așa-zisa „civilizație“ apuseană, trîmbițată și la noi în țară de cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii. Broșura aprecia că nota comună a dezbaterilor o formase protestul hotărît contra fascismului, care era o piedică în calea culturii și civilizației⁴². În broșură era demascată barbaria fascistă, care „aruncă pradă focului rezervoarele de cultură, adunate de sute de ani de oameni, care au suferit și murit pentru umanitate“. „Cultura umană este în pericol“⁴³ — conchidea broșura. Aprecierea făcută de congres luptei dezlănțuite de fascism pe plan internațional în vederea semănării discordiei între popoare, cu scopul criminal al provocării unor războaie imperialiste, era prezentată în broșura editată de Liga contra prejudecăților în cuvintele rostite de unul dintre scriitorii participanți: „Prima confuzie a șovinismului este aceea de a stabili între internaționalism și iubirea pentru propria țară o prăpastie inadmisibilă, căci sîntem foarte mulți aceia care nu putem admite ca iubirea pentru țara unde ne-am născut să fie constituită din ură pentru celelalte țări“⁴⁴.

Un loc important își găseau în broșură aprecierile unor participanți la congres care subliniaseră cu tărie faptul că „Uniunea Sovietelor arată care este starea socială care să permită cea mai mare dezvoltare a fiecărui individ și actualizarea tuturor virtualităților“⁴⁵. Liga contra prejudecăților își manifesta satisfacția pentru faptul că la congres se apreciasă, în chip unanim, că muncitorimea este singura clasă capabilă să deschidă perspective mărețe în dezvoltarea culturii, că ea va „întrona un umanism realist și modern, bazat pe un sistem filozofic și științific : ma-

³⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 185, filele 57, 58, 59, 60, 61.

³⁹ Loc. cit., filele 21, 22 ; vezi și „Orizont“, anul I, nr. 3, din 31 martie 1935.

⁴⁰ „Cuvîntul liber“ din 7 septembrie 1935.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 100, 104, 108.

⁴² „Apărarea culturii“, broșură editată de Liga contra prejudecăților în Tipografia „Țăranu“, 1935, pag. 1.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Loc. cit., pag. 6.

⁴⁵ Ibid.

terialismul“⁴⁶. Aceasta, se sublinia în broșură, se va face nu prin distrugerea culturii vechi, ci prin „triaj profund în creația artistică — în care această forță socială puternică, reprezentată de muncitori, va asigura o uniune armonioasă între om și artă“⁴⁷.

Legind aprecierile asupra dezbaterilor congresului de situația concretă din țara noastră, Liga contra prejudecăților lua atitudine în apărarea celor prigoniți pentru activitatea lor antifascistă, chema masele la luptă pentru a dobîndi „libertatea politică, libertatea de gîndire și de organizare, care, în fond, constituie mijloacele realizării emancipării sociale, a liberării oamenilor din jugul ignoranței, al superstițiilor și al mizeriei materiale“⁴⁸.

În activitatea sa, Liga contra prejudecăților s-a preocupat și de combaterea altor prejudecăți. Mergînd pe linia indicată de C.C. al P.C.R. în rezoluția din aprilie 1934, conform căreia femeile muncitoare, care au arătat adesea un deosebit eroism și o înaltă conștiință de clasă, trebuie antrenate cu încredere în viața politică, economică și socială a țării⁴⁹, Liga contra prejudecăților a organizat o serie de acțiuni de combatere energetică a prejudecății privind inferioritatea femeii în raport cu bărbatul. Acest lucru era cu atît mai necesar cu cît „clasele stăpînitore, ele însele conștiente de rolul mare al maselor femeilor exploatate în lupta de eliberare a clasei muncitoare, încearcă, prin manevre de tot felul, să împiedice revoluționarizarea acestora...“⁵⁰.

Răspunzînd chemării Internaționalei Comuniste privind organizarea unei campanii propagandistice vii, cu prilejul Săptămîinii internaționale a femeii muncitoare, Liga contra prejudecăților a organizat, la 25 martie 1935, în sala „Dalles“, simpozionul cu tema: „Este femeia inferioară bărbatului?“⁵¹. Nereușind să zădărnicească organizarea simpozionului*, organele polițienești au hotărît să interzică lui Mihail Cruceanu să ia cuvîntul, pe motiv că ar fi un „agitator comunist înflăcărat“⁵². Această manevră nu a putut însă împiedica desfășurarea simpozionului. Luînd cuvîntul, numeroși participanți au analizat situația femeii în viața economică și socială a țării, pronunțîndu-se unanim împotriva subaprecierii rolului acesteia⁵³.

În activitatea sa, liga a demascât analfabetismul, incultura, lipsa de asistență medicală⁵⁴ etc., care aveau repercusiuni grave asupra nivelului de trai material și cultural al poporului nostru. Exemplul Uniunii Sovietice, țară în care aceste probleme fuseseră rezolvate sau erau pe

⁴⁶ Loc. cit., pag. 7.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Loc. cit., pag. 8.

⁴⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937“, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 137—144.

⁵⁰ Loc. cit., pag. 138.

⁵¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 7—10.

* Ministerul de Interne a refuzat autorizarea organizării de către ligă a unor simpozioane. Așa s-a întimplat, de pildă, la 12 și 14 mai cu simpozioanele „Frica“ și „Bătaia“, ce urmau să aibă loc în sălile „Dalles“ și „Locomotiva“ (vezi „Dimineața“ din 11 mai 1935).

⁵² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 16; vezi și „Tempo“ din 29 martie 1935.

⁵³ „Orizont“, anul I, nr. 5, din 28 aprilie 1935.

⁵⁴ Loc. cit., nr. 2, din 10 martie 1935.

cale de rezolvare, era tot mai des amintit în acțiunile organizate de ligă⁵⁵.

Este foarte importantă încercarea ligii de a desfășura o propagandă ateistă atît în rîndurile membrilor săi, cît și ale celor care simpatizau cu programul ei. Pe această linie se situează organizarea, în ziua de 4 mai 1935, a simpozionului cu tema „Soartă și noroc“, la care au participat un mare număr de muncitori din fabrici și Atelierele C.F.R., intelectuali, studenți din Capitală. Cu această ocazie, s-a subliniat faptul că religia — reflectare denaturată, fantastică a realității — caută în societatea împărțită în clase antagoniste să întărească baza economică pe care o sprijină, să consolideze orînduirea bazată pe exploatare⁵⁶. Religia — spunea unul dintre vorbitori — predică supunerea necondiționată față de exploatare, supunerea în fața „soartei“, pasivitatea față de rău și violență, urmărind prin aceasta să paralizeze energia revoluționară a maselor, condamnîndu-le la inactivitate⁵⁷.

Liga contra prejudecăților a luat atitudine hotărîtă împotriva minciunilor sfruntate, născocite pe tema „minunii de la Maglavit“, fabricată în laboratorul reacțiunii burghezo-moșierești. Luînd poziție fermă față de această josnică mașinație, întreținută, sub oblăduirea guvernului și palatului, de organizațiile fasciste, presă, radio și de organele de stat, „Scînteia“ arăta maselor că : „motorul mișcării de la Maglavit este starea mizerabilă a poporului muncitor“⁵⁸. Sarcina principală a comuniștilor și a tuturor oamenilor cu vederi înaintate era : „acțiunea de lămurire a maselor asupra adevăratului sens al acestei mișcări și demascarea celor care au creat Maglavitul cu scopul de a ține mai departe masele în întuneric și robie“⁵⁹.

Răspunzînd necesității de a lămuri maselor netemeinicia afirmațiilor referitoare la „minunile“ ciobanului Lupu Petrache, Liga contra prejudecăților a editat și difuzat, în mii de exemplare, broșura „Minunea de la Maglavit“⁶⁰. Broșura, la editarea căreia au colaborat, între alții, savantul C.I. Parhon și profesorul comunist Ilie Cristea, protesta energic împotriva josniciei scornelilor guvernanților, puși „în solda capitalismului muribund“⁶¹, prin care urmăreau să inducă masele în eroare și să le întrețină în bezna ignoranței și a obscurantismului. Broșura releva faptul că „Partea cea mai reacționară a societății noastre repudiază rațiunea și știința — fiindcă acestea conchid la necesitatea prefăcerilor — și se cufundă în iraționalism și obscurantism“⁶². Indicînd maselor muncitoare calea justă ce trebuia urmată în lupta lor, Liga contra prejudecăților sublinia : „clasele obidite trebuie să-și cucerească drepturile lor și să nu aștepte soluții de la formule care, oricît de frumos ar fi exprimate, în simplitatea lor, nu au virtutea magică de a se impune să fie adoptate“⁶³.

⁵⁵ Loc. cit., nr. 4, din 14 aprilie 1935.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 46 c.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ „Scînteia“ din 10 octombrie 1935.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 70 ; vezi și „Cuvîntul liber“ din 26 octombrie 1935.

⁶¹ „Minunea de la Maglavit“, broșură publicată de Liga contra prejudecăților în Editura „Slova“, 1935, pag. 3.

⁶² Loc. cit., pag. 6.

⁶³ Loc. cit., pag. 11.

„Știința repugnă minunea — conchidea broșura —, căci minunea oprește revoluția și munca“⁶⁴ (subl ns.). Era răspunsul pe care Liga contra prejudecăților îl dădea mașinației de la Maglavit, împotriva căreia se ridica tot mai hotărât protestul maselor muncitoare.

Mergînd pe linia demascării altor prejudecăți, liga a luat poziție și împotriva folosirii bătaii în atelier, fabrică, școală etc., sprijinind, pe această cale, activitatea pe care, sub conducerea P.C.R., organizația *Liga contra brutalităților* * o desfășura⁶⁵. Semnificativă a fost organizarea de către Liga contra prejudecăților, la 9 mai 1935, a simpozionului cu tema: „Este bătaia ruptă din rai?“. Luînd cuvîntul în cadrul simpozionului, C. I. Parhon, M. Ralea, precum și alți cunoscuți intelectuali au înfierat folosirea bătaii ca „mijloc de educație“, pronunțîndu-se pentru înlăturarea acesteia din oricare domeniu de activitate. Unanim, participanții au protestat contra acestei prejudecăți periculoase, cultivată cu grijă de către clasele exploatare⁶⁶. Liga contra prejudecăților a luat poziție de nenumărate ori împotriva dezordinilor și bătailor ce erau puse, în majoritatea cazurilor, la baza „controlului“ pe care îl făceau autoritățile asupra modului de desfășurare a unor întruniri cetățenești pașnice⁶⁷. „Liga contra prejudecăților — sublinia un comunicat al organizației publicat în presă —, avînd în jurul ei oameni conștienți, din toate categoriile sociale, își afirmă indignarea ei puternică contra violenței, în numele demnității și libertății umane“⁶⁸.

Activitatea desfășurată de ligă a reușit să atragă în jurul ei un mare număr de membri și simpatizanți, oameni cu idei înaintate, care vedeau în acțiunile inițiate și organizate de aceasta o posibilitate în plus de a lupta pentru bararea căii fascismului în România. Munca desfășurată de ligă creștea în intensitate și roadele ei se adăugau succeselor pe care le obțineau celelalte organizații de masă legale, conduse de P.C.R., în lupta deschisă împotriva fascismului și a pregătirilor de război.

Succesul public al ligii, obținut atît în rîndurile aderenților din Capitală, cît și ale celor din provincie, succes datorat luptei neobosite a comuniștilor pentru traducerea în viață a sarcinilor puse de P.C.R. în fața organizațiilor sale de masă legale, a atras furia autorităților reacționare, care au intensificat teroarea împotriva ei, ca și împotriva altor organizații de masă. Pe baza unui referat din 16 aprilie 1935 al Direcției generale a poliției, în care se arăta că Liga contra prejudecăților este o asociație inspirată de conducerea P.C.R., condusă de comuniști, a fost trimis un ordin special tuturor inspectoratelor regionale de poliție cu privire la

⁶⁴ Loc. cit., pag. 29.

* *Liga contra brutalităților* s-a constituit la 10 martie 1935, propunîndu-și să lupte efectiv pentru orientarea opiniei publice împotriva folosirii brutalităților în fabrică, școală, familie etc. (Vezi statutele Ligii contra brutalităților în Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 27, 32, 33, 34).

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 27—34, 36 și 63; vezi și „Orizont“, anul I, nr. 5 din 28 aprilie 1935.

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 27.

⁶⁷ Loc. cit., fila 38.

⁶⁸ „Dimineața“ din 14 aprilie 1935.

urmărirea și suprimarea activității acestei organizații⁶⁹. Conform acestei dispoziții, prin ordinul Ministerului de Interne nr. 505 din 5 mai 1935, a fost suspendată apariția ziarului „Orizont“, ultimul număr apărut fiind cel din 28 aprilie 1935⁷⁰. La câteva zile după aceasta a fost interzisă editarea organului de presă „Buletin al Ligii contra prejudecăților“, ce ar fi urmat să apară în locul ziarului „Orizont“⁷¹. Față de aceste hotărâri brutale, conducerea Ligii contra prejudecăților, în mai multe rânduri, a protestat energic pe lângă autorități⁷². Toate eforturile întreprinse de ligă au fost însă zadarnice, căci, treptat, autoritățile au restrâns orice posibilitate a organizației de a mai activa.

Măsurile polițienești reacționare, profund antipopulare, luate împotriva Ligii contra prejudecăților n-au putut-o însă împiedica să mai activeze o perioadă de timp, în care a continuat să organizeze simpozioane și conferințe, să difuzeze în rîndul aderenților săi materiale propagandistice⁷³. Faptul acesta a stîrnit la un moment dat nedumeriri printre autorități, așa cum reiese, de pildă, dintr-o notă adresată siguranței, la 24 februarie 1935, în care se spunea : „Avem onoare a vă ruga să binevoiți a ne comunica dacă Liga contra prejudecăților este sau nu legală“⁷⁴.

Rădăcinile pe care liga le prinsese în mase erau suficient de puternice pentru a-i putea întreține mai departe viața. Și chiar atunci cînd, datorită măsurilor extreme, activitatea ligii a fost cu totul interzisă, autoritățile, făcînd uz de întregul arsenal al măsurilor teroriste, nu au putut înăbuși dezvoltarea ideilor pe care această organizație le sădise în rîndurile tuturor acelor care, membri activi sau simpli simpatizanți, participaseră la acțiunile organizate de către Liga contra prejudecăților.

În răstimpul scurt în care a activat, liga a reușit să antreneze în activitatea sa un număr însemnat de muncitori și intelectuali. Ideile sale au devenit cunoscute în întreaga țară celor mai diferite categorii de oameni ai muncii, căci ziarul „Orizont“ și-a îndeplinit cu succes scopul pentru care a fost editat, deși, în calea apariției sale, autoritățile au pus felurite piedici.

În perioada ce a urmat suprimării activității Ligii contra prejudecăților, folosind experiența bună dobîndită, membrii săi au continuat să activeze în rîndul altor organizații de masă conduse de partidul comunist și să-și aducă contribuția la lupta eroică și grea dusă de P.C.R. în acei ani pentru unirea tuturor forțelor democratice din țara noastră pe baza unei platforme comune a unui front de luptă împotriva fascismului și a pregătirilor de război.

GH. I. IONIȚĂ

⁶⁹ Măsura aceasta a fost aplicată pe baza ordonanței nr. 6 din 25 noiembrie 1934 a Comandamentului Corpului II armată privind interzicerea activității organizațiilor revoluționare. (Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, filele 36—37, 46 a și 96—98.)

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 53 ; vezi și „Cuvîntul liber“ nr. 30/1935.

⁷¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 54.

⁷² Loc. cit., fila 56.

⁷³ „Scînteia Prahovei“ din 20 iulie 1935.

⁷⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 95.

Un document inedit privind răscoala țăărăneasă de la Liești, jud. Tecuci, din 1905

În legătură cu răscoala țăranilor din comuna Liești din 1905, care face parte din șirul de răscoale țăărănești ce au premers marea răscoală din anul 1907, unele date interesante se desprind dintr-un document care se află în Arhivele statului din Galați.

Din acest document despre răscoala de mai sus aflăm că, în ziua de 22 februarie 1905, în gara Ivești urma să li se distribuie porumb țăranilor din Liești. Cauza imediată care a făcut ca țăranii din această comună să se răscoale a fost faptul că la distribuirea porumbului au fost preferați chiaburii. Revenind în comună, cei ce fuseseră la gara Ivești au îndemnat fățîș țăărănimea săracă din Liești să se răscoale, cerînd a li se da nu numai porumb și nutreț pentru vite, ci și pămînt de muncă din moșia proprietarului Gheorghiadis. Această cerere — care constituia cauza adîncă a nemulțumirilor țăranilor —, precum și faptul că ei au blocat localul primăriei și au cerut înlocuirea autorităților comunale, arată că țăranii ajungeau la înțelegerea că de la moșieri și oamenii lor de încredere nu puteau aștepta satisfacerea cerințelor lor de viață și dreptate socială, că reîncolțea în masa țăranilor spiritul de luptă fățîșă. Acest fapt este ilustrat și de graba cu care au intervenit autoritățile județene, de teamă ca răscoala să nu se extindă. Izolarea, lipsa de organizare și șovăiala țăranilor au dat posibilitate autorităților să lichideze acțiunea lor.

Documentul prezintă unul dintre sutele de cazuri care au premers marea furtună care avea să izbucnească peste doi ani, începînd din Moldova.

CURTEA DE APEL DIN GALAȚI S. II *

Audiența publică de la 13 septembrie 1906.

Prezidată de Dl. M. A. Beștelei Consilier

„ Fr. Papp Consilier

„ D. Buzdugan „

„ Titus Istrate „

Procuror „ N. Constantiniu

Dl. Președinte Tanoviceanu ocupat cu lucrări, iar Dl.

Consilier Al. Alessiu absent motivat.

* Arhivele statului Galați, dosarul nr. 12. Hotărîrile Curții de apel din Galați, secția a II-a, 1906, vol. III, corecționale; hotărîrea nr. 740 din 13 septembrie 1906, pag. 92—94.

S-a luat în cercetare apelurile făcute de inculpații Costache V. Enache, Neagu Andronic, Ion Radovici, Pavel Panaite, Ion Muchiu, Dumitrache Lovin, Ghiță V. Anghel, Costache Matei, Ilie Bucșă, Cristea Pătrașcu, Neculae St. Popa, Neculai I. Lusan și Ion St. Ciuntu contra sentinței trib[unalului] Tecuci nr. 183, din 1906 și de Vasile D. Bararu contra sentinței aceluiaș tribunal nr. 536 din 1906.

La apelul nominal au răspuns toți apelanții asistați de Dl. avocat G. Panica.

Procedura fiind completă și apelurile făcute în termen, s-a dat cetire raportului și celorlalte acte din dosar.

Dl. Procuror, expunând faptul comis de inculpați, a cerut respingerea apelurilor întrucât vinovăția lor este pe deplin stabilită.

S-a ascultat Dl. Panica în apărarea inculpaților, susținând că martorii ascultați în această afacere nu arată că dinșii să fi amenințat, lovit sau insultat pe primar sau pe șefii autorităților ; că inculpații n-au făcut altceva decât să s-au dus să ceară porumb și să protesteze că lor nu li s-a dat porumb și că au fost preferați capii satului, care nu erau lipsiți de hrană ca inculpații, așa că nu se poate spune că inculpații s-au făcut culpabili de delictul de rebeliune, că în orice caz, dacă ar fi oarecare dovezi, apoi ele sînt numai contra lui Costache V. Enache și Neagu Andronic, care însă față de împrejurările în care s-a petrecut faptul au fost prea aspru condamnați și merită reducerea pedepsei ; pentru ceilalți inculpați, a conchis cerînd achitarea.

Curtea

Asupra apelurilor făcute de Costache V. Enache, Neagu Andronic, Ion Radovici, Pavel Panaite, Ion Muchiu, Dumitrache Lovin, Ghiță V. Anghel, Cost. Matei, Ilie Bucșă, Cristea Pătrașcu, Neculae St. Popa, Neculai I. Lusan și Ion St. Ciuntu contra sentinței trib[unalului] Tecuci nr. 183, din 1906, prin care cei doi dintii sînt condamnați la cîte una lună închisoare, iar ceilalți la cîte 20 zile pentru delictul de rebeliune și la 50 lei, în solidar, cheltuieli penale.

Avînd în vedere și apelul făcut de Vasile D. Bararu contra sentinței aceluiaș tribunal cu nr. 536 din 1906, prin care i s-a respins ca nefondată opoziția declarată contra sentinței cu nr. 183 din 1906, condamnatoare la 20 zile închisoare tot pentru delictul de rebeliune.

Ascultînd pe Dl. procuror în concluziuni și pe inculpați în apărare.

Avînd în vedere că din actele de instrucțiune aflate în dosarul cauzei și desbaterile urmate înaintea Curții rezultă în fapt următoarele : în ziua de 22 februarie 1905 s-a făcut în gara Ivești, sub supravegherea inspectorului comunal, distribuirea porumbului pentru hrană la o parte din locuitorii comunei Liești, rămînînd ca ceilalți [celorlalți] locuitori să li se dea în luna martie la sosirea altei cantități de porumb. Cei care n-au primit porumb s-au înapoiat în comuna Liești și ducîndu-se la primărie, unde inculpații Ion Radovici, Pavel Panaite, Ion Muchiu, Dumitrache Lovin, Costache V. Enache, Ghiță V. Anghel, Neagu Andronic, Costache Matei, Ilie Bucșă, Cristea Pătrașcu, Neculae St. Popa, Vasile D. Bararu, Neculai I. Lusan și Ion St. Ciuntu, au început să facă zgomot și prin strigăte îndemneau pe locuitori să se răscoale, cerînd a li se da po-

rumb, nutreț pentru vite și pământ de muncă din moșia proprietarului Gheorghiadis, cum și a se înlocui primarul și secretarul comunei; apoi au pătruns în primărie și aci inculpatul Costache V. Enache a luat de piept pe delegatul satului Marin G. Dolea și înjurându-l l-a dat afară din primărie; asemenea a izgonit pe ajutorul de secretar Iordache Dimofte cum și pe străjerii Vasile Ciobotaru și Toader Nacula, după ieșirea cărora inculpatul Neagu Andronic a încuiat cu lacăt ușa localului luînd cheia cu el.

Întorși în curtea primăriei, locuitorii, dimpreună cu inculpații, au început din nou să protesteze contra primarului și secretarului comunal, iar Costache V. Enache a luat un corn din care a început să sune pentru a se aduna lume și în adevăr în cîteva ore numărul răsculaților s-a ridicat la 500—600 oameni, care vociferau că nu vor da voie nimănui să se apropie de primărie.

Inspectorul comunal din Ivești, Alexandru G. Ciurea, aflînd despre cele întîmplate, s-a transportat imediat la fața locului căutînd a liniști pe locuitori, dar aceștia, îndemnați de inculpați, au refuzat, declarînd că nu se vor liniști și nu vor da cheia primăriei pînă ce toate autoritățile din Tecuci nu vor veni în localitate și le vor satisface cerințele. Față de acestea, inspectorul s-a întors la Ivești, de unde a anunțat prefectura și parchetul, avînd grijă să noteze numele capilor agitațiunii, care sînt inculpații de astăzi.

A doua zi, 23 februarie 1905, prefectul județului, procurorul și judecătorul de instrucție însoțiți de forța armată s-au transportat în comuna Liești, unde au găsit ușa primăriei încuiată cu lacăt și multă lume adunată împrejurul localului.

După o convorbire de mai multe ore cu locuitorii, prefectul județului a izbutit să liniștească spiritele, după care procurorul și judele instructor au început cuvenitele cercetări, care au condus la descoperirea celor expuse mai sus.

Avînd în vedere că faptul petrecut în împrejurările descrise stabilește în sarcina inculpaților din procesul-verbal de anchetă dresat de Procurorul Tribunalului Tecuci la fața locului, din arătările în parte a[le] inculpaților Pavel Panaite, Dumitrache Lovin și Costache Vasile Enache făcute la judecătorul de instrucție și din depunerile martorilor Iordache Dimofte, Vasile Ciobotaru, Toader Nacula, Neculai Gh. Borsan, Constantin Ganea, Marin G. Dolea, Săndulache Sănduc și Alexandru G. Ciurea.

Că în ce privește alegațiunea inculpaților că n-au participat la fapt, că în acea zi erau duși parte la muncă sau prin alte comune, iar parte stînd pe la casele lor, aceste alegațiuni susținute și de martorii propuși de dîșii nu pot fi ținute în seamă față de probele arătate și în special depunerea martorului Alexandru G. Ciurea, care în calitatea sa de inspector comunal al plășii respective, transportîndu-se la Liești, chiar în ziua în care s-a născut agitația sătenilor, a notat pe carnetul său numele capilor agitațiunii, care sînt toți apelanți[i] de astăzi.

Că dar rămînînd bine stabilit că apelanții au comis faptul de rebeliune mai sus arătat, dîșii prin comiterea acestui fapt s-au făcut pasibili de penalitatea prescrisă de art. 181 cod penal, care împreună și cu art. 60 aliniatul ultim acelaș cod se văd reproduse în sentința tribunalului.

Că față însă de împrejurările în care s-a petrecut faptul Curtea găsim [că] pedeapsa aplicată apelanților Ion Radovici, Pavel Panaite, Ion Muchiu, Dumitrache Lovin, Ghiță V. Anghel, Cost. Matei, Ilie Bucșă, Cristea Pătrașcu, Neculae St. Popa, Neculai I. Lusan și Ion St. Ciuntu este prea aspră, urmează a face o mai întinsă aplicațiune a art. 60 al[iniatul] ult[im al] cod[ului] penal și în consecință a le-o mai reduce.

Că în această privință, apelul numiților este fondat în parte și ca atare trebuie admis, respingându-se ca nefondat apelul inculpaților Costache Enache și Neagu Andronic.

Pentru aceste motive redactate de Dl. Consilier D. Buzdugan

În virtutea legii

Decide :

Respinge ca nefondat apelul făcut de Costache V. Enache și Neagu Andronic contra sentinței Trib[unalului] Tecuci nr. 183 din 1906.

Admite în parte apelul făcut de Ion Radovici, Pavel Panaite, Ion Muchiu, Dumitrache Lovin, Ghiță V. Anghel, Cost. Matei, Ilie Bucșă, Cristea Pătrașcu, Neculae St. Popa, Neculai I. Lusan și Ion St. Ciuntu contra aceleiași sentințe, precum și apelul făcut de Vasile D. Bararu contra sentinței cu nr. 536 din 1906.

Reformează în parte aceste sentințe și prin consecință :

Reduce pedeapsa acestor apelanți la cîte (10) zece zile închisoare corecțională.

Deciziunea este supusă recursului.

Data și citită în audiență publică astăzi 13 septembrie 1906.

Dosar nr. 639/906

P. conf. (ss) Gr. Pavelescu

Cu nr. 7438 la Parchet cu dosarele.

G. M. DĂSCĂLESCU

Întrebări și RĂSPUNSURI

Despre cercurile socialiste, cercurile și cluburile muncitorești

În cadrul consfătuirilor cu cititorii revistei noastre, organizate în diferite regiuni ale țării, mai mulți tovarăși ne-au solicitat lămuriri în legătură cu crearea, activitatea și caracterul cercurilor socialiste, al cercurilor și cluburilor muncitorești, care au existat în perioada 1870—1910.

Mai jos răspundem la întrebările puse.

În studiile privind istoria mișcării muncitorești din România până la primul război mondial imperialist se fac referiri frecvente la cercuri revoluționare, cercuri socialiste, cluburi muncitorești, care, toate la un loc, au reprezentat forme de organizare a clasei muncitoare din țara noastră în primele ei etape de dezvoltare. Fără să intrăm în analiza amănunțită a activității lor, în materialul de față vom face unele precizări cu privire la apariția, evoluția și caracterul lor.

În lupta împotriva exploataării, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a apărut și s-a dezvoltat mișcarea muncitorească din țara noastră, clasa muncitoare afirmându-se treptat pe arena politică a țării ca forță socială cea mai înaintată, luptătoare pentru drepturi și libertăți democratice, pentru interesele vitale ale celor ce muncesc.

În scopul organizării, conducerii luptei revoluționare și al educării ei, clasa muncitoare din țara noastră și-a creat numeroase organizații cu caracter politic și profesional. Astfel, încă la începutul dezvoltării sale, în mișcarea muncitorească au apărut primele organizații cu caracter profesional, denumite *asociații profesionale*, *societăți muncitorești*. Caracteristic pentru aceste prime organizații muncitorești este faptul că ele se aflau sub influența patronală; în conducerea lor, pe lângă muncitori, intrau și patronii.

Treptat, muncitorii s-au convins că numai uniți pe baza principiului de clasă, în organizații compuse exclusiv din muncitori, își vor putea îmbunătăți situația. Drept urmare, muncitorii din diferite ramuri de producție au trecut la transformarea vechilor asociații în organizații profesionale de clasă.

Paralel cu dezvoltarea clasei muncitoare și a primelor sale forme de organizare a apărut mișcarea socialistă în țara noastră, în care militau, la începuturile ei, numai elemente intelectuale progresiste (medici, juriști, studenți și elevi). Începuturile mișcării socialiste din România au fost marcate de înființarea la București, Iași, Galați a cercurilor revoluționare

secrete (între anii 1870 și 1877), avînd ca militanți activi pe Eugen Lupu, I. Hubert, V. Manicea, C. Stănceanu, C. Istrate, A. Spiroiu și alții.

Cercurile revoluționare secrete s-au întărit prin încadrarea în rîndurile lor a emigranților revoluționari ruși Nicolae Petrovici Zubcu-Codreanu, dr. Russel, C. Dobrogeanu-Gherea și alții.

Datorită ideilor utopiste, revoluționar-democratice, narodniciste, care predominau în cercurile revoluționare secrete, membrii lor își îndreptau atenția mai mult spre suferințele țărănimii. Neavînd la bază învățătura marxistă, ei nu au înțeles rolul istoric al proletariatului în conducerea luptei maselor asupra și subjugate pentru eliberarea din lanțurile exploatării.

Cu toate aceste limite, importanța cercurilor revoluționare constă în aceea că ele, exprimînd starea de spirit revoluționară din România, au continuat tradițiile de luptă ale revoluționarilor democrați de la 1848, în frunte cu Nicolae Bălcescu.

După războiul de independență (1877—1878), sub influența creșterii mișcării muncitorești din țara noastră, membrii cercurilor revoluționare s-au orientat din ce în ce mai mult spre însușirea socialismului științific, fapt care a contribuit la schimbarea caracterului acestor cercuri, la transformarea lor în *cercuri socialiste*. Activînd legal, cercurile socialiste au căpătat un caracter mai larg; în afară de intelectuali cu vederi înaintate, în cadrul lor au pătruns — deși sporadic — și muncitori ca Al. Ionescu, Constantin Olcescu și alții.

Cercurile socialiste au un mare merit în răspîndirea pentru prima dată a marxismului în țara noastră, în întărirea organizațiilor muncitorești și, foarte adesea, în organizarea luptei lor. Această perioadă din istoria mișcării muncitorești din țara noastră corespunde cu apropierea celor două mișcări sociale: mișcarea muncitorească și cea socialistă.

Învățătura marxist-leninistă ne arată că unirea socialismului științific cu mișcarea muncitorească se realizează prin crearea partidului politic al clasei muncitoare.

În România, datorită condițiilor specifice de dezvoltare a clasei muncitoare, această unire a cunoscut un proces îndelungat. Începutul unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific în țara noastră a fost marcat de înființarea, în toamna anului 1887, a *Cercului muncitorilor* din București, prima organizație muncitorească cu caracter politic. În perioada următoare, asemenea cercuri ale muncitorilor au apărut în mai toate centrele industriale din țară. Membrii lor erau în marea majoritate muncitori din toate ramurile industriale, precum și intelectuali socialiști din orașul respectiv.

Inițial cercurile muncitorilor au avut un conținut oarecum similar cu *cercurile de studii sociale*, fiind destinate, în primul rînd, conferințelor socialiste săptămînale și ședințelor ocazionale ale muncitorilor*.

Un rol deosebit l-a jucat în această perioadă Cercul muncitorilor din București, cu sediul în sala Sotir din Piața Amzei nr. 12 bis. Conform relațiilor unui contemporan, sala era frecventată de mulți intelectuali, la care veneau să se adauge un număr din ce în ce mai mare de muncitori

* În acest sens, gazeta socialistă ieșeană „Muncitorul” din 27 decembrie 1887 scria: „Partidul muncitorilor din București (denumirea improprie dată organizațiilor socialiste existente — n.n.) a hotărît să zidească o casă care va purta numele de Cercul muncitorilor. Asta pentru că poliția a poruncit tuturor celor ce au sălă să nu le mai închirieze lucrătorilor”.

români și străini. În fiecare sîmbătă seara se țineau conferințe publice¹. În februarie 1888 s-a hotărît deschiderea, în cadrul cercului, a unor cursuri de economie politică și de istorie a socialismului.

Scurt timp de la înființarea lor s-a conturat mai precis rostul cercurilor muncitorilor ca organizații muncitorești socialiste, independente de asociațiile de breaslă muncitorești, avînd menirea de a coordona activitatea întregului „partid al muncitorilor”, compus din membrii cercurilor socialiste, precum și din toți muncitorii organizați în diferite asociații profesionale. Pe măsura înființării și întăririi cercurilor muncitorești, cercurile socialiste și-au încetat activitatea; membrii lor (intelectuali și muncitori socialiști) au întărit rîndurile cercurilor muncitorești.

Un moment însemnat în întărirea organizatorică a Cercului muncitorilor din București l-a constituit ședința acestuia din 13 februarie 1888, cînd s-a adoptat hotărîrea ca la una din ședințele cele mai apropiate să se pună în discuție „...modul prin care cercul muncitorilor să fie așa organizat încît să poată aduce foloase reale membrilor săi”². O lună mai tîrziu s-a votat Statutul Cercului muncitorilor din București și s-a ales totodată comitetul de conducere, format din Popescu și Al. Ionescu, secretari, și C. Mille, casier.³

Statutul cercului, pe care-l găsim menționat în cîteva rînduri în coloanele gazetei „Dezrobirea”, ca fiind solicitat de asociațiile profesionale muncitorești din alte orașe, nu s-a descoperit pînă în prezent, ceea ce îngreunează atît cunoașterea structurii, cît și scopurile precise ale acestei organizații.

Anumite precizări cu privire la rolul destinat de socialiștii romîni cercurilor muncitorilor, atît pe plan local cît și în procesul unirii mișcării muncitorești pe scară națională, erau făcute în articolul semnat de Ph. I. Gesticone în ziarul „Dezrobirea” — martie 1888 — intitulat „Organizarea muncitorilor”. Deși folosea unele expresii negativiste și un limbaj greoi, în articol se demonstra necesitatea înființării societăților profesionale muncitorești, autorul arătînd că acestea nu trebuie să-și reducă activitatea doar la ajutorul mutual, în caz de nevoie. „Scopul de căpetenie trebuie să fie unirea tuturor muncitorilor într-un partid puternic, care să fie partida [partidul] muncitorilor. De aceea, o dată ce muncitorii vor fi organizați în societăți de breaslă, toate societățile dintr-un district să se unească într-o tovărășie mai mare, care să formeze Cercul muncitorilor din districtul acela (subl. ns.), cu reședința în capitala districtului. Așa Cercul muncitorilor din București să ajungă să înfățișeze organizarea muncitorilor din districtul Ilfov. Apoi toate cercurile districtuale să se unească și să formeze o tovărășie mai mare, un fel de republică federală a societăților lucrătorilor”⁴. Totodată, cercurile muncitorilor urmau să rămînă mai departe locul unde „...muncitorii din toate breslele se adună spre a se consfătuî asupra intereselor lor”⁵.

Cercurile muncitorilor au constituit în această perioadă focare de răspîndire a ideilor socialismului științific. Ele au contribuit, de asemenea, la organizarea luptei proletariatului romîn împotriva exploatării

¹ I. C. Atanasiu: „Mișcarea socialistă”, pag. 49.

² „Dezrobirea” nr. 10, din 20 februarie 1888.

³ Loc. cit. nr. 17, din 9 aprilie 1888.

⁴ „Dezrobirea” nr. 12, din 5 martie 1888.

⁵ „Drepturile omului” nr. 84, din 13 decembrie 1888.

regimului burghezo-moșieresc. Sînt cunoscute multe acțiuni greviste din această perioadă. De pildă, marea grevă a muncitorilor de la Atelierele căilor ferate din București — care a avut loc în anul 1888 cînd s-au desfășurat cunoscutele răscoale țărănești și a reprezentat primul semnal de luptă pe care l-a dat acest important detașament al proletariatului din țara noastră — a fost organizată și condusă direct de Cercul muncitorilor din București. La fel s-au desfășurat lucrurile cu greva muncitorilor tipografi și cu alte greve.

În anul 1888, guvernul burghezo-moșieresc a intensificat teroarea împotriva cercurilor muncitorești. Din această cauză, unele cercuri s-au dezorganizat, iar altele și-au slăbit mult activitatea. Mișcarea muncitorească din țara noastră a intrat într-o scurtă perioadă de reflux, în timpul căreia proletariatul și-a strîns forțele pentru noi bătălii și pentru crearea partidului său.

La 14 iulie 1889 s-a ținut la Paris Congresul I al Internaționalei a II-a. La acest congres au participat și delegați ai cercurilor muncitorești din România. Prin aceasta cercurile muncitorești din țara noastră au aderat la Internaționala a II-a și s-au încadrat în mișcarea muncitorească internațională. Înființarea Internaționalei a II-a și hotărârile importante adoptate la primul său congres: lupta pentru obținerea zilei de muncă de 8 ore, sărbătorirea zilei de 1 Mai ca zi a solidarității internaționale a proletariatului, crearea partidelor muncitorești și socialiste în acele țări în care nu existau încă pînă la acea dată au stimulat lupta clasei muncitoare din țara noastră pentru crearea partidului social-democrat.

Un pas important în această direcție l-a constituit transformarea cercului muncitorilor din București, reorganizat la finele anului 1889, în club muncitoresc (februarie 1890).

Clubul muncitorilor a fost conceput pe baze mai largi decît cercul muncitorilor și a reușit să strîngă, încă de la începutul activității lui, un număr mai mare de muncitori.

Scopul clubului muncitoresc era, după cum se menționa în statut, „Să statornicească frăția și solidaritatea în general între toți muncitorii din țară și, în special, între muncitorii din Capitală, precum și să lupte pentru îmbunătățirea stării materiale, morale și politice a muncitorilor, să-i organizeze într-un partid al lor, servind ca sîmbure în jurul căruia să se organizeze toate puterile partidului muncitorilor”⁶. Deci, în mod nemijlocit, muncitorii își puneau sarcina luptei pentru crearea partidului muncitoresc.

După modelul Clubului muncitorilor din București și cu ajutorul conducerii sale, în perioada anilor 1890—1892, s-au transformat în cluburi și cercurile muncitorești din Iași, Galați, Bacău. De asemenea, au luat ființă cluburi muncitorești în Ploiești, Craiova, Roman, Botoșani, precum și în alte localități.

Cluburile muncitorești erau organizații ale clasei muncitoare cu caracter politic. Conform prevederilor statutelor ele trebuiau să cuprindă cel puțin 20 de membri. În orașele în care numărul membrilor era sub 20 continuau să funcționeze cercurile muncitorești. Prin activitatea lor, cluburile muncitorești au contribuit la educația de clasă a muncitorilor, la ridicarea unor conducători din rîndul proletariatului. Convocarea Con-

⁶ „Munca” nr. 1, din 25 februarie 1890.

gresului de constituire a P.S.D.M.R., în primăvara anului 1893, a fost posibilă datorită existenței și activității cluburilor muncitorești din perioada anterioară.

După crearea P.S.D.M.R., cluburile și cercurile muncitorești, existente în numeroase localități din țară, au servit drept organizații locale ale partidului social-democrat al muncitorilor. În cadrul lor, muncitorii, în frunte cu socialiști înaintați, au organizat lupta împotriva exploata-tilor, pentru îmbunătățirea situației lor materiale și spirituale.

În primii ani ai secolului al XX-lea formele organizatorice de luptă și educație ale clasei muncitoare din România au fost mai limitate, în comparație cu perioada anterioară. Dezorganizarea vremelnică a P.S.D.M.R. în 1899, când grupul elementelor burghezo-liberale — „generoșii” — au trădat partidul muncitorilor, trecînd la liberali, a însemnat practic desființarea cluburilor muncitorești din cele mai multe localități. Clubul muncitorilor din București și cel din Galați — și, probabil, din alte localități, despre care nu avem încă date — și-au continuat însă activitatea în mod sistematic pînă în toamna anului 1900. Disparația gazetei socialiste „Lumea nouă”, la 1 octombrie 1900, ca urmare a marilor greutăți prin care trecea mișcarea muncitorească după trădarea „generoșilor”, a contribuit la destrămarea acestor cluburi. O parte dintre muncitori a continuat însă să facă parte din asociațiile profesionale de breaslă. Unele dintre acestea aveau înscris în statute principiul luptei de clasă.

La sfîrșitul anului 1901 un grup de socialiști din București, în frunte cu Al. Constantinescu, poetul D. Th. Neculuță, Iosif Nădejde-Armașu, Al. Ionescu ș.a. se hotărăște să editeze un ziar care să continue propagarea ideilor socialiste, întreruptă vremelnic în 1900. La 1 ianuarie 1902 a apărut, într-adevăr, la București gazeta socialistă „România muncitoare”, din care s-au tipărit 23 de numere.

Grupul de socialiști care editau gazeta au continuat însă și după înțetarea apariției „Romîniei muncitoare” să se întrunească săptămînal. Ei formau astfel un cerc socialist, care a luat numele „Romînia muncitoare”, probabil în amintirea gazetei, a cărei editare sperau s-o reia, cum se va și întîmpla, de altfel, la 5 martie 1905.

În Iași, după 1900, *cercul de studii sociale*, care ființase mai înainte, și-a întrerupt activitatea sistematică, tot pînă către 1902, cînd a fost reluată. În fruntea acestui cerc se găseau Max Vexler, M. Gh. Bujor, V. Gafencu ș.a. În cercul din Iași, spre deosebire de cel din București, frecventat de mulți muncitori, predominau intelectualii.

Sînt indicii că între anii 1900 și 1905 o anumită activitate în cercuri restrînse, organizate pe urmele vechilor cluburi ale P.S.D.M.R., au avut și socialiștii din Ploiești și Galați. O știre laconică tipărită chiar în ultimul număr al „Romîniei muncitoare” din 1902 anunța, de pildă, convocarea membrilor „Clubului social-democrat din Galați”.

Aceasta era situația la începutul anului 1905, cînd întrunirea muncitorească de la sîlile Eforiei din București, convocată în scopul solidarizării cu lupta proletariatului rus, a marcat reluarea pe o scară largă a procesului de organizare a proletariatului din România. Reapariția gazetei „Romînia muncitoare”, care se va edita cu regularitate pînă la 15 august 1916, și avîntul acțiunilor muncitorești au favorizat crearea primelor sindicate muncitorești întemeiate pe principiile luptei de clasă și ale internaționalismului proletar.

Între anii 1905 și 1910 (data refacerii P.S.D.R.) s-au format două feluri de organizații : cercuri socialiste și sindicate muncitorești. Primele au luat naștere în principalele orașe din țară (în 1907 existau 8 cercuri) și, reunind elementele cele mai înaintate, au contribuit efectiv la organizarea sindicatelor muncitorești, la îndrumarea acestora, conducând direct principalele acțiuni și greve ale clasei muncitoare, care au avut loc în această perioadă. Cercurile socialiste din țară, care își desfășurau activitatea sub conducerea celui din București, au luat și ele denumirea de *cercuri socialiste „România muncitoare“*.

În ce consta activitatea acestor cercuri ? Un reportaj publicat de A. Ionescu în „Adevărul de dimineață“, în aprilie 1904, descria localul și aspectele mai importante de la o ședință a cercului socialist „România muncitoare“. Într-o încăpere, în care se găseau portretele lui Marx, Engels, Bebel ș.a., 20—30 de muncitori ascultau o expunere, fie cu caracter politic-științific, fie cu caracter educativ. Asemenea ședințe se țineau săptămânal. Cercul organiza, pe linia instruirii membrilor săi, diferite manifestări cultural-artistice. După 1905, prin activitatea lor, cercurile „România muncitoare“ s-au apropiat din ce în ce mai mult de luptele zilnice ale clasei muncitoare, sediul cercului devenind efectiv locul de întâlnire al greviștilor.

În august 1906, din inițiativa cercului socialist „România muncitoare“ din București, a avut loc prima Conferință a sindicatelor muncitorești din țară. La conferință au fost reprezentate, alături de sindicate, și cercurile socialiste din țară. La fel se va întâmpla și la conferințele din 1907, 1908 și chiar la Congresul de reconstituire a P.S.D. din 1910. Schema organizatorică a sindicatelor, prevăzută în statutul votat la Conferința socialistă din 1908, era următoarea : *sindicatul* se organiza pe breaslă (acolo unde erau mai puțin de 25 de membri se forma o *grupare de breaslă*). Muncitorii din instituțiile și întreprinderile statului formau o *uniune locală*, al cărei organ de conducere se numea *comisia locală*. Sindicatele din aceeași ramură de producție (industria pielăriei, transporturi, industria lemnului etc.) se puteau constitui — cum s-au și constituit câteva — în *uniuni*.

Toate organizațiile aveau o conducere unică — Comisia generală a sindicatelor din România, denumire care în tot timpul, pînă la primul război mondial, a coincis cu numele organului conducător al sindicatelor pe întreaga țară.

Cercurile socialiste, deși formal erau independente unele de altele pînă în 1908, acționau în realitate conform indicațiilor cercului „România muncitoare“ din București, datorită prestigiului pe care și-l cîștigase acesta. În 1908 cercurile socialiste s-au unit într-o organizație unică pe întreaga țară, Uniunea socialistă din România.

O dată cu reconstituirea partidului social-democrat, denumirea de cercuri socialiste a fost înlocuită cu aceea de „*Club social-democrat*“, adică s-a reluat vechea denumire din timpul existenței P.S.D.M.R., dinainte de 1900. Dar întrucît și partidele burgheziei și moșierimii foloseau tot cuvîntul „club“, la Congresul socialist din 1912 s-a hotărît ca acesta să fie schimbat cu „*secțiune*“. La același congres s-a adoptat hotărîrea ca în viitor Comisia generală a sindicatelor să-și țină congresele separat de Partidul social-democrat din România. Pînă la intrarea Romîniei în primul război mondial denumirile formelor organizatorice ale mișcării muncitorești nu s-au mai schimbat.

RECENZII

„Studii și materiale de istorie contemporană”

Vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Romîne,
1962, 508 pag.

La sfîrșitul anului 1962 a apărut volumul al II-lea de „Studii și materiale de istorie contemporană”. Cele treisprezece studii, note și comunicări, însumînd aproximativ 44 de coli editoriale, sînt rodul unor cercetări întreprinse atît de membri ai sectorului de specialitate din cadrul Institutului de istorie al Academiei R.P.R. din București, sub redacția căruia a fost pregătit volumul, cît și de alți cercetători din afara Academiei (de la Institutul de istorie a partidului de pe lîngă C.C.

al P.M.R., Facultatea de istorie din București etc.).

În volumul al II-lea de „Studii și materiale de istorie contemporană” sînt abordate și analizate aspecte noi și interesante privind situația social-economică și lupta revoluționară a proletariatului și a țărănimii muncitoare din țara noastră în trei dintre cele mai importante perioade ale istoriei contemporane a Romîniei: perioada avîntului revoluționar și creării P.C.R., perioada crizei economice din 1929—1933 și perioada primei etape a revoluției populare. Mergînd pe linia analizei monografice a unor probleme speciale limitate în timp sau ca arie geografică, redacția volumului a acordat o atenție sporită studiilor de istorie locală privind evenimente din diferite centre și regiuni muncitorești, ceea ce considerăm un fapt pozitiv.

Studiile și articolele publicate în volum aduc în circulație informații și interpretări noi sau îmbogățite asupra unor aspecte majore referitoare în special la lupta revoluționară a maselor populare din țara noastră. Se remarcă în această privință străduința autorilor de a-și susține concluziile de bază din studiile și articolele prezentate prin izvoare documentare noi provenite, în numeroase cazuri, din arhivele locale, iar uneori chiar din arhive de peste graniță (îndeosebi din U.R.S.S. și R. P. Ungară).

Contribuind la cunoașterea și aprofundarea unor aspecte importante legate de lupta revoluționară a maselor populare împotriva claselor exploatare, relevînd, pe baza unei largi documentații, rolul conducător al clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., în cadrul acestei lupte, volumul recenzat se înscrie ca o nouă și utilă realizare a istoriografiei marxiste din țara noastră privind epoca contemporană a Romîniei.

Aproximativ jumătate din spațiul și din numărul studiilor și materialelor din volum sînt consacrate perioadei avîntului revoluționar și creării P.C.R. Apariția, în ultimii ani, sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., a unor ample și documentate lucrări monografice * a făcut posibilă trecerea la elaborarea de studii și articole consacrate analizei unor aspecte sau momente importante din lupta revoluționară a maselor populare în această perioadă. În acest sens trebuie apreciate și materialele din volumul recenzat care se referă la perioada avîntului revoluționar.

Un interesant studiu despre activitatea și influența politică a militanților aripii revoluționare din cadrul mișcării muncitorești la sate în anii 1917—1921 ** publică Fl. Dragne. Pe baza unei bogate informații documentare, în mare parte inedită, autorul aduce o prețioasă contribuție la elucidarea acestei probleme puțin cercetate pînă în prezent de istoriografia noastră. Sînt prezentate date noi

* Ne referim, în special, la lucrările: „Grevă generală din Romînia”. Clara Cușnir-Mihailovici: „Mișcarea muncitorească din Romînia între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.”; V. Liveanu: „1918. Din istoria luptelor revoluționare din Romînia”; Titu Georgescu: „De la greva generală la crearea P.C.R.”.

** „Momente din activitatea desfășurată la sate de militanții aripii revoluționare a mișcării muncitorești în frunte cu grupurile comuniste (1917—1921)”, pag. 5—40.

cu privire la constituirea și activitatea în mediul sătesc a numeroase cluburi și syndicate socialiste, începînd mai ales cu anul 1919, precum și la unele acțiuni comune desfășurate de muncitori și țărani într-o serie de centre și regiuni ale țării în perioada avîntului revoluționar. Deși nu au fost organizate și conduse direct de către proletariet, acțiunile revoluționare ale țărănimii s-au desfășurat sub influența puternicelor lupte ale clasei muncitoare din această perioadă.

În cuprinsul articolului, autorul se oprește pe larg asupra procesului de clarificare ideologică și politică din sînul mișcării socialiste, care a dus implicit la cristalizarea unui program revoluționar în problema agrară, opus reformismului. Relevînd însemnătatea ideologică și politică a apariției proiectului de program agrar al partidului comunist din 1921, autorul sesizează că limitele acestuia izvorau din faptul că militanții revoluționari din mișcarea muncitorească, atît într-o serie de aprecieri importante, cît — mai ales — în găsirea liniei tactice și a metodelor celor mai indicate de atragere a maselor țărănești la lupta revoluționară sub conducerea proletariatului, nu vedeau limpede că „...în Romînia nu existau condițiile pentru trecerea directă, imediată la revoluția socialistă, că trebuie în primul rînd desăvîrșită revoluția burghezo-democratică”¹. Pornind de la această concluzie, ar fi fost necesar ca autorul să analizeze mult mai temeinic și aprofundat cauzele subiective care au împiedicat elaborarea unei linii politice în stare să atragă încă în perioada avîntului revoluționar din anii 1917—1921 de partea luptei revoluționare principalul aliat potențial al proletariatului — țărănimia.

¹ „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Romîne. 1962, pag. 38. În continuare, trimerile la acest volum vor fi date în text.

În ciuda lipsei unor concluzii finale mai largi, studiul lui Fl. Dragne permite urmărirea și înțelegerea mai clară a condițiilor istorice concrete care au dus și în problema agrară la triumful ideilor marxism-leninismului asupra concepțiilor și metodelor oportuniste și reformiste din mișcarea muncitorească din România.

V. Liveanu consacră un studiu special* pregătirii și desfășurării lucrărilor Congresului I al Partidului Comunist din România. Studiul cuprinde o amplă prezentare a etapelor și momentelor principale ale luptei aripii revoluționare, în frunte cu grupurile comuniste, pentru transformarea vechiului partid socialist într-un partid de tip leninist al clasei muncitoare de pe întreg teritoriul României.

O atenție deosebită acordă autorul conferințelor din noiembrie 1920 și martie 1921 ale grupurilor comuniste, ca și dezbaterilor Consiliului general al Partidului socialist din 30 ianuarie — 3 februarie 1921, care au scos în evidență faptul că după greva generală din octombrie 1920, în ciuda manevrelor și a opoziției elementelor reformiste, majoritatea covârșitoare a membrilor partidului socialist se pronunța tot mai ferm pentru aderarea la Internaționala a III-a.

Faptul că cea mai mare parte a delegaților aleși pentru congres se pronunțau pentru crearea Partidului Comunist din România a determinat întregul curs al lucrărilor congresului, care s-a deschis la 8 mai 1921 la București. Sînt descrise și analizate pe larg lucrările Congresului I al P.C.R., și îndeosebi dezbaterile pe marginea dării de seamă a vechiului comitet executiv, cele asupra raportului delegației care a discutat la Moscova cu conducătorii Internaționalei a III-a, Comuniste, aderarea Partidului socialist

din România la această organizație. Autorul înfățișează, de asemenea, desfășurarea discuțiilor, la capătul cărora majoritatea zdrobitoare a delegaților au votat pentru crearea partidului comunist și afilierea sa la Internaționala a III-a. Dintre celelalte probleme discutate și asupra cărora congresul nu a avut posibilitatea, din cauza arestării majorității delegaților, să adopte hotărîri corespunzătoare, autorul se oprește mai mult asupra rapoartelor cu privire la problema agrară, la programul și statutul noului partid comunist.

Atît în caracterizarea activității reformiștilor și, mai ales, a centristilor, cît și în precizarea și caracterizarea anumitor limite ideologice și politice manifestate în cursul procesului de clarificare în lumina învățaturii marxist-leniniste a militanților aripii revoluționare din mișcarea muncitorească și socialistă în anii avîntului revoluționar, autorul izbutește să aducă unele precizări care contribuie la cunoașterea mai temeinică și mai concretă a condițiilor istorice în care au avut loc pregătirea și desfășurarea lucrărilor Congresului I al P.C.R. Mai puțin izbutit și util ni se pare, în schimb, ultimul paragraf al studiului, paragraf în genere lipsit de originalitate, în care autorul face un scurt istoric al activității partidului de la crearea sa și pînă în zilele noastre, neaducînd nimic nou pentru cunoașterea problemelor dezbătute.

Două studii cu profil tematic asemănător, privind desfășurarea luptelor revoluționare pe plan local în anii 1917—1921 în două importante centre muncitorești — Valea Jiului și Reșița —, publică M. Kertesz, Gr. Chi-riță** și E. Cimponeriu***. Ambele

** „Momente din luptele minerilor din Valea Jiului în anii 1917—1920”, pag. 43—78.

*** „Din luptele muncitorilor reșițeni în anii avîntului revoluționar (1917—1921)”, pag. 83—125.

* „Date privind pregătirea și desfășurarea Congresului I al Partidului Comunist din România”, pag. 129—197.

studii aduc date noi în legătură cu luptele greviste și cu activitatea revoluționară generală desfășurate în centrele muncitorești amintite, străduindu-se să surprindă și o serie de aspecte specifice, între care activitatea dusă de sfaturile (consiliile) muncitorești locale în anii avântului revoluționar. În cadrul acestor studii sînt urmărite și descrise pe plan local unele aspecte privind procesul de clarificare ideologică-politică din sînul unor importante detașamente ale proletariatului din industria siderurgică și extractivă în perioada premergătoare creării Partidului Comunist din România. Analiza întregii activități a mișcării muncitorești revoluționare din cele două centre muncitorești duce la concluzia că și pe plan local principala cauză subiectivă a inconsecvențelor, limitelor și, în cele din urmă, a înfrîngerii avîntului revoluționar a fost lipsa unui partid de tip nou, marxist-leninist, singurul care putea duce masele revoluționare, în frunte cu proletariatul, la victoria hotărîtoare împotriva orînduirii și a regimului politic burghezo-moșieresc din România.

În genere, autorii celor două studii au izbutit să înfățișeze mișcarea muncitorească din Transilvania, și în special din cele două centre, în legătură cu mișcarea muncitorească din celelalte regiuni ale țării. Din studii se desprinde concluzia majoră că, în esența lor, luptele muncitorilor reșițeni și din Valea Jiului se încadrează în lupta generală pe care a dus-o proletariatul din întreaga țară în perioada avîntului revoluționar.

În ciuda acestor aspecte pozitive, cele două studii prezintă însă serioase deficiențe, atît din punctul de vedere al sistematizării și formei de prezentare, cît și al conținutului de idei. Ceea ce se poate reproșa în principal autorilor ambelor studii este insuficiența documentare proprie, faptul că nu au fost cercetate în măsura necesară fondurile de arhivă și organele de

presă locale. În ambele cazuri, autorii s-au bazat în largă măsură pe informații culese din colecția de documente alese din istoria mișcării muncitorești maghiare (M.M.T.V.D.) editate în anii trecuți la Budapesta, pe unele date extrase din arhivele centrale (M.F.A., Institutul de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. etc.), precum și pe unele amintiri ale cîtorva participanți la evenimentele descrise. Se găsesc, în schimb, foarte puține trimiteri la fondurile arhivistice provenite de la instituții, ca : prefecturile, primăriile, inspectoratele administrative, camerele de muncă, camerele de comerț și industrie, organele de poliție și de jandarmerie locale etc.

Documentarea redusă sau unilaterală nu permite autorilor să clarifice și să descrie pe larg momente și evenimente importante și nici să tragă concluzii mai bogate asupra unora dintre problemele ridicate în cele două studii, ca, de pildă, desfășurarea grevei generale din ianuarie 1918 și, în general, întregul an revoluționar 1918. În-suși procesul clarificării politice-ideologice nu este analizat în profunzime și temeinic, prezentarea activității grupurilor comuniste nu este suficient de documentată. Sînt cazuri cînd anumite aspecte sînt dovedite numai prin referiri la amintirile unor participanți, preluate și acelea uneori necritice (vezi, de pildă, nota de la pag. 94).

Din lipsă de date, M. Kertesz și Gr. Chiriță s-au văzut obligați să se oprească cu descrierea evenimentului la greva generală din octombrie 1920, din studiul lor lipsind perioada și problemele ce s-au ridicat în Valea Jiului în ajunul creării P.C.R. Deși ambele studii au părți introductive largi (în articolul său. E. Cimponeriu face chiar un scurt istoric al activității întreprinderilor din Reșița începînd din 1855, data înființării lor), totuși nu sînt explicate suficient unele probleme specifice. De exemplu, cele două studii nu reușesc să explice satisfăcător ast-

fel de probleme ca: rolul și importanța jucată de bărbații de încredere în cursul evenimentelor descrise, cauzele și condițiile istorice care au determinat ca în cele două centre muncitorești, paralel cu activitatea militanților revoluționari din mișcarea muncitorească, în frunte cu grupele comuniste, să activeze și să aibă o anumită influență în mase și elementele reformiste și oportuniste etc. Cu rezervele arătate mai sus, cele două articole contribuie la cunoașterea unor aspecte noi privind luptele revoluționare ale proletariatului din Reșița și Valea Jiului în perioada avântului revoluționar.

Un interesant și util articol despre activitatea revoluționarilor români aflați în Rusia în anii 1917—1920 publică R. Deutsch*. Bazându-se în mod judicios pe rezultatele deja obținute în această problemă de istoricii români și sovietici, ca și pe propria documentare realizată prin cercetarea unor importante fonduri arhivistice din țară și din U.R.S.S., autorul izbutește să dea o imagine suficient de clară asupra activității desfășurate de Comitetul de acțiune social-democrat român de la Odesa și mai apoi de grupul comunist român de pe lângă C.C. al P.C. (b) din Rusia în anii 1918—1920. Autorul aduce contribuții interesante privind condițiile în care a avut loc formarea grupurilor comuniste române din Rusia. Din prezentarea materialelor, în mare parte inedite, se desprinde, de asemenea, rolul jucat de organizațiile revoluționare române din Rusia în formarea unităților de voluntari români încadrate în Armata Roșie, care au luptat pentru apărarea puterii sovietice. Este arătată contribuția pe care au adus-o grupurile de revoluționari români din Rusia

* „Din activitatea și lupta grupurilor revoluționarilor români din Rusia pentru apărarea puterii sovietice (1917—1920)“, pag. 433—460.

în editarea și difuzarea manifestelor și presei revoluționare în țară, în special pe teritoriul Moldovei.

Socotim că, pentru înțelegerea mai deplină a unor aspecte ale problemei tratate, autorul ar fi trebuit să se oprească și asupra activității desfășurate în țară și despre contribuția la aceasta a acelor membri ai grupurilor comuniste române din Rusia sovietică reînțorși în țară în perioada care a precedat crearea Partidului Comunist din România.

Ultimul material consacrat perioadei avântului revoluționar se referă la un episod legat de aplicarea reformei agrare din 1921. În nota publicată de Tr. Lungu** este prezentat un caz tipic de eludare a legii de reformă agrară din 1921. Folosind variate subterfugii avocățești, specifice justiției burghezo-moșierești chemate să servească interesele claselor exploatare din România, moștenitorii marelui domeniu agricol și forestier Hangu (de 65 790 ha), fostă proprietate a prințului M. Sturdza, au reușit să-l salveze de la expropriere aproape în întregime (au fost expropriate până la urmă doar câteva sute de hectare de teren arabil). Materialul de bază folosit de autor este inedit, ceea ce conferă notei prezentate o valoare documentară deosebită.

Dintre materialele publicate în volum despre perioada crizei economice din anii 1929—1933, studiul lui Al. Gh. Savu abordează o problemă de un interes major, până acum puțin cercetată de istoriografia noastră***. Autorul, pe baza unei documentări bogate și variate, aduce o contribuție originală la cunoașterea activității P.C.R. la sate în anii crizei economice și a luptei maselor țărănești împotriva

** „«Reforma agrară» din 1921 pe unul din marile latifundii din nordul Moldovei“, pag. 463—473.

*** „Despre activitatea P.C.R. la sate și dezvoltarea luptei maselor țărănești în anii 1929—1933“, pag. 239—295.

politicii antidemocratice a guvernelor burghezo-moșierești.

Prelucrând în mod critic date economice în genere cunoscute, autorul reușește să prezinte un tablou sugestiv și convingător al înrăutățirii situației țărănimii în anii crizei economice, ceea ce a determinat o puternică ascuțire a contradicțiilor social-politice la sate.

Sărăcită și ruinată în masă de urmările crizei economice, pe care clasele exploatatoare au încercat să le arunce în întregime pe umerii maselor muncitoare, țărănimea muncitoare cunoaște, sub influența crescîndă a P.C.R., un proces de radicalizare politică, oglindit într-o serie de acțiuni revendicative. De teama unirii luptei revoluționare a muncitorimii și țărănimii sub conducerea P.C.R., guvernul burghezo-moșieresc național-țărănist, avînd consensul celorlalte grupări politice burgheze, recurge la o serie de manevre mergînd de la măsuri represive sîngeroase pînă la promulgarea unor legi aparent avantajoase țărănimii, dar care, în fond, pentru a salva băncile creditoare de la faliment, transmiteau pentru o întreagă generație plata eşalonată a datoriilor țărănimii, devenită momentan insolubilă.

Din studiul lui Al. Gh. Savu reies, totodată, atît amploarea acțiunilor țărănești, caracterizate îndeosebi prin forme de luptă pasivă (opoziție față de acțiunea spoliatoare a băncilor, organelor fiscale etc.), cît și cauzele care nu au permis transformarea acestor acțiuni într-un puternic val de luptă revoluționară a țărănimii pe scară națională. Se arată că hotărîrile Congresului al V-lea al P.C.R. și ale plenarei din octombrie 1932 au fost adoptate într-o perioadă în care deja mișcarea revoluționară țărănească, în special după promulgarea legii conversiunii, înregistra un reflux tot mai accentuat. Noile acțiuni țărănești de la sfîrșitul anului 1932 și începutul anului 1933, deși vor antrena pături țărănești și re-

giuni (Muntenia, Oltenia și parțial Moldova) în care procesul radicalizării țărănimii fusese mai lent în anii precedenți, nu au mai avut intensitatea acțiunilor din anii 1930 și, în special, 1931.

Voturile acordate B.M.Ț. de alegătorii țărani în cursul alegerilor din această perioadă, creșterea numerică a celulelor de partid sătești în 1932—1933, crearea organizațiilor Frontul plugarilor și Madoszul permit autorului să tragă concluzia că în anii crizei economice — 1929—1933, „clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a lărgit... legăturile sale cu țărănimea săracă și mijloacă” (pag. 294).

Aceste legături au fost dezvoltate și generalizate pe scara întregii țări, sub forma alianței revoluționare muncitorești-țărănești, în condițiile desfășurării revoluției populare, care a început la 23 August 1944. Studiul lui Al. Gh. Savu constituie o contribuție în cercetarea activității desfășurate de P.C.R. la sate, îndeosebi pentru perioada de după lucrările Congresului al V-lea al partidului comunist. Cercetări ulterioare axate pe arhive locale vor contribui probabil la cunoașterea mai aprofundată a modului concret în care a activat P.C.R. în sinul țărănimii în perioada crizei economice.

Un aspect important al activității P.C.R. în sinul țărănimii muncitoare a constatat în demascarea politicii anti-țărănești duse de P.N.Ț. În scopul izolării țărănimii de lupta proletariatului, clasele exploatatoare din România s-au văzut nevoite, încă din 1917, să promită și apoi să acorde reforma agrară din 1921, iar pe plan politic să lanseze o serie de noi partide care, în mod demagogic și diversionist, se prezentau ca apărătoare ale intereselor țărănimii. Un astfel de partid era și P.N.Ț., rezultat din fuzionarea partidului țărănesc cu partidul național al burgheziei romîne din Ardeal, care a guvernat aproape neîntrerupt în în-

treaga perioadă a crizei economice din 1929—1933. În articolul său *, A. Petric prezintă pe larg activitatea desfășurată de P.C.R. prin manifeste, broșuri, articole publicate în presa ilegală și legală pentru demascarea politicii reacționare a P.N.Ț. față de țărănime. Politica guvernelor național-țărăniște de aruncare a greutăților crizei economice pe umerii maselor muncitorești și măsurile represive sîngeroase luate de guvernanți contra luptelor revendicative ale maselor largi populare au dus la compromitere și au contribuit la demascarea falsității și caracterului diversionist, reacționar, al diferitelor programe și lozinci ale P.N.Ț. care în momentul venirii la cîrma țării se bucurase de un larg credit îndeosebi în sînul maselor țărănești și al păturilor mic-burheze.

Alături de acești factori obiectivi, la discreditarea și demascarea P.N.Ț. ca apărător doar al intereselor minorității exploatare de la orașe și sate, și-a dat o contribuție hotărîtoare și activitatea propagandistică desfășurată de Partidul Comunist din România în acești ani. Din prezentarea materialelor de partid, rezultă că mai ales după Congresul al V-lea, P.C.R. a întreprins o vie activitate propagandistică în sînul țărănimii în scopul demascării caracterului reacționar al diverselor măsuri și legi adoptate de guvernul P.N.Ț. Lupta pentru demascarea politicii antițăărănești a P.N.Ț. făcea parte și contribuia la lupta generală a P.C.R. pentru atragerea maselor țărănești sub influența și conducerea proletariatului din România. Firește — și acest lucru nu este suficient de bine precizat în articol —, rezultatele acestei activități au fost limitate, ținînd seama de raportul de forțe, de situația claselor și păturilor sociale din acea perioadă, de faptul că P.C.R. era silit să-și desfășoare

activitatea în ilegalitate, ceea ce îngreuna un contact direct și permanent cu masele largi țărănești, ca și faptul că în conducerea partidului se mai manifestau influențe sectare și oportuniste.

Un reușit studiu de istorie locală realizează N. Lupu în articolul său ** privind situația social-economică a muncitorilor petroliști din Valea Prahovei în anii premergători eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933. Valoarea acestui studiu constă îndeosebi în datele documentare, în mare parte inedite, extrase din arhivele întreprinderilor petroliere locale, ceea ce dă o notă de puternică autenticitate și permite o analiză concretă asupra căilor și mijloacelor prin care capitaliștii romîni și străini exploatau munca proletariatului din Valea Prahovei. Pe calea concedierilor masive, a amenziilor, a scăderii continue a salariilor etc., societățile petroliere au izbutit să arunce dificultățile crizei economice pe umerii muncitorimii petroliste, realizînd în acea perioadă, în ciuda reducerii prețului de vînzare al produselor petrolifere pe piața internațională, însemnate profituri. Ofensiva patronală împotriva nivelului de trai al muncitorimii, conjugată cu politica economică-financiară antimuncitorească a guvernului, a stîrnit un puternic val de indignare și protest în rîndurile maselor muncitoare din regiune. În articolul său, autorul arată cum, sub conducerea P.C.R., muncitorii s-au ridicat la luptă împotriva politicii marilor societăți petroliere și a guvernului burghezo-moșieresc de aruncare a tuturor greutăților crizei pe umerii celor ce muncesc. Sînt prezentate aspecte inedite privitoare la starea de spirit a muncitorimii petroliste și la luptele din anii 1931—1932, care au pregătit terenul marilor bătălii din

* „Demascarea în unele materiale ale Partidului Comunist din România a politicii antițăărănești duse de partidul național-țărănesc“, pag. 201—238.

** „Date privind exploatarea muncitorilor petroliști din Valea Prahovei în anii crizei economice (1929—1933)“, pag. 475—490.

ianuarie-februarie 1933. Articolul lui N. Lupu reușește să prezinte principalele cauze și împrejurări care au pregătit și în cadrul cărora s-au desfășurat la începutul anului 1933 eroicele lupte ale petroliștilor din Valea Prahovei. Este regretabil faptul că o serie de aspecte importante, ca, de pildă, acțiunile de front unic muncitoresc, diferențierile de salarizare și tratament din partea societăților între diferite categorii de salariați, care în timpul crizei se accentuează și mai mult, etc., sînt tratate prea sumar și incomplet.

Evenimentelor care au urmat victoriei insurecției armate din august 1944 le sînt consacrate patru dintre materialele incluse în volumul recenzat.

Tema dezbătută în articolul lui D. Turcuș* nu este nouă în istoriografia noastră, ea făcînd și mai înainte obiectul unor studii și articole scrise de alți cercetători (T. Caraciuc, Th. Necșa, în mod special Gh. Tuțui, Al. Gh. Savu și alți autori care au analizat aspecte privind perioada 23 August 1944—6 Martie 1945). Autorul reia și îmbogățește, pe baza unor informații de arhivă și în lumina ultimelor documente de partid, datele și concluziile principale privind problema tratată, risipite în diverse studii și materiale care în cele mai multe cazuri nu s-au ocupat în mod special de lupta pentru defascizarea și democratizarea vieții politice și economice în primele luni de după 23 August 1944.

O contribuție personală aduce autorul în legătură cu lupta pentru demascarea și scoaterea elementelor fasciste dintr-o serie de întreprinderi, luptă care a avut un ascuțit caracter antifascist, deoarece a fost îndreptată în principal împotriva sabotajului în-

treprins de forțele reacționare cu scopul vădit de a crea greutatea aprovizionării frontului antifascist. Lipsa unei cercetări proprii mai largi și asupra unor izvoare încă nefolosite suficient de istoricii noștri (cum sînt, de exemplu, arhivele locale ale fostelor prefecturi, preturi, primării etc.) nu a permis autorului să aducă concluzii mult îmbogățite față de cele la care ajunseseră deja cercetătorii care au studiat această problemă anterior. Articolul este totuși util, deoarece concentrează și sintetizează într-un studiu special concluziile istoriografiei noastre în această problemă importantă.

Folosind unele date inedite extrase în special din arhiva istorică a M.F.A., M. Fătu reușește în articolul său** să redea unele amănunte interesante privind felul în care s-a desfășurat, îndeosebi la nivelul instituțiilor centrale de stat, sabotarea de către forțele reacționare a producției necesare frontului anti-hitlerist. Deținînd majoritatea portofoliilor în guvernele Sănătescu și Rădescu și avînd sub controlul lor direct ministerul producției de război, precum și toate pîrghiile de comandă economice-financiare, forțele reacționare au dus o politică de sabotare fățișă a efortului de război antifascist.

Autorul prezintă date, în parte inedite, din care rezultă că masele muncitoare, conduse de P.C.R., au dus o luptă susținută și au izbutit să limiteze urmările sabotajului economic al forțelor reacționare, readucînd în circuitul producției bunuri și utilaje părăsite sau „dispersate” și contribuind prin eforturi eroice la sporirea producției necesare aprovizionării frontului antihitlerist și populației muncitoare din spatele frontului. Volumul restrîns al comunicării (doar 10 pa-

* „Din lupta condusă de P.C.R. pentru demascarea și scoaterea elementelor fasciste din aparatul de stat, instituții și întreprinderi (23 August 1944—6 Martie 1945)”, pag. 299—331.

** „Din lupta maselor muncitoare conduse de Partidul Comunist din România împotriva sabotării de către clasele exploatatoare a producției pentru frontul anti-hitlerist (23 August 1944—6 Martie 1945)”, pag. 493—502.

gini) nu dă însă autorului posibilitatea de a aprofunda și analiza temeinic această temă atât de importantă.

Regretatul istoric V. A. Varga publică în volumul recenzat un studiu* consacrat luptei hotărâtoare pentru putere pe care au dat-o masele populare, sub conducerea P.C.R., în primele luni ale anului 1945. Deși lărgeste prea puțin baza documentară în raport cu alte studii privind aceeași problemă, autorul izbuteste totuși printr-o interpretare și generalizare de un bun nivel să aducă o serie de precizări și clarificări importante privind elementele calitativ noi care apar și se manifestă în această perioadă în ceea ce privește înfăptuirea pe cale revoluționară a principalelor revendicări cuprinse în programul de guvernare F.N.D. lansat în ianuarie 1945. Din studiul lui V. A. Varga rezultă că perioada ianuarie-6 Martie 1945 s-a caracterizat prin maturizarea, creșterea și afirmarea puternică a elementelor noii puteri democrat-populare „...a căror forță s-a resimțit tot mai mult în întreaga viață politică a țării” (pag. 358). O deosebită importanță o au precizările pe care autorul le face, pe baza ultimelor documente de partid, referitoare la unele acțiuni dăunătoare intereselor revoluției pe care le-a dus în acea perioadă grupul fracționist A. Pauker-V. Luca.

Succesul luptei pentru răsturnarea guvernului Rădescu, zdrobirea încercării forțelor contrarevoluționare de a declanșa un război civil și aducerea la putere a guvernului Groza au confirmat justitatea liniei politice a cadrelor de bază ale partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, linie politică ce a fost urmată de masele largi și a dus la instaurarea regimului democrat-popular în România. Autorul reușește să demonstreze că succesul acestei linii

s-a datorat cunoașterii și înțelegerii profunde de către P.C.R. a schimbărilor intervenite în raportul de forțe, adoptării strategiei și tacticii corespunzătoare situației revoluționare din țara noastră în acea perioadă. În cursul evenimentelor care au premers instaurarea regimului democrat-popular la 6 Martie, arată autorul, „...Partidul Comunist Român și-a îndeplinit cu cinste mărețul său rol istoric de conducător și mobilizator al maselor în revoluție” (pag. 361).

Un studiu interesant prin tematica sa** publică V. Teodorescu. Pornind de la tezele marxist-leniniste privind perioada de trecere de la capitalism la socialism, autoarea prezintă o serie de aspecte care dovedesc modul creator în care P.C.R. a folosit parlamentul în perioada de trecere la revoluția socialistă. Parlamentul rezultat din alegerile de la 19 noiembrie 1946, în care reprezentanții oamenilor muncii de la orașe și sate dețineau majoritatea absolută a mandatelor, a constituit în mâinile forțelor progresiste, în frunte cu P.C.R., îndeosebi prin activitatea sa legislativă — aspect dezvoltat pe larg în studiul lui V. Teodorescu — un instrument activ de îngustare a exploatarei și de control asupra producției capitaliste (adoptarea legilor de reorganizare a Ministerului Economiei Naționale, a legii oficiilor industriale, a legii circulației bunurilor agricole, a controlului devizelor etc.), de lichidare a unor importante poziții ale capitalului financiar (etatizarea B.N.R., reforma monetară etc.) într-o perioadă în care clasele exploatare dețineau încă principalele pîrghii ale vieții economice și unele posturi-cheie în viața de stat.

Neconsultarea materialelor de arhivă și lipsa unei literaturi istorice mai

* „Din lupta maselor conduse de P.C.R. pentru instaurarea regimului democrat-popular (ianuarie-6 Martie 1945)”, pag. 335—372.

** Aspecte ale folosirii parlamentului de către forțele democratice conduse de Partidul Comunist Român (decembrie 1946-decembrie 1947)”, pag. 377—429.

bogate privind perioada noiembrie 1946—decembrie 1947 au făcut ca autoarea să-și bazeze întreaga expunere și concluziile studiului său doar pe materialele editate pe care le-a avut la îndemână, în special pe prelucrarea critică a datelor cuprinse în dezbaterile parlamentare publicate în Monitorul oficial. Aceasta nu i-a permis să aprofundeze și să aprecieze suficient de critic o serie de aspecte importante. Ne referim nu atât la lipsa unor date privind activitatea diferitelor organisme de lucru ale parlamentului, care ar fi înlesnit urmărirea și tragerea concluziilor corespunzătoare asupra muncii pregătitoare de elaborare și definitivare a unor proiecte de legi supuse apoi votului deputaților, cât mai ales la lipsa unor informații mai ample legate de confruntarea de idei și programe din sânul parlamentului, care, firește, în principal se ducea — lucru arătat de autoare — între forțele democratice și gruparea tătarăsciană, dar nu se reducea la acest aspect major, știut fiind caracterul și compoziția neomogenă a partidelor și grupărilor nemuncitorești din cadrul Blocului partidelor democratice. Prezentînd invariabil activitatea pozitivă a parlamentului ca rezultat al unei unanimități permanente a tuturor reprezentanților forțelor democratice din acest for legislativ, se estompează munca deosebită organizatorică-politică pe care a trebuit s-o ducă P.C.R. pentru trecerea prin parlament a unor legi cu caracter anticapitalist, nu se reliefează în suficientă măsură rolul hotărîtor pe care l-a jucat activitatea P.C.R. în orientarea întregii activități parlamentare din anul 1947. O serie de concluzii judicioase cu care se încheie articolul ar fi putut fi mai temeinic demonstrate dacă în cuprinsul studiului său autoarea ar fi întreprins o analiză mult mai profundă a diverselor forme și manifestări ale luptei de clasă în acea etapă.

În ciuda lipsurilor arătate mai sus și a documentării restrînse folosite, autoarea a reușit să confirme concluzia că în perioada amintită „...parlamentul a îndeplinit rolul de instrument al maselor populare în lupta condusă de partid pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă” (pag. 428).

*

Studiile și materialele cuprinse în volumul recenzat, chiar și cele mai puțin realizate, reprezintă, datorită informației bogate, în parte inedită, pe care se bazează, prețioase contribuții la cunoașterea unor probleme, momente și aspecte importante și interesante din lupta revoluționară a maselor populare, sub conducerea P.C.R., în istoria contemporană a Romîniei.

În unele cazuri, studiile publicate prezintă într-o formă sintetică concluzii la care au ajuns în problemele respective autorii după mai mulți ani de cercetare a problemelor respective (Fl. Dragne, V. Liveanu, V. A. Varga).

Volumul marchează încă un pas înainte și pe drumul renunțării la consultarea facilă și unilaterală doar a cîtorva fonduri arhivistice, de obicei centrale; în majoritatea studiilor și materialelor din volum există numeroase referiri la arhive locale (vezi îndeosebi articolele lui Tr. Lungu și N. Lupu) sau al căror specific răspunde cel mai bine necesității de informare a autorilor pentru tema abordată (R. Deutsch, Al. Gh. Savu). Folosirea judicioasă și citarea principalelor date și concluzii obținute anterior în problemele cercetate, departe de a diminua contribuția proprie a autorilor, vin să îmbogățească valoarea generală a materialelor din volum. Această subliniere este cu atât mai necesară cu cît au existat uneori tendințe în trecut de a se prezenta și menționa într-o serie de lucrări numai rezultatele personale ale autorilor respectivi.

Prin bogăția și varietatea faptelor descrise, prin prezentarea unor momente și evenimente importante din istoria luptei revoluționare a maselor populare, tratate, în genere, la un bun nivel științific, studiile și materialele cuprinse în volumul recenzat reprezintă un prețios instrument de lucru pentru specialiști și, în același timp, un ajutor pentru toți cei care studiază istoria contemporană a României și istoria P.M.R. în perioadele 1917—1921, 1929—1933 și 1944—1947.

Din păcate, în volumul recenzat nu sînt abordate teme privind perioada stabilizării relative a capitalismului, a fascizării țării și a dictaturii militare-fasciste, a construirii socialismului.

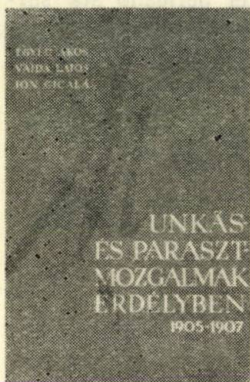
Volumul al II-lea de „Studii și materiale de istorie contemporană” apare la aproape 6 ani după primul volum. Apariția la intervale atît de mari a acestei culegeri se resimte negativ în domeniul publicării operative a unor lucrări mai ample de istorie contemporană, care, datorită volumului lor, nu-și pot găsi astfel locul în reviste decît în formă rezumativă sau fragmentată. Socotim, de aceea, că trebuie găsită modalitatea practică pentru a asigura o apariție regulată acestei culegeri, cu atît mai mult cu cît în fața cercetătorilor acestei perioade stă sarcina elaborării într-un viitor apropiat a volumelor al VI-lea și al VII-lea din tratatul de „Istoria Romîniei”.

TR. UDREA

Egyed Ákos, Vajda Lajos, Ion Cicală :

**„Munkás és parasztmozgalmak Erdélyben. 1905–1907“
(„Mișcări muncitorești și țărănești în Transilvania. 1905–1907“)**

Editura științifică, 1962, 348 pag.

Apărută recent, ca rod al unei munci de perseverență cercetare și documentare în diferitele arhive din țară, timp de mai mulți ani, lucrarea aduce o contribuție meritorie la cunoașterea unei perioade scurte, dar deosebit de frământate din istoria mișcă-

rii muncitorești din Transilvania de la începutul veacului nostru.

Publicarea lucrării răspunde sarcinii ce revine istoricilor din țara noastră de a scoate în evidență, în lumina învățăturii marxist-leniniste, tot ce a fost valoros, înaintat în trecutul poporului nostru.

Autorii tratează de-a lungul a 10 capitole mișcările muncitorești și țărănești din Transilvania în anii 1905 și 1907. Volumul mai conține o anexă formată din 9 documente caracteristice pentru mișcarea muncitorească din Transilvania anului 1906, precum și un indice cronologic. Semnalăm, de asemenea, publicarea unor fotografii originale și schițe contemporane ce contribuie implicit la valoarea științifică a lucrării.

Primul capitol tratează pe larg dezvoltarea capitalistă a industriei și agriculturii în Transilvania la începutul secolului al XX-lea. Autorii analizează temeinic dezvoltarea pieței interne, introducerea mașinilor în agricultură, importanța construcțiilor căilor ferate, legea protecționistă a industriei, precum și schimbările survenite în structura claselor sociale din Transilvania. Capitolul întâi dezvăluie baza economică care a cauzat frământările ce au avut loc în perioada anilor tratați de autori.

Cît privește capitolul al doilea, în care autorii se ocupă de studierea situației muncitorimii și țărănimii din Transilvania la începutul secolului nostru, în cadrul acestuia se prezintă aspectul social determinat direct de situația economică existentă.

Bazîndu-se pe o amplă documentare științifică, în parte inedită, autorii reușesc să prezinte principalele aspecte ale dezvoltării economice a Transilvaniei, ajungînd la concluzia că stadiul dezvoltat al capitalismului monopolist de la începutul secolului al XX-lea, atît în industrie, cît mai ales în agricultură, a dus la creșterea numerică a proletariatului industrial și agrar, la pauperizarea tot mai accentuată a acestuia, determinînd în rîndurile lui o stare revoluționară și o accentuare a luptei de clasă.

Datele cuprinse în prima parte a lucrării constituie un serios suport economic-social al evenimentelor revoluționare ce sînt prezentate în continuarea lucrării, nu însă înainte de a fi tratate cîteva particularități ale mișcării muncitorești din Transilvania la începutul secolului, privite în ansamblul tabloului ce-l prezenta lumea capitalistă a timpului.

Perioada anilor 1905—1907 a fost marcată pe plan internațional de adînci frămîntări revoluționare. Era deci firesc ca mișcarea din Transilvania să nu prezinte un fenomen izolat. Ea s-a dezvoltat în strînsă legătură cu mișcarea revoluționară europeană.

Asupra mișcării muncitorești din țara noastră, la începutul secolului, și-a pus amprenta Internaționala a II-a oportunistă. În același timp, evenimentele revoluționare ale Rusiei din anii 1905—1907 au exercitat o puternică influență, care — după cum arată autorii — nu o poți explica numai prin apropierea geografică, ci mai cu seamă prin faptul că situația internă social-economică și politică din România era mult asemănătoare celei din Rusia. Tocmai de aceea, și în Transilvania mișcările revoluționare din Rusia au avut un larg ecou. Însă baza social-economică și politică a evenimentelor din 1905—1907 a fost determinată de realitățile interne transilvănene.

Prin însăși structura lucrării, prin tratarea primordială a aspectelor economice și sociale din Transilvania la începutul secolului al XX-lea se atestă că situația specifică imperialismului monopolist din economia Transilvaniei a determinat manifestările revoluționare ale claselor exploatate.

În capitolele următoare, autorii analizează lupta clasei muncitoare în primii ani ai secolului al XX-lea, formele ei de organizare, programul și scopul urmărit. Partidul social-democrat din Ungaria, dat fiind influența puternică a teoriilor oportuniste (îndeosebi varianta austro-marxistă a așa-zisei auto-

nomii culturale), s-a divizat pe secții naționale. Secția romînă a partidului social-democrat, deși în conducerea ei se manifestau serioase tendințe reformiste, a activat în modul cel mai fructuos. Elementele înaintate, împreună cu militanții devotați cauzei internaționalismului proletar, au combătut cu tărie, în cadrul unor campanii de presă, naționalismul; secția romînă din P.S.D. nu a cauzat niciodată rupturi în lupta comună a muncitorilor romîni și de alte naționalități din Transilvania. Unii conducători ai secției romîne, combativi, atașați cauzei clasei muncitoare, ca Ion Crețu, au accentuat în toate ocaziile ivite că lupta trebuie să fie comună, deoarece „scopurile socialismului sînt comune”¹. În același timp, organizațiile secției romîne au contribuit în mod efectiv la promovarea legăturilor între mișcarea muncitorească din Transilvania și cea din România.

Autorii subliniază că în cursul luptelor de clasă din anii 1905—1907 legătura și influențele reciproce s-au întărit și mai mult între muncitorii din vechea Romînie și Transilvania. În acest sens, lucrarea aduce numeroase exemplificări.

Primăvara anului 1905 reprezintă, așa după cum se arată în lucrare, începutul unui puternic val de greve, care a cuprins uzine, fabrici, orașe etc. Revendicările muncitorilor aveau un caracter economic și politic. „Ceea ce este cu adevărat nou în mișcarea grevistă — spun autorii — este în primul rînd numărul neobișnuit de mare al grevelor, fermitatea greviștilor, precum și creșterea numerică a grevelor politice” (pag. 162).

Din mulțimea grevelor ce au avut loc în perioada prezentată (în 3 ani au avut loc 422 de greve, dintre care 328

¹ Egyed Ákos, Vajda Lajos, Ion Cicală: „Mișcări muncitorești și țărănești în Transilvania. 1905—1907”, Editura științifică, 1962, pag. 230. În continuare, trimitere la această lucrare vor fi date în text.

au fost victorioase), autorii se opresc asupra citorva dintre cele mai importante, care prezintă particularități noi.

În prima parte a anului 1905, marea majoritate a grevelor au avut un caracter economic și politic, pe cînd în a doua parte a anului nota dominantă a avut-o mișcarea de masă pentru cucerirea dreptului de vot sub forma adunărilor populare, manifestațiilor și demonstrațiilor de stradă și grevelor generale, ce antrenau la luptă mase de mii de oameni ai muncii.

Anul 1906, anul unor mari lupte de clasă, după cum subliniază autorii, a început prin puternice frămîntări ale maselor. Prin amploarea și conținutul său revoluționar, anul 1906 reprezintă apogeul luptelor greviste din perioada amintită. Într-un singur an au avut loc 188 de greve, cele mai multe dintre ele terminîndu-se cu victoria muncitorilor. Luptele muncitorilor din Transilvania s-au îmbinat în cursul anului 1906 cu o serie de acțiuni prilejuite de aniversarea în ianuarie a unui an de la izbucnirea revoluției din Rusia.

În decursul anului 1906, grevele au luat un caracter tot mai combativ, ajungîndu-se chiar la ciocniri cu forțele represive. În primele ciocniri ale muncitorimii cu autoritățile capitaliste, cu ocazia grevei muncitorilor constructori din vara anului 1906 de la Cluj, a căzut victimă brutalităților singeroase ale poliției muncitorul constructor Petre Dan, în vîrstă de 65 de ani. Ciocnirile cu armata au devenit tot mai dese, îndeosebi în timpul grevelor din Valea Jiului. În ianuarie 1906, la Ferdinand (azi „Oțelul roșu”) au fost uciși 9 muncitori; în septembrie 1906, cu ocazia grevei generale din Valea Jiului pentru dreptul de organizare, în timpul ciocnirii cu armata au fost răniți aproximativ 100 de mineri.

Analizînd desfășurarea grevelor și a acțiunilor muncitorești în general, autorii ajung la concluzia că în marea lor majoritate ele au fost conduse de comitetele formate din cei mai conștienți

conducători social-democrați locali. În același timp, observă autorii, paralel cu dezvoltarea mișcărilor greviste, a crescut numărul muncitorilor organizați, ca urmare a înființării numeroaselor sindicate tocmai în perioada organizării și desfășurării luptelor muncitorești.

Această creștere a numărului sindicatelor nu a fost un proces spontan. Ea era rezultatul unei perioade îndelungate, în care muncitorimea din Transilvania s-a convins că sindicatele erau apărătorul intereselor ei. Acest lucru reiese și din statistica Ministerului Comerțului în care se arată că, dintre cele 61 de greve care au avut loc în această ramură în perioada 1905—1907, 38 au fost conduse de sindicate sau de organele locale ale partidului social-democrat, și nu fără rezultate (pag. 224).

Ca o urmare firească a organizării muncitorimii din Transilvania, în acești ani legăturile cu vechea Romînie au continuat să se întărească și mai mult.

Pe lîngă gazetele P.S.D. din Ungaria apărute în limba romînă („Votul poporului” și „Adevărul”), organizațiile socialiste din București, pentru întărirea muncii agitatorice și propagandistice a secției romîne din Transilvania, au trimis în Transilvania ziarul „Romînia muncitoare”, „Calendarul muncii” și alte materiale.

Autorii insistă îndeosebi asupra rolului important jucat de ziarul „Romînia muncitoare” și de unele elemente înaintate ca Ștefan Gheorghiu, I. C. Frimu, Al. Constantinescu, M. Gh. Bujor, a căror luptă perseverentă a dus în august 1906 la alegerea forului central al sindicatelor — Comisia generală a sindicatelor din Romînia. În urma acestui eveniment, legăturile cu mișcarea din Transilvania se întăresc și mai mult, devenind mai trainice, mai multilaterale. Legăturile dintre mișcarea muncitorească din vechea Romînie și cea din Transilvania nu au fost

numai de nuanță ideologică și organizatorică. Autorii arată că în focul luptelor greviste din anii 1905—1906 au avut loc numeroase acțiuni de solidaritate reciprocă. Chemarea Sindicatului muncitorilor docheri din Ungaria din 1906 cerea, de exemplu, ca nici un muncitor docher să nu meargă în România pentru a nu deveni trădătorul tovarășului lui de muncă (pag. 239). Autorii dau în acest sens o serie de exemple convingătoare de solidaritate muncitorească.

Lucrarea conchide că în ansamblul legăturilor dintre vechea Romînie și Transilvania, legăturile mișcării muncitorești exprimau necesitatea împletirii luptei pentru eliberarea socială și națională, ele ajutînd ca muncitorimea din diferite părți ale Romîniei să devină conștientă de sarcinile comune care stăteau în fața ei.

Cît privește mișcările țărănești din Transilvania, autorii arată că 1906 a fost anul celor mai puternice mișcări țărănești, care, sub influența activității muncitorilor, au luat un avînt deosebit sub forma grevelor de seceriș și treierîș. Regiunile unde s-au desfășurat mai intens aceste lupte au fost Banat, Bihor, Satu-Mare, deci tocmai acolo unde syndicatele muncitorilor agricoli erau mai puternice. În timpul acestor greve a crescut și s-a întărit alianța de luptă a clasei muncitoare cu țărănimea săracă.

În anul 1907, continuă autorii, numărul acțiunilor muncitorești a scăzut dacă le raportăm la 1906, datorită pe de o parte terorii instaurate în cadrul imperiului austro-ungar după modelul stolipinist, iar pe de altă parte, datorită atitudinii trădătoare a unor șefi social-democrați. Însă conținutul acțiunilor întreprinse în acest an au demonstrat o mai mare strîngere a rîndurilor, o mai bună unitate de acțiune.

Greva politică generală desfășurată în Ungaria la 10 octombrie 1907 pentru cucerirea dreptului de vot, cu tot

eșecul ei, a demonstrat încă o dată că muncitorimea de diferite naționalități din Transilvania care a luat parte în acea zi, într-un număr foarte mare, la acțiunile comune (în aproape 20 de orașe numărul greviștilor a ajuns la 50 000, iar cel al demonstranților la 100 000) a atins un înalt grad de maturizare politică. În aceeași ordine de idei se înscriu și mișcările, nu puține la număr, care au avut loc în Transilvania sub influența marelui eveniment revoluționar care a fost răscoala țăranilor din 1907. Imensa majoritate a populației Transilvaniei, formată din țărani, nu a putut rămîne pasivă, cî mulți dintre ei, împreună romîni, maghiari, germani, s-au simțit alături de cei moldoveni sau munteni, ridicînd coasa și furca împotriva arendașilor și a moșierilor, indiferent de naționalitatea acestora. Influența în Transilvania a răscoalei țăranilor din 1907 — spun autorii — confirmă că cele mai arzătoare probleme pentru care țărănimea se ridica la luptă erau aceleași (pag. 292). Ei arată că perioada anilor 1905—1907 a reprezentat o perioadă de întărire a legăturilor mișcării muncitorești între diferitele regiuni ale Romîniei, iar răscoala din 1907 a fost una dintre expresiile acestei afirmări. Amintim tot aici că la Congresul secției romîne a partidului social-democrat, ținut la Arad în ianuarie 1908, au luat parte și delegații ai muncitorimii din vechea Romînie, printre ei evidențiindu-se I. C. Frimu.

Analizînd cauzele pentru care aceste acțiuni puternice de masă nu s-au transformat în revoluție, autorii, în ultimul capitol, arată că aceasta s-a datorat faptului că partidul social-democrat nu s-a îndreptat spre revoluție, el fiind unul dintre partidele reformiste ale Europei din cadrul Internaționalei a II-a.

Mișcările muncitorești și țărănești de la începutul secolului al XX-lea au contribuit la slăbirea monarhiei austro-ungare, iar experiența cîștigată în

timpul acestor lupte a servit cauzei anilor din timpul și după primul război mondial și mai ales după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, cînd s-a dovedit că adevărații luptători pentru dezrobirea națională a Transilvaniei sînt masele muncitoare.

Din paginile lucrării se observă că autorii își îndreaptă atenția în special spre aspectele organizatorice ale mișcărilor muncitorești și țărănești din Transilvania, urmărind creșterea în amploare a acestora în perioada respectivă. În același timp, lucrarea aduce o contribuție la prezentarea unor aspecte privind legăturile dintre mișcarea muncitorească din România și cea din Transilvania de la începutul secolului al XX-lea.

Considerăm însă că autorii nu au reușit să clarifice în lumina învățăturii marxist-leniniste problema frământărilor teoretico-ideologice din cadrul mișcării muncitorești din Transilvania. Ar fi fost necesare, de asemenea, studierea și prezentarea influențelor diferitelor curente — cu aspectele lor pozitive și negative —, precum și determinarea rolului jucat de acestea în procesul istoric al dezvoltării mișcării muncitorești din Transilvania.

Ne referim aici îndeosebi la influența austro-marxismului care s-a manifestat în mișcarea muncitorească din Transilvania, la influența pe care a avut-o lassalleanismul asupra unci părți din conducerea mișcării muncitorești transilvănene. Autorii nu au aprofundat îndeajuns condițiile care au permis ca în mișcarea muncitorească din Transilvania să-și găsească teren propice răspîndirea ideilor kautskiste.

Pe baza diferitelor materiale din presa socialistă a timpului, apărute în Transilvania, s-ar fi putut analiza aceste tendințe de diferite nuanțe ale curentelor ce au dominat mișcarea muncitoarească din Europa apuseană în perioada tratată de autori.

Cu toate aceste lipsuri semnalate, lucrarea constituie o contribuție pozitivă la elucidarea problemei pe care autorii o cercetează.

Cartea prezintă interes pentru cercetătorii științifici, studenți și cadre didactice, precum și pentru toți cei interesați în studierea istoriei moderne a Romîniei.

GH. BODEA

NOTE BIBLIOGRAFICE

„MILITARISMUL GERMAN ȘI ROMÎNIA“

Editura politică, 1963, 134 pag.

Lucrarea „Militarismul german și România“, apărută în Editura politică, prezintă principalele caracteristici și momente ale infiltrării capitalului german în economia țării noastre, urmările sale directe, concretizate pe plan politic prin pierdere

rea independenței naționale și atragerea României la planurile aventuriste ale Germaniei imperialiste. Colectivul de autori — Constantin Nicolae, S. Asandei, N. Condurachi, A. Petri, R. Țiulescu — a reușit, tratând succint această problemă, de-a lungul unei perioade lungi din istoria patriei noastre — de la instaurarea dinastiei Hohenzollern-Sigmaringen până la detronarea ultimului său reprezentant — să prezinte prejudiciile economice și suferințele enorme pricinuite poporului român de politica agresivă a militarismului german. O atenție deosebită au acordat autorii căilor și mijloacelor de penetrație a capitalului și militarismului german în țara noastră, demascând caracterul profund reacționar, antinațional al politicii promovate de burghezia și moșierimea ro-

mână, care, în frunte cu monarhia prusacă, au înfeudat țara puterilor străine, transformând-o treptat într-o anexă agrară a Germaniei imperialiste și a celorlalte state imperialiste din Occident.

Capitalul străin și în special cel german a fost transformat de guvernanții României burghezo-moșierești într-un mijloc de exploatare sălbatică a bogățiilor naturale ale patriei noastre, de înrobire și exploatare nemiloasă a oamenilor muncii de la orașe și sate. În carte sînt menționate, printre altele, afacerile tenebroase contractate cu Uzinele „Krupp“ sau cunoscutul furt legat de afacerea „Strousberg“, în care a fost implicată și o parte însemnată a membrilor casei regale. Vorbind despre începuturile pătrunderii masive a capitalului străin în economia României, autorii scot în evidență, în același timp, lupta dintre diferitele grupări monopoliste din Occident pentru acaapararea bogățiilor țării noastre. Astfel, o dată cu începutul secolului al XX-lea, în urma luptei dintre grupurile monopoliste germane, americane, engleze și belgiene din industria petrolieră, victoria a revenit capitalului german și american.

Din paginile lucrării se desprinde pregnant jaful sistematic la care a fost supusă țara noastră de reprezentanții capitalului monopolist german. Jefuirea maselor populare, înfeudarea țării,

scoaterea independenței și suveranității ei la mezat au constituit una dintre cele mai însemnate trăsături ale politicii antinaționale duse de regimul burghez-moșieresc în frunte cu monarhia, unealtă docilă a militariștilor germani.

Consecința directă a acestei politici a fost aderarea României la planurile agresive ale grupărilor imperialiste. Astfel, după dezlănțuirea primului război mondial, Carol I, care încheiase, împotriva intereselor poporului român, tratatul secret cu puterile centrale, a făcut totul pentru a țîri România în război alături de acestea. Contradicțiile existente între diferitele grupări politice din interior și mai ales dorința burgheziei române de a obține profituri cât mai mari de pe urma războiului au dus, în urma Consiliului de coroană convocat la 3 august 1914, la adoptarea așa-numitei politici de „expectativă”. Adoptînd această politică, burghezia și moșierimea română urmăreau să vadă care dintre taberele imperialiste ce se înfruntau era mai puternică pentru a ști de partea cui să intre România în război.

Sub titluri sugestive, ca : „Neutralitate : benzină contra muniții”, „Sub cizma prusacă” și „Ocupație sub masca tratatului de pace”, autorii subliniază că primul război mondial în care România a fost aruncată și pacea înrobitoare de la Buftea încheiată cu reprezentanții militarismului german au pricinuit poporului suferințe imense, foamete și ruină economică.

Înfrîngerea Germaniei în primul război mondial nu a însemnat cîtuși de puțin lichidarea poftelor rapace ale militarismului german. Avînd în spate marile trusturi și cu sprijinul masiv al monopolistilor din S.U.A., militariștii germani au început să ducă o politică sistematică de revanșă. Tendințele expansioniste, de revizuire a tratatului de pace de la Versailles, au fost canalizate tot mai mult împotriva Uniunii Sovietice.

Așa după cum se subliniază în carte, în această perioadă militariștii germani și-au intensificat eforturile în direcția subjugării Romîniei, a transformării ei într-un cap de pod al războiului antisovietic.

Partidul comunist a fost cea forță politică care încă de la început s-a situat în fruntea maselor, luptînd împotriva înrobirii țării de către puterile imperialiste, pentru apărarea independenței naționale. Muncitorii conduși de partid s-au ridicat la luptă prin puternice mișcări greviste, cum au fost cele din timpul crizei economice din 1929—1933, care au culminat cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști. Lucrarea subliniază importanța istorică a eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, care au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului comunist și a înțregii mișcări muncitorești din România, reprezentînd prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania.

Tendențele expansioniste ale militarismului german în țara noastră au fost mult favorizate, așa după cum pe bună dreptate remarcă autorii, de politica trădătoare a cercurilor reacționare din țara noastră, care, speriate de avîntul mișcării muncitorești, se îndreptau tot mai mult spre fascism. Rezultatele directe ale acestei orientări s-au concretizat în înrobirea economică a țării față de Germania hitleristă și țîrîrea Romîniei în criminalul război antisovietic, care a adus suferințe enorme poporului român. După eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, masele muncitoare din țara noastră, organizate și conduse de partidul comunist, au luptat neobosit împotriva politicii de fascizare a țării, a dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea Romîniei din războiul antisovietic.

În lucrare sînt redate aspectele principale ale acestei lupte încununate de

succes prin victoria insurecției armate din august 1944, care a dus la scoaterea României din războiul nedrept antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste și participarea la războiul antihitlerist pînă la victoria finală.

Insurecția armată a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare în țara noastră. Datorită succesorilor ulterioare obținute de oamenii muncii, sub conducerea P.C.R., s-a ajuns la acel stadiu al raportului de forțe care a făcut posibilă eliminarea din guvernul democratic, instaurat la 6 Martie 1945, a ultimilor reprezentanți ai burgheziei și moșierimii și înlăturarea la 30 Decembrie 1947 a instituției monarhice, moment important în consolidarea

independenței naționale, a suveranității de stat a țării noastre. Prin înlăturarea monarhiei, poporul român a deschis un nou capitol în glorioasa istorie a revoluției sale populare, capitolul etapei dictaturii proletariatului și a trecerii la construirea bazei economice a socialismului.

În ultima parte a lucrării este prezentat pericolul pe care îl reprezintă pentru popoarele lumii reînvierea militarismului german după cel de-al doilea război mondial.

Tratînd o problemă importantă din istoria poporului nostru, lucrarea „Militarismul german și România” este interesantă și utilă pentru un cerc larg de cititori.

V. SMÎRCEA

ROSA LUXEMBURG: „CUVÎNTĂRI ȘI ARTICOLE ALESE“

Editura politică, 1962, 302 pag.

Culegerea, întocmită după originalul german, cuprinde cele mai de seamă cuvîntări și articole scrise de Rosa Luxemburg începînd din primii ani ai activității sale în cadrul Partidului social-democrat și pînă la asasinarea ei, în ianuarie 1919.

Reprezentant de frunte al mișcării muncitorești germane și internaționale și unul din întemeietorii Partidului Comunist din Germania, Rosa Luxemburg și-a început activitatea în mișcarea muncitorească spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, într-un moment cînd oportunismul și revizionismul se manifestau tot mai deschis în cadrul Partidului social-democrat german. Demascînd și

combătînd concepțiile acelor renegați ai marxismului, care pretindeau că orînduirea capitalistă, se va transforma de la sine în socialism pe calea reformelor în cadrul statului burghez, negînd necesitatea luptei de clasă și a instaurării dictaturii proletariatului, Rosa Luxemburg arăta la Congresul din 1899 al partidului social-democrat din Germania că transformarea orînduirii economice capitaliste „...poate fi realizată numai prin preluarea puterii de stat, și nicidecum pe calea reformelor sociale în sinul societății actuale” (subl. ns.)¹.

Forma de înfăptuire a revoluției, releva Rosa Luxemburg, poate fi violentă sau neviolentă, proletariatul fiind interesat tocmai în alegerea formei neviolente. Calea pe care proletariatul o va alege depinde însă de adversarii

¹ *Rosa Luxemburg*: „Cuvîntări și articole alese”, Editura politică, 1962, pag. 40. În continuare, trimerile la această lucrare vor fi date în text.

săi, de gradul de împotrivire a burgheziei.

După izbucnirea revoluției din 1905 în Rusia, Rosa Luxemburg a explicat maselor uriașa însemnătate a acestui eveniment, căutînd să mobilizeze pe muncitorii germani în apărarea revoluției ruse. Un grup de articole cuprinse în culegere subliniază importanța internațională a acestei revoluții, evidențiind în mod deosebit faptul că proletariatul rus a folosit o serie de forme și metode de luptă ca, de exemplu, grevele politice de masă ce puteau fi aplicate cu succes și de clasa muncitoare germană. Într-o cuvîntare ținută la Hagen, Rosa Luxemburg sublinia că greva de masă este „...o armă politică care slujește, în primul rînd, la cucerirea drepturilor politice pentru popor” (pag. 91). Totodată, Rosa Luxemburg a arătat că fraternizarea în repetate rînduri cu marinarii și muncitorii răsculați a regimentelor trimise pentru a-i reprima a indicat calea de rezolvare a uneia dintre cele mai importante probleme tactice — atragerea unităților militare la revoluție, alături de masele de muncitori și țărani.

După intrarea capitalismului în stadiul său imperialist de dezvoltare în primul deceniu al secolului nostru, a crescut pericolul dezlănțuirii războiului mondial. Atitudinea față de război devenise o problemă esențială în mișcarea muncitorească internațională.

Alături de K. Liebknecht, Rosa Luxemburg a stat în fruntea acțiunii desfășurate în Germania împotriva militarismului, a înarmărilor și pregătirilor de război. La Congresul internațional al socialiștilor de la Stuttgart, din 1907, Rosa Luxemburg, sprijinind amendamentul propus de V. I. Lenin la rezoluția lui Bebel cu privire la imperialism și război, declara: „...În caz de război, noi vrem ca agitația să fie desfășurată nu numai în sensul încetării războiului, ci și în sensul folosirii războiului pentru

a grăbi răsturnarea dominației de clasă în general” (pag. 84).

Social-democrația germană, prin reprezentanții ei în parlament, a trădat însă cauza proletariatului, votînd, la 4 august 1914, creditele de război. Aripa de stînga a social-democrației germane s-a grupat în jurul lui Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin și Wilhelm Pieck, făcînd primii pași spre crearea unui grup de opoziție care să lupte împotriva războiului. Culegerea prezentată cuprinde articole publicate în revista „Die Internationale”, în care Rosa Luxemburg combate cu consecvență pe trădătorii cauzei internaționalismului proletar, adepți ai încheierii unei „păci sociale” în perioada cît va dura războiul, sprijinitori activi ai burgheziei proprii în vederea obținerii victoriei. De asemenea, în culegere sînt cuprinse și articole în care este demascată așa-zisa opoziție a lui Geyer, Ledebour, Haase și alții, care la 21 decembrie 1915 au votat împotriva creditelor de război, declarînd că granițele Germaniei „erau acum asigurate”. Această acțiune, arăta Rosa Luxemburg, nu a fost determinată de faptul că aceștia ar fi fost în principiu împotriva războiului, ci urmărea să sprijine propaganda cercurilor monopoliste, militariste care pretindeau că războiul era determinat, chipurile, de necesitatea apărării granițelor.

Înfrîngerile de pe fronturi, ruina economică provocată de război, influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au contribuit la intensificarea mișcării revoluționare în Germania, culminînd cu răscoala marinarii din Kiel, care a constituit începutul revoluției burghezo-democratice din noiembrie 1918. Puterea a trecut în mîinile liderilor social-democrați de dreapta, care, continuînd politica lor trădătoare, au pactizat cu forțele reacționare în vederea zdrobirii revoluției.

Conducătorii Ligii „Spartacus” au făcut mari eforturi pentru a îndruma revoluția pe făgașul revoluției proletare. În diferite articole publicate în „Die Rote Fahne”, Rosa Luxemburg arăta că întreaga putere trebuia să treacă în mâinile maselor muncitoare, în mâinile consiliilor de muncitori și soldați, că revoluția trebuia asigurată împotriva uneltirilor dușmanilor. Totodată, ea a demascat pe conducătorii social-democrați trădători care au pășit, în scopul salvării regimului burghez, la lichidarea consiliilor create de revoluție, lansind lozinca alegerii adunării constituante. Rosa Luxemburg a militat pentru menținerea consiliilor de muncitori și soldați, „...organe ale revoluției, purtătoarele noii ordini create, executoarele voinței maselor muncitoare în salopete și în haine militare” (pag. 209).

Liga „Spartacus” a convocat pentru 30 decembrie 1918 Congresul de con-

stituire a Partidului Comunist din Germania, la care Rosa Luxemburg a rostit cuvântarea cu privire la program. „Acest program — arăta Rosa Luxemburg — se află în opoziție conștientă cu punctul de vedere de pînă acum exprimat în programul de la Erfurt, care separa așa-numitele revendicări minimale, imediate ale luptei politice și economice de țelul socialist ca program maximal...” (pag. 241—242).

Culegerea de „Cuvîntări și articole alese” ale Rosei Luxemburg aduce o contribuție la cunoașterea istoriei Partidului social-democrat german de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a luptei duse de aripa de stînga a acestui partid pentru crearea Partidului Comunist din Germania, pentru îndrumarea revoluției burghezo-democratice pe făgașul revoluției socialiste.

A. SIMION

„AFRICA AZI”

Editura politică, 1962, 360 pag.

Istoria singerosului regim colonial se apropie de sfîrșit. Sub presiunea mișcării de eliberare națională se prăbuesc ultimele edificii ale colonialismului internațional. Africa reprezintă azi un adevărat simbol al acestui proces obiectiv. În noile

condiții istorice marcate de schimbarea pe plan internațional a raportului de forțe în favoarea sistemului mondial socialist, tot mai multe popoare ale acestui continent își scutură lanțurile robiei coloniale, pornind pe drumul larg al independenței naționale și al progresului social.

Cartea „Africa azi”, apărută de curînd în Editura politică, prezintă evoluția istorică a acestui proces, semnificația și importanța sa deosebită pentru popoarele acestui continent. Lucrarea este alcătuită din două părți. Prima parte se ocupă cu istoricul înrobirii coloniale a continentului african, cu lupta curajoasă dusă de popoarele băștinașe de-a lungul secolelor pînă în zilele noastre, pentru înlăturarea jugului colonial și cucerirea independenței naționale. Partea a doua conține date politice și economice despre țările Africii.

Înțelegerea de către cititori a problemelor enunțate este mult ușurată de tratarea succintă, în primele pagini ale lucrării, a unor date economice și etnografice privind continentul african luat în ansamblul său.

Din punct de vedere istoric, procesul subjugării popoarelor africane de

către colonialiștii europeni a început în prima jumătate a secolului al XV-lea, când, urmînd exemplul Portugaliei, Anglia, Franța și Spania — principalele puteri maritime din acea vreme — au inaugurat epoca comerțului cu sclavi, o pată rușinoasă în istoria societății omenеști. Jefuirea sistematică a continentului de forța sa umană, împletită cu schimburile comerciale neechivalente, au adus, așa după cum se subliniază în lucrare, prejudicii incalculabile popoarelor africane, frînînd dezvoltarea forțelor de producție interne.

Dezvoltarea tot mai accentuată a modului de producție capitalist a dus, începînd cu secolul al XIX-lea, la înlocuirea exportului de sclavi cu colonizarea propriu-zisă. În carte este pe larg descrisă acapararea principalelor teritorii africane de către colonialiștii europeni, subliniindu-se că acest proces s-a produs în special în ultimul pătrar al veacului trecut — în perioada împărțirii imperialiste a lumii.

Colonialismul a creat un sistem de exploatare prădalnică a imenselor bogății naturale existente pe continentul african. Populația băștinașă a fost deposedată cu brutalitate de pămînt. În Guineea spaniolă, de pildă, din cei peste 200 000 de africani, numai 150 de oameni se bucură de dreptul de proprietate asupra pămîntului; în Republica Sud-Africană, populația băștinașă, care reprezintă 70% din numărul total al locuitorilor, a fost împinsă în rezervații ce constituie abia 12% din suprafața țării. Drept rezultat al „binefacerilor civilizației”, impusă prin forță, Africa reprezintă azi, ca număr de locuitori, doar 8% din populația întregului glob, față de 20% cît reprezenta înainte de venirea europenilor, durata medie de viață a unui african fiind de circa 30 de ani.

Cotropirea teritoriilor africane și crearea regimului colonial au fost urmate, de regulă, de războaie de eliberare și răscoale ale populației băștinașe, care adeseori au avut un

caracter larg, de masă. Lupta de eliberare națională, ajunsă în zilele noastre în stadiul final, are pe acest continent o tradiție îndelungată, începînd, de fapt, o dată cu așa-numita „descoperire” a Africii de către europeni, în secolul al XV-lea. În lucrare sînt redate numeroase exemple din lupta eroică dusă de popoarele africane în secolele trecute împotriva invadatorilor portughezi, englezi, spanioli, olandezi și francezi.

Atragerea continentului african într-o măsură din ce în ce mai însemnată în sfera producției capitaliste a statelor colonialiste a dus la maturizarea rapidă a forțelor interne de eliberare. Apariția noilor forțe sociale — proletariatul, burghezia națională, intelectualitatea — a contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale și politice a maselor înrobite.

Analizînd evoluția treptată a maturizării forțelor interne de eliberare națională de pe continentul african, în cel de-al doilea capitol al lucrării, intitulat sugestiv „Africa își scutură lanțurile”, se remarcă faptul că acest proces s-a accentuat în perioada istorică de după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a făcut prima breșă în sistemul mondial capitalist, creînd condiții favorabile pentru succesul luptei de eliberare națională și socială a popoarelor oprite, și în special după cel de-al doilea război mondial.

Victoria Uniunii Sovietice în cel de-al doilea război mondial și constituirea sistemului mondial socialist au zdruncinat din temelii sistemul colonial, accentuînd, așa după cum se arată în carte, într-un ritm fără precedent, dezvoltarea mișcărilor de eliberare națională. Noile condiții istorice, caracteristice pentru perioada de după cel de-al doilea război mondial, au permis unui număr tot mai mare de state africane să-și cucerească independența de stat.

Un loc important în paginile lucrării este acordat luptei eroice duse

pentru cucerirea independenței naționale de popoarele din : Republica Arabă Unită, Țările Magrebului (Algeria, Maroc, Tunisia), Congo Belgian, Republica Sud-Africană, Angola, Guineea, Mozambic etc.

Referitor la această problemă, în lucrare sînt subliniate principalele caracteristici și forțe motrice ale acestor lupte, rolul conducător al clasei muncitoare și al partidelor comuniste, în special în țările Africii care au un proletariat mai numeros.

Solidaritatea, sprijinul reciproc au constituit un factor de importanță primordială în lupta antiimperialistă a popoarelor din Africa. În lucrare sînt redată aspecte impresionante ale acestei solidarități, manifestate, în mod semnificativ, la diferite conferințe ale popoarelor de pe acest continent, cum au fost cele de la Accra (aprilie 1958), Tunis (ianuarie 1960), Conakry (aprilie 1960), Addis Abeba (iunie 1960), Cairo (martie 1961). La aceste conferințe, delegații popoarelor africane s-au pronunțat pentru lichidarea deplină a rușinosului sistem co-

lonial, împotriva politicii neocoloniale duse de imperialismul internațional, subliniind că adevărata libertate nu este posibilă fără independența economică, s-au pronunțat pentru o politică de neaderare la blocuri militare, pentru pace și coexistența pașnică între popoarele lumii.

Crunta teroare dezlănțuită de colonialiști împotriva popoarelor africane care mai trăiesc încă sub jugul colonial nu va putea înfrînge setea de libertate și voința de luptă a popoarelor de pe acest continent. Năzuințele scumpe pentru care și-au dat viața Patrice Lumumba și alți nenumărați luptători africani vor triumfa în curînd pe întregul continent. Adoptînd declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, propusă de guvernul Uniunii Sovietice în decembrie 1960 în cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, alături de popoarele întregii lumi, tinerele state africane și-au spus cu hotărîre cuvîntul : „Afară cu colonialiștii din Africa”.

O. MATICHESCU

I. M. MAISKI: „CINE L-A AJUTAT PE HITLER?”

Editura Institutului de relații internaționale, Moscova, 1962, 198 pag.

Lucrarea „Cine l-a ajutat pe Hitler?” reprezintă memoriile academicianului I. M. Maiski asupra activității sale diplomatice, desfășurată în anii 1932—1943, în perioada în care a îndeplinit funcția de ambasador al Uniunii Sovietice în Anglia.

Lucrarea are un caracter combativ, demascator, fiind îndreptată împotriva

falsificatorilor istoriei perioadei premergătoare celui de-al doilea război mondial. Ea este îndreptată, în special, împotriva scribilor burghezi contemporani, care, încercînd să camufleze rușinoasa poziție a diplomației apusene, care l-a împins pe Hitler la dezlănțuirea războiului, flutură falsa legendă după care războiul nu a putut fi preîntîmpinat din vina statului sovietic.

În prima parte a cărții, intitulată „Înainte de 1939”, autorul îl introduce pe cititor în atmosfera politică generală ce a existat în Marea Britanie în perioada 1932—1939. Eforturile depuse de Uniunea Sovietică în

această perioadă pentru stabilirea de relații normale cu Anglia se loveau de poziția dușmănoasă a guvernului englez față de Țara socialismului. În rândurile claselor dominante din Anglia existau însă, subliniază autorul, două grupări deosebite în ceea ce privește atitudinea față de Uniunea Sovietică. Una dintre aceste grupări — reprezentată prin Eden, Lloyd George și alții —, apărând, înainte de toate, interesele naționale ale Angliei și văzând că între Anglia și U.R.S.S. nu există contradicții serioase, milita pentru o politică de apropiere față de Uniunea Sovietică. Cealaltă grupare — în frunte cu N. Chamberlain, Halifax, Simon —, stăpînită de ura oarbă față de statul sovietic, susținea planul „securității occidentale”, plan antisovietic în esență sa, deși acesta era contrar intereselor naționale ale Angliei.

Faptul că în preajma războiului în fruntea guvernului englez se aflau tot mai căpeteniile „clicii de la Cliveden” — Chamberlain și Halifax — a determinat promovarea, îndeosebi în anii 1937—1938, a unei politici mioape și cu urmări grave, care a contribuit direct la dezlanțuirea de către Germania hitleristă a celui de-al doilea război mondial.

În prima parte a lucrării sînt cuprinse unele probleme interesante cu privire la primirea Uniunii Sovietice în Liga Națiunilor, la vizita lui Eden în U.R.S.S. — prima vizită a unui ministru dintr-o țară capitalistă în statul sovietic — etc.

În încheierea primei părți a lucrării, autorul subliniază că atmosfera încărcată ce se crease în Europa în ajunul anului 1939 prevestea furtuna. Pentru preîntîmpinarea războiului era absolută nevoie de eforturile comune ale Uniunii Sovietice și ale marilor puteri apusene.

În partea a doua a cărții, intitulată „În 1939”, autorul descrie lupta

titanică a Uniunii Sovietice pentru crearea pactului de securitate colectivă, mai ales în timpul tratativelor anglo-franco-sovietice din vara anului 1939. În legătură cu aceasta, se subliniază poziția reprezentanților Angliei și Franței, care nu numai că au sabotat tratativele, dar au și dus, în ultimă instanță, la ruperea acestora. În condițiile create, ca urmare a politicii guvernelor englez și francez, Uniunea Sovietică, amenințată cu izolarea internațională, cu posibilitatea formării unui front antisovietic al tuturor țărilor capitaliste, cu un război din partea puterilor Axei, a fost nevoită să încheie pactul de neagresiune cu Germania. Acestei probleme îi sînt consacrate două capitole ale cărții.

Concluzia ce se desprinde din lectura cărții este de o mare actualitate: cel de-al doilea război mondial ar fi putut fi preîntîmpinat dacă guvernele țărilor capitaliste ar fi acceptat propunerile Uniunii Sovietice cu privire la ridicarea unei bariere eficace în calea agresiunii fascismului.

Autorul cărții pe care o prezentăm face cîteva referiri și la țara noastră. Astfel, el amintește de politica cedării sud-estului european Germaniei hitleriste promovată de marile puteri apusene. Cele mai multe din paginile ce conțin referiri la România tratează evenimentele anului 1939. Autorul se referă la demersurile ministrului Romîniei la Londra, Tilea, în martie 1939, în legătură cu expansiunea hitleristă în România și la poziția adoptată de Anglia față de țara noastră în legătură cu aceste demersuri. Informată de Anglia că România este amenințată de agresiune din partea Germaniei fasciste, Uniunea Sovietică a propus convocarea imediată a unei conferințe cu participarea țărilor interesate în vederea examinării situației și luării măsurilor necesare. Anglia, continuîndu-și vechea politică antisovietică, a respins această propunere. Autorul tratează,

de asemenea, problema garanțiilor anglo-franceze din aprilie 1939 acordate României și Poloniei, în special cu scopul inducerii în eroare a opiniei publice din țările apusene, precum și unele probleme referitoare la eventualitatea trecerii armatelor sovietice prin teritoriul României și Poloniei în

cazul agresiunii armatelor hitleriste. Lucrarea prezintă interes pentru cititori, mai ales pentru specialiști, prin redarea și caracterizarea atmosferei politice internaționale create în Europa anilor premergători celui de-al doilea război mondial.

A. NIRA

ANTONIO NUNES JIMENES: „IMPERIUL YANKEU — DUȘMANUL AMERICII LATINE“

Editura pentru literatură social-economică, Moscova, 1962, 112 pag.

Lupta popoarelor înrobite din America Latină împotriva imperialismului nord-american devine în zilele noastre tot mai puternică, constituind o parte integrantă a procesului obiectiv de destrămare a sistemului colonial.

Unele aspecte ale acestei lupte îndelungate și hotărâte sînt cuprinse în lucrarea „Imperiul yankeu — dușmanul Americii Latine“, de Antonio Nunes Jimenes, cunoscut savant și unul dintre conducătorii guvernului revoluționar cuban. Lucrarea analizează, pe baza unui bogat material faptic, politica de subjugare dusă de imperialismul yankeu față de popoarele din America Latină, constituind o sinteză a relațiilor interamericane în ultima jumătate de veac.

După ce face o incursiune în istoria formării Statelor Unite, autorul prezintă în diferitele capitole ale lucrării geneza imperialismului american. El se ocupă de aspectele teoretice ale expansiunii monopolurilor în America Latină, analizînd caracterul reacționar al doctrinelor așa-zis panamericane de tipul

„Doctrinei Monroe“, care a fost proclamată de Statele Unite ale Americii drept instrument de „păstrare a Americii pentru americani“, în realitate pentru monopolurile nord-americane, după cum pe bună dreptate observă autorul. În lucrare este prezentată, de asemenea, concepția reacționară a așa-zisei „soarte scrise“ a popoarelor latino-americane, conform căreia superioritatea pe acest continent aparține de drept Statelor Unite ale Americii.

Forma concretă, arată autorul, prin care monopolurile nord-americane și-au impus dominația economică și politică asupra popoarelor din America Latină a fost forța, principiul cunoscut sub denumirea de „big stick“ („bîta mare“), îndreptată de nenumărate ori împotriva maselor populare și a unor guverne democratice.

În lucrare este subliniat faptul că în afară de anexări teritoriale directe, cum este cazul cu Mexicul, Porto Rico, Panama, imperialiștii americani și-au instaurat într-o serie de țări slugi credincioase de tipul lui Somosa, Batista, Trujillo și alții, care au fost menținuți la putere ani îndelungați, împotriva voinței maselor populare, prin intervențiile directe ale infanteriei marine nord-americane. Aceste intervenții s-au soldat, așa după cum arată autorul, cu distrugerea orașelor și satelor pașnice, omorîrea conducătorilor devo-

tați maselor care au încercat să introducă măsuri democratice în țările respective, instaurarea unor guverne promonopoliste, conduse uneori direct de cetățeni nord-americani, scindarea țării (exemplul Columbiei, din care a fost format de către monopoluri statul Panama). O situație caracteristică în această direcție o prezintă Republica Porto-Rico, pe care monopolurile din S.U.A., profitând de monocultura pe care se bazează economia acestei țări, ca de altfel în majoritatea statelor latino-americane, au transformat-o într-o adevărată colonie a Statelor Unite, bază de materii prime și mină de lucru ieftină.

O atenție deosebită acordă autorul în paginile lucrării sale luptei de eliberare națională, împotriva dominației monopolurilor nord-americane, din Nicaragua, în deceniile 3 și 4 ale secolului nostru, din Guatemala, în anul 1954. Un capitol special din lucrare tratează lupta eroică dusă de poporul cuban începând de la sfârșitul secolului trecut, sub conducerea lui Jose

Marti, și pînă în zilele noastre, cînd poporul a obținut victoria și a trecut la construcția socialismului.

Analiza făcută de autor desfășurării victorioase a luptei naționale și sociale a poporului cuban, care a distrus mitul fatalismului geografic, demonstrează că lupta antiimperialistă pe continentul american va fi încununată de succes. Nesfîrșitul lanț de crime sîngeroase împotriva popoarelor ce caracterizează istoria relațiilor dintre America Latină și Statele Unite va lua sfîrșit odată pentru totdeauna.

Proclamarea caracterului socialist al revoluției cubane pe care o înfăptuiește întregul popor, arată autorul, a adevărat genialele preziceri ale marelui Lenin că imperialismul, ultimul stadiu al capitalismului muribund, este ajunul revoluției proletare și că masele se apropie în mod nemijlocit de socialism. Nu este departe viitorul cînd toate popoarele latino-americane, înlăturînd jugul imperialismului, vor porni pe drumul luminos al socialismului.

GH. ZBUGHEA

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

М.К. СТЭНЕСКУ: О борьбе КРР против террора, за всеобщую амнистию (1924—1929).	3
С. ДАВИКУ: О политико-воспитательной работе СКМ под руководством КРР в рядах ясных студентов (1931—1933).	17
А.Л. Г. САВУ: Отдельные аспекты использования КРР ремесленных цехов в борьбе с королевской диктатурой (1938—1940).	33
Н.Н. КОНСТАНТИНЕСКУ, Н. ПЕТРОВИЧ: Положение рабочего класса Румынии во время кризиса 1929—1933 гг.	47
К. КОРБУ: Крестьянские восстания в Румынии в 1894 году и позиция занятая СДПРР по отношению к борьбе крестьянства.	71

СООБЩЕНИЯ

Некоторые вопросы истории Румынии в трудах К. Маркса: <i>Н. Копю</i>	85
Рабочий класс Баната в годы экономического кризиса — <i>В. Марин, В. Фаркаш, Фр. Альберт</i>	95
Лига борьбы с предрассудками, легальная массовая организация, руководимая КРР — <i>Г.И. Йоницэ</i>	109
Неопубликованный документ о крестьянском восстании в селе Лиешть, Текуцкого уезда в 1905 году — <i>Г.М. Даскэлеску</i>	121

ВОПРОСЫ И ОТВЕТЫ

О социалистических кружках, рабочих кружках и клубах.	125
---	-----

РЕЦЕНЗИИ

«Очерки и материалы по современной истории», т. 2, Издательство Академии РНР, 1962 г., 508 стр. — <i>Тр. Удря</i>	131
ЭДЬЕД АКОШ, ВАЙДА ЛАЙОШ, ИОН ЧИКАЛА: «Рабочие и крестьянские движения в Трансильвании, 1905—1907 гг.», Научное издательство, Бухарест, 1962 г., 348 стр. — <i>Г. Додя</i>	142

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Германский милитаризм и Румыния», Политическое издательство, 1963 г. 134 стр.; РОЗА ЛЮКСЕМБУРГ: «Избранные речи», Полит. изд-ство, 1962, г. 302 стр.; «Африка сегодня», Полит. изд-ство, 1962 г. 360 стр.; И.М. МАЙСКИЙ: «Кто помогал Гитлеру», Изд-ство Института международной связи, Москва, 1962 г. 198 стр.; АНТОНИО НУНЬО ХИМЕНЕС: «Ммперия янки — враг Латинской Америки», Изд-ство социально экономической литературы, Москва, 1962 г. 112 стр.	147
--	-----

INHALT

ARTIKEL

M. C. STĂNESCU: Aus dem Kampf der KPR gegen den Terror und für die Erlangung der allgemeinen Amnestie (1924—1929)	3
S. DAVICU: Aus der politisch-erzieherischen Arbeit, die der Verband der Jungkommunisten nach den Weisungen der KPR in den Reihen der Jassyer Studentenschaft (1931—1933) entfaltete	17
AL. GH. SAVU: Einige Aspekte der Einbeziehung der Zünfte in den Kampf der KPR gegen die königliche Diktatur (1938—1940)	33
N. N. CONSTANTINESCU, N. PETROVICI: Die Lage der Arbeiterklasse in Rumänien zur Zeit der Krise von 1929—1933	47
C. CORBU: Die Bauernaufstände in Rumänien im Jahre 1894 und die Einstellung der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rumäniens zu den Bauernkämpfen	71

MITTEILUNGEN

Einige Fragen der Geschichte Rumäniens in den Arbeiten K. Marx': N. Copoiu	85
Die banater Arbeiterschaft in den Jahren der Wirtschaftskrise: V. Marin, V. Farcaș, Fr. Albert	95
Die Liga gegen die Vorurteile, legale Massenorganisation unter Führung der KPR: Gh. I. Ioniță	109
Ein unveröffentlichtes Dokument über den Bauernaufstand von 1905 in Liești, Bezirk Tecuci: Gh. M. Dăscălescu	121

FRAGEN UND ANTWORTEN

Über die sozialistischen Zirkel, die Arbeiterzirkel — und klubs	125
---	-----

REZENSIONEN

„Studien und Materiale zeitgenössischer Geschichte“, Band II, Verlag der Akademie der RVR, 1962, 508 S. — Tr. Udrea	131
EGYED AKOS, VAJDA LAJOS, ION CICALĂ: „Muncas és parasztmozgalmak Erdelyben 1905—1907“ („Arbeiter- und Bauernbewegungen in Siebenbürgen, 1905—1907“), Wissenschaftlicher Verlag, Bukarest, 1962, 348 S. — Gh. Bodea	142

BIBLIOGRAPHISCHES

„Der deutsche Militarismus und Rumänien“, Politischer Verlag, 1963, 134 S.; ROSA LUXEMBURG: „Ausgewählte Reden“, Politischer Verlag, 1962, 302 S.; „Afrika heute“, Politischer Verlag 1962, 360 S.; I. M. MAISKI: „Wer half Hitler?“ Verlag des Instituts für internationale Beziehungen, Moskau, 1962, 198 S.; ANTONIO NUNES JIMENES: „Das Yankee-Imperium — der Feind Lateinamerikas“ Verlag für sozial-ökonomische Literatur, Moskau, 1962, 112 S.	147
---	-----

SOMMAIRE

ARTICLES

M. C. STĂNESCO: De la lutte du Parti Communiste de Roumanie contre la terreur et pour la conquête de l'amnistie générale (1924—1929)	3
S. DAVICO: De l'activité politique et éducative déployée par l'Union de la Jeunesse Communiste sous la direction du Parti Communiste de Roumanie dans les rangs des étudiants de Jassy (1931—1933).	17
AL. GH. SAVU: Aspects de l'utilisation, par le Parti Communiste de Roumanie, des corporations dans la lutte contre la dictature royale (1938—1940).	33
N. N. CONSTANTINESCO, N. PETROVICI: La situation de la classe ouvrière de Roumanie pendant la crise de 1929—1933.	47
C. CORBU: Les révoltes paysannes de Roumanie de l'année 1894 et la position du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Roumanie à l'égard de la lutte de la paysannerie	71

COMMUNICATIONS

Quelques problèmes de l'histoire de la Roumanie dans les oeuvres de K. Marx: N. Copoiu	85
Les ouvriers du Banat pendant la crise économique: V. Marin, V. Farcaș, Fr. Albert	95
La Ligue contre les préjugés, organisation de masse légale dirigée par le Parti Communiste de Roumanie: Gh. I. Ioniță.	109
Un document inédit sur la révolte paysanne de Liești, département de Tecuci, en 1905: Gh. M. Dăscălescu	121

QUESTIONS ET RÉPONSES

Des cercles socialistes, cercles et clubs ouvriers	125
--	-----

COMPTES RENDUS

„Etudes et documents d'histoire contemporaine“, Tome II, Editions de l'Académie de la R. P. Roumaine, 1962, 508 p. — Tr. Udrea	131
--	-----

- EGYED ÁKOS, VAJDA LAJOS, ION CICALĂ : „Muncás és parasztmozgal-
mak Erdélyben 1905—1907” („Mouvements ouvriers et paysans de Tran-
sylvanie, 1905—1907”), Editions scientifiques, Bucarest, 1962, 348 p. —
Gh. Bodea 142

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

- „Le militarisme allemand et la Roumanie”, Editions politiques, 1963, 134 p. ;
ROSA LUXEMBURG : „Discours choisis”, Editions politiques, 1962, 302 p. ;
„L'Afrique aujourd'hui”, Editions politiques, 1962, 360 p. ; I. M. MAISKI :
„Qui a aidé Hitler ?” Editions de l'Institut des relations internationales,
Moscou, 1962, 198 p. ; ANTONIO NUNES JIMENES : „L'empire yankee
— ennemi de l'Amérique latine”, Editions pour la littérature sociale et
économique, Moscou, 1962, 112 p. 147

CONTENTS

ARTICLES

- M. C. STĂNESCU : Aspects of the CPR Struggle Against Terror and for General
Amnesty (1924—1929) 3
S. DAVICU : From the UCY Political-Educational Activity, under CPR Guidance,
Among Jassy Students 17
AL. GH. SAVU : Aspects of the C.P.R. Use of Guilds in the Struggle Against Royal
Dictatorship 33
N. N. CONSTANTINESCU and, N. PETROVICI : The Situation of Rumania's
Working Class During the 1929—1933 Crisis 47
C. CORBU : The 1894 Peasant Risings in Rumania and the WSDP Stand Towards
the Peasants' Struggle 71

REPORTS

- Some Problems Concerning Rumania's History in K. Marx's Works : N. Copoiu 85
The Banat Workers During the Economic Crisis, by V. Marin, V. Farcaş and
Fr. Albert 95
The League Against Prejudices — A Legal Public Organization Led, by the CPR,
by Gh. I. Ioniţă 109
An Unpublished Document on the 1905 Peasant Rising at Lieşti, Tecuci County,
by G. M. Dăscălescu 121

QUESTIONS AND ANSWERS

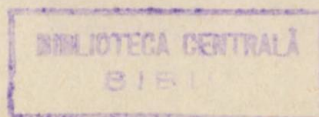
- On Socialist Circles and Workers' Clubs and Circles 125

BOOK-REVIEWS

- „Studies and Articles on Contemporary History”, 2nd Volume, the RPR Academy
Publishing House, 1962, 508 pp., by T. Udrea 131
EGYED ÁKOS, VAJDA LAJOS and ION CICALĂ : „Muncás és parasztmozgal-
mak Erdélyben 1905—1907” (Workers' and Peasants' Movements in Tran-
sylvania, in 1905—1907”, the Scientific Publishing House, Bucharest, 1962,
348 pp., by G. Bodea 142

BIBLIOGRAPHY

- „German Militarism and Rumania,” the Political Publishing House, 1963, 134 pp. ;
ROSA LUXEMBURG : „Selected Speeches,” the Political Publishing House,
1962, 302 pp. ; „Africa Today,” the Political Publishing House, 1962, 360 pp. ;
I. M. MAISKI : „Who Helped Hitler ?”, the Publishing House of the Inter-
national Relations Institute, Moscow, 1962, 198 pp. ; ANTONIO NUNES
Jimenes : „The Yankee Empire — Latin America's Enemy,” the Publishing
House for Social-Economic Literature, Moscow, 1962, 112 pp. 147

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. la P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Scnteia“

COMITETUL DE REDACȚIE

N. ADĂNILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60, interior 442; 722; 369.

78896

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VA!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca oraș
s i b i u

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

3

1 9 6 3

1890

0 JUL. 20

i 8896

-- DEC. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

ANUL IX

3

1963

4863 ✓

SUMAR

ARTICOLE :

M. CERNEA : Victoria definitivă a socialismului în țara noastră — rezultat al luptei maselor populare conduse de P.M.R.	3
V. N. STEPANOV : V. I. Lenin și pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.	19
G. SONEA : Activitatea Partidului Muncitoresc Român pentru pregătirea și înfăptuirea actului revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție din 11 iunie 1948	31
C. OLTEANU : Importanța măsurilor anticapitaliste de la sfârșitul anului 1946 și din anul 1947 pentru instaurarea dictaturii proletariatului în România	45
GH. TUȚUI : Alegerile sindicale din anul 1947 — moment important în lupta pentru unitatea deplină a clasei muncitoare	59
N. PETREANU : Sindicatele unitare și rolul lor în lupta P.C.R. pentru apărarea intereselor celor ce muncesc și refacerea unității mișcării sindicale (1923—1929)	73

COMUNICĂRI :

Din lupta antifascistă a poporului român — 30 de ani de la crearea Comitetului național antifascist (iunie 1933) : <i>T. Georgescu</i>	93
Aspecte ale luptei contra dominației capitalului străin în România oglindite în presa comunistă din anii 1930—1940 : <i>N. Marcu</i>	103
Acțiuni ale muncitorilor minieri din Valea Jiului premergătoare luptelor din august 1929 de la Lupeni : <i>A. Simion, P. Munteanu</i>	117
Problematica ziarelor de fabrică editate de P.C.R. și organizațiile revoluționare în anii 1929—1933 : <i>I. Neacșu, Gh. I. Ioniță</i>	132
„Întrebări și răspunsuri”, organ de propagandă al Comitetului Central al Partidului Comunist din România 1932—1933 : <i>O. Matichescu</i>	145
Acțiuni de organizare și de luptă ale mișcării muncitorești din România în anii 1900—1904 : <i>I. Felea</i>	157
Unele materiale referitoare la România existente în arhivele de stat din R.D.G. : <i>D. Tușu</i>	172

RECENZII :

A. DEAC : „Mișcarea muncitorească din Transilvania. 1890—1895”, Editura științifică, 1962, 392 pag. : <i>N. Copoiu</i>	177
N. I. LEBEDEV : „România în anii celui de-al doilea război mondial”, Editura Institutului de relații internaționale, Moscova, 1961, 330 pag. : <i>C. Nicolae, V. Zaharescu</i>	186

NOTE BIBLIOGRAFICE :

C. BOGDĂNESCU, C. POPIȘTEANU : „Propaganda de război — armă a politicii agresive”, Editura politică, 1962, 112 pag. ; CONSTANȚIA DE LA MORA : „Mîndra Spanie”, Editura politică, 1963, 398 pag.	195
---	-----

INFORMAȚII :

Sesiunea de referate a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R.	200
--	-----

ARTICOLE

Victoria definitivă a socialismului în țara noastră — rezultat al luptei maselor populare conduse de P.M.R.

M. CERNEA

Victoria deplină a socialismului în țara noastră, la orașe și sate, constituie, așa cum a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a proclamării R.P.R., cea mai măreață cucerire a poporului nostru¹. Această victorie a fost obținută în procesul luptei maselor populare, conduse de partid, pentru rezolvarea sarcinilor istorice ale construirii orînduirii socialiste în țara noastră.

În lucrarea „Critica programului de la Gotha“, Marx a arătat că „între societatea capitalistă și cea comunistă se află perioada transformării revoluționare a uneia în cealaltă“², perioada dictaturii revoluționare a proletariatului asupra burgheziei răsturnate de la putere. V. I. Lenin a îmbogățit tezele lui Marx și Engels în această problemă prin generalizarea teoretică a experienței primilor ani ai perioadei de trecere în U.R.S.S., arătînd că „această perioadă de tranziție nu poate să nu fie o perioadă de luptă între capitalismul în agonie și comunismul care se naște, sau, cu alte cuvinte, între capitalismul învins, dar care încă nu este nimicit, și comunismul deja născut, dar care este încă foarte slab“³.

Esența acestei perioade istorice rezidă tocmai în lupta pentru rezolvarea hotărîtoarei probleme „care pe care“. „Trebuie să înțelegem limpede — spunea Lenin în 1921 — această esență a luptei și să facem ca cele mai largi mase de muncitori și de țărani să înțeleagă limpede această esență a luptei: «care pe care? cine va învinge?»“⁴. Pornind de la această apreciere a esenței perioadei de trecere, V. I. Lenin a elaborat genialul plan de construire a socialismului, a cărui înfăptuire a asigurat în U.R.S.S., într-un răstimp istoric scurt, victoria socialismului.

Indicațiile clasicilor marxism-leninismului stau la baza elaborării politicii partidului marxist-leninist în vederea asigurării victoriei noii orînduirii sociale.

O asemenea politică, științific fundamentată, a elaborat în țara noastră Partidul Muncitoresc Român, pornind de la aprecierea marxist-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962. Editura politică 1963, pag. 445.

² K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 26. Marx are în vedere aici prima fază a societății comuniste — socialismul.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 30, E.S.P.L.P. 1956, pag. 91

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 33, E.S.P.L.P. 1957, pag. 49.

leninistă a esenței perioadei de trecere și a problemei fundamentale care se pune în această etapă istorică. „Sarcina principală care s-a ridicat în fața partidului nostru și a statului popular o dată cu instaurarea dictaturii proletariatului a constat în rezolvarea, în favoarea noii orînduiri sociale, a *contradicției fundamentale a perioadei de trecere* — între socialism, care abia începea să se dezvolte, și capitalismul doborât, dar încă nelichidat“⁵ (subl. ns.).

Analiza conținutului social și a desfășurării concret-istorice a procesului prin care această sarcină fundamentală a fost rezolvată constituie o problemă de interes istoric și teoretic dintre cele mai actuale.

★

Caracterizînd situația existentă la începutul etapei socialiste a revoluției din țara noastră, raportul concret-istoric al forțelor de clasă, pozițiile politice și economice deținute de clasa muncitoare și de burghezie, Congresul I al P.M.R. a arătat că specificul situației din acel moment consta în faptul că România evoluase pe drumul democrației populare mai repede în domeniul politic decît în domeniul economic.

Din punct de vedere politic, contradicția antagonistă dintre capitalism și socialism era caracterizată în acel moment istoric de faptul că, prin instaurarea dictaturii proletariatului, forțele socialismului cuceriseră și dețineau întreaga putere de stat, în vreme ce forțele capitalismului fuseseră înlăturate complet de la conducerea țării. Altul era însă raportul de forțe pe plan economic. Burghezia răsturnată de la putere continua să dețină în economia națională poziții predominante*. Raportul politic al Comitetului Central prezentat la Congresul I al P.M.R. arăta că după „prăbușirea politică a regimului de dictatură fascistă... structura economică n-a suferit modificări esențiale. Pozițiile de comandă ale vieții noastre economice au rămas în mîinile aceleiași clase și ale aceluiași oameni care dispuneau de ele și înainte de 23 August“⁶.

Înainte de naționalizare, greutatea specifică a sectorului de stat era de numai 20% în siderurgie și 30% în industria metalurgică, cuprinzînd și transporturile pe calea ferată. În schimb, tot restul industriei era reprezentat de întreprinderile particulare. Sectorul capitalist deținea o greutate specifică însemnată și în agricultură, atît în ceea ce privește suprafața arabilă, cît și producția agricolă-marfă.

Burghezia și celelalte elemente dușmănoase foloseau cu desperare toate pozițiile pe care le mai dețineau pentru a submina și răsturna puterea politică a clasei muncitoare. În acest scop, burghezia a întreprins nenumărate acțiuni de dezorganizare a producției, punînd la cale acte criminale de sabotaj și diversiune — incendieri, explozii, deteriorări de

⁵ Gh. Apostol: „România în etapa desăvîrșirii construcției socialiste“, în „Probleme ale păcii și socialismului“ nr. 5/1961, pag. 8.

* Trebuie subliniat faptul că încă în cursul primei etape a revoluției din țara noastră au fost înfăptuite o serie de măsuri cu pronunțat caracter anti-capitalist, ca: introducerea controlului muncitoresc, etatizarea B.N.R., crearea oficiilor industriale, anularea cumpărărilor de pămînt făcute de către chiaburi în timpul secetei, reforma monetară din 1947 și altele, care au lovit și șubrezit considerabil pozițiile burgheziei.

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 145

utilaj etc. —, neplătind salariile muncitorilor, deturnând creditele acordate de stat, stocind materiile prime sau organizând evaziunea camuflată a capitalurilor peste hotare. Au fost activate bande teroriste și diversio-niste, iar unele secte religioase au fost folosite ca paravan de acțiune politică pentru elementele fasciste, legionare⁷. Urmărind să slăbească alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, o serie de elemente legate de burghezie și moșierime, care se menținuseră în diferite verigi ale aparatului de stat, au dus o acțiune de compromitere a politicii guvernului la sate, favorizând (la colectări, încasări de impo-zite, distribuții de credite etc.) elementele exploatare, în dauna țără-nimii muncitoare.

După 30 Decembrie 1947, sarcina fundamentală care se ridica în fața maselor populare, conduse de partid, era aceea de a pune economi-cul în concordanță cu politicul, de a făuri o solidă bază economică socialistă pentru puterea politică a proletariatului. Era necesar ca burghezia să fie lipsită de pozițiile ei economice, pentru a o împiedica să le folosească împotriva cuceririi fundamentale a poporului muncitor — regimul democrat-popular, formă a dictaturii proletariatului — și pentru a crea premisele economice ale trecerii la construcția noii orînduiri.

Existența puterii democrat-populare și consolidarea ei continuă reprezentau *premisă politică hotărîtoare* pentru înfăptuirea acestei schimbări structurale în economie. Realizarea unității depline, politică și organizatorică, a clasei muncitoare prin constituirea Partidului Munci-toresc Român, ca rezultat al unificării P.C.R. și P.S.D. pe baza princi-piilor marxism-leninismului, a avut un rol primordial în consolidarea dic-taturii proletariatului în țara noastră. Constituția Republicii Populare Romîne adoptată la 13 aprilie 1948 a consfințit cuceririle dobîndite, pre-văzînd totodată, în ce privește mijloacele de producție, băncile și socie-tățile de asigurare proprietate particulară, că, atunci cînd interesele generale o vor cere, pot deveni proprietatea statului, adică bun al întreg-ului popor⁸. Toate acestea au pregătit condițiile politice pentru trecerea la înfăptuirea actului revoluționar al naționalizării.

Naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, ban-care, de asigurări și de transport, înfăptuită la 11 iunie 1948, a lichidat pozițiile principale ale burgheziei în economia națională, sfărîmînd domi-nația ei economică. Burghezia legată de industrie, finanțe, comerț a fost lichidată ca clasă. Desființarea relațiilor de producție capitaliste în ramu-rile naționalizate ale economiei a făcut ca, în procesul istoric al rezolvării antagonismului fundamental al perioadei de trecere, să fie totodată so-luționată o altă contradicție: contradicția dintre caracterul social al pro-ducției și caracterul privat al însușirii capitaliste. Locul relațiilor de producție capitaliste în ramurile naționalizate ale economiei a fost luat de relații de producție noi, socialiste, iar în economia națională s-a format un puternic sector socialist. Astfel a fost stabilită concordanța relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție în sectorul socialist al economiei, creîndu-se cîmp liber dezvoltării impetuoase a

⁷ Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950“, vol. 1, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 12—13

⁸ Constituția Republicii Populare Romîne, 1948, articolul 11, în „Scînteia“ nr. 1099, din 15 aprilie 1948.

forțelor de producție și acțiunii legilor economice obiective ale socialismului.

După înfăptuirea naționalizării, în fața maselor populare din țara noastră stătea sarcina de a duce până la capăt lupta împotriva capitalismului, împotriva burgheziei și a sprijinitorilor ei, pentru smulgerea ultimelor rădăcini ale capitalismului și construirea socialismului.

Experiența construcției socialiste în țara noastră, ca și în celelalte țări ale lagărului socialist, a demonstrat din plin justetea concluziei leniniste potrivit căreia forța burgheziei și a rămășițelor ei în cursul perioadei de trecere nu trebuie apreciată numai prin prisma puterii ei economice, iar antagonismul capitalism-socialism nu trebuie considerat exclusiv pe plan economic.

Experiența țării noastre constituie în același timp o nouă înfirmare practică zdrobitoare a concepției de esență revizionistă, antimarxistă, potrivit căreia, după pierderea principalelor ei poziții în economie, burghezia n-ar mai prezenta un pericol real pentru construcția socialistă, iar antagonismul dintre capitalism și socialism ar înceta să fie antagonismul fundamental în această perioadă. Dimpotrivă, legea luptei de clasă acționează, într-o formă sau alta, pretutindeni în această perioadă, deoarece ea are o bază economică socială.

Lupta clasei muncitoare, a maselor populare în perioada de trecere împotriva rămășițelor capitalismului nu înseamnă numai lupta pentru eliminarea până la capăt a pozițiilor burgheziei, ci înseamnă, înainte de toate, *lupta pentru a înălța pas cu pas edificiul noii orînduiri, pentru făurirea bazei tehnice-materiale a socialismului, pentru crearea bazei economice socialiste, pentru crearea noii suprastructuri socialiste.*

În această privință, V. I. Lenin a dat o serie de indicații teoretice și practice de cea mai mare însemnătate încă în primii ani ai perioadei de trecere în U.R.S.S., indicații cărora experiența construcției socialiste sovietice, ca și a celorlalte țări socialiste, le-a adus o strălucită confirmare. În rezolvarea problemei „care pe care”, arăta Lenin, doborîrea moșierilor și capitaliștilor este numai prima parte și nu cea mai anevoioasă. Incomparabil mai grea și mai de lungă durată este reconstrucția întregii economii pe temelia socialismului. Aceasta înseamnă crearea unei industrii moderne, și în primul rînd a unei industrii grele puternice, asigurarea unei productivități a muncii superioare celei din capitalism, extinderea relațiilor de producție socialiste la sate prin atragerea micii producții spre socialism etc. În perioada de tranziție de la capitalism la socialism — arăta V. I. Lenin — trebuie să se înfăptuiască trecerea la „...o nouă formă, superioară, a luptei împotriva burgheziei, trecerea de la sarcina elementară a continuării exproprierii capitaliștilor la sarcina mult mai complexă și mai grea de a crea condiții în care burghezia să nu poată nici exista, nici apărea din nou”⁹.

*

Politica elaborată de partid, pe baza cunoașterii legilor generale ale construcției socialismului și a particularităților istorice concrete ale țării noastre, a arătat maselor largi de oameni ai muncii calea pe care

⁹ V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P. 1955, pag. 228.

să-și îndrepte eforturile și lupta spre a obține victoria pînă la capăt împotriva vechiului, spre a asigura biruința socialismului, a mobilizat și organizat masele muncitoare în această luptă.

Caracterizînd esența acestei politici, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că în „...perioada construirii bazei economice a socialismului în țara noastră... dezvoltarea economică are loc în condițiile coexistenței a trei sectoare economice : sectorul socialist, sectorul privat-capitalist și sectorul micii producții de mărfuri. Între sectorul socialist și cel capitalist se duce o luptă care are drept rezultat creșterea și întărirea continuă a sectorului socialist din economie pe calea industrializării socialiste și a transformării socialiste a agriculturii prin atragerea micii producții de mărfuri pe făgașul socialismului. Construirea bazei economice a socialismului are loc prin lărgirea continuă a formelor socialiste în toate ramurile economiei naționale”¹⁰.

Principiile politicii leniniste de industrializare a țării noastre au fost formulate de partid încă la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, fiind dezvoltate ulterior în documentele Congresului I al P.M.R., din februarie 1948, ale Congresului al II-lea al P.M.R., ale plenarelor C.C. al P.M.R. și în alte documente de partid. O excepțională însemnătate a avut în această privință programul industrializării socialiste, concretizat în prevederile planului de zece ani de electrificare a țării și ale planurilor de stat de dezvoltare a economiei naționale a R.P.R.¹¹

Programul elaborat de către partid prevedea dezvoltarea cu precădere a industriei grele și, îndeosebi, a celei constructoare de mașini, care să asigure reorganizarea întregii economii naționale pe baza tehnicii moderne, creînd premisele obiective necesare unei noi productivități a muncii, superioare celei din capitalism. Totodată, partidul a subliniat cu tărie uriașa importanță a industrializării pentru statornicirea și extinderea treptată a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie. Înfăptuirea industrializării socialiste trebuia deci să ducă nu numai la o dezvoltare impetuoasă a forțelor de producție, ci și să determine reproducția pe o scară an de an lărgită a relațiilor de producție socialiste, precum și lichidarea treptată a rămășițelor relațiilor capitaliste în industrie, în vederea rezolvării depline și definitive a problemei „care pe care” în acest domeniu. Un obiectiv însemnat al programului industrializării socialiste îl constituiau și schimbarea structurii industriei, lichidarea disproporțiilor moștenite de la capitalism. Înfăptuirea acestui vast program trebuia să asigure, de asemenea, formarea unei baze tehnico-materiale înaintate în agricultură, trecerea milioanei de gospodării agricole mici și mijlocii pe făgașul unei agriculturi colectivistice și mecanizate.

De aceea, linia industrializării socialiste a R.P.R. a reprezentat coloana vertebrală a întregii politici elaborate de partid și stat pentru construirea socialismului și rezolvarea antagonismului fundamental al perioadei de trecere, prin asigurarea consolidării și extinderii continue a relațiilor de producție socialiste.

¹⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 696—697.

¹¹ Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, Editura pentru literatură politică, 1952, pag. 289.

Pentru victoria socialismului în țara noastră era totodată în mod obiectiv necesară și transformarea liber consimțită a relațiilor micii producții agricole în relații socialiste — transformare care constituie o *lege generală obligatorie* a construcției socialiste. Transformarea socialistă a agriculturii era necesară și pentru lichidarea oricăror canale de alimentare și regenerare a capitalismului din sînul micii producții de mărfuri. Dezvăluind, în acest sens, apariția unei contradicții neantagonice între relațiile de producție socialiste formate la orașe și predominanța micii producții de mărfuri la sate, precum și necesitatea rezolvării acestei contradicții pe calea colectivizării agriculturii, rezoluția plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 arăta : „...Socialismul nu se poate construi numai la oraș. Sarcina construirii socialismului și a înlăturării exploataării se pune la țară ca și la oraș. Construirea socialismului cuprinde și transformarea socialistă a agriculturii. Noi trebuie să mergem *pe calea înlăturării contradicției ce apare datorită faptului că la orașe se dezvoltă socialismul în timp ce la țară rămîne predominantă mica gospodărie individuală...*”¹² (subl. ns.)

Politica de reconstrucție socialistă a agriculturii și de întărire continuă a alianței muncitorești-țărănești, elaborată de partid, a aplicat creator la situația R.P.R., în condițiile în care pămîntul nu fusese naționalizat, principiile planului cooperatist leninist, arătînd că gospodăriile mici și mijlocii trebuie atrase, treptat, spre cooperarea socialistă de producție.

Dezvoltarea gospodăriilor colective, extinderea numărului lor, sublinia partidul, trebuie să aibă loc numai pe măsura creșterii industriei socialiste, capabilă să înzestreze agricultura cu mașini perfecționate, pe măsura formării cadrelor de agronomi și specialiști necesare, a creșterii conștiinței maselor largi ale țărănimii muncitoare asupra superiorității și necesității gospodăriei agricole colective. Concluziile trase de partid, pe baza studierii particularităților istorice concrete ale satului nostru, pentru aplicarea creatoare a principiilor generale ale planului cooperatist, s-au tradus și în recomandările privind folosirea și dezvoltarea tradițiilor existente de întrajutorare în muncă între țărani muncitori, privind extinderea diferitelor forme simple de cooperare și îndeosebi a unei asemenea forme intermediare ca întovărășirea, urmărindu-se astfel sistematic înfăptuirea transformării revoluționare a micii producții printr-un șir de treceri treptate. Toate măsurile aplicate de partid și de stat în agricultură au urmărit consecvent îmbinarea înaintării satului spre socialism cu asigurarea sporirii concomitente a producției agricole vegetale și animale.

În cursul acestui proces trebuia totodată aplicată o politică de îngrădire și eliminare treptată a elementelor chiaburești.

La începutul perioadei de trecere, în 1948, sectorul privat-capitalist din agricultură era încă puternic. Potrivit statisticilor aproximative pe anul 1948, gospodăriile chiaburești reprezentau circa 5,5% * din

¹² Loc. cit., pag. 92.

* La plenara din 3—5 martie 1949 a C.C. al P.M.R. s-a considerat ca fiind mai apropiat de realitate un procentaj de 6—10% gospodării chiaburești. (Vezi scrisoarea C.C. al P.M.R. către toate organizațiile partidului și către toți membrii de partid cu privire la rezultatele reformei bănești și sarcinile partidului — martie 1952 — în „Lupta de clasă” nr. 5/1952, pag. 7).

totalul gospodăriilor agricole individuale și dețineau peste 1 500 000 ha. Forța economică a gospodăriilor chiaburești rezultă însă mai limpede din faptul că în 1948 ele posedau 20% din suprafața totală a gospodăriilor individuale, 18,8% din suprafața arabilă, 22,8% din pășuni, 17,9% din vii, 24,2% din livezi și 40,8% din păduri. De aceea, socialismul avea de dat o bătălie grea împotriva relațiilor capitaliste de producție din agricultură — parte integrantă a luptei de clasă pentru rezolvarea problemei „care pe care” —, împotriva burgheziei satelor, care exploata direct și indirect pe muncitorii agricoli, țărani săraci și mijlocași și jefuia prin speculă pe muncitorii de la orașe.

Politica elaborată de partid pentru a asigura victoria deplină a socialismului în R.P.R. a cuprins și alte laturi: consolidarea continuă a puterii de stat democrat-populare și dezvoltarea în ansamblu a noii suprastructuri socialiste; măsurile pentru victoria socialismului în sfera schimbului de mărfuri; măsurile pentru a atrage pe calea cooperăției socialiste de producție și masă micilor meseriași de la orașe, ș.a.

O parte componentă esențială a acestei politici a fost, de asemenea, înfăptuirea *revoluției culturale*, care înseamnă a asigura întregii creații culturale și științifice conținutul ideologic al concepției despre lume a clasei muncitoare — ideologia marxism-leninismului —, a pune toate valorile științei și culturii la îndemâna celor ce muncesc¹³. Desfășurarea revoluției culturale a urmărit făurirea unei culturi noi, socialiste, a unei conștiințe noi a maselor, în procesul luptei cu influențele și rămășițele vechii educații și ideologii burgheze, formarea cadrelor numeroase de intelectuali necesare construcției societății socialiste, prin crearea unei intelectualități noi și reeducarea vechii intelectualități. Datorită politicii înțelepte, plină de grijă, înfăptuită de partidul nostru, astăzi intelectualii vîrstnici și tineri constituie un detașament unit, care participă cu însuflețire la lupta întregului popor pentru dezvoltarea orînduirii socialiste.

O însemnătate vitală pentru înfăptuirea cu succes a liniei generale a partidului de construire a socialismului la orașe și sate, pentru întărirea unității și coeziunii partidului au avut-o demascarea și lichidarea grupului fracționist antipartinic Pauker—Luca și a liniei sale antileniniste. În sectoarele de a căror activitate răspundeau în stat, fracționiștii introduceau linia lor proprie, opusă programului științific, marxist-leninist, trasat de partid pentru construirea socialismului, frînînd astfel industrializarea socialistă, colectivizarea și dezvoltarea agriculturii, ridicarea nivelului de trai al poporului. Încălcînd grosolan linia politică și hotărîrile partidului, grupul fracționist s-a situat pe o poziție antileninistă și în problema alianței muncitorești-țăranesti, împletind politica aventuristă, provocatoare, menită să zdruncine grav alianța, cu o politică de avantajare a chiaburimii, sabotînd folosirea formelor intermediare de cooperativizare. În numele luptei împotriva chiaburilor, s-au organizat în întreaga țară, pe baza indicațiilor date de A. Pauker și T. Georgescu, arestări în masă ale țăranilor, „acuzăți” de a nu-și fi respectat obligațiile față de stat, înscenarea judecării lor publice etc. Este lesne de înțeles ce urmări grave ar fi putut avea această aventură criminală dacă conducerea partidului n-ar fi intervenit cu hotărîre, curmînd arestările și procesele și eliberînd zecile de mii de țărani are-

¹³ „Congresul al III-lea al P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 367.

tați abuziv. Demascarea și lichidarea grupului fracționist, antipartinic a însemnat înlăturarea unei mari piedici din calea dezvoltării economice și sociale a țării noastre, avînd o importanță directă pentru desfășurarea cu succes a ofensivei neîntrerupte a socialismului. Partidul nostru nu ar fi putut obține succesele istorice dobîndite pe drumul construcției socialismului dacă nu ar fi apărat cu fermitate unitatea sa de monolit, dacă nu ar fi eliminat din rîndurile sale pe toți aceia care contrapuneau linia lor antipartinică programului științific trasat de partid, expresie a intereselor vitale ale întregului popor.

*
* *
*

Călăuzindu-se după tezele marxism-leninismului, Partidul Muncitoresc Român a arătat poporului nostru că principala condiție a construcției economice socialiste victorioase este *consolidarea continuă a puterii politice a clasei muncitoare*.

Consolidarea puterii politice a clasei muncitoare, întărirea statului socialist s-au realizat în lupta pentru paralizarea și zdrobirea încercărilor de împotrivire ale burgheziei, ale forțelor antisocialiste.

Clasa muncitoare a folosit, de la începutul perioadei de trecere, puterea politică pentru întărirea *alianței* sale cu țărănimea muncitoare și cu celelalte păături muncitoare neproletare, lărgind și cimentînd baza de masă a orînduirii noi, atrăgînd aceste mase în activitatea practică de făurire a socialismului. Întărirea statului democrat-popular a reprezentat totodată întărirea principalului instrument care organizează făurirea și extinderea treptată a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie. De aceea, toate forțele interesate în victoria socialismului asupra capitalismului în țara noastră au luptat neîncetat, din clipa cuceririi întregii puteri politice, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, pentru consolidarea regimului de dictatură a proletariatului. Puterea populară s-a întărit și dezvoltat în procesul luptei împotriva burgheziei și rămășițelor acesteia, împotriva încercărilor forțelor ostile socialismului de a slăbi și submina regimul democrat-popular.

Opera de construire a socialismului trebuie privită pe planul claselor, al forțelor sociale care stau față în față.

Sectoarelor economice existente în perioada de trecere în țara noastră le-au corespuns, în structura de clasă a societății, clasa muncitoare, țărănimea muncitoare și burghezia (chiaburii și rămășițele burgheziei orășenești). Între clasa muncitoare și burghezie există un antagonism de neîmpăcat. Foarte importantă este însă și poziția țărănimii față de burghezie, contradicția antagonică dintre ele. După cum se știe, țărănimea muncitoare individuală are o dublă natură: țăranul muncitor este un om al muncii, care lucrează cu brațele sale și este totodată un mic proprietar. Dar interesele fundamentale ale țăranului cu gospodărie mică sau mijlocie sînt cele care decurg din situația sa de om al muncii; țărănimea muncitoare a suferit din plin, în timpul orînduirii capitaliste, exploatarea moșierimii, a burgheziei orășenești și a chiaburimii. În perioada de trecere de la capitalism la socialism, așa cum s-a subliniat la plenara C.C. al P.M.R. din martie 1949, „între chiaburimea satelor noastre și restul țărănimii sînt profunde contradicții de clasă, contra-

dicții dintre exploatatori și exploatați..."¹⁴. Faptul că țărănimea muncitoare era exploatată de burghezie făcea ca interesele sale fundamentale să coincidă cu cele ale clasei muncitoare, chiar dacă, prin situația ei de proprietar, avea și unele interese secundare diferite de cele ale clasei muncitoare.

Antagonismul politic profund între țărănimea muncitoare individuală și burghezie constituia expresia pe planul claselor sociale, în perioada de trecere, a contradicției dintre sectorul micii producții și sectorul capitalist. Trebuie subliniat în primul rând conținutul politic esențial al acestui antagonism în perioada de trecere: faptul că țărănimea muncitoare era aliata clasei muncitoare, sub conducerea căreia participa la puterea politică în statul nostru, pe cînd burghezia era clasa împotriva căreia se exercita puterea dictaturii proletariatului. Țărănimea muncitoare individuală era vital interesată în consolidarea statului socialist și lupta împotriva burgheziei, care căuta să submineze și să distrugă puterea populară, ceea ce făcea ca conflictul dintre ele să fie și mai adînc. Lupta clasei muncitoare împotriva burgheziei și lupta maselor țărănești împotriva aceluiași dușman de clasă nu s-au dus și nici nu s-ar fi putut duce separat. În fața burgheziei se ridica forța socială invincibilă a alianței celor două clase fundamentale ale societății noastre în perioada de trecere, alianță în care clasa muncitoare are rolul conducător. Dialectica luptei de clasă cere ca clasa muncitoare să ducă după sine masele țărănești, tocmai pentru că ea este clasa cea mai înaintată și mai bine organizată, cea mai interesată în lichidarea orînduirii burgheze.

Rezultă astfel că dispoziția fundamentală a forțelor de clasă din R.P.R. în perioada de trecere a fost caracterizată prin existența, pe de o parte, a clasei muncitoare aliate cu țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii, iar de cealaltă parte a baricadei, a rămășițelor burgheziei la orașe și a chiaburimii satelor.

În condițiile acestei dispoziții fundamentale a forțelor de clasă, partidul a condus ofensiva neîntreruptă a forțelor socialismului, asigurînd consolidarea continuă a puterii populare și ridicarea construcției socialiste. Partidul Muncitoresc Român a arătat că, după răsturnarea claselor exploatatoare și cucerirea deplină a puterii de către proletariet, importanța alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, care a permis obținerea acestei victorii istorice crește imens. De aceea partidul a înfăptuit cu consecvență linia întăririi bazelor politice și economice ale acestei alianțe. Datorită cimentării alianței muncitorești-țărănești, datorită antrenării de către partid a maselor largi muncitoare la construcția noii orînduiri și întăririi continue a legăturilor dintre partid și mase, datorită consolidării continue a statului democrat-popular, uneltilor politice dușmănoase ale forțelor reacționare au fost pas cu pas înfrînte, zădărnice, influența lor politică a fost tot mai mult diminuată, terenul lor de acțiune a fost din ce în ce mai mult îngustat.

În lupta pentru construirea socialismului, pentru nimicirea pînă la capăt a forțelor ostile noii orînduiri, s-au întărit și s-au dezvoltat neîncetat alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, unitatea moral-

¹⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 202, 212.

politică a poporului muncitor, coeziunea sa indestructibilă în jurul partidului și guvernului, s-a format și s-a dezvoltat continuu, ca fenomen de masă, conștiința nouă, socialistă, a oamenilor muncii.

*
* *
*

Condițiile politice ale dispoziției forțelor de clasă erau favorabile traducerii în viață a liniei elaborate de Partidul Muncitoresc Român pentru extinderea în ritm rapid a pozițiilor *economice* ale socialismului. Principala verigă a acestei politici o constituia desfășurarea largă a industrializării socialiste.

Primii ani de dezvoltare planificată a economiei naționale au fost și anii primelor victorii pe tărîmul industrializării socialiste a R.P.R. Dacă în 1948 producția globală industrială era încă cu 15% sub nivelul anului antebelic 1938, în 1950, după numai doi ani de dezvoltare a industriei pe baza relațiilor de producție socialiste și în ciuda marilor greutăți întâmpinate, nivelul producției industriale globale reprezenta 147% față de anul 1938. Pe baza proporțiilor fundamentale stabilite de C.C. al P.M.R., în cursul acestor doi ani s-a schimbat și structura industriei, grupa A devenind grupa precumpănitoare.

Rezultatele obținute în acești ani, prin lupta încordată a clasei muncitoare, au fost importante nu numai prin creșterea propriu-zisă a producției, ci și prin faptul că ele au reprezentat o verificare în practică a superiorității relațiilor de producție socialiste instaurate în locul celor capitaliste, a capacității clasei noastre muncitoare de a gospodări și dezvolta industria pe baza cerințelor legilor economice ale socialismului.

Pe baza experienței acumulate și a succeselor obținute în primii doi ani de dezvoltare planificată a economiei s-a trecut la înfăptuirea primului plan cincinal pe anii 1951—1955, elaborat în conformitate cu principiile și directivele stabilite în ședința din aprilie 1950 a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. și dezbătute la plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1950. Planul cincinal, care a constituit programul economic al partidului pentru perioada respectivă, prevedea, în primul rînd, industrializarea socialistă a țării și crearea condițiilor necesare desfășurării cu succes a construcției bazelor socialismului în întreaga economie.

Sub conducerea partidului, oamenii muncii au obținut succese de seamă în cursul primului plan cincinal pe tărîmul industrializării socialiste, în creșterea rapidă a greutății specifice a relațiilor de producție socialiste din industrie pe ansamblul bazei economice a țării. Producția industrială globală a fost în 1953 de aproximativ 2,5 ori mai mare decît cea din 1938, iar producția grupei A crescuse față de același an cu 313% ; ramura construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor înregistrase o creștere de 393% în raport cu 1938¹⁵. Totodată, în acest răstimp au fost treptat lichidate și numeroase alte mici întreprinderi industriale nenaționalizate.

Aceste succese au făcut posibil ca, la mai puțin de 7 ani de la proclamarea Republicii Populare Romîne și de la intrarea țării în etapa revoluției socialiste, problema „care pe care” în industrie să poată fi apreciată de partid ca rezolvată în favoarea socialismului. În cuvîntarea rostită la 23 August 1954, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus :

¹⁵ „Anuarul statistic al R.P.R.”, 1959, pag. 106, 107.

„Dezvoltarea industriei socialiste a luat un mare avînt în anii puterii populare. Producția industrială, care în 1949 atinsese nivelul de producție antebelic, a depășit simțitor acest nivel în anii următori... În același timp a crescut continuu ponderea sectorului socialist în industrie, astfel că el reprezintă astăzi (august 1954 — n.n.) aproape 99%, sectorul capitalist în industrie fiind redus la 1%. Aceasta înseamnă că în industrie problema «care pe care» a fost rezolvată în mod definitiv și irevocabil în favoarea socialismului”¹⁶.

Dezvoltarea industriei socialiste a continuat în ritm rapid în anii următori, pozițiile socialismului în industrie, ca și în întreaga economie, s-au consolidat și s-au lărgit. Congresul al II-lea al P.M.R. a apreciat că au fost obținute „...succese hotărîtoare în construirea bazei economice a socialismului”¹⁷. Un indice sintetic al acestor succese îl constituie faptul că la sfîrșitul primului cincinal, în 1955, producția globală a industriei socialiste era de circa 3,4 ori mai mare decît în 1948, anul naționalizării (fără să ne mai referim la însăși schimbarea structurii industriei, la crearea noilor ramuri etc.). La sfîrșitul anului 1960, același indice arată că producția globală a R.P.R. a crescut de aproximativ 5 ori în comparație cu anul 1948. Productivitatea muncii a crescut, de asemenea, mult, fiind în 1960 cu peste 90% mai mare decît în 1950 — creștere care oglindește superioritatea relațiilor de producție socialiste în continuă dezvoltare.

Lupta pe tărîm economic între capitalism și socialism în perioada de trecere s-a dat și în sfera schimbului de mărfuri, a comerțului.

Datorită luptei duse de socialism împotriva capitalismului în sfera circulației mărfurilor, precum și datorită succeselor socialismului în industrie și în agricultură, s-au extins treptat și pozițiile socialiste în comerț, s-a întărit rolul regulator al statului pe piață. Comerțul particular a fost treptat limitat, iar sectorul socialist a dobîndit o poziție dominantă în sfera comerțului¹⁸. Greutatea precumpănitoare dobîndită de socialism oglindea modificarea, și în acest sector, a raportului de forțe și reprezenta o lărgire a pozițiilor de pe care avea să fie dusă în continuare lupta pentru eliminarea pînă la capăt a capitalismului.

Menținerea în această perioadă a relațiilor specifice micii producții de mărfuri într-o parte însemnată a agriculturii a creat o serie de greutăți statului socialist în aprovizionarea oamenilor muncii cu produse alimentare și a industriei cu o serie de materii prime; elementele capitaliste au profitat de aceste greutăți și s-au dedat la acțiuni speculative. „La originea multor dificultăți ale comerțului socialist — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — stă faptul că principala sursă de produse agricole este producătorul individual. Lichidarea nepotrivirii existente între caracterul socialist al producției industriale și caracterul individual al agriculturii, victoria socialismului în agricultură va duce

¹⁶ Gh. Gheorghiu-Dej. Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 697.

¹⁷ „Congresul al II-lea al P.M.R.” E.S.P.L.P. 1956, pag. 40.

¹⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 397. La sfîrșitul anului 1951, numărul unităților comerciale cu amănuntul și de alimentație publică din sectorul particular era încă aproximativ egal cu cel din sectorul socialist (30 985, față de 31 168), dar volumul vânzărilor de mărfuri în sectorul capitalist era mult mai mic: 10,3% față de 89,7% („Anuarul statistic al R.P.R.”, 1959, pag. 230, 234).

și la lichidarea dificultăților în domeniul circulației¹⁹. Înaintarea pe tărîmul rezolvării contradicției neantagoniste între socialism și mica producție era astfel necesară și pentru consolidarea pozițiilor socialismului în lupta sa împotriva capitalismului în comerț.

La încheierea primului plan cincinal, după cum s-a arătat la Congresul al II-lea al P.M.R., ponderea sectorului socialist în comerțul cu amănuntul ajunsese deja la peste 97% ; în anii următori, îngrădirea și eliminarea elementelor capitaliste din comerț au continuat, astfel încît sectorul capitalist a fost practic lichidat și în sfera schimbului de mărfuri. Pe baza măsurilor indicate de plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 și de Congresul al III-lea, comerțul socialist se dezvoltă neîncetat ; volumul desfacerilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist a fost în 1960 de 41,5 miliarde de lei²⁰, adică de peste 4 ori mai mare decît totalul vânzărilor de mărfuri în 1949 prin sectorul socialist și capitalist, luate laolaltă.

Consolidarea și lărgirea pozițiilor socialismului în sfera schimbului de mărfuri au oglindit victoriile dobîndite de socialism împotriva capitalismului în sfera producției de mărfuri, precum și succesele transformării socialiste a micii producții ; acestea au făcut posibilă, la rîndul lor, satisfacerea crescîndă a cerințelor populației, au contribuit la dezvoltarea construcției socialiste în întreaga economie națională.

Concomitent cu înaintarea procesului industrializării socialiste, și pe baza succeselor obținute în acest domeniu, s-a desfășurat opera de transformare socialistă a micii producții agricole. Rezolvarea sarcinii reconstrucției socialiste a satului — problema cea mai grea și complexă a făuririi noii orînduiri — a constituit o parte integrantă indisolubilă a luptei pentru soluționarea definitivă a problemei „care pe care” în favoarea socialismului. A fost făurită și treptat extinsă tot mai mult baza tehnică-materială a socialismului la sate, capabilă să permită practicarea unei agriculturi intensive și să demonstreze țărănimii superioritatea marii gospodării agricole socialiste, întemeiată pe forțe de producție moderne. Printr-o muncă politică-educativă stăruitoare, de dezvoltare a conștiinței maselor țărănești, și pe baza premiselor obiective asigurate, partidul a ridicat aceste mase la creația istorică conștientă a noilor relații sociale la sate, la constituirea, prin liber consimțămînt, și dezvoltarea continuă a diferitelor forme ale cooperăției de producție. Caracteristic în acest sens a fost rolul deosebit de însemnat îndeplinit în țara noastră de întovărășiri, ca formă simplă de cooperare socialistă de producție, prin școala cărora au trecut sute de mii și milioane de familii țărănești. Dacă la începutul anului 1956 numărul familiilor țărănești cuprinse în gospodării colective și întovărășiri era de circa 389 500, reprezentînd numai 11,5% față de totalul gospodăriilor țărănești²¹, pînă în primele luni ale anului 1959, numărul familiilor din sectorul cooperatist a ajuns la peste 2 000 000. În cursul anului 1959, sectorul socialist cooperatist a devenit deja precumpănitor la sate, atît ca număr de familii (peste 2 618 000), cît și ca suprafață agricolă (peste 6 420 000 ha)²².

¹⁹ Loc. cit, pag. 397—398.

²⁰ „Scinteia” din 8 februarie 1961.

²¹ Vezi „Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Romîne”, Direcția centrală de statistică. 1961, pag. 38.

²² Ibid.

Ritmul trecerii maselor țărănești pe făgașul socialismului s-a intensificat an de an tot mai mult. Faptul că partidul a concentrat permanent eforturile în direcția consolidării economice a gospodăriilor colective deja create, astfel ca ele, prin exemplul viu al rezultatelor obținute, să devină un mijloc puternic de convingere a țărănimii, a jucat un rol esențial în ridicarea conștiinței a maselor țărănești de la întovărășire la forma superioară — gospodăria colectivă.

Au fost, totodată, perfecționate continuu și elaborate în mod creator forme noi ale relațiilor dintre industrie și agricultură, dintre oraș și sat. O expresie grăitoare a acestei orientări a constituit-o desființarea sistemului cotelor obligatorii și înlocuirea lor prin sistemul de contractări. Partidul nostru și-a bazat măsurile luate atunci, ca și în alte dăți, pe o cunoaștere profundă, științifică a realității, punând în balanță toate efectele politice și economice determinate de o asemenea măsură de uriașă importanță și a hotărât desființarea cotelor obligatorii²³. Stimulentele noi, cointeresarea sporită în ridicarea producției agricole și dezvoltarea schimbului, determinate de noua formă a relațiilor de schimb, efectele favorabile asupra accelerării ritmului cooperativizării în perioada ce a urmat au demonstrat strălucit justetea măsurilor adoptate de partid.

Un loc important în cadrul luptei pentru colectivizarea agriculturii și pentru victoria definitivă a socialismului asupra capitalismului în țara noastră l-a avut și înfăptuirea măsurilor partidului și statului nostru de îngrădire și eliminare a chiaburimii, pentru desființarea exploatarei chiaburești. Aplicarea măsurilor de îngrădire a posibilităților chiaburimii de a exploata și a face speculă cu produse a urmărit în același timp să limiteze acțiunea legii obiective a generării spontane a elementelor capitaliste din sînul miciei producții agricole. În decursul acestui proces de îngrădire, precum și în urma fărîmării naturale a proprietăților agricole, o serie de gospodării chiaburești și-au pierdut puterea economică, au fost eliminate. Totodată, ținînd seama de interesele dezvoltării economiei naționale în ansamblu, politica de îngrădire a fost astfel concepută și aplicată încît — așa cum a subliniat plenara din august 1953 a C.C. al P.M.R. — să dea în același timp puțință chiaburilor de a-și desfășura producția și vînzarea produselor obținute în condițiile prevăzute de legile statului²⁴, de a da producție globală și producție-marfă corespunzător suprafeței de care dispuneau.

Elementele capitaliste de la sate s-au opus cu îndîrjire politicii de îngrădire, au încercat s-o submineze și să i se sustragă, au desfășurat nenumărate acțiuni împotriva transformării socialiste a agriculturii. Lupta de clasă a luat de aceea forme mereu noi, adesea greu de observat la prima vedere. Dar diferitele uneltiri ale chiaburilor, mijloacele și formele ascunse de exploatare la care au recurs, manevrele lor speculative în sfera schimbului etc. au fost zădărnice și învinse prin politica intransigentă de clasă aplicată de statul popular, cu sprijinul maselor largi ale țărănimii, față de sectorul capitalist.

²³ Vezi „Dezbaterile la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie—5 decembrie 1961“, în „Scinteia“ nr. 5 376.

²⁴ Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1951—1953“, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 479.

Analizînd creşterea continuă a poziţiilor socialismului la oraşe şi sate şi consolidarea regimului democrat-popular, ţinînd seama de dinamica eliminării treptate a elementelor chiabureşti în formele specifice luate de acest proces în ţara noastră, plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1956 a indicat o serie de măsuri privind situaţia foştilor chiaburi, a fiilor de chiaburi şi de foşti chiaburi, recomandînd admiterea unora dintre aceştia, în anumite condiţii, în formele cooperatiste de muncă²⁵.

Aplicarea fermă, în continuare, a politicii de îngrădire a chiaburimii a determinat în anii următori scăderea în continuare a ponderii ei la sate; pînă în 1958, ponderea numerică a gospodăriilor chiabureşti s-a redus la 0,75%²⁶ şi a scăzut continuu greutatea lor specifică în producţia agricolă. În acelaşi timp a crescut volumul producţiei-marfă a sectorului socialist din agricultură, contribuţia sa la constituirea fondului central de produse. Totodată, datorită activităţii politice desfăşurate de partid la sate pentru izolarea politică a chiaburilor, pentru demascarea uneltirilor lor, influenţa acestora a fost din ce în ce mai mult redusă.

Înaintarea continuă a construcţiei socialiste la oraşe şi la sate a creat premisele trecerii la lichidarea deplină a chiaburimii ca clasă. Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale din martie 1959 a interzis darea pămîntului în arendă, în parte, ca şi orice alte forme de exploatare, prevăzînd ca pămînturile aparţinînd gospodăriilor chiabureşti, dar care depăşeau puterea de muncă a chiaburilor şi a familiilor lor, să fie trecute în folosinţa gospodăriilor colective sau a altor unităţi agricole socialiste. Cei care, în urma aplicării acestor măsuri, nu mai exploatau munca altora au trecut în categoria socială ce corespundea noii lor stări economice, avînd posibilitatea să muncească cinstit şi, alături de ceilalţi oameni ai muncii, să contribuie la construirea socialismului²⁷. Înfăptuirea acestor măsuri a însemnat desfiinţarea bazei economice a chiaburimii.

Adăugîndu-se tuturor succeselor obţinute anterior, în lupta împotriva poziţiilor capitalismului în economia naţională, lichidarea bazei economice a chiaburimii a însemnat, totodată, desăvîrşirea desfiinţării sectorului capitalist din economia naţională.

Felul în care a fost rezolvată sarcina lichidării chiaburimii, potrivit condiţiilor istorice şi raportului de forţe existent în ţara noastră, a reprezentat încă o expresie a modului creator în care Partidul Muncitoresc Român aplică teoria marxist-leninistă, o nouă contribuţie adusă de partidul nostru la practica rezolvării problemelor ce se ridică în procesul construirii socialismului, la îmbogăţirea experienţei colective a partidelor comuniste şi muncitoreşti.

Analizînd ansamblul profundelor transformări îndeplinite în anii perioadei de trecere de la capitalism la socialism, făcînd bilanţul lor

²⁵ Vezi „Rezoluţia şedinţei plenare a C.C. al P.M.R. din 16—17 iulie 1956, cu privire la măsurile pentru realizarea sarcinilor stabilite de Congresul al II-lea al partidului în domeniul transformării socialiste a agriculturii”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 21—22.

²⁶ Vezi „Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Romîne”, D.C.S. 1961, pag. 41.

²⁷ Vezi „Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale a R.P.R. pentru lichidarea rămăşişelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, în scopul ridicării continue a nivelului de trai material şi cultural al ţărănimii muncitoare şi al dezvoltării construcţiei socialiste”, 28 martie 1959, în „Scînteia” nr. 4 485, din 29 martie 1959.

și arătînd însemnătatea încheierii cooperativizării agriculturii, Congresul al III-lea al P.M.R. a apreciat că *în țara noastră a fost făurită baza economică a socialismului*. Situația în care în economia Romîniei existau trei sectoare — situație caracteristică perioadei de trecere — a fost radical schimbată. Aceasta a însemnat că istorica problemă „care pe care”, contradicția antagonică fundamentală a perioadei de trecere, a fost rezolvată în țara noastră prin victoria socialismului în toate domeniile vieții sociale. „Economia socialistă — a subliniat raportul de activitate al C.C. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. — cuprinde astăzi întreaga industrie, transporturile, comerțul, sistemul financiar și de credit, iar în agricultură peste patru cincimi din suprafața arabilă și din numărul familiilor țărănești.

Astfel, în Republica Populară Romînă a fost creată baza economică a socialismului; aceasta constituie o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității”²⁸.

Lupta pentru victoria socialismului în țara noastră s-a desfășurat în toți acești ani ca o parte a procesului istoric mondial al luptei dintre capitalism și socialism, ca proces legat organic de esența epocii contemporane — epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism.

În lupta sa, poporul nostru a avut de înfruntat în acești ani și uneltirile forțelor contrarevoluționare imperialiste, care au căutat să folosească rămășițele burgheziei dinăuntrul țării ca agentură pentru politica lor de subminare. Dar toate uneltirile dușmănoase ale forțelor imperialiste împotriva țării noastre s-au lovit de hotărîrea poporului muncitor de a respinge orice amestec străin în viața țării noastre; ele au fost zădărnice datorită forței crescînde a statului nostru democrat-popular și a întregului lagăr socialist.

În toată această perioadă istorică, alături de succesele hotărîtoare obținute în lupta pe plan intern, un factor permanent de importanță esențială pentru consolidarea socialismului în țara noastră l-au constituit existența și întărirea continuă a sistemului mondial socialist, colaborarea reciprocă dintre țările socialiste în lupta pentru făurirea noii orînduiri. Între statele socialiste s-au statornicit relații de tip nou, relații a căror lege de neclintit o constituie deplina egalitate în drepturi a acestora, respectarea strictă a suveranității naționale, a principiilor internaționalismului socialist, diviziunea internațională socialistă a muncii, colaborarea și întrajutorarea tovarășească în scopul dezvoltării fiecărei țări socialiste, al înlăturării deosebirilor în nivelurile lor de dezvoltare, al avîntului general al întregului lagăr socialist.

Apartenența la sistemul mondial socialist, țaria invincibilă a acestuia cheazășuiesc caracterul definitiv, ireversibil al victoriei noii orînduiri în fiecare din țările socialiste.

Consfințind triumful socialismului în Romînia, făurirea bazei sale economice, Congresul al III-lea al P.M.R. a marcat intrarea țării în *etapa desăvîrșirii construcției socialismului*, treaptă calitativ nouă, superioară în evoluția istorică a țării. Congresul a elaborat multilateral

²⁸ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn”. Editura politică, 1960, pag. 15.

programul acestei noi perioade istorice. Pe linia înfăptuirii acestui program și dezvoltînd transformările realizate pînă atunci a fost încheiată cu succes în țara noastră, la începutul anului 1962, colectivizarea agriculturii. Obiectivul stabilit de Congresul al III-lea al partidului în domeniul transformării socialiste a agriculturii a fost astfel realizat cu aproape 4 ani înainte de termen. Una dintre trăsăturile caracteristice principale ale procesului transformării socialiste a agriculturii în țara noastră a constituit-o creșterea continuă, în întreaga această perioadă, a producției agricole vegetale și animale. Totodată, profundele prefaceri revoluționare care au avut loc la sate s-au înfăptuit în condițiile dezvoltării întregii economii naționale pe o linie mereu ascendentă, echilibrată, toate ramurile crescînd armonios, în ritm susținut. Prin terminarea colectivizării, relațiile socialiste au devenit atotcuprinzătoare, socialismul a învins definitiv și deplin în țara noastră, atît la orașe cît și la sate.

Victoria definitivă și deplină a socialismului în țara noastră reprezintă o cotitură de amploare uriașă în formele de organizare social-economică, în felul de trai, în cultură și ideologie, în toate domeniile vieții poporului nostru. În Republica Populară Romînă a fost construită baza tehnică-materială a socialismului, iar relațiile socialiste de producție s-au statornicit în întreaga economie. Dintr-o țară cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată, Romînia s-a transformat într-un termen istoric scurt într-o țară industrial agrară dezvoltată.

În procesul multilateral al revoluției culturale sînt în plină dezvoltare o cultură și o artă nouă, realist-socialiste, se ridică pe culmi tot mai înalte știința țării noastre, se plămădește și se maturizează conștiința socialistă a poporului.

Structura de clasă a societății noastre s-a schimbat, de asemenea, în mod profund revoluționar. Clasele exploatatoare au fost desființate. Structura socială a R.P.R. se caracterizează în prezent prin existența a două clase prietene, clasa muncitoare, clasa principală a societății noastre, și țărănimea colectivistă, care împreună cu intelectualitatea luptă unite, sub conducerea partidului, pentru progresul continuu al țării pe drumul socialismului și comunismului.

Noua structură de clasă a societății noastre constituie temelia socială de neclintit a statului democrat-popular, care se întărește necontenit. Izvorul fundamental al tăriei statului nostru îl reprezintă participarea tot mai largă a maselor la conducerea și rezolvarea treburilor obștești, pe baza dezvoltării și perfecționării continue a democratismului socialist. Unitatea moral-politică a întregului popor, făurită în anii construcției socialiste, se cimentează și se căleşte zi de zi sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, în procesul muncii și luptei neobosite pentru triumful cauzei nobile a socialismului, pentru apărarea păcii.

Înaintarea țării noastre pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste, succesele luptei pentru înfăptuirea obiectivelor acestei etape în vederea trecerii treptate la construirea comunismului reprezintă o strălucită confirmare istorică a justeței politicii Partidului Muncitoresc Romîn, o cheazășie că sub conducerea înțeleaptă a partidului poporul nostru va obține noi și mărețe realizări pe drumul înfloririi patriei noastre, al bunăstării și fericirii.

În preajma aniversării a 60 de ani
de la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.

V. I. Lenin și pregătirea Congresului al II-lea al P. M. S. D. R.*

V. N. STEPANOV

Anul acesta, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, poporul sovietic vor sărbători împlinirea a 60 de ani de la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — eveniment remarcabil din istoria P.C.U.S. și care a exercitat o uriașă influență revoluționară asupra dezvoltării mișcării muncitorești ruse și internaționale. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a luat de fapt ființă partidul de tip nou, partidul bolșevic leninist.

V. I. Lenin atribuia o importanță principală muncii de pregătire a congresului. Această latură a problemei — activitatea ideologică-organizatorică temeinică și multilaterală a lui Lenin, care a precedat convocarea congresului partidului — a fost tratată extrem de larg în literatura sovietică din domeniul istoriei partidului. Mult mai puțină atenție s-a acordat activității nemijlocit practice a lui Lenin desfășurată în cadrul pregătirii minuțioase și multilaterale a congresului. Studiarea materialelor existente — lucrările lui V. I. Lenin, documentele din arhive — permite tratarea acestei probleme mai complet, precizarea multor aspecte.

După părerea lui Lenin, un ziar politic pe întreaga Rusie trebuia să joace un rol hotărâtor în crearea partidului marxist. Un asemenea ziar urma să pregătească zdrobirea ideologică a adversarilor creării unui partid marxist, să apere teoria revoluționară. Pentru ca lucrările congresului să se desfășoare cu succes, era necesar să se formeze — încă înainte de convocarea lui — o concepție unitară în rîndurile mișcării muncitorești cu privire la țelurile programatice și sarcinile tactice ale partidului, la metodele activității lui practice. Organizația adeptilor ziarului, arăta V. I. Lenin, va deveni nucleul, coloana vertebrală a viitorului partid. Tocmai rezolvării tuturor acestor sarcini deosebit de importante și-a consacrat forțele ziarul „Iskra“.

În aceste condiții, o importanță excepțională a căpătat lupta „Iskrei“ leniniste împotriva „economismului“, care la hotarul dintre cele două secole reprezenta principala frînă în calea dezvoltării mișcării muncitorești și social-democrate din Rusia. În 1901 și la începutul anului 1902, căutînd să paralizeze influența crescîndă a ziarului „Iskra“ și să-și consolideze prin orice mijloace situația în rîndurile social-democrației ruse, „economistii“ și bundiștii care îi sprijineau au întreprins acțiuni

* Articol tradus din revista „Voprosi istorii K.P.S.S.“ nr. 5/1963.

pentru a convoca, fără participarea „Iskrei“, o conferință a unei serii de comitete și organizații ale P.M.S.D.R., cu intenția de a transforma această conferință în Congresul al II-lea al partidului. Știri despre aceste acțiuni au fost primite de redacția „Iskrei“ încă în primăvara și vara anului 1901¹.

V. I. Lenin s-a ridicat cu hotărîre împotriva convocării imediate a conferinței. În decembrie 1901 el a trimis o scrisoare specială agenților și adepților „Iskrei“ din Vilno, Moscova, Petersburg, Nijni-Novgorod și Tver, cerîndu-le în mod insistent să obțină amînarea convocării conferinței și reprezentarea neapărată la această conferință, alături de „economiști“, și a adepților „Iskrei“². Ca o condiție preliminară obligatorie, V. I. Lenin sublinia importanța deosebită a întăririi unității tuturor forțelor iskriste din Rusia, a consolidării prin toate mijloacele a legăturilor lor cu redacția „Iskrei“. Despre același lucru N. K. Krupskaia a scris, din însărcinarea lui V. I. Lenin, multor adepți ai „Iskrei“ din Rusia³. Indicațiile redacției „Iskrei“ au fost duse la îndeplinire de iskriști în întregime. La sfîrșitul lunii ianuarie 1902, la Samara a avut loc o consfătuire a agenților și adepților „Iskrei“ din Rusia, la care a fost creat centrul iskrist conducător — Biroul din Rusia al organizației „Iskrei“ — și au fost condamnate încercările de a se convoca o conferință separatistă.

Trebuie arătat că în Rusia propunerea „economiștilor“ și bundiștilor cu privire la convocarea imediată a conferinței a fost primită cu multă răceală și în rîndurile comitetelor. La Kiev, lui M. Kogan, reprezentantul Uniunii social-democraților ruși din străinătate, i s-a spus că, din cauza serioaselor divergențe de păreri, delegații care vor veni la conferință „vor pleca fără să fi ajuns la vreo înțelegere“⁴, la Odessa s-a cerut ca la conferință să participe toate grupările social-democrate din străinătate⁵. La Moscova, Kogan a fost sprijinit de două comitete, dar și acolo împotriva convocării conferinței s-a pronunțat grupul condus de N. E. Bauman⁶. La ședința comitetului social-democrat din Tiflis, la 12 ianuarie 1902, s-a hotărît să nu se trimită vreun reprezentant la conferință, ci să se ceară „să vină cineva ca să ia cunoștință de condițiile locale“ și să se dea indicații despre mijloacele de luptă elaborate de „organizațiile mai vechi și mai experimentate din Rusia“⁷.

Încercarea „economiștilor“ și bundiștilor de a izola „Iskra“ de organizațiile social-democrate din Rusia a eșuat. Dar „inițiatorii“ nu s-au dat bătui, încercînd să pună redacția „Iskrei“ în fața convocării conferinței ca fapt împlinit. La 3 martie 1902, la redacția ziarului „Iskra“ a fost adusă o scrisoare de la comitetul din Petersburg (unul din iniția-

¹ Vezi „Culegeri din Lenin“, vol. VIII, pag. 132—133; V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 58; vol. 36, Editura politică, 1958, pag. 64.

² Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 75—76.

³ Arhiva centrală de stat a Revoluției din Octombrie a U.R.S.S., fondul nr. 102,00, 1901, unit. de păstrare 825, partea a 2-a, filele 8—9.

⁴ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 8, unit. de păstrare 28 193, fila 1.

⁵ Loc. cit., unit. de păstrare 28 195, fila 1 verso.

⁶ Loc. cit., unit. de păstrare 28 184, filele 1 verso — 2 verso.

⁷ Arhiva centrală de stat a Revoluției din Octombrie a U.R.S.S., fondul nr. 102,00, 1898, unit. de păstrare 5, partea 52, lit. A., vol. 2, fila 34.

torii convocării conferinței) cu invitația de a lua parte la „congresul partidului” din 21 martie⁸.

Conferința a avut loc la 23—28 martie (5—10 aprilie) 1902 la Bielo-stok. La conferință au fost reprezentate comitetele din Petersburg și Ekaterinoslav ale P.M.S.D.R., Uniunea comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R., C.C. al Bundului și comitetul lui din străinătate, Uniunea social-democraților ruși din străinătate și redacția „Iskrei” (reprezentantul ei, F. I. Dan, avea mandat din partea Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse). Din vina organizatorilor conferinței, delegatul redacției „Iskrei” a întârziat la conferință, iar reprezentantul organizației din Rusia a „Iskrei”, F. V. Lengnik, n-a reușit în general să participe la conferință, deși a sosit la timp la Bielostok.

V. I. Lenin a scris anume pentru conferință „Raportul redacției ziarului „Iskra” la consfătuirea (conferința) comitetelor P.M.S.D.R.” (5 martie 1902), în care sfătuia în mod stăruitor „de a se reveni la planul inițial de organizare a unei conferințe”, schița un proiect al ordinii de zi pentru conferință, examina amănunțit sarcinile viitorului congres al partidului, stabilea o ordine de zi aproximativă⁹. O verigă importantă a întregii munci pregătitoare trebuia să fie activitatea Comitetului de organizare. „Sarcina acestui C.O. — scria V. I. Lenin — ar fi, în general vorbind, aducerea la îndeplinire a hotărârilor conferinței, pregătirea și organizarea congresului, stabilirea definitivă a datei și locului unde se va ține, organizarea lui practică, pregătirea unor funcții cum este transportul, organizarea tipografiilor partidului în Rusia..., apoi sprijinirea tuturor organizațiilor locale, sindicale (muncitorești), studențești etc., etc. În 3—4 luni, acest C.O., sprijinit de toate organizațiile, ar putea foarte bine să pregătească terenul pentru formarea unui adevărat C.C., capabil de facto să conducă întreaga luptă politică a partidului nostru”¹⁰.

Expunerea argumentată și concretă a celor mai importante probleme, conținută în „Raportul redacției ziarului „Iskra”” întocmit de Lenin, a exercitat o puternică influență asupra participanților la conferința de la Bielostok. Conferința a ales Comitetul de organizare pentru pregătirea Congresului al II-lea al partidului, din care făceau parte reprezentanții „Iskrei” (F. I. Dan), Uniunii comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R. (O. A. Ermanski) și C.C. al Bundului (K. Portnoi). La stabilirea funcțiilor și sarcinilor C.O., conferința a ținut seama de recomandările făcute de Lenin în această privință. S-a hotărât, de asemenea, crearea Secției din străinătate a C.O.¹¹. Despre lucrările acestei conferințe redacția ziarului „Iskra” a anunțat Biroul organizației din Rusia și agenții săi din Kiev, Moscova, Poltava, Pskov și Saratov.

La scurt timp după conferință, majoritatea delegaților, printre care și doi membri ai Comitetului de organizare, au fost arestați. Pe la mij-

⁸ Vezi „Culegeri din Lenin”, vol. VIII, pag. 226—227.

⁹ Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, pag. 287—296.

¹⁰ Op. cit., pag. 292—293.

¹¹ Rezoluția conferinței cu privire la Comitetul de organizare nu s-a păstrat, dar studierea materialelor din arhive permite să se restabilească în linii generale principalele ei prevederi. În conformitate cu hotărîrea adoptată, C.O. și Secția lui din străinătate urmau să pregătească convocarea congresului în decurs de 5 luni, adică pînă în august 1902. În cazul arestării C.O., dreptul de a-l recon-

locul lunii aprilie, redacția ziarului „Iskra“ a și fost înștiințată despre aceste arestări¹². S-a pus din nou cu toată acuitatea problema căutării de noi căi și mijloace pentru continuarea unei munci atât de necesare. Redacția „Iskrei“ a hotărît să însărcineze Biroul organizației din Rusia să refacă Comitetul de organizare.

Propunînd să se intensifice prin toate mijloacele activitatea adepților „Iskrei“ în comitetele locale, V. I. Lenin îi scria lui G. M. Krjijanovski: „Aceasta este principala sarcină, căci altfel vom fi inevitabil înlăturați: subordonați totul acestei sarcini, nu uitați deosebita importanță a Congresului al II-lea“¹³. La 25 mai, N.K. Krupskaia, anunțîndu-l pe agentul din Poltava al „Iskrei“ despre înființarea C.O. în vederea pregătirii congresului și despre arestarea a doi membri ai acestui comitet, scria: „Acum această sarcină revine în special asupra Soniei (Biroul organizației din Rusia a „Iskrei“ — V.S.)¹⁴. Același lucru a fost comunicat agenților „Iskrei“ din Moscova, Odessa și alte orașe¹⁵.

În legătură cu sarcina pregătirii congresului, se schimba și tactica Biroului organizației din Rusia. „Acum sarcina noastră *principală* — scria V. I. Lenin — este să pregătim acest congres, adică toți oamenii care sînt *pe deplin* ai noștri să pătrundă într-un număr cît mai mare de comitete“. El recomanda stăruitor lui G. M. Krjijanovski, E. V. Baramzin, F. V. Lengnik și M. A. Silvin să intre imediat în comitete, să pregătească „atacul împotriva centrului, Ivanovo etc., Ural și sud“¹⁶. Munca nemijlocită de refacere a C.O. în Rusia a fost încredințată de redacția ziarului „Iskra“ lui I. I. Radcenko. „I s-a dat acum *bundistului* — îi scria V. I. Lenin în iunie 1902 — adresa d-tale conspirativă pentru a veni la d-ta. Asta e în legătură cu congresul. D-ta împreună cu el (+ biroul sau încă cineva) trebuie să formați în Rusia comitetul pentru pregătirea congresului. Trebuie să ai o atitudine *mai autoritară* și să fii *precaut*. Ia asupra d-tale un număr cît mai mare de raioane în care să te angajezi să pregătești congresul, referă-te la birou (denumindu-l altfel), într-un cuvînt, fă în așa fel încît toată acțiunea să fie *pe de-a-ntregul în mîinile d-tale*, iar Bundul să se limiteze deocamdată numai la treburile lui. Vom începe aici o serie de tratative în vederea realizării unei apropieri aici, și te vom înștiința imediat“¹⁷.

Un rol uriaș în zdrobirea ideologică a „economismului“, în strîngerea rîndurilor partidului pe poziții marxiste, în pregătirea Congresului al II-lea și în crearea unui partid revoluționar marxist în Rusia a jucat

stitui aparținea organizațiilor care luaseră parte la înființarea lui. În afară de cei trei membri ai C.O., pentru eventualitatea unor arestări, au fost desemnați trei membri supleanți din partea organizațiilor respective. Membrii supleanți aveau dreptul de a participa la ședințele C.O. (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 342, opis 1 n., unit. de păstrare 27 175, fila 1; vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 86; „Culegeri din Lenin“, vol. VIII, pag. 272; „Istoričeskii arhiv“, 1962, nr. 1, pag. 189).

¹² Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 11 n., unit. de păstrare 27 147, fila 1.

¹³ V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 86.

¹⁴ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 11 u., unit. de păstrare 28 360, fila 7.

¹⁵ Loc. cit., fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 884, fila 4 verso.

¹⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 86.

¹⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 36, Editura politică, 1958, pag. 92.

cartea lui V. I. Lenin „Ce-i de făcut?“. Sub influența acestei remarcabile lucrări, a întregii activități desfășurate de „Iskra“ leninistă, precum și ca rezultat al intensificării continue a activității organizației din Rusia a „Iskrei“, care îndeplinea în mod consecvent directivele lui V. I. Lenin, numeroase comitete și organizații locale au început să se situeze pe poziții iskriste. Astfel, organizația din Petersburg, care se aflase la început sub influența „economistilor“, a declarat pe la mijlocul lunii iunie 1902 că recunoaște în întregime „programul lui Lenin“. „Este de dorit ca el să fie tradus în viață, fără nici o amânare. Cerem tovarășilor să participe la reorganizarea comitetului, pentru a pregăti lui Sașa (Congresul al II-lea al partidului — V.S.) tot ce-i este necesar“¹⁸.

A fost creată o comisie specială pentru reorganizarea comitetului din Petersburg, reprezentantul acesteia fiind însărcinat să alcătuiască împreună cu redacția ziarului „Iskra“ planul unei organizații centrale pe întreaga Rusie, în care să se încadreze și comitetul din Petersburg¹⁹. În acest scop, la 11 (24) iulie, reprezentantul comitetului din Petersburg a plecat la Londra; tot acolo a fost chemat de redacția ziarului „Iskra“ P. A. Krasikov²⁰.

În august, la Londra, s-a ținut, sub conducerea lui V. I. Lenin, o consfătuire a reprezentanților organizației din Rusia a „Iskrei“ (P. A. Krasikov), comitetului din Petersburg (V. P. Krasnuha) și Uniunii din nord (V. A. Noskov). „Cu Vanea (V. P. Krasnuha — V.S.) — scria la scurt timp după aceea N. K. Krupskaia lui I. I. Radcenko în Rusia — sintem în deplină înțelegere, se deschid tot felul de perspective strălucite“²¹. Principalul rezultat al consfăturii a fost refacerea comitetului de organizare în vederea convocării Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. Pentru a permite C.O. să se întărească, să fie la curent cu toate problemele, să acumuleze experiență, consfătuirea a hotărât să-l considere temporar ca nefiind constituit și să nu afișeze noua instituție („Nimeni, în afară de ai noștri, nu știe despre el“)²².

În același timp, la consfătuirea de la Londra a fost confirmată hotărârea adoptată de conferința de la Bielostok, potrivit căreia Bundul și organizațiile din sud trebuie să participe și ele la activitatea C.O. S-a prevăzut ca la început să fie primit reprezentantul sudului, cu condiția ca acesta „să fie într-un tot de-al nostru“²³, și numai după aceea C.O. urma să fie constituit oficial, incluzându-se în componența sa și un reprezentant al Bundului. Această precauție se explica prin politica oportunistă dusă de Bund în sinul mișcării muncitorești. V. I. Lenin și iskristii înțelegeau că fără o dirză luptă principală Bundul nu va putea fi silit să renunțe la pozițiile sale greșite.

Consfătuirea de la Londra a examinat problema funcțiilor, structurii și drepturilor Comitetului de organizare. „Comitetul de organizare își asumă funcțiile C.C. și se va strădui să pregătească unificarea efec-

¹⁸ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 782, filele 9 verso — 10; fondul nr. 24, opis 8 n, unit. de păstrare 1668, fila 2.

¹⁹ Loc. cit., fondul nr. 24, opis 8 n, unit. de păstrare 1668, fila 20.

²⁰ Loc. cit., filele 25, 26 verso.

²¹ Loc. cit., filele 30—30 verso.

²² „Culegeri din Lenin“, vol. VIII, pag. 272.

²³ Op. cit., pag. 273.

tivă — scria a doua zi după terminarea consfăturii N. K. Krupskaia lui I. I. Radcenko. El se va îngriji de transportarea și distribuirea literaturii și în special de trimiterea oamenilor săi în comitete și cucerirea acestora”²⁴. Așadar, potrivit ideii lui V. I. Lenin, unificarea efectivă a organizațiilor social-democrate urma să se înfăptuiască prin atragerea comitetelor de partea ziarului „Iskra”. Cu alte cuvinte, C.O. trebuia să continue și să ducă până la capăt activitatea organizației din Rusia a „Iskrei”, desfășurată în vederea cuceririi comitetelor.

În obligațiile Comitetului de organizare, ca instituție centrală a partidului, intrau repartizarea oamenilor și a literaturii, conducerea căilor de transportare și a tipografiilor, asigurarea bazei financiare pentru întreaga această activitate. S-a prevăzut desemnarea de agenți care să conducă aceste domenii de activitate²⁵.

După întoarcerea lui V. P. Krasnuha din Londra la Petersburg a avut loc întâlnirea lui cu I. I. Radcenko și P. N. Lepeșinski, în cursul căreia s-a elaborat planul unor acțiuni comune, au fost repartizate obligațiile în cadrul muncii de pregătire a congresului²⁶. După consfătuire, I. I. Radcenko a început să se deplaseze la organizațiile social-democrate pentru a-și asigura sprijinul lor în această acțiune. Curînd după aceea, Biroul organizației din Rusia a aprobat planul creării birourilor raionale din Petersburg, Kiev și Samara, menite să intensifice activitatea iskriștilor în vederea cuceririi comitetelor și a refacerii C. O. și să înlăture dezordinea în repartizarea oamenilor, mijloacelor și literaturii²⁷.

C.O., de fapt neconstituit, a și adoptat o serie de hotărîri avînd importanță generală de partid. Astfel, la 14 octombrie redacția ziarului „Iskra” a fost înștiințată că C.O. a încredințat lui I. I. Radcenko conducerea întregii acțiuni de transport în Rusia. În legătură cu aceasta, C.O. ruga redacția să-i trimită lui „toate datele... existente în această privință”²⁸. La începutul lunii octombrie, redacția a primit adresa din Petersburg la care să poată corespunda cu „Olga” — Comitetul de organizare — și cu V. P. Krasnuha²⁹.

Organizațiile locale, la rîndul lor, priveau C.O. ca organ conducător, stabileau legături cu el, desemnau agenți de legătură etc. „Este foarte important ca Olga să cunoască dinainte pe cei cu care va trebui să aibă de-a face iarna”³⁰ — se scria din Moscova redacției ziarului „Iskra” și se propunea organizarea unei întâlniri personale a reprezentantului lor cu membrii Comitetului de organizare.

În octombrie 1902, condițiile pentru refacerea C.O. au devenit mai favorabile. Aceasta întrucît grupul „Muncitorul din sud”, care exercita o puternică influență în sudul Rusiei și se găsea pînă atunci în opoziție față de „Iskra”, a stabilit o legătură nemijlocită cu redacția ziarului „Iskra” și a început tratative cu Biroul organizației din Rusia la

²⁴ Vezi „Culegeri din Lenin”, vol. VIII, pag. 273 (subliniat de mine — V.S.).

²⁵ Ibid.

²⁶ Vezi „Proletarskaia revoluția”, 1928, nr. 6—7, pag. 157.

²⁷ Loc. cit., pag. 160. Dintr-o serie de cauze, birourile menționate n-au fost înființate.

²⁸ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 903, fila 3 verso.

²⁹ Loc. cit., fondul nr. 24, opis 4n, unit. de păstrare 1428, fila 7.

³⁰ Loc. cit., opis 9u, unit. de păstrare 28264, filele 7—7 verso.

Samara, continuate apoi la Harkov și Poltava³¹. Cu toate că între acest grup și redacția ziarului „Iskra“ existau o serie de divergențe (în problema atitudinii față de țărănime, față de burghezia liberală și de teroare etc.), redacția ziarului „Iskra“ considera că „activitatea comună ar putea netezi asperitățile și ucide în el (în „Iurii“ — grupul „Muncitorul din sud“ — V.S.) patriotismul local, munca comună o va face mai repede decât tratative fără sfârșit“³². Pornind de la acest punct de vedere, redacția îi grăbea stăruitor pe iskriști să refacă Comitetul de organizare și să intensifice activitatea lui.

În lumina acestor indicații, membrii C.O. neoficial au hotărât să grăbească constituirea lui și au fixat o ședință plenară pentru ziua de 28 octombrie, invitând grupul „Muncitorul din sud“ să participe la această ședință³³. Ședința urma să fie precedată de o consfătuire neoficială a reprezentanților comitetului din Petersburg, organizației din Rusia a „Iskrei“, ai Uniunii din nord și ai grupului „Muncitorul din sud“.

La consfătuirea de la Pskov au sosit: V. P. Krasnuha, I. I. Radcenko, E. I. Levin, P. A. Krasikov și P. N. Lepeșinski (ultimii doi cu vot consultativ). Din motive necunoscute, la consfătuire nu au venit reprezentanții Bundului și ai Uniunii din nord³⁴. G. M. Krjijanovski a primit invitația după ce consfătuirea își începuse lucrările și de aceea n-a mai plecat la Pskov³⁵.

Consfătuirea reprezentanților organizațiilor social-democrate de la Pskov (noiembrie 1902) a constituit o verigă importantă în pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. La consfătuire a fost format oficial Comitetul de organizare, alcătuit din: V. P. Krasnuha (din partea Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R.), I. I. Radcenko (din partea organizației din Rusia a „Iskrei“) și E. I. Levin (din partea grupului „Muncitorul din sud“). În C.O. au fost, de asemenea, cooptați: P. A. Krasikov, F. V. Lengnik, P. N. Lepeșinski, G. M. Krjijanovski (din partea organizației din Rusia a „Iskrei“) și A. M. Stopani (din partea Uniunii din nord a P.M.S.D.R.). Consfătuirea a adoptat textul „Înștiințării cu privire la constituirea Comitetului de organizare“, care a fost publicată în decembrie 1902 în Rusia ca foaie volantă.

Așadar, consfătuirea de la Pskov a îndeplinit indicația lui V. I. Lenin: în majoritatea covârșitoare, C.O. era iskrist, adepții „Iskrei“ dețineau în comitet pozițiile-cheie. V. I. Lenin a aprobat cu căldură acțiunile energice ale iskriștilor. „M-am bucurat foarte, foarte mult aflând că ai pus repede în mișcare treburile în legătură cu C.O. ...— scria el în noiembrie 1902 lui P. A. Krasikov. Grăbiți-vă, pe cât se poate, cu pregătirea congresului“³⁶.

Activitatea ulterioară a C.O. s-a resimțit mult de pe urma persecuțiilor polițienești: a doua zi după consfătuirea de la Pskov au fost

³¹ Vezi „Proletarskaia revoliuția“, 1928, nr. 6—7, pag. 159.

³² Loc. cit., pag. 116.

³³ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 895, fila 7 verso; unit. de păstrare 903, fila 6.

³⁴ Loc. cit., fondul nr. 24, opis 9u, unit. de păstrare 28 264, fila 32 verso.

³⁵ Loc. cit., unit. de păstrare 28 455, fila 16; fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 897, fila 4.

³⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 105, 106.

arestați trei membri ai C.O. — iskriștii I. I. Radcenko, V. P. Krasnuha și P. N. Lepeșinski. În accelerarea întregii acțiuni de pregătire a congresului trebuia să se țină seama, în afară de lipsa de oameni, și de o oarecare slăbire a influenței iskriștilor în C.O. ca rezultat al arestărilor operate de poliție. Dar, în ciuda acestor dificultăți, ca și a multor altora, Comitetul de organizare își desfășura neabătut activitatea.

V. I. Lenin urmărea cu atenție lucrările de pregătire a congresului, cerea să se organizeze un schimb sistematic și larg de informații între C.O. și redacția ziarului „Iskra”. O latură importantă a activității C.O. a constat în atragerea comitetelor locale pe pozițiile „Iskrei”. Într-una din scrisori (decembrie 1902), Lenin ruga Biroul C.O. să scrie „ceva mai amănunțit despre atitudinea diferitelor organizații (comitete) față de Comitetul de organizare” și-și exprima bucuria în legătură cu „succesele C.O. și energia de care dă el dovadă”. „Este extrem de important — sublinia el — să depuneți, fără întârziere, toate eforturile pentru a duce lucrurile pînă la capăt și cît mai repede cu putință”³⁷. La redacția ziarului „Iskra” s-a elaborat, cu participarea nemijlocită a lui Lenin, un proiect de ordine de zi pentru congres, care a fost trimis Comitetului de organizare în Rusia. V. I. Lenin se preocupa ca întreaga activitate a C.O. să aibă un caracter strict oficial, ca una dintre instituțiile centrale ale partidului. „Aveți grijă ca *fiecare* comitet (și grup) — scria el adresîndu-se C.O. — să răspundă oficial, *în scris*, dacă recunoaște Comitetul de organizare. Acest lucru trebuie făcut imediat”. Pentru a intensifica activitatea C.O., V. I. Lenin propunea să fie numiți „imediat membri ai C.O. în principalele centre (Kiev, Moscova, Petersburg)”, să i se comunice adresele conspirative speciale unde pot fi ei găsiți pentru ca redacția să poată „trimite pe toți cei ce pleacă în așa fel ca ei să fie la dispoziția totală a Comitetului de organizare”³⁸. La dispoziția Comitetului de organizare au fost trimiși din străinătate E. M. Aleksandrova, B. I. Goldman, iar din Rusia L. M. Knipovici și alții.

După munca depusă de P. A. Krasikov în timpul deplasărilor sale la diferite comitete și după publicarea, la sfatul lui V.I. Lenin, a „Înștiințării”, pînă în februarie 1903, C.O. a fost recunoscut de majoritatea covârșitoare a celor mai importante comitete — Petersburg, Moscova, Kiev, Harkov, Ekaterinoslav, Don, Tiflis, Baku, Tula, Saratov, Breansk, Uniunea din nord și Uniunea muncitorilor minieri. Comitetele din Nikolaev și Odessa, deși au recunoscut C.O., au obiectat împotriva îndeplinirii de către C.O. a unor funcții ale C.C.³⁹.

În pofida primelor succese înregistrate, situația din C.O. îi neli-
niștea atît pe membrii organizației din Rusia, cît și redacția ziarului „Iskra”. Deosebit de mult îi îngrijora tendința grupului „Muncitorul din sud”, în mîinile căruia se afla Biroul C.O., de a se folosi de numele acestei instituții pentru a întări legăturile sale. Un efect negativ avea și faptul că nu erau precis delimitate funcțiile în cadrul C.O., precum

³⁷ Op. cit., pag. 107.

³⁸ Op. cit., pag. 109.

³⁹ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 484, filele 3—3 verso; fondul nr. 24, opis 9u, unit. de păstrare 28 264, fila 16; Arhiva centrală de stat a Revoluției din Octombrie, fondul nr. 102,00, 1903, unit. de păstrare 1 000, vol. 1, filele 6—6 verso; „Iskra”, nr. 34, din 15 februarie 1903.

și cele dintre Biroul organizației din Rusia și C.O. În sfârșit, mai era necesar să se stabilească sfera comitetelor care aveau dreptul să participe la congres. Toate aceste considerente au determinat convocarea unei noi consfătuiri a C.O. care să pună ordine în activitatea sa.

La începutul lunii februarie 1903, la Harkov a avut loc cea de-a treia consfătuire a C.O., la care acesta a fost completat cu noi membri⁴⁰. În C.O. au intrat 5 iskriști (G. M. Krjijanovski, P. A. Krasikov, F. V. Lengnik, R. S. Galberstadt, E. M. Alexandrova), doi reprezentanți ai grupului „Muncitorul din sud” (E. I. Levin, V. N. Rozanov) și un reprezentant al Bundului (K. Portnoi). Ca membri supleanți ai C.O. au fost aprobați iskriștii B. I. Goldman, A. P. Dolivo-Dobrovolski, R. S. Zemleacika și bundistul I. L. Aizenstadt.

Consfătuirea de la Harkov a hotărât convocarea congresului în străinătate, însărcinând organizațiile din străinătate să aleagă locul și să asigure latura tehnică a congresului (partea financiară, pașapoartele etc.). C.O. a elaborat textul unui apel adresat ziarelor „Iskra” și „Rabocevo delo” și grupului „Eliberarea muncii”, în care se propunea constituirea Secției din străinătate a Comitetului de organizare, care să ajute din străinătate la convocarea congresului⁴¹.

Comitetul de organizare a adoptat proiectul de statut al congresului și nota explicativă respectivă. Socotind că numai organizațiile care se vor declara părți ale P.M.S.D.R. se pot bucura de dreptul de a fi reprezentate la congres, C.O. a hotărât să se abțină temporar de la invitarea la congres a reprezentanților Uniunii din Siberia și ai social-democrației poloneze, întrucât nu se cunoștea atitudinea lor nici față de P.M.S.D.R., nici față de C.O.

Activitatea energetică desfășurată de C.O. s-a bucurat de aprobarea deplină a redacției ziarului „Iskra”. „Am primit chiar acum statutul congresului — scria V. I. Lenin către C.O. în martie 1903 — ...Mă grăbesc să vă comunic că în genere sîntem foarte mulțumiți de proiectul dv., care este întocmit cu grijă și cu chibzuială”⁴². V. I. Lenin sfătuia să se accelereze prin toate mijloacele munca de pregătire a congresului : să fie fixat un termen concret (cel mult o săptămînă), în cuprinsul căruia comitetele și organizațiile să fie obligate să-și trimită observațiile la proiectul de statut al congresului, să fie chibzuită problema desemnării persoanelor care să reprezinte comitetele la congres etc.

Intr-una din scrisorile către C.O. (31 martie 1903), V. I. Lenin îl sfătuia să întreprindă de urgență acțiuni concrete pentru invitarea la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a social-democraților polonezi. În

⁴⁰ Pînă în ultimul timp, în literatură se indica orașul Oriol ca locul unde s-a ținut această consfătuire a C.O. Dar, după cum reiese dintr-un raport al lui G. M. Krjijanovski, consfătuirea n-a avut loc la Oriol, ci la Harkov. G. M. Krjijanovski arată : „Brut (G. M. Krjijanovski — V. S.) a plecat imediat la locul stabilit. Cînd a sosit la Karolina (Harkov — V. S.), la locul indicat (se adunaseră) 2 reprezentanți ai «Muncitorului din sud» și unul al Bundului. Pînă la sosirea celorlalți membri, au început discuții particulare...” (Vezi „Istoričeskii arhiv”, 1962, nr. 1, pag. 188—190). Problema locului unde s-a ținut consfătuirea respectivă a C.O. necesită, după cum se vede, precizări. — *Red.*

⁴¹ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 984, filele 1—1 verso ; „Proletarskaia revoliuția”, 1928, nr. 8, pag. 56.

⁴² V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 137.

acest scop, el propunea C.O. ca împreună cu social-democrații din Polonia și Lituania „...să publice o declarație oficială (dacă se poate, cât mai amănunțită și mai precisă) în care să se arate deplina solidaritate a acestora cu P.M.S.D.R. și dorința lor de a intra în partid. Pe baza unei asemenea declarații publicate în mod oficial, C.O. ar putea invita pe social-democrații polonezi la congres”⁴³. Dar o asemenea declarație n-a apărut în „Iskra”. La recomandarea C.O. și în conformitate cu hotărîrea comisiei de validare a congresului, delegația social-democrației din Polonia și Lituania a participat la al II-lea Congres al P.M.S.D.R. cu vot consultativ.

În conformitate cu înțelegerea realizată la consfătuirea de la Harkov și în vederea unei mai bune organizări a pregătirilor pentru congres, C.O. a împărțit Rusia în trei mari regiuni, repartizînd cite un membru al Comitetului de organizare pentru fiecare regiune: nord și centru — B. I. Goldman, răsărit (Volga, Ural) — G. M. Krjijanovski și sud — E. M. Aleksandrova⁴⁴. Aceștia erau însărcinați să mențină legătura cu comitetele și organizațiile locale respective, să primească la timp de la ele observații și completări la proiectul de statut al congresului, să examineze în mod preliminar dreptul diferitelor comitete de a participa la congres, să acorde ajutor la alegerea delegaților la congres.

După consfătuirea de la Harkov au fost vizitate comitetele locale, s-au extins și s-au întărit legăturile C.O. cu organizațiile locale. Mereu alte comitete declarau că recunosc C.O. drept organ general de partid însărcinat cu pregătirea congresului. Astfel, la 19 februarie, redacția ziarului „Iskra” a fost înștiințată că comitetul din Irkutsk recunoaște C.O., la 26 februarie — comitetul din Tomsk etc.⁴⁵.

Redacția ziarului „Iskra” desfășura și ea tot mai larg munca practică de pregătire a congresului partidului. În februarie 1903, elaborînd prevederile fundamentale despre Secția din străinătate a Comitetului de organizare, V. I. Lenin sublinia că poate fi vorba doar de *Secția din străinătate a C.O. din Rusia*. Comitetul de organizare, scria el lui I. O. Martov, „...conduce totul și că nimeni din partid nu poate întreprinde nici o acțiune de partid, nimic cu caracter general obligator *decît din însărcinarea Comitetului de organizare din Rusia*”⁴⁶. Propunerile făcute de Lenin au fost puse la baza statutului oficial al Secției din străinătate a C.O., în componența căreia au intrat L. G. Deici, secretar (la propunerea lui V. I. Lenin), A. Kremer din partea Bundului și N. Lohov din partea Uniunii social-democraților ruși.

Stabilind locul Secției din străinătate a C.O. în sistemul instituțiilor de partid împluternicite cu pregătirea nemijlocită a convocării Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., redacția ziarului „Iskra” și C.O. și-au concentrat atenția asupra dezbaterii de către comitete a proiectului de statut al congresului. Această campanie, potrivit relatărilor lui G. M. Krjijanovski, s-a desfășurat „într-un ritm destul de intens”. „În scurt timp — scria el redacției ziarului „Iskra” — ne putem aștepta la

⁴³ Op. cit., pag. 141.

⁴⁴ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 4n, unit. de păstrare 1427, fila 10 verso.

⁴⁵ Loc. cit., unit. de păstrare 1667, fila 1; Arhiva centrală de stat a Revoluției din Octombrie, fondul nr. 102,00, 1898, dosarul nr. 5, partea 70, fila 74.

⁴⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 130.

ecouri“⁴⁷. Până la 7 martie 1903, proiectul de statut a fost aprobat de comitetele din Ekaterinoslav, Kiev, Nikolaev, Odessa, Petersburg, Rostov (Don) și Harkov, care au propus doar neînsemnate modificări. S-a aflat, de asemenea, că proiectul de statut a fost dezbătut de comitetele din Nijni-Novgorod, Samara, Saratov, Ufa, Caucaz și Siberia, precum și de Uniunea din nord⁴⁸.

Activitatea desfășurată de C.O. în această perioadă a căpătat o înaltă apreciere din partea redacției ziarului „Iskra“. „C.O. lucrează totuși foarte bine — scria N. K. Krupskaia lui R. S. Zemleacika —, păcat doar că stăm prost cu corespondența“⁴⁹. Într-adevăr, corespondența rămânea un punct nevralgic în munca ilegală. La 7 martie 1903, N. K. Krupskaia i-a comunicat lui L. M. Knipovici că au dispărut șase scrisori trimise C.O. de către redacția ziarului „Iskra“⁵⁰. Între timp fusese stabilită lista preliminară a comitetelor invitate la congres. Pe această listă figurau: comitetele din Baku, Batumi, Ekaterinoslav, Kiev, Chișinău, Moscova, Nijni-Novgorod, Nikolaev, Odessa, Petersburg, Saratov, Tiflis și Harkov și uniunile din nord, din Siberia și a muncitorilor minieri din sud. În mod convențional era numit și comitetul din Tver⁵¹.

Redacția ziarului „Iskra“ lua parte activă în această muncă. Astfel, la 25 februarie 1903, N. K. Krupskaia scria Biroului C.O. că „grupul din Herson este iskrist și ar dori foarte mult să aibă drept de vot la congres“⁵². Primind lista comitetelor care urmau să fie invitate la congres, redacția ziarului „Iskra“ a arătat că nu se poate admite ca cea mai mare regiune industrială a Rusiei — Uralul — să nu fie reprezentată la congres și recomandă includerea suplimentară a comitetului din Ufa, precum și a celui din Tver. Menționind că din listă lipsește comitetul din Don, care organizase vestita grevă din noiembrie 1902, N. K. Krupskaia arăta că „aceasta este, desigur, o scăpare“. Redacția ziarului „Iskra“ își exprima surprinderea în legătură cu includerea pe listă a comitetului din Baku, deoarece, după cum se spunea în scrisoare, „nu s-a auzit nici odată despre comitetul de acolo“⁵³.

După examinarea minuțioasă și multilaterală a tuturor acestor probleme în redacția ziarului „Iskra“ și în Comitetul de organizare și după hotărârile arbitrilor, s-a stabilit definitiv lista organizațiilor care aveau dreptul de a-și trimite delegați la congres. La congres erau invitate în mod oficial următoarele comitete și organizații: comitetele din Baku, Batumi, Don, Ekaterinoslav, Kiev, Moscova, Nijni-Novgorod, Nikolaev, Odessa, Petersburg, Saratov, Tiflis, Tula, Ufa și Harkov, organizația muncitorească din Petersburg, uniunile de minieri din Crimeea, din nord și din Siberia, organizația din Rusia a „Iskrei“, Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse, grupul „Eliberarea mun-

⁴⁷ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 12u, unit. de păstrare 28 455, filele 19 verso—20.

⁴⁸ Loc. cit., fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 984, fila 7 verso.

⁴⁹ Loc. cit., fondul nr. 24, opis 9u, unit. de păstrare 28 252, fila 17.

⁵⁰ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 4n, unit. de păstrare 1 421, fila 4.

⁵¹ Loc. cit., fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 984, fila 12; „Proletarskaia revoliuția“, 1928, nr. 8, pag. 21.

⁵² Loc. cit., fila 2; „Proletarskaia revoliuția“, 1928, nr. 8, pag. 57.

⁵³ Loc. cit., fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 984, fila 13.

cii“, grupul „Muncitorul din sud“, Bundul și comitetul de străinătate al Bundului — în total 21 de organizații locale (inclusiv Bundul), iar în total general 27 de organizații⁵⁴. La începutul lunii aprilie 1903, toate comitetele cu drepturi depline aprobaseră proiectul de statut al congresului, ceea ce a făcut Biroul C.O. să-și exprime speranța „că congresul va avea loc la data fixată“⁵⁵.

Biroul Comitetului de organizare a început să lucreze în vederea trecerii peste graniță a delegaților la congres (munca prealabilă — înștiințarea delegaților cu privire la data și locul întâlnirii pentru trecerea frontierei — fusese îndeplinită de agenții raionali ai Biroului C.O.)⁵⁶. Pentru a evita posibilitatea unor arestări, s-a hotărât ca delegații să fie trecuți peste frontieră din timp. Biroul de transport al C.O. a folosit în mod intens în această perioadă două căi: una — prin frontiera austro-ungară, și a doua — prin cea prusacă. Cel mai sigur era socotit drumul prin Vilno și apoi peste frontiera prusacă. Numai în perioada 25 martie — 6 mai grupul de transport din nord-vest a primit din partea C.O. 700 de ruble⁵⁷, din care o parte a fost folosită, fără îndoială, și pentru trecerea peste frontieră a delegaților la Congresul al II-lea, deoarece majoritatea delegaților au trecut frontiera tocmai în această regiune.

Întreaga etapă finală și de cea mai mare răspundere în activitatea C.O. s-a desfășurat sub conducerea Biroului, din care făceau parte E. M. Aleksandrova, P. A. Krasikov și V. N. Rozanov⁵⁸.

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a dat o înaltă apreciere activității Comitetului de organizare „pentru restabilirea unității organizatorice a partidului“, exprimându-i într-o rezoluție specială „mulțumirile profunde ale partidului pentru îndeplinirea cu pricepere și cu tact a sarcinii asumate în baza hotărârii conferinței din martie 1902“⁵⁹.

Această apreciere se referă în cea mai mare măsură și în primul rând la organizația „Iskrei“, condusă de V. I. Lenin. Organizația „Iskrei“ a fost aceea care a reconstituit C.O., a stabilit funcțiile și structura lui, a transmis depline puteri în Rusia, a trimis în cadrul lui cele mai bune forțe ale sale. Iskriștii, conduși de V. I. Lenin și sprijiniți de organizațiile locale, au reușit, în condițiile unor crâncene persecuții polițienești, să unească organizațiile de partid într-un singur tot, încheiat pe plan organizatoric la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.

Mai târziu, vorbind despre activitatea Comitetului de organizare, V. I. Lenin scria: „...Comitetul de organizare era mai ales o comisie pentru convocarea congresului, o comisie anume compusă din reprezentanți ai diferitelor nuanțe, inclusiv cea bundistă, în timp ce munca efectivă de creare a unității organizatorice a partidului a fost în întregime îndeplinită de organizația «Iskrei»...“⁶⁰.

⁵⁴ Vezi „Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, Procesele-verbale, M., 1959, pag. 11.

⁵⁵ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 2, opis 1, unit. de păstrare 984, fila 13 verso.

⁵⁶ Loc. cit., fondul nr. 24, opis 4n, unit. de păstrare 1421, fila 5.

⁵⁷ Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism, fondul nr. 24, opis 3n, unit. de păstrare 1290, fila 1 verso.

⁵⁸ Loc. cit., opis 4n, unit. de păstrare 1415, fila 7.

⁵⁹ „Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“, Procesele-verbale, M., 1959, pag. 437.

⁶⁰ V. I. Lenin, Opere, vol. 8, Editura politică, 1962, pag. 265.

Activitatea Partidului Muncitoresc Român pentru pregătirea și înfăptuirea actului revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție din 11 iunie 1948

G. SONEA

Înlocuirea revoluționară a capitalismului cu socialismul — țel principal al luptei partidelor marxist-leniniste — se realizează în conformitate cu cerințele a o serie de legi generale. „Experiența U.R.S.S. și a celorlalte țări socialiste — se arată în Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste, care a avut loc la Moscova în noiembrie 1957 — a confirmat pe deplin justetea tezei teoriei marxist-leniniste potrivit căreia procesele revoluției socialiste și construcției socialiste se bazează pe o serie de legi principale, proprii tuturor țărilor care pășesc pe calea socialismului”¹.

Dintre legile generale ale revoluției socialiste și construcției socialiste, o importanță deosebită o are lichidarea proprietății capitaliste și instaurarea proprietății obștești asupra principalelor mijloace de producție. Desființarea proprietății capitaliste și instaurarea proprietății socialiste înlătură pentru totdeauna inegalitatea de veacuri a membrilor societății față de mijloacele de producție ; creează premisele lichidării treptate a împărțirii societății în clase antagoniste, a opoziției dintre oraș și sat, dintre munca fizică și intelectuală ; mijloacele de producție sînt folosite pe bază de plan, în conformitate cu resursele și necesitățile întregii societăți ; producția mărită este mereu extinsă, constituind baza ridicării continue a nivelului de trai al celor ce muncesc ; cresc bogățiile țării, iar viața populației devine tot mai îmbelșugată.

Lichidarea proprietății capitaliste și instaurarea proprietății obștești asupra principalelor mijloace de producție reclamă cu necesitate asigurarea, în revoluția și construcția socialistă, a rolului de conducător al clasei muncitoare și existența dictaturii proletariatului. Conducerea maselor de oameni ai muncii de către clasa muncitoare, în frunte cu avangarda sa marxist-leninistă, reprezintă condiția esențială a victoriei revoluției socialiste și construcției socialiste, o lege generală pentru toate țările care trec la socialism. De asemenea, înlăturarea burgheziei de la putere și instaurarea dictaturii proletariatului constituie o lege generală a revoluției și construcției socialiste. Primul „...pas în revoluția

¹ „Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste, care a avut loc la Moscova între 14 și 16 noiembrie 1957”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 18—19.

muncitorească — scriau K. Marx și F. Engels în „Manifestul Partidului Comunist“ — este ridicarea proletariatului la rangul de clasă dominantă, este cucerirea democrației.

Proletariatul va folosi dominația lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate instrumentele de producție în mâinile statului, adică în mâinile proletariatului organizat ca clasă dominantă, și pentru a mări, cât se poate de repede, masa forțelor de producție².

*
* *
*

P.C.R., partid marxist-leninist, credincios cauzei construcției socialismului în țara noastră, a luptat continuu, încă de la începutul existenței sale, pentru realizarea mărețului ideal socialist. În diferitele etape, elaborând linia sa politică, P.C.R. a desfășurat o uriașă muncă de lămurire a maselor asupra obiectivelor luptei sale, a dat oamenilor muncii un țel clar, a organizat și îndreptat forțele poporului spre înfăptuirea orînduirii noi, lipsite de exploatare.

Prin lupta și activitatea desfășurată, P.C.R. a făurit și organizat forța socială care, în condițiile create de insurecția armată victorioasă din August 1944, a înlăturat treptat clasele exploatare de la putere și a instaurat, o dată cu abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne, dictatura proletariatului la noi în țară. Concomitent, la inițiativa și sub conducerea P.C.R., în cursul primei etape a revoluției populare, a fost înfăptuită reforma agrară revoluționară, care a sfărîmat puterea economică și politică a moșierimii — moșierimea fiind desființată ca clasă; s-a trecut la refacerea economică a țării împotriva și peste voința burgheziei, punîndu-se accent îndeosebi pe refacerea și dezvoltarea industriei grele; au fost luate o serie de măsuri de îngrădire și limitare a puterii de exploatare a capitalului, precum și măsuri de întărire și dezvoltare a pozițiilor economice ale noii puteri de stat democrat-populare. În cadrul acestor măsuri, o importanță deosebită au avut-o introducerea controlului muncitoresc sub forma oficiilor industriale, reforma bănească din august 1947, legea cu privire la interzicerea cumpărărilor de pămînt de către chiaburi, etatizarea Băncii naționale ș.a.

În momentul cuceririi depline a puterii de către clasa muncitoare în alianță cu masele largi ale țărănimii, burghezia romînă împreună cu marile trusturi monopoliste din Apus dețineau mai departe pozițiile de comandă în aproape toate sectoarele economiei țării, în timp ce statul democrat-popular continua să dețină un sector economic restrîns, format, în cea mai mare parte, din proprietatea fostului stat burghezo-moșieresc din România.

Potrivit datelor existente, statul democrat-popular dispunea, în acea perioadă, în domeniul industriei de 1 186 de întreprinderi, din tota-

² K. Marx și F. Engels: „Manifestul Partidului Comunist“, E.S.P.L.P. 1954, pag. 57.

lul de 36 729 cîte existau în întreaga țară. Ponderea acestora, după numărul salariaților, era în industria construcțiilor și materialelor de construcții de 41%, în industria metalurgică de 35%, în industria materialelor electrotehnice de 25%, în industria manufacturieră și a confecțiilor de 23%, în industria lemnului de 22%, în industria hîrtiei și artelor grafice de 15%. În domeniul comerțului, statul democrat-popular dispunea de 129 de întreprinderi, iar în domeniul creditului de 86 de unități. Întreprinderile de stat, față de totalul întreprinderilor acestor ramuri, aveau o pondere, după numărul salariaților, în ramura comerțului, de aproximativ 3%, iar în ramura de credit și asigurări de aproximativ 18%³. În domeniul agriculturii, sectorul de stat cuprindea ceva mai puțin de 20% din suprafața agricolă a țării⁴. Transporturile constituiau singurul domeniu în care puterea democrat-populară dispunea de majoritatea întreprinderilor. În acest sector, numărul întreprinderilor proprietate de stat era de 5 046, din totalul de 5 711. Ponderea lor era, după numărul personalului, de 92%, iar după forța motrice utilizată de aproximativ 94%⁵.

Menținerea proprietății capitaliste ca bază dominantă a relațiilor de producție în economia țării noastre, în condițiile existenței dictaturii proletariatului, frîna dezvoltarea forțelor de producție și, prin aceasta, consolidarea însăși a regimului democrat-popular. Acest lucru se concretiza în faptul că ritmul de creștere a producției și mai ales nivelul atins, în acea perioadă, nu corespundea nici celor mai acute necesități economice și nici sarcinilor mari pe care le puneau în față, în domeniul economic, rapida dezvoltare democratică a țării⁶. La începutul anului 1948, nivelul producției industriale față de 1938 era la producția de laminate de 44%, la producția de țitei de 57%, la producția de petrol de 41%⁷ etc., ceea ce însemna un nivel foarte scăzut, mai ales dacă avem în vedere faptul că însuși nivelul producției din anul 1938 era nesatisfăcător, România burghezo-moșierească numărîndu-se printre țările cu o industrie slab și unilateral dezvoltată.

În agricultură, producția de cereale pentru boabe era în anul 1948 de numai 68% față de perioada 1934—1938⁸. Lipsa de mașini și unelte agricole, ca și folosirea unor procedee rudimentare de muncă făceau ca randamentul agriculturii să fie extrem de scăzut.

Predominarea proprietății capitaliste în economia țării avea drept urmare și repartitia nedreaptă a venitului național, aceasta făcîndu-se

³ Cifrele sînt calculate pe baza datelor extrase din Arhiva Direcției Centrale de Statistică, dosarul nr. 04/1947 („Întreprinderile industriale și comerciale de stat după inventarierea din 1947”) și după broșura „Întreprinderile particulare, industriale, comerciale și de transport”, vol. I, de M. Biji, A. Nichita și C. Itigan, Editura I.C.S., 1947, pag. 2—11.

⁴ Calculat pe baza datelor din „Anuarul statistic al R.P.R. 1957”, Editura științifică, 1957, pag. 98.

⁵ Arhiva Direcției Centrale de Statistică, dosarul nr. 04/1947.

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej: „Consolidarea regimului de democrație populară” în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară” nr. 4, din 1 ianuarie 1948.

⁷ Datele sînt calculate pe baza „Anuarului statistic al R.P.R. 1957”, Editura științifică, 1957, pag. 83—84, și a documentelor aflate în Arhiva Ministerului Industriei și Comerțului, fondul Direcția plan și coordonare, dosarul nr. 94/X (1947—1948).

⁸ Vezi „Anuarul statistic al R.P.R. 1957”, Editura științifică, 1957, pag. 106.

în cea mai mare parte în interesul claselor exploatatoare. Mai mult decât atât, în timp ce venitul realizat în sectorul economic de stat era folosit la acoperirea cheltuielilor statului, la crearea de fonduri pentru investițiile necesare reconstrucției economiei, la consolidarea independenței economice și politice a țării etc., venitul realizat în sectorul capitalist, însoțit de exploatatorii interni sau străini fie că era expedit peste hotare pentru a slăbi puterea economică a țării, fie că era utilizat în scopul subminării economice directe a noii puteri populare. Clasele exploatatoare participau la satisfacerea nevoilor generale ale țării cu o sumă ce reprezenta doar 8—9%, deși profiturile obținute de ele, din însușirea muncii neplătite a maselor de oameni ai muncii, se ridica la zeci și sute de miliarde de lei⁹.

Păstrarea mai departe a principalelor mijloace de producție de către burghezie constituia o piedică pentru lărgirea și întărirea democrației, precum și pentru garantarea materială a exercitării drepturilor și libertăților democratice de către majoritatea covârșitoare a poporului. Esența democrației socialiste, arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „...constă nu în trăsături formale, ci în aceea că are la temelie proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și eliberarea maselor muncitoare de exploatare, în aceea că puterea aparține clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, care o folosesc ca instrument al construirii socialismului, al apărării intereselor marii majorități a poporului în lupta împotriva acelei minorități restrânse, ale cărei interese sînt legate de menținerea exploatării și care visează revenirea la trecut”¹⁰.

Înlăturarea proprietății capitaliste și instaurarea proprietății socialiste asupra principalelor mijloace de producție erau imperios cerute în acea perioadă și de necesitatea întăririi puterii politice a clasei muncitoare. Dictatura proletariatului, instaurată în țara noastră, nu se putea menține fără a-și crea o bază economică proprie. Experiența primei etape a revoluției populare din țara noastră, ca și experiența altor țări care au trecut la construcția socialismului, a demonstrat că burghezia, pierzînd puterea politică, nu renunță la ideea zădărnicii dezvoltării revoluției, subminării noii puteri politice și chiar restaurării vechilor rînduiri capitaliste, în care scop folosește în primul rînd puterea sa economică. Lăsînd mai departe uneltele de producție în mîinile acelor de la care am smuls armele politice, sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Expunerea de motive la proiectul de lege pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport, „...ar însemna să permitem burgheziei înlăturarea poporului de la conducerea politică...”, să continue politica „...ei de a dezorganiza viața noastră economică, pentru a compromite regimul în ochii poporului; ar

⁹ În perioada 15 august 1947 — 31 martie 1948, spre exemplu, impozitul comercial plătit de clasele exploatatoare însuma cifra de 4,485 miliarde de lei, din totalul de 49,830 miliarde de lei cît reprezentau veniturile bugetului de stat. (Vezi „Probleme economice” nr. 1/1948, pag. 72—73.)

¹⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 199.

însemna să-i permitem să folosească mai departe aceste unelte ca mijloace de manevră în scopul de a restaura vechiul regim”¹¹.

Pentru lichidarea rapidă și cu succes a proprietății capitaliste asupra principalelor mijloace de producție și statornicirea proprietății obștești asupra acestora, în condițiile cuceririi întregii puteri politice de către clasa muncitoare, erau necesare pregătirea și mobilizarea întregii clase muncitoare, ridicarea conștiinței ei de clasă, înarmarea cu sarcinile politice cele mai importante a părții avansate a poporului nostru muncitor, în frunte cu comuniștii. Era necesară mobilizarea tuturor membrilor de partid și de sindicat pentru împiedicarea sustragerilor sau distrugerilor de către capitaliști a mijloacelor de producție, crearea în întreprinderi a unui regim solid de disciplină, asigurarea unei colaborări eficiente între organizația de partid, organizația sindicală și conducerea întreprinderii, preluarea de către noii directori a întregului patrimoniu al întreprinderilor în condiții optime și în timpul cel mai scurt și asigurarea continuării funcționării întreprinderilor naționalizate prin aprovizionarea cu materii prime, realizarea programului de producție, a livrărilor de produse, obținerea creditelor, ca și încadrarea întreprinderilor în legiurile economice în vigoare.

De asemenea, era necesară realizarea unor măsuri practice imediate menite a asigura aplicarea liniei juste a partidului și preîntâmpinarea oricăror greșeli care să afecteze înfăptuirea actului revoluționar al naționalizării. Era necesară stabilirea criteriilor de preluare a întreprinderilor; întocmirea listelor cu întreprinderile ce urmau a fi naționalizate; elaborarea instrucțiunilor, deciziilor și planurilor de operații referitoare la naționalizare; selecționarea și desemnarea noilor directori pentru întreprinderile ce urmau a fi naționalizate; elaborarea instrucțiunilor către noii directori și către toți factorii care concureau la operația naționalizării; tipărirea formularelor pentru principalele laturi ale activității întreprinderilor din momentul naționalizării ș.a.

Partidul Muncitoresc Român, avînd în vedere complexitatea și importanța naționalizării principalelor mijloace de producție, ca și a celorlalte transformări necesare construcției socialismului în țara noastră, a continuat susținut munca începută încă în prima etapă a revoluției populare de întărire și creștere a rolului conducător al clasei muncitoare și de pregătire a acesteia, inclusiv a întregului nostru popor muncitor, pentru smulgerea pozițiilor economice din mîinile claselor exploatare. În același timp, ținîndu-se seama de necesitatea și importanța înfăptuirii tuturor măsurilor organizatorice necesare realizării cu succes a actului revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție și preîntîmpinării oricăror acțiuni de sabotaj, pe baza hotărîrii Secretariatului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, s-a constituit o comisie de partid condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care

¹¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 172.

avea ca sarcini : elaborarea planului operațiilor naționalizării, a proiectelor și instrucțiunilor necesare, precum și conducerea efectivă a întregii acțiuni de naționalizare.

Aducerea la îndeplinire a actului naționalizării a intrat în sarcina guvernului, prin Consiliul Superior Economic, acesta avînd în fiecare județ, iar în cîteva cazuri pentru mai multe județe, cîte o comisie județeană de naționalizare. Sarcina conducerii efective, pe plan local, a naționalizării a revenit birourilor comitetelor județene de partid.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție s-a înfăptuit la 11 iunie 1948.

Plenara C.C. al P.M.R. din 10—11 iunie 1948, analizînd situația economică și politică a țării, a trasat sarcina trecerii principalelor mijloace de producție în mîinile statului și transformarea lor în bun comun al întregului popor muncitor¹². În ziua de 11 iunie, Consiliul de Miniștri a adoptat propunerea C.C. al P.M.R. de a se trece la naționalizare. Apoi, pe baza hotărîrii luate, în vederea păstrării integrității întreprinderilor și preîntîmpinării acțiunilor de sabotaj, s-a radiodifuzat ordinul guvernului de ocupare a întreprinderilor, de asigurare a pazei și patrimoniului acestora.

În aceeași zi, la ora 13, a început ședința Marii Adunări Naționale pentru discutarea proiectului legii de naționalizare. Expunerea de motive și proiectul de lege a naționalizării au fost prezentate de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. După ce a reamintit încercările variate ale burgheziei de a sabota mersul înainte al revoluției populare și a trecut în revistă principalele succese înregistrate de regimul democrat-popular

¹² Pe baza planului stabilit, la data de 10 iunie 1948 a avut loc instruirea președinților comisiilor județene de naționalizare și a delegaților Direcției generale a controlului economic. La această ședință au fost predate președinților comisiilor de naționalizare și delegaților controlului economic materialele și fondurile necesare pentru județul respectiv.

Pe baza aceluiași plan, la data de 11 iunie 1948, între orele 4 și 6, la sediile comitetelor județene ale Partidului Muncitoresc Român, în cadrul unor adunări la care participau membrii comisiilor județene de naționalizare, secretarii organizațiilor de partid și președinții comitetelor de fabrică din întreprinderile ce urmau a fi naționalizate, s-au comunicat dispozițiile și s-a elaborat planul concret de operații pe județ.

De la ora 7 a aceleiași zile, pe baza indicațiilor și a planului stabilit, organele controlului economic au început sigilarea caselor de bani, a fișetelor etc. în întreprinderile ce urmau a fi naționalizate, cu scopul de a împiedica sustragerea de numerar, de valori sau diferite acte justificative ș.a. Concomitent, la sediile comitetelor județene de partid s-a făcut instruirea viitorilor directori ai întreprinderilor și colaboratorilor lor, le-au fost înmîinate instrucțiuni scrise. Tot la ora 7 dimineața, comisiile județene de naționalizare au anunțat întreprinderile trecute în listele de naționalizare să convoace pentru ora 14 pe muncitori în cadrul unor mitinguri.

De la ora 13, noii directori, împreună cu colectivele de conducere, avînd sprijinul organizațiilor de partid, au venit în întreprinderi, au verificat măsurile de pază și au sigilat casele de bani, dulapurile cu corespondență confidențială etc., acolo unde această operație nu fusese încă făcută de organele controlului economic.

La ora 14 au început mitingurile în întreprinderile propuse spre a fi naționalizate, în care s-a subliniat importanța politică și economică a naționalizării. După mitinguri, noii directori au trecut la preluarea întreprinderilor pe baza legii naționalizării și a instrucțiunilor speciale (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 24, filele 12—14).

din țara noastră pe tărîm economic și politic, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că, în noile condiții, trecerea principalelor mijloace de producție în proprietatea statului este absolut necesară. „Situția creată în urma transformărilor petrecute — se arăta în expunerea de motive la proiectul de lege pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport — impune o schimbare structurală în domeniul economiei naționale, pentru a putea pune toate forțele productive ale țării în slujba ridicării nivelului politic, economic și cultural al poporului nostru.

Această schimbare structurală este trecerea în mîinile statului, ca bun comun al poporului, a celei mai importante părți din mijloacele de producție”¹³.

Pe marginea proiectului de lege privind naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport au luat cuvîntul deputați din partea Partidului Muncitoresc Român, Frontului plugarilor, Partidului național-popular și Uniunii populare maghiare. Toți vorbitorii s-au declarat de acord cu proiectul legii de naționalizare și au subliniat că actul revoluționar al naționalizării este nu numai just, dar și imperios necesar.

Proiectul de lege privind naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport, propus de guvern, la indicațiile Partidului Muncitoresc Român, a fost votat cu unanimitate de voturi de către toți cei 400 de deputați ai Marii Adunări Naționale.

★

Prin actul revoluționar al naționalizării din 11 iunie 1948, înfăptuit de clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, întreprinderile smulse din mîinile exploatatorilor au devenit bun comun al întregului popor. Pe baza legii votate de Marea Adunare Națională au fost naționalizate toate bogățiile subsolului care nu se găseau în proprietatea statului la data intrării în vigoare a Constituției R.P.R., precum și întreprinderile individuale, societățile de orice fel și societățile particulare industriale, bancare, de asigurări, miniere, de transporturi și telecomunicații¹⁴, al căror rol economic prezenta o importanță deosebită pentru politica economică și socială a statului nostru democrat-popular.

În scopul slăbirii maxime a puterii economice a burgheziei și al consolidării într-o măsură cît mai mare a pozițiilor economice ale puterii de stat democrat-populare din țara noastră, în unele ramuri care, prin specificul producției lor, prezentau o importanță mare pentru economia națională, mai ales în acea perioadă, au fost naționalizate toate întreprinderile, indiferent de mărimea sau capacitatea lor de producție. În majoritatea ramurilor însă, avînd în vedere posibilitățile limitate de cuprindere a tuturor întreprinderilor din punct de vedere organizatoric și, în mod deosebit, politica pe care P.M.R. și statul nostru democrat-popu-

¹³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag 171.

¹⁴ „Monitorul oficial” nr. 133 bis, din 11 iunie 1948. (Vezi legea nr. 119.)

lar au dus-o pentru atragerea micii producții de mărfuri pe făgașul socialismului, legea naționalizării s-a extins fie în funcție de numărul salariaților utilizați de întreprinderea respectivă sau de forța motrice instalată, fie în funcție de capacitatea teoretică sau practică de producție a acestor întreprinderi.

Legea naționalizării din 11 iunie 1948 a grupat întreprinderile naționalizate în cinci grupe mari de ramuri: I. ramuri în care au fost naționalizate toate întreprinderile, indiferent de mărimea sau capacitatea lor de producție¹⁵; II. ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile enumerate în listele nominale anexate legii sau indicate nominal în cuprinsul legii¹⁶; III. ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile ce întrebuițau peste un anumit număr de salariați¹⁷; IV. ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile ce posedau anumite instalații și forțe motrice¹⁸; V. ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile care aveau o anumită capacitate teoretică sau practică de o anumită producție¹⁹.

O dată cu publicarea legii naționalizării au trecut în proprietatea statului, ca bun comun al poporului, acțiunile și părțile sociale ale societăților și asociațiilor care intrau în prevederile articolului 1 din lege, întreprinderile anexe, instalațiile care serveau în mod permanent activitatea unei întreprinderi naționalizate, chiar dacă aceste instalații aparțineau altui proprietar decât acela al întreprinderii naționalizate, precum și unitățile societăților de orice fel, dacă una dintre unități se

¹⁵ În această grupă au intrat: întreprinderile care produceau, transportau sau distribuiau energie electrică; întreprinderile de extracție și prelucrare a minerului de fier, aur, argint și alte metale neferoase; întreprinderile producătoare de ciment, de materiale refractare, de celuloză; filaturile de bumbac și mătase; întreprinderile producătoare de zahăr; societățile particulare de exploatare a tramvaielor; conductele pentru transportul produselor lichide și gazoase ș.a.

¹⁶ Printre acestea au fost: întreprinderile siderurgice, de metalurgie neferoasă și de laminat; întreprinderile prelucrătoare de metale, șantiere navale; întreprinderile carbonifere și carierele de piatră; întreprinderile petroliere și de gaze naturale; întreprinderile de construcții; întreprinderile chimice de bază; căile ferate particulare; societățile de navigație; societățile de asigurare; Societatea anonimă română de telefoane; Societatea română de radiodifuziune; Societatea națională de credit industrial.

¹⁷ De exemplu, întreprinderile metalurgice prelucrătoare cu peste 100 de salariați.

¹⁸ Printre acestea au fost: întreprinderile producătoare de cherestea cu cel puțin un gater mecanic, având o instalație de forțe motrice de cel puțin 50 CP; întreprinderile de arte grafice, confecții de hirtie, cartonaje având cel puțin o mașină rotativă sau o instalație de forțe motrice de cel puțin 30 CP; țesătoriile de bumbac având cel puțin 30 de războaie și țesătoriile de mătase având cel puțin 20 de războaie; întreprinderile de încălțăminte cu o instalație de forțe motrice de cel puțin 10 CP; întreprinderile producătoare și prelucrătoare de materiale plastice cu o forță motrice de cel puțin 20 CP etc.

¹⁹ Așa, de exemplu, erau: morile sistematice cu o capacitate teoretică de măcinăș de minim un vagon în 24 de ore, de păioase sau de porumb; fabricile de bere cu o capacitate de producție de cel puțin 1 milion de litri pe an; întreprinderile producătoare de spirit cu o capacitate de cel puțin 100 de tone pe an; presele mecanice de ulei a căror capacitate de producție era de cel puțin 500 kg de ulei în 24 de ore; întreprinderile producătoare de produse zaharoase cu o capacitate de producție de cel puțin 1 tonă în 8 ore ș.a.

încadra în prevederile legii. De asemenea, întreprinderile naționalizate au trecut în proprietatea statului cu întreg fondul de comerț, terenuri, clădiri, instalații, drepturi patente, licențe, contracte, autorizații, mărci de fabrică, hîrtii de valoare, cambii, cărți de depuneri, numerar, sume datorate întreprinderii, accesorii, materii prime, mărfuri semifabricate etc. *

Legea naționalizării principalelor mijloace de producție **, inițiată de Partidul Muncitoresc Român, pe baza căreia poporul muncitor devenea stăpîn pe întreprinderile durate din truda sa, a produs în rîndurile acestuia o bucurie și un entuziasm nestăvilit. Pe fețele oamenilor mun-

* În același timp, legea naționalizării prevedea că întreprinderile naționalizate se substituie în toate obligațiile vechilor întreprinderi. Noile conduceri ale întreprinderilor naționalizate însă aveau dreptul ca în termen de șase luni de zile de la publicarea legii naționalizării să ceară a fi declarate nule obligațiile sau tranzacțiile încheiate de întreprinderi înainte de naționalizare, cu scopul vădit de a păgubi întreprinderea în folosul personal al contractantului sau al unei persoane fizice sau juridice străine. Judecarea cererilor respective urma să se facă de comisiile înființate special pe lingă curți, pentru aceasta deciziile lor avînd caracter de lege.

** Sfera mare de cuprindere a întreprinderilor proprietate privat capitalistă supuse naționalizării, prin legea din 11 iunie 1948, a făcut ca după această dată să apară puține legi privitoare la naționalizare. La 9 septembrie 1948 au fost naționalizate 9 căi ferate particulare, rămase nenaționalizate la 11 iunie 1948. (Vezi Decretul nr. 232, publicat în „Monitorul oficial” nr. 209, din 9 septembrie 1948.) La 3 noiembrie 1948 au fost naționalizate instituțiile sanitare (spitalele, policlinicile, casele de sănătate, maternitățile etc.), care nu aparțineau statului, împreună cu toate instituțiile anexe: laboratoare, farmacii, secții de radiologie, fizioterapie, servicii de consultații etc. (Vezi Decretul nr. 302, publicat în „Monitorul oficial” nr. 256, din 3 noiembrie 1948). Tot la 3 noiembrie 1948 a fost naționalizată industria cinematografică cu toate întreprinderile anexe. Concomitent au fost naționalizate toate întreprinderile de import și export, locațiune și comerț-lizare a produselor cinematografice. (Vezi Decretul nr. 303, publicat în „Monitorul oficial” nr. 256, din 3 noiembrie 1948.) La 2 aprilie 1949 au fost naționalizate unitățile sanitare și farmaciile din comunele urbane reședințe și nereședințe de județ și din centrele importante muncitorești, laboratoarele chimico-farmaceutice, drogheriile, depozitele de medicamente și laboratoarele de analize medicale. (Vezi Decretul nr. 134, publicat în „Monitorul oficial” nr. 15 bis, din 2 aprilie 1949.) La 20 aprilie 1950, în scopul întăririi și dezvoltării sectorului socialist în economia țării noastre, pentru asigurarea unei bune gospodării a fondului de locuințe supuse degradării din cauza sabotajului mării burghezii și a exploatatorilor, care dețineau un mare număr de imobile, precum și pentru a lua din mîna exploatatorilor un important mijloc de exploatare, au fost naționalizate imobilele aparținînd foștilor industriași, moșieri, bancheri, mari comercianți și ale celorlalte elemente ale mării burghezii. De asemenea, au fost naționalizate imobilele deținute de exploatatorii de locuințe, hotelurile cu întreg inventarul lor, imobilele în construcție, clădite în scop de exploatare, care au fost abandonate de proprietarii lor, și materialele de construcții aferente, imobilele avariate sau distruse de pe urma cutremurului sau a războiului, clădite în scop de exploatare și ai căror proprietari nu s-au îngrijit de repararea sau reconstruirea lor. (Vezi Decretul nr. 92, în „Monitorul oficial” nr. 36, din 20 aprilie 1950.)

Ultimul decret privitor la naționalizare a fost elaborat la 6 mai 1953. Acest decret se referea la naționalizarea farmaciilor particulare rămase nenaționalizate, atît din mediul urban, cît și din mediul rural. Concomitent au fost naționalizate toate bunurile imobile și mobile aparținînd acestora: terenuri, clădiri, instalații sanitare, hîrtii de valoare, accesorii, materiale sanitare și farmaceutice etc. (Vezi Decretul nr. 418, publicat în „Buletinul oficial al M.A.N. a R.P.R.” nr. 16, din 16 mai 1953.)

cii se putea citi bucuria că după zeci și zeci de ani de crîncenă și nemiloasă exploatare capitalistă minele, băncile, fabricile și uzinele cele mai importante au fost smulse prin luptă dîrză din mîinile exploataților. În același timp, actul revoluționar al naționalizării a înflăcărat poporul muncitor, i-a răscolit adînc dragostea de patrie, l-a legat și mai strîns de partidul iubit — Partidul Muncitoresc Român —, conducătorul luptei pentru desființarea exploatării omului de către om.

În mitinguri și adunări entuziaste — numai în Capitală au avut loc 554 de mitinguri, la care au participat circa 152 000 de salariați —, oamenii muncii din fabrici, uzine, birouri, laboratoare se angajau să apere și să păstreze bunurile naționalizate, să-și sporească vigilența față de uneltirile dușmanilor interni și de peste hotare și să continue cu și mai multă hotărîre lupta, sub steagul Partidului Muncitoresc Român, pentru a cuceri noi victorii în drumul spre socialism. De asemenea, oamenii muncii își exprimau bucuria de a-și putea pune de acum înainte tot elanul și puterea de muncă în slujba ridicării producției * la un nivel tot mai înalt, știind că de data aceasta eforturile lor nu vor mai duce la îmbogățirea unui pumn de capitaliști, ci la făurirea unui puternic stat socialist, la ridicarea și înflorirea țării, la îmbunătățirea condițiilor de viață ale tuturor celor ce muncesc.

Oamenii muncii de la orașe și sate își exprimau încrederea și dragostea nețărmurită pentru puternicul și clarvăzătorul partid al clasei muncitoare, Partidul Muncitoresc Român, pentru Comitetul său Central, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care au știut, în condițiile cele mai grele, să țină sus steagul luptei de clasă a proletariatului și să-i arate singurul drum just spre făurirea societății noi, socialiste. „Salutăm cu bucurie marele act istoric — scriau muncitorii de la Buftea în moțiunea lor — înfăptuit de clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, prin naționalizarea industriilor, care devin astăzi un bun comun al întregului popor. Conștienți că acest act istoric va aduce o îmbunătățire a vieții tuturor celor ce muncesc de la orașe și sate, ne luăm angajamentul față de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român de a munci și mai hotărît pentru înfăptuirea cît mai grabnică a societății socialiste“²⁰.

Salariații Uzinelor „Malaxa“ (în prezent „23 August“), exprimîndu-și recunoștința față de Partidul Muncitoresc Român pentru mărețul act revoluționar înfăptuit, în telegrama trimisă C.C. al P.M.R. își luau angajamentul de a lupta din toate puterile după îndrumările partidului, pentru a realiza cu un ceas mai devreme bazele orînduirii socialiste în

* În acest scop, în luna iulie 1948, numai în București au fost organizate întreceri între: 112 întreprinderi; 232 de secții; 709 echipe; 66 de schimburi; 59 de ateliere și un număr mare de întreceri individuale, cuprinzînd în ansamblu 63 256 de muncitori. (Vezi Arhiva Comitetului orășenesc București al Partidului Muncitoresc Român, dosarul conținînd rapoarte de activitate pe anul 1948, pag. 217.)

De asemenea, imediat după naționalizare au început să se întocmească la aproape toate întreprinderile instructaje și să se ia măsuri pentru mai buna întreținere a mașinilor, scăderea procentului de rebuturi, utilizarea deșeurilor, folosirea completă a timpului de muncă etc., muncitorii înșiși inițiind metode diferite de îmbunătățire a organizării muncii și producției.

²⁰ „Scînteia“ nr. 1 145, din 14 iunie 1948.

țara noastră²¹, iar Federația națională a foștilor deținuți și internați politici antifasciști, în salutul trimis Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, scria: „salutăm cu nemărginită bucurie actul revoluționar al naționalizării întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de transporturi și asigurări, inițiat de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, care înfăptuiește astfel una din înaltele năzuințe ale clasei muncitoare, în lupta ei pentru lichidarea regimului exploatarei omului de către om. Acest act de covârșitoare importanță pentru dezvoltarea țării noastre ne îndeamnă să luptăm cu și mai mare putere pentru întărirea vigilenței de clasă față de toți cei care ar încerca să frneze mersul înainte al republicii populare.

Totodată, dragostea noastră se îndreaptă către Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, alături de care am suferit și de la care am învățat ce înseamnă lupta împotriva dușmanului de clasă și mînuirea învățaturii marxist-leniniste pentru victoria cauzei clasei muncitoare și a întregii lumi progresiste”²².

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, așa cum era de așteptat, a fost întâmpinată cu ură și minie de clasele exploatare, burghezia expropriată încercînd pe toate căile să împiedice aplicarea în practică a legii naționalizării și să submineze încrederea poporului nostru muncitor față de Partidul Muncitoresc Român.

La o serie de întreprinderi, foștii patroni, sprijiniți de uneltele lor, au încercat să sustragă bani și acte din casele de bani și din birourile fabricilor naționalizate, unelte și alte lucruri de valoare ale acestor întreprinderi, să sustragă și să fugă cu acțiunile societății etc. De exemplu, la Fabrica „Cimentul Titan”-Turda, patronul, împreună cu omul de serviciu au fost prinși cărînd un număr de 72 de registre din localul societății într-un subsol, cu intenția de a le distruge. Patronul întreprinderii „Matex-țesătorie” a fost prins cînd încerca să fugă cu acțiunile societății²³. Proprietarul unor întreprinderi din Turnu-Severin, în timpul naționalizării, a început să disperseze bunurile industriale, plasîndu-le pe la diferiți prieteni, în scopul de a le exclude de la naționalizare²⁴. La patronul Fabricii „Tăbăcăria romînească” din Rîmnicu-Vîlcea au fost găsite cantități importante de materii prime, materiale auxiliare, piese, unelte și alte bunuri, sustrate de la naționalizare²⁵. Concomitent, burghezia, sprijinită de cozile ei de topor, a încercat să corupă pe unii dintre directorii noi ai întreprinderilor, să creeze invidie și neîncredere față de noile conduceri, să împingă muncitorii pe linia unor acțiuni anarhice — revendicative, să semene neîncredere în rîndurile țărănimii muncitoare²⁶.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Loc. cit., nr. 1149, din 19 iunie 1948.

²⁴ Arhiva Ministerului Industriei și Comerțului, fondul Direcția generală a controlului economic, dosarul nr. 153/XIII, din 1948.

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 195/XXII, din 1948.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 24, filele 109—110.

Dar încercările burgheziei și uneltelor lor de a împiedica aplicarea legii naționalizării principalelor mijloace de producție și de a submina rolul și influența Partidului Muncitoresc Român în rîndul maselor largi populare au fost sortite eșecului. Comitetele județene de naționalizare și comitetele de la fabrici și uzine, îndrumate și conduse de organizațiile de partid, au înfăptuit în cele mai bune condiții preluarea completă a tuturor întreprinderilor naționalizate, iar masele de oameni ai muncii, în frunte cu clasa muncitoare, s-au unit și mai mult în jurul Partidului Muncitoresc Român.

Înfăptuirea cu succes a legii naționalizării, măreț act revoluționar al Partidului Muncitoresc Român și statului democrat-popular, a constituit o mare victorie pentru clasa muncitoare și întregul popor muncitor. Totodată, ea a însemnat o confirmare a politicii juste a partidului clasei muncitoare și a guvernului democrat-popular, care și-au bazat întreaga lor activitate pe cunoașterea legilor obiective de dezvoltare a societății și pe legile generale ale revoluției și construcției socialiste.

★

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, înfăptuită din inițiativa și sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, a avut consecințe deosebit de importante pentru țara noastră.

Prin trecerea în proprietatea statului a principalelor mijloace de producție industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport, a fost creat sectorul socialist de stat²⁷, ceea ce a dus nemijlocit la lichidarea gravei nepotriviri existente în situația internă a țării noastre, nepotrivire care decurgea din faptul că, în timp ce puterea politică se afla în mâinile celor ce muncesc, în frunte cu proletariatul, pozițiile economice dominante mai erau deținute de clasele exploatare.

Relațiile de producție capitaliste, care predominau pînă la naționalizare în toate ramurile economiei și care împiedicau dezvoltarea forțelor de producție, au fost înlăturate din întreprinderile naționalizate. În aceste întreprinderi s-au creat relații de producție noi, socialiste, corespunzătoare gradului de dezvoltare a forțelor de producție.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție și crearea, pe baza acestora, a relațiilor de producție socialiste au făcut ca legile economiei capitaliste să-și piardă puterea și să apară legi economice noi — ca legea economică fundamentală a socialismului, legea dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, legea creșterii neconținute a produc-

²⁷ Acesta, potrivit datelor recensămîntului industriei din noiembrie 1948, cuprindea la 31 octombrie același an: 76% din salariații întreprinderilor industriale ale țării, 97% din salariații ocupați în ramura transporturi și comunicații și 42% din salariații ocupați în ramura comerț și credit. În ce privește forța motrice instalată, existentă după naționalizare, sectorului de stat și administrației locale îi reveneau: 80% din industria energetică, 58% din industria extractivă și 80% din industria prelucrătoare. (Date calculate pe baza documentelor aflate în Arhiva Direcției Centrale de Statistică, caietul nr. 161/1948, vol. I, tabela e, și vol. III.)

tivității muncii și altele —, care cer imperios dezvoltarea cu precădere și în ritm rapid a industriei grele, cu pivotul ei principal — industria constructoare de mașini.

Naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport a avut și are o importanță hotărâtoare pentru formarea resurselor bănești necesare îndeplinirii reproducției lărgite și satisfacerii diferitelor nevoi generale ale țării. Acest lucru este determinat de faptul că plusprodusul creat de muncitori în întreprinderile devenite proprietate de stat a încetat de a mai fi însușit de exploatatori; veniturile realizate în aceste întreprinderi fiind folosite pentru dezvoltarea economică a țării, pentru efectuarea planificată de investiții noi în lucrări menite să îmbunătățească standardul de viață al maselor populare, pentru sporirea bogățiilor sociale și întărirea forțelor economice ale întregului popor muncitor din țara noastră. Concomitent, naționalizarea principalelor mijloace de producție, eliberând forțele de producție din industrie de cătușele relațiilor de producție capitaliste, a deschis calea folosirii întreprinderilor naționalizate, atât pentru creșterea continuă a producției industriale, cât și pentru asigurarea într-o măsură tot mai mare a rentabilității lor. În felul acesta, întreprinderile industriale care pînă la naționalizare fie că foloseau numai în parte capacitatea lor de producție, fie că lucrau cu pierderi sau în folosul capitaliștilor interni și de peste hotare au fost transformate în principalele surse pe care P.M.R. și puterea democrat-populară le-au folosit în realizarea cu succes a întregii sale politici de construire a socialismului.

Schimbările intervenite în relațiile de producție, pe baza și în urma naționalizării principalelor mijloace de producție, ca și politica fermă de industrializare a țării dusă de partid și guvern, au făcut posibile ritmuri înalte de creștere în toate ramurile, dezvoltarea echilibrată și armonioasă a întregii economii, făurirea unei vieți mereu mai bune, mai îmbelșugate tuturor membrilor societății din țara noastră. Astfel, în 1962, producția globală a industriei era de aproape 8 ori mai mare decît în 1948, în timp ce sub regimul burghezo-moșieresc — deci al dominației proprietății privat-capitaliste asupra mijloacelor de producție — ea a crescut într-o perioadă egală de timp (1927—1938) ceva mai mult de 1,17 ori.

Industria producătoare de mijloace de producție dă astăzi circa 64% din întreaga producție industrială a țării, față de 45,5% cît dădea în anul 1938. Industria constructoare de mașini, creație a regimului democrat-popular, este în măsură să realizeze mașini, utilaje și instalații perfecționate, cu calități și performanțe corespunzătoare tehnicii moderne. Prin aplicarea consecventă a politicii de repartizare rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, în regiuni în trecut rămase în urmă din punct de vedere economic s-au construit și se construiesc puternice complexe industriale, care schimbă harta economică a țării.

Producția agricolă acoperă în întregime consumul populației în continuă creștere și celelalte nevoi ale economiei naționale. Venitul național a sporit într-un ritm susținut, fiind în anul 1962 de 4,7 ori mai

mare decât în 1948. Salariul real al lucrătorilor, în perioada 1949—1962, a crescut de peste 2 ori.

În următorii 10—15 ani, prin traducerea în viață a programului stabilit de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, țara noastră va deveni o țară industrială dezvoltată, cu o agricultură multilaterală și de înaltă productivitate. Bogățiile ei, bun al oamenilor muncii, puse în valoare de cei ce muncesc, vor permite trecerea treptată de la repartitia după muncă la repartitia după nevoi, fapt ce va asigura întregului popor din țara noastră condiții de viață demne de epoca socialismului victorios și a construcției comunismului.

Industria productoare de mijloace de producție de astăzi are 64% din întreaga producție industrială a țării, față de 55,5% în anul 1952. Industria constructoare de mașini, creșterea a regiunilor democrat-populare, este în măsură să realizeze mașini, utilaje și instalații perfecționate, cu calitate și performanțe corespunzătoare tehnicii moderne. Prin aplicarea conștientă a politicii de repartizare rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, în regiuni în treptă rămase în urmă din punct de vedere economic s-au construit și se construiesc puține complexe industriale, care schimbat hărta economică a țării.

Producția agricolă ocupă în întreaga economie populației în continuă creștere și celelalte nevoi ale economiei naționale. Venitul național a sporit într-un ritm susținut, fiind în anul 1962 de 4,7 ori mai mare decât în perioada egală de timp (1937—1938). Avea mai mult de 1,17 ori.

Industria productoare de mijloace de producție de astăzi are 64% din întreaga producție industrială a țării, față de 55,5% în anul 1952. Industria constructoare de mașini, creșterea a regiunilor democrat-populare, este în măsură să realizeze mașini, utilaje și instalații perfecționate, cu calitate și performanțe corespunzătoare tehnicii moderne. Prin aplicarea conștientă a politicii de repartizare rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, în regiuni în treptă rămase în urmă din punct de vedere economic s-au construit și se construiesc puține complexe industriale, care schimbat hărta economică a țării.

Producția agricolă ocupă în întreaga economie populației în continuă creștere și celelalte nevoi ale economiei naționale. Venitul național a sporit într-un ritm susținut, fiind în anul 1962 de 4,7 ori mai mare decât în perioada egală de timp (1937—1938). Avea mai mult de 1,17 ori.

Importanța măsurilor anticapitaliste de la sfârșitul anului 1946 și din anul 1947 pentru instaurarea dictaturii proletariatului în România

C. OLTEANU

Revoluția populară din țara noastră, care a început prin insurecția armată din august 1944, s-a desfășurat neîntrerupt și ascendent. Sub conducerea Partidului Comunist Român, clasa muncitoare, în alianță cu masele largi ale țărănimii și ceilalți oameni ai muncii, au îndeplinit pas cu pas sarcinile desăvîririi revoluției burghezo-democratice, creînd condițiile necesare trecerii la etapa socialistă a revoluției.

O sarcină deosebit de importantă care s-a ridicat în fața partidului și a clasei muncitoare în prima etapă a revoluției, ca o cerință imperioasă pentru consolidarea regimului democrat-popular și a independenței țării și pentru crearea premiselor în vederea trecerii la revoluția socialistă, a constituit-o refacerea economiei naționale.

Linia politică a partidului cu privire la scopul, obiectivele, căile și forțele chemate să înlătuiească refacerea economică a țării a fost fundamentată la Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945, pe baza unei profunde analize marxist-leniniste a situației economice și social-politice a României. În cadrul operei de refacere a întregii economii naționale, veriga principală a constituit-o refacerea și dezvoltarea industriei, în primul rînd a industriei grele.

După instaurarea, la 6 martie 1945, a guvernului democratic, burghezia își concentrase principalele acțiuni contrarevoluționare în domeniul economic, folosind pozițiile pe care le deținea pentru a lupta împotriva regimului democrat-popular. Datorită ruinei provocate de război, secetei și sabotajului burgheziei, opera de refacere economică a țării era foarte grea și anevoioasă. „Regele și conducătorii partidelor «istorice», clasele exploatare, care aveau în mîna lor toate pîrghiile economice, folosindu-se de urmările economice dezastruoase ale războiului și de efectele secetei din anii 1945—1946, au recurs la măsuri de sabotare a refacerii țării, de dezorganizare a producției, de provocare a haosului și inflației”¹.

Deși se obținuseră unele succese în refacerea economiei naționale, datorită cauzelor de mai sus situația economică a României continua

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1961—1962, Editura politică 1962, pag. 449.

totuși să fie grea la sfârșitul anului 1946 și începutul lui 1947. Producția industrială era cu mult sub nivelul antebelic, fabricile și uzinele nu fuseseră decît parțial refăcute, se resimțea o lipsă acută de materii prime, de combustibil și alimente, circulația mărfurilor era dezorganizată, inflația era în creștere, bugetul deficitar.

Partidul Comunist Român a arătat că pentru învingerea acestor greutăți exista o singură cale, aceea a sporirii producției, întăririi disciplinei în muncă, a luptei hotărîte împotriva burgheziei speculante și sabotoare.

Succesul obținut de B.P.D. în alegerile parlamentare din noiembrie 1946, care a dus la întărirea pozițiilor proletariatului și partidului comunist în guvern și parlament, a deschis drum larg înaintării impetuoase a revoluției populare, a creat condiții favorabile pentru ca Partidul Comunist Român să inițieze o serie de măsuri economice și politice * menite să contribuie la redresarea economică a țării, să zădărnicească acțiunile burgheziei și să-i slăbească puterea economică și politică, să înlesnească și să grăbească momentul trecerii de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă. Aceste măsuri constituiau aplicarea createoare a învățăturii leniniste la condițiile concrete ale României din acea perioadă, învățătură care arată că „măsuri ca naționalizarea... tuturor băncilor și sindicatelor capitaliste sau, cel puțin, instituirea unui *control imediat* asupra acestora de către Sovietele de deputați ai muncitorilor etc., fără a constitui de fel «introducerea» socialismului, trebuie neapărat preconizate și pe cît posibil realizate pe cale revoluționară. Fără aceste măsuri, care constituie numai pași către socialism și care sînt în totul realizabile economicște, nu este posibilă vindecarea rănilor pricinuite de război și preîntîmpinarea crahului care ne amenință”².

Inițiind măsurile anticapitaliste, Partidul Comunist Român a ținut seama de sarcinile etapei respective a revoluției, de raportul forțelor de clasă existent în momentul istoric respectiv. Lupta pentru adoptarea și aplicarea măsurilor anticapitaliste s-a desfășurat în condițiile existenței dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii, cînd proletariatul și aliatul său principal, țărănimea muncitoare, aveau un rol preponderent în guvern și parlament, în timp ce pozițiile economice dominante erau deținute de burghezie. Clasa muncitoare, hegemonul revoluției, folosea puterea politică pentru a lovi în burghezia speculantă și sabotoare, deținătoare a principalelor poziții economice.

Măsurile luate de P.C.R. pentru a consolida pe plan economic victoriile obținute în domeniul politic și a pregăti condițiile desfășurării mai departe a revoluției populare aveau o profundă semnificație politică.

* În prezentul articol ne-am propus să evidențiem în special principalele urmări economice și social-politice ale acestor măsuri și însemnătatea lor pentru crearea condițiilor necesare în vederea instaurării dictaturii proletariatului și a trecerii la etapa socialistă a revoluției.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 24, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 55.

Răspunzînd necesităților istorice ale etapei respective, urmărind pregătirea condițiilor trecerii la revoluția socialistă, măsurile anticapitaliste au cuprins principalele domenii ale economiei naționale: industria, agricultura, sistemul bancar și de credit.

O măsură importantă luată din inițiativa și sub conducerea P.C.R., menită să ducă la intensificarea luptei pentru refacerea economică a țării, la întărirea controlului statului în economie și la slăbirea pozițiilor burgheziei, a fost etatizarea Băncii Naționale a României în luna decembrie 1946.

Sistemul bancar și de credit — în cadrul căruia Banca Națională a României a avut o poziție cheie, în dubla ei calitate de institut de emisiune și de bancă a băncilor — a constituit, în timpul regimului burghezo-moșieresc, un instrument de clasă, menit să adîncească exploatarea oamenilor muncii, un important post de comandă în viața economică a României, în slujba exclusivă a intereselor claselor exploatatoare. După instaurarea regimului democrat-popular, reacțiunea a căutat să folosească pozițiile pe care le deținea în domeniul financiar pentru a sabota opera de refacere a țării, pentru dezorganizarea vieții economice și adîncirea inflației. Această situație nu putea fi curmată decît prin smulgerea B.N.R. din mîinile reacțiunii și trecerea ei sub controlul statului.

Pornind de la importanța pe care o avea B.N.R. în viața economică a țării, etatizarea institutului de emisiune a figurat ca sarcină importantă în Platforma-program a Blocului partidelor democratice din mai 1946. „Dacă programul de guvernare din ianuarie 1945 — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — își propunea confiscarea pămînturilor de la moșieri și împărțirea lor fără plată la țărani săraci, sau fără pămînt, dîndu-se moșierimii o lovitură în bazele ei economice, de astă dată, prin etatizarea B.N.R., vom avea posibilitatea să lovim în puterea economică și financiară tocmai a acelor cercuri antipopulare care folosesc pozițiile lor împotriva libertăților democratice”³.

Subliniind necesitatea instaurării controlului muncitoresc asupra băncilor, V. I. Lenin arăta că „numai prin naționalizarea băncilor se va putea obține ca statul să știe încotro și cum, de unde și în ce moment se pompează milioanele și miliardele. Și numai controlul exercitat asupra băncilor, asupra centrului, asupra pivotului principal și mecanismului esențial al circulației capitaliste va permite organizarea efectivă, și nu în vorbe, a unui control asupra întregii vieți economice, asupra producției și repartiției celor mai importante produse, organizarea «reglementării vieții economice», care altfel este condamnată inevitabil să rămînă o frază ministerială pentru înșelarea poporului”⁴.

La 20 decembrie 1946, primul parlament democratic din istoria țării noastre a votat, la propunerea P.C.R., legea pentru etatizarea B.N.R.

Punerea Băncii Naționale a României sub controlul statului democrat-popular a dat o puternică lovitură pozițiilor vîrfurilor monopoliste reacționare. În același timp, forțele democratice, în frunte cu clasa

³ Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej în fața muncitorilor ceferiști întruniți în conferința sindicatelor pe țară („Scînteia” nr. 566, din 6 iulie 1946).

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, E.S.P.L.P. 1954, pag. 324—325.

muncitoare, și-au întărit pozițiile în domeniul economic și în primul rînd în sistemul bănesc și de credit, s-au creat condiții mai prielnice pentru intensificarea luptei în vederea refacerii economiei naționale, pentru inițierea altor măsuri care să ducă la o slăbire și mai puternică a pozițiilor economice ale burgheziei.

O măsură deosebit de importantă, menită să contribuie la extinderea și întărirea controlului statului democrat-popular asupra producției, repartiției și circulației produselor, a constituit-o crearea oficiilor industriale *. „Proiectul pentru funcționarea oficiilor industriale — sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — s-a născut din necesitatea de a pune în mișcare și de a redresa economia noastră suferindă. Conducerea unitară și concentrarea pe ramuri a diferitelor sectoare industriale se impun astăzi ca o necesitate imperioasă. O adaptare la împrejurările speciale ale țării noastre o constituie oficiile industriale”⁵.

Oficiile industriale au fost organe mixte care au cuprins reprezentanții statului și ai capitaliștilor, fiind organizate pe ramuri industriale ce produceau bunuri de același fel. Prin reprezentanții săi în consiliul de administrație, care era organul superior de dispoziție al oficiului respectiv, statul intervenea activ în conducerea întreprinderilor industriale grupate în oficii.

Prin înființarea oficiilor industriale s-a dat un sprijin substanțial tuturor întreprinderilor care aveau o importanță deosebită în cadrul economiei naționale. Totodată, oficiile industriale au fost un instrument cu ajutorul căruia clasa muncitoare a putut, în condițiile existenței proprietății private asupra mijloacelor de producție, să îngrădească acțiunea burgheziei, obligînd-o să lucreze după programul de producție elaborat de stat, în conformitate cu interesele maselor muncitoare. Înființarea oficiilor industriale a constituit o puternică lovitură dată capitalului monopolist. Luptînd pentru înființarea oficiilor industriale, P.C.R. pornea de la faptul că acestea erau chemate să joace un rol de mare „...însemnătate în opera de refacere economică a țării, în opera de învingere a greutăților economice... și de dezvoltare a economiei naționale în general și a industriei naționale în special”⁶.

De la apariția legii și pînă în decembrie 1947 au fost constituite 14 oficii industriale, care cuprindeau în total 750 de întreprinderi. Capacitatea de producție a întreprinderilor grupate în oficiile industriale reprezenta între 80 și 100% din capacitatea de producție a ramurilor respective **.

* Oficiile industriale au fost înființate pe baza legii nr. 189, publicată în „Monitorul oficial”, partea I, nr. 129, din 10 iunie 1947.

⁵ „Monitorul oficial”, partea a III-a, Dezbateri parlamentare, nr. 19, din 14 august 1947, pag. 23.

⁶ „Scînteia” nr. 721, din 11 ianuarie 1947.

** „Scînteia” nr. 990, din 3 decembrie 1947. Aceste oficii erau următoarele: oficiul industrial al cimentului — grupînd 9 întreprinderi; al cauciucului — grupînd 17 întreprinderi; al geamurilor — 4 întreprinderi; al produselor chimice — 15; al pielăriei — 69; al hîrtiei — 10; al uleiurilor vegetale — 37; al bumbacului — 222; al mătăsii — 105; al lînii — 175; al inului și cînepei — 48; al zahărului — 8; al metalelor neferoase — 11 și al fierului — 10.

Legea cu privire la înființarea oficiilor industriale a fost primită cu satisfacție de masele de muncitori, care și-au luat angajamente concrete pentru sporirea producției, întărirea disciplinei în muncă etc. De exemplu, în a doua jumătate a lunii mai 1947 a avut loc o conferință a sindicatelor din Capitală, la care au participat reprezentanți din partea unui număr de 69 de sindicate, ce înglobau 380 000 de salariați. În rezoluția adoptată cu acest prilej se spunea: „Una din sarcinile cele mai importante și imediate ce stau în fața sindicatelor este aceea de a mobiliza activele sindicatelor, comitetele de fabrică și grupele sindicale pentru a-și însuși punctele fundamentale ale legii oficiilor industriale...”⁷.

După ce au fost luate o serie de măsuri împotriva burgheziei industriale și financiare, în condițiile când rolul de hegemon al clasei muncitoare în stat creștea continuu, au fost întreprinse măsuri cu caracter anticapitalist și în agricultură, având îndeosebi scopul de a frâna tendințele acaparatoare ale chiaburimii. Profitând de situația grea a țăranimii muncitoare, mai ales în regiunile lovite de secetă, elementele chiaburești, pe lângă faptul că au acaparat o parte din pământul, vitele și inventarul agricol de la țăranii muncitori, duceau o intensă activitate speculativă, sabotau colectările de cereale etc. „La țară — se arăta în raportul pe luna ianuarie 1947 al Comitetului județean P.C.R. Brăila — elementul chiaburesc a devenit principalul factor de exploatare prin exploatarea neomenoasă a sărăcimii. Cerealele circulă pe ascuns și la prețuri fantastice, uneori se dau numai pe pământ”⁸.

Pentru a veni în ajutorul țăranimii muncitoare și a lovi în tendințele acaparatoare ale chiaburimii, statul democrat-popular a promulgat, din inițiativa P.C.R., în iunie 1947, „Legea pentru reglementarea circulației și stabilizarea regimului juridic al imobilelor agricole”^{*}. În virtutea acestei legi s-a dat posibilitate țăranimii muncitoare să reîntre în posesia pământurilor acaparate de elementele chiaburești. „Numai datorită măsurilor luate de guvern, din inițiativa partidului nostru — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, chiaburii au fost siliți să dea înapoi țăranilor pământurile pe care le-au smuls”⁹. Împotriva chiaburilor s-au luat, de asemenea, și alte măsuri cu caracter economic ca de pildă fixarea de impozite și cote după puterea lor economică. Toate acestea au constituit începutul politicii partidului de îngrădire a chiaburimii.

P.C.R. și statul democrat-popular au luat și alte măsuri în sprijinul țăranimii muncitoare: reforma agrară a fost declarată act de guvernământ, s-a intensificat schimbul de mărfuri dintre oraș și sat etc.

Pentru scoaterea țării din situația grea economică în care se afla, partidul comunist a elaborat, în luna iunie 1947, un plan complex de măsuri economice și politice, cunoscut sub denumirea de „propunerile

⁷ Arhiva C.C.S., fondul Secția Treburi, dosarul nr. 1, fila 174.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 255, fila 1.

^{*} Vezi legea nr. 203, publicată în „Monitorul oficial”, partea I, nr. 140, din 23 iunie 1947.

⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1955, pag. 189.

Partidului Comunist Român în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării“. Legate organic de transformările și succesele obținute în perioada de după 23 August 1944, și îndeosebi de cele din prima jumătate a anului 1947, propunerile P.C.R. însumau, într-o formă clară și cuprinzătoare, măsurile care trebuiau luate pentru normalizarea situației în industrie, agricultură, transporturi, finanțe și credit, în comerț, precum și pentru ridicarea nivelului de trai al maselor *. Ele au dat un puternic impuls luptei de redresare economică, contribuind în mod substanțial la îmbunătățirea situației economico-financiare a țării și la ridicarea nivelului de trai al maselor. În același timp, prin înfăptuirea reformei monetare în interesul oamenilor muncii, introducerea controlului economic, a programelor de producție și prin adoptarea altor măsuri s-au dat puternice lovituri burgheziei speculante și sabotoare.

În lupta dusă de masele populare, conduse de P.C.R., în anul 1947, pentru îmbunătățirea situației economice a țării, un rol important a avut ajutorul și colaborarea economică cu U.R.S.S. și țările de democrație populară. Pe baza acordurilor încheiate, România a primit materii prime pentru industrie, mașini și utilaje, mijloace de transport, produse agro-alimentare. La rîndul ei a exportat în aceste țări o serie de produse industriale și agricole.

★

Măsurile cu caracter anticapitalist luate din inițiativa și sub conducerea P.C.R. la sfîrșitul anului 1946 și în anul 1947 au fost aplicate cu sprijinul maselor largi populare, în focul unei ascutite lupte de clasă. Clasele exploatatoare, grupate în jurul partidelor burgheze, au opus o rezistență înverșunată, recurgînd la cele mai variate metode de luptă pentru a zădărnici aplicarea acestor măsuri în viață. Așa, de exemplu, cînd s-a pus problema etatizării B.N.R., forțele reacționare s-au opus cu îndîrjire, încercînd să demonstreze că această măsură nu va contribui la îmbunătățirea situației economice a țării, ci, dimpotrivă, o va înrăutăți. Brătienistii, care dominaseră timp de 66 de ani în conducerea B.N.R., se străduiau să prezinte lucrurile ca și cum Banca Națională ar fi fost, chipurile, o bancă a întregii națiuni ¹⁰, iar etatizarea ei avea să ducă la prăbușirea monedei ¹¹. La rîndul său, P.N.Ț.-Maniu se pronunța deschis împotriva etatizării B.N.R., susținînd că „...toate naționalizările preluate direct de aparatul politic al statului, indiferent sub ce regim s-ar face, sînt condamnate de la început la nereușită“ ¹².

Gruparea burgheză din guvern, ale cărei interese erau legate îndeosebi de Banca de credit român, s-a pronunțat pentru etatizarea Băncii

* Vezi articolul „Importanța propunerilor P.C.R. din iunie 1947 pentru dezvoltarea revoluției democrat-populare în țara noastră“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 6/1962.

¹⁰ „Liberalul“ nr. 294, din 12 februarie 1947.

¹¹ Loc. cit., nr. 261, din 21 decembrie 1946.

¹² „Dreptatea“ nr. 259, din 28 decembrie 1946.

Naționale, dar, urmărind să-și întărească pozițiile în conducerea B.N.R., a susținut aplicarea principiului „autonomiei” băncii. În cuvîntarea rostită cu prilejul instalării noului consiliu de administrație al B.N.R., Al. Alexandrini, ministrul de finanțe, a expus în mod cît se poate de clar această tendință: „Este evident — spunea el — că prin etatizarea Băncii Naționale a Romîniei independența institutului de emisiune nu este și nu trebuie să fie întru nimic știrbită. Institutul de emisiune este apărătorul monedei naționale și el trebuie să aibă toată libertatea și întreaga independență față de guvern pentru ca să-și îndeplinească cu prisosință acest rol”¹³. Nu este greu de înțeles că în spatele așa-zisei autonomii revendicate de tătărăscieni se ascundea intenția lor de a susține Banca Națională a Romîniei de sub controlul statului democrat-popular, pentru a împiedica folosirea băncii în interesul poporului, al refacerii economice a țării.

O rezistență înverșunată a opus burghezia înființării oficiilor industriale. Proiectul de lege pentru crearea oficiilor industriale a dat naștere unor discuții aprinse în guvern și parlament, în presă. „Era firesc — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — ca împotriva unui proiect care îmbrățișează în acest mod aspectele diverse și complexe ale activității economico-industriale a țării, proiect care trebuie să introducă regulă și ordine, să se ridice glasul acelora pentru care haosul constituie mediul cel mai prielnic de a realiza prin mijloace speculative profit pentru ei și pagubă pentru țară”¹⁴.

Exprimînd punctul de vedere potrivit al burgheziei industriale, care declara din capul locului că va recurge la sabotaj față de oficiile industriale, ziarul „Liberalul”, organ al P.N.L.-Brătianu, scria că „Industriașii consideră proiectul ca o exproprierie de fapt. Răpindu-li-se dreptul de inițiativă în aprovizionări cu materii prime, în finanțări, în investițiuni, producție și comercializarea produselor, la cîștigul legiuit etc., industriașii se pot considera intrați pe drumul abandonării întreprinderilor...”¹⁵. Același ziar a publicat o adevărată avalanșă de articole în care căuta să demonstreze că prin aplicarea legii oficiilor industriale „...se va ajunge la o dezorganizare și mai accentuată a producției și deci la o mai mare adîncire a crizei economice”¹⁶.

Pronunțîndu-se împotriva creării oficiilor industriale, P.N.Ț.-Măniu a atacat, de asemenea, o serie de prevederi de bază ale legii. Comențînd aprecierea cuprinsă în proiectul de lege privitor la rolul deosebit de important al factorului muncă, al maselor muncitoare pentru înfăptuirea prevederilor acestei legi, ziarul „Dreptatea” scria că „într-o economie de schimb înaintată, într-o epocă de mașinism dezvoltată, factorul «mîna de lucru» este mai puțin hotărîtor decît alte elemente. În orice caz, factorul «capital», sub diversele sale forme, îl depășește”¹⁷.

¹³ Arhiva Băncii de stat a R.P.R., dosarul nr. 6/1946, fila 42.

¹⁴ „Monitorul oficial”, partea a III-a, Dezbateri parlamentare, nr. 19, din 14 august 1947.

¹⁵ „Liberalul” nr. 332, din 28 martie 1947.

¹⁶ Loc. cit., nr. 306, din 28 februarie 1947 și nr. 369, din 10 mai 1947.

¹⁷ „Dreptatea” nr. 355, din 22 mai 1947.

Dacă la etatizarea B.N.R. gruparea burgheză din guvern și parlament a revendicat „numai” autonomia institutului de emisiune, atunci când s-a pus problema înființării oficiilor industriale tătărăscienii s-au ridicat deschis împotriva acestora. Spre deosebire însă de burghezia din afara B.P.D., care a respins însăși ideea creării oficiilor industriale, tătărăscienii s-au declarat de acord în principiu cu acestea, dar s-au ridicat împotriva prevederilor fundamentale ale legii, condiționând acordul lor de modificarea unor articole principale din lege*, sub motiv că așa cum erau redactate articolele respective duceau la înăbușirea inițiativei particulare, loveau în proprietatea privată și sădeau neîncrederea în rîndurile capitaliștilor, ceea ce avea să determine o fugă și mai mare a capitalurilor din întreprinderi.

„Dacă aceste amendamente — spunea Al. Alexandrini într-o ședință a Consiliului de Miniștri — nu vor fi primite și prin urmare această lege va apărea conținînd dispozițiuni care pot duce la știrbirea acestor principii, care constituiesc baza noastră programatică, ...vom fi siliți... să votăm contra ei”¹⁸.

P.C.R. a demască cu hotărîre în fața maselor cauzele care determinau burghezia să se opună cu atîta înverșunare creării oficiilor industriale. Cercurile reacționare erau interesate în menținerea situației economice grele a țării — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în parlament — „...fiindcă sînt beneficiarii ei, atît din punct de vedere bănesc, cît și politic, își dau foarte bine seama de acest caracter al oficiilor și nu este de loc de mirare dacă împotriva proiectului s-a creat un front comun al reacțiunii”¹⁹.

Burghezia a continuat să se împotrivească cu înverșunare măsurilor luate contra chiaburilor, propunerilor P.C.R. din iunie 1947, reformei monetare și altor măsuri care loveau în interesele ei economice și politice. Împotrivirea burgheziei a putut fi înfrîntă datorită tacticii juste a P.C.R. de întărire a unității de acțiune a clasei muncitoare, de grupare în jurul și sub conducerea proletariatului a tuturor forțelor democratice interesate în dezvoltarea continuă a revoluției populare, în îndeplinirea pînă la capăt a sarcinilor ei.

★

Pentru traducerea în viață a măsurilor economice stabilite de P.C.R., o deosebită însemnătate a avut reorganizarea Ministerului Economiei Na-

* Atît în guvern, cît și în parlament, liberalii tătărăscieni s-au ridicat mai ales împotriva articolelor 9 și 17 din lege, cerînd golirea acestora de conținutul lor principal. De exemplu, art. 9 arăta că „oficiile industriale pot fi autorizate să vîndă și să factureze pe contul întreprinderilor componente produsele acestora, fabricate în cadrul programului stabilit”. Liberalii cereau ca aceste atribuții ale oficiului să fie lăsate întreprinderilor, fapt care ar fi dus la permanentizarea bursei negre.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 9 049, fila 15.

¹⁹ „Monitorul oficial”, partea a III-a, Dezbateri parlamentare, nr. 19, din 14 august 1947.

ționale. Scopul reorganizării acestui minister a fost clar expus de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în ședința Consiliului de Miniștri din 29 martie 1947, care a arătat că „ideea de bază a proiectului de față este refacerea unității de conducere economică potrivit cu natura funcției pe care un ministru al industriei și comerțului are să o îndeplinească în stat, astfel ca să poată realiza maximum posibil în domeniul redresării, refacerii și valorificării puterilor economice ale țării”²⁰. Prin atribuțiile fixate de lege de a îndruma, supraveghea și controla activitatea economică a țării în domeniul producției industriale a întreprinderilor particulare și de stat, al repartizării materiilor prime și semifabricatelor și al distribuirii produselor alimentare și industriale, al comerțului interior și al relațiilor economice cu străinătatea, al stabilirii regimului prețurilor²¹, Ministerul Economiei Naționale, a cărui denumire s-a schimbat după reorganizare în aceea de Minister al Industriei și Comerțului, era chemat să joace un rol deosebit de important în toate domeniile vieții economice. „Nu este întâmplător — sublinia „Scînteia” — că prima măsură importantă luată pentru curmarea haosului economic a fost curățenia în casa proprie, adică reorganizarea Ministerului Industriei și Comerțului. Acest minister trebuia transformat... într-un organ care să pună industria și comerțul în slujba ridicării nivelului de viață și de cultură a poporului muncitor”²².

O altă măsură deosebit de importantă a fost crearea Comisiei de redresare economică și stabilizare monetară în iulie 1947. Această comisie avea puteri depline pentru elaborarea, organizarea, aplicarea și controlul tuturor măsurilor de orice natură necesare ducerii la îndeplinire a sarcinilor de redresare economică și stabilizare monetară. Autoritățile și instituțiile publice erau obligate prin lege să pună la dispoziția comisiei toate datele și informațiile cerute de aceasta. „Deciziunile cu caracter administrativ și coordonator luate de comisiune — se spunea în articolul 3 al legii — au putere executorie și sînt obligatorii pentru departamentele și instituțiile publice, precum și instituțiile și persoanele particulare în competența cărora cade aducerea la îndeplinire a măsurilor respective”²³.

Ministerul Industriei și Comerțului și Comisia de redresare economică și stabilizare monetară au constituit puternice instrumente în lupta partidului comunist și a statului democrat-popular pentru redresarea economiei naționale și înfrîngerea sabotajului și speculei burgheziei. Aceste măsuri au contribuit la întărirea controlului statului democrat-popular asupra producției, repartiției și circulației. Faptul că în fruntea acestor organe se afla secretarul general al P.C.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, scoate în evidență creșterea continuă a rolului partidului comunist în viața economică și politică a țării, lărgirea posibilităților lui de control și supraveghere în întreaga economie națională, inclusiv în acele sectoare în conducerea cărora se mai aflau reprezentanții grupării burgheze participante la guvern și parlament.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 9 040, fila 6.

²¹ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 89, din 19 aprilie 1947.

²² „Scînteia” nr. 992, din 5 decembrie 1947.

²³ „Monitorul oficial”, partea I, din 15 iulie 1947, Legea nr. 243.

În lupta P.C.R. și a statului democrat-popular pentru redresarea economiei naționale, pentru înfrângerea împotrivirii burgheziei, s-a întărit continuu controlul statului asupra operațiilor de colectare a produselor agricole, asupra întregului proces de producție de mărfuri industriale, asupra circulației și consumului, cât și asupra strictei respectări a prețurilor și salariilor stabilite. Guvernul a luat o serie de măsuri privind perfecționarea organelor de control, îmbunătățirea activității lor, introducerea programelor de producție și constrângerea burgheziei pentru realizarea lor.

Introducerea controlului economic al statului, prin instituirea unor organe permanente în întreprinderile particulare, precum și exercitarea controlului nu numai în domeniul producției, dar și în cel al circulației mărfurilor, s-a înfăptuit printr-o luptă continuă împotriva capitalului speculativ. În condițiile de dezorganizare și sabotaj economic din perioada premergătoare reformei monetare, când burghezia căuta să agraveze în mod artificial lipsurile economice și stimula inflația, ca și în perioada de după reforma monetară, când elementele speculante duceau o luptă de distrugere a potențialului industrial existent, o politică de evaziune a capitalurilor și sabotaj, controlul economic a jucat un rol important în apărarea industriei naționale împotriva acțiunii distructive a capitaliștilor, în pregătirea naționalizării principalelor mijloace de producție.

Pe măsura adâncirii procesului revoluționar, formele de control s-au perfecționat și extins, controlul muncitoresc de jos s-a completat cu controlul economic de sus prin organe de stat adecvate, contopindu-se într-un tot organic.

★

Aplicarea măsurilor economice stabilite de P.C.R. a adus o contribuție de seamă în lupta pentru redresarea economică a țării și crearea condițiilor de trecere la etapa socialistă a revoluției. Înăptuirea acestor măsuri a slăbit considerabil puterea economică și politică a burgheziei, zădărniciind scopurile acesteia ca prin speculă, sabotaj, inflație să împiedice acțiunea de redresare a economiei naționale, să mențină starea de haos, pentru a înfrânge regimul democrat-popular pe frontul economic și a-și reinstaura puterea politică.

Măsurile anticapitaliste nu au ținut la desființarea proprietății burgheze, dar au lovit în unul din atributele principale ale acesteia, în dreptul ei de folosință. Aceasta s-a realizat prin întregul complex de măsuri luate de statul democrat-popular, din inițiativa P.C.R., în legătură cu organizarea și desfășurarea sistematică a controlului, supravegherii și evidenței.

Etatizarea Băncii Naționale, reorganizarea Ministerului Industriei și Comerțului, crearea oficiilor industriale, reforma monetară, luarea unor măsuri de control și dirijare a creditelor, combaterea speculei și

sabotajului au permis statului democrat-popular să-și lărgescă continuu sfera de control și supraveghere asupra procesului de producție, reparație și circulație. Prin aceasta s-a creat posibilitatea ca statul democrat-popular să-și exercite unele sarcini și funcții economice-organizatorice chiar în prima etapă a revoluției populare, în condițiile când burghezia era proprietară a principalelor mijloace de producție. Astfel, deși capitaliștii dețineau poziții dominante în economie, fiind stăpînii majorității covârșitoare a fabricilor, uzinelor, minelor etc., puterea muncitorească-tărănească intervenea activ în viața economică, obligînd și constrîngînd burghezia, prin programele de producție, colectarea și repartizarea materiilor prime și a semifabricatelor, prin dirijarea și controlul creditelor și investițiilor, prin repartizarea brațelor de muncă, fixarea prețurilor etc., să producă în interesul puterii populare. Aceasta a avut drept consecință faptul că, deși era proprietară a mijloacelor de producție, burghezia nu mai putea dispune liberă de ele, posibilitatea ei de a le folosi fiind limitată.

Măsurile luate pentru limitarea dreptului de folosință a proprietății burgheze au contribuit și la limitarea, într-o anumită măsură, a efectelor stihinice, anarhice ale legii valorii. Rolul ei de regulator al producției și circulației a fost, într-o anumită măsură, diminuat. De asemenea, prin măsurile luate de statul democrat-popular, au fost îngădite posibilitățile capitaliștilor de îmbogățire, limitîndu-se exploatarea capitalistă prin fixarea de către stat a salariilor, prețurilor, a pensiilor și diferitelor indemnizații și ajutoare. Pe această linie trebuie adăugate o serie de revendicări obținute de oamenii muncii prin luptă, sub conducerea organizațiilor de partid. Aplicarea acestor măsuri a contribuit la o anumită limitare a acțiunii legii economice fundamentale a capitalismului.

În vederea pregătirii condițiilor de trecere de la limitarea dreptului de folosire a proprietății burgheze la transformarea acesteia în proprietate a întregului popor, îndeosebi începînd din a doua jumătate a anului 1947, s-au adoptat măsuri pentru inventarierea întreprinderilor, îmbunătățirea sistemului de evidență, formarea de cadre.

Operația de inventariere a întreprinderilor industriale, comerciale și de transport din toamna anului 1947 a dat puțința, în primul rînd, de a se cunoaște mai exact potențialul întreprinderilor respective, ajutînd la întocmirea unor planuri de producție mai corespunzătoare, la o utilizare mai completă a mijloacelor de producție. „Statistica — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — ne va da posibilitatea să trecem la alcătuirea unui program economic cît mai real și a unui plan de activitate economică”²⁴.

Totodată, inventarierea a împiedicat burghezia să distrugă sau să înstrăineze utilajul, asigurînd luarea aproape intactă a întreprinderilor din miinile capitaliștilor prin naționalizare.

²⁴ „Scînteia” nr. 953, din 20 octombrie 1947.

În ceea ce privește pregătirea cadrelor necesare conducerii economiei după luarea mijloacelor de producție din mâinile burgheziei, organele de partid au asigurat selecționarea lor din rîndul lucrătorilor organelor economice centrale aflate direct sub conducerea partidului, din rîndurile controlorilor economici proveniți din muncitori, din cadrul organelor conducătoare de partid și sindicat, precum și din comitetele sindicale și comitetele de întreprindere etc. Referindu-se la selecționarea cadrelor necesare conducerii economiei naționale, într-o instrucțiune a C.C. al P.C.R. din 1947 către organizațiile de partid se arăta că la îndeplinirea sarcinilor grele care stăteau în fața partidului și clasei muncitoare „...vor contribui în mare măsură forțele pe care organizațiile noastre de partid le vor pune la dispoziția Ministerului Economiei Naționale, pentru a fi repartizate la diferite posturi importante în cadrul ministerului. De aceea cerem organizațiilor noastre de partid să rezolve cu maximum de răspundere și conștiinciozitate cererile de tovarăși pentru diferite funcțiuni”²⁵.

Aplicînd indicațiile leniniste la condițiile concrete ale țării noastre, P.C.R. și-a dovedit capacitatea de a găsi forme, mijloace și metode care răspundeau atît unor cerințe imperioase ale etapei respective de desfășurare a revoluției, cît și dezvoltării țării noastre în viitor.

În lupta P.C.R. pentru întărirea și dezvoltarea regimului democrat-popular, pentru îmbunătățirea situației economice a țării și înfrîngerea rezistenței burgheziei, o pîrghie importantă de sprijin a constituit-o sectorul de stat din economia națională. „Un rol important în viața economică trebuie să-l joace industria de stat — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în anul 1947. Va trebui deci să ne concentrăm atenția asupra acestui sector pentru a-i asigura posibilități de dezvoltare și a-l face să contribuie la realizarea programului de mărire a producției”²⁶. În raportul C.C. al P.M.R. la cel de-al II-lea Congres al partidului se arăta că la sfîrșitul primei etape a revoluției populare sectorul de stat cuprindea 20% din industria siderurgică, 30% din industria metalurgică, transporturile pe calea ferată, precum și un număr de ferme de stat²⁷. În cadrul acestui sector au luat naștere, în condițiile existenței dictaturii revoluționare-democratice a proletariatului și țărănimii, relații de producție lipsite de exploatare, care, după instaurarea dictaturii proletariatului, s-au transformat în relații de producție socialiste.

Transformările revoluționare cu caracter anticapitalist au avut importante urmări și în domeniul social-politic. Acestea s-au manifestat, în primul rînd, prin creșterea rolului proletariatului, în frunte cu partidul său marxist-leninist, în viața economică și politică a țării. Folosind Ministerul Industriei și Comerțului, comisia de redresare economică, parlamentul democrat, sprijinindu-se pe sectorul de stat din economie,

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 235, fila 22.

²⁶ „Scînteia” nr. 948, din 15 octombrie 1947.

²⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 26.

P.C.R. își manifesta într-o măsură crescândă rolul de conducător în toate domeniile economiei naționale. Întărirea rolului de conducător al partidului, care-și găsea expresia în aceea că principalele probleme economice și politice se rezolvau în lumina inițiativelor și măsurilor propuse de P.C.R., în stabilirea direcțiilor politicii statului, a constituit un factor de bază în consolidarea regimului democrat-popular și în crearea condițiilor necesare trecerii la revoluția socialistă.

Prin stabilirea unor căi, forme și mijloace concrete, corespunzătoare condițiilor din țara noastră în etapa dată, P.C.R. și-a adus o valoroasă contribuție la îmbogățirea experienței revoluționare a mișcării comuniste și muncitorești mondiale.

În fabrici și uzine, în mine și șantiere, pe ogoare, pretutindeni comuniștii au constituit acea forță organizatoare și însuflețitoare care prin exemplul ei a mobilizat masele în lupta pentru traducerea în viață a măsurilor inițiate de P.C.R. În focul acestei lupte s-au întărit neîncetat legăturile partidului cu masele. Clasa muncitoare, țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii și-au strâns tot mai mult rîndurile sub steagul de luptă al partidului comunist, apărătorul ferm al intereselor lor, care le călăuzea cu fermitate spre noi victorii.

Forța socială care a stat tot timpul în fruntea luptei întregului popor pentru înfăptuirea măsurilor inițiate de P.C.R. a fost clasa muncitoare — hegemonul revoluției populare. Munca plină de abnegație a clasei muncitoare s-a materializat în intensificarea întrecerilor patriotice și în munca voluntară — vlăstare ale unei noi atitudini față de muncă —, în sporirea numărului de invenții și inovații, economisirea materiilor prime etc. Conduasă de avangarda sa marxist-leninistă, polarizînd în jurul său toate forțele democratice interesate în îmbunătățirea situației economice a țării, în dezvoltarea revoluției, clasa muncitoare și-a îndeplinit cu cinste sarcinile istorice. În focul acestei lupte, proletariatul, care deținea poziții hotărîtoare în stat, învăța să rezolve problemele economice ale țării fără burghezie și împotriva ei, iar la școala luptei revoluționare s-au format numeroase cadre necesare organizării economiei pe baze socialiste. „Hegemonia clasei muncitoare, în frunte cu partidul său, în prima etapă a revoluției — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a făcut posibilă transformarea rapidă a acesteia în revoluție socialistă”²⁸.

O puternică înrîurire au avut măsurile anticapitaliste asupra întăririi alianței muncitorești-țăărănești. Ca urmare a măsurilor luate din inițiativa P.C.R. împotriva elementelor chiaburești, pentru apărarea intereselor țărănimii muncitoare, datorită ajutorului permanent acordat de clasa muncitoare, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a întărit continuu. Întărirea alianței muncitorești-țăărănești a constituit unul dintre factorii principali care au contribuit la schimba-

²⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 24.

rea hotărîtă a raportului de forțe în favoarea proletariatului și a aliaților săi.

Victoriile economice și politice obținute de oamenii muncii, creșterea rolului de conducător al P.C.R. în revoluție, întărirea hegemoniei proletariatului în stat și a alianței muncitorești-țăărănești au determinat schimbarea hotărîtă a raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi. Aceasta a făcut posibile înlăturarea grupării burgheze din guvern în noiembrie 1947, înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne la 30 decembrie 1947. Acest ultim eveniment — de însemnătate istorică — a marcat instaurarea dictaturii proletariatului, încheierea primei etape a revoluției populare și trecerea la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste.

Alegerile sindicale din anul 1947 — moment important în lupta pentru unitatea deplină a clasei muncitoare

GH. ȚUȚUI

În lupta pentru întărirea regimului democrat-popular, pentru instaurarea dictaturii proletariatului și trecerea la îndeplinirea sarcinilor socialiste ale revoluției, alegerile sindicale din 1947 au avut o însemnătate deosebită. Desfășurându-se în strînsă legătură cu activitatea largă dusă de masele populare pentru aplicarea propunerilor P.C.R. din iunie 1947, privind refacerea și dezvoltarea economiei naționale, în condițiile luptei intense dintre forțele revoluționare și reacțiune, aceste alegeri au contribuit la întărirea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție. Ele au dovedit maturitatea politică a clasei muncitoare din țara noastră, hotărîrea ei de a-și consolida și dezvolta unitatea de acțiune, de a o transforma în unitate deplină — politică, ideologică și organizatorică.

Alegerile sindicale din 1947 s-au desfășurat pe baza hotărîrilor ședinței plenare a Comitetului Central al Confederației Generale a Muncii din 26—27 iunie.

Analizînd activitatea desfășurată de sindicate pînă la această dată, plenara a apreciat că unitatea mișcării sindicale s-a întărit, fiind respinse toate încercările de slăbire și de spargere a unității sindicale venite din partea elementelor reacționare și a celor scizioniste, cuibărite în rîndurile salariaților¹. Avînd în vedere sarcinile și rolul sindicatelor în lupta pentru continua întărire a unității clasei muncitoare, plenara C.C. al C.G.M. a trasat tuturor organelor și organizațiilor sindicale ca sarcină politică și organizatorică centrală continuarea luptei pentru demascarea și izolarea elementelor trădătoare, pentru întărirea și dezvoltarea unității sindicale.

Alegerile sindicale ce urmau să se desfășoare trebuiau să ducă la întărirea organelor sindicale prin alegerea în conducerea acestora a elementelor celor mai capabile și mai hotărîte, care să apere fără șovăială și în mod consecvent interesele salariaților, să mobilizeze sindicatele și prin ele întreaga clasă muncitoare, pe toți salariații la lupta pentru refacerea economiei naționale, consolidarea și dezvoltarea regimului democrat-popular. „Alegerile sindicale — se spune în rezoluția plenarei Comitetului Central al Confederației Generale a Muncii din 26—27 iunie 1947 — trebuie să însemne întărirea și dezvoltarea unității sindicale, fără de

¹ „Alegerile sindicale din 1947“, Ed. C.G.M. 1947, pag. 18.

care nu se pot consolida și dezvolta pozițiile cucerite de clasa muncitoare în viața economică, socială și politică a țării”².

Pentru desfășurarea alegerilor sindicale în spiritul autonomiei sindicale și al democrației muncitorești, C.C. al C.G.M. a stabilit prin circulara nr. 2 343 din 1947 următoarele principii ce urmau să stea la baza alegerilor comitetelor de fabrică, comitetelor sindicale, consiliilor județene, ale C.C. ale uniunilor sindicale și ale C.C. al C.G.M. :

„Alegerile organelor de conducere se vor face de jos în sus, orice muncitor organizat are libertate să aleagă și să fie ales, potrivit principiilor democrației muncitorești. În organele sindicale și în organele de conducere, hotărârile se iau cu votul majorității, care sînt obligatorii pentru orice organ de conducere și pentru orice membru organizat în sindicat. Alegerile organelor de conducere sindicală pe baza principiilor autonomiei sindicale și democrației muncitorești asigură suveranitatea în organizarea și conducerea sindicatelor unite.”³

Pe baza directivelor C.G.M., candidații propuși pentru alegeri trebuiau să întrunească următoarele condiții : a) să fie la curent cu plata cotizației ; b) să fi luat parte la lupta antifascistă înainte și în timpul războiului, continuîndu-și activitatea pînă în prezent ; c) să fi depus o activitate rodnică pentru dezvoltarea și întărirea unității sindicale, să fi fost luptător consecvent în apărarea intereselor salariaților și să se bucure de încrederea lor ; d) să fi luptat împotriva spărgătorilor unității sindicale și împotriva dușmanilor regimului nostru democrat.

În scopul împiedicării pătrunderii în organele sindicale a unor elemente dușmănoase, străine de interesele clasei muncitoare, C.C. al C.G.M. preciza că nu pot fi alese în organele sindicale elementele dușmănoase mișcării sindicale și regimului democrat ca : foști legionari activi, membri ai Partidului național-țărănesc-Maniu, ai grupării social-democrate conduse de Titel Petrescu, salasiști etc. ; aceia care au fost internați în lagăre și tabere de muncă după 23 August 1944 ; foști membri în diferite organe de conducere sindicală care sînt supuși vreunei cercetări sau sancționați pentru fapte ce sînt în contradicție cu principiile și morala sindicală ; cei care au avut o poziție lașă față de acțiunile întreprinse de dușmanii mișcării sindicale și împotriva regimului democrat. De asemenea, nu puteau fi propuși să fie aleși salariații din întreprinderile particulare, neîncadrați în contractul colectiv, conducătorii de economate și cantine, precum și membrii consiliilor de administrație ai întreprinderilor respective. Din cadrul instituțiilor de stat nu puteau fi aleși demnitarii și funcționarii superiori de la funcția de subdirector în sus.

Adunarea generală pentru alegerea comitetelor sindicale — se arăta în directivele C.G.M. — se va constitui din membrii noi aleși în comitetele de fabrică, întreprindere sau instituție, care făceau parte din sindicatul respectiv, împreună cu delegații aleși din întreprinderile, instituțiile și birourile cu mai puțin de 50 de salariați⁴.

Hotărârile plenarei C.C. al C.G.M. cu privire la alegeri și îndeosebi precizările referitoare la autonomia sindicală și democrația muncitorească au avut o mare însemnătate în lupta pentru întărirea unității clasei mun-

² Ibid.

³ „Viața sindicală” nr. 136, din 19 iulie 1947.

⁴ „Alegerile sindicale din 1947”, Editura C.C.M. 1947. pag. 22—26

citoare. Aceste hotărîri, care marcau un pas însemnat înainte pe calea întăririi mişcării sindicale şi a democraţiei muncitoreşti, au lipsit elementele scizioniste de posibilitatea ca sub masca intereselor de partid să desfăşoare în sindicat acţiunile lor distructive. Autonomia sindicală însemna că membrii partidelor politice aleşi în organele de conducere sindicale reprezentau aici totalitatea salariaţilor care i-au ales şi nu numai pe aceia care făceau parte din partidele respective. Asigurînd suveranitatea organelor sindicale în organizarea şi conducerea luptei maselor de salariaţi, autonomia sindicatelor nu însemna însă îndepărtarea acestora de lupta politică *. Dimpotrivă, pe baza principiului luptei de clasă şi al internaţionalismului proletar, principii ce stăteau la temelia mişcării sindicale, a programului elaborat de Confederaţia Generală a Muncii, mişcarea sindicală s-a afirmat ca o puternică forţă în lupta pentru desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistă, ca luptătoare consecventă pentru promovarea intereselor economice şi politice ale oamenilor muncii, ca participantă activă la acţiunea de întărire a unităţii sindicale mondiale.

Apreciînd activitatea desfăşurată de sindicate în această perioadă, Comitetul Central al P.M.R., în salutul adresat Consiliului Central al Sindicatelor din R.P.R. cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la crearea Comisiei generale a Sindicatelor din România, arăta că „sindicatele din ţara noastră au devenit o uriaşă forţă a vieţii sociale, contribuind în mare măsură la succesul luptei maselor populare, conduse de partid, pentru apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru instaurarea şi consolidarea regimului de democraţie populară”⁵.

Pe baza hotărîrilor plenarei C.C. al Confederaţiei Generale a Muncii s-a trecut, în primul rînd, la organizarea consiliilor sindicale judeţene, desfiinţîndu-se secretariatele regionale, care se dovediseră a fi necorespunzătoare noilor sarcini. Ziarul „Viaţa sindicală”, care apărea săptămînal, de la 1 septembrie a început să apară zilnic⁶.

Începînd din 10 iulie 1947, s-au desfăşurat şedinţele Comitetelor Centrale ale uniunilor sindicale care au dezbătut hotărîrile C.C. al C.G.M. şi au adoptat măsuri corespunzătoare pentru pregătirea alegerilor⁷. Reflectînd hotărîrea maselor muncitoare de a folosi alegerile sindicale ca mijloc de întărire a F.U.M., congresele uniunilor sindicale au prevăzut în rezoluţiile lor necesitatea luptei pentru unitatea clasei muncitoare. Astfel, în Rezoluţia plenarei C.C. al Uniunii sindicatelor unite din industriile petroliere şi de gaz metan din România se arăta: „Vom duce o acţiune fermă în campania de pregătire a alegerilor sindicale, făcînd ca în comitetele de întreprindere şi sindicale să nu pătrundă nici un element distructibil mişcării muncitoreşti şi nici un element care urmăreşte scopuri personale”⁸.

Alegerile sindicale din anul 1947 au constituit una dintre preocupările principale ale P.C.R., o parte însemnată a activităţii sale de pregătire a clasei muncitoare în vederea preluării întregii puteri politice în stat şi

* „Viaţa sindicală” nr. 137, din 26 iulie 1947.

⁵ „50 de ani de la crearea Comisiei generale a Sindicatelor din România. 1906—1956”, Ed. C.C.S. 1958, pag. 5—6.

⁶ „Viaţa sindicală” nr. 134, din 7 iulie 1947.

⁷ Loc. cit., nr. 136, din 19 iulie 1947.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 314, fila 130.

a instaurării dictaturii proletariatului. În același timp P.C.R. considera că biruirea manifestărilor scizioniste din syndicate și asigurarea victoriei principiilor unității proletare constituie o condiție esențială în acțiunea de făurire a partidului unic al clasei muncitoare. În acest scop, o mare însemnătate au avut-o crearea și activitatea secțiilor syndicale în cadrul organelor de partid, pe baza hotărîrii plenarei C.C. al P.C.R. din 8—9 ianuarie 1947. Potrivit indicațiilor plenarei, secțiile syndicale aveau ca sarcină principală „lupta pentru întărirea Frontului Unic Muncitoresc”⁹. În cadrul acțiunii generale de întărire a partidului și a legăturilor sale cu masele, în cursul anului 1947, partidul comunist a adoptat o serie de noi măsuri privind munca comuniștilor în syndicate. Așa, de pildă, instrucțiunile C.C. al P.C.R. din mai 1947 asupra muncii comuniștilor în syndicate și asociațiile profesionale trasau ca sarcină membrilor de partid de a desfășura o largă activitate pentru apărarea cu consecvență a intereselor economice, sociale și profesionale ale salariaților¹⁰.

Stabilind cu claritate obiectivele politice ale alegerilor syndicale — în primul rînd lupta pentru întărirea și dezvoltarea unității clasei muncitoare —, P.C.R. a luat, în același timp, poziție hotărîtă atît împotriva social-democraților de dreapta, care urmăreau să folosească aceste alegeri pentru a lovi în unitatea clasei muncitoare, cît și împotriva elementelor stîngiste din propriile-i rînduri, care considerau că în comitetele syndicale trebuie să fie aleși numai comuniști. În acest sens, instrucțiunile adresate organizațiilor județene de partid la 25 iulie 1947, cu privire la alegerile syndicale, precizau: „Comitetul Central al P.C.R. consideră deplină victorie în alegerile syndicale atunci cînd în conducerile comitetelor de fabrică, instituții, syndicate și pînă la C.G.M. vor fi alese elementele cele mai cinstite, hotărîte și capabile pentru a mobiliza și conduce întreaga masă a salariaților în lupta pentru realizarea tuturor sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare. De asemenea, victoria în aceste alegeri este condiționată și de antrenarea în munca de răspundere a conducerilor syndicale a tuturor elementelor social-democrate cinstite, care merg în activitatea lor pe linia de întărire a unității clasei muncitoare și care sînt hotărîte de a duce lupta pînă la capăt alături de comuniști [pe linia] intereselor clasei muncitoare”¹¹. Pentru asigurarea bunei desfășurări a alegerilor syndicale, în cadrul partidului a fost constituită o comisie centrală cu sarcina de a mobiliza în acest scop întregul partid și îndeosebi comuniștii din syndicate.

Poziția P.S.D. față de alegerile syndicale a fost, de asemenea, expusă într-o serie de materiale interne de partid, în presă și în cuvîntările conducătorilor partidului social-democrat. Astfel, în instrucțiunile C.C. al P.S.D. din 8 iulie 1947, referitoare la alegeri, se arată că membrii partidului au datoria de a acorda toată atenția acestor alegeri, de a lupta pentru menținerea și întărirea unității clasei muncitoare. „Unitatea de acțiune — se arată în documentul sus-citat — este calea pe care trebuie să mergem. Numai naivii și dușmanii clasei muncitoare nu sînt pentru unitatea de acțiune...”¹².

⁹ Loc cit., fila 32.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Loc. cit., fila 27.

¹² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., „Instrucțiunile Secretariatului P.S.D. din 8 iulie 1947”, pag. 2.

La 5 august 1947, în ziua începerii alegerilor, C.C. al P.S.D., într-un comunicat publicat în presă, „își exprimă convingerea fermă că alegerile sindicale trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de strînsă colaborare între social-democrați și comuniști“¹³.

Poziția comună a P.C.R. și a P.S.D. de a folosi alegerile sindicale pentru întărirea conlucrării în frontul unic a avut o mare însemnătate în desfășurarea acestora, a constituit o lovitură pentru reacțiune, care spera ca alegerile sindicale să se transforme într-o „luptă deschisă între partidele de stînga“¹⁴.

În lupta pentru triumful unității proletare susținută de P.C.R., P.S.D. și C.G.M., masa largă de oameni ai muncii — comuniști, social-democrați și cei fără de partid — a avut de înfrînt atît împotrivirea opoziției elementelor de dreapta, oportuniste, cît și acțiunile provocatoare ale unor elemente reacționare care se găseau în conducerea unor organizații ale P.S.D. și în sindicate. Astfel, unul dintre liderii social-democrați de dreapta din conducerea organizației P.S.D. din Cluj trimitea organizațiilor sindicale din Transilvania și Banat scrisori prin care le indica să acționeze pe linia luptei pentru mărirea salariilor și a exersării de presiuni asupra economatului pentru a obține drepturi mai mari decît cele prevăzute în contractul colectiv, căuta să instige pe muncitorii tipografi „să nu respecte directivele uniunii“, spunîndu-le că „linia trasată de C.G.M. a dat faliment“¹⁵. Asemenea poziție, de a se încerca ca prin cereri nejustificate să se provoace nemulțumiri în rîndurile muncitorilor, și-a făcut loc și în paginile ziarului „Erdely“ — organul local din Cluj al P.S.D.¹⁶ Și în alte regiuni ale țării, social-democrații de dreapta și reacționarii pătrunși în P.S.D. s-au dat la încercări de sabotare a producției, au încercat să spargă unitatea sindicală, participînd la provocările reacțiunii, care se străduia să determine pe muncitori să organizeze greve¹⁷.

În unele întreprinderi din industria petrolieră, acțiunile scizioniste ale social-democraților de dreapta se bucurau de sprijinul direct al conducătorilor acestor întreprinderi care desfășurau o intensă acțiune de sabotaj economic¹⁸.

Acțiunea scizionistă dusă de social-democrații de dreapta reiese și din faptul că în unele părți aceștia au pregătit candidați separați¹⁹. Această activitate desfășurată de elementele oportuniste și reacționare din P.S.D. și din sindicate a îngreunat lupta pentru realizarea unității depline a clasei muncitoare, dar nu a putut împiedica desfășurarea acestui proces revoluționar. În acest sens, alegerile sindicale constituie o dovadă grăitoare.

Alegerile sindicale au început la 5 august 1947 și s-au desfășurat în trei etape. În prima etapă au avut loc alegeri în marile centre industriale și întreprinderi din județele: Ilfov, Prahova, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Tîrnava Mică, Hunedoara, Arad și Timișoara. În etapa a doua au

¹³ „Libertatea“ nr. 887, din 6 august 1947.

¹⁴ „Liberalul“ nr. 434, din august 1947.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 314, fila 279.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 245, fila 5.

¹⁷ Loc. cit., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 307, fila 16; dosarul nr. 314, filele 22, 23, 24, 25, 26, 120, 135, 163, 279.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 314, filele 186, 187, 213, 214.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 352, fila 47.

fost programate alegeri în majoritatea întreprinderilor mici, iar în etapa a treia ele s-au desfășurat în județele neindustriale, cu un număr mic de salariați²⁰. În sindicatele de salariați agricoli, aflate în curs de organizare, nu au avut loc alegeri.

Alegerile sindicale s-au efectuat în toată țara pe baza principiului democrației sindicale. În alegerea organelor conducătoare, muncitorii s-au orientat spre acei membri de sindicat care au fost tot timpul în fruntea luptei împotriva exploatării și asupririi pentru apărarea intereselor economice și politice ale celor ce muncesc, care au desfășurat o intensă activitate obștească și, mai ales, care au militat neobosit pentru unitatea politică a clasei muncitoare.

Rezultatul alegerilor sindicale desfășurate în Capitală în perioada 5—22 august 1947 a fost următorul: membri ai P.C.R. aleși — 74,88%, membri ai P.S.D. — 12%, iar restul muncitori fără de partid²¹. În fostul județ Dîmbovița, în cele 95 de comitete sindicale existente atunci au fost aleși: membri ai P.C.R. — 68%, membri ai P.S.D. — 13%, fără de partid — 19%²². La Sindicatul C.F.R.-Constanța, din cei 121 de membri aleși în comitetele de fabrică, comuniștii erau în proporție de peste 74%, iar în comitetele de fabrică din fostul județ Satu-Mare, în proporție de peste 75%.

În august 1947, după desfășurarea primei etape, C.C. al P.C.R. a analizat felul cum au decurs alegerile pînă la această dată și a luat noi măsuri pe baza constatărilor făcute. Cu acest prilej, C.C. al P.C.R. a apreciat că „alegerile sindicale care s-au desfășurat în prima etapă... au constituit un succes însemnat pentru partidul nostru”²³. Ele s-au desfășurat „...în strînsă legătură cu lupta pentru aplicarea propunerilor P.C.R. de repartizare rațională a brațelor de muncă și loviturile date reacțiunii prin arestarea fruntașilor maniști și dizolvarea P.N.Ț., în condițiile luptei contra social-democraților de dreapta”²⁴.

În cursul desfășurării primei faze a alegerilor sindicale, pe baza legii nr. 316, din 25 august 1947²⁵, s-a trecut la delimitarea organizatorică a salariaților organizați în sindicate de meseriași patroni. Pe baza prevederilor legii puteau fi recunoscute ca sindicate numai organizațiile profesionale ale salariaților sau asimilaților*. Sindicatele meseriașilor patroni s-au transformat în asociații profesionale ale meseriașilor. Această măsură, cerută de dezvoltarea mișcării sindicale și de deosebirile

²⁰ În a doua etapă s-au făcut alegeri în județele: Caraș, Severin, Cluj, Turda, Oradea, Bacău, Piatra Neamț, Covurlui, Brăila, Constanța, Tulcea, Satu-Mare, iar în a treia etapă în județele: Trei Scaune, Ciuc, Odorhei, Mureș, Iași, Botoșani, Dorohoi, Suceava, Cîmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Rîmnicu-Sărat, Putna, Tutova, Vaslui, Tecuci, Fălciu, Sălaj, Someș, Năsăud, Maramureș, Alba, Baia, Dolj, Tg.-Jiu, Vîlcea, Mehedinți, Romanați, Ialomița, Vlașca, Olt, Argeș, Muscel, Dîmbovița, Buzău (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 305, filele 70—71).

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 305, fila 39.

²² Arhiva Comitetului regional al P.M.R. — Ploiești, fondul nr. 4, dosarul P.C.R. — Dîmbovița, secția sindicală.

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 305, fila 14.

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. 305, fila 15.

²⁵ „Monitorul oficial” (partea 1) nr. 200, din 1 septembrie 1947, pag. 7922. Vezi și „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1960, pag. 73.

* Pe baza legii erau asimilați salariaților: artiștii, pictorii, scriitorii, sculptorii și ziariștii, care aveau dreptul să se organizeze în sindicate.

evidente dintre cerințele și sarcinile salariaților față de cele ale meseriașilor patroni, a contribuit la întărirea mișcării sindicale, a ușurat lupta sindicatelor împotriva exploatării capitaliste.

Desfășurarea întregii campanii a alegerilor sindicale din 1947 a dus la alegerea a 4 967 de comitete sindicale și de întreprindere, cuprinzând în total 41 601 membri²⁶. În aceste comitete au fost aleși 27 122 de comuniști, 5 484 de social-democrați și 9 095 de oameni ai muncii fără de partid.

Numărul mare de comuniști aleși în organele de conducere sindicale, ca reprezentanți ai întregii mase de salariați, nu exprima numai marea influență politică a P.C.R., ci și o situație organizatorică de fapt. În majoritatea întreprinderilor, numărul cel mai mare de muncitori organizați erau membri ai P.C.R. Astfel, în Capitală, la întreprinderea „Vulcan”, din cei 1 450 de salariați, 350 erau membri ai P.C.R. și 150 ai P.S.D.²⁷; la „Saramet” erau 270 de membri ai P.C.R. și 170 ai P.S.D.²⁸; la „Lemaître”, din 936 de salariați, 331 erau membri ai P.C.R. și numai 40 ai P.S.D.; la S.E.T. erau 388 de membri ai P.C.R. și numai 30 ai P.S.D.²⁹.

Această situație nu era specifică numai orașului București, ci întregii țări. În județul Brașov, de pildă, din cei 1 358 de membri aleși în comitetele sindicale și de întreprindere, 997 erau comuniști și 225 social-democrați; la Cluj, din 275 de membri aleși, P.C.R. a obținut 192, iar P.S.D. 62; la Constanța, comuniștii aveau 713 locuri, iar social-democrații 257; în Valea Prahovei, 1 498 erau comuniști, față de 376 social-democrați, iar în Valea Jiului, 112, față de 32³⁰.

Elementele social-democrate, exponente ale grupului de dreapta exclus din partid, au suferit în aceste alegeri o zdrobitoare înfrângere. Acolo unde ele s-au manifestat împotriva colaborării în front unic, împotriva partidului unic al clasei muncitoare au rămas în afara organelor sindicale. Așa, de pildă, ceferiștii din București, Pitești, Timișoara³¹, minierii din Valea Jiului, muncitorii tipografi din Cluj³², metalurgiștii de la Reșița³³ etc. au îndepărtat din rîndurile lor elementele dușmănoase, scizioniste. Cu prilejul alegerilor au fost excluse din mișcarea sindicală numeroase elemente străine de clasa muncitoare, sau care au desfășurat activitate antidemocratică și antimuncitorească³⁴.

Redînd atmosfera sărbătorească și spiritul combativ în care s-au desfășurat alegerile sindicale, ziarul „Viața sindicală” scria: „Alegerile sindicale au însemnat nu numai o sărbătoare a celor ce muncesc, ci și un examen al conștiinței de clasă și al vigilenței muncitorești. Marea armată a muncii a știut să scoată din mijlocul ei pe toți trădătorii intereselor ei...”³⁵.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 306, fila 97.

²⁷ Loc. cit., fila 97.

²⁸ Loc. cit., fila 88.

²⁹ Loc. cit., fila 213.

³⁰ Loc. cit., filele 235—236.

³¹ „Raport de activitate al Uniunii sindicatelor C.F.R.”, Imprimeria C.F.R., București, 1947, pag. 35—36.

³² „Scînteia” nr. 946, din 12 octombrie 1947.

³³ „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 11, din 13 septembrie 1947.

³⁴ Loc. cit., nr. 5, din 6 septembrie 1947.

³⁵ Loc. cit., nr. 12, din 14 septembrie 1947.

În cursul alegerilor sindicale s-a cimentat unitatea clasei muncitoare, a oamenilor muncii de pe întreg cuprinsul țării. Modul în care s-au desfășurat alegerile sindicale, colaborarea rodnică dintre comuniști și social-democrați, lupta lor comună împotriva elementelor scizioniste dovedeau că existau toate condițiile pentru înfăptuirea deplinei unități politice, organizatorice și ideologice a clasei muncitoare. Același lucru se putea constata și în activitatea organizațiilor locale ale P.S.D., care s-au pronunțat hotărît pentru întărirea și dezvoltarea frontului unic, pentru constituirea partidului unic. În toate conferințele orășenești, județene și regionale ale P.S.D. care au avut loc în vara anului 1947, marea majoritate a delegaților s-au pronunțat pentru unitate. „Să activăm cît mai strîns și mai dîrz pentru dezvoltarea și adîncirea Frontului Unic Muncitoresc”³⁶ era hotărîrea exprimată în rezoluția Conferinței organizațiilor P.S.D. din Brăila. Iar participanții la Conferința regionalei P.S.D.-Constanța considerau această luptă ca singura cale prin care „se întărește solidaritatea clasei muncitoare și forța ei de luptă”³⁷. În rezoluția votată de delegații la Conferința regionalei P.S.D.-Moldova de nord se sublinia că „partidul se obligă a întări și adînci Frontul Unic Muncitoresc pe bază de sinceră și tovarășească colaborare, fiind convins că el este singura garanție a dezvoltării democratice a țării”³⁸.

În chip asemănător, adunările generale ale organizațiilor P.S.D. de la A.P.A.C.A., circumscripția Militari, circumscripția 35, Sectorul IV Roșu, grupul politic Bucureștii-Noi din Capitală au votat moțiuni prin care se cerea constituirea cît mai grabnică a Partidului Unic Muncitoresc³⁹.

Această poziție a masei membrilor de rînd ai partidului social-democrat a fost stimulată de hotărîrea Biroului Politic al P.S.D. din august 1947, care arăta : „Partidul social-democrat din România este un partid socialist de stînga și s-a manifestat ca atare în toate hotărîrile și actele politice... P.S.D. a făcut această politică și este hotărît să o facă și pe viitor în mod categoric, pe temeiul principiului unității de acțiune al clasei muncitoare concretizată în F.U.M., unitate care trebuie consolidată și desăvîrșită... Manifestări și elemente de dreapta nu se tolerează și nu se vor tolera în cadrul P.S.D.”⁴⁰.

Adoptarea acestei poziții de către conducerea P.S.D. a fost întîmpinată cu profundă satisfacție de organizațiile acestui partid. În nenumărate mitinguri, cum au fost cele de la „Malaxa”, „Dacia Traiană”, „Voinea”, U.C.B., „Luther”, „Mioara”, „Stella”, „Migral”, A.S.A.M., „Cotroceni”, S.E.T., „Mociornița”, „Gaz-electricitate”, „Imprimeriile statului”, circumscripția 33, Sectorul IV Roșu din București etc.⁴¹, membrii partidului au cerut excluderea imediată din P.S.D. a elementelor de dreapta.

Alegerile sindicale din 1947 au constituit o manifestare hotărîtă a voinței clasei muncitoare de a înfrînge sabotajul capitalist și de a obține

³⁶ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. — Galați, fondul P.S.D. — Brăila, dosarul pe anul 1947.

³⁷ „Dobrogea muncitoare”, anul III, nr. 88, din 28 iunie 1947.

³⁸ „Poporul”, anul II, nr. 432, din 16 iulie 1947.

³⁹ Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. — București, fondul P.S.D., dosarul pe anul 1947.

⁴⁰ „Poporul”, anul II, nr. 466, din 26 august 1947.

⁴¹ Loc. cit., nr. 469—473, din 28 august—2 septembrie 1947.

succese de seamă în mărirea producției, în refacerea și dezvoltarea economiei naționale. Instrucțiunile C.C. al P.C.R. din iulie 1947 referitoare la sarcinile comuniștilor în producție precizau că aceștia au obligația de a munci intens, „pentru a organiza eforturile muncitorimii în vederea traducerii în viață a propunerilor de mărire a producției. Izbînda în această luptă nu va veni singură. Va fi necesar să se facă ordine și disciplină strictă în întreprinderi, va trebui să se dea o adevărată luptă pentru a ridica treptat productivitatea muncii”⁴². Ca urmare a intensificării muncii desfășurate de P.C.R. în întreprinderi, a acțiunii largi duse de syndicate pentru mărirea producției și a productivității muncii, a eforturilor patriotice ale clasei muncitoare, producția a început să crească într-un ritm din ce în ce mai rapid.

Astfel, în Valea Jiului producția de cărbune a ajuns în iulie 1947 la 180 163 de tone, față de 175 000 de tone cît era programată⁴³. Față de ianuarie 1947, în iulie producția de oțel și fontă a crescut de la 53,1% la 75,6%, cea a industriei chimice de la 60,6% la 68,2%, cea de ciment de la 63% la 128% etc.⁴⁴

La uzinele „Malaxa”, de exemplu, sub conducerea organizației de partid, își desfășurau activitatea 46 echipe de întreceri patriotice, formate din 500 de muncitori⁴⁵. În cadrul întreprinderilor C.F.R., în cursul anului 1947 au fost antrenați în întreceri peste 10 000 de oameni ai muncii⁴⁶.

În fruntea acțiunii de mobilizare a maselor pentru creșterea producției, pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale au stat comuniștii. Referindu-se la factorii care au contribuit la mărirea producției în întreprinderile din Capitală, raportul organizației P.C.R. — București din luna septembrie 1947 arăta: „În aceste întreprinderi organizația de partid își duce viața regulat, avînd sarcini concrete, iar în fruntea comitetelor de fabrică se află comuniști conștienți, care, avînd influență în masă, au știut să antreneze muncitorimea la lupta pentru mărirea producției”⁴⁷. Aprecieri asemănătoare făceau și celelalte organizații ale P.C.R. din țară.

Ca urmare a activității intense desfășurate de organizațiile de partid și syndicale în vederea ridicării nivelului politic al masei de salariați, urmînd exemplul înaintat al comuniștilor, în tot mai multe întreprinderi, din rîndurile muncitorilor și tehnicienilor s-au ridicat numeroși raționalizatori și inovatori, purtători ai unei atitudini noi față de muncă și de mașină. Așa, de pildă, la întreprinderea „Concordia” din Cîmpina, din inițiativa comuniștilor, s-a construit o mașină de îndoit țevi pentru instalații electrice. La rafinăria „Columbia” s-au înlocuit țevile de la cuptoarele Kraking — importate pînă atunci — cu țevi construite în atelierul propriu. Tot aici s-a construit și un aparat de măsurat rezistența la presiune a acestor țevi⁴⁸. În același fel, la Uzina electrică „Filar-et” din Capitală s-au construit un aparat de sudură a pînzelor de ferăstrău, un aparat de încărcat transformatorii electrici și unul de încărcat

⁴² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 235, fila 90.

⁴³ Loc. cit., dosarul nr. 356, fila 275.

⁴⁴ „Scînteia” nr. 896, din 14 august 1947.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 352, fila 106.

⁴⁶ „Raport de activitate al Uniunii sindicatelor C.F.R.”, Imprimeria C.F.R., București, 1947, pag. 57.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1/1947, dosarul nr. 357, fila 17.

⁴⁸ Loc. cit., dosarul nr. 350, fila 2.

izolația pînă la 200 000 de volți. La P.T.T. au fost făcute 8 inovații, dintre care numai gravarea manșoanelor la mașina de francat a adus economii de circa 500 milioane de lei (nestabilizați) ⁴⁹.

În al doilea semestru al anului 1947, pe ansamblul economiei naționale s-au realizat față de perioada corespunzătoare a anului 1938 următoarele rezultate în producție: fontă 86%, oțel 79%, industria chimică de bază 100%, hîrtie 94%, ciment 105% etc. Producția de cărbune a crescut cu peste 258 000 de tone față de 1946, iar cea a minereului de fier cu 58% față de prima jumătate a anului 1947, depășindu-se media anului 1938 ⁵⁰.

Aceste succese în producție constituiau o confirmare a justetei politicii P.C.R. de refacere și dezvoltare a economiei naționale, a activității neîncetate desfășurate de partidul comunist, de educare și mobilizare la luptă activă a întregului popor. Ele erau, în același timp, rezultatul firesc al muncii eroice desfășurate de clasa muncitoare, de întregul popor. Referindu-se la aceasta, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta în august 1947: „A biruit încrederea adîncă a maselor populare în regimul democrat, în propria lor putere și capacitate, a biruit voința nestrămutată a comunistilor de a servi cauza poporului muncitor și de a-l conduce spre noi izbînzi, pe calea eliberării și buneii stări” ⁵¹.

Alegerile pentru comitetele de întreprindere au fost urmate de congresele celor 22 de uniuni sindicale. La aceste congrese, care s-au desfășurat între 10 și 23 octombrie 1947 la București, Timișoara, Cluj, Ploiești, Petroșeni și Constanța au luat parte 2 155 de delegați aleși în adunările sindicale.

Congresele uniunilor sindicale au fost precedate de o largă activitate desfășurată de sindicate pentru mărirea producției și productivității muncii, pentru ridicarea nivelului politic și cultural al masei de salariați. Înainte de congrese, Comitetele Centrale ale uniunilor sindicale au adresat masei de salariați chemări prin care s-a urmărit în special mobilizarea membrilor de sindicat, a tuturor oamenilor muncii pentru îndeplinirea propunerilor P.C.R. din 14 iunie 1947 și a rezolvării problemelor specifice ce stăteau în fața fiecărui sindicat ⁵². Problemele mării producției și ale productivității muncii, ale economiilor de materii prime și materiale, ridicarea nivelului de pregătire profesională, politică și culturală a salariaților apăreau în mod frecvent în materialele și chemările sindicatelor.

În întîmpinarea congreselor au fost organizate întreceri patriotice între uniunile sindicale ⁵³ și între întreprinderi etc. ⁵⁴

Desfășurarea congreselor uniunilor sindicale a demonstrat maturitatea politică a clasei muncitoare, rolul tot mai important jucat de mișcarea sindicală în rezolvarea problemelor dezvoltării economice și politice a

⁴⁹ „Probleme economice” nr. 1/1948, pag. 20—23.

⁵⁰ Aurel Vijoli: „Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din România”, Editura științifică 1958, pag. 332.

⁵¹ „Scînteia” nr. 910, din 31 august 1947.

⁵² Loc. cit., nr. 951, din 18 octombrie 1947, nr. 954, din 22 octombrie 1947; vezi și „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 26, din 1 octombrie 1947, nr. 30, din 5 octombrie 1947 și nr. 39, din 18 octombrie 1947.

⁵³ „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 14, din 17 septembrie 1947.

⁵⁴ Loc. cit., nr. 29, din 4 octombrie 1947 și nr. 32, din 8 octombrie 1947.

României. Astfel, congresele salariaților C.F.R., din industria de petrol și gaz-metan, din industria minieră etc. au dezbătut probleme ale disciplinei în muncă, ale măririi producției și productivității muncii ⁵⁵, ale economisirii de materii prime și materiale. Congresul salariaților publici s-a desfășurat sub lozinca luptei pentru democratizarea aparatului de stat și lichidarea birocratismului ⁵⁶, cel al Uniunii sindicatelor din învățământ, al profesorilor secundari și universitari, sub semnul luptei pentru lichidarea analfabetismului și răspîndirii culturii în mase, al legării școlii de cerințele practice ⁵⁷.

Desfășurarea congreselor uniunilor sindicale a reliefat preocuparea mișcării sindicale față de problemele social-culturale ale maselor. Prin grija sindicatelor, în anul 1947 au funcționat 281 tabere de vară, la care și-au petrecut concediile 87 389 de salariați. În întreprinderi și instituții funcționau 268 de creșe și 290 cămine de zi ⁵⁸. Numărul bibliotecilor sindicale se ridicase la aproape 4 000, iar manifestările culturale și conferințele organizate de sindicate indicau cifra de 5 174 ⁵⁹. Uniunile sindicale au desfășurat o susținută activitate pentru lichidarea analfabetismului, pentru ridicarea calificării profesionale a salariaților. Numai Uniunea sindicatelor de învățători a organizat alfabetizarea a peste 15 000 neștiutori de carte ⁶⁰.

Larga muncă cultural-educativă desfășurată de sindicate a constituit un factor important în activitatea susținută dusă de P.C.R. în vederea ridicării nivelului cultural și politic al maselor muncitoare, condiție de prim ordin în acțiunea de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și de trecere la revoluția socialistă.

Sindicatelor au constituit principalul sprijin al partidului și în marea bătălie de ridicare a producției agricole și de consolidare a alianței muncitorești-țărănești; ele au organizat în campaniile agricole din toamna anului 1946 și primăvara anului 1947 un număr de 2 988 de echipe, formate din 28 946 de salariați, care au dat țăranimii ajutor economic evaluat la suma de 25,5 milioane de lei ⁶¹.

La lucrările congreselor uniunilor sindicale au luat parte reprezentanți ai C.C. al P.C.R., ai C.C. al P.S.D. și ai C.C. al C.G.M., delegați ai celorlalte uniuni sindicale și unii reprezentanți ai sindicatelor din străinătate.

Congresele uniunilor sindicale au constituit o vie expresie a hotărîrii cu care oamenii muncii organizați în sindicate luptau pentru înfăptuirea unității depline a clasei muncitoare. „Interesele poporului român și ale clasei muncitoare — preciza rezoluția Sindicatelor din industria grafică — cer unitatea desăvîrșită politică și organizatorică” ⁶². Congresele uniunilor sindicale au luat măsuri hotărîte împotriva elementelor dușmănoase, scizioniste din rîndurile mișcării sindicale. Astfel, la Congresul Uniunii

⁵⁵ „Raport de activitate al Uniunii sindicatelor C.F.R.”, Imprimeria C.F.R., București, 1947, pag. 57—58; „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 38, din 15 octombrie 1947.

⁵⁶ „Scînteia” nr. 954, din 22 octombrie 1947.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 11, din 13 septembrie 1947.

⁵⁹ Loc. cit., nr. 15, din 18 septembrie 1947.

⁶⁰ „Scînteia” nr. 956, din 23 octombrie 1947.

⁶¹ „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 7, din 9 septembrie 1947.

⁶² „Scînteia” nr. 952, din 19 octombrie 1947.

sindicatelor miniere a fost demascată activitatea dușmănoasă a lui Eftimie Gherman, care a fost, cu acest prilej, exclus din C.C. al uniunii și din mișcarea sindicală⁶³. În același fel, congresul Sindicatelor din industria grafică a aprobat excluderea din sindicat a lui St. Lakatoș, fost membru în C.C. al uniunii, „care s-a dovedit a fi un provocator șovinist și care a încercat să dezbine și să dezorganizeze viața sindicatelor“⁶⁴.

Alegerile sindicale din anul 1947 au fost încununate de lucrările celui de-al II-lea Congres al Confederației Generale a Muncii, care a avut loc la București, între 10 și 13 noiembrie 1947. La lucrările congresului au luat parte 680 de delegați cu drept de vot, reprezentând 1 337 586 de oameni ai muncii organizați în sindicate⁶⁵, precum și reprezentanți ai Comitetului Central al Partidului Comunist Român și ai Comitetului Central al Partidului Social-Democrat, membri ai guvernului, delegați ai Uniunii Tineretului Muncitoresc, Federației democrate a femeilor din România, ai Asociației generale a inginerilor din România etc.

Pe adresa congresului au sosit mii de telegrame din toate colțurile țării, din fabrici, uzine, instituții, din partea organizațiilor democrate, prin care oamenii muncii aduceau congresului salutul lor⁶⁶.

La congres a luat parte Louis Saillant, secretarul general al Federației Sindicale Mondiale, precum și reprezentanți ai mișcării sindicale din 12 țări⁶⁷.

Congresul al II-lea al C.G.M. a analizat întreaga activitate desfășurată de mișcarea sindicală din România de la constituirea Confederației Generale a Muncii și a trasat sarcinile corespunzătoare noii etape în care intra mișcarea sindicală din țara noastră.

Caracterizând condițiile interne și internaționale în care aveau loc lucrările congresului, tovarășul Gheorghe Apostol, președintele C.G.M., arăta în cuvîntul de deschidere că „Lucrările celui de-al doilea Congres al Sindicatelor noastre se desfășoară sub semnul eforturilor clasei muncitoare în lupta pentru crearea unui partid unic al clasei muncitoare, în lupta pentru dezvoltarea regimului democratic, pentru consolidarea și dezvoltarea democrației, pentru realizarea socialismului“⁶⁸.

Congresul a analizat multilateral activitatea mișcării sindicale din România în problemele economice, social-politice, culturale etc., precum și contribuția adusă de C.G.M. la întărirea mișcării muncitorești internaționale și a unității mișcării sindicale mondiale. O atenție deosebită s-a acordat activității desfășurate de sindicate pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare și rolului pe care l-au îndeplinit în această direcție alegerile sindicale. „Alegerile sindicale din acest an — se spunea în raportul de activitate al C.C. al C.G.M. prezentat la congres — au dovedit nivelul politic ridicat și combativitatea de clasă a muncitorimii din țara noastră“⁶⁹. Raportul sublinia în mod deosebit faptul că toate categoriile de salariați au luptat pentru eliminarea din rîndurile lor a

⁶³ Loc. cit., nr. 946, din 12 octombrie 1947.

⁶⁴ Loc. cit., nr. 952, din 19 octombrie 1947.

⁶⁵ „Al II-lea Congres al Confederației Generale a Muncii din România“, Ed. C.G.M. 1948, pag. 54.

⁶⁶ „Viața sindicală“, seria a II-a, nr. 64 și 65, din 15 și 16 noiembrie 1947.

⁶⁷ „Scînteia“ nr. 972, din 12 noiembrie 1947.

⁶⁸ „Al II-lea Congres al Confederației Generale a Muncii din România“, Ed. C.G.M. 1948, pag. 7.

⁶⁹ Loc. cit., pag. 53.

elementelor dușmănoase care au încercat să spargă unitatea muncitoarească și scotea în evidență faptul că alegerile sindicale au contribuit efectiv la crearea condițiilor înfăptuirii partidului unic. Din alegerile sindicale — sublinia raportul —, precum și din congresele uniunilor care s-au desfășurat într-o puternică însuflețire, unitatea sindicală a ieșit întărită și s-a realizat una dintre condițiile principale pentru înfăptuirea unității politice, organizatorice și ideologice a clasei muncitoare din România, în vederea constituirii Partidului Unic Muncitoresc⁷⁰.

Congresul și-a încheiat lucrările prin alegerea noului Comitet Central, ce cuprindea 95 de membri și 7 supleanți, reprezentanți ai tuturor categoriilor de salariați, ai tuturor uniunilor și consiliilor județene.

Congresul a adoptat în unanimitate rezoluția generală și 8 rezoluții pe probleme: organizatorică, economică, culturală, munca în rândurile femeilor, ale tineretului, munca sportivă, internațională și administrativ-financiară.

Referindu-se la sarcinile sindicatelor în lupta pentru întărirea continuă a unității clasei muncitoare, rezoluția generală preciza: „Unitatea sindicală realizată cu atâtea jertfe și care este scumpă întregii clase muncitoare trebuie întărită și apărată cu orice preț împotriva uneltirilor și dușmanilor dinăuntrul și din afară”⁷¹.

În ultima zi a lucrărilor, congresiștii au luat cunoștință cu mare bucurie de hotărârile ședinței comune a Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. cu privire la măsurile de organizare a Partidului Unic Muncitoresc și de Platforma acestuia, pe care s-au angajat s-o dezbată în toate organizațiile sindicale și să lupte pentru traducerea ei în viață.

Cel de-al II-lea Congres al C.G.M. a constituit un prilej de schimb de experiență și de strângere a legăturilor internaționaliste între clasa muncitoare din țara noastră și proletariatul din alte țări. Delegații organizațiilor sindicale veniți la congres au luat cunoștință de lupta și de munca clasei muncitoare din țara noastră, au vizitat întreprinderi industriale. Ei au luat cunoștință de experiența acumulată de mișcarea sindicală din România și au făcut cunoscute diferite aspecte ale activității sindicale din propriile țări. În urma vizitelor făcute la uzinele „Malaxa” și „Grivița” din București, Louis Saillant a luat cuvântul în fața activului sindical din Capitală. Cu acest prilej, secretarul general al Federației Sindicale Mondiale a apreciat rezultatele pozitive obținute în timpul de o săptămână cât a stat în țara noastră. „Vizitele pe care le-am făcut în diversele întreprinderi — arăta Louis Saillant — vor constitui pentru noi adevărate învățăminte”. Delegații din alte țări au remarcat creșterea simțitoare a maturității politice a clasei muncitoare din România în perioada dintre cele 2 congrese⁷², optimismul masei de muncitori și spiritul lor internaționalist etc.⁷³ Unii delegați străini au relevat succesele mari și rolul important jucat de sindicate în lupta pentru unitatea clasei muncitoare. În acest sens sînt semnificative aprecierile făcute

⁷⁰ „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 65, din 16 noiembrie 1947.

⁷¹ „Al II-lea Congres al Confederației Generale a Muncii din România”, Ed. C.G.M. 1948, pag. 131.

⁷² „Viața sindicală”, seria a II-a, nr. 65, din 16 noiembrie 1947.

⁷³ Loc. cit., nr. 67, din 19 noiembrie 1947.

de secretarul Confederației Generale a Muncii din Austria, care arăta : „Sindicatul austriac ar trebui să-și însușească experiența sindicatelor române. Ar trebui să se unească mai întâi, pentru a rupe hegemonia capitaliștilor și reacționarilor austriaci“ ⁷⁴.

Tot ca o expresie a atitudinii internaționaliste a clasei muncitoare din România este și telegrama adresată Biroului Executiv al F.S.M. de Congresul al II-lea al C.G.M., în care se arăta : „Muncitorimea manuală și intelectuală din România, organizată în mișcarea sindicală unită, conștientă de îndatoririle ei, reafirmă cu această ocazie nezdruincinata ei hotărâre de a lupta alături de muncitorimea de pretutindeni sub conducerea F.S.M. pentru înfrângerea ultimelor resturi ale fascismului, pentru consolidarea păcii, împotriva tuturor manevrelor de dezbinare a popoarelor, pentru un progres real și o viață mai bună pentru clasa muncitoare“ ⁷⁵.

★

Cel de-al II-lea congres al Confederației Generale a Muncii din România a constituit o dovadă grăitoare a maturizării politice a clasei noastre muncitoare. Dezbaterile de către congresiști a principalelor probleme de politică internă și externă, hotărârea cu care mișcarea sindicală a demascat și înlăturat din rîndurile sale elementele scizioniste, rezoluțiile adoptate de congres asupra sarcinilor ce reveneau clasei muncitoare organizate în syndicate în lupta pentru instaurarea dictaturii proletariatului și trecerea la socialism exprima cu claritate faptul că acesta a marcat un moment de cotitură în activitatea mișcării sindicale din țara noastră.

Consolidarea unității sindicale prin îndepărtarea din rîndurile sindicatelor a elementelor reformiste a contribuit în mare măsură la întărirea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție, a mărit capacitatea acestuia de a conduce masele largi de oameni ai muncii în bătălia pentru alungarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, doborîrea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romine. Instaurarea dictaturii proletariatului în România a constituit astfel rezultatul firesc al rolului de hegemon jucat de clasa muncitoare în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice.

Întărirea politică și organizatorică a sindicatelor, activitatea comună, de zi cu zi, a comuniștilor, social-democraților și a celorlalți oameni ai muncii atașați cauzei unității proletare, lupta lor unită pentru demascarea și alungarea din rîndurile mișcării sindicale și din organele ei de conducere a elementelor scizioniste au făcut posibil ca syndicatele să constituie un instrument puternic de luptă pentru înlăturarea unității depline a clasei muncitoare în cadrul unui partid unic marxist-leninist. În felul acesta, mișcarea sindicală din România, sub conducerea P.C.R., a contribuit efectiv la lupta pentru asigurarea victoriei depline și definitive a marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră, a pregătit clasa muncitoare pentru cucerirea puterii politice și economice în stat, pentru trecerea la construirea socialismului.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Loc. cit., nr. 66, din 18 noiembrie 1947.

Sindicatete unitare și rolul lor în lupta P.C.R. pentru apărarea intereselor celor ce muncesc și refacerea unității mișcării sindicale (1923—1929)

N. PETREANU

După anii avântului revoluționar (1917—1921) a urmat o perioadă de stabilizare relativă a capitalismului, în cursul căreia clasele exploatatoare au reușit să-și consolideze vremelnice pozițiile economice și politice, șubreze în etapa precedentă, și să stăvilească cu sprijinul trădătorilor reformiști luptele maselor muncitoare. Profitând de refluxul vremelnice al valului revoluționar, clasele exploatatoare au dezlănțuit o ofensivă puternică împotriva maselor muncitoare, pentru anularea cuceririlor economice și politice obținute de acestea prin luptele revoluționare ale anilor 1917—1921.

În apărarea intereselor clasei muncitoare și ale tuturor oamenilor muncii s-a ridicat Partidul Comunist din România. Obiectivele luptei în această perioadă, care constau în respingerea ofensivei patronale, apărarea și dezvoltarea cuceririlor obținute și organizarea în vederea luptelor viitoare, puneau cu tărie în fața partidului sarcina unirii tuturor muncitorilor în organizații de clasă puternice, capabile să lupte sub conducerea partidului împotriva exploatării capitaliste.

Un rol important îl aveau în această privință sindicatele. Ele erau cele mai largi organizații de masă ale clasei muncitoare și puteau să realizeze unitatea de acțiune a muncitorilor în vederea luptei de clasă, revoluționare. Ca rezultat al muncii desfășurate de către P.C.R., încă în primii ani ai existenței sale, în rîndul sindicatelor, acestea adoptau poziții tot mai ferme, transformîndu-se în unele locuri în puternice organizații revoluționare de masă.

Existența unor sindicate revoluționare, precum și succesele obținute de acestea în lupta împotriva ofensivei capitaliste și a terorii burgheze au îngrijorat clasele exploatatoare. Această îngrijorare a fost determinată și de faptul că influența elementelor reformiste din conducerea sindicatelor era în scădere. Astfel, în adunările generale ale sindicatelor, muncitorii blamau activitatea trădătoare a șefilor reformiști, alegînd în locul lor elemente cinstite, atașate cauzei luptei revoluționare. Liderii reformiști se temeau de influența crescîndă a ideilor comunismului asupra maselor de muncitori, creșterea aspirațiilor acestora spre Internaționala comunistă ducînd la înlăturarea lor din conducerea sindicatelor.

Cuprinși de frică în fața creșterii influenței și autorității comuniștilor în rîndurile muncitorilor și pentru a-și salva pozițiile șubrede, li-

derii reformiști au pus la cale scindarea unității mișcării sindicale. Ei au cerut ca sindicatele din România să se afilieze la Internaționala reformistă de la Amsterdam.*

Pentru a pregăti actul trădării, elementele reformiste și scizioniste au convocat la Cluj, în zilele de 22—23 ianuarie 1923, Sfatul sindical al Uniunilor din România, urmărind să obțină dreptul de a desființa orice sindicat sau organ de conducere sindicală care nu împărtășea vederile lor. Elementele revoluționare care au participat la ședințele Sfatului au dejucat însă planurile liderilor reformiști. Comuniștii au propus o platformă care preconiza o serie de măsuri privind intensificarea organizării muncitorilor în sindicate, în vederea ducerii cu succes a luptei împotriva ofensivei patronale.

Urmărind să întărească frontul de luptă al clasei muncitoare pentru a bara drumul ofensivei capitaliste, comuniștii, sprijiniți de masa muncitorilor, au început pregătirile în vederea ținării unui congres general al sindicatelor.

Congresul trebuia să facă bilanțul luptelor clasei muncitoare în perioada de la Congresul sindical de la Sibiu, să generalizeze experiența pozitivă și să mobilizeze clasa muncitoare la lupta revoluționară, să discute principalele probleme care preocupau clasa muncitoare în acel moment: întărirea unității de luptă, apărarea cuceririlor obținute de muncitori în anii avântului revoluționar, lupta împotriva legilor anti-muncitorești și a terorii.

Considerând congresul sindical care urma să se țină la Cluj un prilej de întărire și consolidare a unității mișcării sindicale, de mobilizare a clasei muncitoare la lupta unită împotriva exploatarei capitaliste și urmărind să lipsească pe reformiști de orice pretext de a continua politica lor trădătoare, de scindare a unității mișcării sindicale, P.C.R. n-a pus problema afilierii sindicatelor din România la Internaționala sindicală roșie de la Moscova. În același timp, P.C.R. a cerut să fie scos de pe ordinea de zi a congresului punctul privind afilierea la Internaționala sindicală de la Amsterdam și înlocuit cu problema frontului unic, cerut de imensa majoritate a muncitorilor¹.

Liderii reformiști au refuzat însă să ia în considerație această propunere. Ei au acționat în așa fel încât să poată provoca la congres scindarea unității mișcării sindicale. În acest scop, un mare număr de muncitori, membri ai sindicatelor, au fost împiedicați să-și trimită reprezentanții la congres. Acolo unde simțeau că muncitorii vor alege ca delegați pe adevărații lor reprezentanți, pe comuniști, liderii reformiști împiedicau prin toate mijloacele ținerea adunărilor. Datorită piedicilor puse, sindicatele din Valea Jiului, sindicatele tipografilor din Cluj și altele nu au putut ține adunări în vederea alegerii delegaților, mandatele lor fiind acordate prin fraudă birocrăților sindicali.

* Internaționala reformistă de la Amsterdam propaga în rândurile muncitorilor ideea colaborării de clasă cu burghezia. Conducătorii Internaționalei afirmau că în condițiile de după război „lupta de clasă paralizează producția” și deci ea constituie un fenomen negativ în mișcarea muncitorească („Socialismul” nr. 72, din 9 septembrie 1923).

¹ „Socialismul” din 26 iulie 1923.

Acțiunile elementelor reformiste au fost sprijinite de către organele represive ale regimului burghezo-moșieresc, care erau îngrijorate de influența crescândă a partidului comunist în rîndul muncitorilor organizați în sindicate și de hotărîrea acestora de a apăra la congres unitatea mișcării sindicale². Autoritățile, împreună cu liderii reformiști și scizioniști, au elaborat un plan comun, menit să asigure afilierea la Internaționala sindicală de la Amsterdam și crearea unei centrale sindicale reformiste. Venind în sprijinul liderilor reformiști, organele represive au arestat înainte și în drum spre congres zeci de delegați cunoscuți ca partizani ai unității.

În această atmosferă de teroare și intervenție brutală a autorităților, de pregătiri febrile ale liderilor reformiști în vederea scindării unității sindicale și-a început lucrările în ziua de 16 septembrie 1923, la Cluj, Congresul sindicatelor din România.

Exprimîndu-și încrederea că delegații muncitorimii prezenți la congres vor respinge cu toată hotărîrea încercările liderilor reformiști de a scinda unitatea mișcării sindicale, „Socialismul“, organul de presă al partidului comunist, a adresat muncitorilor o chemare, îndemnîndu-i să apere cu toate forțele unitatea mișcării sindicale. „La Cluj să mergem să clădim, iar să nu dărîmăm. Unitatea sindicală, Front unic muncitoresc, luptă dîră, iată drumul spre dezrobire“³.

Lucrările congresului au demonstrat, pe de o parte, poziția justă a partidului comunist, care s-a ridicat cu hotărîre în apărarea unității de luptă a clasei muncitoare, iar pe de altă parte, poziția trădătoare, antimuncitorească a elementelor reformiste, social-democrate de dreapta.

Urmărind să împiedice orice manifestare la congres în apărarea unității, liderii reformiști au refuzat să dea citire acelor telegrame de salut și scrisori adresate congresului prin care muncitorii cereau să fie apărată unitatea mișcării sindicale. Ei au încălcat cele mai elementare norme ale democrației muncitorești, numind o comisie de validare a mandatelor din care făceau parte elemente reformiste, scizioniste și punînd la vot lista mandatelor „validate“ de ei înșiși. Prin această acțiune au fost anulate încă 52 de mandate, reprezentînd peste 8 000 de membri ai sindicatelor. Au fost invalidate, astfel, mandate ale delegaților dintr-o serie de orașe și centre muncitorești puternice ca : București, Ploiești, Iași, Galați, Turnu-Severin, Brăila, Timișoara, Valea Mușului, etc.⁴. Chiar liderii scizioniști au recunoscut cu cinism că au invalidat mandatele delegaților care „propagau frontul unic“⁵, ceea ce lăsa

² În instrucțiunile trimise de către Siguranța generală a statului organelor în subordine din Cluj în legătură cu hotărîrea de a se ține în acest oraș congresul sindicatelor se spunea : „Avînd în vedere că la acest congres urmează să ia parte totalitatea sindicatelor profesionale din țară prin reprezentanți autorizați și [că] în cursul discuțiilor se va putea cunoaște lămurit direcțiunea către care înclină majoritatea, vă recomandăm ca prin orice mijloace și chiar personal să urmăriți îndeaproape dezbaterile în completul lor, și în cazul cînd vă veți forma convingerea că rezultatele congresului ar fi aderarea la principiile comuniste [Internaționala a III-a] să sesizați de îndată autoritățile militare pentru a suspenda congresul“ (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 877, fila 144).

³ „Socialismul“ nr. 74, din 16 septembrie 1923.

⁴ Loc. cit., nr. 76, din 23 septembrie 1923.

⁵ „Lumea nouă“ nr. 30, din septembrie 1923.

să se vadă clar că urmăreau să-și asigure, prin orice mijloace, o majoritate favorabilă afilierii mișcării sindicale la Internaționala de la Amsterdam.

Comuniștii au protestat cu indignare împotriva acestor intenții trădătoare și practici criminale. Ei au cerut ca validarea mandatelor să se facă nominal și să se aleagă o comisie care să cerceteze felul partinitor și lipsit de principialitate în care a lucrat comisia de validare constituită de scizioniști. Sub presiunea delegaților la congres, elementele reformiste, scizioniste care se aflau în prezidiu au fost constrinse să pună la vot această propunere justă.

Deși au fost înălțurați de la vot pe nedrept delegați deținători a 52 de mandate, care reprezentau peste 8 000 de membri de sindicat, deși mulți dintre delegați fuseseră arestați de către poliție la hotel în ajunul începerii congresului și deci puși în imposibilitate de a participa la vot, congresiștii au hotărât cu 26 456 voturi pentru și 25 710 contra alegerea unei noi comisii de validare⁶.

Rezultatul votului a fost încă o expresie a dorinței fierbinți a muncitorimii organizate de a menține și dezvolta unitatea în rîndurile sale. Aprobarea de către congres a propunerii comuniștilor de a se face validarea mandatelor conform normelor democrației muncitorești, care fusese încălcată de către liderii reformiști, însemna în fond respingerea afilierii la Internaționala sindicală reformistă.

În fața hotărîrii majorității delegaților de a respinge afilierea la Internaționala reformistă de la Amsterdam, șefii reformiști, scizioniști au hotărît să excludă din congres pe toți aceia care nu le împărtășeau punctul de vedere, recurgînd în acest scop la ajutorul direct al prefectului poliției din Cluj. Ei au cerut poliției „...să scoată din sală pe toți comuniștii și pe susținătorii unității sindicale”⁷. Această cerere a lovit și în delegații social-democrați care militau pentru unitatea mișcării sindicale, pentru frontul unic muncitoresc. Astfel, lucrările congresului au fost suspendate, iar delegații cunoscuți ca potrivnici afilierii la Amsterdam arestați și expulzați din oraș⁸.

Împotriva delegaților excluși din congres s-a declanșat o cruntă teroare. Aceștia au fost urmăriți de poliție, arestați, maltratați și forțați să plece din Cluj. Liderii reformiști, sprijiniți de către prefectul poliției, Popovici, au organizat un serviciu propriu de poliție, care avea sarcina să împiedice pătrunderea în sala congresului a elementelor revoluționare. Ei au restituit mandatele numai acelor care aveau garanția că vor vota afilierea la Amsterdam. Mulți delegați, muncitori social-democrați cinstiți, indignați de atitudinea trădătoare a șefilor reformiști, au refuzat să mai participe în continuare la lucrările congresului. La congres a rămas numai o minoritate formată din adepții afilierii sindicatelor la Internaționala reformistă de la Amsterdam.

După adoptarea acestor măsuri, liderii reformiști, sprijiniți de către prefectul poliției din Cluj și agenții siguranței, au organizat „votarea” afilierii la Amsterdam de către minoritatea delegaților rămași, ceea ce a consfințit de fapt scindarea unității mișcării sindicale din țara noas-

⁶ „Socialismul” nr. 75, din 20 septembrie 1923.

⁷ „Lumea nouă” din septembrie 1923.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 44, fila 48.

tră. O dată cu aceasta, Congresul sindicatelor de la Cluj a luat sfârșit. Nesocotind voința și interesele clasei muncitoare, liderii reformiști trădători, în complicitate cu autoritățile represive burghezo-moșierești, impunând afilierea la Internaționala galbenă de la Amsterdam, au provocat scindarea unității mișcării sindicale din România, „sciziune care a durat mai bine de 20 de ani și a adus foarte multe și grave prejudicii clasei muncitoare și tuturor oamenilor muncii din țara noastră”⁹.

Scindarea unității mișcării sindicale a dat naștere la o puternică mișcare de protest în rîndul muncitorimii din întreaga țară. În adunări în care erau adoptate moțiuni de protest, prin presă, muncitorii, membrii de sindicat cereau să fie anulate hotărârile luate de Congresul de la Cluj. „Muncitorimea unită în sindicatele legale din Tg.-Mureș — se spunea într-o moțiune votată la adunarea de dare de seamă a delegaților la Congresul de la Cluj — protestează și declară că nici o hotărîre a acestui congres ținut cu forța polițienească și după excluderi în masă (a delegaților care se pronunțau pentru unitatea clasei muncitoare — n.n.) nu poate fi considerată ca valabilă de vreun muncitor din România”¹⁰.

După Congresul de la Cluj al sindicatelor din România, liderii reformiști au început să exercite presiuni asupra organizațiilor sindicale care s-au declarat împotriva sciziunii, urmărind să le determine să aprobe actul trădării făptuit la Cluj. Astfel, Consiliul general a hotărît să trimită tuturor sindicatelor care s-au declarat pentru unitatea mișcării sindicale, dar care se aflau în uniunile ai căror conducători au votat la congres afilierea la Amsterdam, somații prin care le cerea să aprobe lucrările congresului, să recunoască noul Consiliu general, să excludă din sindicate pe muncitorii care se situau pe poziții revoluționare.

Liderii reformiști s-au servit de cele mai mîrșave mijloace pentru atingerea acestor țeluri. Aceștia au denunțat autorităților uniunile și sindicatele care nu împărtășeau concepțiile lor, zugrăvind-le ca periculoase siguranței statului. În urma calomniilor și denunțurilor false, autoritățile polițienești au interzis în mod samavolnic activitatea Uniunii lucrătorilor în lemn și mobilă, au confiscat căminul sindicatului fier și metal din Arad etc.¹¹

Reformiștii au luat măsuri de excludere din uniuni a sindicatelor și a muncitorilor rămași credincioși luptei revoluționare și unității mișcării sindicale. Așa, de exemplu, au exclus din uniuni sindicatele muncitorilor din alimentație și un mare număr de muncitori din sindicatele metal și chimie din București¹². Ei au mers atît de departe, încît interziceau membrilor de sindicat să citească ziarele muncitorești ca „Socialismul” și „Munkas”, obligîndu-i să se aboneze și să citească numai ziarele social-democrate¹³.

⁹ Gh. Apostol: „Sindicatele din R.P.R. în luptă pentru construirea socialismului”, Editura C.C.S. 1957, pag. 23.

¹⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 106.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 44, fila 145.

¹² Ibid.

¹³ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 109.

Interesele de luptă ale clasei muncitoare au impus cu tărie regruparea muncitorilor din sindicate, educarea și mobilizarea lor în vederea refacerii unității mișcării sindicale.

Unitatea de acțiune a clasei muncitoare era o necesitate vitală pentru mișcarea muncitorească din țara noastră; ea era cerută de întreaga dezvoltare economică, politică și socială din România. Unitatea clasei muncitoare avea o însemnătate primordială în lupta sa împotriva exploatării capitaliste, în asigurarea rolului său de hegemon al tuturor forțelor sociale interesate în doborârea regimului burghezo-moșieresc, în lupta pentru libertate și progres social. Dezbinarea clasei muncitoare, datorită acțiunilor elementelor reformiste trădătoare, îi diminua capacitatea de luptă împotriva claselor exploatoare, lucru deosebit de grav, mai ales într-o perioadă când mișcarea revoluționară se afla în reflux.

La chemarea lansată de P.C.R. tuturor sindicatelor excluse din Congresul de la Cluj și celor care s-au declarat împotriva acestui act samavolnic săvârșit de șefii reformiști, muncitorii organizați în sindicate, în frunte cu comuniștii, au început lupta pentru refacerea unității sindicale.

În scopul refacerii unității mișcării sindicale și organizării maselor muncitoare în vederea luptei revoluționare, a luat ființă, în luna octombrie 1923, un comitet de inițiativă. „În urma invitației mai multor sindicate, care ne-au cerut să rămânem la postul nostru — se arăta în manifestul care aducea la cunoștința muncitorilor hotărârea de a se constitui acest comitet — noi, membri ai Consiliului general ales la Sibiu..., împreună cu alți tovarăși credincioși unității, am decis să ne constituim în comitet de inițiativă pentru refacerea unității sindicale”¹⁴.

Puțin timp după constituirea acestui comitet, din inițiativa P.C.R., delegații excluși la Congresul sindical din Cluj s-au întrunit la București, la sfârșitul lunii octombrie 1923, unde au ales Consiliul General al Uniunilor și Sindicatelor muncitorești unitare¹⁵.

Create în urma scindării unității sindicale de către liderii reformiști, Sindicatele unitare au devenit ajutoare prețioase ale partidului comunist în vederea organizării revoluționare a clasei muncitoare și refacerii unității sindicale.

În condițiile unei terori crescînde din partea autorităților burghezo-moșierești și ale acțiunilor trădătoare ale liderilor reformiști, P.C.R. și-a intensificat eforturile pentru organizarea muncitorilor în sindicate și educarea lor revoluționară. În cursul lunii ianuarie 1924, organizația de partid din Galați a desfășurat o intensă muncă de propagandă și agitație în vederea organizării muncitorilor. Comuniștii au primit sarcina să ducă o muncă susținută în fabrici, întreprinderi, pentru a organiza pe muncitori în sindicate și să îndrume activitatea acestora¹⁶. O acți-

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 44, fila 48.

¹⁵ Consiliul general sindical unitar reprezenta la început Uniunile sindicatelor muncitorilor din industria pielăriei, lemnului, îmbrăcăminte, alimentară, metalurgică, precum și ale funcționarilor din industrie și comerț. Au mai aderat: Comitetul regional al sindicatelor din Timișoara, Comitetul regional al sindicatelor de alimentație din vechea Românie, precum și sindicatele din orașele: București, Timișoara, Arad, Oradea, Satu-Mare, Tg.-Mureș, Valea Mureșului, Brașov, Sibiu, Tr.-Severin, Craiova, Ploiești, Cîmpina, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Iași și din alte orașe și centre muncitorești (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota D. VII-1).

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 1, fila 425.

vitare asemănătoare au desfășurat și organizațiile de partid din alte orașe și centre muncitorești. Astfel, în urma muncii desfășurate de către comuniști, în București, în luna martie 1924, erau în curs de organizare în Sindicatele unitare muncitori de la C.F.R., Lemaître, S.T.B., Uzina de apă Grozăvești, Uzina de gaz și electricitate, brutării și o parte din mori¹⁷.

În zilele de 19—21 ianuarie 1924 a avut loc o ședință plenară a C.G.S.U. care a relevat faptul că în cele două luni și jumătate care au trecut de la înființarea consiliului, activitatea de organizare a muncitorilor a înregistrat progrese simțitoare¹⁸.

Un rol important pentru activitatea Sindicatelor unitare l-au avut hotărârile Congresului al III-lea al P.C.R., care s-a ținut în septembrie 1924.

Congresul a apreciat drept pozitivă munca desfășurată de partid în sindicate pînă la Congresul sindicatelor din România care a avut loc la Cluj în septembrie 1923. Conducerea partidului a reușit în această perioadă să demaște politica trădătoare de scindare a unității mișcării sindicale dusă de către liderii reformiști.

Dar chiar în timpul pregătirii congresului și, mai ales, după congres s-au manifestat o serie de lipsuri și greșeli în activitatea partidului în sindicate. O astfel de greșeală a constatat în aceea că comuniștii priveau în unele cazuri pe social-democrați ca „un tot”, nefăcînd distincție între șefii reformiști și masa de membri ai sindicatelor, muncitori cinstiți care, din tradiție sau din necunoașterea principiilor comuniste, au rămas social-democrați.

Atitudinea greșită, de condamnare în masă a social-democraților, a avut ca rezultat dezorientarea muncitorimii, dînd totodată șefilor reformiști posibilitatea de a alinia pe social-democrații de rînd, simpli muncitori, sub lozincile lor demagogice.

Congresul al III-lea al partidului a arătat că în timp ce legătura cu muncitorii organizați a avut lipsuri serioase, legătura cu masele muncitorești neorganizate a lipsit aproape cu totul. Deși conducerea partidului a fost de acord cu tactica frontului unic, ea s-a limitat îndeosebi la trimiterea unor scrisori liderilor reformiști, precum și la publicarea unor articole pe această temă în presa muncitorească.

Pornind de la necesitatea asigurării unității de luptă a clasei muncitoare, Congresul al III-lea al P.C.R. a condamnat tendința de a desprinde și atrage fracțiuni izolate din sindicatele reformiste. Această

¹⁷ Loc cit., fondul nr. 93, dosarul nr. 30, fila 122.

¹⁸ Situația membrilor aderenți la C.G.S.U. în momentul ținerii plenarei era următoarea :

	membri		membri
— Uniunea în lemn și mobilă	7 800	— Uniunea în metal	4 000
— Uniunea în piele	3 000	— Uniunea în construcții	1 000
— Uniunea în îmbrăcăminte	3 000	— Uniunea funcționarilor	800
— Uniunea în alimentație	4 000	— Sindicate fără uniuni	7 000

Din datele prezentate mai sus reiese că din cei 56 000 de muncitori organizați la această dată, majoritatea (30 600 de membri) o aveau Sindicatele unitare (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 884, fila 225).

practică slăbea capacitatea de luptă a clasei muncitoare. Ea dăuna refacerii unității mișcării sindicale și arunca o parte dintre muncitori în brațele reformiștilor. „*Tendința spargerii și despărțirii unor fracțiuni izolate sau sindicate întregi din uniunile social-democrate* — se arăta în „Rezoluția Congresului în chestiunea sindicală” — *este vătămătoare pentru politica refacerii unității muncitorimii organizate în sindicate*, căci ea predă masele muncitorești în mâinile reformiștilor și paralizează sau slăbește capacitatea de acțiune a clasei muncitoare”¹⁹.

Avînd în vedere că în sindicatele reformiste se mai aflau încă un număr însemnat de muncitori care au fost duși în eroare și înșelați de către liderii social-democrați de dreapta, congresul a trasat sarcina să se organizeze în cadrul acestor sindicate opoziții roșii, care să lămurească și să atragă la lupta revoluționară masa muncitorilor din aceste organizații. Comuniștii care activau în sindicate aveau sarcina să desfășoare munca în rîndurile muncitorilor, pentru atragerea lor la lupta revoluționară.

Congresul a atras atenția că lupta pentru refacerea unității mișcării sindicale rămîne și pe mai departe sarcina principală a întregului partid și a tuturor comuniștilor din sindicate.

Sub îndrumarea permanentă a partidului comunist și sprijinite de masa muncitorilor, Sindicatele unitare, care au proclamat încă de la înființare drept principiu de bază al activității lor lupta de clasă revoluționară și unitatea mișcării sindicale, au început acțiunea pentru refacerea unității sindicale. În acest scop, Consiliul General al Sindicatelor unitare (C.G.S.U.) s-a adresat Consiliului sindical reformist cu propunerea să declare anulate toate hotărârile luate la Congresul din septembrie 1923 și să se constituie un comitet comun provizoriu, în care ambele consilii generale să fie reprezentate printr-un număr egal de membri, care să convoace de urgență un congres general sindical. La acest congres trebuia să se asigure reprezentarea tuturor sindicatelor, hotărârile majorității urmînd să fie obligatorii pentru toți²⁰. Aceste propuneri izvorau din dorința de a uni într-un front comun de luptă întreaga clasă muncitoare din țara noastră. „Unificarea sindicală — se arăta în rezoluția adoptată la plenara C.C. al P.C.R. din 1925 — este mijlocul organizatoric indispensabil al muncitorimii în lupta pentru cerințele imediate... Unitatea ridică considerabil puterea de luptă a proletariatului, mărindu-i moralmente tăria, ușurînd organizarea acțiunilor, sporind puterea de rezistență... și slăbind considerabil curajul de atac al burgheziei”²¹. La aceste propuneri, liderii reformiști din Consiliul general ales la Cluj nu au dat nici un răspuns, ceea ce era echivalent cu o respingere.

Animată de dorința de a restabili unitatea sindicală și de a crea un larg front unic muncitoresc împotriva ofensivei patronale, Conferința Uniunilor și Sindicatelor unitare din martie 1925 s-a adresat din nou,

¹⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 259.

²⁰ „Lemnarul” nr. 10, din 15 noiembrie 1923.

²¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 340.

printr-o scrisoare, Consiliului sindical reformist ales la Cluj, cu propunerea de a se începe tratative în vederea unificării²².

Liderii reformiști au refuzat însă să răspundă și la această propunere. În schimb, ei s-au adresat direct Uniunilor Sindicatelor unitare „informându-le” că „Consiliul General (de la Cluj — *n.n.*) primește în sinul său orice organizație muncitorească care... cere afilierea la consiliu în spiritul tacticii Internaționalei de la Amsterdam” și că numai pe aceste baze sînt dispuși să ducă tratative în vederea unificării mișcării sindicale²³. În același timp, liderii reformiști au trecut la atacuri fățișe și directe împotriva Sindicatelor unitare. Astfel, cu ocazia Congresului sindicatelor reformiste care a avut loc la sfîrșitul lunii august 1926 la Cluj, liderii reformiști au proferat calomnii la adresa Sindicatelor unitare și, prezentînd activitatea acestora ca periculoasă siguranței statului, au apelat la organele represive să ia măsuri împotriva lor. Mergînd mai departe pe calea trădării, liderii scizioniști acționau ca agenți denunțatori ai siguranței burghezo-moșierești²⁴. Ei au adresat o circulară tuturor sindicatelor afiliate Consiliului general reformist din Cluj, cerîndu-le să acționeze pentru spargerea Sindicatelor unitare²⁵.

Totodată, liderii scizioniști au dezlănțuit un atac general împotriva elementelor revoluționare din sindicatele reformiste, excluzîndu-le sub pretextul că întrețin legături cu partidul comunist și desfășoară activitate revoluționară.

În aceste condiții, ținînd seama de respingerea categorică de către conducerea sindicatelor reformiste a oricăror tratative cu conducerea Sindicatelor unitare, precum și de acțiunile liderilor reformiști îndreptate spre adîncirea sciziunii, Consiliul General al Sindicatelor unitare, îndrumat de partidul comunist, a intensificat lupta pentru realizarea Frontului unic muncitoresc de jos. În acest scop, Consiliul General al Sindicatelor unitare s-a adresat muncitorilor organizați în sindicatele revoluționare cu chemarea de a considera drept cauză proprie și de a susține prin toate mijloacele acțiunile greviste și luptele muncitorilor organizați în sindicatele amsterdamiste. „Fiți solidari cu ei atît în greve, cît și în excluderile din lucru — se arăta într-un apel al C.G.S.U. intitulat „Către toți muncitorii din România”. Sprijiniți-i atît materialicește, cît și moralicește, fiindcă acolo unde muncitorii luptă contra capitaliștilor, acolo nu pot fi deosebiri între muncitor și muncitor”²⁶.

O activitate prodigioasă în vederea restabilirii unității sindicale au desfășurat-o și uniunile Sindicatelor unitare. Astfel, Uniunea Sindicatelor unitare ale muncitorilor chimiști, metalurgiști și petroliști din România a cerut membrilor săi să-și intensifice activitatea pentru unificarea mișcării sindicale, să formeze comitete de unificare pe fabrici, din care să facă parte muncitori organizați în Sindicatele unitare, în sindicatele reformiste și muncitori neorganizați. Uniunea făcea apel la întreaga muncitorime să nu precupețească nici un efort pentru a realiza, cu un ceas mai devreme, lozinca lansată de Sindicatele unitare

²² „Viața muncitoare” nr. 1, din 1 aprilie 1925

²³ Ibid.

²⁴ Loc. cit., nr. 47, din 14 septembrie 1926.

²⁵ Loc. cit., nr. 12, din 19 iunie 1927.

²⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota D. IX — 7.

din prima zi a existenței lor — unirea tuturor forțelor clasei muncitoare în lupta împotriva exploatării capitaliste²⁷.

Propuneri asemănătoare au fost făcute și de către alte organe și organizații ale Sindicatelor unitare. Ca urmare a muncii și activității desfășurate de către comuniști și membrii sindicatelor revoluționare s-au obținut succese importante în mobilizarea maselor de muncitori la lupta pentru restabilirea unității sindicale. Astfel, la București, Cluj, Timișoara, Arad și în alte orașe și centre din țară, muncitorii organizați în sindicatele reformiste au început să ducă discuții în legătură cu unificarea mișcării sindicale peste capul șefilor reformiști²⁸. În multe orașe și centre muncitorești din țară, în luptele de zi cu zi pentru satisfacerea revendicărilor economice și politice, s-a reușit să se închege frontul unic de jos.

Sindicatele unitare au propus în fiecare an sindicatelor reformiste să sărbătorească în comun, prin luptă, ziua de 1 Mai și alte sărbători, aniversări sau momente importante din istoria luptei clasei muncitoare. Astfel, cu ocazia zilei de 1 Mai 1926, C.G.S.U. a adresat un apel uniunilor, comisiilor locale și Sindicatelor unitare, chemându-le să realizeze frontul unic cu sindicatele reformiste în vederea luptei comune pentru: contracte colective, salarii conform cu indexul scumpetei, respectarea zilei de muncă de 8 ore, condiții de lucru mai omenești, adoptarea unei legislații muncitorești care să corespundă intereselor muncitorilor, amnistie generală, libertatea deplină de organizare, ridicarea stării de asediu, dreptul de grevă, înlăturarea legii persoanelor juridice etc. „Până la 1 Mai — cerea C.G.S.U. militanților din Sindicatele unitare — cutreierați toate fabricile, chemați pe muncitori la adunări comune și pe fabrici, alegeți delegați pe ateliere, țineți cât mai strâns legătura cu masele largi ale muncitorilor de fabrică”²⁹.

Răspunzînd chemărilor P.C.R. și sindicatelor revoluționare, muncitorii din multe întreprinderi, fabrici și uzine au încheiat, înfrîngînd împotrivirea șefilor reformiști, frontul unic în vederea sărbătoririi prin luptă a zilei de 1 Mai sau în scopul unor acțiuni revendicative. Astfel, cu ocazia zilei de 1 Mai 1926, la Cîmpina și în alte orașe s-a încheiat frontul unic pe baza propunerilor comuniștilor³⁰. O astfel de acțiune a fost și demonstrația comună din august 1926 a muncitorilor din sindicatele revoluționare și cele reformiste închinată memoriei lui Mateotti, socialist italian ucis mișelește de fasciști. Tot în anul 1926, Sindicatele unitare, îndrumate de partidul comunist, au organizat o largă acțiune de solidarizare cu lupta grevistă a muncitorilor mineri din Anglia³¹.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 885, fila 188.

²⁸ „Dezrobirea” nr. 1, din 4 aprilie 1926.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 884, fila 73.

³⁰ „Viața muncitoare” nr. 32, din 16 mai 1926.

³¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 479—482 (Greva minerilor din Anglia s-a declarat în luna mai 1926, ca urmare a refuzului capitaliștilor de a reînnoi contractele colective de muncă. Ea a cuprins un număr de 800 000 de mineri, cu care s-au solidarizat aproape 5 000 000 de muncitori din alte industrii. În felul acesta, greva a căpătat un caracter general. Organizațiile muncitorești revoluționare au desfășurat o activitate intensă pentru sprijinirea luptei greviștilor din Anglia).

Lupta pentru refacerea unității mișcării sindicale a fost mult îngreunată în această perioadă de apariția unor tendințe lichidatoriste în sinul Sindicatelor unitare. Exponenții acestor tendințe, elemente mic-burghize, carieriste și oportuniste, exprimându-și neîncrederea în forțele clasei muncitoare și în posibilitățile ei revoluționare, cereau lichidarea Sindicatelor unitare și afilierea la Internaționala reformistă de la Amsterdam. În acest scop, Gh. Cristescu, exclus din partid pentru activitatea lui dușmănoasă, și alte elemente oportuniste au înființat așa-zisul comitet de unificare sindicală. Această „inițiativă” a fost primită cu multă bucurie de către clasele dominante și popularizată în ziarele „Dimineața” și „Adevărul”³².

Lichidatoriștii au dezlănțuit o campanie de calomniere a Sindicatelor unitare, încercând să le discrediteze în fața muncitorilor. Ei încercau să demonstreze că afilierea Sindicatelor unitare la Internaționala galbenă de la Amsterdam reprezenta, chipurile, singura soluție care ar fi scăpat mișcarea muncitorească de loviturile burgheziei³³. Cristescu Gheorghe cerea deschis să fie lichidate organizațiile sindicale bazate pe principiul luptei de clasă.

Astfel de tendințe lichidatoriste s-au manifestat și la unii conducători ai Sindicatelor unitare din Ardeal și Banat. Aceștia urmăreau descentralizarea mișcării sindicale unitare. Ei erau gata să accepte afilierea Sindicatelor unitare la Internaționala reformistă de la Amsterdam cu condiția să li se asigure și pe mai departe funcții în conducerea sindicatelor³⁴.

Aceste tendințe lichidatoriste s-au manifestat îndeosebi cu prilejul tratativelor care s-au desfășurat la Cluj în lunile noiembrie și decembrie 1926 și la care din partea Sindicatelor unitare au participat Nicolae Marian, Gh. M. Petrescu — Ghempeth³⁵. La aceste tratative, liderii reformiști au cerut ca o condiție a restabilirii unității sindicale să fie excluși din mișcarea sindicală unitară muncitorii care nu împărtășesc convingerile politice ale reformiștilor, iar în conducerea sindicatelor să nu fie admiși decât membri ai partidului social-democrat. Elementele lichidatoriste din conducerea Sindicatelor unitare au acceptat aceste condiții; ele au hotărât să convoace un congres al Sindicatelor unitare și să determine pe delegați să voteze afilierea Sindicatelor unitare la Internaționala reformistă de la Amsterdam.

Aceste lipsuri și abateri au avut drept urmare o scădere a numărului membrilor Sindicatelor unitare. Aceasta s-a datorat slabei activități desfășurate de unii membri de partid în sindicate, precum și liniei nejuste promovate de elementele oportuniste, ceea ce a dus la „înlocuirea luptei maselor cu umbletul pe la ministere, la conducerea insuficientă a grevelor muncitorilor organizați și neorganizați, la birocratizarea aparatului mișcării sindicale unitare...”³⁶.

³² „Viața muncitoare” nr. 38, din 4 iulie 1926.

³³ Loc. cit., nr. 44, din 15 august 1926.

³⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota B. XII—5.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 885, fila 165.

³⁶ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 588.

Activitatea comuniștilor în sindicate a fost cu totul insuficientă și adeseori greșită. Astfel, atât în Sindicatele unitare, cât și în cele reformiste, tactica frontului unic a fost înțeleasă de unii membri de partid ca o simplă acțiune „de sus” sau identică cu unificarea sindicală. Problema unificării mișcării sindicale a fost încă și mai puțin pătrunsă de unii membri de partid, cât și de C.G.S.U., în fruntea căruia se mai găseau o serie de elemente trădătoare. Unii membri de partid și activiști sindicali sectari au manifestat tendința de „a curăți” Sindicatele unitare de elementele social-democrate, ceea ce ar fi dus la transformarea sindicatelor într-o organizație lipsită de o bază de masă, care nu ar fi putut să-i organizeze pe muncitori și să le apere interesele.

Cu toate greșelile și abaterile care s-au manifestat în această perioadă, Sindicatele unitare au avut un rol important în mobilizarea și organizarea muncitorilor la luptă împotriva ofensivei capitaliste, pentru apărarea și dezvoltarea cuceririlor obținute în anii avântului revoluționar.

Una dintre cele mai importante manifestări ale acestei lupte au fost conflictele de muncă și grevele, care au demonstrat creșterea maturității politice a proletariatului, precum și gradul său de organizare și coeziune. Luptele și mișcările greviste au fost determinate în această perioadă de înrăutățirea condițiilor de muncă și de trai ale muncitorilor. Dezlănțuind o puternică ofensivă împotriva cuceririlor obținute de clasa muncitoare în perioada precedentă, capitaliștii au reușit să desființeze în multe fabrici ziua de lucru de 8 ore, au scumpit alimentele și obiectele de primă necesitate, menținând salariile la un nivel scăzut etc. Toate acestea, împreună cu lipsa drepturilor politice și nesocotirea libertăților democratice, făceau ca situația maselor muncitoare să devină din ce în ce mai grea.

Sprîjinindu-se în activitatea sa pe sindicatele revoluționare și aplicînd tactica frontului unic, P.C.R. a organizat și mobilizat pe muncitori la lupta împotriva reducerii nivelului de trai, a intensificării exploataării și a lichidării libertăților democratice. În perioada la care ne referim s-au desfășurat acțiunile greviste ale metalurgiștilor din București, Reșița, ale lucrătorilor din industria lemnului din Valea Mureșului și Suceava, ale textiliștilor din București, Buhuși, ale tipografilor și altor categorii de muncitori din diferite orașe și centre ale țării.

Este semnificativ rolul important pe care l-au avut Sindicatele unitare în organizarea luptei muncitorilor forestieri din regiunea Suceava, Valea Mureșului etc.

La începutul anului 1924 a avut loc un conflict de muncă în industria lemnului din Bucovina. În această parte a țării (Vatra Dornei, Cîmpulung) existau mai multe întreprinderi forestiere, care exploatau crunt pe lucrători. Elementele reformiste, trădătoare, în frunte cu Gheorghe Grigorovici, Iacob Pistiner, care acționau în această parte a țării, au făcut totul pentru a împiedica lupta muncitorilor.

Printre lucrătorii forestieri din Bucovina activa Constantin Ivănuș, militant și propagandist devotat al ideilor revoluționare. Din însărcinarea partidului, Constantin Ivănuș a început să organizeze lupta muncitorilor din întreprinderile industriei lemnului din Bucovina.

Împotriva muncitorilor și a conducătorilor lor s-a dezlănțuit o teroare crîncenă. Pe motiv că face propagandă comunistă și că instigă pe muncitori împotriva patronilor, legiunea de jandarmi din Cîmpulung a arestat pe C. Ivănuș, punîndu-l în lanțuri. El a fost transportat mai apoi în celulele închisorii din Suceava, cunoscută prin regimul aspru aplicat deținuților comuniști.

Conflictul de muncă ivit la fabricile de cherestea s-a terminat prin cîștigarea revendicărilor de către muncitori. Cucerirea cea mai importantă însă obținută de lucrătorii forestieri a fost faptul că i-au determinat și obligat pe patroni să recunoască sindicatul și pe delegații muncitorilor. De unde la început ei nu au vrut să trateze cu reprezentanții muncitorilor, cerînd legiunii de jandarmi să-i aresteze, pînă la urmă au fost obligați să țină seama de forța organizată a acestora ³⁷.

În cursul anilor 1924—1925, lupta grevistă a devenit din ce în ce mai organizată.

Spre sfîrșitul anului 1924 și începutul anului 1925, capitaliștii din Valea Mureșului au intensificat atacurile împotriva cuceririlor muncitorilor. Ei au reziliat mai întîi contractele colective, apoi au pretins mărirea zilei de lucru la 10 ore sau reducerea salariilor cu 35% ³⁸.

Comuniștii din Valea Mureșului au început o muncă energetică pentru a pregăti pe muncitori în vederea luptei greviste. Ei au primit un ajutor prețios din partea lui Pavel Tcacenco, membru în C.C. al P.C.R., și Ioan Fonaghi, care au avut sarcina să se ocupe îndeaproape de organizațiile de partid din această regiune.

Datorită muncii desfășurate de către comuniști, numărul celor organizați în Sindicatele unitare a crescut simțitor.

Toate încercările făcute de patroni și autorități pentru a împiedica organizarea muncitorilor în sindicatele revoluționare, precum și de conducătorii reformiști de a scinda unitatea lor de luptă au dat greș.

Îndrumate de partid, Sindicatele unitare au participat activ la organizarea și pregătirea luptei greviste care s-a desfășurat în Valea Mureșului. Uniunea Sindicatelor unitare ale muncitorilor lemnari a chemat pe muncitori să se unească și să respingă ofensiva capitaliștilor. Chemările adresate muncitorilor de către Comisia regională sindicală din Tg.-Mureș au trezit un ecou în rîndurile muncitorilor din întreaga țară; a luat naștere o puternică mișcare de solidarizare cu lupta muncitorilor forestieri. „Vestea luptei voastre a ajuns și pînă aici — se spunea într-o telegramă a muncitorilor din Galați. Ne simțim alături de voi, sîntem cu voi, în front unit” ³⁹. Asemenea moțiuni au mai trimis muncitorii din București, Brașov, Arad, Satu-Mare, Brăila, Oradea, Timișoara, Sibiu, Reșița și alte orașe și centre muncitorești.

Un rol important în organizarea și conducerea luptelor greviste au avut sindicatele revoluționare și în acțiunile desfășurate la București, Reșița, Buhuși, Arad etc. Cu toate că Sindicatele unitare au fost

³⁷ „Socialismul” nr. 46, din 9 aprilie 1924. Vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 793, fila 94.

³⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota D. IX—10.

³⁹ „Viața muncitoare” nr. 1, din 1 aprilie 1925.

supuse în această perioadă unor represiuni crunte, ele n-au cedat în fața greutăților. Îndrumate de partidul comunist, Sindicatul unitare au luptat pentru unirea muncitorilor în organizații de clasă revoluționare, au elaborat revendicări față de patroni și au luat parte activă la rezolvarea conflictelor de muncă ivite. De asemenea, ele au organizat ajutorarea greviștilor și a victimelor terorii burghezo-moșierești.

Văzînd că nu pot să împiedice creșterea tendințelor spre realizarea unității de luptă a clasei muncitoare și că influența Sindicatelor unitare în rîndurile muncitorilor devine din zi în zi tot mai puternică, autoritățile burghezo-moșierești au intensificat teroarea împotriva sindicatelor revoluționare. Organele represive s-au năpustit asupra localurilor Sindicatelor unitare, confiscîndu-le în folosul lor sau pentru a le preda liderilor reformiști și scizioniști. Cercurile guvernante nădăjduiau că interzicînd Sindicatelor unitare orice activitate în localurile proprii le vor izola de masa muncitorilor, putînd să le lichideze mai ușor. Concomitent cu închiderea localurilor Sindicatelor unitare, autoritățile burghezo-moșierești au trecut la arestări în rîndul membrilor și activiștilor de sindicat. Mulți au fost judecați și condamnați pentru activitatea lor în sindicate ⁴⁰. La 31 august 1925 au fost arestați membrii Consiliului General al Sindicatelor unitare, care se întruniseră într-o plenară în localul sindicatelor din București. Pentru motivarea acestei noi ilegalități a fost invocat pretextul că ședința se ținea fără autorizație. Cum acest pretext era destul de șubred pentru a putea fi luat în serios de opinia publică, autoritățile au răspîndit ulterior zvonul că C.G.S.U. ținea de fapt un congres comunist clandestin în care se punea la cale dezlănțuirea revoluției în România ⁴¹.

Arestarea membrilor C.G.S.U. a dat naștere unui val de proteste care a cuprins muncitorimea din întreaga țară. Peste tot s-au ținut adunări de protest, s-au votat moțiuni și s-au înaintat memorii în care se cereau cu hotărîre încetarea terorii, eliberarea grabnică a membrilor Consiliului General al Sindicatelor unitare ⁴².

Lupta împotriva terorii și pentru eliberarea membrilor C.G.S.U. a avut ecou și în străinătate. Numeroase organizații muncitorești de peste graniță, ca, de exemplu, Uniunea dulgherilor austriaci, Secretariatul muncitoresc național din Olanda, Federația unitară a metalurgiștilor din Franța, Grupul sindicalist unitar din Belgia, Frațiunea metalurgică din Polonia etc., au adresat telegrame de protest guvernului burghezo-moșieresc, cerînd să fie eliberați imediat cei arestați ⁴³.

În urma viguroaselor proteste ale muncitorimii din țară și străinătate, membrii Consiliului General al Sindicatelor unitare arestați cu prilejul ședinței din 31 august 1925 au fost puși în libertate. Apreciind ca pozitivă mișcarea pentru eliberarea consiliului, ședința plenară a

⁴⁰ Numai în prima jumătate a anului 1926 au fost judecați peste 100 de membri ai Sindicatelor unitare și condamnați la sute de ani de închisoare (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 884, fila 235).

⁴¹ Loc cit., fondul nr. 96, dosarul nr. 1989, fila 10.

⁴² Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 878, fila 379.

⁴³ „Viața muncitoare” nr. 10, din 6 decembrie 1925.

C.C. al P.C.R. care s-a ținut în luna decembrie 1925 a arătat că această mișcare a fost bine organizată, reușind să mobilizeze mase largi de muncitori și alți oameni ai muncii ⁴⁴.

Înfruntînd teroarea guvernamentală, Consiliul General al Sindicatelor unitare, îndrumat de către P.C.R., a început după eliberarea sa pregătirile în vederea ținării unui congres al sindicatelor revoluționare. Convocarea acestui congres a pus în fața membrilor de partid care munceau în sindicate sarcini multiple. Ei aveau sarcina să activeze în așa fel încît pregătirea congresului să contribuie la consolidarea Sindicatelor unitare și la întărirea influenței revoluționare în sindicatele afiliate la centrala sindicală reformistă. Pentru îndeplinirea cu succes a acestei sarcini erau necesare activizarea fracțiunilor comuniste și opozițiilor roșii din sindicate, atragerea și organizarea de noi membri în Sindicatele unitare și desfășurarea unei munci de propagandă și agitație mai intense în rîndurile muncitorilor. Toate acestea trebuiau să fie îmbinate cu lupta pentru unificarea mișcării sindicale, pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Activitatea desfășurată de către elementele revoluționare în perioada de pregătire a congresului a contribuit la întărirea organizatorică a sindicatelor. Un număr tot mai mare de muncitori a intrat în sindicatele revoluționare. Astfel, la Ploiești, într-un timp scurt, s-au organizat peste 750 de muncitori petroliști, la Timișoara, Oradea, Arad, Turnu-Severin, Galați, Piatra Neamț și în alte orașe și centre muncitorești se făceau zilnic înscrieri în Sindicatele unitare ⁴⁵. Comisia regională a sindicatelor din Brașov a organizat, în toamna anului 1926, o lună de propagandă în vederea atragerii de noi membri în Sindicatele unitare. Fiecare membru de sindicat avea sarcina să lămurească și să organizeze unul sau mai mulți muncitori. Munca desfășurată de către membrii de sindicat a dus la consolidarea organizațiilor Sindicatelor unitare din aceste centre muncitorești ⁴⁶.

Lupta pentru întărirea organizatorică a sindicatelor revoluționare și pentru închegarea frontului unic de acțiune a muncitorilor a îngrijorat autoritățile burghezo-moșierești. Acestea au hotărît să împiedice ținerea congresului Sindicatelor unitare, care urma să aibă loc la Sibiu. Astfel, cu puțin timp înainte de începerea lucrărilor congresului, autoritățile au arestat un număr de delegați, dintre care unii erau raportori, pentru a-i împiedica să participe la lucrări. Mulți dintre delegați au fost arestați la sosirea lor în Sibiu, în ziua începerii lucrărilor congresului și au fost escortați pînă la localitățile unde își aveau domiciliul.

Cu toate arestările, șicanele și ilegalitățile autorităților, congresul s-a deschis în ziua de 20 februarie 1927 la Sibiu, în prezența a 240 de delegați care reprezentau 150 de sindicate și 7 uniuni de breaslă, toate recunoscute ca persoane juridice ⁴⁷. Scurt timp după deschiderea lucrărilor, reprezentanții autorităților din localitate au pătruns în local și,

⁴⁴ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928“, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 410.

⁴⁵ „Dezrobirea“ nr. 1, din 4 aprilie 1926.

⁴⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 885, fila 244.

⁴⁷ Loc. cit., dosarul nr. 21 043/32, fila 6.

din ordinul guvernului, au interzis congresul și au cerut delegaților să părăsească imediat orașul⁴⁸.

C.G.S.U. a protestat cu hotărîre împotriva interzicerii congresului. El a arătat că guvernul burghezo-moșieresc a recurs la această măsură în momentul în care și-a dat seama că Sindicatele unitare nu vor capitula în fața presiunilor administrative și a manevrelor reformiștilor⁴⁹.

După interzicerea Congresului de la Sibiu, Sindicatele unitare au fost supuse unui regim de teroare și mai crunt. Autoritățile burghezo-moșierești au înscenat un proces și au condamnat pe membrii Comisiei locale din București, au expulzat pe secretarii comisiilor locale ale sindicatelor din Oradea și Mediaș și au interzis sindicatelor revoluționare să activeze. În ciuda acestor măsuri represive, Sindicatele unitare au continuat să-și desfășoare în condiții grele munca.

Teroarea și prigoana sălbatică n-au satisfăcut în suficientă măsură clasele exploatatoare. Ele urmăreau lichidarea completă a Sindicatelor unitare, considerînd că în felul acesta vor înfrînge mai ușor lupta clasei muncitoare. În acest scop, Trancu-Iași — ministrul muncii, cooperăției și asigurărilor sociale — a cerut justiției dizolvarea Sindicatelor unitare, pe motiv că acestea prezintă un pericol pentru siguranța statului⁵⁰. Procesul intentat sindicatelor revoluționare din Capitală trebuia să constituie semnalul dizolvării tuturor Sindicatelor unitare din țară, fie pe cale judiciară, fie prin interzicerea în fapt a oricărei activități a acestora.

Încercările burgheziei și moșierimii de a distruge mișcarea sindicală revoluționară nu erau un fapt izolat, caracteristic numai pentru România. Ele se încadrau — așa cum arăta Internaționala Sindicală Roșie, într-un apel adresat muncitorilor din toate țările, intitulat „Împotriva dizolvării sindicatelor române” — în ofensiva capitaliștilor pe plan internațional. Peste tot, în țările capitaliste, se încerca suprimarea organizațiilor de clasă revoluționare ale proletariatului. Biroul Executiv al Internaționalei Sindicale Roșii a cerut tuturor secțiunilor sale să desfășoare o campanie energetică împotriva suprimării Sindicatelor unitare din România⁵¹.

Partidului Comunist din România îi revenea sarcina de a mobiliza toate forțele pentru apărarea Sindicatelor unitare și a existenței lor legale. „În fața noastră, a comuniștilor — se arăta într-un document elaborat de P.C.R. —, apare în primul rînd datoria de a mobiliza masele muncitoare pentru asigurarea legalității Sindicatelor unitare”⁵².

La chemarea P.C.R. și a C.G.S.U., masele muncitoare s-au ridicat la luptă pentru apărarea sindicatelor revoluționare. Un val de demonstrații

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 198.

⁵⁰ Procesul de dizolvare a Sindicatelor unitare din Capitală a început la 25 mai 1927, în aceeași zi cînd la Geneva s-a deschis Conferința Biroului Internațional al Muncii, care avea pe ordinea de zi discutarea problemei libertăților sindicale în țările capitaliste. Trancu-Iași, care a fost invitat la conferință, urma să vorbească despre „libertățile sindicale” din România (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 873, fila 319).

⁵¹ „L'Internationale Syndicale Rouge” („Internaționala Sindicală Roșie”) nr. 77, din iunie 1927, pag. 531—532.

⁵² „Kommunisteskiei Internațional” („Internaționala Comunistă”) nr. 38 (112), din 22 septembrie 1927, pag. 45.

și proteste a cuprins întreaga țară. „Prin darea în judecată a sindicatelor muncitorești din București — se arăta într-o telegramă de protest a sindicatelor din Oradea adresată Tribunalului Ilfov — se urmărește lovirea organizațiilor sindicale din toată țara. Protestăm în contra acestui sistem îndreptat în contra organizațiilor muncitorești și declarăm că vom lupta contra lui. Cerem stingerea procesului”⁵³. Asemenea telegrame de protest au trimis și Uniunea muncitorilor în lemn și Uniunea muncitorilor în îmbrăcăminte din Cluj, Comisia locală a Sindicatelor unitare și Comitetul sindicatului funcționarilor din Iași, Sindicatele muncitorilor petroliști, cizmari și brutari din Ploiești și alte sindicate și organizații muncitorești⁵⁴.

Cu toate că în acest timp burghezia și moșierimea au supus Sindicatele unitare unor persecuții deosebit de violente, acestea n-au cedat în fața greutăților. Ele au continuat să-și ducă munca, transformându-se într-un reazem puternic al partidului comunist în rîndurile clasei muncitoare.

În condițiile sfîrșitului stabilizării relative a capitalismului, cînd mișcarea muncitorească a început să se învioreze, iar lupta grevistă s-a intensificat, cuprinzînd un număr tot mai mare de muncitori, sindicatele le reveneau sarcini deosebit de importante. Ele trebuiau să ia parte activă la lupta desfășurată de partidul comunist pentru organizarea și conducerea luptei clasei muncitoare, precum și pentru refacerea unității mișcării sindicale. Sindicatele revoluționare puteau să aducă o contribuție importantă în această luptă numai unind masele de muncitori în cadrul unor acțiuni muncitorești bazate pe frontul unic.

Analizînd munca partidului în rîndurile sindicatelor, Congresul al IV-lea al P.C.R., ținut în luna iunie 1928, a subliniat necesitatea creării comitetelor de fabrică, în care să fie reprezentați toți muncitorii, indiferent de convingerile lor politice. „Comitetul de fabrică — se arăta în revista „Lupta de clasă” —, fiind organul de luptă zilnică în fabrică contra exploatării și prigoanei patronale, pentru asigurarea libertăților muncitorești în afară de fabrică, fiind ales pe baza celei mai largi democrații muncitorești, alcătuit din toate elementele active și energice din întreprindere, fără deosebire de organizația din care face parte sau dacă nu face parte din nici una, este expresia adevărată a unității de luptă a clasei muncitoare și un mijloc de realizare a solidarității de clasă și a unificării sindicale”⁵⁵. Importanța comitetelor de fabrică a crescut și mai mult în condițiile cînd burghezia și moșierimea au trecut la dizolvarea Sindicatelor unitare.

Mobilizînd și organizînd pe muncitori la luptă pentru cerințele zilnice, comuniștii trebuiau să-i atragă pe aceștia la mișcarea generală politică pentru: amnistie politică, agrară, militară; ridicarea stării de asediu; stingerea tuturor proceselor înscenate mișcării muncitorești; dreptul de organizare etc.

În condițiile sfîrșitului stabilizării relative a capitalismului, șomajul a căpătat un caracter cronic de masă. Muncitorii ocupați în industrie

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 276, fila 22.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ „Lupta de clasă” nr. 8—9, din septembrie—decembrie 1928, articolul „Congresul al IV-lea al P.C.R. și chestiunea sindicală”.

erau amenințați permanent cu concedierea. De aceea, organizarea șomerilor și atragerea lor la luptă pentru apărarea intereselor clasei muncitoare prezenta o importanță deosebită. Comuniștii aveau sarcina să sprijine acțiunile șomerilor, să preia conducerea luptei lor și să-i organizeze în comitete de front unic.

Comuniștii și-au intensificat activitatea pentru refacerea unității mișcării sindicale, pentru organizarea muncitorilor și conducerea luptei lor.

În anul 1929, România a intrat în criza economică. În aceste condiții, clasele dominante au întărit ofensiva împotriva nivelului de trai al maselor și au luat o serie de măsuri care au dus la restrângerea libertăților și drepturilor democratice ale oamenilor muncii. Toate acestea au dus la ascuțirea și agravarea contradicțiilor sociale și, îndeosebi, a contradicției de clasă dintre proletariat și burghezie.

În aceste condiții, masele muncitoare s-au ridicat la luptă cu o forță crescândă. Încă la sfârșitul anului 1928 și începutul lui 1929 au avut loc în cele mai importante orașe și centre muncitorești din țară ca: București, Timișoara, Ploiești, Brașov, Galați, Cluj, Iași, Tîrgu-Mureș etc. un mare număr de greve, demonstrații și întruniri ale muncitorilor, desfășurate sub semnul luptei împotriva exploatării capitaliste și a politicii antimuncitorești și antipopulare a P.N.Ț, care venise de curînd la putere⁵⁶. Obiectivele luptei în această perioadă — respingerea încercărilor claselor exploatoare de a ieși din criză pe spinarea celor ce muncesc și de înfeudare a țării într-o măsură și mai mare monopolistilor străini — făceau necesară intensificarea luptei pentru făurirea unității mișcării sindicale.

În acest scop, în noiembrie 1928, a avut loc la Timișoara o ședință plenară a Consiliului General al Sindicatelor unitare, care a analizat situația economică a clasei muncitoare din țara noastră și cauzele acestei situații, hotărînd luarea unor măsuri care să ducă la îmbunătățirea muncii sindicatelor.

Militînd pentru întărirea unității de acțiune a muncitorilor, plenara a hotărît organizarea sindicatelor pe industrii și ramuri de producție și a cerut să se intensifice munca de demascare a liderilor reformiști⁵⁷. Pentru o mai bună îndrumare și coordonare a activității Sindicatelor unitare, plenara a hotărît înființarea unor secretariate regionale în București, Sibiu, Oradea, Arad și Tg.-Mureș.

Organizarea luptei maselor muncitoare și unificarea mișcării sindicale impuneau convocarea unui congres general al sindicatelor, cu care ocazie să se dezbată temeinic aceste probleme. Convocarea acestui congres punea în fața organizațiilor de partid noi și importante sarcini. Una dintre aceste sarcini era transformarea Sindicatelor unitare în puternice organizații de masă, care să cuprindă muncitorimea din principalele centre industriale ale țării: București, Valea Jiului, Valea Prahovei, Valea Mureșului etc., precum și din celelalte orașe și centre ale țării. „Legarea Sindicatelor unitare cu masele largi neorganizate din întreprinderi și crearea comitetelor puternice de fabrică — a arătat

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 313 special, vol. 7, filele 16, 31, 48.

⁵⁷ „Înainte” nr. 10, din 18 noiembrie 1928.

plenara — este una din sarcinile cele mai importante pentru partidul nostru”⁵⁸.

Măsurile luate de P.C.R. au dus la întărirea organizatorică a Sindicatelor unitare și la creșterea influenței lor în rândurile muncitorilor. Astfel, din toamna anului 1928 și pînă la Congresul sindicatelor de la Timișoara, care a avut loc în luna aprilie 1929, numărul membrilor acestor sindicate a crescut cu peste 50%⁵⁹.

Congresul de la Timișoara al Sindicatelor unitare, care s-a desfășurat sub directa conducere a partidului, a chemat clasa muncitoare la luptă împotriva ofensivei patronale. Acest congres a reprezentat un moment important în lupta pentru unitatea clasei muncitoare. El a stabilit drept sarcină principală a Sindicatelor unitare lupta pentru refacerea unității sindicale pe baza recunoașterii principiului luptei de clasă și a chemat clasa muncitoare să-și strângă rîndurile pentru a da o ripostă hotărîită ofensivei capitaliste.

Văzînd că încercările de a împiedica ținerea congresului au dat greș, iar Sindicatul unitare, în pofida manevrelor elementelor birocratice și oportuniste din conducere, nu pot fi subordonate intereselor burgheziei, guvernul a recurs la o serie de noi măsuri cu caracter represiv. Astfel, împotriva congresiștilor au fost trimise poliția și armata, sediul căminului muncitoresc din Timișoara a fost devastat, iar la numai cîteva zile a fost decretată „dizolvarea” Sindicatelor unitare. În același timp a fost interzisă presa sindicală și au fost arestați sute de muncitori.

Supuse unei terori crîncene, Sindicatul unitare n-au încetat lupta. Ele au continuat să activeze în condiții semilegale, militînd pentru organizarea și mobilizarea la luptă a clasei muncitoare.

În anii următori, sindicatele, conduse de partid, au desfășurat o activitate intensă pentru unirea tuturor muncitorilor în luptă împotriva politicii burgheziei și moșierimii, de aruncare a tuturor poverilor pe spatele celor ce muncesc.

★

Create în urma scindării unității mișcării sindicale de către liderii reformiști, Sindicatul unitare au adus o contribuție însemnată în lupta pentru apărarea intereselor celor ce muncesc și refacerea unității mișcării sindicale.

În apărarea intereselor clasei muncitoare, ale maselor populare, s-a ridicat cu hotărîre Partidul Comunist din România, care a dus o luptă neobosită pentru realizarea Frontului unic muncitoresc, pentru refacerea unității sindicale. „Înscriind pe steagul său ideea făuririi unității politice și organizatorice a clasei muncitoare — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul a desfășurat de-a lungul anilor o vastă activitate în mijlocul sindicatelor și al celorlalte organizații de

⁵⁸ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 24.

⁵⁹ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1959, pag. 112.

masă muncitorești, în fabrici și uzine, a militat cu perseverență pentru închegarea Frontului unic muncitoresc”⁶⁰.

Sprijinindu-se în activitatea sa pe Sindicatele unitare, partidul a inițiat, organizat și condus în această perioadă numeroase acțiuni greviste ale metalurgiștilor, minerilor, textiliștilor, ale lucrătorilor din industria lemnului și ale altor categorii de muncitori.

P.C.R. a organizat o largă mișcare de masă pentru apărarea acestor organizații ale clasei muncitoare. Campania de proteste împotriva terorii burgheziei și moșierimii dezlănțuită contra Sindicatelor unitare a întărit solidaritatea muncitorilor în luptă și i-a făcut să-și dea seama mai bine că singurele organizații capabile să le apere drepturile erau sindicatele revoluționare.

⁶⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1959—1961, Editura politică. 1961, pag. 433.

Comunicări

Din lupta antifascistă a poporului român — 30 de ani de la crearea Comitetului național antifascist (iunie 1933)

În România, lupta antifascistă a luat amploare și a cunoscut forme organizate o dată cu marile bătălii de clasă ale muncitorilor cefești și petroliști din ianuarie-februarie 1933, pregătite și conduse de partidul comunist.

Luptele muncitorimii cefeiste și petroliste din 1933 au influențat profund dezvoltarea ulterioară a evenimentelor istoriei patriei, dând o puternică lovitură regimului burghezo-moșieresc, adâncind procesul de subrezire a acestuia și zdruncinând pozițiile deținute în țara noastră de monopolurile imperialiste jefuitoare și agresive.

Înfrurirea luptelor revoluționare din 1933, pregătite și desfășurate în perioada crizei și a începutului ofensivei fascismului, a avut o arie care a cuprins întreaga viață politică a țării. Creșterea forței de atracție a proletariatului și a prestigiului Partidului Comunist din România a constituit factorul principal al dezvoltării unor noi regroupări ale forțelor sociale și politice, începînd să se creeze în procesul luptei antifasciste un nou raport de forțe, care, peste un deceniu, a dus la izbînda insurecției armate și apoi a revoluției populare în România. Orientîndu-se just în acele împrejurări, P.C.R. sublinia că o reală apărare a maselor populare împotriva pericolului unui război imperialist și împiedicarea instaurării dictaturii fasciste puteau fi asigurate numai în condițiile grupării în jurul clasei muncitoare a tuturor păturilor sociale asuprite și amenințate de ofensiva forțelor reacționare.

Partidul comunist, acordînd principala atenție unității clasei muncitoare, ca factor polarizator al maselor largi populare contra exploatării, fascismului și pregătirilor de război, a acordat o atenție sporită și altor pături sociale, cu care, laolaltă, să creeze forța de masă necesară cuceririi și apărării libertăților democratice și păcii.

Solidaritatea maselor populare aparținînd păturilor mijlocii, ale intelectualității, meseriașilor, funcționarilor, ale micilor întreprinzători, cu puternica ridicare proletară antifascistă din februarie 1933 era o dovadă a atracției firești pe care o exercita proletariatul ca hegemon al luptei împotriva fascismului și exploatării capitaliste-moșierești.

Aceasta izvora din înțelegerea faptului că muncitorimea se ridicase în 1933 împotriva crizei și ravagiilor ei, împotriva fascismului, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice ale maselor, a independenței naționale a poporului român.

Luptele din 1933 constituie un moment de cotitură și pentru faptul că ele au rupt multe zăgazuri care se aflau în calea largirii orizontului de activitate al partidului comunist, a dezvoltării legăturilor sale cu masele din cele mai diferite categorii sociale. În timpul luptelor din 1933, P.C.R. a reușit să înfrunte cu succes linia sectară, dogmatică, care frâna nu numai lupta revoluționară a muncitorimii, ci și atragerea maselor largi populare la lupta pentru progres social, împotriva fascismului și a pregătirilor de război.

Trăgind concluzii din felul cum au fost pregătite luptele din 1933, partidul comunist a găsit calea activizării în continuare, în jurul clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității progresiste, a funcționărimii nevoiașe, a micilor întreprinzători, pensionarilor, invalizilor, studenților, pentru a crea un front democratic, în apărarea intereselor celor mai largi păături sociale, o opinie de masă împotriva fascismului și pregătirii războiului imperialist. Pentru aceasta s-a sprijinit pe un însemnat număr de organizații de masă democratice, create în perioada de avânt al pregătirii și desfășurării luptelor muncitorimii ceferiste și petroliste, precum și imediat după aceste lupte.

În ianuarie-februarie 1933, din înclăștarea forțelor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii, care urmăreau instaurarea dictaturii fasciste, cu forțele revoluționare, care urmăreau împiedicarea instaurării dictaturii fasciste, au ieșit triumfătoare forțele revoluționare. Primejdia fascismului continua să existe însă, vîrfurile burgheziei și moșierimii concentrîndu-și și regroupîndu-și forțele pentru o nouă ofensivă împotriva drepturilor și libertăților maselor. De aceea, una dintre preocupările de bază ale partidului comunist pentru dezvoltarea luptei antifasciste victorioase, desfășurată de clasa muncitoare în ianuarie-februarie 1933, a fost ridicarea unor mase cît mai largi împotriva pericolului fascist. „În aceste împrejurări — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, cînd în fața partidelor comuniste stătea sarcina de a organiza un larg front popular de luptă împotriva fascismului și războiului, partidul nostru creează o serie de organizații de masă legale, pentru a putea desfășura acțiunea de închegare a unui larg front popular antifascist”¹.

Crearea Comitetului național antifascist în vara anului 1933 venea să răspundă unei necesități imperioase izvorite din pericolul în creștere ce-l prezenta împingerea țării spre fascism, cît și din starea de spirit a maselor, ostile politicii dictatoriale a burgheziei și moșierimii. În iunie 1933 a fost constituit Comitetul național antifascist, format din profesori, muncitori, avocați, scriitori, ziariști, artiști și studenți². Co-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 379.

² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4 161, fila 322.

mitetul avea menirea organizării în întreaga țară a unor comitete locale, prin care să fie antrenate la acțiuni de împotrivire față de fascism mase cât mai largi de cetățeni. Comitetul național antifascist din România a fost constituit în același timp cu numeroase alte comitete antifasciste din țările Europei, care militau, de asemenea, pentru stăvilirea valului de fascizare în creștere³. „Stringînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei care lucrează cu brațul și cu mintea la orașe și la sate, vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce este izvor de muncă și de gîndire” — sublinia apelul Comitetului național antifascist⁴.

Apelul a fost adresat nu numai clasei muncitoare, ci și tuturor țăranilor, funcționarilor, intelectualilor, fără deosebire de orientare ideologică sau de partid, chemîndu-i la organizarea unui front comun antifascist.

Pregătirile ce s-au desfășurat în România pentru trimiterea unei delegații la Congresul internațional de la Paris au fost însoțite de ședințe ale comitetelor locale antifasciste în București, Iași, Cluj și alte orașe⁵. Alegerile delegaților pentru Congresul internațional antifascist au prilejuit dezbaterea largă a problemelor legate de primejdia fascismului în România și pe plan internațional.

În debaterile Congresului internațional antifascist s-a propus lărgirea cadrului mișcării antifasciste, care urma în viitor să abordeze problemele întregului popor amenințat de fascism. Sub președinția lui Henri Barbusse a fost ales un Birou internațional antifascist, din care făcea parte și reprezentantul României, Petre Constantinescu-Iași. Biroul își avea sediul la Copenhaga și, în baza hotărîrii congresului, urma să editeze un buletin sub denumirea de „Frontul antifascist”⁶.

La începutul lunii iulie, cîteva mari cotidiane din București au publicat apelul Comitetului național antifascist. Apelul informa poporul asupra situației create în Germania după venirea hitleriștilor la putere, asupra hotărîrilor adoptate de Congresul antifascist de la Paris cu privire la necesitatea intensificării luptei, împotriva pregătirilor de război, subliniind că „lupta împotriva fascismului este și lupta contra oricărui război imperialist”⁷.

Semnatarii apelului erau în același timp și membrii fondatori ai Comitetului național antifascist din România. Printre ei se numărau savanți și oameni de artă ca: P. Constantinescu-Iași, Iorgu Iordan, Ilie Cristea, Barbu Lăzăreanu, Radu Cernătescu, Cicerone Theodorescu și alții. Roadele chemării adresate maselor de către Comitetul național

³ „Studii” nr. 2/1961, pag. 323—354.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4161, fila 323.

⁵ Loc. cit., fila 303. Apelul Comitetului antifascist al Capitalei, elaborat în aprilie 1933, sub titlul „Tovarăși muncitori, funcționari, meseriași, agricultori și intelectuali”, se adresa maselor largi populare, chemîndu-le să sprijine mișcarea antifascistă.

⁶ Loc. cit., fila 334.

⁷ Loc. cit., filele 322—323.

antifascist s-au făcut simțite prin avalanșa de adeziuni din lunile următoare — august, septembrie și octombrie — și prin constituirea de comitete locale antifasciste în tot mai multe orașe ale țării, spre sfârșitul anului 1933 și începutul anului 1934. În afară de „Buletinul antifascist” un mare număr de gazete cu caracter antifascist ca : „Ecoul”, „Clopotul”, „Alte zări”, „Cuvîntul nou” au publicat apelurile comitetelor regionale și listele celor ce aderau la mișcare. În paginile ziarelor burgheze „Tempo”, „Dimineața”, „Adevărul” și-a făcut loc șirul continuu al adeziunilor și răspunsurilor comitetelor antifasciste locale către Comitetul național antifascist.

Muncitorii de la atelierele C.F.R., cei din uzinele metalurgice și din porturi au dat elementele cele mai combative pentru mișcarea antifascistă. Din rîndurile lor se recrutau gărzile de autoapărare ale întrunirilor antifasciste și tot ei erau cei care se dovedeau mai perseverenți în activitatea protestatară în cadrul adunărilor de masă și în ieșirile delegațiilor în fața ministerelor, poliției și prefecturilor. Din șirul acțiunilor antifasciste și antirăzboinice cu larg răsunet, o semnificație deosebită a avut-o în 1933 refuzul docherilor din porturile românești de a încărca vasele hitleriștilor⁸.

Comitetul național antifascist, imediat după constituire, s-a preocupat cu atenție de organizarea tineretului în grupe, asociații și ligi antifasciste, care mai târziu aveau să ducă la formarea Comitetului antifascist al tineretului din România. Apelurile repetate ale Uniunii Tineretului Comunist pentru frontul unic al tineretului contra fascismului au găsit ecou mai ales în rîndurile tineretului din fabrici și facultăți, în rîndurile unor organizații locale ale tineretului socialist unitar și chiar ale celor social-democrate. Secțiunea București a tineretului social-democrat, de pildă, a mers împreună cu tineretul comunist într-o serie de acțiuni antifasciste. Spiritul înnoitor, propriu tineretului și ostil față de ceea ce este învechit, retrograd, nu a putut să fie canalizat pe făgașul fascist al pogromurilor de masă și al șovinismului feroce. Bandele fasciste ale Gărzii de fier, precum și grupările Ligii național-creștine au cuprins o minoritate alcătuită, mai ales, din rîndurile fiilor de bancheri și moșieri, de chiaburi și negustori, din elemente descompuse îndeosebi și din unii tineri induși în eroare de demagogia socială deșănțată a huliștilor fasciști.

Comitetul național antifascist din România a reușit în cursul anului 1934 să creeze numeroase comitete locale în rîndurile tineretului muncitor din orașele țării, printre studenți și, în unele locuri, chiar printre tinerii satelor. Studențimea a dat mișcării antifasciste numeroase cadre valoroase.

În primăvara anului 1934 a apărut la București ziarul ilegal „Studentul leninist”, al cărui editorial era consacrat luptei pentru mobi-

⁸ „Buletinul de acțiune împotriva fascismului”, anul I, nr. 2, din 12 noiembrie 1933.

lizarea studențimii împotriva fascismului, pentru smulgerea ei din plasa frazeologiei demagogice fasciste⁹. Printre gazetele studențești cu caracter antifascist răspândite în România se număra și „Front universitaire” — editat la Paris. Gazeta informa tineretul din toate țările asupra manifestărilor antifasciste ale tineretului muncitor și studios, asupra prejudiciilor aduse de fascism operei de educare a tineretului.

Problema educației în universități a tinerei intelectualități era acută pentru România anilor de ofensivă a fascismului. Fascizarea universității însemna degradarea științei, promovarea cosmopolitismului retrograd, împiedicarea dezvoltării culturii naționale, educarea tineretului în spiritul huliganismului, al obscurantismului, al șovinismului și agresiunii¹⁰. Sint semnificative în acest sens datele furnizate de „Analele Universității din Cluj” cu privire la preocupările „educative” ale unor așa-ziși dascăli de felul lui A. C. Cuza, care, în afară de ținerea unor cursuri cu teme care aveau un vădit caracter fascist, au inițiat chiar formarea unui institut cu un *Buletin de presă* pentru răspândirea „teoriilor” fasciste în rîndul intelectualității și tineretului din facultăți¹¹. Nae Ionescu, Istrati Micescu, A. C. Cuza ș. a. propovăduiau în cursurile lor teoria reacționară, fascistă a „purității biologice a rasei” în spiritul căreia au fost crescuți huliganii fasciști care aveau să se ridice în primul rînd împotriva cuceririlor culturii românești. Aceștia constituiau o minoritate, putredă, pestilențială, aparținînd reacțiunii, subvenționată de marile cercuri financiare interne și externe. Adevărata față a intelectualității romîne era dată însă de oamenii cei mai valoroși, savanți cu renume mondial, cunoscuți pentru activitatea lor asiduă, pusă în slujba progresului și democrației. Majoritatea intelectualității din România — oameni de știință și de artă din cei mai apreciați în țară și peste hotare — s-a aflat de partea baricadei antifasciste, mulți dintre ei activînd în organizațiile democratice amintite. Printre aceștia se numărau oameni de știință ca C. I. Parhon, Gh. Marinescu, Petru Groza, Traian Săvulescu, Ilie Murgulescu, Petre Constantinescu-Iași, Radu Cernătescu, Iorgu Iordan, G. Ibrăileanu, S. Sanielevici, Gr. Benetato; scriitorii și poeții Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Demostene Botez, I. Călugăru, Al. Sahia, Victor Ion Popa, G. Mihail Zamfirescu, Victor Eftimiu, N. D. Cocea, Zaharia Stancu; compozitori și artiști renumiți ca George Enescu, V. Maximilian, Ionel Perlea, Maria Filotti, Toni Bulandra, Sică Alexandrescu și mulți alții.

O mare parte a intelectualității noastre de atunci a început să găsească în multiple forme de activitate democratică, progresistă făgașul de manifestare a stării sale protestatare față de politica mării burghezii de înfeudare a țării monopolurilor imperialiste, politică de sub-

⁹ „Studentul leninist” nr. 1, din martie 1934.

¹⁰ T. Caramfil: „Din luptele studențimii democratice”, Editura tineretului 1955, pag. 89.

¹¹ T. Caramfil, lucr. cit., pag. 36.

jugare spirituală, de negare a valorilor naționale progresiste și a capacității culturale a poporului român, față de politica de menținere și import a unei ideologii retrograde, reacționare, antipopulare și fasciste.

Activitatea Comitetului național antifascist și a comitetelor sale din numeroase localități ale țării a cuprins pături sociale din cele mai variate. În afară de muncitori, țărani, tineri muncitori, studenți, intelectuali, femei, au fost atrași în jurul comitetelor antifasciste numeroși meșteșugari de la sate, meseriași și corporațiile lor, negustori mici și mijlocii, și chiar unele elemente burgheze, din P.N.L. și P.N.Ț.

Comitetul național antifascist a trecut o dată cu reorganizarea din iulie 1934 a activității tineretului antifascist din fabrici, facultăți, instituții, sate și la organizarea Comitetului antifascist al femeilor¹².

La jumătatea anului 1934, Comitetul național antifascist și-a concentrat atenția asupra procesului înscenat de reacțiune conducătorilor eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Valului de proteste din partea organizațiilor muncitorești, a sindicatelor, a personalităților marcante în viața științifică și culturală i s-au adăugat protestele Comitetului național antifascist, ale comitetelor sale regionale și locale.

Exprimîndu-și protestul vehement împotriva condamnării luptătorilor romîni antifasciști, Comitetul mondial antifascist a organizat o campanie internațională pentru apărarea frunțașilor muncitorimii romîne ce fuseseră condamnați. În România a fost trimis avocatul C. Bourthumieux, din partea Comitetului antifascist francez, pentru a participa la dezbaterile procesului. „Opinia publică este foarte alarmată din cauza unor manifestări care au avut loc în ultimul timp în România” — arăta avocatul francez într-un interviu acordat gazetei „Dimineața”, referindu-se la modul samavolnic în care autoritățile foloseau justiția. „Intelectualii, marea majoritate a avocaților din Franța urmăresc cu deosebită atenție cursul care-l urmează judecarea procesului din Craiova, ca și atîtor procese politice din Germania și Austria”. La întrebarea „Ce impresie v-au făcut acuzații?” el a răspuns: „O impresie admirabilă. Sînt exemple vii ale unei conștiințe nealterate, demne de admirat. Întreaga comportare a acuzaților în procese, precum și răspunsurile martorilor nu pot conchide decît la eliberarea lor de sub povara acuzațiilor nedrepte”¹³.

În septembrie 1934, emigrația poloneză antifascistă a trimis un protest, cerînd imediata eliberare a antifasciștilor arestați și încetarea regimului sălbatic la care erau supuși militanții revoluționari¹⁴. „De acord cu opinia publică progresistă și civilizată din întreaga lume și de acord cu păturile muncitoare și intelectuale din Cehoslovacia, consi-

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4 161, fila 319. Președinte al Comitetului tineretului antifascist a fost ales Matei Socor, iar al femeilor antifasciste Zoe Frunză.

¹³ „Dimineața” din 23 iunie 1934.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4 161, fila 368.

derăm de datoria noastră omenească, ca înaintea judecării procesului să exprimăm protestul nostru cel mai energic împotriva acestui proces, cât și în contra sentinței neomeneste și neîndreptățite. Facem răspunzători guvernul din România și justiția lui pentru înscenarea acestui proces. Cerem eliberarea tuturor victimelor condamnate” — se preciza în protestul semnat de organizația Partidului progresist din Brno și de alte organizații antifasciste din Cehoslovacia ¹⁵.

Legatia română din Paris scria la 31 mai 1934 ministrului de externe al României despre marele număr de proteste din partea maselor populare, care în întreaga Franță cereau eliberarea fruntașilor mișcării antifasciste din România ¹⁶.

Trebuie subliniat faptul că opinia publică internațională a văzut în luptele din februarie 1933 propria luptă pentru a bara calea fascismului, iar în apărarea ceferiștilor din procesul înscenat de guvernul României a văzut salvarea acelor luptători care, cu prețul vieții lor, s-au ridicat pentru a stăvili în această parte a Europei înaintarea fascismului mondial.

În același timp, mișcarea antifascistă din România, înțelegând că izbînda și întărirea fascismului în orice altă țară măresc primejdia fascismului în propria țară, și-a unit glasul de protest cu al milioanelor de muncitori, intelectuali, țărani, femei și tineri pentru a opri ofensiva fascismului în Franța, Austria, Bulgaria, Polonia, Spania și în alte țări.

Prin activitatea Comitetului național antifascist, a fost creată în rândurile maselor largi o opinie potrivnică ofensivei fascismului în România și pe plan internațional.

Lupta împotriva fascismului și a pregătirilor de război era indisolubil legată de lupta pentru pace și prietenie cu Uniunea Sovietică. Mișcarea antifascistă din țara noastră, ca și din celelalte țări, avea în Uniunea Sovietică reazemul de nădejde pentru apărarea păcii și democrației. De pe pozițiile unei reale politici de pace și prietenie între popoare și pornind de la necesitatea răspîndirii în mase a adevărului despre Uniunea Sovietică, a fost creată în România de către P.C.R. în iulie 1934 organizația democratică „Amicii U.R.S.S.”, iar după desființarea acesteia de către guvernul P.N.L. a fost creată o nouă organizație, „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică” ¹⁷.

Prin activitatea organizațiilor democratice de masă se făceau încă din 1934 primii pași spre făurirea unui front popular antifascist. „Pentru un front comun de luptă împotriva exploatații, fascismului și războiu-

¹⁵ Loc. cit., fila 174.

¹⁶ Raportul Legăției romine din Paris către Ministerul de Externe nr. 2943/31465, din 31 mai 1934 (în Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4161, fila 178).

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4150, fila 28. Vezi și articolul „Amicii U.R.S.S.” în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”, nr. 4/1955.

lui" — era lozinca de bază cu care organizația democratică Liga muncii s-a adresat partidelor și grupărilor politice¹⁸. După ce s-a stabilit o primă înțelegere între Liga muncii și Comitetul național antifascist, s-au trimis apeluri de aderare la frontul antifascist și antirăzboinic șefilor social-democrați, cărora li s-a arătat imperioasa necesitate a frontului unic pentru succesul luptei antifasciste¹⁹. Propunerea Ligii muncii pentru frontul comun a fost îmbrățișată cu entuziasm și aprobată cu căldură de toate păturile muncitoare din România. La întruniri, în discuții pe grupuri, în ateliere, la ședințele sindicatelor, ale organizațiilor P.S.D. și ale P.S.U. muncitorii cereau acceptarea platformei antifasciste propuse de Liga muncii și Comitetul național antifascist.

Conducerea Partidului socialist unitar a acceptat platforma și, împreună cu Liga muncii și Comitetul național antifascist, a adresat un apel către mase, constituindu-se un comitet de conducere al frontului comun antifascist și antirăzboinic²⁰.

În marile orașe ale țării, sub lozinca frontului comun de luptă împotriva exploatării, fascismului și războiului, a avut loc un puternic val de întruniri și manifestații ale maselor

Lupta contra fascismului a intrat într-o nouă fază după Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, din 1935, când s-a conturat clar etapa luptei pentru Front popular antifascist. Lupta împotriva războiului și împotriva fascismului, pentru libertăți democratice nu mai revenea unei organizații cu caracter antirăzboinic sau antifascist, ci era înmănunchată de o formă organizatorică de masă — Frontul popular antifascist — al cărui nucleu trainic îl constituia Frontul unic muncitoresc.

Concomitent cu eforturile partidului comunist de a determina conducerea P.S.D. să accepte crearea F.U.M. au fost formate noi organizații de masă legale, care urmau să devină componente ale frontului popular. Printre aceste organizații se numărau: „Blocul democratic“, „Gruparea avocaților democrați“, „Comitetul pentru eliberarea deținuților antifasciști“, „Frontul democratic studentesc“, „Comitetele cetățenești“, precum și unele asociații cu preocupări mai restrânse, cum au fost: „Patronajele antifasciste“, „Liga contra prejudecăților“, „Asociația pentru protecția mamei și a copilului“, „Liga contra brutalităților“ și altele.

Numeroase au fost acțiunile de masă antifasciste inițiate de P.C.R. prin mijlocirea organizațiilor de masă. În fabrici, la sediile sindicatelor, în cartiere, muncitorii erau animați de hotărîrea fermă de a nu permite instaurarea dictaturii fasciste. La sate, la întrunirile Frontului plugarilor, în regiunile cu populație maghiară, la adunările Madoszuului, în facultăți și congrese studențești, la chemările Frontului studentesc democrat, în barourile avocaților, în instituții, pretutindeni își croia drum cu tot mai multă insistență ideea Frontului popular antifascist.

Activitatea antifascistă și antirăzboinică a fost susținută în permanență de o bogată presă ilegală și legală. Numai în anii 1933—1935

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 24, dosarul nr. 4 142, filele 204—208.

¹⁹ „Tempo“ nr. 386, din 11 octombrie 1934

²⁰ „Umanitatea“ nr. 5, din 18 noiembrie 1934.

au fost tipărite peste 200 titluri de organe ale presei revoluționare și democratice — 72 în 1933, 65 în 1934, 70 în 1935, ceea ce înseamnă o creștere de circa două ori în raport cu perioada anilor 1929—1931²¹.

Fiecare organizație de masă legală, nou creată, avea în cele mai multe cazuri și gazete proprii, ce se intitulau „independente“, „umanitariste“, „culturale“. Ori de câte ori erau interzise sub acuzarea că „nu respectă profilul“ titlului, aceste gazete apăreau de fiecare dată cu numele schimbate sau cu altă prezentare grafică.

Autoritățile burghezo-moșierești, alarmate de creșterea mișcării antifasciste și de caracterul său organizat, au trecut în modul cel mai abuziv și brutal la îngrădirea și apoi la interzicerea activității organizațiilor antifasciste. Au început să fie urmăriți membrii organizațiilor antifasciste, să se pună la cale provocări pentru ca, sub acuzarea de activitate subversivă comunistă, să se facă arestări. Împotriva realizării unui front de luptă antifascist s-au manifestat și liderii de dreapta social-democrați. În plus, anticomunismul acestor lideri paraliza înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, atât de imperioasă în condițiile când reacțiunea și fascismul căutau pe toate căile instaurarea unui regim de dictatură.

În complexul acestor împrejurări și factori care înlesneau ascensiunea fascismului apare mai clar forța mișcării antifasciste în România, care, în ciuda greutăților întâmpinate, a reușit, începând cu luptele din ianuarie-februarie 1933, să împiedice timp de opt ani instaurarea dictaturii fasciste. Deși Frontul popular nu fusese realizat, vîrfurile marii burghezii și moșierimi s-au văzut silite să țină seama de ostilitatea maselor față de fascism, ostilitate cultivată ani la rînd de către comuniști și organizațiile democratice antifasciste și să nu poată instaura dictatura fascistă decît în 1940 și atunci cu sprijinul direct al Germaniei hitleriste.

În anii întunecați ai dictaturii fasciste, când vîrfurile reacționare ale claselor exploatatoare au împins țara în războiul antisovietic alături de Germania hitleristă, când întreaga țară trecea prin momente deosebit de grele, fiind subjugată de către Germania hitleristă, forțele patriotice, antifasciste s-au ridicat împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist, trecînd în anii 1942—1943 la o mișcare de rezistență tot mai orga-

²¹ Printre aceste organe de presă reținem atenția asupra următoarelor: 1933: „Alarma“, „Alte zări“, „Asaltul antimilitarist“, „Brazda“, „Buletinul“, „Buletinul Comitetului Central al Ajutorului roșu din România“, „Buletinul Comitetului Central al Blocului muncitoresc-țărănesc“, „Buletinul de acțiune împotriva fascismului“, „Buletinul Comitetului de acțiune împotriva războiului“, „Buletinul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România“, „Buletinul Mișcării antifasciste“, „Cazarma“, „Clopotul“, „Cuvîntul școalei“, „Drumul celor ce muncesc“, „Februarie 15—16“, „Frontul evenimentelor culturale și sociale“, „Frontul unic“, „Horia“, „Întrebări și răspunsuri“, „Lupta universitară“, „Luptătorul ceferist“, „Năzuința celor ce muncesc“, „Scinteia“, „Steagul roșu“, „Studentul revoluționar“, „Tinăra gardă“, „Vörös Erdely“, „Tinărul leninist“ etc. 1934: „Amicii U.R.S.S.“, „Apărarea ceferiștilor“, „Cuvîntul nou“, „Descătușarea“, „Ecoul“, „Farul Dunării“, „Îndrumarea“, „Komunista“, „Korunk“, „Lupta de clasă“, „Lupta sindicală“, „Manifest“, „Népakarát“, „Petrolistul roșu“, „Székelyföldi Néplap“, „Székelyföldi Népakarát“, „Umanitatea“ etc. 1935: „Acum“, „Blocul“, „Cimpul“, „Critica“, „Dolgozo Nő“, „Drumul femeii“, „Jilava roșie“, „Soarele“, „Școala Mehedințului“, „Țarina“, „Vremuri noi“ etc.

Aspecte ale luptei contra dominației capitalului străin în România oglindite în presa comunistă din anii 1930-1940

De-a lungul întregii sale existențe, Partidul Comunist din România a îmbinat în permanență lupta împotriva claselor exploatare din țară, pentru doborârea regimului burghezo-moșieresc, cu lupta împotriva înrobirii economice și politice a României de către capitalul străin. P.C.R. a demascat neabătut politica antinațională și antipopulară a burgheziei și moșierimii, care, în cîrdășie cu imperialiștii străini, au stors profituri fabuloase din jefuirea bogățiilor țării și din exploatarea cruntă a maselor muncitoare. Totodată, P.C.R. a arătat clasei muncitoare, întregului popor că înfeudarea economică era însoțită în mod inevitabil de dependența politică, ceea ce transforma România într-un pion al planurilor agresive ale marilor puteri imperialiste din Occident.

Un loc central în cadrul luptei revoluționare duse de masele muncitoare, sub conducerea P.C.R., în anii dintre cele două războaie mondiale, îl ocupă eroicele bătălii de clasă ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, care „...au constituit o manifestare hotărîtă a forței clasei muncitoare împotriva fascismului, lovind în politica de fascizare a țării și de înfeudare a ei față de imperialism...”¹

Alături de celelalte forme de activitate ale partidului, presa legală, editată sub îndrumarea P.C.R., a constituit un mijloc important pe care partidul comunist l-a folosit cu succes în vederea demascării dominației capitalului străin și pentru mobilizarea maselor populare la luptă împotriva acestuia. În acest scop, în anii 1930-1940 — perioadă de care se ocupă articolul de față —, P.C.R. a reușit să-și facă cunoscut maselor largi cuvîntul său prin numeroase ziare și reviste legale, ca: „Veac nou”, „Clopotul”, „Arena”, „Echipa”, „Manifest”, „Studentimea nouă”, „Frontul evenimentelor culturale și sociale”, „Horia”, „Comentar”, „Deșteptarea”, „Era nouă”, „Ecoul”, „Fapta”, „Dacia nouă”, „Reporter” etc. În aceeași perioadă, partidul comunist a reușit să influențeze indirect unele publicații, ca, de exemplu, „Cuvîntul liber”, „Societatea de mîine”, „Facla”, „Țara nouă” și altele, sau să publice, în diferite ocazii, articole într-o serie de alte ziare și reviste.

★

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 378.

O direcție importantă în publicistica militantă din țara noastră în deceniul al patrulea a fost demascarea rolului spoliator, prădalnic al capitalului străin în economia românească. Avînd puternice poziții cucerite de-a lungul deceniilor în țara noastră, capitalul străin (mai ales francez, englez, german) stăpînea, de fapt, sectoarele cele mai importante din industria Romîniei. Într-un articol apărut în „Critica actualității” se arăta că: „Industria romînească s-a născut în bună măsură ca un copil al capitalului străin și în luptă cu acesta pentru împărțirea profiturilor. Capitalurile veneau, de cele mai multe ori, de la Paris și Berlin, iar munca întotdeauna de pe plaiurile Moldo-Valahiei”². Monopoliștii străini acaparaseră ramurile principale ale industriei extractive și prelucrătoare, acționînd prădalnic, cu o sălbăticie fără seamăn. În industria petrolieră se proceda fără menajamente; zăcămintele erau exploatare în faza lor de maxim randament, cu cheltuieli minime, după care, deși cu certe posibilități, erau părăsite, abordîndu-se alte terenuri, unde procedeul se repeta aidoma. Lipsite de orice mijloace de prevenire și rapidă îndreptare a accidentelor, sondele erau nu o dată lăsate pradă incendiului, fără grijă pentru ruina bogățiilor subpămîntene³. Procedeul sălbaticiei exploatări era practicat și în industria lemnului. Aici — cum se arăta într-un articol — „capitalul vagabond n-a întemeiat o industrie permanentă de prelucrare a lemnului, ci s-a străduit să-și sporească rentabilitatea prin tragerea grăbită a unei cît mai mari cantități de material brut. Astfel, nu s-a ținut seama de amenajamentele științifice care prevăd revoluțiuni îndelungate pentru exploatarea unui masiv, prin care se asigură răgazul necesar de refacere a pădurilor (...) Procedîndu-se în acest fel, un masiv forestier în 10—15 ani a fost șters de pe suprafața pămîntului..., beneficiile de milioane luînd drumul centrelor bancaro-capitaliste din țară și mai ales din străinătate”⁴.

Deținînd poziții-cheie în viața economică, capitalul străin exercita puternice presiuni sub raport politic, realizînd în fond înfeudarea țării intereselor sale. „Așadar — scria în anul 1931 „Studentîimea nouă” — întrebarea e «a cui a ajuns să fie astăzi țara»... Dintr-o patriotică revoltă trebuie să constatăm că această țară este intrată în posesia lui sir Henry Deterding, președintele lui Royal Dutch, a lui Kreuger, a capitaliștilor parizieni de la Pays Bas și Creditul Lyonez”⁵.

Dependența Romîniei burghezo-moșierești față de capitalul străin nu se manifesta numai sub forma stăpînirii unor ramuri importante ale economiei naționale; aceasta își găsea, printre altele, expresia și în datoria publică externă a Romîniei către marile grupuri monopoliste apusene. Datoria publică externă a țării era constituită în special din datorii de război, preluarea unei părți din datoria publică a fostei monarhii austro-ungare, reevaluarea în aur a datoriei dinaintea primului război mondial, împrumuturi (ca cele pentru stabilizarea monetară

² „Critica actualității” din 30 martie 1935.

³ „Frontul evenimentelor culturale și sociale” nr. 4/1935.

⁴ „Societatea de mîine”, nr. 3/1934.

⁵ „Studentîimea nouă” din 10 aprilie 1931.

din 1929) etc. Oficialitățile burgheze românești, care primiseră comisioane importante cu ocazia contractării diferitelor împrumuturi, manifestau o grijă deosebită pentru achitarea anuităților la vreme, neținând seama de dificultățile interne, deși sumele acestea reprezentau o bună parte din buget.

Demascînd această situație, un articol apărut în ziarul „Deșteptarea” arăta că „nu mai puțin decît a patra parte din întregul buget al statului merge să mărească veniturile clasei capitaliste de dincolo și de dincoace de Oceanul Atlantic... reprezentînd dobînda pe care masele sărăcite o plătesc capitaliștilor americani, englezi sau francezi. Biruri peste biruri sînt puse pe grumazul țaranului, muncitorului, micului funcționar de la noi, pentru ca ele să se transforme în ciștiguri nemuncite pentru un pumn de capitaliști străini”⁶.

Referindu-se la scopurile pentru care guvernele burghezo-moșierești făcuseră aceste împrumuturi înrobitoare, același ziar scria: „Banii împrumutați — cu dobîndă mare, în condiții împovărătoare — au mers în timpul războiului, dar mai ales după război, pentru cheltuieli militare”⁷. Un exemplu tipic de împrumut oneros și folosit în scopuri neproductive, pentru înarmare, este cel din anul 1926, obținut de generalul Averescu din partea guvernului italian prin societatea „Azienda General Italiana Petroli”. Peste 6 ani, V. Madgearu, din interese politicianiste, a dezvăluit faptul că „împrumutul italian s-a contractat în condițiuni dictate”, ceea ce spune mult despre „independența” Romîniei din acea vreme. Cînd în primăvara anului 1931 guvernul romîn a contractat un alt împrumut la aceleași grupuri financiare care acordaseră și împrumutul din 1929, ziarul „Deșteptarea” a luat din nou atitudine, subliniind că noul împrumut duce la accentuarea subjugării țării față de capitalul străin. Acestui împrumut oneros, prevăzut cu o dobîndă de $7\frac{1}{2}\%$ și la un curs de emisiune de $86\frac{1}{2}\%$ i se adăuga contravaloarea comisionului de $6\frac{1}{2}\%$, „adică peste 50 milioane de lei”⁸. Explicînd caracterul înrobitor al împrumutului, ziarul preciza: „Romînia capitalistă în plină criză, cu mari deficite în buget... și cu întreg regimul de producție ruinat, a făcut un pas mai departe în completa ei dependență față de imperialiștii apuseni. Totodată, în subjugarea ei economică, împrumutul încheiat se manifestează și pe teren politic. Franța găsește azi la București un punct de sprijin în plus pentru planurile ei”⁹. Din acest împrumut burghezia alocă sume însemnate pentru înarmare și pregătiri de război.

Plata cuponului extern greva strivitor bugetul, creînd un permanent dezechilibru al balanței de plăți într-o vreme cînd criza provocase o catastrofală scădere a prețurilor produselor exportate de Romînia și o diminuare simțitoare a volumului exportului, micșorînd fondul de devize. Dependente de capitalul străin, cercurile burghezo-moșierești, indiferent de apartenența politică, căutau, îndeosebi prin sistemul im-

⁶ „Deșteptarea” din 1 februarie 1931.

⁷ Ibid.

⁸ Loc cit., din 22 martie 1931.

⁹ Ibid.

pozitelor, să achite ceea ce numeau „datoriile de prestigiu“, deși chiar unii economiști burghezi recunoșteau că „plata în masă a datoriilor externe pe trecut era în detrimentul economiei naționale“¹⁰.

În aceste condiții, P.C.R. a chemat masele să lupte pentru a împiedica achitarea datoriilor înrobitoare, lansînd lozinca: „nici un ban datorii bancherilor și cămătarilor băștinași; nici un ban datorii bancherilor și cămătarilor străini“¹¹. Un document de partid din aprilie 1932 sublinia necesitatea dezvăluirii sistematice a faptului că „...miliardele pe care statul le datorează funcționarilor statului și învățătorilor se duc în buzunarele cămătarilor francezi, ale bancherilor“¹² de peste hotare. În presa legală, punctul de vedere exprimat era același: „Se reduc sub minimum necesar pentru trai salariile și pensiile, învățătorii cerșesc un codru de mămăligă de la școlarii lor, dar guvernul face declarații solemne că va plăti cuponul extern pînă la ultimul ban“. Publicația denumea, pe bună dreptate, cu o formulă sugestivă această practică drept o politică a „apărării intereselor cămătarilor străini, împotriva celor ale propriilor muncitori, funcționari și pensionari“¹³. Iar „Clopotul“ cerea deschis întreruperea achitării anuităților: „Ani de-a rîndul, în timp ce masele flămînzeau, dar plăteau biruri grele, capitaliștii străini au încasat în mod regulat dobînzii cămătărești și ratele de amortizare. N-ar fi timpul ca guvernul nostru să se gîndească că în aceste vremuri de conversiune nu trebuie să se plătească nici un ban cămătarilor uniți cu asociația de la Paris?“¹⁴.

În urma convenției de la Geneva din 1933, România a fost supusă în mod oficial controlului capitalului străin, care a căpătat dreptul de a veghea și îndruma — prin consilieri special numiți — activitatea economică-financiară a țării. Practica acceptată încă în 1932, ca urmare a raportului întocmit de Ch. Rist, sub guvernul Iorga — Argetoianu, a fost acum oficializată. Guvernării Romîniei burgheze acceptaseră, așadar, pe față subordonarea economică și politică a țării marilor grupuri capitaliste de peste hotare. Dacă la începutul anului 1932, cînd presa burgheză începuse să preamărească „binefacerile“ planului de asanare de la Geneva, P.C.R. a demască consecințele social-politice și economice ale acestor măsuri profund spoliatoare, în hotărîrile C.C. al P.C.R. din mai 1932 se arăta în mod limpede că „«planul de asanare», elaborat la Geneva de către comitetul financiar al Ligii Națiunilor pentru garantarea plăților împrumutului extern... lovește puternic toate păturiile muncitoare și nevoiașele din România. El duce direct la creșterea șomajului, la creșterea scumpetei, la îngreuierea sarcinilor impozitelor, la exproprierea pămîntului țărănesc de către capitalul cămătăresc și la o mare restrîngere a instrucțiunii publice și a ocrotirilor sociale, aruncînd țara, atît de înapoiată, în condiții medievale“¹⁵. Caracterizînd acordul

¹⁰ Gh. Dobrovici: „Istoricul dezvoltării economice și financiare a Romîniei“, București, 1931, pag. 867.

¹¹ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 74.

¹² „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 451.

¹³ „Frontul evenimentelor culturale și sociale“ nr. 2/1932.

¹⁴ „Clopotul“ din 14 octombrie 1933.

¹⁵ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 590.

încheiat la Geneva în ianuarie 1933 drept „atacul capitalist dezlănțuit prin planul de la Geneva“, P.C.R. a chemat masele la luptă împotriva măsurilor adoptate de guvern.

Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R., sînt o mărturie grăitoare a justeții politicii partidului nostru, care a adoptat o poziție cu adevărat patriotică, de îmbinare a luptei împotriva exploatării interne cu împotrivirea față de înrobirea economică și politică de peste hotare. Marile bătălii proletare din 1933 duse împotriva exploatării capitaliste și înfeudării țării monopolurilor, împotriva fascismului și a pregătirilor de război antisovietic, au demonstrat în chip strălucit hotărîrea clasei muncitoare, condusă de P.C.R., de a lupta împotriva spolierii capitaliste, a dominației monopolurilor străine, a fascizării țării, marcînd un moment de cotitură în viața partidului și a întregii mișcări revoluționare din România.

În ziarele și revistele legale editate de P.C.R. sau aflate sub influența sa s-a scris destul de mult în jurul convenției încheiate la Geneva. Încă înaintea încheierii tratativelor de la Geneva, ziarul „Frontul evenimentelor culturale și sociale“ dezvăluia în fața maselor consecințele grele pe care avea să le aducă după sine convenția : „Experții străini vin să execute cămătărești împrumuturi contractate de clasele conducătoare și consumate de ele, înăsprind și mărinind gradul mizeriei în care se zbat masele populare“. În același timp, ziarul arăta că prin încheierea acordului capitalul străin avea să cucerească noi poziții în economia Romîniei prin oficiul de control și îndrumare, pe care era autorizat să-l execute : „Experții străini «controlînd» vor asigura capitalului străin pe care îl reprezintă noi posibilități de penetrație și acapărare a unora din importanțele ramuri de producție ale Romîniei... Iar prezența reprezentanților lui la Banca Națională trebuie să-i asigure mînuirea creditului, după nevoile și interesele lui prezente și viitoare“¹⁶.

Pentru înșelarea opiniei publice, în perioada tratativelor de la Geneva, cercurile politice și financiare din Romînia porniseră o deșănțată campanie în presa reacționară, căutînd să acrediteze ideea că ele s-ar fi opus, chipurile, acestui acord înrobitor, dar că erau silite de împrejurări să-l accepte. Fără îndoială, prin acceptarea planului de la Geneva, capitaliștii romîni se vedeau nevoiți să cedeze o cotă mai mare din plusvaloarea obținută în folosul capitalului străin, ceea ce avea să-i determine, pentru a nu li se micșora profiturile, să intensifice exploatarea oamenilor muncii ; referindu-se la aceasta, ziarul citat mai sus lua o poziție hotărîtă împotriva frazeologiei patriotarde folosite de politicienii și presa burgheză, arătînd că : „Pentru a asigura acest surplus de profit, stors din trupul trudit al celor ce muncesc, guvernul va iscăli convenția de la Geneva, va pune noi și grele sarcini în spatele contribuabilului sărac“¹⁷.

¹⁶ „Frontul evenimentelor culturale și sociale“ din 5 februarie 1933.

¹⁷ Loc. cit., nr. 7/1933.

O contribuție de seamă a adus presa comunistă legală și presa democratică aflată sub influența P.C.R. la demascarea, în fața maselor, a pericolului grav pe care îl reprezenta înrobirea țării de către Germania hitleristă. În rezoluția plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R. din august 1936 se preciza că „România are pentru imperialismul german o importanță colosal de mare. Ca sursă de grâu și petrol și ca vecină a Uniunii Sovietice, ea poate fi furnizoarea Germaniei pentru pregătirea războiului și, în caz de război, poate ușura atacul imperialismului german contra Uniunii Sovietice...”¹⁸. În rezoluție se arăta că aceasta avea să ducă inevitabil la „...transformarea României de către Germania într-un stat vasal...”¹⁹. Într-adevăr, în anul 1937, mai bine de 33% din importul României îl furniza Germania, pentru ca în august 1938 să ajungă la 44%. La export, în aceeași perioadă, indicele urcă de la 25% la 36%. În 1940, din exportul României, Germania deținea 42,7% din produsele petrolifere, 77% din exportul de cereale, 80% din exportul de animale, 69% din cel de oleaginoase.

În 1934, în revista bucureșteană „Echipa”, editată sub îndrumarea P.C.R., se denunțau planurile Germaniei fasciste de a acapara economia României: „O mare firmă hitleristă și d. ministru al industriei și comerțului (pe atunci Manolescu-Strunga — *n.n.*)... lucrează pentru cooptarea în sfera de influență hitleristă... De altfel, hitleriștii nu sînt la primele lor mișcări în România și nici la ultimele”²⁰. În 1935, în „Critica actualității”, un articol trăgea un îngrijorat semnal de alarmă: „Din afară presiunea național-socialistă este din ce în ce mai puternică. Prin politica conștientă dusă la Berlin, comerțul exterior românesc se îndreaptă din ce în ce mai mult spre Germania... Și, în conjunctura actuală internă, acesta e un lucru foarte grav”²¹. La sfîrșitul aceluiași an, o altă publicație legală din București demasca fondul economic-politic al propagandei pe care cercurile fasciste românești o făceau în favoarea unei politici de apropiere față de Germania. „Intensitatea propagandei hitleriste în România... dezvăluie uneltirile Germaniei, care încearcă să atragă statele europene în orbita intereselor ei economice”²². Iar o altă publicație prevenea cu dreptate că „pentru conducătorii celui de-al treilea imperiu german, singura soluție a crizei economice este cucerirea de teritorii”. De aceea, masele muncitoare, care vedeau în tendința expansionistă a statului hitlerist un pericol real pentru țara noastră, „nu puteau cere o alianță cu Germania”²³. Această cerință trădătoare era afirmată de grupările fasciste, care, cum preciza un document al P.C.R. din 1936, „reprezintă interesele păturilor celor mai reacționare, celor mai șovine, celor mai imperialiste, celor mai bestiale ale capitalului financiar și ale moșierimii romîne”²⁴.

¹⁸ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 415—416.

¹⁹ Loc. cit., pag. 416.

²⁰ „Echipa” nr. 2/1934.

²¹ „Critica actualității” din 30 martie 1935.

²² „Flacăra” din 1 decembrie 1935.

²³ „Omul liber” nr. 1/1935.

²⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 344.

În 1936, în „Cuvîntul liber“ erau demascate în mod necruțător declarațiile făcute de Goga în urma călătoriei întreprinse la Berlin, în care acesta cerea deschis orientarea țării spre Germania fascistă, menționându-se că „a venit cu niște propuneri atît de infame încît nemții chiar nu au avut îndrăzneala să le facă direct“. Propunerile lui Goga, se arată în ziar, urmăreau să aducă țara „în situația de colonie germană“²⁵. În același an, într-un ziar din Botoșani, sub semnătura lui Scarlat Calimachi, se protesta tot atît de vehement împotriva strădaniei fasciștilor romîni de a subjugă economia țării Germaniei fasciste, demascîndu-se politica trădătoare a celor ce pregăteau Romîniei „o nouă epocă de sclavie materială și morală“. Ziarul din Botoșani arăta curajos: „Cei care flutură steagul fascismului și crucea încîrligată deschid hotarele unor noi cîmpirii, căci numai orbii nu pot vedea privirile lui Hitler... ațintite asupra pămîntului și bogățiilor romînești. Pentru Hitler, vechea formulă „Drang nach Osten“ nu se mai poate realiza decît punînd stăpînire pe solul romînesc“²⁶. În același spirit și urmărind aceeași problemă, ziarul clujean „Viltoarea“ denunța caracterul economic-politic al propagandei hitleriste din țara noastră, „care n-are alt scop decît robirea noastră economică intrată pe porțița tainuită a fascismului“, în așa fel încît România să fie prădalnic „exploatată de capitalismul german cu crucea încîrligată“²⁷.

În 1937, într-un articol apărut în „Societatea de mîine“, se arăta că „a merge alături de Germania înseamnă a accepta de bunăvoie pierderea independenței noastre naționale, o dată cu pierderea petrolului și a grîului“²⁸. În același an, în „Reporter“ a apărut un articol dedicat aceluiași probleme, care, după ce denunța caracterul militarist-fascist al politicii Germaniei, subordonată tendințelor agresive și de revizuire a frontierelor, politică în întregime contrară intereselor noastre naționale, stăruia și asupra pericolului subjugării țării pe cale economică: „Experiența relațiilor comerciale cu Germania — se spunea în articol — a demonstrat că nici din punct de vedere pur comercial ele nu sînt avantajoase. Pentru Germania, relațiile comerciale sînt, în fapt, forme de infiltrare imperialistă pacifică și pregătirea infiltrării politico-militare“²⁹. Același pericol grav îl semnală și revista bucureșteană „Arena“ în 1936, cînd, apelînd la experiența istoriei, prevenea: „Pacea de la Buftea din 1917 ne arată ce ne așteaptă: transformarea țării în hambare de grîne și depozit de petrol pentru germani, pierderea putinței de a ne hotărî liberi destinele, pierderea independenței naționale“³⁰. Apelînd la aceleași învățăminte ale istoriei, care înscrisese prin pacea de la Buftea un exemplu elocvent despre rapacitatea imperialismului german, o altă publicație din 1937 a P.C.R. atrăgea atenția cititorilor că trebuie să-și dea seama „unde va duce întinderea puterii lui Hitler spre bazinul

²⁵ „Cuvîntul liber“ din decembrie 1936.

²⁶ „Horia“ (Botoșani) din 7 septembrie 1936.

²⁷ „Viltoarea“ (Cluj) din 9 februarie 1936.

²⁸ „Societatea de mîine“ nr. 1/1937.

²⁹ „Reporter“ din 8 august 1937.

³⁰ „Arena“ din 3 mai 1936.

Dunării“, stăruind asupra ideii că „învățămintele istoriei nu ne îngăduie să nu luăm în seamă... ceea ce se petrece astăzi în jurul nostru“³¹. Într-o publicație burgheză, sub semnătura publicistului comunist Ștefan Voicu, a apărut un articol intitulat semnificativ „«Drang nach Sud osten» și relațiile comerciale romîno-germane“, care demasca țelul politic și economic înrobitor urmărit de Germania prin atragerea Romîniei în zona ei de influență. Analitic, prin chiar scopul propus, articolul scotea în evidență, cu mijloace științifice, țelul politic și economic urmărit de Germania prin atragerea Romîniei în zona ei de influență. Se arăta acolo că, „sub forma «pătrunderii pacifice și economice», Germania a dezvoltat o intensă activitate comercială pentru a importa din aceste țări (din sud-estul Europei — *n. n.*) materiile prime de care are nevoie pentru industria ei de război și a exporta mașini și mărfuri industriale ; tendința acestei politici este de a transforma țările sud-estului european în piață de desfacere și izvoare de materii prime pentru economia imperialistă a Germaniei în căutare de colonii“. Se sublinia, pe bună dreptate, că orice analiză comparativă dovedește că „raporturile comerciale romîno-germane se resimt permanent de această tendință a politicii economice germane, politică economică ce intră în conflict cu interesele dezvoltării industriei noastre naționale și poate avea repercusiuni asupra independenței noastre economice și politice“. Cu titlu exemplificator se cita faptul că deși Germania fusese în 1936 cea mai mare importatoare de produse romînești (mai ales petrol și lemn) ea a achitat contravaloarea mărfurilor cumpărate în mărci cu valoare extrem de precară, supuse fluctuațiilor, deși din alte țări puteam obține devaloare forte și libere³².

În februarie 1938, instaurînd dictatura regală, vîrfurile cele mai reacționare ale capitalului financiar au intensificat teroarea împotriva partidului comunist și a tuturor forțelor democratice. Exploatarea celor ce muncesc a crescut în intensitate. Un rezultat direct al măsurilor represive adoptate de guvernele dictaturii regale a fost și înăbușirea presei democratice și muncitorești. Publicațiile legale îndrumate de P.C.R. au fost interzise, iar cele cu orientare general-democratică au fost prigonite, fiind sistematic silite la rîndul lor, în majoritatea cazurilor, să-și înceteze apariția. În aceste condiții, publiciștii comuniști și cei democrați reușeau numai cu mari greutate să colaboreze în paginile unor ziare.

Cu toate acestea, înfrîngînd greutatea de tot felul și îndeosebi cenzura, care fusese mult înăspriată după instaurarea dictaturii regale, ziaristii comuniști sau aflați sub influența P.C.R. au reușit să publice unele articole în diferite publicații. Pentru a nu fi oprite de cenzură, aceste articole erau scrise cu o grijă deosebită, într-o formă voalată, lăsînd să se citească printre rînduri ceea ce nu se putea spune deschis. Așa, de exemplu, un articol care se ocupa de „Cauzele și urmările războiului chino-japonez“, apărut în „Țara de mîine“, după ce înfiera agresiunea imperialiștilor japonezi, scria : „Oare situația noastră nu e în multe puncte asemănătoare cu cea din China ? Există anumite interese imperia-

³¹ „Independența economică“ din aprilie 1937.

³² Ibid.

prime a Romîniei. Și aici, ca și dincolo, se anunță cruciade pentru asigurarea ordinii și civilizației... Să luăm aminte la agresori, să le definim intențiile și să ne pregătim pentru apărarea patrimoniului național³³. Aluzia era destul de clară și ținta atacului la adresa Germaniei hitleriste, care nu-și mai ascundea acum planurile de înrobire a țării noastre, era evidentă.

O poziție curajos combativă, de împotrivire față de intenția Germaniei de a ne acapara economia, a luat-o ziarul „Comentar“, interzis tocmai de aceea de cenzură, după câteva numere de la apariție. Un articol intitulat sugestiv „Fascism colonial“ explica deschis ce urmărește Germania prin planurile de subjugare economică a țării noastre, stăruind în mod deosebit asupra inegalității raporturilor preconizate. „Germania și celelalte țări cu economie analogă (Japonia, Italia etc.) au interesul ca țările cu care au strîns raporturi economice să rămînă cît mai mult exportatoare de materii prime și importatoare de produse industriale. Pentru aceasta, aceste țări trebuie să renunțe la industrializare. Ele trebuie să formeze un bloc economic perfect sudat cu Germania, bloc în care Germania are rolul de a absorbi... pentru ca EA SINGURĂ să-și echipeze industria“. Or, aceasta înseamnă evident o „înfeudare economică și politică“ a țării³⁴. Demnă de relevat în această direcție este și poziția revistei „Dacia nouă“, apărută în 1938, în care s-au publicat numeroase articole care demascau consecințele înrobirii economiei romînești de către Germania nazistă. Un articol intitulat semnificativ „Germania cere colonii“ amintea, sub semnătura lui Corneliu Mănescu, că statul hitlerist cere „mînă liberă în bazinul dunărean. În special grînele și petrolul sînt obiectul unei atenții speciale din partea Germaniei“. Revista reclama măsuri ferme de împotrivire pentru ca „integritatea noastră teritorială să ne fie asigurată și dezvoltarea economică garantată“³⁵. Cu câteva numere înainte, ocupîndu-se de aceleași probleme, revista sublinia dezavantajele, sub toate raporturile, a acelor „noi“ raporturi comerciale pe care le preconiza statul hitlerist. Într-un articol semnat de Silviu Brucan se arăta că „Germania nu poate oferi nimic. Poate furniza doar o serie de ersatzuri în schimbul grîului și petrolului romînesc“³⁶. În luna următoare, revista, reluînd discuția, prevenea din nou: „Nu trebuie să uităm că rezervele de materii prime ale Germaniei sînt epuizate... Singura soluție o constituie acapararea grîului și petrolului din bazinul dunărean, lucru dorit și preconizat de Hitler în «Mein Kampf»“³⁷. În același an, ziarul „Știri“, după ce se ridicase în câteva rînduri împotriva pericolului înrobirii economice a țării de către Germania, reproducea în mai 1938 un articol apărut într-un număr din „Journal de Moscou“. Articolul din ziarul sovietic era intitulat „Romînia și interesele «speciale» ale Germaniei“; din cauza adevărilor exprimate, cenzura romînă a interzis difuzarea în țară a numărului respectiv al ziarului. Reproducînd articolul, ziarul „Știri“ informa cititorii despre așa-numitele interese „speciale“ ale Ger-

³³ „Țara de mîine“ nr. 3—4/1938.

³⁴ „Comentar“ din 14 iunie 1938.

³⁵ „Dacia nouă“ din 30 ianuarie 1938.

³⁶ Loc. cit., din 2 ianuarie 1938.

³⁷ Loc. cit., din 13 februarie 1938.

maniei în țara noastră pe baza cărora Hitler și Mussolini se înțeleseseră să ceară accelerarea exportului de petrol, grâne și alte materii prime ale României către Germania. Aceste planuri — se arăta în articol — de utilizare a poporului român ca furnizor de materii prime necesare Germaniei în vederea războiului antisovietic nu au, desigur, nimic îmbucurător pentru el³⁸.

Nesocotind interesele vitale ale țării, sacrificînd total nevoile economiei românești, guvernul burghezilor ai României au acceptat slugarnic, în martie 1939, înrobitorul tratat economic cu Germania. Tratatul de la 23 martie 1939 nu a fost decît rezultatul unei politici economice de mulți ani pregătită și aplicată, subliniind rolul trădător al burgheziei românești. Tratatul sancționa de fapt înrobirea economică și politică a țării noastre de către Germania fascistă. Mențiunea din tratat prin care România se obliga ca în „planul economic” pe 10 ani — prevăzut în textul acordului — să țină seama înainte de toate de „cerințele de import german” demonstra clar nu numai raportul de „egalitate” între cele două părți, dar și intensitatea dependenței noastre față de țara care pregătea războiul antisovietic. P.C.R. a luat atitudine fermă față de acest pact, demascîndu-i esența economică și politică, chemînd masele la luptă pentru sabotarea prevederilor acordului. Într-un manifest editat la 15 mai 1939 se arăta : „...Guvernul dictaturii regale, prin acordul economic rușinos germano-român, vinde Germaniei hitleriste bogățiile țării. Guvernul actual a capitulat în fața dușmanului de moarte al țării. Bogățiile sînt folosite de cotropitorii fasciști pentru fabricarea de tunuri și bombe împotriva ostașilor noștri, împotriva femeilor și copiilor noștri, pentru cîmpirea României”³⁹.

În pofida tuturor greutăților, glasul partidului comunist s-a făcut auzit în acele zile în publicistica legală. În publicații de orientare general-democratică, publiciști comuniști izbuteau din cînd în cînd, cu mare greutate, să publice cîte un articol în care poziția partidului nostru era afirmată. La o lună după promulgarea tratatului economic cu Germania, în revista „Azi”, de pildă, un articol semnat de Ștefan Voicu lua în discuție în mod critic unele din prevederile acordului, stăruindu-se asupra dependenței economiei românești față de cererea dictată a Germaniei. „Producția noastră agricolă se bucură de o atenție deosebită în prevederile acordului economic romîno-german. Planul care va fi întocmit în aplicarea acestui acord va trebui să aibă în vedere *orientarea* producției agricole în sensul stabilirii categoriilor de produse de care are nevoie Germania”. Articolul combătea tezele reacționare ale economiștilor burghezi care s-au grăbit (ca A. Corteanu) să ceară măsuri ferme privind „revederea” structurii sociale a agriculturii românești, impusă — spuneau ei — de specializarea producției românești în funcție de nevoile consumului german. Unii dintre economiștii burghezi trăgeau de aci concluzia „necesității” reglementării producției agricole în așa fel încît să poată realiza o cultură intensivă. Cum pe proprietățile fărîmîțate ale

³⁸ „Știri” din 31 mai 1938.

³⁹ „Documente din istoria P.C.R.”, Editura pentru literatură politică, 1953, ed. a II-a, pag. 321.

țăranilor nu se putea face o cultură intensivă, ci numai pe suprafețele întinse ale moșierilor, se pleda insistent în favoarea „proprietarilor moșieri”. Articolul din „Azi”, ridicându-se împotriva acestor cerințe retrograde, care foloseau prevederile acordului economic romîno-german pentru readucerea structurii sociale a agriculturii noastre la un stadiu de mult depășit, arăta : „Credem, dimpotrivă, că adevărata parte socială a problemei care se cere grabnic rezolvată, dar nu în legătură cu acordurile economice, ci în legătură cu ridicarea bunei stări materiale și morale a țăranimii, este aceea a creării unei situații în care țăranimea să-și poată lucra intensiv pămîntul ei”⁴⁰. În numărul următor al revistei, un articol, discutînd despre îngustarea „sferei zonale” a comerțului extern romînesc, preciza că „Romînia nu-și poate limita schimbul de mărfuri la un singur stat”, cerînd relații comerciale cu toate statele pe picior de egalitate⁴¹. Dar adevărul care nu putea fi exprimat deschis în presa legală, punctul de vedere al P.C.R., ajungea în mijlocul maselor clar și răspicat, prin intermediul presei ilegale, al manifestelor și broșurilor editate ilegal de partidul nostru, al documentelor de partid. P.C.R. s-a ridicat hotărît împotriva dictaturii regale, chemînd și organizînd masele la lupta pentru răsturnarea acesteia, împotriva aservirii Romîniei de către Germania hitleristă.

În presa ilegală a partidului nostru, preocuparea pentru demascarea înrobirii economice a țării față de capitalul străin a fost permanentă. După 1937, lupta împotriva planurilor înrobitoare ale Germaniei față de Romînia ocupă un loc central în acest capitol important din presa ilegală. Încă în 1938 „Lupta de clasă” semnala maselor faptul semnificativ că „importul și exportul Romîniei se fac, înainte de toate, spre și din Germania”, întărindu-se afirmația și cu date statistice⁴², pentru ca în iunie a aceluiași an să demonstreze că „printr-o politică corespunzătoare de lărgire a relațiilor economice și politice cu țările din Apus și ale Micii Antante s-ar putea ușor micșora dependența economică față de Germania”. Ba chiar, sublinia revista teoretică a P.C.R., „stabilirea relațiilor de prietenie, mai ales de alianță cu Uniunea Sovietică, cu care relațiile economice acum sînt cu totul stagnante, ar lărgi posibilitățile de desfacere ale Romîniei și ar crea posibilități noi economice”. Altfel, preveenea articolul, visul lui Hitler de a crea un „grossraumwirtschaft de la Köln pînă la Constanța” ar deveni o tristă realitate care va costa poporul romîn independența națională.⁴³ În august, un alt articol intitulat „Anexarea Austriei, periclitarea Cehoslovaciei și a Romîniei”, apărut în aceeași revistă, analiza pe larg, reproducînd exemple edificatoare, poziția ocupată de capitalul german în economia țării noastre. Dar, negreșit, unul dintre materialele cele mai interesante din cîte au apărut în anii aceștia, atît în presa legală, cît și în cea ilegală a P.C.R., tratînd problemele economiei romînești, este studiul apărut în „Lupta de clasă” din

⁴⁰ „Azi” din 23 aprilie 1939.

⁴¹ Loc. cit., din 30 aprilie 1939.

⁴² „Lupta de clasă” nr. 2, din mai 1938.

⁴³ Loc. cit., din 3 iunie 1938.

decembrie 1938, intitulat „De la criză la criză“. Amplu și realizând o analiză aprofundată, de înalt nivel științific, a problematicii noastre economice, studiul acorda un loc central aspectelor legate de penetrația capitalului străin în România, de colaborarea activă a acestuia cu capitalul „național“, de lupta pentru supremația între capitalurile diverselor puteri. „Capitalul român — se documenta aici —, cu toate cuceririle făcute în timpul de după război și cu toată creșterea puterii sale proprii, apare foarte des față de capitalul străin și mai ales în asemenea ramuri importante ca industria petrolieră și metalurgică, ca un funcționar public în serviciul capitalului străin, care rupe de la capitalul străin avantaje prin participări subordonate și ocuparea posturilor de administrație în consiliile de administrație, iar statul burghezo-moșieresc apare ca un cămătar care realizează partea sa pentru drepturile acordate, prin impuneri“⁴⁴. Evident, studiul se ocupa și de consecințele economice și politice-sociale determinate de poziția predominantă pe care o ocupa capitalul german în țara noastră. La capătul unui examen analitic aprofundat, care scotea în evidență mijloacele folosite de Germania pentru cucerirea pieței românești și a resurselor ei de materie primă, se observa că „Germania hitleristă face promisiuni mari, dar plătește puțin“, dovădindu-se prin exemple anume (Societatea „Soia“, RIMMA etc.) caracterul păgubitor al acestor raporturi economice de un gen cu totul deosebit⁴⁵.

Tratatul economic cu Germania din martie 1939 a făcut, de asemenea, obiectul a numeroase articole în presa ilegală, dezvăluindu-se gravele consecințe economice și politice pentru țara noastră. „Lupta de clasă“ califica acest „acord“ drept o cedare, semnificând aservirea României intereselor Germaniei. Expresia acestei cedări — se scria într-un articol — este așa-zisul „acord“ germano-român pe care organele naziste îl numesc „o formă de colaborare cu totul nouă în istoria relațiilor economice“. „Noutatea“ acordului consta în aceea că prin el Germania căuta să lichideze industria românească, să-i monopolizeze produsele, să-i folosească teritoriul pentru a crea, sub formă de zone libere, baze militare și uzine de război. „Acordul acesta — arăta revista — a deschis larg porțile pătrunderii economice și politice a Germaniei hitleriste, conferindu-i dreptul de monopol asupra comerțului extern românesc“. Iar la sfârșit se concludea că „politica externă de trădare națională a regimului actual își are un sprijin total în politica internă a acestui regim“⁴⁶. Într-un număr din decembrie, reluându-se problema, se arăta din nou cu un spor de precizie în caracterizare că „burghezia germană a impus României tratatul economic din martie prin care România este sortită să devină o anexă colonială a Germaniei“⁴⁷. Despre aceasta se ocupa în același an și „Scînteia“ ilegală, insistînd cu deosebire asupra consecințelor tratatului. Într-un articol care analiza ravagiile scumpetei din acea vreme se arăta că „o altă pricină a scumpetei este politica de înrobire economică a țării față de

⁴⁴ Loc. cit., nr. 5, din decembrie 1938.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Loc. cit., nr. 6, din august 1939.

⁴⁷ Loc. cit., nr. 7, din decembrie 1939.

Germania, pe care o duce guvernul“⁴⁸. Iar într-un alt articol se arăta că „guvernul german cere prin reprezentantul său Clodius executarea dicatului economic“, secătuiind resursele țării⁴⁹. P.C.R., exprimînd împotrivirea maselor muncitoare față de jaful practicat de capitalul german în cîrdășie cu cel autohton, chema la acțiune hotărîită. Un articol din 1940 publicat în „Scînteia“ stăruia asupra regimului de înfometare la care era supus poporul român din cauza aplicării dicatului economic cu Germania. „Muncitorimea cere ca nici un vagon de cereale, grăsimi sau carne să nu mai fie exportat în Germania. România nu are astăzi destule alimente pentru a-și acoperi nevoile interne, exportul de alimente trebuie împiedicat. Fiecare vagon de alimente ce pleacă în Germania — preveea „Scînteia“ — înseamnă o nouă urcare de prețuri, înseamnă foame în zeci de case proletare și țărănești, înseamnă copii și adulți tuberculizați, înseamnă condamnarea la moarte a mii și mii de oameni“. În încheiere, ziarul îndemna la luptă activă pentru „izgonirea generalului Antonescu, ofițer cu aprovizionarea al imperialismului german“⁵⁰. Asemenea luări de fermă atitudine aflăm mereu atît în „Scînteia“ și „Lupta de clasă“, cît și în alte publicații ilegale ale P.C.R., în manifeste, broșuri etc.

Mai tîrziu, cînd guvernul fascist au aderat la pactul tripartit al axei Roma-Tokio-Berlin, P.C.R. a luat din nou atitudine, explicînd maselor consecințele economice și politice ale acestui pact, care accentua gradul de aservire a țării noastre. O broșură ilegală editată în ianuarie 1941 avertiza: „Regimul legionar, care se fălește a fi și «național», a aderat la pactul tripartit al marilor puteri imperialiste ale Axei și a transformat țara într-un stat vasal al imperialismului german, vînzînd independența națională a poporului român. În economia țării, capitalul german ia locul celui anglo-francez (petrol, industria de război etc.). Guvernul legionar anunță prin programul său economic desființarea industriei «parazitare», adică a industriei pe care capitalul german n-o tolerează. Întreaga agricultură va fi transformată după nevoile războinice ale Germaniei. Prin încheierea noului tratat economic cu Germania pe timp de 10 ani, România este sortită să devină o anexă economică a Germaniei“⁵¹. Se dovedea astfel încă o dată că numai partidul clasei muncitoare apără consecvent interesele vitale, economia și suveranitatea țării, într-o perioadă cînd toate partidele burgheziei erau într-un fel sau altul părtașe la măsurile de intensificare a aservirii Romîniei către Germania hitleristă.

★

Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale Romîniei, pentru neafîrnarea și stricta ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de partidul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosite fiind cu pricepere variatele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

⁴⁸ „Scînteia“ din 12 noiembrie 1939.

⁴⁹ Loc. cit., din 30 noiembrie 1939.

⁵⁰ Loc. cit., din 17 septembrie 1940.

⁵¹ „Documente din istoria P.C.R.“, Editura pentru literatură politică, 1953, ed. a II-a, pag. 333—334.

Apariția unui număr important de ziare și reviste legale editate sub conducerea P.C.R., sau în care acesta a avut influență, în anii 1930—1940, constituie o dovadă grăitoare a priceperii cu care partidul comunist a știut să îmbine, în condițiile grele ale ilegalității, formele și metodele de activitate ilegale cu cele legale, în vederea educării maselor populare, a mobilizării lor la lupta pentru eliberarea națională și socială. Articolele apărute în presa comunistă legală și ilegală în care erau demonstrate cu tărie convingătoare a faptelor consecințele nefaste ale dominației capitalului străin în România au adus o contribuție importantă la mobilizarea maselor în lupta pentru asigurarea unei reale independențe și suveranități naționale a țării.

N. MARCU

„Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale României, pentru ne-
stăruirea și afirmarea ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de parti-
dul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosind fiind cu pricepere
variabilele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

„Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale României, pentru ne-
stăruirea și afirmarea ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de parti-
dul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosind fiind cu pricepere
variabilele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

„Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale României, pentru ne-
stăruirea și afirmarea ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de parti-
dul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosind fiind cu pricepere
variabilele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

„Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale României, pentru ne-
stăruirea și afirmarea ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de parti-
dul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosind fiind cu pricepere
variabilele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

„Lupta pentru apărarea intereselor vitale ale României, pentru ne-
stăruirea și afirmarea ei suveranitate a fost dusă cu consecvență de parti-
dul nostru de-a lungul întregii sale existențe, folosind fiind cu pricepere
variabilele forme ale tuturor posibilităților legale și ilegale.

Acțiuni ale muncitorilor minieri din Valea Jiului premergătoare luptelor din august 1929 de la Lupeni

În perioada stabilizării relative a capitalismului, clasele conducătoare din România au căutat să stăvilească lupta maselor muncitoare prin răpirea unor cuceriri obținute de oamenii muncii în anii avântului revoluționar, prin intensificarea exploatării celor ce muncesc, dezlănțuind o puternică ofensivă împotriva nivelului lor de trai.

Unul dintre detașamentele principale ale clasei muncitoare care s-au ridicat la luptă în acești ani, sub conducerea partidului comunist, împotriva ofensivei patronale și a politicii reacționare a burgheziei și moșierimii au fost minerii din Valea Jiului.

„Între anii 1923—1928 — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul a inițiat, organizat și condus numeroase acțiuni greviste ale metalurgiștilor din București, Reșița, Cluj, ale minerilor din Valea Jiului și Banat, ale lucrătorilor industriei lemnului din Valea Mureșului și Suceava, ale petroliștilor din Valea Prahovei, ale textiliștilor din București, Buhuși, Timișoara, ale tipografilor și ale muncitorilor din porturi, acțiuni ale țăranilor împotriva poverilor fiscale și executărilor silite și altele”¹.

După înfrângerea grevei generale din anul 1920, împotriva muncitorilor minieri din Valea Jiului care au participat la grevă a fost dezlănțuită o teroare sălbatică; mii de muncitori au fost arestați și înțemnițați, syndicatele revoluționare au fost dizolvate, minele au fost militarizate.

Teroarea dezlănțuită în Valea Jiului după înfrângerea grevei generale a permis societăților carbonifere să impună un contract colectiv dezavantajos pentru muncitori, „unul din cele mai rele din câte s-au încheiat în regiunile miniere”. Orice revendicare a minerilor, în sensul îmbunătățirii sistemului de salarizare, era respinsă de direcția minelor, care se sprijinea pe starea de asediu și se bucura de ajutorul tacit și nelimitat al guvernului².

În aceste condiții deosebit de grele, minerii, pentru a-și asigura minimum de trai necesar, erau obligați să lucreze câte 24 de ore săptămânal peste cele 48 de ore stabilite în contract, de obicei aceste ore fiind

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 433.

² „Lumea nouă” din 29 iunie 1924.

efectuate în schimburi de noapte³. Totodată, în vederea măririi profiturilor obținute, patronii au intensificat munca muncitorilor, sporind producția, în condiții în care tehnica era menținută la același nivel. Intensificarea muncii minerilor permitea societăților carbonifere să concedieze o parte dintre muncitori, reducând în felul acesta cheltuielile și sporind profiturile. Astfel, la 1 aprilie 1926, Direcția minelor din Lonea, luînd măsuri pentru a face economii, a concediat 380 de muncitori și a sporit în același timp producția, cu numărul de muncitori rămași, de la 12 vagoane, cît se extrăgeau zilnic, la 40—41 de vagoane⁴.

Dacă în anul 1925 societățile carbonifere din Valea Jiului, cu un număr total de 18 101 muncitori, au extras 1 689 897 de tone de cărbune, în anul 1928, folosind aceleași mijloace tehnice, deși numărul muncitorilor a fost de numai 13 269, extracția de cărbune a sporit la 1 730 779 de tone⁵.

Toate acestea au făcut ca din exploatarea crîncenă a maselor de muncitori minieri societățile carbonifere din Valea Jiului să obțină în perioada 1924—1928, numai la minele din Petroșeni și Lupeni, profituri uriașe, însumînd 693 364 788 de lei și respectiv 414 854 564 de lei⁶.

Condițiile grele de muncă erau și mai mult accentuate de faptul că societățile carbonifere nu luau nici o măsură pentru a asigura protecția muncii, ceea ce făcea ca numărul accidentelor să crească an de an. Astfel, dacă în anul 1925 în Valea Jiului au fost înregistrate 281 de accidente, numărul lor a crescut la 307 în 1928⁷ și la 763 în 1929, dintre care 336 au fost înregistrate numai la exploatările miniere din Lupeni⁸.

În Valea Jiului exista o permanentă criză de locuințe. Din cauza chiriilor foarte mari, minerii erau nevoiți să ocupe împreună cu întreaga familie, care de obicei era numeroasă, cîte o singură cameră și la distanțe mari de locul de muncă⁹. În caz de invaliditate, temporară sau absolută, minerii erau concediați și evacuați din locuințele administrației, împreună cu familiile lor, fiind obligați în felul acesta să părăsească regiunea, pentru a nu spori numărul muncitorilor șomeri.

Subalimentația cronică, datorită salariilor mizere, condițiile insalubre de locuit, lipsa asistenței sanitare făceau ca tuberculoza și alte boli sociale să fie foarte răspîndite în rîndurile minerilor.

La toate acestea s-a adăugat, începînd mai ales din anul 1927, șomajul cronic, care se manifesta în rîndul minerilor. În toamna anului 1927, societățile carbonifere din Valea Jiului au concediat sute de muncitori minieri și au redus săptămîna de lucru la 4—5 zile, o dată cu aceasta reducîndu-le și salariile. În septembrie—octombrie 1927 au fost concediați 600 de mineri de către Societatea carboniferă „Petroșeni” și 300 de Societatea „Lonea”. După relatările ziarului „Socialismul”, în lu-

³ „Socialismul” din 1 august 1926.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 305, fila 26.

⁵ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1962, pag. 98.

⁶ Calcul făcut pe baza „Anuarului general al societăților anonime din România. 1928—1929”, pag. 87—88, 90—91, și Arhivelor statului Petroșeni, Dările de seamă anuale pe anul 1928 ale societăților carbonifere „Petroșeni” și „Lupeni”.

⁷ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1962, pag. 98.

⁸ „Inspekția muncii în 1928—1929”, vol. II, pag. 354.

⁹ Loc. cit., pag. 47.

nile septembrie-octombrie 1927, în industria carboniferă din Valea Jiului au fost concediați peste 1 500 de muncitori minieri¹⁰.

Atacul dezlănțuit de societățile carbonifere împotriva nivelului de trai al minerilor a continuat, crescând în intensitate spre sfârșitul anului 1927. În decembrie, societățile au denunțat contractul colectiv încheiat cu muncitorii minieri, reducând în mod arbitrar salariile și cantitățile de cărbune pe care le primeau minierii¹¹. Societățile erau sprijinite de autoritățile burghezo-moșierești, care terorizau pe mineri, pentru a-i determina să accepte condițiile impuse de patroni, precum și de către lide-rii social-democrați de dreapta, care făceau jocul burgheziei. Numeroși muncitori au fost arestați și amenințați că vor fi întemnițați. Totodată, direcția minelor i-a amenințat pe mineri că, în cazul în care nu acceptă noile condiții impuse de societăți, vor fi închise minele¹².

Dar nici prigoana dezlănțuită de autorități, nici amenințările direc-ției minelor nu au reușit să înfrângă rezistența organizată a minerilor. Din inițiativa și sub îndrumarea comuniștilor, la 4 decembrie 1927, în întreaga Vale a Jiului s-au desfășurat mari adunări muncitorești, la care au fost aleși, pe baza frontului unic de jos, delegați ai muncitorilor care să ducă tratativele cu societățile pentru încheierea noului contract co-lectiv¹³. În aceste adunări, muncitorii minieri au blamat activitatea tră-dătoare a șefilor reformiști ai sindicatelor amsterdamiste și a liderilor oportuniști social-democrați de dreapta de tipul lui Eftimie Gherman, care au fost boicotați, nefiind aleși printre delegații minerilor. Pentru ducerea tratativelor au fost aleși muncitorii cei mai combativi, care se bucurau de încrederea minerilor, mulți dintre ei „comuniști cunoscuți”¹⁴.

Înlăturarea liderilor reformiști și alegerea printre delegați a unor muncitori comuniști dovedeau că în rîndul minerilor avea loc un proces de radicalizare, care a alarmat autoritățile statului burghezo-moșieresc. Poliția și siguranța au intervenit cu brutalitate, luînd măsuri pentru a exclude de la tratative, împotriva voinței muncitorilor, pe „...conducă-torii care au fost aleși fără a corespunde spiritelor legii”¹⁵.

În pofida acestor măsuri, atacul patronal a fost respins. Combati-vitatea de care au dat dovadă muncitorii minieri a forțat tribunalul Deva, căruia îi fusese înaintat spre soluționare conflictul de muncă decla-rat, să mențină vechile clauze ale contractului colectiv și să acorde mi-nerilor un spor de salariu de 20%¹⁶.

Societățile carbonifere, cu sprijinul autorităților, au continuat însă în iarna și primăvara anului 1928 presiunile împotriva minerilor. Tot mai mulți muncitori erau arestați și terorizați de poliție și jandarmerie.

Folosind situația grea în care se zbăteau muncitorii minieri și ne-mulțumirea lor mereu crescîndă față de politica de pauperizare siste-matică a maselor muncitoare, dusă de guvernul liberal, național-țărăniștii au reușit, prin promisiuni demagogice și afișînd un fals democratism, să

¹⁰ „Socialismul” din 9 și 23 octombrie 1927.

¹¹ „Conflicte colective de muncă din 1928”, pag. 87; Vezi și „Viața mun-citoare” din 25 decembrie 1927.

¹² „Socialismul” din 15 ianuarie 1928.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 315, fila 43.

¹⁴ Loc. cit., fila 44.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ „Conflicte colective de muncă din 1928”, pag. 87.

înșele pentru un timp pe unii mineri și să-i atragă sub influența lor. Din ansamblul măsurilor luate de național-țărăniști, pentru a-i forța pe liberali să le predea puterea, face parte și organizarea adunării de la Alba Iulia *.

Comuniștii din Valea Jiului au căutat să folosească adunările organizate de național-țărăniști pentru a duce în rîndul maselor populare — muncitori și țărani — prezente la aceste adunări cuvîntul partidului comunist.

„La adăpostul propagandei politice autorizate — se relatează într-un memoriu înaintat de Direcția minelor Ministerului Muncii —, o propagandă ascunsă și puternică a început între lucrători și vechile nuclee comuniste...“, șefii național-țărăniști fiind curînd „dominați de masele de lucrători care aveau șefii lor...”¹⁷. De asemenea, un raport confidențial al Direcției minelor Lupeni semnala „venirea în Valea Jiului în zilele din jurul întrunirii de la Alba Iulia a numeroase persoane străine de Valea Jiului și cu legături cunoscute cu nucleele extremiste (comuniste — *n.n.*)”¹⁸, care au desfășurat o intensă propagandă în rîndul minerilor.

În ziua de 2 mai 1928, muncitorii minieri din Lupeni au ținut o întrunire și au ales o delegație care a mers la direcție să ceară un concediu de 6 zile pentru cca. 500 de mineri ce urmau să se deplaseze la întrunirea de la Alba Iulia. Întrucît Direcția minelor a refuzat să acorde concediul cerut, muncitorii au hotărît să plece în masă la Alba Iulia. A doua zi, la 3 mai, minerii din Lupeni, unii însoțiți de familii, — peste 2 300 de persoane — au plecat spre Alba Iulia. Exemplul muncitorilor din Lupeni i-a mobilizat și pe cei din Vulcan, care au plecat și ei la 4 mai în număr de circa 2 000 de oameni. La 5 mai au plecat spre Alba Iulia și muncitorii din celelalte localități miniere ale Văii Jiului¹⁹. După relatările ziarului „Socialismul”, la dunarea de la Alba Iulia au participat peste 10 000 de mineri²⁰.

Exploatarea miniere din Lupeni și-au încetat activitatea în acele zile, fapt confirmat și într-o telegramă a Direcției minelor Lupeni, în

* În condițiile radicalizării crescînde a clasei muncitoare și a unor puternice frămîntări țărănești, național-țărăniștii au convocat adunarea de la Alba Iulia, căutînd să folosească presiunea exercitată de masele populare, profund nemulțumite de guvernarea liberală, ca un „șantaj politic” în vederea aducerii la cîrma țării a unui guvern național-țărănist. Însă masele muncitoare, în timp ce liderii național-țărăniști se limitau la adoptarea unei mișcări în care cereau liberalilor să părăsească puterea, au lansat lozincă revoluționară de luptă a „Marșului asupra Bucureștiului”. Prin această lozincă, arată „Lupta de clasă”, organul teoretic al P.C.R., masele muncitorești și țărănești „declarau că ridică armele și împotriva acelor care îi chemaseră la Alba Iulia”.

Înspăimîntați de hotărîrea de luptă a muncitorilor și țăranilor adunați la Alba Iulia, liderii național-țărăniști s-au grăbit să-i demobilizeze, despărțindu-i în grupuri mici, care au fost ușor împrăștiate de jandarmi. (Vezi „Lupta de clasă” nr. 8—9, septembrie — decembrie 1928, articolul „Partidul comunist și Alba Iulia”).

¹⁷ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1929, fila 102.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 2/1928, fila 85.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 110.

²⁰ „Socialismul” din 27 mai 1928.

care se arăta : „Totalitatea muncitorilor la 3 curent, ora două, au încetat lucrul“ ²¹.

Scopul pentru care minerii mergeau la Alba Iulia era de a protesta împotriva condițiilor inumane de trai în care erau ținuti de regimul burghezo-moșieresc, de a lupta pentru îmbunătățirea acestor condiții. „Printre dinșii (printre minerii care au plecat la Alba Iulia — *n.n.*) au fost muncitori care înainte erau străini cu totul de mișcare (de național-tărâniști — *n.n.*) și care nu posedau de loc limba română, așa că la temeiul participării lor era alt gând, mai ales că erau din cei concediați cu 1—2 luni înainte“ ²².

La Alba Iulia, minerii au văzut că partidul național-tărânist nu intenționa să lupte pentru satisfacerea revendicărilor minerilor, pentru îmbunătățirea condițiilor lor de trai, că a convocat masele populare numai din interese pur politicianiste. Totodată, masele de mineri au înțeles că liderii reformiști din syndicatele amsterdamiste și din partidul social-democrat trădează lupta muncitorilor *, că singurul apărător adevărat al intereselor lor este partidul comunist. După întoarcerea de la Alba Iulia, influența național-tărâniștilor în rândul minerilor a scăzut, crescînd în același timp influența comuniștilor.

Pentru a împiedica orice manifestație revoluționară a minerilor, atît pe parcurs, cît și la întoarcerea lor de la Alba Iulia, autoritățile au luat măsuri energice, înconjurînd gara Lupeni cu jandarmi. În Valea Jiului a fost introdusă starea de asediu ; au fost aduse trupe cu un efectiv de 1 500 de oameni (600 de soldați și 900 de jandarmi) ²³.

Cu toate acestea, la întoarcerea de la Alba Iulia, muncitorii minieri au organizat manifestații în stațiile de cale ferată, dovedindu-se „atît de îndrîjiți că rari ocazii au fost să se vadă asemenea scene“ ²⁴. „Muncitorii din Valea Jiului au arătat o mai mare hotărîre și rezistență — scria „Lupta de clasă“. Au avut loc chiar ciocniri sîngeroase și am asistat apoi la transformarea regiunii miniere din Valea Jiului în lagăr militar“ ²⁵.

Conflictul dintre muncitorii minieri și societățile carbonifere a izbucnit cu violență după întoarcerea minerilor de la Alba Iulia. La Lupeni, minerii au refuzat în masă să reia lucrul. La 8 mai, circa 4 000 de oameni — bărbați și femei — au ținut o întrunire la Braia și au alcătuit un comitet care să întocmească memoriul pentru a-l înainta Direcției minelor. Memoriul cuprindea revendicări privind majorarea salariilor și excluderea conducătorilor oportuniști din conducerea syndicatelor ²⁶.

²¹ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni“, Direcția generală, dosarul nr. 1/1928, fila 325.

²² Loc. cit., dosarul nr. 1/1928, fila 150.

* La Alba Iulia, Flueraș, unul dintre liderii de dreapta ai social-democraților, în cuvîntul său îi asigura pe național-tărâniști că Partidul socialist român va sprijini acțiunile național-tărâniștilor. („Lupta de clasă“ nr. 8—9, septembrie — decembrie 1928, articolul „Partidul comunist și Alba Iulia“).

²³ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni“, Direcția minelor, grupul Vulcan, dosarul nr. 1/1928, fila 44.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 292, fila 18.

²⁵ „Lupta de clasă“ nr. 8—9, septembrie-decembrie 1928.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, filele 13, 23 ; Vezi și Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția generală, dosarul nr. 1/1928, filele 281—282.

În așteptarea rezolvării memoriului înaintat, la unele exploatări, minerii au reluat parțial lucrul. Ei însă țineau zilnic întruniri și făceau manifestații de stradă. Hotărîrea de luptă a minerilor era atît de mare, încît autoritățile cu foarte mare greutate reușeau să-i împrăștie pe manifestanți.

Conducătorii oportuniști ai sindicatelor reformiste, care trădaseră lupta minerilor, au fost demascați de muncitori, boicotați, iar unii dintre ei chiar înlăturați din conducerea sindicatelor, în locul lor fiind aleși muncitori cinstiți, care să apere cu devotament interesele minerilor. „Organizațiile social-democrate din Valea Jiului, care pînă în timpul recent au fost conduse de elemente serioase (sic !), care mereu calmau masele muncitorești..., au ajuns, sub conducerea elementelor... comuniste“ ²⁷ — releva un raport al Direcției minelor.

Combativitatea de care dădeau dovadă minerii favoriza dezlănțuirea unei greve generale în întreaga Vale a Jiului, grevă care ar fi obligat societățile carbonifere să satisfacă revendicările minerilor. De altfel, chiar Direcția minelor era nevoită să recunoască faptul că în acele zile muncitorii au avut posibilitatea să întrerupă lucrul la toate exploătările miniere din Valea Jiului ²⁸. Liderii social-democrați de dreapta se opuneau însă din răspuneri declanșării unei astfel de acțiuni, iar elementele comuniste din Valea Jiului nu au reușit de data aceasta să se orienteze cu suficientă claritate și să organizeze lupta minerilor. În Comitetul Central al P.C.R. se găseau elemente oportuniste și sectare care în mod condamnatibil au neglijat ținerea legăturilor cu organizațiile de partid locale.

În urma refuzului societăților de a satisface revendicările minerilor, aceștia au declarat din nou grevă, la 14 mai 1928, însă numai la exploătările din Lupeni ²⁹. Cei care au dat semnalul grevei au fost minerii de la mina Ștefan ³⁰. Ei s-au îndreptat spre sediul Direcției minelor, în fața căruia se aflau deja strînși circa 2 000—2 500 de mineri înarmați cu securi, tîrnăcoape, bîte etc., spre a ține o întrunire. Pentru a împiedica întrunirea muncitorilor, autoritățile au adus jandarmi, care au început să tragă focuri de armă în aer ca să-i intimideze pe mineri ³¹. Exemplul minerilor de la mina Ștefan a fost urmat de cei de la mina Carolina, iar la 15 mai de muncitorii de la restul minelor, greva devenind astfel generală în Lupeni. Muncitorii minieri au încercat să ocupe uzina electrică pentru a o opri, însă nu au reușit, deoarece împotriva lor au fost trase rafale de mitralieră de către soldați ³².

²⁷ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția generală, dosarul nr. 1/1928, fila 233.

²⁸ Loc. cit., fila 239.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 111 ; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 15.

³⁰ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1928, fila 310.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 111 ; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 15.

³² Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1928, filele 310—313.

Amplizarea pe care o lua mișcarea grevistă a minerilor din Valea Jiului, care era pe punctul de a se transforma în grevă generală în întreaga regiune, a speriat autoritățile de stat, deoarece aceasta ar fi periclizat aprovizionarea cu cărbune a căilor ferate și a altor întreprinderi de stat și particulare. Guvernul a luat imediat măsuri represive în vederea înăbușării grevei, făcând arestări masive în rândul minerilor. Acțiunea de intimidare și reprimare a minerilor era personal condusă de Gh. Tătă-răscu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne³³. Totodată, în vederea înfringerii luptelor muncitorilor, au fost mobilizați și conducătorii oportuniști din sindicatele reformiste. În Valea Jiului a sosit I. Mirescu, care, pentru a potoli mișcarea grevistă începută de muncitorii minieri, a dizolvat comitetul ales de muncitori, spărgînd astfel unitatea lor de acțiune. Îndemnurile liderilor social-democrați de dreapta de a înceta greva nu au fost însă urmate de muncitorii minieri³⁴.

Pentru a înăbuși lupta minerilor și a-i determina să reia lucrul, autoritățile au făcut apel și la fruntașii național-țărăniști din localitate. În conformitate cu indicațiile colonelului Milicescu, comandantul trupelor din regiune, aceștia s-au dus în mijlocul minerilor, cerîndu-le să fie disciplinați, să meargă la lucru și să aibă răbdare pînă vor veni național-țărăniștii la putere. Acțiunea fruntașilor național-țărăniști din Valea Jiului dovedește cîrdășia de interese care exista între cele două partide — liberal și țărănist —, care își dădeau mîna pentru salvarea intereselor lor comune de clasă. Muncitorii minieri nu s-au lăsat însă înșelați de manevrele guvernanților liberali și ale național-țărăniștilor. Ei au declarat că vor fapte și nu vorbe și „au hotărît cu toții că nu merg (la lucru — *n.n.*) pînă nu li se satisfac doleanțele din memoriu“³⁵.

Într-un memoriu înaintat de Direcția minelor Ministerului Muncii se releva că șefii național-țărăniști, cînd „au vrut să țină cuvîntări împăciuitoare, au fost alungați cu pietre și huiduiți...“³⁶.

Muncitorii nu au putut fi determinați să reia lucrul decît cu mare greutate, după intervenția comandantului trupelor din regiune și cu condiția ca Direcția minelor să satisfacă revendicările cuprinse în memoriul înaintat.

Începînd de la 16 mai, minerii au reluat lucrul, însă cantitatea de cărbuni scoasă era cu mult sub producția normală. Poliția din Petroșeni raporta îngrijorată că liniștea este numai aparentă, muncitorii continuînd să rămînă extrem de nemulțumiți și agitați³⁷.

Către sfîrșitul lunii mai 1928, ciocnirile dintre muncitori și societățile carbonifere, sprijinite de autorități, au devenit și mai violente. La 29 mai au intrat în grevă minerii de la toate minele din Petroșeni, și în semn de solidaritate cu ei, în după-amiaza aceleiași zile, au intrat în

³³ „Viața muncitoare“ din 3 iunie 1928.

³⁴ Ibid.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 111.

³⁶ Ibid.; Vezi și Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1929, fila 102.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 17; fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 111.

grevă și cei din Lupeni, Petrila și Lonea³⁸. A doua zi, la 30 mai, au declarat grevă minerii din Vulcan³⁹.

În ziua de 30 mai, la Petroșeni și Vulcan au avut loc mari demonstrații de stradă ale minerilor. La Vulcan au luat parte la demonstrație peste 3 000 de persoane, mineri și membri ai familiilor lor. Pentru a-i intimida și împrăstia pe minerii care demonstrau, atât la Petroșeni, cât și la Vulcan au fost trase rafale de mitralieră⁴⁰. Cu toate acestea, muncitorii minieri au dat dovadă de multă hotărîre și au continuat lupta.

La 31 mai, minerii din Vulcan, sub pretextul că vor să intre la lucru, s-au strîns la mina „Corun“, unde au ținut o întrunire. Ei au condiționat reluarea lucrului de satisfacerea următoarelor revendicări: eliberarea tuturor minerilor arestați din Valea Jiului, retragerea jandarmilor, libertatea întrunirilor, ridicarea salariilor cu 25%, revenirea la sistemul de aprovizionare cu alimente de către societăți⁴¹.

Pentru a înfrînge mișcarea grevistă a muncitorilor minieri, autoritățile au recurs din nou la măsuri teroriste; toți cei care erau bănuți că ar conduce sau ar îndemna pe muncitori la luptă au fost arestați și evacuați din Valea Jiului. Măsurile teroriste luate de autorități au provocat o profundă indignare în rîndul minerilor. Într-o scrisoare a directorului general-adjunct al Societății „Petroșeni“ se arăta că „în urma arestărilor o parte din lucrători... au încercat eliberarea celor arestați, atacînd postul de jandarmi și amenințînd cu moartea pe comisarul regal“⁴².

Cu ajutorul forțelor represive — jandarmeria, poliția și armata —, sute de muncitori dintre cei mai combativi au fost concediați și siliți să părăsească Valea Jiului. Astfel, la Lupeni, în prima jumătate a lunii iunie 1928, au fost concediați un număr de 115 mineri, iar în perioada imediat următoare au fost concediați încă 273 de mineri. În întreaga Vale a Jiului, în cursul lunii iunie au fost concediați peste 500 de muncitori minieri⁴³.

Ca urmare a terorii aplicate de clasele exploatare, luptele muncitorilor minieri din Valea Jiului s-au potolit pentru un timp, însă au re izbucnit cu aceeași intensitate în toamna anului 1928, cînd societățile carbonifere au început din nou concedierile. Astfel, la începutul lunii octombrie, Societatea „Petroșeni“ a închis mina „Vest“, concediind 119

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 34.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 7 322, fila 3; dosarul nr. 7 279, fila 34; dosarul nr. 7 321, fila 6; fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 133.

În ziua de 31 mai se mai aflau încă în grevă minerii din Lonea, Vulcan și marea majoritate a celor care lucrau la mina Victoria din Lupeni. La Lonea minerii s-au menținut în grevă pînă la 5 iunie (Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 133; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 321, fila 6).

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 322, fila 3; dosarul nr. 7 292, filele 31 și 33.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 133; Vezi și Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni“, Direcția minelor, grupul Vulcan, dosarul nr. 1/1928, fila 50.

⁴² Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția generală, dosarul nr. 1/1928, filele 168—169.

⁴³ Loc. cit., filele 127—129.

mineri⁴⁴. În total au fost închise 4 mine, 1 500 de muncitori fiind lăsați fără lucru la începutul iernii și alungați din locuințe⁴⁵.

Din datele furnizate chiar de către Inspectoratul muncii reiese că la sfârșitul anului 1928 în Valea Jiului existau peste 2 000 de șomeri, reprezentând circa 20% din întregul personal ce fusese angajat în exploatarea miniere din această regiune⁴⁶.

„Din toate straturile sociale de pe Valea Jiului — era nevoit să recunoască un buletin informativ al Serviciului de siguranță Petroșeni —, muncitorii îndură cea mai neagră mizerie. Aproape toate minele... concediază zilnic muncitori, lăsându-i muritori de foame. Pe lângă concedierile zilnice, minele au redus zilele de lucru, așa că și cei rămași în lucru îndură mizeria“⁴⁷.

Amenințați să rămână fără lucru în timpul iernii, miile de mineri, îngrijorați, au început să se agite din nou „contra guvernului și contra capitaliștilor, care voiesc a lăsa muncitorii fără pîine“⁴⁸. Poliția din Petroșeni raporta alarmată că spiritele muncitorilor erau atît de încordate, încît, dacă nu vor înceta concedierile, minerii se vor deda la dezordine⁴⁹.

La întrunirile ținute în Lupeni și Vulcan la 25 octombrie 1928, muncitorii minieri au protestat hotărît contra concedierilor. În rezoluția care a fost adoptată cu această ocazie se cerea reprimirea la lucru a tuturor muncitorilor concediați, luarea unor măsuri energice pentru ca pe viitor să nu se mai facă concedieri și ajutorarea de către stat a muncitorilor fără lucru⁵⁰. Totodată, minerii au hotărît în unanimitate ca în luna octombrie să se depună suma de 20 de lei din salariul fiecărui muncitor pentru ajutorarea șomerilor și au cerut conducătorilor sindicatelor să ia măsuri hotărîte pentru a împiedica în viitor concedierile.

Liderii reformiști ai sindicatelor amsterdamiste au trădat însă și de astă dată lupta minerilor. Ei nu au întreprins nimic pentru a obliga societățile să sisteze concedierile și să reprimească la lucru pe minerii concediați. Mai mult încă, ei au împiedicat organizarea muncitorilor, închegarea unui front unic de luptă împotriva patronilor. De asemenea, național-țărăniștii, care atîta timp cît s-au aflat în opoziție au uzat de o propagandă deșănțată, făcînd promisiuni demagogice minerilor pentru a căpăta adeviziunea acestora, în momentul cînd în noiembrie 1928 au luat puterea, nu numai că nu și-au îndeplinit promisiunile, dar au înăsprit sistemul de guvernare, situația muncitorilor minieri înrăutățindu-se și mai mult.

Minerii din Valea Jiului, în rîndul cărora șomajul căpătase proporții de masă, erau profund nemulțumiți de politica dusă de noul guvern, care nu întreprindea nimic pentru a le da de lucru. Muncitorii minieri își manifestau tot mai deschis ostilitatea, atît față de conducătorii oportuniști trădători, cît și față de șefii demagogi național-țărăniști. Astfel,

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 271, fila 33; fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 199.

⁴⁵ „Înainte“ din 1 octombrie 1928.

⁴⁶ „Inspekția muncii în 1928 și 1929“, vol. II, pag. 45.

⁴⁷ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 4 781/1929, fila 305.

⁴⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 199.

⁴⁹ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 271, fila 33.

⁵⁰ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 206.

dintr-un raport al Direcției minelor reiese că liderii sindicali oportuniști ai organizațiilor social-democrate nu mai erau recunoscuți de mineri și erau alungați din fruntea sindicatelor⁵¹.

„Constatăm — se arată într-un proces-verbal încheiat cu ocazia unei adunări a minerilor — că guvernul actual (național-tărănist — *n.n.*), care cît timp a fost în opoziție și-a luat angajamentul a întrona adevărata libertate și legalitate, s-a abătut cu totul de la realizarea programului așa-zisei largi democrații pe care ani de zile l-a susținut.

Adunarea constată că pînă în prezent nu se observă nici o schimbare între sistemul de guvernare dintre fostul și actualul guvern; din contră, sistemul de teroare și agresiune care se exercită împotriva drepturilor clasei producătoare a devenit în mîna guvernului unealta cea mai barbară“⁵².

Despre starea de spirit a minerilor ostilă național-tărăniștilor și despre popularitatea partidului comunist și a Uniunii Sovietice în rîndul muncitorilor minieri ne informează și un raport al poliției de stat din Orăștie, în care se arată că minerii din Valea Jiului care au trecut prin acest oraș au afirmat că „și sub liberali a fost rău, dar acum (în timpul guvernării național-tărăniștilor — *n.n.*) e și mai rău, căci în loc să se dea de lucru oamenilor se mai scot și acum oameni din lucru. Mai spun — arată în continuare raportul — că ei, muncitorii, nu mai au încredere în nimeni decît numai în frații lor din Rusia, căci aceia sînt oameni cu dreptate, lor nu le trebuie domni și boieri, ei sînt egali cu toții. Afirmau mai departe că comuniștii se întăresc mereu și pe Valea Jiului și în curînd vor avea loc adunări mari... și vor lucra pentru răsturnarea guvernului național-tărănist...”⁵³.

La sfîrșitul anului 1928 și începutul anului 1929, în întreaga Vale a Jiului au avut loc „mari întruniri publice în care muncitorimea și-a spus cuvîntul ei de luptă hotărîtă“⁵⁴.

Astfel, la întrunirea ținută la Lupeni (colonia Braia) la 28 noiembrie 1928, întrunire „inspirată de idei comuniste“⁵⁵, au participat peste 3 000 de muncitori. Participanții au cerut îmbunătățirea salarizării în conformitate cu scumpetea și revenirea la sistemul de aprovizionare de către societăți cu alimente la prețuri de favoare⁵⁶.

La 30 decembrie, în sala „Apollo“ din Petroșeni a avut loc o adunare a membrilor sindicatului unitar din localitate, la care au luat parte peste 500 de muncitori. Minerii au cerut guvernului să acorde amnistia generală, să fie reprimiți la lucru muncitorii concediați etc.⁵⁷.

În cadrul acestor întruniri, muncitorii organizați făceau o vie agitație printre cei neorganizați, arătîndu-le necesitatea organizării în vederea sporirii eficacității luptei lor pentru o viață mai bună⁵⁸.

⁵¹ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1928, fila 86.

⁵² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 248.

⁵³ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 4 781, filele 121—122.

⁵⁴ „Înainte“ din 6 decembrie 1928.

⁵⁵ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni“, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1929, filele 106—107.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 26.

⁵⁷ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, filele 212, 215.

⁵⁸ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 26.

Totodată, minerii au înfierat activitatea trădătoare a șefilor reformiști din sindicatele amsterdamiste, înlăturându-i pe unii din conducerea sindicatelor. Astfel, într-un memoriu al Direcției minelor către Ministerul Muncii se arăta că în Valea Jiului, ca urmare a unei intense munci de agitație desfășurate de comuniști, minerii au ales în fruntea sindicatelor reformiste un muncitor comunist ⁵⁹.

O dată cu accentuarea radicalizării muncitorilor minieri, la începutul anului 1929, s-a dezlănțuit un nou val de lupte greviste. Deși grevele erau interzise prin legea conflictelor de muncă, au fost declarate greve parțiale sau pe grupuri de mine ⁶⁰. Totodată, au avut loc puternice manifestații ale șomerilor *. „În Valea Jiului — arăta Inspekția muncii — ... se dezvoltă la începutul anului 1929 o adevărată stare de răzvrătire. Muncitorii manifestau pe străzi și încetau lucrul după bunul plac al agitatorilor...” ⁶¹.

Un alt factor care demonstrează procesul adînc de radicalizare care avea loc în rîndul muncitorilor minieri este faptul că organizațiile de masă legale aveau o tot mai mare influență în rîndul minerilor din Valea Jiului. De popularitate s-a bucurat printre mineri Blocul muncitoresc-tărănesc, care avea organizații în aproape toate localitățile miniere. Ziarul „Munca zilnică”, organ al B.M.Ț., avea răspîndire în regiune ⁶².

În ziua de 3 martie au fost convocate în Valea Jiului adunări ale membrilor și simpatizanților B.M.Ț. la care, cu toată atitudinea obstrucționistă, trădătoare a liderilor social-democrați de dreapta ⁶³, a luat parte un mare număr de mineri. Astfel, la Petroșeni au participat 900 de mineri și 100 de femei, la Vulcan ⁶⁴ și Aninoasa ⁶⁵ cîte 700 de mineri. La Petroșeni adunarea a început prin intonarea „Internaționalei”. În cadrul adunării, vorbitorii au cerut guvernului amnistie generală, politică, agrară și militară ⁶⁶.

În adunările convocate de B.M.Ț., de Sindicatele unitare, sau chiar de liderii sindicatelor amsterdamiste, comuniștii și muncitorii înaintați desfășurau o vie activitate propagandistică, îndemnîndu-i pe mineri la luptă.

⁵⁹ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1929, fila 103.

⁶⁰ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Lupeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 2/1928, fila 87.

* În ziua de 30 ianuarie 1929, peste 250 de muncitori șomeri au manifestat pe străzile orașului Petroșeni, scandînd lozinci de luptă și purtînd pancarte pe care era scris „Pîine și lucru”, „Ajutor de stat pentru muncitorii fără lucru”, în limbile romînă și maghiară. Șomerii au manifestat în fața primăriei din Petroșeni și în fața Direcției minelor. Pentru împrăștierea demonstranților, autoritățile au trebuit să recurgă la ajutorul unui pluton de jandarmi și al unei patrule de poliști (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 233; Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 4781/1929, fila 39). Șomerii intenționau ca în cazul cînd nu li se va da de lucru să se înarmeze cu securi și să ocupe minele pentru a opri exploatarea cărbunelui în toată Valea Jiului (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 214).

⁶¹ „Inspekția muncii în 1928—1929”, vol. II, pag. 376.

⁶² Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 3/1929, fila 63.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, filele 241—242

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7271, fila 41.

Astfel, la întrunirea minerilor din Lupeni din 26 februarie 1929, convocată de conducătorii social-democrați, muncitorii care au luat cuvîntul au îndemnat pe mineri să se înscrie cu toții în Sindicatele unitare⁶⁷. Toate acestea făceau ca Direcția minelor să raporteze îngrijorată companiei de jandarmi din Petroșeni: „Cu onoare vă aducem la cunoștință că mișcarea muncitorilor comuniști continuă cu foarte mare activitate... După informațiile noastre, această propagandă se face în adunările muncitorilor...”⁶⁸

Munca politică desfășurată în Valea Jiului începea să-și dea roadele. Sătui de mizerie, de înșelăciune și de manevrele elementelor reformiste, muncitorii minieri urmau cu încredere pe comuniști. La începutul anului 1929, la Petroșeni și Vulcan, minerii s-au înscris în masă în Sindicatele unitare, astfel că în martie 1929 Sindicatele unitare din aceste localități numărau peste 2 000 de membri⁶⁹.

În atragerea și organizarea muncitorilor în sindicate, în Valea Jiului au fost făcute însă și greșeli de natură stîngistă. Congresul al IV-lea al P.C.R. a arătat că „Sindicatele unitare trebuie formate numai acolo unde sindicatele amsterdamiste au respins de la sine definitiv masele muncitorești. Acolo însă unde sindicatele amsterdamiste întrunesc în rîndurile lor mase de muncitori, comuniștii trebuie să întărească opoziția revoluționară, organizînd-o și conducînd lupta de izgonire a conducerii reformiste”⁷⁰.

Comuniștii din Valea Jiului, orientîndu-se în mod greșit, în loc să ducă activitate în sindicatele existente, au încercat, la începutul lunii martie 1929, să țină o adunare de creare a Sindicatului unitar la Lupeni. Deși la adunare au participat peste 200 de muncitori, această încercare a fost sortită eșecului, deoarece marea masă a minerilor din Lupeni încă nu se convinseseră că Th. Munteanu este un trădător, în ciuda frazeologiei sale pseudo-revoluționare. Din inițiativa lui Th. Munteanu, pe atunci lider al sindicatelor amsterdamiste, și a deputatului social-democrat Roznoveanu au fost formate bande de bătăuși care au împiedicat desfășurarea adunării convocate în vederea creării Sindicatului unitar⁷¹.

Deși în activitatea lor comuniștii din Valea Jiului au făcut unele greșeli, care se datorau faptului că în conducerea P.C.R., după Congresul al IV-lea, au pătruns elemente trădătoare, sectare și fracționiste ca Marcel Pauker și Barbu, în ansamblu ei au reușit să se orienteze, să organizeze și să conducă lupta zilnică a minerilor. „Chemarea comuniștilor din România — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — pătrundea în rîndurile minerilor și le arăta drumul de luptă”⁷².

Succese deosebite a obținut partidul comunist în alegerile comunale de la 4 aprilie 1929 din Vulcan, cînd lista de candidați a B.M.T., „care

⁶⁷ Loc. cit., dosarul nr. 7 279, fila 49.

⁶⁸ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 3/1929, fila 57.

⁶⁹ „Viața muncitoare” din 17 martie 1929.

⁷⁰ „Documente din istoria P.C.R. 1923—1928”, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 591.

⁷¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 279, fila 51; Vezi și „Înainte” din 24 martie 1929 și „Viața muncitoare” din 17 martie 1929.

⁷² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 471.

cuprindea numele muncitorilor comuniști în fruntea lor cu un maestru miner care în trecut a fost pedepsit din cauza atitudinii sale revoluționare”⁷³, a obținut majoritatea absolută.

În ajunul alegerilor au fost interzise în regiune ziarele muncitorești „Înainte” și „Viața muncitoare”, iar conducătorii muncitorilor au fost arestați, pentru a fi împiedicați să ia cuvântul în fața muncitorilor în timpul campaniei electorale⁷⁴.

Cu toată teroarea dezlănțuită de autorități, cu toate greutățile întâmpinate datorită trădării liderilor social-democrați de dreapta, care au mers în cartel cu național-țărăniștii, Blocul muncitoresc-țărănesc a obținut o victorie semnificativă.

Lista B.M.Ț. a întrunit în aceste alegeri 936 de voturi, în timp ce lista „Blocului democrat” (formată din național-țărăniști în alianță cu social-democrații) a întrunit 638 de voturi, iar liberalii 240 de voturi⁷⁵.

Popularitatea B.M.Ț. în rândurile minerilor era atât de mare, încât victoria obținută în alegerile comunale din Vulcan din 4 aprilie 1929 a apărut, chiar și pentru Direcția minelor, ca un fapt normal. Astfel, într-o adresă a Direcției minelor Vulcan către Direcția generală a minelor se releva că „...făcîndu-se alegerile comunale din Vulcan, după cum era și de așteptat, a ieșit cu majoritate lista comuniștilor” (lista B.M.Ț. — *n.n.*). În continuare adresa menționa că „majoritatea muncitorilor sînt înscrși la comuniști”⁷⁶ (în B.M.Ț. — *n.n.*).

Într-un alt raport, Direcția minelor arăta că la Vulcan a fost ales un consiliu comunal format din membri ai B.M.Ț. „împotriva unei liste guvernamentale”.⁷⁷

Victoria obținută de B.M.Ț. în alegerile din Vulcan și înfrîngerea listei guvernamentale formate din național-țărăniști și social-democrați dovedeau că masele de mineri se orientau cu tot mai mare claritate spre adevăratul apărător al intereselor muncitorimii — partidul comunist —, dîndu-și adeziunea organizațiilor de masă legale, create și conduse de P.C.R.

Imediat după alegeri, în Vulcan au avut loc puternice demonstrații de stradă ale minerilor, care cereau eliberarea conducătorilor arestați în timpul campaniei electorale, acordarea de ajutoare și reprimirea la lucru a șomerilor etc. La 6 aprilie, peste 150 de persoane, în marea lor majoritate femei și copii, au demonstrat în fața primăriei din Vulcan, cerînd pîine și lucru pentru șomeri, dar au fost împrăștiate de poliție⁷⁸. După două zile, la 8 aprilie, 400 de mineri au manifestat în fața primăriei, cerînd eliberarea muncitorilor arestați în ajunul alegerilor comunale. Poliția a atacat cu brutalitate pe manifestanți, rănind peste 40 de muncitori, fapt care a provocat indignare în rîndul minerilor; peste 1 500 de mineri s-au adunat la sediul Sindicatelor unitare, protestînd împotriva

⁷³ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 3/1929, fila 57.

⁷⁴ „Munca zilnică” din 8 și 11 aprilie 1929.

⁷⁵ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșeni”, Direcția minelor, dosarul nr. 3/1929, filele 48—51.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Loc. cit., dosarul nr. 2/1928, fila 87.

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 271, fila 44; Vezi și Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 4 781/1929, fila 6.

actelor arbitrarie ale poliției și cerînd eliberarea celor arestați. Minerii au arătat că dacă cei arestați nu vor fi eliberați, atunci vor pleca în masă la Petroșeni pentru a-i elibera ⁷⁹.

Victoria obținută de B.M.Ț. în alegerile din Vulcan din 4 aprilie 1929 a provocat furia autorităților burghezo-moșierești, care s-au grăbit să anuleze alegerile. La 15 aprilie 1929, prefectul județului Hunedoara, Ștefan Rozvany, a anulat alegerile din Vulcan ⁸⁰.

Teroarea dezlănțuită de autorități în timpul și după alegeri și anularea acestora nu au reușit să potolească agitațiile muncitorilor. Ca urmare a noilor concedieri făcute de societățile carbonifere, luptele greviste ale minerilor au reînceput în luna mai a anului 1929. Astfel, la începutul lunii mai Direcția minelor Lonea a concediat 74 de mineri ⁸¹, iar la 16 mai la Vulcan, Petroșeni și Lonea au fost concediați alți 397 de mineri ⁸². În semn de protest împotriva concedierilor, 160 de muncitori minieri din Lonea au declarat o grevă demonstrativă ⁸³.

Pe zi ce trecea, hotărîrea de luptă a minerilor, gradul lor de combativitate creșteau tot mai mult. Combativitatea crescîndă a muncitorilor minieri a alarmat organele de stat din Valea Jiului. Serviciul de siguranță din Petroșeni raporta într-un buletin informativ că în regiunea Văii Jiului, deși s-au luat măsuri extreme, arestîndu-se toți „capii mișcării”, organele de stat nu au reușit să înfrîngă mișcarea începută de muncitorii minieri, deoarece, mereu, alți muncitori dintre cei mai înaintați iau locul celor arestați, îndemnînd masa minerilor la luptă ⁸⁴.

La 30 iunie la Petroșeni a avut loc o mare întrunire a muncitorilor la care au participat și minerii din localitățile apropiate. La această întrunire, minerii din Petrila și Lonea au venit încolonați, avînd în frunte steagul roșu desfășurat. Încercarea poliției de a confisca steagul a eşuat, datorită rezistenței hotărîte a minerilor ⁸⁵. Cei care au luat cuvîntul la această întrunire i-au îndemnat pe mineri să se organizeze cît mai bine în vederea luptei împotriva patronilor, pentru cîștigarea unor condiții mai bune de trai ⁸⁶.

Acțiunile minerilor au continuat, ridicîndu-se pe o nouă treaptă, superioară, luînd forme sîngeroase în timpul evenimentelor din august de la Lupeni, care au constituit punctul culminant al întregului lanț de lupte duse de mineri pînă atunci.

*

Luptele muncitorilor minieri premergătoare evenimentelor din august de la Lupeni au îmbogățit experiența de luptă a clasei muncitoare în general și a detașamentului minerilor în special. În timpul luptelor, minerii au trecut la înfăptuirea pe localități a unității de acțiune a munci-

⁷⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 271, filele 49, 54 și 55; Vezi și „Munca zilnică” din 11 aprilie 1929.

⁸⁰ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 7 841/1929. I. filele 748—756.

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 282, fila 20.

⁸² Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 770, fila 254.

⁸³ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 282, fila 20.

⁸⁴ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, dosarul nr. 4 781/1929, fila 306.

⁸⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 271, fila 69.

⁸⁶ Ibid.

torilor, indiferent de naționalitate sau convingere politică, peste capul liderilor oportuniști social-democrați. De asemenea, ei au încercat, deși nu au reușit să înfăptuiască acest lucru decât în timpul evenimentelor din august de la Lupeni, să ocupe uzina electrică pentru a opri lucrul la toate exploatarea. Aceasta dovedea că minerii treceau la aplicarea unor forme superioare de luptă.

Luptele desfășurate în această perioadă de muncitorii minieri din Valea Jiului — unul dintre detașamentele principale ale clasei muncitoare din România — au constituit o manifestare vie și puternică a împotrivirii mereu crescînde a muncitorilor dintr-o importantă regiune economică a țării față de politica antipopulară a guvernanților burghezo-moșierești. Ele au demonstrat înaltul grad de combativitate al muncitorilor minieri.

În focul luptelor, minerii s-au convins că național-tărăniștii, prin politica demagogică pe care o promovau, nu urmăreau nimic altceva decât să-i folosească în scopuri înguste, politicianiste, că liderii social-democrați de dreapta, agenți ai burgheziei în rîndul clasei muncitoare, trădează interesele muncitorilor.

În același timp, minerii s-au convins că singurul partid care le apăra cu fidelitate interesele era partidul comunist. Acțiunile de luptă duse de mineri au arătat în mod convingător că ei urmau cu încredere cuvîntul partidului comunist, care se bucura de influență în rîndul maselor de muncitori minieri.

A. Simion, P. Munteanu

Problematica ziarelor de fabrică editate de P. C. R. și organizațiile revoluționare în anii 1929—1933

În anii grei ai luptei maselor muncitoare împotriva exploatării capitaliste, Partidul Comunist din România, apărătorul consecvent al intereselor vitale ale acestora, situându-se în fruntea luptei împotriva exploatării, pentru drepturi democratice, pentru socialism, a folosit din plin în activitatea sa presa, pe care Lenin o definea atât de sugestiv un propagandist, agitator și organizator colectiv al maselor¹.

Înfrângând nenumăratele piedici ale ilegalității, P.C.R. a depus eforturi pentru a edita un număr mare de ziare legale și ilegale, prin intermediul cărora să ducă în mijlocul maselor adevărul și dreptatea, perspectiva clară asupra vremurilor noi și luminoase ce aveau să vină.

În anii crizei economice din 1929—1933, când ofensiva burgheziei s-a năpustit cu o deosebită furie asupra maselor, presa ilegală și legală editată și îndrumată de P.C.R. a fost un mijloc important de mobilizare a acestora la luptă contra exploatării capitaliste, pentru apărarea intereselor lor vitale, împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război. Presei comuniste P.C.R. i-a acordat în acei ani o atenție deosebită, legând-o continuu de activitatea pe care comuniștii o desfășurau în sinul sindicatelor și al celorlalte organizații de masă muncitorești din fabrici și uzine pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Un rol important a fost atribuit de către P.C.R., în această perioadă, gazetelor de fabrică, organe de presă ilegale, prin intermediul cărora cuvântul mobilizator al partidului, izvorât din cunoașterea profundă a nevoilor și revendicărilor vitale ale masei muncitorilor, era transmis acestora direct, la locul lor de muncă. „Gazeta de fabrică și uzină — sublinia rezoluția Congresului al V-lea al P.C.R. — trebuie să fie unul din cele mai importante mijloace pentru întărirea partidului în întreprindere”². Pentru partid, se arată în Buletinul C.C. al P.C.R., „ziarele de uzină reprezintă unul din cele mai bune mijloace de a se lega cu largile mase, de a vorbi cu aceste mase, prin tratarea și lămurirea tuturor chestiunilor în modul cel mai amănunțit, care nemulțumesc masele din locul lor de muncă. Ziarul de uzină bine redactat este un organizator și conducător colectiv de muncă și luptă a partidului în mișcarea revoluționară”³.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 5, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 10.

² „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1955, pag. 314.

³ „Buletinul C.C. al P.C.R.” din august 1932.

Pornind de la această sarcină, cu toate greutatea pe care le-a avut de întâmpinat — în special în perioada luptelor fracționiste fără de principii, care și-au pus, în unele cazuri, amprenta și asupra conținutului ziarelor de fabrică —, partidul și organizațiile de masă revoluționare conduse de el au reușit să editeze un mare număr de asemenea organe de presă, să le difuzeze în sinul maselor de muncitori și să-i mobilizeze pe aceștia la lupta contra exploatarei capitaliste, împotriva planurilor de fascizare a țării și a pregătirilor de război, pentru pace și prietenie cu Uniunea Sovietică.

În cele ce urmează prezentăm — în ordinea apariției — problema ziarelor de fabrică, depistate de noi pînă în prezent, ziare editate de partid și de organizațiile revoluționare în anii crizei economice.

1 9 2 9

SATURN * — „Ziar al muncitorilor Fabricii «Saturn»“ din Capitală. Primul număr al acestui ziar acordă o atenție deosebită problemelor organizării luptei muncitorimii din fabrică (vezi articolele intitulate: „Să ne organizăm“, „Să cucerim contractul colectiv“). În condiții în care sindicatul a fost dizolvat, iar conducătorii lui terorizați, ziarul cheamă pe muncitori la organizare („Către muncitorii de la Fabrica «Saturn»“). „Să alegem un comitet de fabrică dintre cei mai buni tovarăși din fabrică și, sub conducerea Sindicatelor unitare, să pornim la luptă pentru salarii la nivel cu indexul de scumpete, 8 ore de lucru, împotriva șomajului, pentru apărarea Sindicatelor unitare, împotriva pregătirilor de război antisovietic“. Într-unul din articolele apărute în acest număr („Ce este un comitet de fabrică?“) se dau explicații asupra felului cum trebuie luptat pentru alegerea unui comitet de fabrică reprezentativ. Tot în acest număr, în articolul „Ce este ziarul de fabrică?“, se dau lămuriri asupra ceea ce trebuie să devină pentru muncitori organul lor de presă din fabrică.

Din sumarul numărului 2 al ziarului se desprinde articolul consacrat contribuției aduse de Lenin în lupta proletariatului internațional și perspectivelor luminoase deschise omenirii de învățătura leninistă. „Astăzi, cînd burghezia înfige mai adînc ghearele în carne de muncitor, cînd caută să înăbușe în sînge luptele clasei muncitoare, cînd se pregătește să treacă prin foc și sabie primul stat proletar, Uniunea Sovietică — subliniază ziarul —, mai mult ca oricînd trebuie să ne strîngem în jurul organizațiilor noastre revoluționare, în jurul partidului comunist“.

Unul dintre articolele ziarului — „Situația muncitorilor din fabrica noastră“ — analizează condițiile mizere de muncă și trai ale muncitorilor, agravate și mai mult în urma consecințelor ce au urmat cumpărării Fabricii „Saturn“ de către Fabrica din Buhuși, cînd un mare număr dintre lucrători au fost concediați. La „Rubrica tineretului“, ziarul

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 41—55; fondul nr. 95, dosarul nr. 7584, filele 2—5, 8 și dosarul nr. 8839, filele 3—6 se află 5 numere ale acestui ziar de fabrică: nr. 1, din 29 noiembrie 1929 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 6 pag.), nr. 2, din ianuarie 1930 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 4 pag.), nr. 3, din martie 1930 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 4 pag.), nr. 4, din mai 1930 (exemplar dactilografiat, format 21/31, 6 pag.) și nr. 5, din iulie 1930 (exemplar dactilografiat, format 21/31, 6 pag.).

inserează o serie de aspecte privind situația tineretului muncitor din fabrică și necesitatea organizării lui.

Al treilea număr al ziarului, apărut sub titulatura „*Organul Sindicatului unitar croitori textili secția Saturn*“, cuprinde un articol („Greva de la Lemaître“) în care, descriindu-se energia cu care au luptat muncitorii lemaîtriști pentru satisfacerea revendicărilor lor, se face apel la lucrătorii de la „Saturn“ să urmeze în lupta lor exemplul celor de la „Lemaître“. Două dintre articole sînt închinete zilelor internaționale ale șomerilor și femeilor („6 Martie — ziua internațională a șomerilor“, „8 Martie — ziua internațională a femeii“), iar altul — participării muncitorilor la alegerile comunale („Muncitorii și alegerile comunale“).

Cel de-al patrulea număr al ziarului conține, pe lângă articolul de fond („Care este situația din fabrica noastră“), o serie de alte articole ce înfățișează mizeria în care trăiau muncitorii („Nu vă lăsați batjocoriți“, „Cum este traiul pe care-l duc“ etc.). Ziarul mai conține un articol consacrat Zilei internaționale a celor ce muncesc („1 Mai“), un altul în care se face apel la muncitori pentru a constitui un comitet al Ajutorului Roșu („Ce este Ajutorul Roșu“) ș.a.

Din sumarul numărului 5 al ziarului se desprind articolele tratînd situația grea a muncitorilor din fabrică („Situația din Fabrica «Saturn»“, „Situația tinerilor muncitori și muncitoare“), ca și cele privind lupta clasei muncitoare în general împotriva exploatării, pentru pîine, pace, pămînt și libertate („Greva de la Fabrica Buhuși“, „Să ne pregătim pentru Congresul internațional al Sindicatelor roșii“ etc.).

GYÁRI ÉRTESÍTŐJE * (Az Aradi „Astra“ gyári Bizottság) **BULETIN DE FABRICĂ** (al comitetului de fabrică „Astra“-Arad). Din acest organ de presă au apărut, așa după cum reiese din documentele de arhivă, 17 numere, în perioada 1 aprilie 1929—1 octombrie 1930. Ziarul era orientat spre problemele mobilizării și organizării muncitorilor în lupta pentru cîștigarea revendicărilor lor.

MUNCITORUL ȘOMER **. Apărut sub redacția Organizației P.C.R. din Capitală, acest organ de presă își propunea să contribuie la mobilizarea muncitorilor concediați din diverse fabrici și uzine la lupta împotriva nedreptei orînduiri capitaliste. Descriind situația jalnică a șomerilor în articolul „Fierul roșu“, ziarul protestează contra măsurii luate de guvern de a trimite în Franța un mare număr de muncitori spre a-și găsi de lucru. Într-un alt articol, „Carne de tun“, ziarul condamnă pregătirile războiului antisovietic, chemînd masele la luptă pentru apărarea patriei proletare. „Muncitorimea de pe tot pămîntul va apăra și opri atacul împotriva Sovietelor — subliniază ziarul. Formați comitete

* În Biblioteca Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. se află un exemplar necomplet al nr. 9, din 1 iunie 1930, al ziarului, iar în Arhivele statului Timișoara, fondul Inspectoratul VII ministerial, dosarul nr. 91/1930, fila 81 se relatează despre apariția, la 1 august 1930, a nr. 12—13 al acestui ziar.

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 58, dosarul nr. 6 005, fila 4 se află un singur număr al acestui ziar — anul I, nr. 1, din decembrie 1929 (exemplar scris de mînă și șapirografiat, format 23/21, 6 pag.).

antirăzboinice și luptați pentru pământ, pace și libertate". Unul dintre articole („Tovarăși muncitori și muncitoare”) este consacrat comemorării zilei de 13 decembrie 1918. „Crima comisă [atunci] de burghezie — se arăta în ziar — nu va putea fi uitată niciodată”.

1 9 3 0

STEAGUL SETEBIȘTILOR * — „Organ săptămînal al Comitetului unitar de la întreprinderile S.T.B.”. În paginile primului număr sînt oglindite aspecte ale vieții mizere a lucrătorilor setebiști din depouri, sînt larg comentate problemele organizării muncitorilor în vederea luptei pentru satisfacerea justelor lor revendicări („Cuvînt înainte”, „Formați grupe de autoapărare”, „Tovarăși muncitori”), sînt demascate uneltirile burgheziei „...care vor să pună stăpînire și pe gospodăriile comunale” în viitoarele alegeri comunale („Muncitorii și alegerile comunale”). „De aceea — subliniază ziarul —, noi, muncitorii, să intrăm în legătură cu Sindicatele unitare și Blocul muncitoresc-țăranesc ca împreună cu ele și cu ceilalți muncitori din celelalte întreprinderi să luptăm pentru a avea consilierii noștri muncitorești în comună”.

Acestei din urmă probleme îi consacră un articol detaliat și numărul din februarie al ziarului („Alegerile comunale”). Acest număr mai conține unele articole privind situația grea a lucrătorilor din ateliere („De la atelierul de strungărie”, „De la atelierul de confecții”), altele privind necesitatea apărării presei muncitorești legale și ilegale („Apărați presa voastră”, „Să colaborăm cu toții la ziarul nostru de fabrică”), precum și o serie de chemări adresate setebiștilor pentru susținerea morală și materială a luptătorilor revoluționari căzuți victimă regimului de teroare instituit de guvernanți („Să ajutăm pe închișii noștri”).

S.I.L. ** În primul său număr, ziarul inserează în special articole privind situația grea a lucrătorilor din fabricile de prelucrare a lemnului, aparținînd Societății anonime de industrie a lemnului („Situația muncitorilor din fabrica noastră”, „Situația ucenicilor”, „Ce trebuie să facem împotriva concedierilor”, „Despre comitetul de fabrică”), articole din care se conturează necesitatea organizării muncitorilor în vederea ducerii cu succes a unor acțiuni revendicative. „Pentru a putea impune patronului satisfacerea cerințelor noastre — precizează ziarul —, trebuie să ne unim între noi, să convocăm o adunare a tuturor muncitorilor și să alegem dintre noi un comitet de fabrică care să ne reprezinte pe toți în fața patronului...”

Articolul de fond al celui de-al doilea număr schițează perspectiva luminoasă a luptei muncitorilor, subliniind: „...Noi sîntem de mii de ori mai mulți decît burghezii și vom putea străbate orice obstacole ce

* În Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. se găsesc două numere ale acestui ziar, cele din 25 ianuarie (anul I, nr. 1) și februarie 1930 (exemplare scrise de mînă și apoi șapirografiate, format 21/31, primul număr 4 pag., al doilea 6 pag.).

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 60—71 se află 3 numere ale acestui ziar: primul număr, cel din ianuarie 1930; nr. 2, din martie 1930 și numărul din aprilie 1930 ce nu poartă nici o indicație care să ne dovedească a fi al treilea număr (exemplarele sînt scrise de mînă și apoi șapirografiate, format 21/31, cîte 4 pag.).

ne-ar sta în cale și nimeni nu ni se va putea împotrivi“. Acest număr conține articole privind situația muncitorilor („Despre situația muncitorilor din fabrica noastră“), un articol-chemare pentru pregătirea sărbătoririi zilei oamenilor muncii („Muncitori, pregătiți-vă de 1 Mai!“) etc.

Din sumarul numărului din aprilie se desprinde articolul intitulat „7 aprilie, un an de la atacul sîngeros de la Timișoara“, în care, analizîndu-se importanța Congresului Sindicatelor unitare de la Timișoara din 2—5 aprilie 1929, se lansează chemarea „Intrați în partidul comunist, conducătorul ideologic al Sindicatelor unitare“. Un număr de articole se referă concret la lupta pentru satisfacerea revendicărilor muncitorești („Să înceteze concedierile“, „Să înceteze amenzile“, „Să înceteze batjocura de la hala de mașini“).

CEFERISTUL REVOLUȚIONAR * — „Ziar al muncitorilor din Atelierele C.F.R. București“. În paginile sale, un loc însemnat își găsesc materialele referitoare la condițiile grele de muncă și trai ale feroviarilor de la „Grivița“ („Din atelierele Grivița“, „De la revizia de vagoane“, „Concedieri“), materiale însoțite de chemări vibrante la acțiune. „Tovarăși — se spune într-unul din articole —, drepturile nu se cerșesc, ci se cuceresc, pentru că stăpînul nu știe de milă, el știe de forța noastră organizată“. Sînt importante de subliniat și alte materiale, cum ar fi, de pildă, articolul „Muncitorii de la Uzina Lemaître au declarat grevă“, prin care ceferiștii sînt chemați să sprijine lupta dreaptă a lemaîtriștilor. Un alt articol, cel intitulat „Pentru delegația în U.R.S.S.“, pune problema alegerii unei delegații reprezentative a muncitorilor și țăranilor din țara noastră care să meargă în Uniunea Sovietică pentru a vedea acolo realizările mărețe obținute de poporul sovietic pe frontul construirii socialismului. „Singuri vrem să aflăm adevărul“ — sublinia ziarul.

BULETIN INFORMATIV DIN FABRICA RENNER **, „editat de corpul de bărbați de încredere“ de la Fabrica de încălțăminte „Renner“ (devenită mai tîrziu „Dermata“) din Cluj fuzionată cu Fabrica „Turul“ din Timișoara. Din sumarele celor două numere de care dispunem se desprind aspectele privind condițiile mizere de muncă și trai ale lucrătorilor cizmari din fabrică („Muncitori! Tovarăși!“, „Pe nimeni să nu inducă în eroare“, „Fuzionarea fabricilor Renner și Turul“), precum și probleme privind organizarea de către partidul comunist a luptei lor pentru satisfacerea revendicărilor muncitorești („Înscrieți-vă în Sindicatul unitare!“, „Despre ședința bărbaților de încredere“).

LUPTA LEMAÎTRIȘTILOR ***. Din acest „Organ al Secțiunii sindicale unitare din fabrica Lemaître“ nu am putut depista pînă în prezent nici un număr. Din unele materiale de arhivă cercetate reiese că primul său număr, șapirografiat, a apărut în intervalul 25—26 aprilie 1930, fiind consacrat zilei de 1 Mai 1930.

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 56—59 se află primul număr al acestui ziar, cel din 14 februarie 1930 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 4 pag.).

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 74—76 și 77—79 se află nr. 3 al acestui ziar apărut la Cluj, la 10 aprilie 1930 (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 4 pag.) și nr. 4, nedatat (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 4 pag.).

*** Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 84/12 005, fila 3.

VASUTAS * („Muncitorul feroviar“). Apărut, în limba maghiară, ca organ de presă al muncitorilor de la Atelierele C.F.R. din Cluj, ziarul face cunoscute o serie de aspecte importante ale organizării acestora în vederea luptelor viitoare. Din lectura primului număr al ziarului se desprinde credința în victoria luptei feroviarilor duse sub conducerea P.C.R. Ziarul face un apel călduros ca de 1 Mai 1930 întreaga muncitorime să facă o demonstrație de luptă și de solidaritate proletară.

DEZROBIREA ** — „Organul Secțiunii sindicale unitare din Atelierele C.F.R. Grivița“. Articolul de fond al ziarului, intitulat: „Să pornim la luptă, să ne organizăm“, descriind condițiile mizere de muncă și de trai ale ceferiștilor, chema pe aceștia la luptă pentru cîștigarea revendicărilor lor vitale.

Ziarul mai conținea o serie de articole în care era oglindită viața mizeră a muncitorilor („De la atelierul de căldărărie“, „Situația tristă a lucrătorilor timplari C.F.R.“, „Despre ucenicii din atelierele C.F.R. Grivița“), precum și unele materiale ce mobilizau pe muncitori la luptă contra terorii instituite de guvernanți („Să luptăm contra terorii fasciste“), contra arestării și schingiuirii luptătorilor revoluționari, contra pregătirii declanșării războiului criminal antisovietic, pentru pace și prietenie cu Uniunea Sovietică.

CROITORUL TRUDIT *** — „Organul Sindicatului unitar croitori-textili — Secțiunea [cartier] Lemaître“ — își propunea să contribuie la mobilizarea muncitorilor din atelierele de croitorie ale cartierului „Lemaître“ din Capitală în lupta împotriva exploatării capitaliste („Ce sînt Sindicatele unitare“). În paginile ziarului, la rubrica „Truda noastră“, este descrisă viața grea a croitorilor („Cuvînt înainte“, „Exploatarea de la atelierul I. Spiemann“, „De la atelierul de croitorie Reichman — Calea Rahovei“, „Un patron bătăuș“ etc.).

În legătură cu tematica acestui ziar, se remarcă poziția sa antirăzboinică, de apărare a patriei socialiste. „Războiul organizat de burghezie împotriva Uniunii Sovietice — se arată în articolul „Înarmarea statelor capitaliste în contra Uniunii Sovietice“ — este războiul contra clasei muncitoare“. Ziarul face un apel călduros către muncitori să se organizeze în vederea împiedicării declanșării războiului criminal antisovietic.

MUNCA NOASTRĂ **** — „Organ al Secțiunii sindicale a fabricii SETA“ *****. În paginile sale sînt oglindite îndeosebi aspecte ale situa-

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 72—73 se află primul său număr, cel din aprilie 1930 (exemplar dactilografiat, format 21/31, 2 pag.).

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 157, fila 75 se află primul număr al acestui ziar — anul I, nr. 1, din mai 1930 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 4 pag.).

*** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 223, fila 242 se află numărul apărut în mai 1930 (exemplar scris de mînă și șapirografiat, format 21/31, 6 pag.).

**** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, inv. 8, filele 36—39 se află numărul apărut în mai 1930 (exemplar scris de mînă și multiplicat la șapirograf, format 21/31, 4 pag.).

***** Sub această denumire era înregistrată Țesătoria de mătase naturală și artificială din București, aparținînd fraților Weissman et Co.

ției grele a muncitorilor textiliști („Situația din fabrica SETA“, „De ce le lucrează în acord“, „Lucrul de noapte“, „Ni se aplică amenzi“, „Ce povestește un muncitor“ etc.). Unul dintre articole („1 Mai“) este consacrat zilei de 1 Mai, pentru pregătirea căreia chema pe muncitori la luptă pentru cucerirea revendicărilor lor, împotriva pregătirilor de război, pentru apărarea revoluționară a Uniunii Sovietice.

EGYSEGFRONT * — (*Frontul unic*) a fost „editat de comitetele întreprinderilor, atelierelor și șomerilor din Tg. Mureș“. Pe lângă articolul redacțional („Ziarul nostru să fie arma noastră de luptă“), în care sînt expuse scopurile editării acestui organ de presă cu caracter uzinal, ziarul mai conține o serie de materiale ce oglindesc condițiile mizere de muncă și trai ale muncitorilor din fabricile și uzinele din Tg. Mureș („Concedieri“, „Femeile muncitoare de la «Stambul» și-au terminat lupta cu rezultate“, „Rubrica tineretului muncitor“). Ziarul conține un articol consacrat luptei pentru pace și prietenie cu Uniunea Sovietică („La luptă pentru 1 august“), în care se face apel la masele muncitoare din oraș ca de 1 august să organizeze acțiuni împotriva intenselor pregătiri de război făcute de burghezie și moșierime.

MUNCITORUL DE FABRICĂ ** — organ de presă editat de „Organizațiunea de breaslă întrunită a muncitorilor“ din Brașov. În total au fost editate opt numere. Din sumarul nr. 8, de care dispunem pînă în prezent, se desprinde un grupaj de articole ce înfățișează condițiile mizere de muncă existente în diverse fabrici din localitate („Știri de la fabrica Schill“, „Turnătoria de fier Teutsch“, „Fabrica de țesut Stac“ etc.), un articol în care este înfierată asasinarea mișelească a Haiei Lifșiț, un articol în care este prezentată lupta clasei muncitoare germane împotriva ascensiunii fascismului („Alegerile germane“) etc.

ZIARUL FABRICII COPOU *** a apărut la Iași, ca organ de fabrică al muncitorilor textiliști de la „Copou“. Acest ziar era lipit la locuri vizibile pe zidurile fabricii. În el erau reflectate principalele probleme ce frământau pe textiliști și, în spiritul revendicărilor muncitorești, erau făcute chemări la luptă „...contra orelor de muncă ce vi s-au impus! Jos teroarea fascistă! Jos arestările, schingiuirile și condamnările muncitorilor! Jos regimul de asasinare în închisori! Jos războiul imperialist de năvălire în Rusia Sovietică! Trăiască guvernul muncitoresc-țărănesc! Luptați contra raționalizării sîngeroase, contra măririi orelor de lucru, amenzi, bătaii, concedieri. Pentru 8 ore de muncă. Luptați hotărîți contra cererilor [pretențiilor] burgheziei.“

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 92, filele 415—416 se află numărul acestui ziar apărut în iulie 1930 (exemplar tras la gestetner, format 21/34, 4 pag.).

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 8 458/7 729, fila 72 se află nr. 8 al acestui ziar, cel apărut la 25 septembrie 1930 (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 6 pag.).

*** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 10 152/4 218, fila 64 se află numărul său apărut la 26 septembrie 1930 (exemplar scris de mînă cu tuș negru, format 26/41, o pagină). Documentele de arhivă precizează că, anterior acestui ziar, a mai fost difuzat printre muncitori un alt organ de presă de fabrică al cărui titlu nu-l menționează însă.

ZIARUL FABRICII RUBIN „PĂCURAR“ * Apărut la Iași, ca organ de presă al muncitorilor de la Fabrica textilă Rubin „Păcurar“, ziarul avea forma unei gazete de perete ce se lipea pe zidurile fabricii. În el sînt oglindite condițiile mizere de muncă și trai ale textiliștilor, se fac apeluri la organizare și solidaritate pentru reușita luptei lor. „Tovarăși muncitori — se spune în articolul „Către toți muncitorii și muncitoarele“ —, patronul caută să nu fim solidarizați, fiindcă numai prin respectarea a 8 ore de muncă pe zi și un salariu mai bun, nu cum lucrăm acum 12 ore pe zi cu un salariu de foame, numai prin unire și organizare vom putea învinge pe burghezi, fiindcă unirea face puterea“.

MUNCITORUL SETEBIST ** — „Organ al grupei sindicale unitare de la S.T.B.“. Primul număr al ziarului, cel din octombrie 1930, publică un material amplu („Conferința balcanică“) privind pregătirile reacțiunii internaționale pentru dezlănțuirea războiului criminal contra Uniunii Sovietice. Ziarul exprima poziția muncitorimii setebiste de apărătoare a liniei politice a partidului comunist, de luptă împotriva declanșării acestui război („7 Noiembrie“). Tot în acest număr mai sînt inserate unele articole privind condițiile grele de muncă ale setebiștilor, ca urmare a intensificării exploatații capitaliste („Cum sînt exploatați muncitorii de la S.T.B.“, „La strungărie“, „La depouri“, „Întreținere“, „Hamalii și femeile“, „Mișcarea“). Pe această temă a publicat și numărul din decembrie 1930 o suită de articole („Menirea secțiunilor sindicale din fabrică“, „De la ateliere“, „De la mișcare“, „De la depouri“ etc.).

TÎNĂRUL CEFERIST *** — „Gazetă a Secțiunii tineretului a Sindicatului unitar C.F.R.“ de la Atelierele „Grivița“. În paginile sale sînt descrise condițiile grele de muncă și trai ale ucenicilor, în special ale celor din căminul C.F.R. („Direcția C.F.R. a găsit un nou mod de jefuire a ucenicilor“), sînt analizate metodele folosite de burghezie și moșierime pentru fascizarea și militarizarea tineretului. În ziar sînt demascate organizațiile de cercetași, străjeri, voinici, este înfierată activitatea criminală a Gărzii de fier ca principal stîlp de sprijin al fascismului în România. În articolul „Mizeria ucenicilor de la căminul C.F.R.“, ziarul chema pe tineri să lupte hotărît împotriva exploatații singeroase capitaliste, pentru o viață liberă și fericită. Într-un alt articol („7 Noiembrie, ziua revoluției ruse“), tinerii erau chemați să-și exprime solidaritatea proletară cu muncitorii și țăranii din Uniunea Sovietică și hotărîrea de a o apăra de atacurile criminale ale reacțiunii imperialiste din toate țările.

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 10 152/4 218, fila 79 se află numărul său apărut la 21 octombrie 1930 (exemplar scris de mînă cu tuș negru pe o singură pagină, hîrtie brumată, format 39/34).

** În Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. se află numerele din octombrie și decembrie 1930 ale acestui ziar (exemplare scrise de mînă și apoi șapirografiate, format 21/31, cîte 4 pag.).

*** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 41, filele 129—130 se află primul număr al acestui ziar — anul I, nr. 1, din 1 noiembrie 1930 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 4 pag.).

GYÁRI ÉRTESITŐ * (A Kalapgyári munkások lapja) **BULETIN DE FABRICĂ** (Ziarul muncitorilor de la fabrica de pălării). Din conținutul primului număr al ziarului se desprind aspecte importante ale situației și luptei muncitorilor pălării („Pornirea“, „Chemarea“, „Revendicările noastre“, „Ne șantajează vătaful“ etc.). Unul dintre articole („7 Noiembrie“) este consacrat popularizării realizărilor epocale obținute de Statul sovietic pe drumul construcției socialismului.

ȘOMERUL FLĂMÎND **. Din documentele aflate în Arhiva C.C. al P.M.R. reiese că acest organ de presă a apărut la sfârșitul anului 1930 cu scopul de a contribui la organizarea luptei muncitorilor concediați din diverse fabrici și uzine ale Capitalei și care, în căutare de lucru, staționau în diverse piețe ale orașului. În urma cercetărilor noastre nu am putut găsi pînă în prezent nici un număr din acest organ de presă.

1931

MUNCITORUL DE ASTRA ***. A fost editat de *celula P.C.R. de uzină a Fabricii „Astra“ din Arad*. Apărînd în limbile romînă și maghiară, ziarul se ocupă de problemele concrete ale situației muncitorimii de la „Astra“, luînd poziție față de condițiile grele de muncă („Despre situația și pretențiunile noastre“), față de reducerea salariilor („Simbriile noastre de lucru scad din zi în zi“), față de concedierea lucrătorilor („Chestiunea angajărilor și concedierilor“, „Despre șomaj“), față de sistemul de bătaii și pedepse aplicat muncitorilor etc. Un spațiu larg este acordat de ziar problemelor legate de lupta pentru apărarea patriei proletare. Relevînd în articolul „Alarma“ succesele obținute de Uniunea Sovietică pe drumul construirii socialismului, ziarul se adresa muncitorilor de la „Astra“ cu chemarea „Să ne pregătim pentru 7 Noiembrie, să împreunăm aniversarea de 14 ani a Uniunii Sovietice cu luptele conduse pentru pretențiunile [revendicările] noastre“.

MUNCITORUL TEXTIL ****. A fost editat în limbile romînă și maghiară, la Arad, de către celulele P.C.R. din fabricile textile. În sumarul ziarului sînt cuprinse articole în care se ia poziție contra condițiilor mizere de lucru din fabricile textile, în special împotriva folosirii pe scară largă a sistemului „Bédeaux“ („Soarta noastră și ce e de făcut“), contra concedierii nejustificate a muncitorilor („Despre șomaj“), se face apel la muncitorii textiliști să sprijine, prin lupta lor, acțiunile metalurgiștilor reșițeni aflați în acele zile în grevă („Despre Reșița“), să lupte pentru imediata eliberare a muncitorilor revoluționari

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 1 281, fila 26 se află numărul din noiembrie 1930 al acestei gazete apărute la Timișoara, în limba maghiară (exemplar tras la gestetner, format 21/31, 2 pag.).

** Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 67, fila 78.

*** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 3 046, fila 53 se află primul număr al gazetei apărut în octombrie 1931 (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 2 pag.).

**** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 3 046, fila 54 se află primul număr al acestui ziar, din octombrie 1931 (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 2 pag.).

deținuți în închisoarea din Arad („Chemarea Ajutorului Roșu“) etc. Un loc important îl ocupă în paginile ziarului problemele luptei pentru apărarea revoluționară a Uniunii Sovietice, pentru pace.

BULETINUL GREVEI *. Primul număr, apărut „sub conducerea unui grup unitarist“, făcea cunoscut că ziarul va sta în slujba muncitorilor greviști de la Uzinele „Lemaître“, pentru organizarea lor, pentru antrenarea în acțiuni de solidaritate cu lemaîtriștii a muncitorilor din alte fabrici și uzine.

În articolul „Pentru ce am pornit la luptă“ se face o trecere în revistă a cauzelor ce au determinat izbucnirea grevei de la „Lemaître“. „Încă din anul trecut — arată ziarul — s-a văzut că reușita grevei noastre depinde de forța noastră pe fabrică, forța organizată între noi și muncitorii tuturor fabricilor din Capitală...“ Într-un alt articol, ziarul precizează că „adevăratul front unic de luptă trebuie să-l realizăm noi, muncitorii... Pentru noi, lemaîtriștii, acum e momentul și prilejul cel mai bun să-l realizăm“.

O expresie vie a solidarității proletare a muncitorilor din întreaga țară cu greviștii de la „Lemaître“ o constituie nenumăratele saluturi, scrisori de îmbărbătare și ajutoare materiale trimise acestora și despre care se relatează în articolul „Acțiunea de solidarizare“.

Al doilea număr al ziarului, apărut la 22 martie 1931, după ce se adresează prin articolul „Porniți la luptă alături de noi!“ muncitorilor de la „Grivița“, „Malaxa“, „Vulcan“, „Wolff“, S.T.B. etc., publică o serie de articole privind problemele concrete ale grevei lemaîtriștilor („Importanța tineretului în grevă“, „Să organizăm imediat pichetele de grevă și gărzile de autoapărare“, „Jurații au cerut judecarea procesului asasinului tovarășului Petre Ionescu“ etc.). În acest număr sînt, de asemenea, oglindite aspecte ale solidarității proletare cu greviștii de la „Lemaître“ a muncitorilor din diferite fabrici și uzine („Pentru greviștii de la Lemaître“).

1 9 3 2

LOCOMOTIVA **. Purtînd titulatura „Organ al muncitorilor de la fabrica Malaxa“, primul număr al gazetei — cel care ne este cunoscut — se ocupă pe larg de situația grea a muncitorilor de la „Malaxa“ în condițiile crizei. „Criza — se arată în articolul „Muncitorii și concedierile“ — înseamnă pentru muncitor mizeria neagră a sa și a familiei sale, scăderea salariului, creșterea exploatarei, mărirea orelor de lucru, închiderea fabricii, șomajul...“ Descriind metodele de exploatare capitalistă a muncitorilor („Tovarăși muncitori din Uzinele «Malaxa»“, „De ce

* În Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. se află primele două numere ale acestui ziar — anul I, nr. 1 (exemplar scris de mină și apoi șapirografiât, format 21/31, 4 pag.) și nr. 2 (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 6 pag.).

** În Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. se află un singur număr al ziarului — anul I, nr. 1, din 15 ianuarie 1932 (exemplar tras la gestetner, format 21/31, 4 pag.).

am fost concediați?”, „Locautul și lupta muncitorilor de la «Malaxa»“), ziarul cheamă la organizare pentru strângerea rîndurilor în jurul partidului comunist.

La „Rubrica tineretului“, ziarul prezenta aspecte ale condițiilor mizere de muncă și trai ale tinerilor, pe care-i chema să intre în luptă, alături de muncitorii vîrstnici, pentru satisfacerea justelor lor revendicări.

Exprimîndu-și convingerea că „...muncitorii de la «Malaxa» își vor da seama că ei nu sînt singuri în lupta lor cu patronul“, ziarul releva „...că alte zeci de mii de muncitori de la C.F.R., Arsenal, Pirotehnice, Voinea, Silva sînt în luptă cu patronii și alte sute de mii de țărani săraci de către ciocci și cămătari luptă pentru dărîmarea regimului de teroare și jaf și pentru un guvern muncitoresc-țărănesc“ și lansa chemarea cu privire la necesitatea urmării exemplului pe care l-au dat „...muncitorii și țărani din Uniunea Sovietică, care, sub conducerea partidului comunist, au luat în stăpînire fabricile, mașinile, pămîntul și tot ceea ce servește producerii celor necesare vieții...”

GUMMI GYÁR * (A gummigyári munkásság üzemi lapja) **FABRICA DE CAUCIUC** (ziar de uzină al muncitorilor fabricii de cauciuc). În acest ziar sînt oglindite aspecte ale traiului mizer pe care-l duceau muncitorii din această fabrică („Cum trăiește un muncitor în fabrica de cauciuc“, „Ce putem aștepta de la Camerele de muncă“, „O scrisoare a unui muncitor din atelierul de turnare“).

Ziarul ia poziție față de exploatarea capitalistă a muncitorilor și-i cheamă pe aceștia la lupta pentru dobîndirea revendicărilor lor muncitorești, pentru apărarea organizațiilor revoluționare și a muncitorilor revoluționari închiși, împotriva intenselor pregătiri de război făcute de burghezie și moșierime, pentru apărarea Uniunii Sovietice.

ZIAR DE PERETE **. Acest ziar se distinge în special prin caracterul său antirăzboinic : „Faceți întruniri în fabrici și la poarta fabricilor pentru drepturile noastre — subliniază el. Formați comitete ca, în ziua tineretului, să luptăm pentru salariu egal la muncă egală, pentru libertate de organizare, pentru apărarea Uniunii Sovietice, țara muncitorilor și țăranilor“.

C.F.R. ROȘU *** a apărut ca organ de presă al feroviarilor din Cluj, sub titulatura „*Ediție a Ajutorului Roșu din Cluj*“, fiind difuzat printre muncitori în cursul lunii octombrie 1932.

* În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 1615, fila 44 se află nr. 1 din aprilie 1932 al acestui ziar apărut la Brașov, în limba maghiară (exemplar tras la gestetner, format 21/31, 4 pag.). Acest număr are indicația anul II, ceea ce înseamnă că există și alte numere anterioare celui de care dispunem.

** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 1996, fila 67 se află un singur număr al acestui organ de presă, editat de Comitetul U.T.C. din Galați. Apărut în preajma zilei de 1 august 1932, acest număr al gazetei a fost afișat pe ziduri în fabricile și uzinele din localitate (exemplar scris de mînă pe o singură pagină, format 48/64).

*** În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2510, filele 322—323 se află un singur număr al acestui ziar (exemplar dactilografiat și tras la gestetner, format 21/31, 4 pag.).

Din sumarul său, amintim articolul redacțional („Fraților muncitori C.F.R. din ateliere! Conducători de mașini de trenuri, precum și toți muncitorii și funcționarii care sînteți angajați la C.F.R. și alte uzine și fabrici!“), în care, descriindu-se situația grea a muncitorimii ceferiste, se face un apel călduros către muncitori să se organizeze, „...căci — după cum notează ziarul — numai uniți putem începe lupta cea mare, de nimicire a capitalismului și a înfăptuirii unei societăți noi, muncitoare“.

Din sumar se desprind, de asemenea, o serie de articole ce cheamă pe muncitori să intre în rîndurile Ajutorului Roșu spre a putea contribui mai eficient la sprijinirea revoluționarilor închiși și a familiilor lor („Muncitori, luptați contra terorii capitaliste! Ajutați Ajutorul Roșu!“ „Dați pentru cei închiși“, „Știri“).

1 9 3 3

SATURN *. Cercetările întreprinse nu ne-au putut conduce la găsirea nici unui număr din acest ziar de fabrică a cărui apariție, în luna ianuarie 1933, este atestată de documentele aflate în arhivă.

LUPTĂTORUL CEFERIST ** a apărut la Galați ca ziar de fabrică al muncitorilor C.F.R. din localitate. Despre apariția acestui ziar sîntem informați din relatările „Buletinului C.C. al P.C.R.“, în al cărui număr din septembrie—octombrie 1933 se face o recenzie a numărului din iulie al „Luptătorului ceferist“.

În paginile sale erau oglindite frămîntările muncitorilor din ateliere, lupta pe care aceștia o desfășurau, sub conducerea comuniștilor, pentru satisfacerea revendicărilor lor („Ce se petrece în atelierele C.F.R.“, „Situația de la căminul și internatul C.F.R.“ etc.).

CEFERISTUL ROȘU ***. Despre apariția acestui organ de presă, editat de Comitetul de acțiune al muncitorilor ceferiști de la „Grivița“ în timpul eroicelor lupte ale ceferiștilor din ianuarie—februarie 1933, se vorbește în broșura editată de P.C.R. intitulată „Însemnătatea istorică a luptelor muncitorești din februarie“. Deși nu am putut depista pînă în prezent nici un număr din acest organ de presă, putem afla, pe baza datelor furnizate de documentele din arhivă, că era vorba de un organ de presă în paginile căruia erau reflectate pregătirile pe care le făcea Comitetul de acțiune de la „Grivița“, sub conducerea Comitetului Central de acțiune al muncitorilor ceferiști, pentru organizarea și declanșarea eroicelor lupte ale muncitorilor feroviari din ianuarie—februarie 1933.

* Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 111, inv. 8, fila 11.

** Vezi „Buletinul C.C. al P.C.R.“, anul III, nr. 13, din septembrie—octombrie 1933.

*** Vezi Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab. XVIII-2; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 111, inv. 8, fila 11.

SIRENA CEFERISTĂ *. A apărut în Capitală sub titulatura „Ziar de front unic de luptă al muncitorilor ceferiști”. Articolul de fond („1 August ȘI STATUTUL DE ROBIE ȘI RĂZBOI”) este consacrat luptei feroviarilor „contra Statutului de robie și război, contra Comis[iilor] de disciplină, foilor calitative, descalificărilor, pentru mărirea salariilor, pentru dreptul de organizare, întrunire și presă, pentru scoaterea armatei din ateliere, ridicarea stării de asediu, contra [pregătirii] războiului imperialist”.

Trei articole ale acestui număr („PROCESUL C.F.R.”, „UN NOU ATAC AL DIRECȚIEI”, „O PROPUNERE”) sînt legate de importanța eroicelor lupte ale ceferiștilor din ianuarie—februarie 1933 și a procesului ce le-a urmat, care, la data apariției ziarului, era în curs de judecare. „Cot la cot — sublinia ziarul — să luptăm pentru eliberarea celor arestați, pentru pensii de stat familiilor celor uciși și răniți la Grivița”.

O serie de articole ale ziarului se ocupă de lupta feroviarilor de la „Grivița” împotriva terorii instituite de guvernanti după luptele din 1933, împotriva măsurilor de fascizare și militarizare a Ateliereilor C.F.R. („Accidente la C.F.R.”, „Muncitorii C.F.R. supravegheați de agenți”, „Mitraliere la fiecare atelier și secție” etc.).

I. NEACȘU, GH. I. IONIȚĂ

* În Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. se află primul număr al ziarului, cel din august 1933 (exemplar șapirografiat, format 21/31, 2 pag.).

„Întrebări și răspunsuri“, organ de propagandă al Comitetului Central al Partidului Comunist din România. 1932 — 1933

Partidul Comunist din România a acordat, chiar de la crearea sa, o importanță deosebită presei de partid, armă ascuțită împotriva regimului burghezo-moșieresc. Întreaga activitate desfășurată de partid pentru crearea presei comuniste are la bază învățătura lui V. I. Lenin, care, subliniind strânsa interdependență dintre partid și presa sa revoluționară, arăta că scopul imediat al unui partid de avangardă al clasei muncitoare constă în organizarea presei comuniste, a activității sale, menite să oglindească just lupta economică și politică a partidului, să țină în permanență legătura dintre partid și masele largi de oameni ai muncii, să fie, într-un cuvânt, un propagandist, agitator și organizator colectiv¹.

Preluând și dezvoltând creator tradițiile revoluționare ale presei muncitorești, urmînd exemplul minunat al presei leniniste, presa revoluționară din țara noastră s-a dovedit a fi luptătoare neînfîcîtată împotriva exploatării, pentru îndeplinirea năzuințelor celor mai fierbinți ale oamenilor muncii. Strîns legată de viața și lupta maselor muncitoare din țara noastră, în întreaga sa existență, presa comunistă s-a străduit să răspundă sarcinii sale fundamentale, aceea de a ține în permanență legătura dintre partid și masele proletare. Ea a fost, așa după cum aprecia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul rostit la cea de-a 40-a aniversare a creării Partidului Comunist din România, „o armă puternică de răspîndire în mase a cuvîntului partidului, de propagare a ideilor marxist-leniniste...“².

Activitatea publicistică a partidului a cunoscut o dezvoltare deosebită în special după Congresul al V-lea al partidului, care, prin importanța problemelor dezbătute, a constituit un moment de seamă în viața P.C.R.³. În documentele Congresului al V-lea găsim numeroase referiri la presa comunistă, la importanța sa practică în viața partidului, subliniindu-se rolul său în pregătirea luptelor economice și politice ale proletariatului, în aplicarea unei discipline severe de partid în toate dome-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 5, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 10.

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 433.

³ Op. cit., pag. 435.

niile sale de activitate⁴. Punind în practică hotărârile Congresului al V-lea, P.C.R. a adoptat, în perioada imediat următoare, un întreg complex de măsuri menite să întărească legăturile partidului cu masele în procesul organizării și conducerii luptei oamenilor muncii de către partid, în viitoarele acțiuni revoluționare ce se conturau. În felul acesta, alături de „Scinteia”, organul central de presă al partidului comunist și de alte publicații ilegale, a apărut, în septembrie 1932, primul număr al revistei „Întrebări și răspunsuri”, avînd ca subtitlu mențiunea: „Organ de propagandă al Comitetului Central al Partidului Comunist din România”. Cele 10 numere ale revistei (nr. 5 nu ne este cunoscut) au apărut în perioada septembrie 1932—noiembrie 1933 în Editura Comitetului Central al Partidului Comunist din România.

În prefața la primul număr, intitulată: „Ce vrem!”, redacția arăta, precizînd scopul apariției revistei, că prin intermediul ei Comitetul Central al Partidului Comunist din România își propunea să lămurească diferitele probleme ce se iveau în legătură cu felul în care trebuiau duse luptele economice și politice ale clasei muncitoare, să explice maselor exploatate linia politică aplicată de partidul comunist în anumite împrejurări concrete. „Presă noastră, care trebuie să se ocupe în general de linia politică — preciza redacția în această direcție —, nu are posibilitatea de a explica mai pe larg diferite întrebări ale tovarășilor care îi parvin. Pentru a umple acest gol și pentru a da cît mai multe posibilități tovarășilor noștri de a se ridica ideologicește, clarificînd diferite probleme care se pun în fața lor de-a lungul luptelor, le punem la dispoziție jurnalul de față”⁵. În continuare, redacția făcea apel la toți muncitorii conștienți, indiferent de convingeri politice, să folosească cît mai complet revista, în scopul elucidării tuturor problemelor ideologice și politice de care se loveau în lupta lor de fiecare zi împotriva atacului patronal.

Dintre problemele mai importante abordate în coloanele revistei „Întrebări și răspunsuri” amintim: probleme legate de criza economică din lumea capitalistă, formele sale concrete de manifestare în țara noastră; probleme privind lupta revoluționară a clasei muncitoare din România împotriva ofensivei patronale, felul cum trebuie organizate și duse luptele economice și politice ale clasei muncitoare, în conformitate cu cerințele concrete ale momentului istoric respectiv; probleme privind lupta P.C.R. pentru închegarea frontului unic muncitoresc; situația tragică a țăranimii în România burghezo-moșierească și lupta P.C.R. pentru închegarea alianței dintre proletariat și țăranimea muncitoare; lupta P.C.R. împotriva pregătirilor de război, pentru apărarea revoluționară a Uniunii Sovietice ș.a.

Apărută în a doua jumătate a anului 1932, în momentul cînd criza economică ajunsese în țara noastră la punctul său culminant, efectele sale resimțindu-se deosebit de dureros asupra tuturor categoriilor de

⁴ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1929—1933”, vol. III, Editura de stat pentru literatură politică, 1956, pag. 330 (rezoluțiile Congresului al V-lea al Partidului Comunist din România).

⁵ „Întrebări și răspunsuri”, anul I, nr. 1, din septembrie 1932, pag. 1. (Gazeta se păstrează în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.)

oameni ai muncii, e firesc ca problemele legate de criză în general și de formele sale de manifestare în țara noastră în special, să stea în centrul atenției revistei „Întrebări și răspunsuri”. Astfel, în articolul intitulat: „A trecut deja criza?”, apărut în nr. 2 al revistei, combătând demagogia propagandei burgheze, care căuta să demonstreze sfârșitul crizei capitalismului, luînd drept exemplu o oarecare ridicare a valorilor la bursa internațională, P.C.R. atrăgea atenția maselor de oameni ai muncii să nu se lase înșelate de pălăvrăgeala presei burgheze. Relevînd faptul că speculațiile valutare de la bursa internațională nu sînt de natură să dovedească sfârșitul crizei, revista arăta că, dimpotrivă, factorii economici și sociali, esențiali pentru determinarea gradului de intensitate a crizelor economice, dovedeau pentru acea perioadă (septembrie 1932) o înrăutățire continuă și generală a situației. În sprijinul acestei afirmații, revista aducea numeroase exemple, ilustrînd, pe baza unor cifre grăitoare, scăderea neconținută a producției în principalele ramuri industriale ale economiei marilor state capitaliste, concentrarea excesivă a capitalului bancar și industrial, scăderea venitului național, pauperizarea crescîndă a celor mai largi păături sociale, creșterea enormă a șomajului, intensificarea mizeriei și exploatării clasei muncitoare. Concludente, pentru ilustrarea acestei stări de lucruri, erau înseși statisticele burgheze, care indicau, pentru acea dată, multe milioane de șomeri totali și parțiali în S.U.A., Franța, Italia, Japonia și alte state capitaliste ⁶.

Vorbînd de interdependența dintre criza generală a capitalismului și criza economică de supraproducție, revista arăta că ascuțirea la maximum a acesteia din urmă avea o influență puternică asupra crizei generale a capitalismului, influență ce se manifesta în ascuțirea contradicțiilor dintre principalele state imperialiste și accentuarea tendințelor acestora de a rezolva aceste contradicții pe calea dezlănțuirii agresiunii armate împotriva Uniunii Sovietice. La toate acestea se adăuga, cu consecințe dintre cele mai grele pentru sistemul mondial capitalist, creșterea avîntului luptei de eliberare națională a popoarelor din colonii. „Criza — arată revista — n-a trecut și forma în care ea se desfășoară — adică în sinul crizei generale a capitalismului — îi dă o formă cu totul neobișnuită” față de alte crize economice din lumea capitalistă anterioare Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și care nu s-au desfășurat pe fundalul crizei generale a capitalismului ⁷. Vorbînd de sarcinile istorice ce stăteau în fața clasei muncitoare și a partidelor comuniste în această perioadă, revista preciza că „de organizarea, pregătirea și conducerea de către partidele comuniste a luptelor revoluționare zilnice și generale ale muncitorimii depinde ca crizele să ia sfîrșit, o dată pentru totdeauna!” ⁸.

Trecînd de la aceste considerente generale la formele concrete de manifestare a crizei economice în țara noastră, revista sublinia că în România criza a căpătat un caracter foarte ascuțit. Explicîndu-se acest fenomen, în articolul intitulat: „De ce criza este mai puternică în România?” se sublinia că la sfîrșitul celui de-al treilea deceniu al

⁶ „Întrebări și răspunsuri”, anul I, nr. 2, din noiembrie 1932, pag. 10.

⁷ Loc. cit., pag. 11.

⁸ Ibid.

secolului al XX-lea, în momentul izbucnirii crizei, în România — țară slab dezvoltată din punct de vedere industrial, infeudată economic și politic capitalului străin, cu o agricultură înapoiată în care, cu toată pătrunderea capitalismului la sate, predominau, în relațiile de producție, rămășițe semifeudale — existau o serie de factori favorabili apariției și dezvoltării crizei economice în întreaga sa amploare, cu consecințe extrem de dureroase pentru păturile sărace și mijlocii ale populației. Enumerînd acești factori, articolul amintit sublinia în primul rînd existența în țara noastră în întreaga perioadă de după război a unei permanente crize agrare, generată de felul fraudulos în care s-a făcut și aplicat reforma agrară din anul 1921, care nu a dat țărănimii suficient pămînt, menținînd marea proprietate funciară și, o dată cu aceasta, vechile învoieli agricole de tip semifeudal. Criza agrară a fost întărită, pe de altă parte, de slaba rezistență opusă de produsele agricole românești concurenței de pe piața internațională, rezultat al condițiilor tehnice înapoiate în care se muncea pămîntul în România burghezomșierească.

Dezvoltarea industrială, mai pronunțată, a Romîniei, avînd loc în epoca imperialistă a capitalismului, a făcut posibilă apariția și dezvoltarea, relativ mare, a formelor de organizare specifice acestui stadiu de dezvoltare a capitalismului (sindicate, carteluri, trusturi). Acest fapt, precum și o oarecare protecție vamală față de produsele industriale autohtone, a făcut posibilă mărirea și menținerea prețurilor ridicate la produsele industriale, în condițiile unei scăderi permanente a prețurilor produselor agrare. Această disproporție dintre prețurile la produsele celor două ramuri de bază ale economiei naționale, cunoscută sub denumirea de foarfecele prețurilor, a cunoscut în România, față de alte state capitaliste, o formă și mai ascutită, constituind, așa după cum subliniază articolul, un alt factor al caracterului mai ascutit cunoscut de criză în România⁹.

Balanța schimburilor comerciale externe, în permanență deficitară pentru țara noastră, ca rezultat al scăderii prețurilor la principalele produse de export românești (cereale, lemn și mai ales petrol), constituia, așa după cum sublinia revista, un al treilea factor care a contribuit la ascutirea crizei în România.

Existența și manifestarea, în formele arătate, a acestor factori economici au favorizat ascutirea la maximum a numeroaselor contradicții interne existente între proletariat și burghezie, pe de o parte, între țărănimia exploatată și moșierime, pe de altă parte. Analizînd aceste contradicții, articolul arăta că forțele pe care burghezia și moșierimea romînă le întîmpinau în încercarea ieșirii din criză pe spinarea muncitorimii dădeau o formă mai ascutită crizei¹⁰, subliniind, în încheiere, că numai „de forța, forma și ritmul luptei revoluționare a exploatărilor și asupriților, de capacitatea P[artidului] C[omunist] de a le conduce la luptă pentru revendicările zilnice — punct de plecare — de ridicarea acestor lupte la un nivel politic mai înalt“ depindea împiedicarea burgheziei de a ieși din criză pe seama oamenilor muncii¹¹.

⁹ Loc. cit., nr. 3, din decembrie 1932, pag. 3.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Loc. cit., pag. 4.

Avîntul revoluţionar cunoscut de mişcarea muncitorească din ţara noastră în perioada marii crize din anii 1929—1933 a pus în faţa partidului sarcini noi, deosebit de importante, de a găsi şi aplica formele şi mijloacele cele mai potrivite de conducere a luptelor economice de zi cu zi ale tuturor categoriilor de exploataţi şi de transformare a lor în lupte politice, cu un caracter mult mai larg. Legînd îndeplinirea cu succes a acestor importante sarcini de necesitatea existenţei unei activităţi conştiente a maselor, în ciuda greutăţilor create în activitatea partidului de urmările criminalei lupte fracţioniste fără de principii, Partidul Comunist din România a militat consecvent pentru strîngerea legăturilor dintre partid şi mase, pentru popularizarea în mase a politicii desfăşurate de partid, pentru apărarea intereselor vitale ale celor ce muncesc. Această bogată activitate se reflectă sugestiv în toate publicaţiile partidului din această perioadă. Dintre materialele cu o astfel de orientare, apărute în revista „Întrebări şi răspunsuri”, reţin atenţia titlurile: „Sînt luptele economice una şi cele politice alta?”, publicat în nr. 3; „Trebuie atraşi tinerii în lupta politică?”, în nr. 1; „De ce a crescut importanţa tinerilor atît din punct de vedere economic cît şi politic?”, în nr. 3; „Ce este nou în situaţia politică a Romîniei în urma evenimentelor din februarie?”, în nr. 8. Vorbind de interdependenţa organică dintre luptele economice şi cele politice, pe baza aprecierii făcute de Marx şi Engels în „Manifestul Partidului Comunist”, potrivit căreia orice luptă economică este o luptă politică¹², revista sublinia că luptele economice şi cele politice nu pot fi despărţite în mod mecanic, că există o strînsă legătură între ele. „Fără a putea deci despărţi şi spune una e lupta economică şi alta e politică, **CARACTERUL LUPTEI** este determinat de partea de influenţă a economicului sau politicului şi aceasta, bineînţeles, reflectă gradul de ascuţire a luptei de clasă în care ne găsim şi înspre care ne îndreptăm”¹³. Împietirea economicului cu politicul în cadrul luptelor duse de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, sublinia revista, se manifestă întotdeauna cu variaţia preponderenţei uneia sau alteia. Economicul, reieşind din contradicţia fundamentală dintre interesele exploataţilor şi exploatatorilor, este în acelaşi timp şi punctul de plecare al politicului. În lupta pentru revendicările zilnice, proletariatul şi întreaga masă a celor exploataţi înţilnesc opoziţia organelor represive ale regimului burghez, ciocnirile dintre proletariat şi burghezie, la un anumit moment al dezvoltării lor, iau forma luptei pentru putere. În acest caz, lupta economică se transformă în luptă politică, pentru răsturnarea regimului exploatare şi instaurarea unei societăţi lipsite de asuprire şi exploatare¹⁴. Analizînd, pe această bază, caracterul luptelor anterioare duse de către masele muncitoare din ţara noastră împotriva ofensivei patronale, pentru cîştigarea unor revendicări economice sau politice, revista trăgea concluzia că, dacă pînă la acea dată în ansamblul general al acestor lupte, în care se împletea economicul cu politicul, a predominat economicul, ascuţirea la maximum

¹² „Manifestul Partidului Comunist”, în *K. Marx — F. Engels*, Opere alese în două volume, volumul I, Editura de stat pentru literatură politică, 1955, ediţia a II-a, pag. 20.

¹³ „Întrebări şi răspunsuri”, anul I, nr. 3, din decembrie 1932, pag. 6.

¹⁴ Loc. cit., pag. 7.

a contradicțiilor de clasă dintre proletariat și burghezie, evoluția luptelor revoluționare desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, în anii crizei, arătau clar că influența elementului politic în cadrul acestor lupte a început să capete o preponderență din ce în ce mai mare¹⁵.

Justețea acestui adevăr avea să fie curînd confirmată de eroicele bătălii de clasă desfășurate în ianuarie-februarie 1933 de muncitorii ceferiști și petroliști, care, așa după cum arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au constituit, prin înaltul lor nivel de organizare, prin amploarea și spiritul lor revoluționar, un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești din țara noastră¹⁶.

În ansamblul lor, aceste lupte au avut un pronunțat caracter politic, lovind în încercările guvernanților romîni de a ieși din criză pe spinarea oamenilor muncii, în politica de fascizare a țării, adoptată de cele mai reacționare cercuri ale regimului burghezo-moșieresc. Apreciind importanța deosebită a luptelor din ianuarie-februarie 1933, revista a publicat, în nr. 8, articolul „Ce este nou în situația politică a Romîniei în urma evenimentelor din februarie?”. Articolul făcea o expunere succintă a rezoluției adoptate de plenara C.C. al P.C.R. din mai 1933 în legătură cu aceste lupte. Plenara sublinia că evenimentele din ianuarie-februarie 1933 au constituit momentul culminant al avîntului mișcării muncitorești din țara noastră în perioada crizei, contribuind la coacerea elementelor specifice situației revoluționare, așa cum au fost ele formulate de V. I. Lenin. Subliniind, pe această bază, sarcinile de viitor ale proletariatului și partidului său conducător, revista arăta că luptele din februarie 1933 au o importanță deosebit de mare pentru mișcarea muncitorească din țara noastră, arătînd proletariatului, partidului comunist că drumul spre îndeplinirea țelului strategic final al partidului, înlăturarea regimului burghezo-moșieresc și cucerirea puterii politice, putea fi realizat numai pe calea pregătirii, organizării și conducerii de către partid a luptelor de zi cu zi ale maselor, a lărgirii lor, a ridicării în însuși procesul acestor lupte a activității conștiente, revoluționare, a maselor muncitoare, la trepte din ce în ce mai înalte. „În acest mod, și numai în acest mod — arăta revista —, elementele crizei revoluționare se vor coace cu o repeziciune nemaipomenită în împrejurările de astăzi și vom realiza situația nemijlocit revoluționară, adică acea situație cînd vom conduce masele muncitoare la lupte hotărîtoare, pentru putere, pentru guvernul muncitoresc-țărănesc”¹⁷.

Presa revoluționară a acordat o mare atenție luptei P.C.R. pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, condiție esențială pentru victoria luptei proletariatului împotriva regimului burghezo-moșieresc. Din documentele publicate de revista „Întrebări și răspunsuri”, închinată în întregime activității neobosite depuse de P.C.R. în vederea realizării acestui scop, amintim: „Ce înseamnă aplicarea justă a tacticii frontului unic de jos?”, în nr. 1; „Ce se înțelege sub aplicarea justă

¹⁵ Loc. cit., pag. 6.

¹⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961. pag. 435.

¹⁷ „Întrebări și răspunsuri”, anul II, nr. 8, din august 1933, pag. 5.

a tacticii frontului unic de jos ?“, în nr. 2 ; „Tactica frontului unic și sarcinile partidului nostru“, în nr. 6 ; ș.a.

Primele două materiale tratează problema frontului unic muncitoresc, pornind de la documentele Congresului al V-lea al P.C.R., care precizează, în rezoluțiile sale, că punctul de plecare al întregii activități a partidului trebuie să fie lupta pentru formarea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru cucerirea de către partid a majorității celor ce muncesc, instrumentul principal pentru atingerea acestui scop fiind tactica frontului unic de jos, pe baza cerințelor zilnice ale clasei muncitoare¹⁸. Folosind datele cele mai generale luate din lupta de zi cu zi a maselor muncitoare împotriva ofensivei patronale, revista explica în mod amănunțit felul de organizare a frontului unic de luptă al tuturor muncitorilor indiferent de convingeri politice, metodele și mijloacele tactice care trebuiau folosite de către comuniști pentru scoaterea muncitorimii de sub influența conducătorilor oportuniști, demascând adevărata politică promovată de aceștia, potrivnică intereselor maselor muncitoare. Pe de altă parte, comuniștii trebuiau să ducă în același timp o permanentă muncă de lămurire în rândul maselor, subliniind, pe baza unor exemple concrete, că partidul comunist este forța consecvent revoluționară care luptă pentru adevăratele interese ale tuturor categoriilor de exploatați, că numai sub conducerea lui muncitorimea va obține câștig de cauză în lupta împotriva ofensivei patronale, pentru câștigarea revendicărilor economice și politice. Vorbind despre sarcinile concrete ale celulelor de fabrică și opozițiilor roșii din cadrul sindicatelor reformiste, în ceea ce privește organizarea clasei muncitoare pe baza frontului unic de jos, revista se oprea în mod special, într-un articol aparte, la rostul și importanța comitetelor de acțiune ca forme organizatorice ale frontului unic de jos. „Comitetele de acțiune — se arăta în materialul amintit — reprezintă un mijloc de a atrage *prin experiența vieții* pe toți muncitorii organizați și neorganizați în luptă ; tocmai pentru că comitetele de acțiune sînt primele scări care duc spre organizare, membrii de partid trebuie să le dea o importanță deosebită, indicînd muncitorilor că aceste scări duc spre calea pe care, urmînd-o, ei luptă pentru interesele lor de clasă“¹⁹. Comitetul de fabrică sau întreprindere, ca formă superioară și permanentă de organizare a frontului unic muncitoresc, arăta în încheiere materialul amintit, trebuie să fie, sub conducerea celei de partid, inițiatorul, organizatorul și simburile tuturor comitetelor vremelnice de front unic²⁰. Rolul important jucat de comitetele de acțiune, ca forme organizatorice de front unic de jos, a fost puternic relevat de eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933.

După aceste mărețe bătălii de clasă, a căror bogată experiență a stimulat puternic în anii ce au urmat procesul făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare, revista se ocupă într-un număr special (6 din aprilie 1933) de „Tactica frontului unic și sarcinile partidului nostru“. Prin

¹⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Ab XVI-3, inventar nr. 477, pag. 10 (rezoluțiile Congresului al V-lea al Partidului Comunist din România).

¹⁹ „Întrebări și răspunsuri“, anul I, nr. 1, din septembrie 1932, pag. 11.

²⁰ Loc. cit., nr. 2, din noiembrie 1932, pag. 2.

subtitluri foarte semnificative, ca : „Ce are a face venirea la putere a lui Hitler și frontul unic ?“, „Cum a putut ajunge Hitler la putere în condițiile unui partid comunist de masă, care avea simpatiiile a 6 milioane de muncitori, țărani și intelectuali și a 7 milioane de muncitori și mici meseriași care urmau pe social-democrați ?“, „De ce tactica frontului unic se impune astăzi mai mult ca oricând ?“ și altele, revista se ocupa în general de sarcinile proletariatului și ale partidelor comuniste în direcția formării frontului unic de luptă al clasei muncitoare în noile condiții istorice marcate de venirea hitlerismului la putere în Germania și de ofensiva fascismului pe plan internațional. Revenind apoi la situația concretă din țara noastră, era explicată pe larg activitatea și mijloacele tactice folosite de P.C.R. în vederea făuririi frontului unic muncitoresc, subliniindu-se necesitatea demascării politicii demagogice adoptate de conducătorii oportuniști social-democrați de dreapta în această direcție, necesitatea lămuririi și smulgerii de sub influența lor a unor importante categorii de muncitori ²¹. În vederea realizării acestui obiectiv politic, partidul comunist chema pe toți oamenii muncii din țara noastră, indiferent de convingeri politice, să folosească în permanență bogata experiență a marilor lupte muncitorești din ianuarie-februarie 1933, care, cu toată opoziția oportuniștilor de dreapta din conducerea P.S.D. și a Confederației Generale a Muncii, s-au desfășurat sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare.

Pe aceeași linie se înscrie un material de bilanț privind stadiul în care se găsea activitatea partidului pentru formarea frontului unic muncitoresc, rezultatele sale practice, apărut în nr. 8 al revistei. Luând în discuție respingerea sistematică de către conducătorii oportuniști social-democrați de dreapta a repetatelor propuneri de front unic făcute de P.C.R., articolul arăta că muncitorii conștienți din P.S.D. au îmbrățișat cu bucurie propunerile partidului comunist, convingându-se că împotriva ofensivei capitaliste numai în front unic proletariatul va putea lupta cu succes, subliniind, în același timp, necesitatea formării frontului unic de jos peste capul conducătorilor oportuniști.

Trăgând concluzii generale privind activitatea de viitor a partidului comunist, pentru formarea frontului unic muncitoresc, revista arăta : „Conduși fiind de conștiința sarcinei noastre istorice de organizatori și conducători ai luptei maselor largi muncitorești înspre lupta pentru putere — noi (comuniștii — *n.n.*) trebuie să urmărim în mod persistent și consecvent scopul nostru strategic **CUCERIREA MAJORITĂȚII CLASEI MUNCITOARE**“ ²².

Lupta Partidului Comunist din România pentru strângerea legăturilor dintre partid și mase și formarea frontului unic muncitoresc este întâlnită, de asemenea, și în alte materiale apărute în revista „Întrebări și răspunsuri“. Amintim în acest sens titlurile : „Cum se manifestă oportunismul de dreapta în practică ?“, în nr. 2 ; „Răspuns unui tovarăș“, în nr. 4, prin care redacția revistei răspundea unor întrebări puse de un muncitor social-democrat ; „Care este rostul camerelor de muncă ? De ce participăm în alegerile lor ?“, în nr. 4 ; „Care trebuie să fie acti-

²¹ Loc. cit., anul II, nr. 6, din aprilie 1933, pag. 4—5

²² Loc. cit., pag. 9—10.

vitătea pentru apărarea intereselor muncitorești a unui muncitor conștient ales în camerele de muncă?”, în nr. 10 ; „Cum trebuie să pregătim și să organizăm lupta șomerilor?”, în același număr, ș.a.

În anii crizei economice, cînd pauperizarea și împilarea maselor țărănești au cunoscut o amploare deosebită, Partidul Comunist din România a depus o activitate neobosită pentru apărarea drepturilor economice și politice ale milioanelor de țărani exploatați, pentru încheierea alianței dintre proletariat și masele de bază ale țărănimii, necesitate obiectivă pentru victoria revoluției proletare. În paginile revistei „Întrebări și răspunsuri” găsim numeroase referiri la cruda realitate a satelor românești din acea vreme, lăsate pradă unei exploatari sîngeroase, ignoranței, bolilor sociale, analfabetismului și superstițiilor, la creșterea neconținută, ca urmare a acestor stări de lucruri, a combativității revoluționare a maselor țărănești. Dintre materialele închinete special acestei probleme amintim : „Cui aduce folos valorificarea cerealelor?” și „Ce reprezintă lozinca guvernului muncitoresc-țărănesc?”, ambele apărute în nr. 8, din august 1933.

Conținutul primului material se referă la demascarea caracterului demagogic al legii de „valorificare a cerealelor” care, ca și așa-zisele legi de „Conversiune a datoriilor agricole”, constituiau încercări ale guvernanților romîni de a opri valul de revolte și nemulțumiri ale țărănimii, în continuă creștere, de a împiedica alianța dintre proletariat și țărănimea muncitoare. Explicînd pe larg caracterul de clasă al acestei legiuiri burgheze, materialul arată că ea nu se face „în folosul milioanelor de țărani nevoiași. Din însăși compunerea comisiei de valorificare se vede că ea va aduce profituri marilor moșieri, marilor cerealiști, chiaburilor...”²³.

„Valorificarea” — se arată în partea finală a articolului amintit — e deci o nouă și grea lovitură dată nivelului de trai al maselor muncitoare și face parte din planul de ansamblu al burgheziei și moșierimii din România pentru ieșirea din criză pe spinarea acestor mase”²⁴. Mizeria generată de lipsa de pămînt și inventar agricol, de exploatarea nemiloasă la care era supusă țărănimea de către moșieri și cămătari, de apăsarea politicii fiscale înrobitoare a regimului burghezo-moșieresc era mult mai adîncă și nu putea fi lichidată decît prin răsturnarea regimului exploatator, țel final al luptei clasei muncitoare și al partidului comunist. Pentru aceasta însă, se arată în cel de-al doilea articol, subliniindu-se sarcinile organelor și organizațiilor de partid, era necesar ca întreg proletariatul român să înțeleagă că în România burghezo-moșierească, țară cu o economie pronunțat agrară, cu importante rămășițe semif feudale, țărănimea era un factor revoluționar de cea mai mare importanță și aliatul firesc al proletariatului. „Alianței capitaliștilor și boierilor (moșierilor — n.n.) pentru menținerea stăpînirii și privilegiilor lor de clasă în general, iar astăzi — pentru ieșirea capitalistă din criză pe spinarea muncitorimii și a sărăcimii satelor, i se opune dialectic alianța de luptă a clasei muncitoare și țărănimii, sub hegemonia clasei muncitoare”²⁵. Datoria de căpetenie a fiecărui membru de partid, a

²³ Loc. cit., nr. 8, din august 1932, pag. 13.

²⁴ Loc. cit., pag. 14.

²⁵ Loc. cit., pag. 9.

fiecărui muncitor conștient, continua materialul, era de a folosi toate căile de pătrundere în mijlocul țărănimii, de a transforma legăturile partidului cu țărăimea în legături stabile și trainice, în vederea demascării politicii reacționare a partidelor așa-zis „istorice”, împiedicării acțiunii de izolare a țărănimii de proletariat, a transformării luptelor spontane și sporadice ale țărănimii în acțiuni organizate și canalizarea lor în șuvoiul general de luptă al întregului popor, condus de partidul comunist, pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și instaurarea unei societăți lipsite de exploatare și asuprire²⁶. „În felul acesta — conchidea articolul —, trebuie înțeleasă lupta partidului comunist pentru înfăptuirea alianței dintre proletariat și țărăimea muncitoare, concretizată în rezumat în lozinca: **PENTRU GUVERNUL MUNCITORESCTĂRĂNESC**”²⁷.

Contradicțiile economice, generate de marea criză din anii 1929—1933, au contribuit, după cum era și firesc, la ascuțirea la maximum a contradicțiilor politice dintre puterile imperialiste, accentuând puternic procesul de fascizare rapidă a unor state capitaliste, tendințele întregului lagăr imperialist de a ieși din criză pe calea dezlănțuirii unei noi conflagrații internaționale. Pregătirile agresive ale celor mai reacționare cercuri ale imperialismului mondial vizau în primul rînd statul sovietic, care, prin victoriile sale istorice în direcția construirii societății socialiste, exercita o influență însemnată asupra oamenilor muncii din statele capitaliste, stimulînd avîntul luptei revoluționare a popoarelor din lumea întreagă, pentru eliberare națională și socială.

În coloanele revistei „Întrebări și răspunsuri” găsim multe materiale care ilustrează activitatea antirăzboinică de apărare revoluționară a Uniunii Sovietice, desfășurată de P.C.R. Amintim în această direcție: „Ce conține și ce urmărește tratatul de la Versailles și planurile Dawes și Young?”, în nr. 2; „Este războiul imperialist de neînălțurat?”, în nr. 1; „Ce trebuie să facem noi, comuniștii, pentru lupta împotriva războiului și care sînt sarcinile noastre în caz că războiul imperialist va izbucni?”, în nr. 7; „Care este calea dezvoltării fascismului în România?”, în nr. 8.

Primul material, avînd un caracter general, prezintă poziția justă și aprecierea științifică făcută de P.C.R. evenimentelor politice internaționale, survenite după primul război mondial. Astfel, pe baza a numeroase exemple și date statistice, partidul comunist explica maselor de oameni ai muncii din țara noastră caracterul imperialist, agresiv, al planurilor Dawes și Young, adoptate de cercurile monopoliste din Occident, și în special din S.U.A., în scopul refacerii potențialului economic și militar al Germaniei imperialiste și îndreptării agresivității acesteia împotriva Uniunii Sovietice. Condamnînd politica agresivă a marilor state imperialiste, încercările lor de a ieși din criză pe spinarea oamenilor muncii, pe calea dezlănțuirii unui nou război mondial, revista arăta, în materialele amintite, rolul de pion menit să-l joace România burghezo-moșierească în eventualitatea dezlănțuirii agresivității antisovietice. Apărător consecvent al intereselor sociale și naționale ale poporului român, Partidul Comunist din România a luptat neconținut împotriva

²⁶ Loc. cit., pag. 9—10

²⁷ Loc. cit., pag. 10.

pregătirilor de război făcute de regimul burghezo-moșieresc, arătând maselor, așa după cum reiese din materialele publicate în revistă, că participarea României la războiul imperialist va fi de fapt un război împotriva clasei muncitoare, că apărind Uniunea Sovietică se apără pe ele, apără interesele lor vitale sociale și naționale. Referindu-se la sarcinile ce reveneau organelor și organizațiilor de partid în pregătirea și conducerea acțiunilor antirăzboinice ale maselor, în nr. 7 al revistei, închinat în întregime acestei probleme, se arată : „Centrul de gravitate al muncii antirăzboinice, ca și în întreaga activitate de partid, este întreprinderea mare, cu rol însemnat în pregătirea și ducerea războiului : fabricile de război (armament — *n.n.*), punctele centrale ale C.F.R., porturile, industria metalurgică, minele, industria de petrol etc.“²⁸. Pretutindeni unde există exploatați și asupriți — continua articolul — „trebuie create comitete antirăzboinice de front unic și oricare alte forme potrivite pentru atragerea și mobilizarea în luptă a acestor mase“²⁹.

Revista sublinia importanța acordată de P.C.R. activității în cadrul armatei, arătând că în această direcție trebuie folosite orice fel de posibilități pentru pătrunderea influenței și cuvintului partidului comunist în masele de soldați din cazărmlle regimului burghezo-moșieresc³⁰. Erau date, de asemenea, indicații concrete în ceea ce privește lupta pe care trebuie să o desfășoare comuniștii în eventualitatea izbucnirii războiului imperialist. Succesele partidului în mobilizarea și organizarea oamenilor muncii împotriva războiului imperialist depindeau în acest caz — arăta revista — de tăria ideologică și unitatea de nezdruccinat a partidului, de disciplina lui de fier și aplicarea consecventă în activitatea partidului a învățăturii marxist-leniniste, de desăvârșita stăpânire a metodelor muncii ilegale și de unitatea sa revoluționară în toate împrejurările impuse de momentul istoric respectiv. La baza întregii activități desfășurate de comuniști, în condițiile eventualei dezlănțuiri a agresiunii armate antisovietice, trebuia să stea folosirea creatoare, în condițiile concrete din țara noastră, a bogatei experiențe a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, înființat de marele Lenin. „Partidul, clădit și condus de Lenin — conchidea articolul amintit în această direcție —, și-a putut îndeplini rolul său istoric pentru că a fost strâns legat de mase, a stat permanent în mijlocul lor, le-a reprezentat și apărât interesele, a fost în fruntea luptelor lor de zi cu zi, pe care le-a organizat și le-a condus în spirit revoluționar“³¹.

★

În noiembrie 1933, în preajma reapariției organului teoretic al C.C. al P.C.R. „Lupta de clasă“^{*}, revista „Întrebări și răspunsuri“ și-a încetat apariția.

Tratînd multe și variate probleme legate de activitatea bogată desfășurată de Partidul Comunist din România în această perioadă, con-

²⁸ Loc. cit., nr. 7, din iulie 1933, pag. 15

²⁹ Ibid.

³⁰ Loc. cit., pag. 16.

³¹ Loc. cit., pag. 21.

* „Lupta de clasă“ și-a întrerupt apariția în perioada anilor 1932—1933, reapărînd în anul 1934.

ținutul celor 10 numere ale revistei indică o tematică precisă și majoră. Editată de C.C. al P.C.R., revista are un pronunțat caracter propagandistic, combativ și mobilizator. Răspunzând celor mai diverse probleme legate de activitatea revoluționară a proletariatului din România, revista a constituit un important mijloc de educație comunistă, folosit cu pricepere de către P.C.R., în această perioadă, în vederea răspîndirii în mase a politicii desfășurate de partid, a strîngerii legăturilor dintre partid și masele largi de oameni ai muncii de pe întreg cuprinsul țării, a organizării și conducerii luptelor lor împotriva regimului burghezo-moșieresc. În ciuda unor lipsuri și limite existente în tematica unor materiale publicate, ca urmare a unor influențe oportuniste, sectare, ce se mai manifestau în mișcarea noastră muncitorească, abordarea în paginile revistei a numeroase probleme, vitale pentru lupta revoluționară a maselor muncitoare în anii crizei economice, reflectă cotitura produsă în activitatea partidului după Congresul al V-lea al P.C.R., și în special după eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist din România. Numeroasele întrebări primite de redacție nu numai din partea membrilor partidului comunist, ci și a muncitorilor social-democrați și neorganizați, dovedesc, printre altele, încrederea și marea popularitate de care revista s-a bucurat în rîndurile clasei muncitoare din țara noastră.

Prin importanța problemelor tratate, prin legăturile directe ce le-a avut cu oamenii muncii, revista „Întrebări și răspunsuri” și-a adus aportul său însemnat în lupta desfășurată în această perioadă de Partidul Comunist din România împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru apărarea intereselor naționale și sociale ale întregului nostru popor. Ea a îmbogățit, pe de altă parte, experiența partidului în domeniul editării și organizării activității presei revoluționare în perioada luptelor ce au urmat.

O. MATICHESCU

Acțiuni de organizare și de luptă ale mișcării muncitorești din România în anii 1900 — 1904

La sfârșitul veacului trecut, la o jumătate de an numai după trădarea săvârșită de elementele burghezo-liberale, I. C. Frimu a scris un articol în „Lumea nouă” intitulat: „Cu puteri unite”, în care spunea: „Ca o protestare, ca un semn că lupta continuă între asupriți și asupritori, muncitorimea conștientă în unire cu pătura cultă care simpatizează cu mișcarea muncitorească trebuie să facă astfel ca secolul al XX-lea să nu ne găsească în trista stare de astăzi”¹. Și, într-adevăr, muncitori înaintați, ca: Ioan C. Frimu, Alexandru Ionescu, Al. Constantinescu, poetul cizmar D. Th. Neculuță, Valerian Prescurea, Vasile Anagnoste, Rozalia Frimu etc., au ținut sus steagul socialist, în pofida marilor greutăți prin care trecea atunci mișcarea muncitorească. Elementelor înaintate muncitorești li s-au alăturat și unii intelectuali cinstiți, ca: C. Z. Buzdugan, Iosif Nădejde (I. N. Armașu), Mihai Botez la București, Max Vexler, Vasile Gafencu și alții la Iași.

Deși trădarea „generoșilor” dezorganizase partidul, ea nu a reușit să distrugă mișcarea muncitorească din România. Dimpotrivă, elementele înaintate au scăpat de o frână puternică în acțiunile lor cu caracter de clasă. Întărirea elementului proletar în mișcarea socialistă a neliniștit pe „generoși” încă înainte de trădarea lor. Din mărturisirile ulterioare ale lui Ion Nădejde reiese spaima lui față de dezvoltarea spiritului revoluționar în mișcarea muncitorească².

În anii 1900—1904, mișcarea muncitorească din țara noastră a făcut noi pași înainte. Datorită elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R., una dintre slăbiciunile principale ale mișcării în perioada precedentă fusese lipsa unei trainice organizări profesionale a muncitorilor. Trăgînd învătămintele necesare, în anii 1900—1904, elementele

¹ „Lumea nouă” nr. 15, din 7 noiembrie 1899.

² În articolul „Nereușita socialismului în România”, publicat în „Noua revistă romînă” din 1 mai 1901, Ion Nădejde mărturisea: „Cîtă muncă n-a cerut de la mine însărcinarea de a dezrădăcina apucăturile violente ce luaseră muncitorii din București...” Și mai departe el se întreba: „Cine ne spune că peste cîțiva ani, poate mai curînd decît ne închipuim, nu s-ar face încercarea nouă, cu jertfe mari, de a organiza altă mișcare socialistă?” Ingrijorat de această situație și preocupat de a i se pune stavilă, el își răspundea: „Credem că ar fi păcat să nu ne facem datoria de a împiedica risipa zadarnică de puteri și de devotamente...” Această „datorie” față de burghezie Nădejde și-a făcut-o din plin. Mișcarea muncitorească a mers însă mereu înainte.

înaintate și-au concentrat activitatea în cadrul organizațiilor profesionale existente, dînd statutelor acestora un caracter de clasă.

De asemenea, în timp ce grevele desfășurate în ultimul deceniu al veacului trecut suferiseră de frîna permanent exercitată de către elementele burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R., în anii 1900—1904, eliberată de balastul grupului de „generoși“, mișcarea muncitorească a cunoscut o serie de greve puternice, care erau răspunsuri muncitorești la intensificarea exploatării, agravată de criza economică din anii 1899—1903. În aceiași ani s-a desfășurat o acțiune tot mai avîntată de răspîndire a culturii socialiste în mijlocul maselor, mai întîi prin societatea „Munca“ și filialele ei — societate condusă cu mult devotament proletar de Ioan și Rozalia Frimu —, apoi prin cercurile „Romînia muncitoare“, înființate la București, Ploiești, Galați, Pașcani etc., prin cercul „Luminarea muncitorilor“, înființat de Max Vexler la Iași. În urma acestei activități noi, cu un mai puternic caracter de clasă decît înainte, s-au ridicat o serie de elemente tinere, mai ales din mijlocul muncitorimii — cum a fost Ștefan Gheorghiu —, devotate pînă la moarte clasei muncitoare și socialismului.

★

Criza economică mondială dintre anii 1900 și 1903 a început să se manifeste în Romînia încă în anul 1899, fiind agravată datorită faptului că în acel an țara a fost bîntuită de una dintre cele mai mari secete.

În anii 1900—1904, patronii întreprinderilor industriale, folosind criza economică, au intensificat exploatarea muncitorilor și au înrăutățit condițiile de muncă ale acestora. În legătură cu aceasta, gazeta „Gutenberg“ din 15 mai 1901 arăta că „în atelierele unde se plăteau 28 și 26 lei pe săptămînă, acum s-a redus salariul la 22 lei, în schimbul unei munci cu mult mai îngreunătoare ca cea de mai înainte...“, iar ziarul „Depeșa“, de pildă, arăta că lucrătorilor nu li se va plăti „decît 20 lei săptămînal, cu obligațiunea ca să lucreze și duminica, fără nici un adaos la salar“. Și gazeta conchidea: „În fața acestui pericol trebuie să luăm măsuri urgente, căci dacă vom mai sta nepăsători, vom plăti scump...“. În „Darea de seamă pe anii 1901—1902“ a Societății „Gutenberg“ se arăta că lucrătorii au ajuns a fi egalați cu salahorii, fiind chemați la lucru cu ziua și înlăturați fără aviz.

În timp ce salariile scădeau, alimentele de strictă necesitate se scumpeau. Un cetățean care iscălea „Un alegător fără ocupație“, a publicat în ziarul „Adevărul“ din 2 mai 1901 un articol arătînd că scumpirea pîinii constituie un plus de 6—7 lei pe lună. „E enorm — scria „alegătorul fără ocupație“ — deoarece toate ciștigurile s-au scoborît cu cel puțin 50 la sută, că au devenit nesigure și fiind dat că numărul aceloră fără de lucru e foarte mare“. În paginile gazetei „Gutenberg“ se reflecta starea de mizerie din tipografii, ateliere care constituiau în vremea aceea o ramură industrială dezvoltată. Într-un raport întocmit de Dr. Müller, medicul secției din Iași a societății „Gutenberg“, se

arătau condițiile neigienice în care erau siliți să muncească tipografii³. Referitor la condițiile de trai ale muncitorilor tipografi, în același raport se arăta: „Mijloacele sale de trai (ale muncitorului tipograf — n.n.) fiind foarte restrânse, locuiește de ordin ar în părțile cele mai insalubre ale orașului și este nevoit a se mărgini în [cu] o hrană insuficientă și necorespunzătoare cu munca sa cea grea“. La rîndul său, ziarul „Romînia muncitoare“, într-un articol intitulat „Fapte revoltătoare“, apărut în mai 1902, dezvăluia diferite aspecte ale exploatării crunte a muncitorilor de la Regia monopolurilor statului, unde conducerea scădea salariile și impunea unele obligații revoltătoare⁴. Ziua de muncă nu era reglementată, avînd o durată extrem de mare.

Într-un articol intitulat „Lipsa de organizații de la tramvaiele noastre“, ziarul „Romînia muncitoare“ arăta că muncitorii de la tramvaie lucrau de regulă 18 ore pe zi atunci cînd nu era prea mult de lucru, iar în perioadele mai aglomerate ziua de muncă se prelungea la 20—22 de ore⁵. În urma unei anchete făcute la Fabrica „Lemaître“, un ziar cu caracter burghez intitulat „Meseriașul român“ a fost nevoit să arate că în această fabrică se lucrau 12 ore și jumătate pe zi, iar cîștigul cel mai mare al unui lucrător nu se ridica peste „suma ridicolă de 2 lei, 85 bani și 1,85“. Ziarul adăuga că, datorită condițiilor grele de muncă și salariilor de mizerie, unii lucrători de la montaj și strungărie au refuzat să mai lucreze „și au părăsit imediat această fabrică în care directorul, Luțian Tach, sluțește în bătaie pe meseriași“⁶. Acest ziar a fost nevoit să arate că situația muncitorilor era și mai mult înrăutățită datorită discrepanței care exista între salariu și scumpirea din zi în zi a alimentelor de primă necesitate⁷.

În primii ani de la începutul veacului nostru, în urma dezorganizării partidului, lupta împotriva ofensivei claselor stăpînitoare s-a dus mai ales prin asociațiile profesionale.

³ Datorită mizeriei din ateliere, muncitorii tipografi erau măcinați de boli grave, cum sînt anemia, tuberculoza pulmonară și boala profesională „intoxicația saturnică“. Atelierele erau „...infecate, lipsind stupitoarele, tipografiile sînt nevoiți a stupa pe jos și, servindu-li-se apa în vase deschise, se bea dintr-un singur pahar ce servește la toți. Cele mai multe latrine sînt într-o stare uimitoare de necurătenie și în unele locuri curțile sînt depozitele dejecțiilor tuturor locuințelor din acele case. În aceste focare de infecțiune, tipografiile își petrec 8—9 ore pe zi, cîteodată mai mult, începînd de la vîrsta de 14 ani“ („Gutenberg“ din 15 aprilie 1900).

⁴ „Romînia muncitoare“ nr. 15, din 5 mai 1902.

⁵ „Romînia muncitoare“ din 19—26 martie 1906.

⁶ „Meseriașul român“ din 24 august 1903.

Vorbind despre exploatarea de la Pirotechnia armatei, același ziar, cu data de 2 februarie 1903, scria: „De la colonel pînă la căpitan au învățat disciplina amenzilor. Lucrătorii, cînd sînt chemați la plată, primesc în schimbul dreptului cuvenit jumătate și de multe ori un sfert“. Condițiile de muncă și salarizarea în întreprinderile de stat nu erau mai bune decît în cele particulare. „Mai în fiecare zi constatăm în atelierele statului persecuțiuni și abuzuri care se săvîrșesc împotriva lucrătorilor și lucrătoarelor care muncesc în ele“.

⁷ „Populația săracă — arăta „Meseriașul român“ — își procură pîinea scumpă, zahărul scump... Zahărul se vindea acum 4—5 ani cu 80—85 bani kilogramul. În prezent cu un leu și 20 de bani! Carnea cea mai bună e exportată în Austria cu 32 de bani kg, iar pîrliții de noi o cumpărăm cu 80 de bani“. Și ziarul adăuga: „Am ajuns ca, cu toate bunătățile țării noastre, să n-avem ce minca!“ („Meseriașul român“ din 11 mai 1903).

Una dintre principalele cauze ale trădării elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. a fost spaima lor față de hotărîrea tot mai fermă a muncitorilor de a nu se mulțumi numai cu cererea votului universal, ci de a impune conducerii oportuniste a partidului forme de luptă combative și multilaterale, o politică muncitorească în care să-și găsească loc și revendicările economice.

O dată cu plecarea „generoșilor”, elementele muncitorești înaintate au putut să se ocupe mai intens de organizarea în spirit de clasă a vechilor asociații profesionale. Muncitorii socialiști și-au concentrat activitatea în cadrul asociațiilor muncitorești existente, căutînd ca prin ele să antreneze masele la acțiuni revendicative. În lipsa organizațiilor de partid, asociațiile muncitorești — în anii 1900—1904 —, mai ales în centrele industriale, au desfășurat o acțiune combativă împotriva exploatării patronale. În dorința de a da acestor asociații un caracter de clasă, elementele înaintate au determinat modificarea statutelor unor asociații, introducîndu-se principiul luptei de clasă și al internaționalismului proletar⁸. Cele mai multe statute aveau paragrafe care vorbeau de ajutorarea șomerilor și specificau că nu puteau fi membri decît salariații, indiferent de naționalitate sau religie. Unele statute conțineau la loc de frunte articole în care se arăta că organizația poate avea legături internaționale cu organizații de breaslă similare „pentru ajutorare și solidaritate”⁹.

Unele paragrafe din statutele asociațiilor profesionale erau în așa fel formulate încît constituiau adevărate programe pentru îmbunătățirea vieții muncitorilor. Astfel, statutul Societății internaționale a lucrătorilor tapițeri vorbea la art. 2 de necesitatea reglementării orelor de lucru, a fixării unui salariu minimal, a plății pentru orele suplimentare și bonificare cînd lucrătorul era trimis la lucru în provincie. Art. 5 prevedea „desființarea lucrului cu bucata”, iar art. 3 cerea „punerea societății în legătură cu societățile de același fel din străinătate pentru a se consfătuși și a se ajuta reciproc în caz de trebuință”¹⁰.

Statutul Societății muncitorilor căruțași din Galați, ca și cel al Societății muncitorilor din portul Galați, apărute în anul 1902, reflectă spiritul de luptă de care erau însuflețite masele muncitorești din por-

⁸ Vezi I. Iacoș și V. Petrișor: „Organizațiile profesionale muncitorești din vechea Romînie în perioada 1899—1904”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1959, pag. 82.

⁹ De exemplu, Societatea lucrătorilor cizmari se numea „Societatea internațională a lucrătorilor de încălțăminte”, cu numele „Egalitatea”, și avea ca scop: „a statornici frăția și solidaritatea între lucrătorii de încălțăminte din tot cuprinsul Romîniei; a le îmbunătăți produsul muncii, a-i ajuta la nevoile vieții”. La art. 3 se vorbea de înființarea unui birou sindical unde să se rezolve cererile pentru lucru. În statutul Societății lucrătorilor cizmari se spunea la art. 34 că „orice lucrător de încălțăminte, de orice naționalitate, sex și religie, este admis în societate”, iar art. 8 era redactat în spiritul internaționalismului proletar: „Această societate va putea avea relațiuni de ajutorare și de solidaritate cu societăți de aceeași natură și specialitate din străinătate”. Statutul Societății funcționarilor comerciali din Iași, societate fondată la 10 februarie 1902, spunea: „Sînt admiși ca membri numai funcționarii comerciali. Patronii nu sînt admiși ca membri activi ai societății”. Scopul societății era: solidarizarea tuturor funcționarilor comerciali, aflarea de slujbe și plasarea, acordarea de ajutor celor fără ocupațiune, ridicarea nivelului cultural și moral (Biblioteca Academiei R.P.R., A-11 797, vol. 28, broșura 25, și vol. 146, broșura 12).

¹⁰ Biblioteca Academiei R.P.R., A-11 797, vol. 52, broșura 23.

turile dunărene în acei ani. Aceste statute se refereau nu numai la „unirea și înfrățirea în general între toți muncitorii din Galați“, dar și la necesitatea constituirii „într-un puternic sindicat“. Atît ofertele, cît și cererile de muncă trebuiau să se reglementeze „prin mijlocirea societății și la sediul ei“. În statutele societății căruțașilor și căraușilor se cerea „luptă pentru ca muncitorii căruțași și cărauși să nu mai fie exploatați sau excluși de la muncă de vătăfii din port“, preconizînd că, „dacă intervențiile nu vor avea efect, căruțașii și căraușii se vor folosi de dreptul de grevă“. Statutele indicau totodată necesitatea ținerii de cursuri și conferințe pentru ridicarea nivelului cultural al muncitorilor, întemeierii unei biblioteci „și sprijinirea unui ziar al muncitorilor“. Vorbînd de importanța luptei „pentru îmbunătățirea stării muncitorilor și meseriașilor în general“, în statute se sublinia că trebuie să se stabilească legături „de strînsă solidaritate între toate societățile muncitorilor și meseriașilor din Galați și din toată țara“. Pe linie electorală se cerea muncitorilor din portul Galați să dea sprijin în alegeri „numai acelui partid sau acelei grupări politice care va dovedi că se interesează de îmbunătățirea stării clasei muncitoare din România“¹¹. În baza art. 6, care prevedea că „prin excepție pot fi membri și acei care nu sînt muncitori în port, dar dau sprijin societății“, Constantin Z. Buzdugan a fost ales președinte al Societății căruțașilor și căraușilor din Galați, devenind unul dintre conducătorii grevelor din acei ani.

★

Între activitatea asociațiilor profesionale dusă în conformitate cu prevederile statutelor revăzute sau întocmite în anii 1900—1904 și grevele care au avut loc în aceeași perioadă a existat o legătură organică. Dacă ținem seama că cele mai avansate articole din statut, pe linia luptei de clasă, erau ale asociațiilor muncitorești din porturile dunărene, găsim răspuns la constatarea că tocmai masele din porturi au fost mai combative în perioada respectivă.

Luptele din portul Brăila, începute în anul 1900 și reluate cu o și mai mare intensitate în 1902, au fost pregătite printr-o agitație și propagandă continue încă în anii 1898—1899. Căruțașii din port au fost primii care au intrat în grevă la 13 august 1900, cerînd „preț fix și neștirbit“. Autoritățile burghezo-moșierești au venit și în timpul acestei greve, ca și în toate celelalte, în sprijinul exploatatorilor. Cîteva zile greva a decurs în liniște, „dar poliția, profitînd de ocazia că greviștii erau strînși la un loc, miercuri la ora 10 a lovit cu săbiile în dreapta și în stînga, îndirjînd mulțimea“. Doi dintre greviști au fost arestați, iar alții „au fost urmăriți ziua și noaptea, fără a putea fi arestați“¹². Au avut loc încăierări între greviști și spărgătorii de grevă. Greviștii s-au baricadat¹³.

Greviștilor căruțași din portul Brăila li s-au alăturat hamalii și încărcătorii cu sacul. „Numărul greviștilor — scria ziarul „Lumea nouă“ — s-a ridicat la 3 000“. Greviștii nu voiau să intre la lucru „pînă ce nu

¹¹ Biblioteca Academiei R.P.R., A—11 797, vol. 52, broșurile 5 și 6.

¹² „Lumea nouă“ din 20 august 1900.

¹³ „Adevărul“ din 14 august 1900.

se vor elibera cei doi tovarăși ai lor, arestați“. Greva s-a terminat în urma promisiunilor prefectului că salariile vor fi îmbunătățite, dar nemulțumirile în rîndul muncitorilor din port au continuat să se manifeste în diferite forme și în perioada următoare. Pe la mijlocul anului 1901 se vorbea de probabilitatea izbucnirii unei noi greve în portul Brăila. Nemulțumirea crescîndă a maselor înfometate îngrijora mult elementele exploatatoare¹⁴. În luna septembrie a aceluiași an, agitația printre muncitorii din portul Brăila era în plină creștere, ca urmare a spolierii sălbatice și samavolniciilor săvîrșite de către vătăfi¹⁵. „Romînia muncitoare“ a publicat o corespondență din Brăila în care descria modul cum erau exploatați muncitorii din acest port¹⁶. În luna iulie 1902, după o perioadă îndelungată de agitații, greva a fost declarată, muncitorii cerînd din nou înlăturarea vătăfilor și achitarea salariilor nu la cîrciumă, ca pînă atunci, ci într-un birou cu participarea unor delegați ai muncitorilor. „Lucrătorii s-au organizat și azi iată-i în grevă, pe cît se pare de astă dată decîși a nu ceda atît de lesne“ — se spunea într-un articol apărut în ziarul „Adevărul“¹⁷. Împotriva greviștilor din Brăila s-a recurs la forța armată, fiind folosite subunități de cavalerie și artilerie pentru a opri întrunirile muncitorilor. „Orașul avea aspectul unei cetăți în stare de asediu“¹⁸. În cele din urmă, în fața acțiunii solidare și pline de avînt a muncitorilor din portul Brăila, exploatatorii au fost siliți să cedeze, sporind salariile și angajîndu-se să micșoreze puterea vătăfilor și magazionerilor.

Greva din portul Brăila a avut un efect puternic asupra muncitorilor din întreaga țară, și în special asupra muncitorilor din celelalte porturi dunărene. Astfel, la Galați, în cadrul unei întruniri a muncitorilor din port s-a vorbit despre greva din portul Brăila, arătîndu-se că „numai prin unire a izbutit greva“. Constantin Z. Buzdugan îndemna pe muncitori la luptă hotărîtă¹⁹. Și în portul Giurgiu căruțașii și muncitorii, urmînd exemplul celor din portul Brăila, au declarat o grevă, cerînd îmbunătățirea condițiilor de muncă²⁰.

În luna august 1902 au intrat în grevă căruțașii din portul Galați. Ei au înaintat un memoriu prefectului I. C. Atanasiu (liberal „generos“). Opt sute de muncitori din port au hotărît continuarea luptei dacă nu li se satisfac cererile în legătură cu înlăturarea abuzurilor vătăfilor și magazionerilor. Lucrătorii de cherestele s-au asociat la luptă²¹. Întrunindu-se la clubul muncitorilor, după ce au ascultat cuvîntările rostite de C. Z. Buzdugan și alții, „muncitorii au manifestat pașnic pe străzi

¹⁴ „Toată lumea se așteaptă zilele acestea la o nouă grevă a muncitorilor din port care ar fi cu atît mai periculoasă cu cît sărăcia care domnește în populația mărginașe a orașului e din cele mai îngrijorătoare“ („Adevărul“ din 11 iulie 1901).

¹⁵ „Sîmbătă seara magazionerul reține cîte 1 sau 2 lei de fiecare vagon descărcat (13 lei) și restul sumei îl depune în mîinile vătăfului căruțașilor care de obicei face plata duminica după-masă la cîrciuma d-sale“ („Adevărul“ din 15 septembrie 1901).

¹⁶ „Romînia muncitoare“ din 3 februarie 1902.

¹⁷ „Adevărul“ din 25 iulie 1902.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ „Adevărul“ din 30 iulie 1902.

²⁰ „Adevărul“ din 25 iulie 1902.

²¹ „Adevărul“ din 13 august 1902.

cu muzica în frunte, conduși de d-nii Buzdugan și Șt. Baciuc. Ei au parcurs străzile Brașoveni, Mare, Portului, Domnească, cu drapele și embleme, cu inscripția: cerem Bursa muncii, cerem dreptate!“²². A doua zi au declarat grevă și celelalte categorii de muncitori din port. În ziua de 22 august 1902, ziarul „Adevărul“ a publicat o știre cu următorul titlu: „Încetarea grevei din Galați“. Greviștii triumfaseră, cererile lor fuseseră acceptate.

În anul 1902 au avut loc greve și în alte localități din țară. Așa, de pildă, muncitorii brutari din Iași au dus, în iunie 1902, o luptă în condiții deosebit de grele. Pentru a se sustrage urmăririi organelor represive, greviștii se adunau la o moară părăsită²³. Lucrătorii brutari munceau 18 ore pe zi în condiții neigienice, care le măcinau sănătatea. Greviștii erau hotărâți să lupte pînă la cîștigarea unor condiții de viață mai omenești. După trei zile, „ei au întins două corturi mari și au arborat steagul roșu“²⁴. Într-un memoriu adresat primăriei, muncitorii brutari cereau: „A se rezolva îmbunătățirea salariilor de calorii și ucenici; a se rezolva cu o dreptăți judecată orele de lucru“²⁵. Primarul orașului s-a adresat guvernului, solicitînd „să-i puie la dispoziție 180 de soldați brutari, spre a lua măsuri în consecință în contra greviștilor“. Prin asociațiile lor profesionale, greviștii au făcut propagandă în rîndul lucrătorilor brutari din alte localități, îndemnîndu-i să dea dovadă de solidaritate și să refuze a deveni spărgători de grevă. Referitor la aceasta, într-un raport al organelor polițienești se arăta că „lucrătorii din anumite societăți... au scos și trimis agenți prin diferite localități, instigînd pe cei din provincie să nu se angajeze“²⁶. Cu lupta brutarilor aflați în grevă s-a solidarizat și populația orașului Iași, care a refuzat să consume pîinea inferioară făcută de patroni cu oameni care nu erau de meserie. Într-un apel al unui grup de cetățeni răspîndit la Iași se spunea că este o datorie cetățenească de a se chibzui ce este de făcut „ca să se satisfacă de îndată cererile celor nedreptățiți, în interesul dreptății și în interesul obștei“²⁷. Din cauza arestărilor și a samavolnicilor săvîrșite de poliție, greva lucrătorilor brutari din Iași a fost, în cele din urmă, înfrîntă.

În luna decembrie 1902 a avut loc greva lucrătorilor tipografi de la „Stabilimentul grafic“ din București, datorită salariilor mici și insultelor aduse muncitorilor de către patron. Ziarul „Gutenberg“ scria: „Nu admitem să fim insultați“²⁸. O altă grevă a avut loc la atelierul „Clemența“. „Cauzele ce au determinat pe colegii de acolo să părăsească atelierul — scria ziarul citat mai sus — sînt foarte simple: *muncă multă și plata cît se poate de minimă*“²⁹.

²² Ibid.

²³ Ziarul „Adevărul“ scria astfel despre o întrunire a muncitorilor brutari din acel timp: „Poarta curții este închisă și doi greviști o păzesc. Dincolo zăresc în fund pe greviști discutînd în curte cu toată ploaia ce cădea. În apropiere de gura morii părăsite găsesc 8 samovare în care se fierbea apa spre a se prepara ceai pentru a-și face cina de noapte“ („Adevărul“ din 3 august 1902).

²⁴ „Adevărul“ din 6 august 1902.

²⁵ Arhivele statului Iași, dosarul nr. 418/902, fila 1.

²⁶ Loc. cit., fila 3.

²⁷ „Adevărul“ din 6 august 1902.

²⁸ „Gutenberg“ din 1 decembrie 1902.

²⁹ Ibid.

Dacă în 1903, primul an de existență a corporațiilor *, nu au fost greve mai importante, în 1904, o dată cu primele manifestări de masă ale lucrătorilor împotriva corporațiilor, au reînceput și grevele. Sub titlul de „Veste bună“, publicația „Independența tipografică“ din 10 octombrie 1904 anunța „cu inima plină de bucurie“ că muncitorii tipografi din Iași au reușit prin grevă să impună ca în toate atelierele tipografice să se aplice un regulament interior prin care „ziua de muncă era fixată la 9 ore, iar salariul ridicat pentru fiecare lucrător cu 25 la sută“ ³⁰.

O altă grevă a avut loc la sfîrșitul anului 1904, în București, la Imprimeriile statului. Sub titlul de „Grevă“, ziarul „Gutenberg“, după ce arăta că de la 1862, cînd fusese înființată Imprimeria statului, nu se organizase acolo nici o grevă, scria: „După trecerea a 42 de ani, după perindarea a 13 direcțiuni, asistarăm la o grevă declarată în stabilimentul statului“ ³¹. Lucrătorii mobili (aceia care nu erau asimilați cu funcționarii de stat cu dreptul la pensie) au cerut un spor de salariu „care nu trecea de 50 de bani pe zi de fiecare“. Acest spor, adăugat la salariul pe care-l aveau, nu se ridica la mai mult de 120 de lei lunar, sumă destul de modestă în raport cu nevoile vieții. În urma refuzului direcției de a le satisface cererile, muncitorii au declarat grevă. La 5 decembrie 1904, muncitorii tipografi din Capitală s-au întrunit într-un miting în sala Băilor Eforiei, adoptînd o moțiune în care-și exprimau hotărîrea de a continua greva pînă la obținerea victoriei. Datorită însă acțiunilor elementelor exploatoare din conducerea corporației, și îndeosebi ale lui Emil Socec, proprietarul marelui institut tipografic din Capitală cu același nume, care fusese ales cu un an înainte președinte al corporației „Artele grafice“, lupta muncitorilor tipografi a fost zădărnicită. Dar, așa cum arăta ziarul „Gutenberg“, în urma ei rămîneau „prețioase învățăminte“. Pe viitor trebuia ținut seama de aceste învățăminte pentru „a se înlătura cu desăvîrșire recomandățiile, concesiile etc.“ ³². Ca urmare, neîncrederea muncitorilor tipografi în corporații a crescut, deoarece ei își dădeau tot mai mult seama că acestea fuseseră create în interesul patronilor.

Greve de scurtă durată, dar energice, însoțite de demonstrații, au avut loc și la Pirotehnia armatei, culminînd cu o ciocnire între garda militară și lucrătorii civili ³³. Cauza imediată a grevei a constituit-o faptul că percepatorii cereau să plătească impozite și copii de 12—14 ani, care cîștigau 50—60 de bani pe zi, pretinzînd că aceștia trebuie „să fie egali în contribuțiile statului cu lucrătorii majori“. Dar lucrătorii nu numai că au oprit pe percepatori să ia impozit de la ucenici, dar „vreo 350—400 de lucrători au refuzat și ei să plătească birul și au început să protesteze“. Intervenind un sergent-major în fruntea unui pluton de soldați înarmați, lucrătorii au ripostat energic. „Lucrătorii azvîrleau cu

* Corporațiile erau asociații cu caracter de breaslă medievală, adaptate la noile condiții. Ele au fost create prin legea meseriilor din 1902. 50 de meseriași formau o corporație, în care trebuiau să intre în mod obligatoriu toți cei ce făceau parte din breasla respectivă, atît patronii cît și lucrătorii.

³⁰ „Independența tipografică“ din 10 octombrie 1904.

³¹ „Gutenberg“ din 22 decembrie 1904.

³² „Gutenberg“ din 22 decembrie 1902.

³³ „Adevărul“ din 16 iunie 1904.

pietre și loveau în soldați cu tot ce le ieșea în cale, iar soldații izbeau cu săbiile și cu patul puștilor”³⁴.

Grevele din anii 1900—1904 au constituit un răspuns hotărît al muncitorimii la intensificarea exploatării în condițiile crizei din anii 1899—1903. Ele arată că masele, eliberate de frîna exercitată la sfîrșitul veacului trecut de elementele conducătoare burghezo-liberale, porneau la luptă cu avînt pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai în condițiile cînd începea o nouă etapă a capitalismului, cea imperialistă. Grevele din anii 1900—1904 mai arată că acolo unde se aflau concentrate mase compacte de muncitori, ca în porturile dunărene, unde exploatarea era sîngeroasă, masele erau hotărîte, sub conducerea elementelor înaintate, să ducă lupta pînă la victorie.

Grevele din anii 1900—1904 au avut un profund caracter revendicativ de clasă. Datorită însă faptului că grevele se desfășurau pe plan local, fără prezența activă a solidarității clasei muncitoare, ele n-au avut amploare pe țară.

Lupte importante a desfășurat clasa muncitoare din România la începutul secolului al XX-lea împotriva șomajului. Nu există statistici din care să rezulte numărul exact al șomerilor în anii 1900—1904. Criza economică a lovit în industria materialelor de construcție și a construcțiilor — statul încetînd să mai investească capital în această ramură —, în industria alimentară (mori, fabrici de bere și spirt etc.), de încălțăminte, de cherestea și altele. La creșterea șomajului contribuia într-o măsură importantă și dependența Romîniei față de capitalul străin, îndeosebi german, deoarece, în majoritatea cazurilor, comenzile mai importante erau efectuate peste graniță.

Exprimînd adîncă îngrijorare a muncitorilor față de creșterea continuă a șomajului, autorul unui articol intitulat sugestiv „Ziua de mîine“, apărut în ziarul „Lumea nouă“, scria: „Cînd vîd pe cea mai mare parte dintre lucrători umblînd fără lucru, mă întreb ce are să fie mîine, poimîine, la iarnă, cînd vom fi și mai mulți fără lucru”³⁵. Pentru a lupta împotriva șomajului, muncitorii și-au manifestat și mai puternic hotărîrea de organizare.

Ca urmare a activității de organizare duse de către elementele înaintate din rîndurile clasei muncitoare în scopul luptei împotriva șomajului, a fost editat un ziar intitulat „Apărătorul“, din care a apărut un singur număr la 3 iunie 1901, avînd ca subtitlu: „Organ săptămînal al lucrătorilor fără lucru“. Paginile ziarului reflectau situația grea în care se afla în acea vreme clasa muncitoare. În articolul redacțional se arăta că, datorită crizei „prin care trece întreaga țară și care se răsfrînge mai cu seamă asupra clasei muncitoare“, față de existența unui mare număr de șomeri și „de nesinchiseala guvernanților“, a apărut necesitatea scoaterii unui ziar în care să se dea glas păsurilor și nevoilor devenite insuportabile, „cuțitul ajungînd la os“. Vorbînd de celelalte ziare (burgheze), articolul arăta că ele „își au fiecare rolul lor și altă menire“. De aceea, scria „Apărătorul“, ne-am hotărît ca noi înșine, prin propriile noastre mijloace morale și materiale, să dăm naștere „Apărătorului“. Ziarul „Apărătorul“ vedea soluționarea revendicărilor muncitorilor nu

³⁴ „Adevărul“ din 16 iunie 1904.

³⁵ „Lumea nouă“ din 13 august 1900.

numai prin lupta economică, ci și prin lupta politică: „Unul din principii care trebuie să ne călăuzească în lupta ce ne-am impus pentru emanciparea lucrătorilor în general este de a căuta pe toate căile ca pe lângă organizarea economică s-o avem și pe cea politică”³⁶. Într-un alt articol, intitulat „Romînul rabdă”, lucrătorul tipograf C. N. Avramescu chema pe muncitori la luptă pentru organizarea „cu totul deosebit de partidele celor ce ne nesocotesc”. „Sintem atîția muncitori industriali în București — scria el — și deci vom putea face un centru bun de acțiune care să pornească în toată țara”. Autorul chema, la sfîrșitul articolului, pe muncitorii romîni să urmeze pilda „lucrătorilor din celelalte țări”³⁷.

Criza economică a ruinat și o serie de mici meseriași. Un apel întocmit de un grup de meseriași începea în felul următor: „E sărăcie în mahalalele îndepărtate. Sute și mii de meșteri stau fără lucru. Nimeni nu mai clădește case, nimeni nu mai face reparațiuni, toate întreprinderile stau baltă...”. Comentînd acest apel, ziarul „Adevărul” din 31 martie 1901 arăta că „o întreagă armată de meseriași stă cu brațele încrucișate și se întreabă cu ce să-și hrănească familia”. Situația grea în care se găseau a provocat adinci nemulțumiri în rîndurile meseriașilor, determinîndu-i să întreprindă, la rîndul lor, o serie de acțiuni revendicative.

★

După trădarea „generoșilor”, I. C. Frimu și ceilalți muncitori și intelectuali rămași devotați mișcării muncitorești au desfășurat în continuare propaganda și agitația prin adunări și conferințe, organizate la început la clubul muncitorilor din București³⁸, apoi continuate la sediile societății „Munca” și ale cercurilor „Romînia muncitoare” și „Studii sociale”.

În urma dezorganizării P.S.D.M.R., societatea „Munca” și-a mutat sediul, împreună cu biblioteca partidului, steagul roșu și cîteva portrete ale dascălilor socialismului, la început într-o cameră din pasajul Fieschi, din str. Șelari, apoi în str. Vamei nr. 6. La sediul societății „Munca” a luat ființă, în anul 1902, primul cerc intitulat „Romînia muncitoare”. Înainte de apariția ziarului „Romînia muncitoare” s-a editat, în 1901, o broșură a lui Paul Lafargue intitulată „Socialismul și intelectualii”, tradusă în romînește de I. N. Armașu³⁹. În pagina a 3-a a broșurii, în cuvîntul introductiv, se arăta că era vorba de „începutul unei serii de broșuri care vor apărea succesiv, pe măsură ce se vor desface cele anterioare. Nr. 2 va cuprinde «Munca salariată și Capitalul» de Karl Marx”.

³⁶ „Apărătorul” nr. 1, din 3 iunie 1901.

³⁷ Ibid.

³⁸ În ziua de 10 septembrie 1900, la sediul clubului muncitoresc din Capitală, I. C. Frimu a vorbit despre „Martirii în mișcarea socialistă”; la 17 septembrie, I. N. Armașu a vorbit despre „Prejudiții”; la 24 septembrie, Al. Georgescu a rostit o conferință cu tema „Lupta de clasă și socialismul”; la 1 octombrie C. Z. Buzdugan a conferențiat despre „Revoluția de mîne”.

³⁹ Broșura a apărut în 32 de pagini la tipografia „Speranța” din strada Biserica Enei nr. 4, București.

Societatea „Munca” grupase în jurul ei muncitori de diferite bresle, „mai ales pe lucrătorii de la căile ferate, pe metalurgiști”⁴⁰. Devenită „gazdă a partidului”⁴¹, societatea „Munca” cuprindea „pe lângă muncitorii din partid care se aflau de mai înainte la societatea «Munca»... și unii proaspăt înscriși”. Astfel, în 1901, întâlnim printre membrii săi pe Valerian Prescurea⁴², timplarii Mihai Cornea și Gh. Popescu, metalurgistul Haralamb Constantinescu, cizmarul poet Theodor D. Neculuță, Ghiță Ionescu. Societatea grupa și alți muncitori înaintați, ca bătrînul Bucur, care ducea flamura roșie la toate manifestațiile socialiste, precum și un număr de intelectuali, ca: ziaristul Iosif Nădejde-Armașu, Constantin Z. Buzdugan, C. N. Bour, Leon Vasiliu, Constantin Săndulescu, I. Bălănescu, student la medicină⁴³. Aici, la sediul societății „Munca”, țineau în mod regulat conferințe doctoranzii Mihai Botez și Mezincescu, deveniți apoi profesori la Facultățile de medicină din Cluj și București. La conferințe se plătea o taxă de intrare de zece bani, stringîndu-se sume ce se ridicau pînă la 12 lei, bani cu care s-au tipărit cîteva broșuri, printre care „Pușcăriașul”, „Să fie lumină” de Wincew-schi și altele.

Cînd a luat ființă, în anul 1902, cercul „Romînia muncitoare”, care a editat ziarul cu același nume, Neculuță era unul dintre cei mai activi luptători, prin munca de agitație desfășurată în rîndurile muncitorilor și prin scrierile sale⁴⁴. Cercul „Romînia muncitoare” a fost primul nucleu solid, baza de plecare în vederea refacerii partidului politic al proletariatului, dezorganizat ca urmare a trădării elementelor burghezo-liberale.

Un alt muncitor înaintat, care a rămas devotat socialismului, a fost Constantin Popovici. Într-un articol intitulat „Pentru adevăr”⁴⁵, Popovici scria că „a fost ales pentru prima oară în Comitetul secțiunii Iași în 1894”. În anii dinaintea primului război mondial, Constantin Popovici a fost secretar general al Comisiei generale a sindicatelor. Amintind de acea perioadă, I. C. Frimu scria, în 1916, că după încetarea apariției ziarului „Romînia muncitoare”, în 1902, cercul socialist și-a continuat activitatea.

În cadrul cercurilor socialiste s-au dezbătut îndelung slăbiciunile vechii mișcări socialiste, ajungîndu-se la concluzia că era necesară curățirea programului și a tacticii mișcării de zgura trecutului. Pe baza acestor idei călăuzitoare s-au ridicat și format o serie de elemente noi din mijlocul proletariatului. Tinerii socialiști ardeau de dorința de a porni la luptă. Unele dintre aceste elemente tinere socialiste au jucat un rol important în dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești.

⁴⁰ Barbu Lăzăreanu: „I. C. Frimu”, Ed. C.G.M. 1948, pag. 35—36.

⁴¹ Ibid.

⁴² Valerian Prescurea, lucrător cizmar, a intrat în mișcarea muncitorească în 1894. A fost vicepreședinte al societății „Unirea” a lucrătorilor cizmari și apoi al societății „Egalitatea”. A făcut parte din grupul de socialiști care au înființat, în 1902, cercul „Romînia muncitoare”. În anul 1905, împreună cu alții, a pus bazele sindicatului cizmarilor.

⁴³ Barbu Lăzăreanu: „I. C. Frimu”, Ed. C.G.M. 1948, pag. 37.

⁴⁴ Ion Vitner: „Viața și opera lui D. Th. Neculuță”, Editura pentru literatură și artă, 1950, pag. 23.

⁴⁵ „Unificarea socialistă” nr. 1, din 25 februarie 1933.

În regiunea industrială a țării din acea vreme, acolo unde monopolistii acaparaseră cele mai importante bogății naționale — Valea Prahovei —, s-a format o grupare de muncitori revoluționari în frunte cu Ștefan Gheorghiu ⁴⁶. Ca tânăr muncitor — avea atunci 20 de ani —, Ștefan Gheorghiu a trimis o scrisoare „centrului” în care se referea la înființarea unui „club” la Ploiești. Scrisoarea, care purta data de 21 iulie 1900, arăta socialistilor din București că la Ploiești „mai mulți tineri de inimă” vor să lupte din răspuțeri „pentru luminarea muncitorimii”, punând temelia „unui nou club al muncitorilor”, în activitatea căruia se va căuta în primul rînd să se arate „de unde vine boala și care va fi leacul ei” ⁴⁷. Răspunsul fruntașilor socialiști din București nu s-a lăsat mult așteptat, așa cum rezultă dintr-o nouă scrisoare, purtînd data de 24 iulie 1900, în care Ștefan Gheorghiu confirma că a primit „sfătoasa scrisoare împreună cu statutul” pentru întemeierea „clubului muncitorilor”. În această a doua scrisoare, Ștefan Gheorghiu arăta că muncitorii înaintați din regiunea petroliferă recomandau ruperea cu vechile organizații de bresle care urmăreau „să vopsească oul cu lapte bătut”, subliniind faptul că „muncitorii nu mai erau acei naivi de odinioară”, care să dea crezămînt „la toate frazele sfărtoare ale panglicarilor de bilciuri”. Muncitorii se ridicau împotriva formulei de „frați romîni”, știind că o asemenea „frăție” nu era posibilă între exploatați și exploataatori.

În anul 1903, în casa tîmplarului Nae Georgescu din str. Rudului nr. 165 din Ploiești se aflau atît sediul filialei societății de ajutor reciproc „Munca”, condusă de I. C. Frimu, cît și sediul cercului cultural „Romînia muncitoare”. Într-un articol apărut în „Lupta socialistă” ⁴⁸ se arăta că în jurul bibliotecii socialiste „regretatul tovarăș (Nae Georgescu — n.n.) strînsese un grup de tineri meseriași care mai tirziu deveniseră propagandiștii noii mișcări sindicale și socialiste din Prahova. Grupul de muncitori colectă ban cu ban și făcu un drapel roșu al noii mișcări cu numele de «Cercul cultural Romînia muncitoare». Ștefan Gheorghiu lucra în vremea aceea la sondele petrolifere, la schelele din Buștenari, Băicoi și Cîmpina. Pentru activitatea sa agitatorică, el a fost «trimis la urmă», pe jos, de la un post la altul de jandarmi, pînă la Ploiești. Aceasta nu l-a putut împiedica însă să-și continue activitatea. El organiza «serate literare» în care vorbea despre lupta de clasă, despre emanciparea femeii etc., făcea agitație prin atelierele tăbăcarilor și ale cizmarilor împotriva corporațiilor, iar din cînd în cînd pleca în regiunea petroliferă, unde chema, cu cuvîntul său cald și convingător, pe muncitori la organizare și luptă”.

În aprilie 1904, conducătorii corporațiilor din Ploiești au organizat o întrunire la care au participat și delegați din București. Ștefan Gheorghiu a îndemnat pe muncitori să participe la această întrunire, convocată într-o duminică la liceul vechi. După ce a vorbit Tache Georgescu, un inveterat agent electoral al conservatorilor, a cerut cuvîntul Ștefan Gheorghiu.

⁴⁶ Ca propagandist și organizator, Ștefan Gheorghiu a luat parte la reorganizarea mișcării muncitorești după trecerea „generoșilor” la liberali în 1899.

⁴⁷ „Lumea nouă” din 30 iulie 1900.

⁴⁸ „Lupta socialistă” din 4 iulie 1920.

El a arătat că adevăratul rost al corporațiilor era să servească ca o nadă ademenitoare cu care dușmanul de clasă să poată prinde mai bine pe muncitori pentru a-i exploata mai crunt. În fața șuvoiului demascator revărsat asupra lor de către Ștefan Gheorghiu, patronii au fost nevoiți să părăsească sala însoțiți de huiduielile mulțimii. Era prima cuvîntare a lui Ștefan Gheorghiu rostită la o întrunire publică.

Tot în acel an, în vară, conducătorii corporațiilor au ținut o întrunire în București, unde au venit și delegați din provincie. Muncitorii din Valea Prahovei au hotărît să-l trimită ca delegat pe Ștefan Gheorghiu. În Cîșmigiu, unde se organizase întrunirea, erau adunați circa 1 500—2 000 de oameni. Emil Socec, care prezida, vrînd să închidă întrunirea, se pomeni lîngă el cu Ștefan Gheorghiu, care ceru cuvîntul. Socec a refuzat la început, dar, ca urmare a insistențelor mulțimii, Ștefan Gheorghiu a fost lăsat în cele din urmă să vorbească. Apariția lui la tribună a stîrnit entuziasmul mulțimii. Adresîndu-se muncitorilor, el le-a spus că trebuie să opună corporațiilor, care apără interesele patronale, organizațiile muncitorești — sindicatele, „înăuntrul cărora nu există cumetrie de clasă“, ci, dimpotrivă, se duce lupta împotriva exploataării.

În anii aceia s-a ridicat un alt element de nădejde din rîndurile muncitorimii, care a avut între 1907 și 1916 un rol important în mișcarea muncitorească din România: Dumitru Marinescu. Tipograf de meserie, el a intrat în rîndurile muncitorilor socialiști în anul 1900. Înselat de cultură și însuflețit de dorința de a cunoaște îndeaproape mișcarea muncitorească internațională, Dumitru Marinescu, în vîrstă de 20 de ani, a făcut o călătorie de studii în principalele orașe din Europa. Avînd aplicații spre scris, el a căutat să-și consacre talentul și cunoștințele clasei muncitoare și luptei ei de dezrobire. Primele sale articole au fost publicate în ziarul „Gutenberg“. Astfel, la 15 octombrie 1904, cînd ziarul „Gutenberg“ a reapărut, Dumitru Marinescu a publicat un articol intitulat: „Sentimentul de colegialitate“, chemînd pe muncitori la unire în fața exploataării patronale. În articolul „Exploatarea barbară“⁴⁹, Dumitru Marinescu a dezvăluit sîngeroasa exploatare de la unul dintre cele mai mari ateliere tipografice, proprietatea lui Carol Göbl.

După trădarea „generoșilor“ a început să activeze ca socialistă dr. Ecaterina Arbore. În toamna anului 1901, în cadrul societății „Springinul“, ea a înființat cursuri pentru surori-infirmiere. Regina Elisabeta, care patrona Institutul surorilor de caritate, o societate cu caracter filantropic burghez, a căutat s-o atragă pe Ecaterina Arbore în rîndurile cucoanelor din anturajul ei, dar doctorița socialistă a refuzat⁵⁰.

În anii 1900—1904 s-au ridicat și alte elemente muncitorești care au stat în permanență pe frontul de luptă anticapitalist. Astfel, în anii aceia a început să se formeze mecanicul Gh. Giosanu, care în 1907 a eliberat din tren un număr de țărani răsculați la Ruginoasa; în aceeași

⁴⁹ „Gutenberg“ din 1 septembrie 1904.

⁵⁰ „Regina dorea să mă vază personal pe mine. Dar principiile mele socialiste erau atunci aceleași ca și acum, deși partidul nu exista încă“ — scria mai tîrziu Ecaterina Arbore („Lupta zilnică“ nr. 42, din 21 februarie 1916).

perioadă s-au format ca luptători timplarii Gh. Oprescu și Voicu Andreescu. În anul 1902, Gh. Oprescu, însuflețit de ideile socialiste, se opunea mașinațiilor patronale în cadrul asociației „Unirea timplarilor”. Gh. Oprescu, ca și Voicu Andreescu, a venit în mișcarea muncitorească în vremea cînd muncitorii din România își dădeau seama tot mai mult că prin corporații nu-și vor putea făuri o viață mai bună. Amintind de Voicu Andreescu, I. C. Frimu arăta în anul 1915 modul cum acesta a intrat în mișcarea socialistă, începînd să frecventeze ședințele societății „Munca”⁵¹. La vechea sa cultură, formată din citirea cărților scrise de cîrturarii revoluționari democrați de la 1848, se adăugaseră acum „Manifestul Partidului Comunist”, „Socialismul utopic și socialismul științific” de F. Engels și altele aflate în biblioteca societății „Munca”.

În anii aceia s-a desfășurat la Iași o intensă activitate culturală în cadrul Cercului de studii sociale. Încă în 1900 s-a anunțat inițierea unui „club de cultură”⁵². Cunoscutul cerc de studii sociale, înființat din inițiativa lui Max Vexler, și-a început activitatea printr-o conferință intimă ținută la Iași în ziua de 11 august 1903. Scopul cercului era „să cultive și să răspîndească ideile socialiste; să pregătească terenul pentru regenerarea și unificarea mișcării socialiste în țară”⁵³. În cadrul acestui cerc, Max Vexler a studiat în mod amănunțit condițiile sociale necesare apariției și dezvoltării mișcării socialiste și formării de cadre⁵⁴. Tot aici, Max Vexler a ținut o serie de conferințe, printre care: „Despre tactică”, „Cu privire la programul de la Erfurt”, „Evoluția ideii socialiste” și altele.

La Cercul de studii sociale din Iași s-au format Vasile Gafencu (Brand), un tînăr devotat clasei muncitoare, mort de timpuriu, Ion Sion și alții. În 1904 a intrat în cercul din Iași tînărul student în medicină C. Ottoi, care avea să devină mai tîrziu „tovarășul Călin”. În 1905 începe să activeze aici M. Gheorghiu-Bujor⁵⁵.

Activitatea Cercului de studii sociale din Iași s-a reflectat în anul 1904 și în publicistica cu caracter socialist. Deși între anii 1901 și 1904 nu s-au organizat demonstrații de masă cu prilejul zilei de 1 Mai, în urma inițiativei cercului „România muncitoare” din București s-a tipărit, în 1904, ziarul festiv intitulat „1 Mai”. Cele mai multe articole din această publicație festivă aparțin membrilor Cercului de studii sociale din Iași. În articolul intitulat „Memento”, autorul, Ieșeanu (Max Vexler), se întreba dacă sărbătorind 1 Mai într-o țară ca România, cu un proletariat puțin numeros, nu însemna că se reinnoia greșeala din trecut?

⁵¹ Vezi articolul lui I. C. Frimu: „Voicu Andreescu”, în „Lupta zilnică” din 13 octombrie 1915.

⁵² Cu acest prilej, ziarul „Lumea nouă” scria: „După prietenii din Galați, iată că și prietenii din Iași încep să se redeștepte din lîncezeala lor. Simbătă 11 martie, dinșii au ținut o consfătuire, hotărînd ca să «formeze un club de lectură». Le urăm izbîndă grabnică” („Lumea nouă” nr. 36, din 11 martie 1900).

⁵³ „Tineretul socialist” nr. 28, din 1 iunie 1920.

⁵⁴ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1957, pag. 227—228.

⁵⁵ „Tineretul socialist” nr. 28, din 1 iunie 1920.

Nu — a răspuns autorul. În ziua de 1 Mai, noi, socialiștii manifestăm „unitatea în concepție, unitatea în principii, unitatea în țelul ce-l urmărim...“. Max Vexler spunea că 1 Mai trebuie să fie „înainte de toate un memento de a nu recădea în păcatele trecutului...“

★

Prin trădarea „generoșilor“ din 1899 s-a încheiat o etapă a mișcării muncitorești din România. Mișcarea muncitorească — pe care elementele burghezo-liberale credeau că au desființat-o pentru totdeauna — s-a refăcut însă curînd. În acțiunea de reorganizare a asociațiilor profesionale și de întărire a caracterului lor de clasă, în activitatea culturală a cercurilor socialiste care se înființau, în lupta împotriva șomajului și a corporațiilor, s-au impus la conducere elemente proletare, ridicate din mijlocul maselor. În anii 1900—1904, mișcarea muncitorească n-a fost centralizată; ea a avut un caracter local. Elementele înaintate muncitorești nu au fost îndeajuns de perseverente în acțiunea de concentrare a luptelor muncitorești, în reorganizarea forțelor partidului. Datorită însă activității cercurilor „România muncitoare“ și a cercurilor de studii sociale, a întăririi asociațiilor profesionale muncitorești în spiritul de clasă și al luptei maselor împotriva exploatării, mișcarea muncitorească și cea socialistă, cu elemente proletare la conducere, își făureau premisele pentru începerea marii acțiuni de reorganizare și de luptă din primăvara anului 1905.

I. FELEA

Marx a realizat o documentație extensivă în aceste activități privitoare la consolidarea și dezvoltarea mișcării muncitorești în România, de la Ministerul de Externe și Germaniei și de la agențiile de presă. Documentele ce se păstrează în aceste arhive datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea până în anul 1914.

Problemele care au stat în fața diplomației germane au fost în general de ordin economic, politic și militar. Documentele din arhivele germane sînt împărțite în două grupuri: primul grup cuprinde datele care sînt în legătură cu activitatea politică și diplomatică a Germaniei în România, evenimentele economice și politice care s-au petrecut în țară și în străinătate, în vederea stabilirii economice și politice a țării noastre. Al doilea grup cuprinde datele care sînt în legătură cu activitatea economică și politică a Germaniei în România, care au avut în vedere colaborarea cu diplomația germană în stabilirea și păstrarea statului în existență și asigurarea celor ce

În arhivele germane de la Mersburg se păstrează 47 de dosare voluminoase care cuprind activitatea materială în care se ocupau de politica de germanizare a capitalului german în România. Cel mai vechi dosar este care înregistrează Tăria Românească din a 2-a jumătate a secolului al XVII-lea, când pe pînă Tăria Românească și a Moldovei erau transmise tot mai mult mîntuie capitaliștilor englezi și francezi. Prin

Unele materiale referitoare la România existente în arhivele de stat din R.D.G.

În arhivele din țara noastră se găsesc bogate și variate fonduri documentare, care stau la dispoziția cercetătorilor din toate domeniile de activitate. În afară de documentele aflate în arhivele noastre, materiale importante referitoare la istoria României se găsesc și în unele arhive din străinătate.

În cursul anului 1962, un număr de colaboratori ai Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. au mers în U.R.S.S., Cehoslovacia și alte țări socialiste pentru a depista și selecționa documente privind țara noastră, aflate în arhivele din aceste țări. Cu această ocazie au fost cercetate și arhivele principale din R.D.G. „Deutsches Zentralarchiv Potsdam“ („Arhiva centrală germană din Potsdam“), „Deutsches Territorialarchiv Abt. Merseburg“ („Arhiva teritorială germană din Merseburg“) și „Des Sächsischen Landes Hauptarchivs“ („Arhiva regională din Dresda“).

Marea majoritate a documentelor existente în aceste arhive provin de la consulatele și ambasadele germane din România, de la Ministerul de Externe al Germaniei și de la agențiile de presă. Documentele ce se păstrează în aceste arhive datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pînă în anul 1945.

Problemele care au stat în atenția diplomației germane au fost în general de ordin economic, politic și militar. Documentele din arhivele germane sînt importante în primul rînd prin faptul că dau la iveală date noi în legătură cu scopurile rapace ale capitaliștilor germani față de România, evidențiind metodele și mijloacele folosite de imperialismul german de-a lungul deceniilor în vederea subjugării economice și politice a țării noastre. Totodată, ele scot la iveală o serie de aspecte noi privind poziția antinațională și antipopulară a virfurilor claselor dominante din România, care au sprijinit și colaborat cu imperialiștii germani în subjugarea și jefuirea țării, în exploatarea și asuprirea celor ce muncesc.

În arhiva teritorială de la Merseburg se păstrează 447 de dosare voluminoase, care cuprind prețioase materiale în care se oglindește politica de penetrație a capitalului german în România. Cel mai vechi document care menționează Țările Române datează din a 2-a jumătate a secolului al XVIII-lea, cînd pe piața Țării Românești și a Moldovei pătrundeau tot mai mult mărfurile capitaliștilor englezi și francezi. Prin-

cipatele Dunărene sînt menționate mai frecvent începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, cînd în Țările Romîne au fost instalate consulate ale Rusiei, Franței, Angliei, Austriei, Prusiei, care dădeau informații uneori destul de amănunțite despre situația economică și politică a acestora.

În „Correspondance avec la Mission de Roi“, o colecție de documente care s-a păstrat aproape în întregime, se găsesc informații referitoare la situația economică și politică a Țării Romînești din primii ani ai secolului al XIX-lea. Astfel, într-o scrisoare aflată în această colecție consulul prusac Kreuechely descrie amănunțit situația politică a Țării Romînești în timpul războaielor din 1821. De asemenea, în corespondența lui Kreuechely se găsesc aprecieri interesante cu privire la situația Țării Romînești și a Moldovei în timpul ocupației turcești din anii 1821—1822.

Izvoarele documentare de proveniență germană privind anii următori sînt și mai bogate. S-au păstrat, de exemplu, rapoartele consulatului Prusiei din București din perioada anilor 1829—1837 și corespondența consulatelor regale ale Prusiei din orașele Iași și Galați. Printre alte documente, există o notă din anul 1847, prin care consulul prusac din Iași recomandă guvernului din Berlin să trimită nave în Marea Neagră, pentru a transporta spre porturile Mării Nordului „mult căutatele cereale moldovenești“.

Diplomația germană a acordat o atenție deosebită evenimentelor politice și sociale care au avut loc în Țările Romîne la mijlocul secolului al XIX-lea. Atît revoluției din 1848, cît și perioadei care a precedat-o, consuli germani i-au consacrat o vastă corespondență. Schimbul de scrisori cu caracter politic al consulatelor regale ale Prusiei din Principatele Dunărene în anii 1843—1849 este destul de intens*. Consulii raportalau guvernului respectiv că în Moldova și Țara Romînească se dezvoltă o mișcare națională care în mod inevitabil avea să ducă la declanșarea revoluției. Referitor la aceasta, într-un raport asupra relațiilor germano-romîne din 1847—1848, consulul Prusiei la București arăta că: „totul e în primejdie și în ruină“. Din studiul celor două dosare care cuprind materiale referitoare la revoluția din 1848 se remarcă teama capitaliștilor și iuncherilor germani de lupta maselor din Țările Romîne și totodată interesul lor vădit de a folosi orice împrejurare în scopul întăririi poziției Prusiei în această parte a Europei.

După 1850, izvoarele documentare ce privesc România sînt mult mai bogate și mai cuprinzătoare. Există dări de seamă, rapoarte informative ale consulilor germani asupra principalelor evenimente desfășurate în sud-estul Europei, care au influențat asupra situației economice și politice a Țărilor Romîne. Războiul Crimeii, diferendele dintre ruși și turci, precum și situația politică a Principatelor Dunărene din perioada 1853—1856 au stat în permanență în atenția trimișilor germani la București, Iași și Constantinopol.

Prezintă importanță pentru istoria țării noastre materialele referitoare la Congresul și la Tratatul de la Paris, din 1856, la Comisia europeană de navigație pe Dunăre etc. În arhiva de la Merseburg se găsesc protocoalele negocierilor de la Paris și Galați în legătură cu

* D.T.A. Merseburg. Este vorba de un număr de 35 de dosare numerotate de la 720 pînă la 754.

transportul naval pe Dunăre, precum și cea mai mare parte a ciornelor privind discuțiile care au avut loc între reprezentanții marilor puteri în probleme ca navigația fluvială pe Dunăre etc.

Prin prisma intereselor capitaliștilor germani, sînt mult comentate alegerile pentru Divanurile Ad-hoc, dubla alegere a lui Cuza și reformele sociale din anii 1859—1866. Atrag în mod deosebit atenția cercetătorului o serie de documente care oglindesc uneltirile militariștilor germani în scopul înlăturării domnitorului român Alexandru Ioan Cuza și înlocuirii lui cu un exponent al intereselor Prusiei în România. Amestecul Prusiei în înlăturarea lui Cuza rezultă din materialele cuprinse în patru dosare *, care conțin corespondență referitoare la lovitura de stat din februarie 1866.

Alte materiale, printre care actele secrete din arhiva familiei de Hohenzollern, pun într-o lumină și mai clară poziția antinațională și antipopulară a vîrfurilor claselor dominante din România, politica lor de înfeudare a țării către capitaliștii străini.

Documentele cuprinse într-un voluminos dosar și păstrate în arhiva de la Merseburg furnizează date suplimentare despre amestecul lui Carol I în „afacerea Stroussberg” **.

Printre documentele aflate în dosarele din arhiva din Merseburg se păstrează și o serie de convenții, protocoale încheiate de guvernanții romîni cu Germania și Austro-Ungaria în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea.

În Arhiva regională din Dresda se păstrează un număr însemnat de dosare, care cuprind dări de seamă asupra relațiilor germano-romîne în anii 1870—1913, diferite convenții și protocoale încheiate de România cu Germania, ca, de pildă, Tratatul comercial germano-romîn încheiat la 21 octombrie 1893, convențiile comerciale din 14 noiembrie 1877, 1 martie 1887, 2 noiembrie 1893 și altele. În aceeași arhivă se găsesc materiale referitoare la politica externă a Romîniei în perioada 1905—1918, rapoarte informative ale consulilor germani asupra răscoalei țărănilor din 1907, dări de seamă și scrisori în care se comentează poziția burgheziei și moșierimii romîne față de războaiele balcanice, făcîndu-se totodată referiri la înzestrarea și dotarea armatei romîne în anii 1910—1913. Ocuparea Romîniei în timpul primului război mondial și jafurile comise de către ocupanții germani sînt relevate de numeroase materiale. Astfel, încheierea Tratatului de pace înrobitor din 1918 ocupă un loc de seamă atît în presa germană, cît și în corespondența diplomatică din acea vreme.

Tot în Arhiva regională din Dresda se găsesc unele convenții, acorduri și tratate comerciale privind relațiile economice germano-romîne între anii 1928 și 1931. Materialele ce se păstrează în această arhivă prezintă interes mai ales pentru cunoașterea mai completă a procesului pătrunderii capitalului german în România atît înainte, cît și după primul război mondial.

Materiale mult mai bogate și valoroase pentru cercetătorii din țara noastră se află în Arhiva centrală de la Potsdam, unde se păstrează

* D.T.A. Merseburg. Korespondenz mit Fürst Karl Anton von Hohenzollern (Br. Pr. A.A. Rep.), Bd. 71, 101, 119, 586.

** Loc. cit., A.A. Rep. 6/4205.

un mare număr de rapoarte, dări de seamă și articole din presă referitoare la România.

Cele mai bogate fonduri din Arhiva centrală de la Potsdam referitoare la istoria țării noastre sînt cele din perioada 1900—1945, care cuprind numeroase probleme de ordin politic, economic, militar, cultural etc. Iată, pe scurt, principalele probleme la care se referă aceste fonduri :

Fondul „Auswärtiges Amt. Handelspolitische Abt“ conține o bogată corespondență a consulilor germani din România, care se referă la relațiile economice romîno-germane în perioada 1900—1920. În circa o sută de dosare se găsesc dări de seamă, acorduri și tratate comerciale încheiate de România cu Germania în primele 2 decenii ale secolului XX, precum și rapoarte ale viceconsulilor germani din Bacău, Botoșani, ale consulilor din Iași și București despre starea economică a diferitelor regiuni ale țării în perioada 1910—1913. Cît de interesați erau imperia-liștii germani în cunoașterea și exploatarea bogățiilor Romîniei rezultă din corespondența trimișilor lor, care au notat în amănunt toate sursele economice ale regiunii unde își duceau activitatea.

Fondul „Reichs Kanzlei — Kriegsakten — Krieg 1914. Rumänien — Bulgarien-Serbien“ conține 4 dosare cu acte referitoare la jafurile comise de ocupanții germani pe teritoriul Romîniei în timpul primului război mondial. Printre corespondența cuprinsă în aceste dosare se găsesc peste o sută de situații în care sînt trecute cantitățile de materii prime, produse fabricate, produse agricole, animale expediate în Germania din teritoriul ocupat al Romîniei. Din aceste materiale se desprinde tabloul mai complet al jafurilor comise de imperialiștii germani în țara noastră.

Fondul „Reichswirtschaft Amt. Ministerium Bank Finanz und Steuerwesen Rumänien“ cuprinde 44 de dosare cu materiale privind livrările de utilaj pentru industria Romîniei, exportul de mașini agricole, corespondența referitoare la oferte de credite și la relațiile dintre diferitele firme germane cu statul romîn în perioada 1927—1937.

În Fondul „Auswärtiges Amt. Deutsches Konsulat in Rumänien“ se află peste opt sute de dosare, cuprinzînd documente, în marea lor majoritate din perioada 1938—1944, care oglindesc metodele hitleriste de răsîndire a ideologiei fasciste în alte țări, de recrutare a cetățenilor de origine germană în slujba Wehrmachtului, prin organizațiile fasciste germane care constituiau verigi de bază ale Coloanei a V-a hitleriste, precum și comportarea tilhărească a militariștilor fasciști germani față de poporul romîn în perioada dictaturii militare-fasciste.

Un mare număr de materiale, deosebit de importante, care dau la iveală activitatea misiunii militare germane în România (1940—1944), a serviciului secret german în armată, precum și cîrdășia dintre fasciștii germani și dictatura militară-fascistă în jefuirea și oprimarea poporului romîn, există în fondul „Deutsche Heeresmission in Rumänien“. Dările de seamă, situațiile și rapoartele privitoare la mișcarea, hrănirea, cazarea și dispunerea forțelor militare hitleriste în România demonstrează în același timp că țara noastră se găsea la discreția căpeteniilor fasciste germane.

Un alt fond, „Auswärtiges Amt. (Handelspolitische Abt.) Handelsakten Clodius“, cuprinde corespondența întocmită de Clodius referi-

toare la principalele centre miniere și carbonifere ale țării noastre, la plățile efectuate de România în contul armatei de ocupație germană în anii 1940—1943 etc. Printre aceste acte se află convenția încheiată între Antonescu și Hitler în privința impunerii bănești a României în vederea întreținerii trupelor hitleriste, precum și o serie de alte tratate, protocoale și convenții înrobitoare pentru poporul român încheiate între România și Germania în anii 1940—1943.

Un fond deosebit de important pentru aprofundarea cercetării relațiilor economice ale României cu grupul de state fasciste (Germania și Italia) în perioada anilor 1936—1943 este „Auswärtiges Amt. (Handelspolitische Abt.)“ *

În sfârșit, amintim fondul „Auswärtiges Amt. (1933—1944) Nachrichten und Presseabteilung“, care conține articole decupate din presa străină a vremii.

Din aceste articole rezultă importanța acordată de către Germania fascistă materiilor prime și produselor agricole din Balcani în vederea dezlănțuirii și ducerii războiului de jaf și cîmpire. De asemenea, din ele se remarcă poziția imperialiștilor anglo-franco-americani de sprijinire a expansiunii germane în partea de est și sud-est a Europei cu scopul de a canaliza agresiunea hitleristă împotriva Uniunii Sovietice.

În numeroase articole din presa germană și a altor țări existau comentarii asupra situației politice și militare a României în anii 1939—1941, asasinării lui Armand Călinescu și a profesorului Nicolae Iorga de către bandele legionare (unele ziare burgheze menționează direct că aceste crime au fost săvârșite la ordinul lui Hitler), asupra luptei dintre puterile imperialiste pentru acapararea petrolului românesc etc.

Unele materiale cuprinse în fondul „Reichs Ministerium für Volksaufklärung und Propaganda“ comentează pe larg insurecția din August 1944 și evenimentele petrecute în România în perioada 23 August 1944—6 Martie 1945. Presa fascistă germană a privit cu ură lupta de eliberare socială și națională a poporului român. Fasciștii germani au recunoscut fără să vrea că evenimentele petrecute în România au subminat întregul lor sistem de apărare în spațiul dintre Balcani și Carpați, că prin pierderea României mașina de război fascistă a fost lipsită de o importantă bază de alimentare.

Materialele prezentate constituie numai o mică parte din fondul documentar bogat referitor la istoria României aflat în arhivele din R.D.G., fond care nu a fost pînă în prezent decît parțial cercetat. Unele din materialele identificate pînă acum au fost microfilmate și vor îmbogăți fondurile respective ale Arhivelor statului din București.

D. TUȚU

* Dosarul 67 900 cuprinde materiale interesante referitoare la relațiile comerciale dintre Italia și România în perioada 16 mai 1937 — decembrie 1940. De asemenea, din documentele cuprinse în acest dosar rezultă contradicțiile dintre capitaliștii germani și italieni în acapararea economiei României. După instaurarea dictaturii fasciste, capitalul german a început să elimine treptat capitalul italian. Dosarele 67 901 și 67 902 cuprind corespondența referitoare la relațiile economice romîno-italiene în perioada 1941—1943. Însă în această perioadă comerțul romîno-italian era dirijat de către trimișii germani în România, fapt care arată că statul dictaturii militare-fasciste era subordonat Germaniei fasciste chiar în relațiile cu ceilalți aliați fasciști.

A. Deac: „Mișcarea muncitorească din Transilvania. 1890-1895”

Editura științifică, 1962, 392 pag.

Recenta apariție a monografiei lui Augustin Deac: „Mișcarea muncitorească din Transilvania 1890—1895”, apărută în Editura științifică, vine să completeze cadrul general al istoriografiei marxiste din țara noastră

privitoare la istoria clasei muncitoare și a luptelor sale desfășurate pe întregul teritoriu al patriei noastre.

Lucrarea, scrisă pe baza concepției materialismului istoric, tratează o serie de probleme importante ale perioadei respective: lupta pentru crearea partidului clasei muncitoare, rolul elementelor înaintate în combaterea oportunismului, legăturile dintre mișcarea muncitorească din Transilvania și din vechea Românie, acțiunile grevele ale muncitorilor și sărbătorirea zilei de 1 Mai, poziția socialiștilor față de problema țărănească. Lucrarea urmărește consecvent manifestările de solidaritate a tuturor oamenilor muncii — români, maghiari, germani etc. — în lupta împotriva exploatării, pentru o viață mai bună. Unul dintre meritele principale ale lucrării constă în evidențierea poziției înaintate a socialiștilor în problema

națională din Transilvania. Baza documentară a lucrării este temeinică, autorul, în afara cercetării publicisticii epocii și a unor documente tipărite, făcând investigații serioase în mai multe arhive.

În afara unei scurte introduceri și încheieri, lucrarea este împărțită în zece capitole. Primul dintre acestea: „Situția social-economică și politică a Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea”, înfățișează un tablou succint al stadiului de dezvoltare a societății de pe teritoriul Transilvaniei în ultimele decenii ale secolului trecut, autorul insistând îndeosebi asupra particularităților dezvoltării clasei muncitoare din Transilvania și a situației ei, care constituie fondul necesar pentru înțelegerea dezvoltării mișcării muncitorești, prezentată în capitolele următoare.

Autorul arată, cu ajutorul datelor statistice, că Transilvania se afla la periferia dezvoltării capitaliste în cadrul monarhiei austro-ungare, importante cantități de minereuri extrase aici fiind prelucrate în afara teritoriilor ei. Cu toată această rămânere în urmă, în comparație cu restul imperiului austro-ungar, pe teritoriul Transilvaniei, în ultimele două decenii ale secolului trecut, s-au dezvoltat și ramuri ale marii industrii. Ca urmare a acestei dezvoltări, numărul întreprinderilor cu peste 20 de muncitori se ri-

dica în 1891 la 210. Descriind situația grea a muncitorilor în această perioadă, autorul dă câteva tabele statistice cuprinzând date despre durata zilei de muncă, despre salariile și numeroasele „rețineri” din acestea, în special prin intermediul caselor de asigurări ale întreprinderilor, despre șomaj. Un paragraf aparte este consacrat asupririi naționale din Transilvania, politici de deznationalizare, promovată de guvernele de la Budapesta.

Mișcarea muncitorească din Transilvania își are începuturile, după cum se arată în capitolul II al lucrării, în ultimii ani ai primei jumătăți a secolului trecut, când muncitorii tipografi din Brașov au pus bazele unei asociații de ajutor în caz de boală, înmormintare și călătorie (1846). În anii următori (în 1851 la Timișoara, 1861 la Reșița și Cluj) au mai luat naștere alte organizații similare, care nu aveau însă un caracter de clasă. Caracterul de clasă va fi imprimat asociațiilor generale ale muncitorilor, create în localitățile principale din Transilvania, după încheierea pactului dualist între Austria și Ungaria (1867). Cea mai puternică dintre acestea a devenit asociația din Timișoara, cu sute de membri, condusă de Carol Farcaș.

Dezvoltarea acestor asociații a fost împiedicată însă de prigoana dezlănțuită de către clasele dominante, după înfrângerea Comunei din Paris, împotriva mișcării muncitorești din toată Europa, inclusiv Transilvania. Cîteva ani mai târziu, ca urmare a creșterii numerice a proletariatului din Transilvania și a ridicării conștiinței sale de clasă, delegați ai muncitorilor din centrele transilvănene au participat la Congresul socialist ținut la Budapesta în 1878, care a hotărît înființarea „Partidului celor fără drept de vot”. Acest partid, în al cărui manifest erau ridicate mai multe probleme de pe pozițiile de clasă ale proletariatului, a fost însă interzis de autorități după doi ani. În

1880, la Budapesta, s-a ținut un congres de constituire a unui nou partid, la care, de asemenea, au participat delegați ai muncitorilor din Transilvania. Programul de revendicări al noului partid muncitoresc, în ciuda limitelor sale, a fost întâmpinat cu în-sufletire de muncitorimea transilvăneană.

În toți acești ani, pe teritoriul Transilvaniei s-a desfășurat o activitate intensă pe linia răspîndirii unor lucrări ale lui Marx și Engels și a informațiilor despre Internaționala I. Articole despre Marx și despre Internaționala I au publicat, încă din anii 1871 și 1872, revistele „Albina”, „Familia” ș.a., multe dintre acestea într-un mod favorabil mișcării muncitorești internaționale. O cale importantă de răspîndire a ideilor socialismului științific a reprezentat-o, de asemenea, difuzarea pe teritoriul Transilvaniei a publicațiilor socialiste tipărite în vechea Romînie. Prefectul județului Brașov raporta în mai 1881 că unii socialiști din România „intenționează să colinde regiunile Transilvaniei cu scopul de a răspîndi în rîndul locuitorilor romîni ideile socialismului și să organizeze propaganda socialistă romîună”.¹

În lucrarea sa, autorul acordă atenție influenței constituirii Internaționalei a II-a asupra mișcării muncitorești din Transilvania și, îndeosebi, primei sărbătoriri a zilei de 1 Mai (1890). Ca și în alte țări, și în Transilvania sărbătorirea zilei de 1 Mai a generat divergențe între elementele înaintate și cele oportuniste din mișcarea muncitorească, deoarece oportuniștii se străduiau să imprime un caracter „legal” demonstrațiilor de 1 Mai ale oamenilor muncii. În acest scop, ei recomandau ca săr-

¹ Augustin Deac: „Mișcarea muncitorească din Transilvania. 1890—1895”, Editura științifică, 1962, pag. 74. În continuare trimiterele la această lucrare vor fi date în text.

bătorirea să nu aibă loc în zi de lucru, să fie respectată cu strictețe „ordinea” burgheză, golind astfel sărbătorirea zilei solidarității internaționale a muncitorilor de conținutul ei de clasă, revoluționar. În ciuda acestor „recomandări” și mai ales a măsurilor luate de autorități, alarmate de apariția unui front proletar internațional, muncitorii din mai multe orașe din Transilvania au părăsit lucrul și au organizat întruniri și manifestații la 1 Mai 1890. La Timișoara s-au adunat aproximativ 5 000 de muncitori, în fața cărora a vorbit, printre alții, socialistul Gheorghe Ungureanu. Participarea muncitorilor tipografi din Cluj la sărbătorirea zilei de 1 Mai a împiedicat apariția ziarelor burgheze în această zi. În centrele miniere din Transilvania, sărbătorirea lui 1 Mai 1890 a avut un caracter și mai combativ. S-au produs ciocniri (la Bocșa și Valea Morii, de pildă) între muncitori și jandarmi, iar demonstrațiile minerilor s-au prelungit și în zilele următoare. Remarcabilă a fost, de asemenea, sărbătorirea lui 1 Mai la Dognecea, unde minerii români și de alte naționalități au manifestat alături, înfrățiți, împotriva dușmanului comun — clasele exploatatoare.

Că muncitorii din Transilvania nu erau de acord cu tactica oportuniștilor de a imprima zilei de 1 Mai un caracter sărbătoresc, de „petrecere”, ci de luptă, o dovedeau revendicările formulate de ei în această zi și, mai ales, acțiunile greviste pe care le-au organizat în perioada următoare lui 1 Mai, în scopul satisfacerii acestor revendicări. Greva muncitorilor de la Fabrica Bod, a croitorilor, cizmarilor și lăcătușilor din Timișoara, greva muncitorilor din Cluj, a tăietorilor de lemne din Sibiu și, în sfârșit, marea grevă de la Dognecea exprimau năzuința muncitorilor de a grăbi traducerea în viață a revendicărilor formulate la 1 Mai, în special a reducerii zilei de muncă pînă la opt ore. Marea grevă a munci-

torilor de la Dognecea și Oravița-Vaşcău este descrisă pe larg în lucrare, subliniindu-se tenacitatea în luptă a muncitorilor (greva a durat mai mult de o lună), spiritul de solidaritate care a domnit tot timpul între greviștii de diferite naționalități, precum și solidarizarea muncitorilor din alte centre cu greviștii.

Prin prezentarea largă și multilaterală a acțiunilor și luptelor muncitorești legate de sărbătorirea zilei de 1 Mai, autorul prezintă cadrul general în care a avut loc constituirea partidului social-democrat, de care se ocupă în capitolul III.

Înființarea P.S.D., se arată în acest capitol, a fost precedată de o diversivitate a burgheziei, care a reușit să creeze, în noiembrie 1890, un simulacru de partid, așa-zis „muncitoresc național-democrat”, pe care îl opunea — prin program — adevăratului partid al clasei muncitoare. Cît de slab a fost acest partid încă de la început — și așa a rămas și în anii următori — o exprima un raport al poliției, care arăta că activitatea lui „se reducea la sprijinirea unor festivități organizate de partidele politice ale claselor exploatatoare” (pag. 117).

Muncitorimea din Transilvania s-a opus încercărilor burgheziei de a crea un partid muncitoresc, anexă a partidelor burghezo-moșierești, și s-a orientat hotărît către adevăratul ei partid de clasă — partidul social-democrat, creat în decembrie 1890. La Congresul de constituire a Partidului social-democrat problema principală a reprezentat-o, bineînțeles, programul formulat într-o „Declarație de principii”. Aceasta cuprindea revendicările existente, în general, la vremea aceea în programele tuturor partidelor socialiste: înlocuirea proprietății private cu proprietatea colectivă asupra mijloacelor de producție, vot universal, legislație muncitorească, învățămînt gratuit și laic, înarmarea poporului ș.a. După felul cum

sînt enumerate în lucrare aceste revendicări, din „Declarația de principii” nu reiese limpede dacă P.S.D. făcea deosebirea între revendicările cu un conținut revoluționar fundamental (înlocuirea proprietății private cu proprietatea colectivă, înarmarea poporului) și cele care puteau fi realizate chiar în cadrul regimului existent. Un punct din program, fără îndoială de foarte mare importanță pentru Partidul social-democrat din statul ungar multinațional, îl constituia lupta pentru rezolvarea problemei naționale. În această privință, programul formulat în „Declarația de principii” menționa caracterul internaționalist al P.S.D. Engels, care a salutat cu multă bucurie, printr-o scrisoare, Congresul de constituire a P.S.D. din Ungaria, sublinia tocmai faptul că acest partid „...are avantajul de a fi internațional de la început, pentru că numără în rîndurile sale unguri, germani, romîni, sîrbi, slovaci” (pag. 119). Acest avantaj însă, în același timp, obliga conducerea P.S.D. să acorde o importanță deosebită problemei naționale.

În descrierea Congresului de constituire a P.S.D., autorul se oprește mai mult asupra contribuției date la lucrările congresului de către delegații din Transilvania (Ludovic Schrodț din Arad, Dobrilovits din Timișoara ș.a.). O recunoaștere a acestei contribuții s-a exprimat în alegerea unuia dintre delegații din Timișoara în conducerea P.S.D.

Capitolul IV din lucrare prezintă dezvoltarea și consolidarea organizațiilor muncitorești din Transilvania după crearea P.S.D. Pe baza relatărilor din presă, autorul evidențiază rolul adunărilor muncitorești de după 1890 în răspîndirea ideilor socialiste și în organizarea clasei muncitoare (pag. 132). Sînt descrise, de asemenea, adunările de constituire a cercurilor muncitorești afiliate partidului, în principalele centre din Transilvania. Cercurile munci-

torești erau deschise tuturor muncitorilor, indiferent de naționalitate sau de ramura de producție. Ca și în mișcarea muncitorească din vechea Romînie, arată autorul, în lipsa unui statut al P.S.D. cu prevederi clare privitoare la calitatea membrului de partid, și în Transilvania asociațiile profesionale care recunoșteau programul P.S.D. puteau adera la acesta. Afilieră la P.S.D. a majorității asociațiilor profesionale a alarmat autoritățile, care au intensificat măsurile de împiedicare a activității multor organizații.

În continuare se arată că avîntul mișcării social-democrate după 1890, pe teritoriul Transilvaniei, s-a reflectat și în presa muncitorească editată în acești ani. Publicații ca „Nepszava”, „Arbeiter Wochen Chronik”, „Közjélet”, precum și gazetele de breaslă ca „Kököfarago”, „Aczepesz” ș.a. au desfășurat o bogată activitate în direcția răspîndirii ideilor socialismului științific (s-au tipărit fragmente din „Situația clasei muncitoare din Anglia”, „Anti-Dühring”, „Muncă salariată și capital” ș.a.) și a demascării exploatarei la care erau supuși muncitorii din diferite ramuri de producție. Cu toate eforturile elementelor înaintate, din cauza asupririi naționale nu s-a reușit să se tipărească în limba romînă nici o publicație în această perioadă. Această lipsă în propaganda socialistă de pe teritoriul Transilvaniei a fost însă suplinită parțial de difuzarea largă a gazetelor și tipăriturilor socialiste editate în vechea Romînie.

Astfel, de pildă, gazeta „Munca” era răspîndită cu regularitate în Transilvania. La o adunare muncitorească din Lugoj, un delegat, după ce arăta că „Munca” era cunoscută și difuzată în toată regiunea Banatului, îi îndemna pe cei prezenți „să se agite pe cît se poate pentru răspîndirea ziarului «Munca» printre romîni din localitate...” (pag. 175—176). Din documentele Ministerului de Interne al Un-

gariei reiese că „Manifestul Partidului Comunist“, în traducerea românească a lui Panait Moşoiu, fusese răspândit sub formă de broşură în Transilvania. Cu toate acestea, considerăm că presa din vechea Romînie nu putea înlocui lipsa unei gazete în limba romînă, în Transilvania.

În anii 1891 şi 1892, subliniază autorul, sărbătorirea zilei de 1 Mai, ca şi în 1890, a prilejuit manifestări de amploare ale muncitorilor din principalele centre ale Transilvaniei, fapt care a determinat autorităţile de stat să emită dispoziţii drastice pentru interzicerea sărbătorii oamenilor muncii. Elementele oportuniste din conducerea P.S.D., în frunte cu dr. Csillag, au acceptat cu docilitate ordinul autorităţilor, luînd măsuri pe linie de partid să satisfacă pretenţiile acestora, neţinînd seama de dorinţa de luptă împotriva exploatării pe care muncitorii ţineau să şi-o exprime în ziua de 1 Mai. Toată această campanie de zădărniciere a sărbătoririi zilei solidarităţii muncitoreşti, la care s-au aliniat autorităţile, presa burgheză a tuturor naţionalităţilor şi oportuniştii din conducerea P.S.D. nu şi-a atins scopul. Muncitorii, conduşi de elementele înaintate din partid, au sfidat circularele Ministerului de Interne şi „sfaturile“ oportuniştilor şi au organizat sărbătorirea zilei de 1 Mai (la Cluj, Caransebeş şi Arad).

Dirzenia în lupta pentru apărarea drepturilor lor, manifestată de muncitori cu prilejul zilei de 1 Mai, era prezentă tot timpul anului în cadrul acţiunilor greviste. În anii 1891 şi 1892, după cum se arată în lucrare, „numărul grevelor şi al greviştilor a fost impresionant“ (pag. 165). În acest sens autorul descrie mai pe larg o serie de greve care au avut loc la Cluj, Arad, Maidan (lîngă Oraviţa) şi Valea Jiului. Aceste manifestări, aproape permanente, ale luptei de clasă, care se terminau cu urmărirea şi arestarea a zeci

şi sute de muncitori de către autorităţi, au determinat un aflux continuu al romînilor transilvăneni spre vechea Romînie, ceea ce contribuia, fără îndoială, la lărgirea legăturilor dintre mişcarea muncitorească din cele două părţi ale Carpaţilor. Nu întîmplător în această perioadă presa socialistă editată la Bucureşti, Ploieşti şi Iaşi relata cu multă căldură despre luptele muncitoreşti din Transilvania, subliniind în-deosebi unitatea dintre muncitorii romîni şi ai celorlalte naţionalităţi. Gazeta „Democraţia socială“, descriind greva de la Petroşeni, arăta că „...mare parte din lucrători sînt romîni şi unguri, care, conştienţi de rolul lor, şi-au dat mîna şi luptă în tovărăşie contra capitalismului“ (pag. 177).

Capitolul V al lucrării tratează „Lupta socialistilor înaintaţi din Transilvania pentru o linie revoluţionară în mişcarea muncitorească“. Aici sînt prezentate manifestările socialistilor înaintaţi (Paul G. Engelmann, I. Gion ş.a.) pe care autorul le opune celor ale oportuniştilor aflaţi în conducerea P.S.D. şi a Casei muncitoreşti de asigurări (Carol Rauchmachul ş.a.). În august 1892, se arată în lucrare, în conducerea partidului s-a ajuns la un compromis între cele două grupuri, al socialistilor înaintaţi şi al oportuniştilor birocrati, împărţindu-se cele opt locuri din comitetul executiv în mod egal. Divergenţele din sînul conducerii P.S.D. s-au repercutat însă negativ în organizaţiile locale, cu deosebire în cele din Arad şi Timişoara.

La cel de-al doilea Congres al P.S.D.U., ţinut în ianuarie 1893, problema divergenţelor a fost pusă unilateral, pregătindu-se înlăturarea lui P. G. Engelmann, ca o soluţie pentru „salvarea“ unităţii partidului. Din această cauză, cei 29 de delegaţi socialişti înaintaţi au părăsit congresul, apreciat de ei ca „o mizerabilă înşelătorie“ (pag. 202).

În ultima parte a acestui capitol autorul face o prezentare succintă a conținutului celor două ziare „A Munka Öre“ și „Volkswille“ editate de socialiștii înaintați din Arad și respectiv Timișoara.

În capitolul VI se trece la descrierea acțiunilor muncitorești din anul 1893, slăbite de pe urma divergențelor din conducerea mișcării care, în ultimă instanță, a fost preluată de către oportuniști. Cu toate acestea, subliniază autorul, procesul de organizare a muncitorilor a continuat (s-au organizat muncitorii cizmari din Cluj, croitorii din Timișoara ș.a.) ; cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai 1893 s-au editat o serie de manifeste în spiritul ideilor socialismului științific (manifestul „Ce vor social-democrații ?“ — de 1 Mai —, „Vin socialiștii“ etc.). În ciuda interzicerii de către autorități a demonstrațiilor muncitorești de 1 Mai 1893, acestea au avut totuși loc. La Arad au participat peste 2 000 de muncitori, în fața cărora a vorbit lucrătorul Ion Borza, la Cluj — 500 etc. În ceea ce privește grevele din 1893, sînt menționate cele de la Băile de sare Mureș-Uioara, de la cariera de piatră din Păuliș (Arad), de la fabrica „Novak“ din Slatina ș.a.

În cadrul manifestărilor mișcării muncitorești din Transilvania din anul 1893, un loc deosebit l-a ocupat conferința socialistă de la Timișoara din luna iunie. La această conferință au participat delegații organizațiilor din Banat, organizații în care elementele înaintate erau preponderente, fapt datorită căruia în timpul dezbaterilor s-a luat atitudine împotriva conducerii oportuniste a P.S.D., ajungîndu-se aproape pînă la nerecunoașterea acesteia. Raportul prezentat la conferință sublinia situația grea a muncitorilor din Banat și nevoia ca aceștia să se organizeze cît mai temeinic în vederea luptelor viitoare ; punea problema atragerii femeilor în organizațiile social-democrate

și a trimeriei unui delegat la Congresul socialist internațional de la Zürich. Cu toate că din lipsă de fonduri necesare organizația regiunii Banat n-a putut trimite un delegat special, Congresul de la Zürich a fost informat de către delegatul muncitorilor din Arad despre manevrele și diversiunile oportuniștilor.

Acțiunea de popularizare (capitolul VII) în rîndurile muncitorilor a problemelor discutate la conferința de la Timișoara a dat naștere unor noi polemici între ziarele „A Munka Öre“ cu „Volkswille“, pe de o parte, și „Nepszava“ cu „Uj Vilag“, pe de altă parte, în special în legătură cu problema convocării unui nou congres al P.S.D. În timp ce grupul „A Munkas“, condus de P. G. Engelmann, și ziarele înaintate propuneau convocarea unui congres al partidului pentru elucidarea divergențelor, oportuniștii, temîndu-se de congres, îl socoteau inutil. În capitol, autorul relatează cu migală disputele care au precedat congresul socialist desfășurat la Arad, în ianuarie 1894. La acest congres au participat 24 de delegați din Transilvania și 17 din orașele Ungariei. Grupul oportunista din jurul gazetei budapestane „Nepszava“ n-a luat parte, excluzîndu-se implicit din partid. Prin raportul prezentat și prin dezbaterile care au avut loc în jurul acestuia, congresul a constituit o tribună de afirmare a socialiștilor înaintați și de blamare publică a oportuniștilor de la casa de asigurări și de la gazeta „Nepszava“, care se aflau în conducerea P.S.D. Congresul a putut astfel dezbate și aproba o serie de măsuri în vederea reorganizării partidului clasei muncitoare ; s-a adoptat un statut al partidului, care reglementa calitatea de membru de partid și structura organizatorică corespunzătoare unei bune desfășurări a activității partidului ; s-au hotărît organele de presă ale partidului („A Munkas“ și „Volkswille“) ; s-a stabilit ca ziua de 1 Mai să fie sărbătorită pretutindeni prin în-

cetarea lucrului. Prin aceste hotărâri s-a creat de fapt un nou partid, care, de altfel, a luat și o titulatură nouă — Partidul muncitoresc social-democrat. Trăgînd concluzia logică din atitudinea oportuniștilor, potrivnică intereselor clasei muncitoare, P.M.S.D. s-a organizat independent de aceștia, reunind în jurul său un număr din ce în ce mai mare de muncitori. Organizațiile cele mai puternice ale P.M.S.D. se aflau în Arad și Timișoara.

Începutul capitolului VIII din lucrare cuprinde tocmai momentele principale ale mișcării muncitorești din Transilvania după congresul de la Arad. Scopul organizării independente a P.M.S.D. nu era de a provoca scindarea clasei muncitoare, ci numai de a o orienta pe drumul just al luptei de clasă. De aceea, în 1894, la inițiativa elementelor înaintate din P.M.S.D. s-au dus tratative cu reprezentanții P.S.D., al căror rezultat, după ce aceștia din urmă s-au desolidarizat de poziția oportuniștilor de la casa de asigurări, a fost înțelegerea cu privire la utilitatea convocării unui nou congres. Acest congres de unificare s-a deschis la 13 mai 1894 la Budapesta. El a realizat într-adevăr unificarea, fiind satisfăcută cererea de a fi excluși din conducere funcționarii de la casa de asigurări. Din păcate, exclus a rămas și P. Engelmann.

Momentele mai importante ale mișcării muncitorești din Transilvania după unificare, în perioada mai 1894 — decembrie 1895, constituie obiectul atenției autorului. În concluzia capitolului se arată că anul 1895 a marcat începutul unei perioade extrem de grele pentru mișcarea muncitorească din Transilvania ca urmare a măsurilor drastice luate de autorități împotriva ei și a întăririi oportunismului atât pe plan internațional, cît și în conducerea organizațiilor muncitorești din Transilvania după moartea lui F. Engels.

Capitolul IX din lucrare este consacrat

crat răspîndirii ideilor socialiste la sate. Tot aici sînt prezentate dezbaterile de la Congresele P.S.D. din 1890 și de unificare din 1894 referitoare la problema agrară, debateri din care reieșea, în ciuda unor anumite limite, simpatia și interesul manifestat de partidul clasei muncitoare față de țărănime. Presa socialistă a reflectat, de asemenea, în paginile sale situația grea a țărănimii. Problema pe care o puneau elementele înaintate în presă și la întruniri era necesitatea organizării țărănimii în vederea luptei pentru îmbunătățirea situației sale, pentru obținerea de pămînt. Rapoartele organelor de stat reflectau pătrunderea largă a ideilor socialiste în rîndurile țărănimii, a căror consecință a fost crearea cercurilor socialiste la sate, precum și mișcările și frămîntările țărănești din anii 1890—1895 (în comunele Socodor, Turnu, Semiclac, Nădlac, Moneasa-Măgura ș.a.)

Ultimul capitol (X), de altfel unul dintre cele mai importante, iar din punctul de vedere al realizării cel mai bine scris din lucrare, tratează „Mișcarea muncitorească și problema națională în Transilvania la sfîrșitul secolului al XIX-lea”. El cuprinde trei părți. În prima parte se arată că, exceptînd unele elemente cu idei progresiste, burghezia romînă din Transilvania, după revoluția de la 1848, s-a îndepărtat tot mai mult de năzuințele maselor, ducînd o politică conformă intereselor ei de clasă. A doua parte a capitolului înfățișează atitudinea mișcării muncitorești din Transilvania față de lupta maselor asuprite pentru eliberarea națională. Această atitudine, exprimată în congresele și conferințele clasei muncitoare și în presa socialistă, era, în general, o poziție justă, de înțelegere a necesității unirii muncitorilor de toate naționalitățile în lupta împotriva exploatatorilor, dar limitată de faptul că nu puneau cu toată claritatea, după cum a arătat Lenin mai tîrziu, problema

autodeterminării popoarelor. Tot în această parte sînt descrise momentele principale ale luptelor muncitorești din perioada 1890—1895, cînd muncitorii romîni, maghiari, germani ș.a. au luptat cot la cot împotriva exploataților, indiferent de naționalitatea lor. În a treia parte, autorul lărgeste problema mișcării naționale din Transilvania, prezentînd sumar poziția justă a mișcării socialiste din vechea Romînie, care milita, prin organele sale de presă și manifeste, pentru drepturile naționalităților și dezrobirea popoarelor din Austro-Ungaria, pentru unirea Transilvaniei cu Romînia.

Lucrarea lui A. Deac înfățișează o perioadă importantă din istoria mișcării muncitorești, perioadă totodată deosebit de complexă prin varietatea problemelor ridicate. În cea mai mare parte, problemele puse în carte sînt tratate convingător, argumentat.

Socotim însă util să atragem atenția autorului asupra unor deficiențe care, înlăturate la o viitoare ediție, vor face ca lucrarea să aibă de cîștigat. Astfel, de pildă, deși în lucrare se vorbește în mai multe locuri despre lassalleanism, despre lupta elementelor înaintate împotriva curenților mic-burgheze din mișcarea muncitorească, autorul consideră, pe nedrept, că concepțiile lassalleene erau înfrînte și înlăturate de însăși mersul înaintea al mișcării. În realitate, lassalleanismul a avut o influență puternică în Transilvania.

În lucrare nu se face o prezentare limpede a structurii organizatorice a partidului social-democrat, nu sînt menționate localitățile unde ființau organizații ale partidului. În ce privește formele organizatorice, care au premers creării partidului, ele nu sînt diferențiate în măsură suficientă pentru a se putea urmări procesul lor de dezvoltare.

Expunerea este cursivă și clară, în general, în ciuda faptului că autorul a operat cu izvoare de valoare inegală. Deși autorul a știut să aleagă din acest material și să sublinieze faptele semnificative din punctul de vedere al dezvoltării istorice a Transilvaniei, totuși, lucrarea, în cîteva capitole, se resimte din cauza absenței unor date generalizatoare și a unor concluzii clare.

Din această cauză, de pildă, multe greve sînt descrise pe larg, dar fără să se totalizeze numărul greviștilor și al zilelor pierdute. Aceasta lipsește pe cititor de posibilitatea formării unei imagini de ansamblu asupra *amplorii* mișcării greviste pe întreaga Transilvanie. Un procedeu asemănător de expunere poate fi întîlnit și în paragraful despre crearea cercurilor socialiste la sate. În acest paragraf se arată cum în *cîteva* sate au luat ființă cercuri socialiste, iar în continuare se menționează, pe baza documentelor provenite de la autorități, teama acestora de răspîndire a ideilor socialiste în lumea satelor. Numai pe baza acestor referințe, apare, desigur, exagerată afirmația autorului că „în multe sate au luat ființă cercuri socialiste” (pag. 307).

Alteori sînt scăpate din vedere fapte pe care autorul le-a anunțat mai înainte. Astfel, de pildă, la pag. 189, se afirmă că divergențele dintre elementele oportuniste și cele înaintate s-au manifestat deosebit de puternic în organizațiile P.S.D. din Arad și Timișoara. Autorul însă, după ce descrie foarte amănunțit situația din Arad, nu spune nici un cuvînt despre modul cum s-au manifestat aceste divergențe în Timișoara.

De asemenea, în legătură cu congresul P.S.D. din ianuarie 1894, deși din descriere rezultă că el s-a ținut fără participarea reprezentanților aripii oportuniste, acest element se pierde printre alte probleme importante analizate. De aceea, considerăm că era ne-

Textul lucrării este în general analitic, autorul oprindu-se pe îndelete la cele mai multe probleme, asupra unora dintre ele chiar fără să fi fost nevoie.

Toate acestea nu scad însă meritele lucrării, care oferă un tablou unitar al dezvoltării mișcării muncitorești pe teritoriul Transilvaniei, fiind prima lucrare de amploare consacrată acestei perioade. Prin elementele noi pe care le aduce, ea înlătură un gol serios din istoriografia noastră, înscriindu-se ca o contribuție valoroasă la studierea unei perioade importante a istoriei mișcării muncitorești din România.

N. I. LEBEDEV: „România în anii celui de-al doilea război mondial“

Editura Institutului de relații internaționale, Moscova, 1961, 330 pag.

În lucrarea sa, N. I. Lebedev și-a propus să prezinte o succintă istorie a luptei antifasciste a poporului român, sub conducerea P.C.R., în perioada anilor 1938—1945. În acest scop, autorul a folosit hotărîri ale Partidului Comunist din România, articole și cuvîntări ale tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, documente sovietice, diferite lucrări de specialitate, presa vremii. Lucrarea redă, în cele cinci capitole ale sale, evenimentele complexe interne și internaționale ale Romîniei dintr-o perioadă de șapte ani, prezentîndu-le într-o formă vie și atractivă.

★

În partea introductivă, autorul face o privire de ansamblu asupra politicii Romîniei după primul război mondial și pînă la instaurarea dictaturii regale, cu accent pe evenimentele politice din anii imediat premergători acesteia. În mod succint sînt arătate situația economică a țării, viața grea a muncitorilor și gradul de exploatare a acestora de către capitaliștii autohtoni și străini, situația precară a maselor țărănești.

Printr-o argumentare bazată pe date și fapte sînt demascate politica antipopulară și antinațională dusă de fostele partide burghezo-moșierești — național-țărănist și național-liberal —, precum și atitudinea trădătoare a liderilor social-democrați de dreapta, subliniindu-se că, în totală opoziție cu politica celor mai reacționare cercuri ale claselor dominante și a partidelor lor, singurul partid care a militat pentru drepturile maselor muncitoare, împotriva înrobirii țării de către imperia-listii străini a fost Partidul Comunist din România.

Descriind pe scurt activitatea comunistilor, autorul scoate în relief însemnătatea unor momente importante din istoria partidului, ca Congresul al V-lea al P.C.R. și luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. Autorul relevă faptul că muncitorii ceferiști și petroliști s-au ridicat cu hotărîre împotriva curbelor de sacrificiu, mizeriei, înrăutățirii condițiilor de trai ale clasei muncitoare, împotriva înfeudării tot mai mari a țării puterilor imperialiste, pentru a bara drumul fascismului și al războiului antisovietic. În continuare se evidențiază faptul că eroicele lupte revoluționare ale proletariatului din România au subminat ofensiva capitalului îndreptată împotriva oamenilor muncii și au dat o puternică lovitură politicii de fascizare a țării.

Partea de introducere se încheie cu activitatea desfășurată de partid pentru făurirea Frontului popular antifascist. Pe lângă calitățile evidente ale introducerii, în cuprinsul ei sînt unele formulări și date cu privire la situația economică a Romîniei între cele două războaie mondiale, care ar fi necesitat o mai completă confruntare cu realitatea istorică.

Capitolele I și II ale lucrării cuprind perioada dintre anii 1938 și 1943.

În anul 1938, în Romînia a fost instaurată dictatura regală, care a fost expresia intereselor vîrfurilor capitalului monopolist și moșierimii din țară, ale monopolurilor străine. O parte însemnată a capitolului I se referă la politica externă dusă de guvernanții din timpul dictaturii regale, de înfeudare a Romîniei față de Germania hitleristă. Autorul demască politica antinațională a cercurilor guvernante romîne, poziția cercurilor conducătoare ale puterilor occidentale de a lăsa drum liber Germaniei spre sud-estul Europei, în vederea dirijării acesteia într-un război împotriva Uniunii Sovietice. El demonstrează cu date și fapte caracterul înrobitor pentru Romînia al acordurilor economice romîno-germane din anii 1938—1939 și orientarea politicii trădătoare a lui Carol al II-lea și a marilor capitaliști și moșieri romîni spre Germania hitleristă, după înfrîngerile suferite de Anglia și Franța pe frontul din Apus.

În capitol sînt demascate Garda de fier și alte organizații fasciste care au existat în Romînia, sînt arătate legăturile pe care căpeteniile legionare le aveau cu hitleriștii, scopurile urmărite și crimele săvîrșite de legionari. Agen tură vădită a fascismului german, Garda de fier s-a bucurat de sprijinul material și politic al marilor capitaliști și moșieri, al partidelor național-țărănist și național-liberal, care vedeau în aceasta un instrument de diversiune și luptă împotriva forțelor revoluționare și democratice din țară.

Făcînd trimitere la lucrarea istoricului occidental Al. Easterman („King Carol, Hitler and Lupescu“, pag. 99), autorul arată că Misiunea germană din București a alocat suma de 40 milioane de lei pentru finanțarea activității Gărzii de fier.

În septembrie 1940, cînd gruparea carlistă se compromisese total prin acceptarea dictatului de la Viena, cercurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne, pentru a-și asigura din plin sprijinul imperialiștilor germani — care își manifestau în modul cel mai fățiș interesul pentru ca în Romînia să existe un guvern fascist cu totul supus Germaniei hitleriste —, au hotărît să-l înlăture pe Carol și să întronizeze dictatura fascistă deschisă, prin aducerea la cîrma țării a lui I. Antonescu și a Gărzii de fier. Instaurarea regimului militar-fascist s-a făcut în înțelegere și cu consimțămîntul liderilor așa-ziselor partide istorice.

Capitolul I al lucrării se încheie cu lupta P.C.R. în perioada amintită împotriva dictaturii regale și a dictaturii militare-fasciste, împotriva ocupanților hitleriști și a pregătirilor ce se făceau în vederea dezlănțuirii agresiunii antisovietice. Aci este relatată lupta curajoasă și plină de riscuri desfășurată de P.C.R., care ridică masele muncitoare împotriva politicii trădătoare a cercurilor guvernante, sînt înfățișate patriotismul înflăcărat și internaționalismul proletar consecvent de care au dat dovadă comuniștii — luptători neînfricați pentru eliberarea națională și socială a poporului romîn.

Autorul subliniază că, în ciuda faptului că teroarea s-a înăsprit și mai mult pe timpul regimului militar-fascist, partidul comunist nu a încetat nici un moment lupta sa. Cu un deosebit curaj, comuniștii au organizat și condus demonstrația din cartierul muncitoresc al Halelor Obor (București) din 3 noiembrie 1940, care s-a desfășurat sub lozincile „Jos fascismul !“, „Jos teroarea !“, „Trăiască Uniunea Sovietică !“, „Afară

cu armata de ocupație !“, „Vrem pâine, nu război !“. În carte se prezintă grevele muncitorești care au avut loc în anul 1940 la un șir de întreprinderi mari ca „Malaxa“, „Vulcan“, „Astra“ și altele. Încă din 1940, remarcă autorul, comuniștii au organizat sabotaje în întreprinderile care lucrau pentru război și pentru hitleriști, în transporturi, agricultură și în alte sectoare de activitate.

Capitolul al II-lea începe cu descrierea scopurilor urmărite de clasele exploatare din România în criminalul război antisovietic, înfățișând tabloul jafurilor săvârșite de hitleriști în România cu sprijinul agenturii lor fasciste și — ca urmare a acestora și a războiului antisovietic — situația grea a maselor muncitoare. În contrast cu mizeria și suferințele oamenilor muncii, sînt redate profiturile fabuloase obținute de capitaliștii și moșierii romîni din exploatarea cruntă a oamenilor muncii și din jefuirea teritoriilor sovietice, vremelnice cotoprite.

În mod just, autorul subliniază că războiul antisovietic a fost încă din momentul declanșării lui nepopular în rîndurile maselor muncitoare din România. În susținerea acestei teze se dau exemple privind starea de spirit antihitleristă din armată, exemple de sabotare a mașinii de război hitleriste de către muncitori, țărani și soldați, numărul mare de procese intentate luptătorilor antifasciști. În paginile cărții se arată cum, riscîndu-și viața, comuniștii, prin presa de partid, prin manifeste și prin viu grai, duceau cuvîntul partidului în mase și le mobilizau la luptă împotriva dictaturii fasciste și a ocupațiilor hitleriști. Mulți dintre membrii devotați ai partidului au fost răpuși de gloanțele plutoanelor de execuție, murind eroic pentru cauza poporului.

Comuniștii au avut încredere nestrămutată în lupta antifascistă a popoarelor, în victoria Armatei Sovietice, convingîși fiind că Germania hitleristă va fi

învinsă. După ce subliniază creșterea luptei forțelor patriotice din România în urma victoriei armatelor sovietice în raionul Stalingrad, formarea Frontului patriotic antihitlerist, autorul încheie capitolul al II-lea al lucrării cu descrierea activității antifasciste din rîndurile prizonierilor romîni din U.R.S.S. și formarea Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu“ pentru lupta cu arma în mînă împotriva Germaniei hitleriste.

În capitolul al III-lea, intitulat „**Manevrele guvernanților romîni în domeniul politicii externe și politica imperialiștilor anglo-americani în Balcani în anii celui de-al doilea război mondial**“, autorul prezintă cititorului un material faptic bogat cu privire la încercările reacțiunii romîne, în fața perspectivei evidente a prăbușirii regimului fascist, de a găsi o ieșire care să permită menținerea orînduirii burghezo-moșierești.

În carte se arată cum monarhia, cît și liderii P.N.Ț. și P.N.L., au sprijinit clica antonesciană în împingerea țării în războiul criminal antisovietic, subliniindu-se totodată că, în urma creșterii stării de spirit antihitleriste a poporului, a adîncirii contradicțiilor din interior și a celor dintre Germania nazistă și cercurile dominante romînești, acestea din urmă au început să-și pună întrebarea : în jurul căror forțe politice se vor concentra masele în cazul înfrîngerii fascismului ? În aceste condiții, vîrfurile claselor exploatare au început să pregătească o nouă „echipă“ care să preia guvernarea în momentul prăbușirii clicii antonesciene. Maniu și Brătianu începeau să-și manifeste „opозиția“ lor formală față de guvernul antonescian. Autorul subliniază însă că liderii partidelor burghezo-moșierești nu au dus în realitate nici un fel de luptă împotriva dictaturii fasciste și a jugului hitlerist. Pentru a preciza atitudinea politicianilor reacționari, considerăm necesar să adăugăm, la cele spuse de autor, că, deși vîrfurile claselor domi-

nante pregăteau într-adevăr o „echipă“ de schimb, ele făceau acest lucru nu în intenția de a-l înlătura pe Antonescu, ci doar în aceea de a avea o rezervă pentru cazul când va deveni imposibilă menținerea lui. Chiar și după crearea, în iunie 1944, a Blocului național-democrat, Maniu și Brătianu au continuat să refuze de a se alătura efectiv la acțiunea pentru răsturnarea lui Antonescu, menținând legăturile cu acesta. În această situație, pregătirea insurecției armate a avut loc fără participarea conducătorilor P.N.Ț. și P.N.L., care au făcut chiar în ultimul moment încercări de a-l salva pe Antonescu și dictatura lui.

În condițiile cotiturii radicale ce a survenit în mersul războiului în favoarea coaliției antihitleriste — arată N. I. Lebedev —, căpeteniile fasciste încep și ele să manevreze. Nedorind să rupă alianța cu Germania hitleristă, ele căutau în același timp o apropiere de imperialiștii anglo-americani, încercând să-și asigure posibilitatea unei reorientări pe plan extern.

În manevrele sale — se scrie în carte —, reacțiunea română era încurajată de atitudinea „înțelegătoare“ a imperialiștilor occidentali, care nu au condamnat acapararea de către guvernul fascist a unor teritorii sovietice vremelnice ocupate. Virfurile claselor dominante din România căutau să-și întărească legăturile cu imperialiștii din S.U.A. și Anglia și să pregătească terenul pentru o înțelegere cu aceștia pe o bază antisovietică.

Autorul prezintă diferite planuri expuse în anii 1942—1944 de diplomați antonescieni și de emisari ai lui Maniu și Brătianu — ca, de pildă, Barbu Știrbei, la Cairo —, pentru ca România să continue războiul contra Uniunii Sovietice până în momentul venirii unor trupe de ocupație americano-engleze pe teritoriul României, trupe cu al căror ajutor clasele exploatatoare doreau să-și asigure menținerea dominației lor.

Aducând date interesante în legătură cu planurile imperialiștilor anglo-americani, lucrarea arată că aceștia au început să se preocupe încă din primii ani ai războiului de o astfel de „organizare“ postbelică a Balcanilor, care să le dea posibilitatea de a sprijini după război instaurarea în aceste țări a unor guverne reacționare și menținerea rînduielilor capitaliste. Planurile privitoare la crearea unor „confederații“ sau „fедераții“ ale statelor din Balcani și Europa centrală, sub egida imperialiștilor occidentali, cu toată diversitatea lor, porneau de la teama față de mișcarea revoluționară și de la intenția de a crea un bloc antisovietic. În același scop, Churchill a încercat cu multă insistență să obțină acordul celorlalți participanți la coaliția antihitleristă pentru realizarea „variantei balcanice“ — a debarcării trupelor anglo-americane în sud-estul Europei în locul deschiderii celui de-al doilea front în apusul ei. Analizând diferitele încercări de a realiza, într-un fel sau altul, „varianta balcanică“ — inclusiv cele din 1944, când imperialiștii au scontat să folosească în acest scop armata turcă —, N. I. Lebedev conchide că evenimentele petrecute în a doua jumătate a lunii august 1944 au zădărnicit planurile reacțiunii anglo-americane de a folosi Turcia în calitate de unealtă în Balcani, au înmormîntat speranțele reacțiunii române de a vedea țara ocupată de către trupele puterilor occidentale.

Perioadei răsturnării dictaturii militare-fasciste și eliberării României de sub jugul fascist, N. I. Lebedev i-a consacrat **capitolul al IV-lea** al lucrării, intitulat „**Pregătirea și înlăturarea insurecției armate din 23 August 1944. Trecerea României de partea coaliției antihitleriste**“.

Ideea centrală a capitolului o constituie rolul conducător al P.C.R. în lupta pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste. Autorul descrie cum, în condițiile crizei adânci politice și militare ce

a cuprins dictatura militară-fascistă din România, ca urmare a victoriilor istorice ale Armatei Sovietice asupra trupelor fasciste, a stării de spirit antihitleriste și a creșterii luptei antifasciste a maselor, în condițiile ascuțirii contradicțiilor interne ale regimului burghezomoșieresc, P.C.R. a început pregătirea insurecției armate, în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste, scoaterii țării din războiul criminal antisovietic și întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Supunînd unei analize multilaterale situația internă și internațională pe plan politic și militar, cadrele de bază ale P.C.R., în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au trecut încă în luna august 1943 la elaborarea planului de organizare a insurecției armate. În perioada care a urmat au fost traduse în viață măsurile prevăzute în plan, asigurîndu-se astfel o temeinică pregătire actului istoric de la 23 August 1944. În carte sînt prezentate aspecte importante ale pregătirii insurecției armate, ca înlăturarea elementelor trădătoare și capitulante din conducerea partidului, crearea formațiunilor de luptă patriotice, închegarea Frontului unic muncitoresc, tactica P.C.R. de unire a tuturor forțelor antihitleriste, de folosire a tuturor factorilor în măsură să contribuie, dintr-un motiv sau altul, la scoaterea țării din războiul hitlerist. A fost pregătită întoarcerea armelor de către armata romînă; sub conducerea P.C.R. s-a elaborat un plan concret de acțiune militară împotriva trupelor hitleriste, cuprinzînd un cerc larg de probleme, ca: formarea și pregătirea pentru luptă a formațiunilor de luptă patriotice, activitatea în rîndurile unor unități militare importante, procurarea de armament și muniții etc. În perioada premergătoare insurecției, conducerea partidului a stabilit obiectivele principale hitleriste și antonesciene care trebuiau ocupate și repartizarea forțelor — formațiuni patriotice și subunități

militare — pe principalele obiective, măsurile de apărare a Capitalei în caz de atac hitlerist din afară etc.

În august 1944, în condițiile favorabile create de ofensiva Armatei Sovietice pe frontul Iași-Chișinău, a fost înfăptuită insurecția armată; a fost doborîtă dictatura militară-fascistă, armata romînă a întors armele împotriva hitleriștilor. Planul criminal al lui Hitler și Antonescu de a organiza noi linii de rezistență împotriva Armatei Sovietice și de a transforma întreaga țară în arena unui război pustiitor a fost dat peste cap.

Subliniind rolul P.C.R. de organizator și conducător al insurecției, autorul combate încercările falsificatorilor istoriei de a-i prezenta pe liderii partidelor burghezomoșierești și pe regele Mihai drept înfăptuitorii actului de la 23 August 1944. Intrarea în Blocul național-democrat a fost un pas silit din partea lui Maniu și Brătianu, care căutau pe această cale să-și creeze o reclamă de luptători împotriva fascismului, pentru a înșela masele populare și a-și asigura influența în rîndurile lor. În ceea ce privește cercurile palatului, acestea vedeau în participarea regelui la înlăturarea lui Antonescu și scoaterea Romîniei din războiul alături de Germania hitleristă unica speranță de a scăpa de răspunderea grea ce cădea asupra regelui și a anturajului său pentru tîrîrea Romîniei în războiul împotriva U.R.S.S., de a salva însăși instituția monarhică care se compromisese prin cîrdășia cu fascismul.

În această situație, regele și cercurile palatului au fost nevoiți să accepte planul de acțiune al partidului comunist. Imediat după declanșarea insurecției, aceste cercuri au încercat însă să împiedice dezvoltarea ei, ridicarea largă a maselor populare la luptă împotriva hitleriștilor. Autorul relevă caracterul organizat, hotărît și curajos al acțiunilor forțelor insurecționale, care în noaptea spre 24 august au trecut la în-

deplinirea planului dinainte elaborat, punînd stăpînire pe principalele obiective și puncte strategice. „Sub loviturile forțelor patriotice, conduse de partidul comunist — spune autorul —, regimul fascist s-a prăbușit, nereușind măcar să organizeze o rezistență“.

Autorul remarcă faptul important că înțelegerea trădătoare a regelui cu generalii hitleriști a fost zădărnicită de masele populare mobilizate de P.C.R., forțele insurecționale trecînd în zorii zilei de 24 august la atacarea obiectivelor germano-fasciste dinainte stabilite, zdrobind pînă la sfîrșitul zilei de 25 august rezistențele hitleriste din București, iar pînă la 28 august trupele germane de la nord de București. Autorul descrie apoi pe scurt desfășurarea insurecției în Valea Prahovei și în alte regiuni ale țării, arată că forțele romîne au capturat în zilele insurecției peste 53 000 de hitleriști. „Zdrobirea de către Armata Sovietică a principalelor forțe ale hitleriștilor pe frontul de sud și lichidarea de către trupele romîne și formațiunile patriotice a unităților germane din interiorul Romîniei — subliniază autorul — au zădărnicit planurile comandamentului german de a organiza rezistența în fața trupelor sovietice în înaintarea pe teritoriul romînesc“.

După ce arată că insurecția armată a constituit începutul revoluției populare în Romînia și prezintă succint însemnătatea ieșirii Romîniei din războiul antisovietic și a participării armatei romîne din prima zi a insurecției la lupta împotriva trupelor hitleriste, autorul conchide că aceste evenimente au înrăutățit situația politică, militară, economică a Germaniei fasciste, au grăbit sfîrșitul războiului, au contribuit la îndeplinirea cu succes de către Armata Sovietică a marelui său misiune eliberatoare în Europa de sud-est.

Analizînd situația politică după 23 August 1944, în lumina realității istorice, autorul evidențiază faptul de

mare însemnătate că, începînd cu insurecția armată, avîntul luptei revoluționare a maselor a crescut încontinuu. Astfel, în **capitolul al V-lea, intitulat „Dezvoltarea revoluției populare după 23 August 1944. Răsturnarea puterii burghezo-moșierești în Romînia“**, sînt prezentate forțele principale ce se ciocneau în revoluție și scopurile urmărite de acestea : pe de o parte, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea P.C.R., pe de altă parte, reacțiunea grupată în jurul P.N.Ț. — Maniu, al regelui și al camarilei regale, sprijinită de cercurile imperialiste din S.U.A. și Anglia, care se opunea cu înverșunare luptei revoluționare a maselor, urmărind să mențină în țară vechile rînduiri burghezo-moșierești. După 23 August 1944 a avut loc un puternic proces de reorganizare a partidului în condițiile legale, de organizare a forțelor clasei muncitoare și a celorlalte forțe democratice. În documentele C.C. al P.C.R. publicate imediat după 23 August — declarațiile și apelurile din 24, 26, 28 august 1944 și în cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la mitingul din 30 august 1944 —, partidul a pus în fața maselor ca obiective centrale ale luptei : democratizarea țării, zdrobirea rămășițelor fasciste, participarea activă la războiul antihitlerist. În cadrul unor mitinguri și adunări pe întreprinderi ce au avut loc la sfîrșitul lunii august, masele și-au exprimat hotărîrea de a lupta pentru realizarea acestor obiective.

Este deosebit de semnificativă pentru perioada 23 august—6 martie 1945 instabilitatea guvernelor, care — sub presiunea crescîndă a luptei maselor populare conduse de partidul comunist — au suferit schimbări în componența lor, sporind numărul reprezentanților forțelor democratice ; aceștia, cu sprijinul maselor, foloseau pozițiile din guvern în scopul dezvoltării revoluției.

Deși forțele reacționare aveau posturile-cheie și predominau numeric în

guvern și în aparatul de stat, ele nu puteau determina mersul evenimentelor, care se hotăra prin acțiunea maselor, prin raportul real al forțelor de clasă, schimbat radical după 23 August 1944 în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi.

Esența problemei — se arată în lucrare — constă în faptul că forțele sociale care determinau direcția de dezvoltare politică și socială a țării în acea perioadă, înfrângând împotrivirea reacțiunii, erau clasa muncitoare, țărănimea, masele largi ale poporului, care desfășurau acțiuni hotărâte pentru dezvoltarea revoluției populare, pentru cucerirea puterii, pentru reforma agrară și democratizarea țării. Partidul comunist conducea aceste acțiuni, se sprijinea pe uriașa mișcare a maselor, iar forța sa era determinată în primul rând de sprijinul maselor. Referindu-se la aceasta, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată : „În această vreme, partidul era în minoritate în guvern, dar această «minoritate» din guvern se sprijinea pe forța partidului în plină dezvoltare, pe clasa muncitoare, pe masele largi ale țărânimii sărace și mijloace”¹.

Încă în această perioadă, împotriva burgheziei și moșierimii se ridicau forțe ce constituiau elementele noii puteri democrat-populare : Frontul național-democrat, condus de P.C.R., care cucerise unele poziții în guvern și în aparatul de stat ; gărzile patriotice înarmate ; comitetele sindicale din întreprinderi ; masele muncitoare stăpîne pe stradă, în uzine și fabrici ; masele țărănești care izgoneau pe moșieri și înfăptuiau reforma agrară.

În ceea ce privește vechiul aparat de stat, atît organele sale centrale, cit și cele locale, el fusese puternic lovit și zdruncinat de insurecția armată și eliberarea țării de sub jugul fascist. În perioada imediat următoare insurecției.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 389.

procesul de democratizare a acestuia a continuat cu o intensitate crescîndă : acțiunea revoluționară a maselor de îndepărtare a elementelor fasciste din întreprinderi și instituții, de instaurare a primarilor și prefecților democrați provoca serioase temeri reprezentanților reacțiunii din guvern. „Ceea ce mă îngrijorează pe mine — arăta C. Sănătescu la 20 noiembrie 1944 — este ca nu cumva să scăpăm din mină autoritatea și să treacă peste noi aceste mase, care astăzi vor să-și aleagă primari, mîine vor cere de lucru etc., și nu le vom putea stăpîni”².

În adevăr, masele n-au putut fi împiedicate de reacțiune. Pînă la sfîrșitul lunii februarie 1945, din cele 58 de prefecturi existente, 52 aveau prefecți instalați de popor.

Îndreptînd lovitura principală spre nimicirea organizațiilor fasciste-legionare și demascarea partidelor burghezo-moșierești, care se opuneau transformărilor democratice, P.C.R. a militat cu consecvență pentru izolarea acestora de masele largi ale țărânimii și micii burghezii, cu scopul de a le atrage pe acestea din urmă în alianță cu proletariatul și sub hegemonia acestuia la lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice.

Prezentînd procesul de constituire a Frontului național-democrat și programul acestuia, care exprima cerințele arzătoare ale dezvoltării democratice a țării, autorul arată că tactica suplă aplicată de P.C.R. față de monarhie, folosirea cu pricepere a contradicțiilor din rîndurile claselor exploatatoare, creșterea continuă a luptei maselor, demascarea și zdrobirea rînd pe rînd a forțelor antipopulare au împiedicat reacțiunea să realizeze un bloc contrarevoluționar în frunte cu regele.

Analizînd dinamica luptei revoluționare a maselor în această perioadă,

² Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 288, stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din ziua de 20 noiembrie 1944, pag. 73.

autorul conchide că, în timp ce forțele revoluției creșteau și se consolidau neîncetat, în lagărul burgheziei și reacțiunii se adîncea procesul de destrămare.

Lupta revoluționară a maselor, conduse de P.C.R., a constituit factorul esențial care a determinat înfăptuirea peste capul majorității reacționare din guvernele de pînă la 6 martie 1945 a unor însemnate măsuri democratice. În carte sînt prezentate acțiunile de democratizare a aparatului de stat, lupta împotriva speculei și sabotajului reacțiunii, lupta maselor țărănești pentru pămînt și libertăți democratice, subliniindu-se că în această luptă s-a încheiat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. „Lupta maselor populare, sub conducerea partidului comunist — relevă autorul —, a zădărnicit planurile reacțiunii interne și externe, care a încercat să pună piedici democratizării țării și să mențină poporul în cătușele dominației burghezo-moșierești“.

În această luptă, influența și autoritatea partidului comunist au crescut considerabil, s-au întărit forțele clasei muncitoare, care acționa unită, a crescut capacitatea acesteia de a grupa în jurul și sub conducerea sa toate forțele democratice. Acestea demonstau faptul că partidul comunist a știut să cucerască majoritatea reală a poporului: muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii ale populației orășenești, oamenii muncii ai minorităților naționale.

Descriind procesul de creștere a revoluției, intensificarea acestuia în primele luni ale anului 1945, autorul demască încercările reacțiunii interne, sprijinită de cercurile imperialiste, de a dezlănțui în țară războiul civil. Evenimentele de la 24 februarie din București — se arată în lucrare — n-au fost întâmplătoare, ci constituiau partea componentă principală a planului general de zdrobire a forțelor democratice și de instaurare a unui regim reacționar în România.

Pe baza aprecierilor făcute de ziarele burgheze din S.U.A. și Anglia, care ase-mănau situația din România cu cea din Grecia, cît și pe baza acțiunilor întreprinse de cercurile reacționare din Occident, autorul demască încercările acestora de a folosi reacțiunea romînă pentru a putea interveni cu forța armată în treburile interne ale Romîniei. Sînt interesante materialele și aprecierile existente în lucrare referitoare la activitatea desfășurată de cercurile imperialiste din Occident, care, după 24 februarie 1945, au încercat să salveze guvernul lui Rădescu, să împiedice instaurarea regimului democrat. Dezbaterile din Camera comunelor din Anglia „cu privire la situația politică din Romînia“, discuțiile pe această temă ce au avut loc în Congresul american, încercările Angliei și S.U.A. de a obține din partea U.R.S.S. începerea unor tratative cu privire la readucerea la putere a guvernului reacționar doborît, campania de calomnii dusă de presa reacționară din S.U.A. și Anglia (pag. 304-305) sînt numai unele aspecte semnificative ale complotului organizat de reacțiunea internațională pentru a salva de la prăbușire regimul burghezo-moșieresc din Romînia. Dar încercarea forțelor reacționare a suferit un crah total. Masele populare de la orașe și sate au instaurat la 6 Martie 1945 puterea democrat-populară, hotărînd astfel soarta bătăliei pentru putere. „Aceasta — subliniază autorul — a însemnat sfîrșitul regimului burghezo-moșieresc în Romînia și trecerea puterii politice în mîinile oamenilor muncii. Au eșuat, de asemenea, și încercările de intervenție din partea S.U.A. și Angliei“.

★

Cartea lui N. I. Lebedev, „**Romînia în anii celui de-al doilea război mondial**“, contribuie la răspîndirea în rîndul cititorilor din Uniunea Sovietică a unor cunoștințe privind istoria contemporană a Romîniei, reliefind luptele eroice des-

fășurate de masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea P.C.R., pentru eliberarea socială și națională, pentru făurirea regimului democrat-popular.

Lucrarea este străbătută de spirit combativ, demascând argumentat politica antipopulară a vîrfurilor claselor exploatoare din România, precum și a acelor cercuri imperialiste de peste hotare care le-au sprijinit în acțiunile lor trădătoare. În același timp, autorul demască falsificările unor istorici reacționari cu privire la revoluția din Romî-

nia, demonstrînd că regimul democrat-popular este o crea ie a poporului român, făuritorul  i st p nului destinelor sale.

Faptele prezentate, logica argumentării, stilul curgător și atractiv în care este scrisă cartea fac ca ea să fie accesibilă unor cercuri largi și citită cu interes. O nouă ediție revăzută și completată pe baza unor documente de arhivă și a unor lucrări publicate între timp va spori caracterul ei științific, va lărgi informarea cititorului asupra realităților istorice din România anilor de care se ocupă.

C. NICOLAE, V. ZAHARESCU

C. Bogdănescu, C. Popișteanu:
„PROPAGANDA DE RĂZBOI — ARMĂ A POLITICII AGRESIVE“

Editura politică, 1962, 112 pag.

Cartea semnată de C. Bogdănescu și C. Popișteanu, apărută recent în Editura politică contribuie, prin datele și faptele pe care le aduce, la demascarea în fața opiniei publice a primejdiei pe care o prezintă

propaganda de război întreținută de cercurile imperialiste pentru pacea întregii lumi. Din primele pagini ale cărții în fața cititorului se conturează tabloul sumbru al pregătirilor și al îndemnurilor făcute de cercurile imperialiste la un război nuclear preventiv. Ziarele, radioul, televiziunea și cinematograful din statele imperialiste se întrec în difuzarea celor mai senzaționale știri cu privire la goana înarmărilor, răspindirea și perfecționarea armelor de distrugere în masă, elaborarea de noi scheme strategice ale unui conflict nuclear etc.

Principala armă politică și ideologică a propagandei imperialiste o constituie anticomunismul. Propaganda anticomunistă, se arată în lucrare, are drept conținut calomnierea orînduirii socialiste, falsificarea politicii și a țelurilor partidelor comuniste, a învățăturii marxist-leniniste.

În epoca contemporană însă raportul de forțe s-a schimbat în favoarea socialismului. Noul raport de forțe își găsește expresia în primul rînd în faptul că socialismul a devenit factorul hotărîtor al dezvoltării societății omenești, că el determină conținutul și direcția principală a evenimentelor, în timp ce sfera dominației și influenței imperialismului s-a redus considerabil.

Unii dintre diplomații occidentali, se arată în lucrare, făcînd o apreciere mai realistă asupra raportului de forțe existent în prezent în lume, înțeleg că politica externă occidentală a intrat într-un impas cronic din care nu se poate ieși decît printr-o cotitură radicală. De aceea ei se pronunță nu numai pentru revizuirea și readaptarea politicii externe a țărilor occidentale la condițiile reale din zilele noastre, ci și pentru modificarea a înseși premiselor pe care a fost clădită politica postbelică a puterilor apusene.

Acest adevăr este ignorat însă de cercurile monopoliste și militariste cele mai reacționare din Occident care, văzînd că nu pot să impună o politică de intimidare față de Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, accelerează cursa înarmărilor, sperînd că în felul acesta vor reuși să întoarcă roata istoriei în favoarea lor.

Făcînd o incursiune în istoria propagandei de război, autorii schițează

principalele etape în dezvoltarea acesteia, subliniind că după 7 Noiembrie 1917 întregul aparat propagandistic al burgheziei imperialiste a fost îndreptat împotriva tînărului stat sovietic. De la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial pînă în zilele noastre propaganda războiului rece a trecut sub conducerea directă a politicienilor americani. În S.U.A. a fost formulată noua concepție a războiului psihologic împotriva fostului aliat din coaliția statelor antifasciste — Uniunea Sovietică — și împotriva celorlalte state socialiste.

Din datele oferite de autori reiese că întreaga răspundere pentru crearea, finanțarea și conducerea propagandei de război, revine, în primul rînd, marelui capital financiar din S.U.A. și din alte state imperialiste, membre ale Blocului agresiv nord-atlantic. Oligarhia financiară din aceste țări desfășoară, prin ziare și reviste, prin posturile de radio și televiziune, un atac neconținut pentru a pune stăpînire pe mințile oamenilor. În S.U.A., spre exemplu, 85% din presă și 80% din stațiile de radio sînt controlate de Asociația națională a industriașilor și de alte mari monopoluri; în Marea Britanie monopolurile „Boweater” și „Raids” dețin aproape totalitatea imprimeriilor de ziare; în Franța cele două sute de familii, care domină viața economică a țării, dețin 80% din tirajul total al ziarelor.

Marile monopoluri care inspiră propaganda de război imperialistă, pe lîngă profiturile enorme pe care le obțin, urmăresc să abată atenția clasei muncitoare și a oamenilor muncii de la lupta de clasă, să inoculeze otrava naționalismului și a urii față de alte popoare, să atragă poporul în favoarea războiului, folosind pentru aceasta lozinca mincinoasă a „apărării patriei” și a dobîndirii unei vieți mai ușoare prin jefuirea altor popoare.

După ce sînt arătate canalele obiș-

nuite de înșelare a opiniei publice — presă, radio, televiziune, cinematograf —, mijloace care vizează întreaga populație, autorii descriu canalele speciale ale propagandei — organizațiile și instituțiile care se ocupă de educarea în spirit agresiv a tineretului și a militarilor, pe care caută să-i convingă că „securitatea”, „prosperitatea” și „libertatea” lor ar putea fi asigurate numai pe calea goanei înarmărilor, a acumulării în cantități tot mai mari a armelor de distrugere în masă. Astfel, sînt amintite în lucrare „Agenția de informații a S.U.A.” cu instrumentele ei: postul de radio „Vocea Americii”, postul de radio din sectorul american al Berlinului Occidental — R.I.A.S., „Comitetul pentru Europa liberă” și postul de radio „Europa liberă”.

În ultima vreme, se arată în lucrare, propaganda de război imperialistă vizează din ce în ce mai mult țările slab dezvoltate, care s-au eliberat de sub colonialism sau sînt pe cale de a se elibera. Centrele de spionaj de la Léopoldville și Brazzaville, misionarii așa-numitului „corp al păcii”, creat în Statele Unite și destinat țărilor afro-asiatice, „alianța pentru progres”, pentru America Latină, toate urmăresc să pregătească terenul pentru acțiuni îndreptate împotriva statelor neutre care duc o politică independentă și refuză să facă parte din blocurile militare imperialiste.

În totală contradicție cu propaganda desfășurată în țările capitaliste, Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste luptă consecvent pentru coexistența pașnică și înfăptuirea dezarmării generale și totale. Autorii reliefează importanța deosebită a propunerii guvernului R.P.R., prezentată la a 15-a sesiune a Adunării generale a O.N.U., cu privire la măsurile ce trebuie luate pentru promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii, a respectului reciproc și înțelegerii între popoare.

În ultimul capitol al lucrării, autorii demască poziția ostilă adoptată de puterile occidentale față de propunerea sovietică de interdicere a propagandei de război. Contrar eforturilor propagandei occidentale, în epoca noastră, lupta maselor populare pentru interdicerea armelor nucleare și pentru înfăptuirea

programului de dezarmare generală și totală a căpătat o amploare nemaiîntâlnită în istorie. În lumea contemporană singura propagandă care răspunde voinței și aspirațiilor pașnice ale popoarelor este propaganda în sprijinul înfăptuirii dezarmării generale și totale și triumfului principiilor coexistenței pașnice.

C. BOTORAN

Constancia de la Mora: „MÎNDRA SPANIE“

Editura politică, 1963, 398 pag.

De curînd în Editura politică a apărut cartea Constanciei de la Mora, „Mîndra Spanie“, o frescă politică ce începe în primii ani ai secolului nostru și se termină o dată cu sfîrșitul războiului național-revoluționar al poporului spaniol.

În prima parte a cărții, pe lîngă crîmpeie din viața sa personală, autoarea redă o serie de aspecte puțin cunoscute din întunecata epocă monarhică. Reacționînd viu la nedreptatea socială, Constancia de la Mora face o critică necruțătoare aristocrației spaniole, demască cîrdășia dintre aceasta și clerul catolic.

Totodată, redă mizeria înspăimîntătoare a maselor muncitoare, exploatarea lor crîncenă de către marii proprietari și industriași.

În anii cruntei dominații monarhice a avut loc însă radicalizarea maselor muncitoare, s-a intensificat lupta țărănimii împotriva exploatarei feudale. Speriată de amploarea luptei poporului, re-

acțiunea internă, cu consimțămîntul regelui Alfons XIII, a trecut la instaurarea dictaturii militare a lui Primo de Rivera. Dar nici dictatura teroristă nu a putut stăvili avîntul de luptă al maselor populare, care în anul 1931 au înlăturat regimul monarhic și au instaurat republica.

În partea a doua a cărții, autoarea face o amplă analiză a evenimentelor survenite între anii 1931—1936, subliniind marile prefaceri sociale și continua ascuțire a luptei dintre forțele republicane și cele monarhiste. Ea condamnă nehotărîrea coaliției republicano-socialiste, care, ajunsă la putere, nu a trecut la înfăptuirea politicii de democratizare a țării. Speculînd lipsa de fermitate a coaliției republicano-socialiste, partidele de dreapta, reunite în C.E.D.A., au acaparat puterea în stat, instaurînd la conducere guvernul radicalului Lerroux (1933). Politica anti-populară a acestui guvern vîndut reacțiunii, reprimarea bestială a răscoalei muncitorilor din Asturia (1934), persecutarea elementelor republicane de stînga etc. au determinat un nou avînt al luptei maselor pentru schimbări care să asigure dezvoltarea democratică a Spaniei.

În alegerile organizate în februarie 1936 forțele republicane, unite în Frontul Popular, au înfrînt forțele monarhistice, sprijinite de generalii fasciști și de biserica catolică. Victoria obținută de către forțele republicane a permis instaurarea unui guvern al Frontului Popular, care și-a propus să înfăptuiască reformele sociale menite să îmbunătățească situația poporului. Autoarea condamnă atitudinea șovăielnică și dușmănoasă a elementelor dubioase strecurate în conducerea guvernului, nehotărîrea președintelui republicii (M. Azaña) în fața recrudescenței pericolului monarho-fascist, disensiunile neprincipiale dintre grupările republicane, neîncetatele manevre și acte criminale săvîrșite de contrarevoluția internă, care se pregătea febril să răstoarne regimul republican. Ca răspuns la asasinatelor comise de elementele fasciste, militariste, în contrast cu nehotărîrea guvernului, poporul a reacționat prompt și făcîndu-și dreptate, l-a executat pe Calvo Sotelo, șeful fasciștilor spanioli.

În ultima parte a cărții sînt redade succint momentele principale ale rebeliunii generalilor fasciști și este descrisă pe larg lupta revoluționară a poporului spaniol în apărarea republicii. Autoarea subliniază că acest război a fost o mîrșavă „cotropire — organizată de Hitler și Mussolini cu complicitatea guvernelor reacționare francez și englez — a unei națiuni pașnice, care dorea să devină independentă și democratică“.

Înfierînd rolul duplicitar și vrăjmaș al guvernelor Angliei, Franței și S.U.A., care, prin așa-numita politică de „ne-intervenție“, au încurajat de fapt agresiunea fascistă și intervenția masivă a trupelor italiene și germane în Spania, La Mora arată că singura mare putere care a ajutat consecvent poporul spaniol a fost U.R.S.S.

În timp ce puterile apusene au refuzat să livreze armament guvernului republican și au interzis trecerea transporturilor venite din U.R.S.S. și Mexic, popoarele U.R.S.S. și toți oamenii progresiști din lumea întreagă au sprijinit materialicește și moralicește eroicul popor spaniol. Ajutorul prețios al U.R.S.S. și al brigăzilor internaționale a dat un mare avînt forțelor republicane, care, deși luptau în condiții inegale, fiind slab înzestrate cu tehnică de luptă, au reputat victorii răsunătoare la Madrid, Brunete, Pozoblanco, Teruel etc.

Autoarea face un aspru rechizitoriu politicii șovăielnice și vrăjmașe poporului duse de guvernele Giral și Largo Caballero și înfierează atitudinea defetistă și disprețuitoare a socialistului Prieto față de ofițerii republicani ridicăți din popor.

Totodată, Constanția de la Mora subliniază atitudinea patriotică a comuniștilor, care s-au situat în primele rînduri ale luptei pentru apărarea libertății Spaniei. Partidul Comunist din Spania a pus bazele eroicului „Quinto Regimiento“, care a devenit nucleul armatei populare spaniole.

Forțele populare au înlăturat guvernele conduse de socialiști neconsecvenți, aducînd la cîrma țării pe Juan Negrin, om integru și cinstit, savant cu renume mondial. El a reușit să reîmbărbăteze poporul spaniol, să reorganizeze și disciplineze forțele armate care au dat noi lovituri nimicitoare cotropitorilor străini și rebelilor fasciști. Forțele care se înfruntau erau însă inegale. Republica Spaniolă trebuia să lupte împotriva rebelilor fasciști și a invadatorilor germani și italieni în condițiile trădării cauzei democrației spaniole de către cercurile guvernante ale S.U.A., Angliei și Franței. În plus, în rîndurile

republicanilor acționa coloana a cincea, alcătuită din tot felul de elemente dușmănoase Republicii. După o rezistență eroică și îndelungată, Republica Spaniolă a fost nevoită să încline steagul, în martie 1939; în urma trădării de la Madrid săvârșite de socialistul de dreapta Besteiro și generalul Casado, republicanii spanioli au fost înfrinți.

„Mîndra Spanie“ este o carte vie,

dinamică, care prezintă în mod veridic aspecte din istoria zbuciumată a Spaniei pe o perioadă de aproape 40 de ani. Cartea Constanței de la Mora este, prin conținutul ei optimist, veridic și profund uman, un generos omagiu adus eroismului și abnegației poporului spaniol, care a dus și duce o luptă plină de eroism pentru cucerirea și apărarea drepturilor sale.

V. SÎRBU

Sesiunea de referate a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R.

În zilele de 29 și 30 mai 1963 a avut loc sesiunea de referate a cadrelor didactice și aspiranților de la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”. Sesiunea s-a desfășurat pe secții — economie, filozofie, istorie.

În cadrul Secției istorie s-au prezentat următoarele referate :

„Conferința cercurilor socialiste din vara anului 1879 de la Iași și importanța ei” de *prof. V. Rață* ; „Cu privire la problema caracterului revoluției din România oglindită în documentele mișcării muncitorești ale perioadei 1917—1921” de *aspirant C. Mocanu* ; „Sindicatelor unitare și rolul lor în lupta P.C.R. pentru apărarea intereselor celor ce muncesc și refacerea unității mișcării sindicale (1923—1929)” de *conf. N. Petreanu* (pe care o publicăm în numărul de față) ; „Demascarea fascismului în presa democratică condusă de P.C.R. în perioada fascizării țării (1934—1937)” de *lector C. Unguru* ; „Solidaritatea oamenilor muncii din România cu lupta revoluționară a proletariatului internațional în anii 1933—1934” de *conf. A. Deac* ; „Greva muncitorilor de la Fabrica «Industria textilă arădană» din

Arad — 1936” de *conf. Fl. Dragne* ; „Din lupta muncitorilor ceferiști în anii 1941—1944” de *conf. Gh. Moldoveanu, M. Covaci* ; „Rolul maselor populare în lupta pentru instaurarea regimului democrat-popular (23 August 1944—6 Martie 1945)” de *lector C. Ungureanu* ; „Înfăptuirea sarcinilor social-economice ale desăvîșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă în România” de *prof. E. Hutira, conf. C. Petre, conf. M. Fătu* ; „Tactica P.C.R. cu privire la folosirea aliaților în campania electorală din 1946” de *aspirant S. Cenușă* ; „Lupta P.C.R. pentru consolidarea Frontului unic muncitoresc în procesul făuririi unității politice, organizatorice și ideologice a clasei muncitoare (1946—1947)” de *conf. V. Ionescu, lector I. Gavrilă* ; „Importanța plenarei C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 pentru îmbunătățirea activității politice și organizatorice a partidului și întărirea legăturilor partidului cu masele” de *aspirant C. Olteanu* ; „Procesul de creare a organizațiilor unice ale P.M.R. în perioada noiembrie 1947—februarie 1948” de *lector V. Pă-*

СОДЕРЖАНИЕ

М. ЧЕРНЯ: Окончательная победа социализма в нашей стране — результат борьбы народных масс, под руководством партии.	3
В. Н. СТЕПАНОВ: В. И. Ленин и подготовка Второго съезда партии.	19
Г. СОНЯ: Деятельность Румынской рабочей партии по подготовке и осуществлению революционного акта национализации основных средств производства 11 июня 1948 г.	31
К. ОЛТЯНУ: Значение антикапиталистических мер, проведенных в конце 1946 года и 1947 году в целях установления в Румынии диктатуры пролетариата.	45
Г. ЦУЦУЙ: Профсоюзные выборы в 1947 году — важный момент борьбы за полное единство рабочего класса.	59
Н. ПЕТРЯНУ: Объединенные профсоюзы и их роль в борьбе КНР в защиту интересов трудящихся и за восстановление единства профсоюзного движения. (1923—1929 гг)	73

СООБЩЕНИЯ

Об антифашистской борьбе румынского народа — 30-летия со дня создания Национального антифашистского комитета — июнь 1933 года: <i>Т. Дэжор-дэску</i>	93
Аспекты борьбы против господства иностранного капитала в Румынии, освещенные в коммунистической печати 1930—1940 годов: <i>Н. Марку</i>	103
Действия рабочих — шахтеров долины Жюу, предшествовавшие августовским боям 1929 года в Лупень: <i>А. Симион, П. Мунтяну</i>	117
Проблематика заводских многотиражек, издаваемых КНР и революционными организациями в период 1929—1933 гг.: <i>И. Някшу, Г. И. Ионица</i>	132
«Ынтребэрь ши рэспунсурь» («Вопросы и ответы») орган пропаганды ЦК КНР (1932—1933 гг): <i>О. Матикеску</i>	145
Организационные и боевые действия рабочего движения Румынии в 1900—1904 гг.: <i>И. Феля</i>	157
Некоторые материалы, касающиеся Румынии, существующие в государственных архивах ГДР: <i>Д. Туцу</i>	172

РЕЦЕНЗИИ

А. ДЕАК: «Рабочее движение в Трансильвании в 1890—1895 гг.», Научное издательство, 1962, 390 стр.— <i>Н. Копю</i>	177
Н. И. ЛЕБЕДЕВ: «Румыния в годы второй мировой войны», Издательство Института международных связей, Москва, 1961 г. 330 стр.— <i>К. Николае, В. Захареску</i>	186

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

- К. БОГДЭНЕСКУ, К. ПОПИШТЯНУ: «Военная пропаганда — оружие агрессивной политики», Политическое издательство 1962 г., 112 стр.;
 КОНСТАНСИЯ ДЕ ЛА МОРА: «Гордая Испания», Политическое издательство, Бухарест, 1963 г., 398 стр. 197

ИНФОРМАЦИЯ

- Сессия рефератов Высшей партийной школы имени „Штефана Георгиу“ при ЦК РРП. 202

INHALT

AUFSÄTZE :

- M. CERNEA : Der endgültige Sieg des Sozialismus in unserem Lande — ein Ergebnis des Kampfes der von der RAP geführten Volksmassen 3
 W. N. STEPANOV : W. I. Lenin und die Vorbereitung des II. Parteitags. . . . 19
 G. SONEA : Die Tätigkeit der Rumänischen Arbeiterpartei im Hinblick auf die Vorbereitung und Durchführung der revolutionären Aktion der Verstaatlichung der wichtigsten Produktionsmittel vom 11. Juni 1948 31
 C. OLTEANU : Die Bedeutung der Ende 1946 und im Jahre 1947 getroffenen antikapitalistischen Massnahmen für die Aufrichtung der Diktatur des Proletariats in Rumänien 45
 GH. TUȚUI : Die Gewerkschaftswahlen 1947 — ein wichtiger Meilenstein im Kampf für die volle Einheit der Arbeiterklasse 59
 N. PETREANU : Die Einheitsgewerkschaften und ihre Bedeutung im Kampf der KPR für die Wahrung der Interessen der Werktätigen und für die Wiederherstellung der Einheit der Gewerkschaftsbewegung (1923—1929) 73

MITTEILUNGEN

- Aus dem antifaschistischen Kampf des rumänischen Volkes : 30 Jahre seit der Gründung des Nationalen Antifaschistischen Komitees (Juni 1933) — T. Georgescu 93
 Wie der Kampf gegen die Herrschaft des fremden Kapitals in Rumänien in der kommunistischen Presse der Jahre 1930—1940 widerspiegelt wurde — N. Marcu 103
 Aktionen der Bergleute des Jiu-Tales, Vorboten der Kämpfe vom August 1929 in Lupeni. A. Simion, P. Munteanu 117
 Die Thematik der von der KPR und den revolutionären Organisationen 1929—1933 herausgegebenen Betriebszeitungen. I. Neacșu, Gh. I. Ioniță 132
 „Fragen und Antworten“, Propagandaorgan des ZK der KPR (1932—1933) — O. Matichescu 145
 Organisation und Kampfkaktionen der Arbeiterbewegung Rumäniens in den Jahren 1900—1904. — I. Felea 157
 In den Staatsarchiven der DDR aufgefundene Hrkunden über Rumänien. — D. Tuțu 172

REZENSIONEN

- A. DEAC : „Die Arbeiterbewegung Siebenbürgens 1890—1895“, Wissenschaftlicher Verlag, 1962, 390 S. — *N. Copoiu* 177
- N. I. LEBEDEW : „Rumänien in den Jahren des zweiten Weltkriegs“, Verlag des Instituts für Internationale Beziehungen, Moskau 1961, 330 S. — *C. Nicolae, V. Zaharescu* 186

BIBLIOGRAPHISCHES

- C. BOGDĂNESCU, C. POPIȘTEANU : „Die Kriegspropaganda — eine Waffe der Aggressionspolitik“, Politischer Verlag, 1962, 112 S. ; CONSTANCIA DE LA MORA : „Stolzes Spanien“, Politischer Verlag, Bukarest 1963, 398 S. 197

INFORMATIONEN

- Dies wissenschaftliche Tagung der Parteihochschule „Ștefan Gheorghiu“ beim ZK der RAP 202

SOMMAIRE

ARTICLES

- M. CERNEA : La victoire définitive du socialisme dans notre pays — résultat de la lutte des masses populaires conduites par le P.O.R. 3
- V. N. STEPANOV : V. I. Lénin et la préparation du deuxième congrès du parti 19
- G. SONEA : L'activité du Parti Ouvrier Roumain en vue de la préparation et de la réalisation de l'acte révolutionnaire de la nationalisation des principaux moyens de production du 11 juin 1948 31
- C. OLTEANU : L'importance des mesures anticapitalistes de la fin de l'année 1946 et de l'année 1947 en vue de l'instauration de la dictature du prolétariat en Roumanie 45
- GH. ȚUTUI : Les élections syndicales de l'année 1947 — moment important de la lutte pour l'unité totale de la classe ouvrière 59
- N. PETREANU : Les Syndicats unitaires et leur rôle dans la lutte du Parti Communiste de Roumanie pour la défense des intérêts des travailleurs et le rétablissement de l'unité du mouvement syndical (1923—1929) 73

COMMUNICATIONS

- De la lutte antifasciste du peuple roumain — le 30-e anniversaire de la création du Comité National Antifasciste (juin 1933) : *T. Georgesco* 93
- Aspects de la lutte contre la domination du capital étranger en Roumanie reflétés dans la presse communiste au cours des années 1930—1940 : *N. Marco* 103
- Actions des mineurs de la Vallée du Jiu à la veille des luttes d'août 1929 de Lupeni : *A. Simion, P. Munteanu* 117
- La problématique des journaux de fabrique édités par le Parti Communiste de Roumanie et les organisations révolutionnaires pendant la période 1929—1933 : *I. Neacșu, Gh. I. Ioniță* 132

„Questions et réponses”, organe de propagande du C.C. du Parti Communiste de Roumanie (1932—1933) : <i>O. Matichesco</i>	145
Actions d'organisation et de lutte du mouvement ouvrier de Roumanie de 1900 à 1904 : <i>I. Felea</i>	157
Quelques documents sur la Roumanie, se trouvant dans les Archives d'Etat de la R. D. Allemande : <i>D. Tuțu</i>	172

COMPTES RENDUS

A. DEAC : „Le mouvement ouvrier de Transylvanie (1890—1895)”, Editions Scientifiques, 1962, 390 p. : <i>N. Copoiu</i>	177
N. I. LEBEDEV : „La Roumanie pendant la seconde guerre mondiale”, Editions de l'Institut des relations internationales, Moscou 1961, 330 p. : <i>C. Nicolae, V. Zaharesco</i>	186

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

C. BOGDĂNESCO, C. POPIȘTEANU : „La propagande de guerre — arme de la politique agressive”, Editions Politiques 1962, 112 p. ; CONSTANCIA DE LA MORA : „Fière Espagne”, Editions Politiques, Bucarest 1963, 398 p.	197
---	-----

INFORMATIONS

La session de comptes rendus de l'Ecole supérieure du parti „Ștefan Gheorghiu” près le C.C. du P.O.R.	202
---	-----

CONTENTS

ARTICLES

M. CERNEA : The Final Victory of Socialism in Our Country — a Result of the Struggle Waged by the Masses under RWP Leadership	3
V. N. STEPANOV : V. I. Lenin and the Preparations for the Second Party Congress.	19
G. SONEA : The Activity of the RWP with a view to Preparing and Carrying into Effect the Revolutionary Act of the Nationalization of the Main Productive Means on June 11, 1948	31
C. OLTEANU : The Importance of the Anti-Capitalist Measures Taken at the End of 1946 and in 1947 to Establish the Dictatorship of the Proletariat in Rumania	45
G. TUȚUI : The 1947 Trade Union Elections — an Important Instance of the Fight for the Full Unity of the Working Class.	59
N. PETREANU : The Unitary Trade Unions and Their Role in the Struggle of the CPR in Defence of the Working People's Interests and for the Unity of the Trade Union Movement (1923—1929)	73

REPORTS

About the Rumanian People's Anti-Fascist Struggle — 30 Years since the Setting up of the National Anti-Fascist Committee (June 1933) by <i>T. Georgescu</i>	93
Aspects of the Fight Against Foreign Capitalist Domination in Rumania as Reflected by the Legal Communist Press in 1930—1940 by <i>N. Marcu</i>	103

Miners' Actions in the Jiu Valley Previous to the Lupeni Strike of August 1929 by A. Simion and P. Munteanu	117
Problems Tackled by Factory Papers Published by the CPR and Revolutionary Organizations in 1929—1933 by I. Neacșu and G. I. Ioniță	132
„Întrebări și răspunsuri” („Questions and Answers”), a Propagandistic Organ of the C.C. of the CPR (1932—1933) by O. Matichescu.	145
Organizational and Fighting Actions of the Workers' Movement in Rumania between 1900—1904 by I. Felea	157
Materials Concerning Rumania in the State Archives of the GDR by D. Tuțu	172

BOOK-REVIEWS

A. DEAC : „The Workers' Movement in Transylvania in 1890—1895”, the Scien- tific Publishing House, 1962, 390 pp. by N. Copoiu	177
N. I. LEBEDEV : „Rumania During the Second World War”, the Publishing House of the International Relations Institute, Moscow, 1961, 330 pp. by C. Nicolae and V. Zaharescu	186

BIBLIOGRAPHY

C. BOGDĂNESCU and C. POPIȘTEANU : „War Propaganda — a Weapon of the Aggressive Policy”, the Political Publishing House, 1962, 112 pp. ; CON- STANCIA DE LA MORA : „Proud Spain”, the Political Publishing House, Bucharest, 1963, 398 pp.. . . .	197
---	-----

INFORMATIONS

The Report Session of the „Ștefan Gheorghiu” Higher Party School Attached to the C.C. of the RWP	202
---	-----

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

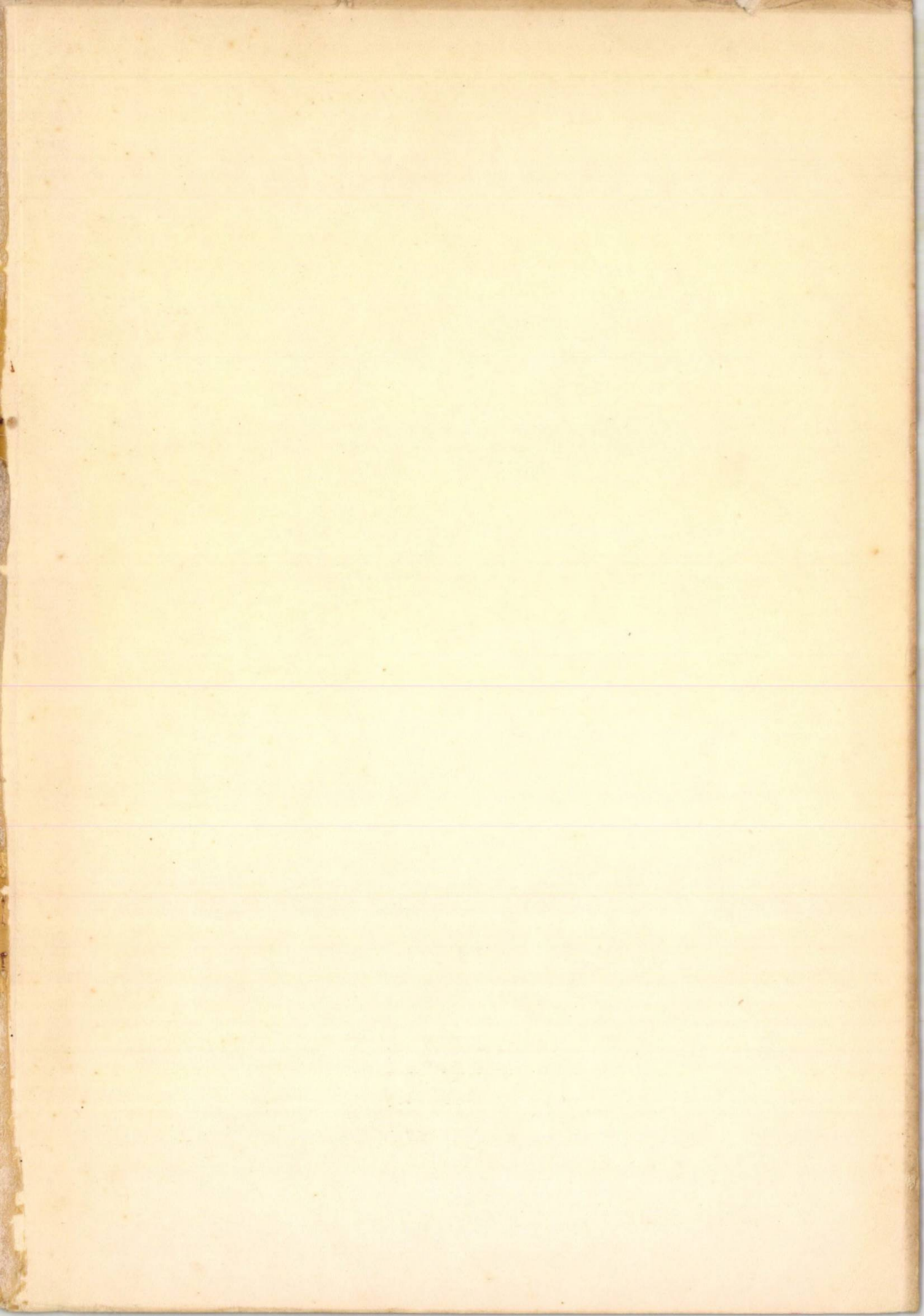
Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. la P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Știința”

18897

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca oraș
SIBIU

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

4

1 9 6 3

1929

0 JUL 2005

58894

-- ULU 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL IX

4

1963

5824 ✓

SUMAR

ARTICOLE

- A. DEAC, H. DAMIAN : 70 de ani de la crearea Partidului social democrat al muncitorilor din România 3
- V. ANESCU : Partidul Comunist din România, conducătorul și organizatorul luptei întregului popor pentru sprijinirea frontului antihitlerist 21
- GH. I. IONIȚĂ, M. VALEA : Activitatea desfășurată de Frontul plugarilor în anii 1933—februarie 1938 pentru apărarea intereselor țărănimii muncitoare, împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război 49

COMUNICĂRI

- Acțiuni muncitorești desfășurate în Galați și Brăila împotriva exploatării capitaliste și a dictaturii militare-fasciste (1941—1944) : N. G. Munteanu 71
- Acțiuni ale țărănimii din România împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944) : M. Covaci 89
- În legătură cu refuzul muncitorilor minieri de la Societatea „Mica”-Brad de a intra în mină în ziua de 1 Mai 1942 : O. Matichescu 103
- Unele date privind greva de la mina de mangan „Arșița” (Suceava) din anul 1943 : S. Callimachi, V. Georgescu 107
- Greva muncitorilor de la Fabrica I.T.A. (1936) : Fl. Dragne, N. Blănă 111
- Date privind mișcarea de solidaritate din România cu lupta eroică a poporului spaniol (1936—1939) : J. Brill, I. Babici 123

RECENZII

- R. PANTAZI : „Filozofia marxistă în România”, Editura politică, 1963, 224 pag. : D. Hurezeanu 133

NOTE BIBLIOGRAFICE

- D. MELNIKOV : „Complot împotriva lui Hitler”, Editura politică, 1963, 288 pag. ; MOJMIR GRYGAR : „Julius Fučík”, Editura politică, 1963, 272 pag. ; „În focul războiului civil”, Editura cărții din Odesa, 1962, 502 pag. ; Despre unele adnotări științifice în revista „Viața românească” nr. 6—7, din iunie-iulie 1963 140

70 de ani de la crearea Partidului social democrat al muncitorilor din România

A. DEAC, H. DAMIAN

Cu 70 de ani în urmă, în aprilie 1893, mișcarea muncitorească din România a cunoscut un eveniment de seamă: crearea primului său partid politic — Partidul social democrat al muncitorilor din România. Crearea și activitatea P.S.D.M.R., încununând o întreagă perioadă de dezvoltare a mișcării muncitorești, inaugurată de primele asociații profesionale, continuată cu organizarea cercurilor și cluburilor muncitorești, a marcat în același timp un nou pas înainte pe calea organizării proletariatului și a luptelor lui împotriva exploatării.

Premisele sociale, politice și ideologice ale creării primului partid al clasei muncitoare au fost pregătite de întreaga dezvoltare anterioară a proletariatului și a mișcării muncitorești din țara noastră. Evoluția capitalistă a României în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea a avut drept rezultat esențial pe plan social dezvoltarea celor două clase noi, care aveau interese fundamental opuse: burghezia și proletariatul.

Formarea și dezvoltarea proletariatului au constituit factorul de cea mai mare însemnătate pentru destinele istorice ale țării. Proletariatul reprezenta clasa căreia îi revenea rolul de gregar al vechii societăți, luptătorul revoluționar consecvent, continuatorul tradițiilor și al idealurilor celor mai înalte ale poporului. Istoria clasei muncitoare, a mișcării muncitorești constituie o parte integrantă și cea mai însemnată din istoria țării noastre. Reprezentând rezultatul propriei evoluții, lungi și complexe, a societății românești, mișcarea muncitorească din România a preluat tradițiile luptei patriotice și revoluționare ale poporului și le-a continuat pe o treaptă superioară.

Dezvoltarea mișcării muncitorești a avut loc în condiții deosebite față de cele în care s-au desfășurat mișcările revoluționare anterioare. Sarcina istorică care-i revenea spre rezolvare proletariatului și partidului său — aceea de a înlătura societatea bazată pe exploatare — era calitativ nouă față de toate celelalte obiective istorice ce stătuseră în fața mișcărilor sociale anterioare. Între conținutul calitativ nou al luptei duse de clasa muncitoare și luptele de eliberare socială și națională duse de poporul nostru timp de veacuri nu există însă o ruptură, ci, dimpotrivă, o legătură

istorică trainică și vie. Sarcinile puse în fața proletariatului spre rezolvare apăreau ca o încununare a tot ceea ce se realizase în perioadele istorice premergătoare prin lupta maselor populare.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că proletariatului din România îi revenea „...încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, sarcina istorică de a duce societatea înainte, sarcina de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor necesare în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară”.¹

Una dintre trăsăturile care caracterizează mișcarea muncitorească din România constă în faptul că la un stadiu relativ timpuriu de dezvoltare a reușit să-și creeze organizații proprii, să militeze ca un detașament organizat în cadrul mișcării muncitorești internaționale. Pe măsura creșterii forțelor proletariatului și a experienței obținute în mersul luptei de clasă, procesul de organizare a clasei muncitoare a înregistrat o continuă dezvoltare. Primele asociații profesionale cu caracter de ajutor mutual au apărut încă în deceniile 5—7 ale secolului trecut. Ele atestă creșterea spiritului de solidaritate al muncitorilor, chiar dacă inițial asociațiile se aflau sub influența patronilor. Un nou pas pe linia organizării clasei muncitoare a fost făcut prin crearea asociațiilor profesionale ale muncitorilor bazate pe principii de clasă, adică eliberate de prezența elementelor patronale în cadrul lor și însuflețite de ideea că îmbunătățirea situației proletariatului trebuie să fie opera muncitorilor înșiși.

Între timp, în deceniul al 8-lea al secolului trecut, s-au încheiat primele cercuri socialiste, formate în majoritate din intelectuali, a căror activitate avea în fond un conținut revoluționar democratic. Prin caracterul sarcinilor pe care și le propuneau, prin orientarea activităților lor teoretice și practice, prin metodele și mijloacele de luptă pe care le promovau, reprezentanții cercurilor revoluționare au fost continuatorii direcției ai tradițiilor de luptă dusă la 1848 de către aripa democrat-revoluționară condusă de N. Bălcescu. Condițiile apariției și afirmării acestor cercuri erau pregătite de dezvoltarea socială a țării; o premisă socială esențială au constituit-o nașterea și dezvoltarea mișcării muncitorești. La început mișcarea socialistă s-a dezvoltat separat, însă paralel cu mișcarea muncitorească.

Membrii cercurilor socialiste din București, Iași etc. au venit în contact cu ideile marxiste încă din anii 1875—1876. Ei manifestau interes față de mișcarea revoluționară din Rusia și Europa apuseană, față de învățătura întemeietorilor socialismului științific. Predominante în concepțiile lor, în acest deceniu, au rămas însă ideile socialiste mic-burgheze, în special cele de nuanță narodnică.

La începutul deceniului al 9-lea al secolului al XIX-lea s-a realizat o apropiere între socialiști și proletariat. Legăturile existente inițial pe linia conferințelor și a acțiunii de educare a muncitorilor s-au dezvoltat și au luat forma participării reprezentanților mișcării socialiste la acțiunea de organizare profesională a lucrătorilor. Această apropiere a avut o înrîurire politico-ideologică favorabilă atât asupra socia-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 362.

liștilor, cît și asupra muncitorilor. Ea a dat imbold deșteptării conștiinței de clasă a lucrătorilor și a contribuit la clarificarea ideologică din mișcarea socialistă.

Perioada anilor 1883—1885 reprezintă o etapă importantă în istoria mișcării socialiste din România. Ea marchează orientarea mișcării socialiste spre marxism, trecerea acesteia pe pozițiile socialismului științific. Fără să se elibereze cu totul și în mod hotărît de unele concepții socialiste utopice, mișcarea socialistă a făcut o cotitură spre însușirea și situarea pe pozițiile învățăturii întemeietorilor socialismului științific. Factorii determinanți de ordin social ai acestei orientări rezidă în procesul dezvoltării proletariatului și a mișcării muncitorești. În această perioadă, după un reflux vremelnice, mișcarea grevistă a căpătat extindere, ca și acțiunea de organizare a proletariatului în asociații profesionale. Lupta dintre muncă și capital prindea forme tot mai conturate, se adîncea. Contradicțiile dintre proletariet și burghezie se situau tot mai mult pe primul plan în cadrul relațiilor sociale.

O serie de împrejurări de ordin extern au concurat, de asemenea, favorabil la procesul trecerii mișcării socialiste din România pe pozițiile teoretice ale marxismului. Trebuie avut în vedere că marxismul repurta pe plan european victorii hotărîtoare în lupta cu curentele socialiste mic-burghize. În Franța, socialiștii de frunte Jules Guesde și P. Lafargue, sub conducerea nemijlocită a lui Marx și Engels, au elaborat programul viitorului partid marxist proletar. În anul 1883 s-a încheiat la Geneva gruparea marxistă rusă „Eliberarea muncii”, cu care socialiștii din țara noastră aveau legături strînse.

În răspîndirea ideilor marxiste, un rol important l-au jucat tipăriturile socialiste, în special organele periodice de presă. Apreciabil a fost aportul pe care l-a adus la răspîndirea învățăturii marxiste organul cu caracter teoretic „Revista socială”. În raportul delegației romîne la Congresul al II-lea al Internaționalei a II-a, ținut la Bruxelles în 1891, se scria cu privire la trecerea mișcării socialiste din România pe pozițiile marxismului și la activitatea teoretică desfășurată pe acest tărîm de „Revista socială”: „Anul 1884 este o dată însemnată în istoria desfășurării socialismului nostru. Am zis că socialiștii... evoluau repede către socialismul științific european. În anul 1884 apărură la Iași «Revista socială»... În coloanele acestei reviste, teoriile lui Marx și ale lui Engels se făcură cunoscute publicului român”². Începînd cu anul 1885 se făcea puternic simțită orientarea spre marxism a revistei ieșene „Contemporanul”.

Prin întreaga sa activitate, revista „Contemporanul” a contribuit la afirmarea unui curent de gîndire materialistă militantă, traducînd printre altele renumita lucrare a lui Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului” și publicînd o scrisoare a lui Engels destinată special cercului din jurul revistei.

Trebuie remarcat în această ordine de idei că problema pătrunderii și răspîndirii marxismului în țara noastră, ca de altfel și în alte țări, nu se reduce numai la procesul de difuzare și răspîndire a unor

² „Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, București, Ed. C.G.M. 1947, pag. 170.

lucrări ale lui Marx și Engels sau a unor broșuri de popularizare a învățăturii fondatorilor comunismului științific.

De asemenea, ea nu poate fi abordată prin prisma unor acumulări cantitative de idei marxiste în cadrul cercurilor socialiste, de esență revoluționar-democratică (perioada 1875—1883), tratată deci ca proces al apropierii de marxism a socialiștilor, pînă la 1884.

Cele două fenomene amintite au avut, desigur, loc și au jucat un rol însemnat în cadrul trecerii mișcării socialiste și muncitorești pe pozițiile teoretice ale socialismului științific, ale marxismului. *Esența problemei consta însă în trecerea mișcării muncitorești pe pozițiile marxismului, în fundamentarea teoretică marxistă a mișcării socialiste române, în elaborarea bazelor teoretice socialiste pentru mișcarea muncitorească din țara noastră.*

O încercare mai amplă, de a analiza, în lumina socialismului științific, realitățile sociale din țara noastră și a desprinde, pe această bază, sarcinile ce-i revin mișcării muncitorești organizate, a fost făcută de C. Dobrogeanu-Gherea în studiul programatic „Ce vor socialiștii romîni”, publicat sub forma unor articole în „Revista socială” (1885—1886). În această lucrare erau formulate o serie de revendicări cu caracter general-democratic, în numele cărora trebuia să militeze tînăra mișcare socialistă.

Acțiunea de propagandă a ideilor marxiste a avut o înfrîurire bine-făcătoare asupra creșterii conștiinței de clasă a proletariatului, asupra întregii orientări ulterioare a mișcării muncitorești. Stimulată de ideile socialismului științific și de creșterea în amploare a luptei proletariatului, mișcarea muncitorească a reușit la sfîrșitul anului 1887 să pună bazele primelor forme de organizare politică ale sale prin înființarea cercurilor muncitorești, inițial la București și Iași și apoi și în alte centre ale țării. Cercurile muncitorilor au fost organizații cu caracter politic, care polarizau în jurul lor acțiunile clasei muncitoare. Ele au constituit o etapă importantă în procesul creării partidului muncitoresc. Sub conducerea cercurilor muncitorilor s-a desfășurat o intensă activitate pe plan organizatoric, politic și ideologic. Astfel, cercurile muncitorilor au constituit în acea perioadă focare de răspîndire a ideilor socialismului științific în rîndul muncitorilor. Un rol deosebit l-a jucat în această privință Cercul muncitorilor din București. Conferințele săptămînale organizate de cerc erau frecventate de un număr din ce în ce mai mare de muncitori, la care veneau să se adauge și mulți intelectuali. Cercurile muncitorilor își editau organe de presă proprii, printre care un rol însemnat l-au jucat „Dezrobirea”, organul Cercului muncitorilor din București, și „Muncitoriul”, organul Cercului muncitorilor din Iași. În domeniul organizatoric, cercurile muncitorilor căutau să extindă și să intensifice acțiunea de creare a asociațiilor profesionale muncitorești. Într-un articol intitulat „Organizarea muncitorilor”, din gazeta „Dezrobirea”, se arăta că „Scopul de căpetenie (al organizării — *n.n.*) trebuie să fie unirea tuturor muncitorilor într-un partid puternic, care să fie partida [partidul] muncitorilor. De aceea, o dată ce muncitorii vor fi organizați în societăți de breaslă, toate societățile dintr-un district să se unească într-o tovarășie mai mare, care să formeze Cercul muncitorilor din districtul acela...”³

³ „Dezrobirea” nr. 12, din 5 martie 1888.

Cercurile muncitorilor au contribuit, de asemenea, într-o măsură însemnată la organizarea luptei proletariatului împotriva exploataării capitaliste. În această perioadă, contradicțiile dintre muncă și capital au răbufnit cu o putere sporită. Ele și-au găsit expresie în puternicele greve, pentru acea perioadă, ale tipografilor și mai ales ale ceferiștilor din București din anul 1888, la care au participat peste 800 de muncitori. Greva a fost organizată și condusă direct de Cercul muncitorilor din București, în rândurile căruia activau cunoscuți militanți ai mișcării ca C. Olcescu, Al. Ionescu etc.

Cu toată dârzenia de care au dat dovadă muncitorii timp de aproape 30 de zile, greva a fost înfrântă, în urma amplelor măsuri cu caracter represiv luate de guvern și de Direcția generală a căilor ferate. Luptele de clasă din anul 1888 au pus în fața elementelor înaintate cu și mai multă acuitate problema întăririi asociațiilor profesionale și mai ales orientarea lor spre crearea partidului clasei muncitoare. *Principala concluzie pe care aceste elemente au tras-o în urma evenimentelor revoluționare din 1888 a fost necesitatea creării partidului clasei muncitoare, capabil să organizeze și să conducă lupta proletariatului.* „Ne mai rămîne să lucrăm cu toată stăruința — se spunea într-un articol din „Drepturile omului“, care făcea bilanțul acțiunilor revoluționare desfășurate de proletariat — pentru a face pe lucrătorii de la atelierele statului, cît și pe cei din atelierele particulare să se unească, să se alcătuiască în partidă politică deosebită de cele stăpînitoare. Fără organizație nu vor putea birui grevele ce vom fi nevoiți a mai face de acum înainte”⁴.

Trebuie spus că atît „Drepturile omului“, cît mai ales „Muncitorul“, aflate sub puternica influență a elementelor burghezo-liberale, încă nu își cristalizaseră concepția creării unui partid de esență proletară. Se preconiza cu precădere înființarea unei organizații politice oarecum amorse, care să atragă în egală măsură proletariatul industrial și țărănimea și să asigure, prin numărul mare dat de elementul țărănesc, succesele vizate de elementele burghezo-liberale.

Acestor tendințe, ai căror exponenți erau Ion Nădejde, V. Gh. Morțun etc., li se opuneau elementele înaintate, care militau pentru crearea unui partid politic al clasei muncitoare, capabil să reprezinte interesele maselor de oameni ai muncii de pe pozițiile și prin prisma concepțiilor socialiste ale proletariatului — clasa consecvent revoluționară.

În urma valului de teroare dezlănțuit de clasele dominante în anul 1888, mișcarea muncitorească din țara noastră a intrat într-o scurtă perioadă de reflux, în timpul căreia proletariatul și-a strîns forțele pentru noi lupte și pentru crearea partidului său.

La 14 iulie 1889 s-a ținut la Paris Congresul I al Internaționalei a II-a. La acest congres au participat și delegați ai cercurilor muncitorești din România. Prin aceasta cercurile muncitorești din țara noastră au aderat la Internaționala a II-a și s-au încadrat în mișcarea muncitorească internațională. Înființarea Internaționalei a II-a și hotărârile importante adoptate la primul său congres: lupta pentru obținerea zilei

⁴ „Drepturile omului“ nr. 85, din 14 decembrie 1888.

de muncă de 8 ore, sărbătorirea zilei de 1 Mai ca zi a solidarității internaționale a proletariatului, crearea partidelor muncitorești și socialiste în acele țări în care nu existau încă pînă la acea dată au stimulat lupta clasei muncitoare din țara noastră pentru crearea partidului social-democrat.

În presa muncitorească, în adunările organizațiilor muncitorești, la diferite manifestații — printre care un rol deosebit de important l-au avut cele prilejuite de sărbătorirea zilei de 1 Mai —, problema creării partidului s-a pus tot mai mult pe primul plan. Elementele înaintate din conducerea Cercului muncitorilor din București, încă la sfîrșitul anului 1889, au intensificat acțiunea de reorganizare a cercului, au luat măsuri pentru strîngerea fondurilor necesare editării unui ziar.

Un pas important spre crearea partidului a fost făcut prin transformarea Cercului muncitorilor din București în Clubul muncitorilor (februarie 1890). Clubul muncitorilor a fost conceput pe baze mai largi decît cercul muncitorilor și a reunit, încă de la începutul activității lui, un număr mai mare de muncitori. Scopul clubului muncitorilor era, după cum se menționa în statut, „să statornicească frăția și solidaritatea în general între toți muncitorii din țară și, în special, între muncitorii din Capitală, precum și să lupte pentru îmbunătățirea stării materiale, morale și politice a muncitorilor, să-i organizeze într-un partid al lor, *servind ca simbură în jurul căruia să se organizeze toate puterile partidului muncitorilor*“⁵. Sarcina creării partidului clasei muncitoare era, prin urmare, o sarcină a practicii nemijlocite pe care și-o puneau muncitorii aflați în cluburi.

După modelul Clubului muncitorilor din București, și cu ajutorul conducerii sale, în perioada anilor 1890—1892 s-au transformat în cluburi și cercurile muncitorești din Iași, Galați, Bacău. De asemenea, au luat ființă cluburi muncitorești în Ploiești, Craiova, Roman, Botoșani, precum și în alte localități.

Cluburile muncitorești au jucat un rol însemnat în organizarea și conducerea acțiunilor muncitorești — greve, manifestații, demonstrații, sărbătorirea zilei de 1 Mai etc. — desfășurate între 1890 și 1892. Ele au acordat atenție întăririi asociațiilor profesionale ale proletariatului.

În perioada imediat premergătoare creării P.S.D.M.R. au luat ființă noi asemenea asociații. Numărul membrilor asociațiilor existente a crescut. Mișcarea muncitorească se întărea sub raport organizatoric, pregătindu-se prin aceasta condițiile necesare creării partidului.

O activitate intensă au desfășurat cluburile muncitorești pe tărîm ideologic. Au fost pregătite noi traduceri din operele clasicilor marxism-leninismului. Un eveniment remarcabil în acest sens l-a constituit publicarea integrală în anul 1892 a „Manifestului Partidului Comunist“. A fost, de asemenea, tradusă și publicată lucrarea clasică a lui F. Engels : „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“. S-au editat numeroase organe de presă, printre care este necesar să relevăm în mod deosebit gazeta săptămînală „Munca“, căreia i-a revenit un rol însemnat în edu-

⁵ „Munca“ nr. 1, din 25 februarie 1890.

carea în spirit de clasă a proletariatului, în ridicarea nivelului politic, ideologic și cultural al clasei muncitoare. Tot în această perioadă a apărut organul teoretic „Critica socială”, gazetele „Democrația socială”, „Lucrătorul” și altele.

Socialiștii s-au preocupat în mod susținut ca prin articolele publicate în presă, prin broșuri și conferințe să clarifice problemele de ordin economic, politic și social ce se ridicau în fața mișcării muncitorești din țara noastră și care priveau interesele vitale ale muncitorilor și țăranilor. Aceste probleme trebuiau cu atât mai mult lămurite cu cât rezolvarea lor teoretică contribuia la elaborarea programului partidului.

În anul 1892 s-a intrat în faza hotărâtoare a creării partidului social-democrat. La adunarea generală a Clubului muncitorilor din București, ținută la 2 mai 1892, s-a luat hotărârea convocării „unui congres socialist în timpul cel mai scurt”⁶. Comitetul executiv al Clubului muncitorilor din București a fost însărcinat totodată să ia legătura cu celelalte cluburi din țară pentru a coordona acțiunile menite să ducă la pregătirea lucrărilor Congresului de constituire a partidului. Vestea convocării Congresului de constituire a viitorului partid a produs o deosebită efervescență în munca ideologică a organizațiilor muncitorești și a fost primită cu însuflețire de către păturile cele mai largi ale clasei muncitoare. Ea a fost aprobată cu entuziasm de celelalte cluburi ale muncitorilor din țară. „Ideea ținerii congresului — sublinia gazeta „Munca” — ...a fost bine primită... ea a găsit răsunet în toată țara și un răsunet favorabil, ceea ce dovedește că apucasem pe o cale de mult dorită”⁷.

La începutul lunii iunie 1892 a fost aleasă de către organizațiile muncitorești o comisie în vederea elaborării proiectului de program, proiect care a fost publicat în ziarul „Munca” nr. 43, din 13 decembrie 1892. Discuțiile prilejuite de publicarea proiectului de program al viitorului partid au scos la iveală puncte de vedere divergente și deosebiri esențiale în ce privește caracterul activității mișcării muncitorești. O grupare nu prea numeroasă, formată în special din tineri intelectuali mic-burghezi, se declara adeptă a ideilor anarhiste, ridicându-se împotriva activității politice a clasei muncitoare și deci a înființării partidului politic social-democrat. Fără să aibă legături trainice cu mișcarea muncitorească și lipsiți de o bază de susținere cât de cât largă, anarhiștii au fost relativ ușor izolați și înlăturați înainte de a se manifesta ca un curent încheșat și organizat în cadrul mișcării muncitorești.

Cu mult mai grea și anevoioasă avea să fie lupta pe care elementele înaintate trebuiau s-o ducă împotriva oportuniștilor burghezo-liberali aflați în posturi de conducere ale mișcării socialiste. În preajma convocării Congresului de constituire a partidului, elementele burghezo-liberale își concentraseră toate eforturile în a imprima viitorului partid și întregii mișcări muncitorești o linie legală de acțiune, a cărei esență politică consta în colaborarea de clasă a proletariatului cu burghezia. I. Nădejde a declarat în mod public acest lucru, subliniind că dacă influența de care se bucura nu va reuși să contracareze acțiunile de jos

⁶ „Munca” nr. 12, din 10 mai 1892.

⁷ Loc. cit., nr. 15, din 31 mai 1892.

ale muncitorilor și ale elementelor înaintate, atunci va recurge chiar la o scindare în rîndurile mișcării socialiste, pentru a-și impune punctele de vedere⁸.

La 31 martie/12 aprilie 1893, într-o atmosferă sărbătorească, s-au deschis la București, în sala Clubului muncitorilor din str. Amzei, lucrările Congresului de constituire a P.S.D.M.R. Au participat 54 de delegați ai cluburilor și cercurilor muncitorești și ai asociațiilor profesionale din București, Iași, Ploiești, Galați, Roman, Craiova, Bacău, Botoșani, Tecuci și Tg.-Frumos. Muncitorimea din Capitală și din restul țării a întâmpinat cu entuziasm Congresul de constituire a P.S.D.M.R. Numeroase telegrame primite pe adresa congresului, prin care participanții erau felicități și se exprima adevărată încredere în ideea creării partidului social-democrat, confirmă acest lucru. Congresul a fost întâmpinat cu simpatie și de către mișcarea muncitorească internațională. Exprimînd sentimentele solidarității internaționale cu lupta clasei muncitoare din România pentru crearea partidului său, mai multe partide și organizații revoluționare din Rusia, Franța, Spania, Austria, Germania, Bulgaria, Italia au salutat Congresul de la București. Din Bulgaria și Franța au participat delegați chiar la lucrările congresului.

Punctul central al lucrărilor congresului l-a constituit dezbaterea și adoptarea programului partidului. În expunerea teoretică a principiilor care stăteau la baza activității partidului se făcea analiza mecanismului dezvoltării societății capitaliste. Programul sublinia adîncirea antagonismului de clasă, pe măsura dezvoltării orînduirii sociale capitaliste, între proletariat și burghezie și arăta că menirea istorică a proletariatului „este distrugerea societății burgheze și întemeierea societății socialiste”⁹.

Împotriva apologetilor burgheziei și moșierimii, care considerau socialismul în România drept „o plantă exotică” datorită, chipurile, lipsei condițiilor obiective pentru dezvoltarea sa, programul reliefa rădăcinile adînci sociale și economice ale mișcării socialiste din țara noastră și menționa că principiile generale și lupta social-democrației europene călăuzesc și activitatea social-democrației române. „Social-democrația romînă, ca și social-democrația lumii întregi, luptă pentru emanciparea desăvîrșită economică, politică și intelectuală a poporului muncitor” prin „prefacerea tuturor instrumentelor de muncă în proprietate colectivă a întregii societăți”¹⁰.

În program era dezvăluită pe larg ideea că mișcarea socialistă din România este o parte integrantă constitutivă a mișcării socialiste internaționale.

Expunerea teoretică a programului era însă prejudiciată serios de teza după care dezvoltarea țării noastre ar fi, chipurile, determinată de angrenarea ei în orbita țărilor avansate din punct de vedere economic și politic din apusul Europei. Această teză servea drept suport teoretic pentru justificarea tacticii „legale” de acțiune, pentru limitarea activității P.S.D.M.R. la o „muncă pregătitoare”, transformarea socială fiind

⁸ Loc. cit., din 31 mai 1892.

⁹ Loc. cit., nr. 7, din 11 aprilie 1893.

¹⁰ „Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, Ed. C.G.M. 1947. pag. 198.

impusă și la noi de prefacerile și procesele care urmau să aibă loc în Apus¹¹.

Partea a doua a programului prevedea o serie de revendicări practice pentru realizarea cărora partidul se angaja să lupte. Printre ele figurau acordarea dreptului de vot universal, egal și direct, despărțirea bisericii de stat, egalitatea juridică și politică a femeilor cu bărbații, laicizarea și gratuitatea învățământului primar, garantarea dreptului de întruniri, asociere, greve etc., introducerea impozitului progresiv pe venituri și desființarea dărilor indirecte etc.

Aceste prevederi ale programului aveau un caracter politic general-democratic. Înfăptuirea lor ar fi contribuit la democratizarea vieții sociale a țării, la ridicarea conștiinței cetățenești a maselor populare și la crearea de condiții mai prielnice în care clasa muncitoare să-și desfășoare lupta în vederea eliberării totale.

În program erau incluse, de asemenea, o serie de revendicări cu caracter social-economic, care priveau pe muncitori și țărănime.

Pentru îmbunătățirea situației economice și a condițiilor de viață ale clasei muncitoare se prevedeau ziua de muncă de 8 ore, desființarea muncii de noapte, repaus duminical, reglementarea muncii femeilor, asigurarea pentru vreme de bătrînețe etc.

În ce privește țăranimea, programul prevedea răscumpărarea marii proprietăți moșierești de către stat și arendarea pământurilor la țărani, prin intermediul comunelor, preferându-se asociațiile țărănești. Se preconiza, de asemenea, necesitatea acordării unor credite, a creării de izlazuri comunale etc.

Deși programul afirma drept țel al noului partid muncitoresc social democrat instaurarea societății socialiste, revendicările practice pe care le preconiza se limitau de fapt la cadrul general-democratic. Aceasta reflecta etapa respectivă de dezvoltare a mișcării muncitorești din România.

Programul P.S.D.M.R. orienta cu precădere activitatea politică a partidului spre lupta electorală, parlamentară și spre căile și mijloacele legale de acțiune. De asemenea, prin lozinca „răscumpărării treptate a pământurilor particulare”, programul nu se orienta spre rezolvarea radicală a problemei agrare.

Problema națională a fost pusă la congres de pe poziții înaintate, arătându-se că P.S.D.M.R. este convins că numai lupta unită a muncitorilor de toate naționalitățile poate duce la rezultate eficace.

S-a hotărât editarea unui cotidian, gazeta „Munca” rămânând pînă atunci organul oficial al P.S.D.M.R. Congresul a ales organele de conducere ale partidului, precum și delegați pentru Congresul internațional de la Zürich, din 1893.

Congresul și-a încheiat lucrările la 4 aprilie 1893 cu deplin succes. A fost creat astfel Partidul social democrat al muncitorilor din România. Crearea P.S.D.M.R. a fost — după cum arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — „rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești și al răspîndirii ideilor marxiste...”¹² în țara noastră.

¹¹ „Munca”, nr. 7, din 11 aprilie 1893.

¹² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 426.

Crearea partidului politic al clasei muncitoare a constituit un eveniment de seamă în istoria mișcării muncitorești și a jucat un rol important în dezvoltarea acesteia. Constituirea P.S.D.M.R. a favorizat creșterea conștiinței de clasă a proletariatului, marcînd un pas important în începuturile unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific. O dată cu crearea P.S.D.M.R., lupta clasei muncitoare a fost ridicată pe o treaptă superioară.

Crearea P.S.D.M.R. a însemnat, totodată, o lovitură serioasă dată teoriilor reacționare ale ideologilor burghezi romîni, care afirmau în mod gratuit că în România nu exista proletariat industrial, nu exista luptă de clasă și prin urmare socialismul nu avea teren pentru a se dezvolta, iar un partid muncitoresc nu-și avea rațiunea.

Pe arena istoriei, proletariatul român se prezenta pentru prima oară ca o forță organizată, cu un partid propriu, a cărui menire era să conducă nu numai lupta muncitorimii pentru revendicări politice și economice, ci și lupta întregului popor muncitor pentru libertăți democratice și progres social. În viața poporului a apărut o nouă forță politică, cea mai înaintată din acea vreme, care avea să se dezvolte, să învingă piedicile din calea sa și să triumfe mai târziu, în noile condiții istorice, prin crearea partidului comunist. În urma creării P.S.D.M.R., proletariatul s-a afirmat cu putere sporită pe arena politică a țării, ca forță organizată. Totodată, acțiunile sale pe tărîm economic și ideologic au căpătat impulsuri noi.

O dată constituit, în fața partidului clasei muncitoare se ridicau sarcini complexe. Trebuia continuată munca de propagandă în rîndurile muncitorilor, în scopul educării lor în spiritul luptei de clasă. Pentru ca partidul să poată îndeplini rolul de organizator și conducător al clasei muncitoare în lupta acesteia pentru realizarea revendicărilor prevăzute în programul adoptat la primul congres al partidului, se puneau problema întăririi partidului din punct de vedere politic, organizatoric și ideologic.

P.S.D.M.R. și-a desfășurat însă activitatea nu fără a întâmpina o serie de piedici și greutăți de pe urma cărora ea s-a resimțit sensibil. Este vorba nu numai de faptul că a trebuit să se înfrunte ostilitatea și prigoana claselor dominante; un rol funest în mișcarea muncitorească la sfîrșitul secolului al XIX-lea în general, și în activitatea P.S.D.M.R. în special, l-au jucat elementele burghezo-liberale, așa-zise generoase, care au deținut poziții de conducere în cadrul P.S.D.M.R.

Elementele burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. : Ioan Nădejde, V. Gh. Morțun, Al. Radovici, G. Diamandy căutau să transforme partidul dintr-un detașament de avangardă al clasei muncitoare într-o organizație amorfă, orientată spre obținerea unor reforme sociale cu caracter democratic restrîns. Ei căutau să impună tactica „căilor legale” de acțiune, abandonînd lupta revoluționară și urmărind să supună mișcarea muncitorească intereselor burgheziei. În loc să mobilizeze masele la luptă pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, ei căutau, prin toate mijloacele, să limiteze acțiunile muncitorești la cadrul respectării legalității burghezo-moșierești.

Elementele burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. își concentră atenția aproape în exclusivitate asupra activității parlamentare, pentru cucerirea votului universal, văzînd în partid mai mult un aparat de agitație pentru campaniile electorale.

Împotriva acțiunii oportuniștilor, îndreptate spre subordonarea intereselor proletariatului politicii claselor dominante, s-au ridicat elementele înaintate, muncitorești din P.S.D.M.R., care au căutat să imprime activității partidului un curs pătruns de spirit de clasă, combativ. Socialiștii înaintați au căutat să orienteze politica partidului spre problemele majore, care frământau clasa muncitoare și celelalte pături de oameni ai muncii. Crearea unei puternice baze de susținere în rîndul masei muncitorilor, apărarea intereselor materiale și susținerea revendicărilor proletariatului constituiau principalele preocupări și deziderate ale elementelor socialiste înaintate. Opoziția dintre elementele înaintate, muncitorești și grupul burghezo-liberal din conducerea partidului străbate ca un fir roșu întreaga activitate a P.S.D.M.R., căpătînd uneori forma unor divergențe acute.

Una dintre sarcinile centrale ce stăteau în fața partidului era închegarea și întărirea lui organizatorică. Fiecare organizație locală — club muncitoresc —, fiecare asociație profesională afiliată partidului își trăiau viața mai mult izolate, fără o îndrumare concretă. Disciplina de partid era foarte slabă.

Faptul că partidul nu era închegat din punct de vedere organizatoric, neavînd o disciplină revoluționară, a creat posibilități și mai largi pentru activitatea diferitelor grupuri și fracțiuni în cadrul partidului, precum și pentru ivirea unor serii de divergențe și dezbinări neprincipiale, care duceau la măcinarea forțelor partidului muncitoresc. Mai mult decît atîta, elementele burghezo-liberale din conducerea partidului, concentrînd activitatea partidului mai ales asupra Consiliului general, au încercat să reducă importanța organizațiilor muncitorești din țară, cluburile muncitorești rămînînd în concepția lor doar niște localuri de întrunire pentru atragerea de noi simpatizanți, în primul rînd în acțiunea de obținere a votului universal.

În opoziție cu acestea, socialiștii înaintați cereau ca fiecare club muncitoresc să devină un punct de sprijin în munca de agitație și propagandă, ca și în munca organizatorică practică a partidului în rîndurile maselor. Cluburile urmăreau ca, printr-o activitate susținută, să contribuie la dezvoltarea conștiinței maselor, să lege fiecare problemă particulară de sarcinile generale ale partidului, să crească cadre revoluționare de partid, să conducă toate formele de luptă ale clasei muncitoare. În tot timpul existenței P.S.D.M.R., elementele înaintate au militat pentru organizarea forțelor clasei muncitoare. Muncitorii conștienți, combativi, au criticat nu o dată Consiliul general al partidului, care nu se interesa de situația cluburilor muncitorești și nu le acorda ajutorul necesar. Datorită activității intense a elementelor înaintate, numărul cluburilor muncitorești și al asociațiilor profesionale s-a înmulțit simțitor, cuprinzînd sute și chiar mii de muncitori.

După crearea P.S.D.M.R., socialiștii înaintați au depus o asiduă activitate pe tărîmul muncii de propagandă și agitație.

În această perioadă, socialiștii români au depus eforturi pentru transformarea organului săptămînal „Munca” într-un organ zilnic. Acest lucru s-a împlinit la 2 noiembrie 1894, cînd a apărut ziarul „Lumea nouă”. În ziare și broșuri, în adunări sau întruniri muncitorești, elementele înaintate dezvăluiau racilele orînduirii burghezo-moșierești, ca anarhia și concurența, pauperismul, crizele economice de supraproducție, șomajul, exploatarea oamenilor muncii de către burghezie și moșierime. Totodată, socialiștii înaintați căutau, în lumina ideilor marxismului, să demonstreze cu fapte și date din realitatea țării noastre inevitabilitatea pieirii capitalismului și victoriei socialismului. Prin traduceri, prelucrări și expuneri din operele lui K. Marx și F. Engels, socialiștii cu vederi înaintate arătau muncitorilor, în cadrul activității lor de propagandă și agitație, adevăratele pricini care-i țineau în mizerie și sărăcie, le trezeau și le formau conștiința de clasă, îi chemau la luptă împotriva regimului burghezo-moșieresc. Datorită activității desfășurate în principal de elementele înaintate din mișcare, nemuritoarele idei ale fondatorilor socialismului științific erau cunoscute de un număr tot mai mare de oameni ai muncii. Marxismul începea să devină și în țara noastră forța reală care călăuzea pe asupriți și exploatați în lupta împotriva capitalismului, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață.

O altă problemă importantă care frămînta pe muncitori și în rezolvarea căreia trebuiau să primească tot sprijinul conducerii partidului a fost organizarea și conducerea grevelor. Adîncirea exploatării, mizeria împingeau pe muncitori la lupta grevistă pentru mărirea salariilor, reducerea zilei de muncă etc. Ei se adresau conducerii partidului și cereau să se ia măsuri pentru organizarea luptei. Reformiștii burghezo-liberali prezentau grevele drept o „armă cu două tăișuri” la care trebuie să se recurgă numai în cazuri deosebite, atunci cînd există toate garanțiile victoriei grevei, altfel, susțineau aceștia, ele trebuie evitate pe cît posibil.

Muncitorii au văzut însă în mișcarea grevistă o formă importantă a luptei de clasă și au declarat greve peste capul și împotriva opoziției oportuniștilor.

Fie că se cerea mărirea salariilor, înlăturarea amenzilor, fie că în fruntea revendicărilor se afla micșorarea orelor de muncă sau condiții igienice de lucru — cele mai multe greve din anii aceia s-au desfășurat sub conducerea elementelor înaintate din partid. Grevele aveau loc în condiții organizatorice mai bune ca înainte.

Mișcarea grevistă din ultimul deceniu al veacului al XIX-lea a avut o arie de răspîndire mai largă decît în perioada precedentă, manifestîndu-se în majoritatea orașelor și în diferite ramuri de producție.

Între anii 1893 și 1900 au desfășurat greve puternice muncitorii de la unele întreprinderi ale statului ca „Arsenal”, precum și muncitorii tipografi, brutari, croitori, cizmari, tîmplari din București, Ploiești, Galați, Botoșani etc. Greve puternice au avut loc în porturile Brăila, Galați, Sulina, Giurgiu.

În această perioadă a căpătat amploare lupta pentru obținerea repausului duminical. În decursul anului 1896 au avut loc numeroase

manifestări de stradă sub lozinca „Vrem repausul duminical“, manifestări în care clasa muncitoare antrena pături largi de meseriași, funcționari, lucrători comerciali etc. Sub presiunea mereu crescândă a maselor de muncitori, parlamentul a votat în martie 1897 legea repausului duminical. Deși legea nu a acordat decât o jumătate de zi liberă, aceasta a constituit o victorie a muncitorilor din întreaga țară.

În perioada activității P.S.D.M.R., mișcarea muncitorească a inițiat numeroase manifestări pătrunse de spiritul internaționalismului proletar. Un rol deosebit pe această linie i-a revenit sărbătoririi an de an a zilei de 1 Mai. Aniversarea Comunei din Paris a rămas, de asemenea, în tradițiile proletariatului, fiind sărbătorită anual.

Creșterea luptelor muncitorești în acești ani, dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorilor au dus la întărirea și extinderea organizațiilor politice și profesionale, au constituit un pas însemnat în începutul de centralizare a conducerii profesionale. Aceasta s-a realizat prin crearea, în decembrie 1896, a Uniunii sindicatelor breslelor din București, primul organ central al organizațiilor profesionale din România. Uniunea și-a desfășurat activitatea pe linia apărării intereselor muncitorești, a organizat și a condus unele greve, mobilizând astfel masele la luptă împotriva exploatarei capitaliste. Existența ei n-a fost însă de lungă durată.

Dezvoltarea mișcării muncitorești spre sfârșitul veacului al XIX-lea arăta că ea se transforma tot mai mult într-o mișcare muncitorească conștientă de masă. În aceste condiții, clasele dominante au intensificat prigoana împotriva muncitorimii conștiente. Deseori demonstrațiile muncitorești erau interzise, muncitorii revoluționari arestați, maltratați și expulzați, iar împotriva greviștilor era trimisă armata. Toate acestea însă nu au putut stăvili creșterea luptelor muncitorești.

P.S.D.M.R. a luat atitudine față de o serie de probleme importante politice, sociale, culturale care frământau societatea românească la sfârșitul secolului al XIX-lea. În publicistica socialistă au apărut numeroase articole de demascare a monarhiei. Un articol din „Lumea nouă“ din 2 decembrie 1894 se încheia cu: „Trăiască Republica, Jos monarhia!“. Partidul muncitorilor a luat atitudine împotriva legii expulzărilor, a condamnat situația precară sanitară din țară, a denunțat înapoierea cruntă în care se afla învățământul public, a luptat pentru emanciparea femeii, pentru apărarea drepturilor minorităților naționale de pe teritoriul României.

Activitatea desfășurată de P.S.D.M.R. a influențat puternic pe oamenii de cultură, intelectualitatea progresistă a țării noastre. Mișcarea socialistă a contribuit la promovarea a o serie de poeți talentați, ridicați din mijlocul poporului, cum au fost Ion Păun-Pincio, Traian Demetrescu, Theodor Neculuță. scriitori și critici literari ca Ionescu Raicu-Rion, Garabet Ibrăileanu, oameni de știință ca dr. Șt. Stîncă, C. I. Parhon. De ideile socialiste au fost puternic influențați Em. Racoviță, I. Cantacuzino, D. Voinov, Constantin Popescu-Azuga, Paul Bujor, Jean Bart etc.

Mișcarea muncitorească din România, prin Partidul social-democrat al muncitorilor, și-a întărit legăturile sale cu mișcarea muncito-

rească internațională. F. Engels a urmărit cu multă simpatie dezvoltarea mișcării socialiste din România încă înainte de crearea P.S.D.M.R. Scurt timp după Congresul de constituire a Internaționalei a II-a, socialiștii români s-au adresat lui F. Engels într-o serie de probleme în legătură cu dezvoltarea mișcării socialiste. Când F. Engels s-a stins din viață (august 1895), „Lumea nouă” scria : „Noi din România încă am avut a cere sfatul lui Engels în mai multe chestiuni”. La 8 august 1895 s-a expediat la Londra o scrisoare de condoleanțe în care se spunea : „Regrete profunde pentru moartea lui Engels din partea Partidului Muncitorilor din România”.

P.S.D.M.R. a trimis delegați la congresele Internaționalei a II-a de la Zürich (1893) și de la Londra (1896). La Congresul de la Zürich delegația de socialiști români a adus o contribuție substanțială la dezbaterea problemei agrare și la hotărârile luate pentru atragerea țărânimii în lupta generală a mișcării socialiste, alături de proletariat.

Legături vii au existat între mișcarea socialistă din România și cea din Franța și Germania. Ziarul „Lumea nouă” a avut chiar o rubrică în care informa pe cititorii români despre congresele socialiste franceze și germane, trimițând un delegat la Congresul din orașul Lille (1896). Partidul social-democrat german a sprijinit materialicește unele greve care au avut loc în România ; la rîndul lor, muncitorii români au ajutat greva minerilor francezi din toamna anului 1893 și a muncitorilor din Hamburg (1896). P.S.D.M.R. a avut legături internaționale cu mișcarea revoluționară rusă, continuînd tradiții mai vechi ale mișcării socialiste din țara noastră, precum și cu alte partide socialiste, ca cel italian, spaniol etc.

Între socialiștii din Transilvania și cei din vechea Romînie s-au stabilit legături strînse și permanente. Publicații socialiste ca „Munca”, „Lumea nouă” etc., „Manifestul Partidului Comunist”, broșuri socialiste ca „Ce vor socialiștii romîni”, „Tactica social-democrată” etc. în ciuda măsurilor de interzicere a răspîndirii lor din partea autorităților burghezo-moșierești ungare, pătrundeau în Transilvania și erau citite de cercuri relativ largi de cititori. Ele au contribuit la propagarea ideilor socialiste în rîndurile muncitorilor romîni din Transilvania. Conducătorii Partidului social-democrat al muncitorilor din vechea Romînie vizitau, de asemenea, centrele muncitorești din Transilvania, stabilind legături directe cu fruntașii organizațiilor muncitorești locale. Au existat și schimburi de delegați la congresele și conferințele organizate de socialiștii romîni.

În condițiile creșterii mișcării muncitorești de masă, în cadrul P.S.D.M.R. s-a intensificat lupta elementelor de stînga împotriva politicii oportuniste a conducerii partidului. Curentul de stînga din sînul partidului era susținut în primul rînd de elementele proletare care se situau în fruntea organizațiilor muncitorești locale și conduceau luptele muncitorilor pentru revendicări politice și economice. În fruntea elementelor de stînga se aflau militanți ai mișcării ca Alex. Ionescu,

I. C. Frimu, Alecu Constantinescu, N. Pițurcă, precum și o serie de intelectuali, atașați mișcării ca C. Z. Buzdugan, dr. Șt. Stîncă, Iosif Nădejde-Armașu, Ionescu Raicu-Rion și alții. Elementele proletare combative s-au manifestat îndeosebi la ultimele congrese ale P.S.D.M.R., unde s-au ciocnit cu conducerea oportunistă în jurul unor probleme importante ale mișcării muncitorești.

În afara congresului de constituire, P.S.D.M.R. a ținut 5 congrese, în anii 1894, 1895, 1897, 1898 și 1899. Cu prilejul acestor congrese au reieșit clar cele două tendințe care existau în P.S.D.M.R. Divergențele dintre elementele înaintate și cele oportuniste s-au manifestat în mod deosebit la Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. (aprilie 1898).

Părerii opuse se manifestau între cele două grupări existente în partid în domeniul problemei agrare și al celei țărănești. După răscoala din anul 1888, la sate a continuat să se mențină o atmosferă încordată în relațiile dintre moșieri și țărănime. Au avut loc numeroase mișcări și frământări țărănești dintre care cele mai puternice au fost în 1894, 1896 și 1898—1899.

În perioada care a urmat creării P.S.D.M.R., elementele înaintate s-au preocupat de problema agrară, făcînd apeluri la intensificarea muncii de propagandă și organizare a țărănimii. Congresul al II-lea al P.S.D.M.R., ținut la puțin timp de la înăbușirea răscoalelor din 1894, a ridicat problema creării unor bresle sau cluburi agricole în mediul sătesc. În unele județe s-au organizat întruniri țărănești și s-au răspîndit broșuri destinate satelor. Activitatea P.S.D.M.R. în rîndul țăranilor rămînea, totuși, sporadică, necuprinzătoare. O cotitură s-a produs în această privință o dată cu Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. (aprilie 1898), unde problema agrară s-a situat în centrul dezbaterilor. În jurul chestiunii agrare s-au conturat cu claritate cele două tendințe existente în partid: cea muncitorească, înaintată, și cea oportunistă, reformistă. Socialiștii înaintați, muncitorii și intelectuali cinstiți arătau în intervențiile lor necesitatea acțiunilor practice, subliniind puterea de atracție a ideilor socialiste printre țărani. Elementele burghezo-liberale, dimpotrivă, recomandau precauție, se dovedeau preocupate în primul rînd de măsurile care să imprime un caracter strict legal organizării țărănimii.

Munca de organizare a țărănimii au început s-o desfășoare unii muncitori conștienți încă din primăvara anului 1898. Sute de cluburi sătești au luat naștere în mai multe județe din Muntenia, ca urmare a stăruințelor depuse de un grup de muncitori care avuseseră contacte strînse cu mișcarea socialistă.

Căutînd să mențină mișcarea de organizare a țărănimii sub un control riguros, conducerea P.S.D.M.R. și delegații cu propaganda socialistă la sate au întocmit „Statute-model pentru cluburile muncitorilor plugari”.

În cadrul cluburilor sătești, țăranii își manifestau însă tot mai mult spiritul lor revoluționar; pentru ei acțiunea de organizare era o formă de manifestare a protestului, nemulțumirii și cheazășia că vor izbuti

să-și îmbunătățească soarta. Tocmai de aceea cluburile au devenit, în ciuda orientării lor legaliste imprimate de conducerea oportunistă a P.S.D.M.R., un factor de mobilizare a țărănimii, centre care au contribuit la creșterea combativității maselor țărănești. În primele luni ale anului 1899, ciocnirile țărănimii cu autoritățile de stat, împletite cu mișcarea împotriva marilor proprietari, au căpătat amploare. Zeci de comune și sate erau cuprinse de clocotul mișcărilor țărănești. În special în județele Teleorman, Vlașca, Olt și Dolj s-au semnalat numeroase acțiuni ale țăranilor. Guvernul a recurs la mijloace represive pentru înăbușirea lor. Cluburile erau desființate cu brutalitate, membrii cluburilor și îndeosebi cei aflați în fruntea lor erau arestați și torturați. Numeroase comune au fost ocupate de armată pentru mai multă vreme. Prigoana dezlănțuită de guvernul liberal a lovit și în mișcarea socialistă de la orașe. Sediile centrale ale P.S.D.M.R. au fost încălcate, s-a recurs din nou la faimoasa lege a expulzărilor.

Sfârșitul secolului al XIX-lea a găsit mișcarea socialistă din România în plină frământare. Ruptura dintre elementele burghezo-liberale, dominante în conducerea P.S.D.M.R., și masa muncitorilor înaintați se contura tot mai evident. Muncitorii își exprimau din ce în ce mai vehement nemulțumirea împotriva reformismului liberal promovat de oportuniști. Pe de altă parte, elementele burghezo-liberale, pe baza experienței pe care o oferea dezvoltarea mișcării muncitorești, erau tot mai puțin tentate să creadă că vor reuși să orienteze mișcarea pe un făgaș dorit de ele, dar străin de interesele proletariatului. Activizarea luptei de clasă la sate constituia o dovadă în plus că masele muncitoare nu se arătau de loc dispuse să urmeze calea pe care o indicau „generoșii”. Neputînd frîna lupta muncitorilor, speriate de amploarea pe care o lua tot mai mult această luptă și de spiritul de combativitate crescînd al maselor muncitoare, elementele burghezo-liberale s-au hotărît s-o rupă fățiș cu mișcarea muncitorească.

O serie de evenimente petrecute într-un cadru mai larg, internațional, vin să arunce, de asemenea, lumină asupra fenomenului trădării elementelor „generoase”. Trebuie avut în vedere că sfârșitul secolului al XIX-lea marchează trecerea capitalismului în stadiul imperialist de dezvoltare, stadiu concretizat prin ascuțirea tuturor contradicțiilor sociale, naționale și internaționale. Pentru mișcarea muncitorească, vechile metode de luptă deveniseră neîndestulătoare. Trebuiau folosite metode noi de luptă și părăsite în parte unele metode vechi. Dar elementele burghezo-liberale, care au căutat și anterior să abată mișcarea muncitorească din România de la lupta revoluționară, cu atît mai puțin voiau acum să găsească și să adopte noi metode de luptă. De altfel, acțiunea trădătoare a elementelor burghezo-liberale din România nu era un fenomen izolat în mișcarea muncitorească internațională. În țări diferite și în condiții diferite avea loc o puternică recrudescență a revizionismului și oportunismului, ilustrată practic pe plan mondial de cazul socialistului francez Millerand, care acceptase să intre în componența guvernului burghez, și găsindu-și expresie teoretică în lucrările revizionistului german Ed. Bernstein.

La Congresul al VI-lea al P.S.D.M.R., ținut în aprilie 1899, elementele burghezo-liberale au trădat fățiș mișcarea socialistă, trădare pecetluită ulterior prin trecerea unui numeros grup al acestora la partidul liberal. Mișcarea muncitorească s-a resimțit de pe urma acestei lovituri, care a dus la dezorganizarea partidului.

Curățirea mișcării muncitorești de elementele burghezo-liberale, care au deținut poziții dominante în conducerea partidului, și cu timpul de efectele nefaste ale politicii promovate de acestea a influențat însă favorabil dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești pe o bază de clasă, proletară. Din însăși lupta pe care elementele înaintate din partid au dus-o împotriva „generoșilor“, în perioada trădării fățișe a acestora, socialistii înaintați au ieșit mai căliți, cu experiență și combativitate sporită, mai hotărâți în a continua și a dezvolta mișcarea socialistă.

Clubul muncitorilor din București, ziarul „Lumea nouă“, organul partidului, asociațiile profesionale muncitorești afiliate P.S.D.M.R. au continuat și după 1899, în urma trecerii conducerii oportuniste la partidul liberal, să-și ducă mai departe activitatea. În diferite manifeste, elementele proletare de stînga, în frunte cu Alex. Ionescu, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, au luat o poziție fermă față de trădare, proclamînd cu tărie că „mișcarea muncitorească nu moare, este mereu vie.“ Clasele exploatatoare nu au putut sugruma lupta începută de proletariat. La sfîrșitul lunii iunie 1899 s-a ținut o consfătuire a elementelor devotate socialismului, unde s-au discutat problemele vitale ale mișcării muncitorești și s-a hotărît continuarea luptei. În acest scop a fost reorganizată redacția ziarului „Lumea nouă“, care a început să fie condusă de I. C. Frimu, C. Z. Buzdugan și Al. Ionescu, și s-a editat un supliment special, „Drepturile țaranului“, pentru propaganda la sate. Societățile profesionale muncitorești au continuat să activeze. Clubul din București a dus în a doua jumătate a anului 1899 și în 1900 o vie activitate politică prin conferințe săptămînale, întruniri etc., organizațiile muncitorești au luat apărarea socialistilor și țăranilor condamnați pentru participarea la crearea cluburilor socialiste la sate, susținînd, în pofida prigoanei dezlănțuite de guvernele reacționare, ideea luptei comune a muncitorilor și țăranilor.

O puternică acțiune a fost manifestația în cinstea zilei de 1 Mai 1900. Manifestul editat cu acest prilej de Comitetul Executiv al Clubului muncitorilor din București, în numele partidului muncitorilor, sublinia : „Înainte, mereu, spre a dovedi că, oricît guvernele claselor stăpînitoare ar prigoni și închide pe luptătorii pentru dreptate, oricît unii ar dezerta din mișcarea muncitorilor în tabăra exploatatorilor, mișcarea muncitorească nu piere, ci din ce în ce devine tot mai puternică, mai neînvinsă“.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a confirmat justetea ideilor manifestului lansat cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai 1900. Ascuțirea contradicțiilor social-economice la începutul secolului al XX-lea a dus la o activizare fără precedent a luptei de clasă, a determinat avîntul mișcării revoluționare din perioada anilor 1905—1907.

Lupta perseverentă a elementelor muncitorești înaintate pentru organizarea clasei muncitoare, concretizată într-o mișcare profesională

de masă, s-a soldat cu realizări importante. Au luat ființă și au început să se dezvolte syndicatele bazate pe principiul luptei de clasă, iar în anul 1910 s-a reconstituit Partidul social democrat din România, care a adus o contribuție de seamă la ridicarea conștiinței de clasă a proletariatului, la organizarea luptei sale revendicative.

P.S.D. a fost dominat însă de concepțiile reformiste ale Internaționalei a II-a, care mergeau pe linia colaborării și compromisului cu burghezia. Partea cea mai avansată a clasei muncitoare, aripa de stînga, revoluționară din P.S.D. a militat cu hotărîre împotriva acestei concepții. Curentul revoluționar s-a afirmat în mod deosebit în timpul primului război mondial imperialist, inițiind acțiuni de amploare și luînd poziție față de uneltirile imperialismului internațional și ale cercurilor dominante din România.

În condițiile avîntului revoluționar din anii 1917—1921, în urma clarificării ideologice din mișcarea muncitorească s-a creat adevăratul partid revoluționar al clasei muncitoare — Partidul Comunist din România, singurul exponent devotat al intereselor maselor muncitoare.

Partidul Comunist din România, conducătorul și organizatorul luptei întregului popor pentru sprijinirea frontului antihitlerist

V. ANESCU

Partidul Comunist din România, întruchipare a celor mai înalte năzuințe ale poporului nostru pentru progres social și independență națională, desfășurând o muncă neobosită pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare și încheierea frontului de luptă al tuturor forțelor patriotice antifasciste, a inițiat, organizat și condus insurecția armată victorioasă din august 1944, care a deschis o eră nouă în istoria poporului român, constituind începutul revoluției populare, care a schimbat din temelii viața țării.

Victoria insurecției armate a dat peste cap planul criminal al lui Hitler și Antonescu de transformare a țării noastre în teatrul unui război pustiitor, care ar fi provocat poporului și țării grele suferințe și jertfe incalculabile, a dus la răsturnarea dictaturii militare-fasciste, la scoaterea României din războiul antisovietic purtat alături de Germania hitleristă și trecerea țării noastre de partea coaliției antihitleriste. Toate acestea au avut o deosebită însemnătate internațională, contribuind la prăbușirea sistemului de apărare hitlerist în Balcani și grăbind zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Întreaga Armată română a întors armele împotriva adevăratului dușman și, însuflețită de cauza dreaptă pentru care lupta, a participat cu toate forțele ei la războiul just pentru eliberarea teritoriului patriei de cotropitorii hitleriști, pînă la victoria finală asupra fascismului german. Armata română a străbătut peste 1 000 km, de la Mureș pînă în Boemia, a eliberat mii de localități, a provocat inamicului numeroase pierderi. Ostașii Armatei române au săvîrșit minunate fapte de bravură, înscriind o pagină glorioasă în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului nostru pentru independența și libertatea sa. Lupta comună a ostașilor români și sovietici dusă pînă la victoria finală împotriva fascismului a cimentat prietenia frățească între poporul român și poporul sovietic.

În slujba cauzei drepte a războiului antihitlerist, poporul român și-a pus toate forțele și resursele. Oamenii muncii de la orașe și sate, muncitori, țărani, intelectuali, întregul popor au răspuns cu însuflețire chemării Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victorie !” și, învingînd greutăți de tot felul, luptînd cu sabotajul reacțiunii, au sprijinit cu hotărîre și dîrzenie efortul României în războiul antihitlerist. Mase largi populare s-au ridicat la luptă pentru izgonirea cotropitorilor hitleriști, mii de fii ai poporului nostru, în frunte cu comuniștii și uteciștii, au

intrat în rîndurile formaţiunilor patriotice de luptă şi în rîndurile armatei de operaţii, luptînd cu vitejie şi eroism împotriva hitleriştilor.

Prin caracterul său naţional, antifascist şi antiimperialist, războiul dus de poporul român împotriva Germaniei hitleriste a constituit o parte integrantă a revoluţiei populare începute în ţara noastră o dată cu insurrecţia armată. „23 August, 6 Martie, participarea la războiul antihitlerist, reforma agrară, alegerile parlamentare, transformările petrecute în ţara noastră în a doua jumătate a anului ce s-a scurs — arăta tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul prezentat la primul Congres al P.M.R. din februarie 1948 — sînt verigi ale unui şi aceluiaşi lanţ, etape diferite ale aceluiaşi proces de făurire prin lupta poporului muncitor a unui regim de democraţie populară în ţara noastră“¹.

★

Analizînd multilateral condiţiile noi create în ţară în urma victoriei insurrecţiei armate, bazîndu-se pe forţa nestăvilită cu care masele populare s-au ridicat la luptă, cît şi pe împrejurarea că mişcarea revoluţionară se dezvolta nemijlocit din lupta întregului popor pentru eliberarea de sub jugul fascist, Partidul Comunist din România a arătat maselor populare unitatea organică, indestructibilă ce exista între lupta pentru înfăptuirea transformărilor democratice, pentru cucerirea puterii politice de către oamenii muncii, pe de o parte, şi participarea activă a ţării la războiul pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste, pe de altă parte.

De înfrîngerea hitlerismului erau legate cele mai arzătoare interese ale poporului român : eliberarea întregului teritoriu al ţării de sub jugul fascist, apărarea şi dezvoltarea cuceririlor obţinute de masele populare prin insurrecţia armată, democratizarea vieţii publice, lichidarea organizaţiilor reacţionare, fasciste, consolidarea independenţei ţării. Subliniind unitatea organică dintre lupta maselor în interior şi necesitatea participării cu toate forţele la lupta pentru zdrobirea Germaniei hitleriste, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta : „Nu este greu de înţeles că aşa cum legionarii şi elementele antonesciene ameninţă dinăuntru cuceririle de la 23 August ale clasei muncitoare şi ale poporului nostru, tot aşa sînt ameninţate aceste cuceriri din afară, atîta vreme cît fascismul german nu este nimicit“².

Organizînd şi conducînd lupta întregului popor român pentru sprijinirea frontului antihitlerist, P.C.R., călăuzindu-se neabătut după învăţătura marxist-leninistă, a elaborat tactica sa de luptă corespunzător situaţiei istorice existente, a stabilit formele organizatorice şi metodele de muncă menite să concentreze eforturile tuturor forţelor patriotice pentru înfăptuirea programului său revoluţionar de transformare democratică a ţării, pentru înfrîngerea împotrivirii reacţiunii interne şi a uneltirilor cercurilor imperialiste, pentru cucerirea puterii politice de către oamenii muncii, în frunte cu clasa muncitoare, pentru susţinerea multilaterală a efortului de război împotriva Germaniei hitleriste.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediţia a IV-a, pag. 134.

² „Scînteia“ din 26 septembrie 1944.

În elaborarea tacticii sale de luptă, partidul a ținut seama de faptul că participarea României la războiul antihitlerist se desfășura în condiții deosebit de complexe.

Economia țării era puternic zdruncinată de pe urma războiului și jafului hitlerist. Industria petrolieră, căile ferate, o parte a industriei metalurgice și de armament, cât și alte ramuri ale economiei naționale își redusese simțitor capacitatea de producție. La înrăutățirea situației economice a țării contribuiseră, de asemenea, degradarea utilajului industrial și dezorganizarea legăturilor economice dintre întreprinderi ca rezultat al măsurilor de dispersare luate de regimul de dictatură militară-fascistă în primăvara și vara anului 1944, agravarea crizei financiare provocate de războiul hitlerist, reducerea însemnată a stocurilor și rezervelor de materii prime. În aceste condiții, sarcina cea mai importantă care stătea în fața poporului nostru era încordarea tuturor puterilor pentru reluarea și sporirea producției necesare aprovizionării la timp a frontului.

Totodată, deși regimul de dictatură militară-fascistă fusese doborât, structura economică a țării nu suferise modificări esențiale, pozițiile de comandă în viața economică rămăseseră în mâinile aceluiași clase care au dispus de ele și înainte de 23 August³.

Exponenții marelui capital și ai moșierimii căutau să dovedească că resursele de materii prime ale țării sînt epuizate și că pentru a produce cele necesare frontului trebuie să se recurgă la import. „Astăzi, dacă vrem să avem cît mai grabnic o armată bine echipată — afirma ministrul reacționar C. Brătianu — trebuie să facem apel tot la străinătate”⁴. Soluția pe care o preconizau reprezentanții reacțiunii era ca guvernul român să apeleze pentru „ajutor” la puterile imperialiste, sperînd, prin aceasta, să atingă două țeluri: să slăbească contribuția țării la ducerea războiului antihitlerist, sub pretextul că resursele naționale sînt epuizate, și să ușureze intervenția cercurilor imperialiste în treburile interne ale statului nostru⁵.

Totodată, urmărind să creeze o stare de nemulțumire în rîndul masei, reacțiunea specula lipsurile rezultate din situația economică a țării, provocînd mari greutăți în aprovizionarea cu cele necesare traiului. Elementele sabotoare și speculante au stocat cantități importante de mărfuri, au provocat o cursă între salarii și prețuri, cursă în care prețurile depășeau constant creșterea salariilor. Reacțiunea, prin reprezentanții săi în guvern, deschisese calea inflației monetare⁶, aruncînd salariații de toate categoriile în ghearele speculanților. Reacțiunea folosea astfel situația grea economică a țării ca armă de luptă împotriva forțelor democratice.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, ediția a IV-a, E.S.P.L.P. 1955, pag. 145.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, inv. nr. 1, unitatea de păstrare nr. 8494, fila 24.

⁵ Liderii partidelor burghezo-moșierești declarau că singura cale de refacere economică a țării e calea împrumuturilor înrobitoare de la puterile imperialiste. E semnificativă din acest punct de vedere poziția organului partidului liberal-brătienist „Viitorul”, care în numărul său din 9 septembrie 1944 arăta că „Marile societăți, cu organizarea lor supranațională, sînt singurele în stare să refacă industria noastră petrolieră. Au bani, au materiale, au specialiști. Trebuie încurajate, iar încurajarea să fie deschiderea unei ere de libertate economică”.

⁶ Potrivit datelor publicate de B.N.R., emisiunea monetară (bilete de bancă aflate în circulație) la sfîrșitul lunii februarie 1945 era de 2,4 ori mai mare față de cea de la 31 decembrie 1943. („Bursa” nr. 1991/1945, pag. 107).

În același timp, partidul comunist a ținut seama de faptul de uriașă însemnătate că forța hotărâtoare care determina mersul evenimentelor în țară erau nu reacțiunea și sprijinitorii acesteia, ci masele populare însuflețite de un clocotitor avânt revoluționar, poporul muncitor căruia revoluția populară — începută prin insurecția armată — i-a descătușat forța creatoare, a deschis vâd larg inițiativei sale politice, i-a dat posibilitatea să-și hotărască singur soarta.

Împotriva reacțiunii, grupată în jurul monarhiei și sprijinită de cercurile imperialiste, care căuta să stăvilească lupta revoluționară a poporului pentru transformări democratice și care sabota efortul de război al României, Partidul Comunist din România a organizat și a condus cu succes forțe sociale uriașe, de nebiruit, în plină ofensivă, care au asigurat participarea țării cu toate forțele sale la lupta pentru zdrobirea hitlerismului.

Constituie un merit istoric al Partidului Comunist din România faptul că, orientându-se just în noile condiții istorice ale luptei pentru transformarea revoluționară a societății, ținând seama de unitatea organică ce exista între mișcarea revoluționară din țară și participarea activă a poporului român la zdrobirea hitlerismului, a reușit ca în decurs de numai câteva luni după 23 August să cîștige de fapt majoritatea poporului, să făurească un larg front democratic, care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținând naționalităților conlocuitoare.

Urmînd cu fermitate calea indicată de partidul comunist, clasa muncitoare a unit în jurul ei toate forțele patriotice ale țării și a impus reacțiunii satisfacerea multor revendicări ale oamenilor muncii și îndeplinirea majorității comenzilor pentru nevoile frontului. În pofida sabotajii reacționare din guvernele de pînă la 6 martie 1945, elementele sabotoare și fasciste erau îndepărtate din fabrici, fapt care constituia pentru reacțiune o înfrîngere pe care înșiși miniștrii reacționari au fost nevoiți s-o recunoască. Astfel, într-una din ședințele Consiliului de Miniștri, C. Brătianu, manifestîndu-și ura și în același timp neputința față de acțiunile muncitorilor, care îndepărtau elementele fasciste din conducerea uzinelor, arăta că „acest fapt se petrece astăzi în aproape toate uzinele din București și pe toată Valea Prahovei... la fel pe Valea Jiului”⁷. Conducerea reacționară a fostelor Uzine „Astra” — într-un memoriu adresat subsecretariatului de stat pentru industria de război, condus de Brătianu, referindu-se la problema „socială” (muncitorească) — arăta că, „în ceea ce privește societatea noastră, au fost siliți să părăsească Uzinele Brașov comandantul militar, directorul ei, doi ingineri, patru maiștri; la Uzinele Arad, directorul uzinelor, șeful fabricației; la Uzinele Orăștie, directorul uzinelor”. Uzinele „Voina” București informau că „sindicatul își afirmă zi de zi imixtiunea tot mai hotărîtă în administrația întreprinderii...”⁸.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, inv. nr. 1, unitatea de păstrare nr. 8481, filele 69 și 70; unitatea de păstrare nr. 8482, fila 23; Arhiva M.F.A. — M.St.-M. — S.S.I.R., D.C.I.R., dosarul nr. 162, vol. IV, filele 518—520.

⁸ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., fondul S.S.I.R., D.C.I.R., dosarul nr. 162, vol. IV, 1944—1945, fila 471.

Sub influența luptei muncitorilor, ingineri și tehnicieni din conducerea unor întreprinderi au demascat atitudinea liberalilor brătieniști de sabotare a producției de război, arătând că puteau produce pentru front, cerînd comenzi. Așa, de exemplu, Uzinele metalurgice din Copșa Mică și Cugir solicitau în noiembrie 1944 Ministerului Producției de Război noi comenzi pentru completarea capacității libere de producție, menționînd : „Ne permitem de a atrage atenția asupra faptului că pentru puștile mitraliere avem în depozit cea mai mare parte din materia primă”⁹. La 15 octombrie 1944, Uzinele din Reșița dispuneau de toate materialele necesare fabricării proiectilelor pentru aruncătorul de mine de 120 mm¹⁰. În aceeași ordine de idei, Uzinele Mărginean raporta, la 1 februarie 1945, Ministerului Producției de Război că dispun de absolut tot ceea ce le este necesar pentru a continua producția de proiectile și focoase încă circa 4 luni¹¹.

Astfel, în ciuda manevrelor reacțiunii, chiar și atunci cînd aceasta deținea majoritatea în guvernele de pînă la 6 martie 1945, România, datorită luptei întregului nostru popor, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a participat activ la războiul antihitlerist. Oamenii muncii, manifestîndu-și în uriașe mitinguri și demonstrații voința de a instaura puterea democrat-populară și a cuceri o viață nouă, luau cu asalt primăriile și prefecturile, înlăturau din conducerea acestora elementele reacționare, înlocuindu-le cu oameni devotați intereselor celor ce muncesc. Partidul comunist era urmat cu entuziasm și încredere de oamenii muncii din fabrici, uzine, mine, transporturi, de masele țărănimii, ridicate de partid la luptă pentru înfăptuirea reformei agrare, de majoritatea poporului. Lupta maselor populare, conduse de P.C.R., a determinat ca sabotajul reacțiunii să nu-și poată atinge scopul criminal, ca România să-și aducă contribuția sa activă la cauza înfrîngerii hitlerismului. Acest fapt au fost nevoiți să-l recunoască și exponenți ai cercurilor conducătoare ale principalelor țări capitaliste. Astfel, A. Eden, ministrul de externe al Angliei, în acea vreme, declara în ianuarie 1945, în Camera Comunelor, că „România a dat deja ajutor substanțial cauzei aliaților, menținînd 14 divizii în luptă”¹².

Efortul de război al poporului nostru s-a intensificat după ce masele populare, sub conducerea P.C.R., au instaurat, la 6 martie 1945, guvernul democratic.

Sprijinirea războiului împotriva Germaniei fasciste a constituit pentru puterea democrat-populară o preocupare centrală, o problemă de stat de cea mai mare însemnătate, pentru a cărei rezolvare au fost concentrate toate eforturile.

În prima ședință a Consiliului de Miniștri ținută după 6 martie, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat necesitatea sporirii și mai

⁹ Arhiva Ministerului Industriei Grele, fondul M.I.A.P.R., D.F.A.T.R., dosarul nr. 8/1944, fila 478.

¹⁰ Arhiva Combinatului metalurgic Reșița, dosarul nr. 8—1/864, raportul nr. 99 432, din 14 octombrie 1944.

¹¹ Arhiva Uzinelor metalurgice Plopeni, dosarul nr. 437/1945, vol. III, raportul nr. 4 265, din 1 februarie 1945.

¹² „Zece ani de la Conferința națională a P.C.R., 1945—1955”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 40.

mult a eforturilor de război, încît armata „să simtă întreaga căldură a poporului, întregul sprijin al poporului“¹³.

Partidul comunist și guvernul democratic au luat măsuri pentru subvenționarea la timp și pe măsura necesităților a întreprinderilor care lucrau pentru nevoile frontului, pentru suplimentarea și folosirea mai judicioasă a fondurilor alocate armatei¹⁴.

Chemînd masele populare să intensifice lupta pentru sprijinirea efortului de război, organizațiile de partid s-au călăuzit după indicațiile C.C. al P.C.R., date prin circulara din aprilie 1945, în care se sublinia că în vederea grăbirii victoriei împotriva fascismului „...trebuie mobilizate cadrele partidului, trebuie mobilizate organizațiile de masă și masele muncitorești în întreprinderi pentru ridicarea producției“¹⁵.

O mare însemnătate pentru intensificarea efortului de război al țării, pentru creșterea moralului luptătorilor de pe front a avut legiferarea, la 22 martie 1945, a reformei agrare, înfăptuită prin lupta revoluționară a maselor conduse de P.C.R. Știînd că familiile lor primesc pămînt, soldații au luptat și mai hotărît împotriva fascismului. Astfel, vestea decretării reformei agrare a fost consemnată în felul următor în jurnalul de operații al Regimentului 26 infanterie, aflat în lupte în Cehoslovacia, în apropiere de riul Hron : „Guvernul Groza a hotărît să satisfacă una din cele mai arzătoare năzuințe ale țărănimii : reforma agrară... Vor avea întîietate la împroprietărire ostașii de pe front și toți cei ce au luptat împotriva Germaniei hitleriste. Vestea aceasta a umplut de bucurie inimile bravilor noștri ostași, care sînt aproape toți țărani lipsiți de pămînt“¹⁶. Același entuziasm general al luptătorilor de pe front, ca urmare a legiferării reformei agrare, se desprindea dintr-un raport al Armatei 1, pe luna martie 1945 : „În general, starea morală bună... Exproprierea marilor proprietăți a produs multă bucurie“¹⁷.

Măsurile luate de partid și guvern pentru ridicarea producției industriale, refacerea transporturilor, legiferarea reformei agrare ș. a. au fost larg sprijinite de masele populare și au dus la mărirea considerabilă a efortului de război al țării, asigurînd armatei mijloacele materiale necesare și dîndu-i garanția unei susțineri ferme din partea poporului și guvernului.

Ostașii romîni au răspuns cu bărbăție chemărilor partidului comunist ; ei au luptat cu vitejie și eroism umăr la umăr cu glorioșii fii ai poporului sovietic, neprecupețindu-și nici sîngele și nici viața pentru eliberarea patriei și înfrîngerea dușmanului sîngeros, pentru asigurarea independenței și suveranității naționale a Romîniei. Vorbînd despre comportarea ostașilor romîni în războiul antihitlerist, cînd au manifestat „înalte calități de luptă și un mare curaj“, mareșalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski arăta : „Unele divizii romînești au stîrnit admirația noastră prin elanul lor de luptă, cît și prin spiritul lor de sacrificiu. Ele rezistau în cele mai grele lupte. Aceste calități valoroase, proprii trupelor armatei

¹³ Arhiva Consiliului de Miniștri, stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 7 martie 1945, dosarul nr. 8, filele 19—20.

¹⁴ „Monitorul oficial“ (partea I), aprilie 1945, pag. 2 666 și 2 669.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 380, fila 2.

¹⁶ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 484/2.

¹⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1/214, filele 23—24.

populare române, dovedeau că ea poate să lupte foarte bine și va fi un demn aliat al nostru”¹⁸.

Mii și mii de fii ai poporului nostru, în frunte cu comuniștii și uteciștii, și-au înscris numele cu sîngele lor în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului român pentru libertate și independență națională.

În timpul războiului antihitlerist s-au vădit o dată mai mult puternica influență și autoritate dobîndite de Partidul Comunist din România în rîndurile maselor largi populare, marea sa forță mobilizatoare, capacitatea sa de a aplica în mod creator teoria marxist-leninistă la condițiile istorice concrete ale Romîniei. Partidul a știut să rezolve cu înțelepciune problemele grele și complexe care i-au stat în față, a știut să îmbine entuziasmul maselor populare în acțiunea de transformare democratică a țării cu lupta pentru îndeplinirea sarcinilor grele ale sprijinirii prin toate forțele a războiului antihitlerist. Este meritul istoric al Partidului Comunist din România că în lupta împotriva reacțiunii din țară și din afară a reușit să întărească unitatea de acțiune a clasei muncitoare, să închege alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, să aibă alături intelectualitatea înaintată, să înfăptuiască o legătură strînsă între luptătorii de pe front și poporul muncitor din țară, să însuflească ostașilor și maselor populare înalta conștiință că lupta lor, alături de poporul sovietic și armata sa, pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste este lupta pentru făurirea unei Romîнії democratice, libere și independente, pentru viitorul luminos al poporului român.

„Dacă astăzi soldații noștri luptă cu eroism pe front, contribuind la zdrobirea fascismului — arăta la 8 aprilie 1945 tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, aceasta se datorește forțelor democratice din interiorul țării, care au știut să mobilizeze și să îndrumeze întregul popor împotriva dușmanului intern și extern. Pentru a continua lupta cu succes, trebuie mobilizate toate puterile economice, toate posibilitățile de producție ale țării, în scopul susținerii frontului și al întăririi moralului în interiorul țării”¹⁹.

*

Pentru rezolvarea sarcinii naționale a susținerii frontului, Partidul Comunist din România s-a adresat în primul rînd clasei muncitoare. Subliniind rolul conducător al acesteia în lupta antihitleristă a poporului, în cuvîntarea rostită la adunarea populară din 24 septembrie 1944, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Muncitorimea trebuie să înțeleagă că rolul ei este de a sta în fruntea poporului muncitor pentru libertatea și independența sa deplină. Clasa muncitoare este datoare să sprijine în modul cel mai activ efortul de război împotriva hitlerismului, dacă vrea ca libertățile dobîndite la 23 August să devină o realitate deplină. Trebuie asigurată o producție capabilă să satisfacă în primul rînd nevoile frontului. Trebuie asigurate transporturile pentru aprovizionarea trupelor”²⁰.

Clasa muncitoare a primit cu entuziasm chemarea partidului. În numeroase întreprinderi, ca „Voina”, „Malaxa” din București, „Astra” din

¹⁸ „Voenno-istoriceskii jurnal” („Revista de istorie militară”) nr. 2/1959, pag. 32.

¹⁹ „Scînteia” din 12 aprilie 1945.

²⁰ „Scînteia” din 27 septembrie 1944.

Braşov, la Comăneşti, în Valea Jiului, la Reşiţa ca şi în alte părţi ale ţării, muncitorimea şi-a exprimat hotărîrea de a depune toate eforturile pentru îndeplinirea sarcinilor puse de partidul comunist. Astfel, muncitorii de la Fabrica metalurgică „Voina” din Bucureşti se angajau să lupte pentru aplicarea platformei F.N.D., „ca fiind singura cale dreaptă pe care trebuie să meargă clasa muncitoare, împreună cu întreg poporul român, pentru asigurarea unui trai omenesc celor ce muncesc, pentru cîştigarea războiului împotriva Germaniei lui Hitler şi eliberarea Ardealului rob, pentru lichidarea fascismului din ţara noastră, pentru o Romînie liberă, independentă şi democratică”²¹. Muncitorii din Valea Jiului au încredinţat partidul că vor munci din toate puterile pentru a mări „producţia de cărbuni de care ţara noastră are atîta nevoie”²².

Voinţa nestrămutată a clasei muncitoare de a face totul pentru nevoile frontului a fost reafirmată, în numele tuturor muncitorilor, de la tribuna primului Congres general al Sindicatelor unite. În rezoluţia adoptată la congres, în ianuarie 1945, se arată: „Trebuie dată o atenţie deosebită frontului. Sindicatele şi comitetele de fabrică trebuie să fie în fruntea luptei pentru organizarea şi ridicarea producţiei de război, astfel ca cerinţele frontului să fie împlinite şi armata să fie bine aprovizionată.

Pentru îndeplinirea acestei sarcini, trebuie dusă o muncă de organizare şi clarificare printre cei ce muncesc, asupra caracterului şi conţinutului acestui război, ca să se înţeleagă că organizarea producţiei şi creşterea ei permanentă sînt în interesul clasei muncitoare, al frontului antifascist... astfel că fiecare muncitor să muncească cu elan, tragere de inimă şi disciplină”²³.

În condiţiile specifice perioadei imediat următoare lui 23 August 1944, sindicatele şi comitetele de fabrică, conduse de comunişti, s-au dovedit unul din cele mai importante instrumente în lupta clasei muncitoare împotriva haosului economic şi sabotajului reacţiunii, pentru refacerea economică a ţării şi pentru sprijinirea frontului antihitlerist.

Pe baza directivelor C.C. al P.C.R. şi prin îndrumarea sa nemijlocită, comitetele regionale şi judeţene ale partidului comunist analizau sistematic modul cum îşi desfăşurau activitatea sindicatele şi comitetele de fabrică, generalizau experienţa lor pozitivă, luau măsuri pentru continua întărire a conducerii lor de către partid. Astfel, în şedinţa Comitetului regional al P.C.R. Banat, ținută la 3 decembrie 1944, în cadrul problemelor dezbătute o atenţie deosebită s-a acordat rolului sindicatelor şi comitetelor de fabrică în refacerea economică a regiunii şi creşterii aportului ei la efortul de război al ţării. Au fost adoptate măsuri menite să întărească controlul muncitoresc asupra producţiei întreprinderilor capitaliste, cît şi pentru realizarea unei mai strînse legături între comi-

²¹ „Scînteia” din 1 octombrie 1944.

²² Arhiva Combinatului carbonifer Valea Jiului, Petroşeni, fondul nr. 1, dosarul nr. 34/1944, documentul nr. 13.

²³ „Dezbaterile primului Congres general liber al Sindicatelor unite din Romînia — 26—30 ianuarie 1945”, Editura C.G.M. 1945, pag. 165.

tetele de fabrică din toate întreprinderile industriale, între comitetele de fabrică din întreprinderile industriale și cele din transporturi, în interesul ridicării producției. Măsurile adoptate erau pătrunse de ideea că „războiul cere maximum de efort“ și că „România este spatele frontului“²⁴. Rezultatele obținute pe baza acestor măsuri au fost analizate de comitetul regional cu prilejul adunării activului de partid consacrată bilanțului muncii pe anul 1944²⁵ și, mai ales, la ședința plenară a comitetului regional de partid care a avut loc la 27 martie 1945. În rapoartele prezentate se sublinia că la uzinele Reșița — de însemnătate deosebită pentru efortul de război —, cu toate greutățile întâmpinate, în secțiile ce lucrau pentru front producția atinsese nivelul existent înainte de 23 August 1944; în secțiile ce produceau tunuri și obuze, membrii comitetului de fabrică prin exemplul personal au arătat că se poate lucra mai mult și mai bine²⁶. Plenara comitetului regional a acordat o atenție deosebită măsurilor pentru sporirea producției, subliniind marea însemnătate politică a acestei sarcini atât pentru grăbirea victoriei împotriva Germaniei hitleriste, cât și pentru întărirea pozițiilor regimului democrat-popular²⁷. La 17 martie 1945, Comitetul regional al P.C.R. Moldova, stabilind sarcinile ce reveneau organizațiilor de partid, organizațiilor sindicale și comitetelor de fabrică pentru intensificarea efortului de război, atrăgea în același timp atenția organizațiilor amintite asupra necesității educării oamenilor muncii în spiritul vigilenței revoluționare de clasă, pentru zdrobirea sabotajului reacțiunii. „Orice sabotaj — se arăta cu acest prilej — întârzie sfârșitul războiului, îngreunează sarcinile guvernului“²⁸. La rîndul său, organizația județeană a P.C.R. Prahova, în luna aprilie 1945, a organizat la Moreni și Ploiești consfătuiri ale organizațiilor sindicale din întreprinderile petroliere, în care au fost dezbătute probleme legate de intensificarea refacerii instalațiilor și de sporirea producției de țitei. Aceste consfătuiri au contribuit la generalizarea experienței pozitive și au dus la stabilirea unui program real de activitate pentru întâmpinarea zilei de 1 Mai cu noi și însemnate succese în muncă*. Aceeași atenție a fost acordată îmbunătățirii permanente a activității sindicatelor și comitetelor de fabrică și de către celelalte comitete regionale și județene ale P.C.R.

Avîntul patriotic al clasei muncitoare pentru ridicarea producției și sprijinirea efortului de război al țării, avînt inițiat și dezvoltat de către P.C.R., s-a manifestat în forme impresionante.

O uriașă energie și inițiativă creatoare a manifestat în timpul războiului antihitlerist detașamentul închegat, organizat al ceferiștilor.

Analizînd situația economică a țării în legătură cu necesitățile imperioase din acel timp, Partidul Comunist din România a arătat oamenilor muncii că refacerea transporturilor constituia veriga principală în

²⁴ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, filele 74, 76 și 77.

²⁵ Loc. cit., fila 82.

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 2, fila 49.

²⁷ Loc. cit., fila 55.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 41 filele 270—271.

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 41; vezi și Arhiva fostei Societăți Anonime „Astra Română“, pachetul nr. 7/1945, serviciul personal, proces verbal nr. 13/1945.

ansamblul de măsuri necesitate de mărirea efortului de război și reface-rea economică a țării.

Configurația frontului în sud-estul Europei făcea ca aproape întregul transport de trupe în acest sector să treacă prin țara noastră. Cu alte cuvinte, aproape tot atât de hotărâtoare ca și acțiunea trupelor combatante din linia întâi era și activitatea depusă pentru asigurarea transporturilor pentru front. Căile de comunicații române erau chemate să asigure transportarea la timp pe front a trupelor, armamentului, munițiilor, alimentelor, să asigure evacuarea răniților, să mențină legătura permanentă între spatele frontului și front.

Totodată, transporturile aveau un rol de cea mai mare însemnătate pentru refacerea economiei naționale și aprovizionarea populației.

În sistemul comunicațiilor, locul principal revenea căilor ferate, care în condițiile date puteau asigura transporturi masive și la mare distanță. Din această cauză, partidul comunist a acordat refacerii transporturilor feroviare o importanță primordială.

Sarcinile care au stat în fața Căilor ferate române au fost multiple și grele. Trebuiau asigurate transporturile militare, care erau foarte mari și în continuă creștere. Concomitent trebuiau satisfăcute și nevoile interne ale țării: aprovizionarea întreprinderilor cu materii prime, combustibil, readucerea utilajelor industriale dispersate în numeroase localități din țară; refacerea vieții economice în Moldova și în nordul Transilvaniei; aprovizionarea populației, ca și asigurarea traficului de călători. Trebuiau asigurate transporturile în interesul refacerii căilor de comunicație. După industria petrolieră, căile ferate suferiseră cele mai mari pagube de pe urma războiului hitlerist. La 23 August 1944 capacitatea de transport a căilor ferate se redusese la 30% față de cea din 1943.

Preluarea de către P.C.R. a Ministerului Comunicațiilor și venirea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la conducerea acestui minister au avut o însemnătate hotărâtoare pentru efortul de război și refacerea economică a țării. Muncitorii, inginerii și tehnicienii ceferiști au văzut în faptul că partidul comunist preluase conducerea căilor ferate un semnal de chemare la luptă și muncă încordată.

Ceferiștii din întreaga țară s-au angajat să muncească fără preget pentru a sprijini conducerea Ministerului Comunicațiilor în îndeplinirea sarcinilor grele și de mare importanță ce reveneau acestui minister. Prin numeroase telegrame și moțiuni, ceferiștii — și împreună cu ei întreaga clasă muncitoare — au asigurat partidul comunist de sprijinul lor neprecupețit. „Delegația salariaților tuturor fabricilor din industria aeronautică din România — se arată într-o telegramă trimisă Ministerului Comunicațiilor — salută cu dragoste tovarășească pe primul ministru muncitor, exprimându-și în același timp bucuria de a vedea pe conducătorul eroicelor lupte din 1933 în postul de conducere a treburilor țării românești” *.

În scurt timp, cu sprijinul muncitorimii ceferiste, a fost elaborat un program de măsuri menit să ducă la îmbunătățirea transporturilor. Programul prevedea, printre altele, sarcini concrete cu privire la folosirea la maximum a materialului rulant, repararea liniilor și podurilor,

* „Scînteia” din 15 noiembrie 1944.

a vagoanelor și locomotivelor avariate și reconstruirea grabnică a atelierelor C.F.R., pentru a putea satisface nevoile de reparații ale căilor ferate*.

Muncind fără preget, în condiții deosebit de grele, ceferiștii, într-un timp extrem de scurt, au refăcut noduri de cale ferată, au reconstruit atelierele, podurile și tunelurile distruse de naziști, au asigurat aprovizionarea frontului cu muniții, hrană și combustibil. Din rîndul ceferiștilor s-a născut inițiativa patriotică pentru îndeplinirea înainte de termen a comenzilor pentru front, inițiativă îmbrățișată cu căldură de întreaga clasă muncitoare și generalizată de organizațiile P.C.R. în toate ramurile economiei naționale. Mulți ceferiști din personalul de locomotivă și tren, mergînd pînă în primele linii ale frontului antihitlerist, au dat dovadă de eroism și spirit de sacrificiu, îndeplinind fără șovăială, sub focul gloanțelor, toate misiunile primite și rămînînd permanent zi și noapte la posturile lor.

În redresarea transporturilor feroviare, o contribuție însemnată au adus muncitorii, tehnicienii și inginerii din întreprinderile producătoare de material rulant și materiale pentru căile ferate, de la „Astra”-Arad, „Franco-romînă”-Brăila, „Macazul”-Ploiești, precum și cei din întreprinderile ce aveau secții producătoare de materiale pentru C.F.R., ca, de pildă, „Malaxa”-București, Uzinele Reșița (U.D.R.), „Lemaître”-București ș.a.

Mobilizați de organizațiile partidului comunist, ei au muncit cu entuziasm și au dovedit inițiativă creatoare în executarea grabnică a comenzilor pentru front. Astfel, la fostele Uzine „Malaxa”, din inițiativa organizației P.C.R., a fost constituită o comisie de producție, formată din muncitori, tehnicieni și ingineri, care a studiat multilateral posibilitățile de sporire a producției și a productivității muncii și a făcut propuneri concrete, a căror aplicare a contribuit la folosirea mai rațională a utilajului, îmbunătățirea tehnologiei de producție, realizarea unei mai bune colaborări între atelierele și secțiile uzinei etc.²⁹. În cadrul întrecerilor patriotice s-au evidențiat numeroși muncitori și muncitoare, care în iulie 1945 au sporit producția pînă la 600% față de cea realizată înainte de 23 August 1944. În fruntea luptei pentru mărirea producției s-au situat comuniștii de la montaj-locomotive³⁰.

Muncitorii de la Uzinele „Malaxa” au contribuit la refacerea transporturilor feroviare prin repararea de locomotive și vagoane, automotoare și motoare diesel, prin construcția de vagoane-cisternă etc. Numai în primele cinci luni ale anului 1945, ei au efectuat reparații capitale la un număr de 50 de locomotive³¹.

Un exemplu strălucit de patriotism în sprijinirea frontului antihitlerist l-au dat și muncitorii de la Uzinele „Astra”-Arad. În urma bombardamentelor, uzina fusese distrusă în proporție de circa 85%. Înfrîngînd împotrivirea conducerii reacționare a uzinei, care hotărîse încetarea producției și demontarea mașinilor, muncitorii, în frunte cu comuniștii, au trecut cu hotărîre la refacerea uzinei. Lucrînd 44 000 de ore fără plată,

* Loc. cit., din 24 noiembrie 1944.

²⁹ „Conferința Organizației regionale a P.C.R. București”, Ed. P.C.R. 1945, pag. 96—97.

³⁰ Loc. cit., pag. 50.

³¹ Arhiva Uzinelor „23 August”, dosarul nr. 133, 174/1944, 1945, fila 2.

ei au reconstruit în mai puțin de două luni circa jumătate din numărul clădirilor distruse și au reluat producția în majoritatea secțiilor³². Aproape întreaga producție a uzinei a fost destinată transporturilor militare. Datorită eforturilor susținute ale muncitorilor s-a obținut o creștere continuă a producției *. Din inițiativa comuniștilor, colectivul uzinei s-a angajat să lucreze un tren-atelier compus din 42 de vagoane, pe care l-a pus la dispoziția Armatei Sovietice³³. Trenul-atelier a fost încadrat cu sudori, strungari, lăcătuși, electricieni și alți muncitori, care l-au însoțit pînă în Cehoslovacia³⁴.

O contribuție de seamă la refacerea căilor ferate au adus muncitorii de la Uzinele din Reșița, precum și de la Uzinele „Lemaître”-București. Muncitorii reșițeni au aprovizionat căile ferate cu cantități însemnate de roți și bandaje pentru roți de locomotivă, iar din luna martie 1945 au trecut la livrarea de locomotive noi³⁵. Muncitorii de la „Lemaître” au efectuat lunar de 4 ori mai multe reparații capitale la locomotive față de perioada dinainte de 23 August 1944³⁶.

După instaurarea regimului democrat-popular s-au creat condiții cu totul noi pentru refacerea transporturilor feroviare și sprijinirea frontului antihitlerist. A fost elaborat de către partidul comunist un program care a stat la baza întregii activități desfășurate ulterior de către personalul căilor ferate. În decurs de numai 6 luni s-au refăcut 60% din ramificații, podete și linii, 89—90% din liniile triajelor București, Ploiești, Brașov, 70% din telecomunicații, 45% din gări și localuri, în suprafață de 240 000 mp. Din 2 520 de mașini-unelte avariate și dispersate au fost repuse în funcțiune aproape 2 000. S-a trecut la construcția de noi linii, ateliere, depouri și conducte.

Pentru nevoile frontului împotriva Germaniei hitleriste a fost folosit aproape întregul parc de locomotive și vagoane de care dispunea țara noastră, iar aproximativ 80% din capacitatea de lucru a atelierelor căilor ferate a fost utilizată pentru repararea și amenajarea locomotivelor și vagoanelor destinate transporturilor militare.

Pe lângă căile ferate, folosite aproape în întregime pentru transporturi militare, țara noastră a pus la dispoziția Armatei române și Armatei Sovietice și celelalte mijloace de comunicație. Astfel, 92% din flota fluvială și maritimă, 70% din rețeaua telefonică și telegrafică au servit exclusiv pentru nevoile frontului antihitlerist.

Ridicarea producției de cărbune era, de asemenea, o condiție de însemnătate esențială pentru asigurarea cu combustibil a transporturilor, pentru refacerea industriei, și îndeosebi a celei siderurgice și metalurgice, ramuri de însemnătate hotărîtoare pentru efortul de război al țării împotriva hitlerismului.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 33.

* Loc. cit., filele 33—34.

³³ Loc. cit., fila 33; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 119, fila 86.

³⁴ Ibid.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 17, fila 100.

³⁶ „Conferința Organizației regionale a P.C.R. București”, Ed. P.C.R. 1945, pag. 110—111.

În septembrie 1944, producția de cărbune a României reprezenta însă mai puțin de jumătate față de media producției lunare a anului 1943 ³⁷.

În aceste condiții, partidul comunist s-a adresat cu toată încrederea minerilor, chemându-i la luptă hotărâtă pentru învingerea greutăților, pentru a da țării cărbune cât mai mult și de bună calitate.

O mare însemnătate pentru mobilizarea minerilor în lupta pentru sporirea producției de cărbune a avut faptul că la sfârșitul lunii noiembrie 1944, din însărcinarea C.C. al P.C.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a mers în Valea Jiului, ajutând organizațiile partidului comunist și cele sindicale în stabilirea măsurilor politice-organizatorice care să ducă la găsirea celor mai indicate metode pentru o productivitate mai înaltă a muncii.

Minerii au răspuns cu însuflețire chemării Partidului Comunist din România pentru ridicarea producției de cărbune.

Învingând greutățile ce le-au stat în față, muncind cu avînt patriotic pentru ridicarea producției, minerii din industria carboniferă au adus o contribuție însemnată la efortul de război al României împotriva Germaniei hitleriste. Ei au asigurat creșterea continuă a producției de cărbune, realizînd la sfârșitul lunii martie 1945 o producție aproape de două ori mai mare decît cea din septembrie 1944 ³⁸. Pe această bază, necesitățile de cărbune pentru căile ferate și industrie au putut fi satisfăcute în măsură crescîndă, mai mult de 80% din producția netă de cărbuni a țării fiind folosită pentru aprovizionarea căilor ferate, a căror activitate era subordonată aproape în întregime transporturilor pentru front. În fruntea luptei pentru aprovizionarea la timp a transporturilor feroviare s-au situat în tot timpul războiului minerii din Valea Jiului, care au asigurat cca. 75% din cota de cărbuni primită zilnic de căile ferate ³⁹.

Sub conducerea comuniștilor, muncitorii din schelele petrolifere, rafinării, atelierele mecanice au trecut la refacerea instalațiilor și reluarea producției în vederea aprovizionării frontului și economiei naționale cu produse petrolifere.

Petroliștii au muncit fără preget, în frig și ploaie, fără echipament de protecție, pentru refacerea aproape din ruine a instalațiilor rafinăriilor „Oreon“, „Romîno-americană“, „Astra romînă“ ș. a. În frunte cu comuniștii, muncitorii au lucrat zile și nopți de-a rîndul pentru deblocarea instalațiilor de dărîmăturile provocate de bombardamente, pentru astuparea și nivelarea a sute de gropi.

Prin muncă plină de entuziasm și abnegație, petroliștii au reușit ca pînă la 1 mai 1945 să termine 3/4 din reparațiile la instalațiile de prelucrare a țițeiului ⁴⁰. Pe această bază, cantitatea de țiței prelucrată

³⁷ Determinat pe baza datelor furnizate de „Statistica industriei extractive pe anii 1940—1945“, Editura Institutului central de statistică, 1949, pag. 3 și 130.

³⁸ „Statistica industriei extractive pe anii 1940—1945“, Editura Institutului central de statistică, 1949, pag. 130—131.

³⁹ Arhiva Combinatului carbonifer Valea Jiului, Petroșeni, fondul nr. 1, dosarul nr. 89/1945, fila 45.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 41.

în rafinării a sporit lună de lună, ajungînd ca la sfîrșitul lunii mai 1945 să fie de peste trei ori mai mare decît aceea din septembrie 1944⁴¹. O activitate intensă a fost desfășurată pentru repararea utilajelor de forat, repunerea în producție a sondelor părăsite, ridicarea producției de petrol.

În acest fel, în timp ce trusturile imperialiste vînturau legenda „epuizării resurselor de petrol ale Romîniei” și foloseau această născocire pentru a-și camufla sabotajul, muncitorii petroliști dovedeau, prin inițiativele lor îndrăznețe, prin munca lor avîntată, că producția putea fi sporită, că zăcămintele petrolifere ale țării erau departe de a se fi epuizat.

Eforturile patriotice ale muncitorilor petroliști au contribuit în mod hotărîtor la satisfacerea nevoilor frontului. Industria petrolieră a aprovizionat frontul antihitlerist cu cantitatea de peste 540 000 tone de benzină, ulei, petrol, motorină etc., din care numai benzină peste 310 000 de tone⁴². Ritmul de aprovizionare a frontului antihitlerist cu produse petrolifere a sporit considerabil după instaurarea guvernului democrat. Astfel, comparativ cu media lunară a livrărilor pentru front efectuate pînă în luna februarie 1945, în perioada următoare, pînă la sfîrșitul războiului, s-a trimis lunar benzină cu 132% și motorină cu 268% mai mult⁴³.

În tot timpul războiului antihitlerist, asemenea ceferiștilor, minerii și petroliștii, credincioși tradițiilor lor revoluționare, au dovedit prin muncă și luptă atașamentul lor profund față de partidul comunist, dragostea fierbinte față de patrie*.

Cu eroism și abnegație au răspuns la chemarea P.C.R. de intensificare a efortului de război și muncitorii din industria siderurgică și metalurgică prelucrătoare, ramuri a căror producție era aproape în întregime destinată frontului.

În condiții grele, ca și în celelalte sectoare economice importante ale țării, muncitorii din industria siderurgică au trecut cu hotărîre la organizarea muncii, s-au angajat să lupte cu toate forțele „pentru a mări la maximum producția de război și a lichida cît mai repede cu fiara fascistă”⁴⁴.

La Uzinele „Ferdinand”, organizația P.C.R. a mobilizat muncitorii pentru înființarea comitetelor de mărire a producției, care, îm-

⁴¹ Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei, Departamentul prelucrării țițeiului, raportul nr. 0272/1962. A se vedea și „Statistica industriei extractive pe anii 1940—1945”, pag. 54.

⁴² Determinat pe baza datelor furnizate de Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 457/409, fila 32; Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 1/1945—1946, fila 74.

⁴³ Determinat pe baza datelor furnizate de Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 457/409, fila 32.

* O tratare mai pe larg a contribuției ceferiștilor, minerilor și petroliștilor la sprijinirea frontului antihitlerist a fost publicată în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 94—118.

⁴⁴ Rezoluția Congresului Uniunii sindicatelor metalo-chimice și sticlă, în „Viața sindicală” din 28 ianuarie 1945.

preună cu conducerea secțiilor, stabileau măsuri concrete în acest scop⁴⁵. Ca urmare, producția de oțel a acestor uzine a sporit în martie și aprilie 1945 cu 53% și respectiv cu 77% față de octombrie 1944, iar cea de laminate — cu 28% și 31%⁴⁶.

Eforturi susținute pentru aprovizionarea întreprinderilor metalurgice cu metalul necesar au depus și muncitorii reșițeni. În adunarea celor peste 15 000 de muncitori ai Uzinelor Reșița din 5 ianuarie 1945, după ce au fost demascate actele de sabotaj ale conducerii U.D.R., muncitorii au cerut să se ia măsuri pentru sprijinirea frontului prin livrarea înainte de termen a tunurilor, obuzelor și a celorlalte produse. Ei au cerut să fie numiți reprezentanți ai muncitorilor în consiliul de administrație și în comitetul de direcție al societății, pentru a controla măsurile ce se iau și pentru a contribui la înlăturarea greutăților care frânău producția. Au cerut, de asemenea, să fie înlăturați ofițerii reacționari din comandamentul militar al uzinei și să fie înlocuiți cu ofițeri devotați intereselor poporului.

Organizați în brigăzi de muncă patriotică, muncitorii au înlăturat dificultățile create de sabotori și au asigurat aprovizionarea cu metal a secțiilor prelucrătoare și a altor uzine în cantități sporite. De asemenea, organizația de partid a luat măsuri pentru apărarea agregatelor și instalațiilor împotriva elementelor dușmănoase — legionari și alți fasciști — care ar fi încercat să pună în pericol producția uzinei⁴⁷. Muncitorii au demascat elementele reacționare aflate în conducerea unor secții și care, la adăpostul „lipsei de materiale“, ascundeau de fapt oțelul și alte produse pentru a sabota efortul de război⁴⁸.

Datorită măsurilor luate de comitetul de partid, de organizația sindicală, eforturilor susținute depuse de muncitori, s-a reușit în cursul primelor cinci luni ale anului 1945 ca producția să cunoască, în secțiile principale care lucrau pentru front, o creștere simțitoare. Astfel, la sfârșitul lunii aprilie 1945, producția furnalelor era aproape cu 10% mai mare decât în ianuarie 1945, a oțelăriei Siemens-Martin — cu peste 17%, a oțelăriei speciale (electrice) — cu mai mult de 23%, iar a laminoarelor — cu peste 41%⁴⁹.

De mult eroism în muncă au dat dovadă muncitorii din Transilvania în lupta pentru refacerea întreprinderilor distruse de hitleriști în retragere. La „Industria sîrmei“ din Cîmpia Turzii, muncitorii au reconstruit oțelăria în decurs de numai două luni. La Uzina de oțel „Unirea“-Cluj, prin muncă voluntară, muncitorii au refăcut clădirile avariate, au pus în funcțiune mașinile și au reluat producția. În martie 1945, la această întreprindere, producția era cu 195% mai mare față

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 32.

⁴⁶ Arhiva M.I.G., fondul Comisariatul general al industriei metalurgice și de armament, dosarul nr. 19/1946.

⁴⁷ Arhiva Combinatului metalurgic Reșița, dosarul nr. 2/1945, documentul nr. 1 284/1945.

⁴⁸ „Luptătorul bănățean“ din 7 martie 1945.

⁴⁹ Determinat pe baza datelor furnizate de Arhiva Combinatului metalurgic Reșița, registrul: „Raport de exploatare, siderurgie și prelucrătoare pe anul 1944“ și registrele nr. 273 și 276/1945.

de anul 1943, deși pentru realizarea producției din 1943 au lucrat 600 de muncitori, iar în martie 1945, la o producție aproape dublă, au lucrat doar 274 de muncitori ⁵⁰.

Siderurgiștii au aprovizionat industria metalurgică prelucrătoare cu cantități importante de fontă, oțel și laminate. Semnificativ este faptul că în luna aprilie 1945 indicii pe țară la producția de fontă, oțel și laminate erau superiori celor din luna ianuarie a aceluiași an (la fontă — cu circa 4%, la laminate — cu peste 12%) ⁵¹.

Muncitorii din fabrici și uzine ca Reșița, „Astra”-Brașov, „Concordia”-Ploiești, Cugir, „Voina”-București, Mărgineanca, „Regia metalurgică”-Brăila (R.M.B.) au aprovizionat trupele romine cu cantități însemnate de tunuri, proiectile, cartușe și diferite alte materiale. Totodată muncitorii garajelor „Leonida”-București, Arsenalului armatei-Tîrgoviște și ai altora au executat comenzile de materiale și reparații la autovehicule, armament, tancuri ș.a. atît pentru Armata romină, cit și pentru Armata Sovietică.

În lupta pentru creșterea producției de război, muncitorii au manifestat inițiativă creatoare, grijă față de materia primă, preocupare permanentă pentru înlocuirea materiilor prime deficitare și folosirea chibzuită a celor ce puteau fi recuperate. Toate acestea au făcut să se obțină, în o serie de întreprinderi, indici ai producției deosebit de ridicați pentru condițiile în care se muncea. Astfel, muncitorii de la Fabrica „Voina” au obținut la sfîrșitul lunii ianuarie 1945 o producție cu 90% mai mare decît în prima jumătate a anului 1944 și cu aproximativ 50% mai mare față de toamna și iarna anilor 1943—1944, cînd întreprinderea nu suferise de pe urma bombardamentelor ⁵². La sfîrșitul lunii martie 1945, ei au sporit producția de cartușe de 6 ori față de cea realizată în octombrie 1944 ⁵³. Comuniștii din această întreprindere au venit cu numeroase inițiative privind raționalizarea producției, cum a fost, de pildă, inițiativa privind modificarea tehnologiei de producție a aruncătorului, care — aplicată în producție — a adus o economie de material de 30% față de consumul inițial și o reducere cu 50% a timpului de execuție ⁵⁴.

La arsenalul Subsecretariatului aerului și marinei (A.S.A.M.) de la Pipera, față de perioada dictaturii militare-fasciste, producția sporise în luna martie 1945 cu 300% ⁵⁵. Pentru conștiinciozitatea și devotamentul cu care și-au îndeplinit sarcinile, muncitorii acestei fabrici au fost citați prin ordin de către comandamentul grupării sovietice de aviație de pe aerodromul Pipera și au primit multe scrisori de mulțumire din partea piloților sovietici pentru calitatea reparațiilor făcute avioanelor ⁵⁶.

Mult elan în munca pentru refacerea uzinei distruse de război și ridicarea producției au dovedit muncitorii de la „Industria aero-

⁵⁰ Revista „Studii” nr. 4/1959, pag. 309, 310, 317.

⁵¹ Arhiva M.I.G., fondul Ministerul Industriei și Comerțului, 1945, dosarul nr. 29, Situația industriei metalurgice la sfîrșitul anului 1945.

⁵² „Scînteia” din 31 ianuarie 1945.

⁵³ „Viața sindicală” din 15 aprilie 1945.

⁵⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 116.

⁵⁵ „Scînteia” din 31 martie 1945.

⁵⁶ Ibid.

nautică română" (I.A.R.) Braşov. Hotărîrea lor fermă de a înfrînge sabotajul reacţiunii şi de a sprijini frontul antihitlerist era viu oglindită în protestul comitetului de fabrică adresat guvernului, în decembrie 1944, şi în care se arăta: „Noi, I.A.R.-iştii, nu putem sta luni de zile cu mîinile încrucişate, iar maşinile noastre să ruginescă prin diferite locuri de dispersare. Nu vrem să primim bani pe degeaba, căci ştim că marii sabotori sînt capabili să ne plătească fără ca să prestăm o muncă productivă, numai cu scopul de a nu pune în funcţiune maşinile noastre şi astfel să nu putem ajuta frontul şi ţara. Să se înceteze cu sabotajul — vrem să lucrăm”⁵⁷.

Comuniştii de la I.A.R. Braşov şi-au luat sarcina grea de a organiza şi conduce acţiunea patriotică de refacere a uzinei distruse în proporţie de 60% de bombardamentele anglo-americane, de a readuce şi repune în funcţiune maşinile-unelte şi instalaţiile dispersate. Au fost zile cînd muncitorii acestei uzine au lucrat 6—8 ore peste program pentru ca să descarce cîte 30—40 de vagoane cu maşini şi instalaţii. Muncitorii de la I.A.R. au reparat 98 de avioane romîneşti şi sovietice, 279 maşini de transport pentru Armata română şi Armata Sovietică⁵⁸.

Eforturile patriotice depuse de muncitorii siderurgişti şi metalurgişti şi-au găsit expresia în cantitatea şi calitatea materialelor produse pentru nevoile frontului. În perioada 1 septembrie 1944—9 mai 1945, Armata română a fost aprovizionată cu peste 33 000 de pistolete, puşti, puşti-mitraliere, mai mult de 200 de tunuri şi obuziere de diferite calibre, 217 aruncătoare de mine⁵⁹. Frontul a fost aprovizionat cu cantităţi însemnate de muniţie, reprezentînd mai mult de 33 000 de tone, dintre care numai cartuşe peste 39 milioane⁶⁰, 53 mii de mine antitanc şi antiinfanterie⁶¹ etc. Unităţile de pe front au primit, de asemenea, aproape 600 de autocamioane şi alte maşini auto, aproape 260 tone piese de schimb, circa 10 000 bucăţi de cauciucuri etc.⁶²

O contribuţie preţioasă la efortul de război al ţării a fost adusă de către muncitorii din porturile şi şantierelor navale.

La 23 August 1944, situaţia şantierelor navale era deosebit de grea. Secţiile şi atelierele erau dezorganizate, o parte din ele distruse de bombardamente, unele utilaje dispersate. Se resimţea puternic lipsa de materii prime şi lipsa mîinii de lucru. În faţa şantierelor

⁵⁷ „Scînteia” din 4 ianuarie 1945.

⁵⁸ „Prima conferinţă liberă, 19—20 august 1945, Organizaţia regională a P.C.R. Braşov”, pag. 17 şi 19.

⁵⁹ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 457/409, filele 3 şi 4.

⁶⁰ Loc. cit., fila 30.

⁶¹ Loc. cit., fila 11. În acest caz, ca şi în celelalte unde se dau date privind livrările pentru aprovizionarea frontului antihitlerist, cantităţile indicate sînt inferioare consumului real al trupelor pe front. Astfel, consumul de cartuşe de armă de diferite calibre numai la armata de uscat s-a ridicat în perioada războiului antihitlerist la peste 91 milioane de bucăţi (Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 457/398, fila 57 bis). Diferenţa dintre consum şi livrări s-a acoperit pe seama stocurilor existente în depozitele armatei, a celor aflate asupra unităţilor, pe seama capturilor de război.

⁶² Loc. cit., dosarul nr. 457/409, fila 27.

navale se ridicau sarcini însemnate, care trebuiau îndeplinite într-un termen scurt. De multe ori, datorită cerințelor frontului antihitlerist, termenele de reparație a navelor se fixau nu numai în zile, ci chiar în ore. Multe reparații, prin amplexarea lor, se executau pentru prima dată în șantierele noastre navale.

Muncitorii șantierelelor navale Constanța, Galați, Turnu-Severin ș.a. au reușit să îndeplinească la timp — și de multe ori înainte de termen — reparațiile de nave, au dat lucru de bună calitate, care s-a bucurat de aprecierea comandamentului român și a celui sovietic. Astfel, muncitorii Șantierului naval Constanța au executat reparații la unele nave chiar când acestea se aflau în cursă. Așa, de exemplu, repararea căldărilor și mașinilor tancului petrolier sovietic „Firus“ a fost efectuată de 60 de muncitori ai șantierului, în timp ce petrolierul transporta, remorcat, combustibil⁶³.

Șantierul naval din Constanța a executat lucrări de reparații la un număr de 440 de aparate, nave și mașini de luptă⁶⁴.

Cu același avînt au lucrat și muncitorii de la Șantierul naval Galați. „Chiar în primele trei zile după 23 August 1944 — relatează unul dintre muncitori —, în șantier a intrat pentru a fi reparată vedeta rapidă sovietică nr. 322, care suferise avarii în timpul unei torpilări. Aceasta era prima reparație pe care trebuia să o efectuăm pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Deși tovarășii sovietici ne-au cerut să reparăm nava în trei zile, datorită entuziasmului cu care s-a muncit, reparația a fost efectuată în două zile și două nopți. A fost o mare bucurie pentru muncitorii noștri cînd nava sovietică reparată, supusă la probă, a confirmat că reparațiile au corespuns pe deplin. A treia zi, vedeta rapidă a putut să plece în luptă împotriva navelor fasciste“⁶⁵.

La Atelierul de reparații navale din Giurgiu, în perioada 5 noiembrie 1944—sfîrșitul lui iunie 1945, s-au executat reparații la peste 200 de vase, șleपुरi, remorchere, drage, tancuri petroliere⁶⁶ etc., iar muncitorii de la Șantierul naval Turnu-Severin au executat peste 350 lucrări de reparații la navele de luptă, comerciale, de dragaj și altele⁶⁷. Printre lucrările mai importante executate de muncitorii acestui șantier se numără reparațiile la monitoarele „Kerci“ și „Azov“, la remorcherele „Maican“ și „Basarab“, întrebuintate la curățirea de mine a Dunării.

La primul Congres general al Sindicatelor unite din România, tovarășul Gheorghe Apostol, în numele C.C. al P.C.R. și al C.G.M., a subliniat că muncitorii din porturi și șantierele navale au lucrat cu rîvnă pentru susținerea frontului antihitlerist⁶⁸.

⁶³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 133, fila 36.

⁶⁴ Arhiva Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, dosarul nr. A 32/1945, raportul nr. 2414/1945, fila 8.

⁶⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 133, fila 2.

⁶⁶ Arhiva Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, dosarul nr. A 32/1945, Darea de seamă din 6 august 1945 a Direcției P.C.A., fila 8.

⁶⁷ Loc. cit., raportul nr. 2414/1945, fila 9.

⁶⁸ „Viața sindicală“ din 4 februarie 1945.

Muncitorii din industria ușoară și alimentară, ramuri a căror producție avea o însemnătate deosebită în aprovizionarea luptătorilor de pe front cu echipament și subzistențe, au răspuns, de asemenea, cu entuziasm chemării P.C.R. de intensificare a efortului de război al țării împotriva Germaniei fasciste.

Muncitorii din industria încălțăminte și pielăriei au sprijinit efortul de război al țării prin produse de mare utilitate. Astfel, la întreprinderea „Mociornița“, în ciuda sabotajului organizat de patronul legionar, muncitorii au mărit producția de încălțăminte de la 700 la 900 de perechi zilnic; tot la această întreprindere, secțiile confecții, cojoace și atelaje au terminat comenzile pentru armată cu mult înainte de termen ⁶⁹. La Fabrica „Talpa“ din București, comitetul de fabrică a găsit metode noi de folosire mai rațională a materiilor prime existente, a mobilizat muncitorii pentru învingerea greutăților și înlăturarea cauzelor care frâneau ridicarea producției. S-a reușit astfel ca producția lunii decembrie 1944 să fie cu 200% mai mare față de media lunară a anilor 1941/1944, cu toate că muncitorii lucrau 9 ore pe zi, față de 11—12 pe timpul regimului antonescian, și cu toate că lipseau unele mașini importante și materiile prime erau insuficiente. După eliberarea părții de nord a Ardealului, muncitorii de la Fabrica „Dermata“-Cluj au produs de două ori mai multă încălțăminte, realizând în februarie 1945 zilnic 1 050 perechi de bocanci, față de 500 cît produceau în octombrie 1944.

Printre produsele livrate de muncitorii din industria încălțăminte și pielăriei pentru nevoile frontului se numără peste 690 000 de perechi încălțăminte, cantități însemnate de mantale îmblănite, cojoace, șube și căciuli, hamuri și atelaje pentru cai, cartușiere etc. ⁷⁰. În același scop industria textilă a produs peste 6,5 milioane metri de țesături diverse, aproape 218 000 de cămăși, cantități însemnate de mantale, bluze, veste etc. ș.a. ⁷¹.

În industria alimentară, în decurs de numai câteva luni, muncitorii de la „Moara românească“ au ridicat producția zilnică de pâine pentru armată de la 4 la 12 tone, iar pentru populație — de la 16 000 la 42 000 de pîini zilnic ⁷². Aceeași conștiinciozitate au dovedit și muncitorii industriei alimentare din celelalte orașe ale țării, cum au fost, de exemplu, muncitorii fabricilor de conserve din Timișoara, a căror producție în perioada ianuarie—mai 1945 a crescut cu 32% ⁷³.

Semnificativ pentru ilustrarea dragostei cu care erau înconjurați luptătorii de pe front, a grijii ce le-o purta poporul muncitor din țară

⁶⁹ Loc cit. din 21 februarie 1945.

⁷⁰ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., S. 4, dosarul nr. 457/409, filele 8, 15, 17; Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 4 616, dosarul nr. 1/1945—1946, fila 74.

⁷¹ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., S. 4, dosarul nr. 457/409, filele 14—15; Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 101/1945—1946, fila 74; vezi și „Scînteia“ din 13 ianuarie și 17 martie 1945.

⁷² „Scînteia“ din 15 ianuarie 1945.

⁷³ Arhiva C.C.S., dosarul „Comisia sindicală locală Timișoara“, documentul nr. 313, fila 2.

este și următorul exemplu : după cinci luni de muncă încordată, muncitorii Fabricii de zahăr Chitila au reușit, la începutul anului 1945, să reia producția. În legătură cu aceasta, ei scriau ziarului „Scînteia“ : „...Noi, muncitorii, ne-am gîndit că avem pe front frați, tovarăși de luptă... Un ceai fierbinte face mult. De aceea am stăruit prin toate mijloacele posibile și imposibile să punem fabrica în mișcare. Am pus-o și produce. Ei luptă acolo, muncitorii luptă aici. Numai întărind spatele frontului, se poate ajunge mai curînd la o pace, pace pe care o doresc toți. Numai așa se poate ajunge la o viață mai bună, la un trai mai omenesc, unindu-ne în lupta pentru distrugerea completă a hitleriștilor cotropitori și participînd cu toții la efortul de mărire a producției“⁷⁴. Muncitorii din industria alimentară au contribuit la aprovizionarea frontului antihitlerist cu 45 000 tone de alimente și subzistențe diferite⁷⁵.

Pentru nevoile frontului antihitlerist au fost livrate cantități însemnate și din alte produse, printre care : centrale și aparate telefonice, tutun și țigări, săpun, lenjerie de spital, vată, tifon, medicamente ș.a.⁷⁶.

Abnegația, tăria în fața greutăților, fermitatea cu care muncitorii au îndeplinit chemarea patriotică a P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie!“ au dovedit, o dată mai mult, înaltul patriotism al clasei noastre muncitoare pentru apărarea independenței și suveranității naționale, pentru progresul social al țării.

Obiectivele agrare, antifeudale și antifasciste ale primei etape a revoluției populare au determinat ca, alături de clasa muncitoare, masele țărănești să fie, de asemenea, vital interesate în zdrobirea hitlerismului. Reforma agrară și lichidarea moșierimii ca clasă, transformarea democratică a țării și instaurarea regimului de democrație populară, consolidarea independenței țării — obiective în a căror realizare masele țărănești erau nemijlocit și în cel mai înalt grad interesate — erau strîns legate de zdrobirea armatelor hitleriste pe front și a resturilor fasciste din țară.

Stabilind sarcinile ce reveneau țăranimii în acele împrejurări, P.C.R. a arătat că dacă în războiul nedrept antisovietic țăranimea era interesată să ascundă produsele, să lase ogoarele necultivate, pentru a pune astfel mai repede capăt războiului nelegiuit, în războiul antihitlerist „Sarcina voastră (sarcina țăranilor muncitori — *n. n.*) este să munciți cu sîrguință ogoarele, să asigurați cu produsele voastre o bună aprovizionare a trupelor de pe front și a populației orășenești“⁷⁷.

Masele țărănești au răspuns cu aceeași însuflețire patriotică apelului P.C.R. În mișcarea adoptată, în octombrie 1944, de țăranii din comunele Clejani, Rușii lui Asan și Sterea, din nordul fostului județ Vlașca, se arăta că ei vor lupta pentru ducerea cu hotărîre a războiului,

⁷⁴ „Scînteia“ din 15 februarie 1945.

⁷⁵ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., S. 4, dosarul nr. 457/431, filele 77—85 ; Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 1/1945—1946, fila 74.

⁷⁶ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., S. 4, dosarul nr. 459/409, filele 12, 22, 29.

⁷⁷ Apelul C.C. al P.C.R., în „Scînteia“ din 21 septembrie 1944.

pentru curățirea satelor de elementele legionare și alți fasciști, pentru prietenia cu Uniunea Sovietică⁷⁸. Locuitorii comunei Budești-Ilfov s-au angajat „să sprijine din toate puterile Armata română și Armata Roșie, care luptau pentru dezrobirea Ardealului”⁷⁹. Într-un memoriu din octombrie 1944, sătenii din comuna Recaş (Banat) arătau: „...fiind conștienți de zilele pe care le trăim, sîntem gata să continuăm lupta mai departe pînă la victoria finală a democrației... Armata noastră are nevoie de producția noastră”. Demascînd sabotajul chiaburilor, care refuzau să strîngă recolta, să însămînteze, țăranii muncitori cereau autorităților să li se pună la dispoziție combustibil și piese de schimb pentru tractoare, în vederea asigurării producției agricole, „care acum e atît de necesară pentru continuarea războiului antihitlerist”⁸⁰. Acțiuni asemănătoare, prin care țăranimea muncitoare își demonstra atașamentul față de războiul drept, eliberator au avut loc în toată țara.

O mare contribuție la făurirea alianței muncitorești-țăărănești, la realizarea reformei agrare și instaurarea puterii populare a adus-o organizația largă a țăranimii, Frontul plugarilor, condusă de eminentul om de stat și înflăcăratul patriot dr. Petru Groza. În același timp, organizația Frontului plugarilor, aderînd fără rezerve la platforma elaborată de partidul comunist, a adus o contribuție însemnată și la mobilizarea maselor țăărănești pentru sprijinirea frontului antihitlerist. În acest sens, organizațiile locale ale Frontului plugarilor s-au călăuzit după sarcinile prevăzute în circulara nr. 2 a C.C. al Frontului plugarilor în care se arăta: „Comitetul Frontului plugarilor va lupta pentru mărirea efortului de război... ca singura cale de a scurta războiul cu tot cortegiul lui de mizerie și suferințe. Comitetul Frontului plugarilor va lupta pentru ridicarea producției agricole ca una din sarcinile principale ale țăranimii... pentru ducerea pînă la capăt a războiului antihitlerist”⁸¹.

Producția agricolă a anului 1944, destul de scăzută, fusese considerabil micșorată din cauza operațiilor militare, a numărului redus de brațe de muncă și animale de tracțiune, precum și din cauza acțiunilor de sabotaj întreprinse de moșieri. Sub pretextul „aprovizionării” frontului, elementele afăceriste au jefuit țăărănimea muncitoare, realizînd profituri de miliarde de lei prin rechiziții de vite și cereale neplătite sau plătite la prețuri derizorii, prin vînzarea la prețuri de speculă a unei părți însemnate din produsele rechiziționate etc.

În aceste condiții, cei care au susținut în întregime efortul de război al țării în sectorul agricol au fost țăranii muncitori. Puternic sprijinite de clasa muncitoare, mobilizate și conduse de partidul comunist, masele țăărănești au desfășurat o luptă îndrăjită pentru pămînt și libertăți democratice, pentru înfrîngerea sabotajului moșieresc, pentru strîngerea recoltei lăsate în părăsire pe cîmp de moșieri, pentru însămîn-

⁷⁸ „Scînteia” din 19 octombrie 1944.

⁷⁹ Loc. cit., din 20 octombrie 1944.

⁸⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 134, fila 44.

⁸¹ „Frontul plugarilor” din 1 februarie 1945.

țarea terenurilor, cît și pentru aprovizionarea frontului antihitlerist și a oamenilor muncii de la orașe.

În cursul lunilor ianuarie-martie 1945, țăranii muncitori din fostul județ Sălaj au contribuit la aprovizionarea armatei cu 8 120 tone de cereale, 10 500 de vite pentru tăiere, 5 000 de porci și 260 tone de ulei de floarea-soarelui. Pînă la 11 mai 1945, țăranii muncitori din fostul județ Arad au dat, printre altele, pentru aprovizionarea armatei, peste 100 vagoane de grîu. Țărănimea din fostele județe Dolj, Gorj, Mehedintzi și Romanați a livrat cantitatea de 284 971 kg de carne, 6 807 vagoane de grîu, cît și alte produse agricole*.

Instaurarea regimului democrat-popular și legiferarea reformei agrare au contribuit în mod hotărîtor la mobilizarea maselor țărănești, sporindu-le elanul de muncă pentru sprijinirea frontului antihitlerist. În același timp, guvernul democrat a luat măsuri hotărîte pentru înlăturarea abuzurilor și fraudelor săvîrșite de sabotori și speculanți și a elaborat legi care să asigure o justă repartitie a eforturilor de război.

În aprecierea contribuției țărănimii muncitoare la sprijinirea frontului antihitlerist trebuie subliniat, înainte de toate, faptul că marea majoritate a ostașilor ce luptau pe frontul antihitlerist erau țărani muncitori. Însuflețiți de idealurile nobile ale războiului drept, eliberator, zeci de mii de țărani muncitori, alături de muncitori și alți fii ai poporului îmbrăcați în haina militară, au luptat vitejește pentru zdrobirea hitlerismului.

Totodată masele țărănești au contribuit la aprovizionarea frontului antihitlerist cu cantități însemnate de produse agroalimentare, ca : făină de grîu, carne, grăsimi, zarzavaturi ș.a., care s-au ridicat la peste 220 000 de tone, iar cele de furaje și grăunțe — la 142 000 de tone⁸². La acestea s-au adăugat sute de mii de cai rechiziționați pentru nevoile armatei.

Țărănimea muncitoare a sprijinit războiul împotriva Germaniei hitleriste și prin numeroasele transporturi efectuate pentru unitățile militare, prin munca depusă în vederea refacerii drumurilor, șoselelor, căilor ferate etc. Astfel, țăranii muncitori din apropierea liniei frontului, înfruntînd pericolul bombardamentelor inamice, au efectuat transporturi de muniție, piese de schimb pentru armament, alimente și furaje, mulți dintre ei ajungînd cu carele de transport pînă la Szegedin în Ungaria. Țăranii muncitori din comuna Aleșd-Bihor și din comunele din jur au construit un pod de 40 de tone, care asigura legătura între gară și șoseaua națională, ajutînd astfel la buna desfășurare a transporturilor spre front⁸³.

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 21, fila 18 ; Arhiva Sfatului popular raional Arad, Rapoarte de activitate, dosarul nr. 236/1945, raportul nr. 1 405/1945, fila 2 ; Arhiva Sfatului popular regional Oltenia, fondul Inspectoratul general administrativ Craiova, pachetul nr. 10/1945, dosarul nr. 34, situația nr. 8/1945 și pachetul nr. 32/1945, raportul nr. 972/1945, fila 3.

⁸² Arhiva M.F.A. — M.St.-M., dosarul nr. 457/409, filele 14—16 și 29 ; Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 1/1945—1946, filele 138, 215, 217.

⁸³ Arhiva Sfatului popular regional Crișana, dosarul nr. 2 100, fila 131.

În perioada octombrie 1944 — 15 februarie 1945, peste 24 300 de țărani muncitori din fostul județ Mehedinți, folosind mai mult de 10 000 de căruțe, au efectuat transporturi de muniție, materiale, au lucrat la refacerea drumurilor, a aeroportului militar etc.⁸⁴.

Cu prilejul reconstruirii tunelului de cale ferată de lângă comuna Stîna, fostul județ Cluj, țăranii din toate satele învecinate au dat un ajutor efectiv. Numai țăranii din satul Petrindu au efectuat 2 000 zile de lucru și 400 zile de transport cu căruțele. Tot ei au aprovizionat pe muncitorii care lucrau la reconstrucția tunelului cu 45 chintale de grâu, 900 kg de carne și alte alimente⁸⁵.

Țărănimea a ajutat pe muncitorii din unele întreprinderi în readucerea utilajelor dispersate în diferite localități, în aprovizionarea cu combustibil și materii prime. Muncitorii Fabricii textile din Buhuși, de exemplu, au fost ajutați de țăranii muncitori din satele din jur cu 50—60 de care, folosite pentru a aduce de la Brașov și Prejmer — distanță de circa 200 km — materii prime, iar din localitățile mai apropiate — combustibil⁸⁶.

Un ajutor prețios au dat țăranii din jurul orașului Ploiești la refacerea liniilor ferate de la rafinăriile din Ploiești, din stațiile Teleajen și Albești-Prahova*.

Țăranii muncitori au contribuit la acțiunea patriotică organizată de partidul comunist de sprijinire a luptătorilor de pe front, ca și a răniților din spitale cu alimente și îmbrăcăminte, dăruind numeroase pachete cu alimente și îmbrăcăminte pentru ostașii români și sovietici.

În același timp, țărănimea muncitoare a răspuns cu mare însuflețire lozincii lansate de P.C.R. în primăvara anului 1945: „Nici un petec de pământ neînsămânțat“. Ca urmare, suprafețele însămânțate în primăvara anului 1945 au depășit pe cele din timpul regimului burghezo-moșieresc. În campania agricolă din primăvara anului 1945, suprafața însămânțată a fost de 7 767 010 ha, față de 6 823 605 ha însămânțate în primăvara anului 1939⁸⁷.

Eforturile susținute depuse de țărănime pentru sprijinirea războiului împotriva Germaniei hitleriste, încrederea cu care a urmat clasa muncitoare și partidul comunist au intrat în istorie ca o expresie vie a patriotismului de care masele țărănești au fost însuflețite în lupta pe care poporul român a dus-o pentru independența țării, pentru viitorul său luminos.

⁸⁴ Arhiva Sfatului popular regional Oltenia, fondul Inspectoratul general administrativ Craiova, pachetul nr. 10/1945, raportul nr. 3 801/1945.

⁸⁵ Vezi „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945“, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 155—156.

⁸⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 41, fila 101.

* Arhivele statului Ploiești, fondul Prefectura județului Prahova, inv. nr. 320, dosarul nr. 78/1944, raportul nr. 21 000/1945.

⁸⁷ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945“, vol. III, E.S.P.L.P. 1955, pag. 171.

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, încheată în focul luptei pentru exproprierea pământului moșieresc și împărțirea lui țăranimii muncitoare, a constituit principala forță socială pe care Partidul Comunist din România s-a sprijinit atât în rezolvarea sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, ale creării premiselor pentru trecerea la înfăptuirea revoluției socialiste, cît și pentru mobilizarea poporului român la lupta pentru sprijinirea frontului antihitlerist.

La chemarea partidului comunist, tineretul, în frunte cu partea sa cea mai înaintată, mai conștientă și mai combativă — Uniunea Tineretului Comunist —, a participat cu bărbăție, alături de cei vîrstnici, la lupta poporului pentru independența deplină a țării și progres social, a adus o contribuție prețioasă la sprijinirea frontului antihitlerist.

Mii și mii de tineri, în primul rînd uteciști, au luptat în rîndul forțelor patriotice, au plecat voluntar în armată, luptînd pentru victoria finală asupra fascismului. Alături de ceilalți luptători, ei au săvîrșit numeroase și mărețe acte de vitejie, cu care poporul nostru se mîndrește.

Tineretul a muncit cu abnegație alături de vîrstnici pentru refacerea întreprinderilor distruse de război și pentru ridicarea producției necesare frontului. La rafinăria Ploiești, tineretul a participat activ, în ore de muncă voluntară, la refacerea instalațiilor, recondiționarea materialelor distruse; lucrări ce necesitau 30 de zile erau efectuate în numai jumătate de timp⁸⁸. La Șantierul naval din Galați, din proprie inițiativă, ucenicii au continuat și în ziua de Anul nou munca de reparație la navele militare⁸⁹. Uteciștii de la Uzinele de armament „Concordia” din Ploiești au stat în permanență în fruntea celor peste 600 de tineri în acțiunea patriotică de sporire a producției de război⁹⁰.

Un apel călduros plin de patriotism fierbinte a fost adresat tineretului din țara noastră de către C.C. al U.T.C. cu prilejul Săptămîinii mondiale a tineretului (21—25 martie 1945). „În săptămîina internațională a tineretului să ne strîngem rîndurile pentru a munci cu rîvnă la întărirea frontului antihitlerist. Să ne amintim de răniții din spitale, de orfani, de părinții bătrîni ai celor căzuți la datorie. Să le scriem scrisori, să le trimitem daruri, să le arătăm că sîntem alături de ei”⁹¹. Răspunzînd acestui apel patriotic, tinerii muncitori de la Uzinele Mărgineanca, ce produceau exclusiv pentru front, au lucrat zi și noapte pentru terminarea înainte de termen a comenzilor pentru armată. Eforturile lor susținute au contribuit ca uzinele să fie evidențiate pe ramura de producție pentru rezultatele bune obținute⁹². Uteciștii de la Atelierele C.F.R. Palas au lucrat pentru front 1 500 de ore fără plată și au reparat în ore de muncă peste program un număr de 100 de vagoane⁹³. În cadrul aceleiași săptămîini de solidaritate internațională

⁸⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 29.

⁸⁹ „Scinteia” din 21 ianuarie 1945.

⁹⁰ „Scinteia tineretului” din 4 martie 1945.

⁹¹ „La luptă împotriva fascismului”, Editura U.T.C. 1945, pag. 35.

⁹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 72, fila 52.

⁹³ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 451, fila 26.

a tineretului, în Timișoara tinerii muncitori, mobilizați de U.T.C., au ridicat producția la Atelierele C.F.R., la Fabrica de lanțuri și alte întreprinderi între 40 și 60%⁹⁴.

Alături de vîrstnici tineretul muncitoresc, sătesc și studios a participat la toate acțiunile inițiate de partidul comunist în sprijinul frontului antihitlerist și al luptătorilor de pe front, s-a avîntat în iureșul luptei revoluționare conduse de partidul comunist pentru înfrîngerea reacțiunii și cucerirea puterii politice de către masele populare, pentru consolidarea regimului de democrație populară. Dînd o înaltă apreciere contribuției aduse de tineretul țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată: „Minunatul nostru tineret a participat cu elan la lupta poporului pentru libertate și progres social, a adus o mare contribuție la toate bătăliile duse de partid, de clasa muncitoare din România la înfăptuirea tuturor victoriilor noastre”⁹⁵.

Ținînd seama de caracterul drept, eliberator al războiului antihitlerist, Partidul Comunist din România a considerat ca o problemă deosebit de importantă mobilizarea, alături de clasa muncitoare și aliatul său principal — țărănimea muncitoare —, a tuturor forțelor sociale interesate în zdrobirea hitlerismului. „Toate forțele naționale — se arăta în apelul C.C. al P.C.R. din septembrie 1944 — trebuie să dea concursul cel mai larg armatelor sovietice și romîne, să sprijine prin toate mijloacele eforturile războiului nostru de eliberare și de consolidare a independenței țării”⁹⁶.

Răspunzînd apelului partidului comunist, ingineri, tehnicieni, medici, oameni de știință, scriitori legați de interesele poporului, tot ce avea mai bun intelectualitatea țării și-au pus cunoștințele și capacitatea lor în slujba transformărilor democratice cerute de popor și a cauzei nobile a războiului eliberator. Dînd glas sentimentelor patriotice ale intelectualității, la mitingul celor 10 000 de cetățeni din Capitală ținut în fosta sală „Tomis” la 17 septembrie 1944, profesorul universitar P. Constantinescu-Iași arăta că intelectualitatea susține războiul național pentru eliberarea Ardealului de nord, împotriva Germaniei hitleriste⁹⁷. În aceeași ordine de idei, în moțiunea adoptată la 5 februarie 1945 de Congresul general al învățătorilor membri ai organizației Frontul plugarilor se arăta: „...Trebuie să facem toate eforturile pentru a mări atît din punct de vedere material cît și sufletesc puterea noastră de luptă împotriva hitlerismului și a uneltelor lui...”⁹⁸. Demascînd sabotajul ministrului reacționar al agriculturii — Hudîță —, care întîrziase cu două luni de zile pregătirea campaniei de însămînțări, „periclitînd astfel îndeplinirea condițiilor

⁹⁴ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, fondul nr. 2, dosarul nr. 115, fila 16.

⁹⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică 1962, pag. 341.

⁹⁶ „Scînteia” din 21 septembrie 1944.

⁹⁷ „Romînia liberă” din 19 septembrie 1944.

⁹⁸ „Frontul plugarilor” din 5 februarie 1945.

de armistițiu și interesele economiei naționale“, Societatea inginerilor agronomi cerea schimbarea ministrului sabotor și chema membrii săi „...să-și dea întreaga contribuție la muncile agricole din primăvară... spre a salva ceea ce mai este cu putință“⁹⁹.

Muncitori, țărani, intelectuali, mici meseriași, funcționari, gospodine, studenți și elevi, încadrați în organizația „Apărarea patriotică“, au desfășurat o susținută muncă de mobilizare a tuturor categoriilor sociale pentru sprijinirea frontului.

„Apărarea patriotică“ a organizat și a trimis pe front patru caravane cu daruri ale oamenilor muncii pentru ostașii ce luptau împotriva hitlerismului¹⁰⁰; sute și mii de scrisori trimise pe front duceau cu ele mesajul dragostei și recunoștinței întregului popor pentru luptătorii de pe front, sporindu-le dârzenia și hotărârea de a lupta până la victoria finală asupra fascismului. Cu o deosebită dragoste și îngrijire erau înconjurăți răniții — ostași și ofițeri români și sovietici — în spitale. „Fete, femei și bărbați de la «Apărarea patriotică», care au luptat și luptă pentru democrație și libertate, vizitează spitalele de răniți... Pentru fiecare rănit, ei găsesc cuvinte de îmbărbătare, arătându-le că noi nu sîntem singuri în lupta noastră de eliberare și că alături de noi sînt fiii cei mai buni ai poporului care și ei luptă pentru cauza sfîntă a poporului român, pentru libertatea și independența lui“ — scria tovarășilor săi un ofițer român rănit în luptele de la Sfîntu-Gheorghe¹⁰¹. „O grijă profundă, omenască a personalului medical față de soldații și ofițerii ruși“; „Pentru primirea dv. caldă, soldatul și ofițerul rus nu vă vor uita și veșnic își vor aduce aminte de dv.“¹⁰², sînt cuvintele pline de recunoștință notate în cartea de aur a spitalului militar nr. 367 de ofițerii sovietici care au vizitat spitalul sau au fost îngrijiți de personalul lui medical.

Darurile și scrisorile pline de îmbărbătare trimise pe front, dragostea cu care erau înconjurăți răniții în spitale, sprijinul acordat familiilor celor ce luptau — toate acestea au făcut ca Armata romînă să simtă în permanență sprijinul întregului popor, au contribuit la stabilirea unei legături trainice între front și spatele frontului, au sporit dârzenia și hotărârea ostașilor în lupta ce o duceau, alături de ostașii sovietici, pentru zdrobirea fascismului german.

★
★

Ca rezultat al luptei pline de eroism și abnegație dusă de întregul nostru popor, sub conducerea Partidului Comunist din România, începînd din 23 August 1944 țara noastră a participat cu toate forțele sale armate

⁹⁹ Loc. cit., din 7 februarie 1945.

¹⁰⁰ „Apărarea patriotică“, „Primul Congres liber“, august 1945, Editura „Apărarea patriotică“, 1945, pag. 63.

¹⁰¹ „Înainte“ (gazeta Diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu“) din 5 octombrie 1944.

¹⁰² Arhiva Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, fondul Arhiva generală C.F.R., dosarul nr. 003 012, documentul nr. 92 532/944, filele 7—9.

și cu întregul său potențial economico-militar la războiul pentru înfrângerea Germaniei hitleriste.

Efectivul total al Armatei române în războiul antihitlerist s-a ridicat la cifra de 355 389 de oameni, pierderile suferite reprezentând peste 170 000 de oameni (morți, răniți și dispăruți), dintre care peste 5 000 de ofițeri și aproape tot atâția subofițeri. Pentru faptele lor de vitejie, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost decorați cu ordine și medalii de război românești, sovietice și cehoslovace.

În lupta pentru zdrobirea Germaniei hitleriste, pe lângă contribuția militară, poporul român a făcut însemnate eforturi de ordin economic-financiar.

În total, efortul economic al țării noastre la înfrângerea Germaniei fasciste s-a cifrat la peste 106 429 000 000 lei (valuta anului 1938), ceea ce echivalează cu mai mult de trei ori totalul cheltuielilor bugetare ale anului financiar 1937/1938, sau cu peste 767 215 000 dolari (la cursul anului 1938)¹⁰³.

Pentru aprecierea justă a contribuției economice a poporului nostru la zdrobirea Germaniei fasciste trebuie să se țină seama că în anul 1944 economia țării era secătuită și puternic zdruncinată ca urmare a războiului hitlerist și a jafului imperialiștilor germani, iar în anul 1945 venitul național scăzuse la 50% față de cel al anului 1938¹⁰⁴. Luarea în considerare a acestor condiții pune în adevărata sa lumină hotărîrea de neclintit cu care poporul român a sprijinit frontul antihitlerist.

Contribuția economică, adăugată contribuției militare, a situat țara noastră în rîndurile participanților activi la lupta pentru obținerea victoriei împotriva Germaniei fasciste.

Sprijinirea războiului împotriva Germaniei hitleriste a fost o cauză vitală pentru întregul popor muncitor. Conduse și organizate de gloriosul partid al comuniștilor, masele muncitoare au făcut eforturi și sacrificii, care, prin măreția lor, s-au ridicat la înălțimea faptelor de vitejie și eroism săvîrșite de ostașii de pe front.

Sprijinul multilateral dat luptătorilor de pe front de către masele populare, dragostea fierbinte cu care ele au înconjurat armata, au constituit un izvor principal al victoriilor repurtate de ostașii români pe frontul antihitlerist.

Dovedind o uriașă capacitate de aplicare creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile istorice concrete de după 23 August 1944, partidul comunist a stabilit în mod științific căile și metodele care au asigurat participarea întregului popor la sprijinirea efortului de război al țării, a știut să imprime elan și voință de luptă atît trupelor de pe front cît și maselor muncitoare din spatele frontului, a știut să îmbine și să rezolve cu înțelepciune sarcinile transformării democratice a țării cu cele ale sprijinirii prin toate forțele a războiului antihitlerist.

¹⁰³ Cifrele au fost calculate pe baza datelor furnizate de Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, dosarul nr. 1 a, anexa nr. 1, filele 18—19, 25; Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul Conferința păcii, dosarul nr. 188, vol. I.

¹⁰⁴ Arhiva Ministerului Finanțelor, fondul Direcția studii și coordonare financiară, pachetul nr. 147, dosarul nr. 23, fila 6.

În decursul anilor ce au urmat terminării victorioase a războiului împotriva Germaniei hitleriste, poporul român a străbătut o perioadă de adânci transformări revoluționare. Într-un termen istoricește scurt, prin munca entuziastă a eroicei noastre clase muncitoare, a harnicei țărâni, a intelectualității, strins unite în jurul partidului, România s-a ridicat pe culmile civilizației și progresului social, pe culmile socialismului.

Mîndru de succesele sale, încrezător în viitor, poporul nostru își consacră în prezent întreaga sa energie și capacitatea de creație înfăptuirii hotărîte a grandiosului obiectiv stabilit de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român — desăvîrșirea construcției socialiste și crearea condițiilor pentru trecerea treptată la construirea comunismului.

În țara noastră, economia și cultura au făcut progrese deosebite în ultimii ani. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

În anul 1953, economia și cultura au făcut progrese deosebite. În anul 1953, producția industrială a crescut cu 15% față de anul 1952, iar producția de cereale a crescut cu 10% față de anul 1952. În același timp, cultura a făcut progrese deosebite. În anul 1953, numărul elevilor la învățământ a crescut cu 10% față de anul 1952, iar numărul profesorilor a crescut cu 5% față de anul 1952.

Activitatea desfășurată de Frontul plugarilor în anii 1933 — februarie 1938 pentru apărarea intereselor țărănimii muncitoare, împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război

GH. I. IONIȚĂ, M. VALEA

Eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933, organizate și conduse de P.C.R., au exercitat o înfrîurire puternică asupra evoluției luptei maselor largi de oameni ai muncii din țara noastră. O mărturie vie a ecoului pe care aceste lupte glorioase l-au avut în rîndurile țărănimii, greu lovite de efectele crizei economice din anii 1929—1933, a constituit-o înființarea, la începutul anului 1933, a Frontului plugarilor — organizație democratică a țărănimii muncitoare.

În întreaga sa activitate, desfășurată timp de 20 de ani, sub îndrumarea P.C.R., Frontul plugarilor și-a adus contribuția la opera măreață de zdrobire a regimului crunt al exploatarei burghezo-moșierești, iar după 23 August 1944 la construirea unei vieți noi, libere și fericite în țara noastră. Relevînd aportul acestei organizații la lupta dusă de partidul comunistilor pentru construirea viitorului luminos al patriei, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia: „O mare contribuție la făurirea alianței muncitorești-țăărănești, la realizarea reformei agrare și instaurarea puterii populare a adus-o organizația largă a țărănimii, care în întreaga ei activitate a urmat partidul comunist, Frontul plugarilor, condus de eminentul om de stat și înflăcăratul patriot dr. Petru Groza”¹.

Călăuzit de învățătura marxist-leninistă, care consideră țărănimea muncitoare principalul aliat al proletariatului în revoluție, P.C.R., învinșînd marile greutăți ale adîncii ilegalități în care activa, a militat neobosit în anii crizei economice ca și în perioada anterioară pentru orga-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 292.

nizarea maselor țărănești sărace și mijlocașe, pentru cuprinderea lor în cadrul organizațiilor de masă conduse sau aflate sub îndrumarea sa *.

Activitatea partidului comunist în rîndul maselor țărănimii desfășurată atît în perioada pregătitoare a luptelor eroice ale ceferiștilor și petroliștilor, cît și în timpul desfășurării acestor lupte și după aceea s-a concretizat și în crearea Frontului plugarilor și a altor organizații de masă. Crearea Frontului plugarilor și evoluția sa arată cu claritate creșterea influenței P.C.R. în rîndurile țărănimii și forța sa de cuprindere a unei sfere largi de activitate a maselor ². Înființarea acestei organizații de masă era extrem de necesară „în aceste împrejurări istorice, cînd masele din ce în ce mai largi ale țărănimii se ridicau la luptă împotriva mizeriei, sărăciei și nedreptăților tot mai accentuate...” ³.

Constituirea Frontului plugarilor apare ca un punct luminos pe fundalul marilor frămîntări ale țărănimii muncitoare, a cărei situație grea se ascuțise la maximum în anii crizei economice, datorită nerezolvării problemei agrare, prăbușirii prețurilor produselor agricole, împovărării fiscale a maselor țărănești de către guvernele burghezo-moșierești, pentru satisfacerea cererilor creditorilor străini și acoperirea programului de înarmări, datorită pauperizării extreme a populației satelor, caracterizată în special prin înglodarea acesteia în datorii.

Munca asiduă desfășurată de P.C.R. pentru pregătirea condițiilor necesare înființării Frontului plugarilor — muncă atestată de numeroase documente ale vremii ⁴ — și-a aflat concretizarea la începutul anului 1933 în trecerea practică la punerea bazelor organizației în timpul marilor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie, în atmosfera de puternică solidarizare a maselor cu aceste lupte glorioase. Astfel, pe baza discuțiilor purtate, la Deva, în ultimele zile ale anului 1932, de un grup de țărani din mai multe sate ale județului Hunedoara, s-a hotărît convocarea **, pentru 8 ianuarie 1933, a unei mari adunări țărănești, cu scopul de a se discuta situația grea în care se găsea țărănimea în acel timp și calea pe care trebuia să o aleagă ea pentru a-și îmbunătăți traiul ⁵.

* Detalii asupra aspectelor activității desfășurate de P.C.R. în rîndurile țărănimii în anii crizei economice vezi în articolul lui *Al. Gh. Savu*: „Despre activitatea P.C.R. la sate și dezvoltarea luptei maselor țărănești în anii 1929—1933”, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, Editura Academiei R.P.R. 1962, pag. 239—299.

² *Gheorghe Stoica*: „Luptele din februarie 1933, o cotitură în mișcarea muncitorească din România”, în „Lupta de clasă”, anul XLIII, nr. 1, din ianuarie 1963, pag. 10.

³ *Gh. Gheorghiu-Dej*, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 352.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 22 471/9 000, filele 5—6, 31; dosarul nr. 6 903, fila 21; fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 95; dosarul nr. 4 072, fila 82; fondul nr. 16, dosarul nr. 3 844, filele 41—42; dosarul nr. 3 845, filele 91—92.

** Convocarea țăranilor s-a făcut prin foi volante răspîndite în satele hunedorene și prin ziarul local „Horia”, ce a devenit ulterior organul de presă al Frontului plugarilor.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 105—106.

Răspunzînd acestei chemări, în dimineața zilei de 8 ianuarie, numeroase grupuri de țărani din întreg județul se îndreptau spre Deva, unde, în sala Teatrului orășenesc, avea să se țină adunarea convocată. Niciodată pînă atunci vreun guvern sau partid politic burghez nu reușise să organizeze în județul Hunedoara vreo întrunire mai grandioasă decît cea ținută la 8 ianuarie 1933 în Deva, cînd țăranii au venit aici cu mile spre a-și apăra cauza lor dreaptă⁶. Sala Teatrului orășenesc fiind neîncăpătoare, țăranii s-au masat pe străzile din jur, trimițîndu-și înăuntru doar delegații.

În cuvîntările lor, delegații țăranilor s-au ridicat împotriva politicii de jaf duse de guvern pe spinarea maselor muncitoare, împotriva exploatării moșierești, a datoriilor și cametelor ce li se luau de către bănci și particulari, împotriva avocaților hrăpăreți, împotriva strîmbelor legi ale conversiunii. „*Ne trebuie dreptate — să vie lume nouă*”⁷ — au cerut răspicat delegații miilor de țărani. Demascînd caracterul și substratul de clasă al legilor conversiunii, precum și putredul politicianism burghez, dr. Petru Groza a chemat țăranimea să se unească pentru a putea deveni o forță. „*Puterea voastră e mare — spunea el —, cu o singură condiție, să vă uniți și să vă organizați... Eu cred în viitorul vostru*”⁸.

Potrivit hotărîrilor luate în adunarea de la 8 ianuarie, țăranii din cele 45 de sate aparținînd plasei Deva și-au ales, la 1 februarie, reprezentanți care să alcătuiască comitetul de plasă al Frontului plugarilor. Constituirea comitetului a avut loc la Deva, în cadrul unei adunări la care a participat o mare mulțime de țărani din toate plășile județului. Vorbitorii, potrivit unui raport al poliției din Deva, au atacat, în cuvîntările lor, guvernul care i-a adus pe țărani „în starea de mizerie”⁹ în care se găseau.

Începînd din a doua jumătate a lunii ianuarie, s-a trecut la înființarea organizațiilor Frontului plugarilor în fiecare comună. Zecile de procese-verbale întocmite în adunările de constituire reflectă starea deplorabilă a țăranimii și hotărîrea ei de a duce lupta în mod organizat împotriva apăsătorului regim burghezo-moșieresc. Țăranii din comuna Barbura, de pildă, arătau: „...nu avem nici un izvor de cîștig și cu darea statului am rămas restanți, ba acuși nu avem ce mînca cu familia, din cauza crizei și timpul fiind rău pentru producția agricolă, pămîntul nostru este sărac”¹⁰. „Ne organizăm contra oricăror datorii ce le avem la bănci și oriunde — se arată în procesul-verbal întocmit de țăranii din comuna Ormindea — pentru că nu mai putem suporta poverile ce ne apasă din partea datoriilor, neavînd nici un cîștig”¹¹. Ne înscriem în Frontul plu-

⁶ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Parchetul județului Alba, dosarul nr. 27, filele 3, 4.

⁷ „Horia” (Deva), anul II, nr. 2, din 21 ianuarie 1933.

⁸ Ibid.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 105—106.

¹⁰ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 25, vol. 3, fasc. 5.

¹¹ Loc. cit., vol. 2, fasc. 15.

garilor „ca să ne apărăm de cei ce caută să ne vîndă și cenușa din vatră”¹² — precizau țărani din comuna Bîrsău.

După constituirea comitetului plasei Deva, la 3 februarie a fost ales, la Băița, comitetul plasei Brad, în cadrul unei întruniri la care au participat peste 3 000 de țărani moți¹³. Subliniind necesitatea unirii în luptă a țăranimii muncitoare, țăranul Belea Miron din Leșnic dădea ca exemplu muncitorimea, care, fiind organizată, își va putea cîștiga drepturile cu mai multă ușurință¹⁴. „*Pînă cînd, într-o țară făcută prin noi bogată, să fim mereu sclavi?*” — se întreba unul dintre vorbitori¹⁵. După această întrunire, raportînd că la Băița „spiritele au fost agitate”, chestura de poliție din Deva cerea forurilor superioare să interzică în viitor toate adunările Frontului plugarilor¹⁶. Cererea a fost de urgență satisfăcută și, la cîteva zile după aceasta, s-au trimis ordine comisariatelor de poliție de a nu se mai da voie să se țină adunări ale Frontului plugarilor în județ¹⁷.

Exemplul eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor a însuflețit însă și mai mult masele țărănești, care, chiar în zilele imediat următoare eroicului 16 februarie, înfruntînd măsurile de teroare instituite de guvernanți, au continuat să imprime adunărilor de constituire a organizațiilor Frontului plugarilor în plăși și județe un caracter tot mai combativ, cu revendicări din ce în ce mai revoluționare¹⁸. La 12 martie, în localitățile Brad și Baia de Criș, țăranii moți organizați în Frontul plugarilor s-au adunat pentru a lua din nou atitudine împotriva „domnilor” din conducerea statului. „*Sînt prea mulți domni și nu-i putem plăti*” — spunea cu prilejul acestei adunări un țăran din comuna Băcia, iar un alt țăran din Mesteacăn, demascînd pe politicienii care duseseră țara de ripă, arăta: „*Ajunge cu politica celor mari care ne-au adus pînă aici. Acum ne croim soarta noi înșine*”¹⁹.

O semnificație deosebită a avut-o manifestația organizată de Frontul plugarilor, la 19 martie 1933, în piața orașului Hunedoara, în semn de protest contra interzicerii de către autorități a adunării țărănești convocate aici²⁰. Cu vădită îngrijorare, după întrunire, chestura de poliție din Deva raporta că pe străzile Hunedoarei au avut loc acțiuni de masă ale țăranilor, cărora li s-au alăturat și muncitorii, împotriva cărora au fost trimise forțele de represiune cantonate lîngă „Uzinele de fier”. Ciocnirile de stradă — potrivit relatărilor poliției — s-au prelungit ore în șir²¹.

¹² Loc. cit., vol. 3, fasc. 9.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 81, 84, 87.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Loc. cit., filele 105—106.

¹⁸ Vezi Titu Georgescu: „Însemnătatea eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști pentru întărirea legăturilor P.C.R. cu masele în vederea mobilizării lor împotriva fascizării Romîniei”, în „Studii” nr. 1/1963, pag. 148.

¹⁹ „Horia”, anul II, nr. 8, din 22 martie 1933.

²⁰ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 1.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 105—106.

„Am fost bătuți și arestați de către poliția mobilizată și jandarmi cu coifuri de paradă, aduși din depărtări — nota ziarul „Horia“, descriind cele întâmplate la Hunedoara. Brutal și fără lege, de trei ori am fost împărșiați cu asalt, apoi scoși din oraș în târgul de vite“²².

La 25 martie, „sub presiunea maselor care deveneau amenințătoare“, potrivit aprecierii unui raport al poliției din Deva, s-a desfășurat o impresionantă adunare a țăranilor și în Orăștie²³. Țara a ajuns „în situația tristă că nimeni nu-și poate plăti datoriile, nici impozitele și nu-și poate agonisi nici chiar strictul necesar pentru traiul vieții“²⁴ — sublinia unul dintre vorbitori.

În condiții de teroare deosebit de grele s-au desfășurat și întrunirile pentru alegerea comitetelor din celelalte plăși ale județului Hunedoara, precum și alegerea conducerii Frontului plugarilor în alte județe ale țării (Alba, Caraș, Severin, Arad, Sibiu, Turda etc.)²⁵.

Avîntul acțiunilor de organizare a țăranimii în Frontul plugarilor nu putea fi ușor stăvilit, mai ales în acele momente cînd clasa muncitoare dovedise că nu a fost îngenuncheată în urma măcelului sîngeros din februarie 1933 de la „Grivița“.

În vederea tinerii congresului județean hunedorean al Frontului plugarilor fixat pentru 18 aprilie 1933, o masă imensă de țărani romîni, maghiari și germani au sosit la Deva, la 26 martie, la o consfătuire preliminară. Mulțimea încolonată, după ce a manifestat timp îndelungat pe străzile Devei, s-a strîns în curtea băncii „Decebal“, unde a fost stabilit planul de măsuri pentru convocarea congresului. Ținerea congresului din 18 aprilie fusese anunțată autorităților de către conducerea organizației²⁶. Din ordinul lui Vaida-Voevod, adunarea a fost însă interzisă. „Chiar dacă curge sînge — a ordonat Vaida —, opriți“²⁷. Printr-un ordin al prefec-turii, pentru spargerea marii adunări țărănești, au fost consemnate puternice forțe de represiune în cazărmlle din Deva²⁸.

În dimineața zilei de 18 aprilie 1933, punctele de intrare în orașul Deva erau pázite de unități militare echipate de luptă. Pentru a induce în eroare autoritățile asupra locului unde avea să aibă loc congresul, țăranii au instalat de mai multe ori tribune fictive la târgul de vite (în sudul orașului), apoi pe cîmpia de sub cetate (la nordul orașului). De fiecare dată, autoritățile au deplasat acolo trupe pentru a împiedica instalarea tribunelor și a megafoanelor. În acest timp, țăranii așteptau la intrările în oraș cuvîntul de ordine pentru a pătrunde în Deva. Între orele 8 și 8,30, tribuna a fost instalată în piața centrală a orașului. La

²² „Horia“, anul II, nr. 8, din 22 martie 1933.

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 105—106, 119—121.

²⁴ Ibid.

²⁵ „Horia“, anul II, nr. 8, din 22 martie 1933. (Pentru detalii vezi *Gheorghe Micle*: „Răscoala pămîntului“, Editura Frontului plugarilor 1945, pag. 45—68.)

²⁶ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 1.

²⁷ Ibid.; vezi și „Frontul plugarilor“ din 10—17 noiembrie 1945.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, fila 61.

ora 9 au început să intre în piață grupuri de țărani din plășile Brad, Zărand, Tebea, Avram Iancu, Sarmisegetuza, Pui, Jiu, Hațeg, Dobra, Orăștie, Deva, Geoagiu etc.²⁹ La congres au participat în total circa 20 000 de țărani români, maghiari și germani³⁰; alături de ei au fost de față delegați ai țăranilor din alte județe ale țării, reprezentanți ai muncitorilor, micilor comercianți și ai meseriașilor³¹. Congresul a fost salutat, prin telegrame, de numeroase organizații democratice ale maselor din întreaga țară³². Într-un entuziasm indescriptibil, după cum nota ziarul „Dimineața”, ore în șir, „la tribuna improvizată se succed vorbitori țărani. Cu toții critică politicianismul și arată relele pe care le-a pricinuit politica (guvernărilor — *n.n.*) de la război încoace”³³.

Primul congres al Frontului plugarilor, consemnând cadrul general democratic al noii organizații, s-a încheiat prin adoptarea programului * organizației, ce cuprindea 17 puncte, printre care: desăvârșirea împroprietăririi țăranilor, reglementarea producției industriale și a comerțului „în interesul poporului”, libertate politică, reducerea cu $\frac{3}{4}$ a datoriilor ce le aveau țăranii la bănci și cămătari, reducerea impozitelor pentru țărani etc.³⁴. Foarte semnificativ pentru caracterul programului era articolul în care se preciza că toate cerințele țăranilor organizați în Frontul plugarilor vor putea fi îndeplinite în folosul tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea numai printr-o „revizuire temeinică a sistemului de guvernământ”, asigurându-se maselor muncitoare „rostul îndrumător și hotărâtor asupra dirigerii sorții proprii”³⁵. Din analiza programului se desprinde concluzia că la baza sa au stat principiile alianței țăranimii cu păturile muncitoare de la orașe și ale colaborării cu oamenii muncii din sinul naționalităților conlocuitoare. „Interesele plugarilor — se arăta în program — nu se deosebesc după limbă, neam și religie. Frontul plugarilor cheamă la unire pe toți plugarii cetățeni ai acestei țări, din tot cuprinsul României, care trebuie să-și unească lupta cu toate branșele muncitoare, salariați etc. pentru dobândirea marilor prefaceri sociale, care vor garanta ieșirea din criza de azi”³⁶. „Suferința nu are neam, plugurile ară la fel, focol mizeriei ne arde la fel” — au declarat hotărât la congres țăranii³⁷.

După aprobarea în unanimitate a programului organizației Frontul plugarilor, țăranii încolonați au parcurs în marș străzile Devei, demon-

²⁹ „Cuvîntul satelor” din 30 aprilie 1933.

³⁰ „Primul Congres general al Frontului plugarilor”, Editura „Frontul plugarilor”, 1945, pag. 31.

³¹ „Cuvîntul satelor” din 30 aprilie 1933 și „Plugul” din 1 mai 1933.

³² Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 35, vol. 1, fasc. 1; vezi și „Universul” din 21 aprilie 1933.

³³ „Dimineața” din 20 aprilie 1933.

* Programul Frontului plugarilor elaborat la 4 februarie 1933, la Deva, fusese editat în tiraj de masă sub titlul „Ce vrem?” și supus discuției largi a masei membrilor organizației.

³⁴ „Ce vrem?”, Editura „Frontul plugarilor”, 1933.

³⁵ Loc. cit., pag. 44.

³⁶ Loc. cit., pag. 47.

³⁷ Ibid.

strînd pentru punerea lui imediată în aplicare. În zilele următoare, poliția a efectuat numeroase arestări ³⁸ din rîndul țăranilor participanți la congres, iar președintelui și altor conducători ai organizației li s-au dressat acte de dare în judecată, care au fost înaintate Tribunalului din Deva ³⁹.

După marea adunare țărănească din Deva de la 18 aprilie, Frontul plugarilor s-a extins în cele mai multe județe din Ardeal, în Banat și în Moldova ⁴⁰. În Banat, moșierul C. Garoflid, conducătorul Ligii agrare *, precum și dr. N. Lupu, șeful partidului țărănesc **, au venit cu propunerea de a-și uni organizațiile lor cu cele ale Frontului plugarilor. De subliniat este faptul că organizația Frontul plugarilor nu a acceptat aceste propuneri făcute de conducerea Ligii agrare și partidului țărănesc, admitînd intrarea în rîndurile sale numai a maselor de țărani din respectivele organizații și refuzînd primirea conducătorilor lor reacționari. La toate aceste acțiuni, P.C.R. a fost nu numai prezent, dar și-a avut și rolul lui îndrumător ⁴¹.

Ieșind în masă din Liga agrară, țăranii din Banat, după ce participaseră la congresul județean al Frontului plugarilor, s-au întrunit într-o serie de localități, ca : Făget, Caransebeș, Balinț, Chevereșu Mare, Birchiș, unde, după ce au discutat programul Frontului plugarilor, au hotărît să se înscrie cu toții în această organizație ***. În chip asemănător, în cadrul congreselor convocate de partidul țărănesc la 20 iunie la Timișoara și la 2 iulie la Arad, țăranii înscriși în acest partid au dezavuat politica conducătorilor lor și au declarat că se raliază Frontului plugarilor ⁴². Referindu-se la hotărîrea țăranilor bănățeni de a se uni într-un singur și puternic front de luptă cu cei din Hunedoara, ziarul „Calendarul” scria că aceștia au părăsit demagogia politicianistă a conducerii partidului țărănesc și s-au unit cu organizația „de esență comunistă” ⁴³ —

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 072, filele 50, 51.

³⁹ Arhiva Sfatului popular al regiunii Cluj, fondul Inspectoratului general administrativ, circ. III — Cluj, pachet cu acte confidențiale 1931—1933, inv. nr. 3 bis, dosar cu acte confidențiale din 1933.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 36.

* Grupare reacționară a marii moșierimi înființată în 1929.

** Dezidentă desprinsă din P.N.Ț. în februarie 1927, care a uzat de o întreagă gamă de promisiuni demagogice pentru atragerea țăranimii. La 11 martie 1934 a revenit la P.N.Ț.

⁴¹ Din „Observări pe marginea textului proiectat pentru Istoria P.M.R.”, făcute de dr. Petru Groza la 4 martie 1957, pag. 4 (text aflat în posesia autorilor).

*** Semnificativ pentru amploarea pe care a luat-o organizarea țăranilor din Banat în Frontul plugarilor este procesul-verbal încheiat la 25 mai 1933 cu prilejul înființării organizației din comuna Birchiș (județul Severin). Conducătorul organizației Frontul plugarilor ales de către țărani în această comună se adresa, cîteva zile mai tîrziu, conducerii din Deva, cerînd să i se trimită imprimare de procese-verbale pentru înscrierea de noi membri, întrucît țăranii din toate satele din jur îi cer imprimate „ca să se organizeze în Frontul plugarilor” (Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 25, vol. 13, fasc. 1).

⁴² Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 15.

⁴³ „Calendarul” din 3 iulie 1933.

Frontul plugarilor. Asemenea lor, în luna iunie, și țăranii din județul Romanai își constituie organizații ale Frontului plugarilor, părăsind partidele politice burgheze din care făceau parte⁴⁴.

Ideea organizării în Frontul plugarilor s-a extins extrem de repede în rîndurile țăranilor din județele Cluj, Tîrnava, Sibiu, Mureș, Turda, Bihor, Alba și Maramureș. Un manifest al Frontului plugarilor din 5 august 1933, de pildă, chemînd țăranimea din Abrud și din împrejurimi să participe la adunarea de constituire a comitetului de plasă al Frontului plugarilor, fixată pentru 13 august la Abrud, sublinia: „Ușurarea sarcinilor de care suferim cu toții atîrnă de felul cum veți ști da ascultare glasului de chemare, precum și de hotărîrea ce veți lua“⁴⁵.

Țăranii din Moldova, organizați în Liga țăranilor din România, au hotărît și ei în acele zile să se încadreze în rîndurile Frontului plugarilor. La 17 septembrie 1933, cu ocazia unei întruniri ținute în comuna Șipote, din fostul județ Iași, delegați ai țăranilor din mai multe comune din Moldova au discutat cu însuflețire despre necesitatea organizării tuturor celor exploatați de la sate într-un singur front pe întreaga țară⁴⁶. Dr. Petru Groza, invitat la această întrunire, arăta că țăranimea trebuie să se ridice „pe de o parte într-un singur front plugăresc, iar pe de altă parte, întinzînd mîna și fraternizînd cu muncitorimea de la orașe, formînd astfel marele și unicul front al muncii“⁴⁷.

Ocupîndu-se de amploarea pe care a luat-o organizarea țăranilor în Frontul plugarilor, ziarul „Horia“ explica aceasta prin starea jalnică în care fusese adusă țăranimea, căzută victimă ani de-a rîndul exploatarii moșierești și intereselor politicianiste ale partidelor burgheze. Referindu-se în continuare la felul în care P.C.R. apără cu consecvență interesele muncitorimii, ale maselor muncitoare în general, ziarul preciza că, alături de muncitori și uniți în luptă cu ei, Frontul plugarilor, organizație pusă „în slujba clasei țărănești muncitoare, se ridică împotriva marilor financiar, a băncilor și a marilor capitaliști“⁴⁸. Ziarului „Universul“, care caracteriza în acele zile activitatea Frontului plugarilor ca fiind „comunistă“, „Horia“ îi răspundea „...fie și comunism dacă așa se cheamă dreptatea, căci noi știm că dreptatea e cu noi“⁴⁹.

Un moment important în activitatea organizației îl constituie participarea sa la alegerile generale pentru Camera deputaților și Senat, ce au avut loc între 20 și 22 decembrie 1933. Frontul plugarilor a prezentat în aceste alegeri listă proprie. Influența politică mereu crescîndă a organizației a atras atenția unora dintre cei mai înveterați politicieni burghezi, care, în dorința de a-și asigura cu orice preț succesul de urnă, au făcut totul, folosind promisiuni demagogice, pentru a căpăta popularitate în

⁴⁴ „Buretele“ (Caracal) din 20 iunie 1933.

⁴⁵ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Parchetul județului Alba, dosarul nr. 27, filele 3, 4.

⁴⁶ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 15.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ „Horia“, anul II, nr. 16, din 29 iunie 1933.

⁴⁹ Ibid.

rîndul membrilor Frontului plugarilor. C. Argetoianu, de pildă, și-a trimis emisari speciali la Deva, spre a cîștiga, cu bani grei, aderenți din sinul Frontului plugarilor, care să-i acorde votul lor în alegeri. El a anunțat chiar în toate ziarele pe care le finanța și prin afișe speciale că pentru alegerile parlamentare din decembrie 1933 a încheiat un acord electoral cu Frontul plugarilor. Astfel, induși în eroare, alegătorii au acordat Uniunii agrare * votul lor în unele județe, acolo unde Frontul plugarilor n-a avut posibilitatea să dezmință afirmațiile mincinoase ale agenților electorali ai lui Argetoianu.

Rezultatele alegerilor parlamentare din decembrie 1933 au oglindit popularitatea largă de care organizația Frontul plugarilor se bucura în rîndurile țărănimii muncitoare **. Ținînd cont de teroarea exercitată de autorități asupra Frontului plugarilor, de furtul de urne practicat pe scară largă în timpul alegerilor de către adversarii săi politici, putem considera rezultatul alegerilor ca un succes deosebit al acestei organizații țărănești, succes ce a alarmat serios lumea politicianilor burhezi. Astfel, chiar a doua zi după alegeri, ziarul „Horia“ a fost interzis, iar presa guvernamentală a trecut, în genere, sub tăcere succesul obținut de Frontul plugarilor.

În cursul anului 1934, în pofida terorii ⁵⁰ exercitate de autorități împotriva organizației, Frontul plugarilor și-a continuat, cu bune rezultate, acțiunea de creare a unor legături în întreaga țară, precum și acțiunea pentru obținerea prin luptă a revendicărilor cuprinse în programul adoptat la 18 aprilie 1933. Noi succese au fost obținute de Frontul plugarilor în cursul alegerilor parlamentare parțiale din 2 aprilie 1934 ⁵¹ și al celor comunale ținute în cursul lunii mai a aceluiași an ⁵².

Aria tot mai largă în care-și desfășura activitatea Frontul plugarilor producea serioase îngrijorări autorităților. La 25 februarie 1935, de pildă, Inspectoratul de poliție IV Cluj raporta alarmat că Frontul plugarilor a prins rădăcini adînci pe întreg cuprinsul țării și că membrii din condu-

* Grupare reacționară condusă de C. Argetoianu, reprezentînd îndeosebi interesele de clasă ale mării moșierimi. A fost înființată la 8 iunie 1932.

** În alegerile pentru Camera deputaților, Frontul plugarilor a obținut în județul Hunedoara, acolo unde a candidat, 7 497 de voturi, mai multe decît fiecare dintre celelalte partide din opoziție, care au obținut după cum urmează: partidul țărănesc-democrat — 1 808, P.N.Ț. — 6 775, partidul național agrar — 1 303, partidul maghiar — 2 675, P.S.D. — 3 454, partidul național agrar (Goga) — 1 303, partidul radical țărănesc — 730, partidul poporului (Averescu) — 338, lista guvernului — 29 287 (vezi „Rezultatele definitive ale alegerilor pentru Camera“ în „Dimineața“, anul XXIX, nr. 9 695, din 23 decembrie 1933). Este important de subliniat, de asemenea, că în alegerile pentru Senat candidații Frontului plugarilor au obținut în județul Hunedoara 13,47% din totalul voturilor exprimate.

⁵⁰ Arhiva Sfatului popular al regiunii Hunedoara, fondul prefecturii, dosarul nr. 8 865/1934.

⁵¹ Fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., clișeu nr. 4 394/1934 („Chemarea Frontului plugarilor“, supliment al gazetei „Horia“).

⁵² Arhiva Sfatului popular al regiunii Hunedoara, fondul prefecturii, dosarul nr. 9 322/1934.

cerea acestei organizații întrețin legături strânse și permanente cu partidul comunist⁵³.

O etapă calitativ superioară s-a deschis în activitatea Frontului plugarilor o dată cu însușirea de către acesta a spiritului rezoluției C.C. al P.C.R. din februarie 1935, privitoare la sarcinile partidului și ale tuturor forțelor democratice din România în direcția luptei pentru făurirea frontului popular antifascist⁵⁴. Este perioada în care acțiunile întreprinse de Frontul plugarilor se întesesc, caracterul lor devenind din ce în ce mai combativ⁵⁵. La 20 martie 1935, de pildă, în comuna După Piatră, autoritățile, intervenind contra țăranilor ce se opuneau executărilor silite, au ucis pe unul dintre ei și au rănit pe alți cîțiva; la 3 iunie, în comuna Bejan și la 29 iulie, în comuna Barbura⁵⁶, țăranii au ripostat de asemenea energic încercărilor perceptorilor de a le jefui avutul în schimbul datoriilor pe care n-aveau cu ce le plăti. Ciocniri puternice au avut loc cu jandarmii la 29 august în comunele Bîrsău și După Piatră, unde se întruniseră țăranii și din alte comune: Stănița, Mihăileni, Hărtăgani, Curechiu etc.⁵⁷. O lună mai târziu, la 22 septembrie, întrunirile țărănești convocate de Frontul plugarilor la Săliștioara, Sulighete, Gialacuta, Tîrnava, Certeju nu au putut începe decît după ce încercările brutale * ale jandarmilor de a le dizolva au fost respinse⁵⁸.

În asemenea condiții, caracterizate de dîrzenia manifestată de țăranii romîni și cei aparținînd minorităților naționale în lupta pentru apărarea intereselor lor, a avut loc la 24 septembrie, la Băcia, o întrunire comună a reprezentanților Frontului plugarilor și Madoszului, în cadrul căreia, pe baza discuțiilor purtate, s-a încheiat un acord **

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 95.

⁵⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, vol. IV. E.S.P.L.P. 1957, pag. 209—229.

⁵⁵ „Revue Roumaine“ nr. 10, din februarie 1947, pag. 22.

⁵⁶ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 5; vezi și „Țarina“, anul I, nr. 1, din 20 iulie 1935.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 076, fila 51.

* În legătură cu măsurile de teroare luate de autorități împotriva adunărilor Frontului plugarilor, la 23 septembrie, președintele organizației a adresat un protest Inspectoratului Jandarmeriei din Capitală în care se spunea: „Rugăm ordonați ancheta la fața locului prin controlor delegat pentru a pune capăt abuzurilor din partea inferiorilor față de organizația Frontului plugarilor din județul Hunedoara, altfel sîntem nevoiți a declina orice răspundere pentru cele ce vor urma... Întrunirile se vor ține înainte, iar agitația provocată de aceste intervenții nelegale își va da roadele. Am ținut să rămînă urmă în arhiva dv., dovedind că v-am prevenit la timp, cerînd măsuri competente“ (Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 1).

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 113; dosarul nr. 4 076, fila 51.

** Ținînd seama de importanța acestui document, îl redăm în continuare în întregime:

1) „Văzînd primejdia iminentă a războiului, cu perspectiva unui nou măcel al multimei muncitoare, pregătit sistematic de către fascismul imperialist al statelor antidemocratice, ne declarăm adversari hotărîți ai oricărei încercări de a provoca conflicte armate între popoare, precum și ai propovăduirii de ură de

de colaborare comună⁵⁹, acord primit cu deosebită satisfacție de masele largi muncitoare din țara noastră⁶⁰. Salutînd încheierea acestui acord ca pe un pas important pe calea încheierii Frontului popular

rasă, cu lozinci false. Vom activa imediat contra tuturor mijloacelor practicate de dușmanii păcii, în scopul oprîmării libertății cetățenești și constituționale. Vom lupta contra stării de asediu și cenzurii, care tolerează demagogia și propaganda deșăntată a celor care au expropriat în scopul lor ideea națională și desființează, în același timp, libertatea gândirii și a presei, precum și a întrunirii, singure arme ale apărării de sine din partea maselor amenințate, cerînd cu hotărîre și puteri unite încetarea acestui regim excepțional, acum permanentizat, iar drept rezultat al reînființării regimului constituțional—alegeri libere.

2) Cunoscînd din propriul nostru trecut, îndeosebi din epoca politicii șoviste maghiare, urmările dezastruoase pentru cultura poporului supus unui regim școlar greșit, cerem cu puteri unite și vom lupta împreună, fără șovăire, pentru înstăpînirea dreptului elementar al fiecărui popor [minoritate națională — *n.n.*] din țara noastră să-și cîștige cultura în limba sa maternă, în sarcina statului statificîndu-se toate școlile confesionale, fiind fiecare popor [minoritate națională] contribuabil[ă] al[a] bugetului cultelor, dîndu-se astfel conținut și respect integral ideii naționale bine interpretate.

3) Cerem desființarea multelor și variatelor taxe cu care este încărcat plugarul pentru pășuni, păduri, tîrguri, vite, mori etc., înființîndu-se un singur impozit unitar și direct. Lupta împreună pentru desființarea acestor taxe trebuie începută imediat, ele cumulînd în sarcini tot mai greu de suportat și șicănitoare pentru noi.

4) Văzînd zilnic și pe tot cuprinsul țării distrugerea căminurilor și gospodăriilor noastre de către agenții fiscali, care, fără somațiuni sau aviz prealabil, nelegal, ne ridică ușile și geamurile caselor, hainele și încălțămîntea necesară, alimentele, pînă și slănina din pod, singura vacă sau trăgător, unelte de muncă, mașinile de gătit mîncare, vom coordona acțiunile impuse de disperarea noastră pentru desființarea acestui regim fiscal excepțional și suspendarea imediată a execuțiilor cu forța pînă la reintrarea în legalitate.

5) În vederea îndeplinirii programului nostru inițial, cerem desăvîrșirea improprietăților conform punctului 7 din programul Frontului plugarilor pentru toți plugarii țării, inclusiv improprietățile efectivă și înstăpînirea de fapt cu păduri, pășuni etc. a populației din județul Ciuc pe întinderea bunurilor săcuiești, precum și a plugărimii de pe întinderea fondurilor grănicerești din Bistrița Năsăud etc., luptînd de aci încolo cu puteri unite contra exploatării acestor bunuri de către grupurile politicianiste aservite capitalului speculativ.

6) Pentru dobîndirea de noi tovarăși de drum și îngroșarea rîndurilor luptătoare contra încercărilor de dictatură, pentru sporirea puterii acțiunii noastre, susținem formarea frontului democratic popular, îmbrățișînd păturile care muncesc cu brațul și creierul, la sate și orașe, sub conducerea noastră proprie, combătînd partidele [politice burgheze], care ne ațîță la ură pe unii contra altora.

7) Libertatea de muncă, fără deosebire de neam și părere politică, fiind dreptul oricărui cetățean, să se afișeze pe steagul sub care luptăm împreună. Îndeosebi acum, cînd, pe lîngă armonia, care adună la un loc și solidarizează exploatatorii de sus ai maselor fără deosebire de neam și lege, naționalitatea, legea sau părerea politică sînt pretexte de a intensifica această exploatare, răpînd dreptul de a munci al celor mici și dezbinînd între ei chiar și pe aceia de aceeași lege și neam" (Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1).

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4075, filele 117, 122—124, 127.

⁶⁰ „Înainte" (Bacău), anul I, nr. 1, din 15 octombrie 1935; „Valul" (Boțoșani), anul I, nr. 1, din 21 octombrie 1935; „Revue Roumaine" nr. 10, din februarie 1947.

antifascist, Consiliul sindical din Tg.-Mureș, de pildă, a adresat o scrisoare celor două organizații în care sublinia: „Împreună veți lupta cu mai mult succes pentru punctele stabilite în programul comun, care sînt atît doleanțele romînilor, cît și ale ungurilor“⁶¹. Exprimînd dorința caldă a maselor de muncitori de a veni alături de țărani în lupta împotriva fascismului, scrisoarea sublinia: „Noi, în numele muncitorilor organizați din Tg.-Mureș, cu bucurie intrăm în acest front comun, căci astfel vedem realizabil Frontul popular antifascist al tuturor celor asupriți și exploatați din Romînia“⁶².

Față de încheierea acordului de la Băcia, „act de o importanță covîrșitoare în drumul pentru realizarea frontului popular din Romînia“⁶³, P.C.R. a adresat în acele zile vibrante chemări maselor și organizațiilor lor democratice din întreaga țară de a păși alături în rîndurile celor ce se situaseră pe platforma luptei antifasciste. „Acordul de la Deva (Băcia — *n.n.*) este un început — nota unul dintre ziarele îndrumate de P.C.R. El trebuie să devină un exemplu în drumul de realizare definitivă a frontului popular, a cărui bază o formează proletariatul, care a dovedit în toate ocaziile lupta sa și dorința sa de solidaritate cu țărănimea și mica burghezie“⁶⁴.

După încheierea acordului, în spiritul său, au fost convocate de către Frontul plugarilor adunări ale țăranilor în diverse comune, în cadrul cărora ei au aprobat unanim încheierea înțelegerii de acțiune comună cu Madoszul. Toate aceste adunări au fost însă șarjate de jandarmi, care, în unele locuri, „...au primit de la legiune (legiunile de jandarmi — *n.n.*) ordine categorice de a trage în mulțime și au și dat comanda de a trage“⁶⁵, așa cum, de pildă, s-a întîmplat la Săliștioara⁶⁶.

Seria adunărilor țărănești convocate de Frontul plugarilor a continuat în pofida tuturor măsurilor represive. La 20 octombrie, în comuna Vețel, delegați ai țăranilor din Bretelin, Cozia și din alte comune au protestat împotriva impunerii prin forță a obligativității prestației în muncă, iar la 27 octombrie, în cadrul altei întruniri organizate la Tebea, sătenii au protestat împotriva impunerii forțate a împrumutului de „înzestrare a țării“⁶⁷.

La 1 noiembrie, pe baza hotărîrii unei consfătuiri preliminare organizate de Frontul plugarilor cu delegații organizațiilor sale de plasă, a fost convocată pentru 3 noiembrie, la Deva, o întrunire comună a organizațiilor Frontului plugarilor și Madoszului, ai căror reprezentanți duseră rodnice tratative la Băcia⁶⁸. Desfășurată într-un cadru sărbătoresc,

⁶¹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1.

⁶² Ibid.

⁶³ „Valul“, anul I, nr. 1, din 21 octombrie 1935.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 6 (Scrisoare de protest adresată de dr. Petru Groza judecătorului de instrucție al Cabinetului II Deva).

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4075, fila 137.

⁶⁷ Loc. cit., fila 204.

⁶⁸ Arhiva Sfatului popular al regiunii Hunedoara, fondul prefecturii, dosarul nr. 17 568/1935.

întrunirea din 3 noiembrie s-a caracterizat prin aprobarea de către participanți a acordului de la Băcia⁶⁹. Cei care au luat cuvîntul, „într-o impresionantă unitate de vederi“⁷⁰, după cum nota un ziar, au protestat contra terorii exercitate de autorități, în cîrdășie cu organizațiile fasciste, huliganice, asupra organizațiilor revoluționare, contra cenzurii și, în principal, contra sălbaticii exploatări burghezo-moșierești⁷¹. Unanim, vorbitorii au apreciat platforma comună pe care se situaseră cele două organizații la Băcia, platformă care era impusă de interesele comune ale țăranilor romîni și unguri care aveau de apărut aceeași cauză⁷². Este important de subliniat, nota unul dintre ziarele vremii aflate sub influența P.C.R., că „în mijlocul tulburărilor create de forțele fasciste și diversioniste, cu sprijinul guvernului, adunarea aceasta a țăranilor romîni și unguri apare ca un punct luminos, dînd pildă de înțelegere frățească dintre neamuri, drept răspuns nebuliei șoviniste, și arătînd singura soluție pentru masele muncitoare din România: strîngerea lor într-un Front Popular Antifascist“⁷³.

Acordul de acțiune comună încheiat între Frontul plugarilor și Madosz a produs, în întreaga țară, reacții de solidaritate din partea maselor muncitoare. Chemărilor P.C.R., adresate maselor cu privire la necesitatea generalizării acestui front comun antifascist, i-au răspuns imediat organizațiile Blocului democratic și partidul socialist (Popovici), care, după discuțiile prealabile avute la 8 noiembrie⁷⁴, au acceptat la 26 noiembrie 1935 propunerile P.C.R. privind încheierea unui acord de luptă antifascistă⁷⁵.

La indicația partidului comunist, pentru generalizarea frontului comun, pe baza unei înțelegeri stabilite inițial, delegați ai Blocului democratic și partidului socialist (Popovici) s-au deplasat, la 3 decembrie, în județul Hunedoara, luînd legătură acolo cu reprezentanții Frontului plugarilor⁷⁶. Pretutindeni unde au poposit, delegații s-au bucurat de o caldă primire din partea maselor muncitoare din acest județ⁷⁷. După adoptarea, în cadrul unei întruniri ținute la 6 decembrie, la Deva, în sala „Decebal“, a unei moțiuni conținînd obiectivele comune ce stăteau în fața luptei antifasciste a organizațiilor democratice⁷⁸, s-au format delegații pentru a merge la o serie de întruniri din timp pregătite în comunele din județ (Folt, Buituri, Sarmisegetuza, Cîrnești, Băița etc.)⁷⁹. În toate aceste întruniri, vorbitorii, delegați ai țăranilor din peste 350

⁶⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, filele 138—141, 178—182.

⁷⁰ „Crainicul Maramureșului“, anul IV, nr. 14, din 16 noiembrie 1935.

⁷¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, filele 138—141.

⁷² Loc. cit., fila 134.

⁷³ „Crainicul Maramureșului“, anul IV, nr. 14, din 16 noiembrie 1935.

⁷⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 9 084, fila 24.

⁷⁵ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16.

⁷⁶ „Omul liber“ nr. 4, din 12 ianuarie 1936.

⁷⁷ „Facla“, anul XV, nr. 1 468, din 16 decembrie 1935.

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 952, fila 5.

⁷⁹ „Facla“, anul XV, nr. 1 468, din 16 decembrie 1935.

de comune, au descris mizeria în care trăiau și au salutat ideea încheierii unui front de luptă antifascist; la toate întrunirile au fost votate mișcări conținând principalele revendicări ale celor prezenți⁸⁰. Munca asiduă dusă de comuniști pentru pregătirea acestor întruniri, concretizată în entuziasmul care a caracterizat desfășurarea lor, a condus la încheierea, în aceeași zi de 6 decembrie 1935, a unui acord de acțiune comună antifascistă între cele trei organizații*. Acordul** a fost semnat în chip simbolic, la Țebea, sub gorunul lui Horia și la mormintul lui Avram Iancu, ca semn de cinstire a luptelor duse în trecut pentru

⁸⁰ Ibid.

* Nefiind prezenți la Țebea la 6 decembrie 1935, reprezentanții Madoszului nu au putut semna acordul. Ei au transmis însă celor 3 organizații semnatare că se consideră întru totul solidari cu acordul de la Țebea, care se situează pe aceeași linie programatică înaintată ce călăuzise, la Băcia, încheierea înțelegerii de acțiune comună între Frontul plugarilor și Madosz. Așa se face că unele documente și însuși acordul de la Țebea consideră că el era expresia năzuințelor comune ale tuturor celor patru organizații ce se raliaseră liniei politice a P.C.R. de luptă pentru crearea Frontului popular antifascist și nu numai ale celor trei organizații ai căror reprezentanți și-au depus semnăturile pe textul acordului.

** Acordul original purtând semnăturile reprezentanților celor trei organizații și ștampilele organizațiilor se află în Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20. dosarul nr. 4076, fila 52. Dată fiind importanța acestui document, redăm conținutul său integral:

„În fața situației actuale, caracterizată prin înmulțirea măsurilor reacționare și tendința mereu crescândă a unui regim de dictatură fascistă care poartă în ea germenul mizeriei și în urma acordurilor încheiate între Frontul plugarilor și Uniunea muncitorilor și plugarilor maghiari și între partidul socialist și Blocul pentru apărarea libertăților democratice, organizațiile mai jos semnate, prin delegații lor oficiali, în ședința de la 6 decembrie 1935, ținută la Țebea, în munții Apuseni, au stabilit încheierea următorului acord de Front popular democratic, pe baza următorului program minimal de acțiune: împotriva dictaturii fasciste, indiferent de forma pe care o îmbracă; împotriva permanentizării cenzurii și stării de asediu; pentru libertatea presei și a întrunirilor; pentru dreptul de organizare politică, sindicală și culturală a mulțimilor muncitoare și intelectuale; împotriva scumpetei și fiscalității excesive, pentru rezolvarea datoriilor agricole în folosul țărănimii și susținerea completă a programului Frontului plugarilor din Ardeal; pentru lichidarea datoriilor micilor negustori și meseriași; împotriva proiectului de lege a meseriilor; pentru egalitatea de tratament a tuturor naționalităților conlocuitoare; pentru libertatea națională a poporului român; împotriva zăgăzuirii libertății culturii față de studențimea și fiii de oameni săraci; pentru o lege electorală pe baza proporționalității; pentru alegeri libere; pentru mărirea salariilor și condiții de muncă mai omenești pentru tineret și femeia muncitoare; pentru amnistierea tuturor celor căzuți [arestați] în lupta lor pentru apărarea libertăților democratice; împotriva modificării constituției în sens [și mai] reacționar; împotriva organizațiilor fasciste, împotriva militarizării și înarmării acestor organizații, împotriva războiului, pentru pace, pentru menținerea și întărirea actualelor pacte de alianță și prietenie. Cele 4 organizații cred că prin acordul încheiat exprimă năzuințele și luptele mulțimilor muncitoare, intelectuale, mic-burgeze și ale tuturor categoriilor sociale producătoare din România. Lărgind acordurile semnate la Deva și București, sintem convinși că pășim pe calea înfăptuirii unei mari măsuri istorice: impunerea prin luptă a unui regim de libertate, de democrație reală. Acordul încheiat între cele 4 organizații își are originea în frământarea și acțiunea mulțimii muncitorești și țărănești, hotărâte să înfrunte prin toate mijloacele orice fel de aventură dictatorială reacționară. De la Țebea,

libertatea și bunăstarea maselor⁸¹. Semnatarii acordului, între care : Petru Groza, Romulus Zăroni, Miron Belea (Frontul plugarilor), P. Constantinescu-Iași, A. Joja, S. Calimachi (Blocul democratic), C. Popovici (partidul socialist), cărora le-au trimis adeziunea lor și reprezentanții Madoszului, în numele întregii organizații, au adresat conducerii P.S.D. o chemare la acțiune comună antifascistă⁸². Șefii oportuniști ai P.S.D. au respins propunerea, deși în cadrul unor întruniri ținute în acele zile se pronunțaseră în mod demagogic pentru Frontul popular⁸³.

Încheierea acordului de la Țebea — rod al muncii neobosite duse de P.C.R. pentru ralierea pe o platformă comună a organizațiilor democratice, antifasciste — a fost viu salutăată de mișcarea muncitorească din țara noastră⁸⁴; aprecieri deosebite au fost făcute asupra acordului și în organele de presă ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale⁸⁵.

În spiritul acordului de la Țebea, din inițiativa P.C.R., la 19 decembrie 1935, la București, s-au întrunit reprezentanți ai organizațiilor Blocului democratic, Frontului plugarilor, Frontului studențesc democratic și Madoszului, care au hotărât să constituie un comitet de coordonare în vederea generalizării acțiunii de închegare a Frontului popular antifascist⁸⁶. Cu acest prilej au fost trimise noi scrisori de chemare la acțiune comună conducerii P.S.D., precum și celei a P.N.Ț.⁸⁷. Conducerea P.N.Ț., postîndu-se pe aceeași poziție trădătoare de pe care respinsese și scrisoarea * primită în aceeași problemă din partea C.C. al P.C.R.⁸⁸, nu a primit nici aceste chemări, deși masa membrilor de rînd ai acestui partid se pronunța pentru acțiune hotărîtă antifascistă⁸⁹. Pe o poziție

din ținuturile lui Horia și ale lui Avram Iancu, luptători pentru libertate și dreptate socială, ne adresăm întregului popor muncitor din această țară și tuturor organizațiilor : partidul național-țărănesc, partidul radical-țărănesc, partidul social-democrat, partidul socialist-unitar, tuturor asociațiilor de meseriași, comercianți, funcționari, pensionari și intelectuali, cum și organizațiilor muncitorești, politice și sindicale să se alăture acțiunii noastre, pentru a înfăptui cu un ceas mai devreme adevăratul front popular între toate forțele democratice din România, singura cheazășie a luptei pentru libertate și pace“.

⁸¹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16 ; vezi și „Vremuri noi“ (Brașov), anul I, nr. 3, din 1936.

⁸² „Blocul“ (Tr.-Severin), anul I, nr. 5, din 14 ianuarie 1936.

⁸³ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16 ; vezi „Blocul“, anul I, nr. 5, din 14 ianuarie 1936 și „Înainte“ (Bacău), anul II, nr. 6, din 11 ianuarie 1936.

⁸⁴ Vezi „Steagul roșu“, anul IX, nr. 2, din martie 1936 ; „Vremuri noi“ (Brașov), anul I, nr. 3/1936.

⁸⁵ „Le correspondance Balcanique“ din 25 decembrie 1935.

⁸⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, filele 221, 222.

⁸⁷ Ibid.

* După Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, care apreciasse că în cazul P.N.Ț. trebuie făcută distincția între conducerea sa reacționară și masa membrilor cu stare de spirit antifascistă, P.C.R. a adresat P.N.Ț. numeroase chemări la acțiune comună („International Press Correspondence“ nr. 36/1935, pag. 947 și nr. 65/1935, pag. 1 611).

⁸⁸ „Scînteia“, anul VI, nr. 1—2 (70—71), din ianuarie 1936.

⁸⁹ „Rundschau“ nr. 30/1936, pag. 1 219.

greșită s-au situat și liderii oportuniști ai P.S.D., care n-au dat curs acestor chemări.

În aceste condiții, în care, sub conducerea P.C.R., organizațiile înmănunchate în frontul comun se străduiau să antreneze noi forțe pe drumul luptei împotriva fascizării țării, s-au făcut pregătirile pentru desfășurarea alegerilor parlamentare parțiale din județele Hunedoara și Mehedinți în 18 februarie 1936 *.

Munca politică de pregătire a alegerilor desfășurată, sub conducerea P.C.R. **, de Frontul plugarilor și celelalte organizații înmănunchate în Frontul democratic ***, făurită cu acest prilej, a determinat rezultatul scrutinului. Obținând în județul Hunedoara — acolo unde Frontului democratic i s-a raliat și Frontul plugarilor — 31 965 de voturi, cu peste 7 000 mai multe decât candidatul liberalilor și cu aproape 25 000 mai multe decât candidatul fasciștilor gogo-cușiști, Frontul democratic a ieșit învingător în alegeri ⁹⁰.

Rod al luptei maselor, organizate și îndrumate de comuniști, succesul forțelor democratice obținut în alegerile din județul Hunedoara, alături de cel obținut în aceeași zi în județul Mehedinți, „...a dovedit — după cum subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — justetea punctului de vedere al partidului nostru, că împrejurările obiective din România permiteau încheierea unui larg front popular antifascist bazat pe Frontul unic muncitoresc, care ar fi putut stăvili drumul fascismului“ ⁹¹.

Rezultatul alegerilor, primit cu satisfacție de mișcarea comunistă și muncitorească din țară **** și din străinătate ***** , a neliniștit profund pe guvernanții României burghezo-moșierești ⁹².

* În legătură cu această problemă, vezi detalii în articolul lui Gh. Ioniță: „Succesul forțelor democratice sub conducerea P.C.R. în alegerile parțiale din februarie 1936“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1961, pag. 51—65.

** Vezi „Comunicatul C.C. al P.C.R. cu privire la alegerile parțiale“, în „Scînteia“, anul VI, nr. 3—4, din 7 februarie 1936.

*** Cu prilejul alegerilor parțiale din județul Hunedoara, Frontului democratic constituit la chemarea P.C.R. i s-au raliat organizațiile Blocul democratic, Frontul plugarilor, Madoszul, partidul socialist (Popovici), precum și organizațiile locale ale P.S.D. și F.N.Ț., ce primiseră în prealabil consimțămîntul conducerilor centrale ale acestor partide.

În județul Mehedinți, al doilea județ în care s-au ținut alegeri parțiale la 18 februarie 1936, în Frontul democratic au intrat Blocul democratic, partidul socialist (Popovici) și organizațiile locale P.S.D. și P.N.Ț. Pînă la această dată, Frontul plugarilor nu-și constituise în acest județ comitete proprii. Așa se explică faptul că în alegeri el nu s-a raliat Frontului democratic din județ.

⁹⁰ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16.

⁹¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 18.

**** „Horia“, anul I, nr. 1, din 27 iulie 1936; „Chemarea“, anul I, nr. 1, din 1 martie 1936; „Omul liber“, anul I, nr. 8, din 8 martie 1936; „Steagul“, anul I, nr. 1, din 22 septembrie 1936; „Cîmpul“, anul I, nr. 4, din 15 februarie 1936; „Vîltoarea“, seria a III-a, anul I, nr. 4, din 23 februarie 1936.

***** „International Press Correspondence“ nr. 20/1936, pag. 545.

⁹² C. Argetoianu: „Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri“. În Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, inv. nr. 1, dosarul nr. 8 614, fila 632.

Efectul practic al succesului forțelor democratice în alegeri s-a concretizat în perioada următoare în intensificarea acțiunilor de luptă ale maselor în general. La sate, Frontului plugarilor i se alăturau noi mase de țărani, însuflețiți de obiectivele politice pentru a căror realizare acționa această organizație, sub permanenta îndrumare a P.C.R.⁹³. Recunoașteri semnificative era nevoit să facă, la 23 martie 1936, Argetoianu, care, mergînd la Rupea, la adunarea Uniunii agrare din județul Tirnava Mare, constata cu amărăciune că spiritul de luptă al Frontului plugarilor însuflețea masele propriiei sale organizații. „Cîteva mii de oameni au venit să mă asculte — nota el. Problema datoriilor e singurul lucru care îi interesează, degeaba am încercat să le vorbesc de altceva. Mai nici unul nu poate plăti ratele conversiunii“⁹⁴.

Dar tocmai atunci cînd organizațiile înmănușate în Frontul democratic, însuflețite de victoria în alegerile din februarie 1936, obțineau noi succese în lupta lor, conducători ai P.N.Ț. făceau felurite încercări de a acredita ideea că succesul electoral fusese al P.N.Ț. și nu al Frontului⁹⁵. „P.N.Ț. n-a urmărit decît profitul electoral — remarcă președintele Frontului Plugarilor în acele zile —, lipsindu-se cinic de noi în discuțiile parlamentare și renegînd punctele acordului de la Țebea*, pe care le-au acceptat și ei cu semnătura delegaților C.C. al P.N.Ț.“⁹⁶. Deosebit de vehement au combătut aceste practici participanții la întrunirea din 19 aprilie 1936, convocată de Comitetul local din Deva al Frontului plugarilor, la care au fost invitați și reprezentanții organizațiilor Blocului democratic și Madoszului⁹⁷. „D-sa (Ghiță Pop, ce candidase în alegerile din februarie în numele Frontului democratic — *n.n.*) trebuie să știe că nu este alesul P.N.Ț., ci alesul Frontului popular“⁹⁸ — spunea unul dintre vorbitori. Este important de subliniat că indignarea i-a împins pe unii vorbitori să ceară chiar înlăturarea P.N.Ț. din Frontul democratic⁹⁹. Această tendință a fost combătută însă de adunare, arătîndu-se că separarea nu e oportună întrucît ea ar ușura ascensiunea fascismului¹⁰⁰.

⁹³ „Lupta de clasă“, anul XVII, nr. 1, din august-septembrie 1936.

⁹⁴ C. Argetoianu: „Pentru cei de mine. Amintiri din vremea celor de ieri“ (Loc. cit. fila 693.)

⁹⁵ „Solia“ din 17 ianuarie 1936.

* Documentul se referă la faptul că acordul electoral încheiat la Deva, la 14 ianuarie 1936, în vederea alegerilor parțiale din februarie 1936 era axat pe problemele cuprinse în acordul de la Țebea. Raliindu-se Frontului democratic, cu consimțămîntul conducerii centrale a P.N.Ț., organizația locală a acestui partid ar fi trebuit din acel moment să lupte neabătut pentru ducerea la îndeplinire a acordului de la Deva din 14 ianuarie 1936, care, în fond, era o reconfirmare a acordului de la Țebea. Numeroasele documente ale vremii atestă însă faptul că, ulterior, conducerea P.N.Ț. a acționat pe o linie contrară celei a forțelor democratice.

⁹⁶ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 31, vol. 9, fasc. 1.

⁹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 810, filele 177—178; „Atlas“, anul I, nr. 8, din 26 aprilie 1936.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

Pe această poziție s-au situat președintele Frontului plugarilor, profesorul Gh. Micle, secretar al Comitetului regional Cluj al Blocului democratic, și alții. Datoria noastră — spunea dr. Petru Groza — este să facem eforturi pentru a-i aduce pe drumul cel bun. În acest scop, în numele Frontului plugarilor, el a adresat lui Ghiță Pop o scrisoare în care atrăgea acestuia atenția asupra pantei periculoase pe care mergea ¹⁰¹. În aceeași problemă a fost adoptată o moțiune de protest și în cadrul plenarei Comitetului executiv al Frontului plugarilor desfășurată la Deva, la 26 aprilie 1936 ¹⁰². În cadrul acestei plenare au fost prezentate și o serie de informări privind creșterea interesului maselor de țărani din diverse județe ale țării pentru activitatea Frontului plugarilor. Acest fapt reieșea limpede din situația prezentată cu privire la înființarea unor noi comitete ale organizației în județele Hunedoara ¹⁰³, Arad ¹⁰⁴, Brașov ¹⁰⁵, Cluj ¹⁰⁶, Someș ¹⁰⁷, Ilfov ¹⁰⁸, Sighet ¹⁰⁹ etc.

În legătură cu activitatea Frontului plugarilor desfășurată în această perioadă sînt importante acțiunile organizate pe linia luptei împotriva pregătirilor de război. * Acestei probleme i-au fost consacrate special dezbaterile plenarei C.C. al Frontului plugarilor din 23 august 1936 ¹¹⁰, care a stabilit măsuri în vederea desfășurării în viitor a unei cît mai active propagande antirăzboinice ¹¹¹. Ca o recunoaștere a acțiunii pentru pace duse de Frontul plugarilor, Petru Groza, președin-

¹⁰¹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16.

¹⁰² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 190 ; vezi și fototeca A.I.I.P., clișeu nr. 1 139/1936.

¹⁰³ Pînă la 6 iulie 1936, Frontul plugarilor avea organizații constituite în 122 de comune din județul Hunedoara (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 810, filele 159, 163).

¹⁰⁴ Adunarea de constituire s-a ținut la 18 mai în comuna Hodiș. Au participat delegați ai țăranilor din 14 comune (Hodiș, Buteni, Șilindia, Bîrsa, Cuied, Tîrnova, Sebiș, Aldești etc.) ; Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 15.

¹⁰⁵ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1. Ședința de constituire s-a ținut la Brașov, la 14 iunie, în prezența a 52 de delegați ai țăranilor din județ.

¹⁰⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul 4 075, fila 198. După constituirea, la 12 iunie, în comuna Dăbica, a primului comitet de județ, au luat ființă și în alte comune comitete ale Frontului plugarilor. În aceste adunări „s-au ținut discursuri revoluționare și s-a hotărît o activitate pentru Frontul popular“, nota Siguranța în raportul prezentat Direcției generale a poliției.

¹⁰⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 203. La 17 iulie, în comuna Tîlciur, peste 1 500 de țărani din 12 comune au luat parte la înființarea primului comitet al Frontului plugarilor.

¹⁰⁸ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 6.

¹⁰⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, filele 228, 233 ; vezi și Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 15. Pentru a împiedica pe țărani să se organizeze în Frontul plugarilor, în Maramureș, autoritățile represive au adoptat măsuri severe împotriva tuturor celor ce simpatizau cu această organizație. La 13 noiembrie 1936, de pildă, un mare număr de țărani, membri și simpatizanți ai Frontului plugarilor, au compărut la Satu-Mare în fața tribunalului într-un proces intentat de autorități împotriva lor. (Arhiva C.C. al P.M.R. fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 233).

* Pentru detaliu, vezi Gh. Ioniță : „Lupta maselor muncitoare conduse de P.C.R. împotriva pregătirilor de război în anii ce au urmat luptelor din 1933“, în „Studii“ nr. 1/1963, pag. 183, 187 ș.a.

¹¹⁰ „Horia“ (Botoșani), anul I, nr. 6, din 31 august 1936.

¹¹¹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 35, vol. 4, fasc. 1.

tele organizației, a fost ales vicepreședinte al Comitetului român pentru pace ¹¹². Este important de subliniat că Frontul plugarilor a aderat de-a lungul existenței sale la toate acțiunile antirăzboinice, pentru pace. El a aderat, de pildă, în septembrie 1936, la Biroul pentru pace din Cluj, alături de toate celelalte organizații care, după cum remarcă un ziar, se declarau „gata să ducă o luptă dirză pentru salvarea păcii din ghearele fasciștilor teroriști, alături de tinerimea democratică din întreaga țară” ¹¹³.

Experiența dobândită de Frontul plugarilor în alegerile din 1936 a fost folosită și în pregătirea alegerilor comunale și județene ce s-au desfășurat în cursul anului 1937. Răspunzând chemării P.C.R. de a lupta pentru coalizarea tuturor forțelor democratice în alegeri, Frontul plugarilor a făcut eforturi susținute, rezultatele însă nu au mai putut fi cele așteptate. Teroarea desfășurată de guvernanți împotriva organizațiilor democratice, desființarea Blocului democratic și a altor organizații, pe de o parte, trădarea intereselor maselor de către șefii P.N.Ț., pe de altă parte, au făcut imposibilă realizarea unui acord de colaborare comună. Așa se face că, la 14 aprilie 1937, în alegerile comunale din Deva, de pildă, Frontul plugarilor împreună cu Madoszul au avut de înfruntat lista comună a liberalilor, țărâniștilor, gogo-cușiștilor etc., teroarea exercitată de aceștia în comun, furtul de urne, de asemenea, practicat de ei în comun ¹¹⁴.

În fața asaltului fascismului spre putere, Frontul plugarilor, îndrumat în permanență de P.C.R., a făcut eforturi spre încheierea în spiritul Tebei a unor acorduri de colaborare cu toate organizațiile dornice să apere pacea și democrația. Pe această linie se înscrie încheierea, la 27 iunie 1937, la Deva, a unui acord între Frontul plugarilor și P.S.D., prin care cele două organizații se angajau să acționeze împreună în următoarele alegeri, în primul rînd în cele județene din 25 iulie ¹¹⁵. Cele două organizații s-au adresat și conducerii județene a P.N.Ț. cu propunerea de a acționa în comun în alegerile ce urmau, propunere care, sub influența masei de rînd a membrilor P.N.Ț., a fost acceptată ¹¹⁶. Deși campania electorală a fost extrem de agitată, ca urmare a terorii exercitate de „echipele” de propagandă electorală ale huliganilor fasciști, forțele înmănunchate în frontul comun au acționat hotărît, reușind să obțină în alegerile din 25 iulie 15 458 de voturi, față de cele 24 648 obținute de guvern ¹¹⁷. Rezultatul se poate aprecia ca foarte bun dacă se ține seama de condițiile în care s-au desfășurat alegerile, de furtul

¹¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 230.

¹¹³ „Steagul”, anul XIX, nr. 1, din 22 septembrie 1936.

¹¹⁴ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 35, vol. 1, fasc. 1; cutia nr. 32, vol. 8, fasc. 1; vezi „Adevărul”, anul LI, nr. 16 322, din 11 aprilie 1937.

¹¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 259; Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 8; vezi și „Reporter”, anul V, nr. 22, din 18 iulie 1937.

¹¹⁶ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 32, vol. 9, fasc. 1; vezi și „Adevărul”, anul LI, nr. 16 405, din 24 iulie 1937.

¹¹⁷ „Patria” din 30 iulie 1937; „Adevărul”, anul LI, nr. 16 408, din 28 iulie 1937.

de urne practicat de către agenții electorali ai guvernului. Dar ce este mai important este că rezultatul alegerii a dovedit o dată mai mult necesitatea vitală a unirii într-un front comun a tuturor organizațiilor democratice capabile să se opună ofensivei fascismului spre putere.

Pentru a veni în acele momente în sprijinul masei de țărani și a-i feri de pericolul de a fi captați în mrejele demagogiei fasciste, organizația Frontului plugarilor a editat broșura „De ce nu trebuie să fie plugarul român fascist” *, care a apărut la sfârșitul anului 1937 ¹¹⁸ și a fost larg răspândită în mase.

Pe linia eforturilor întreprinse de Frontul plugarilor pentru unirea, sub conducerea P.C.R., a forțelor democratice se înscrie și ședința din 6 octombrie 1937, ținută în sala „Decebal” din Deva, în care au fost pe larg discutate posibilitățile de a uni în viitor pe o platformă comună lupta antifascistă și antirăzboinică a maselor ¹¹⁹. Pe aceeași linie s-au desfășurat și dezbaterile adunării conducerii Frontului plugarilor, ținută la Cluj, la 8 noiembrie 1937, în care a fost lansat un apel către toate organizațiile democratice de a se uni în viitoarele alegeri parlamentare contra ofensivei fasciste ¹²⁰. Cîteva zile mai tîrziu, Frontul plugarilor a înaintat conducerii P.N.Ț. propuneri de luptă comună pe baza încheierii unui acord în spiritul celui încheiat la Deva, la 14 ianuarie 1936, în vederea alegerilor parțiale din februarie 1936 ¹²¹.

Deși partidul comunist, apărătorul intereselor vitale ale maselor — subliniind că „în ajunul alegerilor P.C.R. luptă în rîndurile maselor muncitorești și populare pentru democrație și pace, pentru doborîrea fascismului, pentru concentrarea tuturor forțelor democratice” ¹²² —, a ridicat în acele zile la rangul de imperativ al vremii sarcina realizării unui larg front antifascist și glasul său a găsit ecou și în rîndul membrilor de rînd ai partidelor „istorice” ¹²³, conducerile acestor partide s-au plasat pe o poziție ostilă colaborării. Ba, mai mult decît atît, Iuliu Maniu a semnat pactul de „neagresiune” cu Garda de fier. Prin acest pact, Maniu a recunoscut Garda de fier ca o forță politică de guvernămînt, ceea ce a constituit un sprijin și o încurajare fățișă dată reacțiunii fasciste din țară. „Drept urmare, la cîrma țării s-a putut instaura guvernul Goga-Cuza, care a dezlănțuit un val de teroare și de antisemitism, netezind drumul fascismului și împingînd România mai departe pe drumul apropierii de Germania hitleristă.” ¹²⁴

După alegerile din decembrie 1937, o prigoană deosebită a dezlănțuit guvernul împotriva organizațiilor democratice, împotriva luptei

* Broșura conține următoarele capitole: „Perioada de falsă democrație”, „Parlamentismul”, „Legea de alegeri”, „Partidele politice”, „Procedeele în alegeri”, „Politica”, „Dictatura”, „Deviza dictaturii”, „Plugarul în țările fasciste”, „Capitalismul”, „Ce facem? Frontul plugarilor”, „Dreapta și stînga”.

¹¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 12 412, fila 2.

¹¹⁹ Loc. cit., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 075, fila 268.

¹²⁰ Loc. cit., fila 270.

¹²¹ „Reporter”, anul V, nr. 36, din 14 octombrie 1937.

¹²² „Scînteia”, anul VII, nr. 90, din 22 decembrie 1937.

¹²³ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 32, vol. 10, fasc. 1; cutia nr. 34, vol. 2, fasc. 1; vezi și „Reporter”, anul V, nr. 36, din 14 octombrie 1937 și nr. 38, din 28 noiembrie 1937.

¹²⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 20.

antifasciste și antirăzboinice a maselor muncitoare în general. În aceste condiții grele, la 10 ianuarie 1938, Frontul plugarilor a adresat membrilor săi instrucțiuni asupra felului cum trebuiau să acționeze în viitor pentru cât mai buna lor organizare, pentru demascarea fascismului și a pregătirilor războiului¹²⁵. În perioada ce a urmat, învingînd numeroase greutăți și piedici puse de organele represive, Frontul plugarilor a reușit să-și creeze noi organizații în județele Cluj, Someș, Sălaș, Turda, Satu-Mare, Bistrița etc.¹²⁶.

Răspunzînd chemării la acțiune comună antifascistă pe care i-o adresase, la 16 ianuarie 1938¹²⁷, Uniunea democratică — organizație de masă legală condusă de P.C.R. —, conducerea Frontului plugarilor se angaja, la 18 ianuarie¹²⁸, să nu precupețească nici un efort, să facă tot ceea ce-i va sta în putință pentru concentrarea tuturor forțelor democratice într-un front comun care să poată fi opus cu succes ofensivei fasciste. Pe această linie s-au desfășurat la 2 februarie 1938 și dezbaterile ședinței Comitetului executiv al Frontului plugarilor, la care au participat delegați din toate județele în care organizația era constituită¹²⁹.

Uneltirile tot mai insistente ale cercurilor fasciste și fascizante din România au dus însă, după 44 de zile de guvernare gogo-cuzistă, la instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea. „Ceea ce n-a reușit guvernul Goga-Cuza în cele 44 de zile de guvernare, a luat asupra sa regimul dictaturii regale a lui Carol, care a desființat partidele politice, sindicatele și organizațiile democratice“¹³⁰. Cu acest prilej, dictatura regală a decretat și desființarea Frontului plugarilor.

După instalarea dictaturii regale, înfruntînd avalanșa de măsuri de teroare năpustite asupra sa, îndrumat în permanență de P.C.R., Frontul plugarilor, folosind cu pricepere posibilitățile ce-i stăteau la îndemînă, a continuat — în perioada februarie 1938—23 August 1944 — să acționeze, alături de forțele democratice, în lupta contra fascismului și a criminalului război antisovietic¹³¹.

★

Înființată în focul marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R., organizația țărănească Frontul plugarilor, sub permanenta îndrumare a partidului comunist, a desfășurat o largă acțiune împotriva exploatării moșierești la care erau supuse masele de țărani, pentru realizarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, pentru libertatea și fericirea oamenilor muncii, împotriva fascizării țării și a pregătirii criminalului război antisovietic.

Pe poziții potrivnice orientării juste a partidului spre dezvoltarea legăturilor sale cu masele, pentru crearea și întărirea organizațiilor de

¹²⁵ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 15.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Loc. cit., cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Loc. cit., cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 6.

¹³⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 20.

¹³¹ „Frontul plugarilor“ din 10—17 noiembrie 1945; vezi și Gheorghe Micle: Lucr. cit., pag. 368—369, 372.

masă democratice, cum era Frontul plugarilor, s-au situat elementele oportuniste, sectare din partid de teapa lui Marcel Pauker. Cu o atitudine condamnată, provocatoare, de rupere a partidului de mase, de împiedicare a făuririi alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, M. Pauker susținea după crearea Frontului plugarilor că acesta era o organizație reacționară, care ar fi căutat să sustragă țărănimea de sub influența clasei muncitoare¹³². Cît de departe de realitate erau însă asemenea aprecieri au dovedit-o faptele istorice cu puterea lor demascatoare, fapte care au verificat linia justă a P.C.R. și au înlăturat concepția dăunătoare intereselor partidului, maselor muncitoare în general, promovată de elementele oportuniste, stîngiste, sectare.

Deși supusă unui regim aspru de teroare din partea burgheziei și moșierimii, organizația Frontul plugarilor, înfruntînd nenumărate greutăți, s-a situat prin întreaga sa activitate pe linia politică a partidului comunist, apărătorul consecvent al intereselor vitale ale celor ce muncesc. Experiența dobîndită în primii săi ani de activitate a fost folosită de Frontul plugarilor în perioada de după 23 August 1944, cînd, îndrumată îndeaproape de P.C.R., organizația și-a adus tot mai eficient contribuția la lupta pentru realizarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, înfăptuirea reformei agrare, instaurarea puterii populare și înaintarea cu pași siguri a țării noastre pe drumul spre libertate, pace și socialism.

¹³² Din dezbaterile la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961, în „Scînteia” nr. 5 382, din 19 decembrie 1961.

Comunicări

Acțiuni muncitorești desfășurate în Galați și Brăila împotriva exploatării capitaliste și a dictaturii militare-fasciste (1941-1944)

Muncitorimea din Galați și Brăila, mobilizată de comuniști, a desfășurat în anii 1941 — august 1944 numeroase acțiuni împotriva singeroasei exploatări capitaliste, a dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război fasciste.

Aceste acțiuni — parte integrantă a luptei muncitorilor din întreaga țară — s-au desfășurat în condiții foarte grele. Sindicatele muncitorești fuseseră dizolvate în 1938, iar breslele în 1940 de către dictatura lui Carol al II-lea. Starea de asediu, suspendarea Constituției, decretele-lege date de Antonescu imediat după venirea sa la putere au lichidat orice urmă de libertăți pentru masele populare¹. Dreptul de asociere a fost interzis. Decretul-lege nr. 314 interzicea orice acțiune politică². Întreprinderile publice și particulare mai importante au fost militarizate, iar personalul acestora a fost pus sub controlul comandamentelor militare și al „îndrumătorilor militari” din întreprinderi. Printr-un decret special, patronilor li s-a dat mână liberă să concedieze imediat și fără preaviz muncitorii care nu le erau pe plac³, iar muncitorilor mobilizați sau rechiziționați li s-a interzis, sub amenințarea judecății Curții marțiale, să părăsească serviciul⁴. Ziua de lucru „normală pe timp de război” a fost decretată de 10—12 ore⁵, iar patronii au încercat s-o prelungească la 16—18 ore, sub motiv că întreprinderile produc pentru război⁶.

În esență, aceste măsuri făceau ca muncitorii să fie siliți să presteze o muncă forțată în folosul capitaliștilor și al războiului lui Hitler. În pofida tuturor acestor măsuri reacționare, acțiunile muncitorești n-au putut fi împiedicate.

Importanța acțiunilor desfășurate de muncitorii din Galați și Brăila decurge din locul pe care-l ocupau aceste două orașe în viața economică, socială și politică a țării. Galații și Brăila erau cele mai mari porturi dunărene ale României, lor rezervându-li-se un mare rol

¹ Vezi decretele-lege nr. 3 052 și 3 053, din 5 septembrie 1940; nr. 3 067 și 3 072, din 6 septembrie 1940.

² Vezi „Monitorul oficial” nr. 39, din 15 februarie 1941.

³ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 519/941, circulara M.M. nr. 2 005, din 8 aprilie 1941.

⁴ Loc. cit., ordinul nr. 8 123, dat la 8 octombrie 1941 de Comandamentul Corpului 3 armată (Galați).

⁵ Ibid.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 517/1941. filele 5—6.

în scurgerea produselor românești spre Germania hitleristă. Cele aproximativ 70 case de comerț și agenții de navigație care se ocupau cu importul și exportul foloseau aproape 5 000 de muncitori portuari (circa 1 800 în portul Galați și 2 800 în portul Brăila)⁷. Într-un singur an (1943), valoarea exportului caselor de comerț din Brăila a fost de peste 7 miliarde de lei, iar a celor din Galați de 2 miliarde de lei⁸. Casele de comerț încasau în 1943 numai pentru încărcarea sau descărcarea unui vagon drept beneficiu de manipulație o sumă care se ridica la 7 000 de lei, iar echipei de lucrători care efectuau această operație i se plătea între 1 400 și 2 000 de lei⁹.

Galații și Brăila erau totodată două importante centre industriale. În fiecare dintre aceste două orașe existau circa 15 000 de lucrători¹⁰, care lucrau în peste 3 500* de întreprinderi din Galați¹¹ și 2 500** din Brăila¹². Întreprinderi cu peste 50 de salariați existau la Galați 32, cu un total de circa 8 000 de lucrători, iar la Brăila 17, cu peste 5 500 de lucrători¹³.

Majoritatea acestor întreprinderi au fost militarizate, muncitorii fiind mobilizați sau rechiziționați pentru lucru, iar producția lor a fost destinată mașinii de război fasciste. Ș.N.G., cel mai mare șantier naval din țară, a fost profilat încă din 1938 să producă submarine-torpiloare¹⁴.

Situația materială a muncitorilor în anii 1941—1944 era foarte grea și se înrăutățea de la o zi la alta. În timp ce salariile au crescut de 2,3 ori, prețurile alimentelor, îmbrăcăminte și încălțăminte au crescut în acei doi ani de 3—4 ori¹⁵. Specula lua zilnic proporții, fapt pe care înseși autoritățile locale erau nevoite să-l recunoască. Astfel, „unele mărfuri, fie alimentare, fie îmbrăcăminte și încălțăminte —

⁷ Loc cit., dosarul nr. 511/1940, fila 51.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 729/1944, filele 2—46.

⁹ Loc cit.; vezi și dosarul nr. 730, „Conflictul de muncă dintre S.R.D. și N.F.R. și muncitori.”

¹⁰ „Breviarul statistic al României”, vol. II, Editura Institutului central de statistică, București, 1939, pag. 171.

* Printre cele mai importante întreprinderi care funcționau la Galați, amintim Șantierele navale Galați (Ș.N.G.) cu circa 2 000 de lucrători, Atelierele C.F.R. cu 1 200, Uzinele metalurgice „Titan” cu 500, „Ciclop” cu 250, Întreprinderile române metalurgice (IROMET) cu aproape 600, „Greerul” cu 200, Întreprinderile textile „Atlantic” cu 500, „Fusul” cu 400, Industria textilă gălățeană cu 220, „Jan-Marcu” și „Năvodul” cu câte 110, întreprinderile alimentare „Record” — conserve, „Etna” — ulei, „Pescăriile statului”, care utilizau fiecare peste 100 de salariați etc.

¹¹ „Recensământul general al României din 1941”, București, 1944, pag. 87.

** La Brăila funcționau întreprinderile metalurgice „Franco-română” cu 1 400 de lucrători, „Regia metalurgică” cu aproape 900, „Industria metalurgică dunăreană” cu 600, „Industria sîrmei” cu 300, fabricile alimentare „Orezul”, „Rizeria română”, morile „Violatos” și „România mare”, fiecare cu peste 100 de salariați etc.

¹² „Recensământul general al României din 1941”, București, 1944, pag. 49.

¹³ Cifre stabilite pe baza datelor din Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 39/1944, filele 18—34; Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarele nr. 700—730/1942—1944 și 726/1944.

¹⁴ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 187/1942, fila 4.

¹⁵ Calculat după datele publicate de A. Vijoli în „Sistemul financiar în slujba claselor exploatatoare din România”, Editura de stat, București, 1954, pag. 320.

aprecia o circulară a procurorului-general din Galați — se ridică de la o zi la alta cu un procent de scumpire ce atinge uneori 100 la sută”¹⁶.

Sub pretextul că lucrătorii „sînt mobilizați”, patronii refuzau să le plătească concediile¹⁷, să respecte repausul duminical, să plătească orele suplimentare lucrate, să ia vreo măsură privind protecția muncii sau de igienă a muncii și locului de muncă. La înrăutățirea situației oamenilor muncii a contribuit și mărirea continuă a impozitelor și taxelor de tot felul. Astfel, față de 1940, impozitele și taxele de consumație au crescut pînă în 1944 de cinci ori¹⁸.

Dictatura militară-fascistă a îndreptat ascuțișul terorii împotriva Partidului Comunist din România, conducătorul și organizatorul luptei poporului muncitor pentru o viață omenească, pentru progres, pace și independență națională, împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului antisovietic. Împotriva comuniștilor au fost adoptate cele mai crîncene metode de teroare.

Învingînd teroarea și numeroasele greutăți ale ilegalității, punîndu-și la fiecare pas viața în primejdie, comuniștii au desfășurat intens munca politică de lămurire a maselor, au inițiat, organizat și condus numeroase acțiuni împotriva dictaturii militare-fasciste, a mașinii de război hitleriste. Într-o broșură editată în februarie 1941, C.C. al P.C.R. arăta maselor: „Poporul muncitor din uzine și de pe ogoare, redus la nivelul de viață de cerșetor, pus sub amenințarea unei păduri de baionete și aruncat pradă pericolului războiului imperialist, nu va tolera această situație, fiindcă nu poate s-o tolereze. *Stăm în fața perspectivei unor lupte mari ale celor ce muncesc pentru pîine, pace și libertate*”¹⁹.

„Partidul comunist — se spunea în manifestul editat de Comitetul regional Moldova al P.C.R. la 26 ianuarie 1941 — cheamă poporul muncitor la luptă contra slugilor imperialismului, contra dictaturii militare, contra fabricanților și moșierilor exploatare. Răspunsul muncitorilor și țăranilor la jaful și teroarea bandelor militariste și legionare trebuie să fie lupta dirză din fabrici și ogoare pentru drepturile poporului muncitor.

Tovarăși muncitori! formați în front unic comitete de acțiune în fabrici. Cereți mărirea salariilor, în raport cu scumpetea și ziua de 8 ore, impuneți recunoașterea delegației voastre”²⁰.

Un rol însemnat în munca politică de masă dusă de comuniștii din Galați și Brăila l-a avut gazeta ilegală „Dunărea roșie” — organ al Comitetului regional al P.C.R. Dunărea de jos, care a apărut în 1940 la Galați. În articole ample, „Dunărea roșie” a demască politica burgheziei și moșierimii romîne de aservire a economiei romînești intereselor Germaniei hitleriste. „Prin acorduri economice înrobitoare — scria

¹⁶ „Acțiunea” nr. 3 220, din 14 martie 1941.

¹⁷ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 518, fila 198.

¹⁸ Aurel Vijoli: „Sistemul financiar în slujba claselor exploatare din România”, Editura de stat, București, 1954, pag. 312.

¹⁹ „De la regimul legionar la dictatura militară” — broșură editată de C.C. al P.C.R. la 26 februarie 1941 (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXV-3, pag. 4—5).

²⁰ Loc. cit., cota A XXV-8, inv. 1 120.

gazeta —, economia românească este anexată economiei Reichului hitle-rist, iar ca urmare, pentru oamenii muncii, scumpetea și mizeria gene-rală cresc”²¹.

În numărul din decembrie 1940, „Dunărea roșie” chema pe mun-citori să lupte pentru: mărirea salariilor, aprovizionarea de iarnă, aju-tor familial pentru fiecare copil, salariu egal pentru tineri la muncă egală, încetarea concedierilor, recunoașterea delegațiilor de fabrică. În condițiile în care toate organizațiile muncitorești fuseseră interzise, lupta pentru recunoașterea delegațiilor și a delegaților de fabrică a avut un rol însemnat în desfășurarea acțiunilor muncitorești.

Începînd din toamna anului 1940, organele represive ale dictaturii antonesciene au organizat o adevărată goană după comuniști. În sep-tembrie 1940, la Galați și Brăila, la fel ca și în celelalte orașe, au fost organizate razii și percheziții domiciliare la toți cei cunoscuți pentru activitatea lor revoluționară din trecut, la toți cei „suspecți de comu-nism”. Din fiecare localitate au fost arestate zeci de persoane și inter-nate în lagăr²². În ianuarie 1941 au fost arestați 21 de comuniști din Galați, de la Atelierele C.F.R., Șantierelor navale și din alte întreprinderi, precum și alți zeci de comuniști din Brăila, care fie că au fost internați în lagăr, fie că au fost condamnați la ani grei de închisoare²³. În zilele de 9—10 ianuarie 1941, de pildă, a fost arestat activul Comitetului re-gional al P.C.R. Dunărea de jos, ce-și avea sediul la Galați. Procesul s-a judecat la Curtea marțială a Corpului 3 armată, în zilele de 6—7 februarie 1941. Cei 21 de comuniști, acuzați pentru că s-au constituit în organizație politică clandestină, au făcut propagandă comunistă și au răs-pîndit manifeste, au fost apărați de 18 avocați, în frunte cu tovarășul Ion Gheorghe Maurer. Apărarea dirză de la bara Curții marțiale și acțiu-nile muncitorești izbucnite în acele zile în orașele Galați și Brăila au constrîns completul de judecată să nu pronunțe pedeapsa maximă prevă-zută de legile fasciste. Totuși, prin sentința pronunțată, majoritatea celor implicați în proces au fost condamnați la zeci de ani de muncă silnică, la închisoare, sau au fost internați în lagăr²⁴.

Alți zeci de comuniști și sute de muncitori fără de partid din Galați și Brăila au fost tîrîți în fața curților marțiale și condamnați în anii următori pentru activitatea lor revoluționară, patriotică, dusă împo-triva regimului fascist și a mașinii de război hitleriste.

★

Prigonirea comuniștilor și a celorlalte elemente muncitorești com-bative din întreprinderi, arestările, internările în lagăre, departe de a „restabili liniștea” și a asigura „desfășurarea normală a producției”, cum doreau organele locale ale dictaturii fasciste, au adîncit nemulțu-mirea maselor de oameni ai muncii. Locul celor arestați și condamnați de justiția fascistă a fost luat de alte elemente combative, iar acțiunile muncitorești au continuat cu o intensitate crescîndă.

²¹ „Dunărea roșie” nr. 2, din 13 decembrie 1940.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 248, filele 230—231, 295—297, 310—312, 417—418.

²³ Loc cit., fila 107; Arhivele statului Galați, fondul Chestura poliției Ga-lai, dosarul „Rapoarte de zi/1941”, raportul biroului de siguranță, nr. 250/35.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 5, fila 233.

Formele acestor acțiuni au fost variate. Avînd ca punct de plecare situația materială foarte grea a muncitorimii, toate acțiunile au început printr-o largă mișcare revendicativă. Caracterul organizat al acestei mișcări este oglindit de faptul că, în majoritatea întreprinderilor, muncitorii și-au ales delegați pe ateliere și secții, pe care i-au împuternicit să le reprezinte interesele.

Prezentarea listelor de revendicări Inspectoratului muncii cu sediul la Galați marca deschiderea conflictelor de muncă, o bună parte dintre ele transformîndu-se în greve, atunci cînd patronii și autoritățile tergiversau soluționarea revendicărilor sau refuzau să le satisfacă.

În multe întreprinderi, în cele mari în primul rînd, muncitorii s-au ridicat împotriva prelungirii timpului de lucru la 10—12 ore, refuzînd să lucreze peste 8 ore; ei au refuzat să plătească cotele „împrumutului de înzestrare” impus de Antonescu.

O altă formă de luptă, care s-a manifestat în majoritatea întreprinderilor cu peste 50 de lucrători și care s-a desfășurat în tot timpul războiului hitlerist, au fost prestarea lucrului încet și de slabă calitate, absentarea zilnică și sistematică a muncitorilor de la lucru în grupuri sau individual. Prin efectul lor, toate aceste acțiuni au împiedicat „desfășurarea normală” a producției, au lovit serios în producția de război. Un rol important l-a avut, de asemenea, folosirea în mai multe întreprinderi a acțiunilor de sabotare directă a mașinii de război fasciste.

Formele dominante ale acțiunilor muncitorești desfășurate în anii 1941 — august 1944 în orașele Galați și Brăila au fost însă conflictele colective de muncă și acțiunile greviste. Astfel, în acei ani au avut loc 193 de conflicte colective de muncă, la care au participat 54 452 de lucrători, și 39 de greve, la care au participat 12 837 de lucrători, totalizînd un număr de aproape 30 000 de zile/om de grevă*.

* Cifrele, ca și tabelul de mai jos privind numărul conflictelor colective de muncă și al acțiunilor greviste în 1941 — august 1944 la Galați și Brăila, sînt stabilite pe baza datelor din rapoartele lunare pe anii 1941, 1942, 1943 și 1944 ale Inspectoratului regional al muncii Galați și ale Subinspectoratului muncii Brăila, din corespondența dintre întreprinderi și Inspectoratul regional al muncii, dintre alte autorități și patroni și din rapoartele siguranței. (Vezi Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarele nr. 517—730, pe anii 1941—1944 și dosarele fondului Chesturii poliției Galați pe aceiași ani):

Ramura	Conflicte colective de muncă		Acțiuni greviste		
	Numărul conflictelor	Numărul muncit. particip.	Numărul grevelor	Numărul greviștilor	Total zile/om de grevă
Ind. metalochimică	26	24 935	8	7 850	13 750
Porturi	74	11 670	9	1 523	7 256
Ind. textilă	26	5 648	6	1 500	3 307
Ind. alimentară	30	4 175	9	1 027	3 584
Uz. electrice și de transp. orășenesc	7	1 721	1	450	450
Ind. forestieră	4	450	3	203	763
Alte ramuri	26	5 853	3	284	820
Total	193	54 452	39	12 837	29 930

Locul de frunte în aceste acțiuni l-au avut muncitorii din industria metalochimică și cei din porturi, care, de regulă, începeau acțiunile, fiind apoi imediat urmați de muncitorii din celelalte întreprinderi.

Printre primele acțiuni din această perioadă au fost acelea ale muncitorilor de la întreprinderea metalurgică „Franco-romină” — Brăila și de la Atelierele C.F.R. Galați. În decembrie 1940, de pildă, cei 1 400 de muncitori de la „Franco-romină” — Brăila au ales o delegație pe care au împuternicit-o să ceară patronilor mărirea salariilor cu 60%, asigurarea aprovizionării prin economat, plata a cîte 300. de lei drept ajutor pentru fiecare copil, încetarea concedierilor, salariu egal la muncă egală pentru tineri, recunoașterea oficială a delegației de fabrică²⁵. Acțiunea metalurgiștilor de la „Franco-romină” a fost urmată de muncitorii de la „Industria sîrmei”, apoi de muncitorii hamali și căruțași din port, de muncitorii brutari din Brăila, de muncitorii Fabricii de ulei „Adam Sezanov” etc.²⁶, care au intrat în luptă în ianuarie 1941. În februarie au fost declarate conflicte colective de muncă la Întreprinderea metalurgică dunăreană (I.M.D.), iar în martie, în portul Brăila, între casele de comerț și muncitorii cerealiști* și lem-nari, între patronii magazinelor și lucrătorii din comerț. În general, revendicările erau similare cu cele ale muncitorilor de la „Franco-romină”. În toate conflictele de muncă, lucrătorii au cerut încheierea contractelor colective de muncă. În luna mai 1941, valul conflictelor colective de muncă a cuprins întreg portul Brăila, precum și pe muncitorii de la Uzina electrică și de tramvaie, de la Fabrica de ciment „I.G.Cantacuzino” din suburbia Negru Vodă etc.²⁷

La Galați, după acțiunea din decembrie 1940 a muncitorilor cefe-riști, care au demonstrat în corpore în fața administrației Atelierele C.F.R. pentru a impune satisfacerea revendicărilor lor²⁸, au fost declara-te, în ianuarie 1941, conflicte colective de muncă în port, între muncitorii manufacturiști și agențiile de navigație „Societatea romină dună-reană” (S.R.D.) și „Navigația fluvială romină” (N.F.R.)²⁹, între muncitorii rujari și casele de comerț, între lucrătorii Fabricii de mezeluri „Frații Koulpy” și patroni, între muncitorii romîni folosiți de întreprinderea

²⁵ „Dunărea roșie” nr. 2, din 13 decembrie 1940.

²⁶ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 518/1941, filele 7—44 și dosarul nr. 522, fila 51.

* În porturi, activitatea era organizată pe secții specializate în manipularea anumitor mărfuri. Astfel existau secția docuri, cereale, cărbuni, manufactură (pro-duse coloniale etc.), cherestea, elevatoare etc., iar lucrătorii acestor secții erau denumiți docheri, cerealiști, cărbunari, manufacturiști, cherestegii, elevatoriști etc. O secție avea între 200 și 700 de lucrători, care lucrau în echipe alcătuite din cîte 30—100 de oameni. În cadrul unei secții existau echipe specializate în anumite operații. Secția cereale, de pildă, avea echipe de ciurari, rujari, tăvălugari etc. Secția era condusă de un delegat, care trata cu casele de comerț în numele lucră-torilor din secția respectivă.

²⁷ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 518, fila 30 și urm. și dosarul nr. 522, fila 90 și urm.

²⁸ „Dunărea roșie” nr. 2, din 13 decembrie 1940.

²⁹ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 517, filele 20—27.

hitleristă „Todt“ și administrația acesteia*, între lucrătorii depozitelor de lemne și patroni, între lucrătorii din comerț și patronii magazinelor de desfacere a mărfurilor³⁰.

Este semnificativă ridicarea împotriva metodelor tipic hitleriste de „organizare a muncii“ a muncitorilor Fabricii de mezeluri „Frații Koulpy“ și ai Țesătoriei „Năvodul“-Galați. Delegatul celor peste 100 de lucrători de la „Năvodul“, de pildă, a reclamat pe maestrul hitlerist Heinrich Strak, conducătorul țesătoriei, că „exercită asupra (asupra lucrătorilor-*n.n.*) ca pe timpul iobăgiei ...amendează pentru nimica toată mai ales pe fete, care nu pot să reacționeze, pentru că le e frică să nu fie concediate“. Acesta concediasse pe toți lucrătorii ce-și manifestau ostilitatea față de hitleriști, desființase orice repaus, inclusiv pe cel duminical, silind lucrătoarele să muncească de la 6 dimineața până noaptea târziu³¹. În chip asemănător, în memoriul lor, lucrătorii Fabricii de mezeluri „Frații Koulpy“ arătau: „Noi muncim câte 16—18 ore în continuu în fiecare zi și noapte..., sîntem amenințați în fiecare moment cu bătaia, înjurați și amenințați cu darea afară din serviciu... nu avem nici un repaus, nici chiar în sărbătorile legale“³².

În lunile februarie — aprilie 1941 au denunțat contractele muncitorii cerealiști³³, muncitorii Uzinelor comunale din Galați³⁴, cei 400 de muncitori ai întreprinderii textile „Fusul“ din Galați³⁵ etc.

La 31 martie 1941, muncitorii cărbunari și manufacturiști din portul Galați au denunțat și ei contractele de muncă cu casele de comerț și au refuzat să lucreze pînă la soluționarea revendicărilor și încheierea unor noi contracte colective de muncă pe timp de un an³⁶. La începutul lunii mai au încetat lucrul și lucrătorii garajului „Schechter“³⁷. Acestor acțiuni greviste le-a urmat greva celor 80 de lucrători ai Fabricii de cherestea „Izlazul“ din Brăila, care, la 24 mai, au denunțat contractul de muncă, formulînd noi revendicări³⁸, iar în urma refuzului patronului de a le satisface au părăsit lucrul în ziua de 26 mai³⁹.

Trecerea acțiunilor muncitorești de la conflicte colective latente la greve, deși acestea erau interzise cu desăvîrșire și pedepsite ca acte

* Salariații angajați de „Organizația Todt“, întreprindere pentru construcții de drumuri strategice în vederea agresiunii antisovietice, reclamară autorităților românești că refuză să mai lucreze sub regimul sălbatic impus de hitleriști. Autoritățile au comunicat întreprinderii hitleriste reclamația lucrătorilor, la care au primit răspunsul că „Organizația Todt“ „este o parte, adică o secție a armatei Reichului german, care nu ține seama de legile Romîniei“ (Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 517/1941, fila 230).

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 522, filele 51—53.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 517/1941, fila 3.

³² Loc. cit., filele 5—6.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 522/1941, fila 51.

³⁴ Loc. cit., dosarul nr. 518/1941, fila 3.

³⁵ „Acțiunea“ nr. 3 281, din 16 mai 1941.

³⁶ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 522, filele 51—53.

³⁷ Loc. cit., dosarul nr. 518, fila 11.

³⁸ Loc. cit., filele 86 și 90.

³⁹ „Acțiunea“ nr. 3 272, din 7 mai 1941.

de sabotaj, a alarmat autoritățile fasciste, care au luat noi măsuri de teroare. Astfel, orașul Galați a fost declarat zonă militară, iar Antonescu a ordonat autorităților locale „să procedeze fără întârziere la soluționarea conflictelor de muncă”⁴⁰. La rîndul său, subsecretarul de stat la Departamentul muncii a trimis Inspectoratului muncii din Galați un ordin în care se spunea: „Fac responsabili direct pe toți inspectorii, cît și subinspectorii de muncă pentru executarea celor de mai sus (este vorba de ordinul lui Antonescu—*n.n.*) și orice abatere o voi sancționa”⁴¹.

Starea de spirit antifascistă și antirăzboinică a muncitorimii, hotărîrea ei de a nu ceda în fața ofensivei patronilor au silit autoritățile antonesciene, care urmăreau stingerea cu orice preț a acțiunilor muncitorești, să intervină în sensul satisfacerii revendicărilor formulate de muncitori⁴². Liniștea în cele două orașe a fost însă de scurtă durată. Un nou val de acțiuni muncitorești, care s-a lărgit continuu, a izbucnit atît la Galați, cît și la Brăila imediat după începerea războiului împotriva Uniunii Sovietice. În rapoartele lor către guvernul antonescian, autoritățile locale semnalau caracterul politic al nemulțumirii care se manifesta vizibil în majoritatea întreprinderilor celor două orașe. „Comuniștii fac propagandă între muncitorii de la Ș.N.G. și fac apologia regimului sovietic”⁴³ — se spunea într-un raport al Inspectoratului regional al poliției din Galați. În același raport se spunea că „muncitorii discută că nu-i cazul să-și piardă curajul, deoarece sovietele vor învinge” și că hitleriștii „vor vedea ei ce înseamnă Armata Sovietică, ce înseamnă lumea nouă”.

Teroarea fascistă și deșănțata propagandă demagogică dezlănțuită de autoritățile antonesciene n-au putut împiedica manifestările antifasciste și antirăzboinice, valurile de conflicte de muncă și acțiuni greviste, părăsirea zilnică a lucrului de către muncitori, prestarea lucrului încet și de slabă calitate. Nenumărate sînt documentele vremii care oglindesc deruta în care intraseră patronii din Galați și Brăila datorită faptului că nu puteau livra către armată producția cerută în termen și de calitate corespunzătoare. Muncitorii „refuză munca”, „lucrează fără randament”, iar „sancțiunile cu amenzi nu dau nici un rezultat” — raportau în acele zile patronii autorităților.

Toate aceste acțiuni muncitorești variate și permanente — expresie a miniei maselor muncitoare împotriva fascismului și a războiului — vădeau existența condițiilor pentru organizarea unor acțiuni de luptă de mai mare amploare împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist.

⁴⁰ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 518/1941. fila 96.

⁴¹ Ibid.

⁴² Loc. cit., dosarul nr. 518, filele 94—100; „Acțiunea” nr. 3 281, din 16 mai 1941.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 280, fila 111.

Elaborarea de către cadrele de bază ale Partidului Comunist din România, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în august 1943, a planului pregătirii și înfăptuirii insurecției armate, izolarea grupului trădător antipartinic al lui Foriș și înlăturarea acestuia din P.C.R. s-au resimțit în activitatea comuniștilor și în acțiunile muncitorști din Galați și Brăila, care au luat o amploare tot mai mare. Organizațiile P.C.R. din cele două orașe și-au refăcut rîndurile, au desfășurat o intensă muncă politică de masă, întărindu-și rolul conducător în luptă și înfăptuind unitatea de acțiune a muncitorilor ⁴⁴.

*

Printre cele mai însemnate acțiuni desfășurate la Galați în timpul războiului antisovietic a fost aceea de la Șantierele navale. Muncitorii de la Ș.N.G. au dat expresie profundei lor nemulțumiri împotriva dictaturii fasciste-antonesciene și a războiului hitlerist printr-o continuă încetinire a ritmului muncii. Documentele de arhivă oglindesc convingător că, începînd din 22 iunie 1941, cînd a fost organizată o adevărată manifestație de protest în fața administrației*, iar delegații muncitorilor au reclamat directorului general al Șantierelor navale că în condiții de mizerie nu se poate munci ⁴⁵, și pînă la 23 August 1944 pasivitatea, părăsirea sistematică a lucrului în grupuri, lucrul încet și de slabă calitate, mișcarea revendicativă au fost probleme la ordinea zilei. Este semnificativ faptul că după lansarea primelor două submarine în luna mai 1941 ⁴⁶, a căror construcție începuse în 1938, altele n-au mai putut fi construite la Ș.N.G.

Repetatele anchete ordonate de Antonescu în scopul lichidării acțiunilor revoluționare ale muncitorilor de la Ș.N.G., unde producția de război scădea îngrijorător, au fost nevoite să constate că trăsătura caracteristică a stării de spirit a muncitorilor era nemulțumirea și că aceasta avea drept cauze pe de o parte situația materială grea a muncitorilor, iar pe de altă parte activitatea politică intensă a elementelor de stînga care făceau greutăți industriei de armament ⁴⁷.

Prima anchetă a fost efectuată în 28 august 1941, cînd muncitorii au părăsit demonstrativ lucrul. Atunci muncitorii au obținut sporirea salariilor, aprovizionarea cu unele alimente, plata gratificațiilor etc. ⁴⁸.

⁴⁴ Loc. cit., dosarul nr. 2 248, filele 1—12.

* În urma manifestărilor din 22 iunie 1941 au fost luate măsuri de înlocuire a „elementelor agitatorice” cu lucrători din alte județe, în special din mediul rural (Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 666/1943).

⁴⁵ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 517/1941, fila 189.

⁴⁶ „Acțiunea” (Galați) din 8 și 30 mai 1941.

⁴⁷ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 517/1941, filele 163—164.

⁴⁸ Ibid.

În octombrie 1941, delegații lucrătorilor au predat conducerii șantierelor un nou memoriu de revendicări, cerind cantină, economat, bocanci, regim de lucru de 8 ore. În urma cercetărilor efectuate, Inspectoratul muncii a informat guvernul că starea de spirit a muncitorilor reclamă „soluționarea acestor nemulțumiri“, adăugînd că muncitorii s-au dat la „manifestări fățișe“ împotriva autorităților ⁴⁹.

Căpeteniile hitleriste, nemulțumite de scăderea producției de război la Ș.N.G. și de manifestările politice ale muncitorilor, au intervenit direct în treburile administrației șantierelor. Urmărind să împiedice orice manifestare a stării de spirit antifasciste și antirăzboinice a muncitorilor, hitleriștii au adus la Ș.N.G. o sută de „specialiști“ din Germania, conduși de inginerul hitlerist Lackner Ferdinand, care a fost numit în funcția de șef administrativ. Drept urmare, nemulțumirile muncitorilor au crescut. Datorită manifestărilor antihitleriste ale lucrătorilor romîni din șantier, Lackner a trebuit să fie înlăturat în scurt timp din serviciu ⁵⁰. Cîteva zile mai tîrziu, conducerea Ș.N.G. informa Inspectoratul muncii că, în urma înlăturării hitleristului Lackner, a măririi salariilor cu 20% și a îmbunătățirii aprovizionării muncitorilor cu mărfuri de primă necesitate, starea de spirit a acestora „s-a ameliorat“ ⁵¹. La scurt interval de timp însă, manifestările de nemulțumire au continuat, iar producția a scăzut simțitor. Astfel, o anchetă efectuată de generalul ing. V. Năsturaș, în iulie 1942, a ajuns la concluzia că producția Ș.N.G. aproape stagnează. „Termenele de predare a lucrărilor nu se respectă, ele (lucrările — *n.n.*) efectuîndu-se de două-trei ori, ceea ce antrenează mari prețuri, mare regie și întîrzieri de livrări... disciplina ce trebuie să domnească într-o astfel de întreprindere *lasă mult de dorit*“. În încheierea raportului, generalul V. Năsturaș cerea guvernului o nouă „selecționare a personalului de la ingineri pînă la ucenici, introducînd o disciplină de fier militară“ ⁵². La rîndul său, viceamiralul adj. M. Păiș, într-o notă informativă trimisă lui M. Antonescu, la data de 9 noiembrie 1942, relatează că deși Ș.N.G. „este cel mai bine utilat“, iar statul a prevăzut acolo investiții de 1 500 000 000 de lei, totuși, din cauza personalului, a lipsei de disciplină — „șantierul nu s-a putut organiza“ ⁵³.

Navele de război erau în așa mod reparate de către muncitori, încît de cîteva ori la rînd, după lansarea lor la apă, ele trebuiau readuse pe șantier, deoarece se constata că sînt reparate defectuos ⁵⁴.

În 1943 acțiunile muncitorilor de la Ș.N.G. au crescut în amploare. O formă de luptă care, prin efectele ei, a lovit puternic în producția șantierelor a fost aceea a părăsirii sistematice a lucrului de către grupuri de lucrători. Pentru a împiedica pe muncitori să părăsească șantierele, comandamentul militar a înmulțit posturile militare la porți și patrulele

⁴⁹ Loc. cit., fila 189.

⁵⁰ Loc. cit., dosarul nr. 592/1942, fila 1.

⁵¹ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 187/1942, filele 15—19.

⁵² Ibid.

⁵³ Loc. cit., fila 14.

⁵⁴ Loc. cit., fila 17.

care circulau printre lucrători⁵⁵. În același scop, Direcția generală a șantierelor a introdus sistemul primelor de prezență de 8% la salarii, fără a se putea obține însă rezultatele așteptate.

Este semnificativă acțiunea petrecută pe șantier în martie 1943, când mai mulți muncitori au fost arestați și torturați de poliție, acuzați fiind de propagandă comunistă. Cu prilejul unei „vizite” pe care directorul general a făcut-o pe șantier, muncitorii, protestînd împotriva arestării și schingiuirii tovarășilor lor de muncă, au părăsit lucrul, organizînd o adevărată demonstrație a sărăciei. Ei l-au înconjurat pe director și, după cum informează Chestura poliției Galați, „i-au cerut să mărească salariile, să le dea îmbrăcăminte și încălțăminte”⁵⁶. În iunie-iulie același an, în urma persecutării unor delegați ai lor, muncitorii au intrat din nou în conflict colectiv de muncă cu administrația⁵⁷, formulînd noi revendicări economice și cerîndu-i să respecte mandatul dat de ei delegaților lor.

În toamna aceluiași an, guvernul a ordonat o dublă anchetă la Ș.N.G., care a fost efectuată pe de o parte de organele Ministerului de Război, iar pe de altă parte de cele ale Ministerului de Interne. Cu acest prilej, delegații muncitorilor din cele 7 secții ale șantierului au fost chemați în fața comisiei de anchetă. În procesul-verbal încheiat atunci de către reprezentanții Ministerului de Război se spunea: „Toți muncitorii se plîng, prin delegații lor, de insuficiența salariilor, arătînd că cu salariile de azi nu sînt în stare să-și procure nici măcar strictul necesar pentru ei și familiile lor”⁵⁸. Cu toate acestea, anchetatorul ajungea la concluzia că dezorganizarea producției nu se datora în primul rînd greutăților materiale, ci „relei credințe a muncitorilor”, care se opuneau producției de război⁵⁹.

În ceea ce privește reprezentantul Ministerului de Interne, acesta raporta alarmat că muncitorii de la Ș.N.G. se află sub influența comuniștilor din oraș, care și-au intensificat mult activitatea politică în întreprinderile gălățene și în port⁶⁰, și îndeamnă pe muncitori să țină permanent patronii sub presiunea revendicărilor economice. „Comuniștii demonstrează (muncitorilor — *n.n.*) că greutățile prin care trecem se datoresc războiului (hitlerist — *n.n.*)...”⁶¹ — se arăta în raport. Punînd toate acțiunile muncitorilor pe seama activității comuniștilor, comandamentul militar al șantierului și poliția erau în permanență în căutarea „agitatorilor comuniști”, fiecare acțiune mai importantă fiind urmată de arestarea celor mai combative elemente din rîndurile muncitorilor. Astfel,

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, filele 114—118.

⁵⁶ Loc. cit., fondul nr. 9, dosarul nr. 2248, filele 1—4.

⁵⁷ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 666/1943, nenumărat.

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2248, fila 4.

⁵⁹ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 666/1943.

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2248, filele 1—2.

⁶¹ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, filele 115—118; fondul nr. 9, dosarul nr. 2248, fila 192.

în urma acțiunilor din 1943, au fost arestați și trimiși în fața Curții marțiale 13 muncitori ⁶².

La începutul anului 1944, Ș.N.G. a fost evacuat din Galați. Aci au mai rămas 350 de lucrători, care au fost puși „la dispoziția nemților pentru reparatul vaselor”. ⁶³ O dată cu evacuarea majorității muncitorilor n-au dispărut însă din Galați problema „nemulțumirilor la Ș.N.G.” și nici acțiunile muncitorilor. După cum raporta Inspectoratul regional al poliției din Galați, la Ș.N.G. „au rămas comuniști care răspîndesc știri în favoarea Rusiei Sovietice”, iar mulți muncitori „sînt simpatizanți ai ideilor comuniste” ⁶⁴.

O altă acțiune importantă prin proporții și semnificație a fost aceea a celor 550 de muncitori metalurgiști de la „Iromet” (fosta Fabrică de cuie „Ebner”) din Galați. Muncitorii acestei întreprinderi, care se aflau aproape tot timpul în conflict de muncă cu patronii, au declarat grevă în octombrie 1941, obținînd majorarea salariilor și alte revendicări economice.

În 1942 administrația întreprinderii „Iromet” a concediat, sub pretextul lipsei materiei prime, un mare număr de lucrători ⁶⁵. Aceste concedieri constituiau însă o manevră prin care capitaliștii urmăreau mărirea profiturilor, ei înlocuind lucrătorii concediați cu deținuți din închisoarea centrală din Galați. Muncitorii rămași șomeri au protestat cu energie împotriva concedierilor, cerînd plata zilelor nelucrate și reprimirea lor la lucru. Cu șomerii s-au solidarizat și muncitorii aflați la lucru.

Situații similare existau și în alte întreprinderi din Galați, care, de asemenea, foloseau metoda înlocuirii lucrătorilor cu pușcăriași, ceea ce a determinat o creștere a valului de nemulțumiri și acțiuni muncitorești. În aceste împrejurări, în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1942, Fabrica de ulei comestibil „Etna” din Galați a fost incendiată, focul distrugînd depozitul cu semințe de floarea-soarelui în valoare de zeci de milioane de lei ⁶⁶. Cercetînd cauzele incendiului, autoritățile antonesciene au ajuns la concluzia că este vorba de un act de sabotaj al lucrătorilor acestei întreprinderi îndreptat împotriva înlocuirii unui număr de muncitori cu pușcăriași. Cazul petrecut la „Etna” a alarmat autoritățile și patronii celorlalte întreprinderi. La „Iromet”, sub presiunea acțiunilor muncitorilor, au fost reprimiți la lucru cei concediați.

În martie, delegații muncitorilor de la „Iromet” au reclamat patronilor mărirea salariilor, plata orelor suplimentare, plata ajutoarelor pentru copii, precum și recunoașterea delegaților lor. În urma respingerii

⁶² Loc. cit., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 248, fila 12.

⁶³ Loc. cit., filele 45—46.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul special nr. 718/1943—1944, „Corespondențe referitoare la «Iromet»”.

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 5, fila 260 ; Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 592/1942, fila 482.

de către patroni a acestor revendicări, la 23 aprilie 1943, muncitorii au părăsit lucrul⁶⁷. Conducerea administrativă, invocând motivul că întreprinderea produce pentru armată, a cerut autorităților aducerea la lucru cu forța a lucrătorilor. Întrucît greva metalurgiștilor de la „Iromet“ se desfășura în același timp cu acțiunile muncitorilor de la Ș.N.G. și cu alte acțiuni muncitorești din oraș și din port, autoritățile n-au îndrăznit să recurgă la violență. Cazul a fost deferit Inspectoratului muncii, care a dispus afișarea în întreprinderi a unui „Avertisment“, din care cităm : „S-a constatat că de la un timp încoace muncitorimea arată o reprobabilă nepăsare... lucrînd mai mult forțat și adeseori refuzînd chiar lucrul... Un asemenea caz ni se aduce la cunoștință de către Fabrica de cuie «Iromet»... Pentru a nu se repeta asemenea acte reprobabile, dăm pe această cale un drastic avertisment tuturor muncitorilor care nu-și respectă îndatoririle“⁶⁸.

„Avertismentul“ n-a impresionat pe muncitori, așa cum urmăreau autoritățile. Patronii au fost nevoiți să satisfacă o parte dintre revendicări. Lupta pentru satisfacerea tuturor revendicărilor a continuat în lunile următoare, iar în august, apoi în septembrie și octombrie 1943, au avut loc alte acțiuni greviste parțiale⁶⁹.

O luptă dîră au desfășurat și cei aproape 500 de muncitori ai întreprinderii metalurgice „Titan“-Galați. Aceștia, în urma refuzului patronilor de a le satisface revendicările, în august 1942, au ales o delegație pe care au trimis-o la București cu un memoriu. Ca urmare a acestei acțiuni, patronii au fost nevoiți să majoreze salariile cu 30⁰%, dar, în același timp, au cerut poliției arestarea delegaților⁷⁰. În urma acestei samavolnicii, conflictele de muncă dintre muncitori și patroni s-au ținut lanț. În nenumărate rînduri, patronii s-au plîns autorităților că muncitorii părăsesc lucrul zilnic și sistematic, în grupuri de 10—12, iar cei care „se prezintă la lucru nu dau nici un randament... astfel că produc mari prejudicii întreprinderii“⁷¹.

Cercetînd cauzele permanentelor manifestări de nemulțumire ale muncitorilor metalurgiști de la „Titan“, autoritățile semnalau caracterul lor politic. „Cu ocazia retragerii de pe frontul de răsărit a armatei germane, muncitorii (de la „Titan“ — *n.n.*) s-au manifestat în favoarea Rusiei sovietice și chiar au cîntat cîntece (revoluționare — *n.n.*)“ — se spunea într-un raport al poliției din decembrie 1943. Și, în continuare, „maîștrii uzinei nu au nici un fel de autoritate asupra lucrătorilor. Văzînd cît tînde înclinarea lor spre comunism, se abțin de a lua vreo măsură“⁷².

În 1943, un adevărat avînt a luat mișcarea revoluționară a muncitorilor din porturile Galați și Brăila. În ultimul trimestru al anului 1943,

⁶⁷ Loc. cit., dosarul nr. 718/1943—44.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 248, fila 103.

⁷¹ Loc. cit., fila 96.

⁷² Ibid.

comuniștii și-au îndreptat atenția în direcția atragerii în luptă a conducătorilor social-democrați și a unirii într-un singur șuvoi revoluționar⁷³ a acțiunilor care se desfășurau paralel. Roadele muncii politice de masă duse de P.C.R. în scopul realizării unității de acțiune a tuturor muncitorilor portuari s-au făcut curînd simțite. Astfel, în octombrie 1943 a izbucnit cel mai puternic conflict colectiv de muncă, care a cuprins, treptat, pe toți muncitorii din cele două porturi. Această mișcare a avut ca punct de pornire conflictul colectiv de muncă dintre muncitorii manufacturiști din portul Galați și cele două mari întreprinderi de navigație: „Societatea anonimă romînă de navigație pe Dunăre“ (S.R.D.) și „Navigația fluvială romînă“ (N.F.R.)⁷⁴.

În ziua de 27 octombrie, muncitorii manufacturiști au denunțat contractul de muncă cu S.R.D. și N.F.R. și, refuzînd să lucreze, au condiționat reluarea lui de acordarea din partea celor două firme a unui spor la prețuri de 75% față de 1 392 de lei/ vagonul cît plăteau S.R.D. și N.F.R., adică de 2 436 de lei/vagonul⁷⁵.

Prima reacție a acestor firme a fost aceea de a se adresa altor lucrători din port pentru a-i angaja și astfel să respingă revendicările muncitorilor manufacturiști, cu care aveau contract, și a-i înlocui. Încercarea lor a eșuat deoarece toți muncitorii, din toate secțiile și de toate categoriile, au refuzat, solidarizîndu-se cu tovarășii lor manufacturiști. În fața solidarității muncitorilor, conducerea S.R.D. și N.F.R. s-au adresat guvernului fascist, cerîndu-i să înăbușe acțiunea muncitorilor. Guvernul antonescian nu s-a încumetat însă să treacă la represalii, în fața lui găsindu-se de astă dată nu numai cei 480 de muncitori manufacturiști ai celor două firme, ci toți muncitorii din port și, în ultimă instanță, din întreg orașul Galați. De aceea, guvernul a trimis emisari speciali la fața locului care să „concilieze“ conflictul; încercarea aces-

⁷³ Loc. cit., filele 12—24.

⁷⁴ Vezi Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 730/1944. Conflictul colectiv de muncă dintre muncitorii manufacturiști din Galați și întreprinderile S.R.D. (capital liberal) și N.F.R. (întreprindere de stat) are un scurt istoric. În martie 1940, cei 480 de muncitori manufacturiști au impus S.R.D.-ului majorarea salariului cu 40% și încheierea contractului colectiv. În martie 1941, muncitorii au denunțat contractele colective avute cu toate întreprinderile din port (casele de comerț, societatea de navigație etc.), cerînd sporirea prețului muncii cu 40%. În afară de S.R.D. și N.F.R., care au refuzat majorarea sub pretext că o acordaseră în 1940, toate celelalte întreprinderi au acceptat această majorare. Muncitorii n-au cedat, reclamînd cazul Tribunalului Covurlui. Acesta a tergiversat judecata, iar, o dată cu izbucnirea războiului, lucrătorii manufacturiști au fost declarați mobilizați pe loc și ca atare obligați să se supună condițiilor S.R.D. și N.F.R. Atunci cînd refuzau să lucreze erau trimiși grupuri întregi pe front și înlocuiți cu alți lucrători. Cu toate acestea, conflictul a continuat. În august 1942, muncitorii din portul Galați au obținut un spor de 40% la prețuri (de la 750 de lei/ vagonul încărcat-descărcat la 1 312 lei), dar S.R.D. și N.F.R. au plătit numai 937 de lei/vagonul; în 1943, muncitorii din port au obținut o nouă majorare, ajungînd la 1 968 de lei/vagonul. S.R.D. și N.F.R. au plătit însă numai 1 312 lei/vagonul. Astfel s-a ajuns la conflictul din 27 octombrie 1943.

⁷⁵ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 730/1944, „Procesul dintre muncitorii manufacturiști și S.R.D.—N.F.R.“. În continuare, toate referirile la acest conflict de muncă colectiv se bazează pe materialele din acest dosar.

tora a eșuat însă. După fixarea mai multor termene de judecată, în care Comisia superioară de arbitraj amina mereu pronunțarea sentinței, la 17 februarie 1944 a fost dat câștig de cauză celor două firme capitaliste (S.R.D. și N.F.R.), respingându-se revendicările muncitorilor. Delegații muncitorilor n-au recunoscut însă valabilitatea acestei sentințe, muncitorii refuzând să se supună ei.

La 24 februarie 1944, guvernul antonescian a intervenit direct în problema acestui conflict colectiv de muncă. În această zi, „Monitorul oficial“ a publicat decizia Comisariatului general al prețurilor, prin care a stabilit acordarea unui spor de 30% la prețurile muncii din porturi comparativ cu prețurile existente la 31 decembrie 1943⁷⁶. Peste patru zile, Comisia superioară de arbitraj a recunoscut hotărîrea Comisariatului general al prețurilor, fapt care a provocat o creștere a nemulțumirii muncitorilor, care au refuzat a i se supune și au chemat din nou în judecată cele două firme, revendicînd de data aceasta nu numai mărirea prețurilor cu 75%, ci și înființarea unui economat, precum și plata tuturor diferențelor la prețurile plătite de S.R.D. și N.F.R. în anii 1941—1943 pînă la nivelul prețului revendicat de muncitori în 1944.

Acestei ofensive muncitorești, S.R.D. și N.F.R. i-au răspuns prin încercarea de a rupe definitiv relațiile cu lucrătorii manufacturiști și de a angaja alți lucrători, pe care să-i salarizeze la prețuri cu 45% mai reduse. Dar, în semn de solidarizare cu tovarășii lor manufacturiști, toți ceilalți muncitori din portul Galați au denunțat contractele lor de muncă cu toate cele 37 case de comerț și cu toate întreprinderile, formulînd, la rîndul lor, revendicarea de a li se spori prețul lucrului cu 75%⁷⁷. În același timp, în cursul lunilor aprilie — mai 1944 au fost declarate conflicte de muncă în 55 de întreprinderi din orașul Galați, ceea ce însemna practic în aproape toate întreprinderile care mai activau, iar la Brăila au fost declarate conflicte colective de muncă în 25 de întreprinderi, printre care la „Franco-romînă“, la moara „Violatos“ etc.⁷⁸.

În aceste împrejurări, agențiile N.F.R. și S.R.D. și toate celelalte case de comerț au încercat să înceteze temporar activitatea în portul Galați, mutînd-o în portul Brăila și angajînd acolo lucrători. La rîndul lor însă, muncitorii din Brăila au respins oferta capitaliștilor, au denunțat contractele lor colective de muncă cu capitaliștii din localitate și au formulat aceleași revendicări. Astfel, conflictul a devenit general, între toți lucrătorii și toate întreprinderile din portul și orașul Galați și din portul Brăila. În practica luptei de clasă s-a făurit astfel, după mulți ani, unitatea de acțiune a tuturor lucrătorilor din cele două mari porturi ale Romîniei.

Trebuie menționat faptul că această acțiune revendicativă a fost făcută de muncitori în numele Sindicatului manufacturist din Galați,

⁷⁶ „Monitorul oficial“ (partea I) nr. 46, din 24 februarie 1944, pag. 1488; Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 729, fila 46.

⁷⁷ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 726 (nenumărotat); nr. 729, fila 46 și urm.; nr. 730 (nenumărotat).

⁷⁸ Ibid.

iar forurile judiciare au recunoscut drept parte în proces acest sindicat. Aceasta însemna implicit recunoaşterea tacită a unei organizaţii muncitoreşti dizolvate în 1938⁷⁹.

Acţiunea, din punct de vedere juridic, s-a stins la 21 august 1944. În condiţiile de efervescenţă revoluţionară care cuprinsese masele de oameni ai muncii şi când panica aparatului de stat fascist atinsese punctul culminant, Comisia de arbitraj a dat atunci sentinţa prin care revendicările muncitorilor au fost considerate juste. Prin acest rezultat, muncitorii au cucerit o victorie politică nu numai asupra capitaliştilor din Galaţi şi Brăila, ci şi asupra guvernului fascist, a cărui decizie, dată prin Comisariatul general al preţurilor, la 24 februarie, a fost anulată. În sentinţa dată la 21 august 1944 se spunea că această hotărâre, prin care s-au stabilit raporturile dintre capitalişti şi muncitori, rămîne „definitivă şi irevocabilă“.

Una dintre ultimele mari acţiuni muncitoreşti din Galaţi a fost legată de dejucarea planului guvernului antonescian de a evacua întreprinderile din oraş şi a continua producţia acestor întreprinderi în localităţile unde urmau să fie evacuate. În fixarea liniei de rezistenţă a armatelor hitleriste, Focşani-Nămoloasa-Galaţi, oraşului Galaţi îi fusese rezervat rolul de cap de pod al frontului şi era ameninţat cu distrugerea lui totală.

Evacuarea întreprinderilor care produceau pentru armată şi a instituţiilor de stat din Galaţi în diferite alte oraşe mai îndepărtate de linia frontului * a fost cuprinsă în planul „Operaţiunii 1 111 B—M a Marei stat-major“⁸⁰. Realizarea acestui plan a fost prevăzută pentru lunile martie-aprilie 1944⁸¹. Planul prevedea evacuarea neapărată nu numai a unor maşini-unelte şi a scriptelor întreprinderilor, ci şi a muncitorilor, care urmau să asigure continuitatea producţiei.

În privinţa evacuărilor, P.C.R. a chemat masele de muncitori să nu li se supună. În broşura editată de C.C. al P.C.R. sub titlul „Armata Roşie vine“, de pildă, se arăta: „Partidul comunist le spune tuturor românilor: Nu fugiţi! Rămâneţi pe loc! Aşteptaţi cu încredere ziua de mâine. Primejdia e cu Antonescu şi cu Hitler. Moartea şi tirania e cu ei. Viaţa şi libertatea vin mai repede decît pot fugi umbrele hitlerismului prăbuşit“⁸².

Împiedicarea evacuării muncitorilor a fost una dintre sarcinile politice importante îndeplinite de comuniştii din Galaţi în prima jumătate a anului 1944. Autorităţile locale semnalau alarmate guvernului

⁷⁹ Loc. cit., dosarul nr. 726, fila 14 şi urm.

* Ş.N.G. urmau să fie mutate la Călăraşi, „Titan“ la Ferdinand (azi Oţelul Roşu), „Greerul“ la Tr.-Severin, „Fusul“ la Corabia, „Mustad & fiii“ la Timişoara, Ţesătoria „Delta“ la Bucureşti, „Borvizeanu“ la Cîmpulung-Muscel, „Năvodul“ la Calafat, alte întreprinderi la Craiova, Olteniţa, Simeria, Drăgăşani etc.

⁸⁰ Arhivele statului Galaţi, fondul Inspectoratului muncii, dosarul nr. 732/1944.

⁸¹ Ibid.

⁸² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXVIII-2, inv. 1 159.

antonescian că la Galați comuniștii desfășoară o susținută propagandă și că, drept rezultat, crește numărul simpatizanților mișcării comuniste⁸³. Comuniștii spun muncitorilor — se arată într-un buletin contrainformativ al Diviziei 21 infanterie Galați — că „nu e posibil ca ideea lui Karl Marx, care are acum milioane de aderenți, să piară”⁸⁴. Comuniștii, desfășurând munca politică în spiritul planului de pregătire și înfăptuire a insurecției armate, lămurau maselor caracterul disperat al măsurilor guvernului antonescian, care urmărea să îndeplinească ordinul lui Hitler de „mobilizare totală”.

Cu toată strădania lor, autoritățile locale n-au reușit să oblige pe muncitori să se evacueze cu întreprinderile. „Muncitorii — raportau organele locale însărcinate cu evacuarea — nu vor să se deplaseze în alte localități”⁸⁵. După datele cercetate rezultă că, din cele 32 de întreprinderi gălățene care foloseau peste 50 de salariați, 14 și-au încetat activitatea la începutul celui de-al doilea trimestru al anului 1944. În întreprinderile care urmau să se evacueze (în afara Ș.N.G., care se evacuasă în primul trimestru) existau circa 2 300 de muncitori, din care peste 2 000 au refuzat să se evacueze⁸⁶.

După victoria insurecției armate de la 23 August 1944, bandele hitleriste, în furia lor neputincioasă, au căutat să radă de pe suprafața pământului orașul Galați. În această împrejurare, muncitorii au trecut cu hotărîre la lupta pentru salvarea orașului. Datorită ridicării la luptă a muncitorimii, hitleriștii n-au putut pătrunde în cartierele industriale ale orașului, ei distrugînd însă unele întreprinderi prin bombardament, precum și o mare parte a centrului orașului și a străzilor de acces spre Dunăre.

Din numeroasele și variatele acțiuni de luptă ale muncitorilor din Galați și Brăila desfășurate în anii 1941 — august 1944 se desprinde concluzia că muncitorimea acestor orașe, condusă de P.C.R., a adus o contribuție importantă la lupta împotriva sîngeroasei exploatare capitaliste, a dictaturii militare-fasciste și a războiului criminal antisovietic.

Clasele exploataatoare și dictatura fascistă antonesciană au căutat să supună muncitorii la munci înrobitoare, prin înfometare și teroare. Ascuțișul terorii a fost îndreptat împotriva comuniștilor, apărătorii consecvenți și curajoși ai intereselor oamenilor muncii. În această luptă, zeci și sute de comuniști și alte elemente înaintate și combative au fost arestați și condamnați de curțile marțiale. Dar, în pofida celei mai crunte terori, lupta a crescut continuu pînă în august 1944. În practica acțiuni-

⁸³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 3 348, filele 45—48 și 192.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 726/1944, filele 14—15.

⁸⁶ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 39/1944, fila 27; Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 726, filele 1—30; vezi și dosarul nr. 732 special.

lor revoluționare a fost făurită unitatea de acțiune a muncitorilor din cele două porturi și orașe.

Muncitorii din Galați și Brăila — parte integrantă a glorioasei noastre clase muncitoare —, prin acțiunile lor desfășurate în anii 1941 — august 1944 împotriva dictaturii antonesciene și a mașinii de război fasciste, și-au adus contribuția lor la lupta eroică și grea pe care din adâncă ilegalitate Partidul Comunist din România a organizat-o și condus-o în acei ani pentru fericirea poporului, pentru pace și viitorul luminos al patriei.

N. G. MUNTEANU

Acțiuni ale țărănimii din România împotriva dictaturii militare-fasciste (1941 - 1944)

In anii criminalului război antisovietic (1941—1944), teroarea fascistă, pierderile de pe front, jaful hitlerist au produs puternice nemulțumiri în sinul maselor largi populare, grăbind procesul de radicalizare a acestora. Între masele de bază ale poporului român și dictatura militară-fascistă s-a dezvoltat o puternică contradicție, care era contradicția principală a României în acea perioadă. Masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, s-au ridicat la luptă pentru doborârea dictaturii militare-fasciste și eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Deosebit de mult s-a agravat situația maselor de bază ale țărănimii, asupra cărora s-au abatut consecințele nefaste ale politicii antipopulare și antinaționale a claselor dominante, ale războiului, ale jafului hitlerist.

În agricultură se mențineau încă puternice rămășițe feudale, alături de care se intensifica exploatarea de tip capitalist. Agricultura era slab înzestrată cu atelaje tehnice. În anul 1941, de pildă, la 100 ha de teren arabil reveneau 14,5 pluguri de fier, 10 grape, 0,8 semănători, 0,5 secerători, 15,7 căruțe și care etc.¹.

Marea proprietate moșierească, precum și proprietatea chiaburilor s-au menținut și întărit ca urmare a intensificării exploatării și a depozitărilor de pământ. Țărănimea muncitoare era supusă exploatării excesive și pauperizării permanente.

Numeroase familii ale țăranilor muncitori mobilizați pe front au fost nevoite în acești ani să-și vîndă chiaburilor sau moșierilor peticul de pământ pentru plata datoriilor sau pentru alte nevoi.

Dijma și învoielile agricole au fost formele cele mai odioase de exploatare a țărănimii sărace de către moșieri și chiaburi în acești ani, acestea devenind din an în an tot mai grele.

Jefuirea țărănimii muncitoare de către moșierime s-a intensificat datorită foarfecelui prețurilor produselor industriale-agrar.

Indicele general al prețurilor produselor industriale pînă în decembrie 1942 a crescut în raport cu anii 1927—1929 cu 800,2%, în

¹ C. Murgescu : „Reforma agrară din 1945”, Editura Academiei R.P.R., 1956, pag. 104.

timp ce, în raport cu aceeași perioadă, indicele prețurilor produselor agricole nu a crescut decât cu 315,2%. La rîndul ei, puterea de cumpărare a țărănimii a scăzut pînă în decembrie 1942 la 39,4% în comparație cu anii 1927—1929 *.

Starea de mizerie a gospodăriei țărănești mici și mijlocii nu putea fi ascunsă. „Veniturile din agricultură ale săteanului nostru — nota, de pildă, ziarul „Argus“ — sînt extrem de scăzute, iar ceea ce încasează el din exploatarea pămîntului său, la sfîrșitul vremii de muncă (al unui an de muncă — *n.n.*), nu-i dă puțința să fie nici contribuabil și nici consumator pentru o industrie mai dezvoltată”².

Același ziar, căutînd, chipurile, soluții de rezolvare a situației țărănimii, a publicat sub semnătura lui Mircea Bădărașu articolul intitulat „Ridicarea economică a țărănimii“, articol în care se susține nici mai mult, nici mai puțin că, pentru situația mizeră în care se afla țărănimea din România în acea perioadă, „vina cea mai mare în această privință o are, desigur, densitatea populației prea ridicată, care trăiește numai din agricultură”³, și nu împărțirea nedreaptă a pămîntului, menținerea marii proprietăți moșierești, jaful fascist etc. Susținînd ideea rării populației din mediul rural, articolul venea cu o serie de părieri în ceea ce privea consolidarea marii proprietăți moșierești⁴. De pe aceleași poziții, M. Manoilescu, unul dintre principalii exponenți ai ideologiei legionare și corporatiste, susținea că „a distruge proprietatea mare, cîtă a mai rămas, printr-o eventuală nouă expropriere ar fi cea mai cumplită formă de nebulie socială”⁵.

În acești ani, dictatura militară-fascistă a elaborat felurite legiuri menite să ducă la intensificarea exploatarei țărănimii muncitoare. Agitîndu-se ideea „necesității menținerii marii proprietăți moșierești și a specializării plugarilor“, în țara noastră au fost create societăți cu capital german, care se ocupau cu jefuirea produselor agricole romî-

* Tabloul ce-l prezentăm, reprodus după Mitiță Constantinescu : „Politica economică aplicată“, 1943, vol. 2, pag. 347, exprimă evoluția prețurilor produselor vîndute și cumpărate de agricultori și evoluția puterii de cumpărare a lor (1927—1929=100).

Anul	Produse vîndute	Produse cumpărate	Putere de cumpărare
1938	62,9	87,3	72,1
1939	67,6	94,8	71,3
1940	96,2	155,3	61,9
septembrie 1941	181,1	264,5	68,5
octombrie 1941	188,8	324,2	58,2
decembrie 1941	201,1	353,3	55,3
ianuarie 1942	201,9	424,3	47,6
decembrie 1942	315,2	800,2	39,4

² „Argus“ nr. 8 522, din 11 septembrie 1941.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ M. Manoilescu : „Rostul și destinele burgheziei romînești“, București, 1942, pag. 416.

nești, cum au fost „Danugrau“ ($\frac{2}{3}$ capital german, $\frac{1}{3}$ capital românesc), „Müller“ ($\frac{4}{5}$ capital german, $\frac{1}{5}$ capital românesc)⁶, „Dunarex“ (cu peste 50% capital german), „Prodag“, „Solagra“, „Semina“ și o sumedenie de alte societăți care se ocupau cu exportul păsărilor, al vitelor etc.⁷

Un alt factor care a agravat situația țărănimii muncitoare l-a constituit jaful săvârșit de hitleriști în țara noastră pe cele mai diferite căi. Prin acordurile încheiate, guvernul militar-fascist se obliga să cedeze Germaniei mari cantități de produse agricole⁸. Unele dintre aceste produse agricole erau date consumului intern numai după ce erau satisfăcute cerințele armatei germane.

În urma „colaborării“ și schimburilor comerciale neechivalente, agricultura românească a fost jefuită de cantități enorme de produse agricole. În perioada 1940—1944 au fost exportate în Germania hitleristă 1 378 456 tone de cereale și semințe oleaginoase⁹. Aceste cantități proveneau din intensificarea la maximum a exploatarei țărănimii, din restrângerea consumului intern¹⁰. În ședința Consiliului de Miniștri din 4 februarie 1942 se afirma, de pildă, că „s-a cedat Germaniei toată cantitatea de orz din Dobrogea și județul Brăila“¹¹. Tot în anul 1942, după cum rezultă din declarațiile căpeteniilor fasciste, deși nu mai exista în țară nici un disponibil de cereale, totuși guvernul fascist a exportat în Germania 3 440 de vagoane de cereale pe seama reducerii consumului intern¹².

În perioada războiului hitlerist au fost exportate în Germania peste 75 000 tone de produse animale¹³. Ca urmare a acestei politici, a scăzut foarte mult șeptelul. În primăvara anului 1941, șeptelul se ridica la aproape 19 milioane de capete, iar în toamna anului 1944 el ajunsese la aproape jumătate din cel existent în 1941¹⁴. Din notele oficiului de vânzare a animalelor și produselor animale rezultă că, pe lângă cantitățile ce erau exportate pe cale oficială, spre Germania se mai trimiteau cantități considerabile de animale vii sau produse animale pe căi clandestine¹⁵. Ca urmare a acestei politici ruinătoare duse de guvernul fascist, în rapoartele prefectilor din iarna anului 1942 se sublinia, de pildă, faptul că pe țărani sosirea primăverii îi îngrijorează foarte mult, fiindcă nu aveau vitele necesare efectuării muncilor agricole de primăvară¹⁶.

⁶ Arhivele statului București, depozitul Pantelimon, fondul M.I.C., dosarul nr. 8/45/1942.

⁷ Ibid.

⁸ „Procesul mării trădări naționale“, Editura „Eminescu“, 1946, pag. 254; Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 210/1942, fila 15.

⁹ „Rezultatele colaborării economice cu Germania și ale participării țării noastre la războiul hitlerist“, Editura Ministerului Propagandei, 1945, pag. 5.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, stenograma ședinței din 4 februarie 1942.

¹² M. Maevschi : „Contribuții la istoria finanțelor publice ale României“, București, 1957, pag. 267—268.

¹³ „Rezultatele colaborării economice cu Germania și ale participării țării noastre la războiul hitlerist“, Editura Ministerului Propagandei, 1945, pag. 5.

¹⁴ „Zece ani de la Conferința Națională a P.C.R. — 1945—1955“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 57.

¹⁵ Arhiva M.A.E., dosarul nr. 8.

¹⁶ Arhivele statului Iași, fondul nr. 1678, dosarul nr. 72/1942, fila 1162.

Jaful hitlerist săvârșit în agricultura României, cu concursul și complicitatea cercurilor fasciste din țară, a fost amplificat prin frustrarea unor sume importante pe calea politicii prețurilor. În timp ce produsele agricole românești erau vândute la prețuri fixe antebelice, prețurile produselor importate din Germania erau în continuă creștere. Astfel, în perioada 1940—1944, prețurile mărfurilor importate din Germania au crescut cu 614%, în timp ce prețurile produselor agricole românești ce erau exportate în Germania s-au ridicat numai cu 123%¹⁷. La aceasta mai trebuie adăugat faptul că produsele germane importate nu foloseau economiei țării și cu atât mai puțin agriculturii.

Subordonarea agriculturii românești intereselor capitalului monopolist german venea să întrească caracterul României de anexă agrară a Germaniei hitleriste.

Tirirea României în războiul hitlerist a însemnat pentru clasa muncitoare ca și pentru țărănime înrăutățirea considerabilă a situației economice și politice. Conform decretului-lege privitor la blocarea în patrimoniul statului a grâului, porumbului, orzului, ovăzului și secarei, țăranilor li se lăsau câte 20 kg de persoană din aceste cereale¹⁸. Ziarul ilegal al forțelor patriotice „România liberă” considera aceste măsuri ale guvernului fascist drept „decret de înfometare și jaf”¹⁹.

Repartizarea nedreaptă a pământului, exploatarea singeroasă care apăsa pe umerii țărănimii, jaful hitlerist și consecințele criminalului război antisovietic au adâncit și mai mult mizeria țărănimii în anii 1941—1944. La una dintre ședințele Consiliului de Miniștri din toamna anului 1941, căpeteniile fasciste înseși erau obligate să recunoască că starea mizerabilă care a cuprins majoritatea țărănimii sărace este îngrijorătoare prin consecințele ei politice pentru dictatura militară-fascistă²⁰. În ședința Consiliului de Miniștri din 7 august 1941 se informa că lipsesc cerealele în județele Argeș, Dîmbovița, Bacău, Neamț, Roman, Suceava, Iași, Muscel, Prahova²¹. Comandantul Legiunii de jandarmi Iași, în vara anului 1942, raportînd situația alimentară dezastruoasă din județ și îndeosebi de pe moșia Hodora din comuna Belcești, spunea că lucrătorii și țăranii de pe aceste moșii „de 15 zile mănîncă mămăligă de orz, terminînd-o și pe aceasta”²². Prefectul județului Dîmbovița raporta că „județul Dîmbovița este lipsit complet de porumb și grâu” și că „din cauza lipsei de porumb și grâu starea de spirit a populației este foarte alarmantă și a adus populația la disperare”²³. Iar prefectul județului Bacău arăta că, în luna octombrie 1941, populația din Slănic a rămas trei săptămîni fără pîine și porumb, locuitorii neavînd ce mîncea²⁴.

¹⁷ „Procesul mării trădări naționale”, Editura „Eminescu”, 1946, pag. 254—255.

¹⁸ „Studii și articole de istorie”, vol. III, Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R. 1961, pag. 474.

¹⁹ „România liberă” (Banat) nr. 1, din 1 ianuarie 1942.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 109, fila 78.

²¹ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 453/1941, nenumărat.

²² Arhivele statului Iași, dosarul nr. 3, vol. II, 1942, fila 152.

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 107, fila 24.

²⁴ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 457/1941, nenumărat.

„Aprovizionarea populației cu grâu și porumb se găsește într-o situație extrem de gravă“²⁵ — raporta prefectul județului Argeș. 76 de comune din nordul județului — arăta acesta în continuare — n-au mai primit porumb de câteva luni. Din această cauză s-a creat o foamete lentă, o răbdare dusă pînă la limita maximă. Reîntorși de pe front, ostașii au constatat că le mor copiii de foame. S-a creat o stare de spirit foarte periculoasă²⁶.

Cuprinse de foamete nu au fost numai județele de munte, ci chiar județele producătoare de cereale. În comuna Berceni (Ilfov), din declarațiile a 161 capi de familie, ce reprezentau 857 de membri, se desprindea că, în luna iunie 1941, pentru asigurarea hranei, se găseau doar 4 085 kg de grâu. Foarte mulți țărani cu familii numeroase nu dispuneau nici măcar de 1 kg de grâu pentru piine²⁷.

Prefectul județului Brăila, județ aproape în întregime agricol, arăta în raportul său nr. 16 048/30. XI.1943 către Ministerul Afacerilor Interne că: „Situația sătenilor este foarte grea. Nu au bani cu ce să-și cumpere nici cele mai trebuincioase casei: sare, petrol etc. Majoritatea sînt goi, nu au îmbrăcăminte și încălțăminte și nu au nici posibilitate să cumpere pentru că nu au bani“²⁸. Se resimțea, de asemenea, în întreaga țară lipsa de încălțăminte și îmbrăcăminte²⁹.

Pe lîngă exploatarea moșierească și chiaburească, gospodăria țărănească era puternic apăsată de muncile obligatorii, de rechiziții, impozite excesive, mobilizări, de pierderile uriașe în oameni pe front etc. Țăranilor le erau impuse tot felul de colecte și chete de cereale sub forma „Darului ostașului“, „Zilei ostașului“, „Colectei orfanului“, prin care acestora le erau smulse însemnate cantități de cereale.

★

Teroarea dezlănțuită de dictatura fascistă, ruinarea economiei și adîncirea mizeriei maselor muncitoare, zecile de mii de vieți sacrificate într-un război nedorit și urît de întregul popor muncitor au dus la radicalizarea maselor. Partidul Comunist din România a fost acea forță politică consecventă care, în ciuda greutăților extrem de mari, înfruntînd teroarea sălbatică dezlănțuită contra sa, cu prețul a numeroase jertfe, a luptat cu hotărîre și eroism pentru interesele maselor populare de la orașe și sate, pentru o Romînie liberă, independentă și democratică.

În platforma de luptă elaborată la 6 septembrie 1941, P.C.R. a abordat problemele majore ce stăteau în fața poporului nostru. Acest document, cuprinzînd revendicări ce corespundeau intereselor vitale ale poporului român, chema la unirea tuturor forțelor patriotice fără deosebire

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 453/1941.

²⁶ Arhivele statului Argeș, fondul Legiunea de jandarmi Argeș, dosarul nr. 105/54/1942, fila 159; Vezi „Revista arhivelor“ nr. 2/1962, pag. 126.

²⁷ Arhivele statului București, fondul Prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 202, filele 1—3.

²⁸ Loc. cit., depozitul Pantelimon, fondul M.I.C., dosarul nr. 12/74/1943.

²⁹ Loc. cit., fondul Prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 453/1941, fila 10; fondul M.A.I., dosarul nr. 453.

de stare socială, convingeri politice sau religioase într-un larg front unic național de luptă împotriva fascismului și a războiului antisovietic.

Paralel cu activitatea desfășurată în rîndul clasei muncitoare, de mobilizare a acesteia la lupta contra dictaturii militare-fasciste, a ocupanților hitleriști și a criminalului război antisovietic, P.C.R. pune accent pe munca organizațiilor de partid, a comuniștilor la sate în vederea atragerii țăranilor la lupta activă generală a întregului popor.

În acești ani însă, activitatea P.C.R. în vederea mobilizării și organizării clasei muncitoare ca hegemon al luptei antihitleriste, a unirii tuturor forțelor patriotice într-un larg front antihitlerist, a activizării țăranimii la lupta antifascistă, a strîngerii legăturilor partidului cu țăranimea s-a desfășurat în condiții deosebit de grele. Aceste condiții au constatat, pe de o parte, în măsurile teroriste luate de dictatura militară-fascistă împotriva comuniștilor, a clasei muncitoare, iar pe de altă parte, în activitatea criminală a clicii trădătoare în frunte cu Foriș, strecurată în conducerea partidului. Elementele trădătoare „...desfășurau o activitate criminală de descompunere și lichidare a organizațiilor de partid, dădeau pe mîna siguranței cadre de partid devotate, încercau prin toate mijloacele să împiedice desfășurarea luptei împotriva războiului hitlerist”³⁰.

Cu toată situația grea în care se afla, partidul a reușit să-și desfășoare activitatea de ridicare la luptă a maselor. Punîndu-și la fiecare pas viața în primejdie, comuniștii au desfășurat o largă muncă de lămurire politică și de organizare a maselor.

Au fost răspîndite în întreaga țară numeroase manifeste și apeluri ale P.C.R. Comitetul regional al P.C.R. Brașov, de pildă, a lansat în rîndul populației rurale din județul Făgăraș manifestul intitulat „Cetățeni din județul Făgăraș”³¹, prin care îi îndemna pe țărani să lupte pentru păstrarea bucatelor. „Ascundeți-le — se scria în manifest —, căci dacă le predați statului, care nu este decît o unealtă hitleristă, înseamnă că le dați ocupantului hitlerist, înseamnă că vă infometăți pe voi. Nu dați nimic dușmanului decît moarte”. În același fel, în primăvara anului 1942, Comitetul regional al P.C.R. Banat chema pe țărani să lupte contra mașinii de război hitleriste, prin sabotarea înșămînțărilor de primăvară pe moșii³², iar în octombrie 1942, printr-un alt manifest, țăranii erau chemați să nu dea „nici un bob de grîu pentru nemți”³³.

Lipsa de cereale și în special de grîu și porumb pentru hrană a făcut, datorită influenței luptei clasei muncitoare, ca țăranimea din unele județe să întreprindă o serie de acțiuni — unele spontane, altele organizate — care depășeau cadrul luptei pentru satisfacerea unor revendicări strict economice și îmbrăcau forme de luptă tot mai fățișe contra regimului fascist. Unul dintre rapoartele prefectului județului Dimbovița, de pildă, nota în toamna anului 1941 că populația este alarmată și revoltată, în așa fel încît nu o mai poate stăpîni³⁴. Mii de țărani

³⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1959—1961, Editura politică 1961, pag. 437.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 490, fila 590.

³² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, fila 229.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 275, fila 203.

³⁴ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 453/1941, nenumărat.

din Dimbovița au venit în câteva rînduri la prefectură pentru a cere porumb; de fiecare dată, neprimind răspuns la prefectură, masa țăranilor s-a îndreptat spre locuința prefectului, cerîndu-i acestuia să soluționeze pe loc jalnica lor situație alimentară³⁵. În același fel, în județul Argeș, populația, cuprinsă de foamete, nota un raport, „cu miile se adună fie în curtea prefecturii, fie în curtea primăriei din Curtea de Argeș, cerînd pîine și porumb și descărcîndu-și mînia pe prefectul județului”³⁶.

Față de aceste acțiuni ale țăranilor, prefectul era nevoit să constate că situația din Argeș era „atît de gravă, încît va duce la tulburări interne”³⁷.

În comuna Voinești (Muscel), la 23 noiembrie 1941, femeile, bătrînii și demobilizații au cerut în masă primarului comunei să le asigure procurarea de porumb. Nefiindu-le satisfăcute cerințele, țăranii au întreprins un adevărat marș spre prefectura județului Muscel, cerînd porumb³⁸. Așezîndu-se jos, în fața prefecturii, țăranii au trimis o delegație la prefect spre a-i cere porumb. Pînă seara tîrziu au așteptat țăranii în fața prefecturii să le fie primită delegația lor de către prefect. Cu revendicările nesatisfăcute, flămînzi și osteniți de drum, țăranii s-au întors la casele lor, aducînd cu ei mînia crescută și agitînd pe țăranii din întreg satul împotriva oprîmării fasciste.

În județul Bihor, în anul 1942, mase de țărani, din diferite sate, în mai multe rînduri, au cerut autorităților să li se dea pîine și porumb. „Din rîndul țăranilor — nota în 1942 un raport — se auzeau voci ce strigau: nu mai putem suporta nici 24 de ore”³⁹.

Numeroase au fost cazurile în care țăranii au forțat pe prefecți sau pe reprezentanții autorităților în unele județe să le satisfacă cerințele. Prefectul județului Romanați, de pildă, a fost obligat să scoată din magazinele din Caracal, ale societății „Horticola”, mandatară misiunii militare germane, cantitatea de 20 000 kg de porumb, care a fost repartizată pe loc țăranilor⁴⁰.

În chip asemănător, la 22 noiembrie 1941, un grup de peste 200 de țărani din județul Muscel au intrat cu forța la moara „Tesileanu” din Cîmpulung cerînd porumb și grîu pentru hrană. Împotriva țăranilor a fost trimisă poliția. Nelăsîndu-se intimidăți de polițiști, țăranii au obligat pe patronul morii să le vîndă cereale⁴¹. La sfîrșitul aceleiași luni, la moara „Mușatescu” din Cîmpulung, un alt grup de țărani au forțat pe patron să le vîndă cereale⁴².

În întreaga perioadă care formează tema articolului, țăranimea muncitoare, influențată de lupta revoluționară pe care o desfășura clasa muncitoare, a împletit lupta contra exploatării cu lupta împotriva dictaturii

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 109.

³⁶ Ibid.

³⁷ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 425/1941, nenumerotat.

³⁸ Ibid.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 109.

⁴⁰ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 425/1941, nenumerotat.

⁴¹ „Revista arhivelor” nr. 2/1962, pag. 131.

⁴² Ibid.

militare-fasciste și a ocupanților hitleriști. Un loc important în această luptă l-au ocupat acțiunile contra rechizițiilor forțate, care au îmbrăcat forme dintre cele mai variate. Una dintre aceste forme, cea mai larg răspândită, a fost nesupunerea la recensămîntul produselor agricole, țăranii declarînd cantități mult mai mici. Numai în județul Ialomița, după cum consemnează nota Comisiei de recensămînt către prefectul județului Ialomița, „512 producători din 8 comune au declarat în minus cerealele recoltate, care însumează următoarele cantități: 18 vagoane grîu; 5 vagoane secară; 12 vagoane orz; 2 vagoane ovăz”⁴³. În toamna anului 1941, numai în acest județ, înfruntînd teroarea, s-au sustras de la rechiziții peste 3 502 producători agricoli⁴⁴. În același fel, în județul Vlașca, autoritățile antonesciene nu au reușit să strîngă în 1943 decît 1 750,360 kg de lînă din cantitatea totală de 3 348,280 kg, cît era prevăzut pentru plasa Vida⁴⁵. La fel au procedat și țăranii din comunele județului Ilfov. Într-un raport informativ din 28 februarie 1944, al pretorului plășii Pîrlita, se sublinia că în comunele Frăsinet și Siliștea jumătate din numărul locuitorilor sînt contravenienți la legea rechizițiilor de lînă, că „prin numărul lor mare fac ca nemulțumirea țăranilor să aibă un caracter general”⁴⁶.

Un alt mijloc folosit de țăranime pentru a sabota mașina de război fascistă a fost și acela al nedeclarării producției agricole obținute pentru a nu putea fi încadrați în legea rechizițiilor. În urma perchezițiilor făcute de organele fiscale ale județului Ialomița la 2 990 de producători din 27 de comune ce nu declaraseră producția obținută, au fost descoperite: 202 vagoane grîu; 9 vagoane secară; 70 vagoane ovăz și 23 vagoane orz⁴⁷. În județul Ilfov, o parte din locuitorii comunei Buciumeni și-au sustras de la recensămînt bunurile ce urmau să fie rechiziționate, prezentînd comisiei căruțe și hamuri reformate, precum și cai care nu corespundeau nevoilor armatei⁴⁸.

O altă formă de sabotare a rechizițiilor o constituia predarea cerealelor în stare necorespunzătoare sau de-a dreptul stricate, așa cum au făcut în anul 1941 țăranii din județul Brăila. Acțiunea acestora a dus la alterarea tuturor cerealelor din silozul din portul Brăila, fapt care a alarmat în mod deosebit organele de represiune fasciste și a stîrnit furia acestora. Un număr mare de țăranii din județ au fost arestați și internați în diferite lagăre, iar I. Antonescu personal cerea să se radiodifuzeze publicații în care să se arate pedepsele aplicate acestora pentru acțiunea de sabotaj întreprinsă. Aducînd la cunoștința prefectilor de județe, printr-un ordin special, actul de sabotaj al țăranilor din județul Brăila, I. Antonescu le atrăgea acestora atenția de a veghea ca asemenea acțiuni să nu se întîmple și în alte județe⁴⁹.

⁴³ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 457/1941, nenumerotat.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Arhiva Sfatului popular raional Giurgiu, pachetul nr. 42, dosarul nr. 3, nenumerotat.

⁴⁶ Arhivele statului București, fondul prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 343/1944, fila 82.

⁴⁷ Loc. cit., dosarul nr. 457/1941, nenumerotat.

⁴⁸ Loc. cit., dosarul nr. 564/1943, fila 3.

⁴⁹ Loc. cit., fondul M.A.I., dosarul nr. 422/1941, nenumerotat.

În afară de aceste forme de luptă contra dictaturii militare-fasciste, țăranii au întreprins în unele locuri acțiuni și mai fățișe. În comuna Curtici⁵⁰, țăranii au izgonit cu furcile din sat comisia de rechiziție, iar în alte comune din județul Timișoara, țăranii au vîndut cerealele blocate de comisia de rechiziții, au tăiat vitele și au distrus mijloacele de tracțiune⁵¹.

Pentru a forța pe țărani să dea ultimul bob de grîu din casă la rechiziții, dictatura militară-fascistă a adoptat o serie de măsuri represive împotriva acestora. Pentru țăranii care nu declarau cantitatea exactă de cereale de care dispuneau în gospodărie, pentru a stabili ce cantitate să li se rechiziționeze, sau pentru cei ce nu predau la timp, în întregime și în bune condiții cerealele rechiziționate, guvernul fascist a instituit pedepsele cu închisoarea, internarea în lagăr, sau trimiterea pe front a contravenientului⁵².

Rechizițiile se făceau într-un mod deosebit de barbar. Astfel, se relatează că în comuna Ceica din județul Bihor s-au făcut rechiziții într-un mod cu totul forțat⁵³, iar în comuna Cruceni, țăranii au fost maltratați pentru că nu s-au supus rechizițiilor⁵⁴. Edificatoare în această direcție sînt numeroasele procese intentate țăranilor. În județul Ilfov, jumătate din locuitorii comunelor Frăsinet și Siliștea au fost implicați în procese pentru nesupunere la rechiziții⁵⁵; în județul Dorohoi, în decembrie 1941, au fost judecați și condamnați un număr de 98 de țărani pentru faptul că nu s-au supus rechizițiilor⁵⁶.

Deosebit de apăsătoare erau impozitele percepute țăranimii de către guvernul fascist. Relatîndu-se adesea despre starea de spirit a țăranimii potrivit impozitelor, în înseși ședințele Consiliului de Miniștri se discuta faptul că țăranii „nu se supun la plata impozitelor”⁵⁷, că „încasările sînt slabe la impozite”⁵⁸ etc. Aceeași împotrivire crescîndă a țăranilor față de impozite și împrumuturile de stat se constată și în rapoartele pretorilor din diferite plăși și ale prefecților de județe. Prefectul județului Turnu-Severin, de pildă, semnala că în întreg județul „se întîmpină greutăți cu împrumutul din partea sătenilor”⁵⁹. În plasa Vida, județul Vlașca, în anul financiar 1943/1944, din cei 7 000 000 de lei cît trebuiau strînși din impozite nu s-a putut realiza nici măcar un sfert din sumă. În împrejurări în care creștea rezistența țăranilor la plata impozitelor, pentru a evita acțiunile de masă ale țăranilor, prefectul de Vlașca a amînat urmărirea silite pentru neplata impozitelor pînă în toamna anului 1944⁶⁰.

⁵⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 732, fila 425.

⁵¹ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 422/1941.

⁵² Loc. cit., dosarul nr. 457/1941, nenumărat.

⁵³ Loc. cit., fondul M.A.I., dosarul nr. 422/1941, nenumărat.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Loc. cit., fondul prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 343/1944, fila 82.

⁵⁶ Loc. cit., fondul M.A.I., dosarul nr. 422/1941, nenumărat.

⁵⁷ Arhivele M.F.A., depozitul Moara Domnească, dosarul nr. 24 — Curtea marțială Ploiești, nenumărat.

⁵⁸ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 159, nenumărat.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945”, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, pag. 67.

În mod asemănător se prezenta situația și în județul Ilfov, unde în perioada 1 aprilie — 30 iunie 1944, de pildă, s-au strîns numai 218 123 108 lei, reprezentînd 18,77% din totalul încasărilor fiscale.

Deosebit de îndîrjită a fost în perioada la care ne referim și rezistența țărănimii contra exproprierilor silite de pămînt, în scopuri militare. În mai 1943, de exemplu, țărani din comuna Petroșița, într-o scrisoare adresată Președinției Consiliului de Miniștri, semnalau că „pămînturile muncite palmă cu palmă de noi și de strămoșii noștri și făcute de noi grădini cu pomi ne-au fost luate cu silnicie de către niște străini, fără judecată și fără lege”⁶¹.

La 3 aprilie 1943, „cînd s-a încercat exproprierea terenurilor țărănești din Deta (Timiș Torontal) — se consemnează într-un document oficial al vremii —, situate în hotarul de nord al comunei Deta, pentru necesitățile armatei germane, femeile din această comună (bărbații în cea mai mare parte a lor se aflau pe front — *n.n.*) au acționat hotărît. Ele s-au culcat în fața tractorului, împiedicînd operațiunea”⁶² de expropriere. În județul Ilfov, țărani din comuna Cornetu nu au permis Comisiei care venise, la 1 septembrie 1943, să facă măsurători de teren în vederea exproprierii pentru lărgirea aerodromului militar de la Clinceni⁶³.

În vederea ridicării țărănimii la noi și noi acțiuni de luptă, alături de clasa muncitoare, partidul a intensificat munca de propagandă la sate, prin muncitorii comuniști de la orașe, precum și prin comuniștii ce se aflau în cadrul celulelor de partid de la sate. Prin munca desfășurată de comuniștii din comunele Cenei-Banat, Palanca și Lăloaia-Bacău, Găvana-Argeș, Maracineni Muscel, Buciumeni-Iași, Fierbinți și Balamuci Greci-Ilfov * și din alte numeroase comune, țărani au fost atrași, alături de clasa muncitoare, la acțiuni din ce în ce mai hotărîte împotriva dictaturii militare-fasciste. Paralel cu munca de lămurire de la om la om, comuniștii au răspîndit în această perioadă numeroase manifeste în comunele județelor Ilfov, Vlașca⁶⁴, Prahova⁶⁵, Dîmbovița, Argeș⁶⁶, Brașov⁶⁷, Timiș Torontal⁶⁸, Bacău, Iași, Dolj ** etc.

⁶¹ Ibid.

⁶² Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 420 al Cabinetului Președinției Consiliului de Miniștri.

⁶³ Loc. cit., fondul prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 280/43, fila 45.

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 16, vol. 32, fila 179; dosarul nr. 285, fila 409; fondul nr. 7, dosarul nr. 1427, fila 7; fondul nr. 8, dosarul nr. 1721, fila 258; Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, dosarul nr. 9, fila 8; dosarul nr. 10, filele 1—3.

⁶⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3029, fila 44; fondul nr. 1, dosarul nr. 379, fila 53; Arhivele statului București, fondul prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 43, filele 147, 148, 182.

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2856, fila 11.

⁶⁶ Arhivele statului Argeș, fondul Inspectoratul de jandarmi Muscel, dosarul nr. 53/52/1943; vezi și „Revista arhivelor” nr. 2/1962, pag. 128, 132.

⁶⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2590, fila 590; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul „Memorii”, dosarul nr. 115/120.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2732, fila 425.

** Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 16, vol. 32, fila 179; fondul nr. 8, dosarul nr. 1721, fila 258; Arhivele Statului București, fondul P.C.M., pachetul nr. 248, dosarul nr. 58.

Chemările P.C.R. adresate muncitorilor, țăranilor de a nu se supune la concentrări, de a dezerta din armată au găsit ecou în rîndul acestora. Creștea mereu numărul țăranilor ce nu se prezentau la încorporare sau concentrare. În octombrie 1943, de pildă, în satele județului Tulcea, din 4 000 de țărani chemați la concentrare și încorporare s-au prezentat numai 1 500⁶⁹. În chip asemănător, ordinelor de concentrare trimise de Regimentul 3 Călărași unui număr de peste 1 500 de țărani le-au răspuns numai 350 din ei⁷⁰.

Împotriva celor ce sabotau mașina de război au fost luate aspre măsuri judiciare. Curțile marțiale au pronunțat numeroase sentințe de condamnare a țăranilor la ani grei de închisoare și muncă în lagărele de concentrare. În diverse regiuni ale țării, guvernul fascist s-a dedat la provocări, înscenînd procese așa-zise ale „țăranilor spioni”. De exemplu, în toamna anului 1942, în urma unui „denunț” cum că țăranii din comuna Bistricioara (Neamț) ar face spionaj, au început cercetările. La 7 februarie 1943, un număr de 61 de țărani și 4 intelectuali din comuna Bistricioara au fost arestați și supuși torturilor de către călăii de la siguranță. „În cîteva zile, din oameni zdraveni și înalți, deveniseră niște umbre”⁷¹. După o săptămînă de chinuri la siguranța din București, unul dintre cei arestați, I. Sămachis, a fost asasinat. Prin arestarea și torturarea acestora, căpeteniile fasciste sperau să înpăimînte și să înfrîngă spiritul patriotic al țăranimii. Aceste măsuri teroriste luate de regimul de dictatură militară-fascistă nu au dus însă la intimidarea țăranimii, ci, din contră, au îndîrjit-o și mai mult.

Lupta antifascistă a clasei muncitoare și rezistența țăranimii față de măsurile dictaturii militare-fasciste arătau că aceasta era profund urîtă de masele populare. Hotărîrea acestora de a răsturna regimul militar-fascist era atît de pregnantă, încît chiar și autoritățile fasciste erau nevoite să recunoască că în rîndul maselor muncitoare domnește o stare revoluționară⁷².

În vara anului 1943, în urma unei analize multilaterale și profunde a situației economice, politice și militare a Romîniei, în condițiile crizei politice și militare în care intrase dictatura militară-fascistă, cadrele de bază ale partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au elaborat planul insurecției armate pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă, a cărei forță fundamentală era Uniunea Sovietică, pentru formarea unui guvern democratic.

O condiție primordială pentru înfăptuirea acestui plan era întărirea unității partidului, a capacității lui de luptă, prin curățirea conducerii de elementele trădătoare, lașe și capitulante, în frunte cu Foriș. După înlăturarea acestora, la 4 aprilie 1944, P.C.R. își intensifică activitatea în rîndul clasei muncitoare și a celorlalte pături sociale, stabilește noi legături cu satele. Întărirea legăturilor partidului cu masele țărănești se realizează din ce în ce mai mult în această perioadă prin muncitorii

⁶⁹ „Lecții în ajutorul celor care studiază Istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 437.

⁷⁰ „Romînia liberă” din martie 1944.

⁷¹ „Scînteia” nr. 198, din 14 aprilie 1945.

⁷² Arhivele M.A.E., fondul Romînia — general, dosarul nr. 27, nenumerotat.

comuniști care activau în întreprinderi ce erau dispersate în diverse sate, precum și prin venirea unui număr mare de muncitori în mediul rural, ca urmare a evacuărilor. În comunele județelor Vlașca și Ilfov⁷³, de pildă, muncitorii evacuați de la diverse întreprinderi din București, precum și cei dispersați în comuna Tohanul Nou — Brașov⁷⁴, aveau strânse legături cu țăranii din satele vecine. De asemenea, muncitorii din Pitești, Rm.-Vilcea și din alte orașe⁷⁵ aveau legături permanente cu țăranii din diverse sate.

Tot mai numeroase au devenit acțiunile de sprijinire de către țărănime a sabotajului activ organizat de muncitori și de lovire a mașinii de război fasciste. Într-o ședință a Consiliului de Miniștri se recunoștea că țărănimea opune o rezistență tot mai mare față de măsurile guvernului și că sînt greutăți serioase în ce privește procurarea cerealelor de la țărani. Fondul de cereale necesare armatei, se spunea cu acest prilej, s-a acoperit prin rechizițiile forțate doar în proporție de 65% la grâu, 49% la orz și 76% la ovăz. În ce privește fondul de cereale necesar aprovizionării populației, situația este mai gravă, deoarece nevoile minime au putut fi asigurate numai în proporție de 48% la grâu, 55% la orz și 68% la ovăz⁷⁶. Autoritățile militare germane din raza fostei chesturi de poliție Brașov, de pildă, „au constatat și semnalat că în repetate rînduri au fost distruse conductele electrice și liniile telefonice de comunicație între bateriile de reflectoare de artilerie antiaeriană, situate în apropiere de comunele rurale”⁷⁷. Notele de cercetare ale organelor de siguranță cu privire la această sesizare a autorităților germane semnalau că „autorii sînt înșiși locuitorii acestor comune”⁷⁸. În alte regiuni ale țării, în satele din cîmpia Bărăganului, țăranii au distrus adăposturi ale hitleriștilor⁷⁹. În luna iunie 1944, țăranii din Alexeni (lîngă Urziceni) s-au opus hitleriștilor ce se aflau în comună și se dedau la jaf, iar țăranii din Țigănești au obligat pe primar să ceară plecarea hitleriștilor din comună⁸⁰.

În această perioadă, țăranii au participat, alături de muncitori, la acțiunile de partizani fie direct, în cadrul grupelor de partizani, fie ajutîndu-le din punct de vedere material. Astfel, țăranii din raza comunelor Viforeni și Negrești ale județului Bacău au sprijinit activitatea grupelor de partizani „Tudor Vladimirescu” și „Ecaterina Teodorescu” ce acționau, în vara anului 1944, în această parte a țării. Ei au ușurat membrilor grupelor de partizani să iasă din încercuirea trupelor hitleriste și să scape

⁷³ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 029, fila 44; fondul nr. 1, dosarul nr. 379, fila 53; Arhivele statului București, fondul prefecturii județului Ilfov, dosarul nr. 343, fila 147.

⁷⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul „Memorii”, dosarul nr. 115/120.

⁷⁵ Arhivele statului Argeș, fondul Inspectoratul general al jandarmeriei, dosarul nr. 5/2/1944, fila 89.

⁷⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, Stenograma ședinței din 4 februarie 1944.

⁷⁷ Loc. cit., dosarul nr. 247, fila 7.

⁷⁸ Arhivele statului Brașov, fondul Chestura poliției Brașov, dosarul pe anii 1942—1944.

⁷⁹ „Romînia liberă” din 28 iulie 1944.

⁸⁰ Ibid.

de urmărire⁸¹. În Banat, țărani din comuna Bocșa Română au sprijinit activitatea grupului de partizani „Mărășești”⁸². De asemenea, țărani din jurul orașelor Sighet, Baia Mare și Satu-Mare au sprijinit activitatea grupelor de partizani ce activau în raza comunelor Brad, Certeze etc.⁸³. Un sprijin substanțial, constînd în găzduire și aprovizionare cu alimente, a primit grupul de partizani din Maramureș de la țărani din comunele Rona de Sus, Vișeu de Sus, Moiseiu și Borșa. Pentru ajutorul acordat partizanilor, asupra locuitorilor din mai multe comune din Maramureș, autoritățile au dezlănțuit o cruntă teroare. În iulie 1944, autoritățile fasciste au executat doi țărani din comuna Sărăsău-Sighet pe motivul că au sprijinit pe partizani⁸⁴. În chip asemănător, pentru acțiunile lor profund patriotice, țărani din comunele Rona de Sus, Vișeu de Sus, Moiseiu și Borșa și-au atras furia organelor represive fasciste. În vara anului 1944, pe riul Vaser, lângă comuna Vișeu de Sus, 11 țărani au fost asasinați pentru că au sprijinit mișcarea de partizani. Iar în august 1944, la marginea comunei Moiseiu au fost executați 29 de țărani din diferite sate din Maramureș pentru același motiv⁸⁵.

Răspunzînd chemărilor P.C.R. de a participa activ la lupta contra dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști, în vara anului 1944 masele de bază ale țărănimii s-au găsit alături de toate forțele patriotice, pregătite și hotărîte să participe la doborîrea dictaturii militare-fasciste și la izgonirea hitleriștilor din țară.

În august 1944, cînd muncitorii organizați în cadrul formațiunilor de luptă patriotice și conduse de P.C.R., au trecut la înfăptuirea insurecției armate, numeroși țărani au participat, alături de clasa muncitoare, la asigurarea victoriei acesteia. Alături de formațiunile de luptă patriotice și de trupele romîne, care erau de fapt alcătuite în cea mai mare parte din muncitori și țărani, la insurecția armată a participat și o parte însemnată a țărănimii din diverse sate, așa cum a fost, de pildă, în luptele pentru zdrobirea grupării hitleriste de la Băneasa, Otopeni, Pipera, la care au participat și țărani din satele vecine. În comuna Comarnic, alături de muncitori, țărani din sat au participat la baricadarea șoselei naționale, împiedicînd scurgerea trupelor hitleriste spre Brașov⁸⁶. În Dobrogea, la chemarea Comitetului regional al P.C.R. de a zdrobi pe hitleriști și a-i împiedica să se retragă spre mare sau spre București, țărani din diferite sate pe unde se retrăgeau hitleriștii au răspuns acestor chemări⁸⁷. Alături de muncitorii încadrați în formațiunile de luptă patriotice și de unități militare, țărani din Negru Vodă, Topraisar, Medgidia etc. au luptat împotriva trupelor hitleriste⁸⁸. În județul Mehedinți, la chemarea organizației P.C.R. din Tr.-Severin au răspuns un număr mare de țărani, participînd cu arma în

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 92, dosarul nr. 7 687, filele 1—17.

⁸² Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 858, fila 77.

⁸³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul „Memorii”, dosarul nr. 261, fila 32.

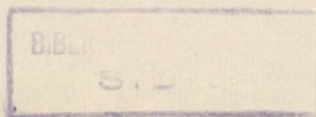
⁸⁴ Loc. cit., fila 24.

⁸⁵ Loc. cit., fila 17.

⁸⁶ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimia muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945”, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 232.

⁸⁷ Arhiva Centrală M.F.A. (jurnalul de operații al statului-major, secția operații).

⁸⁸ Gh. Pană : „260 de zile în linia I-a”, Ed. M.F.A. 1961, pag. 17—38.

mână la lupta contra hitleriștilor; o contribuție de seamă la zdrobirea hitleriștilor din acest sector au adus-o țărani din satele Șimian și Cerneți, care au dat lovituri trupelor hitleriste⁸⁹. La fel și în comunele Telu, Bod, Prejmer etc. din județul Brașov, alături de trupe române și muncitori înarmați țărani au participat la acțiuni contra trupelor hitleriste în retragere⁹⁰. În județul Bacău, țărani din comuna Răcățoiu, luptând cu arma în mână, au împiedicat trupele hitleriste să arunce podul de peste Siret în aer⁹¹. Acțiuni asemănătoare ale țăranilor în timpul insurecției armate au avut loc și în alte regiuni ale țării.

Țărănimea și-a manifestat deschis sentimentele de bucurie față de victoria istorică obținută de forțele populare în insurecția armată din august 1944, organizată și condusă de P.C.R.

În anii 1941—1944, lupta desfășurată de țărănimea muncitoare, sub conducerea P.C.R., cunoaște o linie ascendentă. Exploatarea cruntă, impozitele excesive, sumedenia de obligații ce s-au abătut asupra țărănimii, precum și teroarea cumplită, arestările în masă, toate aceste măsuri luate în scopul reprimării și intimidării țărănimii n-au făcut decât să întărească spiritul ei de rezistență față de samavolniciile fasciste.

Lupta desfășurată de țărănimea muncitoare împotriva dictaturii militare-fasciste a avut un rol însemnat în cadrul luptei generale a poporului român pentru atingerea obiectivelor naționale și sociale ce-i stăteau în față în etapa istorică dată. În această luptă, țărănimea muncitoare a primit, sub diferite forme, sprijinul direct al clasei muncitoare. Alături și sub conducerea proletariatului, organizate de P.C.R., masele țărănești s-au avîntat după victoria insurecției armate din august 1944 în lupta revoluționară pentru înlăturarea vechilor cătușe ale robiei, umilinței și mizeriei. „*În prima etapă a revoluției populare — subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul a pus în centrul programului de transformare democratică a țării lupta pentru exproprierea pămîntului moșieresc și împărțirea lui țărănimii muncitoare. În focul ei s-a încheagat alianța trainică dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Lichidarea prin reforma agrară a rămășițelor feudale în agricultură și desființarea moșierimii ca clasă au însemnat rezolvarea sarcinii fundamentale a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, au creat premisele pentru trecerea la înfăptuirea revoluției socialiste*”⁹².

M. COVACI

⁸⁹ „Severinul liber” din 4 septembrie 1945.

⁹⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul „Memorii”, dosarul nr. 115/120 — Brașov.

⁹¹ „Din lupta P.C.R. pentru încheagarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945”, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 68.

⁹² Gh. Gheorghiu-Dej: „Raport cu privire la încheierea colectivizării și reorganizarea conducerii agriculturii”, Editura politică, 1962, pag. 11.

În legătură cu refuzul muncitorilor minieri de la Societatea „Mica“-Brad de a intra în mină în ziua de 1 Mai 1942

Tirirea României în războiul fascist, împotriva voinței și intereselor fundamentale ale întregului nostru popor, a dus, pe lângă enormele sacrificii materiale și nenumăratele jertfe omenești, la intensificarea la maximum a exploatării maselor muncitoare.

Condușe și organizate de Partidul Comunist din România, masele populare din țara noastră, în frunte cu clasa muncitoare, nu s-au lăsat intimidare de teroarea fascistă, ci s-au ridicat cu hotărîre la luptă, folosind toate mijloacele și posibilitățile. Întreaga această perioadă este marcată de numeroase conflicte de muncă, greve, acțiuni de sabotaj ale muncitorilor împotriva regimului militar-fascist și a războiului hitlerist.

Unul dintre numeroasele episoade de luptă a clasei noastre muncitoare în perioada războiului antisovietic îl constituie conflictul de muncă dintre muncitorii și patronii Societății miniere „Mica“-Brad, din ziua de 1 Mai 1942.

Din documentul pe care-l prezentăm — o notă informativă a Legiunii de jandarmi Hunedoara adresată Direcției generale a siguranței București — se desprind cauzele generale ale conflictului care a determinat, în cele din urmă, refuzul muncitorilor minieri de a intra în mină în ziua de 1 Mai 1942: salariile de foame, cu mult sub nivelul prețurilor de pe piață în continuă creștere, care nu le îngăduiau să-și procure nici măcar minimul de existență, exploatarea nemiloasă, în condiții de muncă extrem de grele, lipsa protecției muncii și a oricărei asistențe medicale. Datorită faptului că conducerea reacționară a întreprinderii miniere „Mica“-Brad, al cărei președinte era fascistul I. Gîgurtu, a refuzat să încheie cu muncitorii un nou contract colectiv de muncă și să le satisfacă o serie de revendicări economice, specificate în document, muncitorii au făcut numeroase demersuri pe lângă Sub-inspectoratul muncii Deva și Comisia de arbitraj Arad, care, speriate de atitudinea hotărîtă a muncitorimii și temîndu-se de extinderea conflictului la toate întreprinderile miniere din localitate, au dat, formal, cîștig de cauză revendicărilor formulate de muncitori, căutînd ca în felul acesta și prin măsuri represive să tergiverseze lucrurile și să aplaneze conflictul. Văzînd că demersurile lor pe lângă autorități au

rămas zadarnice — administrația minelor refuzînd și pe mal departe să le ia în considerație doleanțele —, muncitorii minieri au intrat în grevă, refuzînd în masă de a continua munca în ziua de 1 Mai 1942 în principalele mine ale societății : Musariu, Valea Arsului și Ruda-Brad.

Greva nu a ținut decît o zi ; autoritățile represive antonesciene au intervenit cu brutalitate, luînd o serie de măsuri pentru aplanarea conflictului.

Cu toate acestea acțiunea muncitorilor minieri a constituit un puternic semnal de alarmă pentru autorități, care, după ce au luat cele mai drastice măsuri de supraveghere a muncitorilor, raportau cu neliniște superiorilor că „starea de nemulțumire a muncitorilor crește din ce în ce mai mult“.

Lupta muncitorilor minieri de la Societatea „Mica“-Brad se integrează în lărgă luptă desfășurată de întregul nostru popor, sub conducerea P.C.R., în acei ani sîngeroși, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

NOTĂ INFORMATIVĂ nr. 363/15 MAI 1942 *

Cu ocazia investigațiilor și a cercetărilor faptului pentru care muncitorii din serviciul Societății miniere aurifere „Mica“-Brad, care au refuzat a se prezenta la lucru în ziua de 1 Mai 1942 la minele : Valea Arsului, Ruda-Brad și Musariu, s-a constatat :

Muncitorii cu serviciul la sus-numita mină n-au voit a se prezenta la lucru, deși li se pusese în vedere că ziua de 1 Mai nu va fi sărbătorită, pentru faptul că se găsesc încă și în prezent în conflict cu direcțiunea minelor asupra salarizării și a articolelor alimentare și de îmbrăcăminte, precum și pentru faptul că, după cum afirmă ei, dacă ar fi lucrat în această zi, atunci pentru viitor nu avea să mai existe ziua de 1 Mai pentru muncitori, iar alții motivează că în această zi de repaus au voit să-și lucreze puținul teren de agricultură ce au fiecare, deoarece în alte zile nu pot lipsi de la lucru.

Cu toate declarațiile luate muncitorilor, precum și din afirmațiile verbale ale acestora, nu s-au putut identifica cu probe instigatorii ce au pus la cale neprezentarea lor la lucru.

Pentru cazul de mai sus s-au dresat acte și s-au înaintat parchetului Tribunalului Zarand-Brad spre cele legale cu nr. 61 din 3 mai 1942.

Tot cu această ocazie s-a constatat că starea de nemulțumire a muncitorilor din serviciul Societății „Mica“-Brad continuă să se accentueze din zi în zi și nu este exclus ca la un moment dat să treacă la acțiuni fățișe, adică la refuzul de a se mai prezenta la lucru, din următoarele motive :

1) Muncitorii au cerut mărirea salariilor în raport cu standardul de viață de azi și să li se dea alimente, îmbrăcăminte și în special încălțăminte cu preț redus, cerînd printr-un memoriu adresat Subinspec-

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 408, filele 57—58.

toratului muncii Deva denunțarea dispozițiilor vechiului contract colectiv de muncă și încheierea unui nou contract în condițiuni mai avantajoase pentru ei, cu începere de la 1 ianuarie 1942.

Datorită faptului că Societatea „Mica“-Brad a refuzat orice conciliere, cazul a fost supus Comisiei de arbitraj de pe lângă Inspectoratul regional al muncii Arad.

2) Decizia dată de Comisia de arbitraj a fost în favoarea muncitorilor, aprobându-li-se un spor de salariu de 30% cu începere de la 1 ianuarie 1942 și, în plus, câte un ajutor familial de 10 lei pentru soție, 10 lei de fiecare copil pînă la 2 copii în familie, 12 lei pentru familiile cu 3—4 copii, iar pentru familiile cu 5 copii sau mai mulți câte 14 lei de fiecare copil, precum și procurarea de către societate a făinii, unturii, bocancilor și îmbrăcămintei și distribuirea lor cu preț redus, conform dispozițiilor și prevederilor vechilor contracte colective de muncă.

3) Direcțiunea Societății „Mica“-Brad a atacat deciziunea dată de către Comisia de arbitraj de pe lângă Inspectoratul regional al muncii Arad cu apel la Comisia superioară de arbitraj, motivînd că decizia este nefondată, înaintînd totodată o cerere la Comisia de arbitraj Arad, prin care cere suspendarea executării dispozițiilor deciziei date pînă la pronunțarea Comisiei superioare de arbitraj, deoarece societatea astfel, conform legilor muncitorești în vigoare, este obligată a achita și plăti muncitorilor sporul de salariu acordat, cu începere de la 1 ianuarie 1942.

4) Muncitorii, văzînd că Societatea „Mica“-Brad nu voiește să se conformeze dispozițiilor deciziei date de Comisia de arbitraj Arad, au făcut o petiție Subinspectoratului muncii Deva, prin care cer ca societatea să se conformeze cît mai urgent posibil dispozițiilor deciziei Comisiei de arbitraj și să intre în legalitate.

Drept răspuns la petiția înaintată de muncitori, dl. subinspector al muncii Deva, conform adresei Comisiei de arbitraj Arad nr. 7/1942 și în conformitate cu dispozițiile art. 25 din Regulamentul Legii asupra regimului muncii în timp de război, publicat în M. of. nr. 253/24. oct. 1941, s-a deplasat la fața locului în ziua de 30 aprilie 1942 și, prin dresarea procesului verbal de executare nr. 261, obligă pe Societatea „Mica“-Brad să se supună și să execute întocmai dispozițiile deciziei date de Comisia de arbitraj Arad, sub avertismentul că în caz contrariu va fi trimisă în judecată.

Un exemplar din acest proces verbal a fost afișat la direcțiunea Societății „Mica“-Brad.

5) Societatea „Mica“-Brad, cu tot avertismentul făcut, nu voiește a se conforma dispozițiilor deciziei sus-menționate și, cu toate intervențiile și demersurile făcute pentru aplanarea conflictului, nu s-a luat pînă în prezent nici o măsură în acest sens, fapt care a contribuit și mai mult la creșterea nemulțumirilor și a agitării spiritelor muncitorilor.

Datorită celor menționate mai sus, se observă cum starea de nemulțumire a muncitorilor crește din ce în ce mai mult și nu este exclus, așa după cum am menționat mai sus, ca la un moment dat să

se producă lipsa și refuzul acestora de a se mai prezenta la lucru, dacă nu se vor lua măsuri urgente de rezolvare a conflictului existent.

Muncitorii sînt supravegheați îndeaproape atît prin organele locale, cit și prin organele superioare.

Am luat măsuri de supraveghere a activității muncitorilor și identificarea agitatorilor subversivi ce ar mai încerca să agite spiritele muncitorilor.

Comandantul Legiunii jandarmi Hunedoara,

Lt. col. Augustin Popa

Comunicat :

Inspectoratului general al jandarmeriei
Inspectoratului județului Alba Iulia
C. 7 A Sibiu
Biroului statistic militar
Prefecturii județului Hunedoara
Poliției reședinței Deva
Parchetului Tribunalului Deva

O. MATICHESCU

UNELE DATE PRIVIND GREVA DE LA MINA DE MANGAN „ARȘIȚA“ (SUCEAVA) DIN ANUL 1943

Tîrîrea Romîniei în criminalul război hitlerist de către clica fascistă a dus la înrăutățirea maximă a condițiilor de trai ale întregului nostru popor, la înăsprirea exploatării și terorii exercitate de regimul fascist asupra maselor largi de oameni ai muncii. Supusă unui regim de teroare, îngrădită de o legislație de război fascistă, mișcarea muncitorească din țara noastră a cunoscut în cursul războiului hitlerist condiții extrem de grele.

Credincios aspirațiilor sociale și naționale ale poporului român, Partidul Comunist din Romînia s-a pronunțat încă de la început cu hotărîre împotriva războiului antisovietic, mobilizînd și conducînd masele de exploatați la luptă pentru cucerirea unor revendicări economice și politice, pentru ieșirea Romîniei din război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Printre acțiunile de luptă ale maselor populare din țara noastră din perioada războiului antisovietic, duse împotriva regimului fascist antonescian, se înscrie și greva muncitorilor minieri de la mina de mangan „Arșița“ (regiunea Suceava), care a avut loc la finele anului 1943.

Importanța acestei acțiuni revoluționare a muncitorilor de la mina „Arșița“ este mare dacă ținem cont de faptul că în acea perioadă de cruntă teroare, organizarea grevelor era extrem de grea și periculoasă. Dovedind maturitatea politică a proletariatului și a partidului comunist, o grevă în acei ani însemna sabotarea producției de război și, implicit, o poziție ostilă față de agresiunea antisovietică.

Din documentul care se referă la greva muncitorilor de la mina „Arșița“ desprindem, în primul rînd, condițiile grele de muncă și de trai ale muncitorilor minieri. Lipsa alimentelor de primă necesitate, salariile de foame, neachitate la timp, încălcarea contractelor de muncă și inexistența celei mai elementare protecții a muncii, comune de altfel pentru muncitorimea întregii țări, erau unele dintre cauzele care au determinat pe muncitorii acestei mine să înceteze lucrul. Autoritățile sosite imediat la fața locului au încercat să-i convingă pe mineri să reia lucrul, fiind nevoite, în același timp, să constate că motivele întreruperii lucrului — „lipsa aprovizionării pentru lucrători cu alimente necesare“ și „modul

de lucru în mină și călcarea acordului asupra lucrului efectuat pentru luna în curs" — erau juste. Faptul că în document se vorbește de unele măsuri pe care autoritățile antonesciene urmau să le ia pentru îmbunătățirea situației muncitorilor minieri, în sensul „obligării” Direcției minelor de a respecta, chipurile, cererile greviștilor, nu era în fond decât o mașinație pentru a induce în eroare pe muncitori și a-i determina să reia lucrul, dându-se vina pe organele de conducere ale minei.

În realitate, este știut că prin nenumăratele legi date de către dictatura militară-fascistă, privind condițiile de muncă în întreprinderi, durata zilei de muncă, măsurile de reprimare a oricăror întruniri sau manifestații contra așa-numitei „ordini sociale” fasciste etc., aceasta lucra mînă în mînă cu marii capitaliști, urmărind un țel comun — exploatarea la maximum a clasei muncitoare, a poporului muncitor, în vederea realizării scopurilor lor criminale și aventuriste.

În ceea ce privește a doua plîngere, comisia se mulțumește a constata că „modul de repartizare pe echipe și siguranța muncitorilor în mină e o chestiune care privește pe inginerul Petrescu Toader, șeful exploatării”. Minerii sînt lăsați, așadar, la bunul plac al administrației, arătîndu-se că, în orice caz, „muncitorii sînt obligați să se supună disciplinei muncii”.

În urma anchetei, comisia sosită la Iacobeni a fost nevoită să satisfacă revendicările muncitorilor minieri.

Greva de la mina de mangan „Arșița” din 1943, deși de scurtă durată, constituie încă un exemplu din lupta grea și plină de sacrificii desfășurată de clasa muncitoare, de poporul nostru împotriva regimului fascist, pentru ieșirea Romîniei din războiul antisovietic, luptă încununată de succes prin victoria insurecției armate din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist din Romînia.

PROCES-VERBAL *

Dresat astăzi 9 decembrie 1943, în localul primăriei comunei Iacobeni, județul Cîmpulung.

Noi, președintele Camerei de muncă, Marcu Gheorghe, împreună cu maior Casian Gheorghe, comandantul Legiunii de jandarmi Cîmpulung, prim-pretor Eugen Posteuca, plasa Dornei, fiind sesizați de raportul telefonic nr. 78, din 9/XII, al postului de jandarmi Iacobeni, în urma plîngerii d-lui inginer Petrescu Toader, șeful exploatărilor de mangan ale Fondului bisericesc, că lucrătorii de la mina „Arșița” n-au intrat în mină, astfel încetînd lucrul.

Avînd în vedere cele mai sus expuse, azi, data de mai sus, ne-am deplasat în comuna Iacobeni, la sediul primăriei și unde am constatat următoarele :

* Arhivele statului Suceava, fondul „Administrația minelor Iacobeni”, inventar nr. 1/1943.

1) Motivele pentru care n-au intrat în mină sînt scăderea salariilor ce le primeau pînă la data de 1 decembrie, față de octombrie ;

2) Lipsa aprovizionării pentru lucrători cu alimentele necesare ;

3) Modul de lucru în mină și călcarea acordului asupra lucrului efectuat pentru luna în curs.

Ascultînd plîngerile în cauză și cercetînd situația la exploatare s-a constatat că salariile sînt la nivelul din luna octombrie, însă acceptînd o nouă formă de calcul și anume : un salariu de bază conform M.O.F. din iunie 1943 mărit cu un adaus de scumpete care face la un loc salariul avut în cursul lunii octombrie a.c. — Situația de mai sus n-a fost explicată lucrătorilor minieri înainte de incidentul ce a avut loc, întrucît era în curs de calcul, deși s-a fixat ziua de 10 decembrie ora 15 pentru darea explicațiilor, pe care lucrătorii n-ar fi [nu au mai] așteptat-o.

În ce privește aprovizionarea, se constată că lucrătorii au fost în drept la plîngerea lor, prin faptul că acest sistem de aprovizionare este complet dezorganizat, apoi dacă li s-au furnizat ceva alimente, ca porumb și brînză, cu un preț de speulă ca : porumb 37 lei kg, iar brînză 350 lei kg, slămina între 400—500 lei kg, iar pîine nu este de loc. După cele constatate și spuse de reclamant [brînză] este iute, cu neputință de consumat, de asemenea și făina de porumb amară.

Iar în ce privește modul de repartizare a lucrătorilor pe echipe în mină pentru organizarea exploatării, cît și siguranța muncitorilor în mină, fiind o chestiune de ordin tehnic, privește pe dl. ing. Petrescu Toader, șeful exploatării, care este nevoit a lua aceste măsuri în vederea organizării minelor și măririi producției, iar muncitorii sînt obligați să se supună disciplinei muncii.

Avînd în vedere cele de mai sus și pentru continuarea lucrărilor lor în bune condiții în mină, propunem, la care și muncitorii minieri au fost de acord, și anume :

Administrația minelor, care este însărcinată cu aprovizionarea acestor muncitori, în conformitate cu legile în vigoare, chiar în cursul lunii decembrie va pune la dispoziție cota legală pentru fiecare muncitor de porumb, făină de grîu, respectiv pîine, săpun, sare, unsoare, încălțăminte și cartiruirea muncitorilor care nu sînt din localitate în bune condiții, iar [în] ceea ce privește alimentele se vor da la prețul maximal la producător, plus transportul pînă la locul de distribuție.

Acestor lucrători li se va pune la dispoziție și combustibilul necesar contra cost.

Conform legii, să li se dea și concediile cuvenite care se vor plăti în bani.

Iar în ce privește achitarea muncii prestate, se va face între 15—20 a fiecărei luni pentru luna expirată, iar nicidecum a nu se lăsa trei luni lucrătorii neplătiți.

Avînd în vedere cele de mai sus și aducînd la cunoștință muncitorilor propunerile noastre, în unanimitate au căzut de acord asupra acestor propuneri.

În cazul cînd cele propuse de noi nu vor fi executate în termen de 12 zile de la data comunicării celor mai sus stabilite Administrației minei, muncitorii sînt în drept a sesiza din nou pentru a interveni locului în drept pentru a se lua măsurile în consecință.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal spre cele legale,

Președintele Camerei de muncă Cernăuți
ss Gheorghe Marcu

C-dtul Legiunii jand.
C-Lung.

ss Maior Casian Gh.

Inginer

ss Gh. Petrescu Toader

Prim-pretor
ss Eugen Posteucă

Pentru conformitate

ss Z. Ștefanovici

p. conformitate,

L.S. (Romînia, Inspectoratul muncii și asigurărilor sociale —
provincia Bucovina).

ss. indescifrabil,

S. CALLIMACHI, V. GEORGESCU

Greva muncitorilor de la Fabrica I. T. A. (1936)

Greva muncitorilor textiliști de la „Industria textilă arădană” din 1936 se înscrie printre principalele acțiuni revoluționare desfășurate de clasa muncitoare din România, sub conducerea partidului comunist, împotriva claselor exploatare, care promovau în acel timp politica de fascizare a țării și de pregătire a criminalului război antisovietic.

Cauzele grevei textiliștilor din Arad constau în condițiile economice grele în care erau nevoiți să muncească și să trăiască, în intensificarea exploatării lor de către patronii Fabricii I.T.A. Potrivit datelor din bilanțul întreprinderii, profitul brut realizat în anul 1936 a fost de 211 223 503 lei, sumă ce întrecea de aproape trei ori și jumătate întregul capital pe acțiuni al acestei întreprinderi¹. În același timp, cei 2 600 de muncitori textiliști de la I.T.A., dintre care 1 400 erau femei, primeau salarii de mizerie. Cu toate că în cursul anului 1936 prețurile articolelor de larg consum au continuat să crească, salariile muncitorilor textiliști au rămas aceleași, fapt ce a determinat o permanentă scădere a nivelului lor de trai. În noiembrie 1936, față de ianuarie 1935, stofele se scumpiseră cu 20—30%, încălțăminte — cu 11%, carnea — cu 12%, peștele — cu 28,5%, lemnele — cu 12%, săpunul — cu 8%, chiria — cu 5—10%².

Creșterea scumpetei și înrăutățirea nivelului de trai al maselor muncitoare în 1936 au fost determinate mai ales de sporirea impozitelor indirecte percepute în special pe articolele de larg consum pentru fondul de înarmare, de pregătire a războiului imperialist antisovietic.

Deși trecuseră trei ani de la criza economică de supraproducție din 1929—1933, numărul de muncitori care nu aveau de lucru sau care lucrau numai o parte din săptămână era relativ mare. La 31 martie 1936, în evidența biroului de înregistrare a șomerilor din cadrul primăriei municipiului Arad figurau un număr de 7 188 de șomeri³. Numărul șo-

¹ „Compass”, Finanzielles Jahrbuch (Anuarul financiar), Viena, 1938, pag. 346—347; Indicatorul industriei românești, Ministerul Industriei și Comerțului, 1936, pag. 260.

² „Calendarul muncii”, București, 1937, pag. 54.

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 954, fila 68.

merilor era însă mult mai mare dacă avem în vedere faptul că mulți muncitori fără plasament, în speranța că vor găsi de lucru, nu erau înregistrați ca șomeri, după cum nu erau înregistrați ca șomeri nici muncitorii care aveau de lucru numai o parte din zi sau din săptămână.

Situația lucrătorilor textiliști de la I.T.A. se înrăutățea continuu. Femeile și copiii erau obligați să muncească și după ora 22. Nu se dădeau concedii legale*, nu se respecta pauza de prînz. Lipsa celor mai elementare măsuri de securitate a muncii, de prevenire a accidentelor, epuizarea fizică a lucrătorilor ca urmare a intensificării muncii de către patroni și condițiile grele în care muncitorii erau nevoiți să lucreze duceau la un procent mare de accidente de muncă**.

Deși I.T.A. era una dintre fabricile textile cele mai mari și mai moderne din România de atunci, în întreprindere nu existau nici vestiare. Muncitorii de la vopsitorie, care lucrau cu materiale dăunătoare sănătății, nu primeau haine de protecție, șorțuri, papuci, mănuși, nu primeau antidoturi. Erau neglijate măsurile cele mai elementare de igienă. Lipseau medicamentele pentru eventualele accidente. Există o singură baie cu două dușuri, care nu satisfăcea nici pe departe numărul mare de muncitori din întreprindere. Directorul refuza să discute cu muncitorii toate aceste probleme care priveau munca și viața lor⁴.

Preocupați permanent de condițiile economice grele în care erau nevoiți să trăiască și să muncească, lucrătorii textiliști din Arad, la sfîrșitul anului 1935 și în primele săptămîni ale anului 1936, discutau plini de revoltă ce trebuie să facă pentru a pune capăt înrăutățirii permanente a traiului lor. Ei își exprimau tot mai des hotărîrea de a lupta pentru mărirea salariilor în raport cu scumpetea, ziua de muncă de 8 ore, împotriva concedierilor etc.

Un rol însemnat în organizarea luptei muncitorilor textiliști de la Fabrica I.T.A. au avut schimbările care s-au petrecut în activitatea comunistilor din Arad. Aplicînd în viață indicațiile partidului de a fi prezenți acolo unde sînt masele muncitoare, comunistii din Arad au intrat în sindicatele existente și au început munca pentru activizarea lor și pregătirea de acțiuni revoluționare, organizate pe baza frontului unic muncitoresc. Această orientare a dus, în a doua jumătate a anului 1935, la o creștere rapidă a numărului de membri nou intrați în sindicat. Deși ca președinte al Comisiei locale a sindicatelor din Arad

* La Fabrica I.T.A., anual, patronul concedia muncitorii care, după o anumită vechime, aveau dreptul la concediu legal plătit. De regulă, aceste concedieri erau de scurtă durată, făcute cu scopul ca muncitorul să piardă dreptul la concediul legal de odihnă. La cîteva zile după concediere, muncitorul era reangajat, însă fără a i se recunoaște vechimea și a i se acorda concediul plătit. În multe cazuri, constrîns din punct de vedere economic, muncitorul era nevoit să accepte reangajarea într-o categorie de salarizare inferioară calificării lui.

** În anul 1936, numai în raza Inspectoratului muncii din Arad au avut loc un număr de 1875 de accidente de muncă, dintre care 34 mortale („Inspekția muncii în 1935, 1936, 1937“ editată de Ministerul Muncii, pag. 120).

⁴ „Uj szó“ (Tg. Mureș) nr. 9, din 3 martie 1936.

s-a menținut social-democratul reformist Strengar Damian Sava, datorită faptului că în comisia locală intraseră și comuniști, ca : Filip Geltz, Adam Simion (secretar al comisiei locale a sindicatelor), Czobor Francisc, Matiaș Ileana, Kali Ioan etc., președintele comisiei locale și ceilalți social-democrați de dreapta, fiind în minoritate, nu au mai putut să-și impună punctul de vedere oportunist. Astfel, activitatea acestui organ, sub influența preponderentă a comuniștilor și a celorlalți muncitori cu stare de spirit revoluționară din Comisia locală a sindicatelor, a căpătat încrederea majorității covârșitoare a muncitorilor din întreprinderile industriale din Arad, care i-au acordat tot sprijinul. Organizația ilegală a P.C.R. de la I.T.A., simpatizanții și membrii organizației U.T.C., sub îndrumarea organizației locale de partid, își concentraseră activitatea în sindicatul din întreprindere, care făcea parte din Uniunea îmbrăcăminte-textile și pielărie, în care intraseră și membrii sindicatelor revoluționare. Astfel, acest sindicat devenise o organizație de masă, care strângea la un loc muncitorii organizați din fabrică, indiferent de partidul căruia aparțineau și indiferent de naționalitate, exercitând o puternică influență asupra lucrătorilor textiliști neorganizați. Dacă, mai înainte, majoritatea muncitorilor șvabi din Fabrica I.T.A. se abținuseră de a intra în sindicat, de data aceasta, printr-o susținută muncă politică desfășurată în rîndurile lor de Nidermayer Ioan și alți comuniști aparținînd minorității naționale germane, s-a reușit ca aceștia să fie atrași și organizați la un loc cu ceilalți muncitori. De aici, din interiorul sindicatului legal, comuniștii și uteciștii au desfășurat o activitate neobosită pentru crearea frontului unic muncitoresc și orientarea acțiunilor muncitorilor textiliști pe calea luptei revoluționare. Munca desfășurată de comuniști în rîndurile muncitorilor din sindicat pentru organizarea acțiunilor muncitorești în front unic a ridicat combativitatea lucrătorilor textiliști, fapt ce a pus în imposibilitate pe șefii reformiști ai sindicatului de a mai împiedica muncitorii de la lupta lor pe calea grevei — singura cale care le asigura obținerea revendicărilor.

În ziua de 26 ianuarie 1936 a avut loc o mare adunare a muncitorilor textiliști de la I.T.A. pentru discutarea proiectului de contract colectiv. Cu acest prilej, muncitorii textiliști au protestat energic împotriva exploatării patronale⁵. Proiectul de contract colectiv cuprindea o serie de revendicări economice și politice concrete privind sporirea, începînd de la 1 februarie 1936, a salariilor minimale ale muncitorilor după clasa de salarizare în așa fel încît să atingă între 9 și 18 lei ora ; plata orelor suplimentare de muncă cu un spor care să varieze între 25% și 100% ; acordarea de concedii de odihnă plătite, după vechimea în producție ; acordarea de ajutor în caz de deces ; sporirea personalului ajutător la mașini ; construirea de băi și creșe corespunzătoare * ; recunoașterea

⁵ Loc. cit., nr. 7, din 19 februarie 1936.

* Intrucît la Fabrica „Industria textilă arădană” majoritatea muncitorilor o constituiau femeile, satisfacerea acestor revendicări din proiectul de contract colectiv avea o mare însemnătate pentru igiena muncitoarelor din fabrică și îngrijirea copiilor lor.

delegaților aleși de muncitori, precum și alte revendicări legate de concedieri, de recunoașterea drepturilor anterioare ale muncitorilor concediați și reangajați; reglementarea muncii tineretului sub 18 ani și introducerea unor măsuri de securitate a muncii⁶.

În adunarea din 26 ianuarie, lucrătorii textiliști și-au ales un comitet de acțiune format din 12 muncitori. În comitetul de acțiune au fost aleși muncitori comuniști, simpatizanți ai P.C.R., membri ai organizației U.T.C., social-democrați, un membru al P.N.Ț., muncitori combativi neorganizați din toate secțiile întreprinderii, indiferent de naționalitate. Constituit pe o bază largă de front unic muncitoresc, comitetul de acțiune al muncitorilor textiliști avea de la început garanția mobilizării la luptă a tuturor lucrătorilor din fabrică pentru obținerea revendicărilor formulate în proiectul de contract colectiv. La această ședință, comitetul de acțiune a adoptat o hotărâre în vederea începerii tratativelor cu conducerea fabricii pentru încheierea contractului colectiv⁷. Muncitorii de la I.T.A. au arătat în adunare că sînt hotărîți să lupte prin toate mijloacele, inclusiv prin grevă, pentru încheierea acestui contract colectiv și aplicarea lui⁸.

După alegerea comitetului de acțiune, o delegație a muncitorilor textiliști s-a prezentat la Inspectoratul muncii din Arad și a înaintat un memoriu prin care anunța hotărîrea privind începerea tratativelor pentru încheierea contractului colectiv adoptată în adunarea din 26 ianuarie⁹. Conducerea fabricii însă a amînat continuu primirea delegației aleasă de muncitorii textiliști și însărcinată să ducă tratative în numele lor. În fața tergiversării începerii tratativelor și a refuzului direcției Fabricii I.T.A. de a acorda majorările de salariu și satisfacerea celorlalte revendicări ale lucrătorilor, s-a creat o stare de permanentă nemulțumire și agitație în rîndul muncitorilor¹⁰.

Social-democrații reformiști din Comisia locală a sindicatelor din Arad căutau pe toate căile să împiedice dezlănțuirea luptei deschise a muncitorilor împotriva exploataților lor direcți — patronii Fabricii I.T.A. Ei amăgeau masele de lucrători textiliști cu speranța că vor putea obține satisfacerea revendicărilor fără a ajunge la încetarea lucrului și desfășurarea luptei pe calea grevei. De pildă, președintele comisiei locale — social-democratul Strengar Damian Sava — a făcut repetate încercări pentru amînarea începerii tratativelor, cerînd muncitorilor „să mai aibă puțină răbdare și să mai aștepte”¹¹. Amînarea cerută de social-democrații din conducerea sindicatelor a determinat o încordare și mai mare a stării de spirit a lucrătorilor textiliști, hotărîți să intre în grevă.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6970, fila 75; „Uj szó” nr. 7, din 19 februarie 1936.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 316; fondul nr. 72, dosarul nr. 699, filele 102—141.

⁸ „Uj szó” nr. 7, din 19 februarie 1936.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 316.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

Sub presiunea manifestărilor crescînde de nemulțumire și a frământărilor muncitorilor, în ziua de 8 februarie, direcția Fabricii „Industria textilă arădană” a fost nevoită să înceapă, la Inspectoratul muncii din Arad, tratative cu delegația muncitorilor¹². La tratative, pe lângă delegația muncitorilor de la I.T.A., formată din oameni cinstiți și hotărîți, a participat și social-democratul reformist Strengar Damian Sava, președintele Comisiei locale a sindicatelor din Arad. Din partea Camerei de muncă din Arad a participat Iosif Vulpe — președinte —, care a condus tratativele¹³.

Principala revendicare a muncitorilor consta în cererea de majorare a salariului minimal cu 3 lei la oră. Tratativele au decurs într-o atmosferă de luptă încordată. La început, direcția Fabricii I.T.A. și reprezentanții autorităților, prin aluzii făcute la represiunile ce se vor abate asupra celor ce vor organiza sau participa la grevă, au încercat să intimideze delegația muncitorilor. Văzînd că nu le reușește această manevră, reprezentanții direcției au căutat să facă muncitorilor unele concesii neînsemnate. După șase zile de tratative, ei au răspuns la cererile muncitorilor cu o majorare de salarii mai mult decît ridicolă — de 0,35 de lei la oră. Delegația a respins această ofertă, considerînd-o ca neînsemnată față de cei 3 lei pe oră pe care îi revendicau textiliștii. În timpul tratativelor, delegația muncitorilor a redus pretențiile asupra majorării salariilor la 1,50 de lei la oră¹⁴. În urma refuzului patronilor fabricii de a se acorda mai mult de 0,50—0,60 de lei pe oră, delegația textiliștilor a plecat de la tratative și a declarat că muncitorii de la I.T.A. vor lupta prin grevă pentru încheierea și aplicarea contractului colectiv de muncă. Ca urmare, în ziua de 16 februarie a fost organizată o adunare a textiliștilor de la Fabrica I.T.A., la care delegații au făcut în fața muncitorilor o informare asupra rezultatului tratativelor, arătînd că acestea au fost întrerupte pentru că patronii fabricii n-au acceptat să satisfacă revendicările lucrătorilor textiliști. După mai multe discuții, muncitorii textiliști au împuternicit delegația să reînceapă tratativele și să admită acordarea unui spor de salariu de 1,20 lei la oră. În cazul cînd patronii fabricii nu vor satisface nici aceste revendicări, muncitorii urmau să intre în grevă. În perioada tratativelor s-a hotărît ca muncitorii să continue a lucra în fabrică¹⁵.

Imediat au început pregătirile pentru buna desfășurare a grevei în cazul cînd tratativele vor eșua din nou. S-a trecut la organizarea pichetelor de pază. A fost închiriată o casă pentru noul local al sindicatului, deoarece sediul de pînă atunci era supravegheat de poliție.

În pregătirea grevei de la I.T.A., un mare rol l-au avut comuniștii din sindicat și membrii organizației U.T.C. din fabrică. De exemplu,

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 699, filele 2—20.

¹³ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6970, fila 75; „Muncitorul din Imbrăcăminte și pielărie” (Cluj) din 1 mai 1936.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6970, fila 75; „Uj szó” nr. 9, din 3 martie 1936.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 311; fondul nr. 72, dosarul nr. 6970, fila 76.

comunistul Adam Simion, activînd legal ca secretar al Comisiei locale a sindicatelor din Arad, avea posibilitatea să se deplaseze cu mai multă ușurință în mijlocul muncitorilor de la I.T.A. și să conducă pregătirea grevei. Comuniștii au răspîndit în rîndurile muncitorilor manifeste în care demascau manevrele patronilor fabricii și îndemnau la buna organizare a luptei lucrătorilor textiliști pe baza frontului unic muncitoresc.¹⁶

În seara zilei de 18 februarie au fost reluate la Inspectoratul muncii din Arad tratativele între delegații muncitorilor și cei ai patronilor Fabricii I.T.A. Cu toate că delegația muncitorilor redusese cererea de sporire a salariului la 1,20 lei la oră, reprezentanții patronilor au menținut acordarea unui spor de salariu de numai 0,60 de lei la oră, fapt ce a determinat întreruperea din nou a tratativelor fără nici un rezultat¹⁷. Pe baza hotărîrii anterioare, în dimineața zilei de 13 februarie, muncitorii au intrat în grevă.

Comitetul de grevă a organizat legătura și cu muncitorii textiliști care locuiau în afara orașului Arad. În comunele Glogovăț, Aradu-Nou, Sinnicolau-Mic, Zimandu-Nou etc. au fost trimiși agitatori care țineau la curent cu desfășurarea grevei pe muncitorii textiliști care locuiau în aceste comune, întărindu-le spiritul de solidaritate în luptă. Vestea începerii grevei a fost întîmpinată de toți muncitorii de la I.T.A., indiferent de naționalitatea sau partidul din care făceau parte, în mod solidar, cu încetarea imediată a lucrului¹⁸. În ziua de 19 februarie, la ora 9 dimineața, autoritățile locale raportau organelor lor superioare că „numărul greviștilor este de 2 500 de muncitori”¹⁹, că începînd de la ora 6 dimineața toți muncitorii de la I.T.A. au părăsit lucrul intrînd în grevă și că au rămas în fabrică numai 160 de funcționari și 20 de maiștri²⁰.

Odată începută greva, muncitorii de la „Industria textilă arădană” își exprimau hotărîrea ca această acțiune să fie continuată pînă ce patronii vor fi nevoiți să consimtă la satisfacerea revendicărilor lor juste. În acest scop, comitetul de grevă a luat o serie de măsuri organizatorice care să asigure buna desfășurare a grevei de lungă durată, ca : asigurarea pazei împotriva spărgătorilor de grevă, organizarea echipelor pentru colectarea de bani și alimente din oraș și satele din împrejurimile Aradului, spre a se veni în ajutorul familiilor nevoiașe ale muncitorilor greviști. Pentru susținerea grevei au fost lansate liste de subscripție către toate sindicatele din țară. A fost amenajată o bucătărie, care a și început să funcționeze. Organizîndu-se în grupe de schimb la bucătărie, lucrătoarele textile aflate în grevă și soțiile muncitorilor greviști au gătit mîncare la început pentru 400 de persoane, ajungînd pînă la sfîșitul grevei la 1 500. Piinea a fost pregătită de muncitorii brutari din oraș *. De ase-

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 970, filele 76, 126.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 689, filele 25—27.

¹⁸ „Muncitorul din îmbrăcăminte și pielărie” din 1 mai 1936.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 311.

²⁰ Loc cit., fila 309.

* Piinea a fost pregătită în tot timpul grevei la brutăria „Stoica Rudolf” din Arad. Legătura dintre bucătăria greviștilor și brutărie și distribuirea pîinii se

menea, a fost constituit un comitet care a mers la proprietarii greviștilor cu chirii în restanță pentru a-i îndupleca să mai păsuiască pe greviști, plătind din fondul de ajutor câte 100 de lei la fiecare proprietar ²¹.

După începerea grevei, baronul Neuman a încercat, pe diferite căi și sub diferite forme, să sfarme unitatea muncitorilor greviști și să zădărnicească acțiunea lucrătorilor textiliști pentru sporirea salariilor și încheierea contractului colectiv. El a împuternicit pe un funcționar din fabrică să cheme la locuința sa pe câțiva dintre reprezentanții greviștilor pentru a-i compromite în fața lucrătorilor textiliști și a slăbi încrederea muncitorilor în comitetul de grevă. Această manevră nu a reușit, fiind demascată chiar de către acei reprezentanți ai muncitorilor care au fost invitați de funcționar ²². În urma eșecului, patronul a pus la cale o altă înșelătorie, însărcinînd cu îndeplinirea ei, de această dată, doi funcționari care au chemat la ei acasă pe unii lucrători textiliști pentru a face o așa-zisă înscriere a muncitorilor care vor lucra în fabrică după încetarea grevei. O dată cu aceasta, baronul Neuman (în calitate de proprietar și al mai multor mori) a dat ordin băcanilor al căror furnizor de făină era să nu mai acorde nici un credit lucrătorilor textiliști aflați în grevă ²³. Noua acțiune de intimidare a fost zădărnicită de către un grup de greviști care au venit inopinat la locuința unuia dintre funcționarii în cauză, pe nume Karpati, au luat listele de înscriere găsite, iar pe cele câteva muncitoare prezentate pentru „înscriere“ le-au lămurit asupra situației lor și a intențiilor dușmănoase intereselor muncitorilor ale proprietarului fabricii.

Rezultatele neînsemnate obținute în urma tuturor acestor manevre ale direcției pentru spargerea unității de luptă a textiliștilor și hotărîrea cu care acționau greviștii pentru obținerea revendicărilor lor juste au îndârjit pe patroni și organele de stat burghezo-moșierești din Arad. Împotriva greviștilor au fost luate de către autorități o serie de măsuri teroriste menite să împiedice prelungirea grevei. Membrii comitetului sindical și ai comitetului de grevă au fost somați să se prezinte la poliție, unde au fost interogați individual. Pichetele de pază au fost arestate de gardieni și internate. În jurul fabricii circulau patrulă de poliție „pentru menținerea ordinii“, ca muncitorii greviști să nu mai poată împiedica intrarea în fabrică a celor câțiva spărgători de grevă. Au fost luate măsuri pentru urmărirea, identificarea și darea în judecată a muncitorilor textiliști care, prin liste de subscripție și alte mijloace, strîngeau fonduri pentru ajutorarea greviștilor. Organele de poliție și siguranță au primit instrucțiuni pentru identificarea și arestarea comuniștilor. A fost instituit controlul permanent asupra noilor veniți în Arad ²⁴.

făceau prin Enghel Magda, care, deși nu lucra în Fabrica I.T.A., toț timpul cît a durat greva a muncit cu mult suflet și pentru colectarea de bani destinați sprijinirii muncitorilor textiliști.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 970, fila 76 ; dosarul nr. 6 825, filele 108, 109, 199 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 355.

²² Ibid.

²³ „Lumea nouă“ nr. 12, din 22 martie 1936.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, fila 93.

Cu tot sprijinul primit din partea autorităților și cu toate acțiunile întreprinse cu scopul de a zădărnici greva, direcția fabricii nu a reușit să aducă în fabrică mai mult de 50 de spărgători de grevă²⁵. În ciuda tuturor măsurilor polițiste, solidaritatea muncitorilor nu a fost zdruncinată. Greviștii textiliști de la I.T.A., conduși de un larg comitet de grevă, ales de muncitori pe baza frontului unic, continuau să reziste. Moralul greviștilor se menținea ridicat. În rîndurile lor se desfășura o muncă politică susținută de către membrii organizației de partid și uteciști. Comuniștii de la I.T.A. țineau continuu legătura cu organizația P.C.R. din Arad prin Czobor Francisc, Kiss Ioan ș.a. Muncitorii textiliști de la I.T.A. erau îndemnați să continue greva, arătându-li-se că numai prin dîrzenie greva poate avea un sfîrșit satisfăcător pentru ei. „Propaganda — se spunea într-un raport al Chesturii de poliție din Arad în martie 1936 — se face în ședințe care scapă controlului administrativ. Aceste ședințe constituie focare de unde radiază îndemnurile la grevă printre muncitorii din toate breslele, menținîndu-se o stare permanentă de agitație în masele muncitorești cu influență în toate industriile“²⁶.

Patronii Fabricii I.T.A., convingîndu-se că hotărîrea muncitorilor textiliști de a continua lupta prin greva începută la 19 februarie nu poate fi înfrîntă și că încercările de folosire a spărgătorilor de grevă au eșuat, în ziua de 21 martie au cerut reluarea tratativelor. De data aceasta, patronii fabricii au acordat sporirea salariului muncitorilor în medie cu 1 leu la oră. Delegația lucrătorilor textiliști a arătat că greva va lua sfîrșit cu condiția ca patronii fabricii să accepte nu numai sporirea salariului muncitorilor în medie cu 1 leu la oră, ci să accepte și încheierea contractului colectiv prezentat²⁷.

Desfășurarea grevei muncitorilor textiliști de la I.T.A. se bucura de simpatie și aprobare deplină în rîndurile muncitorilor din celelalte întreprinderi din Arad și într-o serie de întreprinderi din țară. Muncitorii din Arad au sprijinit lupta lucrătorilor textiliști de la I.T.A. cu bani și alimente²⁸. Sprijin material au dat muncitorilor textiliști de la I.T.A. și muncitorii din Reșița²⁹, muncitorii croitori din Cluj³⁰, muncitorii textiliști din Iași ș.a.³¹. Ajutoare substanțiale au trimis greviștilor țărani muncitori din comunele situate în împrejurimile Aradului. Numai din comuna Glogovăț au fost aduse cu căruța la Arad pentru muncitorii textiliști aflați în grevă: 200 kg de făină, 30 kg de untură, 40 kg de cîrnați și slănină, 800 kg de cartofi și bani³².

²⁵ Ibid.

²⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 373; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, filele 142—144.

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, filele 360—361.

²⁸ Loc. cit., fila 355.

²⁹ Loc. cit., fila 11.

³⁰ Loc. cit., fila 336.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 100, filele 52, 55.

³² Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 336; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, filele 108, 115—116.

La 28 martie 1936, organele siguranței din Arad, îngrijorate de buna organizare a grevei de la Fabrica I.T.A., care pășise în a șasea săptămână, raportau că această grevă este însuflețită de un grup compact de 500 de muncitori care desfășoară o intensă muncă organizatorică și de propagandă, fac zid împotriva spargerii grevei, menținând treaz spiritul de rezistență al muncitorilor³³. „Prin organizarea, evoluția și încercarea de a fi extinsă și la alte întreprinderi din localitate dovedește că ea (greva — *n.n.*) este condusă de partidul comunist“³⁴ — nota raportul.

Epuizându-se toate mijloacele posibile folosite de direcția fabricii și de Camera de muncă pentru înfrângerea grevei, la cererea patronilor a fost intensificat sprijinul dat conducerii Fabricii I.T.A. de către organele de represiune. Împotriva muncitorilor aflați în grevă au fost luate noi măsuri teroriste. În a șasea săptămână de grevă, la 1 aprilie 1936, prefectul județului Arad a închis căminul Sindicatelor din Arad, sediul Comisiei locale a sindicatelor din str. Brumărel nr. 9, sindicatul muncitorilor textiliști din strada Aurel Vlaicu, unde lucrătorii de la I.T.A. țineau adunări, unde funcționa și bucătăria pentru greviști³⁵.

La 3 aprilie 1936, patronii fabricii au cerut reluarea tratativelor întrerupte la 21 martie. De altfel, reînceperea tratativelor era dorită și așteptată și de comitetul de grevă și de o mare parte a muncitorilor greviști lipsiți total de mijloace de trai. Această grabă în rîndul muncitorilor se crease și datorită faptului că în ultima săptămână s-au primit tot mai puține ajutoare în bani și alimente. Comitetul de grevă nu mai avea posibilitate să acorde decît pâine, și aceasta numai familiilor muncitorilor greviști cu mulți copii³⁶. De data aceasta, începerea tratativelor era favorabilă patronilor. Această situație se crease și din cauză că o parte dintre muncitorii textiliști aflați în grevă își pierduseră răbdarea și erau stăpîniți de teama că vor rămîne fără lucru³⁷.

Tratativele reluate la Camera de muncă au început să se desfășoare într-o atmosferă deosebit de încordată. După trei zile de dezbateri pentru încheierea contractului colectiv de muncă și sporirea salariilor muncitorilor, către sfîrșitul celei de-a șaptea săptămîni de grevă s-a ajuns la semnarea unei convenții colective urmînd ca lucrul să fie reluat în zilele de 7 și 8 aprilie³⁸.

În această convenție, întocmită sub formă de proces-verbal, au fost consemnate în 23 de puncte rezultatele obținute de lucrătorii textiliști, printre care : stabilirea zilei de lucru de 8 ore ; plata orelor lucrate peste cele opt ore cu un spor de 25% ; acordarea de concedii plătite după vechime ; dreptul succesorului, în caz de deces al unui muncitor, de a

³³ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 373.

³⁴ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 824, fila 376.

³⁵ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 970, fila 76.

³⁶ Ibid.

³⁷ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, fila 360 ; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, filele 158—161.

³⁸ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 970, fila 76 ; dosarul nr. 6 825, filele 160—161.

continua să folosească locuința dată de fabrică * ; limitarea amenzilor la maximum 10% din salariul zilnic și folosirea sumelor provenite din amenzi pentru ajutorarea muncitorilor ; direcția întreprinderii se obliga să amenajeze vestiare, să asigure condiții sanitare, echipament de protecție, să amenajeze o sală pentru îngrijirea copiilor mici în timp ce mamele se aflau la muncă. Convenția mai prevedea că nimeni nu va putea fi concediat din cauza conflictului de muncă, sporirea salariilor cu 1 leu pe oră pentru toate categoriile de muncitori, exclusiv practicanții ³⁹, și altele.

Pentru a aduce la cunoștința muncitorilor rezultatul tratativelor, în seara zilei de 6 aprilie 1936, a fost convocată în sala Teatrului de vară din Arad o adunare a lucrătorilor textiliști. În timpul adunării, la care au participat 1 600—1 700 de muncitori, lucrătorii textiliști care au luat cuvîntul au subliniat că, pentru consolidarea succesului obținut, este necesar ca muncitorii de la I.T.A. să dea dovadă și în viitor de unire și de solidaritate în luptă. Vorbitorii au condamnat atitudinea unor elemente din comitetul de grevă care s-au demoralizat în fața greutăților și, sub influența social-democraților reformiști, au cedat cu ușurință presiunilor patronului. În același timp, a fost combătută și poziția stîngistă a unor muncitori care se pronunțau pentru continuarea grevei fără să aibă în vedere faptul că comitetul de grevă era lipsit de posibilitatea de a ajuta pe muncitorii greviști împovărați de greutăți familiale și care, din această cauză, începuseră să șovăie. Ambele atitudini prezentau un mare pericol, amenințînd cu spargerea solidarității de acțiune și cu izolarea comitetului de grevă de marea masă a muncitorilor greviști.

Muncitorii au reluat lucrul în zilele de 7 și 8 aprilie. Agitația din ultimele zile ale grevei continua însă să se mențină în rîndurile lor. Acceptarea începerii lucrului în condițiile arătate nu a însemnat și încetarea completă a luptei muncitorilor textiliști de la I.T.A., căroră greva le-a dezvoltat conștiința de clasă. Odată începută munca, lucrătorii textiliști au cerut înlăturarea spărgătorilor de grevă din fabrică și redeschiderea localului sindicatelor închis în timpul grevei ⁴⁰.

★

Apreciind însemnătatea grevei muncitorilor de la „Industria textilă arădană“, „Scînteia“ arăta că „impunătoarea grevă de la Arad a celor 2 600 de bravi muncitori textiliști a fost cîștigată după 7 săptămîni de rezistență. Aceasta e cu atît mai important cu cît fabricantul a mobilizat în contra muncitorilor greviști toate forțele ce i-au stat la dispoziție“ ⁴¹. Iar „Tînărul leninist“ sublinia că greva muncitorilor textiliști de la I.T.A. constituie „un exemplu mai mult, pentru întreaga muncitorime, care arată că revendicările muncitorești se cîștigă numai prin lupte susținute

* Dacă muncitorul decedat a avut locuință din partea fabricii.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Loc cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, fila 170.

⁴¹ „Scînteia“ nr. 5, din 1 mai 1936.

cu tărie și prin solidaritate muncitorească. Aceasta este calea pe care trebuie să meargă toată muncitorimea”⁴².

Greva muncitorilor textiliști de la I.T.A. a evidențiat hotărîrea de luptă a muncitorilor pentru cucerirea drepturilor lor și pentru o viață omenească. Succesele obținute de această grevă au arătat justetea îmbinării muncii ilegale cu cea legală desfășurată de comuniști în cadrul sindicatelor amsterdamiste în scopul cuceririi și atragerii maselor muncitoare la lupta revoluționară. Desfășurarea grevei pe o perioadă îndelungată și punerea conducerii fabricii în imposibilitate de a o înfrînge, deși a avut la dispoziție tot sprijinul autorităților, constituiau o confirmare în plus a faptului că lupta muncitorilor este eficientă numai dacă are la bază unitatea lor de acțiune.

Greva muncitorilor de la „Industria textilă arădană” din februarie-aprilie 1936, prin revendicările formulate — majorarea salariilor și îmbunătățirea condițiilor de muncă —, a avut un profund caracter economic. Prin desfășurarea ei îndelungată, prin faptul că patronii fabricii au pierdut prin grevă peste 100 000 de zile-om, întîrziind realizarea producției de război, pentru care lucra fabrica, prin faptul că în cadrul luptei greviste au avut loc ciocniri între muncitori și autoritățile burghezo-moșierești venite în sprijinul fabricanților de la I.T.A., greva muncitorilor textiliști a căpătat totodată și un caracter politic. Pe de altă parte, în timpul luptei comune s-a întărit și mai mult unitatea revoluționară de luptă în front unic muncitoresc a lucrătorilor din fabrică, indiferent de orientarea politică sau de naționalitate.

Întîmpinînd o serie de lipsuri din cele mai mari, muncitorii textiliști au păstrat solidaritatea proletară, condamnînd pe toți cei care au trădat cauza pentru care luptau. Comuniștii au fost aceia care, în ciuda acțiunilor împăciuitoare ale șefilor reformiști social-democrați din conducerea sindicatelor, de compromis și de atrofiere a spiritului activ revoluționar, au mobilizat în jurul lor pe muncitorii social-democrați cu stare de spirit revoluționară, pe cei mai buni muncitori din sindicate și din rîndurile muncitorilor neorganizați. Activitatea neobosită desfășurată de comuniști a dus la crearea unui nucleu revoluționar puternic, format din 400—500 de muncitori, care a polarizat în jurul său întreaga masă de lucrători textiliști, ferind greva de înfrîngere și asigurîndu-i victoria. Aceasta este și explicația că greva lucrătorilor textiliști de la I.T.A. a putut rezista 7 săptămîni. Patronii au trebuit să semneze o convenție, care, deși nu satisfăcea în întregime revendicările muncitorilor privitoare la majorarea salariilor și crearea unor condiții mai bune de muncă, constituia totuși un mare succes dacă se are în vedere faptul că de 25 de ani patronii Fabricii I.T.A. nu semnaseră nici un fel de contract între ei și lucrătorii din fabrică în care să fie înscrise drepturile muncitorilor⁴³.

Rezultatul luptei greviștilor de la I.T.A. ar fi fost cu mult mai favorabil lor dacă această acțiune hotărîită a muncitorilor nu ar fi fost limitată

⁴² „Tinărul leninist” din aprilie 1936 (articolul „Pe creasta noului val de greve”).

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 825, fila 161.

de anumite forțe contrare. În afară de manevrele capitaliștilor de la I.T.A., împotriva greviștilor au acționat autoritățile, precum și o serie de elemente trădătoare, străine intereselor clasei muncitoare, ca : Müller Valentin, Dragomir Ion, Ostoin Radu⁴⁴ etc.

O limită a grevei muncitorilor textiliști de la I.T.A. constă și în faptul că în această luptă nu a fost valorificată pe deplin experiența pozitivă cîștigată în eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, și anume aceea a îmbinării luptei greviste cu organizarea demonstrațiilor de stradă. Referindu-se la aceasta, „Scînteia” arăta că menținerea grevelor într-un cadru pasiv, localizarea lor, a făcut ca ele să fie de lungă durată, dînd posibilitate patronului să organizeze acțiuni pentru reprimarea luptelor⁴⁵. Partidul arăta că îmbinarea grevei cu demonstrațiile de stradă ar fi grăbit succesul luptelor și satisfacerea revendicărilor.

Desfășurarea grevei textiliștilor de la I.T.A. din 1936 a demonstrat încă o dată necesitatea și importanța făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare, rolul de frunte al comuniștilor în lupta pentru apărarea intereselor de zi cu zi ale celor ce muncesc. Prin amploarea și caracterul ei organizat, această grevă se înscrie ca o importantă acțiune a clasei noastre muncitoare dusă împotriva exploatării patronale, a fascizării țării și a pregătirilor de război.

FL. DRAGNE, N. BLANĂ

⁴⁴ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 970, fila 77.

⁴⁵ „Scînteia” nr. 5, din 1 mai 1936.

Date privind mișcarea de solidaritate din România cu lupta eroică a poporului spaniol (1936-1939)

Lupta eroică a poporului spaniol din anii 1936—1939 pentru apărarea democrației, demnității și independenței sale, ca și puternica mișcare internațională de solidaritate cu cauza dreaptă a Spaniei republicane, a reținut și continuă să rețină atenția celor care se ocupă cu studiul istoriei mișcării comuniste și muncitorești internaționale și a istoriei contemporane în genere. În cele ce urmează ne propunem să prezentăm unele aspecte privind mișcarea de solidaritate a oamenilor muncii din țara noastră cu lupta poporului spaniol împotriva fascismului, între anii 1936 și 1939. Această mișcare a maselor muncitoare din România reprezintă o pagină importantă din istoria partidului nostru și constituie o parte integrantă din marea bătălie dusă în acei ani de proletariatul din lumea întreagă împotriva fascismului și a pregătirilor de război.

*

Victoria frontului popular din Spania, la 16 februarie 1936, a avut o uriașă influență asupra maselor populare din alte țări, dînd un nou imbold luptei pentru unirea acestora împotriva ofensivei fascismului, pentru pace și democrație.

Reacțiunea spaniolă, sprijinită activ de guvernele fasciste din Germania și Italia, încurajată, de asemenea, de atitudinea capitulantă și conciliatoare în fața fascismului, a guvernelor Franței, Angliei și S.U.A., a organizat o rebeliune împotriva Republicii Spaniole, împotriva maselor populare, punînd la cale răsturnarea guvernului de front popular.

În primele rînduri ale mișcării de solidaritate cu poporul spaniol au pășit popoarele Uniunii Sovietice. U.R.S.S., cu consecvență și hotărîre, a ajutat Republica Spaniolă, acordîndu-i sprijin moral, material și diplomatic. Mexicul, în frunte cu președintele Lazaro Cardenas — luptător energic pentru libertatea poporului mexican, împotriva colonialismului și pentru pace între popoare —, și-a exprimat deschis solidaritatea sa cu Republica Spaniolă și a sprijinit lupta poporului spaniol¹.

¹ *Constancia de la Mora*: „Mîndra Spanie“, Editura politică 1963, pag. 9.

Prin apeluri, manifeste, presă, Internaționala Comunistă și Partidul Comunist Spaniol s-au adresat partidelor comuniste frățești și proletariatului internațional, chemându-l la acțiuni energice pentru apărarea Spaniei republicane.

Răspunzînd cu căldură acestor chemări, oamenii muncii din țările capitaliste, în frunte cu partidele comuniste, care își dădeau seama că lupta împotriva fascismului în Spania înseamnă, în același timp, lupta contra fascismului din propria lor țară, s-au solidarizat activ cu poporul spaniol.

Clasa muncitoare din România și-a afirmat de la început sentimentele ei de admirație, de simpatie față de lupta nobilă a poporului spaniol, solidarizîndu-se activ cu acesta.

Partidul Comunist din România, care de la înființarea sa și-a dovedit fidelitatea față de principiile internaționalismului proletar, a fost inițiatorul, organizatorul și conducătorul mișcării antifasciste, de solidaritate a maselor muncitoare din țara noastră cu lupta dreaptă a poporului spaniol. Această mișcare în sprijinul poporului spaniol a avut un caracter activ și combativ, desfășurîndu-se sub înfrîurirea puternicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933, care au constituit un exemplu înălțător de eroism în lupta împotriva ofensivei reacțiunii interne, aceste lupte fiind prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania.

Din primele zile ale războiului civil, în documentele elaborate de C.C. al P.C.R., în numeroasele manifeste și chemări adresate maselor populare, partidul comunist a relevat semnificația evenimentelor din Spania și a explicat caracterul just, național-revoluționar, al războiului dus de poporul spaniol. Demascînd scopurile reacțiunii internaționale, P.C.R. a avertizat asupra primejdiei pe care agresiunea fascismului în Spania o prezenta pentru democrație, libertate și pacea tuturor popoarelor lumii.

La scurt timp după dezlănțuirea rebeliunii fasciste, în august 1936, C.C. al P.C.R., într-un manifest înflăcărat, arăta, printre altele, că evenimentele din Spania „dovedesc încă o dată că fascismul internațional este dușmanul de moarte al popoarelor din întreaga lume, care luptă pentru libertatea, independența și viața lor”².

Presă comunistă ilegală în frunte cu „Scînteia” și „Lupta de clasă”, publicațiile progresiste ale vremii s-au aflat în permanență în miezul evenimentelor, acordînd o deosebită atenție războiului din Spania. În paginile presei ilegale de partid au apărut numeroase articole și informații, scrisori și reportaje cu privire la desfășurarea luptei poporului spaniol împotriva fascismului. Relevînd însemnătatea internațională a mișcării de solidaritate cu Republica Spaniolă, ziarul „Scînteia” chema masele largi din țara noastră să participe activ la campania „de simpatie și solidaritate cu eroicul popor spaniol”³. Totodată, se cerea ca Liga Națiunilor să apere viața, independența și pacea poporului spaniol⁴.

² „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, vol. IV, F.S.P.L.P. 1957, pag. 471.

³ „Scînteia” nr. 12—13 (81—82), din 1 septembrie 1936.

⁴ Ibid.

Obiectivele luptei poporului spaniol se identificau în esență cu acelea ale proletariatului și forțelor antifasciste din România și din celelalte țări. Acest lucru a determinat o largă mișcare de solidaritate cu lupta Spaniei republicane.

Lupta clasei muncitoare și a celorlalte forțe democratice progresiste din România împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război, împotriva exploatării capitaliste-moșierești s-a împletit strâns în acești ani cu lupta împotriva politicii cercurilor imperialiste, reacționare, care, întâmpinând cu ură și vrăjmășie aspirațiile poporului spaniol, acționau în cîrdășie și complicitate strînsă cu reacțiunea spaniolă. Deși inițiatorii și participanții la mișcarea de solidaritate cu Republica Spaniolă erau amenințați cu pedepse grele și persecutați de guvernul reacționar, totuși acțiunile internaționaliste ale poporului nostru nu au putut fi stăvilit. Referindu-se la acțiunile de solidaritate ale oamenilor muncii din țara noastră cu lupta poporului spaniol, Dolores Ibarruri, președintele Partidului Comunist din Spania, sublinia că acestea s-au integrat organic în marea bătălie „pentru libertatea Spaniei și pentru libertatea Romîniei”⁵.

Pentru ca acțiunea de solidaritate cu lupta poporului spaniol să capete un caracter cît mai organizat, P.C.R. a dat indicația de a se crea în întreaga țară comitete pentru ajutorarea și apărarea Spaniei, în care să intre toți democrații, antifasciștii — bărbați, femei, vîrstnici și tineri —, cei cărora le este scumpă libertatea și pacea. Comitetele pentru ajutorarea Spaniei republicane aveau sarcina să organizeze acțiuni cît mai variate prin care să mobilizeze masele la luptă pentru apărarea poporului spaniol, a democrației și păcii în întreaga lume⁶.

Încă în primele zile ale războiului din Spania a luat ființă în București un comitet de inițiativă, care avea sarcina de a coordona activitatea pentru ajutorarea poporului spaniol în întreaga țară⁷. Din acest comitet făceau parte, în afară de comuniști, și membri ai unor organizații reprezentînd Comitetul pentru apărarea antifasciștilor, Frontul studențesc-democrat etc.⁸. Sub îndrumarea acestui comitet, în care comuniștii aveau rolul conducător, au fost create în București, Arad, Timișoara, Iași, Bacău etc. comitete pentru ajutorarea Spaniei republicane. Ele au dezvăluit maselor adevărul în legătură cu evenimentele din Spania, au explicat comunitatea de interese existentă între poporul român și cel spaniol în lupta pentru pace și democrație, au organizat acțiuni de sprijinire a luptei poporului spaniol. Comitetele pentru ajutorarea Spaniei republicane răspîndeau broșuri, manifeste, ziare, fluturași, etichete pentru mobilizarea maselor la acțiunile de sprijinire a Spaniei republicane, strîngeau bani, alimente, îmbrăcăminte etc.⁹ La București, Iași, Tg.-Mureș, Ploiești și în alte orașe din țară, comitetele de ajutorare a Spaniei republicane, în vederea popularizării luptei eroice a poporului spaniol și pentru a strînge fonduri destinate Spaniei, au răspîndit în

⁵ „Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român”, Cuvîntul de salut al tov. Dolores Ibarruri, E.S.P.L.P. 1956, pag. 485.

⁶ „Scînteia” nr. 12—13 (81—82), din 1 septembrie 1936.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 101, dosarul nr. 7726, filele 1, 22.

⁸ Loc. cit., filele 1, 7, 13.

⁹ Arhivele statului Iași, fondul nr. 283, dosarul nr. 12/1939, fila 161.

întreprinderi și instituții cărți poștale ilustrate, reprezentînd aspecte din lupta republicanilor spanioli¹⁰, care au fost primite cu simpatie de către oamenii muncii. De asemenea, au fost răspîndite fotografii care înfățișau atrocitățile săvîrșite de trupele franchiste împotriva populației pașnice. Cu ajutorul unor ziariști antifasciști, unele din aceste fotografii au apărut și în cîteva ziare legale¹¹.

În acțiunile de mobilizare a maselor populare la mișcarea de solidaritate cu Republica Spaniolă, o contribuție de seamă au adus-o organizațiile de masă create și aflate sub îndrumarea partidului. La chemarea P.C.R., tineretul muncitor, mobilizat de către Uniunea Tineretului Comunist din România, a participat activ la mișcarea de solidaritate cu poporul spaniol, strîngînd bani, alimente, medicamente etc. pentru a fi trimise luptătorilor antifasciști din Spania¹². Sub influența mișcării antifasciste de solidaritate din România cu lupta Spaniei republicane, numeroase publicații progresiste, ca, de pildă: „Cuvîntul liber“, „Reporter“ etc., exprimînd sentimentele de simpatie ale maselor populare din țara noastră cu lupta poporului spaniol, au publicat în coloanele lor articole, știri și comentarii în care era demascată agresiunea fascistă împotriva Spaniei, informînd veridic opinia publică asupra desfășurării evenimentelor pe frontul spaniol. Astfel, în articolele „«Vampuca» spaniolă“ și „Contrarevoluția spaniolă“¹³, apărute în „Cuvîntul liber“¹⁴, erau combătute neadevărurile răspîndite de presa burgheză și fascistă cu privire la evenimentele din Spania. Tînăra generație a primit cu interes apariția unor materiale, ca, de exemplu, „Educația în Spania republicană“¹⁵, „Studentii spanioli și războiul“¹⁶, care descriau eroismul de care dădea dovadă tineretul republican spaniol. Interesul crescînd al maselor populare din țara noastră față de lupta dreaptă a poporului spaniol, simpatia și manifestările de solidaritate ale acestora cu Republica Spaniolă au determinat chiar unele ziare burgheze nefasciste să publice știri cu caracter realist de pe frontul spaniol. În cuprinsul lor sînt prezentate primele victorii ale republicanilor în luptele de la Barcelona, pe frontul de la Madrid, San Sebastian etc.¹⁷

O campanie deosebit de puternică de susținere a Republicii Spaniole s-a desfășurat în țara noastră în legătură cu intervenția fasciștilor germani și italieni în Spania și cu politica „de neamestec“ practică de guvernele Franței, Angliei și S.U.A. În scopul demascării politicii de „neintervenție“, comitetele pentru Spania au organizat conferințe, adunări, întruniri, la care au luat parte numeroși muncitori, intelectuali. La una dintre aceste conferințe ținută în București, pe tema: „Partidele fasciste, proletariatul spaniol și Comitetul de neintervenție“, masa de participanți a manifestat îndelung împotriva fascismului, pentru pace¹⁸.

¹⁰ Loc. cit., fondul nr. 280, dosarul nr. 3/1937, fila 344.

¹¹ „Reporter“ nr. 6, din 6 februarie 1938.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 42 300, fila 286; vezi și „Drumul tineretului“ nr. 10, din decembrie 1936.

¹³ Ilie Cristea: „Articole (1923—1936)“, Editura politică, 1961, pag. 160—162.

¹⁴ „Cuvîntul liber“ nr. 39, din 1 august 1936.

¹⁵ „Reporter“ nr. 2, din 9 ianuarie 1938.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Dimineata“ din 21, 22, 23, 24 iulie 1936.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 101, dosarul nr. 7 726, fila 7.

Acțiunile de sprijinire a Spaniei republicane au crescut în intensitate către sfârșitul anului 1936. În această perioadă, listele de subscripție lansate de Comitetele pentru ajutorarea Spaniei republicane „au întîmpinat cea mai caldă primire în straturile cele mai largi și cele mai diferite ale societății”¹⁹. La Arad, de pildă, în noiembrie 1936, muncitorii și funcționarii particulari au colectat mii de lei pentru ajutorarea Spaniei republicane, fapt pentru care poliția a operat numeroase arestări din mijlocul lor²⁰.

După date incomplete, în anul 1936, în câteva luni, la București au fost strînși aproape 300 000 de lei pentru ajutorarea poporului spaniol²¹.

Cu ocazia Anului Nou 1937, comitetele pentru Spania au desfășurat în toată țara o largă campanie de ajutorare a copiilor spanioli. În Capitală și în alte localități a fost intensificată strîngerea de haine, alimente și medicamente pentru copii. Importante acțiuni au desfășurat în vara anului 1937 muncitorii ceferiști din București pentru ajutorarea revoluționarilor spanioli. La „Grivița”, autoritățile relatează că în pavilionul remizei regale muncitorii țineau întruniri restrînse, în cadrul cărora se făceau informări privind mersul operațiilor pe frontul spaniol²²; cu aceste prilejuri se semnav listele de subscripții cu sume colectate de muncitori pentru sprijinirea Republicii Spaniole²³. Muncitorii Atelierelor C.F.R. „Grivița”, în memoria cărora se păstra amploarea campaniei din străinătate de solidaritate cu proletariatul român în anii 1933—1934*, au colectat numai în luna iunie 1937 suma de 20 000 de lei, iar muncitorii ceferiști din Iași și Pașcani, în decursul aceleiași luni, suma de 10 000 de lei.

Cu ocazia revelionului anului 1938, organizat de Comitetul pentru Spania, în București au fost vîndute un mare număr de invitații, îndeosebi printre muncitorii de la „Grivița”, obținîndu-se o importantă sumă de bani. În ianuarie 1938, ca rezultat al activității comitetelor pentru Spania, la București a fost colectată, după date incomplete, suma de 17 000 de lei, iar la Galați — 30 000 de lei. La Tg.-Mureș și în alte orașe din țară, solidarizîndu-se cu lupta dreaptă a poporului spaniol, muncitorii au donat salariul lor pe o jumătate de zi pentru ajutorarea Republicii Spaniole, bani care au fost trimiși prin Confederația Generală a Muncii guvernului republican de la Madrid²⁴.

În afară de donațiile în bani, al căror număr în vara anului 1938 a crescut prin grija comitetelor pentru ajutorarea Spaniei republicane,

¹⁹ „Ajutor pentru Spania”, broșură editată de C.C. al P.C.R. la 20 februarie 1937, pag. 9 (în A.I.I.P.), Cota Ab XXI-3, inv. 1709.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 101, dosarul nr. 7726, fila 4. Vezi, de asemenea, „Rundschau” nr. 2, din 14 ianuarie 1937, pag. 54.

²¹ „Steagul roșu” din 13 decembrie 1936.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6194, fila 186.

²³ Loc cit., dosarul nr. 6188, filele 32, 33, 37.

* În Spania, organizația Ajutorului Roșu a popularizat în rîndul maselor eroice lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. În timpul procesului monstruos înscenat conducătorilor luptelor din 1933 au fost tipărite și difuzate cărți postale cu fotografiile acestora, lansîndu-se chemări către oamenii muncii spanioli să se solidarizeze cu muncitorimea din România. (Vezi „Buletinul Comitetului Central al Partidului Comunist din România” nr. 16—17, din ianuarie-martie 1934).

²⁴ „Scînteia” nr. 14—15 (83—84), din 15 septembrie 1936.

au fost colectate cantități importante de alimente, medicamente și îmbrăcăminte²⁵.

Acțiunile de sprijinire a Spaniei republicane au continuat cu intensitate. Ziarul „Scînteia“ menționa într-un număr din februarie 1939 că s-au adunat circa 75 000 de lei în ajutorul poporului spaniol. Suma aceasta a fost colectată de către muncitori în orașele București, Cluj, Galați, Pitești, Turnu-Severin, Ploiești etc.²⁶.

Este important de subliniat faptul că acțiunea de ajutorare a Spaniei republicane a continuat, în pofida încercărilor repetate ale autorităților burghezo-moșierești de a împiedica expedierea sumelor de bani Republicii Spaniole. Banca Națională, de pildă, a fost avertizată, în decembrie 1936, de către Direcția generală a poliției să nu permită ieșirea din țară a sumei de 18 000 de lei colectată de către „Comitetul pentru ajutorarea victimelor proletariatului spaniol“, alcătuit din comuniști, socialiști și unitariști, sumă provenită din donații, serbări muncitorești, chete la întrunirile muncitorilor, vânzări de cărți poștale ilustrate cu portretele fruntașilor guvernului republican spaniol²⁷.

Numeroase au fost demonstrațiile și protestele organizate împotriva agresiunii fasciste din Spania. La București și în alte orașe din țară, la diferite întruniri, muncitorii au votat moțiuni de protest împotriva rebeliunii fasciste și au trimis telegrame și scrisori de solidaritate cu luptătorii spanioli²⁸. În moțiunile și scrisorile amintite se arăta că întreaga omenire progresistă este alături de poporul spaniol și că muncitorii din România vor depune eforturi ca să ajute Spania însingurată de fasciști. Muncitorii din Iași, întruniți la Casa poporului, și-au manifestat în mai multe rînduri solidaritatea cu lupta poporului spaniol²⁹. În numeroase centre muncitorești, muncitorii cefești continuau să strîngă ajutoare pentru Spania republicană, făcînd maselor populare cunoscut adevărul cu privire la mersul operațiilor pe frontul spaniol, explicîndu-le justetea cauzei ce ridicase la luptă în apărarea poporului spaniol brigăzile internaționale de voluntari³⁰. „Istoria stă martoră că în ciuda înfrîngerilor momentane (ale republicanilor — *n.n.*) viitorul este al celor ce muncesc“³¹ — sublinia un manifest al Comitetului de ajutorare a Spaniei republicane.

Intelectualitatea progresistă din România și-a ridicat glasul în sprijinul Republicii Spaniole. Reprezentanți de frunte ai presei progresiste și-au pus condeii în apărarea cauzei poporului spaniol. Neuitatul publicist și scriitor militant comunist Alexandru Sahia a demascăat cu tărie intervenția lui Hitler și Mussolini în Spania, arătînd că: „Sub ochii întregii lumi zilnic se exportează spre pămînturile Spaniei sute și mii de tineri. Este un fel de «dumping al morții», pe care îl săvîrșesc conducătorii Germaniei și Italiei fasciste“³². Emoționante sînt reportajele și

²⁵ „Știri“ nr. 9, din 17 iunie 1938.

²⁶ „Scînteia“ nr. 17 (107), din 8 februarie 1939.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 101, dosarul nr. 7 726, fila 170.

²⁸ „Scînteia“ nr. 14—15 (83—84), din 15 septembrie 1936.

²⁹ Arhivele statului Iași, fondul nr. 279, dosarul nr. 6/1937, fila 211.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 951, filele 189, 195; fondul nr. 10, dosarul nr. 2 517, fila 96; Vezi A.I.I.P., Cota XXI-3, inv. nr. 1 709.

³¹ A.I.I.P., Cota A. XXIII-32, inv. nr. 1954.

³² Alexandru Sahia: „Scrieri alese“, E.S.P.L.P. 1960, pag. 382.

articolele scrise în 1937 din Spania de către scriitorul Geo Bogza sub titlurile : „Tragedia poporului basc“ și „Chipuri spaniole“³³. Autorul demască știrile apărute în publicațiile burgheze și fasciste din Apus despre rebeliunea lui Franco³⁴. Înfierînd crimele fasciștilor, el scria, adresîndu-se căpeteniilor lor : „Generali rebeli și dictatori ai Europei, nimeni n-o să poată risipi norii încărcăți de trăsnete pe care blestemul poporului spaniol i-a îngrămădit asupra capetelor voastre. Luați seama ! Nimeni n-o să vă poată scăpa !“³⁵.

O atitudine asemănătoare au luat-o față de războiul din Spania și alți publiciști comuniști și progresiști ca, de pildă, Ilie Cristea, Ion Călugăru, N. D. Cocea etc.³⁶. Nicolae Titulescu, unul dintre politicienii burghezi lucizi, a înțeles pericolul pe care-l prezenta pentru țara noastră Germania hitleristă, a manifestat simpatie față de lupta poporului spaniol împotriva fascismului și a intervenției străine³⁷.

Pentru a atrage mase cît mai largi la acțiunile de sprijinire a Spaniei republicane, P.C.R. s-a adresat în numeroase rînduri conducerii Partidului radical țărănesc și a Partidului național-țărănesc cu propunerea de a organiza acțiuni comune împotriva intervenției străine în Spania și a politicii guvernului liberal, care, sub masca neutralității față de Spania, susținea pe rebelii fasciști, trimițînd petrol Germaniei fasciste, sabotînd în același timp încărcarea cu petrol a vaselor guvernului republican spaniol³⁸.

Conducerile P.N.Ț. și P.R.Ț., temîndu-se de întărirea forțelor democratice, n-au răspuns chemării P.C.R. de ajutorare a Spaniei republicane, susținînd guvernul reacționar al Romîniei în politica sa de sugrumare a Republicii Spaniole.

Deși elementele oportuniste de dreapta din conducerea P.S.D. și a Confederației Generale a Muncii respingeau propunerile repetate ale P.C.R. de a organiza acțiuni antifasciste comune, în ciuda acestora și peste capul lor, masa membrilor de rînd ai P.S.D., ca și unele organizații de jos ale acestui partid au participat la o serie de acțiuni de sprijinire a Spaniei republicane, organizate din inițiativa comuniștilor. Sub presiunea membrilor săi și a unor elemente de stînga din conducere, Partidul socialist independent a organizat unele acțiuni pentru ajutorarea republicanilor spanioli. În editura acestui partid au apărut fotografii ale unor membri ai guvernului republican. Acțiunile amintite aveau însă un caracter sporadic, inconsecvent, limitîndu-se numai la cadrul strict legal, fapt pentru care în calea P.C.R. au stat greutăți mari în lupta de înfăptuire a unității de acțiune a maselor pentru sprijinirea Republicii Spaniole.

³³ Geo Bogza : „Scrieri în proză“, vol. I, E.S.P.L.A. 1956 și vol. II, E.S.P.L.A. 1957.

³⁴ Geo Bogza : „Scrieri în proză“, vol. I, E.S.P.L.A. 1956, pag. 292.

³⁵ Loc. cit., pag. 321.

³⁶ Vezi articolul „Decepiile rebelilor“ în „Cuvîntul liber“ nr. 42, din 22 august 1936.

³⁷ Valter Roman : „U.R.S.S. în război“, Editura „Dacia Traiană“, 1946, pag. 16; Vezi și Andreas Hillgruber : „Hitler, König Carol II und Marschal Antonescu“, Wiesbaden, 1954, pag. 8.

³⁸ „Ajutor pentru Spania“, pag. 14—15.

Cea mai puternică formă de solidaritate a forțelor democratice din întreaga lume cu cauza nobilă a poporului spaniol a fost crearea brigăzilor internaționale. Participarea voluntarilor din România în brigăzile internaționale, care au luptat cu arma în mână alături de poporul spaniol împotriva fascismului, constituie un exemplu măreț de solidaritate internațională³⁹. Răspunzând chemării P.C.R., în Spania au plecat ilegal peste 500 de voluntari români, înfruntând obstacole dintre cele mai grele (lipsa pașapoartelor, arestarea la frontieră, schingiuirea de către siguranță etc.). Printre antifasciștii români care au plecat în Spania se numără și un grup de ceferiști, participanți la eroicele lupte muncitorești din 1933⁴⁰. Alături de mulți alți fii ai poporului român, studenți antifasciști au plecat, de asemenea, în Spania, luptând în batalioanele internaționaliste la Madrid, Guadalajara, pe Ebru, unii dintre ei dându-și viața în mod eroic⁴¹.

În cartea sa : „Singura cale“, apărută de curînd în traducere românească, Dolores Ibarruri, relevînd contribuția voluntarilor români la lupta pentru apărarea cu arma în mână a Spaniei republicane, scrie că spre Spania cuprinsă de flăcări au plecat sute de voluntari români ca tovarășii Petre Borilă, în prezent membru al Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, Gheorghe Stoica, Mihail Burcă, Mihail Florescu, Valter Roman și alți combatanți. Ei erau însoțite de exemplul conducătorilor eroici ai clasei muncitoare romîne, tovarășii Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, întemnițați în acel timp pentru activitatea lor revoluționară în sinistru închisoare Doftana⁴².

În luptele pentru apărarea Spaniei republicane, pentru democrație și pace, alături de numeroși fii ai poporului spaniol și ai clasei muncitoare din diferite țări, și-au dat viața în mod eroic : C. Burcă, M. Ardeleanu, V. Mazepa, dr. A. Tilea, E. Sneiberg, N. Bodeanu, St. Megheri, M. Dobreanu, M. Cristof și mulți alții. Partidul Comunist din România a popularizat prin presă și manifeste acțiunile eroice ale voluntarilor români în Spania. El a organizat ajutorarea familiilor lor rămase în țară, sprijinirea materială și morală a voluntarilor. În afară de ajutorul acordat în țară, din inițiativa P.C.R. s-a format la Paris un comitet de ajutorare a soțiilor și copiilor voluntarilor români din Spania republicană. Prin scrisori, ziare, broșuri etc. voluntarii români din Spania erau ținute la curent cu lupta clasei muncitoare și a poporului român împotriva exploatării, fascismului și pregătirilor de război.

Socotindu-i trimișii mișcării muncitorești și antifasciste din țara noastră, plecați să lupte în Spania pentru aceeași cauză pentru care militau comuniștii și antifasciștii din patrie, Conferința celei de partid de la Doftana, care a avut loc la 27 februarie 1938, a adresat o călduros salut voluntarilor români din brigăzile internaționale și a acordat o înaltă apreciere eroismului lor manifestat pe cîmpul de luptă⁴³.

³⁹ Luigi Longo : „Brigăzile internaționale în Spania“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 7 și urm.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 951, filele 189, 195 ; fondul nr. 10, dosarul nr. 2517, fila 96.

⁴¹ „Studentul român“ din 25 martie 1946 ; Vezi „Für eine Welt ohne Krieg und Faschismus“, Ed. Junge Welt, D.D.R. 1961, pag. 88.

⁴² Dolores Ibarruri : „Singura cale“, Editura politică, 1963, pag. 338.

⁴³ A.I.I.P., Cota A.b. XXII-8, inv. nr. 1010.

În februarie 1939, Conferința organizației din București a P.C.R. a ales în prezidiul de onoare pe luptătorii români din Spania republicană.

Participarea voluntarilor români la luptele din Spania republicană constituie expresia ajutorului frățesc nemijlocit dat de poporul român Republicii Spaniole. Împotriva frontului comun al exploatatorilor și asupritorilor interni și externi s-a afirmat încă o dată cu o forță impresionantă solidaritatea frățască a clasei muncitoare și a forțelor progresiste din România cu lupta antifascistă și antirăzboinică a clasei muncitoare internaționale.

Campania de solidaritate internațională a proletariatului cu lupta poporului spaniol — la care au participat și oamenii muncii din România — a dus și mai mult la cimentarea mișcării muncitorești mondiale în lupta împotriva fascismului.

Acțiunile de solidaritate ale maselor muncitoare din țara noastră cu Republica Spaniolă au avut un puternic ecou peste hotarele patriei. Revista „International press correspondence”, într-un articol intitulat: „Solidaritatea română cu Spania republicană” releva acțiunile oamenilor muncii din România în sprijinul poporului spaniol. Referindu-se la inițiativa luată în București de către diferite categorii de oameni ai muncii de a contribui cu salariul de pe o zi pentru ajutorarea antifasciștilor spanioli, revista arăta: „Cu toate greutățile enorme ridicate în calea ajuto- rării Spaniei — guvernul arestează colectorii, confiscă fondurile strânse etc —, oamenii muncii au adoptat această inițiativă cu mult entu- ziasm”⁴⁴. Revista „Rundschau”, care apărea la Basel, s-a ocupat, de asemenea, pe larg, în paginile sale de mișcarea de solidaritate antifas- cistă din România cu lupta Republicii Spaniole. Într-un articol apărut sub titlul: „Solidaritatea poporului român cu Spania republicană” este demascat guvernul liberal care susținea pe reprezentantul lui Franco la București și publicațiile fasciste, în timp ce presa progresistă era perse- cutată și confiscată. „Cu toate acestea — scrie revista —, simpatia mării majorități a populației din România este de partea Republicii Spaniole. Poporul român... a înțeles repede că în Spania lupta se duce totodată și pentru viitorul, libertatea, pacea și drepturile sale. De aceea nu se dă în lături de la nici un sacrificiu pentru a dovedi în mod concret solidarita- tea sa cu luptătorii pentru libertatea Spaniei”⁴⁵.

Inițiatorul, organizatorul și conducătorul mișcării de solidaritate a maselor muncitoare din România cu Spania republicană — subliniază revista — a fost partidul comunist. „Materialele pe care partidul comu- nist ilegal le editează cu privire la Spania, circulă în zeci de mii de exemplare din mână în mână, iar adunările fulger pentru Spania se bucură de un mare succes”⁴⁶.

În septembrie 1938, aceeași publicație, scotea în evidență faptul că: „Poporul român are tradiții adânci de luptă pentru libertatea și indepen- dența țării sale. Poporul român are un trecut bogat și eroic. El a dus o luptă seculară, curajoasă împotriva diferiților cotropitori care i-au ame-

⁴⁴ „International press correspondence” nr. 57, din 19 decembrie 1936, pag. 1494.

⁴⁵ „Rundschau” nr. 2, din 14 ianuarie 1937, pag. 54.

⁴⁶ Ibid.

nințat existența sa liberă. Animați de aceste mărețe tradiții de luptă ale poporului, oamenii muncii din România au înțeles însemnătatea luptei eroice a poporului spaniol⁴⁷. Revista arăta că acțiunile de simpatie și sprijinire a Republicii Spaniole, care s-au desfășurat în țara noastră sub conducerea comuniștilor, „demonstrează puternicul atașament al poporului român pentru cauza păcii și democrației”⁴⁸.

Asemenea aprecieri au mai apărut și în alte reviste ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale, relevând eroismul, combativitatea, patriotismul și internaționalismul clasei muncitoare, al maselor populare din România.

*

Aspectele prezentate privind acțiunile de solidaritate ale maselor muncitoare din țara noastră cu lupta dreaptă a poporului spaniol reliefează puternic rolul îndeplinit cu cinste de P.C.R. în pregătirea, organizarea și conducerea mișcării antifasciste, creșterea autorității și prestigiului său pe plan național și internațional. „De-a lungul întregii sale existențe — subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul nostru a educat pe comuniști, pe oamenii muncii în spiritul internaționalismului proletar, a cultivat în rândurile membrilor de partid conștiința faptului că ei sînt totodată militanți ai mării familii a partidelor marxist-leniniste din lumea întreagă, ostași ai armatei comunismului mondial”⁴⁹.

Participînd activ, alături de toate popoarele lumii, la mișcarea pentru apărarea Spaniei republicane, poporul român și-a adus contribuția sa la lupta împotriva fascismului, pentru democrație și apărarea păcii în întreaga lume.

J. BRILL, I. BABICI

⁴⁷ „Rundschau” nr. 49, din 29 septembrie 1938, pag. 1 630.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 460.

RADU PANTAZI: „Filozofia marxistă în România“

Editura politică, 1963, 224 pag.

științific, a marxismului, dată fiind misiunea istorică pe care clasa muncitoare e chemată s-o joace — aceea de a fi groparul societății capitaliste și făuritorul societății socialiste.

În țara noastră, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, mișcarea muncitorească s-a afirmat pe arena istoriei ca mișcarea socială cea mai înaintată, proletariatului revenindu-i „...sarcina istorică — cum sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — de a duce societatea înainte, sarcina de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor necesare în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară”¹. Procesul dezvoltării mișcării muncitorești este legat indisolubil de procesul pătrunderii și răspîndirii în țara noastră a filozofiei marxiste — revoluție măreată săvârșită în istoria gândirii omenirii, concepția despre lume în care își găsesc expresie teoretică adecvată poziția și interesele clasei muncitoare.

În anii puterii populare s-au întreprins pe un front larg cercetări în domeniul istoriei mișcării muncitorești,

inclusiv al perioadei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cu această ocazie s-au făcut referiri numeroase la activitatea ideologică desfășurată de mișcarea muncitorească, la procesul pătrunderii și răspîndirii ideilor marxiste. Totuși rămânea ca o sarcină importantă necesitatea de a se trata sistematic, prin prisma istoriei filozofiei românești, problema pătrunderii și răspîndirii marxismului în țara noastră.

La aceasta, o contribuție pozitivă aduce lucrarea lui Radu Pantazi, „Filozofia marxistă în România”, publicată în Editura politică.

Reluînd unele preocupări mai vechi ale sale în domeniul respectiv de cercetare, autorul caută să înfățișeze într-un tablou succint rezultatele principale ale procesului pătrunderii marxismului în țara noastră pînă la perioada avîntului revoluționar din 1917—1921, perioadă care a culminat cu crearea Partidului Comunist din România.

Lucrarea este divizată în două părți, potrivit etapelor de răspîndire a marxismului în România, etape care corespund de altfel principalelor perioade din istoria mișcării muncitorești: prima etapă — pînă la sfârșitul secolului al XIX-lea; etapa a II-a — cuprinzînd anii 1900—1917.

Ca procedeu de cercetare, autorul a adoptat expunerea pe probleme a materialului; el a selectat din problematica ideilor marxiste, puse în circulație în țara noastră, anumite teme importante care au format obiectul unor dezbateri mai ample, căutînd să reliefeze nu numai valoarea conținutului lor științific, ci și rolul și importanța lor pentru activitatea practică a proletariatului. Printre problemele pe care autorul le

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 362.

abordează în cadrul lucrării figurează: problema modului în care s-a fundamentat de către militanții mișcării muncitorești legitimitatea socialismului în România, aceea a criticii proprietății private asupra mijloacelor de producție în publicistica socialistă, propagarea de către socialiști a ideilor marxiste privitoare la stat, răspunderea ideilor marxiste cu privire la patrie și patriotism, ca și cele referitoare la problema națională, abordarea unor aspecte teoretice generale ale culturii în presa socialistă etc.

În partea a doua a lucrării, autorul examinează dezbaterea cu privire la stadiul dezvoltării economice-sociale a României, purtate în publicistica socialistă, se oprește asupra modului în care a fost prezentată ideea necesității revoluției socialiste și a cuceririi puterii politice, analizează felul cum s-a reflectat în presa socialistă din țara noastră problema rolului ce-i revine proletariatului în lupta împotriva exploatarei și asupririi, problema necesității partidului politic al proletariatului, problema națională, problemele războiului și ale păcii etc.

Procedeele de tratare a temei alese spre cercetare beneficiază, după părerea noastră, de avantajul că el permite analiza temeinică a conținutului de idei al problemelor de filozofie marxistă din presa socialistă a timpului. Ar fi fost totuși util ca el să fi fost împletit într-o măsură mai mare cu urmărirea evolutivă a acestor idei, cu încercarea de a oferi cititorului un tablou istoric concret al modului în care au pătruns și s-au răspândit ideile marxiste. Lucrarea face într-o măsură mai mică aprecieri asupra profilului unor periodice, dezvăluie mai puțin fizionomia de ansamblu a unor lucrări, problematica lor, ca și aportul unui autor sau altuia în abordarea problemelor filozofiei marxiste.

Întreaga lucrare argumentează bogat și multilateral ideea de bază care o străbate, potrivit căreia pătrunderea marxismului a marcat un moment calitativ nou, o cotitură revoluționară în istoria gândirii sociale și filozofice din țara noastră.

Autorul relevă în mod judicios că primele contacte mai susținute cu învățătura marxistă în țara noastră au fost realizate prin activitatea cercurilor socialiste din deceniul al 8-lea al secolului trecut. Participanții la aceste cercuri manifestau un interes viu față de ideile socialiste apuse, față de mișcarea re-

voluționară din aceste țări și din Rusia, față de învățătura întemeietorilor socialismului științific. Deși în unele probleme s-au situat pe poziții înaintate, în general ei nu au reușit însă să asimileze marxismul în așa măsură încât să treacă pe pozițiile sale teoretice. De aceea mișcarea desfășurată în deceniul al 8-lea și la începutul deceniului al 9-lea, până la 1883—1885, era o mișcare de esență revoluționară-democrată.

Ea a marcat perioada premarxistă a mișcării socialiste din țara noastră. Prin natura sarcinilor pe care și le propuneau, prin orientarea activității lor teoretice și practice, prin metodele și mijloacele de luptă care le preconizau, reprezentanții cercurilor revoluționare din această perioadă au fost continuatorii direcți ai tradițiilor de luptă dusă la 1848 de către aripa revoluționară-democrată condusă de N. Bălcescu.

Importanța perioadei cercurilor revoluționare în România constă în aceea că ea a pregătit terenul pentru pătrunderea și răspunderea ideilor socialismului științific. Dintre participanții la cercurile revoluționare s-au recrutat unii fruntași ai mișcării socialiste.

Predominante în concepțiile lor, în perioada respectivă, au rămas însă ideile de esență narodnică, din epoca pozitivă, revoluționară a acestei mișcări, trebuind a fi corectată părerea, adoptată și în lucrarea recenzată, după care participanții la cercurile revoluționare au resimțit mai ales influența marilor democrați-revoluționari ruși din secolul al XIX-lea.

Perioada anilor 1883—1885 reprezintă o etapă importantă în istoria mișcării socialiste din România. Fără să se elibereze cu totul și în mod hotărât de unele concepții socialiste utopice, mișcarea socialistă a făcut o cotitură spre însușirea și situarea pe pozițiile învățăturii întemeietorilor socialismului științific. Factorii determinanți de ordin social ai acestei orientări rezidă în procesul dezvoltării proletariatului și a mișcării muncitorești.

În răspunderea ideilor marxiste, un rol important l-au jucat tipăriturile socialiste, în special organele de presă. Apreciabil a fost aportul pe care l-a adus la răspunderea învățăturii marxiste publicația cu caracter teoretic „Revista socială”. Începând cu anul 1885, se face puternic simțită orientarea spre marxism a cunoscutelor reviste ieșene „Contemporanul”.

Ulterior au apărut o serie de publicații ale mișcării muncitorești, ca „Drepturile omului” (1885, 1888—1889);

„Munca“ (1890—1894); „Critica socială“ (1891—1893); „Lumea nouă“ (1894—1900), care au adus o contribuție însemnată la răspîndirea ideilor marxiste și la dezbaterea teoretică de idei care frământau mișcarea muncitorească.

Trebuie remarcat, în această ordine de idei, că problema pătrunderii și răspîndirii marxismului în țara noastră, ca de altfel și în alte țări, nu se reduce la procesul de difuzare și răspîndire a unor lucrări ale lui K. Marx și F. Engels sau ale unor broșuri de popularizare a învățăturii fondatorilor comunismului științific.

De asemenea, ea nu poate fi abordată prin prisma unor acumulări cantitative de idei marxiste în cadrul cercurilor socialiste de esență revoluționar-democrată (perioada 1875—1883).

Esența problemei consta în trecerea mișcării muncitorești pe pozițiile marxismului, în fundamentarea teoretică marxistă a mișcării socialiste române, în elaborarea bazelor teoretice socialiste pentru mișcarea muncitorească din țara noastră.

Problema pătrunderii și răspîndirii ideilor marxiste în România reprezintă, prin urmare, un aspect important al procesului unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific. Lucrarea recenzată nu insistă însă suficient asupra acestei chestiuni esențiale, deși menționează vag că, în conceptul răspîndirii marxismului, trebuie făcută distincția între circulația unor idei și „...situarea deschisă pe pozițiile filozofiei marxiste“².

Or, abordarea temei prin prisma celor amintite mai sus ar permite să se reliefeze cu mai multă pregnanță faptul că acțiunea de propagare a ideilor marxiste a avut o înrîurire binefăcătoare asupra creșterii conștiinței de clasă a proletariatului, asupra întregii orientări ulterioare a mișcării muncitorești.

Bogata publicistică socialistă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea a reflectat pe larg în coloanele sale o problemă variată din tezaurul învățăturii marxiste. În lucrarea recenzată se face o analiză temeinică și aprofundată a unora dintre aspectele acestei problematice. Autorul a căutat să desprindă în mod judicios ceea ce este valoros, înaintat, din dezbaterile ideilor marxiste, în

cadrul publicisticii socialiste române, de ceea ce poartă pecetea unor concepții eronate, oportuniste și reformiste. Lucrearea vedește preocuparea permanentă pentru interpretarea exactă și riguroasă a concepțiilor și opiniilor împărtășite de militanții mișcării socialiste din România. Tratarea unor probleme, cum ar fi, de pildă, modul în care socialiștii fundamentau legitimitatea și necesitatea mișcării socialiste în România sau felul în care au fost analizate anumite aspecte ce țin de înțelegerea de către socialiștii vremii a concepției materialiste asupra istoriei, aduce o contribuție meritorie, de natură să completeze și să întregască cu noi argumentări și materiale documentare cercetările anterioare.

În lucrare se subliniază că un rol excepțional în propagarea ideilor marxiste l-a avut munca de traducere și editare a unor opere ale întemeietorilor comunismului științific. Printre lucrările care au fost traduse, integral sau în fragmente, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea figurează asemenea opere nepieritoare ca: „Manifestul Partidului Comunist“ (1892); fragmente din „Capitalul“ (vol. I) în revista „Emanciparea“ (1883); „Originea familiei, a proprietății private și a statului“ (1885—1886) în „Contemporanul“ — una dintre primele traduceri din lume ale lucrării; „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“ în „Munca“ (1891) — anumite fragmente fuseseră traduse anterior; „Critica programului de la Gotha“ în gazeta „Munca“ (1891) etc. În cotidianul „Lumea nouă“, despre a cărui activitate pe tărîmul traducerilor din operele lui K. Marx și F. Engels autorul nu vorbește, s-au publicat, de asemenea, în versiune românească, uneori cu erori evidente, fragmente din „Capitalul“ vol. III, despre mărimea zilei de muncă în capitalism și socialism, o prelucrare a lucrării lui K. Marx „Problema evreiască“, introducerea lui Engels la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă din Franța de la 1848 pînă la 1850“ etc.³ Operele întemeietorilor socialismului științific apărute în limba română au fost reproduse majoritatea din limba franceză: „Manifestul Partidului Comunist“ (versiunea lui Panait Mușoiu din 1892), „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“, fragmente din „Capitalul“ etc., precum și din limba germană: „Manifestul Partidului Comunist“ (versiunea din 1893 a lui Ion Nădejde),

² Radu Pantazi: „Filozofia marxistă în România“, Editura politică 1963, pag. 31. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi date în text.

³ Vezi „Lumea nouă“, anul I, nr. 153, din 16 aprilie 1895; anul IV, nr. 1 016—1 019 etc.

„Originea familiei, a proprietății private și a statului“ etc.

Opera de traducere a lucrărilor lui Marx și Engels a continuat și la începutul secolului al XX-lea. În anul 1902 au fost publicate în „România muncitoare“ fragmente din „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane“ de F. Engels. În coloanele aceleiași perioade s-au publicat în 1906 și 1908 pasaje din lucrarea lui K. Marx „Războiul civil din Franța“. În anul 1913 a apărut articolul „Indiferența în materie politică“ de K. Marx, iar sub titlul „Despre principiul autorității“ a fost inserat articolul lui Engels „Despre autoritate“. O serie de lucrări apărute la sfârșitul secolului trecut au fost reeditate. Printre ele figurează „Manifestul Partidului Comunist“, fragmente din „Capitalul“, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“ (sub titlul „Originile socialismului științific“) etc.

Pentru tema cercetată, așa cum just se subliniază în lucrare, o semnificație aparte o are faptul că în această perioadă au început să apară unele texte leniniste în limba română. În anul 1911 se publică articolul lui Lenin „Despre fracțiunea social-democrată din Duma a II-a“. O expunere completă a problemei⁴. În același an, „România muncitoare“ a publicat „Raportul prezentat Biroului socialist internațional în legătură cu Conferința social-democrației ruse“.

Interesul pentru leninism a crescut în perioada primului război mondial imperialist, o dată cu cristalizarea curentului de stînga în cadrul mișcării socialiste din țara noastră. Pe lângă faptul că în organul P.S.D. „Lupta zilnică“ a fost publicată în 1916 cuvîntarea lui Lenin ținută la întrunirea internațională de la Berna împotriva războiului, în coloanele sale au apărut numeroase referiri privind poziția lui Lenin față de problemele războiului imperialist.

În lucrarea recenzată s-ar fi impus să se arate, pentru completarea imaginii privind răspîndirea leninismului în România pînă la 1917, și faptul că Lenin s-a adresat personal unor militanți ai mișcării muncitorești din țara noastră pe calea corespondenței⁵ și a avut cunoștință despre activitatea altora⁶.

Mai mult decît atît. În cadrul lucrărilor Congresului Internațional al II-a

de la Stuttgart (1907), Lenin a luat poziție față de rezoluția adoptată cu participarea directă a delegației române referitoare la evenimentele revoluționare din România, opunînd aprecierii oportuniste a luptei țărănimii o apreciere consecvent revoluționară, pătrunsă de spiritul încrederii în capacitatea și energiile maselor populare⁶.

Propagarea ideilor marxiste s-a desfășurat și prin lucrările de popularizare întocmite de socialiștii romîni. Problemele referitoare la dezvoltarea socială rețineau în mod deosebit atenția militanților mișcării socialiste. Autorul menționează că „după 1900, tratarea cu prioritate a problemelor dezvoltării economice-sociale este făcută în scopul de a reliefa valoarea și însemnătatea marxismului pentru lupta proletariatului, ceea ce se realizase în mai mică măsură în ultimele două decenii ale secolului trecut“ (pag. 142—143). Problemele teoretice erau legate mai strîns de lupta directă a proletariatului, de activitatea practică a social-democrației.

O contribuție de seamă a adus mișcarea socialistă în stimularea culturii romînești, în special a unei literaturi legate de aspirațiile poporului, cu un bogat conținut de idei. Autorul subliniază în lucrare efortul socialiștilor în a interpreta, pe baza filozofiei marxiste, fenomenele culturii romînești.

Este, de asemenea, considerabil aportul publicațiilor socialiste la cunoașterea literaturii universale, nu numai pe calea traducerilor, dar și pe cea a elaborării unor materiale de critică literară, în spiritul socialismului științific, privitoare la operele marilor creatori ai literaturii universale.

O altă cale importantă de răspîndire a marxismului a constituit-o — așa cum se menționează în lucrare — încercarea de analiză, în lumina învățaturii marxiste, a realităților obiective din țara noastră, de aplicare a învățaturii marxiste la analiza fenomenelor concrete din România. Autorul arată că, datorită conducătorilor oportuniști din P.S.D.M.R. și apoi din P.S.D., nu a fost promovată o linie consecvent revoluționară, ceea ce pe plan ideologic s-a tradus într-o serie de greșeli, devieri, teorii dăunătoare. Aceste abateri s-au concretizat mai ales în absolutizarea tacticii „căii legale“, în însemnătatea exagerată acordată factorului extern în dezvoltarea mișcării muncitorești din

⁴ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 1/1956, pag. 79—93 și nr. 2/1960, pag. 96—98.

⁵ Loc. cit., nr. 2/1960, pag. 98.

⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 16, ediția a V-a, Editura politică 1963, pag. 495.

țara noastră, în atitudinea reformistă, mai ales pînă la răscoala din 1907, față de țărănime. Grave prejudicii a adus mișcării noastre muncitorești teoria „neobișnutei”. „În același timp însă, datorită elementelor înaintate, revoluționare, care se opuneau celor oportuniste — se subliniază în lucrare —, au fost susținute o serie de idei juste, valoroase, au fost promovate în spirit leninist teze științifice de mare însemnătate, mai ales în problema revoluției, a războiului și a păcii” (pag. 217). În acțiunea de răspîndire și popularizare a ideilor socialismului științific, o contribuție care merită a fi consemnată, cu toate limitele sau chiar tezele eronate împărtășite, au adus C. Dobrogeanu-Gherea, Ștefan Stîncă, Raicu Ionescu-Rion și alții (pînă la 1900). De asemenea, un rol însemnat în orientarea justă a mișcării socialiste și în afirmarea unei poziții ideologice combative l-au avut elementele înaintate ca Al. Ionescu, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Al. Constantinescu, Vasilescu Vasia ș.a.

Procesul pătrunderii și răspîndirii marxismului a avut loc în condițiile unei ascutite lupte cu ideologia burgheză. Autorul relevă în mod just că, odată cu pătrunderea și răspîndirea marxismului, conținutul luptei dintre materialism și idealism „...devine lupta dintre marxism și filozofia burgheză” (pag. 36).

Unul dintre meritele lucrării constă în faptul că ea acordă atenție problemelor luptei dintre exponenții ideologiei socialiste și reprezentanții diferitelor curente idealiste, reacționare, reliefîndu-se superioritatea concepției marxiste, profunda ei valoare cognitivă.

În lucrare sînt supuse unei critici competente diferitele teze ale unor exponenți ai ideologiei burghezo-moșierești ca: T. Maiorescu, A. D. Xenopol, C. Rădulescu-Motru, A. C. Cuza etc. și se fac referiri critice interesante cu privire la linia ideologică a unor publicații ca: „Revista idealistă”, „Revista teologică” etc. Aceasta conferă lucrării un caracter combativ, militant.

Autorul arată că pe frontul luptei împotriva ideologiei burgheze, pentru promovarea progresului, alături de socialiști s-au situat, prin manifestări deschise sau implicate, savanți ca: V. Babeș, Gh. Marinescu, E. Racoviță, D. Voinov etc., marii scriitori ai epocii (M. Eminescu, I. L. Caragiale, I. Creangă, G. Coșbuc, Al. Vlahuță), prin întreaga semnificație a operei lor.

Deși lucrarea reprezintă un aport însemnat la studiul problemei luate în cercetare, ea nu este ferită de unele deficiențe și lacune. Problematika extrem de variată și de bogată a temei putea cu greu fi expusă în cadrul celor aproximativ 200 de pagini, cu tot efortul de conciziune al autorului. De aceea, în lucrare nu au fost tratate anumite aspecte esențiale ale pătrunderii marxismului în România în perioada respectivă. Alte aspecte examinate comportă completări, uneori substanțiale.

Astfel, lucrarea se oprește prea puțin asupra aspectelor pătrunderii ideilor economice marxiste în România. Or, este cunoscut că la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea gîndirea economică marxistă a fost abordată cu precădere de către reprezentanții mișcării socialiste din România, ca, de altfel, și de către reprezentanții mișcării socialiste din alte țări. Faptul nu este întîmplător, ci determinat de necesitatea de a fundamenta caracterul obiectiv al dezvoltării mișcării muncitorești, aflată atunci la începuturile sale.

În lucrare autorul expune doar faptul că în presa socialistă s-a evidențiat superioritatea economiei politice marxiste față de economia politică burgheză (pag. 66—67). Or, chiar în unele broșuri de popularizare la care se referă autorul, cum ar fi, de pildă, „Karl Marx și economiștii noștri” („Revista socială”, 1884), sînt luate în dezbatere, cu unele erori și consecvențe, numeroase categorii și legi economice expuse de Marx în „Capitalul”, printre care: caracterul dublu al muncii, legea valorii, plusvaloare, preț, profit, salariu în capitalism, stadiile dezvoltării industriale a capitalismului, crize economice etc. Interesul deosebit pentru lucrarea fundamentală a marxismului „Capitalul” și circulația ei largă printre socialiști, faptul că una dintre primele traduceri prelucrate (nu directe, cum se afirmă în lucrare) este făcută din „Capitalul” („Emanciparea” 1883) reflectă preocupările socialiștilor romîni pentru problemele economiei politice marxiste.

În presa socialistă din România au fost, de asemenea, ridicate variate probleme ce implică neapărat o analiză economică, cum ar fi, de pildă, criza agrară de la sfîrșitul secolului al XIX-lea⁷ sau enunțarea tezei de im-

⁷ Vezi „Munca” nr. 15, din 12 iunie 1894; nr. 16, din 19 iunie 1894; nr. 18, din 3 iulie 1894; nr. 19, din 10 iulie 1894.

portanță hotărâtoare pentru înțelegerea fenomenelor social-economice de după reforma din 1864, despre cele două căi de dezvoltare a capitalismului în agricultura României⁸ („Revista socială” nr. 8—9, pag. 418—419).

Oprindu-se asupra modului în care a fost abordată problema națională de către mișcarea socialistă, autorul scrie: „Cel mai valoros aspect este, după părerea noastră, critica poziției burgheziei românești din Transilvania, a angajării ei pe calea protestelor legale, a petițiilor, critica «patriotismului» zgomotos manifestat la întruniri și banchete” (pag. 103).

Mișcarea socialistă a luat însă atitudine în problema națională și a formulat o serie de susțineri, cel puțin la fel de valoroase ca cea despre care menționează autorul, cum este înțelegerea principiului marxist al dreptului popoarelor la autodeterminare⁹, poziția justă cu privire la unirea Transilvaniei cu România, unire care să aducă masele populare, pe lângă eliberarea națională, și pe cea socială¹⁰, dezvăluirea caracterului antipopular al „patriotismului” burghez.

În lucrare se fac unele referiri privind procesul răspîndirii marxismului în Transilvania. Munca începută în această direcție trebuie însă extinsă și continuată cu perseverență, astfel ca ea să atingă nivelul cercetării realizat pentru vechea Românie.

Lucrarea vedește buna cunoaștere de către autor a bogatei prese socialiste apărute în decurs de patru decenii. Din păcate, autorul a acordat uneori o atenție exagerată unor articole de mai mică semnificație, dar nu a analizat conținutul de idei al unor documente programatice, cum ar fi, de exemplu, Programul P.S.D.M.R. din anul 1893.

⁸ După cum se știe, analiza multilaterală a celor două căi de dezvoltare a capitalismului în agricultură a fost făcută în literatura marxistă de către V. I. Lenin în lucrările prilejuite de problemele pe care le-a ridicat prima revoluție rusă (1905—1907).

⁹ Gazeta „Munca”, organul P.S.D.M.R., sublinia: „Noi, socialiștii... nu putem fi decît pentru drepturile naționalităților și dezrobirea popoarelor, mai ales pentru dezrobirea tuturor romînilor” („Munca” din 29 mai 1894; vezi și „Evenimentul literar” din 9 mai 1894). Problema este tratată pe larg în lucrarea lui A. Dăscă: „Mișcarea muncitorească din Transilvania 1890—1894”, Editura științifică 1962, pag. 343—354.

¹⁰ „Munca” din 6 ianuarie 1891 și din 21 iunie 1892.

De asemenea, este reflectată palid și problematica filozofică a „Contemporanului”, deși este binecunoscut că în paginile sale s-au luat în dezbateră teme majore, cum ar fi materialitatea lumii, s-a promovat darwinismul etc.

Reluînd o afirmație oarecum încetățenită, lucrarea permite să se înțeleagă că programul întocmit de d-rul Russel la 1880 este primul program al cercurilor socialiste (pag. 30). Este necesar însă să se remarce faptul că încă înainte au fost schițate, de către reprezentanții mișcării socialiste premarxiste, unele puncte programatice. În general, aceste puncte concordă cu cele expuse la 1880 de d-rul Russel, deși sînt mai detaliate¹¹.

De altfel tratarea temei respective ar fi comportat deslușiri mai amănunțite despre procesul pătrunderii operei și a ideilor lui K. Marx și F. Engels în România în perioada mișcării socialiste premarxiste¹².

Militanții cercurilor revoluționare făceau distincție între socialismul științific și cel utopic încă în perioada 1877—1880, nu începînd cu 1883, așa cum reiese din lucrare (pag. 33). În broșura „Un studiu psihiatric urmat de cîteva comentarii asupra ideilor sănătoase” se scrie printre altele: „Socialismul a obținut baze științifice și s-a făcut cuvîntul cel din urmă al științei” (pag. 29). În broșura „Procesul fraților. Nădejde înaintea juriului universitar”, publicată la Iași în 1881, se scrie: „Marx în cartea sa «Das Kapital» a pus bazele socialismului științific” (pag. 6). Reține, de asemenea, în mod deosebit atenția faptul că sub influența Internaționalei I socialiștii romîni, ca și narodnicii ruși, au adoptat ideea fundamentală a necesității solidarității internaționale a oamenilor muncii. În programul enunțat de gazeta „Besarabia” figura, printre altele, următorul punct: „Solidaritatea poporului muncitor din toată lumea fără deosebire de naționalitate”¹³. În broșura „Un studiu psihiatric urmat de cîteva comentarii asupra ideilor sănătoase” se subliniază de asemenea: „Emanciparea muncitori-

¹¹ Vezi „Besarabia”, anul I, nr. 9, din 28 octombrie 1879; nr. 14, din 21 noiembrie 1879.

¹² Despre aceasta vezi în „Documente privind istoria Romîniei, Războiul pentru independență”, vol. I, partea I, Editura Academiei R.P.R., 1954, pag. 604, 666, 685, 698, 791, 792.

¹³ „Besarabia”, anul I, nr. 9, din 23 octombrie 1879.

lor prin ei înșiși — zice unul din paragrafele statutelor «Societății internaționale de muncitori» (pag. 31).

În cadrul procesului răspîndirii învățături marxiste, un rol pozitiv l-a jucat reproducerea unor articole și materiale elaborate de reprezentanții marcanți ai mișcării muncitorești internaționale ca, de exemplu, A. Bebel, K. Liebknecht, G. V. Plehanov etc.¹⁴ Acest aspect semnificativ nu este însă relevat în lucrare, după cum nu este relevat nici faptul că unele lucrări ale socialiștilor romîni au fost traduse în limbile franceză, sîrbă, bulgară și au găsit o înaltă apreciere printre reprezentanții mișcării socialiste din țările respective.

Lucrarea recenzată nu e scutită de unele inexactități factice sau aprecieri contestabile. Astfel, ideea scăderii numărului populației, enunțată de N. Zube-Codreanu, este eronată și nu poate fi însoțită ca atare (pag. 30). Aprecierea programului din 1893 al P.M.S.D.R. drept

¹⁴ În gazeta „Munca” a fost publicată, de pildă, în versiune rominească, scrierea lui A. Bebel „Statul viitor”. În „Lumea nouă” a fost publicat articolul lui Plehanov „1 Mai în Rusia” („Lumea nouă” din 16 aprilie 1895), iar scrierea sa „Augustin Thierry și concepția materialistă a istoriei” a fost publicată în „Lumea nouă științifică și literară” (nr. 6—7 din 1896); în gazeta „Lupta zilnică”, organul P.S.D., au apărut în timpul primului război mondial imperialist numeroase referiri aprobative la poziția lui Karl Liebknecht față de problemele războiului.

corespunzător „...etapei concret-istorice de dezvoltare a mișcării muncitorești...” (pag. 20) este concesivă și nu ține seama de faptul că acest program nu era în fond revoluționar, eludînd problema revoluției sociale, a dictaturii proletaria-tului etc.

Tratarea dezvoltării mișcării muncitoare la începutul secolului al XX-lea omite faptul că încă din primii ani ai secolului al XX-lea s-au creat cercurile socialiste „România muncitoare”, cu caracter politic, și pe baza lor a luat ființă, în 1907, Uniunea socialistă din România.

Cu toate sugestiile și remarcile critice de care este susceptibilă, lucrarea „Filozofia marxistă în România” reprezintă o contribuție meritorie, pozitivă la cunoașterea problemelor legate de procesul pătrunderii și răspîndirii marxismului în România. Scrisă accesibil și antrenant, lucrarea se adresează nu numai specialiștilor, ci unui cerc larg de cititori. Autorul a reușit să abordeze o gamă variată de probleme, să sintetizeze un material factic bogat. Prin lucrarea de față se realizează o bază de pornire temeinică pentru cercetările ulterioare în acest domeniu.

Elucidarea multilaterală a temei, avîndu-se în vedere amploarea ei, presupune eforturile conjugate ale specialiștilor în domeniul istoriei, filozofiei și istoriei gîndirii economice.

D. HUREZANU

D. MELNIKOV: „Complot împotriva lui Hitler“

Editura politică, 1963, 288 pag.

Recent în Editura politică a apărut lucrarea „Complot împotriva lui Hitler” de D. Melnikov, traducere din limba rusă, care își propune să restabilească, pe baza lucrărilor apărute în Uniunea Sovietică și în numeroase alte

țări, adevărul despre complotul din 20 iulie 1944 contra dictatorului fascist Hitler.

Împotriva încercărilor făcute de istoricii reacționari vest-germani care, denaturând faptele istorice, caută să demonstreze că militariștii germani erau împotriva hitlerismului, cartea pe care o prezentăm dezvăluie adevărata esență a complotului, caracterul lui profund reacționar, imperialist.

Complotul din 20 iulie, arată autorul, constituie o manifestare a crizei care a cuprins vîrfurile cercurilor militariste, imperialiste ale Germaniei după înfrîn-

gerile zdrobitoare de la Volga și Kursk.

Rupți de adevărata mișcare antifascistă germană, complotiștii intenționau ca prin organizarea unei „lovituri de sus” să-l suprimă fizic pe Hitler. Pe baza unei competente documentări științifice, autorul concludă că acțiunea complotistă prevedea înlăturarea lui Hitler nu pentru a schimba cursul politicii antipopulare și agresive a Germaniei, ci pentru a salva militarismul german în pragul prăbușirii, prin alinierea Germaniei la cursul politicii antisovietice a celor mai reacționare cercuri ale imperialismului internațional.

Analizînd complotul propriu-zis, autorul relevă că ceea ce îi caracteriza pe complotiști era lipsa programului de acțiune, teama de mase, izolarea, fapt ce a permis hitleriștilor să ia măsuri hotărîte pentru zădărnicierea lui.

În același timp este analizat caracterul de clasă și limitele complotului. Acționînd într-un anumit mediu social, comportarea și planurile complotiștilor erau condiționate de limitele lor de clasă, de proveniența lor din rîndurile generalilor, ale marilor industriași și bancheri.

Nucleul complotiștilor era format din reprezentanți ai burgheziei monopoliste și ai cercurilor iunchero-moșierești, care, după înfrîngerile zdrobitoare suferite de trupele germane pe frontul antisovietic, înțelegeau inevitabilitatea înfrîngerii Germaniei fasciste și erau în căutarea căilor și mijloacelor de menținere a puterii capitalului monopolist și a iuncherilor și după război.

Analiza componenței și acțiunilor complotiștilor dovedește caracterul lor reacționar și inexistența unei legături între ei și adevărata mișcare antifascistă din Germania, cu care nu aveau nimic comun.

Încercînd să-l înlăture pe Hitler, prin suprimarea lui fizică, generalii și reprezentanții marilor monopoluri nu făceau acest lucru pentru că ei ar fi avut o orientare democratică, antifascistă și antirăzboinică, ci pentru a facilita organizarea unui uriaș complot pe plan internațional împotriva Țării socialismului.

Totodată, autorul înfățișează numeroase aspecte ale adevăratei mișcări de rezistență din Germania, mai ales în ultimii ani ai războiului, insistînd asupra formelor de luptă folosite, încercînd cu răspîndirea de manifeste antifasciste, acțiuni de sabotaj și ajungînd la declararea unor greve și constituirea în grupări antifasciste.

În avangarda luptei forțelor antifasciste, democratice ale poporului german a stat Partidul Comunist din Germania, care și-a desfășurat activitatea în condițiile unei adînci ilegalități. Lucrarea cuprinde informații privind activitatea Comitetului național „Germania liberă”, a grupului de rezistență din Berlin etc. Comuniștii, și alături de ei o serie de militanți cu vederi patriotice, antifas-

ciste, grupați în cîteva organizații anti-hitleriste, printre care se numărau cercul „Kreisau”, grupul „Stauffenberg” ș.a., voiau să instaureze un regim de pace și democrație. Cercul „Kreisau” era singurul grup din opoziția burgheză care nu se declara mulțumit cu o „lovitură de palat” și căuta să unească diferitele forțe politice care se pronunțau împotriva lui Hitler. Unii conducători ai cercului au luat inițiativa stabilirii de contacte atît cu reprezentanți de stînga din P.S.D., cît și cu P.C.G.

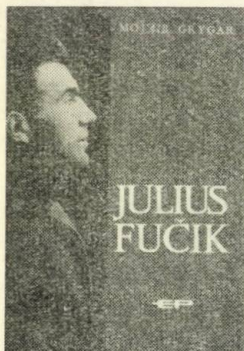
Grupul care avea în fruntea sa pe Stauffenberg se distingea printr-o orientare politică mai clară, o înțelegere mai profundă a situației reale din Germania. Acest grup considera că lovitura de stat era începutul unor prefaceri mai adînci și că trebuie să se bucure de sprijinul tuturor forțelor antihitleriste din Germania, să se constituie un guvern democratic, în care să fie reprezentate și partidele politice ale oame-nilor muncii. El susținea că trebuie să se pună capăt războiului, atît în est cît și în vest, și să se stabilească relații de bună vecinătate între Germania și Uniunea Sovietică.

Cartea „Complot împotriva lui Hitler” de D. Melnikov, prezentînd în mod veridic complotul din 20 iulie 1944, aduce o contribuție la cunoașterea unei probleme spinoase legată de istoria celui de-al doilea război mondial, de rolul nefast al militarismului german în perioada hitleristă, fiind de o deosebită actualitate mai ales astăzi, cînd Republica Federală Germană s-a transformat în principalul focar al pericolului de război în Europa, cînd foștii generali hitleriști sînt promovați în cele mai importante posturi de conducere din Bundeswehr și N.A.T.O.

E. GEORGESCU

Mojmir Grygar: „Julius Fučík“

Editura politică, 1963, 272 pag.

Apărută recent în traducere românească, cartea lui Mojmir Grygar prezintă personalitatea eroului național al poporului cehoslovac, Julius Fučík, pe fondul luptei clasei muncitoare din Cehoslovacia de la începutul secolului al XX-lea și până în anii ocupației naziste.

În prima parte a cărții se face o prezentare succintă a anilor grei ai copilăriei lui Fučík, care s-a născut la 23 februarie 1903, la Praga, dintr-o familie de muncitori.

Într-unul din capitole, autorul redă aspecte din viața lui J. Fučík în anii primului război mondial, în care poporul cehoslovac a fost atras împotriva voinței sale de către regimul habsburgic. Aceste evenimente au surprins familia Fučík la Plzeň. Aici, Fučík a avut prilejul să cunoască viața grea a muncitorilor. Ororile războiului au trezit în el împotrivire și ură. Deși era încă copil, Fučík participă la frământările revoluționare ale proletariatului din Plzeň. Cu prilejul demonstrației de 1 Mai 1918, de pildă, Fučík s-a dovedit un organizator entuziast și combativ, pășind în primele rinduri ale manifestațiilor, contopindu-și glasul cu al miilor de muncitori ce intonau „ Internaționala”.

Activitatea lui Fučík în perioada care a urmat după război este viu oglindită în carte. Autorul subliniază marea pasiune a lui Fučík pentru literatură. Deși nu împlinise nici 20 de ani, el parcursese volumele a peste 200 de autori cehi și străini. În ciuda pasiunii sale pentru literatură, arată autorul, cărțile nu-l izolau de lumea înconjurătoare, nu-l împiedicau să vadă realitatea. Dimpotrivă, cu ajutorul lor, el căuta să cunoască cât mai multe lucruri.

Un interes deosebit au trezit în Fučík știrile despre victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, despre instaurarea puterii sovietice și activitatea neobosită a lui Lenin. „De aceea — arată

autorul — nu-i de mirare că elevul de 17 ani de la liceul real devine membrul aripii stîngi, marxiste, a organizației social-democrate din Plzeň și face parte din colectivul redacțional al organului ei de presă «Pravda». Iar cînd, în 1921, se întemeiază Partidul Comunist din Cehoslovacia, Julius intră în rîndurile lui.”

Două din capitolele cărții ilustrează viața, preocupările lui Fučík în anii studenției, bogata sa activitate publicistică din acest timp. Activitatea de ziarist a lui Fučík este legată, în primul rînd, de săptămînalul „Tvorba”, cea mai populară revistă în rîndurile muncitorilor și a intelectualității progresiste din Cehoslovacia.

În anul 1929, Fučík devine membru al redacției organului central de presă al partidului comunist: „Rude Pravo”. În articolele și reportajele scrise de Fučík despre luptele de clasă din acea perioadă el a dezvăluit cu vigoare cauzele fenomenelor sociale, semnificația lor.

Interesant sînt redată în lucrare aspecte din călătoriile lui Fučík în Uniunea Sovietică, de unde se întorcea, de fiecare dată, plin de entuziasm, scriind nenumărate articole, vorbind la numeroase adunări ale muncitorilor despre Țara sovietică.

În continuare, autorul înfățișează activitatea lui Fučík din anii ce au urmat trădării de la München. Deși condițiile de luptă erau deosebit de grele, datorită înăspririi terorii hitleriste împotriva tuturor patrioților care, în frunte cu comuniștii, nu-și precupețeau viața pentru libertatea poporului cehoslovac, mișcarea antifascistă a luat un mare avînt. Numărul actelor de sabotaj, al împotrivirilor contra ocupanților nazisti era în continuă creștere. Sufletul acestor acțiuni era Partidul Comunist din Cehoslovacia aflat în adîncă ilegalitate. În ciuda faptului că gestapoul aruncase după gratii mii de comuniști, că partidul pierduse mulți luptători dintre cei mai buni și mai experimentați în urma căderii din februarie 1941, cînd au fost arestați aproape toți membrii Comitetului Central, precum și cu ocazia altor arestări care au survenit în timpul luptei pe viață și pe moarte împotriva cotropitorilor, Partidul Comunist din Cehoslovacia a continuat să lupte cu hotărîre. În locul celor arestați

și uciși se ridicau zeci și sute de alți tovarăși. În noul Comitet Central al partidului a fost ales și J. Fučík. Activitatea antifascistă întreprinsă de noul Comitet Central, la sfârșitul verii anului 1941, a fost una dintre cele mai importante acțiuni propagandistice ale Partidului Comunist din Cehoslovacia. Numărul publicațiilor ilegale: broșuri, manifeste, reviste, era uriaș. De asemenea, numărul actelor de sabotaj și al grevelor creștea mereu. Din însărcinarea Comitetului Central, Fučík lucrează la editarea materialelor propagandistice ale partidului.

Inspăimântați de forța crescândă a mișcării de rezistență, hitleriștii au recurs la cele mai bestiale măsuri de represiune. Mii de comuniști și antifasciști cehi au fost executați. Printre cei care au căzut în miinile gestapoului se afla și J. Fučík. Nici teroarea, nici umilintele, nici schingiuirile la care a fost supus de hitleriști nu l-au putut înfrânge pe eroicul luptător, călit în luptele grele duse de Partidul Comunist din Cehoslovacia pentru libertatea și fericirea poporului.

Ultimele pagini ale cărții lui Mojmir Grygar sînt consacrate descrierii condițiilor în care a fost scrisă de J. Fučík, în închisoare, una dintre cele mai valoroase opere din literatura cehă și universală — „Reportaj cu ștreangul de gît“.

Transportat la Berlin pentru a fi judecat și executat, Julius Fučík a transformat banca acuzațiilor într-o tribună de acuzare împotriva fascismului, declarînd cu fermitate în fața judecătorilor naziști: „Îndată mi se va citi sentința voastră. Știu ce se spune în ea: moarte omului! Sentința mea pentru voi a fost însă dată de mult. În ea stă scris cu singele tuturor oamenilor cinstiți din întreaga lume: Moarte fascismului! Moarte robiei capitaliste! Viață omului! Viitorul e al comunismului“.

Sentința a fost dată la 25 august 1943.

Relatînd din mărturiile unor tovarăși, autorul cărții arată că în timp ce Fučík era dus spre locul de execuție a început să cînte „Internaționala“.

Cartea pe care o prezentăm reprezintă un generos omagiu adus eroismului și abnegației lui Julius Fučík, tuturor tovarășilor săi de idei și de luptă care nu și-au precupețit nici un moment viața în lupta crîncenă cu dușmanul fascist. Fučík a luptat și a căzut purtînd în minte imaginea unei Cehoslovacii noi, libere și fericite. Astăzi, visurile lui Fučík s-au realizat.

Numele lui Fučík a trecut de mult granițele țării. El a devenit unul dintre eroii cei mai iubiți ai omenirii muncitoare.

T. PINTEAN

„ÎN FOCUL RĂZBOIULUI CIVIL“

Editura cărții din Odesa, 1962, 502 pag.

este o culegere de documente care tratează unele aspecte ale luptei oamenilor muncii din regiunea Odesa împotriva

Prezenta lucrare, apărută sub egida Arhivei de partid a Comitetului regional din Odesa al Partidului Comunist din Ucraina, în colaborare cu Arhivele statului ale regiunii Odesa și cu Biblioteca științifică de stat „A. M. Gorki“,

forțelor coalizate ale contrarevoluției interne și externe în perioada războiului civil și a intervenției armate străine (1918 — noiembrie 1920). Cele 538 de documente incluse în volum, care în marea lor majoritate sînt inedite, reprezintă un bogat material documentar, cules din Arhivele centrale ale U.R.S.S., ale Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al Partidului Comunist din Ucraina, din Arhiva de partid și de stat a regiunii Odesa, din presa muncitorească și de partid a vremii, păstrată la Biblioteca științifică de stat „A. M. Gorki“, și din alte biblioteci din Ucraina.

Documentele publicate în culegerea de față sînt grupate în patru mari capitole. Primul capitol, intitulat : „Începutul răzbeiului civil la Odesa. Lupta cu intervenționistii austro-germani. Eșecul ocupației austro-germane (martie-noiembrie 1918)“, cuprinde o serie de documente care dezvăluie diferitele aspecte ale luptei eroice a oamenilor muncii din Odesa și împrejurimi pentru Puterea sovietelor, pentru alungarea ocupanților austro-germani. O importanță covârșitoare pentru desfășurarea victorioasă a luptei maselor muncitoare din Ucraina împotriva intervenționistilor și a contrarevoluției interne a avut crearea, în iulie 1918, sub conducerea lui V. I. Lenin, a Partidului Comunist (b) din Ucraina.

După terminarea războiului imperialist, teritoriul Ucrainei a fost supus unei noi agresiuni, de data aceasta din partea imperialiștilor Antantei. La sfîrșitul lui noiembrie 1918, la Odesa au debarcat armate franceze, engleze, precum și trupe ale altor țări, printre care și armata regală romînă. Luptei maselor muncitoare din regiunea Odesa împotriva intervenționistilor Antantei îi sînt consacrate documentele publicate în capitolul al doilea al culegerii, intitulat : „Lupta cu intervenția anglo-franco-americană (noiembrie 1918—aprilie 1919). Restabilirea și consolidarea Puterii sovietice (aprilie-august 1919)“.

Documentele publicate în acest capitol relevă vasta muncă organizatorică desfășurată de Comitetul regional de partid Odesa în vederea creării de celule de partid la orașe și sate, a organizării de detașamente muncitorești înarmate de luptă împotriva intervenționistilor, a editării și difuzării de ziare și manifeste în rîndul populației locale și a trupelor de ocupație străine. O parte extrem de importantă a acestei munci a constituit-o crearea, la indicațiile lui V. I. Lenin, a „Colegiului străin“, de pe lîngă comitetul regional de partid, în care au intrat grupurile

comuniste francez, sîrb, romîn, polonez și grec și care avea ca scop educarea soldaților din trupele de ocupație în spiritul conștiinței de clasă, al internaționalismului proletar.

Din cercetările istoricilor romîni și sovietici rezultă că numeroși voluntari din țara noastră au luptat pentru instaurarea și sprijinirea puterii sovietice din Rusia. Încă din iunie 1917 își desfășura activitatea la Odesa Comitetul de acțiune social-democrat romîn, care a organizat, la începutul anului 1918, două batalioane revoluționare, formate din muncitori și soldați romîni evacuați în sudul Rusiei sau fugiți acolo pentru a scăpa de războiul imperialist. Batalioanele revoluționare romîne au participat la lupta pentru instaurarea puterii sovietice la Odesa, precum și împotriva trupelor germane care cîmpășiră Ucraina. Totodată, foști prizonieri romîni din armata austro-ungară au creat detașamente înarmate care au luptat, alături de celelalte unități străine internaționaliste, cot la cot cu Armata Roșie, pentru apărarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

După capitularea Germaniei imperialiste și eliberarea Ucrainei, o parte din revoluționarii romîni s-au întors din nou la Odesa, constituind o grupare comunistă, care a desfășurat o activitate susținută pentru apărarea Rusiei Sovietice. În legătură cu aceasta, în prezenta culegere de documente se publică un manifest editat de grupul comunist romîn din cadrul „Colegiului străin“, prin care se cerea soldaților romîni să se solidarizeze cu puterea muncitorilor și țăranilor din Rusia.

Ca urmare a activității desfășurate în armata de comuniști, un număr de soldați romîni au început să treacă de partea Armatelor Roșii. Relevînd acest fapt, un document, publicat în culegere, consemnează că numeroși soldați francezi și romîni „au o stare de spirit re-

voluționară, ei înșiși trecînd de partea noastră, punîndu-se cu totul la dispoziția Cartierului general al Diviziei internaționale“. Un alt document atestă o răscoală care a izbucnit în garnizoana romînă de la Akkerman în aprilie 1919. „Pentru înăbușirea răscolei — se arată în document — s-a adus din Iași regimentul regal de gardă. Între răsculații garnizoanei revoluționare și trupele so-site au avut loc ciocniri sîngeroase... s-a organizat un detașament revoluționar din populația locală și din țărani, care s-a solidarizat cu garnizoana răsculată“.

Ca urmare a trecerii de partea Puterii sovietice a numeroși soldați din trupele intervenționiste, s-a hotărît crearea la Odesa a unui regiment internațional.

Sub presiunea ofensivei Armatei Roșii și a radicalizării trupelor intervenționiste, imperialiștii Antantei au fost nevoiți, în aprilie 1919, să-și retragă trupele din sudul Rusiei. Răgazul necesar construcției socialiste pașnice după izgonirea trupelor Antantei din Ucraina a fost însă extrem de scurt. În iulie 1919 a început ofensiva bandelor contrarevoluționare ale lui Denikin, iar în aprilie 1920 Polonia burghezo-moșierească, sprijinită de reacțiunea internațională, a declanșat intervenția împotriva Rusiei sovietice. Din Sud, Puterea sovietică era amenințată de contrarevoluționarul Vranghel. Luptei oamenilor muncii din Odesa împotriva detașamentelor albe denikiniste, împotriva panilor Poloniei și a

lui Vranghel îi sînt consacrate documentele din ultimele două capitole, intitulat: „Lupta cu contrarevoluția denikinistă-albgardistă. Restabilirea și consolidarea Puterii sovietice (august 1919—aprilie 1920)“ și „Participarea oamenilor muncii din Odesa la lupta împotriva polonezilor albi și a lui Vranghel. Desăvîrșirea victorioasă a războiului civil (aprilie—noiembrie 1920)“.

Documentele incluse în aceste capitole dezvăluie activitatea desfășurată de organizația de partid din Odesa în vederea mobilizării oamenilor muncii la luptă hotărîtă împotriva dușmanilor interni și externi. Totodată, unele documente inserează aportul pe care l-au dat oamenii muncii străini: francezi, romîni, polonezi etc., în lupta împotriva contrarevoluției interne și externe. În primele rînduri ale luptei împotriva contrarevoluției au stat muncitorii, care s-au înrolat în număr mare în Armata Roșie, în detașamentele de partizani etc. Țăranii au luat parte activă la colectarea de alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte pentru Armata Roșie.

Cu înfrîngerea detașamentelor albe ale lui Vranghel intervenția străină și războiul civil au luat sfîrșit. La lupta generală a poporului sovietic împotriva contrarevoluției interne și externe și-au adus contribuția activă — așa cum rezultă din culegerea de față de documente — și oamenii muncii din Odesa, în frunte cu organizația de partid din localitate.

GH. UNC

Despre unele adnotări științifice în revista „Viața romînească” nr. 6-7, din iunie-iulie 1963

Revista „Viața romînească” nr. 6-7, din iunie-iulie 1963, a publicat cîteva pagini „Din fondul de scrisori adresate lui Garabet Ibrăileanu“, prezentate de Grigore Botez și Mihai Bordeianu, cu unele adnotări la subsol.

Desigur, publicarea unor scrisori cu valoare documentară istorică este meri-

torie. În asemenea cazuri adnotările — rod al unei munci atente de documentare — sînt absolut necesare pentru explicarea anumitor idei, fapte, expresii. Ele ajută la înțelegerea clară și precisă a textelor, la interpretarea lor corectă.

Prima scrisoare publicată în revistă (pag. 22) este cea adresată de C. Dobro-

geanu-Gherea lui Garabet Ibrăileanu. În această scrisoare există următoarea frază: „Mă întrebi dacă are să iasă revista noastră?”. La aceasta, tovarășii citați mai sus au făcut următoarea adnotare: „Este vorba de un proiect al lui Dobrogeanu-Gherea și al altor social-democrați din București, *printre care și Ion Nădejde* (subl. ns.), de a scoate o revistă literară-științifică, proiect care, la acea dată, nu s-a realizat”. Nota aceasta nu corespunde realității.

În 1905 — când Gherea a trimis scrisoarea lui Ibrăileanu — Ion Nădejde se afla de mult în slujba liberalilor, împroșcînd cu noroi mișcarea muncitorească, și nu putea să figureze, alături de Gherea — cu toate limitele și greșelile lui —, la inițierea apariției unei publicații socialiste.

O altă frază din aceeași scrisoare: „Acuma am hotărît cîțiva prieteni: eu, Cantacuzino, Voinov, Racovski etc. să scoatem la primăvară o publicație neperiodică... etc.”. Autorii notează: „Nici acest proiect nu s-a realizat. *De observat că Ibrăileanu făcea tatonări pentru scoaterea unei reviste cu mult înainte de apariția «Vieții românești»*” (subl. ns.).

Tatonările lui Ibrăileanu nu aveau ca scop scoaterea unei reviste, ci de a-l atrage pe Gherea în rîndul colaboratorilor „Vieții românești”, ceea ce acesta nu dorea — lucru ce rezultă și din scrisoarea publicată, cînd spune că suferă de neurastenie, care-l împiedică de la scris, sau din pasajele: „Evident că atîta vreme cît e speranță să iasă această publicație (o publicație socialistă — *n.n.*) nici vorbă nu poate să fie să scrii în altă parte”. Apoi: „Aș fi vrut să mai scriu mai multe, spre pildă asupra deosebirii noastre care provine de acolo că unii credem să slujim idealul într-un chip, alții în altul... etc.”.

Din textul scrisorii se degajă preocuparea permanentă a socialiștilor din acea vreme de a edita publicații, de a da un impuls nou mișcării muncitorești din România. De altminteri, în urma inițiativei lui I. C. Frimu, Gherea, dr. I. Cantacuzino, dr. Voinov, Const. Mille și alții a apărut, în martie 1905, ziarul „România muncitoare” (seria a doua). În toamna anului 1907, iar nu în primăvara anului 1906 a apărut, din inițiativa unui grup de socialiști, dintre care unii citați mai sus, revista „Viitorul social”, în paginile căreia s-au dus polemici, unele destul de ascutite, cu revista condusă de Ibrăileanu.

Revista „Viața românească” reproduce și citeva scrisori trimise de Raicu Ionescu-Rion lui Garabet Ibrăileanu. Una dintre scrisori (pag. 24) se termină astfel: „Salutări tuturor și Rusului în specie, *Hahamului* (subl. ns.) felicitări pentru enormul său succes”.

Prezentatorii spun că prin „rusul” era vorba de C. Stere, „al doilea cognomen se referă, *probabil* (subl. ns.), la C. Dobrogeanu-Gherea”. În primul rînd, în munca științifică în general nu sînt admise probabilități. Apoi, explicația nu este exactă, întrucît „hahamul” era porecla dată lui Ion Nădejde, atunci cînd era socialist, poreclă lansată de adversari¹.

Într-o altă scrisoare, Raicu Ionescu-Rion îl înștiințase pe Ibrăileanu că se afla de o săptămînă în comuna sa natală Tăcuta de lîngă Vaslui în vederea recrutării în armată. Prezentatorii spun următoarele într-o notă (pag. 26): „El (adică Rion — *n.n.*) a fost aproape doi ani profesor la gimnaziul din Tîrgoviște...”. Adevărul istoric este că tînrul Raicu Ionescu-Rion, ale cărui scrieri, la vîrsta de 20—22 ani, erau apreciate de F. Engels, a luptat din răsuputeri să capete un post *definitiv* de profesor de gimnaziu și nu a reușit. La moartea sa, „Lumea nouă” din 21 aprilie 1895 anunța că la Tîrgoviște a murit unul „din cei mai devotați soldați ai cauzei socialiste, prof. *suplîmîtor* (subl. ns.) la gimnaziul din Tîrgoviște”. Iar în numărul din 22 aprilie al aceluiași ziar s-a arătat că, înainte cu un an, în 1894, Rion s-a prezentat la un concurs și a reușit al doilea, cu media aproape 9. „Ei bine, deși erau trei catedre vacante, deși juriul l-a recomandat pe Rion — d. Take Ionescu n-a vroit să-l numească”. La repetatele cereri ale lui Raicu Ionescu-Rion, ministrul îi răspundea cu cinism: „N-am ce-ți face! Ai reușit, locuri vacante sînt, — dar d-ta ești socialist și eu nu te pot numi”.

I. FELEA

¹ Într-o broșură intitulată: „Social-democrații ori șarlatani?” de Gh. A. Teodoru, apărută în București, în anul 1894, citim următoarele: „Așa *hahamul* (subl. ns.) Nădejde de la Iași învață pe toți cei care-i cad în mină să nu citească altceva decît aceea ce le-o da el și să respingă cu groază orice carte străină fie ea socialistă sau ba” (pag. 57).

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

А. ДЕАК, Х. ДАМИАН: 70 лет со дня основания Социал-демократической партии рабочих Румынии	3
В. АНЕСКУ: Коммунистическая партия Румынии, руководитель и организатор борьбы всего народа за оказание поддержки антигитлеровскому фронту	21
Г. И. ИОНИЦЭ, М. ВАЛЯ: Деятельность Фронта земледельцев в период 1933 г. — февраль 1938 г. в защиту интересов трудового крестьянства, против фашизации страны и подготовки войны	49

СООБЩЕНИЯ

Выступления рабочих в Галаце и Браиле против капиталистической эксплуатации и военно-фашистской диктатуры (1941—1944 гг.): <i>Н. Г. Мунтяну</i>	71
Выступления румынских крестьян против военно-фашистской диктатуры (1941—1944 гг.): <i>М. Ковач</i>	89
В связи с отказом шахтеров Общества «Мика»-Брад спуститься в шахту в день 1 мая 1942 года: <i>О. Матикеску</i>	103
Несколько данных о забастовке на марганцевой разработке Аршица Сучава в 1943 году: <i>С. Каллимаки, В. Джорджеску</i>	107
Забастовка рабочих текстильной фабрики ИТА в 1936 году: <i>Фл. Драгне, Н. Бланэ</i>	111
Данные о румынском движении солидарности с героической борьбой испанского народа (1936—1939 гг.): <i>Ж. Бриль, И. Бабич</i>	123

РЕЦЕНЗИИ

Р. ПАНТАЗИ: «Марксистская философия в Румынии», Политическое издательство, 1963, 224 стр.: <i>Д. Хурезану</i>	133
---	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

Д. МЕЛЬНИКОВ: «Заговор против Гитлера», Политическое издательство, 1963, 288 стр.; МОЖМИР ГРИГАР: «Юлиус Фучик», Политическое издательство, 1963, 272 стр.; «В огне гражданской войны», Одесское книгоиздательство, 1962, 502 стр.; Об отдельных научных заметках в журнале «Вьяца ромыняска» № 6—7 за июнь-июль 1963 г.	140
---	-----

INHALT

ARTIKEL

A. DEAK, H. DAMIAN: 70 Jahre seit der Gründung der sozialdemokratischen Arbeiterpartei in Rumänien	3
V. ANESCU: Die Kommunistische Partei in Rumänien, der Führer und Organisator des Kampfes des ganzen Volkes zur Unterstützung der Antihitlerfront ..	21
GH. I. IONIȚĂ, M. VALEA: Die von der Bauernfront in den Jahren 1933 — Februar 1938 entfaltete Tätigkeit zur Verteidigung der Interessen der werktätigen Bauernschaft gegen die Faschisierung des Landes und gegen die Kriegsvorbereitungen	49

MITTEILUNGEN

Arbeiteraktionen in Galatz und Brăila gegen die kapitalistische Ausbeutung und die faschistische Militärdiktatur (1941—1944): <i>N. G. Munteanu</i>	71
Aktionen der Bauernschaft Rumäniens gegen die faschistische Militärdiktatur (1941—1944): <i>M. Covaci</i>	89

Über die Weigerung der Bergarbeiter der Gesellschaft „Mica“-Brad am 1 Mai 1942 das Bergwerk zu betreten: <i>O. Matichescu</i>	103
Einige Angaben über den Streik im Mangan-Bergwerk Arșița (Suceava) im Jahre 1943: <i>S. Callimachi, V. Georgescu</i>	107
Der Arbeiterstreik von 1936 in der Textilfabrik ITA: <i>Fl. Dragne, N. Blană</i>	111
Daten über die Solidaritätsbewegung in Rumänien mit dem heldenmütigen Kampf des spanischen Volkes (1936—1939): <i>J. Brill, I. Babici</i>	123

REZENSIONEN]

R. PANTAZI: „Die marxistische Philosophie in Rumänien“, Politischer Verlag, 1963, 224 S.: <i>D. Hurezeanu</i>	133
---	-----

BIBLIOGRAPHISCHE ANGABEN

D. MELNIKOW: „Komplott gegen Hitler“, Politischer Verlag, 1963, 288 S; MOJMIR GRYGAR: „Julius Futschik“, Politischer Verlag, 1963, 272 S.; „Im Feuer des Zivilkrieges“, Buchverlag, Odessa 1962, 502 S.; Über einige wissenschaftliche Aufzeichnungen, in der Zeitschrift „Viața Românească“, Hefte 6—7, Juni-Juli 1963	140
---	-----

SOMMAIRE

ARTICLES

A. DEAC, H. DAMIAN: Le 70 ^e anniversaire de la fondation du Parti social-démocrate des ouvriers de Roumanie	3
V. ANESCO: Le Parti Communiste de Roumanie, dirigeant et organisateur de la lutte du peuple tout entier pour soutenir le front antihitlérien	21
G. I. IONIȚĂ, M. VALEA: L'activité du Front des Laboureurs entre 1933 et février 1938, pour la défense des intérêts de la paysannerie travaillieuse contre la fascisation du pays et les préparatifs de guerre	49

COMMUNICATIONS

Les actions ouvrières de Galatz et de Brăila contre l'exploitation capitaliste et la dictature militaire-fasciste (1941—1944): <i>N. G. Munteanu</i>	71
Les actions de la paysannerie de Roumanie contre la dictature militaire-fasciste (1941—1944) <i>M. Covaci</i>	89
Le refus des mineurs de la société „Mica“-Brad de descendre dans la mine le 1 ^{er} mai 1942: <i>O. Matichescu</i>	103
Quelques données concernant la grève de la mine de manganèse d'Arșița (Suceava) en 1943: <i>S. Callimachi, V. Georgescu</i>	107
La grève des ouvriers de la fabrique de textiles I.T.A. en 1936: <i>Fl. Dragne, N. Blană</i>	111
Le mouvement de solidarité du peuple roumain avec la lutte héroïque du peuple espagnol (1936—1939): <i>J. Brill, I. Babici</i>	123

COMPTES RENDUS

R. PANTAZI: „La philosophie marxiste en Roumanie“, Editions politiques, 1963, 224 pages: <i>D. Hurezeanu</i>	133
--	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

D. MELNICOV: „Le complot contre Hitler“, Editions Politiques, 1963, 288 pages; MOJMIR GRYGAR: „Julius Fucik“, Editions Politiques, 1963, 272 pages; „Dans le feu de la guerre civile“, Editions du Livre d'Odessa, 1962, 502 pages; De certaines annotations scientifiques, paru dans la revue „Viața Românească“ (La Vie Roumaine), no 6—7, juin-juillet 1963	140
--	-----

CONTENTS

ARTICLES

A. DEAC, H. DAMIAN: 70 years since the setting up of the Workers' Social Democratic Party in Rumania	3
V. ANESCU: The Communist Party of Rumania, the leader and organizer of the struggle waged by the entire people in support of the anti-Hitler front	21
G. I. IONIȚĂ, M. VALEA: The activity carried on by the Ploughmen's Front in 1933 — February 1938 in defence of the working peasants' interests, against Rumania's fascization and against the war preparations	49

REPORTS

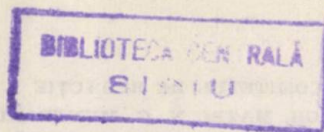
Workers' actions carried on in Galați and Brăila against the capitalist exploitation and the military-fascist dictatorship (1941—1944): <i>N. G. Munteanu</i>	71
Actions of the peasantry in Rumania against the military-fascist dictatorship (1941—1944): <i>M. Covaci</i>	89
Concerning the refusal of the mine-workers at the „Mica”-Brad company to go down into the pit on May Day 1942: <i>O. Matichescu</i>	103
Several data concerning the strike at the Arșița manganese mine (Suceava Region) in 1943: <i>S. Callimachi, V. Georgescu</i>	107
The strike of the workers at the ITA textile mill in 1936: <i>Fl. Dragne, N. Blană</i>	111
Data concerning the Rumanian solidarity movement with the heroic struggle of the Spanish people (1936—1939), <i>J. Brill, I. Babici</i>	123

BOOK-REVIEWS

R. PANTAZI: „Marxist Philosophy in Rumania”, Political Publishing House, 1963, 224 pages (reviewed by <i>D. Hurezeanu</i>)	133
---	-----

BIBLIOGRAPHY

D. MELNICOV: „Conspiracy against Hitler”, Political Publishing House [1963, 288 pages; MOJMIR GRYGAR: „Julius Fucik”, Political Publishing House, 1963, 272 pages; „At the height of the civil war”, the Odessa Book Publishers, 1962, 502 pages; About some scientific comments in „Viața Românească” No. 6—7 of June-July, 1963	140
---	-----

CONTINUT

ARTICOLE

1. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
2. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
3. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
4. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
5. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei

BIBLIOGRAFIE

1. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
2. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
3. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
4. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
5. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei

REZUMAT

1. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
2. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
3. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
4. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
5. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei

REZUMAT

1. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
2. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
3. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
4. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei
5. **DRAGH. H. DUMITRU**: O nouă abordare a teoriei și a metodei

COMITETUL DE REDACȚIE

N. ADĂNLOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60, interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. la P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei ; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, Pe un an — 24 lei.

Editura „Scinteia“

T 8898

Comitet pentru cultură
și artă Sibiu 126

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

5

1 9 6 3

1990

0 III 2005

8898

2014 JUL

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

COMUNICĂRI

RECEPȚII

NOTE BIBLIOGRAFICE

ANUL IX

1963

6116

SUMAR

ARTICOLE

- P. NICHITA : Activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român în primele luni ale anului 1945 în vederea lărgirii bazei de masă a Frontului național-democratic și întăririi influenței sale politice. 3
- ȘT. CENUȘĂ : Tactica P.C.R. în campania electorală din 1946 17
- C. OLTEANU : Măsurile politice și organizatorice stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 și însemnătatea lor pentru îmbunătățirea muncii de partid și întărirea legăturilor lui cu masele 29
- TITU GEORGESCU, GH. I. IONIȚĂ : Activitatea P.C.R. pentru atragerea maselor țărănești la lupta împotriva exploatarei burghezo-moșierești și a pericolului fascist în anii 1934—februarie 1938 43
- AL. GH. SAVU : Date privind mișcarea grevistă în timpul dictaturii regale 65
- A. DEAC, I. FELEA : Legături între mișcarea socialistă din România și mișcarea revoluționară rusă la sfârșitul secolului al XIX-lea 81

COMUNICĂRI

- 13 Decembrie 1918 în tradiția mișcării muncitorești din România : N. Petrovici 97
- Solidaritatea mișcării muncitorești din România cu insurecția populară antifascistă din septembrie 1923 din Bulgaria : E. Bîldescu 107
- Acțiuni de solidaritate din anul 1932 ale oamenilor muncii din România cu Imre Sallai și Sándor Fürst, conducători de seamă ai Partidului Comunist din Ungaria : Gh. Adorian, V. Marinescu 115

RECENZII

- Două numere ale revistei „Studii” consacrate unor însemnate evenimente ale luptei pentru libertate și socialism : C. Mocanu, N. Popescu. 125
- JACQUES DELARUE : „Histoire de la Gestapo” („Istoria Gestapoului”), Editura Fayard, Paris, 1962, 476 pag. : L. Ștefănescu 131

NOTE BIBLIOGRAFICE

- Apariția colecției „Biblioteca Historica Romaniae” ; „Uzinele Reșița în anii construcției socialiste”, Editura Academiei R.P.R., 1963, 526 pag. ; „Kolonializm i mejimperialisticheskie protivorečia v Afrike” („Colonialismul și contradicțiile interimperialiste în Africa”), Academia de științe a U.R.S.S., Institutul popoarelor Asiei, Moscova, 1962, 230 pag. . . . 139

INFORMAȚII

- Congresul al III-lea de istorie a Rezistenței europene de la Karlovy-Vary . . 145
- Constituirea Comitetului organizatoric al veteranilor din războiul antifascist 147

ARTICOLE

Activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român în primele luni ale anului 1945 în vederea lărgirii bazei de masă a Frontului național-democratic și întăririi influenței sale politice

P. NICHITA

In desfășurarea revoluției populare din România, care a început prin insurecția armată din august 1944, primele luni ale anului 1945 reprezintă faza decisivă a luptei maselor împotriva moșierimii și marii burghezii reacționare, pentru instaurarea puterii populare.

În perioada care trecuse de la eliberarea țării de sub jugul fascist, forțele democratice, unite în jurul și sub conducerea partidului comunist, luptând hotărât împotriva reacțiunii, pentru democratizarea vieții publice, a aparatului de stat, pentru sprijinirea războiului antihitlerist și lichidarea rămășițelor feudale, s-au întărit continuu și au cucerit, pas cu pas, tot mai importante poziții politice.

În condițiile înlăptuirii insurecției armate și ale luptei revoluționare în continuă ofensivă care a urmat, se ridicase nivelul de conștiință și organizare al clasei muncitoare și al celorlalți oameni ai muncii. Partidul comunist se bucura de o puternică influență și autoritate în rîndul maselor. El era urmat în măsură din ce în ce mai mare de masele muncitorești de la orașe și sate, pe care reușise să le ridice la luptă împotriva reacțiunii burghezo-moșierești și a reprezentanților ei din guvern, pentru înlăptuirea unor transformări democratice. Frontul unic muncitoresc creat la 1 Mai 1944 între partidele comunist și social-democrat era în plină consolidare și dezvoltare. Mișcarea sindicală, reorganizată după eliberarea țării de sub jugul fascist, pe baza unității de acțiune și a principiului luptei de clasă, a devenit, în scurt timp, un factor activ de mare însemnătate în lupta pentru înlăptuirea sarcinilor revoluționare. Frontul plugarilor devenea o puternică organizație a țărănimii de pe întreg cuprinsul țării.

Partidul comunist, Partidul social-democrat, Sindicatele unite, Frontul plugarilor și Uniunea patrioților, deci forțele politice antifasciste și democratice care reprezentau masele populare, acționau în comun în cadrul Frontului național-democratic, constituit, în octombrie 1944, din inițiativa P.C.R., pentru înlăptuirea sarcinilor etapei respective a revoluției. Ca urmare a acțiunilor revoluționare ale muncitorilor și țăranilor, care, la chemarea P.C.R., trecuseră, împotriva voinței majorității reacționare din guvern, la defascizarea și democratizarea de jos a aparatului de stat și a întreprinderilor, ca urmare a neîntreruptelor demonstra-

ții de stradă ale oamenilor muncii, partidele politice și organizațiile democratice din F.N.D. și-au lărgit continuu, în ultimele luni ale anului 1944, pozițiile în guvern și în organele locale ale aparatului de stat. La sfârșitul lunii noiembrie 1944, în peste 30 de județe ale țării, dintr-un total de 58, funcționau prefecti instalați prin acțiunea revoluționară a muncitorilor și țăranilor¹. În cele mai multe din restul județelor, sub presiunea maselor și a miniștrilor F.N.D., majoritatea reacționară din guvernul Sănătescu s-a văzut silită să înlocuiască prefectii numiți în timpul dictaturii fasciste-antonesciene². În guvernul de sub președinția generalului N. Rădescu, instaurat la 6 decembrie 1944, F.N.D. avea poziții însemnate: vicepreședinția Consiliului de Miniștri, care era deținută de dr. Petru Groza, președintele Frontului plugarilor, 6 ministere (Comunicațiilor, Justiției, Educației Naționale, Muncii, Asigurărilor Sociale, Minorităților Naționale) și 3 subsecretariate de stat (la Ministerele Afacerilor Interne, Agriculturii și Domeniilor, Economiei Naționale).

Folosind pozițiile din guvern, din aparatul de stat central și local, forțele democratice reușeau în măsură din ce în ce mai mare să dejoace diferite manevre ale reprezentanților burgheziei și moșierimii și să impună adoptarea unor măsuri democratice, în interesul oamenilor muncii. Deși burghezia și moșierimea dețineau pozițiile economice și majoritatea locurilor în guvern, ele nu puteau determina mersul evenimentelor care se hotăra prin acțiunea maselor, prin raportul real al forțelor de clasă, care înclina tot mai mult în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi. În focul luptei revoluționare, mase tot mai largi ale oamenilor muncii acționau, sub conducerea partidului comunist, pentru înfăptuirea transformărilor democratice. Cercurile conducătoare ale partidelor burgheze reacționare erau tot mai izolate de popor.

Creșterea și lărgirea mișcării revoluționare au adâncit deruta în rîndul claselor dominante, provocînd noi disensiuni și sciziuni în rîndurile grupărilor politice burgheze. În partidul național-țărănesc, numeroși membri și chiar unele organizații locale cereau conducerii să renunțe la poziția ostilă față de dezideratele maselor și să sprijine activitatea forțelor democratice³. În partidul liberal, Gh. Tătăărăscu, după încercarea nereușită de a lichida fricțiunile vechi cu cercurile conducătoare ale

¹ I. Necșa : „Aspecte din lupta pentru instaurarea unor autorități locale democratice”, în „Studii”, anul XII, nr. 4/1959, pag. 298.

² D. Turcuș : „Din lupta P.C.R. pentru demascarea și scoaterea elementelor fasciste din aparatul de stat, instituții și întreprinderi (23 August 1944 — 6 martie 1945)”, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, pag. 314.

³ În ziua de 4 septembrie 1944, organizația P.N.Ț. din Rîmnicu-Vîlcea, cu prilejul reconstituirii ei, a adoptat o moțiune pe care a trimis-o conducerii partidului, cerîndu-i să colaboreze cu partidele muncitorești în vederea democratizării țării și expropriării marii proprietăți („Dreptatea nouă” nr. 3, din 23 iunie 1945).

La sfârșitul lunii octombrie 1944 au aderat la F.N.D. organizațiile național-țărănesti din județele Rîmnicu-Vîlcea și Argeș („Scînteia” nr. 43, din 2 noiembrie 1944).

În preajma formării guvernului Sănătescu din 4 noiembrie 1944, o delegație formată din membri ai P.N.Ț., printre care șeful organizației din Tecuci, i-a cerut lui Mihalache să accepte formarea unui guvern politic în locul guvernului de militari și tehnicieni reacționari („Dreptatea nouă” nr. 21, din 15 iulie 1945, articolul „Drama țărănismului”).

partidului, în decembrie 1944 a trecut la constituirea unei noi grupări liberale⁴. Aceste manifestări, care erau expresia procesului de destrămare ce se adincea în P.N.Ț. și P.N.L. demonstrau că în aceste partide existau unele elemente și grupări care înclinau spre forțele democratice și puteau fi atrase de partea acestora.

Ținând seama de schimbarea continuă, în lupta revoluționară care se desfășura, a raportului de forțe între clase în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, la începutul anului 1945, forțele democratice au intensificat lupta pentru lichidarea dominației reprezentanților moșierimii și marii burghezii în guvern, pentru instaurarea puterii populare. F.N.D. a lansat lozincă luptei nemijlocite pentru îndepărtarea reprezentanților reacțiunii din guvern și a chemat țărani fără pământ și cu pământ puțin să treacă imediat la înfăptuirea de jos a reformei agrare. Partidul comunist și organizațiile democratice de sub influența sa au desfășurat o largă acțiune de mobilizare la luptă, alături de clasa muncitoare, a maselor de bază ale țărânimii și micii burghezii orășenești (meseriași, mici comercianți, funcționari), pentru înfăptuirea imediată a principalelor sarcini ale revoluției. În același timp, partidul comunist, urmărind lărgirea coaliției forțelor democratice, și-a precizat, în mod clar, poziția față de acea parte a burgheziei care era interesată în înfăptuirea unor sarcini ale etapei de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice. Linia tactică a P.C.R. în toate aceste probleme a fost concretizată în documentul intitulat „Programul de guvernare al F.N.D.”, inițiat de partidul comunist și însușit de partidul social-democrat, syndicate, Frontul plugarilor și Uniunea patrioților în ședința Consiliului F.N.D. din 24 ianuarie 1945⁵.

În programul de guvernare al F.N.D.⁶ se aprecia în mod realist situația politică și economică a țării și se precizau sarcinile arzătoare imediate ce stăteau în fața forțelor democratice. Programul era o întrupare a concluziilor trase de partidul comunist din analiza situației existente în momentul adoptării lui și din experiența revoluționară acumulată în perioada anterioară, o anticipare științifică a transformărilor ce trebuiau în mod necesar și puteau fi înfăptuite după cucerirea puterii de către forțele democratice.

În problema esențială a revoluției, problema puterii, programul arăta că erau necesare lichidarea dominației reacțiunii în guvern și instaurarea puterii populare. În legătură cu aceasta, în partea introductivă a programului se sublinia că experiența dobândită în perioada celor patru luni ce trecuseră de la doborîrea dictaturii fasciste demonstra

⁴ „Drapelul” nr. 1, din 16 decembrie 1944. Scrisoarea din 2 octombrie 1944 trimisă de Gh. Tătărescu lui Dinu Brătianu.

În decembrie 1944, Gh. Tătărescu a publicat un manifest-program și a început acțiunea de atragere de partea sa a unor membri și organizații din vechiul partid liberal, nemulțumiți de politica reacționară a conducerii acestui partid („Drapelul” nr. 5, din 21 decembrie 1944).

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 80, dosarul nr. 16, filele 110—122; Al Gh. Savu : „Lupta maselor populare pentru instaurarea guvernului democrat (23 August 1944 — 6 martie 1945)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1961, pag. 81.

⁶ „Scinteia” nr. 123, din 29 ianuarie 1945.

clar întregului popor român că așezarea la cîrma țării a unor guverne în care domină elementul reacționar „împiedică reala democratizare a țării, împiedică scoaterea ei din situația gravă în care se găsește și, în fine, împiedică țara să-și cucerească locul în rîndurile popoarelor iubitoare de pace și libertate”⁷.

În locul guvernului cu majoritate reacționară se prevedea instaurarea unui guvern democrat „ieșit din concentrarea într-un singur front F.N.D. a tuturor forțelor democratice, legate temeinic pe baza unui program unitar de guvernare a țării, ale cărui probleme vitale să fie imediat soluționate”.

Programul relua prevederile cu caracter antifascist și antifeudal cuprinse în platforma F.N.D. din septembrie 1944 și care continuau să-și păstreze actualitatea. Astfel, în el se indicau: participarea cu maximum de efort alături de coaliția antihitleristă la războiul împotriva Germaniei fasciste, lichidarea resturilor fasciste-hitleriste, democratizarea aparatului de stat, înfăptuirea unei politici democratice de înfrățire a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare. În vederea sprijinirii războiului antihitlerist, se prevedeau asemenea măsuri esențiale ca: înțărirea armatei, sporirea producției pentru aprovizionarea frontului cu material de război, alimente, îmbrăcăminte.

În legătură cu reforma agrară, sarcina economică de bază a etapei respective a revoluției și principala revendicare a țărănimii, programul înscrisa trecerea la înfăptuirea ei imediată și indica principiile ce urmau să stea la baza ei, aducînd în această privință precizări de mare însemnătate. În program se prevedea confiscarea pămînturilor criminalilor de război, ale moșierilor fugiți cu hitleriștii, ale sabotorilor, precum și suprafețele ce depășeau 50 ha ale celorlalți moșieri. Prin aplicarea acestor prevederi se asigura lichidarea puterii economice a moșierimii, clasa cea mai reacționară și principala piedică în calea progresului țării.

Urmărind sprijinirea țărănimii muncitoare și după înfăptuirea reformei agrare, prin asigurarea mijloacelor necesare cultivării pămîntului, programul prevedea că se vor crea centre de mașini agricole înzestrate cu tractoare, pluguri, semănători, treierători etc., care să fie închiriate țăranilor pe un preț minim.

Toate aceste prevederi au avut un puternic ecou în rîndul țărănimii, determinînd-o să treacă în mod hotărît la acțiune pentru aplicarea lor în viață.

Precizarea că pămînturile mînăstirești și bisericești erau exceptate de la confiscare a smuls din mîna reacțiunii posibilitatea de a folosi împotriva revoluției o parte a clerului și influența de care acesta se bucura în diferite pături ale populației.

Programul de guvernare al F.N.D. înscrisa ca sarcină a forțelor democratice ridicarea nivelului economic, cultural și sanitar al muncitorilor și tuturor salariaților, precum și prevenirea șomajului.

Programul preciza și atitudinea partidelor și organizațiilor democratice din F.N.D. față de meseriași, comercianți și industriași. Subliniindu-se că forțele democratice vor continua să înlăture elementele fasciste și

⁷ Ibid.; vezi și V. A. Varga: „Din lupta maselor conduse de P.C.R. pentru instaurarea regimului democrat-popular (ianuarie—6 martie 1945)”, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, pag. 351.

sabotoare din fruntea întreprinderilor, că vor lua măsuri severe împotriva sabotorilor și speculanților, se preciza în același timp că ele vor sprijini pe acei industriași, meseriași și comercianți care vor colabora cinstit la refacerea întreprinderilor, la reorganizarea și ridicarea producției. În sprijinul acestor categorii sociale, se preconiza stabilirea de schimburi comerciale regulate cu toate țările democratice, și în special cu țările vecine, pentru aprovizionarea cu materii prime și cu utilajul necesar (mașini industriale și agricole pentru intensificarea producției). Aceste prevederi, precum și renunțarea în acea etapă la lozincă naționalizării marilor bănci și industriilor principale⁸, constituiau platforma economică care permitea atragerea alături de forțele democratice a unei însemnate părți a burgheziei industriale și bancare la refacerea economică a țării, la îndeplinirea sarcinilor trasate de programul F.N.D.

În domeniul politicii externe, programul forțelor democratice prevedea stabilirea unor legături de prietenie sinceră și durabilă cu Uniunea Sovietică, cu țările vecine și cu toate țările democratice.

Prin prevederile sale, care corespundeau intereselor imensei majorități a populației țării, programul de guvernare al F.N.D. a reprezentat platforma pe baza căreia forțele revoluționare își puteau asigura sprijinul larg al celor mai diverse pături de oameni ai muncii și colaborarea cu o parte a burgheziei.

În cuvântarea ținută la Congresul Sindicatelor unite în ziua de 30 ianuarie 1945, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, explicând necesitatea lărgirii F.N.D., sublinia că „...mai sînt încă grupuri politice, oameni politici cu bun simț care nu pot să nu țină seama de împrejurările actuale și care, dacă vor studia mai atent programul de guvernămînt enunțat de F.N.D., vor găsi că este în interesul și spre binele țării noastre să intre imediat în F.N.D., să îmbrățișeze programul de guvernămînt al unui guvern de F.N.D.”⁹.

Programul F.N.D. a avut un puternic ecou în rîndul maselor largi ale poporului. Publicarea lui a grăbit procesul de destrămare a partidelor burgheze reacționare și a exercitat o puternică influență asupra desfășurării ulterioare a luptei revoluționare. La sfîrșitul lunii ianuarie și începutul lunii februarie, în întreaga țară s-a desfășurat un neînterupt val de mitinguri și demonstrații, în care masele muncitoare exprimau adeziunea lor față de prevederile cuprinse în programul de guvernare al F.N.D. și cereau îndeplinirea lui neîntîrziată, în primul rînd realizarea reformei agrare și formarea unui guvern democrat. Prin mii de telegrame și moțiuni adoptate de către comitete sindicale, comitete ale Frontului plugarilor sau în mari adunări, în întreprinderi, sate, cartiere ale orașelor, oamenii muncii, aprobînd programul de guvernare, se angajau să lupte pentru îndeplinirea lui imediată.

⁸ În platforma F.N.D. din septembrie 1944 se prevăzuse naționalizarea Băncii Naționale, a altor 18 mari bănci și a cartelurilor din industria de bază. Elaborînd proiectul programului de guvernare al F.N.D. în ianuarie 1945, partidul comunist a renunțat, pentru acea perioadă, la aceste prevederi întrucît în situația economică și politică de atunci ele nu erau potrivite.

⁹ „Dezbaterile primului Congres general liber al Sindicatelor unite din România, 26—30 ianuarie 1945”, Editura C.G.M. 1945, pag. 148.

În ziua de 30 ianuarie, în București a avut loc un miting la care au participat 300 000 de oameni ai muncii¹⁰. A doua zi, tot în Capitală, s-a ținut o conferință a reprezentanților țărănimii din Ilfov, la care au participat și delegați ai țăranilor din județele Hunedoara, Prahova, Constanța, Ialomița, Vlașca¹¹, precum și conferința pe țară a femeilor muncitoare¹². La 2 februarie, delegați ai învățătorilor și profesorilor din orașele și satele țării întruniți la București declarau că salută cu bucurie și aderă fără rezerve la programul de guvernare al Frontului național-democratic¹³. În zilele de 3 și 4 februarie au demonstrat la Ploiești și Constanța câte 30 000 de oameni, la Tirgoviște 10 000, la Brăila 8 000, la Craiova și Moreni câte 6 000, la Cimpina 5 000, la Roman și Botoșani câte 3 000¹⁴. În cadrul unui mare miting ținut la 4 februarie 1945 în Capitală, tineretul a cerut, de asemenea, formarea unui guvern al Frontului național-democratic¹⁵. În zilele de 1—14 februarie, numai în Capitală au avut loc peste cincizeci de manifestații în care s-a cerut demisia lui Rădescu. În aceleași zile, în același sens au manifestat numeroși oameni ai muncii din Ploiești, Iași, Cluj, Valea Jiului și din alte centre și regiuni ale țării¹⁶. La aceste mitinguri și demonstrații au participat, pe lângă muncitori, mii de țărani și un număr crescând de intelectuali și funcționari.

În același timp, noi păături sociale și categorii profesionale, cum au fost grupările inginerilor și agronomilor democrați, unele grupări ale meseriașilor, patronilor și ale negustorilor, s-au alăturat F.N.D.¹⁷.

La 14 februarie, un grup de circa 60 de profesori universitari au publicat un apel prin care cereau plecarea lui Rădescu și aducerea la cîrma țării a unui guvern democrat¹⁸.

Pentru a asigura intensificarea luptei pentru instaurarea puterii populare și înlăptuirea imediată a reformei agrare, partidul comunist a mobilizat toate organele și organizațiile sale. Conducerea partidului a trimis în regiuni și județe un mare număr de membri de partid din București, în frunte cu activiști ai Comitetului Central. Mii de muncitori, mobilizați de organele și organizațiile locale de partid, au plecat la sate¹⁹.

Sarcina principală dată de Comitetul Central tuturor membrilor de partid era să sprijine înlăptuirea pe teren a reformei agrare, să antreneze la luptă alături de forțele democratice masele largi ale populației și în mod deosebit țărănimia.

O echipă numeroasă de muncitori din București a ajutat în perioada 9 februarie — 10 martie 1945 țărănimii din județele Moldovei să

¹⁰ „Scînteia” nr. 126, din 1 februarie 1945.

¹¹ „Frontul plugarilor” nr. 3, din 3 februarie 1945.

¹² „Scînteia” nr. 128, din 3 februarie 1945.

¹³ „Frontul plugarilor” nr. 5, din 5 februarie 1945.

¹⁴ „Scînteia” nr. 130, 131 și 132, din 5, 6 și 7 februarie 1945 ; „Înainte” (Craiova) nr. 97, din 5 februarie 1945 ; vezi și „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1961, pag. 82—83.

¹⁵ „Scînteia” nr. 132, din 7 februarie 1945.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 49, dosarul nr. 8 844, fila 12. Notă privind activitatea F.N.D. în zilele de 1—15 februarie 1945.

¹⁷ „Scînteia” nr. 130, 139, 141 și 145, din 5, 14, 16 și 20 februarie 1945.

¹⁸ „Scînteia” nr. 141, din 16 februarie 1945.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 3, fila 103, Proces-verbal al consfățuirii cu secretarii comitetelor regionale și raionale ale P.C.R. din aprilie 1945.

se organizeze în Frontul plugarilor și să intensifice înfăptuirea reformei agrare ²⁰. În ședința comitetului regional al P.C.R. Dobrogea din 16 februarie și apoi în ședințele responsabililor de plasă și secretarilor de celule din orașul Constanța a fost dezbătut programul de guvernare al F.N.D. și s-a întocmit planul de acțiune pentru înfăptuirea prevederilor sale. 35 de muncitori din Constanța și un număr de muncitori din orașele Negru-Vodă și Mangalia au fost trimiși în cele 9 plăși ale județului. În făptuirea reformei agrare a început concomitent în toate satele ²¹.

În zilele de 6—7 februarie, conferința Comitetului regional al P.C.R. Banat a dezbătut programul de guvernare al F.N.D. și a stabilit sarcinile ce decurgeau din el. Aceasta s-a făcut și în cadrul organizațiilor locale ale Uniunii Tineretului Comunist și ale Frontului plugarilor. Din Timișoara au fost trimiși la sate 40 de activiști, iar din Arad circa 30 de activiști. Organizația P.C.R. din Deva a mobilizat 400 de muncitori, care, împărțiți în 40 de echipe, au ajutat țăranii să confişte și să împartă pământul moșieresc ²².

În cadrul regionalei P.C.R. Cluj, grupul de activiști trimis de Comitetul Central împreună cu muncitorii mobilizați de organizația de partid locală și-a început munca în sate în ziua de 17 februarie. În zilele ce au urmat, sub îndrumarea instructorului C.C., s-au ținut ședințe cu activul de partid, al Frontului plugarilor și al Uniunii populare maghiare în orașele Dej, Bistrița, Baia Mare, Satu-Mare și Careii Mari. În aceste ședințe, problema centrală discutată a fost înfăptuirea reformei agrare ²³.

În luna februarie 1945 și în județele din Oltenia acțiunile de ocupare a moșiilor capătă un caracter general. În județul Romanați, avîntul de luptă al maselor țăărănești a sporit după marea întrunire populară convocată în ziua de 4 februarie 1945 de Consiliul județean al F.N.D. În moțiunea adoptată de adunare se cereau confiscarea imediată a moșiilor de peste 50 ha, aplicarea programului F.N.D. Tot mai multe echipe de muncitori organizate și îndrumate de comuniști au împînzit comunele, sprijinind efectiv pe țărani în acțiunile de confiscare a moșiilor ²⁴. Organizația județeană a P.C.R. Gorj s-a ocupat în mod deosebit de îndrumarea celulelor de partid din sate și a organizațiilor Frontului plugarilor. Ca urmare, țăranimea muncitoare a fost tot mai activ antrenată la viața politică. În ziua de 8 februarie 1945 a avut loc o mare adunare populară, organizată de Consiliul F.N.D. Gorj, la care au luat parte peste 6 000 de muncitori din Tg. Jiu și țărani din satele apropiate. După aceasta, în întreg județul au urmat multe adunări asemănătoare și în numeroase comune s-a trecut la înfăptuirea de jos a reformei agrare ²⁵.

²⁰ Loc. cit., opis 2, dosarul nr. 13, Raportul delegatului C.C. al P.C.R. pentru regionala Moldova din 10 martie 1945.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 12, filele 8, 12, Raportul delegatului C.C. al P.C.R. din 16 februarie 1945, și dosarul nr. 3, filele 44—47.

²² Loc. cit., dosarul nr. 12, filele 1, 14 și 18.

²³ Loc. cit., filele 3—6.

²⁴ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945”, Studii și referate monografice, vol. II, E.S.P.L.P. 1958, pag. 140.

²⁵ Loc. cit., pag. 204—207.

Sub îndrumarea P.C.R., organizația Frontul plugarilor a îndeplinit în această perioadă un rol important în organizarea țărănimii și mobilizarea ei la înfăptuirea reformei agrare.

La 10 februarie, Frontul plugarilor a adresat maselor țărănești un manifest în care se spunea :

„Țărani și țărance!

De la guvernul care este acum la putere nu aveți nimic bun de așteptat.

Nu avem timp de pierdut. Treceți imediat la lucru... Soarta voastră este în minile voastre. Stringeți-vă rindurile, adunați-vă puterile și înfăptuiți imediat reforma agrară”²⁶

În zilele de 2, 4, 11 și 18 februarie au avut loc la Bacău, Galați, Brăila, Ploiești, Călărași, Alba Iulia, Mediaș ș.a. conferințe ale delegaților țăranilor din județele respective, în care s-au ales comitete de plasă și județene ale Frontului plugarilor²⁷.

Activiști ai partidului comunist, ai organizațiilor sindicale și Frontului plugarilor și mii de muncitori s-au situat în fruntea țăranilor în lupta lor pentru pământ. Muncitorii au constituit forța de bază pe care partidul comunist s-a sprijinit în acțiunea de mobilizare a țărănimii la înfăptuirea reformei agrare. Sprijinul acordat de muncitori maselor țărănești în lupta împotriva moșierimii și în învingerea dificultăților întâmpinate a contribuit la creșterea conștiinței politice a țărănimii muncitoare, a convins-o de necesitatea alianței cu clasa muncitoare.

În februarie 1945, când devenise tot mai evident caracterul demagogic al promisiunilor făcute de reprezentanții reacțiunii cu prilejul constituirii așa-numitei comisii pentru studiul reformei agrare, activitatea politică și organizatorică intensă desfășurată de partidul comunist în rindurile țărănimii a dat repede roade. În numai două-trei săptămâni, împărțirea pământurilor moșierești a devenit un fenomen de masă, cuprinzând aproape întreaga țară. Concomitent cu realizarea pe cale revoluționară a reformei agrare, într-o serie de județe a continuat cu o intensitate mărită ocuparea de către forțele democratice a primăriilor și prefecaturilor. A luat un nou avânt lupta pentru democratizarea întreprinderilor. Însuși N. Rădescu, în ședința Consiliului de Miniștri din 16 februarie, constata alarmat că : „de câteva zile în special mișcarea în capitalele de județ s-a accentuat. În privința primarilor același lucru. Iar în ceea ce privește agitația la țară pe tema reformei agrare lucrurile au devenit de o gravitate excepțională”²⁸.

Avântul revoluționar în continuă creștere arăta că lozincile lansate de P.C.R. erau însușite de masele populare de la orașe și sate și aplicate pe scară tot mai largă de către acestea. Păturile largi ale țărănimii treceau tot mai hotărât de partea clasei muncitoare, acționând sub conducerea ei pentru înfăptuirea programului forțelor democratice. În focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare se închea alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare ; creșteau rapid prestigiul și influența partidului comunist în mase. Ca urmare a acestui fapt, în lunile februarie-

²⁶ „Frontul plugarilor” nr. 9, din 10 februarie 1945.

²⁷ „Frontul plugarilor” nr. 3, 16, 20, 25 și 26, din 3, 18, 23 februarie și din 1 și 2 martie 1945.

²⁸ Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 303, fila 2.

martie 1945, în condițiile luptei ascutite a forțelor revoluționare împotriva reacțiunii, spre partidul comunist s-au îndreptat numeroase elemente dintre cele mai înaintate și mai conștiente din rîndurile muncitorimii, țărănimii și intelectualității. În perioada luptei pentru înfăptuirea reformei agrare și pentru instaurarea guvernului democrat, într-o singură lună, numărul membrilor partidului comunist s-a dublat ²⁹.

În condițiile respective, încercările reacțiunii de a înăbuși revoluția în continuă dezvoltare prin folosirea forței, prin dezlănțuirea războiului civil au fost zădărnice datorită luptei nestăvilite a maselor populare.

În zilele care au urmat după 24 februarie, cînd hotărîrea de luptă a poporului a zdrobit provocările fasciste inițiate de reacțiunea internă, sprijinită de cercurile imperialiste din exterior, și pînă la 6 martie 1945 s-a produs o asemenea activizare politică a maselor largi ale populației cum nu s-a mai întîlnit pînă atunci în istoria Romîniei. Prin numeroase și puternice mitinguri și demonstrații, prin sute de moțiuni votate în adunările generale din uzine și sate, în uriașele adunări populare din orașele și județele țării, masele își afirmau cu hotărîre voința de a nu înceta lupta pînă nu vor instaura guvernul lor, propria lor putere revoluționară. Încercările reacțiunii de a folosi unitățile militare aflate în țară împotriva poporului au eșuat. Într-o serie de localități, unitățile militare trimise din ordinul lui Rădescu să împiedice desfășurarea acțiunilor revoluționare au refuzat să tragă. Participarea armatei, formată în majoritate covârșitoare din țărani și muncitori, împreună cu formațiile de luptă patriotice, la înfăptuirea insurecției armate, precum și lupta revoluționară desfășurată ulterior de masele populare, au exercitat o influență puternică asupra acesteia. Ostașii erau vital interesați în democratizarea țării, în înfăptuirea reformei agrare și în realizarea celorlalte prevederi ale programului F.N.D. Toate acestea au determinat masa soldaților și un număr mereu mai mare de ofițeri să se alăture forțelor democratice, să refuze de a trage în popor.

*

Intensificarea luptei forțelor democratice pentru putere, trecerea țărănimii din aproape toate regiunile țării la confiscarea pămînturilor moșierești, consolidarea unității de acțiune a partidelor și organizațiilor democratice din F.N.D. au accentuat criza în care se aflau partidele național-țărănesc și național-liberal. Tot mai mulți membri de rînd și organizații locale întregi ale P.N.Ț. și P.N.L., dîndu-și seama de caracterul profund reacționar, antipopular al politicii promovate de cercurile conducătoare, au părăsit aceste partide și s-au alăturat luptei forțelor democratice. În februarie 1945 au aderat la F.N.D. organizațiile locale ale P.N.Ț. și P.N.L. din Iași, Satu-Mare, Bistrița, Dej, organizațiile P.N.Ț. din Romanai, Constanța, Vaslui, organizațiile P.N.L. din Neamț, Dîmbovița etc. ³⁰.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 3, fila 103, Proces-verbal al consfăturii cu secretarii comitetelor regionale și raionale ale P.C.R. din aprilie 1945.

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 12, fila 4 și fondul nr. 49, dosarul nr. 8 844, fila 12; „Scînteia” nr. 129, 130, 132, 139, 146 și 148, din 4, 5, 7, 14, 21 și 23 februarie 1945 și „Frontul plugarilor” nr. 28, din 4 martie 1945.

La 16 februarie, conducătorii organizației național-tărăniste din Rîmnicu-Vilcea, nemulțumiți că dezideratele exprimate de organizație, încă în luna septembrie 1944, nu fuseseră luate în seamă de conducerea reacționară a P.N.Ț., i-au trimis o nouă moțiune. În aceasta ei cereau cercurilor conducătoare din P.N.Ț. să rupă alianța cu P.N.L., de sub șefia lui Dinu Brătianu, și să colaboreze cu forțele democratice, să introducă în programul partidului reforme cerute de masele țărănimii și mijloacele de înfăptuire a lor³¹.

În ziua de 23 februarie 1945, în plină luptă a forțelor democratice împotriva majorității reacționare din guvernul Rădescu, un grup de fruntași național-tărăniști, printr-un apel adresat membrilor organizațiilor județene ale P.N.Ț., a anunțat că se desolidarizează de politica și activitatea reacționară a conducerii P.N.Ț. și că aderă la Frontul național-democratic³². În apel erau demascate poziția ostilă a conducerii partidului, în frunte cu Maniu, față de principalele revendicări ale maselor, precum și refuzul ei sistematic de a colabora cu forțele democratice la rezolvarea problemelor de interes național din acea perioadă. Apelul chema pe toți membrii P.N.Ț. care erau gata să lupte pentru interesele țărănimii și păturilor mijlocii de la orașe să acționeze împotriva moșierilor și profasciștilor din partid și să se alăture luptei forțelor democratice.

Grupul care a semnat apelul era compus, îndeosebi, din intelectuali și liber-profesioniști, cadre de conducere ale organizațiilor P.N.Ț. din București și județul Ilfov. În fruntea grupului era Anton Alexandrescu, pe atunci secretar general al tineretului P.N.Ț.³³. Aderînd la programul F.N.D., gruparea desprinsă din P.N.Ț. se angaja să lupte pentru democratizarea reală a țării, pentru prietenie cu statele din coaliția antihitleristă și pentru sprijinirea războiului împotriva Germaniei hitleriste³⁴. Prin poziția adoptată, această grupare exprima o orientare progresistă, democratică *.

Membrii acestei grupări, precum și numeroase organizații locale s-au desprins din P.N.Ț. și au aderat la F.N.D., convingîndu-se de justetea politicii forțelor democratice. Organizațiile locale și grupurile de membri care s-au desolidarizat de politica conducerii P.N.Ț. își dădeau tot mai bine seama că numai luptînd împreună cu forțele democratice vor putea contribui la realizarea revendicărilor păturilor mic-burgheze de la orașe și sate. Faptul că țărănimea, ajutată de muncitori, trecuse la preluarea pămînturilor moșierești a reprezentat unul dintre factorii esențiali care au determinat numeroși membri și organizații locale ale P.N.Ț. să se alăture forțelor politice coalizate în jurul partidului comunist.

Reprezentanții grupării național-tărăniste dezidente au intrat în Consiliul F.N.D. și au făcut parte din guvernul instaurat la 6 martie 1945.

³¹ „Dreptatea nouă” nr. 3, din 23 iunie 1945.

³² „Scînteia” nr. 150, din 25 februarie 1945.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

* În luna iulie 1946, toți cei care s-au alăturat acțiunii de reorganizare pe baze democratice a P.N.Ț. s-au constituit într-un partid de sine stătător. În ianuarie 1948, acest partid s-a unificat cu Frontul plugarilor.

Alăturarea la lupta forțelor democratice a unui număr relativ mare de organizații județene ale P.N.Ț. (din aproximativ o treime din județele țării) și a unui grup de cadre de conducere din acest partid a însemnat o lovitură dată partidului național-țărănesc, un moment important în destrămarea acestui partid. De asemenea, aderarea la F.N.D. a unor organizații și grupări național-țărăniste a contribuit la demascarea și izolarea de masă a P.N.Ț., influențând păturile mici burghezii care mai urmau acest partid și determinându-le să treacă de partea forțelor democratice.

Intensificarea luptei revoluționare a maselor populare și schimbarea, în mod tot mai evident, a raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și țăranimii au determinat și pe reprezentanții unei părți a burgheziei să colaboreze cu forțele democratice în înfăptuirea unor prevederi din programul F.N.D.

Partidul comunist încheiase, în mai 1944, în perioada de pregătire a insurecției armate, un acord cu gruparea liberală de sub conducerea lui Gh. Tătărăscu. Această grupare reprezenta acea parte a burgheziei care fusese lezată în interesele ei economice prin unele măsuri ale dictaturii militare-fasciste și prin aservirea economică a țării de către imperialismul german.

După 23 August 1944, reprezentanții acestei grupări au continuat să aibă o poziție favorabilă forțelor democratice, deși un anumit timp nu s-au manifestat fățiș pentru colaborare. În ianuarie 1945, Gh. Tătărăscu, apreciind în mod realist situația internă și externă a României, a ajuns la concluzia că, în acea perioadă, era în folosul grupării pe care o reprezenta să colaboreze cu F.N.D. Spre deosebire de Maniu și Brătianu, reprezentanții virfurilor reacționare ale burgheziei și moșierimii, care încercau să asigure menținerea regimului burghezo-moșieresc și înăbușirea revoluției prin sabotarea activității forțelor consecvent democratice și chiar prin metode teroriste, Gh. Tătărăscu spera în acea perioadă să atingă același scop prin colaborarea cu F.N.D. Declarându-se de acord cu o parte din reformele democratice, cerute în mod insistent de masele populare, sau participând la înfăptuirea unora dintre ele, gruparea liberală dezidentă urmarea să determine ca acestea să nu fie prea radicale, să nu depășească cadrul unor transformări burgheze.

Partidul comunist, având în vedere că această grupare liberală reprezenta acea parte din burghezie care era interesată în refacerea și dezvoltarea economiei naționale și în susținerea războiului împotriva Germaniei hitleriste, a militat pentru atragerea ei de partea forțelor democratice. Consiliul F.N.D. a discutat multilateral problema colaborării cu această grupare în ședințele din zilele de 13, 31 ianuarie și 26 februarie 1945³⁵, pronunțându-se pentru acceptarea colaborării.

Partidul comunist și partidul social-democrat au cerut grupării burgheze drept condiții principale pentru colaborare să participe la lupta împotriva reacțiunii, a cercurilor conducătoare național-țărăniste și liberale, în frunte cu Maniu și Brătianu, să sprijine instaurarea unui gu-

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 80, dosarul nr. 16. Procesele-verbale ale ședințelor Consiliului F.N.D. din 13, 31 ianuarie și 26 februarie 1945.

vern în care majoritatea posturilor să le dețină reprezentanții maselor și să fie de acord cu înfăptuirea reformei agrare. Discuțiile privind colaborarea între reprezentanții F.N.D. și Gh. Tătăărăscu s-au desfășurat pe baza programului de guvernare al F.N.D. Aceasta a permis ca, de la început, să se stabilească clar în ce probleme era posibilă colaborarea și în care erau inevitabile divergențele. V. I. Lenin, referindu-se la condițiile în care este admisă colaborarea social-democrației revoluționare cu burghezia preciza că „pentru a înfăptui în fapt, și nu în vorbe, «unitatea de luptă», trebuie să știm în mod clar, precis și *din experiență* în ce anume și în ce măsură anume *putem* să ne unim”³⁶.

Existența programului de guvernare al F.N.D., precum și manifestările publice ale grupării liberale (manifestul-program din decembrie 1944, unele materiale publicate în ziarul „Drapelul” în care se lua poziție împotriva cercurilor conducătoare din P.N.Ț. în frunte cu I. Maniu) au înlesnit precizarea punctelor în care această parte a burgheziei se apropia, în acea perioadă, de obiectivele luptei forțelor democratice.

În problema agrară, gruparea burgheză în frunte cu Tătăărăscu era pentru înproprietărirea țăranilor. Acesta era unul dintre obiectivele comune cu forțele democratice. În ce privește scopul pentru care urma să se facă înproprietărirea, principiile și modul de realizare a ei existau însă deosebiri radicale între pozițiile reprezentanților burgheziei liberale și ale reprezentanților clasei muncitoare și țăranimii muncitoare. Forțele democratice constituite în F.N.D. militau pentru desființarea moșierimii ca clasă, prin confiscarea marilor proprietăți agricole și împărțirea pământului la țăranii fără pământ și cu pământ puțin. Liberalii erau doar pentru reducerea mării proprietăți, pentru despăgubirea proprietarilor expropriați; ei erau categoric împotriva confiscării, deoarece vedeau în aceasta subminarea încrederii în principiul proprietății particulare³⁷. Partidul comunist considera înfăptuirea reformei agrare ca o sarcină fundamentală, imediată, necesară pentru a scăpa țăranimea de exploatarea moșierimii și pentru a pregăti condițiile de trecere la revoluția socialistă. Spre deosebire de comuniști, partidul liberal vedea în sporirea proprietății țăărănești, ca urmare a reformei agrare, asigurarea unor condiții prielnice pentru dezvoltarea capitalismului și consolidarea pozițiilor burgheziei. În plus, gruparea liberală spera că o dată cu înfăptuirea reformei agrare masele populare vor înceta lupta lor revoluționară. La sfârșitul lunii februarie 1945, în condițiile în care reforma agrară se înfăptuia de jos, de către comitetele țăărănești, cu ajutorul muncitorilor, ziarul „Drapelul”, referindu-se la necesitatea revizuirii imediate a așezării agrare a țării, scria: „Această revizuire se impune astăzi cu puterea unui comandament național și o expropriere suplimentară trebuie realizată fără întârziere *în interesul pacificării sociale*” (s.n.)³⁸. Contradicțiile de clasă, în ce privește scopul înfăptuirii reformei agrare, între reprezentanții burgheziei și reprezentanții proletariatului nu erau însă pe prim plan în acea perioadă. Obiectivele revoluției populare, în etapa respectivă,

³⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 8, E.S.P.L.P. 1955, pag. 144.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 39, fila 25. Comunicatul întocmit de delegația permanentă a P.N.L. în ședința din 5 februarie 1945; „Drapelul” nr. 301, din 18 decembrie 1945.

³⁸ „Drapelul” nr. 58, din 27 februarie 1945.

nu urmăreau desființarea proprietății capitaliste, ci numai a proprietății moșierești. Faptul că masele populare trecuseră la înfăptuirea reformei agrare, pe baza principiilor cuprinse în programul F.N.D., a constituit factorul esențial care a determinat gruparea liberală să accepte colaborarea cu forțele democratice, deși nu împărțăsea în întregime punctul lor de vedere în această problemă.

Gruparea liberală Tătărăscu se declarase de acord ca în locul guvernului Rădescu să se instaureze un guvern din care să lipsească vîrfurile P.N.Ț. și P.N.L. și care să aibă la bază un program unitar de guvernare³⁹. Această grupare burgheză se apropia atunci de poziția F.N.D. și în ceea ce privește politica externă. Ea susținea necesitatea întăririi relațiilor cu toate statele din coaliția antihitleristă, inclusiv cu Uniunea Sovietică⁴⁰.

În plină luptă a maselor populare împotriva majorității reacționare din guvernul Rădescu, în condițiile înfăptuirii practice a reformei agrare și ale izolării crescînde de mase a P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu, forțele democratice și-au asigurat colaborarea cu reprezentanții grupării liberale conduse de Tătărăscu. Aceasta s-a realizat cu prilejul instaurării guvernului democrat, la 6 martie 1945, guvern în care rolul precumpănitor îl aveau clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Acest guvern cuprindea, pe lîngă reprezentanți ai F.N.D., care constituiau marea majoritate, și reprezentanți ai grupării liberale burgheze. Cu toate dificultățile ce decurgeau din prezența unor reprezentanți ai burgheziei în guvernul democrat, colaborarea F.N.D. cu gruparea liberală în frunte cu Gh. Tătărăscu a înlesnit forțelor democratice să-și concentreze atacul lor împotriva principalelor forțe reacționare ale burgheziei și moșierimii. Colaborarea grupării liberale cu F.N.D. a slăbit puterea de rezistență a reacțiunii în fața forțelor revoluționare, împiedicînd realizarea, în acel timp, a unui front comun al întregii burghezii și moșierimi împotriva revoluției. Deși determinate de cu totul alte motive decît cele ale forțelor democratice, acțiunile acestei grupări îndreptate împotriva conducerii P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu au slujit luptei maselor, contribuind la demascarea principalelor elemente reacționare și la lichidarea dominației lor în guvern. Puternica mobilizare a maselor populare, sub conducerea clasei muncitoare, precum și lărgirea coaliției forțelor democratice au dus la adîncirea izolării P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu și la forțarea regelui să accepte formarea unui guvern democrat, fără participarea partidelor burgheze reacționare.

★

În lupta pentru susținerea frontului antihitlerist, pentru lichidarea rămășițelor fasciste și democratizarea vieții publice, a aparatului de stat, pentru înfăptuirea reformei agrare în interesul țărănimii, împotriva majorității reacționare din guvernul Rădescu, clasa muncitoare și-a întărit

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 80, dosarul nr. 16, filele 152—154; vezi și articolul „Vrajba trebuie curmată” publicat în „Drapelul” nr. 58, din 27 februarie 1945, în care se scria: „Formula politică ce a stat la baza guvernelor perindate la cîrma țării de la 23 August s-a dovedit falimentară. O nouă regrupare de forțe politice — care să asigure unitatea de concepție, unitatea de programe și unitatea de acțiune ce au lipsit acestor guverne — devine astăzi necesară”.

⁴⁰ „Drapelul” nr. 10, din 29 decembrie 1944.

legăturile cu aliații săi, îndeosebi cu aliatul principal, țărănimea. Făurirea în focul luptei pentru putere și pământ a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare a însemnat largirea în mod hotărâtor a bazei de masă a Frontului național-democratic, consolidarea și creșterea influenței politice a acestuia. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

Întărirea unității de acțiune a partidelor politice și organizațiilor democratice cuprinse în F.N.D., precum și lupta dusă de clasa muncitoare, de țărănime și păturile mic-burgheze de la orașe pentru înfăptuirea practică a sarcinilor revoluției au constituit factori esențiali sub a căror influență s-au apropiat de F.N.D. noi grupări politice — grupările desprinse din P.N.Ț. și P.N.L. Aderarea grupării țărăniste la F.N.D. și colaborarea grupării burgheze liberale cu forțele democratice au ușurat lupta maselor populare împotriva principalelor forțe reacționare ale burgheziei și moșierimii, instaurarea guvernului democratic la 6 martie 1945.

În lupta pentru stabilirea Frontului național-democratic, pentru înfăptuirea revoluției, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit baza de masă a alianței. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

În lupta pentru stabilirea Frontului național-democratic, pentru înfăptuirea revoluției, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit baza de masă a alianței. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

În lupta pentru stabilirea Frontului național-democratic, pentru înfăptuirea revoluției, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit baza de masă a alianței. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

În lupta pentru stabilirea Frontului național-democratic, pentru înfăptuirea revoluției, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit baza de masă a alianței. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

În lupta pentru stabilirea Frontului național-democratic, pentru înfăptuirea revoluției, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit baza de masă a alianței. Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile maselor populare, linia sa politică, izvorîtă din cunoașterea realităților istorice și intereselor vitale ale oamenilor muncii, au asigurat unirea majorității poporului în jurul clasei muncitoare, izolarea cercurilor celor mai reacționare ale moșierimii și burgheziei. Toate acestea au determinat victoria maselor populare în lupta pentru putere, instaurarea regimului de democrație populară în România.

Tactica P.C.R. în campania electorală din 1946

ȘT. CENUȘĂ

In procesul transformărilor revoluționare care au avut loc în prima etapă a revoluției populare din România, alegerile generale din 1946 ocupă un loc însemnat.

Pînă la începutul anului 1946, în viața economică, socială și politică a țării se produsese schimbări radicale în favoarea forțelor populare, în frunte cu P.C.R., care reușiseră să mobilizeze masele la realizarea unor sarcini principale ale desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Forțele revoluției se aflau în continuă ofensivă împotriva reacțiunii. Situația era de așa natură încît reacțiunea nu a mai reușit să se redrezeze, recurgînd la metode teroriste, complotiste, transformîndu-se pînă la urmă în agitură a imperialismului internațional.

Analiza acestei situații a dat posibilitate P.C.R. și celorlalte forțe democratice să tragă cele mai juste concluzii de ordin tactic cu privire la modul cum va trebui să acționeze aceste forțe în campania electorală.

Pregătirea și desfășurarea campaniei electorale, în condițiile istorice de atunci, era o sarcină grea și complexă, care cerea din partea partidului de avangardă al clasei muncitoare o activitate organizatorică și politică multilaterală. Problema alegerilor parlamentare a stat în atenția partidului încă de la Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945, care, luînd în discuție această problemă, a pus în fața partidului sarcina de a da o atenție deosebită pregătirii alegerilor, de a realiza în această direcție o legătură cît mai strînsă cu masele de muncitori, țărani și intelectuali. Conferința a arătat necesitatea întăririi colaborării P.C.R. cu celelalte partide și organizații din F.N.D., inclusiv cu gruparea liberală condusă de Gh. Tătărăscu. Referindu-se la importanța alegerilor parlamentare și la tactica ce trebuia folosită de P.C.R. în alegeri, în raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința națională se sublinia: „Alegerile care vor avea loc vor însemna o mare bătălie între forțele democratice și reacțiune, și în această bătălie reacțiunea va trebui zdrobită. Pentru aceasta nu

este suficient elanul de muncă și entuziasmul la luptă, ci este *nevoie de o tactică adaptată condițiilor speciale în care se află țara noastră*“ (s.n.)¹.

Ținerea de alegeri libere și democratice, pentru prima dată în istoria țării noastre, în care poporul să-și aleagă reprezentanții săi, cerea din partea P.C.R. efectuarea unei largi activități politice, ideologice și organizatorice. Partidul trebuia să explice maselor însemnătatea victoriei în alegerile parlamentare, necesitatea obiectivă a consolidării unității de acțiune a tuturor forțelor democratice, în luptă cu reacțiunea, căile și mijloacele ce trebuiau folosite pentru a se asigura mobilizarea tuturor acestor forțe în cadrul campaniei electorale.

Pentru aceasta, după Conferința națională din octombrie 1945, P.C.R. a desfășurat o largă muncă politică de masă; prin întruniri, mitinguri, prin organele sale de presă, printr-o serioasă muncă de lămurire desfășurată de comuniști de la om la om, partidul și-a făcut cunoscută opiniei publice poziția sa în alegerile parlamentare.

Astfel, la una dintre marile întruniri organizate de partid în Capitală, în noiembrie 1945, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, vorbind despre importanța obținerii victoriei de către forțele democratice în alegeri, sublinia că această victorie „...va însemna cîștigarea bătăliei pentru consolidarea regimului instaurat la 6 martie 1945 și asigurarea condițiilor necesare redresării vieții economice și refacerii țării”².

Masele populare au avut astfel posibilitatea să se convingă că pentru partidul comunist victoria în alegerile parlamentare nu era un scop în sine. Această victorie trebuia să creeze condiții politice pentru democratizarea pe mai departe a țării, pentru redresarea economiei naționale, deschiderea unui drum larg în vederea „...înnaintării impetuoase a revoluției populare”³.

Stabilirea tacticii generale a partidului, în vederea cîștigării bătăliei alegerilor, s-a făcut în cadrul plenarei C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946.

Cu acest prilej s-a trecut în revistă activitatea generală a partidului, s-a făcut o scurtă privire asupra situației internaționale. Pentru perioada pregătirii și desfășurării campaniei electorale o importanță deosebită a avut analiza situației politice interne, a raportului de forțe, stabilirea liniei tactice pentru asigurarea victoriei în alegeri.

Din documentele plenarei se desprinde profunda analiză științifică a luptei forțelor politice din interiorul țării, a caracterizării obiective a perioadei din ajunul alegerilor parlamentare, drept perioadă de luptă dintre forțele democratice și reacționare pentru cîștigarea maselor populare. Plenara a pus în fața partidului sarcina de a asigura unitatea de acțiune a forțelor din guvern, de a mobiliza toate rezervele posibile în bătălia electorală. Hotărîtor în această privință era și de data aceasta asigurarea în primul rînd a rolului conducător al clasei muncitoare prin consolidarea

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 38.

² „Scînteia” nr. 371, din 5 noiembrie 1945.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 450.

unității de acțiune a celor două partide înfăptuită la 1 mai 1944. Ocupându-se de această problemă, la plenara din 25—28 ianuarie 1946, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia că : „În împrejurările actuale, judecând după rolul pe care l-am avut pînă în prezent în guvern și rolul pe care-l vom avea în viitor, clasa muncitoare, reprezentată prin cele două partide : comunist și social-democrat în guvern și în parlament, ar constitui baza în jurul căreia s-ar grupa toate forțele democratice ale țării“⁴.

Pentru a asigura și în bătălia electorală unitatea de acțiune a clasei muncitoare, P.C.R. pleca de la existența F.U.M. ca factor principal ce a stat la baza tuturor acțiunilor revoluționare din România. În vederea pregătirii și desfășurării campaniei electorale se pune ca sarcină înlăturarea unor greutăți create de elementele de dreapta din P.S.D., care desfășurau o activitate de scindare a F.U.M. și a unității clasei muncitoare.

Pentru consolidarea unității de acțiune în cadrul F.U.M., partidul comunist s-a bazat pe faptul că în P.S.D. exista, atît în organizațiile de jos cît și în conducere, o atmosferă favorabilă pentru propunerea P.C.R. de a se merge pe liste comune în alegeri.

De aceea, partidul comunist a dus tot timpul o politică de apropiere permanentă între membrii celor două partide muncitorești. Politica justă, tovarășească dusă de P.C.R. față de P.S.D., colaborarea realizată în cadrul F.U.M., precum și activitatea aripii de stînga din P.S.D. au avut ca rezultat acceptarea de către P.S.D. a propunerilor P.C.R. de a se merge în comun în alegerile parlamentare.

Astfel, la ședința C.C. al P.S.D. din 9—10 februarie 1946 s-a hotărît convocarea, la 10 martie 1946, a unui congres extraordinar care să fixeze definitiv modul de participare a P.S.D. în alegerile parlamentare. Cu o majoritate de 19 voturi pentru și 10 contra s-a adoptat hotărîrea de a se recomanda congresului „...participarea pe liste comune cu organizațiile muncitorești și democratice care au constituit guvernul la 6 martie 1945“⁵.

Oponîndu-se acestei recomandări, elementele reacționare din conducerea P.S.D., grupate în jurul lui Titel Petrescu, au făcut numeroase greutăți pregătirii congresului, fapt ce s-a resimțit pînă jos, în unele organizații regionale și județene ale P.S.D. La această activitate distructivă, elementele de dreapta din P.S.D. au avut sprijinul reacțiunii, conduse de Maniu și Brătianu, care își dădea tot mai mult seama că unitatea forțelor democratice în alegeri va duce la totală ei zdrobire. Așa se explică vasta campanie de calomniere a aripii stîngi din P.S.D., desfășurată prin organele lor de presă, în contrast cu laudele aduse elementelor de dreapta și „sfaturile“ date întregului partid de a merge pe liste separate în alegerile parlamentare.

Expunînd linia politică fixată de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946 în legătură cu alegerile parlamentare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat, în interviul dat Agenției romîne de presă, necesitatea consolidării Frontului unic muncitoresc ca pivot politic principal atît în

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 175.

⁵ „Libertatea“ nr. 450, din 14 februarie 1946.

campania electorală pentru cîștigarea victoriei în alegeri, cît și în parlamentul și guvernul care urmau să ia ființă după alegeri. Combătînd pe acei conducători de dreapta din P.S.D. care preconizau participarea în alegeri pe liste separate și explicînd că ea ar fi dus la spargerea unității de voință și de acțiune a clasei muncitoare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că aceasta „...însamnă practic a sprijini forțele reacționare, întrucît în lupta politică electorală nu poate să existe o poziție independentă, ci, în mod inevitabil, trebuie să se alăture uneia sau celeilalte tabere. A împinge P.S.D. în tabăra reacțiunii însemnează a-l face să împărtășească soarta acesteia”⁶.

Majoritatea covîrșitoare a delegaților aleși pentru Congresul P.S.D. erau adepți ai participării pe liste comune în alegeri cu forțele democratice. Ca urmare a acestei situații, după dezbateri furtunoase, Congresul P.S.D. din 10 martie 1946 a hotărît participarea în alegerile parlamentare alături de celelalte partide și organizații care au format guvernul de la 6 martie 1945. Această hotărîre a fost luată cu o majoritate de 232 de voturi pentru, 29 contra și 60 de abțineri⁷.

C.C. al P.S.D. a luat măsuri hotărîte împotriva grupării lui Titel Petrescu și a altor elemente oportuniste și dușmănoase, care nu s-au supus hotărîrilor congresului, prin îndepărtarea lor din P.S.D.

Măsuri severe s-au luat și pe linia conducerii F.U.M., respingîndu-se orice pretenție a grupului diversionist Titel Petrescu de a se mai considera ca făcînd parte din F.U.M. Toate organizațiile P.S.D. s-au declarat de acord cu măsurile adoptate. Ca urmare, în cadrul F.U.M. s-a îmbunătățit de sus pînă jos colaborarea celor două partide muncitorești în toate problemele ce trebuiau rezolvate. Toate acestea au avut o deosebită importanță în gruparea și a celorlalte forțe democratice ale țării pentru obținerea victoriei în alegeri.

Concomitent cu lupta pentru consolidarea unității de acțiune a clasei muncitoare, P.C.R. a militat consecvent pentru mobilizarea țărănimii alături de forțele democratice în alegerile generale. În realizarea acestei sarcini partidul comunist a plecat de la indicațiile lui Lenin care arată că : „Dacă în lupta pentru... democrație nu ne-am putea sprijini, în afară de proletariat, și pe țărănime, sarcina de «a menține puterea» n-ar avea nici o șansă de reușită”⁸.

Țărănimea reprezenta majoritatea populației țării noastre și de aceea menținerea ei de partea clasei muncitoare, ca aliat de nădejde în ducerea pînă la capăt a sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, avea o importanță covîrșitoare.

Noile sarcini, care stăteau în fața țării în vederea continuării pe mai departe a revoluției populare, nu puteau fi rezolvate fără consolidarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Realizarea

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej : „O politică romînească de realizări democratice”, Editura P.C.R. 1946, pag. 261.

⁷ Vezi „Libertatea” din 11 martie 1946, ediție specială.

⁸ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 11, Editura politică, 1962, pag. 70.

acestei alianțe în lupta anterioară pentru înfăptuirea reformei agrare constituia o premisă importantă în vederea participării țărănimii în alegeri de partea forțelor democratice.

De aceea, P.C.R. a militat ca guvernul democratic să ia toate măsurile pentru terminarea lucrărilor legate de desăvârșirea reformei agrare. În munca politică de masă, P.C.R. a contribuit la remedierea unor greșeli făcute la înfăptuirea reformei de către unele comisii de împrumut, fapt care a contribuit la mărirea încrederii țărănimii muncitoare în partidul comunist.

Lupta P.C.R. pentru demascarea unor elemente dușmănoase pătrunse în comisiile de reformă agrară, zădărnicierea manevrelor unor moșieri de a sabota aplicarea reformei, sprijinirea țărănimii de către muncitori în repararea uneltelor și mașinilor agricole etc. au consolidat alianța muncitorească-țăărănească.

Pentru a întări și mai mult încrederea țărănimii în regimul democratic, în regiunile unde s-a desăvârșit reforma agrară guvernul a luat măsuri pentru împărțirea titlurilor de împrumut țăranilor care au primit pământ, fapt ce a dus la întărirea încrederii țăranilor în trăinicia reformei.

Politica justă a P.C.R. de apărare a intereselor țărănimii muncitoare a avut o puternică influență asupra acesteia. Țărănimea a răspuns cu entuziasm la realizarea sarcinilor legate de campaniile agricole, de îndeplinirea obligațiilor către stat.

Influența politicii juste a P.C.R. la sate a avut ca rezultat și îmbunătățirea activității Frontului plugarilor. Partidul comunist a desfășurat o largă activitate pentru întărirea autorității Frontului plugarilor în rândurile țărănimii, pentru antrenarea ei la aplicarea în practică a politicii guvernului democratic. Măsurile luate de eliminare a elementelor dușmănoase din rândurile Frontului plugarilor, de promovare în conducerea organizațiilor sale a oamenilor cinstiți și devotați regimului democrat, au sporit influența sa în masele țărănimii muncitoare, slăbind influența P.N.Ț. la sate.

Convinsă prin fapte că numai alături de clasa muncitoare își poate apăra cu succes interesele sale, țărănimea muncitoare a salutat cu entuziasm hotărîrea Comitetului Executiv al Frontului plugarilor, ratificată de plenara C.C. al Frontului plugarilor din 18 martie 1946, ca în alegerile parlamentare această organizație să participe pe liste comune cu toate forțele politice reprezentate în guvernul format la 6 martie 1945⁹. Aceasta constituia o victorie a tacticii partidului comunist de atragere a țărănimii muncitoare ca aliat principal al clasei muncitoare, ceea ce a constituit un element decisiv pentru cîștigarea bătăliei electorale.

Pentru a-și asigura sprijinul majorității covârșitoare a populației, partidul comunist a acordat importanța cuvenită păturilor mijlocii ale populației.

⁹ Vezi „Frontul plugarilor” nr. 337, din 20 martie 1946, și nr. 352, din 6 aprilie 1946.

În legătură cu posibilitatea de mobilizare a tuturor aliaților interesați în revoluție, încă la Congresul sindicatelor din ianuarie 1945 tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia că în această direcție trebuie să se pornească de la faptul că de pe urma dictaturii lui Antonescu și a războiului hitlerist au avut de suferit nu numai muncitorii și țăranii, ci și alte categorii sociale : micii meseriași, cărora li s-a îngrădit activitatea, sub pretext că împiedică dezvoltarea producției de război, întreprinzătorii mijlocii, negustorii, micii industriași și chiar o mică parte din marii întreprinzători ¹⁰.

Pornindu-se deci de la interesele acestor categorii sociale lovite într-o măsură sau alta de fascism, partidul comunist și guvernul democratic au creat condiții optime pentru atragerea lor la opera de refacere economică a țării. Politica de sprijinire a tuturor factorilor economici care au colaborat la refacerea întreprinderilor, reorganizarea și ridicarea producției, înlăturarea elementelor fasciste și sabotoare din întreprinderile și instituțiile de stat și particulare etc. au dus la crearea unor condiții favorabile pentru mobilizarea și a acestor pături ale populației, alături de forțele democratice, conduse de partidul comunist.

Pentru ca munca politică desfășurată în sinul păturilor mijlocii ale populației să fie cât mai eficientă, partidul comunist și-a îndreptat atenția în direcția găsirii unei posibilități de cuprindere organizatorică a acestor pături, mobilizând în acest scop Uniunea patrioților, organizație de masă antifascistă, constituită din inițiativa P.C.R. încă în anul 1942. După 23 August 1944, în această organizație s-au încadrat o serie de oameni proveniți din rîndurile păturilor mijlocii, și în mod deosebit intelectualii, aducînd o contribuție importantă la lupta pentru democratizarea țării.

La începutul anului 1946 păturile mijlocii tindeau tot mai mult de a se organiza, solicitau crearea unui partid politic care, prin programul său democrat, să militeze pentru apărarea intereselor lor. De aceea, transformarea Uniunii patrioților într-un partid în care s-au încadrat, pe lângă intelectuali și alte pături sociale : meseriași, mici industriași și comercianți, funcționari etc., devenise actuală.

Pentru a se realiza această sarcină, conducerea Uniunii patrioților a fost ajutată de P.C.R. în pregătirea unui congres general al acestei organizații. Ca urmare a acestei activități, în prima jumătate a lunii ianuarie 1946, Congresul general al Uniunii patrioților a hotărît constituirea Partidului național popular ¹¹.

Programul partidului, votat la congres, cuprindea prevederi care angajau P.N.P. la lupta pentru democratizarea pe mai departe a țării, apărarea intereselor economice și politice ale păturilor mijlocii, relații de colaborare cu toate partidele democratice etc.

Activitatea desfășurată de P.N.P. pînă la începerea campaniei electorale, cît și în timpul desfășurării ei, a dus la atragerea unei mase importante a păturilor mijlocii, împiedicînd reacțiunea de a folosi ca masă de

¹⁰ Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, „O politică romînească de realizări democratice“. Editura P.C.R. 1946, pag. 58.

¹¹ Vezi „Scinteia“ nr. 425, din 13 ianuarie 1946.

manevră împotriva forțelor democratice această parte a populației țării noastre.

Adeziunea păturilor mijlocii la propunerile partidului comunist de a se merge în comun în alegerile parlamentare s-a concretizat prin mișcarea de aderare la aceste propuneri, adoptată în unanimitate de conferința C.C. al P.N.P. din 22—23 martie 1946 și prin mandatul dat Biroului executiv, al partidului de a trata cu forțele democratice colaborarea pentru alegeri¹².

Din toate acestea se desprinde faptul că în tactica sa cu privire la mobilizarea tuturor aliaților în campania electorală partidul comunist a luptat cu perseverență și răbdare, reușind să convingă acele partide și organizații, care cuprindeau de fapt sub influența lor majoritatea covârșitoare a populației, de a se pronunța pentru unitate de acțiune în campania electorală din 1946.

Drepturile și libertățile democratice obținute de clasa muncitoare și de toți oamenii muncii pînă în 1946 au convins masele populare că numai asigurarea rolului de conducător al clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., va duce la obținerea de noi victorii în procesul revoluției populare.

În lupta pentru aliați, P.C.R. a urmărit rezolvarea intereselor generale ale țării. Politica sa exprima de fapt doleanțele economice și politice ale tuturor oamenilor muncii. Fiecare categorie socială a găsit în această politică apărarea intereselor sale cele mai vitale. Acesta a fost temeiul pe care s-a sprijinit P.C.R. în bătălia pentru aliați, reușind să cîștige de partea sa majoritatea covârșitoare a populației țării.

În aplicarea tacticii sale generale cu privire la alianțele politice, partidul comunist a reușit să atragă de partea sa și o parte a burgheziei, grupată în jurul partidului liberal condus de Gh. Tătăărăscu. P.C.R. s-a orientat în această direcție după învățătura leninistă, care arată că în lupta pentru aliați trebuie folosită orice posibilitate, oricît de mică, de a găsi un aliat, „...fie chiar vremelnice, șovăielnice, nestatornice, nesigure, condiționale”¹³. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că P.C.R. a folosit cu pricepere unele contradicții ivite între diferite grupări ale burgheziei încă în timpul dictaturii antonesciene. Pe lângă aceasta, în programul guvernului democratic s-a ținut seama de anumite interese economice și politice ale acestei grupări.

Politica elastică a P.C.R. de orientare a guvernului democratic în direcția stimulării acelei părți a burgheziei care a avut de suferit de pe urma fascismului și războiului la participarea refacerii țării a dus la atragerea acestora de partea forțelor democratice.

Alianța cu P.N.L.-Tătăărăscu în prima etapă a revoluției populare era determinată de necesitatea concentrării atacului împotriva principalelor forțe ale burgheziei și moșierimii, reprezentate prin partidele „istorice” conduse de Maniu și Brătianu.

¹² Vezi „Națiunea” nr. 6, din 25 martie 1946.

¹³ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 54.

Procesul de clarificare a poziției P.N.L.-Tătărăscu față de participarea pe liste comune în alegeri cu toate forțele democratice a arătat că în acest partid s-a dus o luptă serioasă. Reacțiunea internă și internațională a exercitat presiuni asupra acestei organizații pentru a o determina să nu se pronunțe în favoarea listelor comune alături de comuniști. Un grup de fruntași ai partidului, adversari ai lui Gh. Tătărăscu, au trecut la P.N.L.-Brătianu, fiind împotriva propunerilor P.C.R. cu privire la alegeri ¹⁴.

Aceste încercări de spargere a unității forțelor democratice din guvern nu au reușit să determine majoritatea membrilor organizației condusă de Gh. Tătărăscu să facă jocul reacțiunii. Astfel, în ședința C.C. al P.N.L.-Tătărăscu din 29 aprilie 1946, în urma expunerii președintelui și a dezbatelor ce au avut loc, s-a aprobat — cu 102 voturi pentru, 31 contra și 2 abțineri — hotărîrea delegației permanente a partidului din 28 aprilie 1946 de participare în alegerile parlamentare pe listă comună cu celelalte forțe democratice ¹⁵.

Atragerea de partea forțelor democratice a unei părți a burgheziei a avut o mare importanță. Ea a dus la slăbirea unității forțelor reacțiunii, la împiedicarea formării unui bloc al întregii burghezii împotriva regimului democratic în campania electorală. Aceasta a ușurat într-o măsură oarecare sarcina demascării și zdrobirii reacțiunii în alegeri.

În afară de gruparea liberală a burgheziei de sub conducerea lui Gh. Tătărăscu a mai aderat la formarea Blocului partidelor democratice și gruparea politică a P.N.Ț. de sub conducerea lui Anton Alexandrescu, desprinsă din P.N.Ț.-Maniu la începutul anului 1945. Această organizație a adus o oarecare contribuție la lupta contra reacțiunii maniste împotriva căreia P.C.R. își îndreptase focul central, convinsă fiind că numai alături de forțele democratice, în frunte cu P.C.R., își poate aduce contribuția la opera de refacere și democratizare a țării.

Acceptarea de către forțele democratice din guvern a propunerilor P.C.R. de a se merge pe liste comune în alegeri a constituit o victorie strălucită a tacticii partidului comunist cu privire la făurirea alianțelor politice în prima etapă a revoluției populare. Aceasta era rezultatul analizei concrete a condițiilor specifice ale României, era rezultatul aplicării creatoare a învățăturii marxist-leniniste. Aceste succese demonstau capacitatea politică și organizatorică a P.C.R. de a orienta întregul partid, clasa muncitoare și pe toți oamenii muncii spre rezolvarea pas cu pas a sarcinilor revoluției. Așa se explică de ce a reușit P.C.R. să atragă în pregătirea și desfășurarea alegerilor diferite categorii sociale eterogene

¹⁴ Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 107.

¹⁵ Vezi „Drapelul” nr. 408, din 1 mai 1946.

și să asigure în final victoria forțelor democratice asupra forțelor reacțiunii.

După aderarea forțelor democratice la propunerea partidului comunist de a se merge pe liste comune în alegeri, P.C.R. a elaborat un program în lumina indicațiilor plenarei C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946. În această direcție, plenara sublinia că programul trebuia să reflecte interesele economice, politice ale tuturor categoriilor sociale la care B.P.D. apela în alegeri.

Partidele democratice au constituit un comandament unic care, în sesiunea din 9 mai 1946, a definitivat platforma-program, elaborată de P.C.R., cu care forțele democratice unite s-au prezentat în fața alegătorilor¹⁶.

Din prevederile platformei-program se desprindea grija pentru consolidarea regimului democratic, pentru asigurarea drepturilor și libertăților cetățenești, a refacerii economice și reconstrucției țării, asigurarea independenței naționale și a păcii. În platformă au fost cuprinse cerințele principale ale tuturor categoriilor sociale de oameni ai muncii, inclusiv stimularea inițiativei particulare ce contribuia la mărirea producției industriale și agricole. Una dintre principalele reforme prevăzute în platformă era etatizarea B.N.R.

În urma discuțiilor ce au avut loc între reprezentanții celor șase formații politice care au semnat platforma-program (P.C.R., P.S.D., Frontul plugarilor, P.N.P., P.N.L.-Tătărescu și P.N.Ț.-Alexandrescu), la 17 mai 1946 acestea au hotărât constituirea Blocului partidelor democratice, subliniind acordul deplin asupra platformei și a proporției de prezentare în alegeri pe listele B.P.D. S-a mai hotărât constituirea unei comisii centrale electorale, care să coordoneze activitatea acestui bloc în campania electorală pe întreaga țară, precum și alte măsuri concrete de organizare a muncii B.P.D.¹⁷.

În afară de aceasta, partidul comunist a militat ca și organizațiile de masă ale oamenilor muncii să sprijine efectiv obținerea victoriei forțelor democratice în alegeri. Astfel, după terminarea alegerilor sindicale în aprilie 1946, în conferința ținută la radio în ziua de 30 aprilie 1946, tovarășul Gheorghe Apostol arăta: „Mișcarea sindicală din România, care în focul alegerilor sindicale a știut să înfrângă atacul reacțiunii și să rămână puternică și unită, în ciuda tuturor încercărilor de spargere, va ști să-și facă datoria și în alegerile parlamentare“¹⁸.

La 5 iunie 1946 Comitetul executiv al C.G.M., constatând că platforma-program a B.P.D. cuprinde revendicările economice și sociale ale tuturor categoriilor de salariați de la orașe și sate, a decis să mobilizeze

¹⁶ Vezi „Scinteia“ nr. 521, din 11 mai 1946.

¹⁷ Loc. cit., nr. 529, din 24 mai 1946.

¹⁸ Loc. cit., nr. 514, din 2 mai 1946.

masele organizate pentru victoria în alegeri a forțelor democratice unite și pentru îndeplinirea prevederilor din platforma-program¹⁹.

Organizațiile de masă și-au însușit programul B.P.D., iar cu ajutorul acestora s-a reușit să se împiedice folosirea de către reacțiune, ca masă de manevră împotriva forțelor democratice, a tineretului, femeilor, invalizilor, văduvelor de război etc.

O contribuție importantă în desfășurarea muncii politice de masă în favoarea B.P.D. a adus tineretul, și în special cel grupat în organizația Tineretul progresist și în sindicate, precum și celelalte organizații de tineret de pe lângă forțele din B.P.D.

Organizațiile de masă ale femeilor, constituite în Federația Democrată a Femeilor din România, Apărarea patriotică, Federația meseriașilor etc. au aderat și ele la platforma-program a B.P.D.

Adeziunea acestor organizații s-a manifestat atât prin munca politică de masă în campanie, cât și prin declarații în presă, apeluri, rezoluții prin care chemau masele, ale căror reprezentante erau, de a sprijini victoria forțelor democratice unite în alegeri, de a contribui la realizarea prevederilor din platforma-program.

În afară de organizațiile de masă arătate mai sus, au îmbrățișat programul B.P.D. și organizațiile democratice de masă ale minorităților naționale. Dintre aceste organizații cea mai numeroasă era Uniunea populară maghiară din Transilvania (U.P.M.)²⁰.

În campania electorală, U.P.M. a desfășurat o vastă muncă politică de masă în rândurile populației maghiare, dezbătând platforma-program a B.P.D. și combătând șovinismul²¹.

Potrivit sarcinilor trasate de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946, focul principal în campania electorală trebuia îndreptat „...împotriva lui Maniu și a clicii sale pentru izolarea politică a reacțiunii”²².

Bătălia pentru câștigarea victoriei în alegeri de către forțele democratice, conduse de P.C.R., a fost dată în condiții destul de grele. Reacțiunea internă a căutat să folosească greutățile economice provocate de distrugerile de război și de urmările secetei în scopul discreditării guvernului democratic, pentru a provoca răsturnarea lui. Activitatea demagogică a fost împletită cu acțiuni teroriste asupra populației, mergând pînă la asa-

¹⁹ Vezi loc. cit., nr. 542, din 7 iunie 1946.

²⁰ Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 128, fila 338.

²¹ Vezi loc. cit., dosarul nr. 127, fila 36. Ca urmare a drepturilor acordate de regimul democratic, populația maghiară din țara noastră și-a trimis în parlament 29 de deputați. Exprimînd starea de spirit a minorității naționale maghiare în urma rezultatului alegerilor pe țară, Comitetul regional al P.C.R. Banat, prin raportul secției organizației de masă, relatează că aceasta „...manifestează bucurie că pentru prima dată în România populația maghiară a putut prezenta în parlamentul țării un număr atât de important de reprezentanți ai săi” (Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 21, fila 143).

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 181.

sinate bestiale, care au dus la jertfe omenesti în rîndurile forțelor democratice.

Încercările reacțiunii romîne de a sparge unitatea forțelor democratice unite, de a înșela masele cu demagogia ei, de a le intimida prin metode teroriste pentru a le cîștiga votul s-au soldat cu o înfrîngere rușinoasă.

În campania electorală din 1946, partidele „istorice” au pierdut de fapt ultima bătălie politică pentru cîștigarea maselor, iar ulterior ele s-au izolat de popor și s-au transformat în agenturi ale puterilor imperialiste și ale reacțiunii internaționale. *

Referindu-se la rezultatele alegerilor din 1946, în expunerea la a XV-a aniversare a Republicii Populare Romîne, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „În alegerile parlamentare care au avut loc în noiembrie 1946, Blocul partidelor democratice, în frunte cu partidul nostru, a înfruntat partidele reacționare sprijinite activ de legionari. În ciuda acțiunilor teroriste, prin care reacțiunea urmărea să exercite presiuni asupra alegătorilor și să falsifice votul, masele de alegători au votat pentru forțele democratice, pentru guvern. După înfrîngerea zdrobitoare suferită, partidele «istorice» s-au izolat tot mai mult de popor, și-au pierdut orice bază de masă, s-au demascat ca agenturi de spionaj și diversiune ale puterilor imperialiste și au fost înlăturate din viața politică a țării”²³.

Victoria obținută în alegerile parlamentare a însemnat, în același timp, și o victorie împotriva încercărilor de amestec în treburile interne ale Romîniei din partea puterilor imperialiste. Prin politica sa fermă, P.C.R. a reușit să imprime guvernului o atitudine demnă ce a dus la respingerea curajoasă a încercărilor de amestec ale imperialiștilor, care aveau drept scop împiedicarea desfășurării libere și democratice a alegerilor și sprijinirea forțelor reacționare interne. Acest amestec a constat printre altele și în încercarea de a impune desfășurarea alegerilor sub control străin, de a accepta „sfaturi” în direcția întocmirii legii electorale. Toate aceste încercări au fost sortite însă eșecului.

Ca eveniment de seamă în istoria Romîniei, alegerile parlamentare din 1946 fac parte integrantă din procesul revoluționar neîntrerupt început la 23 August 1944.

Din întreaga luptă, desfășurată de P.C.R., pentru pregătirea și desfășurarea campaniei electorale din 1946, în vederea obținerii victoriei în

* În ziua de 19 noiembrie 1946, masele largi de alegători și-au dat votul lor masiv Blocului partidelor democratice. Totalizarea rezultatului voturilor din întreaga țară a arătat că forțele democratice au obținut un procentaj fără precedent în istoria politică a Romîniei.

Astfel, din totalul de aproape șapte milioane de cetățeni (6 934 583) care au votat, un număr de 4 766 630 de voturi (71,80%) au fost exprimate pentru B.P.D.; împreună cu U.P.M., forțele democratice au obținut aproape 80% din voturi (79,86%).

Acest rezultat al alegerilor nu a dat posibilitate reacțiunii să dispună decît de un număr foarte mic de mandate de deputați (Vezi „Scînteia” nr. 685, din 23 noiembrie 1946).

²³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 450.

alegeri de către forțele democratice, se desprinde cu pregnanță tactica justă a partidului nostru. Justețea acestei tactici s-a dovedit practic prin victoria strălucită obținută în alegeri. Această victorie a demonstrat că P.C.R. a reușit să folosească condițiile obiective și subiective din țara noastră, cîștigînd de partea sa majoritatea covârșitoare a poporului.

Cu toate eforturile reacțiunii de a împiedica desfășurarea normală a alegerilor, masele au urmat forțele democratice, au respins cu toată hotărîrea asemenea încercări și au transformat ziua alegerilor într-o mare sărbătoare a oamenilor muncii din România.

Alegerile au arătat că din această mare bătălie politică partidul comunist a ieșit mai întărit, mai legat de mase. Lupta poporului nostru pentru realizarea platformei-program a B.P.D., inițiată de P.C.R., a arătat că masele deveneau tot mai conștiente de faptul că comuniștii sînt cei mai activi luptători pentru interesele generale ale țării. În aceste alegeri reacțiunea a fost izolată și zdrobită de votul masiv al alegătorilor, iar ulterior a fost înlăturată definitiv din viața politică a țării noastre.

Ca rezultat al alegerilor s-a creat primul parlament liber ales al Romîniei, strîns legat de popor, care a ajutat guvernul la realizarea programului B.P.D.

Evenimentele care au urmat au arătat că victoria în alegeri a dus la crearea condițiilor necesare pentru încheierea procesului de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

Măsurile politice și organizatorice stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 și însemnătatea lor pentru îmbunătățirea muncii de partid și întărirea legăturilor lui cu masele

C. OLTEANU

La sfârșitul anului 1946 și începutul anului 1947, în fața Partidului Comunist Român, a clasei muncitoare s-au ridicat ca sarcini deosebit de importante intensificarea luptei pentru redresarea economiei naționale și crearea tuturor condițiilor în vederea trecerii la etapa socialistă a revoluției.

Pentru îndeplinirea acestor sarcini grele și complexe și pentru înfrângerea împotrivirii burgheziei, P.C.R. a luat, pe lângă măsurile economice, și o serie de măsuri politice și organizatorice care aveau ca scop creșterea rolului de conducător al partidului în viața economică a țării, întărirea hegemoniei proletariatului în revoluție, întărirea alianței muncitorești-tărănești și a legăturilor partidului cu masele.

Pornind de la cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării sociale, călăuzindu-se neabătut după atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă, Partidul Comunist Român a elaborat linia sa politică, formele de organizare și metodele de muncă corespunzătoare fiecărei etape a revoluției, diferitelor faze ale dezvoltării sale. Formele organizatorice — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al partidului — nu sînt dogme date odată pentru totdeauna, ele trebuie create și modificate în așa fel, încît să servească de fiecare dată îndeplinirii liniei politice și sarcinilor concrete ce stau în fața partidului în perioada dată ¹.

După 23 August 1944, partidul a luat o serie de măsuri pentru consolidarea organizațiilor sale, crearea de organizații noi în întreaga țară, organizarea aparatului central al partidului, reorganizarea și înființarea comitetelor județene de partid și de plasă, precum și lărgirea rețelei organizațiilor de bază în întreprinderi, sate și instituții ². Pînă în

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 169.

² Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, Editura pentru literatură politică 1951, pag. 152.

1947, partidul a crescut și s-a întărit continuu din punct de vedere organizatoric *.

În vederea îmbunătățirii muncii organizatorice a partidului, plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 a hotărât desființarea comitetelor regionale, reorganizarea comitetelor județene și legarea lor directă de Comitetul Central al partidului, asigurând astfel o mai mare operativitate în muncă. „În măsura în care sarcinile partidului nostru cuprind sectoare din ce în ce mai largi în problemele vitale ale țării — se spunea în instrucțiunile C.C. al P.C.R. cu privire la reorganizarea partidului — este firesc ca legătura Comitetului Central cu organizațiile județene să devină mai activă și să îmbrace forme multiple”³.

Izvorită dintr-o necesitate practică, măsura stabilită de plenara C.C. al P.C.R. de a desființa comitetele regionale de partid, a reorganiza comitetele județene și a le lega direct cu C.C. urmărea mai multe obiective, printre care: a) Întărirea legăturilor partidului cu masele și a rîndurilor sale prin înlăturarea cu acest prilej a elementelor necinstite strecurate în partid; b) Întărirea comitetelor județene cu cadre din comitetele regionale desființate pentru a le mări capacitatea de muncă și de cuprindere a activității de partid; c) Comitetele județene puteau primi direct ajutorul C.C., fără ca între ele să se mai interpună comitetele regionale. Această măsură înlesnea posibilitatea C.C. să cunoască mai bine situația și activitatea organizațiilor de plasă, de sector și de bază ale partidului; d) Noua organizare contribuia mai bine la cunoașterea și formarea cadrelor de partid, la ridicarea nivelului lor politic și ideologic.

În condițiile ilegalității, cînd conducerea muncii de partid de la centru întîmpina mari greutăți, organizarea partidului pe regionale s-a dovedit potrivită, întrucît regionalele erau chemate să rezolve în mod independent multe probleme din activitatea lor. Această formă organizatorică a corespuns și în primii ani de activitate legală a P.C.R. Întărirea organizatorică a partidului, creșterea lui numerică, necesitatea sporirii rolului său de conducător în revoluție și a întăririi legăturii cu masele au făcut ca organizarea partidului pe regionale să nu mai corespundă. Cuprinzînd mai multe județe, cu situație social-economică diferită, care aveau de rezolvat probleme diferite, regionala de partid nu putea interveni cu destulă eficacitate în activitatea acestui grup de județe

Reorganizarea partidului nu s-a desfășurat simultan. Comitetele regionale au fost desființate treptat și numai după ce erau reorganizate și întărite comitetele județene și secțiile lor. În instrucțiunile

* În ianuarie 1947 erau 704 857 de membri de partid, față de 690 152 în decembrie 1946, reprezentînd o creștere cu 2,13%. Din aceștia 323 104 (45,84%) erau muncitori, 264 233 (37,48%) țărani, 43 465 (6,17%) mici meseriași și mici comercianți, 16 810 (2,39%) intelectuali, 52 525 (7,45%) funcționari, 4 720 (0,67%) militari. Din totalul membrilor de partid 570 762 (80,97%) erau bărbați, iar 134 131 (19,03%) erau femei. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 261, fila 1).

³ Instrucțiunile C.C. al P.C.R. pentru reorganizarea partidului, Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 235, fila. 1.

Comitetului Central al P.C.R. se arăta că reorganizarea și întărirea comitetelor de partid județene urmăreau în primul rînd întărirea acestora printr-o îndrumare și un control temeinic, prin promovarea elementelor capabile și devotate, prin ridicarea lor în munci de răspundere și prin înlăturarea elementelor dușmănoase sau necorespunzătoare⁴.

În vederea traducerii în viață a măsurilor stabilite de plenară au fost alcătuite comisii ale Comiteturului Central, care au desfășurat o activitate politică și organizatorică rodnică, acțiunea constituind un bun prilej de verificare și cunoaștere a cadrelor de partid, de analiză a muncii organelor și organizațiilor de partid, de generalizare a metodelor înaintate de muncă și totodată de scoatere la iveală a neajunsurilor. Astfel, cu ocazia reorganizării județenelor a fost convocat activul de partid județean, de la plăși, birourile organizațiilor de bază, de sectoare, responsabili grupelor de partid, care prezentau rapoarte în fața comisiei de reorganizare, se purtau discuții, iar responsabili comisiilor trăgeau concluzii asupra muncii, dădeau indicații cum să fie înlăturate lipsurile constatate.

De exemplu, comisia care s-a ocupat de reorganizarea județenelor fostei regionale Valea Jiului raporta că la adunările activului au participat circa 1 000 de activiști, dintre care au luat cuvîntul un număr mare, începînd cu membri de partid, responsabili de grupe, membri din birourile organizațiilor de bază, secretari de organizație⁵. Din rapoartele prezentate, din întrebările puse de comisie și din discuțiile purtate a rezultat că „elementul cel mai important este încrederea de care se bucură partidul în această regională, mai ales în regiunea carboniferă, unde, la mobilizarea partidului, masa membrilor de partid și fără partid s-au antrenat în procesul de mărire a producției”⁶.

Pentru ca în noile organe conducătoare să fie promovați cei mai buni comuniști, comisiile Comiteturului Central au discutat individual cu un mare număr de membri de partid, interesîndu-se asupra activității lor și a organizației din care făceau parte. De asemenea, comisiile s-au informat asupra felului cum munceau comuniștii pentru mobilizarea maselor în lupta împotriva speculei și sabotajului burgheziei, pentru sporirea producției, întărirea disciplinei în muncă etc. În raportul Comisiei de reorganizare a fostei regionale Brașov se arăta că s-a dat atenție și comuniștilor din aparatul de stat, ca prefecți, inspectori economici, pretori, primari, șefi de centre de mașini etc., care au luat parte la ședințe și cu care s-a stat apoi individual de vorbă în legătură cu activitatea lor. Elementele cele mai bune dintre acestea au fost introduse în comitetele județene și de plăși⁷.

⁴ Ibid.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 237, fila 122.

⁶ Ibid.

⁷ Loc. cit., fila 9.

Concomitent cu desfășurarea acțiunii de reorganizare a comitetelor județene, cu încadrarea lor cu elemente corespunzătoare, legate de mase, la comitetele județene și la Comitetul Central al partidului au fost create secții noi (sindicală, țărănească, de tineret și femei) care se ocupau cu desfășurarea muncii de partid în aceste organizații. Crearea acestor secții a fost determinată de necesitatea îmbunătățirii conducerii organizațiilor de masă de către partid și întăririi legăturilor lui cu masele.

Comisiile C.C. al partidului au instruit noile organe și secții de la județene, orientându-le asupra sarcinilor principale care le stăteau în față, indicându-le metodele cele mai potrivite de muncă.

Comisia care a reorganizat județeană Valea Jiului sublinia în raportul său că după ce s-a terminat acțiunea de reorganizare „s-a lămurit rolul fiecărei secții în parte, s-au trasat sarcinile care reies din lipsurile semnalate în viața de partid”⁸.

Cu prilejul instruirii noilor organe și secții au fost criticate lipsurile constatate în activitatea comitetelor regionale și județene de partid. Așa, de exemplu, Comitetul de partid al județenei Severin a fost criticat pentru că nu a cuprins în activitatea sa toate organizațiile de plasă. Comitetul județean Arad era criticat pentru că nu se ocupase suficient de selecționarea cadrelor din rîndul muncitorilor, Comitetul județean Caraș, pentru slaba activitate desfășurată la sate etc. Au fost semnalate și criticate o serie de neajunsuri în stilul și metodele de muncă ale comitetelor județene de partid, multe dintre acestea fiind copleșite de o serie de sarcini care intrau în atribuțiile organizațiilor de bază de partid, de probleme administrative, neglijînd munca politică și organizatorică la nivelul organului județean⁹.

După desființarea comitetelor regionale și reorganizarea comitetelor județene, s-a trecut la reorganizarea comitetelor de plăși, sectoare și birourilor organizațiilor de bază, acțiune care a pornit de la importanța organizațiilor de partid, adică începînd cu acele organizații care aveau un număr mai mare de membri, sau la care slăbiciunile erau mai multe.

O mare atenție a dat C.C. al P.C.R. selecționării și promovării cadrelor din rîndurile celor mai bune elemente. În acest scop, instrucțiunile C.C. al P.C.R. atrăgeau atenția că selecționarea cadrelor trebuia făcută prin ședințe de activ larg, pe întreprinderi sau plăși, la care urma să se dea cuvîntul la cît mai mulți activiști, începînd întotdeauna de jos în sus¹⁰. Selecționarea atentă a cadrelor trebuia să asigure ca „în organele conducătoare să nu fie decît elemente muncitorești, plugari săraci, sau intelectuali săraci...”¹¹.

⁸ Loc. cit., fila 124.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 235, fila 5.

¹⁰ Loc. cit., fila 2.

¹¹ Loc. cit., fila 39.

Pentru a întări comitetele de plăși cu elemente muncitorești mai bine pregătite, au fost selecționați o serie de activiști din centrele industriale, au fost trimiși o parte dintre cei care lucraseră în comitetele județene. Pe lângă comitetele de plăși au fost numiți activiști care ajutau la organizarea și desfășurarea muncii de partid.

Acțiunea de desființare a comitetelor regionale și de reorganizare a comitetelor județene a fost terminată în luna aprilie 1947, iar a plășilor în luna mai a aceluiași an. În activitatea comisiilor C.C. care s-au ocupat cu reorganizarea au fost semnalate și unele lipsuri. Din cauză că nu s-a dat suficientă atenție selecționării cadrelor conducătoare, în unele comitete județene au pătruns elemente necorespunzătoare, ceea ce a impus ca ulterior comitetele județene Arad, Someș, Tecuci, Tîrnava Mare să fie reorganizate.

După încheierea acțiunii de reorganizare, C.C. al P.C.R. s-a ocupat în continuare de instruirea noilor organe de partid. În acest scop au fost organizate pe județe, centre județene sau plăși ședințe de instructaj, consfătuiri în cadrul cărora se dezbăteau sarcinile organelor și organizațiilor de partid, precum și formele și metodele cele mai potrivite de muncă. În același timp, Comitetul Central al partidului a trimis organelor de partid instrucțiuni și circulare pe diferite probleme ale muncii, ajutându-le la buna organizare a activității lor.

În urma plenarei C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 s-au luat o serie de măsuri deosebit de importante și pentru îmbunătățirea activității partidului în syndicate, la sate și în organizațiile țăranimii muncitoare, în organizațiile de tineret și femei, precum și ale naționalităților conlocuitoare.

Pentru a asigura introducerea și aplicarea justă a liniei partidului comunist în syndicate, pentru mobilizarea lor în lupta de consolidare a regimului democrat-popular și redresarea economiei naționale, C.C. al P.C.R. a hotărât crearea secției syndicale pe lângă Comitetul Central al partidului. De asemenea, pe lângă fiecare comitet județean a fost înființată o secție syndicală, condusă de biroul comitetului județean. Printre altele, secțiile syndicale erau chemate să controleze activitatea comuniștilor din conducerea syndicatelor și asociațiilor profesionale asupra felului cum înțelegeau să aplice în practică linia partidului, precum și directivele sau instrucțiunile venite de la conducerea centrală a syndicatelor și asociațiilor profesionale. Comitetul Central atrăgea atenția că secțiile sînt organe ajutătoare pentru comitetele județene și nu se suprapun conducerii syndicale, nu o înlocuiesc.

Pentru desfășurarea activității lor, organele de partid aveau ca îndreptar „Instrucțiunile C.C. al partidului cu privire la munca comuniștilor în syndicate și asociațiile profesionale”. Subliniind însemnătatea activității partidului în syndicate pentru întărirea legăturilor lui cu masele, în instrucțiunile amintite se arăta că „prin legăturile lor cu masele de muncitori manuali și intelectuali, organizați în syndicatele unite, comuniștii devin o forță de neînvins în lupta clasei muncitoare

și a poporului muncitor pentru înfăptuirea marilor și grelelor sarcini care stau în fața țării¹².

Partidul considera că una dintre sarcinile de căpetenie ale comuniștilor care activau în sindicate era aceea de a deveni conducătorii cei mai devotați și cei mai iubiți de masa muncitorească, apărind cu cinste și în mod consecvent interesele economice, sociale și profesionale ale salariaților, luptând pentru întărirea unității sindicale, pentru traducerea liniei partidului în sindicate¹³. Ca urmare a măsurilor luate de partid, activitatea organizațiilor sindicale s-a îmbunătățit continuu, acestea reușind să mobilizeze mase tot mai largi în lupta pentru ridicarea producției, combaterea speculei și sabotajului burgheziei.

Pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor revoluției, pentru respingerea și zdrobirea împotrivirii reacțiunii, un rol deosebit de important îl avea întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Făurită în focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare, alianța muncitorească-țăărănească trebuia întărită prin acțiuni economice și politico-organizatorice corespunzătoare noilor condiții politice și economice. După plenara C.C. din ianuarie 1947, partidul a luat o serie de măsuri pentru îmbunătățirea activității sale în rîndurile maselor țărănești. Organele și organizațiile de partid și-au desfășurat activitatea pe baza „Instrucțiunilor C.C. al P.C.R. privind munca la sate” din iunie 1947, în care se spunea că lupta clasei muncitoare pentru zdrobirea reacțiunii, pentru dezvoltarea și consolidarea regimului democratic, cît și pentru însănătoșirea economică a țării va fi încununată de succes numai pe baza întăririi alianței muncitorilor din uzine și fabrici cu masele plugărimii muncitoare, „...această parte importantă a țărănimii, care reprezintă un izvor nesecat de energii democratice și progresiste”¹⁴.

Partidul Comunist Român a desfășurat o intensă activitate în rîndurile țărănimii muncitoare pentru a o atrage de partea proletariatului. „Partidul Comunist Român — se arăta în tezele C.C. al P.C.R. pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai 1947 — cheamă muncitorimea să făurească o alianță de neclintit cu țărănimea muncitoare, adică țărănimea care-și muncește ogorul fără să exploateze brațe de muncă străine”¹⁵.

Eforturile P.C.R. și ale statului democrat-popular au fost îndreptate în anul 1947 în direcția rezolvării unor probleme arzătoare economice și politice ale țărănimii muncitoare. În primul rînd s-a ținut seama de faptul că gospodăriile țărănești mici și mijlocii, și în special cele care au luat naștere în urma înfăptuirii reformei agrare, nu reușiseră să se consolideze în primii ani după război din cauza condițiilor grele determinate de secetă. Mai mult, în județele lovite de secetă a

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Loc. cit., fila 94.

¹⁵ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Hunedoara, fondul nr.1, dosarul nr. 10, fila 10.

avut loc o slăbire economică a gospodăriilor mici și mijlocii prin acapararea de către chiaburi a unei părți din pământul și inventarul agricol al țăranilor muncitori. Pentru a veni în ajutorul țăranimii muncitoare se impunea luarea unor măsuri care să apere gospodăria țărăneasă mică și mijlocie împotriva foștilor moșieri și a chiaburilor și să contribuie la întărirea ei.

Din inițiativa P.C.R. au fost luate măsuri pentru ajutorarea țăranimii muncitoare din regiunile lovite de secetă, chiaburii au fost siliți să înapoieze pământul acaparat de la țăranii muncitori, reforma agrară a fost declarată act de guvernământ, impozitele și colectările de cereale au fost așezate pe principii de clasă. De asemenea, a fost intensificat schimbul de mărfuri dintre oraș și sat, s-au acordat credite sporite țăranimii muncitoare. Prin cooperatie s-au distribuit la sate mașini, unelte agricole și produse de fierărie, articole de încălțăminte și îmbrăcăminte, materiale de construcții, articole de uz casnic etc.¹⁶.

Paralel cu aceasta au fost luate și măsuri cu caracter politic și organizatoric. Astfel, au fost întărite organizațiile de partid de la sate, au fost organizate syndicatele agricole, s-au îmbunătățit activitatea și compoziția socială a organizațiilor politice de masă democratice ale țăranimii. Atât măsurile cu caracter economic, cât și cele cu caracter politic-organizatoric au adus o contribuție deosebită la mobilizarea țăranimii muncitoare în lupta pentru refacerea și reconstrucția economică a țării, în lupta împotriva forțelor reacționare și contrarevoluționare.

O mare importanță a avut pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare acțiunea de transformare a Frontului plugarilor din organizație a întregii țăranimi în organizație a țăranimii muncitoare, prin înlăturarea elementelor chiaburești. În condițiile când la sate se manifesta tot mai puternic lupta dintre țăranimea muncitoare și chiaburime, când se impunea luarea unor măsuri directe împotriva burgheziei sătești, pentru apărarea intereselor economice și politice ale țăranilor muncitori, reorganizarea Frontului plugarilor devenise o necesitate. Fiind una dintre cele mai mari organizații politice de masă ale țăranimii, Frontul plugarilor, după eliminarea chiaburilor, trebuia să devină un factor tot mai important în lupta pentru întărirea alianței muncitorești-țăărănești.

Pe baza comunicatului Comitetului executiv al Frontului plugarilor din aprilie 1947 s-a trecut la revizuirea și regrouparea cadrelor, asigurându-se ca în toate posturile de conducere ale organizației, de jos pînă sus, să precumpănească elementele din rîndurile țăranimii muncitoare. De asemenea, s-au hotărît revizuirea statutului său, intensificarea acțiunii de atragere a țăranimii muncitoare în Frontul plugarilor etc.¹⁷.

Organele și organizațiile de partid au primit indicații din partea C.C. al P.C.R. pentru a ajuta la acțiunea de organizare a Frontului

¹⁶ Arhiva Centrocoop, fondul I.N.C., dosarul nr. 2/1948, filele 41—42.

¹⁷ „Frontul plugarilor” nr. 655, din 28 aprilie 1947.

plugarilor și la curățirea sa de elementele reacționare și chiaburești, colaborând strâns cu comisiile de reorganizare și cu noile comitete județene. Comuniștii erau chemați să ajute organizațiile Frontului plugarilor la organizarea dezbaterii cu masele de țărani muncitori a hotărârii Comitetului executiv al Frontului plugarilor și la acțiunea de alegere a noilor organe de conducere. În instrucțiunile sale cu privire la munca în rîndurile maselor țărănești, C.C. al P.C.R. sublinia că „Reorganizarea Frontului plugarilor trebuie să aibă ca rezultat nu numai curățirea sa de chiaburi, dar și întărirea, prin intrarea în el a acelor țărani care stăteau deoparte pînă acum datorită faptului că în fruntea unor organizații se aflau elemente chiabure, exploatoare sau necinstite”¹⁸.

În același timp, elementele chiaburești au fost înlăturate din conducerea cooperativelor și a primăriilor.

După reorganizare, Frontul plugarilor și-a îmbunătățit simțitor activitatea, iar influența lui în rîndul maselor țărănimii muncitoare a fost în continuă creștere.

Un factor deosebit de important, care a contribuit la îmbunătățirea activității Frontului plugarilor, l-a constituit îndrumarea continuă a organizațiilor lui de către organele și organizațiile Partidului Comunist Român. Îndrumate de organizațiile P.C.R., organizațiile Frontului plugarilor au desfășurat o activitate tot mai rodnică, contribuind la rezolvarea unor probleme importante din viața satului, cum au fost: mobilizarea maselor țărănimii muncitoare pentru executarea la timp a muncilor agricole, achitarea la timp a cotelor de cereale către stat, lupta împotriva reacțiunii etc.

Ca urmare a îndrumării de către partid a organizațiilor Frontului plugarilor, s-au obținut rezultate pozitive mai ales în muncile obștești și în campaniile agricole, în izolarea elementelor reacționare de masele țărănimii muncitoare, în creșterea influenței Partidului Comunist Român la sate¹⁹.

Analizînd activitatea desfășurată de organele și organizațiile de partid în rîndul maselor țărănimii muncitoare, C.C. al P.C.R. arăta în iunie 1947 că, deși se obținuseră o serie de succese, se constata totuși o rămînere în urmă a muncii de organizare și îndrumare la țară. Pornind de la aceste constatări, Comitetul Central al partidului comunist a hotărît să treacă cît mai neîntîrziat la lichidarea lipsurilor și slăbiciunilor manifestate în munca la țară și la intensificarea muncii de organizare, educare și mobilizare a țărănimii sărace pentru întărirea alianței de luptă între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare²⁰.

Organele și organizațiile de partid erau chemate să desfășoare o permanentă activitate în mijlocul maselor țărănimii muncitoare, să le cunoască greutățile, problemele care le frămîntau. „Numai fiind în permanentă legătură cu satele — subliniau instrucțiunile C.C. al P.C.R.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 235, fila 95.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 439, fila 3.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 235, fila 95.

cu privire la munca partidului la sate —, cunoscînd nevoile juste ale țărănimii muncitoare și luptînd pentru rezolvarea lor vom putea duce la îndeplinire sarcinile ce le avem în fața noastră”²¹.

Urmarea acestor măsuri a fost că organizațiile de partid de la sate și-au îmbunătățit activitatea lor politică și organizatorică în rîndurile maselor țărănimii muncitoare.

Concomitent cu această muncă de întărire a organizațiilor de partid la sate, s-a intensificat acțiunea de organizare a salariaților agricoli în syndicate agricole. Acestea cuprindeau muncitori agricoli, precum și funcționari din mediul rural. Elementele chiaburești nu erau primite în syndicat, iar cele strecurate au fost înlăturate. Partea cea mai combativă a syndicatelor agricole o formau muncitorii centrelor de închiriat mașini și argații. Syndicatele agricole erau chemate să apere interesele economice și politice ale salariaților agricoli împotriva foștilor moșieri și a chiaburilor, să lupte pentru obținerea de noi reven-dicări menite să ducă la îmbunătățirea condițiilor de trai ale acestei categorii de salariați. Făcînd parte din Confederația Generală a Muncii, fiind conduse direct de aceasta, syndicatele agricole au contribuit la întărirea alianței muncitorești-țărănești, salariații agricoli au putut să cunoască și să simtă mai îndeaproape forța și ajutorul muncitorilor din fabrici și uzine, din syndicatele unite.

În martie 1947 a avut loc congresul de constituire a Uniunii syndicatelor de salariați agricoli. După constituire, syndicatele agricole au crescut numeric și s-au întărit din punct de vedere organizatoric, au desfășurat o muncă din ce în ce mai eficientă în rîndurile maselor de salariați agricoli. Într-o circulară a C.G.M. din noiembrie 1947 se arăta că „Dezvoltarea syndicatelor de salariați agricoli pe plan organizatoric a luat proporții mari, reușind să cuprindă în syndicate un număr tot mai mare de salariați agricoli”²². Spre sfîrșitul anului 1947, existau 284 organizații de plasă, 18 000 de grupe syndicale, în general syndicatele agricole cuprinzînd 108 000 de membri²³.

Întreaga activitate desfășurată de Partidul Comunist Român cu țărănimea muncitoare a dus la creșterea influenței partidului la sate, la întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, la mobilizarea maselor țărănești în lupta pentru redresarea economiei naționale și înfrîngerea împotrîvirii reacțiunii. Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a întărit continuu, transformîndu-se în acea forță de bază care a asigurat, sub conducerea P.C.R., îndeplinirea pas cu pas a sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Datorită conducerii ei de către clasa muncitoare, ajutorului acordat de aceasta, țărănimea a putut să învingă greutățile secetei, să-și procure uneltele și mașinile necesare. În același timp, acțiunile duse

²¹ Loc. cit., fila 97.

²² Arhiva C.C.S., fondul nr. 1, Secția treburi, dosarul nr. 9/1947, fila 69.

²³ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1960.

de țărănimea muncitoare, împreună și cu sprijinul clasei muncitoare, au trezit interesul țăranilor muncitori față de treburile publice și de viața politică a țării.

Printre măsurile luate de P.C.R. în urma plenarei din ianuarie 1947 pentru întărirea legăturilor partidului cu masele, se înscrie și crearea Uniunii Tineretului Muncitoresc, în primăvara anului 1947. Tineretul muncitor era chemat să aducă o contribuție însemnată în lupta generală a poporului pentru învingerea greutăților economice, redresarea economiei naționale, respingerea acțiunilor de sabotaj și speculă ale burgheziei. În vederea îndeplinirii acestor sarcini se impunea, cu necesitate, luarea unor măsuri de ordin organizatoric, gruparea tineretului muncitor într-o organizație revoluționară de luptă, care să-și întemeieze activitatea pe ideologia marxist-leninistă.

La plenara C.C. al P.M.R. din noiembrie-decembrie 1961, s-a arătat că linia lichidatoristă a grupului fracționist Pauker-Luca s-a oglindit și în încercările acestuia de a dizolva organizația revoluționară a tineretului — Uniunea Tineretului Comunist. „Ei au înlocuit U.T.C.-ul prin așa-zisul «Tineret progresist», organizație amorfă, ceea ce a slăbit legăturile partidului cu masele tineretului din fabrici și uzine. Întâmpinând rezistență la o serie de activiști care lucrau în acest sector, Pauker-Luca i-au îndepărtat... Această acțiune dușmănoasă față de U.T.C. s-a resimțit mult timp în rîndul tineretului, a adus mari daune activității partidului de educare și mobilizare a tineretului”²⁴

Pentru a înlătura situația existentă și a crea o organizație revoluționară de tineret bazată pe principii de clasă, cadrele de bază ale partidului au desfășurat o intensă activitate. În acest scop a fost creat un Comitet Central de inițiativă al Uniunii Tineretului Muncitoresc, care s-a ocupat cu toate problemele organizatorice. Acesta a hotărît convocarea unei conferințe pe țară, la jumătatea lunii martie 1947, publicînd în prealabil un program, care cuprindea scopul și sarcinile U.T.M. *

La 15 martie 1947 s-a deschis Conferința națională, care a consfințit înființarea Uniunii Tineretului Muncitoresc²⁵.

După crearea U.T.M., Partidul Comunist Român și-a intensificat activitatea politică și organizatorică în rîndurile tineretului pentru mobilizarea lui la luptă și muncă. În scurt timp după crearea sa, Uniunea Tineretului Muncitoresc a reușit să cuprindă majoritatea tinerilor muncitori, să grupeze în jurul său toate forțele democratice ale tineretului: Organizația tineretului sătesc (O.T.S.), Uniunea națională a

²⁴ „Scînteia“ nr. 5377, din 13 decembrie 1961.

* În program se arăta că Uniunea Tineretului Muncitoresc cheamă la luptă pe toți tinerii muncitori din România pentru pace, democrație și independență națională, împotriva reacțiunii, împotriva vrăjbei naționale, pentru înfrățirea poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, pentru obținerea unor revendicări economice în favoarea tineretului, participarea activă la acțiunea de refacere economică a țării, la muncă voluntară și întreceri patriotice, pentru desfășurarea unei intense activități educative, culturale și sportive.

²⁵ „Scînteia“ nr. 775, din 16 martie 1947.

studenților din România (U.N.S.R.), Uniunea asociațiilor de elevi din România (U.A.E.R.) etc. De asemenea, a reușit să obțină importante rezultate în activitatea de mobilizare a tineretului muncitoresc atât la lupta pentru ridicarea producției industriale și agricole, cât și la munca voluntară de reconstrucție pe șantierele naționale și locale.

Din rîndurile tineretului muncitoresc, sîtesc și studios, condus și educat de partid, s-au ridicat numeroase elemente valoroase, călitate la școala luptei revoluționare. Cei mai buni dintre aceștia, care erau strîns legați de mase, își însușeau ideologia marxist-leninistă, cultura înaintată, ale căror calități politice-organizatorice se verificau în focul muncii și luptei, au devenit ulterior activiști de partid și de stat.

„Tineretul Muncitoresc, sîtesc și studios — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la a 40-a aniversare a creării Uniunii Tineretului Comunist din România — s-a avîntat în iureșul luptei revoluționare pentru înfrîngerea reacțiunii și cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, a muncit plin de abnegație pentru vindecarea rănilor războiului, făcînd să răsune văile și munții în epopeea tinerească a brigăzilor de muncă patriotică de la Agnita-Botorca, Bumbesti-Livezeni și Salva-Vișeu”²⁶.

O măsură luată de partidul comunist, în această perioadă, pentru îmbunătățirea activității sale politice și organizatorice și pentru întărirea legăturilor cu masele, a constituit-o și crearea comisiilor de partid la C.F.R.

Transporturile pe calea ferată ocupau un loc important în cadrul economiei naționale. Ele erau chemate să asigure transportul la timp și în cantități sporite a materiilor prime, a produselor industriale și agricole, să contribuie, prin buna lor organizare, la reducerea prețului de cost al produselor, la ieftinirea mărfurilor. Ca urmare a eforturilor depuse de oamenii muncii, conduși de partid, au fost obținute succese importante în refacerea transporturilor pe calea ferată în primii ani ai perioadei postbelice. În cursul anului 1947, Partidul Comunist Român și statul democrat-popular au căutat să îndrume activitatea căilor ferate astfel ca, pe lîngă refacerea distrugerilor de război, să pună accentul principal pe îmbunătățirea și raționalizarea exploatării.

Pornind de la rolul transporturilor pe calea ferată în lupta pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale, de la situația reală existentă în acest domeniu, Biroul Politic al C.C. al P.C.R. a analizat în mai 1947 munca la C.F.R. Cu acest prilej, Biroul Politic a făcut o temeinică analiză a situației de la căile ferate, scoțînd în evidență munca eroică a muncitorilor pentru repararea materialului rulant și a instalațiilor distruse în timpul războiului. O atenție deosebită s-a acordat analizei lipsurilor ce existau la C.F.R. și a cauzelor acestora. Principalele lipsuri manifestate în munca la C.F.R. constau în: slaba organizare a circulației, din care cauză aveau loc întîrzieri de trenuri, o parte din vagoane circulau goale, datorită unui slab simț

²⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 342.

gospodăresc, în unele cazuri se făcea risipă de materii prime, materiale și combustibil. De asemenea, s-a constatat că în unele centre feroviare disciplina în muncă era scăzută, munca în ateliere și depouri nu era bine organizată etc.

Pentru înlăturarea lipsurilor constatate și îmbunătățirea activității la C.F.R., Biroul Politic al C.C. al P.C.R. a hotărât intensificarea muncii politice de partid, indicînd și luarea unor măsuri organizatorice.

În acest scop s-a hotărît ca într-o serie de județe unde sînt centre feroviare mari, ca : București, Ploiești, Galați, Constanța, Cluj, Pașcani, Brașov, Craiova, Bacău etc. să ia ființă, în cadrul secțiilor organizatorice ale comitetelor județene, comisii de partid pentru munca la C.F.R. Aceste măsuri s-au dovedit eficiente, contribuind la îmbunătățirea activității organizațiilor de partid de la C.F.R.

Mobilizați de comuniști, muncitorii din ateliere, depouri și tracțiune, personalul de la mișcare și-au înzecat eforturile, reușind ca pînă la sfîrșitul anului să obțină rezultate din ce în ce mai bune în refacerea liniilor, podurilor și tunelelor distruse, în repararea locomotivelor și vagoanelor. Au fost date în exploatare liniile București-Roșiori-Craiova, Bumbesti-Livezeni și altele pe distanțe mai mici. Datorită luptei neprecupețite a muncitorilor ceferiști s-a ajuns ca, spre sfîrșitul anului 1947, numărul locomotivelor în circulație să fie de 3 034, iar cel de vagoane de 72 482 ²⁷.

Muncitorii ceferiști, în frunte cu comuniștii, au dus o luptă hotărîtă pentru sporirea capacității de transport printr-o mai bună organizare a muncii și o mai rațională folosire a parcului de locomotive și vagoane existent. Astfel, s-au luat măsuri pentru reducerea timpului de staționare a vagoanelor, pentru încărcarea și descărcarea lor continuă, efectuarea circulației după grafic etc. ; ca urmare rulajul vagoanelor s-a redus la 9 zile, față de 10 zile în 1938, 18 zile în 1945 și 13 zile în 1946. Lupta se ducea pentru reducerea lui la 6 zile, ceea ce ar fi echivalat cu o sporire efectivă a parcului de vagoane cu 33%, adică cu cca. 12 000 de vagoane ²⁸.

O intensă muncă politică au desfășurat organizațiile de partid de la C.F.R. pentru întărirea disciplinei în muncă, întrucît aceasta constituia una dintre condițiile principale pentru îmbunătățirea activității transporturilor pe calea ferată.

Ca urmare a întregii activități politice și organizatorice a P.C.R. a crescut eficiența muncii organizațiilor de partid, care au acordat o atenție sporită primirilor în partid, au luat măsuri care au dus la ridicarea combativității și vigilenței revoluționare a maselor.

Mobilizînd masele de oameni ai muncii la lupta pentru redresarea economică a țării, Partidul Comunist Român s-a preocupat permanent de apărarea intereselor clasei muncitoare împotriva exploatării burgheze, a dus o luptă continuă și grea pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale celor de munciau. Printre aceste măsuri, trebuie amintite : încheierea contractelor colective și noul sistem de salarizare din primăvara anului 1947. În aprilie 1947 salariile au fost majorate, asigurîndu-se o mai corespunzătoare proporție față de prețuri și între dife-

²⁷ „Probleme economice“ nr. 2/1948, pag. 21.

²⁸ „Probleme economice“ nr. 1/1948, pag. 25.

ritele categorii de muncitori. Prețurile și salariile fixate în februarie 1946 se schimbaseră între timp în mod fundamental. Politica reprezentanților burgheziei liberale din guvern și din Ministerul Economiei Naționale îndeosebi, pînă în noiembrie 1946, de „înghețare a prețurilor și salariilor“ se dovedise falimentară. Prețurile au urcat permanent, în timp ce salariile n-au urmat aceeași ridicare pe care au urmat-o prețurile. Astfel, din februarie 1946 pînă în martie 1947, salariile au crescut, sub diferite forme, de aproximativ 5 ori, în timp ce prețurile au crescut de zeci de ori, avînd ca urmare scăderea nivelului de trai al maselor muncitoare și îmbogățirea speculanților.

Unul din principiile care au stat la baza noului regim de salarizare, introdus în aprilie 1947, a fost unificarea salariului în bani (înainte se compunea din două părți : în bani și natură — tainuri etc.). Sistemul tainurilor se aplica în ramurile industriei ușoare și alimentare, pe cînd în industria grea nu se aplica. Din această cauză, muncitorii din industria minieră, metalurgică etc. aveau venituri mai mici în comparație cu cei din industria ușoară și alimentară și, pe lîngă faptul că nu primeau salarii în raport cu munca depusă și cu importanța acestei munci, nu puteau fi stimulați în acțiunea de sporire a producției. Prin noul sistem de salarizare a fost înlăturată această anomalie, stabilindu-se salarizarea în ordinea : 1) industria minieră ; 2) industria siderurgică, metalurgică, petrolieră, poligrafică ; 3) industria forestieră ; 4) industria textilă ; 5) industria alimentară. Au fost stabilite 12 categorii de salarizare.

Pe lîngă faptul că au lovit în burghezia speculantă și sabotoare, limitîndu-i posibilitățile de exploatare și de sporire a profiturilor, noile contracte colective și noul regim de salarizare au dus la realizarea unui raport mai corespunzător între prețuri și salarii, au asigurat o anumită îmbunătățire a condițiilor de viață și de muncă ale oamenilor muncii, au constituit un puternic stimulent în lupta maselor pentru sporirea producției. În același timp, măsurile luate au dus la creșterea influenței P.C.R. în mase, oamenii muncii convingîndu-se că numai sub conducerea partidului comunist vor reuși să biruie greutățile economice și să-și îmbunătățească situația lor materială.

O dată cu inițierea acestor măsuri, partidul arăta că „Numai mărirea neconținută a producției poate asigura reducerea treptată a deosebirilor între prețuri și salarii. De aceea, partidul comunist cere membrilor săi să fie în fruntea eforturilor pentru sporirea producției și să mobilizeze întreaga muncitorime la încadrarea tuturor forțelor în acest scop, dînd exemplul unei conștiincioase discipline în muncă“²⁹.

Deși mijloacele de producție erau în proprietatea capitaliștilor, Partidul Comunist Român a mobilizat masele la lupta pentru mărirea continuă și prin toate mijloacele a producției și întărirea disciplinei în muncă. Datorită muncii politice intense duse de organizațiile de partid s-a întărit continuu disciplina conștientă a celor ce muncesc, s-a îmbunătățit atitudinea lor față de muncă.

²⁹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Bacău, fondul nr. 2, dosarul nr. 12, fila 274.

Sporirea producției industriale și agricole, întărirea disciplinei în muncă corespundeau, în primul rând, intereselor proletariatului, întrucât contribuiau la consolidarea regimului democrat-popular pe plan economic, la înaintarea țării pe drumul revoluției, la întărirea pozițiilor și hegemoniei clasei muncitoare și, în același timp, duceau la zădărnicierea atitudinilor de speculă și sabotaj ale burgheziei.

Luptând cu abnegație și eroism, mobilizați și conduși de comuniști, muncitorii și tehnicienii din toate ramurile industriale au reușit ca în prima jumătate a anului 1947 să obțină o seamă de rezultate în producție. În condițiile lipsei de materii prime, de alimente și îmbrăcăminte, în condițiile sabotajului și speculei burgheziei, muncitorii și-au înzecit eforturile în muncă. În fruntea acestei lupte grele se afla P.C.R., forța organizatoare, conducătoare și mobilizatoare a poporului muncitor. „În guvern și parlament, în aparatul de stat, în întreprinderi și pe ogoare — se spunea în tezele cu privire la sărbătorirea zilei de 1 Mai 1947 —, comuniștii sînt cei ce arată calea ieșirii din situația grea economică și luptă pentru satisfacerea revendicărilor vitale ale muncitorimii, țărănimii muncitoare și ale întregului popor muncitor, pentru smulgerea lui din sărăcie”³⁰.

*
* *

Aplicarea măsurilor stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 a avut urmări deosebit de importante. Reorganizarea organelor de partid și întărirea lor a contribuit la înviorarea activității politice și organizatorice a partidului, la creșterea rolului său conducător în revoluție. De asemenea, a contribuit la creșterea capacității de luptă a partidului și la întărirea legăturilor sale cu masele largi de oameni ai muncii de la orașe și sate.

Munca politică și organizatorică desfășurată de partid după plenara din ianuarie 1947 a jucat un rol hotărîtor pentru îndeplinirea transformărilor revoluționare cu caracter anticapitalist, pentru redresarea economiei naționale, pentru zdrobirea reacțiunii, schimbarea hotărîită a raportului de forțe în favoarea proletariatului și a aliaților săi, pentru crearea tuturor condițiilor în vederea doborîrii monarhiei și trecerea la etapa socialistă a revoluției.

³⁰ Ibid.

Activitatea P. C. R. pentru atragerea maselor țărănești la lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești și a pericolului fascist în anii 1934 — februarie 1938

TITU GEORGESCU, GH. I. IONIȚĂ

Lupta Partidului Comunist din România pentru făurirea alianței clasei muncitoare cu masele țărănimii a dobândit un conținut mai bogat, mai profund și cu rezultate evidente ca urmare a influenței pe care luptele revoluționare ale proletariatului din 1933 au avut-o asupra dezvoltării luptei generale a maselor populare pentru democrație, independență națională și progres social.

Acest conținut avea la bază pe lângă afirmarea puternică a rolului de hegemon al proletariatului și solidaritatea activă a țărănimii muncitoare cu proletariatul. Dacă pînă acum se putea constata îndeobște sprijinul muncitorimii dat țărănimii în lupta acesteia, o dată cu 1933 se remarcă un proces evident de ridicare a țărănimii muncitoare la înțelegerea necesității sprijinirii clasei muncitoare, a solidarizării cu luptele muncitorimii, văzînd în ea clasa conducătoare în acțiunile de importanță generală pentru mase, în lupta contra exploatării și a pericolului fascist.

Luptele eroice ale muncitorimii din 1933 au dus la creșterea prestigiului proletariatului în fața maselor în genere și îndeosebi a aliatului său principal — țărănimea —, au dovedit cu toată vigoarea capacitatea sa revoluționară, spiritul său de sacrificiu, hotărîrea sa nestrămutată de a lupta pentru cucerirea și apărarea intereselor celor ce muncesc de la orașe și sate. Aceste lupte au sporit imens autoritatea proletariatului, ca cea mai înaintată forță socială, ca hegemon al luptei revoluționare, au pus cu și mai mare ascuțime problema necesității făuririi alianței muncitorești-țărănești, prevestind marile bătălii de clasă care aveau să ducă la cucerirea puterii de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare.

Asigurarea rolului de hegemon al proletariatului era strîns legată de realizarea unității clasei muncitoare, de înlăturarea fărîmării forțelor muncitorimii, de înfăptuirea Frontului unic muncitoresc. Lupta pentru Front unic muncitoresc, o dată cu 1933, s-a ridicat pe o treaptă superioară, cu o sferă mai largă, care creștea pe măsură ce partidul revoluționar se lega de masele populare de la orașe și sate pe probleme de interes vital pentru întregul popor muncitor. Prin această prismă, procesul de făurire a alianței între clasa muncitoare și țărănimea mun-

citoare presupunea și rezolvarea acestei probleme de bază a mișcării revoluționare din România, iar succesele pe țărimul alianței au urmat în linii esențiale succesele pe țărimul înfăptuirii frontului unic al proletariatului.

Partidul Comunist din România a tras concluziile necesare privind starea de spirit a maselor țărănimii în timpul luptelor din ianuarie-februarie 1933 și, imediat după aceea, a analizat cu mai multă atenție această uriașă forță de masă, neglijată în mare măsură pînă atunci, a înțeles din experiența luptelor că alianța clasei muncitoare cu țărănimia este o problemă concretă, de cunoaștere a realităților fabricii și satului, de organizare și atragere a țărănimii la lupta proletariatului, sub conducerea acestuia. Manifestările de solidaritate ale țărănimii muncitoare cu luptătorii ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 și în timpul proceselor de la București și Craiova constituiau dovezi concludente ale marilor posibilități de unire a luptei muncitorimii cu cea a țărănimii.

Frământările țărănilor muncitori în preajma și în timpul desfășurării luptelor, prezența numeroșilor țărani în jurul atelierelor C.F.R. din marile centre industriale, și în primul rînd la „Grivița”-București, la porțile prefecturilor poliției, ale închisorilor, protestele împotriva asasinatelor săvîrșite de autoritățile burghezo-moșierești, agitația care domnea în satele din jurul Capitalei și al altor orașe, dovedeau că în rîndurile maselor țărănești exista o stare de spirit favorabilă acțiunilor de luptă alături de muncitorime, că țărănimia muncitoare vedea în proletariat acea forță de care se simțea apropiată și atrasă în mod firesc.

★

Prin situația lor social-economică și energia lor revoluționară, masele țărănimii constituiau terenul prielnic pentru unirea luptelor muncitorimii cu cele ale țărănimii și schimbarea raportului de forțe în favoarea forțelor antifasciste, ale păcii, democrației și independenței patriei. Analiza sumară a principalelor coordonate, economice și social-politice, proprii satului românesc după criza din 1929—1933, se impune atît pentru analizarea raportului de forțe sociale pe plan general, cît și pentru evaluarea posibilităților reale de influențare a maselor țărănimii de către muncitorimea orașelor și de aliere a lor în lupta împotriva exploatării, a fascizării țării, pentru progres social.

Cauzele reale ale situației economice și sociale grele a țărănimii muncitoare se aflau în criza agrară permanentă, în menținerea de către regimul burghezo-moșieresc a unor rămășițe semifeudale la sate, în condițiile în care orașul se alinia prin marele capital celor mai concentrate forme, proprii stadiului imperialist, menținînd satul la un nivel foarte coborît ca producție și nivel de trai. Acest decalaj în dezvoltarea socială între oraș și sat se răsfrîngea cu atît mai mult asupra situației maselor muncitoare și a dezvoltării țării, cu cît predominarea unei atari economii continua să rămînă una dintre principalele trăsături ale Romîniei. În ansamblul producției materiale a țării, agricultura ocupa, între anii 1933 și 1938, circa 54 %, participînd la venitul național cu aproximativ același procent la o populație a satelor de peste 78 %¹.

¹ D. Grindea: „Despre venitul național în capitalism”, Editura științifică 1956, pag. 212. Pe ani, venitul național din agricultură a evoluat astfel: 52,9% în 1934; 57,4% în 1936; 54,9% în 1937.

Diferențierea de clasă a țărănimii în condițiile menținerii clasei moșierești și a creșterii păturii capitaliste, a chiaburimii, atestă permanentizarea problemei agrare în condițiile regimului burghezo-moșieresc, gradul de exploatare și pauperizare, arată cauzele reale ale marilor frământări din rîndurile țărănimii. Tabloul de mai jos², întocmit pe baza situației ce a urmat crizei, reflectă în bună măsură aceste diferențieri și grupări ale țărănimii în raport cu mărimea loturilor de pământ :

a)	74,92 %	din gospodării posedind	pînă la 5 ha — totalizau 5 525 000 ha la 2 460 000 de proprietari.
b)	17,40%	„ „ „	între 5 și 10 ha — totalizau 3 955 000 ha la 560 000 de proprietari.
c)	5,50%	„ „ „	între 10 și 20 ha — totalizau 2 360 000 ha la 180 000 de proprietari.
d)	1,70%	„ „ „	între 20 și 50 ha — totalizau 1 535 000 ha la 56 000 de proprietari.
e)	0,40%	„ „ „	între 50 și 100 ha — totalizau 895 000 ha la 12 800 de proprietari.
f)	0,17%	„ „ „	între 100 și 200 ha — totalizau 780 000 ha la 5 500 de proprietari.
g)	0,13%	„ „ „	între 200 și 500 ha — totalizau 1 315 000 ha la 4 000 de proprietari.
h)	0,08%	„ „ „	peste 500 ha — totalizau 3 375 000 ha la 2 700 de proprietari.

Marea burghezie și moșierime a manifestat o deosebită preocupare după criza economică din 1929—1933, de altfel ca și înainte, de a da o organizare „legală“ exploatării semifeudale a țărănimii muncitoare. În 1937, de pildă, a intrat în vigoare „Codul agricol“ privind legile învoielilor agricole, mult asemănătoare legii din 1907. Marea burghezie, urmărind să asigure intangibilitatea proprietății capitaliste, apăra marea proprietate moșierească, întărind în aceste condiții funesta alianță a exploata-
torilor burghezi și semifeudali împotriva muncitorimii și țărănimii muncitoare.

Ca o urmare a crizei economice din 1929—1933 a fost accelerată subordonarea agriculturii față de capitalul financiar. Lovită greu de criză, țărănimea muncitoare s-a văzut silită să contracteze în anii 1934—1935 și în anii următori noi împrumuturi cu dobînzuri uriașe. România era vestita țară în care dobînzile la împrumuturile acordate țăranilor muncitori ajungeau pînă la 100%. S-au înregistrat, în continuare, după 1933, mari scăderi de prețuri la cereale. Țăranul cu o producție scăzută, primind prețuri derizorii la produsele sale, era amenințat de spectrul pieirii prin foamete — pe de o parte — și sugrumat de bănci și cămătări la care era îndatorat — pe de altă parte.

Procesul de ruinare a țărănimii sărace și mijlocașe s-a manifestat cu deosebită forță în rîndurile celor împrăștiți prin reforma agrară din 1921. O însemnată parte a pămînturilor cu care au fost împrăștiți țăranii au ajuns în mîinile moșierilor, chiaburilor și arendașilor.

² „Monitorul oficial“ nr. 36/1934. Raport expus de A. Bentoiu în Adunarea deputaților din 2 aprilie 1934. Datele la punctele a, e și h, după alte statistici, sînt 74,90%, 1,57% și 0,1% („Enciclopedia României“, vol. III, pag. 1 064).

Spre exemplu, în 1921, în județul Constanța, prin reforma agrară, moșiile au fost reduse de la 93 000 ha la 61 000 ha, iar la recensământul din 1941 proprietățile moșierilor însumau 85 000 ha³. Aceasta era o urmare a spolierii de către moșieri a țăranilor muncitori, a lipsei de inventar agricol, a creșterii impozitelor, a scumpirii produselor industriale, a datoriilor contractate la bănci și cămătări pentru înzestrarea gospodăriei cu inventar, în special cu vite de muncă. În 1935, de pildă, ancheta întreprinsă de Ministerul Agriculturii aprecia că circa 37% din gospodăriile țărănești nu aveau nici o vită de muncă, peste 33% nu aveau nici o vacă, aproape 40% nu aveau nici un porc sau nici o oaie. În același fel, în 1938, ancheta Institutului de științe sociale consemna o statistică zguduitoare pentru gradul de înzestrare tehnică a gospodăriilor țăranilor săraci: 1 plug la 3 gospodării, o grapă la 4 gospodării⁴.

Caracterizând degradarea agriculturii românești în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Capitaliștii și moșierii au ținut gospodăriile țărănești într-o stare de înapoiere tehnică ce prezenta cele mai diverse și mai tipice forme de degradare: reducerea și degradarea uneltelor agricole, lipsa unui utilaj modern, scăderea consumului de îngrășăminte chimice, reducerea numărului de animale de muncă și scăderea calității lor, scăderea producției la hectar și scăderea calității produselor agricole. Aceste manifestări de descompunere a agriculturii românești erau însoțite de degradarea biologică a maselor largi ale țăranimii muncitoare și de scăderea consumului acestor mase”⁵.

Deși România era o țară cu mari bogății naturale, marea masă a țăranimii muncitoare trăia în condiții inumane, fără perspectiva zilei de mâine, la bunul plac al moșierilor, arendașilor, jandarmilor. Țărănimea muncitoare era supusă pe de o parte exploatarei de către moșieri, arendași și chiaburi și jafului prin sistemul de credite bancaro-cămătărești, pe de altă parte.

Foametea, subnutriția, lipsa de îmbrăcăminte și bolile de tot felul creșteau în raport direct cu impozitele, cu dobânzile, cu abuzurile organelor fiscalului și ale jandarmeriei. „Foametea domnește de la un capăt la celălalt al țării” — sublinia un document al P.C.R. în 1934, iar „Scînteia” scria în același an că „... în România burghezo-moșierească mortalitatea este înspăimîntătoare în urma foametei, bolilor și mizeriei în care trăiesc masele muncitoare”⁶.

România ocupa în cea de-a patra decadă a secolului al XX-lea primul loc în ierarhia țărilor cu mortalitatea generală ridicată și, de asemenea, primul loc la mortalitatea infantilă — respectiv, 19,1 decedați la mia de locuitori în 1938 și 179 de copii decedați sub un an din mia de copii născuți vii⁷.

³ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945”. Studii și referate monografice, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 21.

⁴ Gall Ernő: „Sociologia burgheză din România — Studii critice”, Editura politică 1963, ediția a II-a, pag. 95.

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 185.

⁶ „Scînteia” nr. 3, din martie 1934.

⁷ Gh. Surpat, „Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească”, Editura științifică 1962, pag. 239.

Profesorul doctor Ayeroyd, venit din Franța în 1934 pentru a studia bolile sociale din România, declara că a rămas uimit de ravagiile pe care le făcea pelagra și „pentru prima oară vede asemenea lucruri pe care nu și le-ar fi putut închipui niciodată”⁸. 1 000 000 de paludici, scria ziarul „Adevărul”, 800 000 de tuberculoși și 2 000 000 de pelagroși, 40 000 de bordeie la sate, 54⁰/₁₀₀ neștiutori de carte.

Tabloul sumbru al situației maselor muncitoare de la orașe și sate cuprindea în esență temeiurile obiective ale profundelor nemulțumiri, frământări și interese comune ale proletarilor de fabrică și țăranilor muncitori. Țărănimia muncitoare exploatată, asuprită, condamnată la permanentă sărăcie și foamete era menită a fi aliatul cel mai sigur. Energia sa revoluționară, izvorită din situația economică-socială pe care o avea, era o garanție a apropierii tot mai mari de clasa muncitoare, arăta că alianța nu numai că era posibilă, dar că era în plin proces de realizare, ca o cale unică pentru salvarea țăranimii și rezolvarea problemelor sale fundamentale.

Posibilitatea unirii muncitorimii cu masele țărănești în lupta împotriva exploatatorilor comuni a constituit o problemă de prim ordin, care a îngrijorat serios și preocupat partidele burgheze, guvernele burghezo-moșierești. O întreagă cohortă de grupări politice și teoreticieni burghezi de multiple nuanțe căutau și reușeau parțial să mențină o parte a țăranimii sub influența lor, ridicând astfel bariere în calea realizării alianței muncitorești-țărănești. Împotriva unor astfel de bariere a avut de luptat partidul comunist pentru a câștiga un număr mereu mai mare de țărani muncitori și a contracara influența demagogiei burgheze la sate.

Burghezia și moșierimea s-au slujit, printre formele de înșelare și orbire a țăranimii muncitoare, de diverse teorii reacționare cu veșmînt democratic țărănesc, care promiteau prosperarea satului românesc prin crearea „statului țărănesc”, a „statului eminamente agrar” ș.a. Răspîndirea acestor teorii cu mai multă insistență după 1933 de către partidele burgheze, organizațiile fasciste și sociologii burghezi a constituit un pericol real pentru masele țăranimii în special și pentru mișcarea revoluționară în general, exercitînd o anumită influență în rîndurile țăranimii. Împotriva unor asemenea teorii trebuia desfășurată o luptă susținută, cu atît mai mult cu cît ele pregăteau terenul acțiunilor organizațiilor fasciste, mult mai primejdioase prin demagogia și parada cu care erau răspîndite în mijlocul țăranilor muncitori.

Organizațiile fasciste, îndeosebi Garda de fier, în scopul atragerii țăranimii în mrejele fascismului, au speculat problema cea mai arzătoare la sate — lipsa de pămînt —, agitînd lozincă demagogică „Omul și pogonul”, au folosit prejudecăți religioase, s-au erijat în rolul de „cavaleri ai crucii” împotriva comunismului, a muncitorimii revoluționare, pentru a incita masele țăranimii contra proletariatului și a împiedica înfăptuirea alianței revoluționare a acestor clase. Aceste teorii diversioniste, potrivnice și dușmănoase intereselor reale ale țăranimii, au fost demascate de către P.C.R. și organizațiile sale de masă, precum și de către o seamă de elemente democratice care au înțeles esența lor reacționară, profund antipopulară. „Încercărilor făcute de către lagărul

⁸ „Ecou” din 15 iulie 1934.

burghezo-moșieresc de a dezbină mișcarea proletară de cea țărănească — aprecia P.C.R. —, eforturile de a reține țărănimea sub influența partidelor burghezo-moșierești și a se sprijini pe țărănime în lupta împotriva proletariatului (lozincile «statului țărănesc», laudarea țăranului «conservativ» etc.) — partidul trebuie să le contrapună nu numai cea mai largă popularizare a lozincii alianței muncitorilor și a țăranilor, dar și o activitate consecventă pentru crearea acestei alianțe în luptele zilnice, prin legarea și susținerea frățască a luptei muncitorilor de către țărani și invers...⁹.

Cotitura petrecută în partid o dată cu eroicele lupte din 1933 s-a resimțit ulterior și în activitatea desfășurată de P.C.R. la sate, în atragerea mai eficientă și influențarea țărănimii muncitoare, în înfruntarea și lovirea și în acest sector a stîngismului și sectarismului elementelor oportuniste din rîndurile partidului. Date fiind precedentele neglijării satului de către P.C.R. în perioada anterioară — la rădăcinile căreia se afla subaprecierea energiei revoluționare a țărănimii atît de către oportuniștii reformiști, cît și de sectariști și stîngiști —, activitatea P.C.R. la sate a trebuit să pornească în unele privințe pe un teren nedeștelenit. De aici au decurs și limitele unora dintre rezultatele obținute.

Cu atît mai grea și mai importantă, în același timp, era sarcina partidului comunist de a pătrunde mai adînc la sate și a influența mai intens masele țărănimii, cu cît, după 1933, ofensiva forțelor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii și a organizațiilor fasciste se manifesta cu deosebită forță asupra satului pentru captarea țărănimii. În aceste împrejurări, partidul comunist a luat măsuri concrete de înmulțire și întărire a organizațiilor de partid la sate, de creare a unor forme specifice de organizare a țărănimii muncitoare și de aplicare a unor asemenea metode de acțiune care să o ridice pe aceasta în diferite regiuni pînă la răscoală¹⁰. Încă din perioada pregătirii și desfășurării luptelor din 1933 fusese reorganizată munca de partid în regiuni ca : Oltenia, Banat, Dobrogea. În Oltenia, de exemplu, după reorganizarea completă a activității P.C.R., la nivelul regiunii, a urmat crearea de comitete județene în Dolj, Romanați, Mehedinți și Vâlcea. Ca niciodată pînă atunci, comitetele județene ale P.C.R. au acordat o atenție specială satului. Astfel, au fost repartizați activiști ai comitetului regional care se ocupau nemijlocit de legăturile cu țărănimea muncitoare. Din rîndurile celor mai activi țărani muncitori s-au format organizații ale partidului în sate, așa cum au fost cele din : Moțăței, Castranova, Cetate, Dobra, Păușești-Măglași ș.a. În unele comune, ca, de pildă, în Puțuri, din rîndul țăranilor influențați de partid, au fost create comitete de acțiune țărănești, a căror menire era să organizeze împotrivirea sătenilor nevoiași față de jefuitorii satelor : cămătari, arendași, percepători, jandarmi¹¹.

În general se putea constata la o parte a comitetelor regionale o creștere a preocupărilor pentru crearea și întărirea organizațiilor de

⁹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, vol. III, E.S.P.L.P. 1955, pag. 648—649.

¹⁰ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 84—85 (vezi Directivele C.C. al P.C.R. din ianuarie 1934).

¹¹ În legătură cu aceste probleme vezi detalii în articolul : „Însemnătatea eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști pentru întărirea legăturilor P.C.R. cu masele, în vederea mobilizării lor împotriva fascizării Romîniei“, în „Studii“ nr. 1/1963, pag. 146.

partid la sate, pentru desfășurarea unei activități permanente în rîndurile țărănimii, fiind repartizate cadre cu experiență în regiunile unde frământările țărănimii se cereau imediat organizate și îndrumate pe calea luptei revoluționare. Cotitura spre mase a partidului comunist, și în cazul de față în direcția strîngerii legăturilor cu masele țărănimii, s-a concretizat și în crearea de organizații legale, democratice ale țărănimii.

Frontul plugarilor a luat ființă în timpul marilor lupte muncitorești din februarie 1933, în atmosfera de puternică solidaritate a maselor de la orașe și sate cu proletariatul. Exemplul eroicelor lupte muncitorești a insuflit masele țărănimii, care, chiar în zilele imediat următoare eroicului 16 februarie, au imprimat adunărilor de constituire a Frontului plugarilor, în plășile și județele din sud-vestul Transilvaniei și nordul Banatului, un caracter combativ, cu revendicări democratice, revoluționare.

Partidul Comunist din România a depus eforturi spre a atrage masele în jurul organizațiilor democratice legale, create de partid, pe probleme de interes general-democratic, antifasciste, antirăzboinice, pentru libertăți și drepturi democratice. Dintre organizațiile legale de masă, cu influență mai mare în rîndurile țărănimii, care abordau în programele lor probleme ale satului și slujeau mai eficient închegării alianței clasei muncitoare cu masele țărănești, trei s-au detașat: Comitetul național antifascist, Blocul democratic și Liga muncii. Apelurile Comitetului național antifascist, manifestele sale subliniau însemnătatea atragerii țărănimii în acțiunile antifasciste, ca parte a luptei generale pentru democrație și progres social. Activizarea politică antifascistă a maselor țărănimii crea terenul propice pentru radicalizarea generală a țărănimii muncitoare și trecerea la etapa superioară a manifestărilor sale de clasă — ca aliat al proletariatului.

Creată la finele anului 1933, în plină campanie electorală, în locul Blocului Muncitoresc Țărănesc, desființat în ajun de alegeri, Liga muncii își propunea ca, pe baza realizării unității clasei muncitoare, să înfăptuiască un larg front al muncitorilor, țăranilor, al tuturor celor amenințați de fascism și război pentru a împiedica instaurarea unei dictaturi fasciste, dezmățul exploatatorilor și asupra maselor¹².

Tactica partidului comunist de organizare și mobilizare a maselor de muncitori și țărani, prin mijlocirea organizațiilor democratice legale, împotriva exploatării și fascismului a fost folosită și în acele câteva județe în care se aflau minorități naționale alături de masa populației române. Partidul Comunist din România a luat măsuri pentru realizarea unei forme organizate de cuprindere a maselor de muncitori și țărani maghiari. În prima jumătate a anului 1933 a fost activizată gruparea opoziționistă democrată din Partidul maghiar, făurindu-se o largă mișcare dezidentă de la politica reacționară, iredentistă, antipopulară a acestui partid. La 19 iulie 1933, din această dezidență s-a constituit Opoziția partidului maghiar. În august 1934, pe baza opoziției, a fost creat Madosz-ul. Două sarcini importante erau precizate de la începutul activității noii organizații de masă: 1. — cîștigarea revendicărilor maselor muncitoare de la orașe și sate în luptă contra exploatatorilor indiferent de naționalitate

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 22, dosarul nr. 4 142, fila 1.

și 2. — desfășurarea în comun a acțiunilor muncitorilor și țăranilor români și maghiari. Partidul comunist a sprijinit crearea acestei organizații democratice de masă pentru a încadra activitatea acestora în frontul larg al maselor populare din România, în lupta pentru democrație, contra exploatării și fascismului.

Satul cunoștea în această perioadă o desfășurare de multiple forțe politice, care, laolaltă, duceau la creșterea agitației politice în rîndurile maselor țărănești.

În cursul anului 1934, acțiunile de nemulțumire ale țăranimii au continuat seria celor începute în atmosfera de solidarizare cu luptele eroice din 1933, iar, ca urmare a muncii desfășurate de organizațiile partidului comunist ilegale și legale, prezența elementului organizat se putea constata din ce în ce mai mult. În multe sate din preajma centrelor industriale București, Ploiești, Galați, Bacău, Iași, Oradea, Cluj, Tg.-Mureș, Constanța etc. țăranii căutau și primeau sprijin din partea muncitorilor din fabrici care locuiau la sate sau care aveau contact cu satul. La rîndul lor, numeroși țărani din jurul unor asemenea orașe au fost alături de muncitori în timpul grevelor, ajutîndu-i cu alimente, manifestîndu-și solidaritatea cu ei, protestînd împotriva arestărilor etc. ConFLICTELE dintre masele de țărani și moșieri sau arendași, deși păstrau din caracterul lor spontan, tindeau să ia forme organizate, grăitor fiind conflictul din comuna Marghita (Bihor). Întrucît administratorul moșiei refuza să satisfacă revendicările argaților de aici, aceștia, sub îndrumarea organizației locale a P.C.R., au organizat o grevă în primăvara anului 1934. Greva argaților de la Marghita a stîrnit panică în rîndul moșierilor din regiunile învecinate care, într-un glas, au cerut înăbușirea imediată a ei. Detașamentele de jandarmi au împînzit satul, silind o parte a argaților să reia lucrul, iar pe alții să părăsească localitatea¹³.

Ciocniri repetate între țăranii muncitori și autorități au avut loc și în regiunile împădurite ale țării, în Carpații Răsăriteni, în munții Apuseni, în pădurile Domeniilor coroanei.

În cursul anului 1934 se generalizaseră frămîntările țăranimii muncitoare din Oltenia, tinzînd spre o mișcare țărănească cu caracter revoluționar, în stare să ridice probleme de nerezolvat pentru guvern. Această situație a determinat Inspectoratul regional de poliție din Craiova să ceară organelor în subordine a „raporta în mod regulat săptămînal starea de spirit a întregii populațiuni... Raportul urmează să fie la această poliție cel mai tîrziu în dimineața fiecărei sîmbete, neadmițîndu-se nici o întîrziere“¹⁴. Șeful poliției și șeful siguranței subliniau că însăși direcția generală a poliției „pune mare preț pe aceste rapoarte“¹⁵. O mare desfășurare de forțe polițienești și jandarmerești în satele Olteniei în anii 1934—1935 avea menirea de a înăbuși orice încercare de răzvrătire a țăranilor. Posturile de jandarmi, beciurile poliției din

¹³ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945“, Studii și referate monografice, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 223.

¹⁴ Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Comisariatul poliției Drăgășani, dosarul nr. 8, fila 118.

¹⁵ Ibid.

Craiova, Calafat, Băilești, Caracal, Balș, Corabia, Strehaia erau ticsite cu țărani implicați în conflicte cu autoritățile.

În numeroase comune din Muntenia și Dobrogea nemulțumirile țăranilor nevoiași împotriva mizeriei în care erau menținuți, a terorii autorităților locale, a impozitelor înrobitoare, a cămătarilor, a vînzării cu toba a avutului lor sărăcăcios duceau adesea la ciocniri cu jandarmii, cu autoritățile locale. În județul Ilfov, țăranii din satele Plumbuita, Preasna, Tămădău au ajuns la ciocniri deschise cu jandarmii pentru care, în cele din urmă, 12 dintre ei au fost întemnițați sub învinuirea de „rebeliune”¹⁶.

Analizarea de către P.C.R. a situației grele de exploatare, sărăcie, jaf fiscal și asuprire în care se aflau țăranii romîni și secui din Valea Ghimeșului a dus la concluzia necesității organizării în toamna anului 1934 a luptelor țăranimii din această regiune¹⁷. Partidul comunist a însărcinat în mod special pe secretarul Comitetului regional al P.C.R. Cluj — Iosif Rangheț —, care se ocupa de resortul problemei țărănești, și Comitetul regional al P.C.R. Brașov să se ocupe de pregătirea luptelor țăranimii din Valea Ghimeșului.

Răspunzînd chemării P.C.R., în dimineața zilei de 15 octombrie 1934, țăranii și muncitorii forestieri din Valea Ghimeșului, romîni și secui, s-au îndreptat în grupuri de cîte 400—1 000 de oameni spre primăriile din comunele Ghimeș-Făget, Lunca de Jos și Lunca de Sus. Cu topoare și furci, cu resteie și țapine ei au asediat primăriile, imobilizînd pe primari, notari și autoritățile fiscale, iar la Ghimeș au dezarmat pe jandarmi. Ocupînd primăriile, răsculații au deschis magaziiile unde li se țineau lucrurile sechestrate, au distrus condicile de amenzi și datorii fiscale și au alungat pe jandarmi, cămătari și speculanți din sate. Masele erau stăpîne peste satele care se întindeau pe 30 km în văile munților.

Forma tactică de bază a organizării luptei țăranimii din Valea Ghimeșului a constituit-o comitetul de acțiune. P.C.R., prin celule comuniste, în mod ilegal, și syndicatele muncitorilor forestieri și Madosz, care activau legal, a reușit să aplice cu succes și la sate forma organizatorică ce se dovedise în perioada pregătitoare și de desfășurare a eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933 drept una dintre cele mai bune, mai potrivite și eficiente pentru mobilizarea și atragerea maselor la lupta revoluționară — comitetul de acțiune.

Urmărind să împiedice continuarea și extinderea răscoalei din Valea Ghimeșului, autoritățile reacționare burghezo-moșierești au dispus aducerea aci a unor însemnate forțe de represiiune. Astfel, comunele au fost ocupate, iar ulițele străjuite de jandarmi. Sute de țărani au fost maltratați, numeroși au fost închiși.

Procesul de la Miercurea Ciuc intentat țăranilor ghimeșeni, care au avut ca apărători printre avocații democrați pe tovarășul Ion Gheorghe Maurer, s-a caracterizat printr-un pronunțat caracter politic, fiind îndreptat atît împotriva exploatării țăranimii sărace, cît și contra terorii burghezo-moșierești în continuă creștere. Procesul de la Miercurea Ciuc

¹⁶ „Răscoala” nr. 1, din iunie 1934.

¹⁷ „Noi vrem pămînt” din 8 februarie 1935 ; „Szekelyöldi Neplap” din 21 octombrie 1934. În legătură cu pregătirea, desfășurarea și învățămintele acestor lupte, vezi lucrarea lui Titu Georgescu, Ladislau Fodor : „Răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului”, Editura politică 1960.

a fost însoțit de manifestarea unei puternice solidarități a maselor muncitoare din numeroase orașe și sate cu răsculații. Muncitorii din fabrici au semnat proteste și au subscris din salariul lor pentru ajutorarea țăranilor judecați. La Sibiu, Cluj, Bacău, Tg.-Mureș, Mediaș și în alte orașe au avut loc însemnate acțiuni de solidarizare a muncitorilor cu țăranii ghimeșeni implicați în proces.

Lupta comună a țăranilor români și secui din Valea Ghimeșului, solidaritatea cu răsculații a muncitorilor români, secui, sași, manifestată atât în timpul luptei cât și al procesului ce i-a urmat, au relevat forța unității maselor populare — fără deosebire de naționalitate — împotriva dușmanului de clasă comun. Pentru partidul comunist, răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului prezenta o mare importanță, deoarece ea venea să confirme justetea liniei sale, concretizată în tactica de organizare și conducere a luptei maselor țărănești. Răscoala a arătat capacitatea P.C.R. de a se lega cu masele țărănimii, de a apropia în practica luptei de clasă țăranimea satelor de muncitorimea fabricilor, de a îndrepta acțiunile țăranilor muncitori pe un făgaș revoluționar. În același timp, a fost dată o lovitură teoriilor social-democrate de dreapta, care susțineau că țăranimii îi sînt incompatibile organizarea și educația revoluționară. Au fost date, totodată, răspunsuri clare elementelor oportuniste din P.C.R. care continuau să manifeste neîncredere în țăranime și frînau realizarea alianței. Practica luptei dovedea că masele țărănimii dispuneau de uriașe rezerve de energie revoluționară, care se cereau canalizate pe drumul revoluționar, în alianță cu clasa muncitoare.

Exemplul răscoalei țărănești, condusă de P.C.R., din octombrie 1934, a trezit la acțiune țăranii muncitori și din alte regiuni ale țării, care, chiar dacă nu au ajuns la răscoale de proporții, s-au răzvrătit în numeroase comune și — cu mai mult curaj — s-au ridicat împotriva autorităților, a perceptorilor și jandarmilor. Țăranii muncitori din Miercurea Nirajului și din preajma Gheorghienilor, din Huedin și Florești lângă Cluj, din Tomești și Marghita lângă Oradea, din satele din jurul Moineștiului (Bacău) au însoțit protestele și acțiunile de solidarizare față de răsculații ghimeșeni cu acțiuni de răzvrătire locale. În mai multe sate s-a dezvoltat rezistența țăranilor muncitori față de perceptori și jandarmi.

Noi precizări și noi sarcini au fost puse în fața partidului — pe linia luptei pentru organizarea și conducerea acțiunilor maselor țărănești — de către plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935. Acordînd o atenție deosebită muncii partidului la sate, plenara aprecia că : „...Masele țărănimii din România, istovite sub povara birurilor, datoriilor și a dijmelor semifeudale, sărăcite de pe urma crizei agrare, osîndite la foame de recolta proastă a anului din urmă, sînt cuprinse de o fierbere generală, care se manifestă într-un șir de județe sub forma de răscoale izolate, de incendieri de păduri etc.“¹⁸.

Criticînd slăbiciunile muncii de partid la sate, plenara a apreciat că „pentru a produce o cotitură imediată pe acest tărîm“ era necesară realizarea unui șir de măsuri, în primul rînd trimiterea la sate a unora dintre cele mai bune cadre ale partidului. Organizațiile de partid

¹⁸ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 223 („Sarcinile apropiate ale P.C.R.“ — rezoluție adoptată de C.C. al P.C.R. la plenara din februarie 1935).

județene, locale și cele sătești, acolo unde erau constituite, aveau datoria de „a stabili cu ocazia fiecărei acțiuni legături cu țăranii, pentru a îndrepta acțiunea contra moșierilor și a guvernului și a crea fiecărei acțiuni țărănești cea mai largă popularitate în toată țara”¹⁹.

Plenara a pus în fața partidului sarcina tactică de a lupta pentru realizarea unor acorduri de acțiune comună cu toate organizațiile interesate la acțiunea de barare a pericolului fascist.

Maselor țărănești partidul li s-a adresat în această perioadă printr-o serie de documente (manifeste, chemări, broșuri etc.) * ca și prin publicațiile legale și ilegale editate de partid, sporite ca număr și îmbunătățite din punct de vedere al conținutului **. „Toți țăranii care gem sub asuprirea boierilor, capitaliștilor, cămătarilor și a regelui trebuie să se înfrățească cu muncitorimea din orașe și din sate...”²⁰ — sublinia, de pildă, ziarul „Noi vrem pământ”.

Pe linia sarcinilor stabilite, în perioada următoare o serie de cadre ale partidului s-au ocupat de sprijinirea activității la sate²¹, obținându-se în scurt timp rezultate pozitive în această direcție. Din unele centre muncitorești au fost trimiși periodic de către organizațiile de partid din fabrici muncitori la sate pentru a îndruma lupta maselor țărănești. Astfel, de la Atelierele C.F.R., „Grivița” din București au fost trimiși muncitori la Popești-Leordeni, Băneasa, Mogoșoaia, Snagov și în alte comune din jurul Capitalei²².

Sarcini importante au fost puse de partid și în fața organizațiilor U.T.C., care au fost antrenate tot mai activ în realizarea obiectivelor muncii la sate. În cadrul conferințelor și plenarelor organelor regionale, județene și locale de partid și U.T.C., adesea au fost puse în discuție probleme ale muncii partidului la sate. Așa, de pildă, în mai 1935, prima conferință regională a organizațiilor U.T.C. din Oltenia, desfășurată la Craiova, a discutat între alte probleme și sarcinile tineretului în munca la sate²³.

Pentru a putea desfășura cu mai mult succes lupta împotriva fascizării țării și pentru a fi cit mai prezent în mijlocul maselor, Partidul Comunist din România a inițiat în această perioadă crearea unor noi organi-

¹⁹ Ibid.

* Vezi, de exemplu, în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., documentele adresate țăranilor aflate la cotele A.XIX-7, A.XIX-5, A. XIX-4, A.XX-20, A.XIX-19 elaborate de C.C. al P.C.R., A.XIX-3 (al Comitetului regional al P.C.R. Banat), A.XIX-28 (al Comitetului regional al P.C.R. Ardeal), A.XIX-57 (al Comitetului regional al P.C.R. Prahova), A.XIX-50 (al Comitetului regional al P.C.R. Dobrogea), A. XIX-58 (al Comitetului județean al P.C.R. Mehedint), A.XIX-35 (al Comitetului județean al P.C.R. Hunedoara).

** În perioada de după plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 apar, pe lângă publicațiile centrale de partid, o serie de organe de presă locale, în paginile cărora problemele muncii la sate își găsesc un spațiu larg. Printre acestea au fost: „Blocul” (Tr.-Severin), „Crainicul Maramureșului” (Sighet), „Înainte” (Bacău), „Jövö” (Cluj), „Manifest” (Iași), „Vremuri noi” (Brașov) etc. Sînt editate, de asemenea, o serie de publicații chiar la sate, printre care: „Acum” (Slobozia-Mîndra), „Cîmpul” (Lița-Teleorman), „Drum” (Roșiorii de Vede), „Tineretul” (Tr.-Măgurele) etc. Vezi lucrarea lui Titu Georgescu, *Mircea Ioanid*: „Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă, 1921—1944”, Editura științifică 1963, pag. 357—359.

²⁰ „Noi vrem pământ”, anul II, nr. 1, din 8 februarie 1935.

²¹ „Buletinul C.C. al P.C.R.” nr. 21, din iulie 1935.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 201, filele 193, 194.

²³ Loc. cit., fondul nr. 12, dosarul nr. 3.178, fila 27.

zații de masă muncitorești-țăărănești cu caracter legal *, a susținut și intensificat activitatea în cadrul celor ce fuseseră deja create sau se aflau sub influența sa **. Organizația legală, antifascistă, condusă de P.C.R., în jurul căreia s-au grupat masele cele mai largi de muncitori, țărani și alți oameni ai muncii, a fost Blocul democratic, care a luat ființă în mai 1935. În activitatea acestei organizații de masă, ca și a celorlalte, P.C.R. a acordat o atenție deosebită și antrenării elementului sătesc. Așa, de pildă, numai în Oltenia existau organizații ale Blocului democratic în 15 sate, printre care : Stignița, Corcova, Gura Văii, Almăjelu, Scorila, Degerați, Oprișoru, Crivina, Cordon etc.²⁴.

Ca urmare a muncii depuse de partid și de organizațiile sale de masă legale pentru organizarea maselor țărănești și ridicarea acestora la luptă contra exploatării moșierești și a pregătirilor de război, în primăvara, vara și toamna anului 1935 au avut loc numeroase acțiuni țărănești. „Nu există județ în care țăranii să nu se fi răsculat cel puțin în două-trei sate“²⁵ — preciza organul de presă central al partidului. Însemnate acțiuni țărănești s-au desfășurat în această perioadă împotriva exploatării moșierești, ca, de pildă, cele din Dridu, Fierbinți (Ilfov)²⁶; împotriva deposedării forțate de pământ a țăranilor de către moșieri : Fundata Branului²⁷, Sava (Cluj), în numeroase comune din județul Romanați²⁸, Lăpușnic (Hunedoara)²⁹; împotriva exploatării crâncene a celor care, pentru a-și câștiga existența, se angajau la întreprinderile forestiere capitaliste așa cum, de pildă, erau cei peste 15 000 de țărani de pe Valea Buzăului de la Mlăjeț la Siriu și de pe Valea Birsei de la Nehoiși la Varlaam³⁰; împotriva scumpetei : Roznov (Brașov)³¹; a cămătăriei : Chirnogi, Domnești (Ilfov)³²; pentru asigurarea condițiilor de învățatură fiilor de oameni nevoiași : Valea Rumîneștilor (Muscel)³³; pentru izlaz comunal : Bahna, Stîlpeni, Valea Ursului, Păușești, Lupoia (Oltenia), Bucșani (Dîmbovița), Frăsinet, Breaza de Sus (Prahova)³⁴ etc.

Acțiunile țărănești precumpănitoare în această perioadă le-au constituit cele duse împotriva fiscalității excesive, a datoriilor și impozitelor, a executărilor silite. „Sat după sat se ridică mai puternic. Țăranii refuză cu

* Astfel, în februarie 1935 a fost creată Liga contra prejudecăților, în martie 1935 — Liga contra brutalităților, în mai 1935 — Blocul democratic și Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale cu Uniunea Sovietică, apoi, în martie 1936 — Comitetele cetățenești etc.

** Între acestea erau : Madoszul, Frontul plugarilor, Ajutorul roșu, Asociația pentru protecția mamei și copilului etc.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 190, filele 48, 51.

²⁵ „Scînteia“ din 10 octombrie 1935.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 185, fila 70; vezi și „Cuvîntul liber“ din 26 octombrie 1935.

²⁷ Vezi articolul „Peste trei sute de țărani deposedați de pămînturi“, în „Zorile“, anul I, nr. 5, din 9 mai 1935.

²⁸ „Noi vrem pămînt“ nr. 2, din aprilie și nr. 4, din iulie 1935.

²⁹ Loc. cit. nr. 1, din 8 februarie 1935; „Zorile“, anul I, nr. 13, din 17 mai 1935.

³⁰ „Scînteia Prahovei“, anul II, nr. 9, din 25 septembrie 1935.

³¹ „Zorile“, anul I, nr. 14, din 18 mai 1935.

³² „Scînteia“, anul V, nr. 12, din 22 aprilie 1935.

³³ Ibid.

³⁴ „Noi vrem pămînt“, nr. 2, din aprilie și nr. 4, din iulie 1935.

forța să plătească impozitele. Bat și alungă din sat pe perceptori, iau la goană pe cei ce vin să pună sechestru și să rechiziționeze”³⁵ — sublinia ziarul „Scînteia”. Cele mai însemnate acțiuni țărănești de acest gen s-au desfășurat în această perioadă în comunele : Mihai Viteazu (Turda)³⁶, Bejan, Barbura, Vețel, Bîrsău, După Piatră, Streiu-Săcel (Hunedoara)³⁷, Vlădica, Baia de Aramă (Mehedinți), Tutana (Argeș), Roșia Montană, Zlatna, Bucium (Alba)³⁸, Bănești (Prahova)³⁹, în comunele din județul Brăila⁴⁰, Ditrău (Ciuc), Petru Rareș (Vlașca)⁴¹, Dănești, Bratovoiești, Bălcești, Pîrșcoveni (Dolj și Romanați)⁴² etc. Tot mai insistente deveneau, de asemenea, acțiunile de rezistență ale țăranilor împotriva încercărilor autorităților jandarmerești de a-i împiedica să se întrunească spre a-și discuta situația lor și sarcinile ce le reveneau în lupta împotriva exploatării moșierești și a fascizării țării. Semnificative, în acest sens, au fost adunările convocate de Frontul plugarilor la Bîrsău, Stănița, Mihăileni, Hărtăgani, Băcia, După Piatră, Săliștioara (Hunedoara), ca și în alte județe ale țării, în care autoritățile sosite pentru a dizolva întrunirile țăranilor s-au izbit de opoziția organizată a acestora, fiind nevoie în multe locuri să dea înapoi⁴³.

Munca desfășurată de comuniști pe baza indicațiilor plenarei C.C. al P.C.R. din februarie 1935 în rîndurile maselor membrilor partidului național-țărănesc începe a-și da roadele. În tot mai multe locuri, adunările convocate de P.N.Ț. în cadrul așa-zisei campanii „pentru răsturnarea guvernului” deveneau, sub impulsul masei membrilor de rînd ai acestui partid, adevărate demonstrații de luptă antifascistă. La Iași, de pildă, la una dintre aceste adunări la care participau membri ai P.N.Ț. din întreaga Moldovă, pe unul dintre steagurile celor 4 000 de țărani sosiți din județul Tutova era scris cu litere mari : „Vrem unirea țăranilor cu muncitorii de la orașe”⁴⁴.

Răspunzînd chemării partidului comunist, asemenea muncitorilor ce se solidarizaseră cu răscoalele țărănești din Valea Ghimeșului și din alte regiuni ale țării, au loc numeroase acțiuni de solidaritate ale țăranilor muncitori cu acțiunile greviste ale metalurgiștilor de la „Haug”, mine-rilor din Anina, textiliștilor de la I.T.A.-Arad și Buhuși, precum și cu alte detașamente ale clasei muncitoare intrate în luptă în cursul anului 1935. Așa, de pildă, răspunzînd chemărilor lansate de Comitetul raional al P.C.R. din Valea Bistriței și a Troțușului, țăranii din Racova, Podoleni,

³⁵ „Scînteia”, anul V, nr. 6—7, din martie 1935.

³⁶ „Descătușarea” din 1 mai 1935.

³⁷ Arhiva Procuraturii orășenești din Deva, dosarul „Propaganda comunistă din 1935”.

³⁸ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 2, fasc. 1 și vol. 4, fasc. 5.

³⁹ Arhivele statului Alba-Iulia, fondul Cabinetul prefectului, dosarul nr. 13/1935, filele 3, 4.

⁴⁰ „Noi vrem pămînt” nr. 3, din iunie 1935.

⁴¹ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 12/1935.

⁴² „Scînteia”, anul V, nr. 12, din 22 aprilie 1935 ; „Noi vrem pămînt” nr. 1, din 8 februarie 1935.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 20, dosarul nr. 4 076, fila 5.

⁴⁴ „Scînteia”, anul V, nr. 18, din 30 iunie 1935.

Roznov și din alte comune au adus zilnic textiliștilor din Buhuși, aflați în grevă, mălai, ouă, lapte și alte alimente ⁴⁵. „Lupta împotriva boierilor, moșierilor, a perceptoilor și jandarmilor, lupta contra foametei și pentru pământ — sublinia în acele zile un ziar al P.C.R. — trebuie dusă în alianță strinsă cu muncitorimea fabricilor“ ⁴⁶. Se impune a fi subliniat faptul că aceste acțiuni reciproce de solidarizare a muncitorilor și țăranilor muncitori constituiau pași însemnați pe drumul făuririi alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare.

Rezultate bune au fost obținute și în munca antirăzboinică desfășurată de P.C.R. printre țărani ⁴⁷. Ca urmare a acestei munci, în comunele Bădești (Muscel), Badu (Argeș) și în alte numeroase comune din județele Roman, Ilfov, Cluj, Constanța, Alba etc., tinerii țărani nu se supuneau instrucției premilitare și recrutărilor, părăsind adesea terenurile de instrucție, protestînd împotriva pregătirilor de război făcute cu febrilitate de guvernanți ⁴⁸. Se înmulțiseră cazurile de rezistență a țăranilor împotriva împrumutului de „înzestrare“ a țării și a rechiziționărilor în scopuri militare ale unor terenuri comunale și ale avutului lor etc. ⁴⁹.

În asemenea condiții, caracterizate de accentuarea situației grele a maselor țărănești, în momente în care devenea tot mai vizibilă radicalizarea acestor mase, conform sarcinilor stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 cu privire la necesitatea găsirii unor noi și variate forme de realizare a Frontului popular antifascist și precizărilor aduse de către Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, partidul a trecut la realizarea unor acorduri între organizațiile sale de masă legale și toate celelalte partide și organizații ce manifestau interes pentru unirea tuturor forțelor într-un larg front popular de luptă. Un prim pas în încheierea acestor acorduri l-a constituit convocarea, la 24 septembrie 1935, la Băcia (Hunedoara) a unei consfătuiri comune a reprezentanților organizației țărănești Frontul plugarilor și a reprezentanților organizației muncitorești-țărănești Madosz, în cadrul căreia, pe baza discuțiilor purtate, s-a încheiat un acord de colaborare comună ⁵⁰, acord primit cu satisfacție de masele muncitoare din țara noastră ⁵¹. Sintetizînd revendicările vitale ale maselor largi muncitoare, acordului nu-i scăpau din vedere problemele țăranimii, în primul rînd „desființarea multor și

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1875, filele 46 și 47.

⁴⁶ „Noi vrem pământ“, anul II, nr. 2, din aprilie 1935.

⁴⁷ În legătură cu această problemă vezi detalii în articolul: „Lupta maselor muncitoare, conduse de P.C.R., împotriva pregătirilor de război în anii ce au urmat luptelor din 1933“, în „Studii“ nr. 1/1963, pag. 165—191.

⁴⁸ „Cazarma“ din august 1935, „Brazda“ din mai 1935 și „Farul roșu“ din ianuarie 1935; Arhiva Sfatului popular Constanța, fondul prefecturii, cota gr-17/1935, dosarul nr. 20; Arhivele statului Alba Iulia, fondul poliției Alba Iulia, dosarul nr. 54/1935, fila 879.

⁴⁹ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 35/1935, filele 11, 12.

⁵⁰ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1.

⁵¹ „Înainte“ (Bacău), anul I, nr. 1, din 15 octombrie 1935; „Valul“ (Botoșani) anul I, nr. 1, din 21 octombrie 1935.

variatelor taxe cu care este încărcat plugarul pentru pășuni, păduri, tîrguri, vite, mori etc.“⁵².

Pentru generalizarea frontului comun, pe baza înțelegerii stabilite inițial, delegați ai Blocului democratic și Partidului socialist (Popovici) s-au deplasat, la 3 decembrie 1935, în județul Hunedoara, luînd legătura acolo cu reprezentanții Frontului plugarilor și Madosz-ului⁵³. După adoptarea, în cadrul unei întruniri ținute la 6 decembrie 1935 la Deva, în sala „Decebal“, a unei moțiuni conținînd obiectivele comune ce stăteau în fața luptei organizațiilor democratice împotriva pericolului fascist⁵⁴, s-au format delegații pentru a merge la o serie de întruniri din timp pregătite în comunele din județ (Folt, Buituri, Sarmizegetusa, Cîrnești, Băița etc.)⁵⁵.

La toate aceste întruniri, vorbitorii, delegați ai țăranilor din peste 350 de comune, au descris mizeria în care trăiau și au salutat ideea închegării unui front comun de luptă; la toate întrunirile au fost votate moțiuni conținînd principalele revendicări ale celor prezenți⁵⁶.

Munca asiduă dusă de comuniști, de delegații Blocului democratic, Frontului plugarilor și celorlalte organizații de masă pentru pregătirea acestor întruniri, concretizată în entuziasmul care a caracterizat desfășurarea lor, a dus la încheierea în aceeași zi — 6 decembrie 1935 — a unui acord de acțiune comună între organizațiile democratice reprezentate la întruniri.⁵⁷ Acordul a fost semnat în chip simbolic la Țebea, sub gorunul lui Horia și la mormîntul lui Avram Iancu, ca semn de cinstire a luptelor duse în trecut pentru libertate națională și progres social. Semnatarii acordului, între care: dr. Petru Groza, Romulus Zăroni, Miron Belea (Frontul plugarilor), P. Constantinescu-Iași, Athanase Joja, Scarlat Callimachi (Blocul democratic), C. Popovici (Partidul socialist), cărora le-au trimis adeziunea lor și reprezentanții Madosz-ului în numele întregii organizații, au adresat conducerii P.S.D. o chemare la acțiune comună împotriva pericolului fascist⁵⁸. Șefii oportuniști ai P.S.D. au respins propunerea, deși în cadrul unor întruniri ținute în acele zile se pronunțaseră în mod demagogic pentru Frontul popular⁵⁹.

Un moment important în activitatea P.C.R. de atragere a maselor largi țărănești în lupta pentru crearea Frontului popular antifascist l-au reprezentat alegerile parțiale din februarie 1936 în județele Hunedoara și Mehedinți. Cu prilejul acestor alegeri, desfășurate în cele două județe la

⁵² Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1.

⁵³ „Omul liber“ nr. 4, din 12 ianuarie 1936.

⁵⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2952, fila 5.

⁵⁵ „Facla“, anul XV, nr. 1468, din 16 decembrie 1935.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Arhiva Procuraturii orășenești din Deva, dosarul „Propaganda comunistă din 1935“; Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16; vezi și „Vremuri noi“ (Brașov), anul I, nr. 3, din 1936.

⁵⁸ „Blocul“ (Tr.-Severin), anul I, nr. 5, din 14 ianuarie 1935.

⁵⁹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 3, fasc. 16; vezi și „Înainte“ (Bacău), anul II, nr. 6, din 11 ianuarie 1936.

18 februarie 1936, P.C.R. a reușit să ralieze, pe o platformă comună, organizațiile Blocul democratic, Frontul plugarilor, Madosz, Partidul socialist (Popovici), organizațiile P.S.D. și P.N.Ț. din județul Hunedoara și organizațiile Blocul democratic, Partidul socialist (Popovici), organizațiile P.S.D. și P.N.Ț. din județul Mehedinți. Încheierea acordurilor oficiale de front democratic între aceste organizații s-a făcut în luptă susținută contra organizațiilor fasciste, care dezlănțuiseră teroarea împotriva muncitorimii, țăranimii și celorlalte mase de oameni ai muncii, hotărâte să susțină în alegeri pe candidații frontului democratic. În pofida tuturor măsurilor brutale, a furtului de urne, a demagogiei fasciste întreținute în timpul campaniei electorale, alegerile s-au soldat cu un succes al forțelor democratice.

Fără a insista asupra problemelor legate de pregătirea, desfășurarea și rezultatul acestor alegeri *, trebuie subliniat faptul că ele au „...dovedit justetea punctului de vedere al partidului nostru, că împrejurările obiective din România permiteau încheierea unui larg front popular antifascist bazat pe Frontul unic muncitoresc, care ar fi putut stăvili drumul fascismului” ⁶⁰.

Însuflețite de succesul în alegerile parțiale din februarie 1936, masele de muncitori și țărani muncitori, în fruntea celorlalți oameni ai muncii, sub conducerea P.C.R., au desfășurat mai departe, în cursul anului 1936, o largă activitate pentru crearea Frontului popular antifascist.

Tot mai insistente au devenit în primăvara și vara anului 1936 acțiunile maselor țărănești pentru pământ, împotriva exploatarei moșieresti, a jafului fiscal, a execuțiilor fiscale. Însemnate acțiuni au desfășurat împotriva depozitării lor de pământ de către moșieri țăranii muncitori din comunele : Batoți, Tismana, Linia, Scăpău, Vrancea, Crivina, Deveselu din Oltenia ⁶¹; împotriva scumpetei : Novaci-Români (Gorj) ⁶²; a șicanelor de tot felul la care erau supuși pentru a fi împiedicați să lucreze în fabrici la orașe : Petrla ⁶³, comunele din jurul Bucureștiului ⁶⁴ etc. Se înțețea, de asemenea, lupta împotriva execuțiilor silite, a fiscalității excesive, semnificative în acest sens fiind acțiunile din comunele : Almăjelu ⁶⁵, Bradu ⁶⁶, Băilești (Dolj) ⁶⁷, Călimănești (Vâlcea) ⁶⁸, Schit (Neamț) ⁶⁹ etc. Deosebit de

* Detalii în legătură cu aceste probleme vezi în articolul „Succesele forțelor democratice sub conducerea P.C.R. în alegerile parțiale din februarie 1936”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1961.

⁶⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 18.

⁶¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 9 084, fila 119.

⁶² Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 4/1936, fila 10.

⁶³ Arhivele statului Petroșeni, fondul Postul de jandarmi Lupeni, dosarul nr. 1/1931.

⁶⁴ Arhiva Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, Serv. administrativ, dosarul Regia autonomă, nr. 102 659.

⁶⁵ „Blocul”, anul I, nr. 6, din 8 februarie 1936.

⁶⁶ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Parchetul județului Alba, dosarul nr. 30 — Situația moșilor, fila 2.

⁶⁷ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 5.

⁶⁸ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 14/1936, fila 48.

⁶⁹ Arhiva Sfatului popular raional Rm.-Vâlcea, fondul prefecturii, dosarul nr. 4/1936.

grăitoare pentru energiile revoluționare și capacitatea de luptă de care dispuneau au fost acțiunile desfășurate de moți în cursul anului 1936. Revoltați peste măsură de situația lor jalnică⁷⁰, la 14 martie 1936, ei au adresat Comitetului executiv al Frontului plugarilor o scrisoare în care, descriind sălbăticia cu care erau exploatați și terorizați, subliniau: „Vă rugăm să luați toate măsurile pentru a se face o mare adunare, dar nu numai la Deva, ci în toate județele acestei țări, ca să ne adunăm toți plugarii și muncitorii într-o singură zi și să plecăm spre București, unde să luăm de gît pe hoții care nădușesc în grăsime“⁷¹. Și, în continuare, preconizînd ideea unui marș al foamei asupra Bucureștiului, moții arătau: „Vom pune noi mîinile pe coase și sape și pînă la București nu ne oprim și ne-om face noi dreptate“⁷². La fel de semnificativă prin conținutul său este și telegrama expediată, la 11 iulie 1936, regelui Carol al II-lea de către peste 14 000 de țărani din Băilești (Dolj) și împrejurimi, în care, descriind situația mizeră în care trăiau, conchideau „CEREM PÎINE, PÎINE, PÎINE. NU AVEM PÎINE“⁷³. Dovadă a radicalizării țărănimii, a înțelegerii de către ea tot mai mult a căii ce o avea de urmat au fost acțiunile duse în această perioadă împotriva arestării și terorizării de către autorități a celor bănuiți de a desfășura activitate revoluționară, de a fi înregimentați în rîndurile partidului comunist sau ale organizațiilor sale revoluționare. Asemenea acțiuni au desfășurat țărani în comunele Tudor Vladimirescu (Galați)⁷⁴, Ocna Mureș (Alba)⁷⁵, moții din Munții Apuseni⁷⁶ etc.

Deveneau tot mai insistente la sate și acțiunile antirăzboinice. Tinerii premilitari absentau repetat de la orele de instrucție, recruții refuzau să se prezinte la încorporare. Într-o serie de comune din județul Mehedinți, de exemplu, tinerii premilitari manifestau o rezistență deosebită împotriva instrucției premilitare⁷⁷. Puternica stare de spirit antirăzboinică întreținută printre țărani făcea ca autoritățile administrative și jandarmerești să privească cu îngrijorare la ceea ce se petrecea în mai toate regiunile țării⁷⁸. Pentru „vina“ de a fi lămurit pe țărani să lupte contra pregătirilor de război, în fața tribunalelor au fost aduși adesea locuitori de prin sate, așa cum, de pildă, la 20 aprilie 1936, în fața Tribunalului din Călărași (Ialomița) a fost judecat președintele Comitetului Blocului democratic din comuna Săpunari, care desfășurase o largă acțiune printre tinerii din sat ca aceștia să nu se supună instrucției premilitare⁷⁹. În mod asemănător au fost tratați și țărani din comuna Băneasa (Ilfov), care s-au opus rechiziționării terenului comunal pentru efectuarea unor amenajări militare în vecinătatea aeroportului Băneasa. „Cetățenii sînt alarmați de acest lucru...“⁸⁰ — releva un document al vremii.

⁷⁰ Arhivele statului F. Neamț, fondul prefecturii, dosarul nr. 297/1936.

⁷¹ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 26, vol. 4, fasc. 5.

⁷² Ibid.

⁷³ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 14/1936, fila 48.

⁷⁴ Arhivele statului Galați, dosar nenumărat din 1936.

⁷⁵ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Parchetului județului Alba, dosarul nr. 24 privind mișcarea comunistă, fila 28.

⁷⁶ Loc. cit., dosarul nr. 30 — Situația moților, fila 2.

⁷⁷ Arhivele statului Tr.-Severin, fondul prefecturii, dosarul nr. 4, inv. 107/1936.

⁷⁸ Arhivele statului Buzău, fondul prefecturii, dosarul nr. 225/1936, inv. 1337.

⁷⁹ „Arena“, anul I, nr. 3, din 22 aprilie 1936.

⁸⁰ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 22/1936, fila 73.

În fața acestei situații, P.C.R. a dat îndrumări tuturor organizațiilor sale, și în special celor de la sate, de a folosi orice prilej spre a atrage pe făgașul luptei antifasciste masele de țărani aflate încă sub influența partidelor și organizațiilor burgheze. „Toată atențiunea trebuie dată muncii la țară pentru organizarea și mobilizarea țărănimii”⁸¹ — sublinia în acele zile „Scînteia”.

Tărîmul prielnic pe care s-a desfășurat această acțiune l-a constituit campania de pregătire a alegerilor comunale din vara anului 1936, în care forțele democratice, conduse de P.C.R., au obținut noi succese în lupta împotriva candidaților fasciști și guvernamentali în Mehedinți, Prahova, Bihor și în alte județe unde s-au ținut alegeri⁸². Semnificative în acest sens sînt succesele forțelor democratice în alegerile comunale din Ploiești desfășurate în mai 1936, cînd forțele reacționare fasciste au fost înfrînte. „Seara, cînd s-a anunțat rezultatul — nota un ziar —, peste 4 000 de cetățeni au manifestat pînă la 2 noaptea pe străzile Ploieștiului”⁸³. În județul Mehedinți, din nou forțele democratice grupate în cadrul organizațiilor de masă conduse sau îndrumate de P.C.R. s-au unit pe o platformă comună, obținînd succesul de urnă în fața candidaților fasciști și guvernamentali în alegerile comunale din 8 iunie 1936⁸⁴. Alegerile comunale din vara anului 1936 au constituit o nouă dovadă a faptului că masele muncitorești-țăărănești dispuneau de resurse evidente în lupta pentru stăvilirea fascismului, pentru democrație și pace, au dovedit că masele înțelegeau tot mai mult calea pe care o aveau de urmat.

Tot mai frecvente devin în vara anului 1936 și acțiunile de sprijinire de către țărănime a patrioților implicați în procesele intentate de guvernanți împotriva mișcării antifasciste⁸⁵, de sprijinire a luptătorilor revoluționari aruncați în închisori⁸⁶. Au loc noi acțiuni de solidarizare a țărănimii cu muncitorii aflați în grevă la „Iunasz” (Cluj), „Industria lînii” (Timișoara), „Astra” și I.T.A. (Arad) și în diverse alte centre ale țării.

O temeinică analiză a rezultatelor obținute de P.C.R. în activitatea desfășurată în anii 1935—1936, pe baza sarcinilor puse în fața partidului de către plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935, a fost făcută în cadrul plenarei a V-a lărgite a Comitetului Central, ale cărei lucrări au fost publicate în august 1936⁸⁷. O atenție deosebită a acordat plenara și analizei activității desfășurate de partid la sate pe linia ridicării țărănimii la lupta împotriva exploatării moșierești, a fascismului, pe linia înfăptuirii alianței cu clasa muncitoare. Apreciind rezultatele bune obținute ca fiind „...elemente ale Frontului popular antifascist...”⁸⁸, plenara s-a oprit pe larg asupra slăbiciunilor ce se manifestau încă în munca partidului, în primul rînd asupra sectarismului. Deși unele succese parțiale se obținuseră, ple-

⁸¹ „Scînteia”, anul VI, nr. 8—9 (77—78), din 1 iulie 1936.

⁸² „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 408.

⁸³ „Arena”, anul I, nr. 5, din 16 mai 1936.

⁸⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 133, filele 60—61.

⁸⁵ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1; vezi și „Procesul mișcării antifasciste din România”, Tipografia „Ștefan Voiculescu”, Pitești, 1936, pag. 43.

⁸⁶ Arhivele statului Petroșeni, fondul Comisariatului de poliție, dosarul nr. 11, fila 11.

⁸⁷ Vezi rezoluțiile și hotărîrile plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R., în „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, vol. 4, E.S.P.L.P. 1957, pag. 412—469.

⁸⁸ Loc. cit., pag. 434.

nara aprecia că, în raport cu posibilitățile existente, mai era încă mult de realizat⁸⁹.

Criticînd lipsurile ce se manifestau în munca partidului, plenara a subliniat încă o dată că „numai unirea în jurul proletariatului a maselor țărănești și producătoare neproletare, precum și a elementelor mic-burgheze și a burghezimii nefasciste în lupta contra fascismului poate duce la succesul luptei contra fascismului“⁹⁰.

Sarcini noi au fost puse de partid și în fața organizațiilor de masă legale conduse sau aflate sub influența sa. În condiții în care activitatea majorității organizațiilor de masă legale fusese suprimată de autoritățile reacționare burghezo-moșierești, P.C.R. a trecut, în august 1937, la înființarea unei noi organizații — Uniunea democratică⁹¹ —, continuatoare a activității desfășurate cu bune rezultate de Blocul democratic. Pentru a veni în acele momente în ajutorul masei de țărani și a-i feri de pericolul de a fi captați în mrejele demagogiei fasciste, organizația Frontul plugarilor a editat broșura „De ce nu trebuie să fie plugarul român fascist“, care a apărut la sfîrșitul anului 1937 și a fost larg răspîndită în mase⁹².

Noi acțiuni țărănești se produc în ultimele luni ale anului 1936 și în cursul anului 1937 împotriva crîncenei exploatați moșierești în comunele: Goinești, Drăcenii, Vălenii, Mălin, Sasca, Rîșca, Bogdănești, Tătăruș, Dolhasca (Baia)⁹³, ca și în alte județe ale Moldovei⁹⁴; împotriva fiscalității excesive și executărilor silite în Crețeni, Ostroveni, Copăcenii, Căzănești, Genuneni (Vilcea)⁹⁵, în comunele plășii Teiuș⁹⁶ etc.; împotriva speculei și scumpetei în comunele din jurul Iașului⁹⁷; împotriva terorizării țăranilor bănuți de a avea legături cu mișcarea revoluționară în Ciceu-Ciuc, Siculeni etc.⁹⁸; pentru asigurarea condițiilor de învățatură fiilor de oameni săraci în comunele: Albești-Muru, Berceni, Comarnic, Buștenari, Călinești, Ederile, Homoriciu, Inotești, Zănoaga, Teșila, Provița de Sus, Scăeni (Prahova)⁹⁹. „Starea sătenilor din județele Moldovei este îngrijorătoare“¹⁰⁰ — raportau cu neliniște organele represive, la fel cum consemnau zecile de rapoarte sosite zilnic la București din diverse regiuni ale țării.

O tot mai mare amploare au luat-o acțiunile țăranimii împotriva pregătirilor de război, intensificate vizibil în ultimul timp de către statul

⁸⁹ Loc. cit., pag. 435.

⁹⁰ Loc. cit., pag. 431—432.

⁹¹ Detalii în legătură cu activitatea acestei organizații vezi în *P. Constantinescu-Iași*: „Organizații de masă legale conduse de P.C.R. în anii 1932—1938“, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 91—101.

⁹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 12 412, fila 2.

⁹³ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 10/1937, fila 72.

⁹⁴ Arhivele statului Iași, fondul confidențial, dosar pe anul 1937, vol. II.

⁹⁵ Arhiva Statului popular al raionului Rm.-Vilcea, fondul prefecturii, dosarele nr. 1, 26, 32, 34 și 46/1937.

⁹⁶ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Cabinetul Prefecturii Alba, dosarul nr. 3/1937, fila 2.

⁹⁷ Arhivele statului Iași, fondul nr. 1 680, dosarul nr. 10, filele 483—484.

⁹⁸ Arhiva Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, Serv. Personal, dosarul Regia autonomă, nr. 6/060 330, fila 1.

⁹⁹ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 21/1937, filele 134—141, 143—149.

¹⁰⁰ Arhivele statului Iași, fondul confidențial, dosarul pe anul 1937, vol. II.

burghezo-moșieresc. „A crescut atmosfera de îngrijorare printre săteni privitoare la un nou război — nota un raport al poliției. Ei menționează mereu că nu ar dori să mai fie un nou război“ ¹⁰¹. Nesupunerea țăranilor față de ordinele de chemare la recrutare și la instrucția premilitară devenea o problemă la ordinea zilei ¹⁰². „S-a observat în foarte multe localități din țară că tinerii premilitari se împotrivesc cu îndărătnicie de a se prezenta la instrucție“ ¹⁰³ — nota la 11 iunie 1937 Direcția generală a poliției, iar în octombrie 1937 raportul Regimentului 22 infanterie remarcă cu îngrijorare că „trupa chemată la concentrare nu a răspuns în bune condițiuni la ordinele de chemare. Ca procent abia au răspuns 26,30/0“ ¹⁰⁴.

Au fost numeroase cazurile în care mase de țărani au aderat la acțiunile pentru pace întreprinse de P.C.R. și de organizațiile sale de masă.

Un moment important în viața satelor l-a constituit campania electorală pentru alegerile comunale și județene de la sfârșitul anului 1936, din primăvara și vara anului 1937. Pregătind campania electorală, P.C.R. sublinia în acele zile : „Campania electorală pentru alegerile comunale este de cea mai mare importanță politică nu numai pentru că ea atinge interesele vitale ale maselor muncitoare celor mai largi, ci mai ales pentru că ea are loc în condițiuni cînd dintr-o parte, sub influența creșterii activității politice și a voinței de luptă a maselor contra fascismului și a mizeriei, se produce o concentrare a forțelor reacționare și fasciste pentru instaurarea dictaturii fasciste deschise în România, iar pe de altă parte crește neconținut pericolul imediat de război provocat de hitlerismul german“ ¹⁰⁵. Viitoarele consilii comunale și județene, precizau în continuare hotărârile P.C.R., „...pot să devină, sub influența maselor radicalizate, un puternic sprijin al democrației și păcii“ ¹⁰⁶. Referindu-se, în continuare, la ceea ce trebuia urmărit, în primul rînd în alegeri, P.C.R. arăta : „Înlăturînd greșelile din trecut, de subapreciere a consiliilor comunale și județene, toate organizațiile de partid, toți comuniștii, oriunde ar activa, trebuie să desfășoare activitatea cea mai vie pentru mobilizarea maselor largi împotriva asaltului fascistilor și al reacțiunii asupra consiliilor comunale și județene, sub lozincă : Nici un vot, nici un reprezentant al fascistilor și reacționarilor în consiliile comunale și județene viitoare“ ¹⁰⁷.

Criticînd practicile sectariste, lipsurile și greșelile existente în munca partidului la sate, hotărârile C.C. al P.C.R. apreciau că „această campanie trebuie folosită pentru lichidarea subaprecierii dăunătoare a muncii la țară. Numai pe măsură ce P.C.R. va reuși să se lege strîns cu țăranimea, să organizeze muncitorii agricoli, să conducă lupta țăranimii pentru revendicările ei imediate el o să poată să sustragă țăranimea de sub influența partidelor burgheze și reacționare, care pun toate speranțele lor în înșelarea țăranimii pentru a o îndrepta contra proletariatului revoluționar cu scopul

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Arhivele statului Bacău, fondul „Steaua roșie“, pachetul nr. 63/1937, dosarul nr. 9, fila 149 ; Arhivele statului P. Neamț, fondul prefecturii, arhiva nr. 13, dosarul nr. 9/1937.

¹⁰³ Arhivele statului Brașov, fondul Chestura de poliție Brașov, biroul administrativ, pachetul nr. 11/1934—1944.

¹⁰⁴ Arhiva M.F.A.—M. St.-M., dosarul nr. 462/52, fila 51.

¹⁰⁵ „Scînteia“ din 1 august 1936.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

instaurării dictaturii fasciste fățișe”¹⁰⁸. La rîndul său, „Scînteia” sublinia că „tărănimea nu poate aștepta salvarea de la nici un partid burghez, dar mai ales de la fasciști. Singurul ei drum este *lupta comună cu muncitorimea de la orașe contra burgheziei și a moșierimii*”¹⁰⁹.

Aplicarea acestor măsuri ar fi cheazășuit partidului obținerea unor rezultate dintre cele mai bune în munca la sate dacă asupra activității sale n-ar fi apăsât efectele dăunătoare ale politicii oportuniste a lui B. Ștefanov și a susținătorilor săi. Prin linia imprimată de el, partidul era împiedicat să canalizeze frământările și luptele maselor țărănești pe făgașul drept. Folosindu-se de funcția ce ocupa în partid, B. Ștefanov a contrapus propriile sale lozinci lozincilor juste izvorîte din hotărîrile partidului. La fel cum, cu ani în urmă, de pe poziții gheriste, Ștefanov promovase lozinca de a se merge în alegeri „împreună și paralel” cu averescanii, acum, în anii 1936—1937, el a dat lozincile : „Front popular în frunte cu P.N.Ț.”, „Toate voturile la P.N.Ț.”¹¹⁰, deși poziția pe care se situaseră Iuliu Maniu și ceilalți conducători ai P.N.Ț. după alegerile din februarie 1936 era edificatoare pentru adevărata față și scopurile trădătoare ale acestora.

Aplicarea acestei lozinci a făcut ca în acești ani partidul să fie insuficient de mobilizat în alegeri, derutat, nepregătit, în multe regiuni ale țării să nu se întreprindă acțiuni hotărîte în sensul unirii forțelor democratice pe o platformă comună. Așa stînd lucrurile, starea de spirit revoluționară a maselor de muncitori și țărani a fost îndreptată, efectiv datorită liniei greșite date de elementele oportuniste din conducerea P.C.R., spre a susține la urne candidaturile P.N.Ț. *

După alegerile comunale și județene desfășurate în vara anului 1937, P.C.R. și-a îndreptat atenția în direcția pregătirii alegerilor parlamentare din decembrie 1937. Apărător consecvent al intereselor vitale ale maselor, P.C.R. sublinia că, „în ajunul alegerilor, P.C.R. luptă în rîndul maselor muncitoare și populare pentru democrație și pace, ... pentru concentrarea tuturor forțelor democratice”¹¹¹. Glasul său a găsit ecou și în rîndul maselor membrilor de rînd ai partidelor „istorice”¹¹², dar conducerile acestor

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ „Scînteia” din 15 septembrie 1936.

¹¹⁰ „Din dezbaterile plenarei C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie—5 decembrie 1961”, în „Scînteia” nr. 5 376 din 12 decembrie 1961.

Din consultarea rezultatelor definitive ale alegerilor comunale și județene desfășurate în anul 1937, de pildă, reiese că în toate județele țării cele două partide aflate în principal în luptă — P.N.Ț. și P.N.L. — dominau, prin numărul voturilor primite, toate celelalte partide și organizații ce și-au depus candidatura în alegeri (Partidul național-creștin, Frontul românesc, georgiștii, Zvastica de foc etc.). În același timp este demn de remarcat că în multe județe ale țării P.N.Ț. (partid ce primise, datorită liniei greșite date de B. Ștefanov, toate voturile elementelor democratice) a acumulat un număr cu mult mai mare de voturi decît P.N.L., partidul guvernamental, iar în alte județe numărul de voturi acordate celor două partide a fost sensibil egal. Pentru edificare, iată câteva exemple din alegerile județene din 25 iulie 1937 : jud. Tulcea (P.N.Ț. — 10 693 ; P.N.L. — 5 893) ; jud. Sălaj (P.N.Ț. — 19 347 ; P.N.L. — 1 011) ; jud. Muscel (P.N.Ț. — 13 636 ; P.N.L. — 6 281) ; jud. Cluj (P.N.Ț. — 11 296 ; P.N.L. — 9 393) ; jud. Alba (P.N.Ț. — 11 654 ; P.N.L. — 10 805) ; jud. Turda (P.N.Ț. — 7 123 ; P.N.L. — 6 871) ; Vezi „Adevărul”, anul LI, nr. 16 408, din 28 iulie 1937.

¹¹¹ „Scînteia”, anul VII, nr. 90, din 22 decembrie 1937.

¹¹² Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 32, vol. 10, fasc. 1 ; cutia nr. 34, vol. 2, fasc. 1 ; vezi și „Reporter”, anul I, nr. 36, din 14 octombrie 1937 și nr. 38, din 28 noiembrie 1937.

partide s-au plasat pe o poziție ostilă colaborării, Iuliu Maniu semnînd chiar un pact cu Garda de fier. Acest pact a fost un răspuns și pentru linia greșită impusă de unii conducători oportuniști ai P.C.R. care, fără discer-nămînt, aveau încă nădejdi în acest partid burghez, inclusiv în liderii reacționari. Prin acest pact, Maniu a recunoscut Garda de fier ca o forță politică de guvernămînt, ceea ce a constituit un sprijin și o încurajare fățișă dată acestei organizații fasciste-teroriste, agentură a Germaniei hitleriste în România. Vechile partide fiind compromise, iar Garda de fier în acest timp fiind în conflict cu Carol al II-lea în lupta pentru putere, la guvern a fost adusă gruparea fascistă Goga-Cuza, complet lipsită de popularitate. Acest guvern a pregătit terenul politic necesar camarilei regale pentru instau-rarea dictaturii lui Carol al II-lea.

După instaurarea dictaturii regale, înfruntînd măsurile de restrîngere a drepturilor și libertăților democratice burgheze, îndreptate în primul rînd împotriva luptei muncitorilor și țăranilor, împotriva acțiunii organizațiilor democratice, P.C.R., folosind posibilitățile ce-i stăteau la îndemînă, luptînd împotriva dușmanilor din interior și din afară, a rămas consecvent liniei sale tactice de unire a forțelor democratice în lupta contra dictaturii regale și războiului ce se pregătea, pentru realizarea alianței muncitorești-țăărănești, cheazășie sigură a îndeplinirii cu succes a sarcinilor de răspundere ce stăteau în fața partidului, de salvare a țării și poporului de pericolul fascist, care devenea tot mai amenințător, împotriva politicii müncheneze de capitulare în fața Germaniei hitleriste.

În complexul acestor împrejurări apare mai clar forța partidului comunist, care, în ciuda greutăților întîmpinate, a reușit să împiedice timp de 8 ani instaurarea dictaturii fasciste. Deși Frontul popular antifascist nu fusese realizat, vîrfurile marii burghezii și moșierimi s-au văzut nevoite să țină seama de ostilitatea maselor față de fascism, ostilitate cultivată ani de-a rîndul de P.C.R. și de organizațiile sale de masă și să nu poată instaura dictatura fascistă decît în septembrie 1940, și atunci cu sprijinul direct al Germaniei hitleriste, într-o atmosferă de profundă ură și împotrivire față de Germania hitleristă și dictatura fascistă.

★

Evoluția evenimentelor politice din țara noastră după luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 a demonstrat, cu tăria faptelor, puternica înrîurire a acestor lupte asupra tuturor laturilor mișcării revoluționare și ale istoriei patriei. În vîltoarea evenimentelor de după 1933, linia politică a P.C.R. a devenit un bun al maselor muncitorești-țăărănești și al celorlalți oameni ai muncii, care vedeau în partid pe apărătorul inte-reselor lor vitale.

Înfrîngînd greutățile mari ale ilegalității și manifestările oportuniste, sectariste sau trădătoare din propriile rînduri, P.C.R. — apărătorul con-secvent al intereselor vitale ale celor ce muncesc —, paralel cu eforturile întreprinse pentru organizarea și conducerea acțiunilor maselor în gene-ral, a obținut în acei ani succese de seamă și în domeniul atragerii și orga-nizării maselor țărănești, în direcția ridicării pe o treaptă mai înaltă a luptei pentru înfăptuirea alianței muncitorești-țăărănești.

Date privind mișcarea grevistă în timpul dictaturii regale

AL. GH. SAVU

Un loc important în lupta maselor populare din țara noastră împotriva dictaturii regale a revenit mișcării greviste a proletariatului. În anii 1938—1940 s-au desfășurat numeroase greve, deși printr-o serie de legi, decrete și prin măsuri represive — începînd cu instituirea unui sistem foarte complicat de prevederi în care o grevă putea să se desfășoare „legal” și terminînd cu desființarea sindicatelor și înlocuirea lor prin bresle, militarizarea întreprinderilor și folosirea organelor represive pentru înăbușirea luptelor greviste — dictatura regală a căutat să îngrădească dreptul proletariatului la grevă, pe care formal nu l-a interzis. În pofida acestor condiții grele, grevele au continuat să reprezinte și în anii dictaturii regale una dintre formele principale de luptă folosite de proletariat în lupta sa politică și economică. Datele de care dispunem pînă în prezent atestă existența, în perioada 10 februarie 1938—6 septembrie 1940, a unui număr de peste 160 de greve. Stabilirea exactă a numărului grevelor și completarea datelor asupra grevelor cunoscute sînt foarte anevoioase, deoarece, datorită cenzurii severe, numai arareori au putut străbate în presa vremii știri despre luptele revendicative ale proletariatului, iar documentele emenate de la diferite autorități denaturau adeseori realitatea*.

* * *

La baza mișcării greviste din anii 1938—1940 au stat o serie de cauze de ordin social-economic și politic.

Înlocuirea regimului parlamentar prin dictatura regală a accentuat dominația vîrfurilor monopoliste și a marii moșierimi reacționare din România în toate sectoarele de activitate. Rolul hotărîtor în stat, atît în determinarea politicii interne cît și a celei externe, a revenit în și mai mare măsură reprezentanților monopolurilor, îndeosebi ai celor din industria de război sau care produceau pentru armată, ca, de exemplu,

* În acest sens este semnificativ faptul că statisticile întocmite de Ministerul Muncii indică pentru anul 1938 doar 24 de greve, iar pentru 1939 — cînd luptele greviste din perioada dictaturii regale au atins intensitatea maximă —, numai 18 greve.

N. Malaxa, M. Auschnit, I. Bujoiu, V. Slăvescu — președintele U.G.I.R.-ului etc. Prin comenzi obținute în condiții oneroase de la stat și intensificând exploatarea clasei muncitoare, marile societăți capitaliste au obținut an de an profituri fabuloase. Pentru a asigura condiții cât mai prielnice capitaliștilor în vederea exploatarei și mai crunte a maselor, regimul dictaturii regale a adoptat o serie de noi legi cu conținut antimuncitoresc printre care prelungirea legală a zilei de muncă, acordarea dreptului patronilor de a suprima concediile de odihnă ale muncitorilor, sporirea impozitelor și altele.

Potrivit înseși datelor furnizate de oficiul de studii al Ministerului Muncii, în anii 1938—1940 salariile nominale ale muncitorilor au rămas, în raport cu anul 1933, staționare în general, adică la nivelul de salarizare extrem de scăzut existent în perioada crizei economice din 1929—1933¹. În aceeași perioadă însă, costul vieții a crescut cu 50—100% și chiar mai mult². Ziarul „Typograph” aprecia că salariile majorității muncitorilor calificați variaua între 1 200—2 500 de lei lunar — cifre confirmate de statisticile întocmite de Casa asigurărilor sociale, precum și de alte izvoare³. Aceste salarii erau cu totul nesatisfăcătoare pentru nevoile de trai ale muncitorilor și familiilor lor. „Salariile lucrătorilor calificați — se arăta într-o dare de seamă a Inspectoratului regional al muncii Alba Iulia — au fost aproape totdeauna între 1 500—2 000 de lei lunar. În foarte rare cazuri atingeau 3 000 de lei lunar. Muncitorii fără pregătire de meșteșug (necalificați — *n.n.*) au avut mai totdeauna 600—1 000 de lei lunar. Asemenea salarii nu pot presupune o existență satisfăcătoare. Ele nu asigură nici strictul necesar de hrană, în unele cazuri”⁴.

Decalajul tot mai accentuat dintre nivelul salariilor și acela al prețurilor a luat proporții deosebite, începînd din anul 1939, sub influența a doi factori: pe de o parte încheierea tratatului economic înrobitor cu Germania hitleristă la 23 martie 1939 și mai tîrziu izbucnirea războiului mondial, care au determinat, printre altele, grave perturbații în comerțul intern și extern al Romîniei, începînd să se resimtă tot mai acut lipsa de produse pe piață; pe de altă parte, ritmul și mai accelerat al pregătirilor de război făcute de dictatura regală, rechizițiile și concentrările. Toate acestea au creat condiții prielnice pentru creșterea continuă a prețurilor și speculei, concomitent cu reducerea salariilor prin noi impozite directe și indirecte, prin împrumuturi forțate pentru „înzestrarea armatei” și altele. Referindu-se la această situație, ziarul „Scînteia” — organ al C.C. al P.C.R. — scria: „Un milion de concentrați flămînzi și goi, scumpirea cu 50—100% a produselor de consum larg, rechizițiile tilhărești — deci nemaipomenita sporire a lipsurilor și mizeriei muncitorimii, țărănimii și funcționărimii — și o îmbogățire uriașă a marilor fabricanți și moșieri, a marilor proprietari de magazine, iată rezultatele imediate ale războiului, deși direct Romînia nu este încă în război”⁵.

¹ „Azi”, anul VII, seria a II-a, nr. 36, din 12 noiembrie 1939.

² Ibid.

³ „Typograph”, anul XX, nr. 23—24, din 1—15 decembrie 1938; vezi și „Muncitorul din îmbrăcăminte și pielărie”, anul XII, nr. 6—8, din august 1939; „Buletinul muncii”, anul XIX, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 668, 791 și altele.

⁴ „Buletinul muncii”, anul XIX, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 730.

⁵ „Scînteia”, anul IX, nr. 25 (115), din 22 noiembrie 1939.

În goana după profituri cât mai mari, capitaliștii au prelungit ziua de muncă în multe întreprinderi pînă aproape de limita fizică * — menținînd însă vechile salarii plătite înainte pentru 8—10 ore de lucru sau chiar micșorîndu-le —, au suprimat în numeroase cazuri concediile de odihnă ale muncitorilor, au neglijat luarea celor mai elementare măsuri pentru a asigura securitatea muncii în întreprinderi și un minimum strict necesar de igienă. Ca urmare, extenuarea fizică a muncitorilor, bolile profesionale, accidente de muncă — multe mortale — au căpătat proporții alarmante. Numai în cursul anului 1938 au avut loc — potrivit datelor oficiale mult sub cifrele reale — în ținutul ** Marea 438 accidente de muncă, din care 11 mortale; în ținutul Bucegi — 5 936 de accidente, dintre care 190 mortale; în ținutul Mureș — 1 303 accidente, 49 fiind mortale; în ținutul Timiș — 6 742 de accidente, 107 fiind mortale etc. ⁶.

O situație deosebit de grea aveau femeile, tinerii și copiii angajați în întreprinderile capitaliste. Trebuie subliniat faptul că în anii 1939 și 1940 numărul acestora, ca urmare a concentrărilor masive de muncitori, a crescut considerabil. Patronii au profitat de situația creată pentru a reduce salariile și a înrăutăți și mai mult condițiile de angajare în întreprinderi, căutînd în majoritatea cazurilor să anuleze contractele colective, acolo unde existau. În rapoartele inspectoratelor muncii din perioada respectivă sînt oglindite aspecte tragice ale situației femeilor și tinerilor muncitori, care sufereau o cruntă exploatare, suportînd totodată umilințele și batjocura patronilor. Pînă și ziarul „Romînia” — organ oficios al dictaturii regale — scria referitor la situația femeilor și tinerilor care lucrau în întreprinderile textile din București: „Cu prilejul inspecțiilor pe care le-au făcut reprezentanții Ministerului Muncii și Camerei de muncă — București s-au găsit femei gravide care abia puteau munci și care totuși erau ținute să lucreze. De asemenea, s-au găsit minori și minore cu fața pămîntie, muncind din greu cîte 12—14 ore fără întrerupere. S-a dispus ca acești minori să fie examinați de medici. Majoritatea acestora au fost găsiți bolnavi, unii dintre ei chiar inapți de muncă, oricît de ușoară ar fi ea” ⁷.

Unul dintre factorii principali care au determinat înrăutățirea situației clasei muncitoare din Romînia în perioada dictaturii regale a fost extinderea continuă a șomajului. Avîntul producției în întreprinderile de armament sau care produceau pentru armată, pe baza comenzilor masive primite de la stat, a avut loc concomitent cu restrîngerea producției în

* În anul 1938, durata zilei de muncă a fost în majoritatea întreprinderilor industriale următoarea: 10—16 ore în industria textilă; 10—14 ore în industria metalurgică și industria încălțămîntei; 10—16 ore în industria extractivă; 12—16 ore în industria forestieră; 14—18 ore în industria de panificație (cf. Gh. Surpat: „Pauperizarea clasei muncitoare din Romînia burghezo-moșierească”, Editura științifică, 1962, pag. 164).

** Ținutul — unitate administrativă creată prin decretul-lege nr. 2 919 din 13 august 1938, în scopul întăririi centralismului birocratic. În total s-au constituit 10 ținuturi, fiecare cuprinzînd un număr oarecare de județe. Astfel, Ținutul Marea includea Dobrogea și fostul județ Ialomița; Ținutul Bucegi — județele: Argeș, Muscel, Brașov, Trei Scaune, Buzău, Prahova, Dimbovița, Ilfov, Vlașca și Teleorman; Ținutul Mureș — județele: Turda, Alba, Tîrnava Mică, Sibiu, Tîrnava Mare, Făgăraș, Odorhei, Mureș și Ciuc; Ținutul Timiș — județele: Arad, Timiș-Torontal, Caraș, Severin și Hunedoara.

⁶ „Buletinul muncii”, anul XIX, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 646—647, 675, 725, 768.

⁷ „Romînia”, anul I, nr. 127, din 6 octombrie 1938.

alte ramuri industriale. Orientarea tot mai unilaterală a exportului României spre Germania, restrângerea pieței interne ca urmare a scăderii puterii de cumpărare a maselor, cărora li s-au adăugat dificultățile generate de izbucnirea războiului au determinat apariția unor fenomene de criză; un număr crescând de întreprinderi și-au redus producția, concediind o parte din muncitori, iar altele și-au închis porțile*. „Șomajul este în creștere nu numai la textile, alimentație sau construcții, dar chiar și în metalurgie“ — constata ziarul „Știri“ în vara anului 1938⁸. Deși concentrările au frînat într-o măsură creșterea șomajului, acesta a reprezentat tot timpul una dintre cele mai grave probleme sociale.

Înrăutățirea situației economice a clasei muncitoare în anii 1938—1940 a determinat creșterea spiritului revoluționar al proletariatului din țara noastră, adîncirea contradicției fundamentale din societatea românească. Notele informative și rapoartele organelor represive ale dictaturii regale au fost nevoite să semnaleze în permanență, pline de îngrijorare, despre existența unor nemulțumiri adînci în rîndurile maselor de muncitori, despre izbucnirea unui val nesfîrșit de conflicte de muncă în întreprinderi. Totodată, ele erau nevoite să recunoască creșterea continuă a influenței partidului comunist asupra maselor muncitoare, a căror luptă a organizat-o și condus-o din adîncă ilegalitate, înfrîngînd prigoana și represiunile.

Problema mobilizării clasei muncitoare la luptă în vederea cuceririi revendicărilor sale economice și politice, ca și problema asigurării rolului conducător al proletariatului în făurirea frontului popular, împotriva fascismului și a dictaturii regale, au ocupat un loc central în activitatea desfășurată de partidul comunist în anii 1938—1940. P.C.R. a arătat că baza muncii membrilor de partid trebuie să fie întreprinderea, concomitent cu folosirea posibilităților legale oferite de bresle, pentru organizarea luptei muncitorilor împotriva noii ofensive capitaliste⁹. Totodată, partidul comunist a subliniat necesitatea îmbinării strînse a revendicărilor economice și politice, în lupta pentru înfăptuirea acestora creîndu-se condiții favorabile închegării Frontului unic muncitoresc — coloana vertebrală a frontului popular antifascist.

* Astfel, în anul 1938 s-au făcut concedieri în masă la o serie de întreprinderi ca: Fabrica de ghetе „Filt“ din Timișoara (unde din peste 250 de muncitori au mai rămas doar 14); Fabrica de conserve de carne de porc din Timișoara (din 150 de muncitori mai lucrau 12); Uzinele „Astra“ din Arad (au fost concediați circa 500 de muncitori); „Imprimeria națională“ și alte tipografii importante din București. În anul 1939, s-au închis multe întreprinderi din București: „Renitext“, „Gross“, „Bucur“, „Glotext“, „Anghelescu“, „Filaret“, „Lodz“, iar la altele ca: „Jaquard“, „Țesătoriile reunite“, „Femina“, „Progresul“, „Franco-romînă“ etc. au fost concediate echipe întregi de muncitori. În anul 1940 și-au suspendat temporar activitatea întreprinderi ca: „Victoria“, „Astra“, „Solid“ (toate din București), „Belgo-romînă“ și „Ady“ (Cluj), Fabrica de basmale și țesătorie mecanică „Stern“ (Arad), „Singher“ (Bacău), altele și-au restrîns producția concediind o parte din muncitori: (Medias: „Irti“, „Vitrometan“, „Vestern“ și altele; Turda: fabricile de ciment, de sticlărie, de porțelan etc.; Galați: „Talpa“; Cluj: „Dermata“; Ploiești: „Feroemail“, Uzinele ceramice; Timișoara: Fabrica de textile „Neumann“, „I.R.C.R.“). În vara anului 1940, din 3 000 de muncitori din portul Brăila mai lucrau doar cca. 800. O situație asemănătoare exista la multe alte întreprinderi.

⁸ „Știri“, anul I, nr. 10, din 1 iulie 1938.

⁹ „Lupta de clasă“ nr. 6, din august 1939.

Organizațiile P.C.R. au desfășurat o muncă perseverentă în rîndurile maselor de muncitori, educîndu-i în spiritul luptei revoluționare și al solidarității de clasă; în acest scop, comuniștii au îmbinat cu pricepere formele și metodele luptei ilegale cu folosirea posibilităților de activitate legală care mai existau.

În munca de zi cu zi dusă în întreprinderi, prin răspîndirea manifestelor și a presei revoluționare ilegale, comuniștii au ținut trează conștiința de clasă a proletariatului, indicîndu-i ca singură cale pentru obținerea victoriei lupta revoluționară împotriva patronilor și a regimului dictaturii regale. O deosebită însemnătate în această direcție a avut și activitatea dusă de comuniști în bresle, precum și în alte organizații și asociații cu caracter profesional și cultural-sportiv. Datorită încrederii de care se bucurau printre muncitori, un însemnat număr de comuniști au fost aleși membri în delegațiile de fabrică ce acționau în apărarea intereselor muncitorilor, în fața patronilor și a autorităților. Rolul organizator și conducător al organizațiilor P.C.R. în mișcarea grevistă și-a găsit, de asemenea, expresia în pregătirea multilaterală care a precedat izbucnirea grevelor — propaganda pentru a convinge pe toți muncitorii de necesitatea declarării grevei, alegerea unor organe de conducere a grevelor, formate din elementele cele mai cinstite și combative, strîngerea de fonduri pentru ajutorarea greviștilor și a familiilor lor, constituirea pichetelor de apărare împotriva organelor represive și a spărgătorilor de grevă etc. Totodată, comuniștii au stat în fruntea luptei pentru mobilizarea muncitorilor din alte întreprinderi la acțiuni de solidarizare morală și materială cu cei aflați în grevă.

În pregătirea grevelor, comuniștii au acordat o mare atenție stabilirii unor revendicări în obținerea cărora să fie interesați toți muncitorii și care, prin aceasta, să ofere baza necesară pentru lupta unită și solidară contra patronilor. Din memoriile de revendicări întocmite într-un mare număr de întreprinderi, rezultă că în general obiectivele grevelor au fost aceleași, cu deosebiri neesențiale în funcție de situația specifică existentă într-o întreprindere sau alta. Astfel, aproape din nici un memoriu nu lipsesc asemenea revendicări ca : sporirea salariilor în raport cu scumpetea, plata orelor suplimentare, respectarea celor 8 ore de lucru, anularea concedierilor, încetarea bătăilor și respectarea demnității muncitorilor, acordarea concediilor de odihnă și medicale legale, protecția muncii minorilor și a femeilor etc. Simpla enumerare a revendicărilor cu caracter economic de mai sus dovedește că, în majoritatea cazurilor, muncitorii au trebuit să ducă o grea luptă în perioada dictaturii regale, nu atît pentru obținerea unor noi revendicări, cît pentru a apăra cuceririle de pînă atunci și pentru a impune patronilor respectarea acelor drepturi înscrise sub presiunea maselor în legislația burgheză, pe care clasele exploataatoare — sub pavăza regimului dictatorial — le călcau tot mai fățiș în picioare. Dar, în afara revendicărilor cu caracter economic și social, în multe memorii, și mai ales în cursul desfășurării acțiunilor revendicative, muncitorii au formulat și revendicări cu caracter politic pronunțat, ca recunoașterea delegaților de fabrică, eliberarea muncitorilor arestați în timpul conflictelor de muncă, revenirea asupra legii reacționare care prevedea prelungirea zilei de muncă în întreprinderile ce produceau pentru armată etc.

Mișcarea grevistă din anii 1938—1940 a avut unele trăsături specifice. O trăsătură principală a ei a constat în faptul că grevele au cuprins un

număr mare de întreprinderi, trecându-se — în unele cazuri — de la greve pe întreprinderi, la greve generale ce cuprindeau întreprinderile din aceeași ramură existente într-o localitate sau alta. Totodată, cele mai multe greve au fost precedate de conflicte de muncă îndelungate și, fiind temeinic organizate, au fost adeseori însoțite de acțiuni de solidaritate ale muncitorilor din celelalte întreprinderi.

Luptele greviste din perioada dictaturii regale s-au desfășurat mai ales în industria ușoară, pe primul loc din punctul de vedere al numărului grevelor aflându-se industria textilă.

Acest lucru rezultă cu claritate din următorul tablou care se referă la grevele cunoscute de noi până în prezent :

REPARTIȚIA GREVELOR PE RAMURI INDUSTRIALE ÎN PERIOADA 10 FEBRUARIE 1938 — 6 SEPTEMBRIE 1940

Nr. crt.	Ramura industrială	Nr. grevelor	
		Cifre absolute	%
1.	Extractivă	4	2,45
2.	Metalurgică	12	7,23
3.	Construcții	20	12,04
4.	Transporturi	5	3,01
5.	Textilă și confecții	76	45,78
6.	Alimentară	12	7,23
7.	Ceramică, var și sticlă	9	5,42
8.	Lemn și mobilă	8	4,80
9.	Tipografică	3	1,80
10.	Pielărie și încălțăminte	12	7,23
11.	Alte ramuri	5	3,01
T O T A L :		166	100,00

Diferența relativ mare care există între numărul grevelor din industria ușoară, pe de o parte, și industria grea, pe de altă parte, se explică nu numai prin faptul că în ansamblul economiei naționale ponderea întreprinderilor din industria ușoară (îndeosebi textilă) era mult mai mare decât a celor din ramurile industriei grele, ci și prin alți factori. Astfel, în perioada dictaturii regale industria ușoară se bucura în mult mai mică măsură de sprijinul statului decât industria grea, a cărei dezvoltare era strâns legată de producția de război (în ceea ce privește avantajele create la import și export, acordarea de credite și de comenzi din partea statului și altele). Din această cauză, fenomenele de criză s-au resimțit mai puternic tocmai în ramurile industriei ușoare — cu toate că de ele n-au fost scutite nici unele întreprinderi din industria grea —, ceea ce s-a repercutat și asupra situației clasei muncitoare (prin creșterea mai mare a șomajului total și parțial, reducerea salariilor etc.). În plus, guvernul dictaturii regale și-a concentrat eforturile în vederea împie-

dicării dezvoltării luptelor muncitorilor, în primul rând în ramurile care prezentau interes militar, folosind în acest scop fie acordarea unor anu-mite concesi de ordin material (salarii mai mari, cămine etc.), fie repri-mînd în faşă, în cele mai multe cazuri, acţiunile revendicative. Numărul mare de greve în industria uşoară îşi găseşte de asemenea explicaţia în influenţa şi în legăturile strînse pe care comuniştii le aveau în diferitele ramuri ale acestei industrii (textilă, încălţămintă, alimentară etc.).

Din cele 166 de greve cunoscute, după numărul de participanţi, printre cele mai mari au fost acelea de la uzinele din comuna Ferdinand (cu 1 574 de participanţi), „Otopeni“ (800 de participanţi), „Birman“ (900 de participanţi), minele de lignit „Şotînga“ (700 de participanţi), „Talpa“ (400 de participanţi), „Fichet“ (500 de participanţi).

Din punctul de vedere al duratei lor, grevele din perioada 10 februa-rie 1938—6 septembrie 1940 prezintă următorul tablou: 76 de greve au durat de la 1 zi pînă la 5 zile, 27 de greve între 6—10 zile, 50 greve între 11—20 zile, iar 13 greve *au avut o durată mai mare de 20 de zile*. Dintre grevele cele mai scurte amintim pe acelea de la întreprinderile „Texta“-Timişoara şi „Como“-Bucureşti, iar dintre grevele de mai lungă durată pe acelea de la „Regna“-Ilva Mică (64 de zile), „Corvinus“-Cluj (53 de zile), „Gallia“-Bucureşti (52 de zile) şi altele.

Se poate spune că mişcarea grevistă a însoţit ca o umbră dictatura regală de la instaurarea ei, la 10 februarie 1938, pînă la falimentul acestui regim, în septembrie 1940. Greva celor peste 100 de muncitori de la mina Cozla¹⁰, declanşată la 11 februarie 1938, a deschis şirul nenumăratelor conflicte de muncă şi al grevelor care au izbucnit în anii dictaturii regale. Încă în lunile martie-iunie 1938 au avut loc greve la Bucureşti (atelierul de încălţămintă „Gaston Mihăilescu“)¹¹, Cluj (întreprinderea metalurgică „Corvinus“)¹², Timişoara (întreprinderea de salubritate)¹³, Oradea (întreprinderea de încălţămintă „Magyari“)¹⁴.

Consecinţele economice şi politice ale instaurării dictaturii regale au început să se resimtă însă mai puternic în a doua jumătate a anului 1938. În pofida avîntului economic, mai ales în ramurile legate de industria de război, situaţia materială a maselor muncitoare a continuat să se înrăută-ţească. Scumpetea se afla în creştere, şomajul, care descrescuse un timp după căderea guvernului Goga-Cuza, a luat din nou amploare. Numărul grevelor a crescut considerabil în lunile iulie-decembrie 1938. În acest răstimp s-au produs noi greve la Bucureşti („Filatura romînească“, „Fe-mina“, „Cascho“, „Arly“, „Colentina“, „Goldenberg“)¹⁵, Bacău („Filder-man“)¹⁶, Oradea („Florenz“, „Szanto“)¹⁷, Iaşi („Text-Apret“, „Soetext“,

¹⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 827, fila 20; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 985, fila 277.

¹¹ „Ştiri“, anul I, nr. 9, din 17 iunie 1938; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 099, filele 280, 285.

¹² „Metalurgistul“, anul XIX, nr. 6, din iunie 1938; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 127, fila 431, şi fondul nr. 5, dosarul nr. 1 045, fila 267.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 827, filele 93, 94.

¹⁴ „Scinteia“, anul VIII, nr. 12 (102), din 20 iulie 1938.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, filele 384, 442—444, 446, 447, 452, 460, 629; fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 11—12, 14—18; fondul nr. 7, dosarul nr. 1 320, filele 237—238, 285; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 101, fila 134.

¹⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, fila 351.

¹⁷ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 827, filele 100, 104.

la 4 întreprinderi alimentare)¹⁸, Măcin („Granitul“)¹⁹, Cluj (la 34 de ateliere de confecții, „Iris“, „Ardealul“, „Cărmidăria orașului“)²⁰, Hațeg (o întreprindere tipografică)²¹, Ferdinand (uzinele metalurgice)²², Tg.-Mureș („Irtex“, întreprinderea „Bruno Leibovici“)²³, Vișeu de Sus (o întreprindere forestieră a C.A.P.S.)²⁴, Ilva Mică („Regna“)²⁵.

Pînă în momentul de față dispunem de date privind existența, în cursul anului 1938, după instaurarea dictaturii regale *, a unui număr de 65 de greve, în afara conflictelor de muncă și a altor acțiuni cu caracter revendicativ.

Una dintre grevele puternice din cursul anului 1938 a fost aceea de la întreprinderea „Corvinus-turnătorie de fier și fabrică de mașini S.A.“ din Cluj. Greva a fost declarată la 2 mai 1938, datorită faptului că Judecătoria de muncă din Cluj dăduse o hotărîre de arbitraj favorabilă patronilor, prin care salariile muncitorilor erau reduse cu circa 30%. Pregătită temeinic de comuniști, greva a antrenat pe toți muncitorii întreprinderii, în număr de aproximativ 270, aceștia acționînd într-un spirit de solidaritate deplină, ceea ce a făcut ca patronii să nu poată recruta nici un spărgător de grevă din rîndurile lor. Cu greviștii de la „Corvinus“ s-au solidarizat și muncitorii, funcționarii și alte categorii de oameni ai muncii de la întreprinderile din Cluj, care i-au susținut materialicește și au organizat acțiuni de protest împotriva arestării de către poliție a conducătorilor greviștilor. Datorită acestui sprijin, precum și combativității și unității manifestate tot timpul grevei, muncitorii au obținut, după tratative îndelungate, satisfacerea revendicărilor, reluînd lucrul la 24 iunie 1938²⁶.

O grevă mai amplă s-a desfășurat în același an la Fabrica textilă „Colentina“ din București, caracterizată printr-o durată mare și printr-o deosebită combativitate. Conflictul de muncă de la această întreprindere cu capital majoritar al societății engleze „Coddington & Lamb“ din Londra — s-a transformat în grevă ca urmare a refuzului patronilor de a satisface

¹⁸ Biblioteca Academiei R.P.R., Manuscrise, Arhiva Palatului, LXXII, varia 12 ; „Luptătorul“, anul X, nr. 96, din 26 august 1938 ; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, filele 394, 430—431 ; fondul nr. 8, dosarul nr. 1 696, fila 888 ; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 346, fila 259 ; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 389, filele 56—83 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 075, fila 332 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 821, fila 6 ; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 388, filele 135—149.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 584, fila 59.

²⁰ Arhiva Sfatului popular orășenesc Cluj, fondul Camera de muncă, dosarul II/4, Inspectoratul muncii Cluj, Rapoarte săptămînale despre situația conflictelor de muncă, anul 1938/39, neinventariat.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 1 120, fila 235.

²² „Buletinul muncii“, anul XIX, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 780.

²³ Arhiva Sfatului popular orășenesc Cluj, fondul Camera de muncă, dosarul II/55, Inspectoratul muncii Cluj, Conflictul colectiv de muncă de la țesătoria „Irtex“ din Tg.-Mureș, anul 1937/38, filele 2, 5, 9.

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. II/4, Inspectoratul muncii Cluj, Rapoarte săptămînale despre situația conflictelor colective de muncă, anul 1938/39, neinventariat.

²⁵ Ibid.

* Înainte de instaurarea dictaturii regale, în luna ianuarie 1938, au avut loc greve la întreprinderile „Oltenia“-Craiova, „Industria textilă Gălățeană“ — Galați etc.

²⁶ „Metalurgistul“, anul IX, nr. 6, din iunie 1938 ; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 127, fila 431, și dosarul nr. 1 045, fila 267 ; Arhiva Sfatului popular orășenesc Cluj, fondul Camera de muncă, dosarul nr. II/4, Inspectoratul muncii Cluj, Rapoarte săptămînale despre situația conflictelor colective de muncă, anul 1938/39, neinventariat.

revendicările muncitorilor privind salarizarea, concediile, condițiile de muncă și încheierea unui contract colectiv. Începută la 3 noiembrie, greva a durat șase săptămîni, luînd sfîrșit abia la 15 decembrie 1938, cînd reprezentanții patronilor au fost siliți să accepte satisfacerea principalelor revendicări. În timpul grevei, ca urmare a activității desfășurate de comuniștii din întreprindere, muncitorii au dat dovadă de o mare solidaritate. Astfel, încercările direcției de a recruta spărgători de grevă din rîndurile muncitorilor de la această fabrică au eșuat, la grevă participînd pînă la sfîrșit toți muncitorii, în număr de circa 240 ; pentru a împiedica aducerea unor spărgători de grevă din alte părți, greviștii au instalat pichete în jurul fabricii. Grevă de la Fabrica „Colentina“, terminată prin victoria greviștilor, a constituit un stimulent pentru acțiuni revendicative ale muncitorilor de la alte întreprinderi și un exemplu de solidaritate în luptă ²⁷.

Printre grevele declarate în 1938 se evidențiază, datorită metodei de luptă folosite de muncitori, și greva de la minele de cărbuni „Cozla“, situate în județul Caraș. Prin luptă dîră, muncitorii determinaseră Curtea de apel din Timișoara să pronunțe o sentință de arbitraj în favoarea lor, obținînd astfel unele sporuri de salarii, dar direcția minei a refuzat să se supună sentinței, continuînd să achite și pe mai departe salariile din trecut. În aceste condiții, cei peste 100 de mineri de la Cozla au declarat grevă la 11 februarie, ocupînd minele și refuzînd să mai iasă la suprafață, în pofida insistențelor direcției. Pentru „menținerea ordinii“ a sosit imediat la fața locului comandantul Legiunii de jandarmi Caraș ; de asemenea, în vederea „convingerii“ muncitorilor să reia lucrul a fost chemat și șeful social-democrat de dreapta Eftimie Gherman, care în repetate rînduri a servit de unealtă patronilor împotriva luptelor revendicative ale muncitorilor. Grevă a încetat la 13 februarie în urma promisiunii direcției că va mări salariile minerilor ²⁸.

Mișcarea grevistă din perioada dictaturii regale a căpătat intensitate maximă în anul 1939. Acest lucru s-a concretizat nu numai prin creșterea numărului grevelor — sînt cunoscute pînă acum acțiuni greviste în 77 de întreprinderi —, ci și prin caracterul lor tot mai pronunțat politic, prin faptul că mișcarea grevistă a cuprins noi ramuri și centre industriale etc. Folosirea cu succes de către comuniști a breslelor, transformarea multora dintre acestea în organe de luptă au permis clasei muncitoare să-și pregătească și să-și organizeze mai temeinic acțiunile revendicative decît în cursul anului 1938. Dintre grevele mai importante care au avut loc în 1939, amintim pe acelea de la „Goldenberg“ ²⁹ și „Metaloglobus“ ³⁰, Uzinele metalurgice din Ferdinand și Nădrag, întreprinderile textile „Birman“, „Talpa“ și altele din București.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 15, 18 ; dosarul nr. 1100, filele 452, 460, 462, și dosarul nr. 1101, fila 134.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6827, fila 20 ; dosarul nr. 6985, fila 277.

²⁹ Vezi articolul „Grevă muncitorilor metalurgiști de la Fabrica «Goldenberg»-București (ianuarie-februarie 1939)“ de Suzana Homenco, în culegerea „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România“, vol. II, Editura politică, 1962, pag. 229—246.

³⁰ Vezi articolul „Grevă muncitorilor metalurgiști de la Fabrica «Metaloglobus»-București (decembrie 1939—ianuarie 1940)“ de A. Niri, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“, anul VIII, nr. 1/1962, pag. 103—115.

Greva de la Uzinele „Titan, Nădrag, Calan“ S.A. din comuna Ferdinand, județul Severin, a fost precedată de un îndelungat conflict colectiv de muncă. Încă din anul 1938, muncitorii au cerut conducerii uzinelor să le satisfacă o serie de revendicări privind mărirea salariilor și pensiilor, respectarea orelor de lucru, îmbunătățirea sistemului asigurărilor sociale și altele. Reprezentanții direcției au fost nevoiți să înceapă, după multe eschivări și amânări, tratative oficiale cu delegația de lucrători. În timpul tratativelor, delegația muncitorilor, formată din elemente reformiste, a trădat însă interesele muncitorilor și a acceptat satisfacerea unor revendicări minime, ceea ce a indignat profund masa de muncitori. La 2 martie 1939, fără știrea elementelor trădătoare din conducere, 1 574 de muncitori din totalul de 1 837 salariați ai întreprinderii au declarat grevă. Imediat după declararea grevei au sosit în localitate inspectorul muncii din Timișoara și comandantul Legiunii de jandarmi Severin. Sub presiunea măsurilor polițienești și a liderilor reformiști, precum și datorită faptului că direcția a anunțat în grabă satisfacerea și a altor revendicări, greva a luat sfârșit în noaptea de 3/4 martie. În semn de solidaritate cu greviștii din Ferdinand, în ziua de 3 martie au intrat în grevă și 322 de muncitori de la Uzinele metalurgice din Nădrag. În total, prin grevele din Ferdinand și Nădrag s-au pierdut 3 648 zile de muncă ³¹.

Ca și greva de la Uzinele metalurgice din comuna Ferdinand, greva de la Fabrica textilă „Birman“ din București a fost precedată de un conflict de muncă de lungă durată. Organizația de București a P.C.R. și celula comunistă de la „Birman“ au acordat o deosebită atenție pregătirii acestei greve. Îndrumați de comuniști, muncitorii au înscris, printre revendicările mai importante, sporirea salariilor cu 25%, reducerea orelor de lucru de la 10 la 8, plata concediilor de vară, recunoașterea delegaților de fabrică și — ca punct principal — încheierea unui contract colectiv. Patronul Birman care afirmase cu lăudăroșenie că de 50 de ani de când exista fabrica nu se încheiasse acolo nici un contract colectiv și că nici nu se gândea să accepte o asemenea revendicare, a căutat în fel și chip să târăgăneze tratativele, să corupă o parte din muncitori, să folosească declarații luate sub presiune de la diferiți lucrători sau pur și simplu falsificate, pentru a demonstra că majoritatea muncitorilor „sînt mulțumiți“ de situația lor și că acțiunea revendicativă se datora, chipurile, unor elemente „instigatoare“. În aceste condiții, o delegație de peste 60 de muncitori s-a prezentat la Ministerul Muncii și a protestat împotriva manevrelor patronului, cerînd cu hotărîre intervenția autorităților spre a-l determina pe acesta să le satisfacă revendicările. Dat fiind că acest demers a rămas fără rezultat, adunarea muncitorilor din 16 mai a hotărît ca începînd de a doua zi să intre în grevă. Momentul declarării grevei a fost bine ales, deoarece tocmai în acea perioadă întreprinderea avea mari comenzi de executat pentru armată. Dacă în primele zile au mai continuat să lucreze circa 100 de muncitori, curînd și aceștia au fost convinși să părăsească lucrul; greva a cuprins astfel pe toți cei 900 de muncitori ³².

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 329, filele 13, 15; Ministerul Muncii: „Conflictele colective de muncă din 1939“, Monitorul oficial și Imprimeriile statului, Imprimeria centrală București, 1940, pag. 46.

³² „Scînteia“ anul IX, nr. 21 (111), din 26 iulie 1939.

După începerea grevei, la porțile fabricii au fost postate detașamente de polițiști și jandarmi, avînd misiunea să împiedice pătrunderea greviștilor în întreprindere și să protejeze pe spărgătorii de grevă. Sub conducerea comuniștilor, greviștii au luat măsuri de autoapărare; în pofida indicațiilor unor elemente reformiste din conducerea breslei textile ca muncitorii „să stea acasă“, greviștii au instalat pichete în jurul întreprinderii, adunîndu-se în grupuri mari, zilnic, în fața fabricii. Spărgătorii de grevă n-au mai putut fi aduși în incinta fabricii cu toate că erau însoțiți de gărzi polițienești. Între greviști și poliție s-au produs în mai multe rînduri busculade și ciocniri soldate cu rănirea unor muncitori ³³.

În tot timpul grevei, muncitorii au dat dovadă de o mare solidaritate, acționînd uniți, comuniști, social-democrați și ceilalți muncitori, tactica frontului unic, preconizată de comuniști, găsindu-și și în această acțiune comună o elocventă întruchipare. Muncitorii greviști de la „Birman“ au primit un larg sprijin moral și material din partea muncitorilor din multe întreprinderi din București. La ședințele ținute la sediul breslei, muncitorii de la o serie de întreprinderi, ca „Trebitch“, „Lyons“ și altele, i-au îndemnat pe greviștii de la „Birman“ să continue lupta începută pînă la obținerea victoriei și le-au împărtășit din experiența dobîndită de ei în organizarea acțiunilor revendicative. Muncitorii de la Filatura „Dunărea“, de la fabricile „Dîmbovița“, „Vitan“, „Solid“, „Trebitch“, „Como“, „Lyons“, „Delea Veche“ și altele au trimis greviștilor bani și alimente. De asemenea, la chemarea comuniștilor, muncitorii tîmplari și cizmari din Capitală au colectat numai în trei zile 20 000 de lei în același scop ³⁴.

În fața hotărîrii de luptă a muncitorilor și a solidarității lor, patronul a fost nevoit să cedeze. El s-a angajat, printr-o declarație scrisă dată la Ministerul Muncii, să sporească salariile lucrătorilor cu 15—40%, să plătească concediile și să achite sumele cuvenite celor concentrați etc. Această declarație nu a satisfăcut întru totul masa de muncitori, dar, sub presiunea elementelor reformiste din conducerea breslei, greva a încetat la 30 mai 1939. În perioada următoare, muncitorii de la „Birman“ au întreprins noi acțiuni pentru a-l obliga pe patron să-și respecte angajamentele luate și să satisfacă și alte revendicări ³⁵.

Tot în luna mai 1939 a avut loc o grevă demonstrativă de o zi, la care au luat parte 120 de femei din secția de filatură a Fabricii textile „Dorobanțul“ din Ploiești. Cauza imediată a grevei a fost faptul că direcția fabricii refuzase să ducă tratative cu delegația femeilor muncitoare în privința majorării salariilor. La intervenția poliției și a Inspectoratului muncii, lucrătoarele au reluat lucrul în ziua de 3 mai, după ce s-au fixat tratative cu direcția prin organele Inspectoratului muncii ³⁶.

La 18 iulie 1939 a început greva de la Fabrica de încălțăminte „Talpa“ din Capitală, avînd ca obiectiv principal obținerea unor sporuri de salarii. În frunte cu comitetul de grevă, creat din inițiativa comuniști-

³³ Ibid.; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 101, fila 93, și fondul nr. 68, dosarul nr. 6 232, filele 416, 418—419.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 101, filele 83, 89—90; „Scînteia“, anul IX, nr. 21 (111), din 26 iulie 1939.

³⁵ Loc. cit., filele 106, 109, 114, 115, 118.

³⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 55, 56, și fondul nr. 72, dosarul nr. 6 829, filele 71, 73.

lor, cei peste 400 de greviști au organizat gărzi de autoapărare și au trimis delegați la alte întreprinderi din București pentru a obține sprijin și a declanșa unele acțiuni revendicative comune³⁷. La rîndul lor, greviștii au primit vizita unor delegații ale muncitorilor din întreprinderile textile, de tăbăcărie și metalurgice, care le-au adus ajutoare în bani și alimente. Pentru sprijinirea greviștilor, muncitorii din breasla încălțăminte și pielărie au hotărît să doneze salariul pe o zi, considerînd că „acțiunea lor (a greviștilor — *n.n.*) este a întregii mase muncitoare”³⁸.

Bucurîndu-se de sprijinul muncitorimii din celelalte întreprinderi, greviștii de la „Talpa” au reușit să înfrîngă împotrivirea patronului și să determine eliberarea unor membri ai comitetului de grevă, care fuseseră arestați de poliție. Greva a luat sfîrșit la 22 iulie *, prin victoria deplină a muncitorilor, care au obținut sporirea salariilor cu 37% și încheierea unui contract colectiv pe 6 luni³⁹. Succesul grevei se datora și faptului că Ministerul Muncii și primul ministru Armand Călinescu personal, temîndu-se de extinderea grevei la alte întreprinderi (mai ales la „Mociornița”, unde exista un conflict de muncă pe cale să se transforme în grevă), au intervenit, cerînd direcției Fabricii „Talpa” să satisfacă revendicările solicitate pentru ca greva să înceteze cît mai repede. Această intervenție nu era întîmplătoare, dacă avem în vedere că atît „Talpa” cît și „Mociornița” produceau în perioada aceea încălțăminte pentru armată⁴⁰.

În ultimele luni ale anului 1939 s-au desfășurat un lanț de greve în industria textilă, îndeosebi la întreprinderile din Capitală. Rînd pe rînd au avut loc greve la fabricile „Sentex”, „Romînia”, „Cosmos”, „Como”, „Texo”, „Darling”, „Trebitsch”, „Merinos”, „Royal”, „Gallia” și altele⁴¹. Amploarea mișcării greviste în industria textilă, în această perioadă, se explică prin faptul că înrăutățirea situației muncitorilor din această ramură a fost deosebit de puternică, precum și prin aceea că comuniștii au dobîndit o influență preponderentă în breasla textilă, care a fost transformată într-un organ de luptă pentru satisfacerea revendicărilor muncitorilor.

În timpul numeroaselor greve din industria textilă, ca și din alte ramuri industriale (5 întreprinderi forestiere din Gheorghieni, întreprinderea de construcții „Via”, din Arad, minele de lignit Șotînga, întreprinderea metalurgică „Fichet” din București etc.)⁴², clasa muncitoare din

³⁷ „Scinteia”, anul IX, nr. 22 (112), din 20 august 1939.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 096, fila 259.

* O parte a greviștilor a reluat lucrul la 25 iulie 1939.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 227, filele 59, 62.

⁴⁰ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 825, filele 217—218; „Scinteia”, anul IX, nr. 22 (112), din 20 august 1939.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarele nr. 821, nr. 825, nr. 1 096, nr. 1 101, nr. 1 103, nr. 1 104; vezi și fondul nr. 68, dosarele nr. 6 141, nr. 6 232 și nr. 6 233.

⁴² Ministerul Muncii: „Conflictele colective de muncă din 1939”, Monitorul oficial și Imprimeriile statului, Imprimeria centrală București, 1940, pag. 47; „Mîierul”, anul XXI, nr. 11, din noiembrie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 821, filele 70, 73, 74, și fondul nr. 68, dosarul nr. 6 141, filele 123, 128.

țara noastră a manifestat un puternic spirit de luptă și abnegație revoluționară, de combativitate și solidaritate. Astfel, în pofida prigoanei la care erau supuși cei care strîngeau sau contribuiau cu fonduri pentru ajutorarea greviștilor, nu a existat grevă care să nu se bucure de susținerea materială și morală a muncitorilor din celelalte întreprinderi. Pe baza experienței acumulate în perioada precedentă, spre sfîrșitul anului 1939 au devenit mult mai numeroase întreprinderile în care, îndrumați de comuniști, muncitorii constituiau gărzi de autoapărare spre a respinge atacurile organelor represive. În multe cazuri, muncitorii au pus ca principală condiție pentru reluarea lucrului acceptarea de către patroni ca nici unul dintre participanții la grevă să nu fie persecutat sau concediat. Cu prilejul unor greve, ca, de exemplu, acelea de la „Trebitsch“ și „Metaloglobus“ muncitorii au organizat demonstrații în fața sediilor poliției și tribunalelor militare, cerînd eliberarea comuniștilor și a altor conducători arestați. Grevele se împleteau în felul acesta cu forme de luptă superioare, căpătînd și un pronunțat caracter politic. În unele ramuri industriale — textilă, pielărie și încălțăminte, metalurgică — s-au creat condiții pentru trecerea la organizarea de greve generale pe ramuri ori pe localități*.

Evenimentele interne și internaționale, care s-au succedat cu repezițiune începînd din primăvara anului 1940, s-au repercutat asupra luptei greviste: orientarea spre fascism a regimului dictaturii regale, adoptarea unor noi măsuri represive, printre care îngrădirea posibilităților de activitate a breslelor, arestarea în masă a comuniștilor (ceea ce a lipsit clasa muncitoare de un mare număr de conducători încercați), trecerea la militarizarea întreprinderilor, concentrările masive de muncitori care au dus la dezorganizarea luptelor proletariatului din țara noastră. În plus, capitaliștii au profitat de dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial pentru a exercita presiuni asupra muncitorilor.

În aceste împrejurări, prezența în conducerea partidului a elementelor dușmănoase, în frunte cu trădătorul Foriș și vechiul agent de siguranță Luca — ce răspundea din partea partidului de munca sindicală — a adus grave prejudicii partidului, slăbindu-i forțele în fața dușmanului de clasă, lovind în rolul său de conducător al luptei oamenilor muncii. Munca de partid în rîndurile unor detașamente importante ale proletariatului, ca, de exemplu, muncitorii din porturi, din metalurgie, minieri etc. a fost subapreciată, ignorîndu-se astfel indicațiile date încă cu ani în urmă de Congresul al V-lea și experiența bogată a luptelor din perioada crizei economice din 1929—1933. Poziția sectară a elementelor dușmănoase în problema frontului unic, nepopularizarea în măsura necesară, prin presa de

* În anii 1938 și 1939 au avut loc cîteva greve generale pe localități, care au cuprins însă, în general, întreprinderi mici din aceeași ramură. Amintim, între acestea, greva a 377 de lucrători din 34 ateliere de confecții din Cluj (13—31 octombrie 1938). Aceste greve prezintă însemnătate atît prin faptul că au necesitat o organizare mai înaltă și o deosebită solidaritate, cît și prin aceea că marceau coacerea premiselor pentru declanșarea unor greve generale de mai mare amploare.

partid și prin alte mijloace, a luptelor revendicative, indicația greșită dată comuniștilor de a nu mai desfășura activitate în bresle, ceea ce a provocat confuzii în rândurile membrilor de partid, au slăbit capacitatea organizațiilor de partid de a organiza mișcarea grevistă.

Datorită acestei situații, numărul grevelor a scăzut considerabil în 1940 față de anul precedent, iar cele mai multe greve au fost de scurtă durată. O excepție în această privință o constituie greva de la Fabrica textilă „Gallia” din București — declarată, de altfel, încă la 13 decembrie 1939 —, care a durat aproape două luni, luînd sfîrșit la 2 februarie 1940. La grevă au participat, pe lîngă cei 280 muncitori cît număra întreprinderea, și 28 de funcționari. Avînd în fruntea lor comuniștii din întreprindere, muncitorii au acționat uniți și au creat comitete de grevă, pichete de grevă și un colectiv însărcinat cu strîngerea de ajutoare de la muncitorii din alte întreprinderi, precum și cu distribuirea acestor ajutoare la greviști, în funcție de greutatea familială ale fiecăruia. Săptămîni la rînd au durat tratativele cu patronii, care au recurs la tot felul de presiuni — intervenții la organele represive pentru arestarea conducătorilor greviștilor, evacuarea din căminul întreprinderii a unei părți a muncitorilor și, la 22 ianuarie, declararea lockout-ului. Muncitorii au rezistat însă tuturor acestor presiuni. Ei au împiedicat aducerea de spărgători de grevă, și-au apărut cu îndîrjire conducătorii. Greva s-a terminat prin satisfacerea parțială a revendicărilor.

O desfășurare dramatică a avut greva muncitorilor de la Fabrica de țesătorie mecanică „Adriana” S.A. din Iași, declarată la 15 februarie 1940 în vederea obținerii unui contract colectiv pe 6 luni, asigurării unui număr de 48 ore de lucru pe săptămînă, garantării unui salariu minim de 450 de lei săptămînal și altele. Organizația ilegală „Ajutorul roșu”, sub îndrumarea comuniștilor, a întreprins o largă acțiune pentru strîngerea de ajutoare pentru greviști în rândurile muncitorilor din întreprinderile din Iași, Bacău etc. În comitetul de grevă au fost aleși de către muncitori un mare număr de comuniști. Poliția a intervenit brutal pentru înăbușirea grevei de la „Adriana”. O mare parte a delegaților muncitorilor au fost arestați și înaintați consiliului de război. La rîndul său, Ministerul Muncii a acordat patronilor întreprinderii dreptul de a angaja alți muncitori în locul greviștilor. Lipsiți de conducători, amenințați de poliție cu arestarea sau temîndu-se să nu rămînă pe drumuri, o parte a greviștilor a reluat lucrul treptat și greva a eșuat după trei săptămîni ⁴³.

În pofida condițiilor tot mai vitrege, în anul 1940 s-au desfășurat totuși și alte greve, în diferite localități din țară, ca : Timișoara („Filt”) ⁴⁴, Iași („Wexler”, „Sapirstein”) ⁴⁵, București („Arta industriei naționale”, „Traian”, „Sănătatea”, „Nova”, „Otopeni”, „Cercez”, „Filser”, „Negrea-

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 821; fondul nr. 8, dosarul nr. 1815; fondul nr. 69, dosarele nr. 3352 și nr. 6353.

⁴⁴ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2831.

⁴⁵ Loc. cit., fondul nr. 69, dosarul nr. 6353, și fondul nr. 5, dosarul nr. 821.

nu“) ⁴⁶, Arad („Industria textilă arădiană“) ⁴⁷, Corabia („Şantierul ing. Te-
leman“) ⁴⁸, Brezoiu-Vilcea („Carpatina“) ⁴⁹ etc. În anul 1940, pînă la prăbu-
şirea regimului dictaturii regale *, sînt cunoscute deocamdată 24 de greve.

*
* *
*

Mişcarea grevistă din anii 1938—1940 a constituit o parte insepa-
rabilă şi importantă a luptei generale desfăşurate de proletariat, sub con-
ducerea P.C.R., împotriva exploatării capitaliste şi a dictaturii regale.
Însăşi existenţa unui număr important de greve a infirmat, prin puterea
de netăgăduit a faptelor, absurditatea pretenţiilor dictaturii regale de a
„interzice“ lupta de clasă, constituind o ripostă viguroasă dată politicii
reacţionare, antipopulare şi antinaţionale a regimului patronat de Carol
al II-lea.

Fără îndoială, privită sub aspectul numărului grevelor, al duratei
acestora şi al numărului de participanţi, mişcarea grevistă din timpul
dictaturii regale nu s-a ridicat la nivelul atins de luptele greviste din
perioada crizei economice din 1929—1933.

Cu toate acestea, grevele din anii 1938—1940 reprezintă o pagină
glorioasă în istoria luptelor de clasă ale proletariatului din ţara noastră,
fiind o continuare nemijlocită a luptelor precedente şi, sub unele aspecte,
o dezvoltare a lor în noile condiţii.

Aşa cum s-a arătat şi mai înainte, majoritatea covârşitoare a acestor
greve au avut un caracter organizat, fiind pregătite şi conduse de către
organizaţiile P.C.R., care le-au dat o orientare clară şi au creat condiţii
favorabile participării la greve a aproape tuturor muncitorilor din întreprinderile unde s-au produs **.

Într-un mare număr de întreprinderi, la greve au luat parte, umăr la
umăr, muncitorii comunişti, social-democraţi şi neorganizaţi, pe baza Fron-
tului unic muncitoresc. Aceasta s-a realizat în condiţiile demascării lide-
rilor reformişti, ca I. Flueraş, Eftimie Gherman şi alţii, care serveau de
unelte ale capitaliştilor şi pactizaseră cu dictatura regală. Totodată, masele
de muncitori au respins cu hotărîre încercările dictaturii regale de a-i
dezbina prin propagarea naţionalismului şi şovinismului. La multe greve

⁴⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarele nr. 821 şi nr. 829; fondul nr. 68, dosarul
nr. 6148; vezi şi „Muncitorul din industrie şi pielărie“, anul XIII, nr. 5—6, din
iunie 1940.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6834, şi fondul nr. 5, dosa-
rul nr. 821.

⁴⁸ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 816.

⁴⁹ Loc. cit., fondul nr. 73, dosarul nr. 7067.

* După 6 septembrie, în anul 1940, au mai avut loc o serie de greve, ca acelea
de la mina Anina (1 octombrie), U.D.R. (4 octombrie), Fabrica de cherestea C.A.P.S.-
Sebeş (21—28 octombrie), Depozitul de lemne al societăţii U.D.R. din Radimna (înce-
pînd de la 18 noiembrie).

** De exemplu, la grevele de la „Birman“, „Trebitsch“, „Gallia“, „Goldenberg“,
„Industria alimentară“, „Juster“, „Hermes“ şi altele au luat parte toţi muncitorii din
întreprinderile respective; la „Sticla-Tomeşti“ S.A. au luat parte la grevă 171 de
muncitori din totalul de 183; la moara „Neuman“ — 50 de muncitori din totalul
de 60 etc.

au participat în comun muncitorii români și cei aparținând minorităților naționale (de exemplu, în cazul grevelor de la „Corvinus“, de la uzinele din Ferdinand și Nădrag și multe altele). Solidaritatea în luptă a muncitorilor și-a găsit o elocventă întruchipare și în faptul că o serie de greve au fost declarate avînd ca obiectiv principal susținerea greviștilor de la alte întreprinderi.

Organizarea grevelor din anii 1938—1940, ca și a altor acțiuni ale clasei muncitoare pentru cucerirea de revendicări economice și politice, a îmbogățit experiența de luptă a comuniștilor; organizațiile P.C.R. s-au întărit, prin primirea în rîndurile lor a noi membri dintre cei mai înaintați muncitori, s-au format noi organizații de partid în diferite întreprinderi ca „Femina“, „Como“, „Gold“, „Traian“, „Arly“, „Tritex“ etc.

Mișcarea grevistă, alături de alte forme de luptă, a frînat aplicarea politicii antipopulare și antinaționale a dictaturii regale. În același timp, grevele au constituit un răspuns al clasei muncitoare față de aplicarea acordului economic înrobitor cu Germania hitleristă, care contribuia la înrăutățirea situației oamenilor muncii; totodată, prin faptul că o serie de greve au avut loc în întreprinderile care produceau pentru armată (ca Fabrica metalurgică „Otopeni“, „Talpa“, „Grigore Alexandrescu“, „Națională“ etc.), luptele greviste ale proletariatului din acești ani au fost îndreptate și împotriva politicii de militarizare a țării și de pregătire a războiului antisovietic.

Mișcarea grevistă a contribuit la eșuarea încercărilor dictaturii regale de a statornici „pacea socială“ sub scutul armatei, poliției și jandarmeriei — așa cum ar fi dorit clasele exploatatoare. Organizînd luptele revendicative ale proletariatului, comuniștii au reușit să transforme multe bresle din organizații ale „împăcării“ de clasă, menite să contribuie la consolidarea dictaturii regale, în organe de luptă împotriva exploatării și asupririi, împotriva regimului de dictatură instaurat de Carol al II-lea.

Prin conținutul lor antifascist și antirăzboinic, grevele din anii dictaturii regale au demonstrat că proletariatul din țara noastră se afla în avangarda forțelor poporului care, în frunte cu partidul comunist, desfășurau curajoase lupte pentru democrație, independență națională și o viață mai bună.

Legături între mișcarea socialistă din România și mișcarea revoluționară rusă la sfîrșitul secolului al XIX-lea

A. DEAC, I. FELEA

In procesul de dezvoltare a capitalismului în țara noastră au luat naștere proletariatul și mișcarea muncitorească. Mișcarea muncitorească n-a apărut dintr-o dată ca o mișcare proletară conștientă; ea a trecut prin diferite etape de luptă, printr-un proces de dezvoltare spontană înainte de a căpăta un caracter organizat și o conștiință de clasă.

Pătrunderea în țara noastră a lucrărilor întemeietorilor socialismului științific, prin care muncitorii români au avut posibilitatea să cunoască metodele și luptele proletariatului de pretutindeni împotriva exploatării și asupririi, a făcut ca legăturile mișcării socialiste din România cu mișcarea muncitorească internațională să devină mai strînse, să crească în mijlocul proletariatului din țara noastră sentimentul solidarității internaționale.

Înființarea și activitatea Internaționalei I, proclamarea primului stat proletar din lume — Comuna din Paris — au entuziasmat opinia publică progresistă din România. Ziarele românești publicau articole despre activitatea Internaționalei și a întemeietorului ei, Karl Marx, despre lupta comunarilor din Paris, iar pe străzile Capitalei au avut loc numeroase manifestații, care au culminat cu puternica demonstrație antidinastică din 20—22 martie 1871.

Generate de condițiile interne și sub influența ideilor Comunei din Paris, își încep activitatea primele grupe de socialiști români în anii 1872—1874, baza viitoarelor cercuri socialiste. Ele foloseau în propaganda lor literatura socialistă tipărită în străinătate, în special broșurile în limba franceză. Într-un articol de amintiri, I. Gîrbea (Gh. Nădejde) descria astfel modul cum făcea propagandă printre studenți tînărul Eugen Lupu: „Și începu a scoate de prin buzunari... scoate de la piept, scoate de la spate, de pretutindeni... Cît ai clipi ne-a încărcat cu vreo 10 broșurile franceze !...”¹.

În același timp, știrile despre lupta plină de sacrificiu a revoluționarilor ruși au găsit un larg ecou în România, stîrnind nu numai entuziasmul, ci și solidaritatea oamenilor cu vederi înaintate. Elementele progresiste

¹ „Lumea nouă” din 16 aprilie 1895.

din țara noastră erau adînc îndurerate de suferințele și chinurile la care erau supuși miile de luptători pentru libertate din Rusia. În acea vreme, marele nostru poet Mihail Eminescu glorifica prin „Împărat și proletar“ eroismul comunarșilor și vestejea în același timp autocrația țaristă, manifestînd un respect profund față de lupta revoluționarilor ruși. „Dacă aș trăi în Rusia — scria Mihail Eminescu — și poporul într-un moment generos ar închide tiranii spre a-i decapita, de n-ar găsi carnefice * m-aș face eu. Cine mi-ar imputa-o de crimă? Cine ar putea zice că nu-mi îndeplinesc datoria“².

La fel gîdeau și numeroși studenți ai universităților noastre, intelectuali cu idei progresiste. Ei au avut legături cu „nihilistii“ (reprezentanți ai mișcării narodnice ruse), ajutîndu-i cu multă dragoste în lupta lor plină de eroism și sacrificiu.

Trebuie subliniat că aceste legături au continuat și au ridicat pe o treaptă superioară tradițiile mai vechi de ajutorare și sprijin reciproc în cele mai variate domenii social-politice și culturale care au existat de-a lungul veacurilor între poporul român și poporul rus.

În veacul al XVII-lea, de pildă, legăturile de prietenie dintre poporul român și poporul rus s-au dezvoltat în variate domenii. A avut loc nu numai un schimb de lucrări cu caracter științific, ci și schimb de oameni de cultură. Astfel, cărturarii Dosoftei și spătarul Miclescu, după mai multe călătorii în Rusia, s-au stabilit definitiv acolo. Către sfîrșitul veacului al XVII-lea, alți doi cărturari romîni din Transilvania, frații Corbea, plecînd în Rusia, unul dintre ei a fost mult apreciat de Petru cel Mare.

Pe la mijlocul veacului al XVII-lea, un rol important în cultura Ucrainei l-a avut românul Petru Movilă. Revoluționari ucraineni refugiați în Elveția aminteau, într-o scrisoare trimisă socialiștilor romîni în anul 1880, de trainicele legături care existau între romîni și ucraineni încă din vremea lui Petru Movilă. Ei scriau: „Istoria civilizației din Ucraina nu-l va uita pe Petru Movilă din Moldova, fondatorul Academiei din Kiev din secolul XVII. Letopisețele și registrele căzăcești și chiar cîntecele populare au păstrat amintirea valahilor care au luat parte în mare număr la războaiele întreprinse pentru libertatea și pămîntul său de poporul ucrainean“³.

Cea mai reprezentativă figură a legăturilor romîno-ruse din acea epocă, Dimitrie Cantemir, unul dintre cei mai mari învățați ai timpului, devenise sfetnic apropiat al lui Petru cel Mare. După plecarea lui Cantemir în Rusia, o seamă de boieri și oșteni îl însoțesc și rămîn în Rusia. Mulți urmași ai acestora ajung figuri însemnate ale culturii rusești. Antioh Cantemir, fiul lui Dimitrie, diplomat și poet, este unul dintre întemeietorii literaturii rusești. Dintre urmașii lui Miclescu, unul întemeiază familia Mecinikov — Miclescu, care a dat pe marele naturalist Ilia Mecinikov. Un Herăscu este organizatorul Universității din Harkov, care mai are ca valoroși profesori pe istoricul Buzescul, Culikovski — Caraiman și alții **.

* Carnefice — călău.

² I. Vitner: „La centenarul morții lui Mihail Eminescu“, în „Lupta de clasă“ nr. 5/1949, pag. 92.

³ „Documente privind istoria Romîniei“, vol. I, partea I, Editura Academiei R.P.R., 1954, pag. 721.

** P. Constantinescu-Iași: „Relațiile romîno-ruse în trecut“, Editura Academiei R.P.R. 1957, pag. 10.

În secolul al XIX-lea, operele lui Pușkin și Lermontov, marelui fabulist Krilov și altor poeți și prozatori ruși sînt traduse în romînește, în timpul vieții lor, influențînd pe reprezentanții tinerei literaturi romîne: Costache Negruzzi, prieten personal al lui Pușkin, Alexandru Donici, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu și alții.

Marii gînditori revoluționari democrați ruși de la mijlocul veacului trecut, Herțen, Belinski, Cernișevski, Dobroliubov etc., s-au interesat de viața poporului român, iar operele lor n-au fost ignorate la noi, cu toată vitregia răspîndirii lor.

O dată cu noul avînt al mișcării de eliberare, al narodnicismului revoluționar din anii de după 1870, România, datorită existenței unei grupări revoluționare care acționa în unele orașe ale țării, devenise un important loc de trecere a literaturii revoluționare tipărite în străinătate și destinate Rusiei. În 1873, pentru a organiza și asigura bunul mers al acestor transporturi, a sosit la Iași, venind din Elveția, un militant de seamă al mișcării revoluționare ruse narodnice, apropiat al lui Bakunin, Zamfir Arbore (Ralli); în același timp s-a hotărît ca la granița romîno-rusă să fie delegat permanent reprezentantul cercului revoluționar din Moscova, G. F. Zdanovici. În timpul scurtei sale șederi la Iași, Zamfir Arbore a făcut legătura între Zdanovici și studentul universității din Iași Eugen Lupu, care, împreună cu alți tineri din Iași, au ajutat în mod eficace pe revoluționarii ruși în transportarea literaturii ilegale peste Prut ⁴.

În afară de Iași s-au organizat, de asemenea, grupe pentru sprijinirea revoluționarilor ruși în București, Galați și Tulcea. Astfel, cu ajutorul revoluționarilor romîni s-a reușit vreme îndelungată să se transporte în Rusia publicații de seamă ale mișcării revoluționare ruse tipărite în apusul Europei, ca „Vperiod“, „Rabotnik“, „Obscina“, „Obscee delo“, „Slovo“, „Nedelia“ și altele.

Afară de periodice se mai transportau manifeste, broșuri și cărți cu conținut revoluționar ⁵.

Multe exemplare din aceste materiale ale propagandei revoluționare rămîneau în țară, erau citite cu pasiune și difuzate apoi printre elementele cu vederi înaintate. Aceștia nu se mulțumeau numai să cunoască ideile „nihilistilor“ ruși, ci, în același timp, căutau să spulbere calomniile reacțiunii debitate împotriva revoluționarilor ruși.

În timpul războiului ruso-romîno-turc din 1877—1878, în care România și-a cîștigat independența de stat, legăturile dintre revoluționarii ruși și tînăra mișcare socialistă din România s-au lărgit și s-au întărit. În primăvara anului 1877, de exemplu, au sosit la București, pe adresa lui Zubcu-Codreanu, un mare număr de exemplare din publicații revoluționare, trimise de centrul emigranților revoluționari ruși din Geneva. Socialiștii romîni au organizat răspîndirea acestor materiale atît în rîndurile armatei rusești, cît și în mijlocul populației romînești. În multe libră-

⁴ Zamfir Arbore: „În exil. Din amintirile mele“, Craiova, 1896, pag. 115.

⁵ Despre mijloacele folosite în transportarea peste Prut a materialului propagandistic amintește Zamfir Arbore: „Deci imediat ce am scos cărțile de la depoul căilor ferate am plecat tustrei Zdanovici, Eugeniu Lupu și eu la Sculeni, ducînd în căruța noastră patru pachete de cărți și broșuri, fiecare pachet avea o greutate de 20 kg“. (Op. cit., pag. 114—121.)

rii din București se puteau procura ziare și reviste revoluționare ruse⁶. Revista „Dacia viitoare“ a reprodus din scrisoarea lui Stepneak-Krucinski, apărută într-un ziar englez, în care se spunea că „pînă în anul 1877, armata rusă era cu totul străină oricărei mișcări revoluționare. Vine războiul din Balcani... În Iași și București ofițerii ruși găsiră expuse în vitrinele librăriilor toate cărțile interzise în Rusia și a căror citire avea atragerea fructului oprit“⁷.

După războiul din 1877—1878, în România s-a format unul dintre centrele însemnate ale refugiaților revoluționari ruși. Un raport oficial întocmit de ministrul de interne al Rusiei pe baza materialelor departamentului poliției și înaintat mai târziu țarului arată că „la începutul deceniului al 8-lea unii dintre militanții politici ruși, ascunzîndu-se de urmărire, fugeau în România, unde puțin cîte puțin au început să se stabilească și au găsit o ocupație oarecare, iar apoi, unindu-se în cerc înche-gat, au început, pe măsura posibilităților, să-i ajute pe tovarășii lor de idei care acționau în Rusia. După războiul ruso-turc din 1877—1878, numărul emigranților noștri în România a crescut“⁸. Într-adevăr, zeci de refugiați din Rusia au găsit adăpost vremelnice în anii 1878—1880 la București, Ploiești și mai ales la Iași și Tulcea.

La Iași se alătură cercului socialist din localitate cunoscutul revoluționar rus P. Axelrod, care, după cuvintele unui memorialist rus, „pretutindeni unde soarta l-a aruncat, s-a acomodat cu locul și împrejurările, își însușea repede limba acestei țări și se pătrundea de interesele și nevoile ei“⁹.

La Tulcea, în bordeiele pescărești din Delta Dunării, și mai ales într-o fermă de lângă Babadag, își găseau adăpost, datorită activității revoluționarilor romîni, printre care se afla și doctorul Petru Alexandrov, grupuri de revoluționari ruși. Printre aceștia se afla la un moment dat și G. Plehanov, talentatul teoretician și propagandist al marxismului, care, nevoit să se refugieze din Rusia, în ianuarie 1880, s-a oprit pentru un timp aici, de unde, cu ajutorul socialiștilor din România, a plecat în Elveția.

Încă din acel an, Plehanov era în corespondență cu unii socialiști din România. Astfel, într-o scrisoare datată 21 decembrie și trimisă unui prieten din România spunea că sub „influența Apusului“ și-a schimbat concepțiile în multe privințe: „nu-mi este frică nici de participarea partidului muncitoresc la viața politică a țării. Aceste lucruri sînt necesare. Abstenționismul anarhic este neputincios ca și anarhia însăși“¹⁰.

Represiunea sîngeroasă împotriva mișcării revoluționare ruse din 1880 a făcut să jubileze presa reacțiunii mondiale, care anunța zgomotos distrugerea definitivă a „nihilismului“ rusesc. Ziarul „Înainte“, editat de Cercul socialiștilor din București, sub conducerea lui Titus Dunca, a luat atitudine, arătînd că „Revoluția socială (a se citi mișcarea revoluționară — n.n) este în picioare în Rusia“¹¹. Și mai departe: „*Avem sub ochi*

⁶ „Binele public“ nr. 15, din 1878.

⁷ „Dacia viitoare“ nr. 11, din 1883, pag. 168.

⁸ Arhiva centrală istorică de stat (Moscova), fondul Departamentul poliției, registratura 3, dosarul nr. 595-1/1890, filele 3 și 11.

⁹ L. S. Deici: „16 let v Sibir“, Moscova, 1924, ediția a III-a, pag. 316.

¹⁰ „Documente privind istoria Romîniei“, vol. I, partea a II-a, Editura Academiei R.P.R. 1954, pag. 835.

¹¹ „Înainte“ nr. 1, din 26 octombrie 1880.

(subl. ns.) al doilea număr al buletinului «Listoc narodnoi voli». În același articol se anunța apariția numărului 2 al publicației „Ciornii peredel”. Prin urmare, redacția ziarului „Înainte” cunoștea, datorită legăturilor sale directe cu revoluționarii ruși, mersul evenimentelor din Rusia. Redacția era atât de bine informată, încât publica note precise asupra reorganizării aparatului revoluționar conspirativ¹². Un alt număr al ziarului „Înainte”¹³ dădea o serie de cifre în legătură cu procesele înscenate, condamnările la moarte și muncă silnică pe viață în Siberia, descria cu multă admirație atitudinea plină de curaj și demnitate a revoluționarilor ruși.

Avântul puternic al narodnicismului revoluționar, lupta eroică a „nihilistilor”, care a produs o impresie puternică asupra întregii opinii publice europene, au însuflețit pe pionierii socialismului român în acțiunea de ajutorare a fraților lor de idei.

Deși copleșiți de greutatea mișcării proprii, socialiștii români ajutau cu multă însuflețire pe revoluționarii ruși, lucru consemnat și de Sofia Nădejde în amintirile ei. „Treceau peste Prut broșuri rusești tipărite la Geneva. Pe lângă acestea s-a mai trecut și o tipografie în lădițe mici de lemn spre a fi mai ușor de minuit. Tot prin Iași era drumul de trecere al nihilistilor compromiși, fugind de persecuția țaristă... *Solidaritatea internațională era cuvântul de ordine* (subl. ns.). Nihilistilor refugiați trebuiau să li se scoată pașapoarte, să li se procure ajutoare bănești la nevoie, ca să poată pleca mai departe în Europa, de obicei la Geneva sau Zürich”¹⁴.

Același lucru îl relatea și C. Mille, care, vorbind de dr. Russel și de primii pași ai cercului socialist ieșean, sublinia că „o mare parte din activitatea noastră era jertfită pentru a lupta în contra spionilor ruși”¹⁵, pentru a feri și salva pe revoluționarii expuși permanent la pericolul răpirii.

Starea de spirit a primilor reprezentanți ai socialismului din România era oglindită în apelul din 3 noiembrie 1880, iscălit de „opt socialiști revoluționari din România de sus”.

Adresându-se „fraților lor socialiști din Rusia”, ei își arătau „admirația fără margini” pentru lupta „fără seamă ca energie și sacrificii a eroiceii junimi ruse”. Socialiștii revoluționari din România țineau să-și manifeste solidaritatea cu frații lor ruși, strigând: „Jos cu țarismul... nu numai în stat, dar și lângă brazdele cîmpului udate cu sudorile de sînge ale țăranului, și în fabrică, și în uzină, la orice muncă, și în familie”¹⁶.

Revoluționarii din România țineau să asigure pe frații lor ruși că și socialiștii români luptau pentru aceleași scopuri pentru care luptau și revoluționarii ruși. În lupta aceasta, subliniau socialiștii români, este nevoie însă „de un proletariat conștiincios de drepturile și puterea lui și organizat; un proletariat care, cînd momentul va veni, să pună forța numărului în serviciul dreptului omului — al celui drept călcat în picioare de diferiți tirani cu mască sau fără mască, de către minoritatea capitalistă

¹² „Imprimeriile clandestine care inspiră țarului furiile și teroarea sa sînt din nou organizate și de această dată în siguranță chiar contra trădătorilor” („Înainte” din 26 octombrie 1880).

¹³ „Înainte” din 9 noiembrie 1880.

¹⁴ Sofia Nădejde: „Amintiri”, în „Adevărul”, anul 49, nr. 15 680, din 24 februarie 1935.

¹⁵ C. Mille: „Dr. Russel”, în „Lumina” (Iași), nr. 8, din 1896, pag. 58.

¹⁶ „Înainte” nr. 7, din 20 noiembrie 1880.

refugiată sub aripile constituțiilor sau mai bine zis a statului burghez, care este ultima sa fortăreață¹⁷.

În încheierea apelului se subliniază necesitatea strîngerii legăturilor între revoluționarii celor două țări pentru ca „ora apropiată cînd se va da marea bătălie cu toate drapele roșii nepătate desfășurate” să-i găsească pregătiți „în fața palidelor agonii, a cadavrelor și scheletelor societății actuale, cu ordinea ei infamă”¹⁸.

La rîndul lor, revoluționarii ruși se bucurau de orice succes înregistrat de tînăra mișcare socialistă din România. Astfel, într-o scrisoare trimisă socialiștilor din România, revoluționarii ucraineni refugiați în Elveția își manifestau bucuria la vestea apariției, în anul 1880, a publicației socialiste „România viitoare”¹⁹. „Noi vedem în românii socialiști tovarăși de două ori; nu numai socialiști, dar și vecini, de ajutorul cărora nu ne putem lipsi în munca din țara noastră, pentru poporul nostru”. Scrisoarea se termină printr-un apel la strîngerea legăturilor dintre clasa muncitoare din cele două țări vecine, „precum și o întrajutorare culturală între cele două popoare”²⁰.

În 1881, folosind ca pretext comemorarea de către Cercul socialist din Iași a 10 ani de la Comuna din Paris, guvernul reacționar român a luat măsuri represive împotriva mișcării socialiste din România și pentru expulzarea revoluționarilor ruși. „Aceasta s-a întîmplat în ziua sărbătoririi Comunei, adică curînd după evenimentele de la 1 martie, la cererea guvernului rus”²¹.

În ciuda opreliștilor și a urmăririi îndeaproape, după 1881, de către organele de poliție burghezo-moșierești din România și de către ohrana țaristă, a revoluționarilor ruși, legăturile dintre aceștia și mișcarea socialistă din țara noastră s-au întărit. Măsurile drastice luate de țarism, după evenimentele din februarie 1880, împotriva mișcării revoluționare ruse — arată „Dacia viitoare” — sînt departe de a o considera stinsă. „Partidul nihilist, prin zgomotul lucrărilor sale, a atras, mai mult decît toate partidele socialiste, privirile și este, obștește vorbind, mai bine cunoscut de cît multe”²².

Revista „Dacia viitoare” amintește despre scindarea nihilistilor în două grupări: „Narodnaia voleana” * și „Ciornii peredel” ** și încheie prin a sublinia, pentru prima dată în România, că mișcarea începută de cu-

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ „Documente privind istoria Romîniei”, vol. I, partea I, Editura Academiei R.P.R. 1954, pag. 721.

²⁰ Ibid.

²¹ P. B. Axelrod: „Trăite și gîndite”, Berlin, 1923, pag. 9.

²² „Dacia viitoare”, anul I, nr. 5, din 1883, pag. 153.

* Din această grupare făceau parte majoritatea narodnicilor care de acum și-au pus în program lupta politică împotriva absolutismului țarist. Ei concepeau însă lupta politică nu ca o luptă a maselor, ci ca un complot, urmărind răsturnarea absolutismului și cucerirea puterii de către o organizație restrînsă de revoluționari. Mijloacele de luptă erau considerate teroarea, asasinarea unor reprezentanți ai puterii țariste.

** Gruparea „Ciornii peredel” cuprindea pe ceilalți revoluționari, care mergeau pe linia negării luptei pentru libertatea politică, militînd doar pentru împărțirea între țărani a tuturor pămînturilor moșierești.

getători devine de masă, poporană, „cuprinzînd tinerimea, lucrătorii industriali și cei agricoli”²³ (subl. ns.)

Acest lucru, deosebit de important, s-a putut face datorită profundelor transformări survenite în economia Rusiei, ceea ce a determinat apariția proletariatului industrial modern. „Rusia plugului de lemn și a îmblăciului... — scria Lenin —, a morii de apă și a războiului de țesut manual a început să se transforme cu repeziciune într-o Rusie a plugului de fier și a treierătoarei, a morii cu aburi și războiului de țesut cu aburi”²⁴.

În condițiile unei sălbatice exploatări și asupririi din partea capitaliștilor și moșierilor, proletariatul din Rusia, ca și proletariatul român, s-a ridicat la luptă. Mișcarea muncitorească din Rusia ia forme din ce în ce mai organizate. Apar primele organizații ale clasei muncitoare, în frunte cu eminenții muncitori revoluționari Obnorski, Halturin, care își pun ca scop lupta împotriva orînduirii țariste, pentru cuceriri de drepturi politice.

Într-o scrisoare a unui revoluționar rus emigrant trimisă socialiștilor romîni — din care reies nu numai strînsele legături existente între revoluționarii din cele două țări, dar mai ales sprijinul direct pe care tînăra mișcare socialistă din România îl acorda revoluționarilor ruși — se vorbește de Halturin, care a pus bazele Uniunii de nord a muncitorilor ruși. „Apoi dacă poți, informează-ne măcar printr-o scrisoare, dacă nu poți prin cunoștințe să afli despre Halturin și cei doi Serebrovski, dacă sînt arestați sau nu, și dacă nu, cum să le scriu”²⁵.

Prima publicație teoretică de propagare a marxismului în România, „Revista socială”, în articolul lui Axelrod intitulat „Explozia din Palatul de iarnă”, trimis redacției din Zürich, arată rolul de seamă pe care l-a avut Halturin în întemeierea Uniunii de nord a muncitorilor ruși²⁶. „Halturin, autorul exploziunii din Palatul de iarnă din Petersburg din 5 februarie 1880, era cunoscut pînă în anul 1879 ca propagandist și organizator între lucrătorii din Petersburg. În această privință era foarte energic și ghibaciu. În anul 1878 (ca revoluționar era cunoscut de la 1873) se bucura între lucrători de o popularitate foarte mare și sub numele de Stepan se făcuse cunoscut prin cîteva încercări de organizare însemnate. Astfel, fundă «coalitia lucrătorilor de la nord» alcătuită din sute de membri”²⁷.

În anul 1883 a avut loc un eveniment însemnat în istoria mișcării revoluționare ruse: a luat ființă gruparea marxistă „Eliberarea muncii”, organizată la Geneva cu participarea lui G. Plehanov, V. Zasulici, P. Axelrod și alții.

Apariția și activitatea acestui grup au găsit ecou și în România. Despre bogata activitate a lui G. V. Plehanov pe terenul propagării ideilor marxiste aveau cunoștință socialiștii din România. Cu unii dintre ei, ca de exemplu C. Dobrogeanu-Gherea, Plehanov a întreținut o strînsă legătură.

²³ „Dacia viitoare”, anul I, nr. 5, din 1883, pag. 153—154.

²⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 3, E.S.P.L.P. 1958, pag. 159.

²⁵ „Documente privind istoria Romîniei”, vol. I, partea I, Editura Academiei R.P.R. 1954, pag. 749.

²⁶ „Revista socială” nr. 7, din noiembrie-decembrie 1884.

²⁷ Ibid. Publicînd articolul, redacția „Revistei sociale” a adăugat la sfîrșit o notă în care își manifesta regretul pentru pierderea unor asemenea elemente devotate și pline de energie.

Socialiștii români — care în primii ani ai deceniului al nouălea și-au creat organizațiile lor și au pășit la răspîndirea largă a marxismului, orientîndu-se din ce în ce mai mult spre mișcarea muncitorească — au continuat cu mari sacrificii să acorde sprijin tovarășesc revoluționarilor ruși refugiați în România. În anii 1884—1885, Gherea închiriasă în București, în Piața Amzei, o cameră mare unde se aflau în permanență refugiați revoluționari din Rusia. Acolo ei erau adăpostiți, alimentați și după ce li se procurau pașapoarte erau ajutați să plece în țările apusene²⁸. Acțiunea aceasta e confirmată de un contemporan, participant direct. „În acel apartament (din Piața Amzei — *n.n.*) — scria Constantin Bacalbașa — locuiam și eu o cameră dimpreună cu răposatul dr. Stăuțescu. Aici era falansterul socialist. Aici ne adunam aproape zilnic întreg partidul, pe aici au defilat un mare număr de revoluționari ruși, bărbați și femei, unii care fugeau din Rusia și se scurgeau spre Elveția, alții care, în urma ordinului partidului, se reîntorceau în patrie pentru a-și relua locul de luptă”²⁹.

Într-o scrisoare trimisă de Gherea unui prieten, Pavlușa, se relevă că restaurantul din gara Ploiești pe care-l conducea era „un fel de azil al nihilistilor ruși. Revoluționarii fugiți din Rusia găseau aici adăpost”³⁰.

Muncitorii din România apărau pe refugiații ruși cînd aceștia erau urmăriți pe teritoriul românesc de către agenții secreți ai ohranei țariste. Atunci cînd generalul Khabeko, șeful siguranței din Petersburg, a cerut ca doctorul Ivanovski (Petru Alexandrov din Tulcea) să fie supus unei serioase supravegheri³¹, populația din Tulcea și împrejurimi, cu multă dragoste frățească, a făcut zid în jurul său, nepermițînd poliției românești și agenților ohranei să-l răpească. Cînd, cu cîțiva ani mai tîrziu, a fost răpit din România, de poliști ai țarismului, revoluționarul rus Vladimir Luțki, presa muncitorească scria că acest fapt samavolnic a stîrnit o puternică indignare în mijlocul muncitorilor români. Membrii Clubului muncitorilor din București au protestat cu energie împotriva „răpirii revoltătoare a prietenului lor”, cerînd guvernului român „să expulzeze pe toți spionii rusești de pe teritoriul țării românești”³².

La mijlocul deceniului al 9-lea al secolului trecut, mișcarea muncitorească rusă a cunoscut un proces de intensificare. Muncitorii conștienți din România, în lupta pentru crearea primelor organizații politice — cercurile muncitorești — urmăreau cu multă simpatie dezvoltarea mișcării muncitorești din Rusia, lupta lor atît împotriva regimului politic absolutist, cît și împotriva exploatării capitaliste.

Cotidianul „Drepturile omului”, editat în 1885 de un grup de socialiști din jurul Cercului de studii sociale din București, pe baza informațiilor din presa din alte țări și mai ales pe baza unor corespondențe speciale trimise din Rusia, relata, de pildă, despre condițiile grele de muncă și de trai ale muncitorilor ruși, despre procesul de răspîndire printre ei a ideilor socialiste, despre acțiunile clasei muncitoare împotriva exploatării, despre situația grea și lupta țărănimii pentru pămînt și libertate³³. Astfel, într-una dintre aceste corespondențe speciale din

²⁸ I. C. Atanasie : „Mișcarea socialistă pînă în 1900”, București, 1932, pag. 57-58.

²⁹ „Adevărul” din 13 mai 1920. „Amintiri” de Constantin Bacalbașa.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 4 315, inv. nr. 44, fila 5.

³¹ Arhiva M.A.E., dosarul nr. 270, fila 253.

³² „Munca” nr. 49, din 27 ianuarie 1891.

³³ „Drepturile omului” din 3 aprilie 1885.

Odesa se vorbește de șomajul care bîntuia în acea regiune. Muncitorii erau aruncați pe drumuri și, neavînd de lucru în ramurile specialității lor, își ofereau munca ca salahori și ca zilieri. Prețul unei zile de muncă ajunsese „ca niciodată de ieftin”³⁴. În această corespondență se mai arăta că Direcția generală a căilor ferate a concediat o bună parte dintre muncitori în ajun de a fi pensionați.

Același ziar dădea amănunte semnificative despre tipografiile ilegale, în care se tipăreau gazetele socialiste și manifeste³⁵. Răspîndirea ideilor socialiste printre lucrătorii industriali, arăta ziarul, a făcut ca „adevăratul socialist și revoluționar din Rusia” să fie „mai decis decît chiar în Europa”³⁶.

Referindu-se la starea de nemulțumire și la acțiunile greviste ale muncitorilor ruși, „Drepturile omului” amintea de agitația în care se aflau cei 15 000 de lucrători de la Fabrica Moruzov (gubernia Reazan), despre grevele care s-au desfășurat în unele fabrici din Ivanovo-Vosnesensk, despre sprijinirea luptelor muncitorești de către masele țărănești de la sate. „Mai multe sute de țărani se uniră cu lucrătorii greviști”³⁷ de la Ivanovo-Vosnesensk, relatea ziarul.

Din modul cum se desfășurau luptele greviste din Rusia, socialiștii romîni trăgeau unele concluzii pentru mișcarea noastră muncitorească. Relatînd desfășurarea grevei de la Vosnesensk, de pildă, ziarul „Drepturile omului” spunea în concluzie: „Ne bucurăm cînd avem să înregistrăm izbînde de ale clasei muncitoare și muncitorii încă timizi să ia exemplu de la frații lor de robie din alte țări”. În paginile sale, ziarul „Drepturile omului” demasca starea de incultură în care erau ținute masele populare de către regimul țarist³⁸.

Într-o corespondență din Odesa era descrisă situația jalnică a maselor țărănești, exploatate nemilos de moșieri și arendași, a populației sărace din jurul marelui port de la Marea Neagră: „Să vă descriu starea muncitorului de primprejurul Odesei nu pot, nu există culori destul de închise ca să v-o pot zugrăvi. Dacă voi spune că familii întregi mor de foame, poate nu mă veți crede”³⁹.

Totodată, făcînd o paralelă între situația țăranilor ruși și romîni, ziarul arăta că și țăranii romîni erau supuși aceluiași jug exploatator ca și țăranii ruși⁴⁰.

Despre realitățile crude existente în Rusia țaristă, despre intensificarea nemulțumirii maselor muncitoare și lupta lor eroică au continuat să relateze periodicele socialiste „Contemporanul”, „Muncitorul” și mai ales „Munca” și „Lumea nouă”.

La împlinirea unui an de la moartea lui Cernîșevski⁴¹ — octombrie 1889 —, revista „Contemporanul” a reprodus după revista „Der

³⁴ Loc. cit., din 28 iunie 1885.

³⁵ Loc. cit., din 26 februarie și 15 mai 1885.

³⁶ Loc. cit., din 1 iunie și 7 septembrie 1885.

³⁷ Loc. cit., din 3 aprilie 1885.

³⁸ Loc. cit., din 23 august 1885.

³⁹ Loc. cit., din 1 august 1885.

⁴⁰ Loc. cit., din 26 aprilie 1885.

⁴¹ Marele scriitor revoluționar democrat N. Cernîșevski era un bun prieten al poporului romîn. În revista progresistă „Sovremmenik” pe care el a condus-o a pledat pentru crearea statului romîn liber și independent.

Sozialdemocrat“ din Londra un interesant articol în care se arăta cauza pentru care țarismul l-a urmărit cu atîta ură pînă la moarte pe N. Cernîșevski. „Guvernul absolutist din Rusia l-a urmărit pînă la distrugere pe Cernîșevski — spune articolul din „Contemporanul“ — pentru că a împrăștiat în mijlocul tinerimii ruse ideile generoase ale progresului social“. Guvernul țarist i-a făcut marelui scriitor o închisoare specială, la Vilnisk. Cernîșevski spunea că „la Vilnisk trăia între lupi și jandarmi și că lupii erau mai omenoși“. În acele condiții inumane — arată revista „Contemporanul“ — el citi pe Marx. În această închisoare, N. Cernîșevski voia să scrie un studiu despre Karl Marx și monumentală operă a acestuia „Das Kapital“. El a tot amînat „numai de frică să nu fie prea ciuitit de cenzură“. Revista „Contemporanul“ arată părerea pe care o avea Karl Marx despre Cernîșevski, enunțată în următoarea frază din „Das Kapital“: „...o declarare de faliment a economiei burgheze, pe care marele învățat rus și critic N. Cernîșevski a lămurit-o cu măiestrie în lucrarea sa «Schite de economie politică după Mill»“⁴².

Muncitorii socialiști romîni au continuat la începutul ultimului deceniu al secolului trecut folosirea corespondențelor din Rusia, practică încă de socialiștii grupați în jurul ziarelor „Înainte“ și „Drepturile omului“. Astfel, ziarul „Munca“, organ al Clubului muncitorilor din București, extrage dintr-o corespondență din Petersburg date în legătură cu o grevă pentru opt ore de muncă declarată la Fabrica din Kolpino⁴³, despre greva muncitorilor dintr-o întreprindere din Ekaterinoslav⁴⁴, despre sărbătorirea zilei de 1 Mai în centrele industriale din Petersburg și Moscova⁴⁵. Totodată, ziarul „Munca“ sublinia succesele propagandei socialiste printre muncitori. „Broșurile și cărțile (revoluționare) circulă în toate părțile“⁴⁶. Ziarul „Munca“, popularizînd această activitate pozitivă, îndemna pe muncitorii romîni să urmeze exemplul tovarășilor lor ruși. „Muncitori romîni, ațintiți-vă privirea peste hotare și faceți și voi ca tovarășii din depărtare“⁴⁷.

În primăvara anului 1893, cînd s-a constituit primul partid politic al clasei muncitoare, Partidul social-democrat al muncitorilor din România, printre saluturile primite de congres a fost și cel trimis de revoluționarul rus Petru Lavrov, aflat în emigrație la Paris. Adresat „Primului Congres socialist din România“, din însărcinarea „prietenilor mei, socialiștii-revoluționari ruși“, salutul vorbește de legăturile trainice existente între mișcarea socialistă din România și cea din Rusia⁴⁸. Lavrov combătea cu acel prilej teoria susținută de unii, potrivit căreia atît în România cît și în Rusia industria mare fiind slab dezvoltată, un partid socialist ar fi fost prematur. În același timp, el a arătat caracterul internațional al celor două mișcări socialiste prietene⁴⁹. În legătură cu constituirea

⁴² „Contemporanul“ din octombrie 1889, pag. 334.

⁴³ „Munca“ din 2 septembrie 1890.

⁴⁴ Loc. cit., din 26 aprilie 1892.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Loc. cit., nr. 28, din 2 septembrie 1890. Ziarul informa că pentru faptul că au citit materiale propagandistice socialiste au fost arestați 12 lucrători de la Fabrica „Putilov“.

⁴⁷ „Munca“ din 5 mai 1891.

⁴⁸ Loc. cit., din 11 aprilie 1893.

⁴⁹ „Munca“ din 11 aprilie 1893.

Partidului social-democrat al muncitorilor din România, salutul spunea : „Vă felicităm călduros de tot progresul ce a făcut socialismul în țara voastră în scurtă vreme ce ați avut pentru a funda și a dezvolta partidul socialist român. Noi simțim siguri că și voi simpatizați cu lupta noastră grea și fără preget contra absolutismului din Rusia“⁵⁰.

În prospectul care anunța apariția cotidianului „Lumea nouă“, printre colaboratorii din străinătate figurau și numele reprezentanților mișcării socialiste ruse, G. Plehanov și V. Zasulici.

Organul partidului, „Lumea nouă“, a subliniat adesea faptul că mișcarea socialistă din Rusia căpăta un caracter de masă, situându-se tot mai mult pe linia socialismului științific și, așa cum a arătat Fr. Engels, în primele rînduri ale proletariatului internațional.

„Lumea nouă“ a publicat o serie de materiale în legătură cu grevele și demonstrațiile muncitorești din Rusia, arătînd că ceea ce caracteriza viața socială din Rusia în acel timp era numărul important al grevelor ce au avut loc în diferitele ramuri industriale⁵¹.

Socialiștii romîni au continuat strîngerea legăturilor cu socialiștii ruși. În presa socialistă s-au publicat articole scrise de socialiști ruși. În numărul din 28 mai 1895, „Lumea nouă“ a reprodus un articol din „Die Neue Zeit“ scris de Paul Axelrod, în introducerea căruia el arăta că este un prieten al socialiștilor romîni și a avut de suferit din cauza autorităților burghezo-moșierești din România.

În timpul Congresului de constituire a Internaționalei a II-a și la alte congrese ale acesteia, delegații mișcării socialiste din România s-au întîlnit cu revoluționari ruși și mai ales cu G. V. Plehanov, Vera Zasulici etc. De remarcat că Dobrogeanu-Gherea s-a adresat, în vara anului 1893, revoluționarului rus în emigrație la Londra, Stepneak, solicitîndu-l să-i mijlocească o întîlnire cu Fr. Engels⁵². În ziua de 29 iulie 1893 Stepneak i-a scris lui Engels următoarele : „Dobrogeanu îmi cere să-ți scriu cîteva cuvinte pentru a-l introduce, ceea ce eu nu cred că este necesar, deoarece dumneata îl cunoști desigur după nume. El pleacă la Congresul din Zürich ca reprezentant al socialiștilor romîni și, venind pentru cîteva zile la Londra, este foarte dornic a te vedea“⁵³.

În același sens, Engels a primit o scrisoare de la Eduard Bernstein, în care acesta din urmă, pe baza recomandării făcute de revoluționarul rus P. Axelrod, l-a introdus la Engels pe Dobrogeanu-Gherea, „fondatorul principal al Partidului social-democrat de acolo“ din România, după cum îl caracteriza P. Axelrod⁵⁴.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Loc. cit., din 22 iunie 1893. Printre acestea amintea marea grevă din Ilsova la care au luat parte peste 30 000 de lucrători și țărani, unde au fost împușcați 50 de oameni, iar cîteva sute au fost răniți, ca și de importanta grevă a țesătorilor și lucrătorilor din industria textilă din Iaroslavl, care cuprinsese 10 000 de lucrători.

⁵² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fond neinventariat.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

Sînt cunoscute relațiile prietenești care au existat între C. Dobrogeanu-Gherea și G. Plehanov. În timpul Congresului de la Londra al Internaționalei a II-a din anul 1896, Gherea, printr-o scrisoare, l-a rugat pe Plehanov, care era delegatul social-democrației ruse, să sprijine recunoașterea de către Congres a delegatului P.S.D.M.R.⁵⁵ ca singurul reprezentant al mișcării muncitorești din România. De remarcat că Plehanov a satisfăcut această cerere, intervenind favorabil la Prezidiul Congresului de la Londra al Internaționalei. Strînsele legături între cei doi conducători reies și din faptul că Plehanov i-a trimis lui Gherea lucrarea sa „Cu privire la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei“, cu rugămintea ca s-o citească și să-și spună părerea asupra ei. Gherea i-a răspuns că o socotea bună „din toate punctele de vedere“.

În anul 1895 a apărut în ziarul „Lumea nouă“ un articol al lui Plehanov intitulat „1 Mai în Rusia“⁵⁶, iar în gazeta „Lumina“ articolul „Putere și violență“⁵⁷. Lucrarea lui Plehanov intitulată „Augustin Thierry și concepția materialistă a istoriei“ a fost publicată în „Lumea nouă literară și științifică“ în anul 1896⁵⁸.

Dezvoltarea capitalismului în Rusia, creșterea mișcării muncitorești și activitatea marxștilor în frunte cu Lenin au pregătit și au determinat, la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut, o cotitură în mișcarea social-democrată; clasa muncitoare de aici începea să se afirme ca o forță politică, ca un puternic factor revoluționar, iar mișcarea muncitorească social-democrată începea să cuprindă mase din ce în ce mai numeroase. Tocmai această cotitură era scoasă în evidență de socialiștii romîni.

Evenimentele revoluționare din Rusia acestei perioade au stat în atenția socialiștilor romîni mai mult ca înainte. Ceea ce țineau să sublinieze, în special elementele înaintate, în comentariile de presă, era scăderea influenței narodnicismului în favoarea social-democratismului, cu alte cuvinte, faptul că mișcarea muncitorească rusă se dezvoltă pe linia și în direcția indicată de Marx și Engels. Un interesant material a apărut, în acest sens, în „Lumea nouă“, în care se arăta că „ideile lui Marx și Engels sînt puterea activă a propagandei revoluționare legale“⁵⁹. În articol se amintește cum revoluționarii se încadrau ca profesori, bibliotecari etc. în școlile serale și de duminică, unde prin lecțiile de istorie făceau propagandă pentru întărirea sentimentului de clasă.

Totodată, într-un articol apărut în „Lumea nouă“, I. Delescu arăta că „dezvoltarea economică a Rusiei a mers așa de repede, încît astăzi avem acolo o mișcare adevărat proletară, o mișcare social-democrată, și astăzi nimeni nu se mai îndoiește că în Rusia nu se va merge pe o cale cu totul deosebită de Europa“⁶⁰. Același autor amintește, într-un alt arti-

⁵⁵ În urma ruperii din Partidul social-democrat al muncitorilor din România a grupului „Lumina“ din Iași, mișcarea social-democratică din România s-a prezentat scindată la Congresul de la Londra al Internaționalei a II-a. Cei doi delegați ai grupului „Lumina“ din Iași s-au dat drept adevărații reprezentanți ai social-democrației romîne.

⁵⁶ „Lumea nouă“ din 16 aprilie 1895.

⁵⁷ „Lumina“ din 4 octombrie 1895.

⁵⁸ „Lumea nouă literară și științifică“ nr. 6—7, din anul 1896.

⁵⁹ „Lumea nouă“ din 17 septembrie 1895.

⁶⁰ Loc. cit., din 23 ianuarie 1896.

col intitulat „Socialismul în Rusia“, despre întemeierea „Societății pentru lupta de dezrobire a clasei muncitoare din Petersburg“ („Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare din Petersburg“, creată sub conducerea lui Lenin — *n.n.*), fiind bun prieten cu unul din întemeietorii ei.

Socialiștii din România căutau să arate muncitorilor români că în Rusia metodele „nihiliste“ erau abandonate, luându-le locul orientarea spre masele muncitoare, grevele și demonstrațiile de masă fiind desfășurate tot mai mult sub conducerea organizațiilor social-democrate. „Faptă de mare importanță pentru socialiștii ruși — se arăta într-un articol din „Lumea nouă“ — e că au venit în atingere cu masa muncitorilor și că au dat mișcării mai multă întindere și mai multă unitate prin ajutorul unei propagande mai active și mai inteligente în centrele industriale mai mari. Pe când în 1895 și încă într-o vreme mai anterioară grevele nu aveau decît un caracter de izbucnire spontană, inconștientă și erau deci osîndite la înfrîngere, dimpotrivă, s-a văzut că în 1896 lupta împotriva capitalismului avea cu totul altă formă, «se desfășura în mod mai organizat» și, în același timp, era mult mai conștientă“⁶¹.

În editorialul ziarului „Lumea nouă“ din 2 iunie 1896, sub titlul „O încoronare“, autorul a făcut un amplu comentariu asupra demonstrațiilor muncitorești și studențești care au avut loc la Moscova cu prilejul încoronării țarului. Comentînd evenimentele revoluționare din Rusia și noile forme de luptă ale muncitorilor ruși, autorul spunea : „Acum s-a sculat în sfîrșit în fața despotismului un dușman cu adevărat peste putință de biruit... Iată cea mai strălucită probă de vitalitate ce ne-a dat proletariatul rusesc“⁶².

Deosebit de importantă este concluzia privind procesul de maturizare a mișcării muncitorești din Rusia. „Manifestările de putere și de pricepere ale proletariatului rus în greve și manifestări uriașe — releva „Lumea nouă“ —, unirea între socialiștii din pătura cultă și muncitorime, fapte date la iveală în cursul anului 1896, ne dau dreptul a ne aștepta la mult de la social-democrația rusă“⁶³.

Subliniind că Rusia a evoluat pe calea capitalismului și că acolo există un proletariat industrial modern, așa cum există în țările cu industrie dezvoltată din Europa, care „...își pune nădejdea în socialism și numai în socialism“⁶⁴, „Lumea nouă“ vedea în aceasta o strălucită confirmare a previziunilor creatorilor socialismului științific, Marx și Engels.

Orientarea mișcării revoluționare din Rusia de la o tactică de luptă izolată, individuală, anarhică, teroristă împotriva țarismului și a claselor exploatatoare spre o tactică de cucerire a maselor și în special a milioaneilor de muncitori industriali care numai organizați și înarmați cu socialismul științific vor putea cu adevărat să răstoarne puterea țarismului și să treacă la construirea vieții noi, socialiste, a fost făcută fără îndoială sub influența puternică a mișcării socialiste internaționale, a partidelor social-democrate din Internaționala a II-a.

⁶¹ Loc. cit., din 7 mai 1897.

⁶² Loc. cit., din 15 iunie 1896.

⁶³ Loc. cit., din 11 ianuarie 1897.

⁶⁴ Loc. cit., din 22 august 1896.

Presa socialistă din România releva că „Societatea pentru lupta de dezrobire a clasei muncitoare din Petersburg” s-a situat în fruntea marilor acțiuni muncitorești, conducând nemijlocit grevele izbucnite.

În „Lumea nouă” au fost publicate articole care redau aspecte din vasta activitate depusă de „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare din Petersburg” și din alte centre industriale. În unele articole se accentua asupra faptului că mișcarea muncitorească din Rusia și-a făurit „un stat-major” — „un comitet central ascultat și priceput”⁶⁵ — sub conducerea căruia se tipăreau mii de apeluri și manifeste⁶⁶.

Într-un manifest din 14/26 noiembrie 1896, „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare din Petersburg” protesta în numele muncitorimii, contra guvernului țarist, care tot promitea reforme și nu făcea nimic practic, patronind crunta exploatare care exista în fabricile de pe întregul imperiu. Manifestul se încheia cu mobilizatoarele cuvinte: „Muncitorii declară totodată că nu vor aștepta de la guvern îmbunătățirea, ci de la organizarea lor”⁶⁷.

În urma luptelor dirze duse de clasa muncitoare din Rusia, în anul 1896, guvernul țarist a promis o oarecare legiferare a muncii. Socialiștii români remarcău faptul că legea cu privire la regimul fabricilor a fost impusă de mișcarea socialistă. „Legea — sublinia „Lumea nouă” — e un succes al social-democrației. Pentru întâia oară se văd muncitorii industriali ruși recunoscuți ca o clasă deosebită”⁶⁸.

Un lucru deosebit de important relevat de presa socialistă din țara noastră, pe baza corespondenței și a materialelor primite de la revoluționarii ruși, era apariția pe teritoriul Rusiei a unor gazete socialiste. Astfel, sînt amintite gazetele „Ziarul muncitorilor” și „Glasul muncitorilor”. Relevînd importanța acestui fapt, organul partidului muncitorilor din România arăta că „zisele ziare cuprind multe lămuriri asupra programului social-democratic al muncitorilor ruși. Amîndouă gazetele arată că muncitorii ruși vor fi mai întîiu atrași în lupte cu stăpîni (ziarul înțelegea prin aceasta luptele cu caracter economic — *n.n.*), dar, după și prin aceasta, vor fi împinși la lupta pentru cîștigarea drepturilor politice, deci la lupta contra guvernului țarist. Luptele acestea pentru îmbunătățirea stărei lor le vor întrebuița zisele ziare pentru a grăbi priceperea politică a clasei muncitoare”⁶⁹.

În 1898, în Rusia a avut loc un val de greve și revolte țărănești. Satele erau bîntuite de o foamete teribilă. Țăranii nu aveau nici sîmînța necesară pentru semănat, nici bani pentru plata birurilor. Lipsa de hrană și febra

⁶⁵ Loc. cit., din 15 iunie 1896.

⁶⁶ Astfel, amintindu-se despre pregătirea mării greve din Petersburg, „Lumea nouă” scria: „Munca a fost dusă după un plan hotărît, în stabilimentele cele mari s-au răspîndit manifeste, apeluri, prin care se cerea urcarea salariilor și îmbunătățirea stării muncitorilor.”

⁶⁷ Sub titlul „Proletarii ruși”, ziarul „Lumea nouă” a reprodus și un apel al „Comitetului central al muncitorilor din Moscova” (al Uniunii de luptă din Moscova), adresat intelectualilor de a se alătura luptei clasei muncitoare împotriva capitalismului („Lumea nouă” din 10 decembrie 1896). „Niciodată n-a simțit poporul apăsător al Rusiei așa mare nevoie de oameni luminați” — se menționa în apelul adresat studenților. „Numai uniți cu noi (cu muncitorii — *n.n.*) vor ajunge și la idealul lor, la libertatea științei, pentru care în zadar s-au luptat pînă azi” („Lumea nouă” din 29 decembrie 1896).

⁶⁸ Loc. cit., din 31 iulie 1897.

⁶⁹ Loc. cit., din 16 septembrie 1897.

tifoidă bîntuiau în toate satele. Ziarul „Lumea nouă“ ținea să sublinieze această stare de lucruri în zilele cînd regele Carol făcea „vizită de poli-tețe împăratului rușilor“. După ce a înfățișat cîteva date din sumbrul tablou al foametei ce domnea în Rusia, ziarul conchidea : „La Petersburg, țarul poate să primească cu pompă pe regele nostru, noi însă, aducîndu-ne aminte de atîția țărani în mizerie știm că pompa e făcută pentru a ascunde durerea de la sate“⁷⁰.

Totodată „Lumea nouă“ informa despre noi greve : greva celor 30 000 de muncitori din Ivanovo-Vosnesensk, greva celor 3 000 de lucrători de la țesătoria Gubkov din Moscova, aceea a lucrătorilor de la căile ferate Reazan-Moscova etc., dintre care multe s-au terminat cu victoria totală sau parțială a greviștilor.

În timpul acestor greve poliția a intervenit cu brutalitate împotriva muncitorilor. Mulți lucrători și studenți socialiști au fost arestați⁷¹, unii dintre aceștia au fost condamnați la ani grei de închisoare, alții au fost trimiși în Siberia. Cu toată teroarea cumplită, releva „Lumea nouă“, în Rusia „socialismul crește“.

Referindu-se la activitatea de propagandă desfășurată de mișcarea socialistă rusă, „Lumea nouă“ releva că numai într-un singur an s-au publicat de la 150 000 la 200 000 de exemplare deosebite de broșuri sau jurnale de propagandă. În afară de aceasta, social-democrații mai aveau 5 sau 6 jurnale clandestine⁷².

În presa socialistă din România a avut un puternic ecou congresul organizațiilor social-democrate locale ținut în zilele de 1—3 martie 1898 la Minsk, care a hotărît înființarea Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Publicațiile socialiste — „Lumea nouă“, „Revoluția socială“ din Craiova — au publicat fragmente din manifestul lansat de congres în care erau expuse sarcinile partidului și alte știri despre desfășurarea congresului.

Proclamarea de către Congresul de la Minsk a creării Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, fapt extrem de important din punct de vedere politic, a înspăimîntat guvernul țarist. „Faptul că mișcarea muncitorească din Rusia a adoptat ideile marxiste, nevoile zilnice ale muncitorilor cu tendințele ideale ale social-democrației — spunea, într-un raport secret, șeful poliției din Moscova — a constituit un factor determinant în cimentarea convingerii muncitorilor că «social-democrația rusă era singura și adevărata apărătoare a intereselor muncitorimii»“⁷³. Raportul preciza că manifestele socialiștilor erau așa de bine întocmite „și aproape de mintea lucrătorilor făcute, încît e de ajuns să pătrundă cîteva în fabrică pentru a convinge pe toți lucrătorii la grevă“.

În alte articole apărute în ziarul „Lumea nouă“ în ultimii ani ai secolului trecut se vorbește despre lărgirea propagandei socialiste în centre

⁷⁰ „Lumea nouă“, din 15 iulie 1898.

⁷¹ Loc. cit., din 11 iulie 1898.

⁷² Loc. cit., din 3 aprilie 1898.

⁷³ Loc. cit., din 28 martie 1899.

și localități din ce în ce mai numeroase, despre mișcarea grevistă în dezvoltare, despre măsurile de cruntă reprimare a acțiunilor muncitorești de către autoritățile țariste.

Din cele relatate se desprinde faptul că încă de la început mișcarea muncitorească și socialistă din România a întreținut relații strânse cu mișcarea revoluționară rusă, că între unii fruntași ai mișcării socialiste din România și o serie de conducători ai mișcării revoluționare ruse s-au încheiat chiar relații personale.

Aceste legături au contribuit la întărirea și dezvoltarea celor două mișcări. La granița dintre România și Rusia elementele înaintate din țara noastră participau cu mult elan la transportarea în Rusia a materialului propagandistic tipărit în Elveția și Londra. În țară, socialiștii români asigurau adăpostirea revoluționarilor ruși și organizau trecerea lor peste graniță. Acțiunile pline de eroism și de jertfe ale revoluționarilor ruși au stîrnit nu numai compasiune, ci acte de solidaritate cu neînfricării luptători ruși și proteste răsunătoare împotriva țarismului oprimator.

Totodată, revoluționarii ruși au sprijinit mișcarea socialistă din România, punînd la dispoziția socialiștilor români numeroase broșuri și cărți de propagandă revoluționară, de la lucrări ale întemeietorilor socialismului științific, la lucrări de popularizare a marxismului în cele mai variate domenii (filozofie, critică literară etc.). Toate acestea au influențat pozitiv dezvoltarea gândirii marxiste în România, contribuind astfel la întărirea mișcării socialiste de la noi.

Deși, datorită trădării generoșilor din anul 1899, Partidul social democrat al muncitorilor din România s-a dezorganizat vremelnic, legăturile mișcării socialiste din România cu mișcarea social-democrată din Rusia au continuat și s-au dezvoltat.

Un fapt deosebit de important l-a constituit reflectarea în presa socialistă românească de la începutul secolului al XX-lea a ideilor leniniste, numele lui Vladimir Ilici fiind tot mai des amintit. Numeroasele aprecieri și referiri ale lui V. I. Lenin la dezvoltarea social-economică și politică a Romîniei, ca și legăturile pe care personal le-a întreținut cu unii conducători ai mișcării muncitorești din România au influențat pozitiv asupra orientării treptate a acestora pe făgașul luptei revoluționare intransigente.

13 Decembrie 1918 în tradiția mișcării muncitorești din România

Luptele revoluționare de la sfârșitul anului 1918, demonstrația muncitorilor din București de la 13 Decembrie au constituit un moment însemnat în șirul marilor bătălii de clasă ce au cuprins țara noastră la sfârșitul primului război mondial, desfășurate pe fondul ascuțirii contradicțiilor interne, ca urmare a participării României la primul război mondial, care a pricinuit poporului imense suferințe, doliu, foamete, ruină economică. Aceste lupte au înscris în istoria poporului român o pagină grăitoare a abnegației și spiritului de jertfă al clasei muncitoare în lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești, pentru pâine, pace, libertate și democrație.

Un puternic ecou a avut asupra mișcării revoluționare din țara noastră Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, ale cărei idei, care s-au răspândit în întreaga lume, au găsit în condițiile economice și sociale din România un teren deosebit de fertil.

Luptele revoluționare în plin avânt, în fruntea cărora se găseau elementele înaintate din rîndul aripii de stînga a Partidului socialist — membri ai grupurilor comuniste, au produs spaimă și derută în lagărul burgheziei, care-și vedea tot mai serios amenințată dominația de clasă.

În fața creșterii furtunoase a avîntului revoluționar, guvernul liberal aflat atunci la putere, care reprezenta fidel interesele burgheziei și moșierimii, „guvernul tuturor jafurilor, tuturor crimelor și al tuturor ilegalităților“, cum îl caracteriza un ziar muncitoresc¹, în deplină înțelegere cu monarhia, a hotărît să reprime sîngeros acțiunile de luptă ale clasei muncitoare și îndeosebi ale muncitorilor din Capitală.

După cum se cunoaște, în ziua de 13 Decembrie 1918, demonstrația pașnică a mii de muncitori ai Capitalei, organizată în semn de solidaritate cu muncitorii tipografi aflați în grevă, a fost întîmpinată în Piața Teatrului Național de focul mitralierelor, fiind asasinați peste 100 de muncitori și răniți cîteva sute. Au fost arestați apoi peste 2 000 de mun-

¹ „Munca grafică“ nr. 34, din 26 decembrie 1919.

citori, din care o mare parte au fost bătuți și schingiuiți în chip îngrozitor, iar unui număr de militanți ai mișcării socialiste, în frunte cu I. C. Frimu, li s-a înscenat un proces monstruos.

Masacrul din Piața Teatrului Național a constituit o nouă crimă premeditată, verigă din lungul lanț al fărâdelegilor comise de burghezie și moșierime împotriva luptătorilor pentru pământ, pace, libertate și democrație.

Scopul urmărit de clasele exploatare prin represiunea sîngeroasă din Piața Teatrului de a stăvili avîntul revoluționar în țară, de a semăna panică în rîndurile acelor „ostași ai luptei sociale”², n-a fost atins. A doua zi după odiosul asasinat, manifestele chemau muncitorii să continue cu și mai multă hotărîre lupta, pînă la satisfacerea revendicărilor lor. După cum relatea un ziar muncitoresc, s-au organizat comitete pe fabrici care strîngeau ajutoare pentru cei arestați și familiile celor uciși, s-au ținut mari întruniri în grădinile publice și s-a cerut cu energie eliberarea celor închiși³.

Puternica solidaritate a clasei muncitoare cu inculpații din procesul înscenat de burghezie în legătură cu evenimentele din 13 Decembrie, sutele de moțiuni și proteste venite din toate unghiurile țării au impus eliberarea a 48 din cei 52 de „învinuiți”.

Evenimentele de la 13 Decembrie 1918, ca și luptele care s-au desfășurat în anii următori ai perioadei avîntului revoluționar, au scos în evidență din nou faptul că proletariatul din România constituia o forță din ce în ce mai hotărîtă, care se situa în fruntea luptei întregului popor împotriva exploatării și asupririi.

În același timp, reprimarea sîngeroasă a demonstrației muncitorilor a marcat începutul terorii burgheze de după război împotriva organizațiilor revoluționare ale clasei muncitoare, a arătat din nou că burghezia și moșierimea, în politica lor de exploatare a poporului muncitor de la orașe și sate, nu se dădeau în lături de la cele mai bestiale crime pentru a-și păstra pozițiile de clasă.

În focul marilor lupte de clasă din România anilor 1918—1920, în condițiile creșterii continue a avîntului revoluționar, s-a plămădit Partidul Comunist din România, conducător devotat pînă la capăt cauzei dezrobirii celor ce muncesc, hotărît să conducă la victorie lupta poporului pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire.

Ziua de 13 Decembrie 1918 a rămas adînc întipărită în memoria clasei muncitoare și a întregului popor și s-a păstrat în tradiția mișcării muncitorești din țara noastră ca o zi de luptă împotriva terorii și a pericolului fascist, pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice⁴.

În 1919, cînd se împlinea un an de la luptele muncitorilor din 13 Decembrie, în condițiile creșterii impetuoase a avîntului revoluționar

² Gala Galaction: „O lume nouă”, Editura Partidului social-democrat, pag. 80.

³ „Fierarul”, anul I, nr. 10, din 15 decembrie 1924.

⁴ „Steagul roșu” nr. 19, din 13 decembrie 1936.

în întreaga țară, cu toată starea de asediu instituită de guvern, muncitorimea Capitalei a comemorat acest eveniment printr-un mare miting la care au participat peste 50 000 de muncitori, urmat de o puternică demonstrație pe Calea Victoriei și de procesiuni la cimitirele unde au fost înmormîntați muncitorii uciși la 13 Decembrie 1918. Referindu-se la demonstrația din 13/26 decembrie 1919, ziarul „Socialismul” o aprecia ca „pe cea mai măreață din cîte s-au văzut vreodată în țara românească”⁵, iar în darea de seamă morală și materială pe 1919 a secțiunii București a Partidului socialist se spunea că „manifestația de la 26 decembrie ne-a dat dovada că Capitala muncitoare și-a croit drumul spre socialism”⁶.

Comemorarea zilei de 13 Decembrie în 1919 a avut loc, de asemenea, în numeroase alte localități din țară ca : Turnu Severin, Craiova, Buzău, Bacău, Buștenari, Tecuci, Galați, Cîmpina, Slănic-Prahova etc.⁷. În moțiunile adoptate, muncitorii participanți la adunări își exprimau protestul împotriva crimelor săvîrșite de clasele dominante în ziua de 13 Decembrie 1918 și cereau cu hotărîre demobilizarea imediată, ridicarea stării de asediu și a cenzurii, desființarea curților marțiale, cît și restabilirea păcii între popoare.

În anii care au urmat, muncitorimea din Capitală și din alte centre ale țării a continuat să comemozeze ziua de 13 Decembrie, însă clasele stăpînitoare, speriate de amploarea luptelor revoluționare din anii avîntului revoluționar, care au culminat cu greva generală din 1920, și mai ales de înființarea partidului comunist, au luat măsuri din ce în ce mai severe pentru a împiedica organizarea unor acțiuni legate de comemorarea acestei zile. Referindu-se la situația creată, „Socialismul” din 23/26 decembrie 1923, cînd se împlineau cinci ani de la luptele din 13 Decembrie, scria : „Nici anul acesta, zeci de mii de muncitori sugrumați de prigoană și teroare nu se pot aduna în mitinguri și demonstrații pentru a cinsti așa cum se cuvine comemorarea acestei zile istorice. Și anul acesta, muncitorimea din România sărbătorește în tăcere, dar cu pumnii încheștați de revoltă, memoria celor 102 martiri uciși de guvernul liberal în Piața Teatrului Național”.

După scoaterea P.C.R. în afara legilor, cu toate condițiile grele de ilegalitate în care a continuat să activeze, comemorarea zilei de 13 Decembrie a stat continuu în atenția partidului și a organizațiilor revoluționare ale clasei muncitoare.

După înființarea, în 1925, din inițiativa partidului comunist, a comitetelor de ajutorare de pe lîngă Sindicatele unitare, acestea organizau în fiecare an, între 13 decembrie și 13 ianuarie, campania de propagandă pentru ajutorarea celor închiși. În circulara din decembrie 1926 a Comitetului Central de ajutorare, adresată comitetelor din țară privind organi-

⁵ „Socialismul” din 29 decembrie 1919.

⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab III-1, inv. 1 436, fila 6.

⁷ „Socialismul”, anul IV, numerele 1, 2, 3, 5 și 6/1920.

zarea acestei campanii, se sublinia că în cursul celor 8 ani care au trecut de la 13 Decembrie 1918 „burghezia și-a dezlănțuit cu aceeași furie și cu aceleași mijloace teroarea împotriva muncitorimii din fabrici, din organizații, cum și împotriva tovarășilor închiși, fiindcă au luptat cu hotărîre pentru cauza proletară”⁸. În circulară se arăta că arestările se țineau lanț, se închideau căminele muncitorești, se săvîrșeau multe alte samavolnicii și ilegalități. Situația era deosebit de grea în închisori, unde burghezia, prin uneltele sale, uza de cele mai barbare mijloace ca: celula H, bătaia, umilirea, mutarea dintr-o închisoare în alta, mergînd adesea pînă la asasinare, toate acestea cu scopul de a distruge pe cei mai buni și mai curajoși luptători ai clasei muncitoare. În circulară se dădeau indicații ca la toate adunările sindicatelor să se țină conferințe despre importanța zilei de 13 Decembrie în care să fie demascată teroarea și să se ceară cu toată hotărîrea, prin moțiuni semnate de muncitori, curmarea tuturor barbariilor și samavolniciilor împotriva deținuților politici, încetarea terorii împotriva organizațiilor muncitorești, restabilirea tuturor drepturilor și libertăților cetățenești și alte revendicări.

Clasele stăpînitoare nu vedeau cu ochi buni desfășurarea unei asemenea campanii legate de comemorarea luptelor din 13 Decembrie 1918, în cadrul căroră se demascau măsurile teroriste ale statului burghez și, în același timp, se antrenau mase aparținînd celor mai diverse categorii sociale la acțiunile de sprijinire morală și materială a celor închiși.

Speriate de faptul că în ziua de 13 Decembrie 1927 urmau să aibă loc întruniri pe fabrici sau cartiere, în cadrul căroră să se semneze moțiuni în care să se ceară suprimarea măsurilor teroriste, respectarea libertăților cetățenești, autoritățile au luat măsuri drastice pentru a interzice comemorarea zilei de 13 Decembrie. Într-un ordin telegrafic din 8 decembrie 1927 al Direcției generale a poliției și siguranței transmis inspectoratelor generale de siguranță, serviciilor și brigăzilor de siguranță, prefecturilor de poliție și prefecturilor de județ se cerea categoric: „...opriți comemorarea zilei de 13 Decembrie sub orice formă și vă rugăm să luați urgente și serioase măsuri în consecință”⁹. În noaptea de 12 spre 13 decembrie 1927, șeful serviciului special de siguranță Tg.-Mureș raporta că „s-a organizat o razie cu patrule din detașamentul de jandarmi sosiți în acest oraș”¹⁰. Asemenea măsuri raportau toate serviciile de siguranță din țară.

În ciuda măsurilor luate de organele represive, comemorarea zilei de 13 Decembrie în 1927 a avut loc într-o serie de localități din țară. Astfel, la Ploiești, în noul local al sindicatelor, s-a ținut o adunare la care au luat parte, după cum relatează „Viața muncitoare”, foarte mulți muncitori din diferite fabrici și ateliere; mai mulți vorbitori au demascat exploatarea crîncenă la care erau supuși muncitorii, teroarea îndreptată împotriva mișcării muncitorești, care s-a intensificat continuu în decursul celor 9 ani care trecuseră de la luptele din Piața Teatrului. Vor-

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 703, fila 18.

⁹ Loc. cit., fila 72.

¹⁰ Loc. cit., fila 94.

bitorii au făcut apel la cei prezenți să facă eforturi pentru a veni în ajutorul tovarășilor căzuți în mîna dușmanului de clasă, să sprijine campania de propagandă în favoarea celor închiși ¹¹.

În 1928, la comemorarea a 10 ani de la luptele din 13 decembrie, partidul comunist a acordat o atenție deosebită acestui eveniment, mobilizînd în acest sens organizațiile de masă legale. În manifestul semnat de Comitetul Central de ajutorare al Sindicatelor unitare din România și de Consiliul general sindical unitar, după ce se făcea o evocare a evenimentelor petrecute în urmă cu un deceniu, subliniindu-se că burghezia a ucis fără milă pe muncitorii dezarmați, se spunea: „Ziua de 13 Decembrie, cînd victimele clasei muncitoare au pecetluit cu sîngele lor începutul terorii albe de după război în România, trebuie să fie pentru clasa muncitoare din România marea zi de luptă contra crimelor săvîrșite împotriva ei de clasa stăpînitoare” ¹².

Comitetul Central de ajutorare de pe lîngă Sindicatele unitare a adresat comisiilor locale din țară o circulară privind comemorarea a 10 ani de la 13 Decembrie 1918, în care se arăta că în ultimii doi ani burghezia a luat măsuri draconice pentru a opri această comemorare, care devenise simbolul luptei împotriva terorii ¹³. După cum se arăta în circulară, comemorarea zilei de 13 Decembrie trebuia să se desfășoare sub semnul luptei pentru front unic, pentru libertatea de organizare și de acțiune a clasei muncitoare, împotriva prigonirii Sindicatelor unitare, pentru stingerea procesului intentat Sindicatelor unitare din Capitală, pentru ridicarea efectivă a stării de asediu și a cenzurii, pentru amnistie generală, politică, militară și agrară etc.

Presa muncitorească a pus în centrul preocupărilor sale comemorarea a 10 ani de la 13 Decembrie. Astfel, „Apărătorul proletar” în articolul „13 Decembrie 1918—1928” arăta că în lupta din ce în ce mai aprigă, mai necruțătoare dintre exploatați și exploataitori, clasa muncitoare, comemorînd ziua de 13 Decembrie, trebuie să înțeleagă cît mai complet cauzele evenimentelor din 1918 și să tragă din aceste lupte toate învățămintele ¹⁴. Evocînd luptele din 13 Decembrie ca pe o „pagină cernită”, ziarul „Înainte”, organul de presă al B.M.Ț., arăta că în această pagină „eroismul muncitorimii din București va rămîne pentru viitorime înscris cu litere de sînge și de foc” ¹⁵. Ziarul sublinia că lupta trebuie continuată cu îndîrjire și hotărîre mai departe, pentru desființarea regimului de exploatare și teroare. Ziarul „Munca grafică”, organ oficial al Sindicatului lucrătorilor și lucrătoarelor de arte grafice din Capitală, în articolul „13 Decembrie”, după ce făcea un istoric al evenimentelor, scria: „Pentru lucrătorii tipografi din Capitală tre-

¹¹ „Viața muncitoare” din 25 decembrie 1927.

¹² „Documente din istoria P.C.R. 1923—1928”, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 637.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 895, fila 53.

¹⁴ „Apărătorul proletar” din decembrie 1928.

¹⁵ „Înainte” din 16 decembrie 1928.

buie ca această zi să fie neștersă din memorie; pe lângă comemorarea ei, mai trebuie să fie o zi de îmbărbătare, o zi de reînălțare, pentru o viață mai bună, pentru recunoașterea revendicărilor pierdute de câțiva ani încoace, pentru impunerea zilei de 8 ore pentru care muncitorimea asasinată atunci nu a precupețit viața”¹⁶. Ziarul „Lemnarul”, redând semnificația politică a evenimentelor petrecute în 1918, se referea la spaima de care a fost cuprinsă atunci burghezia, care, așa cum remarca ziarul, „era la strîmtoare, își vedea amenințate privilegiile, iar clasa muncitoare era în plină ofensivă pentru cucerirea revendicărilor ei de clasă”¹⁷.

Pentru a cinsti memoria luptătorilor căzuți în urmă cu 10 ani în Piața Teatrului, C.G.S.U. împreună cu Comitetul Executiv al B.M.Ț. au organizat la 13 Decembrie o adunare la sediul sindicatelor, care s-a desfășurat sub semnul luptei împotriva terorii burgheziei, pentru amnistie, împotriva pregătirilor de război, pentru legalizarea P.C.R., a Uniunii Tineretului Comunist și Ajutorului roșu. De asemenea, a avut loc un pelerinaj la cimitirul unde sînt înmormîntați muncitorii uciși la 13 Decembrie, la care au luat parte sute de muncitori¹⁸. La Iași, în ziua de 13 decembrie 1928 a avut loc la sediul sindicatelor o șezătoare literară la care au participat 120 de tineri, cărora li s-a înfățișat de către Ion Niculi istoricul evenimentelor din 1918, care au dus la reprimarea singeroasă din 13 Decembrie, subliniind că de atunci burghezia a intensificat continuu teroarea împotriva clasei muncitoare¹⁹. Întrunirea convocată tot în același scop pentru ziua de 14 decembrie de către comisia locală a sindicatelor n-a mai avut loc deoarece, așa cum se relatează în presa vremii, „o companie de soldați masată în curțile din jur și o droaie de agenți” au împiedicat întrunirea²⁰. La adunarea comemorativă din Ploiești, care s-a ținut în sala sindicatelor, au luat cuvîntul mai mulți participanți, iar corul sindicatelor a intonat imnul „13 Decembrie”.

În 1929, primul an al crizei economice, clasa muncitoare din România întâmpina împlinirea a 11 ani de la luptele din 13 Decembrie 1918 în condițiile înrăutățirii situației ei economice ca și a altor categorii de oameni ai muncii și, totodată, ale intensificării terorii claselor dominante împotriva mișcării muncitorești, a partidului comunist și a altor organizații revoluționare. Primul an de guvernare național-țărănist infirma în mod categoric toate promisiunile demagogice făcute în răstimpul celor 10 ani de opoziție ai P.N.Ț. În locul tuturor promisiunilor privind acordarea unor largi libertăți democratice, guvernul național-țărănist a dizolvat Sindicatele unitare, a dat ordin să se tragă asupra muncitorilor la

¹⁶ „Munca grafică”, anul IX, nr. 14, din decembrie 1928.

¹⁷ „Lemnarul” nr. 12, din 1 ianuarie 1929.

¹⁸ „Viața muncitoare” din 23 decembrie 1928.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 195, fila 62.

²⁰ „Viața muncitoare” din 23 decembrie 1928.

Timișoara, la Vulcan, a continuat cu înscenarea de noi procese, a înrăutățit și mai mult situația celor închiși, iar la începutul lui august a ordonat măcelărirea muncitorilor greviști de la Lupeni.

Manifestul Sindicatelor unitare, difuzat cu ocazia comemorării zilei de 13 Decembrie, demasca teroarea regimului burghezo-moșieresc, care n-a încetat o clipă și arăta că evocarea celor căzuți cu 11 ani în urmă trebuie să constituie o chemare la luptă împotriva politicii burgheziei de aruncare a urmărilor crizei pe seama celor ce muncesc, la demonstrații și acțiuni greviste pentru mărirea salariilor în raport cu scumpetea, ajutorarea șomerilor de către stat, județ și comună, pentru amnistie, regim special pentru deținuții politici, împotriva pregătirilor de război, pentru apărarea Uniunii Sovietice etc.²¹

Într-un manifest al organizației partidului comunist și U.T.C. din Prahova, răspândit cu ocazia comemorării zilei de 13 Decembrie, demascându-se teroarea guvernului național-țărănist, se arăta că cea mai urgentă și importantă sarcină a muncitorimii și țăranimii asuprite din regiunea Prahova era strângerea rîndurilor în jurul partidului comunist²². Un alt manifest similar răspândit cu aceeași ocazie arăta că impozitele se măreau din zi în zi, șomajul creștea, aruncînd în stradă mii de muncitori. Manifestul conținea chemări adresate soldaților, muncitori și țărani îmbrăcați în haine soldățești, de a se solidariza cu lupta revoluționară a maselor pentru pămînt, pîine, împotriva impozitelor, pentru alungarea de prin sate a agenților fiscali și perceptorilor²³. Chemări la luptă se desprindeau și din paginile unor ziare muncitorești care au publicat articole comemorative. Astfel, „Munca grafică“, după ce arăta că 13 Decembrie constituie un prilej de evocare a celor 11 mii de țărani asasinați de burghezie și moșierime în timpul răscoalelor din 1907, a muncitorilor din Galați căzuți la 13 iunie 1916, sublinia că muncitorii trebuie să se ridice ca un singur om, așa cum au făcut în 1918, să răspundă chemării la organizare în mișcarea revoluționară, în Sindicatelor unitare, să adere la B.M.Ț. și, avînd în frunte pe comuniști, să pornească hotărîți la luptă pentru revendicările imediate ca : 8 ore de muncă, salarii la nivelul scumpetei, contra impozitelor, pentru apărarea Sindicatelor unitare, pentru guvern muncitoresc²⁴.

Sub lozincile de luptă ale partidului comunist, la numeroase întreprinderi din Capitală s-au desfășurat întruniri însuflețite, care au avut un efect mobilizator asupra participanților. După cum relatează „Viața muncitoare“, la poarta Fabricii „Dîmbovița“, întrunirea s-a bucurat de participarea unui mare număr de muncitoare, la care s-au alăturat și cetățenii din cartier, încît „la un moment dat, strada în care e situată fabrica era o mare de capete“²⁵. Întruniri asemănătoare au mai

²¹ „Viața muncitoare“ din 22 decembrie 1929.

²² Arhiva Institutului de istorie al partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota A XV-23, inventar 347.

²³ Loc. cit., Cota A XIII-14, inventar 1293.

²⁴ „Munca grafică“ nr. 9—11, din 1929.

²⁵ „Viața muncitoare“ din 22 decembrie 1929

avut loc la „Trebitsch“, „Saturn“, „Adesgo“, „Balcani“, „Industria bumbacului“²⁶, în cadrul cărora s-au demascat masacrele de la Lupeni și s-a format un comitet pentru ajutorarea familiilor celor uciși. Deși organele polițienești au căutat să împiedice ținerea întrunirilor de comemorare a zilei de 13 Decembrie, în câteva cazuri arestînd vorbitorii, acestea au avut loc și la alte fabrici ca „Malaxa“, „Mociornița“, „Silva“, depoul S.T.B.-„Bonaparte“, „Lemaître“, unde întrunirea a fost însoțită și de o scurtă grevă etc.

Relatînd atmosfera în care s-au desfășurat acțiunile amintite, organul de presă al Sindicatelor unitare arăta că peste tot reprezentanții P.C.R., ai Sindicatelor unitare au fost primiți cu bucurie de muncitori, din care mulți participaseră la demonstrația din 13 Decembrie 1918 și văzuseră cu ochii lor masacrul din Piața Teatrului Național. Ca și alte acțiuni de luptă ale clasei muncitoare din această perioadă, întrunirile din 1929, ocazionate de comemorarea zilei de 13 Decembrie, degajau mai multă combativitate și hotărîre din partea muncitorilor, peste tot observîndu-se „un suflu nou de organizare în rîndurile muncitorilor“²⁷.

Dacă întrunirile pe fabrici n-au putut fi zădărnice, organele represive au luat toate măsurile pentru a împiedica adunarea comemorativă stabilită pentru seara zilei de 13 Decembrie în Piața Teatrului. După cum remarca ziarul „Înainte“, au fost concentrate toate forțele de reprimare (siguranță, poliție, jandarmerie, armată). La toate fabricile au fost încă de dimineată postați comisari și agenți de siguranță însoțiți de polițiști și patrule de jandarmi. Concentrarea masivă de forțe polițienești la porțile întreprinderilor a fost însoțită de măsuri luate de patroni pentru ca muncitorii să iasă de la lucru cîte unul, la intervale mari, sau să lucreze ore suplimentare²⁸. Grupuri de polițiști au fost postate pe căile de acces spre centrul orașului cu scopul de a împrăștia pe muncitorii care se îndreptau spre Piața Teatrului.

Muncitorii însă s-au adunat în număr mare la cimitirul „Pătrunjel“, unde erau înmormîntați o parte din martirii căzuți la 13 decembrie 1918; acolo s-au rostit cuvîntări în care s-au demascat teroarea guvernanților național-țărăniști, politica acestora de înfometare a maselor, de aservire a intereselor țării trusturilor străine.

La Iași s-au ținut adunări comemorative la fabricile de mobilă și de cherestea, în cadrul cărora muncitorii au protestat împotriva terorii, a masacrelor în masă, manifestîndu-și simpatia cu luptătorii revoluționari închiși²⁹.

În anii următori, de adîncire a crizei economice, de creștere continuă a procesului de radicalizare a maselor, a acțiunilor de luptă ale clasei muncitoare și altor categorii sociale, care au culminat cu eroicele rupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933,

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ „Înainte“ din 15 decembrie 1929.

²⁹ „Viața muncitoare“ din 12 ianuarie 1930.

organizate și conduse de partidul comunist, comemorarea zilei de 13 Decembrie a continuat să constituie un moment de evocare și de luptă, strâns legat de sarcinile arzătoare care se puneau în fața mișcării revoluționare din țara noastră. Astfel, în 1931, „Tinărul leninist“, arătând că printre morții de la 13 Decembrie se aflau și tineri muncitori, ucenici, arăta soldaților că lupta lor trebuie dusă alături de ceilalți tineri muncitori și țărani. „Numai astfel, scria ziarul, prin frontul unic al muncitorilor, țăranilor și soldaților, un alt 13 Decembrie nu se va mai întâmpla“³⁰. Ziarul „Secera și ciocanul“, organul Comitetului regional Dobrogea al P.C.R., arăta că în condițiile în care criza se adâncea continuu, muncitorii și țăranii se aflau în 1931 „într-o situație mai aspră ca în 1918“. În ziar se arăta că la 13 Decembrie muncitorimea și țăranimea săracă trebuiau să demonstreze împotriva terorii, să întărească lupta contra concedierilor și a reducerii de salarii, pentru anularea datoriilor împovăratore către bănci, cămătari și stat etc.³¹ În același sens, într-un manifest al Comitetului local Constanța al P.C.R., după ce se arăta că în 1918 „Iefurile constituiau o bătaie de joc și se muncea câte 12—14 ore pe zi“, se menționa că în 1931, în condițiile adâncirii crizei, muncitorii și țăranii se aflau într-o situație mai grea ca în 1918³².

În 1932, „Scinteia“, organul central de presă al P.C.R., arătând necesitatea întăririi partidului și a organizațiilor revoluționare, adresa un puternic apel către masele muncitoare de a face greve, întruniri, manifestații de stradă, pentru ca în ziua de 13 Decembrie „să răsunе și mai puternic hotărîrea de care sîntem pătrunși, pentru a urma calea indicată de martirii noștri, căzuți pe frontul luptei revoluționare“³³. Ziarul „Lupta sindicală“, organul Comisiei locale a Sindicatelor muncitorești din Capitală, arăta că în 1932 ca și în 1918 în România exista aceeași teroare, exemplificînd în acest sens interzicerea sindicatelor, confiscarea presei, regimul distrugător din închisori.

În perioada care a urmat după luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, care s-au ridicat împotriva exploatarei, a înfeudării țării puterilor imperialiste și care au zăgăzuit pentru un timp drumul fascismului în România, comemorarea zilei de 13 Decembrie se încadrează în activitatea largă care s-a desfășurat sub conducerea P.C.R. pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și strîngerea în jurul proletariatului a păturilor și categoriilor sociale interesate în apărarea libertăților democratice, a păcii și independenței naționale, în vederea închegării unui larg front popular antifascist.

O serie de ziare ilegale ca „Scinteia“, „Steagul roșu“, „Drumul tineretului“, „Tinăra gardă“, în articolele publicate cu ocazia comemorării lui 13 Decembrie, arătau că această zi trebuie să fie pentru toți cei care iubesc libertatea o zi de luptă pentru eliberarea conducătorilor eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianua-

³⁰ „Tinărul leninist“ din 7 decembrie 1931.

³¹ „Secera și ciocanul“ nr. 1, din decembrie 1931.

³² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota A XV 29, inventar 353.

³³ „Scinteia“ din 11 decembrie 1932.

rie—februarie 1933, pentru libertatea organizațiilor revoluționare, împotriva pericolului fascist și a pregătirilor de război.

În 1940, la numai câteva luni de la instaurarea de către virfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii, cu sprijinul Germaniei hitleriste, a dictaturii militare-fasciste, un manifest al Comitetului local București al P.C.R., evocînd luptele muncitorilor de la 13 Decembrie 1918 ca zi de luptă contra terorii fasciste, adresa muncitorilor un îndemn la luptă sub steagul partidului comunist, pentru doborîrea călăilor slugarnici cu Axa și cruzi cu poporul muncitor; pentru pîine, pămînt, pace și libertate, pentru alungarea armatei hitleriste care flămînzea țara, pentru dreptul la concediu tuturor concentraților, împotriva rechizițiilor și impozitelor împovărătoare, pentru amnistierea luptătorilor clasei muncitoare, pentru independența națională.³⁴

*

Luptele din 13 Decembrie 1918 se înscriu în șirul momentelor eroice din istoria mișcării noastre muncitorești, cum sînt: puternica demonstrație a muncitorilor din Galați din 1916 împotriva războiului, luptele de la Lupeni din 1929, în care și-au vărsat sîngele muncitorii minieri, eroicele lupte din ianuarie—februarie 1933, care au ridicat pe o treaptă mai înaltă tradițiile clasei muncitoare din țara noastră privind lupta pentru libertatea și independența țării, pentru fericirea poporului și socialism. Aceste momente se vor păstra mereu, ca pagini luminoase în amintirea întregului popor, ele constituind pentru toți cei ce muncesc un îndemn de a înălța tot mai mîndru mărețul edificiu al socialismului în patria noastră.

N. PETROVICI

³⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Cota A XXIV — 1, inventar 1 069.

Solidaritatea mișcării muncitorești din România cu insurecția populară antifascistă din septembrie 1923 din Bulgaria

S-au împlinit recent patruzeci de ani de la insurecția populară antifascistă din septembrie 1923 din Bulgaria, cînd proletariatul revoluționar și țărănimea muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist din Bulgaria, s-au ridicat la luptă împotriva regimului fascist al lui Tănkov.

Insurecția populară antifascistă din Bulgaria din 1923 a marcat punctul culminant al crizei revoluționare care începuse în Bulgaria după primul război mondial imperialist. Războiul a pricinuit uriașe pierderi poporului bulgar, a adus maselor populare ruină, foamete, boli și moarte, în timp ce burghezia încasa mari profituri. Împingerea Bulgariei în război a dezvăluit maselor politica criminală antipopulară a burgheziei bulgare, a revoluționat conștiința acestora.

Ca urmare, masele populare și-au intensificat lupta împotriva burgheziei reacționare.

În fruntea maselor de oameni ai muncii s-a situat Partidul muncitoresc social-democrat („Socialiștii tesniaci“ [strîmți], care în mai 1919 și-a luat denumirea de Partid Comunist Bulgar).

Organizate și conduse de partidul clasei muncitoare, demonstrațiile și manifestațiile deveneau din ce în ce mai frecvente și mai puternice.

În lunile noiembrie și decembrie 1918, în întreaga țară s-au ținut adunări și mitinguri, în care se cereau amnistie generală, înlăturarea cenzurii etc. În 1919 Bulgaria capitalistă a fost zguduită de un puternic val revoluționar.

O amploare deosebită a avut greva muncitorilor din transporturi de la sfîrșitul anului 1919 și începutul anului 1920, care a paralizat complet circulația în țară. Pentru înfrîngerea luptei muncitorilor din transporturi, burghezia a luat măsuri de teroare împotriva greviștilor. Deși greva a fost înfrîntă, ea a jucat un rol important în educarea revoluționară a maselor populare din Bulgaria.

După această grevă, guvernul de coaliție burgheză condus de A. Stamboliski, conducătorul Partidului țărănesc bulgar, prin eliminarea reprezentanților burgheziei, s-a transformat într-un guvern țără-

nesc independent (mai 1920). În acel timp, burghezia bulgară n-a fost în stare să se împotrivească preluării puterii politice de către Partidul țărănesc bulgar, deoarece era total compromisă în fața maselor de oameni ai muncii.

În același timp, ea conta pe folosirea acestui partid împotriva mișcării revoluționare și spera într-o nouă posibilitate de preluare a puterii.

Calculele burgheziei au dat însă greș. Evenimentele care au urmat au arătat că guvernul condus de Stamboliski exprima interesele țăranilor săraci și mijlocași, fiind împotriva marii burghezii orășenești. Ca ideolog al mișcării țărănești, Stamboliski a luptat împotriva burgheziei orășenești fără a ataca bazele sistemului capitalist. Stamboliski a luptat însă și împotriva mișcării comuniste și muncitorești. De-abia mai târziu, înainte de tragica lui moarte, Stamboliski a înțeles că interesele țăranilor muncitori pot fi satisfăcute numai prin alianța frățască cu muncitorii.

Guvernul condus de Stamboliski a înfăptuit o serie de reforme, printre care reforma agrară, prin care a lovit în unele interese ale burgheziei. De aceea burghezia bulgară și-a îndreptat atacul împotriva guvernului lui Stamboliski. Ea era nemulțumită și pentru faptul că acesta nu luase măsuri hotărâte împotriva comuniștilor. La sfârșitul anului 1920 și începutul anului 1921, burghezia bulgară a început ofensiva în vederea preluării puterii și pentru a înăbuși mișcarea muncitorească revoluționară. Pentru aceasta, reacțiunea bulgară a intrat în legătură cu resturile armatei albgardiste a lui Vranghel, care-și găsisese adăpost în Bulgaria.

La 9 iunie 1923, elemente contrarevoluționare au organizat un puci militar-fascist, prin care guvernul lui Stamboliski a fost răsturnat și înlocuit cu un guvern fascist.

Încă din primele zile, masele populare s-au ridicat la luptă în apărarea libertăților democratice, pentru răsturnarea guvernului fascist. Între 9 și 12 iunie a avut loc o răscoală antifascistă, care a cuprins multe plăși ale județelor Tirnovo, Sofia, Plovdiv, Stara Zagora, Burgas etc.

Răscoala a fost însă înfrântă cu ajutorul armatei, iar Stamboliski, care ridicase la luptă țăranii din plasa Bazargic, a fost prins și omorât în mod bestial.

După răsturnarea guvernului Stamboliski și zdrobirea Partidului țărănesc bulgar, burghezia și-a îndreptat loviturile împotriva mișcării muncitorești și a avangărzii ei — Partidul Comunist din Bulgaria (socialiștii tesniaci) —, care se afla în fruntea luptei maselor populare în lupta împotriva dictaturii fasciste. În ședința din 5—7 august 1923 a Comitetului Central, Partidul Comunist din Bulgaria a luat hotărârea preluării puterii prin insurecția armată.

În rezoluția din 6 august a Comitetului Central se arăta că „puciul din 9 iunie a făcut să apară evidentă criza din care nu poate să existe nici o altă ieșire decât insurecția armată a maselor populare pentru instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor”¹

Rezoluția cuprindea, de asemenea, un șir de măsuri pentru pregătirea politică și militară a insurecției.

¹ „Rezoluții și hotărâri ale C.C. al P.C.B.”, vol. II, pag. 276.

Măsurile represive luate de guvernul fascist au dat naștere în întreaga țară la valuri de proteste și de revoltă. În unele județe ale Bulgariei, masele au început spontan lupta armată. În seara zilei de 13 septembrie a izbucnit insurecția în plasa Kazanlik, județul Stara Zagora. La 19 septembrie s-au ridicat la luptă armată muncitorii și țărani din toate cele 4 plăși ale județului Stara Zagora : Stara Zagora, Nova Zagora, Kazanlik și Cipran.

În ședința din 20 septembrie, împotriva uneltirilor oportunistului Lukanov, C.C. al P.C.B. a hotărît declanșarea insurecției generale pentru ziua de 23 septembrie și a aprobat planul general al insurecției, precum și instrucțiunile pentru comitetele revoluționare care urmau să ia ființă după instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor. La aceeași ședință a fost constituit Comitetul revoluționar suprem, compus din Gheorghe Dimitrov, Vasil Kolarov și Gavril Ghenov.

Insurecția populară care începuse în județul Stara Zagora a cuprins și alte județe, ca Vrața și Vidin, unde a luat cele mai mari proporții. În ziua de 24 septembrie, conducerea insurecției din plasa Ferdinand (astăzi Mihailovgrad), din județul Vrața, a fost preluată de Comitetul suprem revoluționar. La 24 septembrie, poporul insurgent era stăpîn pe sute de sate și pe șase orașe ; teritoriul dintre Dunăre, Munții Balcani, Iskar și granița bulgaro-iugoslavă devenise baza insurecției.

Pe acest teritoriu, în mâinile guvernului fascist rămăseseră doar orașele : Vrața, Vidin, Kula și Belogradchik.

Dar succesele insurgenților n-au fost de lungă durată. La Sofia, elementele oportuniste din partidul tesniacilor ajutaseră guvernul să înfrîngă insurecția încă din 21 septembrie. Comitetul militar revoluționar din Sofia a fost arestat, iar răscoala care cuprinsese numai unele plăși din județul Sofia a fost repede înfrîntă.

În felul acesta, guvernul fascist a putut să îndrepte toate forțele militare spre insurgenții din nord-estul Bulgariei, cu centrul la Ferdinand. Unitățile insurgente au primit ordin de la Comitetul revoluționar suprem să se retragă spre apus și să treacă pe teritoriul iugoslav. Insurecția a fost înfrîntă după două săptămîni de luptă.

În timpul și după înfrîngerea insurecției, burghezia bulgară a trecut la represiuni sîngeroase împotriva maselor populare, și în primul rînd împotriva comuniștilor. Cinci mii de comuniști și alți fii ai poporului bulgar au fost uciși cu sălbăticie².

Referindu-se la cauzele înfrîngerii insurecției, Gheorghe Dimitrov scria în conspectul primei sale cuvîntări în fața tribunalului de la Leipzig : „Insuficienta organizare politică și tactică comunistă, lipsa experienței revoluționare și în special poziția noastră... așa-zis neutrală de la 9 iunie, din timpul puciului militaro-fascist, au ajutat pe asasinii și călăii poporului bulgar, pe uzurpatorii puterii de stat, în măsură importantă, la doborîrea insurecției maselor“³.

² Vezi *Gheorghe Dimitrov*, Opere alese, Editura politică, 1959, pag. 98.

³ *Gheorghe Dimitrov* : „În fața tribunalului fascist“, Sofia, 1953, pag. 68.

Insurecția din septembrie 1923 a fost o insurecție populară antifascistă, la care au luat parte muncitorii și țăranii muncitori, intelectuali legați de popor, sub conducerea partidului comunist. Sarcina ei a fost de a răsturna dictatura militară-fascistă a burgheziei și a instaura puterea muncitorilor și țăranilor, pentru a asigura dezvoltarea democratică a Bulgariei spre revoluția socialistă.

Deși înfrântă, insurecția populară din septembrie 1923 a înarmat clasa muncitoare, Partidul Comunist din Bulgaria cu importante învățăminte, ajutând în același timp la demascarea elementelor oportuniste din sinul partidului. Insurecția din septembrie 1923 a fost pentru Partidul Comunist din Bulgaria o adevărată școală. Lupta comună din timpul insurecției a dus la întărirea alianței dintre clasa muncitoare cu țărănimea muncitoare. Țărănimea muncitoare a înțeles că numai în alianță cu clasa muncitoare, sub conducerea ei, în frunte cu partidul comunist, va scăpa de asuprire și exploatare. A crescut încrederea maselor populare în partidul comunist.

★

Manifestând un înalt spirit internaționalist în timpul și după insurecția antifascistă din 1923 din Bulgaria, muncitorimea din România s-a solidarizat cu lupta maselor populare din Bulgaria. Ea a sprijinit insurecția antifascistă din Bulgaria din 1923 prin manifeste, scrisori, apeluri, a organizat strângerea de fonduri, a sprijinit pe revoluționarii bulgari refugiați în țara noastră etc.

Atitudinea internaționalistă adoptată de Partidul Comunist din România față de insurecția armată antifascistă din Bulgaria, față de revoluționarii bulgari a fost apreciată de însăși mișcarea muncitorească din Bulgaria: „Tovarășii Kolarov și Dimitrov s-au adresat telegrafic Partidului Comunist din România, către P.C. și Federația generală a muncii din Grecia și către P.C. și Uniunea muncitorească internațională din Turcia cu rugămintea să facă totul pentru ușurarea soartei acestor emigranți (revoluționarii bulgari — *n.n.*). Tovarășii greci și români au răspuns deja că ei sînt gata să îndeplinească pînă la sfîrșit datoria proletară internațională interbalcanică în această privință”⁴.

Muncitorii din țara noastră au urmărit cu atenție desfășurarea evenimentelor din Bulgaria, care au culminat cu insurecția populară antifascistă din septembrie 1923. Presa muncitorească românească a demascat măsurile fasciste luate de guvernul Tankov și legătura acestuia cu bandele vrangheliste care se găseau în Bulgaria, a publicat știri despre desfășurarea insurecției în Stara Zagora, Kazanlık etc. „În orașele Șipka, Enina, Ceinova și alte orașe, comuniștii au proclamat republica sovietică”⁵ — scria ziarul „Socialismul”.

În timpul insurecției antifasciste din Bulgaria, în presa muncitorească din România a fost publicat Apelul Comitetului Executiv al Inter-

⁴ „Rabotniceski Vestnik” nr. 1, din 27 octombrie 1923.

⁵ „Socialismul” din 27 septembrie 1923.

naționalei Comuniste, sub titlul „Lupta contra teroarei albe din Bulgaria. Către muncitorii din toate țările...”⁶.

Ziarul „Socialismul” a contribuit la menținerea în condiții grele pentru P.C.R., cât și pentru P.C.B. a legăturilor frățești dintre mișcarea muncitorească din cele două țări.

Un important sprijin au acordat comuniștii și muncitorii români victimelor terorii țankoviste din Bulgaria, care se refugiau în România după înăbușirea insurecției antifasciste.

Trecerea revoluționarilor bulgari în România după insurecția antifascistă din 1923 este recunoscută chiar în documentele organelor statului burghezo-moșieresc din România. Astfel, serviciul special de siguranță din Craiova informa la 1 octombrie 1923 că „în seara zilei de 27 septembrie 10 bărci cu comuniști (refugiați bulgari — *n.n.*) s-au refugiat... în ostroavele de pe marginea Dunării, în dreptul comunei Potela...”⁷, pentru a trece în România.

Din alte informații rezultă că „un număr de 50—60 de bulgari ar fi trecut frontiera... prin dreptul comunelor Senova și Satul Vechi...”⁸, alții în „dreptul punctului Giurgiu”⁹. Într-o notă din 3 august 1924 a brigăzii a IV-a de siguranță se arată că: „Legatia României la Sofia a primit o încunoaștințare în care se arată că mai mulți comuniști din acea țară, cu complicitatea unor funcționari de la prefecturi, au reușit să-și scoată bilete de trecere a frontierei și în felul acesta s-au refugiat în România...”¹⁰. Aceeași legatie raporta Ministerului Afacerilor Externe că „mai mulți comuniști și agrarieni evadați de la Varna s-au refugiat în România”¹¹.

Guvernul burghezo-moșieresc din România, care cu trei ani în urmă înăbușise greva generală din România, dar care se temea de forța mișcării muncitorești din România, a luat măsuri de arestare a revoluționarilor bulgari, în vederea trimiterii lor din nou în Bulgaria, pentru a-i da pe mâna guvernului fascist al lui Țankov, arătând că „...se impune un cât mai sever și continuu control, ca să nu avem și noi surprize ca acelea care se ivesc acum în Bulgaria”¹².

Sub conducerea P.C.R., muncitorii români s-au ridicat în apărarea revoluționarilor bulgari, împotriva măsurilor de represiune ale burgheziei.

Cuvîntul de ordine al mișcării muncitorești în apărarea revoluționarilor bulgari era următorul: „...noi nu trebuie să tolerăm ca guvernul român să comită o nouă crimă contra lor, trimițîndu-i peste graniță. Noi cerem, trebuie să cerem guvernului român ca refugiații bulgari să fie găzduiți în România”¹³.

⁶ „Socialismul” din 13 septembrie 1923.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 451, fila 133.

⁸ Loc. cit., fila 328.

⁹ Loc. cit., fila 238.

¹⁰ Loc. cit., fila 362.

¹¹ Loc. cit., fila 266.

¹² Loc. cit., dosarul nr. 449, fila nr. 92.

¹³ „Tineretul socialist” din 21 octombrie 1923.

Pentru sprijinirea victimelor terorii țankoviste din Bulgaria, P.C.R. s-a adresat printr-o scrisoare la 25 octombrie 1923 partidului socialist și consiliilor generale sindicale, pentru a constitui un comitet de ajutorare cu subcomitete în toată țara și a veni astfel în ajutorul victimelor terorii albe din Bulgaria. De asemenea, P.C.R. s-a adresat maselor largi, arătând că „Muncitorii, țăranii și intelectualii cinstiți din România, care sînt legați prin interese comune și prin sentimente omenești cu cei de peste Dunăre, trebuie să vină în ajutorul lor.

O vastă acțiune de ajutorare trebuie organizată. Tot ce-i muncitor industrial, manual sau agricol în România, tot ce trăiește din munca sa și tot ce cinstește munca și pe muncitor... trebuie să participe la această acțiune de ajutorare”¹⁴.

În scrisoarea adresată de către Comitetul Central al Partidului Comunist din România Comitetului executiv al Federației partidelor regionale socialiste, Consiliului sindical unitar provizoriu și Consiliului general din Cluj se arată că numai protestul unanim al maselor muncitoare din întreaga lume va putea opri furia terorii albe și va putea salva viața și sănătatea miilor de fii ai poporului muncitor bulgar care zăceau în închisorile din Bulgaria. De asemenea, în scrisoare se arată că numai ajutorul grabnic al maselor largi muncitoare din întreaga lume va putea procura cele necesare vieții familiilor celor închiși sau izgoniți. Indicînd ca în toate orașele și satele țării să se formeze comitete comune de ajutorare a victimelor terorii țankoviste, P.C.R. cerea muncitorilor și țăranilor muncitori să adune contribuția tuturor celor care muncesc, „pentru ajutorarea materială a fraților lor de muncă chinuți din țara vecină”¹⁵.

La această scrisoare, pătrunsă de puternice sentimente de internaționalism proletar, oportuniștii din Consiliul sindical unitar provizoriu și Consiliul de la Cluj au dat răspuns negativ. Consiliul de la Cluj a motivat respingerea propunerii P.C.R. prin faptul că ei sînt cu miinile legate și că nu pot întreprinde nimic fără „autorizație” de la Hamburg și Amsterdam.

Propunerea P.C.R. a fost respinsă și de către Comitetul executiv al Federației partidelor regionale socialiste, care a răspuns că refuză orice acțiune comună cu partidul comunist, că va întreprinde această ajutorare numai „în acord” cu Internaționala socialistă și cu Federația sindicală internațională din Amsterdam. Refuzînd orice acțiune comună cu comuniștii, elementele social-democrate de dreapta n-au întreprins nici o acțiune separată. În fața acestei situații, P.C.R. a hotărît să ducă singur această acțiune de solidaritate internaționalistă, adresîndu-se muncitorilor și țăranilor indiferent de partidul din care făceau parte, chemîndu-i să fie la înălțimea datoriei pe care le-o impune „solidaritatea de clasă față de muncitorii, țăranii și intelectualii bulgari”¹⁶. În acest scop, P.C.R. a format un comitet de ajutorare a refugiaților bulgari.

¹⁴ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928”, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 119—120.

¹⁵ „Socialismul” nr. 86, din 28 octombrie 1923.

¹⁶ Loc. cit., din 6 decembrie 1923.

La chemarea P.C.R., muncitorii, țăranii muncitori și intelectualitatea progresistă din țara noastră au protestat împotriva terorii din Bulgaria și împotriva guvernului liberal din România, care urmărea să arunce în închisori sau să predea guvernului fascist pe revoluționarii bulgari refugiați în țara noastră.

Tineretul român a primit cu simpatie și a răspuns la chemarea P.C.R. În apelul C.C. al Tineretului socialist din România se arăta: „Noi, tineretul muncitor din România, avem datoria de a contribui, prin slabele noastre mijloace, la ajutorarea muncitorilor, țăranilor și intelectualilor bulgari căzuți pradă reacțiunii din Bulgaria”¹⁷. Apelul se adresa tinerilor muncitori și ucenici din întreaga țară „pentru a sprijini acțiunea comitetului de ajutorare al P.C., subscriind pe listele lansate de către acest comitet”¹⁸.

Aceeași atitudine de solidaritate au adoptat și femeile din țara noastră. În scrisoarea din noiembrie 1923 către femeile comuniste din Bulgaria, se adresează cuvinte de îmbărbătare, subliniindu-se că femeile din țara noastră, alături de femeile din lumea întreagă, nu vor înceta lupta pînă cînd nu va fi sfărîmat jugul capitalist, pînă cînd nu se va întrona domnia proletariatului și a țăranimii sărace.

Lupta P.C.R. pentru mobilizarea muncitorilor din țara noastră în acțiunea de ajutorare a revoluționarilor bulgari a continuat și în anii următori. În anul 1925, P.C.R. a editat un manifest intitulat „Muncitori, țărani, meseriași și intelectuali din România!”¹⁹, în care demasca teroarea dezlănțuită de guvernul fascist condus de Țankov.

Manifestul demasca, în același timp, guvernul liberal al lui Brătianu, care a dat ajutor moral și material lui Țankov trimițînd vapoare de război românești pentru paza coastei bulgărești a Mării Negre.

În continuare, manifestul chema pe muncitorii, țăranii și intelectualii din România să protesteze împotriva crimelor săvîrșite de oligarhia bulgară și sprijinului dat de guvernanții romîni.

Manifestul P.C.R. indica muncitorilor, țăranilor, meseriașilor și intelectualilor din România cum trebuie sprijinite victimele terorii albe din Bulgaria: „Cereți să fie lăsați liberi muncitorii și țăranii din Bulgaria de a se refugia pe teritoriul țării noastre!

Dați-le tot ajutorul vostru moral și material și dovediți cu fapte că înțelegeți nevoia unirii frățești cu ei!

Rupeți din gura voastră o bucată de pîine pentru țăranii și muncitorii bulgari și familiile lor, care suferă sub loviturile barbare ale guvernului fascist!

Spuneți copiilor voștri care sînt în rîndurile armatei să nu ridice arma contra fraților lor din Bulgaria!”²⁰.

Ajutorul moral și material dat revoluționarilor bulgari de către muncitorii din România, mobilizați de P.C.R., a dus la ușurarea condiții-

¹⁷ „Tineretul socialist” din 16 decembrie 1923.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928”, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 294.

²⁰ Loc. cit., pag. 297.

lor lor de viață, i-a ferit de persecuțiile guvernului burghezo-moșieresc român și i-a ajutat să se organizeze în vederea luptei împotriva regimului fascist din Bulgaria. Revoluționarii bulgari au format organizații în orașele de pe malul Dunării și au scos manifeste pe care le trimiteau în Bulgaria. Într-o circulară a Direcției generale a poliției și siguranței din 15 martie 1924 se arată că „refugiații politici bulgari au format organizații clandestine în apropierea graniței bulgare, pentru a le servi într-o apropiată mișcare pe care vor să o desfășoare, sprijiniți de partidele muncitorești din statele vecine Bulgariei”²¹. Iar într-o notă a brigăzii a IV-a de siguranță se arată că: „Legatia bulgară a primit ordin din Sofia prin care-i cere să facă cercetările cuvenite la Giurgiu, Zimnicea și Turnu-Măgurele, întrucât aici există organizații de agrarieni și comuniști bulgari care trimit în țara lor manifeste clandestine. Cu ocazia arestărilor operate în ultimul timp în Bulgaria s-a stabilit că manifestele au fost trimise din România”²².

În editarea manifestelor, revoluționarii bulgari au avut sprijinul Partidului Comunist din România, al muncitorilor înaintați din țara noastră.

Aceste exemple de internaționalism proletar al muncitorilor români, cu prilejul insurecției antifasciste din Bulgaria din septembrie 1923, au înscris pagini de neuitat în istoria prieteniei popoarelor român și bulgar, în cadrul tradiționalei legături revoluționare romîno-bulgară.

E. BÎLDESCU

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 451, fila 240.

²² Loc. cit., fila 331.

Acțiuni de solidaritate din anul 1932 ale oamenilor muncii din România cu Imre Sallai și Sándor Fürst, conducători de seamă ai Partidului Comunist din Ungaria

In condițiile adâncirii crizei economice care a cuprins lumea capitalistă, în vara anului 1931, guvernul Ungariei, prezidat de contele Istvan Bethlen, a demisionat; în august 1931 se formează noul guvern, sub președinția contelui Gyula Károlyi, considerat de clasele dominante ca un politician de „mînă forte”. Urmărind să arunce greutățile crizei pe umerii maselor muncitoare, noul guvern a adoptat o serie de drastice măsuri economice și financiare, ducînd în același timp la infeudarea tot mai accentuată a Ungariei capitaliștilor occidentali, supunînd țara, în mod fățiș, controlului „experților” băncilor străine.

Teama de popor, de izbucnirea unor mișcări revoluționare ample și organizate ale oamenilor muncii a determinat cercurile conducătoare ale Ungariei horthiste să caute noi mijloace pentru a lovi în partidul comunist, singurul partid care s-a dovedit capabil să conducă masele la acțiuni combative pentru apărarea intereselor lor. În acest scop, cercurile conducătoare au recurs la o provocare. Cu complicitatea poliției, un aventurier fascist, în noaptea de 12/13 septembrie 1931, lângă localitatea Biatorbágy, a provocat deraierea trenului internațional accelerat Ostende-Budapesta, cu care ocazie și-au găsit moartea 26 de călători. După o oră de la descoperirea acestei acțiuni criminale, înainte de a efectua ancheta, organele polițienești au declarat insinuant că atentatul a fost comis de comuniști. Cu mare grabă, guvernul a anunțat introducerea stării excepționale pe tot teritoriul Ungariei.

Presa și manifestele Partidului Comunist din Ungaria au demascat imediat cauzele adevărate ale introducerii stării excepționale, au lămurit oamenii muncii despre scopurile antipopulare și anticomuniste urmărite prin instaurarea acesteia, chemînd masele la intensificarea luptei împotriva creșterii pericolului din partea reacțiunii. Partidul Comunist din Ungaria, după cum aveau să arate evenimentele perioadei care a urmat, a înfruntat cu dîrzenie teroarea desfășurată de tribunalele speciale instituite prin introducerea stării excepționale.

Burghezia ungară, în a cărei amintire mai persista încă revoluția proletară din 1919, „nu mai avea încredere în metodele așa-zise mai liberale de guvernare, metode cu care și-a consolidat puterea în anii

deceniului al treilea. Decretarea stării excepționale, sub pretextul atentatului de la Biatorbágy din 1931, a marcat faptul că regimul horthist a revenit la metoda sa de guvernare din anii 1919—1920 alegînd drumul terorii brutale împotriva poporului, drumul pregătirilor fățișe de război¹.

Înspăimîntate de procesul de radicalizare a proletariatului orășenesc, de acțiunile țărănești care luau un caracter din ce în ce mai revoluționar, constatînd că nici încercarea de a canaliza nemulțumirile maselor pe făgașul „pașnic” propagat de liderii de dreapta ai social-democrației ungare n-a dat rezultatele scontate, clasele exploatatoare au căutat să dea o lovitură nimicitoare avangărzii revoluționare a clasei muncitoare ungare — Partidul Comunist din Ungaria —, propunîndu-și decapitarea mișcării comuniste prin arestarea nucleului ei conducător. În acest scop, poliția de siguranță a operat, la 15 iulie 1932, arestări în rîndurile activiștilor de seamă ai Partidului Comunist din Ungaria, izbutind să aresteze cu acest prilej pe Imre Sallai, Sándor Fürst, Frigyes Karikás, membri ai Comitetului Central, precum și pe György Kilian, secretarul Uniunii Tineretului Comunist din Ungaria; ulterior, în august 1932, a fost arestat un alt membru al Comitetului Central, Sándor Poll².

Poliția lui Horthy a căutat să acopere cu vâlul tăcerii arestările făcute, pentru a înscena în taină și rapid „un mare proces” împotriva conducătorilor comuniști, înainte ca opinia publică muncitorească și democratică să afle de această monstruoasă provocare. Dar, în pofida condițiilor extrem de grele, a terorii polițiste, sub conducerea C.C. al P.C.U., organizațiile de partid și U.T.C., grupele de opoziție sindicală au izbutit să demaște în fața maselor muncitoare criminalul plan al guvernului reacționar, mobilizîndu-le la apărarea conducătorilor lor revoluționari arestați.

Cu toată mișcarea de solidaritate, care s-a declanșat atît în Ungaria cît și peste hotare, după o sumară judecată, tribunalul extraordinar a condamnat la moarte pe Imre Sallai și Sándor Fürst, execuția fiind săvîrșită, fără întîrziere, la 29 iulie 1932.

În acele zile, cînd mișcarea muncitorească și Partidul Comunist din Ungaria vecină au suferit o pierdere grea și dureroasă, oamenii muncii din țara noastră, în frunte cu partidul comuniștilor, și-au manifestat, alături de masele muncitoare din numeroase țări ale lumii, solidaritatea lor cu proletariatul ungar. Partidul Comunist din România, luptător înflăcărat pentru dezvoltarea spiritului internaționalist-proletar, pentru sprijinirea luptei popoarelor pentru libertate, în pofida grelelor condiții ale ilegalității, în care-și desfășura activitatea, și a valului de teroare la care a fost supusă mișcarea muncitorească revoluționară de către guvernul Vaida-Voevod, în vara anului 1932, a mobilizat pe muncitori, țărani și intelectuali, pe toți cetățenii cu vederi democratice, progresiste, umanitare să-și afirme protestul lor față de practicile crimi-

¹ „Népszabadság”, organ al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc-Socialist Ungar, anul XX, nr. 176, din 29 iulie 1962.

² „A magyarországi munkaszervezetek 1929—1933-ig” („Mișcarea muncitorească din Ungaria în anii 1929—1933”), Editura Kossuth, Budapesta, 1958—1959, pag. 44 și 56—57.

nale ale reacțiunii de a suprima pe conducătorii mișcării muncitorești revoluționare din Ungaria. Reflectînd poziția P.C.R., „Scînteia“, organul central de presă al partidului, a demască și înfierat în acele zile actul provocator de la Biatorbágy, „înscenat numai și numai pentru ca fascismul magnaților unguri să poată introduce starea de asediu și să poată trimite la spînzurătoare pe luptătorii cei mai buni și curajoși ai clasei muncitoare“³. Respingînd calomniile presei reacționare, „Scînteia“ arăta clar că Sallai și Fürst și toți ceilalți conducători ai P.C.U. supuși represiunii nu au avut altă vină decît că au îndrăznit să lupte pentru interesele vitale ale celor exploatați și asupriți, pentru preluarea puterii de stat de către cei ce muncesc — pentru dictatura proletară —, singura putere în stare să aducă maselor muncitoare îmbunătățirea situației lor, ridicarea nivelului lor de trai. În încheiere, „Scînteia“ adresa un viguros îndemn proletariatului și celorlalte mase de oameni ai muncii să lupte curajos pentru ducerea la izbîndă a luptei lor revoluționare.

Tot așa, un manifest editat ilegal de C.C. al P.C.R. imediat după mîrșavul asasinat fascist, aducînd la cunoștința oamenilor muncii din România cele întîmplate în Ungaria, scria : „Această sentință nu lovește numai proletariatul ungar, ci constituie un avertisment pentru proletariatul întregii lumi : e timpul ca să-și unească forțele și să termine cu orînduirea capitalistă, decăzută și criminală...“⁴.

Îndrumate și conduse de P.C.R., organizațiile de masă — organizația comunistă a tineretului, syndicatele etc. — au mobilizat pe membrii lor, masele largi de oameni ai muncii la acțiuni de solidarizare cu lupta clasei muncitoare ungare, pentru demascarea cu putere a asasinatelor puse la cale de horthiști. Una dintre chemările adresate de C.C. al Uniunii Tineretului Comunist din România, la 30 iulie 1932, către „Tinerii muncitori de la orașe și sate“, înfiera bandele de asasini ale fabricanților și magnaților din Ungaria, care au spînzurat pe cei doi conducători comuniști, aceleași bande care au înăbușit în sînge prima dictatură proletară din Ungaria și care țineau sub cizmele terorii sălbatice clasa muncitoare. Arătînd substratul adevărat al valului de teroare antimuncitorească din Ungaria și cîrdășia între clasele exploatatoare din România și Ungaria în decursul istoriei, manifestul sublinia necesitatea solidarității internaționaliste active a proletariatului din cele două țări vecine. „Lupta contra dictaturii fasciste-horthiste e cauza proletariatului din toate țările, deci și a noastră ! Nu putem să stăm nepăsători față de asasinatele din Budapesta. Nu putem și nu vom sta !“⁵ — arăta manifestul. În continuare, el chema masele de tineret să țină întruniri de protest în fabrici, ateliere, la sate, în cartiere, școli, cămine și cazărmi, pentru ca în acest fel să se afirme solidaritatea internaționalistă de luptă a oamenilor muncii din România și Ungaria.

³ „Scînteia“, anul II, nr. 7/1932.

⁴ Balla A. : „Sallai Imre és Fürst Sándor életé és mártirhalála“, Ed. Szikra, Budapesta, 1955, pag. 265.

⁵ Fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., clișeu nr. 2 498 ; vezi și Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota B XVI 1-inv. 481.

În apărarea mișcării muncitorești din Ungaria, pe linia activității sindicatelor din țara noastră, în primele rînduri s-au ridicat muncitorii ceferiști, aflați în acele zile în luptă împotriva consecințelor grele ale crizei economice și a politicii reacționare a guvernului Vaida-Voevod. În articolul „Guvernul ungar a asasinat doi dintre cei mai buni muncitori“, „Lupta C.F.R.“, organ de luptă și de apărare a intereselor feroviarilor, a cărui redacție a fost condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, relatează despre creșterea valului de indignare și protest ce a cuprins muncitorimea din Ungaria și reliefa în chip demascator faptul că „Guvernul fascist ungar a crezut că, omorînd doi din conducătorii Partidului Comunist din Ungaria, va intimidă pe muncitori, va distruge comunismul“⁶. Scopul urmărit de guvernul ungar prin măsurile de represiune întreprinse — scria același ziar în continuare — nu numai că nu a fost atins, ci, dimpotrivă, aceste măsuri au făcut ca ideile comuniste să fie și mai mult simpatizate de masele muncitoare.

Muncitorii revoluționari din sînul altor syndicate din țara noastră și-au manifestat și ei protestul lor, sentimentele de solidaritate cu mișcarea revoluționară din Ungaria. Astfel, ziarul sindical „Deșteptarea șoferilor“, în articolul „Asasinatul de la Budapesta“, dezvăluia faptul că, prin atentatele săvîrșite, reacțiunea fascistă din Ungaria n-a urmărit decît ca, punînd în funcție curțile marțiale, să scoată din luptă pe conducătorii revoluționari ai maselor. „Condamnarea la muncă silnică a lui Karikás și spînzurarea lui Fürst și Sallai fără a li se fi putut aduce nici cea mai mică dovadă de vinovăție — scria ziarul menționat — vin de întăresc dovada că aceste măsuri n-au fost luate decît pentru a distruge mișcările muncitorești revoluționare, respectiv partidul comunist, conducătorul acestora. Pentru proletariatul ungar, ca și pentru cel din lumea întreagă, spînzurarea celor doi tovarăși este dovada cea mai vorbitoare că burghezia, atunci cînd își vede periclitată existența, nu se dă înapoi de la folosirea nici unei măsuri, fie ea cît de violentă, cînd o crede necesară la menținerea sau numai la prelungirea existenței“⁷.

„Buletin“, organul central de presă al Ajutorului roșu din țara noastră, în articolul „La luptă contra teroarei sîngeroase a burgheziei maghiare“, după ce descria situația economică și politică din Ungaria și lupta clasei muncitoare ungare, „care a trecut prin școala revoluției proletare în 1919“, înfiera crimele regimului horthist: „Luptei revoluționare a maselor, burghezia maghiară îi opune cea mai sîngeroasă teroare fascistă. Au fost înființate tribunale excepționale, care judecă, condamnă și execută pe loc. Acum, de curînd, au fost spînzurați tovarășii Sallai și Fürst“⁸. Adresîndu-se tuturor organizațiilor sale locale, Comitetul Central al Ajutorului roșu indica necesitatea organizării unor comitete de acțiune legale de luptă contra terorii fasciste din Ungaria lui Horthy.

Pentru antrenarea opiniei publice largi din țara noastră la manifestări de solidaritate cu proletariatul din Ungaria, P.C.R. a acordat o atenție deosebită posibilităților de acțiune legale, folosind în acest sens

⁶ „Lupta C.F.R.“, anul I, nr. 4, din august 1932.

⁷ „Deșteptarea șoferilor“ din 10 septembrie 1932.

⁸ „Buletin“ nr. 4, din 1932.

presa legală, îndrumată de partid, precum și o serie de organe de presă cu caracter progresist, democratic. Revista „Bluze albastre“ din București, de pildă, ce apărea sub redacția lui Al. Sahia, a publicat în coloanele sale articole ce înfierau această crimă a regimului horthist. Burghezia fascistă, scria revista, „vine cu o nouă dovadă să afirme deplin starea de panică în care se găsește. Exasperată de evenimentele care o depășesc, ea recurge la ultimul mijloc de salvare: teroarea pe față. Astfel, comuniștii Sallai și Fürst, învinuiți numai de faptul că ar fi comuniști și reprezentanți ai mișcării proletare din Ungaria, sînt traduși în fața mîrșavului tribunal excepțional, care, dacă nu achită pe inculpat, trebuie să-l condamne la moarte. Proletariatul mondial, conștient însă, și-a dat seama de la început că, o dată Sallai și Fürst aduși în fața acestui tribunal, nu vor mai scăpa cu viață... Strangularea lui Sallai și Fürst a trezit mai mult conștiința proletariatului, a îndirjit la luptă“⁹.

Pentru a populariza curajul, bărbăția și eroismul celor doi militanți revoluționari, „Bluze albastre“ relatează despre ultimele clipe din viața lor, evocînd „felul cum acești doi comuniști au înțeles să moară pentru cauza proletariatului oprimat“¹⁰. Solidaritatea maselor muncitoare din țara noastră cu proletariatul din Ungaria s-a reflectat și în presa ilegală și legală din provincie. Astfel, publicația din Iași „Jos teroarea“, organul de presă al Comitetului regional Moldova al Ajutorului roșu, a publicat un articol în care, o dată cu protestul împotriva asasinării celor doi conducători comuniști din Ungaria, sublinia necesitatea organizării unor acțiuni de masă energice pentru salvarea vieții lui Karikás și a celorlalți militanți comuniști arestați o dată cu Sallai și Fürst. „Muncitori, țărani și intelectuali săraci din Moldova! — scria ziarul. Lupta tovarășilor noștri din Ungaria este lupta noastră a tuturor. Să ne alăturăm și noi cauzei care se duce în toată lumea, sub conducerea Ajutorului roșu internațional, pentru salvarea lui Karikás și Poll! Jos teroarea sîngeroasă a moșierilor și magnatilor unguri! Formați în fabrici, pe ogoare și cartiere, comitete pentru salvarea lui Karikás și Poll! Jos fascismul! Eliberați pe Karikás și Poll!“¹¹

În același fel, la Timișoara, revista progresistă — editată în limba maghiară — „Szelektor“, aflată sub influența ideologică-politică a P.C.R., a publicat, sub titlul „Documentul cel mai barbar al epocii noastre“, textul integral al sentinței de condamnare la moarte a lui Sallai și Fürst, pronunțată de tribunalul excepțional din Budapesta, însoțit de un amplu comentariu de înfierare a acestei odioase sentințe.

Sub influența opiniei publice muncitorești și democratice, și alte publicații, atît din București cît și din provincie, au luat poziție și au înfierat cu indignare asasinatul săvîrșit de regimul horthist. Astfel, ziarul „Proletarul“, organul partidului socialist-independent din România, scria că „Asasinatul «legal» din Budapesta a cuprins de indignare și de revoltă proletariatul din lumea întreagă“. În toate țările capitaliste, scria în continuare ziarul, conducătorii muncitorimii revo-

⁹ „Bluze albastre“ din 31 iulie 1932.

¹⁰ Ibid.

¹¹ „Jos teroarea“ din noiembrie 1932.

luționare sînt scoși afară din lege, iar viața și libertatea lor nesocotite și călcate în picioare. În țara noastră, bunăoară, „atîția militanți ai mișcării muncitorești au fost și sînt ridicați, arestați, maltratați, batjocoriți, sănătatea și viața lor primejduită și, cîteodată, fără măcar un simulacru de judecată, împușcați de la spate, sub cunoscutele motive ale încercării de a fugi de sub escortă, cu picioarele încătușate“. În Ungaria, starea de asediu neputînd fi menținută la nesfîrșit, guvernării reacționari „au pus mîna pur și simplu pe doi conducători ai comuniștilor unguri: Sallai și Fürst, și, fără vreo umbră de vină, chiar după nelegiuitele lor legi, i-au tradus în fața tribunalului marțial din Budapesta, care în 4 ceasuri «i-a judecat, osîndit și executat chiar, spînzurîndu-i după două ceasuri de la rostirea sentinței». Cei doi conducători ai muncitorimii ungare, continuă ziarul, „au știut să înfrunte moartea, strigînd cît au putut, pînă în clipa în care lațul spînzurătorii le-a amuțit pentru totdeauna glasul: «Jos barbaria capitalistă, trăiască comunismul liberator»“¹²

Gazeta „Crainicul Maramureșului“, ce apărea la Sighet, exprima în articolul „Justiția de clasă“ indignarea opiniei publice democratice din această regiune a țării: „Toată lumea este revoltată. Au fost asasiinați doi oameni. Motive? Au îndrăznit să aibă alte convingeri decît Horthy și banda lui, n-au crezut în «redeșteptarea» Ungariei horthiste. Dar ce s-a întîmplat la Budapesta? A fost o judecată? Nu! Un asasinat! Un asasinat mișelesc săvîrșit cu premeditare. O crimă strigătoare la ceruri, care n-are pereche în toată lumea. O infamie revoltătoare, care pînă astăzi n-a fost în stare să comită nici un asasin ordinar, nu justiția unui stat. Astăzi și intenția se spînzură la Budapesta? Intenția a fost un păcat atît de mare încît a trebuit a-i spînzura pe amîndoi, atît pe Sallai cît și pe Fürst? Acești oameni au murit ca niște eroi pentru convingerile lor“¹³. Respingînd insinuările și calomniile răspîndite de presa reacționară din țară și din străinătate cu privire la Sallai și Fürst, ziarul aprecia că această sentință nu dovedește decît faptul că statul ungar reacționar era într-o situație cu totul critică.

Indignarea și protestul opiniei publice democratice, progresiste din țara noastră și-au găsit ecoul și în coloanele unor ziare care, într-o măsură mai mare sau mai mică, dezaprobau fascismul. În articolul „Asasinii“, de pildă, „Facla“, de sub redacția lui N. D. Cocea, înfiera hotărît crima horthiștilor,¹⁴ în timp ce ziarul „Lupta“, în articolul „Justiția spînzurătorilor“, scria că „setea de răzbunare și dorința de a înfrînge orice rezistență jertfesc vieți omenești și pătează cu roșu guvernările reacționare.“¹⁵ În același timp, „Adevărul“ nota: „Guvernul reacționar din Budapesta și-a dat vineri măsura sinceră a concepțiilor sale etice și politice. Din ordinul guvernului, doi frunțași ai partidului comunist au fost trimiși la spînzurătoare și executați.“¹⁶

În afară de luarea de atitudine demascatoare prin presă, Partidul Comunist din România, înfruntînd numeroasele greutăți, datorate în primul rînd condițiilor vitrege ale ilegalității, a dat indicații cu privire

¹² „Proletarul“ nr. 55, din 14 august 1932.

¹³ „Crainicul Maramureșului“, anul I, nr. 4, din 14 august 1932.

¹⁴ „Facla“, anul XI, nr. 466, din 1 august 1932.

¹⁵ „Lupta“ nr. 3 223, din 2 august 1932.

¹⁶ „Adevărul“ nr. 14 899, din 31 iulie 1932.

la necesitatea organizării unor manifestații de protest, prin care oamenii muncii, elementele democratice, progresiste să poată să-și spună deschis cuvîntul de solidaritate cu proletariatul din Ungaria. Documentele vremii atestă desfășurarea unor variate forme de solidarizare ale maselor muncitoare din țara noastră cu proletariatul ungar. La București, de pildă, în ziua de 1 august 1932, în fața legației ungare, s-a desfășurat o impresionantă demonstrație muncitorească de protest împotriva asasinării lui Sallai și Fürst¹⁷ și pentru salvarea celorlalți activiști arestați. O manifestare asemănătoare au organizat și muncitorii din Cluj, la 11 august 1932*, în fața consulatului ungar, cu prilejul căreia autoritățile reacționare au operat mai multe arestări¹⁸.

Semnificativă prin conținutul ei este și scrisoarea adresată de un număr de intelectuali din Cluj către legația Ungariei din București, scrisoare în care se protesta „împotriva evenimentelor recent ivite (execuția lui Sallai și Fürst — *n.n.*), întrucît aceste evenimente calcă în picioare pînă și aparența umanismului și stîrnesc astfel cea mai profundă indignare din partea tuturor oamenilor de cultură”¹⁹.

La fel și în Tîrgu-Mureș, din inițiativa comuniștilor, peste 30 de intelectuali au semnat un protest adresat legației Ungariei din București și Consulatului din Cluj, în care se lua poziție împotriva asasinării militanților revoluționari unguri²⁰.

În legătură cu acțiunile de solidaritate ale oamenilor muncii din România, cu proletariatul din Ungaria, Inspectoratul regional de poliție din Timișoara, după ce comunica la 31 iunie 1932 Ministerului de Interne că „În urma condamnării la moarte a celor doi comuniști unguri, ce au fost spînzurați, se observă o mare agitație între comuniștii din această regiune”**, releva acțiunile de difuzare de manifeste comuniste ce au avut loc în noaptea de 30 iulie 1932 la Oradea, Lugoj și în alte centre, precum și faptul că un grup de muncitori a manifestat, la 30 iulie 1932, împotriva ziarului reacționar „Erdelyi Lapok” din Oradea, spărgînd geamul redacției, „ca o demonstrație contra ziarului care a publicat un articol favorabil condamnării lor” (a militanților comuniști Sallai și Fürst — *n.n.*)²¹. La București, la 22 septembrie, a avut loc o nouă demonstrație în fața legației Ungariei.²² Indignarea maselor

¹⁷ Domokos József : „...emlékezz proletár !”. Sallai Imre és Fürst Sándor pere. („...amintiți-vă proletari !” Procesul lui Imre Sallai și Sándor Fürst), Editura Kossuth, Budapesta, 1962, pag. 241. Vezi și ziarul „Nagyvaradi Nép” (Oradea) nr. 174, din 2 august 1932.

* Această acțiune a constituit răspunsul muncitorimii din Cluj la chemarea organizației locale a P.C.R. lansată la sfîrșitul lunii iulie 1932 printr-un manifest, în care se făcea apel la muncitorime ca, de 1 august, zi de luptă împotriva pregătirilor de război, să protesteze în cadrul unei demonstrații de stradă împotriva asasinării lui Sallai Imre și Fürst Sándor. Datorită terorii instituite de autorități, manifestația nu a putut fi organizată decît la 11 august. (Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 522, fila 106).

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 525, filele 3 și 6 ; vezi și „Patria” (Cluj), din 12 august 1932.

¹⁹ Balla A. : „Sallai Imre és Fürst Sándor életé és mártirhalála”, Editura Szikra, Budapesta, 1955, pag. 266.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 51 630, fila 37.

** Organele poliției și siguranței calificau drept comuniști pe toți muncitorii care acționau sau gîndeau în spiritul luptei de clasă.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 523, fila 424.

²² Domokos József, lucr. cit., pag. 241.

împotriva calomniilor puse în circulație de presa reacționară din Oradea era cu atât mai mare cu cât ele veneau să creeze o imagine falsă asupra adevăratei stări de lucruri, așa cum fusese ea reflectată în paginile ziarelor democratice, progresiste din același oraș. Unul din aceste ziare, de pildă, nota în acele zile: „De unde își ia dreptul un judecător să pronunțe sentința la moarte împotriva unei idei care, pe un teritoriu ce cuprinde peste jumătate a Europei (Uniunea Sovietică — *n.n.*), a ajuns în stadiul înfăptuirii de peste un deceniu și jumătate și care idee, pe tot întinsul globului, are milioane și milioane de aderenți... Nu, nu există justificare pentru crima comisă la Budapesta”²³.

Puternica stare de spirit protestatară a oamenilor muncii din Oradea erau nevoite în acele zile s-o consemneze în rapoartele lor și organele siguranței. „Executarea celor doi comuniști la Budapesta a produs o adîncă impresie — nota unul din aceste rapoarte. Chiar și presa minoritară (burgheză și mic-burgheză — *n.n.*) din Oradea califică de criminală această execuție... Comuniștii din acel oraș, în semn de protest, au tipărit afișe mici, pe care le-au răspîndit în oraș și prin care cer boicotarea Ungariei — numind-o Ungaria criminală a magnatilor”²⁴. Unanim, toate aceste manifeste cereau „să piară regimul asasin al lui Horthy”²⁵.

Un ecou deosebit l-a avut și manifestul intitulat „În apărarea drepturilor omului, împotriva spinzurătorilor din Ungaria”, semnat de un grup de scriitori și gazetari democrați și progresiști din Oradea, apărut la începutul lunii august 1932²⁶. Manifestul, avînd formă de broșură, a apărut în limba maghiară, în 5 000 de exemplare și, epuizîndu-se din prima zi a apariției, a fost reeditat peste cîteva zile, într-o nouă ediție²⁷.

Lupta deschisă de opinie care s-a desfășurat în sinul populației aparținînd minorității naționale maghiare din țara noastră, în jurul acțiunilor de protest împotriva samavolniciilor de o rară cruzime ale guvernului reacționar Gyula Karolyi din Budapesta, a contribuit la procesul de spulberare a mitului reacționar despre așa-zisa „unitate națională”, răspîndit de Partidul maghiar din România (Romaniai Magyar Part), partid al capitaliștilor și moșierilor maghiari din România care, în acea vreme, mai avea o oarecare influență în rîndurile păturilor muncitoare neproletare ale minorității naționale maghiare din România. În cursul acestei confruntări de opinii s-a demascat mai mult esența de clasă, reacționară a Partidului maghiar din România, s-a accelerat procesul de diferențiere în sinul acestui partid, înlesnind orientarea elementelor sincere democratice din acest partid spre constituirea grupării Opoziția Partidului maghiar din România, care s-a transformat ulterior, în 1934, în MADOSZ (Uniunea oamenilor muncii maghiari din România).

²³ „Nagyvaradi Nép”, anul XXXV, nr. 173, din 31 iulie 1932.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 525, fila 2.

²⁵ Loc. cit., fila 3.

²⁶ În fototeca Arhivei Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., clișeu nr. 3 830 se află fotocopia copertei acestui manifest. Un exemplar al manifestului se găsește la Budapesta, în Arhiva Institutului de istorie a Partidului Muncitoresc-Socialist Ungar, cota III, 19/1932, VIII/2/546.

²⁷ „Erdély” (Cluj) din 7 august 1947.

O dovadă concludentă a acestui proces de diferențiere o constituie editorialul cu titlul „Spînzurători sau pomi roditori?“ din primul număr al gazetei săptămînală „Falvak Népe“, ce conținea un protest energic împotriva procedurii samavolnice a conducerii ziarului „Ellenzék“ (oficiosul din Cluj al Partidului maghiar din România), care a concediat pe unul din redactori, pentru motivul că acesta a protestat împotriva aplicării judecății sumare (statariale) față de Frigyes Karikás, „pentru faptul că acest om a îndrăznit să-și iscălească numele pe lista celor ce semnav protestul. Pentru faptul că, urmînd calea maselor și a intelectualilor progresiști, s-a împotrivit și el metodei de a rezolva mizeria maselor prin spînzurări în masă...“^{*}. Articolul, subliniind în încheiere că grofii, baronii, bancherii, fabricanții și alți reacționari din sînul minorității naționale maghiare din România constituie o piedică în calea luptei acesteia pentru pîine și libertate, lansa lozincă „În lături cu ei!“

Deși acțiunea de solidaritate internațională a maselor muncitoare n-a izbutit să salveze viața revoluționarilor comuniști Imre Sallai și Sándor Fürst, totuși această acțiune, la care și-au adus contribuția și mișcarea muncitorească, intelectualii progresiști din țara noastră, a avut o înrîurire asupra evenimentelor care au urmat și o profundă semnificație politică. Datorită presiunii opiniei publice muncitorești, democratice din Ungaria și de peste hotare, poziția prim-ministrului Gyula Karolyi s-a șubrezit și mai mult, fiind nevoit să demisioneze, în septembrie 1932, numai la două luni după execuția militanților comuniști. Primul ministru Gyula Gömbös care l-a urmat, văzîndu-se silit să cedeze în fața presiunii maselor, a desființat starea excepțională. Desființarea stării excepționale, în condițiile cînd în Ungaria existau manifestări concludente ale creșterii avîntului mișcării muncitorești, a constituit o recunoaștere evidentă a faptului că încercarea de a intimida Partidul Comunist din Ungaria a suferit un eșec. Acest lucru a ieșit și mai mult în evidență atunci cînd, în august 1932, guvernul reacționar ungar, nemaiputîndu-și permite să repete monstruoasele sale procedee, a trebuit să accepte judecarea lui Sándor Poll — continuator al atribuțiilor lui Imre Sallai în cadrul secretariatului C.C. al Partidului Comunist din Ungaria —, precum și a lui Frigyes Karikás, György Kilian și a altor activiști arestați o dată cu Sallai și Fürst, în fața tribunalului ordinar, și nu a celui excepțional. „De această dată — releva revista „Rundschau“ —, clasele stăpînitoare din Ungaria au trebuit să dea înapoi, obligate fiind să țină seamă de puternica mișcare de protest din întreaga lume, ce se desfășura nu numai din partea clasei muncitoare, ci și din partea intelectualității revoluționare din toate țările“²⁸.

★

Cum rezultă din datele arătate în prezenta comunicare, la această puternică mișcare internaționalistă de protest, oamenii muncii din România, mobilizați de P.C.R., și-au adus contribuția lor eficace, în pofida terorii brutale desfășurate de guvernanții reacționari.

^{*} „Falvak Népe“ („Poporul satelor“), (Cluj) nr. 1, din 30 septembrie 1932.

²⁸ „Rundschau“ nr. 3, din septembrie 1932.

Dînd o înaltă apreciere manifestărilor de solidaritate frățească ale oamenilor muncii din cele două țări vecine în anii grei ai luptei împotriva exploatării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia: „De-a lungul istoriei lor zbuciumate, oamenii muncii romîni și unguri au luptat adeseori împreună, umăr la umăr, împotriva exploatării și asupririi naționale, pentru libertate și progres social.

Din perioada cînd proletariatul, clasa cea mai înaintată a societății noastre, a început să se manifeste ca forță politică independentă, înscriind pe steagurile sale lozincă «Proletari din toate țările, uniți-vă!», mișcarea revoluționară muncitorească din România și Ungaria a deschis o pagină nouă în istoria țărilor noastre, afirmîndu-ș puternic solidaritatea în lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești, pentru interesele vitale ale celor ce muncesc”²⁹.

GH. ADŌRIAN, V. MARINESCU

²⁹ Cuvîntarea rostită de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Buda-
pesta, la 5 septembrie 1961, cu prilejul vizitei delegației de partid și guvernamen-
tale a R.P.R. în R.P. Ungară (Vezi „Scînteia” nr. 5 279, din 6 septembrie 1961.)

RECENZII

Două numere ale revistei „Studii” consacrate unor însemnate evenimente din istoria poporului român

Călăuzindu-se după indicațiile partidului (îndeosebi cele ale Congresului al II-lea al P.M.R., ale plenei C. C. al P. M. R. din noiembrie-decembrie 1961 și altele), istoricii din țara noastră elaborează lucrări valoroase privind istoria poporului român, a clasei muncitoare și a partidului său de avangardă.

O atenție cuvenită s-a dat evenimentelor cardinale, momentelor de însemnătate istorică, aniversările fiind prilejuri de adîncire a cercetării și cunoașterii lor. Astfel, revista „Studii” și-a dedicat nr. 6/1962 împlinirii a 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Române, iar nr. 1/1963 — celor trei decenii de la luptele eroice din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști.

Folosind o informație bogată, revista prezintă o seamă de probleme apărute pe parcursul dezvoltării istoriografiei noastre după 23 August 1944, evocă pagini dintre cele mai luminoase ale luptei generale pentru progres a mișcării revoluționare. Materialele cuprinse în aceste numere ale revistei reliefează rolul poporului — făuritor al istoriei —, respectiv rolul claselor înaintate, revoluționare pe diferite trepte ale dezvoltării societății, îndeosebi rolul proletariatului, căruia din a doua jumătate a secolului trecut i-a revenit misiunea de a duce mai departe steagul luptei pentru indepen-

dență națională și progres social în țara noastră, steag pe care burghezia și moșierimea română l-au necinstit.

★

Cercetarea istoriei României în anii puterii populare, problemă a căreia i-a fost consacrat nr. 6/1962 al revistei, a fost urmărită de aproape 50 de autori în articole mai generale sau pe perioade mai restrinse. Prin acest număr, „Studii” a realizat, de fapt, o trecere în revistă a întregii istorii a societății din patria noastră, din cele mai vechi timpuri și pînă azi, o oglindă a succeselor obținute de știința istorică din țara noastră în lumina sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al partidului.

Prin editorialul „Însemnătatea istorică a proclamării Republicii Populare Române”, care poate fi asemuit unui studiu de sinteză, se demască monarhia, ca instituție reacționară, domnia Hohenzollernilor, care a însemnat pentru masele poporului jefuire și asuprire, reprimarea luptei lor pentru drepturi și libertate, trădarea intereselor naționale prin subjugarea țării monopolurilor imperialiste străine.

În articol se vorbește despre dezvoltarea luptei antimonarhice a maselor, aceasta fiind întruchipată cel mai profund și multilateral de lupta proletariatului îndrumat de partidul său de avangardă și care a dus, în împrejurările istorice cunoscute, la înlăturarea monarhiei și trecerea întregii puteri politice în minile celor ce muncesc.

Considerăm însă că analiza dictaturii regale în raport cu totalitatea trăsăturilor ei, cu evoluția politicii vîrfurilor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii, cu împrejurările și influențele

externe, ar fi explicat mai real și nuanțat caracterul dictaturii regale față de dictatura militară-fascistă instaurată în septembrie 1940.

Insumind problemele principale ale cercetării istoriei României în anii puterii populare, acad. C. Daicoviciu și E. Stănescu conturează realizările cele mai de seamă ale istoriografiei noastre marxist-leniniste, analizează cuprinzător, deși succint, ceea ce a fost mai bun în istoriografia premergătoare, îndeosebi cea pașoptistă, caracterizează unele din cele mai de seamă laturi ale istoriei poporului român.

Acordind o atenție corespunzătoare perioadelor istoriei străvechi, vechi și medii, insistându-se în mod just, în cuprinsul articolelor, pe problemele formării poporului român, răscoalelor țărănești, luptei împotriva dominației străine etc., revista „Studii” acordă un spațiu cuprinzător perioadelor modernă și contemporană. Necesitatea unei tratări mai extinse a perioadelor istorice pe măsură ce sînt mai apropiate de zilele noastre rezultă din însăși realitatea istorică, din mai mare bogăție de fapte, mai largă complexitate a acestor perioade, din necesitățile practicii sociale. Pe această linie revista ar fi putut chiar acorda mai mult spațiu perioadelor moderne și, mai ales, celei contemporane.

Articolele de sinteză mai largi, ca „Cercetarea istoriei moderne a României în anii puterii populare”, „Cercetarea istoriei contemporane a României în anii puterii populare”, cele peste 10 articole care abordează perioade mai restrînse sau anumite probleme fac o analiză justă a istoriografiei din trecut, mult mai bogată pentru perioada modernă decît pentru cea contemporană, scoțînd în evidență părțile pozitive ale istoriografiei noi; în aceste materiale se fac unele aprecieri critice, arătîndu-se necesitatea ca unele probleme să fie mai mult aprofundate, expuse la nivelul mereu crescînd al cerințelor actuale.

Bazat pe o documentare serioasă, articolul lui N. Adăniloae și P. Cîncea referitor la istoriografia războiului pentru independență din 1877—1878 insistă asupra poziției diferitelor categorii sociale față de problema subjugării turcești, subliniază contribuția maselor țărănești în scuturarea jugului asupritor. Credem că era util ca autorii să se fi ocupat de războiul de independență în conexiunea sa și ca moment final al îndelungatei lupte duse de poporul român pentru scuturarea jugului otoman, să fi subliniat

că obținerea independenței s-a datorat însăși dezvoltării relațiilor capitaliste, care cereau înlăturarea piedicilor feudale, între care și subjugarea otomană. Era de dorit să se analizeze multilateral poziția autocrației țariste, să se dezvăluie esența politicii țariste față de popoarele „creștine” din Balcani în disputa cu Poarta pentru preponderență în bazinul Mării Negre.

Ocupîndu-se de problema muncitorească, conturată în ultimele 2—3 decenii ale secolului trecut, N. Copoiu și Al. Porțeanu, în articolul privind mișcarea muncitorească pînă la 1917, evidențiază procesul complex de afirmare a luptei clasei muncitoare, demască poziția elementelor burghezo-liberale trădătoare, reformismul, remarcînd creșterea treptată a curentului revoluționar în țara noastră, apropierea sa de leninism încă înainte de Revoluția din Octombrie. Era bine dacă autorii dădeau atenția cuvenită literaturii în care se tratează, fie și numai parțial, situația clasei muncitoare în acest timp, condițiile obiective care își găsesc reflectări pe planul luptei de clasă. Probabil aceste aspecte importante urmau să fie cuprinse în articolul elaborat de Tr. Lungu și An. Iordache „România la începutul secolului al XX-lea (1900—1917)”, în care autorii tratează, pe baza unui material bogat, modul cum s-a ocupat istoriografia de situația economică a țării, nu însă și a claselor, în general, și a clasei muncitoare, în special.

De istoriografia perioadei contemporane se ocupă articolul intitulat „Cercetarea istoriei contemporane a României în anii puterii populare” semnat de acad. P. Constantinescu-Iași, în care autorul tratează problemele referitoare la periodizarea istoriei contemporane a României în strînsă legătură cu aceeași perioadă pe plan universal, evidențiază eroismul clasei muncitoare, rolul îndrumător și conducător al partidului comunist în lupta maselor pentru victoria revoluției populare în țara noastră. Considerăm că era necesar ca în această problemă autorul să fi pornit analiza mai ales de la aprecieri, concluzii ale Congresului al II-lea al P.M.R., ale plenarei C.C. al P.M.R. din noiembrie-decembrie 1961. Ar fi fost, de asemenea, necesar ca în legătură cu pregătirea și conducerea de către P.C.R. a insurecției armate din august 1944 să fi fost reliefat rolul clasei muncitoare, aflată în fruntea forțelor sociale care au participat la lupta pentru asigurarea victoriei insurecției, precum și tratarea mai pe larg a problemei

perioadei de după 23 August și, în chip deosebit, a perioadei de construire a socialismului în patria noastră.

Ocupându-se de istoriografia perioadei avântului revoluționar în țara noastră, C. Mocanu și I. Chiper subliniază în articolul lor că în focul luptelor revoluționare ce au premers crearea P.C.R. se producea o profundă schimbare în modul de a gândi al clasei muncitoare. Aceasta s-a manifestat în ascuțirea luptei ideologice din sinul partidului socialist, în apariția și dezvoltarea grupurilor comuniste, în orientarea tot mai hotărâtă a membrilor partidului și a maselor muncitoare spre ideile marxism-leninismului. Ar fi fost necesar însă ca autorii să fi definit precis grupurile comuniste, mai ales pentru faptul că în istoriografia pe care ei o prezintă există unele nepotriviri, unele aprecieri eronate, potrivit cărora ele ar fi avut deja trăsăturile partidului de tip nou.

Deși în articolul său privind istoriografia mișcării muncitorești în anii stabilizării relative a capitalismului, pentru care pînă acum este o literatură mai restrînsă, M. C. Stănescu reușește să caracterizeze aspectele esențiale ale problemei, nu are în centrul preocupării redarea modului concret cum partidul a mobilizat și condus acțiunile muncitorești, înfruntînd în același timp prigoana din partea reacțiunii, pe de o parte; și acțiunile nefaste ale elementelor oportuniste, aventuriste pătrunse în conducerea sa, pe de altă parte.

În legătură cu articolul semnat de I. M. Oprea trebuie să spunem că demonstrarea faptului că eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petrolști din 1933 au frînat pentru un timp politica reacțiunii de fascizare a țării ar fi adus o completare importantă la cunoașterea însemnătății politice a acestor istorice bătălii de clasă.

Un spațiu larg a acordat revista tratării istoriografiei perioadei cuprinse între 23 August 1944 și 6 martie 1945, care se înscrie în istoria patriei noastre ca perioada luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al Romîniei de sub jugul fascist, a luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular, a unor succese hotărîtoare în lupta pentru desăvîrșirea revo-

luției burghezo-democratice. Deși se aduc pe această linie o serie de probleme interesante în articolul lui Tr. Udrea „Insurecția armată de la 23 August 1944. Lupta pentru instaurarea guvernului democratic“, considerăm că înfățișarea cauzelor care „au întîrziat timp de mai mulți ani“ studiarea aprofundată și temeinică a problemei insurecției armate conține concluzii eronate. Însăși împărțirea factorilor în obiectivi și subiectivi ni se pare nepotrivită, mai ales că factorii „obiectivi“ indicați de autor nu țin de ceea ce într-adevăr interpretăm a fi obiectiv. Cauza reală a acestei situații a fost ceea ce autorul consideră a fi unul din „...o serie de factori subiectivi...“, adică tocmai poziția grupului fracționist antipartinic Pauker-Luca, care a denigrat insurecția armată din august 1944, minimalizînd însemnătatea ei istorică, ceea ce a împiedicat tratarea în lumina justă a acestui important eveniment din istoria poporului nostru. Fără aceasta, toate celelalte existau — și documente și istorici.

Abordînd problema istoriografiei perioadei ce s-a scurs după 6 martie 1945 pînă în zilele noastre, subliniind că datorită luptei duse cu abnegație de clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, sub conducerea înțeleaptă a partidului, au avut loc mari prefaceri social-economice și politice în țara noastră, M. Rusenescu aduce o serie de date interesante în articolul său „Desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Construirea socialismului“.

Ciudat ni se pare însă faptul că autorul începe tratarea problemelor numai de la 6 martie 1945, ca și cum înainte de această dată nu s-ar fi pus problema desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Așa se face că articolul nici nu se ocupă de înfăptuirea reformei agrare de mocrate, sarcină principală a luptei maselor, rezolvată în prima etapă a revoluției populare.

Preocuparea revistei „Studii“ pentru problema izvoarelor istoriei este salutară, acest aspect fiind indispensabil muncii de cercetare și de elaborare a istoriei patriei.

În ceea ce privește izvoarele perioadei moderne, și mai ales ale perioadei contemporane, ar fi fost bine dacă s-ar fi abordat în articolele respective unele probleme ale teoriei studiului izvoarelor, ale clasificării și particularităților documentelor istorice reflectând fenomenele mai apropiate de zilele noastre.

Numărul 1/1963 al revistei „Studii” este consacrat aniversării a 30 de ani de la eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933.

La început revista publică textul integral al cuvântării tovarășului Chivu Stoica rostită la ședința solemnă ținută cu prilejul aniversării luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933.

Ciclul materialelor privind acest măreț eveniment din istoria luptei clasei muncitoare din țara noastră este deschis de articolul „Însemnătatea istorică a eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933”, semnat de acad. P. Constantinescu-Iași. După ce prezintă pe scurt, în mod cronologic și în strânsă legătură cu ascensiunea capitalismului în România, principalele momente ale dezvoltării clasei muncitoare din țara noastră, creșterea conștiinței sale de clasă, începând din a doua jumătate a secolului trecut, autorul urmărește în acest cadru general evoluția acțiunilor revoluționare ale celor două detașamente principale ale proletariatului român — muncitorii ceferiști și petroliști. Este subliniat în acest sens aportul adus de muncitorii ceferiști și petroliști la puternicele lupte muncitorești ce au avut loc în perioada avântului revoluționar din anii 1917—1921, care au dus la crearea Partidului Comunist din România.

Subliniind în câteva fraze lupta desfășurată de proletariatul român în perioada stabilizării relative a capitalismului, autorul prezintă apoi principalele trăsături ale crizei economice a capitalismului din anii 1929—1933, urmările acesteia asupra nivelului de trai al maselor largi populare, oprindu-se în special asupra putericeii ridicări la luptă a clasei muncitoare, condusă de partidul comunist, pentru a împiedica burghezia și moșierimea română să arunce greutățile crizei asupra muncitorimii de la orașe și sate. Ocupându-se de problema luptelor fracționiste fără de principii, autorul precizează că lichidarea acestora din viața partidului a creat condiții prielnice pentru activitatea

Valoarea acestui număr al revistei „Studii” se confirmă prin însăși folosirea lui în măsură largă de către istoricii care urmăresc să se informeze cât mai amplu, pentru a-și aduce contribuția sporită la îndeplinirea sarcinilor ce le revin.

P.C.R. în direcția organizării și conducerii luptei clasei muncitoare.

Referindu-se la acțiunile greviste din anii 1931—1932, articolul se oprește asupra formelor și mijloacelor noi de luptă folosite de partid (alegerile comitetelor de acțiune etc.) și a rolului acestora în pregătirea și desfășurarea luptelor din ianuarie-februarie 1933. În încheiere, materialul subliniază puternicul ecou ce l-au avut luptele din ianuarie-februarie 1933, precum și procesul înscenat de burghezie și moșierime conducătorilor acestor lupte, în întreaga țară, în rândurile muncitorilor și intelectualiilor înaintați din multe țări ale lumii.

În articol, datorită faptului că s-a urmărit cuprinderea unui număr mare de evenimente dintr-o perioadă lungă și foarte frământată, nu s-a insistat suficient asupra unor momente importante din istoria partidului.

În continuare, revista publică articolul lui I. M. Oprea, intitulat „Aspecte ale politicii antinaționale și antipopulare promovate de burghezia și moșierimea română în perioada crizei economice (1929—1933)”. După o succintă prezentare a situației economice și politice a țării, autorul face o caracterizare a politicii guvernelor național-țărăniste care s-au perindat la conducerea țării în perioada ce face obiectul articolului și demască în mod argumentat caracterul antidemocratic al legislației elaborate de cercurile conducătoare, puternica ofensivă asupra nivelului de trai al maselor muncitoare, asupra drepturilor și libertăților democratice, înfeudarea României puterilor imperialiste, știrbirea independenței naționale a țării.

În încheiere, autorul se referă la lupta P.C.R., în fruntea maselor populare, împotriva politicii reacționare, antinaționale și antipopulare promovate de burghezie și moșierime.

Lupta pentru respingerea ofensivei claselor dominante constituie subiectul de care se ocupă pe larg articolul lui V. Ionescu — „Acțiuni ale clasei muncitoare în a doua jumătate a anului 1932”.

Autorul acestui articol prezintă acțiunile de împotrivire ale clasei muncitoare, țărănimii și ale păturilor mijlocii ale populației orășenești față de politica burgheziei și moșierimii de aruncare a tuturor greutăților crizei economice asupra acestora, care au avut loc în anul 1932, acțiuni în fruntea cărora s-au situat principalele detașamente ale proletariatului — muncitorimea ceferistă și petrolistă.

Sub conducerea P.C.R., muncitorimea ceferistă și-a creat Comitetul Central de acțiune, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a organizat și condus nemijlocit luptele feroviarilor, culminate cu eroica ridicare din ianuarie-februarie 1933.

Arătând puternica influență exercitată de luptele muncitorilor ceferiști și petroliști în rîndurile muncitorilor din alte ramuri ale economiei, țărănimii, intelectualității și altor pături mijlocii, autorul subliniază în încheiere că toate aceste mișcări și acțiuni de împotrivire față de politica cercurilor guvernante dovedeau creșterea procesului de radicalizare a maselor muncitoare.

Considerăm că V. Ionescu putea să sublinieze într-o măsură mai mare elasticitatea tacticii partidului comunist în promovarea unor metode noi de luptă în perioada la care se referă.

Aspectul profund politic al luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 împotriva procesului de militarizare și a fascismului este analizat în articolul semnat de D. Tuțu, V. Alexandrescu și I. Ceaușescu. Autorii aduc fapte și date din care rezultă că, sub presiunea luptei revoluționare, a atitudinii ostile a maselor muncitoare față de pregătirile de război, guvernul a fost nevoit să satisfacă unele din revendicările muncitorilor, să mărească într-o oarecare măsură alocațiile pentru plata salariilor, pensiilor etc. Deși în fond cercurile guvernante burghezo-moșierești nu renunțaseră la politica lor militaristă, au fost forțate să reducă temporar alocațiile bugetare * pentru pregătirile de război și, legat de aceasta, să reducă și efectivul armatei în anii imediat următori marilor lupte din ianuarie-februarie 1933.

Trebuie spus însă că, în susținerea acestei probleme autorii nu aduc date și argumente suficiente, iar noțiunile cu care operează au, pe alocuri, înțelesuri

* Suma alocațiilor pentru înarmare din bugetul pe anul 1933/1934 a fost de 2 ori mai mică decât suma alocațiilor bugetare pe anul 1931.

echivoce, chiar contradictorii, cum sint cele referitoare la reducerea efectivelor armatei, unde se dau date din anii 1933—1936. „Prin reducerea alocațiilor bugetare destinate armatei, se spune în articol, burghezia nu înțelegea renunțarea la cheltuieli de înarmare, ci scăderea soldelor ostașilor și înrăutățirea condițiilor lor de hrănire, cazare și îmbrăcăminte” (pag. 99), ceea ce rezultă că procesul de înarmare nu a suferit cu nimic. În articol se precizează că aceste reduceri au fost determinate de satisfacerea unor revendicări ale muncitorilor, de reprimirea la lucru a unei părți a șomerilor etc. În sprijinul acestei idei este prezentată evoluția șomajului în primele șase luni ale anului 1933, care a scăzut de la 44.797 în ianuarie la 24.685 în iunie. În afară de faptul că scăderea numărului șomerilor nu poate constitui un argument, folosirea necritică a acestor date oficiale creează o imagine nereală a șomajului, care în perioada crizei economice din 1929—1933 a depășit cifra de 300.000, iar în anul 1935 mai erau aproximativ 180.000 de șomeri.

Toate acestea ies și mai mult în evidență și pot crea nedumeriri în rîndurile cititorilor cu cît în revistă este publicat articolul lui Gh. I. Ioniță, care, reluînd aceeași problemă, arată că după luptele din ianuarie-februarie 1933 politica de înarmare promovată de clasele exploatare s-a intensificat, iar bugetele militare au crescut, fără să precizeze de cînd.

Considerăm că redacția revistei trebuia să atragă atenția autorilor asupra punctelor lor de vedere diferite și împreună să fi găsit căile corespunzătoare de rezolvare a problemei respective.

În partea finală a materialului se arată că luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști au însuflețit și ridicat mai activ masele la lupta pentru bararea drumului fascismului și războiului.

Răsunetul evenimentelor revoluționare din 1933 în presa legală face obiectul articolului „Ecoul luptelor din 1933 în presa legală a vremii”, semnat de M. Ruseanu. Oglindind pe larg lupta eroică a muncitorilor ceferiști și petroliști, presa legală, condusă de partidul comunist, a demască în același timp politica antinațională și antipopulară promovată de cercurile guvernante, contribuind nemijlocit la dezvoltarea mișcării de solidaritate a maselor cu lupta muncitorilor feroviari și petroliști.

Autorul subliniază, de asemenea, că multe ziare burgheze, ca „Dimineața”, „Adevărul”, „Facla”, „Lupta”, „Reporter” etc., au publicat materiale care reflectau într-un fel sau altul simpatia și solidaritatea maselor largi cu muncitorii ceferiști și petroliști. În ce privește relațiile presei reacționare despre luptele din ianuarie-februarie 1933, în lucrare este subliniat, pe bună dreptate, faptul că acestea evidențiau panica claselor exploata-toare, teama lor în fața extinderii influenței acestor lupte asupra muncitorimii din întreaga țară, precum și a altor pă-turi ale populației.

Din numărul mare de materiale pre-zentate de autor, apărute în presa le-gală a vremii, se desprinde limpede pu-ternica influență exercitată de luptele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 asupra dezvoltării pe mai departe a mișcării revoluționare a cla-sei muncitoare din țara noastră.

În ce privește articolul semnat de M. Rusenescu, credem că a uzat prea mult de citate, că nu a reușit să le selec-tioneze suficient de judicios, adesea fo-losindu-le drept răspunsuri la probleme etc., ceea ce duce la îngreunarea lecturii articolului și la slăbirea notei personale.

În articolul intitulat „Însemnătatea eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști pentru întărirea legăturilor P.C.R. cu masele, în vederea mobilizării lor împotriva fascizării României”, pu-blicat în continuare sub semnătura lui Titu Georgescu, este argumentat faptul că luptele revoluționare din 1933 au avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din România, pen-tru întărirea organizatorică și politică a partidului comunist și creșterea rolului său conducător în lupta poporului pentru scuturarea jugului burghezo-moșieresc. Începând din februarie 1933, lupta împo-triva fascismului a devenit o sarcină importantă a partidului comunist. Pen-tru îndeplinirea acestei sarcini, el și-a intensificat activitatea în vederea unirii tuturor forțelor democratice într-un front larg antifascist, la baza căruia să stea frontul unic muncitoresc, militând cu consecvență pentru lărgirea înțelege-rilor locale în cadrul sindicatelor și între organizațiile P.C.R., P.S.D. și P.S.I. la ni-velul întregii țări. Autorul se referă la intensificarea muncii partidului în rin-durile țărânimii, intelectualității și ale altor pături ale populației lovite de poli-tica militaristă și antinațională a gu-vernului burghezo-moșieresc. Pentru des-

fășurarea acestei activități, partidul a creat în perioada 1933—1937 peste 30 de organizații cu caracter antifascist, care aveau drept scop apărarea drepturilor și libertăților democratice ale maselor muncitoare.

Rubrica „Studii” se încheie cu artico-lul intitulat „Lupta maselor muncitoare, conduse de P.C.R., împotriva pregătirilor de război, în anii ce au urmat luptelor din 1933”, semnat de Gh. I. Ioniță.

După unele considerații de ordin eco-nomic asupra problemei, autorul se oprește asupra unor aspecte ale luptei duse de masele muncitoare din România, în anii 1934—1937, împotriva pregătirilor de război efectuate de burghezie și mo-șierime, în frunte cu monarhia. Arătând greutățile întâmpinate, autorul subliniază că partidul comunist a reușit, folosind experiența prețioasă a luptelor din 1933, să unească masele largi ale clasei munci-toare, țărânimii, intelectualității și pătu-rilor mijlocii ale populației de la orașe și sate sub steagul apărării independenței țării, pe care burghezia îl trădase.

În anii 1934—1937, experiența parti-dului comunist s-a îmbogățit cu noi for-me și metode, ridicând pe o treaptă și mai înaltă întreaga muncă a partidului, fapt care a influențat pozitiv asupra ac-tivității sale în anii întunecați ai dicta-turii fasciste și ai războiului hitlerist cînd P.C.R., adoptînd o linie tactică su-plă, dar fermă, a putut să organizeze cu succes și să conducă la victorie lupta cla-sei muncitoare, a tuturor forțelor patrio-tice pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, pentru democrație și pace.

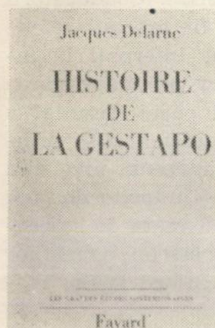
În încheiere, revista „Studii” publică unele materiale privind viața științifică, revista revistelor, recenzii și note, care completează tabloul mărețelor eveni-mente din ianuarie-februarie 1933, intra-te în istorie ca un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii miș-cări muncitorești din țara noastră.

Articolele publicate în nr. 1/1963 al re-vistei „Studii” au un conținut bogat, sint scrise la un nivel teoretic corespunzător, majoritatea lor avînd la bază un bogat și variat material documentar și infor-mativ. Aceasta a permis autorilor să ana-lizeze multilateral diferitele aspecte ale problemelor care fac obiectul studiilor, să tragă o serie de concluzii interesante, contribuind la îmbogățirea literaturii de specialitate și venind în ajutorul celor care studiază această perioadă.

C. MOCANU, N. POPESCU

JACQUES DELARUE: „Histoire de la Gestapo“ („Istoria Gestapoului“)

Editura Fayard, Paris, 1962, 476 pag.

Lucrarea de față, al cărei autor a lucrat între 1945-1954 în aparatul de înlăturare a urmărilor ocupației hitleriste din Franța, constituie în multe privințe o autentică operă de istorie contemporană, îmbogățită cu informații și date inedite pînă în prezent des-

pre acel instrument al hitlerismului care „timp de 12 ani a făcut să tremure Germania, apoi Europa întreagă“¹.

Preambulul lucrării se ocupă cu jalonarea acelor evenimente dintre anii 1919 și 1933, care au marcat drumul nazismului spre puterea politică în Germania.

În condițiile haosului, mizeriei și șomajului maselor muncitoare din Germania anilor următori primului război mondial s-a creat, la 8 august 1921, Partidul muncitor național socialist german (N.S. D.A.P.), cu 68 de membri; în noiembrie 1922 în acest partid s-a înscris H. Goering, cel care avea să devină mai târziu căpetenia Gestapoului.

Între 1924 și 1932, în timp ce partidele de stînga și-au întărit pozițiile cu 3 329 000

de voturi, nazismul, datorită propagandei sale și cu sprijinul material al oligarhiei financiare, reușise să atragă în rîndurile sale o masă importantă de noi membri, mai ales dintre tineri, ajungînd în 1930 să aibă 3 000 000 de noi alegători.

La 30 mai 1932, cînd mareșalul Hindenburg l-a demis pe cancelarul Brüning, înlocuindu-l cu von Papen, reprezentantul cercurilor dominante celor mai naționaliste, a început ultima fază în drumul pentru cucerirea puterii de către nazism în Germania.

Lucrarea are 6 capitole. Primul capitol intitulat „Nașterea Gestapoului — 1933—1934“, începe cu evenimentele din 30 ianuarie 1933, cînd, după expresia autorului, „soarta lumii a fost jucată pentru următorii 15 ani în cabinetul mareșalului Hindenburg“ (pag. 27). În această zi, cercurile imperialiste și-au atins ținta, aducînd în postul de cancelar al Germaniei pe Hitler, alături de care von Papen devenea vicecancelar și comisar al Reichului în Prusia, iar Hugenberg — ministrul economiei și al alimentației. În acest guvern, Goering, președintele Reichstagului, era „ministru fără portofoliu“ însărcinat cu problemele aviației și cu treburile Ministerului de Interne al Prusiei.

La 2 februarie, Goering a preluat direcția poliției prusiene și a început epurarea tuturor elementelor democratice, înlocuindu-le pretutindeni în posturile-cheie cu naziști, proveniți din S.A. (Sturm-
abteilung — secția de asalt) și din S.S.

¹ Jacques Delarue: „Histoire de la Gestapo“, Editura Fayard, Paris, 1962, pag. 13. În continuare, trimiterile la acest volum vor fi date în text.

(Schutzstaffel — trupele de protecție). Din aceste două corpuri naziste, al căror scop nu era decât folosirea forței brutale, avea să se nască Gestapoul (Geheime Staats-Polizei — poliția secretă de stat).

Începînd din 9 februarie, mașina polițienească a lui Goering s-a pus în mișcare; în întreaga țară s-au efectuat percheziții la sediile și la locuințele membrilor partidului comunist, arestările s-au înmulțit, membrii opoziției au început să fie torturați și asasinați.

La 20 februarie, printr-o ordonanță, Goering ordona poliției să facă uz de arme împotriva manifestațiilor partidelor din opoziție. În urma incendierii Reichstagului, în seara zilei de 27 februarie au apărut „legile excepționale din 28 februarie” date, chipurile, „pentru apărarea poporului și statului” și semnate de Hindenburg. Aceste legi desființau libertățile constituționale: libertatea presei, dreptul de întrunire, secretul corespondenței, inviolabilitatea domiciliului. Urmarea a fost că poporul german a rămas la discreția poliției naziste, care putea să acționeze acum fără restricții și fără responsabilitate. În noaptea spre 28 februarie au fost arestați în Berlin 4 500 de membri ai partidului comunist și democrați, 5 000 în Prusia, 2 000 în Rhenania și multe alte mii în restul Germaniei. La 1 martie, un alt decret pedepsea „provocarea la luptă armată contra statului” și „provocarea grevei generale”.

Sindicatul german reprezentau în vremea aceea cel mai puternic detașament al lumii muncitoare din țările capitaliste: 85% din numărul total al muncitorilor erau înscrși în sindicate. Această masă uriașă, în ciuda ostilității sale față de naziști, nu și-a asumat riscul unei mobilizări puternice, care putea să o salveze pe ea și să salveze în același timp Germania însăși. Ca și social-democrația, sindicatele au ales așteptarea pasivă.

În urma alegerilor din 5 martie, în ciuda unei propagande electorale uriașe, puternic finanțate de cercurile reacționare, naziștii n-au obținut decât 43,9% din voturi, neîntrunind majoritatea în

Reichstag. Atunci a intrat în acțiune mașina polițienească, care „a invitat” pe cei 81 de deputați comuniști să nu se prezinte. Eliminarea comuniștilor a permis naziștilor să întrunească 52% din voturi și să dispună de majoritate.

La 1 aprilie au început pogromurile antisemite în Berlin, iar la 21 aprilie au fost dizolvate cele 28 de federații ale Confederației Generale a Muncii din Germania, cea mai puternică organizație sindicală, și înlocuită cu un „Comitet de acțiune națională”.

Începînd din 26 aprilie, printr-un decret semnat de Goering, Gestapoul a început să opereze sub acest nume în întreaga Prusie și la Berlin. Conducătorii sindicali au început să fie arestați; 65 de lideri sindicali au fost internați în lagăre. La 4 mai, dr. Ley anunța crearea „Frontului muncii”, al cărui rezultat a fost pătrunderea ideologiei naziste printre milioanele sale de aderenți, nivelarea condițiilor de trai ale muncitorilor, pe baza folosirii numărului mare de șomeri, în detrimentul salarizării oamenilor muncii și în beneficiul industriașilor susținători ai nazismului.

Sindicatul fiind astfel eliminate, cu restul partidelor politice era foarte simplu pentru naziști să le înlăture. La 28 iunie Hugenberg a demisionat, după ce partizanii săi naționaliști germani fuseseră de mult înlocuiți cu naziști; în aceeași zi, vechiul partid populist al lui Stresemann s-a autodizolvat. La 4 iulie a fost imitat de partidul catolic, partid de centru. Printr-un decret nazist, la 7 iulie deputații social-democrați au fost scoși din Reichstag și din organele guvernamentale ale lănderelor. În aceeași zi apăreau un număr de 19 legi care puneau capăt ultimelor rămășițe ale democratismului burghez.

În continuare, autorul prezintă biografia lui Goering, precum și primele lui începuturi în organizarea Gestapoului. În directivele din 10 și 17 februarie, Goering ordona acoliților săi: „Fiecare glonte care iese din țeava unui pistol de poliție este glonte meu. Dacă aceasta se nu-

mește un omor, eu sînt acela care am omorît; eu am ordonat aceasta, eu am sprijinit-o. Eu îmi asum această responsabilitate fiindcă mie nu-mi este frică“ (pag. 53).

În ultima parte a primului capitol, autorul se ocupă de problema incendiarii Reichstagului, aducînd date importante, care dovedesc că incendierea Reichstagului a fost opera Gestapoului, pentru a servi ca pretext dezlănțuirii furioase a represiunilor sălbatice împotriva Partidului Comunist din Germania.

Capitolul al doilea al lucrării, denumit „Gestapoul își perfecționează metodele“, se ocupă de istoria acestei sinistre instituții naziste între 1934 și 1936. Sînt expuse evenimentele care au făcut ca Goering, compromis în procesul Reichstagului, să fie numit ministrul aerului Germaniei hitleriste, iar la conducerea poliției secrete a statului nazist să fie trecut Himmler. S.S.-ul, condus de Himmler, își deschisese din martie 1933 propriile sale lagăre de internare, iar din ianuarie 1934 această ocupație a fost în întregime trecută în atribuțiile sale. În acest scop, Himmler a creat o ramură a S.S.-ului denumită Totenkopf (cap de mort), care „administra“ lagărele de internare, unde milioane de bărbați, femei, bătrîni, copii au fost torturați, asasiinați, gazați sau arși de vii. Acesta a fost omul — și autorul ne prezintă o amplă biografie a sa — care a preluat în 1934 conducerea Gestapoului.

În continuare, autorul face o scurtă expunere a „principiilor“ respingătoare ale nazismului.

Ocupîndu-se de pregătirea ideologică a tinerei generații a poporului german în cadrul organizației Hitler Jugend, care din 1936 a devenit obligatorie pe întreaga Germanie, J. Delarue afirmă că „această «cultură» aberantă despre om, această dezumanizare constituie singura explicație a fenomenului hitlerist, a existenței Gestapoului și a crimelor care și astăzi fac să se cutremure conștiința omească“ (pag. 108).

Autorul descrie, de asemenea, organizarea administrativă a Gestapoului, care

nu era supus nici unui fel de control administrativ de stat, judiciar sau de procuratură. Singura lui misiune era să-și informeze șefii naziști, să aresteze, să tortureze și să asasineze pe toți cei care nu erau de acord cu regimul hitlerist. Germania se transformase într-o uriașă cameră de tortură. Baza organizării acestei instituții hitleriste, ca și a întregului aparat nazist, o constituia așa-zisul Führerprinzip, adică „principiul conducătorului“. Datorită acestui comandament se proclama: „Führerul are întotdeauna dreptate“ (pag. 113). Baza organizării partidului era ideea Führerului. Toți șefii politici erau considerați ca numiți de către Führer și erau responsabili în fața lui. Ei se bucurau de întreaga autoritate în fața unităților inferioare. Fiecare șef avea dreptul să guverneze, să administreze și să ia decizii fără să fie supus nici unui alt fel de control. El răspundea numai în fața conducătorului superior.

Două alte organizații permiteau naziștilor să mențină legături clandestine în afara frontierelor și să extindă controlul lor în lumea întreagă: Auslands Organisation A.O. (organizația partidului pentru străinătate) și Volksdeutsche Mittelstelle (Organizația centrală a grupului etnic german), care se ocupa cu repatrierea germanilor. De fapt ambele organizații nu erau decît oficii de spionaj și, ca auxiliare ale serviciilor speciale naziste, ele au contribuit la crearea coloanei a V-a în țările europene cوتropite și mai ales în Austria și Cehoslovacia.

O a treia organizație era A.P.A. (Biroul pentru politica externă a partidului), care a început să funcționeze din aprilie 1933 sub conducerea lui Rosenberg. Secția de presă a acestui birou folosea cei mai buni cunoscători ai limbilor mai importante de pe glob și furniza zilnic o revistă a presei extrasă din peste trei sute de ziare străine și note de sinteză asupra tendințelor politicii mondiale.

Unul dintre cele mai importante instrumente de spionaj era ascultarea convorbirilor telefonice, atît în interiorul Ger-

maniei, cît mai ales acelea ale liniilor internaționale care o traversau. În acest scop a fost creat Institutul de cercetări „Hermann Goering”, în 1933. Gestapoul și S.D.-ul foloseau curent serviciile acestui institut, dar cel care-l controla de fapt de la înființare și pînă la căderea regimului nazist a fost creatorul său, H. Goering.

Spionajul devenise atît de generalizat încît nimeni nu se mai simțea în siguranță.

La 2 mai 1935, Curtea Administrativă a Prusiei a emis ordinul potrivit căruia poliția secretă nu putea fi obiectul controlului judiciar, iar la 10 februarie 1936 un text de lege sancționa acest aviz : „Ordinele și activitatea poliției secrete nu sînt subiecte pentru examinarea tribunalelor administrative” (pag. 131).

Paragrafele următoare ale capitolului se ocupă de lichidarea de către Gestapou a lui Ernst Roehm, unul dintre cei mai vechi colaboratori ai lui Hitler, cu ajutorul căruia acesta, la 8 august 1921, a reușit să înființeze partidul nazist.

Roehm a comandat de la început formațiunile auxiliare S.A. și S.S. ale partidului.

La începutul anului 1934, cunoscînd adversitatea armatei față de regimul nazist, Hitler, care calmase pe marii bancheri și industriași și pe moșierii din est, voia să-și asigure sprijinul Reichswehrului, propunînd militarilor controlul asupra S.A.-ului.

În aceste condiții, Hitler, care reprezenta dictatura oligarhiei financiare și a celor mai reacționare forțe ale burgheziei și moșierimii germane, a trecut — la 30 iunie 1934 — la lichidarea de către Gestapou a lui Roehm și a celor peste 1 500 de acoliți ai săi. Întreaga mascaradă a pretinsului „complot” organizat de Roehm și S.A. a fost din timp pregătită de Himmler, Heydrich și Goering, pentru care Roehm era de mult inamicul nr. 1. Două luni mai tîrziu, în august, grație sprijinului dat de generali și cu acțiunea constantă a Gestapoului, Hitler a devenit stăpînul absolut al Germaniei. De acum

nu mai exista nici un obstacol în calea nazismului, a războiului și a catastrofei finale.

Generalii germani au înțeles că Hitler, ca și ei, dorește o revanșă răsunătoare și că aspiră la dominația mondială. Pentru a-i atrage și mai mult, efectivele S.A.-ului au fost reduse de la patru milioane și jumătate cît erau în 1934 la un milion și jumătate și transformate într-o simplă organizație paramilitară. Dar, în același timp, S.S.-ul, prin ordonanța din 20 iulie 1934, a devenit independent, comandantul său Himmler fiind sub ordinele directe ale lui Hitler. Aceasta a determinat mărirea serviciilor poliției secrete și înarmarea puternică a S.S.-ului. În Germania nazistă nu Reichswehrul era a doua forță, ci Gestapoul. Cînd militarii au înțeles acest lucru — scrie J. Delarue —, era mult prea tîrziu, jocurile erau făcute.

Concomitent cu creșterea puterii și influenței Gestapoului creșteau neconținut și fondurile alocate acestuia ; de la sfîrșitul anului 1936 începe să fie finanțat din bugetul Reichului.

Activitatea de organizare, de selecționare a oamenilor, de fixare a principiilor și metodelor, de asigurare a instalațiilor, sediilor, laboratoarelor, lagărelor desfășurată între anii 1934 și 1936 a pus în mîna lui Himmler întreaga poliție germană. La 10 februarie 1936, Goering, în calitate sa de prim-ministru al Prusiei, a semnat decretul care a constituit legea fundamentală a Gestapoului. Decretul din 17 iunie 1936 semnat de Hitler îl numește pe Himmler șef suprem al tuturor serviciilor de poliție germană ; prin acest act totalitatea serviciilor de poliție în uniformă și în civil se găseau sub autoritatea sa.

Himmler, conducătorul ansamblului polițist al Reichului, a regrupat toate serviciile și le-a divizat în două : O.R.P.O. — Ordnungspolizei (poliție de ordine) și S.I.P.O. — Sicherheitspolizei (poliția de siguranță).

Cel de-al treilea capitol al lucrării, intitulat : „Gestapoul prepară invazia —

1936—1939“, cuprinde evenimentele care au dus la îndepărtarea feldmareșalului Blomberg, ministru de război, și a lui Werner von Fritsch, general de artilerie, șeful statului-major al armatei. S-au creat astfel condițiile ca Hitler să desființeze Ministerul de Război, subordonându-și direct armata, al cărei șef era de altfel în calitate de președinte al Reichului, și să înființeze așa-numitul O.K.W. — Oberkommando der Wehrmacht (comandamentul suprem al forțelor armate), în fruntea căruia a fost numit generalul Keitel.

În continuare, autorul readuce în fața cititorului evenimentele din Austria anului 1938, care s-au soldat cu invadarea acesteia la 12 martie de către trupele hitleriste.

După practicile naziste, se arată în lucrare, epurarea poliției și suprimarea opoziției politice au devenit pretutindeni în țările cوتropite primele acte de guvernămint. Gestapoul a fost el însuși prima față a administrației hitleriste care s-a înfățișat austrieicilor. În primele zile ale lui aprilie începea deja să funcționeze lagărul de la Mauthausen, a cărui sinistră reputație s-a răspândit în întreaga lume.

Dacă S.S.-ul, S.D.-ul și Gestapoul și-au adus contribuția în cوتropirea Austriei, în schimb în agresiunea împotriva Cehoslovaciei și mai apoi a Poloniei au avut rolul cel mai important. Între 1 și 10 octombrie 1938, hitleriștii cوتropeau regiunea sudetă, iar la 15 martie 1939 Cehoslovacia înceta să mai existe. În cursul iernii 1938—1939, Gestapoul și S.D.-ul au desfășurat o activitate intensă cu sprijinul organizațiilor naziștilor sudeți.

Cît privește evenimentele care au dus la cوتropirea Poloniei și la dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, autorul tratează pe larg organizarea de către Gestapou a simulării atacului de către soldații polonezi a postului de radio nazist de la Gleiwitz. Detașamentele speciale ale Gestapoului și ale S.D.-ului au pătruns în Polonia imediat, cu primele valuri ale trupelor de asalt, pentru a în-

cepe executarea măsurilor fixate din vreme de către Himmler cu privire la populația poloneză. Apariția agenților Gestapoului și S.D.-ului, imediat în spatele trupelor combatante, neliniștea pe generali, dar protestele lui Keitel și Brauchitsch prezentate lui Hitler au rămas fără ecou. În vara anului 1939, Himmler a hotărât crearea unui organism nou, înființat prin decretul din 27 septembrie 1939. Acesta a fost : Reichssicherheitshauptamt (Oficiul central de siguranță al Reichului), foarte cunoscut prin inițialele sale R.S.H.A. Acesta era o gigantică mașină polițistă pusă sub conducerea Reichsführerului Heinrich Himmler, concepută pentru a centraliza informațiile, pentru a capta cel mai mic gest de ostilitate și amenințare. Lucrarea lui J. Delarue pune la îndemina cititorului o anexă foarte cuprinzătoare care redă întocmai schema de organizare a R.S.H.A.-ului.

În capitolul al patrulea al lucrării, intitulat : „Gestapoul în război, 1940“, autorul expune măsurile luate de către Gestapou în vederea „germanizării“ Poloniei, sarcină încredințată R.S.H.A. Această uriașă mașină polițistă organiza și executa exproprierile, evacuările, transportul expulzaților în Germania și cel al colonizaților pe teritoriile Poloniei anexate (la 8 octombrie 1939, hitleriștii au anexat la Reich cele patru provincii occidentale ale Poloniei, denumind restul „guvernămintul general al Poloniei“) sau din „guvernămintul general“ plasat sub comanda feroce a singerosului Hans Franck. Soarta polonezilor trimiși în Germania, se arată în lucrare, ca și mai târziu a ucrainenilor, bielorușilor, rușilor etc., era aceea a unor sclavi.

În continuare, autorul se ocupă de evenimentele care au dus la cوتropirea Belgiei, Olandei și Franței în mai-iunie 1940. În momentul în care planul de atac în vest a fost terminat, O.K.W.-ul s-a opus energic ca trupele de poliție ale lui Himmler să intre în același timp cu trupele combatante, așa cum se făcuse în Austria, Cehoslovacia, Polonia. Hitler a

cedat acestei dorințe și nici o unitate de poliție, nici un Einsatzkommando al S.D.-ului nu a fost autorizat să însoțească armata pe teritoriul Franței. Atribuțiile de poliție au fost încredințate administrației militare, armata fiind singură stăpînă pe teren. Dar și aici a venit un mic detașament de 20 de oameni ai Gestapoului, travestiți în uniforme G.F.P. (*Geheime Feld Polizei* — poliția militară secretă), comandat de Helmut Knochen. Întregul grup cuprindea pe cei mai buni specialiști, cunoscători în profunzime ai poliției franceze, asupra căreia încă din 1935 Gestapoul adunase o enormă documentație.

Imediat după sosirea sa, la 14 iulie 1940, la Paris, detașamentul s-a pus pe lucru : a închis sediile organizațiilor antigermane și antinaziste, le-a confiscat arhivele, a efectuat percheziții pretutindeni unde credea că e necesar și a sustras orice hîrtie compromițătoare, apelînd la poliția militară ori de cîte ori descoperea vreun emigrat care nu apucase să părăsească Parisul. Ulterior, grupul inițial a fost completat cu alți agenți, ultima parte a capitolului tratînd evenimentele care au dus la înlocuirea poliției militare naziste prin Gestapou.

Curînd, ca răspuns la creșterea mișcării de rezistență din Franța, au început execuțiile ostaticilor pentru fiecare atentat care avea ca sfîrșit exterminarea membrilor armatei de ocupație. În august 1941 un ordin anunța că orice francez aflat în vreun serviciu german sau lucrînd pentru germani este declarat ostatic, iar în iulie anul următor se preciza : „Tații, frații și verii autorilor de atentate, în vîrstă de peste 18 ani, vor fi împușcați. Femeile din aceste familii vor fi condamnate la muncă forțată. Copiii sub 18 ani vor fi internați în case de corecție“ (pag. 79).

În cursul acestei perioade, serviciile de poliție naziste, Gestapoul și S.D.-ul au lucrat intens, dar din culise, neîncetînd însă zi de zi să înlăture administrația militară și să-și mărească progresiv cîmpul de acțiune. În cursul anului 1941,

Gestapoul a început să procedeze singur la percheziții, apoi la arestări și în cele din urmă să facă chiar unele anchete pe care Abwehrul nu mai era în stare să le efectueze. După o înțelegere cu Abwehrul s-a hotărît ca Gestapoul și S.D.-ul să fie însărcinate cu siguranța spatelui armatei din punct de vedere civil și politic, iar întreaga activitate de informații militare să rămînă domeniul exclusiv al Abwehrului.

În luna aprilie 1942, Himmler a obținut în sfîrșit de la Hitler ordinele necesare de a scoate complet din Franța forțele de poliție ale statului-major al armatei de ocupație și de a trimite acolo un nou reprezentant al său, pe generalul Karl Oberg.

În cel de-al cincilea capitol, intitulat : „Iadul Gestapoului — 1940—1944“, autorul, folosind o documentație bogată, în parte inedită, înfățișează ororile și grozăviile din lagărele naziste, organizate și conduse de către Gestapou. Cunoscînd mai bine realitățile din Franța, autorul descrie pe larg situația lagărului Romainville, administrat la început de Wehrmacht, apoi din iunie 1943 de către S.S., și represaliile naziste cărora le-au căzut victime mii de francezi împușcați ca „ostatici“.

Execuțiile de ostatici, se arată în lucrare, erau decise de comandamentul militar nazist, dar Gestapoul era acela care proceda la alegerea deținuților ce urmau să fie împușcați. La început, după fiecare atentat, hitleriștii procedau la împușcarea unui număr de deținuți ; începînd din iunie 1942, potrivit unui ordin dat de Himmler, execuțiile au fost ordonate în mod periodic, numărul ostaticilor împușcați variînd după importanța atentatelor comise. De obicei, în fața plutoanelor de execuție apăreau cei care fuseseră condamnați la moarte, dar dacă numărul acestora era insuficient erau împușcați și deținuți condamnați la pedepse mai mici sau arestați și nici măcar anchetați.

Departe de a îngrozi populația, execuțiile de ostatici i-au îndrîjit pe luptătorii

Rezistenței, care și-au înmulțit acțiunile. îngroșându-și mereu rândurile.

Numărul total al ostaticilor împușcați în Franța de către naziști a atins impresionanta cifră de peste 29 660 de oameni.

În continuare, autorul se ocupă de ororile și bestialitățile săvârșite de Gestapou pe teritoriul vremelnice ocupat al U.R.S.S. El folosește pentru această parte a lucrării sale îndeosebi monografiile editate și foarte puține documente, lipsa literaturii poloneze, cehoslovace și îndeosebi sovietice resimțindu-se puternic.

La 27 iulie 1941, se arată în lucrare, o directivă semnată de Keitel, ca urmare a instrucțiunilor primite de la Hitler, însărcina pe Himmler cu menținerea ordinii în teritoriul vremelnice cotopt al U.R.S.S., dându-i puteri depline de a lua orice măsuri credea de cuviință pentru a îndeplini ordinele Führerului.

Măsurile de teroare au fost îndeplinite de patru *Einsatzgruppen*, compuse din S.S., S.D. și Gestapou. Autorul apreciază în jurul a peste 750 000 numărul victimelor care au căzut pradă represaliilor bestiale ale celor patru grupe de asasini în timpul activității lor pe teritoriul U.R.S.S.

Sînt descrise apoi atrocitățile comise în Polonia și Cehoslovacia, în această din urmă țară mai ales în urma suprimării de către patrioții cehi a „viceprotectorului” Heydrich. Cînd naziștii au evacuat Cehoslovacia, ei făcuseră aici 360 000 de victime.

După moartea lui Heydrich, se arată în lucrare, Himmler a preluat din nou conducerea R.S.H.A. și nu a predat-o decît după 8 luni de ezitări, la 30 ianuarie 1944, lui Ernst Kaltenbrunner, un vechi polițist nazist care era obsedat de ideea creării unui singur organism, pe scară europeană, care să centralizeze la un loc informațiile politice cu informațiile militare. Această idee de unificare a fost baza ultimei transformări a R.S.H.A. și, în același timp, ultima victorie a partidului nazist asupra generalilor. Cînd Kaltenbrunner a preluat conducerea R.S.H.A.,

aceasta se extinsese atît de mult încît ocupa în Berlin nu mai puțin de 38 de mari imobile.

În această perioadă, conducătorul exclusiv al secțiunii B a Gestapoului, cea care trebuia să găsească „soluția finală” a problemei evreilor, adică exterminarea, a devenit Adolf Eichmann.

În continuare, autorul descrie evenimentele sîngeroase, inumane care au avut loc în lagărele de prizonieri, care înainte se aflaseră sub controlul armatei naziste, iar după ce Kaltenbrunner a devenit șeful R.S.H.A., au fost încredințate Gestapoului. Primele măsuri de exterminare au fost luate împotriva prizonierilor de război sovietici. Încă din iulie 1941 au fost luate unele decizii care se inspirau din directivele date de Hitler pentru războiul tilhăresc împotriva U.R.S.S. și care au fost publicate la 8 septembrie 1941.

Pentru aplicarea acestor dispoziții, Gestapoul și-a creat o secție specială dirijată de Hauptsturmführerul S.S. Franz Kohnigshaus.

Autorul descrie amănunțit tratamentul de exterminare aplicat prizonierilor de război sovietici, francezi, aviatorilor englezi și americani etc. Între metodele de exterminare aplicate de Gestapou, în lucrare sînt enumerate : gazarea cu autocamioanele, gazarea în camerele special construite ale lagărelor și arderea în crematorii a cadavrelor, împușcarea în ceafă, omorîrea în camerele de vid, în cuvele cu apă înghețată sau la temperaturi de zeci de grade sub zero, sub motivul „experiențelor” medicale, injectarea de fenol în inimă, transplantarea unor organe, sterilizarea bărbaților și femeilor, asasinarea pentru recuperarea scheletului sau numai a craniului etc. „Un semn, un cuvînt, o mică cruce făcută pe listă — scrie J. Delarue — de un membru al Gestapoului erau de ajuns pentru a trimite un om tînăr și robust în camera de joasă presiune, unde-i plesneau plămînii, sau o tînără femeie plină de viață la medicul care o steriliza cu o bună doză de raze” (pag. 367).

Capitolul al cincilea se încheie cu relatarea atrocităților Gestapoului în teritoriul din sudul Franței cotopt în 1943 și acțiunilor Gestapoului în așa-zisa zonă liberă aflată sub „suveranitatea” guvernului de la Vichy. Este descrisă, de asemenea, pe larg „acțiunea Donar”, efectuată de un grup al Gestapoului cu concursul autorităților franceze de la Vichy, de interceptare a numeroase posturi de radio ale Rezistenței și arestarea aproape a întregii rețele din nordul Franței. Anul 1943 a marcat cuprinderea totală a Franței de către Gestapou. Nici un oraș, nici un sat, nici o regiune nu scăpau spionajului agenților lui Knochen.

În capitolul al șaselea și ultimul, denumit „Prăbușirea Gestapoului, 1944”, autorul arată că în ultima parte a războiului, în condițiile în care trupele germane sufereau înfringeri după înfringeri și în care activitatea antinazistă din Germania însăși reluase acțiunile fățișe și ostile împotriva hitleriștilor, Gestapoul a luat o nouă serie de măsuri atât în Germania, cât și în teritoriile cotopte.

Nemulțumirea mereu crescândă a cuprins și pe unii militari germani care au înțeles că războiul era pierdut, că înfringerile zdrobitoare de pe front nu puteau să aibă ca rezultat decât prăbușirea totală. De aceea, în cadrul Abwehrului (serviciul extern de informații și de apărare al armatei) au început să funcționeze cele mai multe din grupările care au încercat atentate împotriva lui Hitler. Fiind de multă vreme Abwehrul, Himmler a reușit, la începutul anului 1944, să obțină de la Hitler dizolvarea acestuia și absorbirea activității sale de informații de către R.S.H.A., iar Canaris, vechiul său rival, nu a avut altceva de făcut decât să demisioneze.

Evenimentele care au dus la atentatul din 20 iulie 1944, ai căror autori au fost

Stauffenberg și întreaga rețea de complotiști militari care mizau ca prin înlăturarea lui Hitler să se alieze cu puterile occidentale împotriva U.R.S.S., sînt descrise pe baza unei bogate documentații. Cunoscînd mai bine evenimentele, autorul aduce o lumină prețioasă asupra acestor fire ale complotului, care se întindeau pînă pe teritoriul Franței. La Paris, șefii Gestapoului fuseseră în întregime arestați de către Wehrmacht. Repri-marea sîngeroasă a militarilor a făcut din Himmler omul cel mai puternic din Reichul nazist care se prăbușea sub loviturile zdrobitoare ale Armatei Sovietice și ale trupelor aliate.

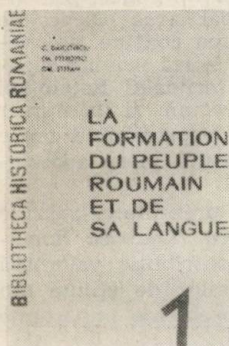
În Germania, lichidarea conjurației din 20 iulie 1944 și eliminarea lui Canaris (împușcat în lagărul de la Flossenbürg în aprilie 1945) au antrenat ultima modificare în serviciile R.S.H.A.: serviciul de informații militare, constituit în februarie pentru înlocuirea Abwehrului, a fost suprimat. Șeful său, colonelul Hansen, a fost spînzurat; întregul personal provenit din Abwehr a fost epurat, iar sarcinile sale împărțite între serviciul IV (Gestapou) și serviciul VI (S.D. Ausland). La propunerea lui Martin Bormann, șeful cancelariei partidului nazist și secretarul lui Hitler, toate unitățile militare au fost prevăzute cu tineri naziști care raportau direct la Berlin comportarea comandanților militari.

Capitolul se încheie cu descrierea atentă a evenimentelor din mai-iunie 1945 ce s-au desfășurat în birlogul lupilor care au început să se mănince între ei.

Lucrarea „Istoria Gestapoului” constituie o puternică demascare a fascismului german, a ucneltirilor și practicilor criminale folosite de acest instrument al hitlerismului.

L. ȘTEFĂNESCU

Apariția colecției „Biblioteca Historica Romaniae”

De curînd a început să apară colecția „*Biblioteca Historica Romaniae*”, sub egida Secției de științe istorice a Academiei Republicii Populare Romîne, pentru a răspunde interesului crescînd pe care istoria și cultura romînă îl

mentale ale istoriei Romîniei, problemă care a preocupat timp de aproape două secole atît istoriografia romînă, cit și cea străină, autorii elucidează, pe baza celor mai recente cercetări, problemele privind locul, epoca și împrejurările istorice în care s-au plămădit limba și poporul romîn. În tratarea acestei probleme, autorii pornesc de la teza susținută de istoriografia romînă și o mare parte din cea străină privind caracterul autohton al poporului romîn pe actualul său teritoriu, continuator al vechilor geto-daci romanizați, la care s-au adăugat și alte populații asimilate în cursul veacurilor evului mediu timpuriu.

suscită peste hotare. „*Biblioteca Historica Romaniae*” va cuprinde trei serii distincte :

1. *Studiile*, conținînd, într-o formă concentrată, sinteza celor mai recente cercetări privind istoria Romîniei ;

2. *Monografiile*, expuneri ample asupra principalelor probleme ale istoriei sociale și culturale a Romîniei ;

3. *Albumele*, serii de gravuri, facsimile și fotografii documentare.

Colecția, care va apare în mai multe limbi de circulație universală, constituie o contribuție la o mai bună înțelegere a locului pe care poporul romîn îl ocupă în istoria și cultura europeană și, în aceeași măsură, va ajuta la o mai bună cunoaștere reciprocă.

Prima lucrare apărută în colecția „*Biblioteca Historica Romaniae*” este intitulată „Formarea poporului romîn și a limbii sale” de C. Daicoviciu, membru al Academiei Republicii Populare Romîne, membru corespondent al Academiei din Viena ; E. Petrovici, membru al Academiei Republicii Populare Romîne ; Gh. Ștefan, membru corespondent al Academiei Republicii Populare Romîne.

În această lucrare, pornind de la faptul că formarea limbii și poporului romîn constituie una dintre problemele funda-

mentale ale istoriei Romîniei, autorii trag concluzia că : „poporul romîn și limba romînească, rezultat al romanizării elementului autohton daco-moesic, al asimilării treptate a slavilor și a altor populații așezate pe teritoriul Romîniei de azi, s-au format, în ultimele secole ale mileniului I e.n., în spațiul de la nordul Dunării de Jos, avînd ca teritoriu-nucleu ținuturile de deal și de munte ale Daciei”. Lucrarea

Un paragraf din lucrare este consacrat locului și epocii în care s-a format limba romînă, iar un altul se ocupă de dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție în epoca formării limbii și poporului romîn.

În încheierea lucrării, autorii trag concluzia că : „poporul romîn și limba romînească, rezultat al romanizării elementului autohton daco-moesic, al asimilării treptate a slavilor și a altor populații așezate pe teritoriul Romîniei de azi, s-au format, în ultimele secole ale mileniului I e.n., în spațiul de la nordul Dunării de Jos, avînd ca teritoriu-nucleu ținuturile de deal și de munte ale Daciei”. Lucrarea

conține la sfârșit o bogată bibliografie, precum și harta Daciei, reprezentând spațiul carpato-dunărean în epoca romană.

O altă lucrare apărută în colecția „Biblioteca Historica Romaniae” este „Arheologia română în secolul al XX-lea” de Em. Condurachi, membru al Academiei Republicii Populare Române.

Prima parte a lucrării se ocupă de activitatea lui Vasile Pirvan, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai istoriografiei romine, excelent arheolog, care a contribuit mai mult decât toți predecesorii săi la formarea școlii românești de arheologie, foarte repede apreciată atât în România, cât și în străinătate.

În partea a doua a lucrării, intitulată „Arheologia română în zilele noastre”, un prim capitol se ocupă cu săpăturile și cercetările în domeniul arheologiei comunei primitive, în care este vorba despre epoca paleolitică, epoca neolitică, epoca bronzului și prima epocă a fierului. Se vorbește, de asemenea, despre sciți și rolul lor în formarea culturii geto-dace. Un alt capitol tratează despre cetățile grecești din Dobrogea și rolul lor în formarea culturii geto-dace. În continuare, autorul se ocupă de a doua epocă a fierului, de epoca geto-dacă și de Dacia în epoca romană, precum și de Dobrogea în ace-

eași epocă. Un paragraf mai mare are ca obiect epoca prefeudală, în care autorul se oprește mai întâi asupra problemei privind continuitatea populației daco-romane în epoca migrațiunii, arătând că cercetările arheologice asupra întregului teritoriu prezintă o mare importanță pentru cunoașterea acestei perioade, care coincide în timp cu epoca formării poporului român și a limbii romine.

Lucrarea cuprinde un bogat tablou sinoptic referitor la: Formația socială a comunei primitive pe teritoriul Republicii Populare Române, de la apariția omului până la transformarea Daciei în provincie romană; Dacia și Dobrogea, provincii romane; După părăsirea Daciei de către romani. Lucrarea conține, de asemenea, o interesantă hartă privind săpăturile efectuate pe teritoriul Republicii Populare Române, precum și un număr apreciabil de planșe reprezentând unele din cele mai importante piese arheologice.

Cele două lucrări prezentate, apărute în colecția „Biblioteca Historica Romaniae” constituie o contribuție valoroasă la informarea oamenilor de știință din străinătate privind probleme importante ale istoriei României.

N. P.

„Uzinele Reșița în anii construcției socialiste”

Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, 526 pag.

Lucrare monografică, apărută recent în Editura Academiei Republicii Populare Române, „Uzinele Reșița în anii construcției socialiste” a fost întocmită în cadrul și sub egida Institutului de cercetări economice al Academiei R.P.R. de către un colectiv

de cercetători ai Institutului, în strânsă colaborare cu colectivul de lucrători ai uzinelor. Formată din două părți, lucrarea dă o amplă imagine asupra evoluției uzinelor din Reșița de la înființare până în anul 1961.

Prima parte a lucrării este consacrată evoluției istorice a uzinei până la naționalizarea ei, în iunie 1948. În această parte se analizează, pe parcursul a patru capitole, istoricul uzinei de la înființare până în 1944, luptele duse de metalurgiștii reșițeni împotriva exploatării și asupririi, precum și situația uzinei între anii 1944 și 1948. Celelalte 12 capitole din partea a II-a a lucrării sînt consacrate analizei multilaterale a activității uzinei în anii construcției socialiste.

Analiza istorică-economică a uzinei în condițiile proprietății capitaliste scoate în evidență, în mod științific, gradul de exploatare al muncitorilor, condițiile lor grele de muncă și de trai, precum și profiturile ridicate, de monopol, realizate de către stăpînii uzinelor și domeniilor Reșița. Datele prezentate în lucrare cu privire la profituri ne arată că în perioada 1920—1944 capitaliștii autohtoni, în com-

plicitate cu capitalul financiar din Occident, au realizat din exploatarea muncitorilor de la U.D.R. profituri în valoare de 4,7 miliarde lei, sumă care, deși nu reflectă întru totul realitatea, ne indică totuși imensele profituri pe care le storceau capitaliștii de la Reșița. Folosind poziția monopolistă a U.D.R. și subordonarea aparatului de stat marilor capitaliști, patronii Uzinelor Reșița au impus o politică vamală protecționistă în avantajul lor, au acaparat importante comenzi de stat, în special comenzi militare, la prețuri foarte ridicate, au primit credite și subvenții de la statul burghezo-moșieresc. Imensele profituri realizate erau, așadar, rezultatul exploatării muncitorilor reșițeni, al jefuirii întregului popor muncitor și menținerii țării în stare de înapoiere economică. Analiza și concluziile care se referă la căile de obținere a profiturilor ridicate, la condițiile de muncă și de viață ale muncitorilor sînt întemeiate pe materialele culese din arhive, din presa vremii, precum și din alte izvoare.

Un capitol din lucrare este consacrat luptelor duse de proletariatul reșițean împotriva asupririi sociale și naționale. Din analiza făcută rezultă că, pe măsura creșterii numerice și a dezvoltării conștiinței de clasă, procesul de organizare a muncitorilor reșițeni și lupta lor pentru revendicări economice și politice s-au intensificat. În primul deceniu al secolului al XX-lea, ciocnirile deschise cu direcția Uzinelor Reșița, reprezentantă a marilor monopoliuri internaționale, au devenit din ce în ce mai frecvente. În perioada primului război mondial, muncitorii reșițeni au ocupat un loc de frunte în rîndurile luptătorilor din Banat împotriva războiului imperialist, pentru eliberarea socială și națională. În anii 1917—1919, muncitorii reșițeni au organizat o serie de greve, care au dus la frînarea producției de război, au cerut unirea Banatului și Transilvaniei cu România și transformarea acesteia în republică.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, metalurgiștii reșițeni au dus, sub conducerea Partidului Comunist din România, o luptă hotărîtă împotriva exploatării capitaliste și înfeudării țării monopolurilor imperialiste, împotriva fascismului și a războiului hitlerist. În timpul eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, comuniștii din Reșița au mobilizat muncitorii la acțiuni de solidarizare și înfierare a guvernului, care a organizat înăbușirea în sînge a luptelor, au demască încercările elementelor oportuniste de a calomnia eroicele lupte

ale ceferiștilor și petroliștilor. În perioada fascizării țării, muncitorii reșițeni, în frunte cu comuniștii, și-au intensificat lupta împotriva activității organizațiilor fasciste, pentru demascarea propagandei lor demagogice, naționaliste. În cadrul demonstrațiilor de protest din septembrie 1940, muncitorii reșițeni au înfierat dictatul odios de la Viena, care rupea o parte din trupul țării. Lupta muncitorilor reșițeni a continuat și în perioada războiului antisovietic, principala formă a luptei în această perioadă fiind sabotarea mașinii de război hitleriste. Împietind lupta împotriva războiului hitlerist și a măsurilor teroriste ale dictaturii fasciste cu lupta împotriva condițiilor de viață extrem de grele, comuniștii și uteciștii reșițeni au reușit să mobilizeze și să strîngă în jurul lor un mare număr de muncitori.

Partea principală a lucrării este consacrată activității uzinelor în anii puterii populare. În această parte se analizează elementele procesului de producție, organizarea producției și rezultatele economice, condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor reșițeni, participarea activă a colectivului uzinelor la îmbunătățirea activității de producție. Examinarea amplă, pe bază de date culese și prelucrate în mod științific, a problemelor privind dezvoltarea bazei tehnice a uzinei, organizarea producției și a muncii, ridicarea calificării și utilizarea forței de muncă, creșterea productivității muncii și reducerea prețului de cost, rentabilitatea producției, creșterea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii din Reșița etc. a permis autorilor să evidențieze puternica dezvoltare a uzinelor în anii construcției socialismului. În acești ani, uzinele au fost transformate într-una dintre pirghiile politicii de industrializare socialistă a României.

În baza tehnică și organizarea producției uzinei, în proporțiile și calitatea producției, în nivelul de calificare și condițiile de lucru s-au petrecut schimbări adînci. Înfăptuirea lucrărilor de investiții a avut ca rezultat creșterea fondurilor fixe în 1961, față de 1952, în sectorul siderurgic cu 54,2%, iar în sectorul construcției de mașini cu 31,8%. În perioada 1948—1960 numărul mașinilor-unelte a crescut cu 44,14%, producîndu-se, totodată, importante schimbări calitative în nivelul tehnic al fondurilor fixe. De asemenea, numărul cadrelor calificate a crescut continuu. Dacă în 1938 un inginer revenea la cca. 140 de muncitori, în 1961 un inginer revenea la 45 de muncitori.

Noile obiective construite, înzestrarea uzinelor cu tehnica înaintată, creșterea numerică și ridicarea calificării profesionale, participarea activă a colectivului uzinelor la îmbunătățirea activității de producție etc. au dus la ridicarea nivelului întregii activități desfășurate în cadrul uzinelor. Principalii indicatori ai activității uzinelor ne arată că producția globală crescuse în 1961, față de 1948, de 3,42 ori, iar productivitatea muncii de 2,67 ori. Nivelul înalt la care a fost ridicată producția uzinelor, precum și activitatea sa, rezultă din faptul că întreaga producție a Uzinelor Reșița din 1938 a fost realizată în 1961 în mai puțin de 4 luni. Analizând condițiile de muncă și de viață ale muncitorilor, autorii subliniază că în perioada 1948—1960 salariul mediu al personalului Uzinelor Reșița a crescut de peste două ori.

Creșterea rapidă a volumului producției și a nivelului tehnic și calitativ al produselor a permis Uzinelor metalurgice Reșița să satisfacă cerințele tot mai mari și mai variate ale ramurilor economiei naționale cu produse siderurgice, cu mașini și utilaje noi și, totodată, să satisfacă cererile crescînde la export. Prin activitatea lor, Uzinele metalurgice Reșița au adus o contribuție de seamă la

înfăptuirea procesului de industrializare socialistă a țării noastre.

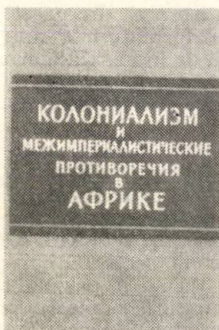
Considerăm că lucrarea monografică ar fi avut de câștigat dacă autorii nu s-ar fi limitat numai la analiza problemelor economice, ci ar fi încercat să sintetizeze și bogata experiență acumulată de organizația de partid din uzină în mobilizarea colectivului la îndeplinirea sarcinilor trasate de partid, precum și activitatea desfășurată de organizațiile sindicale și de tineret.

Lucrarea monografică „Uzinele Reșița în anii construcției socialiste”, datorită examinării evoluției uzinelor și a luptelor duse de proletariatul reșițean în condițiile capitalismului, precum și datorită analizei experienței practice a colectivului Uzinelor Reșița în anii construcției socialismului, pe baza cercetării faptelor vii, a datelor și a cifrelor, se înscrie ca o contribuție de seamă la studierea atît a istoriei mișcării muncitorești din România, cît și la studierea practicii construcției socialiste în țara noastră. Contribuind la împărtășirea experienței înaintate a Uzinelor Reșița, lucrarea prezintă interes nu numai pentru specialiști, ci și pentru un larg cerc de cititori.

GH. SURPAT

„Kolonializm i mejimperialisticeskie protivorecia v Afrike” („Colonialismul și contradicțiile interimperialiste în Africa”)

*Academia de științe a U.R.S.S., Institutul popoarelor Asiei,
Moscova, 1962, 230 pag.*

Lucrarea își propune să analizeze pozițiile economice și politice deținute astăzi de imperialism în Africa, formele și metodele pătrunderii, după cel de-al doilea război mondial, a monopolurilor vest-germane, americane și japoneze în țările Africii și

mai ales în țările Africii centrale și Africii de sud, unde se găsesc mari rezerve de minerale prețioase.

În perioada de după cel de-al doilea război mondial a avut loc, ca rezultat al luptei crescînde a popoarelor pentru ob-

ținerea independenței lor naționale, un intens proces de lichidare a colonialismului, proces ce continuă și în zilele noastre. Dacă în 1945 în componența O.N.U. intrau doar 11 state afro-asiatice, în 1962 numărul lor s-a ridicat la 55, ceea ce reprezintă, de fapt, jumătate din țările membre ale O.N.U. Acest proces a fost ușurat de faptul că țările lagărului socialist au acordat un prețios ajutor economic și politic popoarelor care au pășit pe calea eliberării lor și indirect au silit țările deținătoare de colonii să adopte o poziție mai realistă în relațiile lor cu fostele colonii. În condițiile în care lupta popoarelor subjugate din colonii ia o tot mai mare amploare, imperialismul au trecut la noi metode de exploatare, mult mai rafinate, care să creeze impresia că popoarele sînt libere, independente.

Unul din imperiile coloniale care s-au restrîns cel mai mult, după cel de-al

doilea război mondial, ca urmare a intensificării luptei de eliberare națională a popoarelor, se arată în monografie, este imperiul colonial englez. Dacă în 1945 sub dominația colonială a Angliei se aflau peste 550 de milioane de oameni, în 1961 numărul lor s-a redus la mai puțin de 30 de milioane de oameni (pag. 21), ceea ce reprezintă mai puțin de 6% din fostul imperiu colonial al Angliei. Prima mare lovitură în Africa asupra imperiului colonial al Angliei s-a produs în anul 1952, cînd din acest imperiu a ieșit Egiptul. O deosebită importanță pentru prăbușirea acestui imperiu colonial a avut-o apoi, în 1957, formarea statului independent Ghana, care a spulberat astfel mitul trăinicieii Angliei în Africa tropicală. Lupta de eliberare națională a popoarelor africane a fost apoi întărită de formarea statului Nigeria (1 octombrie 1960), ca rezultat al luptei antiimperialiste a poporului nigerian.

În actuala conjunctură de forțe, strategia colonială engleză se manifestă pe două tărîmuri principale: pe de o parte ea apelează la violență și teroare, mergînd pînă la folosirea războaielor coloniale, iar pe de altă parte recurge la unele reforme constituționale, care admit chiar și acordarea independenței naționale, însă în limitele comunității britanice (Commonwealth). Folosirea uneia sau a alteia din căile amintite se face în funcție de situația concretă din țările respective, de gradul de dezvoltare a mișcării de eliberare națională. Acolo unde se ivește posibilitatea încheierii unei uniuni sau înțelegerii cu elementele reacționare interne, colonialismul englez admite prezența unor „reprezentanți” locali pe lângă guvernatorul englez. Caracterul unor asemenea „reforme” constă în faptul că ele creează aparența unei „democratizări”; în fapt ele urmăresc menținerea într-o formă nouă a statului colonial englez. Acolo unde mișcarea de eliberare națională a atins un înalt grad de dezvoltare, încît nu mai poate fi oprită prin vechile metode, mai ales cu cele constituționale, imperialiștii englezi recurg la aplicarea violenței, la reprimarea mișcării de eliberare națională și a liderilor acesteia, ca, de exemplu, în Rhodesia și Nyassaland. În condițiile prăbușirii sistemului său colonial, metoda principală a imperialismului colonialist englez în Africa o constituie manevrele politice. Autorii monografiei aduc, din acest punct de vedere, date extrem de interesante cu caracter

economic și mai ales politic (pag. 31—39, 41—52).

Un proces asemănător de destrămare și prăbușire s-a desfășurat și în ceea ce privește imperiul colonial francez. După cel de-al doilea război mondial, Franța a pierdut din imperiul său colonial o serie de țări din Asia ca: Siria, Liban, Vietnamul de nord, Cambodgia, Laos, ca urmare a luptei popoarelor pentru eliberarea lor.

În Africa, încă în 1947, imperialiștii francezi fac față cu mare greutate mișcării de eliberare națională a poporului malgaș și numai represiunile sîngeroase, în urma cărora au pierit mai bine de 90 000 de oameni, au putut-o înăbuși. În 1956, imperialismul francez nu mai poate rezista în fața luptei popoarelor marocan și tunisian și este nevoit să le acorde independența. Pentru a opri valul luptei revoluționare a popoarelor din Africa și pentru a păstra pozițiile economice ale capitalului francez, imperialiștii francezi recurg la manevra de a acorda ei înșiși „independența” acestor țări, cu condiția de a rămîne în comunitatea franceză. Potrivit constituției din 1959, au fost create 12 republici coloniale cu drepturi de a-și elabora fiecare din ele constituție proprie, care să nu contravină însă constituției franceze. O asemenea formulă a permis monopolistiilor francezi să păstreze în mîinile lor pozițiile principale economice și politice din propriile colonii (pag. 88). Autorii monografiei analizează pe larg structura economică a comunității franceze, măsurile luate de imperialismul colonial francez pentru menținerea dominației lui asupra popoarelor africane.

Interesante prin forma concentrată și concluziile pe care autorii le trag din această analiză ni se par și capitolele referitoare la colonialismul portughez și la imperialismul belgian în Congo.

Aproape jumătate din monografie este rezervată analizei expansiunii americane, vest-germane și japoneze în Africa. Pentru a atrage tinerele state africane de partea politicii americane și pentru a le exploata și mai crunt, monopolistiile americani au recurs, în primul rînd, la așazul ajutor economic, care a dus, în cele din urmă, la supunerea unora din tinerele state față de capitalul american. Sub masca lărgirii relațiilor dintre poporul american și Africa, imperialiștii americani desfășoară în această parte a lumii o adevărată diversiune pe plan ideologic, în scopul înșelării tinerelor state și mai ales pentru a le atrage în campania anticomunistă.

Date interesante aduce monografia în ceea ce privește expansiunea monopolistilor vest-germani și japonezi în Africa. Expansiunea vest-germană în Africa se caracterizează prin două trăsături importante: reluarea relațiilor cu acele țări africane cu care capitalul german a avut legături vechi și unde monopolistii dispun de o bază trainică, iar în al doilea rând cu acele țări care, înainte de primul război mondial, figurau în componența imperiului colonial german (Togo, Camerun, Africa de Sud-Vest, Tanganica și altele). A crescut influența capitalului vest-german în special în Republica Sud-Africană, unde cercurile guvernante împărtășesc aceleași idei politice ca și monopolistii vest-germani. Trăsătura dominantă a expansiunii vest-germane de după război constă în faptul că monopolistii vest-germani au încetat de a mai fi un instrument docil în mâinile monopolistilor americani. Monopolurile din R.F.G. pășesc pe arena mondială, și mai ales în Africa, ca o forță de sine stătătoare.

toare, ei duc o luptă înverșunată de concurență cu alte monopoluri și în primul rând cu cele americane, engleze și franceze.

O ascensiune vertiginoasă în țările Africii o cunoaște după cel de-al doilea război mondial capitalul japonez. Bazându-se pe surse de informație japoneze, autorii monografiei arată că în perioada de după cel de-al doilea război mondial exportul japonez în Africa a crescut de trei ori în comparație cu exportul din aceeași perioadă în țările Europei. Fiind mult mai ieftine și remarcându-se printr-o calitate deosebită, produsele japoneze fac ca multe produse tradiționale engleze, franceze și americane să fie înălțurate pe piață, fapt care duce la o acută luptă de concurență între monopoluri. Monografia aduce în acest sens date semnificative, care demonstrează înaltul grad al luptei de concurență dintre monopoluri pentru acapararea piețelor africane.

I. TURCU

Monografia aduce date interesante despre expansiunea monopolurilor vest-germane și japoneze în Africa. Se arată că după primul război mondial capitalul german a avut o influență deosebită în Africa de Sud-Vest, Togo, Camerun și în Republica Sud-Africană. În aceste țări, monopolurile vest-germane au avut o poziție dominantă și au reușit să consolideze poziția lor în cadrul economiei locale. De asemenea, se arată că după al doilea război mondial, capitalul japonez a început să se extindă în Africa, în special în țările din Asia de Sud-Est și în Africa de Sud-Est. Monografia arată că Japonia a reușit să obțină o poziție deosebită în cadrul economiei acestor țări, datorită faptului că a oferit produse ieftine și de calitate.

Monografia aduce date interesante despre expansiunea monopolurilor vest-germane și japoneze în Africa. Se arată că după primul război mondial capitalul german a avut o influență deosebită în Africa de Sud-Vest, Togo, Camerun și în Republica Sud-Africană. În aceste țări, monopolurile vest-germane au avut o poziție dominantă și au reușit să consolideze poziția lor în cadrul economiei locale. De asemenea, se arată că după al doilea război mondial, capitalul japonez a început să se extindă în Africa, în special în țările din Asia de Sud-Est și în Africa de Sud-Est. Monografia arată că Japonia a reușit să obțină o poziție deosebită în cadrul economiei acestor țări, datorită faptului că a oferit produse ieftine și de calitate.

Monografia aduce date interesante despre expansiunea monopolurilor vest-germane și japoneze în Africa. Se arată că după primul război mondial capitalul german a avut o influență deosebită în Africa de Sud-Vest, Togo, Camerun și în Republica Sud-Africană. În aceste țări, monopolurile vest-germane au avut o poziție dominantă și au reușit să consolideze poziția lor în cadrul economiei locale. De asemenea, se arată că după al doilea război mondial, capitalul japonez a început să se extindă în Africa, în special în țările din Asia de Sud-Est și în Africa de Sud-Est. Monografia arată că Japonia a reușit să obțină o poziție deosebită în cadrul economiei acestor țări, datorită faptului că a oferit produse ieftine și de calitate.

INFORMATII

Congresul al III-lea de istorie a Rezistenței europene de la Karlovy-Vary

În zilele de 2—4 septembrie a.c. s-au desfășurat, la Karlovy-Vary, lucrările celui de-al III-lea Congres de istorie a Rezistenței europene împotriva hitlerismului, avînd ca temă: „Sistemul de ocupație a Europei de către naziști. Forme — metode și dezvoltare”. La congres au participat istorici, economiști, juriști și alți cercetători ai problemelor istoriei celui de-al doilea război mondial din Albania, Austria, Anglia, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Danemarca, Finlanda, Franța, Grecia, Israel, Italia, Iugoslavia, Polonia, R.D.G., R.F.G., România, S.U.A., Ungaria, U.R.S.S. (din R.S.F.S.R., Ucraina, Bielorusia, Republicile Baltice).

Expresie a necesității colaborării științifice internaționale, de care în zilele noastre nu se poate lipsi nici un domeniu al științei, congresul a fost precedat de două conferințe internaționale — în 1959, la Liège, unde s-au stabilit primele contacte, și în 1961, la Milano. Ultima conferință, avînd ca temă „Politica marilor puteri și Rezistența europeană” a fost urmată de o serie de măsuri organizatorice și de natură a lărgi cadrul participării, care au dus la ținerea congresului de la Karlovy-Vary.

Lucrările acestui congres s-au desfășurat în trei secții: secția I — de istorie politică, secția a II-a — de istorie economică și secția a III-a de istorie a terorii fasciste. Tematica

largă și deosebit de actuală, atît din punct de vedere științific, cît și al concluziilor, valoarea științifică a materialelor prezentate în cadrul celor trei secții, numărul însemnat de participanți (peste 400), cît și schimbul larg de păreri realizat între oameni de știință cu opinii și concepții diferite, au situat congresul la un nivel superior celor două conferințe care l-au precedat.

Participanții din Republica Populară Romînă au prezentat la congres următoarele referate și comunicări: în secția de istorie politică, Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., a prezentat referatul cu tema „Principalele trăsături ale regimului politic din Romînia în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste”, N. Copoiu, candidat în științe istorice, a ținut comunicarea „Forme și metode de introducere a ideologiei naziste în Romînia”; în secția de istorie economică, N. N. Constantinescu, șef de secție la Institutul de cercetări economice al Academiei R.P.R., a expus referatul „Jefuirea economiei romînești de către Germania hitleristă în perioada 1939—august 1944”, iar colonel V. Anescu, șeful catedrei de economie politică din Academia militară generală, comunicarea „Jafuri și distrugeri săvîrșite de trupele hitleriste pe teritoriul Romîniei în perioada 1940—octombrie 1944”; în

secția a III-a, Gh. Zaharia, director-adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., a expus referatul cu tema „Unele date cu privire la teroarea fascistă din România (septembrie 1940—octombrie 1944)”, iar dr. V. Cimpianu, decanul Facultății de științe juridice din Cluj, a prezentat comunicarea „Influențe ale nazismului asupra legislației din România în timpul dictaturii militare-fasciste și al agresiunii hitleriste”.

Referatele și comunicările prezentate de membrii delegației române în cele trei secții au fost urmărite de participanți cu viu interes. Prin problemele abordate, prin concluziile și datele întemeiate pe o largă documentare științifică, prin evidențierea însemnătății istorice a insurecției armate victorioase din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist din România, și a participării României cu toate forțele și resursele sale la războiul antihitlerist, pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste, referatele și comunicările au adus o contribuție științifică valoroasă la aprofundarea problemelor dezbătute la congres.

Materialele prezentate la congres, cit și discuțiile purtate pe marginea lor au arătat că atît la pregătirea cit și la execuția acestor crime și jafuri, conducerea militară și generalii hitleriști au avut partea lor activă de inițiativă, că răspunderea pentru toate aceste orori revine atît conducerii politice cit și celei militare a statului german fascist.

Referatele și comunicările expuse în cadrul congresului, cit și discuțiile purtate, pe lângă faptul că au scos în relief anumite particularități ale regimului de ocupație nazistă, ale for-

melor și metodelor folosite de acesta în diferitele țări din Europa, au adus și o însemnată contribuție la elucidarea unor probleme privind rădăcinile politice și sociale ale fascismului, caracterul politicii fasciste de ocupație, rolul monopolurilor hitleriste și al trupelor fasciste în cadrul acestei politici, trăsăturile caracteristice ale politicii economice duse de statul fascist german în timpul celui de-al doilea război mondial, politică ce prezenta un pericol dintre cele mai mari pentru popoarele Europei. În mod deosebit a ieșit în evidență faptul că varietatea formelor de ocupație hitleristă, a metodelor și căilor folosite de hitleriști nu au schimbat cu nimic esența ocupației — teroarea, cîmpulirea, jefuirea sistematică, exploatarea singeroasă și exterminarea diferitelor popoare. Regimul de ocupație hitlerist era expresia fidelă a esenței antiumane a fascismului, a ideologiei acestuia, pătrunsă de ură față de om.

Rezoluția adoptată, subliniind necesitatea intensificării muncii de cercetare științifică, a recomandat ca viitorul congres, propus a se ține în anul 1965 la Viena, să aibă ca tematică „Bibliografia istoriei Rezistenței europene și probleme de metodologie cu privire la studierea mișcării de rezistență”.

Cel de-al III-lea Congres de istorie a Rezistenței europene a reliefat însemnătatea deosebită ce o are colaborarea științifică internațională, a arătat în mod elocvent posibilitățile largi de dezvoltare a schimbului de păreri între oamenii de știință din țări cu orînduiri sociale diferite, pentru dezvoltarea științei în interesul apărării păcii și libertății popoarelor, progresului și civilizației omenirii.

V. ANESCU

Constituirea Comitetului organizatoric al veteranilor din războiul antifascist

In ziua de 23 octombrie a.c., la București, în sala de marmură a Casei centrale a armatei, a avut loc o adunare în vederea constituirii Comitetului național al veteranilor din războiul antifascist.

La adunare au luat parte veterani din întreaga țară — generali și ofițeri superiori, activi și în rezervă — care au comandat mari unități pe frontul antihitlerist, ofițeri, subofițeri, gradați și soldați care au participat la acest război, luptători din formațiile de luptă patriotică din august 1944, foști partizani și alți cetățeni care au luat parte la luptă cu arma în mână împotriva fascismului.

După citirea hotărârii Consiliului de Miniștri cu privire la constituirea Comitetului național al veteranilor din războiul antifascist și instituirea insignei de „Veteran din războiul antifascist”, care va fi conferită tuturor celor care au luat parte la războiul împotriva fascismului, au luat cuvântul generali, ofițeri superiori, ofițeri și gradați, activi și în rezervă, care au evocat momente din timpul insurecției armate victorioase din august 1944, din lupta eroică a Armatei române, umăr la umăr cu glorioasa Armată Sovietică, în războiul pentru eliberarea teritoriului țării noastre și apoi dincolo de hotarele patriei, pentru zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Vorbitorii au subliniat că înființarea comitetului reprezintă încă o expresie a stimei și prețuirii pe care o poartă Partidul Muncitoresc Român și guvernul Republicii Populare Române celor care au luptat pentru libertatea, independența și suveranitatea patriei.

A fost constituit comitetul organizatoric, care pînă la alegerea Comitetului național al veteranilor din războiul antifascist va îndeplini atribuțiile acestuia și va pregăti conferința pe țară. Din comitetul organizatoric fac parte 35 de persoane, dintre care: general de armată Iacob Teclu, președinte, general-locotenent Mihail Burcă, general-colonel în rezervă Dumitru Dămăceanu, general-colonel în rezervă Ilie Crețulescu, general-colonel în rezervă Radu Niculescu Cociu, vicepreședinți, general-maior în rezervă Gheorghe Zaharia, secretar.

Viitorul Comitet național al veteranilor din războiul antifascist, care urmează să se aleagă de Conferința pe țară a reprezentanților veteranilor din războiul antifascist, va avea ca atribuții: reprezentarea Republicii Populare Române în relațiile cu organizațiile similare din alte țări, popularizarea în țară și străinătate a contribuției poporului român la războiul antifascist, organizarea de vizite în țară și peste hotare la locurile unde s-au desfășurat lupte mai importante,

la monumentele și cimitirele ostașilor și patrioților români căzuți în războiul antifascist, conferirea insignei de „Veteran din războiul antifascist” participanților la acest război.

Într-o atmosferă de puternic entuziasm, participanții la adunare au adresat o telegramă Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, în care se subliniază că adâncile schimbări social-economice care s-au petrecut după 23 August 1944, reali-

zările întâmplute depășesc cele mai îndrăznețe visuri ale luptătorilor din tranșee de acum 20 de ani.

Animăți de dragostea fierbinte față de patria noastră socialistă, participanții s-au angajat să aducă și în viitor tot aportul la îndeplinirea politicii partidului de desăvîrșire a construcției socialismului, întăririi și înfloririi Republicii Populare Române, să sprijine din toată inima politica externă a guvernului îndreptată spre apărarea și menținerea păcii în lume.

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

П. НИКИТА: Деятельность, проведенная Коммунистической партией Румынии в первые месяцы 1945 года по расширению массовой базы Национально-демократического фронта и укреплению его политического влияния.....	3
С. ЧЕНУШЕ: Тактика КРП в предвыборной кампании 1946 года	17
К. ОЛТЯНУ: Политические и организационные меры, установленные Пленумом ЦК КРП в январе 1947 года, и их значение для улучшения партийной работы и укрепления связи с массами	29
ТИТУ ДЖОРДЖЕСКУ, Г. ИОНИЦЭ: Деятельность КРП по привлечению крестьянских масс к борьбе против эксплуатации и фашизма в период 1934 г. — февраль 1938 г.	43
Ал. Г. САВУ: Данные о забастовочном движении во время королевской диктатуры	65
А. ДЕАК, И. ФЕЛЯ: Связи, существование в конце XX века между социалистическим движением Румынии и русским революционным движением ..	81

СООБЩЕНИЯ

13 Декабря 1948 г. в традициях рабочего движения в Румынии: <i>Н. Петрович</i>	97
Солидарность рабочего движения Румынии с народным антифашистским восстанием в сентябре 1923 года в Болгарии: <i>Е. Былдеску</i>	107
Действия солидарности трудящихся Румынии с Имре Шаллай и Шандором фиимтом, видными руководителями Коммунистической партии Венгрии: <i>Г. Адорян, В. Маринеску</i>	115

РЕЦЕНЗИИ

Два номера журнала «Студий», посвященные важным событиям в борьбе за свободу и социализм. <i>К. Мокану, Н. Попеску</i>	125
ЖАК ДЕЛАРИО: «Histoire de la Gestapo» («История гестапо»), издательство Фаяр, Париж, 1962 г., 476 стр. <i>Л. Штефанеску</i>	131

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

Выпуск серии «Biblioteca Historica Romaniaae.»; «Завод «Решница» в годы социалистического строительства», Издательство Академии РНР, 1963 г., 526 стр.; «Колониализм и межимпериалистические противоречия в Африке», Академия Наук СССР, Институт народов Азии, Москва, 1962 г., 230 стр.	139
--	-----

ИНФОРМАЦИЯ

III съезд по истории Сопротивления в Европе в Карлови — Вари	145
Учреждение Организационного комитета ветеранов антифашистской войны	147

INHALT

ARTIKEL

P. NICHIITA: Die von der Kommunistischen Partei Rumäniens in den ersten Monaten 1945 entfaltete Tätigkeit zur Ausweitung der Massengrundlage der Demokratischen Nationalfront und zur Stärkung ihres politischen Einflusses	3
ST. CENUȘĂ: Die KPR-Taktik in der Wahlkampagne von 1946	17
C. OLTEANU: Die vom Plenum des ZK der KPR im Januar 1947 festgelegten politischen und organisatorischen Maßnahmen, und ihre Bedeutung für die Verbesserung der Parteiarbeit und für die Festigung der Beziehungen zu den Massen	29
TITU GEORGESCU, GH. I. IONIȚĂ: Die Tätigkeit der KPR zur Heranziehung der Bauernmassen in den Kampf gegen Ausbeutung und Faschismus in den Jahren 1934 Februar 1938	43
AL. GH. SAVU: Daten über die Streikbewegung während der königlichen Diktatur	65

A. DEAK, I. FELEA: Beziehungen zwischen der sozialistischen Bewegung in Rumänien und der russischen revolutionären Bewegung zu Ende des XIX. Jahrhunderts	81
---	----

MITTEILUNGEN

Der 13. Dezember 1918 in der Tradition der Arbeiterbewegung in Rumänien: <i>N. Petrovici</i>	97
Die Solidarität der Arbeiterbewegung in Rumänien mit dem antifaschistischen Volksaufstand vom September 1923 in Bulgarien: <i>E. Bildeanu</i>	107
Solidaritätsaktionen von 1932 der Werktätigen in Rumänien mit den bedeutenden Führern der Ungarischen Kommunistischen Partei Imre Sallai und Sándor Fürst: <i>Gh. Adorian, V. Marinescu</i>	115

REZENSIONEN

Zwei den bedeutenden Ereignissen des Kampfes für Freiheit und Sozialismus gewidmete Nummern der Zeitschrift „Studien“: <i>C. Mocanu, N. Popescu</i>	125
JACQUES DELARUE: „Histoire de la Gestapo“ („Die Geschichte der Gestapo“) „Fayard“-Verlag Paris, 1962, 476 S.: <i>L. Ștefănescu</i>	131

BIBLIOGRAFISCHE ANGABEN

Das Erscheinen der Buchreihe: „Biblioteca Historica Rumaniae“; „Die Reșița-Werke in den Jahren des sozialistischen Aufbaus“, Verlag der Akademie der RVR 1963, 526 S.; „Kolonialismus und interimperialistischen Gegensätze in Afrika“, Akademie der Wissenschaften der UdSSR, Institut der Völker Asiens, Moskau 1962, 230 S.	139
---	-----

INFORMATIONEN

Der III. Kongreß des Europäischen Widerstands in Karlovy-Vary	145
Die Gründung des Organisationskomitees der Veteranen des Antifaschistischen Krieges	147

SOMMAIRE

ARTICLES

P. NIKITA: L'activité déployée par le Parti Communiste Roumain pendant les premiers mois de l'année 1945, en vue d'élargir la base de masse du Front National Démocratique et de la consolidation de son influence politique	3
ST. CENUȘĂ: La tactique du P.C.R. pendant la campagne électorale de 1946	17
C. OLTEANU: Les mesures politiques et d'organisation établies par la Séance Plénière du P.C.R. de janvier 1947 et leur importance pour l'amélioration du travail de parti et le renforcement des liens avec les masses	29
TITU GEORGESCO, GH. I. IONIȚĂ: L'activité du P.C.R. en vue d'attirer les masses paysannes à la lutte contre l'exploitation et le fascisme pendant la période 1934-février 1938	43
AL. GH. SAVU: Quelques données touchant le mouvement gréviste pendant la dictature royale.	65
A. DEAC, I. FELEA: Les liens entre le mouvement socialiste de Roumanie et le mouvement révolutionnaire russe à la fin du XIX ^e siècle	81

COMMUNICATIONS

Le 13 Décembre 1918 dans la tradition du mouvement ouvrier de Roumanie: <i>N. Petrovici</i>	97
La solidarité du mouvement ouvrier de Roumanie avec l'insurrection populaire antifasciste de septembre 1923 de Bulgarie: <i>E. Bildeanu</i>	107
Les actions de solidarité de l'année 1932 des travailleurs de Roumanie avec Imre Sallai et Sándor Fürst, dirigeants marquants du Parti Communiste de Hongrie: <i>Gh. Adorian, V. Marinescu</i>	115

COMPTE RENDU

- Deux numéros de la revue „Studii“ („Etudes“) consacrés à plusieurs événements importants de la lutte pour la liberté et le socialisme: *C. Mocanu, N. Popescu* 125
- JACQUES DELARUE: „Histoire de la Gestapo“, Editions Fayard, Paris, 1962, 476 pages: *L. Ștefănescu* 131

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

- La publication de la collection „Biblioteca Historica Romaniae“; „Les usines de Reșița sous le régime socialiste“, Editions de l'Académie de la R.P.R. 1963, 526 pages; „Le colonialisme et les contradictions interimpérialistes en Afrique“, Académie des Sciences de l'U.R.S.S., Institut des peuples de l'Asie, Moscou 1962, 230 pages. 139

INFORMATIONS

- Le IIIe Congrès d'histoire de la Résistance européenne de Karlovy Vary..... 145
- La constitution du Comité d'Organisation des Vétérans de la Guerre Antifasciste. 147

CONTENTS

ARTICLES

- P. NICHITA: The Activity of the Rumanian Communist Party in the First Months of 1945, in Order to Extend the Mass Basis of the National Democratic Front and to Strengthen Its Political Influence 3
- ST. CENUȘĂ: Tactics of the Rumanian Communist Party in the 1946 Electoral Campaign 17
- C. OLTEANU: Political and Organizational Measures Established by the January 1947 Plenum of the C.C. of the Rumanian Communist Party and Their Importance for Improving Party Work and Strengthening Mass Contacts 29
- TITU GEORGESCU, GH. I. IONIȚĂ: The Activity of the Communist Party in Rumanian for Rallying the Peasant Masses to the Struggle against Exploitation and Fascism in 1934-February 1938 43
- AL. GH. SAVU: Data on the Strike Movement during the Royal Dictatorship .. 65
- A. DEAC, I. FELEA: Links between the Socialist Movement in Rumanian and the Russian Revolutionary Movement in the Late 19th Century 81

REPORTS

- December 13, 1918, in the Tradition of the Rumanian Working Class Movement by *N. Petrovici*..... 97
- Solidarity of the Rumanian Workers' Movement with the Anti-Fascist Popular Insurrection in Bulgaria in September 1923 by *E. Bildeșcu* 107
- Actions of Solidarity of the Rumanian Working People with Imre Sallai and Sándor Fürst, Prominent Leaders of the Communist Party in Hungary (1932) by *G. Adorian, V. Marinescu* 115

REVIEWS

- Two issues of the review „Studii“ („Studies“) devoted to important events of the Struggle for freedom and socialism, reviewed by *C. Mocanu and N. Popescu* .. 125
- JACQUES DELARUE: „Histoire de la Gestapo“, Fayard Publishing House, Paris, 1962, 476 pages, reviewed by *L. Ștefănescu* 131

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

- Appearance of the collection „Biblioteca Historica Romaniae“; The Resița Works in the Years of Socialist Construction, Publishing House of the R.P.R. Academy 1963, 526 pages; „Kolonializm i mezhimperialisticheskie protivorechia v Afrike“ („Colonialism and the inter-imperialistic Contradictions in Africa“), USSR Academy of Sciences, Institute of Asian peoples, Moscow 1962, 230 pages..... 139

INFORMATION

- Third Congress for the History of the Resistance in Europe 145
Setting up of the Organizational Committee of the Veterans from the Anti-Fascist War..... 147

CONTENTS

ARTICLES

REPORTS

COMITETUL DE REDACȚIE

N. ADĂNILOAIIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

78899

biblioteca org
s i b i u

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

6

1963

1999

0 III. 2005

I 8899.

--- ULL 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL IX

6

1963

6156.v

SUMAR

ARTICOLE

- GH. TUȚUI**: Măsurile politice și organizatorice luate de P.C.R. în anul 1947 pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare 3
- M. C. STĂNESCU**: Din activitatea P.C.R. în anii 1921—1922. Congresul al II-lea al partidului 21
- C. MOCANU**: Răspîndirea unor lucrări ale lui V. I. Lenin în mișcarea muncitorească din România în perioada noiembrie 1917—mai 1921 37
- C. CORBU**: Revolte și frămîntări ale țărănimii în anii 1889 și 1892. Poziția mișcării socialiste față de lupta țărănimii 49

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

- ION POPESCU-PUȚURI**: Principalele trăsături ale regimului politic din România în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste 65
- N. N. CONSTANTINESCU**: Exploatarea și jefuirea economiei românești de către Germania hitleristă în perioada 1939—august 1944 85
- GH. ZAHARIA**: Unele date cu privire la teroarea fascistă din România (1940—1944) 101
- N. COPOIU**: Atitudinea potrivnică a oamenilor de cultură față de expansiunea ideologiei naziste în România 115

COMUNICĂRI

- Adoptarea legii asupra sindicatelor profesionale în ianuarie 1945**: E. Mănguț 125
- „Prietenii naturii” — organizație cultural-sportivă muncitorească**: N. G. Munteanu, S. Grosman 138

RECENZII

- DOLORES IBARRURI**: „Singura cale”, Editura politică, 1963, 464 pag.: I. Miletineanu 153

NOTE BIBLIOGRAFICE

- „La première Internationale” („Internaționala I”), Culegere de documente publicată sub redacția lui Jacques Freymond, Geneva, 1962, vol. I (454 pag.) și vol. II (498 pag.)**; „Caracterul profund reacționar al legislației dictaturii militare-fasciste. Influențe naziste asupra acestei legislații”, în „Studii și cercetări juridice” nr. 3/1963; A. GĂLĂȚEANU, N. GOGONEAȚĂ: „Activitatea și concepția social-politică a lui Panait Mușoiu”, în „Cercetări filozofice” nr. 3/1963; N. N. IAKOVLEV: „Istoria contemporană a S.U.A. (1917—1960)”, Editura politică, 1963, 718 pag. 159

ARTICOLE

Măsurile politice și organizatorice luate de P.C.R. în anul 1947 pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare

GH. TUȚUI

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, constituie baza socială a regimului democrat-popular. Închegată în focul bătăliei pentru pământ și guvern democratic, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a întărit și dezvoltat continuu, în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, instaurarea dictaturii proletariatului și construirea socialismului.

În procesul desfășurării revoluției populare, pe măsura rezolvării sarcinilor general-democratice ale acesteia, alianța muncitorească-țărească s-a transformat într-o forță socială îndreptată spre construirea socialismului și desființarea exploatării. Munca politică desfășurată de partid pentru lămurirea țăranimii muncitoare, atragerea continuă a acesteia la luptă, alături și sub conducerea clasei muncitoare, sprijinul permanent acordat maselor țărănești de puterea populară au contribuit la sporirea combativității acestora, la antrenarea lor, sub conducerea proletariatului, pe făgașul luptei pentru făurirea noii societăți.

★

Măsurile politice și organizatorice luate de partidul comunist în anul 1947 pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au constituit o parte a politicii duse de P.C.R. în vederea instaurării dictaturii proletariatului și a trecerii la construirea socialismului. La baza acestor măsuri a stat analiza temeinică, multilaterală a situației economice și politice din țară, a schimbărilor survenite în structura de clasă a României în perioada de după 23 August 1944, a formelor noi pe care le îmbrăca lupta pentru transformarea revoluționară a societății.

Situația României la începutul anului 1947 era caracterizată prin aceea că principalele sarcini ale desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice fuseseră îndeplinite. Prin reforma agrară din 1945 au fost lichidate rămășițele feudale din agricultură și desființată clasa moșierilor. Au fost acordate și asigurate largi drepturi și libertăți democratice maselor populare. Partidele politice reacționare au fost demascate, izolate

de mase și zdrobite în bătălia alegerilor parlamentare din 1946. Puterea democrat-populară s-a consolidat atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.

Realizările obținute în domeniul politic și economic în perioada anterioară anului 1947 nu atinseseră însă baza capitalistă a societății românești. Principalele poziții economice în stat continuau să fie deținute de burghezie. Proprietatea capitalistă asupra întreprinderilor industriale, comerciale, bancare, de transporturi etc. constituia o armă pe care burghezia o folosea împotriva forțelor revoluționare. Burghezia avea însemnate poziții și în agricultură. În anul 1947, gospodăriile chiburești împreună cu rămășițele gospodăriilor moșierești, ulterior lichidate, dețineau circa 20% din suprafața totală a gospodăriilor agricole individuale¹. Comparativ cu gospodăriile țăranilor muncitori, o gospodărie chiburească poseda în medie de 4 ori mai mult pământ, de 8 ori mai multă viță de vie altoită, de 5 ori mai multă livadă, de 2—3 ori mai multe animale de producție, de 3 ori mai multe animale de muncă, de 2—12 ori mai multe unelte².

Chiaburimea deținea poziții însemnate în conducerea cooperative-lor și a băncilor populare, în conducerea primăriilor etc. Scăpată de concurența moșierimii, chiaburimea a încercat și a izbutit pe alocuri să acapareze o oarecare parte din pământul expropriat, să se folosească de greutățile economice provocate de ruina economică, de cei doi ani consecutivi de secetă și de sabotajul burgheziei pentru a lovi în țăranimea săracă și mijlocasă și a-și întări astfel propriile poziții.

Caracterul hrăpăreț și exploatator al chiaburimii s-a relevat deosebit de evident la începutul anului 1947, când datorită secetei consecutive din anii 1945—1946 și a înghețului din iarna 1946—1947, calamități grefate pe o economie înapoiată și ruinată de război³, lipsurile economice erau deosebit de acute. În condițiile în care milioane de țărani erau lipsiți de alimente și îmbrăcăminte, mulți dintre ei fiind supuși înfometării și morții prin inanție⁴, când industria și muncitorii de la orașe sufereau din cauza lipsei de produse agricole, chiaburii au întregit, prin tot felul de mijloace, acțiunea de exploatare a maselor, de speculă și sabotaj dusă de burghezia industrială și comercială. Una dintre formele larg folosite de elementele exploatatoare de la sate pentru a lovi în interesele maselor țăranesti și a încerca să clatine încrederea acestora în puterea populară era intentarea de procese împotriva noilor împrumutări pentru a-i împiedica să intre în stăpânirea loturilor afectate prin reforma agrară. Așa, de pildă, în luna iulie 1947, în în-

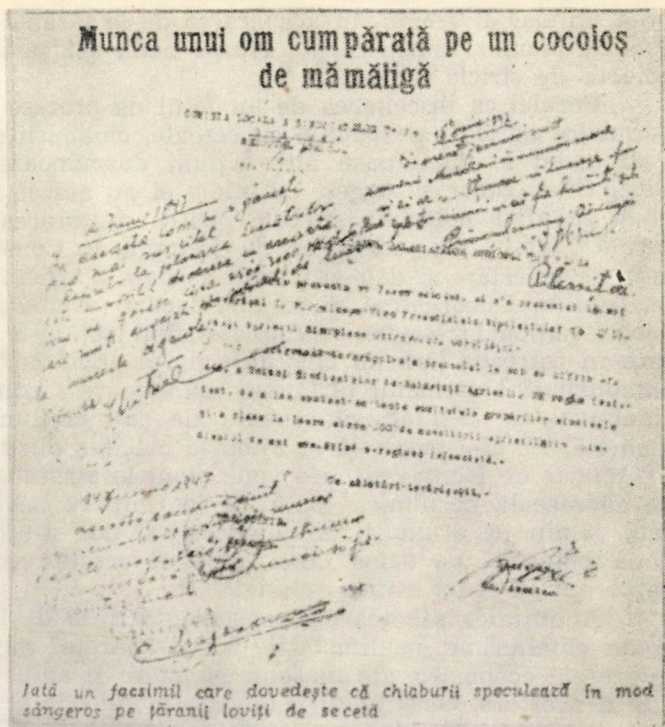
¹ C. Murgescu: „Reforma agrară din 1945”, Editura Academiei R.P.R., 1956, pag. 239.

² Loc. cit., pag. 240.

³ Pierderile totale înregistrate în agricultură în anii 1941—1946 se ridică la uriașa sumă de 649 560 miliarde, sumă ce reprezintă de 6 ori bugetul țării pe anul 1947. („Monitorul oficial” nr. 30, din 28 august 1947, partea a III-a. Dezbateri parlamentare, pag. 720).

⁴ În luna ianuarie 1947, într-o singură comună din județul Tutova au murit de foame 12 oameni (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 239, fila 7). În alte regiuni ale țării, de exemplu în comuna Bisoca din județul Rîmniciu-Sărat, țăranii mincau mămăligă făcută din coajă de copac. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 238, fila 2).

Facsimil apărut în ziarul „Scinteia” din vara anului 1947 înfățișând condițiile de crîncenă exploatare impuse de chiaburime țărănimii muncitoare

treaga țară erau în curs de judecare peste 2 000 de asemenea procese⁵. În comuna Verești (județul Ilfov), de exemplu, un fost moșier a dat în judecată 200 de țărani și a pus ca martori pe alți 300, purtînd în felul acesta pe drumuri 500 de țărani în plină perioadă de înșămînțări⁶. Procese asemănătoare au avut loc și în comunele din județele Dolj, Cluj etc.; se crea o stare de nesiguranță și de continuă nemulțumire la sate, stare care era abil speculată de reacțiune.

O extindere mare a luat, de asemenea, specula cu cereale. Folosindu-se de lipsurile și greutățile existente în aprovizionarea populației cu cereale, lipsuri și greutăți determinate îndeosebi de secetă, chiaburii care dețineau sau achiziționau pe diferite căi produse agricole le vindeau țăranilor pe prețuri foarte mari și adeseori numai pentru vite, pămînt, case etc.

Referindu-se la poziția chiaburilor de jefuire și înfometare a maselor țărănești, raportul din luna ianuarie 1947 al Comitetului județean P.C.R.-Brăila arăta: „La țară, elementul chiaburesc a devenit principalul factor de exploatare neomenească a sărăcimii. Cerealele circulă pe ascuns și la prețuri fantastice, uneori se dau numai pe pămînt”⁷. Rezultatul jafului practicat de chiaburi s-a concretizat în județul Brăila, după cum

⁵ „Zece ani de la Conferința națională a P.C.R. 1945—1955”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 218.

⁶ „Scinteia” nr. 785, din 28 martie 1947.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 255, fila 1.

nota un ziar al vremii, în acapararea de la țăranii muncitori a 2 383 loturi de pământ, dintre care 1 440 pe bani, 682 pe cereale și 261 pe alte obiecte de strictă necesitate⁸.

Paralel cu înscenarea de tot felul de procese țăranilor, cu jefuirea bunurilor agricole și specula cu cereale, chiaburii și elementele maniste s-au dedat la numeroase alte acțiuni dușmănoase. În județele Someș, Cluj, Ciuc, Bihor și Argeș, de pildă, ei au atacat și devastat depozitele unde se aflau colectate cereale pentru ajutorarea regiunilor lovite de secetă⁹, iar în alte județe, ca, de exemplu, în Constanța, au atacat organele de colectare și delegații care asistau la măcinat¹⁰. În județul Ciuc, la Toplița, Gheorghieni și în alte locuri, chiaburii s-au dedat la provocări naționalist-șovine¹¹. Caracterizînd acțiunile dușmănoase desfășurate în întreaga țară de chiaburi, ziarul „Scînteia”, în articolul „De ce chiaburii sînt dușmanii țăranimii muncitoare”, arăta: „...nimic nu cruță chiaburul ca să-și atingă scopul: fie că-i circiumar și vinde băutura otrăvită, fie că-i morar și ia uium la măciniș din trei părți una, fie că-i «gospodar de frunte» și cînd vede omul la strîmtoare îi cumpără bruma de agoniseală pe nimica toată. Și în timp ce nevoiașii sărăcesc și mai rău, rămîn pe drumuri, el cumpără azi doi stînji de pământ, mîne două pogoane, pe urmă cinci, șase, îi crește averea de ține cu încă șapte-opt ca el tot satu-n «chingi»”¹².

Activitatea sabotoare și speculantă dusă de burghezia orășenească și de chiaburime, manifestările lor hrăpărețe, care loveau puternic în interesele economice ale maselor populare și adînceau procesul de sărăcire a acestora, constituiau o dovadă în plus în privința suferințelor pe care burghezia le aducea oamenilor muncii.

În același timp, burghezia folosea pozițiile economice pe care le deținea în scopul menținerii maselor sub influența ei politică. La sate, reacțiunea viza direct scoaterea maselor țărănești de sub influența politică a clasei muncitoare și spargerea alianței muncitorești-țăărănești, ca prim pas în vederea slăbirii bazei de masă a puterii populare. Referindu-se la această problemă, instrucțiunile C.C. al P.C.R. privind sarcinile ce stăteau în fața muncii de partid la sate arătau, în primăvara anului 1947, că „...Reacțiunea își dă seama că alianța înseamnă sfîrșitul influenței sale economice și politice la sate. Ea face tot ce-i stă în putință pentru a slăbi această alianță...”¹³

Planurile reacțiunii au fost însă dejucate și zdrobite. Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare nu a putut fi spartă. Ea s-a dezvoltat și întărit neîncetat, constituind forța de masă care a asigurat victoria revoluției populare în țara noastră. Sub conducerea P.C.R., masele țărănești au urmat cu încredere pe aliatul lor firesc — clasa muncitoare — și, în frunte cu aceasta, au desfășurat bătălia hotărîtoare pentru refacerea economiei naționale, pentru îngrădirea și limitarea manifestărilor hrăpărețe ale burgheziei, pentru instaurarea dictaturii proletariatului.

⁸ „Frontul plugarilor” nr. 719, din 18 iulie 1947.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 247, filele 58, 163, 318.

¹⁰ „Scînteia” nr. 824, din 18 mai 1947.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 247, fila 163.

¹² „Scînteia” nr. 833, din 30 mai 1947.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 9, fila 18.

Pornind de la analiza situației economice și politice din țară, avînd în permanență grijă de a îmbina lupta pentru satisfacerea intereselor imediate ale maselor populare cu sarcinile revoluției, P.C.R. a luat în acest timp o serie de măsuri politico-organizatorice, care au dus la întărirea alianței muncitorești-țărănești. În centrul acestor măsuri, s-a situat acțiunea de întărire a rîndurilor partidului, de îmbunătățire a activității organelor și organizațiilor sale, de reorganizare a formelor de legătură cu masele și de intensificare a activității ideologice. Astfel, pe baza hotărîrilor plenarei C.C. al P.C.R. din 8—9 ianuarie 1947 s-a trecut la acțiunea de consolidare a comitetelor județene și de plasă ale P.C.R. Aceste organe, menite să asigure aplicarea în viață a politicii partidului, au fost întărite cu un număr însemnat de activiști din fostele comitete regionale. Au fost create — atît la Comitetul Central cît și la comitetele județene — secții de tineret, sindicale, de femei și țărănești. S-au precizat cu claritate noile sarcini ce stăteau în fața organelor și organizațiilor de partid și s-a întărit legătura directă dintre Comitetul Central și comitetele județene de partid.

În cadrul acestor măsuri, care au dus la întărirea partidului și a legăturilor sale cu masele, un loc important a revenit acțiunii de îmbunătățire a muncii de partid la sate. La începutul anului 1947, pe baza hotărîrilor plenarei C.C. al P.C.R. din 8—9 ianuarie, au fost create secții țărănești atît în cadrul Comitetului Central cît și al comitetelor județene. Referindu-se la activitatea secțiilor țărănești, C.C. al P.C.R. arăta că acestea, fiind create „în scopul realizării unei grabnice cîtituri în munca la sate”, au sarcina de a se ocupa de educarea, organizarea și mobilizarea țărănimii muncitoare de a ajuta la întărirea Frontului plugarilor. Crearea secțiilor țărănești, în locul vechilor sectoare, încadrarea acestora cu activiști pricepuți, cu experiență în munca la sate, fixarea cu claritate a obiectivelor acestor secții, cît și a formelor și metodelor lor de muncă, au contribuit în mod efectiv la întărirea muncii de partid în mediul rural.

O dată cu crearea secțiilor țărănești, C.C. al P.C.R. a atras din nou atenția organelor și organizațiilor de partid asupra faptului că munca în rîndul maselor țărănești continuă să fie o sarcină principală a întregului partid și are ca obiectiv imediat „organizarea și conducerea țărănimii sărace la lupta pentru revendicările ei și contra chiaburimii”¹⁴. Referitor la această problemă, în instrucțiunile trimise de C.C. al P.C.R. secțiilor țărănești în aprilie 1947 se spunea: „Va trebui să luptăm pentru ridicarea influenței țărănimii sărace în așa fel ca influența chiaburilor în sat să dispară”¹⁵.

Orientarea P.C.R. spre întărirea muncii de partid în rîndurile țărănimii muncitoare, în vederea mobilizării acesteia la lupta împotriva chiaburimii își găsește expresia și în sarcinile organizațiilor sale din mediul rural. Organizațiile de partid de la sate erau chemate să desfășoare în rîndurile maselor țărănești o largă muncă politică, care avea următoarele obiective: 1. Dezvoltarea spiritului de colaborare a țărănimii muncitoare cu clasa muncitoare, prin popularizarea ajutorului pe care l-au

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Arhiva Comitetului regional al P.M.R.-Argeș, fondul nr. 1, dosarul nr. 38, fila 1.

dat și continuau să-l dea muncitorii la înfăptuirea reformei agrare, în campania de însămânțări, în ajutorarea locuitorilor din județele lovite de secetă, prin deplasarea lor în comune pentru a ajuta la repartizarea cerealelor țăranilor săraci. 2. Dezvoltarea combativității membrilor de partid în munca lor de demascare a reacțiunii la sate.

Acordînd o atenție deosebită cunoașterii permanente a problemelor ce frământau țăranimea muncitoare, C.C. al P.C.R. a precizat că numai în legătură permanentă cu satele, cunoscînd nevoile juste ale țăranimii muncitoare și luptînd pentru rezolvarea lor organizațiile de partid vor putea îndeplini sarcinile ce le stăteau în față ¹⁶.

În legătură cu problema primirii în partid a elementelor înaintate din rîndurile țăranimii, C.C. al P.C.R. arăta că aceștia trebuie să fie recrutați în primul rînd dintre țăranii muncitori, ale căror interese sînt legate de cele ale muncitorilor de la orașe și a atras atenția asupra grijii pentru a nu pătrunde în partid elemente străine, dușmănoase, care să submineze activitatea partidului ¹⁷. În același timp C.C. al P.C.R. a precizat organizațiilor de partid care trebuie să fie poziția acestora față de intelectualii satelor, condițiile în care aceștia puteau fi primiți în partid, precum și sarcinile ce reveneau celulelor de partid în legătură cu munca în cooperative, bănci populare, centrele de mașini, căminele culturale, organele administrative locale etc. ¹⁸

Acțiunea de întărire a muncii de partid la sate și a alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare s-a desfășurat în luptă cu greutățile provocate de activitatea lichidatoristă a grupului antipartinic Pauker-Luca. Ca urmare a liniei lichidatoriste promovată de grupul antipartinic în domeniul construcției de partid, în organizațiile de partid de la sate, uneori în comitetele de plasă și chiar județene, au pătruns elemente dușmănoase, legionari, chiaburi, elemente declasate, care s-au dedat la acțiuni fătîșe de spargere a alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, au provocat și întreținut conflicte între organizațiile de partid și Frontul plugarilor, au îngreunat acțiunea de curățire a organelor de conducere a Frontului plugarilor și a cooperativelor de chiaburi ¹⁹.

Intensificarea activității organelor și organizațiilor de partid la sate în direcția întăririi alianței muncitorești-țăărănești s-a desfășurat în strînsă legătură cu acțiunea de sprijinire directă a maselor țărănești de către clasa muncitoare, de întărire a sindicatelor de salariați agricoli și a Frontului plugarilor, de atragere a țăranimii muncitoare la opera de redresare a economiei naționale.

Înfăptuirea reformei agrare și lichidarea moșierimii ca clasă au constituit un mare succes al luptei clasei muncitoare din țara noastră, au dovedit capacitatea ei de a-și alia și de a conduce masele țărănești. Prin reforma agrară din 1945, în viața satelor s-au produs însemnate schimbări. Țăranimea săracă și mijlocașă, care reprezenta circa 90% din tota-

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 9, fila 96.

¹⁷ Loc. cit., fila 97.

¹⁸ Arhiva Comitetului regional al P.M.R.-Argeș, fondul nr. 1, dosarul nr. 38, filele 1, 2.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 237, filele 100, 121, 122; dosarul nr. 330, filele 10, 57, 177.

lul gospodăriilor țărănești²⁰, a căpătat posibilitatea de a-și îmbunătăți situația ei materială. Prin poziția sa economică, țărănimea muncitoare, cu toate șovăielile și inconsecvențele mijlocașului, era interesată în lupta contra speculei și sabotajului capitalist, împotriva manifestărilor hrăpărețe și acaparatoare ale chiaburilor.

În politica față de țărănimea muncitoare, P.C.R. și puterea populară au avut în vedere atât faptul că țăranul sărac este principalul sprijin al clasei muncitoare la sate, cât și dubla natură a țăranului mijlocaș, care, deși avea posibilități economice mai mari decât țăranul sărac, era exploatat și jefuit de chiaburi și reprezenta aliatul proletariatului.

Având în vedere această situație a maselor țărănești, P.C.R. și puterea populară au luat măsuri pentru a le apăra împotriva exploatării și a tendințelor acaparatoare ale chiaburilor, contra speculanților, de a le scoate de sub influența manevrelor elementelor reacționare, de a le ajuta să-și consolideze gospodăria și să-și ridice nivelul politic și cultural.

Pornind de la aprecierea că întărirea gospodăriei țărănești mici și mijlocii este o sarcină strâns legată de refacerea economică a țării și că lupta maselor țărănești împotriva elementelor capitaliste este o parte principală a luptei pentru dictatura proletariatului, P.C.R. a mobilizat sute de mii de muncitori industriali și alți oameni ai muncii pentru a sprijini lupta maselor țărănești. „Clasa muncitoare — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a păstrat un contact permanent cu aliata sa țărănimea, ceea ce i-a dat putința să-i cunoască nevoile, s-o ajute pentru a-și reface și întări gospodăria, s-o lumineze și s-o îndrumeze pe calea indicată de partid, pe calea bunei stări materiale și a culturii”²¹.

Formele prin care clasa muncitoare a sprijinit în permanență masele țărănești au fost multiple. Forma cea mai importantă a constituit-o sprijinul acordat de clasa muncitoare pe linie de stat. Puterea populară, în care rolul conducător îi revenea clasei muncitoare, a acționat cu fermitate și consecvență în promovarea intereselor fundamentale ale oamenilor muncii și a constituit principalul instrument în acțiunea de limitare și îngrădire a exploatării capitaliste încă în etapa desăvârșirii revoluției burghezo-democratice. Politica economică dusă de statul democrat-popular, expresie a folosirii de către clasa muncitoare a puterii de stat, ilustrează democratismul orînduirii democrat-populare.

Pornind bătaia pentru ridicarea producției agricole și a nivelului de trai al maselor țărănești, P.C.R. s-a bazat, în primul rînd, pe refacerea și dezvoltarea industriei cu pivotul ei, industria grea. „Prin dezvoltarea industriei grele — preciza raportul C.C. al P.C.R. la Conferința națională — se va da posibilitatea ca sectorul atât de important al economiei noastre — agricultura — să fie înzestrat cu toate acele mașini, unelte, produse și instalații de prelucrare care să-i ridice atât productivitatea cât și rentabilitatea; iar aceasta este singura cale... de a ridica nivelul de viață al plugărimii...”²²

²⁰ C. Murgescu : „Reforma agrară din 1945”, Editura Academiei R.P.R., 1956, pag. 325—327.

²¹ Gh. Gheorghiu-Dej : „Precizări asupra cîtorva probleme practice ale alianței dintre clasa muncitoare și țărănime”, Editura P.M.R., 1948, pag. 9.

²² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 64.

Dezvoltarea industrială a țării constituia un factor important în întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și prin aceea că ea ducea la creșterea numerică a proletariatului, forța conducătoare a revoluției și a statului democrat-popular, elementul cel mai dinamic în lupta pentru trecerea la revoluția socialistă.

Politica P.C.R. de dezvoltare industrială a țării a fost primită cu ură de clasele exploatoare și de partidele lor politice. „Industria grea, ca punct principal de grijă a politicii noastre economice — scria ziarul manist „Dreptatea“ —, este sinonim cu răsturnarea premiselor existenței noastre. Este îmbrățișarea unui crez cu desăvârșire opus structurii românești social-economice. Este sacrificarea tuturor realităților pe altarul unor interese străine de factura și putințele poporului român”²³. În mod deosebit s-au ridicat partidele reacționare împotriva hotărârii guvernului de a crea în țara noastră o industrie de tractoare, care să constituie baza înzestrării tehnice a agriculturii. Referindu-se la aceasta „Dreptatea” o califica drept o „farsă îngrozitoare și sîngeros de costisitoare”, care reprezintă o risipă a avuției naționale²⁴, iar „Liberalul”, ziarul marii finanțe, o aprecia ca nefirească pentru țara noastră²⁵.

Demascînd cu consecvență pozițiile reacționare ale partidelor claselor exploatoare, P.C.R. a trecut cu hotărîre la aplicarea politicii sale de refacere și dezvoltare cu precădere a industriei, ajungîndu-se ca, în a doua jumătate a anului 1947, nivelul producției industriale al țării să se apropie de nivelul anului 1938, realizîndu-se, de exemplu, 70% față de 1938 la produsele chimice de bază, 78,2% la cărbune, 98,5% la ciment etc.²⁶

Aceste realizări s-au repercutat cu consecințe dintre cele mai bune și asupra agriculturii, ajungîndu-se ca, la începutul anului 1948, față de anul 1946, în agricultură să existe cu 12,5% mai multe tractoare, cu 13,5% mai multe pluguri, cu 16,6% mai multe secerători, cu 28,6% mai multe batoze, cu 36,8% mai multe vînturători etc.²⁷, ceea ce constituia o dovadă grăitoare a faptului că politica P.C.R. de ridicare a înzestrării tehnice a agriculturii, cu toate condițiile economice deosebit de grele în care se desfășura, dădea roade.

Mobilizată de P.C.R. și de sindicate, clasa muncitoare a sprijinit efectiv țărănimea muncitoare în campaniile de însămînțări și recoltări, a reparat și a donat acesteia unelte agricole, a desfășurat la sate muncă cultural-educativă, a organizat caravane sanitare etc. Prezența muncitorilor la sate, experiența lor politică și spiritul lor revoluționar au contribuit în mod eficient la ridicarea combativității maselor țărănești, la întărirea Frontului plugarilor și a celorlalte organizații ale țărănimii muncitoare.

Sub lozincă „Așa cum sudăm fierul plugului să întărim alianța dintre muncitori și țărani”²⁸, în tot cursul anului 1947, sute de mii de muncitori, mobilizați de organizațiile de partid din fabrici și uzine, în cursul

²³ „Dreptatea” nr. 329, din 18 aprilie 1947.

²⁴ „Dreptatea” nr. 176 și 177, din 11 și 12 septembrie 1946.

²⁵ „Liberalul” nr. 418, din 15 iulie 1947.

²⁶ Gh. Gheorghiu-Dej: „Reforma monetară din 1947”, Editura P.C.R., 1947, pag. 5.

²⁷ „Probleme economice” nr. 3/1948, pag. 92.

²⁸ „Scînteia” nr. 786, din 26 martie 1947.

săptămîinii, și mai ales duminica, s-au deplasat la sate, pentru a sprijini țărănimea muncitoare în campaniile agricole. În acest sens este semnificativ faptul că numai în cursul anului 1947 un număr de 100 800 de echipe de muncitori, deplasîndu-se la sate, au reparat 656 de tractoare, 1 872 de pluguri, 14 750 de mașini agricole și 30 500 de diferite alte unelte, valoarea muncii prestate gratuit în această acțiune ridicîndu-se la suma de 624 881 de lei stabilizați ²⁹.

P.C.R. s-a ocupat, de asemenea, de organizarea proletariatului agricol, care, în anul 1947, a căpătat o amploare și însemnătate deosebită.

Constituind partea cea mai combativă a populației satești, sprijinul cel mai de nădejde al activității duse de P.C.R. în mediul rural, proletariatul agricol se afla în primele rînduri ale luptei revoluționare la sate. Alături de proletarii agricoli, în sectorul de stat al agriculturii activau numeroși muncitori (tractoristi, mecanici etc.), care reprezentau un detașament al clasei muncitoare la sate și aveau un mare rol în dezvoltarea conștiinței revoluționare a maselor țărănești. Încadrarea acestor muncitori în sindicatele agricole, activitatea multiplă desfășurată de ei la sate au constituit o parte componentă a activității duse de clasa muncitoare de la orașe pentru ridicarea nivelului politic și cultural al aliatului său principal, pentru organizarea și conducerea luptei sale revoluționare.

Pornind de la punctul de vedere că sindicatele de salariați agricoli, ca organizații profesionale, trebuie să apere consecvent drepturile proletarilor agricoli, să contribuie la educarea lor politică și culturală, partidul comunist, pe baza hotărîrilor ședinței plenare a C.C. al P.C.R. din 8—9 ianuarie 1947, a luat o serie de măsuri care urmăreau întărirea organizatorică și intensificarea activității politice a sindicatelor de salariați agricoli ³⁰. Astfel instrucțiunile C.C. al P.C.R. privind sarcinile secțiilor sindicale din cadrul organelor de partid precizau: „Secțiile sindicale vor purta o grijă deosebită sindicatelor de salariați agricoli, ajutînd la întărirea acestora și, prin întărirea acestora, la întărirea alianței dintre muncitori și țărănimea muncitoare. Prin comuniștii din conducerea sindicatelor de salariați agricoli, secțiile sindicale vor ajuta la organizarea salariaților agricoli pe grupe sindicale, la ridicarea nivelului cultural și politic al țărănimii muncitoare, la educarea ei în spiritul luptei de clasă” ³¹.

După congresul de constituire al Uniunii sindicatelor de salariați agricoli și afilierea acesteia la C.G.M. (17—19 martie 1947) ³², sindicatele agricole au luat parte activă la toate acțiunile desfășurate de partid la sate, au participat la colectarea de cereale, la efectuarea reformei bănești, la campania de demascare a complotului P.N.Ț. etc. Un rol însemnat l-au avut sindicatele agricole în lupta pentru îngrădirea acțiunilor și tendințelor acaparatoare și sabotoare ale chiaburilor, pentru demascarea celor care doseau produse agricole, făceau speculă etc. În această activitate, sindicatele agricole s-au maturizat din punct de vedere politic și au constituit un sprijin de nădejde al muncii desfășurate de P.C.R. pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare,

²⁹ „Monitorul oficial” nr. 9, din 7 noiembrie 1947, partea a III-a, Dezbatere parlamentară, pag. 73.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 9, fila 32.

³¹ Ibid.

³² „Scînteia” nr. 777, 778, 779, din 19, 20 și 21 martie 1947.

pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale maselor muncitoare de la orașe și sate.

Organizarea și activitatea sindicatelor de salariați agricoli a constituit un aspect important al noii faze de dezvoltare a luptei de clasă la sate, luptă îndreptată împotriva manifestărilor hrăpărețe ale chiaburimii, pentru izolarea ei politică, pentru îngrădirea tendințelor sale acaparatoare și exploatare.

Intensificarea luptei de clasă la sate, ca rezultat al ascuțirii contradicțiilor dintre țărănimea muncitoare și chiaburime, precum și noile sarcini care stăteau în fața forțelor revoluționare în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, impuneau reorganizarea Frontului plugarilor, pentru a putea corespunde mai bine sarcinilor noi. Frontul plugarilor contribuise la mobilizarea maselor țărănești în lupta pentru pămînt și guvern democratic, izolarea de masă a P.N.Ț. și P.N.L. și la înfrîngerea acestora în alegerile din 19 noiembrie 1946. În acest timp, Frontul plugarilor își crease și consolidase organizațiile din întreaga țară, cuprinsese în rîndurile sale un număr de țărani muncitori tot mai mare. În același timp, în organizațiile Frontului plugarilor și pe alocuri chiar în organele sale de conducere pătrunseseră un număr însemnat de elemente chiaburești, antimuncitorești și anticomuniste, care influențau negativ activitatea organizației, creînd pericolul ruperii acesteia de masele țărănimii muncitoare. Această situație era agravată și de faptul că, după alegeri, „organizațiile F.P. — după cum aprecia însăși conducerea Frontului plugarilor — și-au încetat aproape complet activitatea lor în masă”³³, în timp ce reacțiunea, speculînd marile greutăți economice, desfășura o activitate intensă de spargere a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

La începutul anului 1947, într-o consfătuire comună, Biroul Politic al C.C. al P.C.R. și Comitetul executiv al Frontului plugarilor³⁴ au analizat situația politică la sate și au stabilit poziția pe care trebuia s-o adopte Frontul plugarilor în noile condiții ale dezvoltării luptei de clasă la sate. Cu acest prilej s-a stabilit că Frontul plugarilor avea rolul de a organiza țărănimea muncitoare și de a participa la acțiunea de izolare politică a chiaburimii. Dată fiind poziția anticomunistă a unor elemente reacționare din Frontul plugarilor, care negau necesitatea colaborării acestei organizații cu P.C.R., s-a precizat din nou că Frontul plugarilor „nu va fi o organizație care colaborează vremelnic cu P.C.R., ci un aliat de bază și permanent al acestuia, după cum masa pe care se clădește — țărănimea muncitoare — este aliatul de bază al proletariatului”³⁵. În lumina celor stabilite în această consfătuire comună, la sfîrșitul lunii aprilie a avut loc ședința extraordinară a Comitetului executiv al Frontului plugarilor, care, pe baza raportului prezentat de dr. Petru Groza, președintele organizației, a analizat poziția și sarcinile Frontului plugarilor în situația politică existentă și a stabilit următoarele: 1) Revizuirea și regrouparea cadrelor sale, astfel încît în toate posturile de conducere ale organizațiilor, de sus și pînă jos, să precumpănească elementele cinstite și devotate cauzei țărănimii muncitoare; 2) Revizuirea statutelor organizației; 3) In-

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 328, fila 10.

³⁴ Loc. cit., fila 12.

³⁵ „Frontul plugarilor” nr. 655, din 28 aprilie 1947.

tensificarea acțiunii de organizare în cadrul Frontului plugarilor a țărănimii muncitoare ; 4) Mobilizarea țărănimii muncitoare pentru îmbunătățirea stării sale materiale și culturale³⁶. Aplicarea acestor măsuri urma să orienteze și mai mult organizația Frontul plugarilor în direcția rezolvării următoarelor sarcini principale : a) Lupta împotriva reacțiunii de la sate și orașe ; b) Întărirea alianței cu clasa muncitoare, sub conducerea acesteia, pentru apărarea bazelor democratice ale statului, pentru consolidarea și dezvoltarea democrației, pentru propășirea țării³⁷. Aceste hotărâri ale conducerii Frontului plugarilor, în care se sublinia însemnătatea alianței dintre proletariat și țărănimea muncitoare, recunoscându-i-se proletariatului rolul de conducător, precum și necesitatea strânsei colaborări între P.C.R. și Frontul plugarilor, au ușurat munca de întărire a acestei organizații a țărănimii muncitoare, au constituit, în același timp, o lovitură puternică dată elementelor reacționare și chiaburești, care urmăreau să spargă alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și să submineze pe această cale baza regimului democrat-popular.

Începînd de la 9 mai 1947, în întreaga țară s-a desfășurat acțiunea de reorganizare a Frontului plugarilor. În acest scop au fost convocate adunări județene ale organizației, în care, după prelucrarea hotărîrilor Comitetului executiv, au fost organizate comitetele județene, care aveau ca primă sarcină ducerea acțiunii de reorganizare pînă jos. În cursul adunărilor județene, la care au fost mobilizați numeroși țărani muncitori, au fost demascate și îndepărtate din conducerea Frontului plugarilor o serie de elemente chiaburești, legionare, afaceriste etc. *.

Reorganizarea Frontului plugarilor s-a desfășurat în condițiile unei lupte îndirjite împotriva elementelor chiaburești și dușmănoase din rîndurile sale. Folosindu-se de pozițiile pe care le dețineau într-o serie de județe (Romanati, Teleorman, Timiș-Torontal etc.), chiaburii au încercat să respingă hotărîrile Comitetului executiv, iar în alte locuri chiaburii, alungați din conducerea Frontului plugarilor, au pus la cale organizarea unor comitete separate, încercînd să-și recruteze partizani politici din rîndurile țăranilor muncitori³⁸.

Acțiunile chiaburilor îndreptate împotriva reorganizării Frontului plugarilor s-au bucurat de sprijinul liberalilor brătieniști și al maniștilor, care căutau să-i prezinte pe aceștia ca fiind „elemente de bază” ale satului, „factorii de civilizație și progres”. Ei încercau să acrediteze teoria de mult zdrobită a satului unitar și armonios, a satului nediferențiat, fără luptă de clasă. „Țărănimea — scria, de exemplu, ziarul „Dreptatea” — este o clasă socială omogenă și unitară ca apa mării. Diversele talazuri — categorii ușor diferențiate — nu numai că nu sfarmă această unitate, dar o fac vie și fecundă înlăuntrul aceluiași stil de viață solidar și armonic, care este stilul de viață al satului românesc”³⁹. Aceste perorații demagogice despre „unitatea” satului și despre „armonia” lui, dezmințite de viață, erau necesare reacțiunii și pentru a prezenta acțiunea P.C.R. și a

³⁶ „Scînteia” nr. 807, din 26 aprilie 1947.

³⁷ Ibid.

* În județul Someș, de exemplu, din comitetele a 170 de comune au fost îndepărtate 327 de persoane necorespunzătoare scopului și caracterului organizației. („Frontul plugarilor” din 24 iulie 1947).

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 326, filele 37, 40.

³⁹ „Dreptatea”, nr. 337, din 29 aprilie 1947.

Frontului plugarilor de îndepărtare a chiaburilor din rîndurile Frontului plugarilor și de mobilizare a țărănimii muncitoare la luptă împotriva burgheziei satelor ca pe ceva artificial, ca factor ce provoca în mod forțat conflicte în viața satelor.

Activitatea de curățire a Frontului plugarilor de elementele exploatare și de transformare a sa în organizație a țărănimii muncitoare a avut loc în condițiile unei intense activități politice de masă. În această perioadă, conducerea Frontului plugarilor a pus în fața organizațiilor sale următoarele sarcini: ridicarea nivelului politic și cultural al țărănimii muncitoare; educarea ei în spiritul frăției între țărani romîni și țărani muncitori din rîndurile minorităților naționale; demascarea P.N.Ț. și a celorlalte partide reacționare; popularizarea cuceririlor regimului democratic etc. Un accent deosebit a fost pus de organizație pe problemele necesității întăririi alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pe sublinierea forței acestei alianțe și a avantajelor ei pentru masele țărănești ⁴⁰.

Activitatea de reorganizare a Frontului plugarilor s-a bucurat de sprijinul celorlalte partide și grupări politice democratice și în primul rînd din partea partidului comunist. Sub titlul „Pe marginea importanțelor hotărîri ale Frontului plugarilor“, de pildă, „Scînteia“ din 27 aprilie 1947 a publicat un amplu articol în care scria: „În viața politică și socială a Romîniei democratice s-a produs zilele trecute un eveniment de o însemnătate deosebită, care va avea urmări favorabile asupra dezvoltării și consolidării democrației la noi în țară“ ⁴¹. Organele și organizațiile P.C.R. au desfășurat în acest timp o intensă activitate, ajutînd organizațiile Frontului plugarilor în acțiunea de cuprindere organizatorică a maselor țărănești, de promovare în conducerea lor a elementelor înaintate din rîndurile țărănimii muncitoare, de demascare a chiaburilor și a altor elemente reacționare strecurate în organele de conducere ale Frontului plugarilor. P.C.R. a organizat în același timp numeroase cursuri și școli de cadre pentru membrii de partid din mediul rural, a dus o largă activitate de ridicare a nivelului politic al maselor țărănești. Presa de partid a dus, de asemenea, o susținută campanie de lămurire a maselor țărănești, de explicare cu exemple concrete și pe înțelesul țăranilor a politicii partidului și guvernului democrat, de demascare permanentă a reacțiunii.

O mare însemnătate în acțiunea de întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au avut măsurile anticapitaliste luate de puterea populară în vara anului 1947, pe baza propunerilor P.C.R. din 14 iunie. Propunerile P.C.R. ⁴² — marcînd momentul de cotitură în lupta pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării — prevedeau măsuri concrete pentru industrie, agricultură, transporturi, finanțe și credite, stabilind ca, pînă la finele anului 1947, productivitatea muncii să atingă 60—70%, iar nivelul producției industriale 70% față de anul 1938. În vederea creșterii producției agricole și apărării intereselor țărănimii muncitoare, propunerile P.C.R. prevedeau sprijinirea țărănimii muncitoare de către stat cu unelte agricole, cu semințe selecționate și

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 326, filele 17—20 („Sarcinile generale ale resortului de presă și propagandă din C.E. al Frontului plugarilor“).

⁴¹ „Scînteia“, nr. 808, din 27 aprilie 1947.

⁴² „Scînteia“ nr. 847, din 16 iunie 1947.

animale de rasă, împiedicarea acaparării pământurilor de către chiaburi și speculanți etc. Țăranii muncitori erau chemați să contribuie la asigurarea aprovizionării cu alimente a populației orășenești, precum și la aprovizionarea industriei prelucrătoare cu produse agricole⁴³.

În această direcție trebuie să arătăm că, încă în zilele premergătoare prezentării propunerilor P.C.R., Adunarea Deputaților adoptase unele măsuri legislative cu caracter anticapitalist privind agricultura. Astfel, la 5 iunie 1947, Adunarea Deputaților a votat legea pentru interpretarea dispozițiilor legale privitoare la înfăptuirea reformei agrare, lege prin care se preciza că lucrările pentru reforma agrară fiind acte de guvernămînt nu pot fi atacate în justiție și pe nici o altă cale⁴⁴. Punînd capăt încercărilor și manevrelor foștilor proprietari și moșieri de a lovi în reforma agrară prin darea în judecată a țăranilor, legea din 5 iunie 1947 reprezenta un pas însemnat pe linia apărării gospodăriilor țăranilor muncitori, împotriva tendințelor acaparatoare ale elementelor exploatare de la sate. La 6 iunie 1947 a fost votată legea de reglementare a circulației și stabilire a regimului juridic al imobilelor agricole, prin care se împiedica formarea marii proprietăți agricole, în dauna celei mici. Cu acest prilej a fost limitată la maximum 15 ha suprafața de pămînt ce putea fi cumpărată și se interzicea divizarea proprietăților mai mici de 2 ha la șes și 1 ha la deal și munte. Pentru împiedicarea chiaburilor de a mai exploata prin ipotecări spoliatoare pe țăranii cu pămînt puțin, legea prevedea că ipotecarea proprietății agricole urma să se facă în viitor numai de instituțiile financiare autorizate în acest scop. Controlul circulației imobilelor agricole⁴⁵, prin dreptul de preemțiune, devenea prin lege un drept exclusiv al statului. De o deosebită importanță a fost faptul că, pe baza legii circulației bunurilor agricole, au fost anulate vînzările de terenuri făcute de țăranii sub imperiul foametei. Pe această linie, noi precizări au fost făcute la 14 iulie 1947 prin decizia Ministerului Agriculturii și Domeniilor, care prevedea că „vînzările terenurilor agricole sub 5 ha din regiunile secetoase făcute după 1 august 1946 sînt presupuse că au fost făcute sub imperiul constrîngerii și, ca atare, sînt declarate nule”⁴⁶.

Legea de circulație a bunurilor agricole și anularea vînzărilor forțate de pămînt în 29 de județe ale țării, reprezentînd primele măsuri cu caracter anticapitalist la sate, au constituit o ilustrare elocventă a politicii partidului comunist și puterii populare de apărare a maselor țărănești.

Măsurile anticapitaliste luate în agricultură, parte integrantă a politicii generale duse de puterea populară, au fost obiectul unor furibunde campanii de calomnii din partea P.N.Ț. și P.N.L. Acești reprezentanți ai marelui capital și ai intereselor moșierimii expropriate considerau că nu trebuie luate măsuri împotriva chiaburilor, pentru oprirea procesului de fărîmîțare a micii proprietăți agricole și de formare a marii proprietăți capitaliste, ci, dimpotrivă, procesul de regroupare a proprietăților mici în unități mai puternice — care, bineînțeles, să se afle în mîinile chiaburilor — trebuie încurajat prin toate mijloacele.

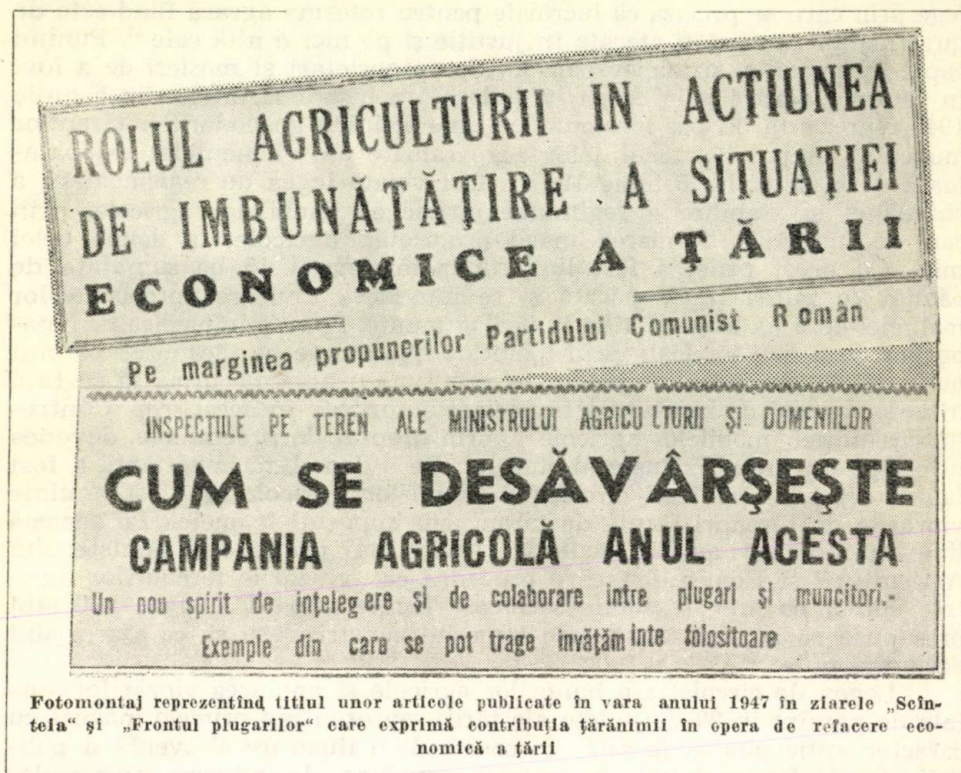
⁴³ Ibid.

⁴⁴ „Monitorul oficial” nr. 127, din 7 iunie 1947, partea I, pag. 4 553.

⁴⁵ Loc. cit., nr. 140, din 23 iunie 1947, partea I, pag. 5 062.

⁴⁶ Loc. cit., nr. 158, din 14 iulie 1947, partea I, pag. 5 978.

Politica statului democrat-popular de apărare și sprijinire a proprietății țărănești și-a găsit expresia și în măsurile adoptate la începutul lunii iulie 1947, prin care se stabileau condițiile în care masele de producători agricoli puteau să-și valorifice produsele după ce participau la asigurarea de către stat a unui fond centralizat de produse. În cadrul acestor măsuri se enumeră în primul rând noul regim al colectărilor de cereale⁴⁷ și impozitul agricol în natură. Aplicarea noului regim al colectării de cereale și a impozitului agricol în natură pe anul 1947, impozit

pe baze progresive în raport cu suprafața agricolă și producția la hectar⁴⁸, a cerut din partea organelor și organizațiilor de partid o intensă muncă politică. În acest timp, P.C.R. a desfășurat o largă activitate politică de masă, de convingere a țărănimii muncitoare asupra avantajelor noilor măsuri. O atenție deosebită au acordat organizațiile de partid sprijinirii organelor de stat și luptei acestora împotriva unor manifestări de folosire a mijloacelor de constrângere față de țărănimea muncitoare. Aplicarea măsurilor anticapitaliste la sate cu sprijinul efectiv al maselor țărănești a avut ca rezultat o delimitare mai categorică din punct de vedere politic a țărănilor muncitori de chiaburi, a dus la intensificarea luptei țărănimii sărace și mijloaceșe împotriva burgheziei satelor. Țărănimea muncitoare a căpătat

⁴⁷ Loc. cit., nr. 152, din 7 iulie 1947, partea I, pag. 5 654—5 656.

⁴⁸ „Scînteia” nr. 873, din 19 iulie 1947.

posibilitatea să participe în măsură crescândă la refacerea economică a țării, contribuind astfel la continua întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. O expresie a acestui fapt o constituie și aceea că pînă în ajunul reformei bănești din august 1947 statul a avut la dispoziție pentru fondul centralizat 25 000 vagoane de grîu.

Pe baza realizărilor obținute în domeniul producției industriale și agricole, în urma eforturilor susținute ale clasei muncitoare și țărănimii pe linia indicată de P.C.R., în august 1947 s-a putut trece la aplicarea unor noi măsuri cu caracter anticapitalist, care au lovit puternic în posibilitățile de exploatare ale burgheziei și au contribuit la îmbunătățirea nivelului de trai al maselor. Locul central în cadrul acestor măsuri l-a ocupat reforma monetară din 15 august 1947, prin care s-a redus cantitatea de monedă aflată în circulație cu suma de 1 377 milioane de lei și s-au smuls din mîna capitaliștilor de la orașe și sate aur și valută în valoare de 1 465 milioane de lei⁴⁹. Elaborată și aplicată în spiritul luptei împotriva elementelor capitaliste și în folosul maselor muncitoare, reforma monetară din 1947 a dat o lovitură puternică burgheziei satelor, slăbind puterea economică a acestora și limitînd astfel posibilitățile ei de exploatare a maselor țărănești. În urma reformei bănești, masele țărănimii muncitoare, dispunînd de o monedă stabilă, aveau posibilități sporite de a-și valorifica produsele lor pe prețuri avantajoase.

După reforma bănească, statul democrat-popular a acordat maselor țărănești noi posibilități de valorificare mai avantajoasă a produselor lor, pentru ușurarea condițiilor de aprovizionare a oamenilor muncii de la orașe cu produse agroalimentare. Astfel, a fost acordată libertatea de vînzare și cumpărare la o serie de produse agricole⁵⁰, au fost reduse taxele și impozitele la un număr de produse industriale destinate maselor țărănești⁵¹, au fost fixate noi prețuri la uneltele agricole, au fost desființate taxele de barieră și s-a acordat țăranilor care voiau să aducă mărfuri în Capitală 50% reducere pe transportul C.F.R.

În același timp cu măsurile economice de îngrădire a chiaburilor și de apărare a intereselor maselor țărănești împotriva exploatării capitaliste, cu acțiunea de atragere a țărănimii muncitoare pe calea sprijinirii active a operei de refacere a economiei naționale, statul democrat-popular a desfășurat o susținută activitate în vederea ridicării nivelului cultural și sanitar al satelor și a introducerii unor metode înaintate în agricultură. Printre măsurile îndreptate în acest scop enumerăm legea de reorganizare a Institutului de cercetări forestiere⁵² și a Institutului de cercetări zootehnice⁵³, precum și legea de organizare a învățămîntului agricol⁵⁴. Dezvoltarea învățămîntului agricol avea ca scop pregătirea cadrelor de specialitate necesare instituțiilor agricole, zootehnice, silvice și veterinare de stat, județ și comună, întreprinderilor și exploatărilor particulare și cooperatiste, precum și educarea agricultorilor în cursuri de popularizare. Pe baza acestor măsuri, încă în toamna anului

⁴⁹ Aurel Vijoli: „Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din România”, Editura științifică, 1958, pag. 331—332.

⁵⁰ „Scînteia” nr. 917, din 8 septembrie 1947.

⁵¹ Loc. cit., nr. 935, din 29 septembrie 1947.

⁵² „Monitorul oficial” nr. 125, din 5 iunie 1947, partea I, pag. 4 458.

⁵³ Loc. cit., nr. 127, din 7 iunie 1947, partea I, pag. 43, 45, 48.

⁵⁴ Loc. cit., din 18 iulie 1947, partea I, pag. 6 224—6 233.

1947 au fost organizate 27 de licee agricole, dintre care două de fete, 54 de școli practice și 125 de școli de calificare⁵⁵. S-a dezvoltat, de asemenea, rețeaua de asistență veterinară, crescând numărul de medici și de dispensare veterinare.

Rezultatul muncii politice desfășurate de P.C.R. la sate, al sprinului multilateral acordat de puterea populară maselor țărănești s-a concretizat în întărirea economică a gospodăriilor țărănești. În cursul anului 1947 au fost recoltate 524 000 vagoane de porumb, 150 000 vagoane de cartofi, 33 000 vagoane de floarea-soarelui și 7 400 vagoane de sfeclă de zahăr. Numărul bovinelor a crescut în același an față de 1946 de la 3 100 000 la 4 300 000, al cailor — de la 800 000 la 900 000, al porcilor — de la 1 100 000 la 1 500 000, al oilor și caprelor — de la 7 300 000 la 11 500 000, al păsărilor de curte — de la 11 900 000 la 15 800 000⁵⁶. De asemenea, au mai fost recoltate 140 000 vagoane de grâu.

Creșterea producției industriale și agricole, precum și reforma monetară din august 1947 au făcut posibil ca în a doua jumătate a anului 1947 să se intensifice schimbul dintre oraș și sat, să fie distribuite populației muncitoare cantități sporite de mărfuri de larg consum.

Succesele obținute de poporul nostru în anii 1946—1947 în refacerea economiei naționale, înfrângerea speculei și sabotajului capitaliștilor au fost posibile datorită conducerii acestei acțiuni de către clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., datorită politicii ferme duse de partid de întărire continuă a alianței muncitorești-țărănești.

Ca rezultat al activității din ce în ce mai intense desfășurate de P.C.R. în condițiile ascuțirii contradicțiilor de clasă la sate și ale creșterii luptei țărănimii muncitoare împotriva chiaburimii, influența partidului comunist în rîndurile maselor țărănești a crescut rapid. Acest lucru era ilustrat în primul rînd prin creșterea numărului de membri de partid⁵⁷ proveniți din elementele cele mai înaintate ale țărănimii muncitoare, precum și de activitatea tot mai rodnică desfășurată de celulele de partid sătești⁵⁸.

Cele 11 613 celule de partid sătești desfășurau o intensă activitate politică, culturală și gospodărească, dovedindu-se a fi în practică forța conducătoare a maselor țărănești.

Creșterea numărului de țărani muncitori membri ai P.C.R., activitatea multilaterală desfășurată de celulele de partid la sate, influența pe care acestea o exercitau asupra maselor țărănești ilustrau cu claritate faptul că aliatul principal al clasei muncitoare se orienta tot mai hotărît în direcția luptei pentru trecerea la revoluția socialistă.

Același lucru era ilustrat și de activitatea organizației țărănimii muncitoare, Frontul plugarilor. Ca urmare a acțiunii de îndepărtare din rîndurile sale a elementelor exploatare și de promovare în conducerea sa a țăranilor muncitori, în vara anului 1947, numeroase organizații ale Frontului plugarilor s-au întărit din punct de vedere politic și organizatoric. A crescut rolul Frontului plugarilor în viața satelor, lucru exprimat

⁵⁵ „Probleme economice” nr. 1/1948, pag. 11.

⁵⁶ Gh. Gheorghiu-Dej: „Precizări asupra citorva probleme practice ale alianței dintre clasa muncitoare și țărănime”, Editura P.M.R., 1948, pag. 22.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 261, fila 129.

⁵⁸ Loc. cit., dosarul nr. 236, fila 4.

atit prin pozițiile ocupate de reprezentanții săi în organele administrației locale, cooperative, cămine culturale etc., cît și prin numărul însemnat de țărani muncitori cuprinși în organizațiile sale.

Alături de organizațiile P.C.R. și de Frontul plugarilor, la sate activau syndicatele de salariați agricoli, care numărau la sfîrșitul anului 1947 peste 100 000 ⁵⁹ de membri și desfășurau o susținută acțiune de mobilizare a maselor țărănimii muncitoare împotriva manifestărilor hrăpărețe și exploatare ale chiaburimii; activau, de asemenea, organizații ale Uniunii populare maghiare, ale Tineretului sătesc etc.

Un element important care dovedea creșterea combativității politice a maselor țărănești l-a constituit participarea acestora la lupta pentru întărirea cooperativelor sătești și a băncilor populare, la îndepărtarea elementelor exploatare din conducerea acestora. Această acțiune, inițiată de P.C.R. și sprijinită de puterea populară, s-a desfășurat în strînsă legătură cu activitatea de dezvoltare a schimbului de mărfuri dintre oraș și sat * și a dus la întărirea mișcării cooperatiste, la lărgirea bazei ei de masă, ajungîndu-se ca la sfîrșitul anului 1947 să funcționeze peste 11 000 de cooperative, cu circa 4 000 000 de membri ⁶⁰, față de cele 10 008 cooperative, cu 3 244 583 de membri existenți la începutul anului. Organele cooperatiste au fost puternic sprijinite de statul democrat-popular din punct de vedere financiar. Ele au primit însemnate sume de bani pentru a acorda credite maselor de țărani, în vederea achiziționării de către aceștia a cerealelor pentru hrană și însămînțări, pentru mașini agricole etc. Pînă la 28 iulie 1947, numai pentru achiziționarea de cereale pentru însămînțări și hrană, cooperativele au primit suma de 6 000 miliarde de lei ⁶¹. În același fel, de la 15 august 1947 pînă la sfîrșitul lunii septembrie, cooperativele au primit suma de 1 305 000 000 de lei în scopul colectării de cereale și cumpărării de unelte agricole ⁶². Alături de cooperativele de aprovizionare și consum, care constituiau prima formă de cooperatie, în anul 1947 se constată o mai mare preocupare a țăranilor muncitori de a se întovărăși pentru efectuarea lucrărilor agricole ⁶³, pentru folosirea tractoarelor de la centrele de mașini, precum și participarea cu bani și muncă la efectuarea unor lucrări de ameliorări de terenuri ⁶⁴. Acest lucru dovedea, așa cum aprecia ministrul agriculturii în Adunarea deputaților din 6 iunie 1947, că „țăranul nu este străin și adversar cooperației” ⁶⁵.

⁵⁹ Arhiva C.C.S., dosarul Uniunea sindicatelor de salariați agricoli, 1947, nenumărat.

* Numai în perioada 15 august—15 decembrie 1947 au fost distribuite la sate prin organele cooperației 492 041 kg de bumbac fin, 6 534 408 m de pinzeturi, 522 713 duzini de ață, 356 339 perechi de încălțăminte diferită, 1 556 950 kg de sodă caustică, 520 000 kg de sodă de rufe, 8 543 bucăți de pluguri, 2 061 788 bucăți de diferite unelte mici, 3 245 426 kg de tablă, 1 259 918 kg de fier comercial și balot, 2 832 683 kg de cuie, 65 250 682 kg de tutun, 33 779 244 bucăți de țigări, 16 764 813 cutii de chibrituri, 3 853 000 kg de ulei, 3 402 400 bucăți de țiglă, 2 282 962 mp de geamuri și 6 400 mp de carton asfaltat. („Frontul plugarilor”, număr special de Anul nou — 1948.)

⁶⁰ „Buletinul informativ” al Consiliului superior economic din februarie 1948, Editura Institutului de statistică, 1948, pag. 133.

⁶¹ Arhiva Centrocoop, fondul INCOOP, dosarul nr. 1 473, fila 2.

⁶² Loc. cit., dosarul nr. 40, nepaginat.

⁶³ „Probleme economice” nr. 3/1948, pag. 94.

⁶⁴ „Monitorul oficial” nr. 30, din 28 august 1947, partea a III-a. Dezbateri parlamentare, pag. 742.

⁶⁵ Ibid.

Întărirea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție, intensificarea activității politice a maselor țărănești pe tărîmul luptei anticapitaliste au determinat schimbarea radicală a raportului de forțe în țară, au creat condiții favorabile trecerii nemijlocite la instaurarea dictaturii proletariatului. La 6 noiembrie 1947, reprezentanții grupării burgheze au fost îndepărtați din guvern. Prin aceasta s-a produs o schimbare calitativă în conținutul guvernului, care a devenit pe deplin reprezentantul clasei muncitoare și al păturilor sociale interesate în lupta pentru socialism. În urma îndepărtării ultimilor reprezentanți ai burgheziei din guvern s-au creat premise pentru doborîrea monarhiei. Ținînd seama de condițiile obiective, P.C.R., sprijinindu-se pe masele proletare, pe alianța muncitorească-țăărănească, pe celelalte categorii ale populației muncitoare, precum și pe păturile mijlocii de la orașe, a stabilit ca obiectiv nemijlocit răsturnarea monarhiei și trecerea la revoluția socialistă. Acest obiectiv a fost îndeplinit la 30 decembrie 1947, cînd a fost doborîtă monarhia și proclamată Republica Populară Romînă.

Dezvoltarea luptei revoluționare în țara noastră, trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă a confirmat întru totul justetea învățăturii leniniste care arată că transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă depinde, înainte de toate, de nivelul de conștiință și gradul de organizare al forțelor revoluționare, de capacitatea proletariatului și a partidului său marxist-leninist de a grupa și a mobiliza în jurul și sub conducerea sa toate forțele sociale interesate în lichidarea exploatării omului de către om, de a le conduce în lupta pentru socialism. În țara noastră, în cadrul acestei politici, activitatea P.C.R. de întărire continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare a constituit un element principal.

Partidul comunist, pe baza cunoașterii profunde a realităților satului românesc, a mentalității micului producător și a dorinței maselor țărănești de a scăpa de asuprire și exploatare, a promovat cu consecvență o politică fermă, a elaborat și aplicat în viață o serie de măsuri politice și organizatorice care au dus, pas cu pas, la ridicarea luptei maselor țărănești pe o treaptă superioară. În acest timp, țărănimea muncitoare a înțeles mai clar că singura cale spre o viață nouă era aceea a alianței cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului marxist-leninist, și, în consecință, a urmat cu încredere și hotărîre acest drum.

Ridicarea alianței muncitorești-țăărănești de la lupta revoluționar-democrată, dusă împotriva moșierilor și a resturilor semifeudale, la lupta împotriva burgheziei a constituit una dintre condițiile principale ale instaurării dictaturii proletariatului.

Din activitatea P.C.R. în anii 1921-1922. Congresul al II-lea al partidului

M. C. STĂNESCU

Ascuțirea contradicțiilor regimului burghezo-moșieresc din România în anii primului război mondial imperialist a dus la creșterea combativității revoluționare a oamenilor muncii, la ridicarea luptelor proletariatului român pe o treaptă mai înaltă, nemaicunoscută până atunci în istoria patriei noastre. În aceste condiții, ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au găsit un teren fertil în România, contribuind la radicalizarea maselor muncitoare, la intensificarea luptei lor.

Ca rezultat al luptei pentru eliberare națională și socială desfășurată de poporul român de-a lungul veacurilor și ridicată la un nivel superior de mișcarea muncitorească revoluționară, în anul 1921 a luat ființă partidul comunist, partid de tip nou al clasei muncitoare, organizat pe principiile ideologice, tactice și organizatorice leniniste. Relevând însemnătatea istorică a înființării P.C.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej subliniază că „Crearea Partidului Comunist din România a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”¹.

De la începutul existenței sale, Partidul Comunist din România și-a luat ca una dintre sarcinile principale aceea de a restabili unitatea politică și de acțiune a clasei muncitoare, de a conduce lupta întregului popor muncitor pentru un trai mai bun, pentru obținerea unei reale independențe a României, pentru înlăturarea exploatării omului de către om din țara noastră.

★

Din primul moment al creării sale, Partidul Comunist din România * a fost nevoit să înfrunte teroarea burghezo-moșierească. Datorită măsurilor de aprigă represiune luate de autorități, care vedeau în partidul comunist dușmanul lor de moarte, pe organizatorul și conducătorul luptei maselor populare, în perioada de la Congresul I al parti-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P 1956, ediția a IV-a, pag. 368.

* În perioada de până la Congresul al II-lea (mai 1921—octombrie 1922) denumirea partidului a fost: Partidul socialist-comunist din România (P.S.C.R.).

dului și pînă în decembrie 1921, în mod practic, partidul nu și-a putut desfășura legal activitatea. Sediile organizațiilor muncitorești erau închise, orice activitate revoluționară împiedicată prin mijloace brutale. „Socialismul” și alte organe de presă proletare erau interzise. Din cauza masivelor arestări, legătura dintre conducerea aflată în București și muncitorii din provincie era aproape întreruptă². De aceea, una dintre sarcinile principale care stăteau în fața comuniștilor era să mobilizeze masele la luptă împotriva terorii, pentru eliberarea celor arestați, spre a obține condiții pentru ca partidul comunist să poată activa practic legal³.

Cu toate măsurile represive luate, autoritățile n-au reușit însă să lichideze partidul clasei muncitoare, așa cum își propuseseră *. P.C.R. și-a regrupat forțele și a trecut la organizarea și conducerea luptei proletariatului din România. La început, în perioada mai-decembrie 1921, activitatea partidului s-a bazat îndeosebi pe munca dusă de grupurile comuniste, deoarece acestea erau adaptate condițiilor ilegalității⁴. Activiști ca Leonte Filipescu și alții, care în perioada dinaintea Congresului I avuseseră sarcini de răspundere în cadrul grupurilor comuniste și rămăseseră nearestați, au trecut, în vara anului 1921, la reorganizarea activității P.C.R. Dar în îndeplinirea acestei sarcini importante ei întîmpinau mari greutăți. Ca urmare a măsurilor de teroare, a manevrelor elementelor social-democrate de dreapta și centriste, se crease derută în sînul maselor și, deși înainte de congresul din mai partidul socialist număra peste 40 000 de membri, acum trebuia început cu reînscrierea lor și crearea de noi organizații de partid locale și regionale.

Primele organizații de partid, create pe cartiere în București, la începutul lunii iunie 1921, pe cît posibil ferite de ochii siguranței, s-au numit grupe. De activitatea și îndrumarea fiecăreia dintre aceste grupe răspundea un activist cu experiență al partidului, care trebuia să raporteze săptămînal conducerii secțiunii București de activitatea depusă⁵. O grupă era alcătuită din 5—10 membri de partid⁶. În cadrul ședințelor organizate pe grupe se discutau probleme legate de programul și activitatea partidului, se citeau cărți și ziare cu conținut revoluționar; membrii grupelor, la locul lor de muncă, trebuiau să atragă noi muncitori în partid și sindicate, să le vorbească despre necesitatea luptei pentru cucerirea amnistiei generale, pentru apărarea Rusiei Sovietice, contra terorii⁷.

O atenție deosebită a fost acordată organizării mișcării sindicale de masă în vederea desfășurării unor noi lupte revoluționare. Începînd

² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 11, fila 90, și fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, fila 23.

³ Loc. cit., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, fila 22.

* C. Argetoianu, ministru de interne în guvernul Averescu, aflat la conducere atît în timpul grevei generale, cît și al congresului din mai 1921, referindu-se la măsurile represive luate și la scopul urmărit, în memoriile sale notează cu emfază: „Lupta a ținut un an, dar a fost încununată de un deplin succes. Mă măgulesc cu acest succes, căci l-am dobîndit fără excese de brutalitate. Țara a fost curățită de comunism” (subl. ns.). Vezi C. Argetoianu: „Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri”. Partea a VI-a, nr. 1/2, pag. 503.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, fila 22.

⁵ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1 290, fila 1.

⁶ Loc. cit., fila 214.

⁷ Loc. cit., filele 1, 152, 207, 214, 261.

cu septembrie 1921, partidul comunist a inițiat o susținută campanie de înscriere în sindicate, pentru reorganizarea lor pe principii revoluționare, pentru menținerea unității sindicale și pentru cucerirea dreptului ca acestea să-și desfășoare activitatea pe baze legale⁸. Ca urmare a luptei hotărâte a muncitorimii, în frunte cu comuniștii, Comisia generală sindicală a fost nevoită să convoace Congresul de la Brașov, din 20—22 octombrie 1921, unde s-a creat o centrală sindicală unică pe țară, iar la Congresul sindical de la Sibiu, din iunie 1922, s-a realizat unitatea organizatorică a mișcării sindicale din România. A crescut influența comuniștilor în sindicate, la început în organizațiile de jos, apoi în cele din diferite centre, ca București, de pildă, precum și în unele uniuni ca cele ale minerilor, metalurgiștilor, constructorilor, tipografilor ș.a.⁹.

În cadrul campaniei politice desfășurate de comuniști în coloanele ziarului „Tineretul socialist” sau la întrunirile muncitorești se sublinia nu numai necesitatea organizării clasei muncitoare în sindicate revoluționare, dar și aceea a luptei împotriva terorii, pentru a se obține dreptul de activitate legală a Partidului Comunist din România. Comuniștii arătau muncitorimii că numai atunci va fi încununată de succes lupta ei contra exploatării și asupririi, pentru un trai mai bun, când va avea în frunte un partid marxist-leninist.

În munca lor, comuniștii nu aveau de înfruntat numai teroarea burghezo-moșierească, ci și propaganda anticomunistă a elementelor oportuniste, în primul rând centriste, ce se bucurau de deplină libertate de acțiune și de întregul sprijin al autorităților.

În activitatea din acea perioadă a partidului, un loc important l-au ocupat și evenimentele desfășurate în luna decembrie 1921. În ziua de 4 decembrie s-a constituit Comitetul provizoriu al secțiunii București a Partidului socialist-comunist din România, compus din 3 activiști ai partidului, cărora li s-au mai adăugat, în scurt timp, încă trei, dintre cei aflați în ilegalitate¹⁰. Cu aprobarea celor aflați în închisoare, s-a constituit și un Comitet executiv provizoriu al Partidului socialist-comunist din România, iar de la 14 decembrie a reapărut ziarul „Socialismul”¹¹. Imediat după București, ca secțiuni ale P.S.C.R., s-au mai declarat organizațiile din Turnu-Severin, Craiova, Ploiești, Constanța și Galați, iar mai târziu au aderat și cele din Transilvania și Iași¹².

Partidul comunist avea o însemnată influență în Muntenia, Oltenia,

⁸ Loc. cit., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 22—23. În această campanie, un rol activ l-a jucat ziarul „Tineretul socialist”, organ al U.T.S., care apărea legal și avea o conducere unde predominau comuniștii. (Vezi „Tineretul socialist” nr. 7, din 18 septembrie și nr. 8, din 25 septembrie 1921.)

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 11, fila 5; dosarul nr. 13, fila 17; fondul nr. 5, dosarul nr. 787, fila 97, și fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 24—25.

¹⁰ Loc. cit., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 24—25.

¹¹ Loc. cit., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 15. Până atunci, Comitetul executiv al partidului era considerat cel vechi, ai cărui membri fuseseră arestați. Acesta își depusese mandatul în fața congresului, fără să mai fi fost ales un altul din cauza arestărilor. Din noul C.E. al P.S.C.R. făceau parte, printre alții, C. Ivănuș, M. Macavei, N. Simulescu și alții. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, fila 25.)

¹² Loc. cit., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 15.

Dobrogea și, într-o măsură mai mică, în Banat, Transilvania și Moldova. În fața sa stătea sarcina urgentă de a-și intensifica activitatea în Transilvania, Banat și Moldova pentru a-și spori influența și asupra maselor muncitorești din aceste regiuni ale țării¹³.

La începutul lunii decembrie 1921 au fost eliberați principalii conducători centriști, care fuseseră arestați formal cu prilejul grevei generale din octombrie 1920. Ei au dezlănțuit o furibundă campanie de ponegrire a comuniștilor, declarînd de la început că nu recunosc Congresul din mai și hotărârile sale¹⁴. Îndeosebi, ei au calomniat partidul comunist la întrunirea din 26 decembrie pe care o organizaseră în vederea comemorării zilei de 13 Decembrie. Prezenți în sală, reprezentanții P.C.R. au combătut cu argumente convingătoare calomniile centriștilor la adresa partidului comunist, încît, pînă la urmă, întrunirea începută cu ovații pentru cei eliberați s-a terminat cu huiduieli la adresa liderilor centriști. Sprijinirea entuziastă de către muncitori a comuniștilor dovedea justetea liniei politice a partidului comunist, maturitatea politică a proletariatului din Capitală, aflat în fruntea marilor bătălii de clasă încă din anii avîntului revoluționar. Muncitorimea bucureșteană a dovedit atunci că rămăsese credincioasă luptei revoluționare¹⁵.

Desfășurîndu-și activitatea în funcție de situația internă din România și în lumina documentelor elaborate de Internaționala Comunistă¹⁶, la începutul anului 1922, P.S.C.R. a inițiat o serie de acțiuni menite să ducă la realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare din România. Partidul s-a adresat în acea perioadă îndeosebi centriștilor. Dar toate încercările sale s-au lovit de fiecare dată de răspunsul negativ al conducătorilor centriști, care puneau asemenea condiții că dacă ar fi fost acceptate ar fi dus, în ultimă instanță, la lichidarea partidului comunist¹⁷.

Atacurile lor deșănțate s-au îndreptat în special împotriva punctului al treilea al condițiilor de afiliere la Internaționala a III-a, unde se spunea că pentru a-și îndeplini datoria față de revoluție, în acele

¹³ Loc. cit., dosarul nr. 11, fila 107; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, fila 25; vezi și „Socialismul” nr. 89, din 21 decembrie 1921.

¹⁴ „Socialismul” nr. 88, din 14 decembrie 1921.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, filele 25—26; „Socialismul” nr. 90, din 28 decembrie 1921, și nr. 91, din 4 ianuarie 1922.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, fila 22. Încă înainte și mai ales la cel de-al III-lea congres al Internaționalei Comuniste, din iunie 1921, V. I. Lenin a insistat asupra necesității realizării frontului unic, condiția esențială a luptei cu succes împotriva ofensivei patronale postbelice din majoritatea țărilor Europei. Problema care se punea era, așa după cum sublinia Lenin, de a avea în timpul luptei de partea partidului comunist majoritatea oamenilor muncii „...nu numai majoritatea muncitorilor, ci majoritatea tuturor celor exploatați și asupriți...”. (V. I. Lenin, Opere, vol. 32, E.S.P.L.P. 1956, pag. 484).

La ședințele Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste din decembrie 1921 și februarie 1922, această politică de front unic a fost minuțios elaborată și pusă în discuția mișcării muncitorești internaționale.

¹⁷ Principalele condiții ce le puneau, sintetizate de către E. Socor într-un articol apărut în „Lumea nouă” nr. 6, din 20 februarie 1922, se refereau la anularea hotărîrilor Congresului din mai 1921 și convocarea unei conferințe care să restabilească situația dinaintea grevei generale și să decidă ca baze programatice ale partidului pe cele fixate în declarația din mai 1919.

țări în care chiar și legalitatea burgheză este încălcată, comuniștii trebuia să înființeze un aparat ilegal, paralel cu cel legal¹⁸. Făcând agitație în jurul măsurilor represive pe care burghezia le-ar lua împotriva partidului comunist în urma adoptării la nevoie a principiului activității ilegale, ei urmăreau să izoleze partidul comunist de masele muncitoare¹⁹.

În acea perioadă grea, partidul a primit un sprijin substanțial de la Internaționala Comunistă și de la Federația Comunistă Balcanică. În ședințele din ianuarie și februarie 1922, la care au participat și reprezentanți ai P.C.R., luându-se în discuție situația mișcării muncitorești din țara noastră, s-a ajuns la concluzii care au fost de un real folos organizării luptei proletariatului din România. Cele două foruri internaționale de partid au recomandat P.S.C.R. să lupte mai departe pentru a se ajunge la o înțelegere cu centristii în vederea menținerii unității de acțiune a clasei muncitoare; centristii puteau rămâne în rindurile membrilor de partid, cu condiția ca să recunoască hotărârile Congresului din mai, iar celelalte probleme, asupra cărora mai existau neînțelegeri, să fie aduse și debătute în fața masei membrilor de partid și nu discutate numai între conducători²⁰. Aplicându-se aceste indicații, în P.S.C.R. au intrat o serie de elemente centriste. Venite în tînărul partid comunist, care era necălit din punct de vedere ideologic, aceste elemente au adus cu ele bagajul lor ideologic, oportunist, creînd, în anii următori, mari prejudicii activității partidului.

În aceste împrejurări, în fața partidului, ai cărui activiști, în majoritate, erau închiși, au stat asemenea probleme ca: reconstituirea organizațiilor de partid, consolidarea conducerii, convocarea unei conferințe de partid, stringerea legăturilor cu sindicatele ș.a.

Un bun prilej pentru stringerea legăturilor partidului cu masele l-a constituit campania electorală din februarie-martie 1922. Tactica partidului era de a folosi campania electorală pentru a explica maselor, pe larg, necesitatea existenței legale a partidului comunist, de a intensifica procesul de creare a organizațiilor sale, să pregătească terenul în vederea ținerii conferinței P.S.C.R., de a mobiliza masele la luptă pentru eliberarea celor arestați și stingerea odiosului proces din Dealul Spirii²¹.

După ce a depus lista sa²², partidul socialist-comunist a inițiat o intensă muncă de propagandă prin presă și mai ales prin organizarea a zeci de întruniri în București, Ploiești, Constanța, Cîmpina și alte centre, la care au participat mii de oameni ai muncii și îndeosebi muncitori din localitățile respective. Activiști ai partidului, ca C. Ivănuș, M. Macavei, M. Cruceanu, Al. Ionescu, în cuvîntările lor, au demascat teroarea ce bîntuia în țară, sistemul electoral burghez, politica

¹⁸ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 189.

¹⁹ „Lumea nouă” nr. 13, din 17 martie 1922.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 13; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 26—27 și „Socialismul” nr. 194, din 15 octombrie 1922.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, fila 27.

²² Lista P.C.R., depusă numai în cîteva județe, cuprindea 18 candidați aflați, în acea perioadă, unii în închisoare, iar alții în libertate. Printre ei se aflau: C. Ivănuș, Al. Dobrogeanu-Gherea, D. Fabian, M. Cruceanu, P. Constantinescu-Iași, E. Rozvany, Gh. M. Vasilescu-Vasia, M. Macavei, Gh. Niculescu-Mizil, D. Grofu ș.a.

antisovietică a guvernelor burghezo-moșieresti, au chemat masele să-și strângă rindurile în jurul partidului comunist, singurul apărător consecvent al intereselor lor, au expus pe larg principiile și tactica mișcării comuniste. Ei au făcut o largă popularizare partidului marxist-leninist²³.

La aceste întruniri, reprezentanții P.C.R. au expus tactica și scopul luptei partidului comunist. Ele se terminau cu numeroase adeviziuni la mișcarea revoluționară și, în primul rând, la programul de luptă al P.C.R. Pentru prima dată în România, un partid politic a venit în campania electorală cu lozinci revoluționare; în programul său electoral era înscrisă ideea luptei pentru înlăturarea orînduirii burgheze²⁴. Afirmarea fățișă de către comuniști a tuturor acestor probleme a fost pentru muncitorime ceva nou și îndrăzneț. Participarea oficială la alegeri a adus recunoașterea de către autorități a P.S.C.R., a activității partidului și a organului său, ziarul „Socialismul”²⁵.

Împotriva partidului comunist, în momentul cînd acesta se pregătea pentru participarea la campania electorală, guvernul liberal a declanșat o puternică teroare, care a culminat cu odiosul proces din Dealul Spirii²⁶, în care au fost implicați delegații ce votaseră pentru crearea P.C.R. la Congresul din mai, luptătorii revoluționari arestați cu prilejul grevei generale din octombrie 1920 și în perioada ulterioară etc. Desfășurat în condiții de cruntă teroare, procesul din Dealul Spirii trebuia să constituie, potrivit intențiilor burgheziei, baza „legală” de lichidare a partidului comunist.

Dar cu toate măsurile represive luate împotriva comuniștilor acuzați în proces, glasul lor s-a făcut auzit de milioane de oameni din țara noastră și de peste hotare. Participarea a 1 200 de muncitori și intelectuali ca martori dovedea din plin legăturile partidului cu masele. Comuniștii aflați pe banca acuzării au transformat boxa în care se aflau într-o tribună de la care au demascut putreziciunea regimului burghezo-moșieresc din România, pieirea inevitabilă a acestuia.

Încercarea burgheziei și moșierimii de a distruge tînărul partid comunist a fost zădărnicită de lupta hotărîtă a maselor populare din întreaga țară, de teama revoltei poporului muncitor, asuprit și exploatat, care, pentru prima oară, avea în fruntea sa un conducător hotărît ca partidul comunist. De aceea, clasele exploatatoare s-au văzut nevoite să recunoască activitatea legală a partidului și să amîne cu 2 ani scoaterea lui în afara legilor. Această victorie a demonstrat tăria P.S.C.R., continua creștere a prestigiului său, rădăcinile de masă, încă din acea vreme, ale Partidului Comunist din România.

În ciuda terorii, P.S.C.R. a reușit să mențină legătura cu masele prin intermediul organizațiilor de partid existente, al sindicatelor, al ziarelor „Socialismul”, „Tineretul socialist” ș.a. Datorită muncii desfășurate

²³ „Socialismul” nr. 111, din 20 februarie, nr. 112, din 22 februarie, nr. 114, din 24 februarie, nr. 119, din 2 martie, nr. 120, din 3 martie, nr. 123, din 6 martie și nr. 124, din 7 martie 1923.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 15.

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 11, fila 90, și fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, fila 28.

²⁶ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 1—2 din 1961, pag. 160—186.

însă ținerea conferinței la această dată și nici la 9—11 aprilie, cum fusese stabilit ulterior ³⁰.

Deoarece nu au mai putut fi anunțați despre hotărîrea autorităților, în preziua lui 9 aprilie, la București au sosit delegați din Transilvania, Dobrogea, din Ploiești, Galați, Tr.-Severin, din partea secțiunii socialiste din Iași și a unor ziare din provincie ³¹. În această situație conferința a trebuit să se țină ilegal. După îndelungate dezbateri, cu excepția delegatului din Iași (Gh. Tănase), venit cu drept de vot consultativ, care a plecat demonstrativ din conferință *, delegații au adoptat importante hotărîri, menite să ducă la întărirea partidului, la creșterea rîndurilor sale, ca : legalizarea partidului sub numele de Partidul socialist-comunist din România ; recunoașterea C. E. provizoriu, căruia i s-a dat mandat să-și continue activitatea și să convoace o nouă conferință, pe cît posibil legală ; s-a ales un secretariat pentru Transilvania, cu sarcina de a pregăti crearea de noi secții ale P.S.C.R. în acea parte a țării ; spre a extinde activitatea partidului, s-au preconizat și unele măsuri în vederea definitivării comitetelor din alte centre ³². Această conferință ocupă un loc important în activitatea dusă de partid între cele două congrese, întrucît, aici, pentru prima dată de la crearea partidului, s-au întîlnit delegați din majoritatea centrelor din țară, iar hotărîrile, luate în unanimitate, au constituit un îndreptar pentru perioada următoare.

Îndeplinind hotărîrile conferinței, membrii C. E. provizoriu au mers în diferite centre unde au desfășurat o vie activitate în vederea creării de noi secțiuni și a afilierei lor la P.C.R. Astfel, la 14 mai, adunarea generală a muncitorimii din Iași, în unanimitate, a votat afilierea secțiunii de aici la P.S.C.R. ³³. În declarația adoptată cu acest prilej se spunea : „Iașul muncitoresc, cu sufletul împăcat, cu convingerea că a făcut un gest drept și singurul posibil, a votat cu unanimitate afilierea la partidul comunist, afilierea lui la singura Internațională, a III-a... În țara romînească nu există decît un singur partid muncitoresc puternic, singurul reprezentant al proletariatului, partidul comunist. Trăiască” ³⁴.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 16 ; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, filele 30—31 și „Socialismul” nr. 136, din 27 martie 1922.

³¹ Ibid.

* Deși la congresul din mai nu fusese reprezentată, secțiunea din Iași a partidului socialist saluta printr-o scrisoare hotărîrile luate și se declara de acord cu ele. Ulterior însă, pînă la 14 mai 1922, ea n-a desfășurat o activitate organizată ca secțiune a P.C.R. În perioada alegerilor din 1922, Gh. Tănase, deși trecuse la partidul comunist, a candidat pe lista centristilor din Iași. La conferință, respingînd critica tovarășească ce i s-a făcut, el a plecat în mod demonstrativ. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 16 ; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 29—30 și „Socialismul” nr. 156, din 4 iunie 1922)

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1 inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 16 ; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2, filele 29—31 și „Socialismul” nr. 156, din 4 iunie 1922.

³³ „Iașul socialist” nr. 149, din 21 mai 1922.

³⁴ Ibid. Începînd cu acest număr, ziarul își schimbă și titlatura în „Organ de luptă al secțiunii socialist-comuniste din Iași”.

De asemenea, partidul a acordat o atenție deosebită Transilvaniei, pentru care s-a creat o comisie de propagandă, ce a organizat, la începutul lunii mai, prima conferință regională, unde au fost reprezentate toate organizațiile din Transilvania. Conferința a subliniat cu deosebire necesitatea afilierii acestora la P.S.C.R.³⁵. Conducători și activiști ai partidului, ca C. Ivănuș, I. Cloțan, D. Fabian, au desfășurat în întreaga Transilvanie o intensă propagandă, explicând maselor programul partidului comunist. Ca urmare, în ciuda tuturor piedicilor puse de către elementele oportuniste din acele centre, răspunzând cu entuziasm chemărilor partidului comunist, la 23 iulie s-au afiliat la P.S.C.R. secțiunea din Tg.-Mureș și alte 6 secțiuni de pe Valea Mureșului cu 1 500 de membri, iar la 30 iulie organizația din Brașov, care avea și ea 900 de membri. La scurt timp după ele s-a afiliat și secțiunea din Valea Jiului³⁶.

Aderarea în număr mare la P.S.C.R. a muncitorimii din Transilvania, unde tradiția social-democrată era mai îndelungată, dovedea creșterea continuă a prestigiului și influenței pe întreg teritoriul țării a tinărului partid comunist, singurul apărător consecvent al intereselor oamenilor muncii, era expresia încrederii pe care P.S.C.R. și-o câștiga ca organizator al luptei proletariatului din România.

Văzînd creșterea impetuoasă a influenței partidului în masa de muncitori din Transilvania, autoritățile au interzis adunarea ce trebuia să aibă loc, la începutul lunii august la Cluj³⁷, în vederea afilierii secțiunii locale la partidul comunist. În aceste condiții, cînd mișcarea comunistă înregistra noi succese, cînd pozițiile partidului se întăreau, a avut loc o nouă conferință regională, care a ales Comitetul regional din Transilvania³⁸.

În vara anului 1922 s-au întărit și secțiunile partidului din București, Iași, Constanța, Galați, Tr-Severin³⁹. În vederea intensificării muncii de propagandă, P.C.R. a creat o comisie de presă, s-a preocupat de crearea unei comisii pentru desfășurarea activității printre femei⁴⁰. A crescut și influența P.S.C.R. în rîndurile sindicatelor. În fruntea unor uniuni sindicale și chiar în conducerea Consiliului general sindical au intrat tot mai mulți comuniști.

Aceste succese au fost favorizate și de faptul că, la începutul lunii iunie 1922, datorită luptei maselor, care s-au ridicat hotărît împotriva sentinței criminale date în procesul din Dealul Spirii, guvernul a fost obligat să amnistieze 200 de luptători, dintre care mulți comuniști. Aceasta n-a fost o simplă punere în libertate a unor luptători pentru cauza poporului muncitor. Ea a însemnat, de fapt, recunoașterea legalității Partidului Comunist din România.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 13, fila 16 și „Socialismul” nr. 172, din 30 iulie 1922.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 11, fila 93; dosarul nr. 13, fila 19; fondul nr. 7, dosarul nr. 1 290, fila 38 și „Socialismul” nr. 170, din 27 iulie, nr. 173, din 3 august și nr. 175, din 10 august 1922.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 13, fila 19; fondul nr. 1, dosarul nr. 33, fila 276; fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. II, fila 34 și „Socialismul” nr. 175, din 10 august 1922.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 13, fila 19.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 11, fila 93, și fondul nr. 95, dosarul nr. 26, volumul 2, fila 34.

⁴⁰ „Socialismul” nr. 192, din 8 octombrie și nr. 194, din 15 octombrie 1922.

Facsimilul din ziarul „Socialismul”, în care sînt reproduse lucrările primei zile a Congresului al II-lea al P.C.R. („Socialismul” din 8 octombrie 1922)

Aderarea unor noi secțiuni la P.S.C.R., ca și consolidarea celor existente, a dus la o însemnată creștere a numărului membrilor și organizațiilor (grupelor) de partid nu numai la București, ci și la Ploiești, Valea Prahovei, Craiova, Tr.-Severin, Brăila, Galați, Iași și în întreaga Transilvanie. În dobîndirea acestor succese, un mare merit îi revine lui Constantin Ivănuș, care a dat dovadă de mult tact și talent organizatoric, desfășurînd o inepuizabilă activitate în crearea noilor secțiuni și grupe de partid. Alături de el, la lămurirea problemelor teoretice, o contribuție însemnată a adus-o D. Fabian. De asemenea, în crearea și conducerea nemijlocită a primelor grupe de partid, merite deosebite au și alți militanți ai partidului, ca: Gh. M. Vasilescu-Vasia, N. Popescu-Doreanu, I. Cloșan etc.⁴¹. Mai slabă a fost activitatea partidului la sate, unde s-a rezumat la publicarea de materiale despre situația grea a țărănimii. În nordul țării au apărut totuși și printre săteni primele grupe comuniste⁴².

În aceste condiții a devenit necesară convocarea unei noi conferințe a partidului, care s-a ținut în condiții semilegale în zilele de 3—4 octombrie 1922 la Ploiești. Datorită problemelor importante ce le-a avut de rezolvat⁴³, conferința s-a transformat în cel de-al II-lea Congres al P.C.R.

La congres au participat 34 de delegați *, reprezentînd grupele de partid din București, Tr.-Severin, Craiova, Ploiești, Galați, Constanța, Brașov, Tg.-Mureș, Arad, Sibiu etc., 2 reprezentanți ai tineretului, cu dreptul de a avea 3 voturi deliberative, o reprezentantă a femeilor și un reprezentant al Federației comuniste balcanice⁴⁴.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 33, fila 223 și fondul nr. 7, dosarul nr. 1290, filele 12, 13, 20.

⁴² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 11, filele 94—95.

⁴³ Pe ordinea de zi au figurat următoarele probleme: agrară, națională, feminină, sindicală, presa, raportul moral, situația din țară, statutul, alegerea organelor conducătoare, diverse („Socialismul” nr. 192, din 8 octombrie 1922).

* Cîte un delegat la 100 membri de partid („Socialismul” nr. 183, din 7 septembrie 1922).

⁴⁴ „Socialismul” nr. 192, din 8 octombrie 1922.

Raportul * și rezoluția privind situația din țară au demască ofensiva patronală și teroarea antimuncitorească declanșate de burghezie începînd cu anul 1922, o dată cu venirea partidului liberal la guvern, reforma agrară din 1921, pe care au înfățișat-o ca avînd un caracter limitat, de clasă, făcută în scopul de a împiedica unirea luptei pentru pămînt a țărănimii cu mișcarea revoluționară a proletariatului și, mai ales, lozinka demagogică liberală „prin noi înșine”, sub care se ascundea „... o alianță cu capitalul antantist pentru exploatarea țării”⁴⁵, ca fiind masca trădării independenței naționale.

Raportul analiza amănunțit evenimentele care avuseseră loc de la crearea partidului și pînă în octombrie 1922, activitatea P.S.C.R. de întărire a rîndurilor sale și demasca elementele oportuniste, social-democrate și centriste, care duceau o politică de spargere a unității muncitorești, dînd prin aceasta sprijin claselor exploatatoare în aplicarea politicii lor reacționare. Congresul a relevat în mod deosebit rolul istoric al P.S.C.R. de conducător și organizator al luptei maselor pentru răsturnarea orînduirii capitaliste.

În raport se arăta că activitatea P.S.C.R. s-a desfășurat pe baza analizei situației economice și politice din România, a analizei forțelor sociale ce acționau în țara noastră și a situației interne din P.S.C.R. El a acționat conducîndu-se după documentele elaborate de Internaționala Comunistă și, în special, după cele ale Congresului al III-lea, pe care Partidul socialist comunist din România căuta să le aplice în concordanță cu specificul țării noastre. În raport erau înfățișate condițiile grele pricinuite de crunta teroare dezlănțuită de guvern, de politica antimuncitorească a elementelor oportuniste din afara și din interiorul P.S.C.R. Raportul reliefa rezultatele și lipsurile muncii duse de partid în problema organizării sindicale, a mișcării de tineret, în campania electorală din primăvara anului 1922, în acțiunea de creare a organizațiilor locale și regionale ale P.C.R. și de realizare a frontului unic.

Raportul înfățișa succesele incontestabile pe care partidul comunist le-a obținut în procesul de întărire organizatorică, în creșterea prestigiului său politic, în sporirea legăturilor lui cu masele. Printre realizările partidului au fost reorganizarea activității sale pe baza principiilor comuniste de la conducere și pînă la organizațiile de bază, mobilizarea muncitorilor la luptă pentru unitate sindicală, demascarea hotărîtă a regimului burghezo-moșieresc în cadrul procesului din Dealul Spirii, sau cu prilejul campaniei electorale etc.

Un loc important îl ocupau în raport problemele legate de lupta împotriva acelor elemente strecurate în partid care nu rupseseră definitiv cu metodele social-democrate de organizare și de activitate, străine

* Acest raport a fost prezentat astfel: Activitatea partidului, de la crearea sa și pînă în iulie 1922, a făcut obiectul primei părți a raportului șapirografiat și difuzat în sală, iar cea din perioada iulie—octombrie a fost obiectul celei de-a doua părți care s-a raportat verbal (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 26, vol. 2 și „Socialismul” nr. 194, din 15 octombrie 1922). Pentru detalii cu privire la însemnătatea Congresului al II-lea al P.C.R. vezi: A. I. Loghin: „Despre însemnătatea Congresului al II-lea al P.C.R. în procesul creșterii și călirii partidului”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1957.

⁴⁵ „Socialismul” nr. 195, din 19 octombrie 1922, și nr. 194, din 15 octombrie 1922.

partidelor marxist-leniniste, sau care căutau să desfășoare munca prin metode dictatoriale, sectare, rigide.

Raportul general, prezentat de către M. Pauker, purta amprenta metodelor sectariste folosite de el în munca de partid. Atît din raport, cît și din desfășurarea faptelor reieșea importanța deosebită pe care M. Pauker a continuat s-o acorde activității conspirative. Raportul înfățișa minimalizarea de către unii membri din conducerea P.S.C.R. a luptei masei de membri de partid, scoțîndu-se în relief „meritele” cîtorva persoane, și în primul rînd pe ale raportorului. Din acest raport reieșea insuficienta încredere în masele de muncitori — chiar și în acele condiții grele —, deși numeroase exemple (întrunirea din 26 decembrie 1921, campania electorală, campania de reorganizare a activității P.S.C.R.) veneau să arate însemnatul sprijin și prestigiu pe care și-l crease partidul în mase. Raportul ilustra încetineala cu care partidul trecuse la reorganizare, mai ales în unele centre muncitorești din Transilvania unde nu era declarată nici starea de asediu.

Totodată, din raport se mai degajau și greșelile săvîrșite în atitudinea față de centristi, cărora li se permisesse să folosească chiar și coloanele ziarului „Socialismul”, organul partidului comunist, de unde improșcau cu noroi P.C.R. Aceasta, desigur, a produs derută în sinul maselor.

Motivînd lipsa de timp și oboseala, unii delegați au exercitat presiuni și au împiedicat desfășurarea discuțiilor privind aceste probleme.

Congresul al II-lea al P.C.R. a demascât politica liderilor centristi și social-democrați de organizare a mișcării sindicale din România pe principiul autonomiei (neutralității) față de partidul clasei muncitoare *. „Autonomia sindicală e un principiu ce nu poate fi aprobat de muncitorimea revoluționară — se spunea în raportul despre problema sindicală. Interesele ei nu pot fi susținute și apărute fără un partid politic de clasă, care să-i dea educația și să-i arate calea spre dezrobirea completă de sub jugul capitalist”⁴⁶.

În rezoluția asupra chestiunii sindicale, precum și în discuțiile care au avut loc pe marginea ei s-a arătat că sindicatele nu pot să conducă singure lupta maselor pentru eliberarea de sub exploatarea capitalistă, dar ele pot deveni un instrument al luptei împotriva ofensivei patronale; în același timp s-au indicat revendicările politice și economice pe care acestea trebuiau să le formuleze: menținerea zilei de 8 ore și scurta-rea ei în industriile vătămătoare sănătății, interzicerea muncii de noapte pentru femei și copii, ridicarea salariului la nivel cu scumpetea, înființarea consiliilor muncitorești pe fabrici, recunoașterea de către patroni a delegaților pe ateliere, desființarea corporațiilor ș.a.

Pornindu-se de la importanța ce o avea menținerea unității sindicale în fața ofensivei patronale, în rezoluția adoptată la congres se sublinia datoria comuniștilor de a rămîne în sindicate și de a activa acolo

* Elementele oportuniste voiau să creeze sindicate care, teoretic, trebuiau să fie independente din punct de vedere organizatoric și neutre față de orice partid, dar, de fapt, urmăreau crearea unor sindicate reformiste, puse sub influența și conducerea lor.

⁴⁶ „Socialismul” nr. 195, din 19 octombrie 1922.

pentru a le transforma în organe ale luptei de clasă. „Datoria tuturor membrilor partidului și muncitorilor conștiinți — se spunea în rezoluție — e să intre în syndicatele respective înființate pe baza legii Trancu și să lupte spre a le transforma în organe folositoare pentru lupta de clasă”⁴⁷.

Congresul a recomandat înfăptuirea a o serie de măsuri menite să ducă la întărirea unității sindicale, la crearea unui organ central de conducere puternic și cu autoritate, să se creeze uniuni pe ramuri de producție, să se editeze un ziar sindical. S-a propus, de asemenea, crearea de syndicate la sate, formate din muncitori agricoli și țărani cu pământ puțin⁴⁸.

Raportul cu privire la problema agrară a subliniat necesitatea alcătuirii unui program de acțiune al partidului în vederea realizării alianței dintre proletariat și țărănime.

În aprecierea atitudinii față de țărănime, congresul, pornind de la situația reală, creată ca urmare a împrăștiării, sublinia că trebuie să se arate țăranilor că partidul sprijină împrăștierea țărănimii muncitoare și e contra marii proprietăți, că partidul trebuie să lupte pentru ca țărănimea să obțină împărțirea fără plată și a celor 500 ha, a vitelor și atelajelor rămase moșierilor, iar din partea statului să se dea un ajutor financiar pentru țăranii nevoiași. Congresul a cerut să se desfășoare o vie activitate la sate spre a se înființa syndicate agricole de întraajutorare și cooperative de producție⁴⁹. În problema agrară, pe o poziție greșită s-a situat delegatul Boris Ștefanov, care s-a ridicat împotriva împrăștiării țărănimii, deoarece aceasta i-ar înrobi pe țărani și i-ar arunca în nesiguranță. Propunerea sa, de naționalizare a întregului pământ, într-o țară ca România, unde în agricultură mica proprietate avea preponderență, era extrem de dăunătoare. Adoptarea unor asemenea idei stângiste ar fi dus la izolarea partidului de masele de țărani, ar fi fost în contradicție cu realitățile existente în țara noastră.

Considerându-se că problema nu fusese bine studiată, congresul a însărcinat C.C. s-o pună în discuția publică a partidului și s-o prezinte din nou la viitorul congres.

În ce privește problema națională, raportul și discuțiile nu s-au referit la fondul ei, ci s-au oprit îndeosebi asupra atitudinii ce trebuiau s-o adopte comuniștii față de unele organizații din care făceau parte muncitorii minorităților naționale. Vorbitorii au arătat, de asemenea, că partidul trebuie să lupte pentru înlăturarea asupririi naționale și nu numai s-o afirme în programul său. În rezoluția adoptată se arăta că partidul trebuia să se sprijine pe întreg proletariatul, indiferent de naționalitate, în lupta contra asupririi naționale, deoarece înlăturarea ei nu va veni „decît prin biruința proletariatului și prin doborîrea oligarhiei, care singură are interesul de a menține această subjugare”⁵⁰. Congresul a recomandat ca studierea problemei naționale și elaborarea unei platforme concrete să rămînă în sarcina C.C. al partidului.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Loc. cit., nr. 194, din 15 octombrie 1922.

⁴⁹ Loc. cit., nr. 192, din 8 octombrie 1922.

⁵⁰ Loc. cit., nr. 192, din 8 octombrie, și nr. 194, din 15 octombrie 1922.

Raportul și rezoluția asupra presei au subliniat importanța deosebită pe care au avut-o publicațiile comuniste în munca de propagandă desfășurată de către partid în cele 17 luni ce au trecut de la crearea P.C.R. Raportul s-a oprit îndeosebi asupra activității presei, arătând că comisia de presă creată de partid n-a desfășurat o activitate pe măsura necesităților. Din cauza terorii, a greutăților organizatorice și materiale, cât și a lipsei de redactori nu s-a reușit să se realizeze o centralizare a presei — o bună coordonare din partea conducerii partidului. De aceea, P.C.R. s-a văzut nevoit să ia măsuri ca unele dintre organele locale de presă, ca : „Elöre“-Tg.-Mureș, „Munkás“-Arad și „Lupta socialistă“-Ploiești, să-și suspende temporar apariția. Congresul a criticat conducerea partidului că nu a luat măsuri pentru editarea unei reviste teoretice și nu a pus la îndemîna membrilor de partid documentele Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste.

Congresul al II-lea al P.C.R. a subliniat necesitatea ca ziarele, revistele și broșurile ce le va edita partidul să se afle sub conducerea directă, politică și administrativă, a Comitetului Central. Congresul a hotărît crearea unei comisii de presă. Totodată, congresul a subliniat necesitatea imperioasă a editării unor ziare în limbile minorităților naționale, așa cum erau, în acea vreme, ziarele „Vilagossag“ la Brașov și „Pravda“ în Dobrogea. Congresul a apreciat pozitiv activitatea desfășurată de ziarul „Socialismul“ începînd de la reapariția sa (14 decembrie 1921) și a recomandat editarea sa zilnică în format de 4 pagini⁵¹.

Congresul al II-lea al P.C.R. a acordat o atenție deosebită rolului pe care femeile îl au în lupta contra exploatarei capitaliste. Raportul despre chestiunea feminină a înfățișat poziția dirză pe care s-au situat femeile în procesul din Dealul Spirii și ajutorul acordat de ele celor aflați pe banca acuzării și familiilor lor, a înfățișat aspecte ale activității grupei de femei comuniste create în București, în august 1922, sub îndrumarea directă a conducerii P.C.R. Congresul a arătat că aceste grupe nu trebuie să fie alcătuite numai din femei ; ele să-și lărgescă activitatea, sprijinind organizarea muncitorimii în syndicate. În rezoluția în problema feminină, congresul a hotărît ca partidul să desfășoare o vie activitate propagandistică printre femei, în special printre muncitoare și soțiile de muncitori, să se creeze comisii de propagandă printre femei în cadrul organizațiilor de partid ; femeile să fie reprezentate în organele de partid⁵².

Una dintre sarcinile principale care au stat în fața Congresului al II-lea a fost adoptarea statutului partidului. Prin adoptarea acestui statut s-au precizat probleme importante, ca : structura și organizarea partidului ; adoptarea denumirii partidului — Partidul Comunist din România, secțiune a Internaționalei Comuniste — definit ca fiind avangarda clasei muncitoare. Întocmit pe bazele principiului centralismului democratic, statutul a definit calitatea și îndatoririle de membru de partid. „Datoriile membrilor — se scria în articolul 16 din statut — sînt : a lupta în cadrul hotărîrilor partidului pentru răspîndirea ideilor comuniste, a lua parte la acțiunile, manifestațiile, întrunirile etc. ale partidului, a

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

păstra cinstea proletară, a da exemplu de devotament de clasă și a executa însărcinările primite de la partid și comitete”⁵³.

În cele 18 articole ale sale, statutul definea rolul, atribuțiile și sarcinile partidului, ca și cele ale organelor sale, de la congres și pînă la organizația de bază⁵⁴. Comitului Central și Comisiei de control li se dădeau împuterniciri mai mari, prin aceasta sporind autoritatea lor.

Congresul al II-lea, în conformitate cu statutul adoptat, a ales organele de conducere ale partidului. În C.C. au fost aleși 9 membri și 3 supleanți; a fost aleasă, de asemenea, Comisia de control, alcătuită din 5 membri, și Consiliul general⁵⁵.

Congresul al II-lea al P.C.R. a rezolvat unele sarcini principale, cum erau statutul partidului, alegerea conducerii sale ș.a.

Însemnătatea istorică a Congresului al II-lea al P.C.R. constă în faptul că a luat o serie de măsuri care să ducă la întărirea activității partidului pe baza principiilor organizatorice leniniste. El a adoptat primul statut al partidului și a ales pentru prima oară organele de conducere ale acestuia. Congresul al II-lea al P.C.R. a constituit un prilej de analiză a pașilor pe care partidul îi făcuse pe calea reorganizării sale pe baze noi. Congresul a demască politica reacționară, demagogică și antinațională a guvernului liberal și a chemat clasa muncitoare la luptă pe bază de front unic împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru o politică de pace și prietenie cu Rusia Sovietică. Congresul a scos în evidență faptul că P.C.R., deși supus unei crunte prigoane, era singurul partid politic care lupta cu hotărîre în fruntea maselor populare pentru apărarea intereselor acestora.

Deși a combătut o serie de teze și metode reformiste puse în discuție de unii delegați, congresul n-a putut să le dea o ripostă hotărîtă și să le lichideze. În probleme importante, ca cea agrară și națională, congresul n-a putut exprima o poziție clară. De asemenea, în conducerea partidului s-au strecurat o serie de elemente nestabile, aventuriste, cu concepții mic-burgheze. Congresul n-a pus capăt manifestărilor antipartinice ale unor elemente aflate în conducerea P.C.R. ce izbucniseră încă înainte de ținerea sa (între Marcel Pauker și Gh. Tănase, sau între M. Pauker și Gh. Cristescu)⁵⁶, care apoi au îmbrăcat forme și mai îndrîjite. Pornite de la

⁵³ Ibid.

⁵⁴ După preambulul de 2 articole care defineau numele partidului și precizau raporturile sale cu Internaționala Comunistă, celelalte 16 erau grupate în următoarele subtitluri: Congresul; Comitetul Central; Comisiunea de control; Consiliul partidului; Comitetele și conferințele regionale; Secțiunile; membrii.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 11, fila 98; dosarul nr. 19, filele 43—45; fondul nr. 47, dosarul nr. 4633, filele 34—35 și „Socialismul” nr. 194, din 15 octombrie 1922. Conform art. 8 al Statutului, din Consiliul partidului făceau parte 15 membri aleși, precum și membrii C.C. și ai Comisiei de control. Din C.C. făceau parte: C. Ivănuș, M. Cruceanu, D. Fabian, Gheorghe Cristescu, Marcel Pauker, Boris Ștefanov, E. Köblös, Nicolae Marian și încă un membru nedeșemnat; ca supleanți au fost aleși E. Rosvany, I. Elena și M. Roth, iar printre membrii Comisiei de control se aflau M. Macavei, Al. Dobrogeanu-Gherea etc.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 11, filele 93, 100; dosarul nr. 13, fila 20; fondul nr. 1, dosarul nr. 33, filele 210—211, 214—215; fondul nr. 5, dosarul nr. 877, fila 48; „Socialismul” nr. 194, din 15 octombrie 1922; „Îașul socialist” nr. 3, din 23 iulie, nr. 4, din 30 iulie, nr. 5, din 6 august și nr. 7, din 20 august 1922; „Înainte”, organul Blocului muncitoresc-țărănesc, nr. 5, din 3 februarie 1929.

chestiuni mărunte, disputele dintre M. Pauker și Gh. Cristescu și cei grupați în jurul lor, de pildă, au ajuns în perioada octombrie 1922—mai 1923 la probleme de tactică a partidului. În cadrul acestor dispute, un rol important îl avea și tendința acaparării de către o grupare sau alta a posturilor din conducerea partidului. Avid după putere, folosind metode dictatoriale, autocrate și stângiste, nepermise într-un partid comunist, aventuristul M. Pauker, în primăvara anului 1923, a mers pînă la amenințarea cu crearea unei fracțiuni separate, intitulată „Apărarea proletariatului”⁵⁷. Celălalt, Gheorghe Cristescu, avea concepții oportuniste de dreapta.

Știrile despre cele ce se petreceau în conducerea partidului au ajuns pînă la organizații, jos. Membrii de rînd, prin responsabili de grupe, au protestat împotriva acestor manifestări și au cerut cu hotărîre încetarea lor⁵⁸.

Atît în această perioadă, cît și mai tîrziu, asemenea manifestări au adus mari prejudicii activității partidului, strîngerii legăturilor sale cu masele, eficacității luptei pentru apărarea intereselor oamenilor muncii. Aceste manifestări au luat, treptat, o tot mai mare amploare și au dus pînă la spargerea partidului, la criminalele lupte fracționiste fără de principii.

În anii 1921—1922, în ciuda prigoanei la care a fost supus de către autorități și a greutăților interne ce le-a avut de înfruntat, Partidul Comunist din România a cunoscut o continuă dezvoltare. A fost o perioadă grea, de organizare pe baza principiilor comuniste, de continuă strîngere a legăturilor cu masele de oameni ai muncii.

Membrii din conducerea partidului, rămași nearestați la Congresul din mai 1921, au desfășurat o vie propagandă de atragere a maselor în rîndurile P.C.R. În acești ani s-au creat organizații de partid locale și regionale și s-au ales organele lor conducătoare. Desfășurînd o vie activitate în rîndul maselor, partidul a reușit, în scurt timp, să aibă o însemnată influență și în sînul sindicatelor.

În această perioadă, cu toate că regimul burghez s-a năpustit cu o furie oarbă asupra tînărului partid comunist, dezlănțuind o cruntă teroare și obligîndu-l să activeze în stare de semilegalitate, a început procesul de călire marxist-leninistă a rîndurilor Partidului Comunist din România.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 11, filele 97, 100, 101; fondul nr. 1, dosarul nr. 33, filele 267, 316; fondul nr. 7, dosarul nr. 1290, filele 111, 151, 205, 256, 272, 278, 287, 292, 298, 318, 320 ș.a. Vezi și „Înainte” nr. 9, din 3 martie, și nr. 10, din 10 martie 1929.

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 7, dosarul nr. 1290, filele 205—256, 286, 298, 318 ș.a.

Răspîndirea unor lucrări ale lui V. I. Lenin în mișcarea muncitorească din România în perioada noiembrie 1917 - mai 1921

C. MOCANU

Problemele ideologice ale mișcării muncitorești reflectă în chip necesar, în oricare perioadă, viața materială, condițiile social-economice și politice ale țării, evoluția luptei revoluționare.

România a pășit mai târziu decît alte țări spre dezvoltarea capitalistă, o mai proeminentă dezvoltare în acest sens cunoscînd după ce, pe plan mondial, capitalismul intrase în cel mai înalt și ultim stadiu, în imperialism. În România, țară capitalistă, alături de forme monopoliste care apăreau și se extindeau, au persistat însă, mai ales în agricultură, puternice rămășițe feudale. În timp ce țara era tot mai mult înfeudată economic, implicit și politic, monopolurilor străine, puterilor imperialiste, burghezia romînă își manifesta și ea tendințele imperialiste. În perioada premergătoare avîntului revoluționar din anii 1917—1921, pe prim plan erau problemele privind organizarea politică și sindicală, refacerea partidului destrămat de elementele burghezo-liberale, sprijinirea luptei pentru pămînt duse de țărănime, care în 1907 a aprins flăcările mării răscoale, înțelegerea caracterului războiului ce se pregătea și care fusese declanșat în 1914, folosirea împrejurărilor războiului imperialist pentru continuarea și dezvoltarea mișcării revoluționare.

În condițiile adîncirii contradicțiilor sociale, a ascuțirii luptei de clasă, pe planul activității ideologice, oglindită îndeosebi în presă, se observa strădania de a se găsi răspuns problemelor care se aflau sau se puneau pentru prima dată în fața clasei muncitoare. Ideile revoluționare noi care au înspăimîntat și pe boierii romîni încă de la 1848, cînd „stafia comunismului a început să circule prin Europa“, străbăteau, cu toate piedicile ce le întîlneau, procesul complex și îndelungat de unire a socialismului științific cu mișcarea muncitorească, care începuse și în țările romîne din ultimele 2—3 decenii ale secolului trecut și se desfășura mai departe, înfruntînd oportunismul și reformismul. Tocmai în aceste împrejurări, alături și în unitate indisolubilă cu tezele de bază deja cunoscute ale lui Marx și Engels încep să se răspîndească idei ale lui

Vladimir Ilici Lenin. „Titan al gândirii revoluționare — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, Lenin a dus o luptă ideologică neobosită, cu o intransigență de fier, pentru curățirea învățăturii marxiste de rugina reformismului și oportunismului și a luminat clasei muncitoare ruse, proletariatului din toate țările calea rezolvării problemelor fundamentale ale revoluției socialiste“¹.

Dacă numele lui Ulianov apare tipărit în presa românească pentru întâia dată în 1905, iar prima cunoaștere directă a lui Lenin este din 1907 cu prilejul Congresului de la Stuttgart al Internaționalei Socialiste, la care a participat și o delegație a mișcării muncitorești din România, o traducere în limba română a unei lucrări leniniste se realizează în 1911. Partidul social-democrat din România, fără a fi ajuns la înțelegerea clară a ideii leniniste cu privire la transformarea războiului imperialist în război civil, a participat la Conferința socialistă internațională de la Zimmerwald, iar reprezentanții săi au făcut parte din grupul zimmerwaldienilor de stînga, organizat din inițiativa lui Lenin. Acestea sînt fapte care marchează începuturile unui proces care a luat amploare mai tîrziu, îndeosebi după 1917, iar în urma făuririi Partidului Comunist din România s-a contopit organic, necesar, cu lupta pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire.

După Revoluția din Octombrie, elementele înaintate, comuniste din mișcarea muncitorească de la noi din țară au desfășurat o luptă tot mai intensă, pentru însușirea și aplicarea, pentru victoria leninismului. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a însemnat o victorie istorică a leninismului pe plan internațional, o confirmare a caracterului lui profund științific, realist, întruchipat în existența și lupta partidului de tip nou. Ideile Marii Revoluții proletare ce s-au răspîndit în întreaga lume „...au avut un uriaș ecou în rîndurile maselor largi din România, găsind în condițiile economice și sociale din țara noastră un teren deosebit de fertil“².

Războiul imperialist a dus la adîncirea contradicțiilor sociale. Țara era secătuită, ruinată ; o mare parte a teritoriului se afla sub cizma cotropitorului. Regimul burghezo-moșieresc, reacționar, sacrificase țara, bogățiile ei, viața oamenilor intereselor claselor exploatare, care acționau în cîrdășie cu imperialismul Puterilor centrale, precum și al Antantei. Pauperizarea absolută a maselor a luat proporții ; domneau lipsurile, nevoia, foamea. Muncitorii, indignați, revoltați, își exprimau dorința de a se schimba stările de lucruri, nu mai voiau să trăiască ca înainte.

În împrejurările creșterii avîntului revoluționar și sub influența ideilor înnoitoare ale lui Octombrie 1917 „...se producea însă — subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — o profundă schimbare în modul de a gândi al clasei muncitoare“, manifestată în „ascuțirea luptei

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 315.

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 429.

ideologice din sinul partidului socialist, în apariția și dezvoltarea grupelor comuniste, în orientarea tot mai hotărâtă a membrilor partidului și a maselor muncitoare spre ideile marxism-leninismului”³.

Necesitățile noi ale mișcării muncitorești arătau că trebuiau analizate și explicate fenomenele social-politice pe care viața le ridica, trebuiau conturate sarcinile momentului și de viitor ale mișcării revoluționare, trebuia organizată clasa muncitoare, masele la nivelul cerințelor, partidul socialist trebuia transformat într-un partid în stare să îndrume și să conducă lupta de clasă muncitorească. Pe fondul acestor necesități interne, pe fondul preocupărilor, frământărilor de a explica și generaliza experiența câștigată și care se câștiga, s-a intensificat lupta pentru răspîndirea și însușirea marxism-leninismului, busola mișcării revoluționare.

Știrile despre Revoluția din Octombrie au pătruns imediat în România, extinzîndu-se rapid. Încă de la 26 octombrie, ziarul „Lupta”, continuator al organului central, interzis în timpul războiului, al Partidului socialist-democrat din România, dădea primele informații, iar la 1 noiembrie (stil vechi), prin articolul „Răscoala maximaliștilor. Istoricul evenimentelor”, făcea, referindu-se la o cuvîntare a lui Lenin, o expunere succintă asupra izbucnirii și desfășurării Revoluției din Octombrie, organizată și condusă de partidul bolșevic. Același ziar realiza prin articolul „Lenin” o prezentare biografică a genialului conducător al revoluției proletare. În Transilvania, „Adevărul”, organul secțiunii romîne a P.S.D., a publicat în noiembrie știri despre revoluția proletară înfăptuită de bolșevici. „Decretul asupra păcii”⁴, „Decretul asupra pămîntului”⁵, „Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat”⁶, întocmite de Lenin, au avut un larg ecou imediat în lupta pentru pace democratică, pentru eliberarea socială și națională. Celelalte cîteva articole publicate în ziarul „Lupta” pînă la jumătatea lunii decembrie 1918, manifestele imprimate și răspîndite în Moldova, precum și în teritoriul aflat încă sub ocupația imperialiștilor germani, presa din Transilvania * răspîndeau idei dintre cele care, atunci, interesau cel mai mult mișcarea revoluționară din țara noastră, idei care, deși încă nu erau toate clar înțelese, dădeau răspunsuri la frământările din mișcarea muncitorească, din lupta ideologică a clasei muncitoare din țara noastră. Însoțite de descrierea concretă a evenimentelor, mai ales în primele 2—3 luni imediat după noiembrie 1917, aceste idei erau însușite ușor, ele corespunzînd însuși spiritului de luptă al muncitorimii revoluționare din țara noastră, concretizat în numeroasele manifeste și chemări la luptă lansate în acele zile. Așa, de pildă, un manifest tipărit în decembrie 1917 de un grup de „maximaliști” îndemna : „Ațintiți-vă privirea și îndreptați-vă pașii numai

³ Op. cit., pag. 432.

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 26, E.S.P.L.P. 1954, pag. 233—237.

⁵ Op. cit., pag. 243.

⁶ Op. cit., pag. 409—411.

* Cum Austro-Ungaria era inamica Rusiei, momentan chiar și ziarele burgheze relatau favorabil despre Revoluția din Octombrie, crezînd că vor slăbi inamicul, dar cînd și-au dat seama de felul revoluției au trecut la calomniere.

într-acolo unde flutură steagul roșu. Trăiască proletariatul internațional ! Trăiască republica socialistă ! Trăiască socialismul revoluționar al lui Lenin !”⁷.

În perioada următoare, locul unor asemenea articole și manifeste care transmiteau rapid știri despre evenimentele din Rusia în curs de desfășurare au început să-l ia articole care explicau problemele mai pe larg, teoretic ; se traduc lucrări ale lui Lenin în ziare sau în broșuri, problematica concentrându-se pe probleme privind îndeosebi revoluția, dictatura proletariatului, puterea sovietelor, partidul în revoluție. Apărute din inițiativa comitetului revoluționar militar român, constituit în emigrație în sudul Rusiei, primele traduceri din Lenin, sub formă de broșuri, au fost : „Raport și discurs de închidere la al III-lea Congres al sovietelor”⁸, „Puterea sovietelor și criza socială din Germania. Scrisoare adresată ședinței comune a C.E.C. din Rusia și a Sovietului din Moscova”⁹, pe copertele broșurilor amintite fiind anunțată și apariția altora. Într-o măsură mult mai mare decât cele traduse în românește, militanții români emigrați în sudul Rusiei, dintre care unii l-au cunoscut personal pe Lenin, foloseau lucrări ale lui Vladimir Ilici în original ; în afară de literatura revoluționară scrisă în limba rusă care pătrundea greu pe teritoriul țării noastre (organele represive ale statului burghezo-moșieresc o urmăreau și o confiscau), în România pătrundeau lucrări ale lui Lenin sau despre Lenin scrise în limba franceză sau germană.

Creșterea luptelor muncitorești, care au luat o extindere mai mare spre sfârșitul anului 1918, se reflecta cu necesitate pe plan ideologic, în frământarea de a se clarifica unele probleme ale mișcării muncitorești.

Aniversarea, în această atmosferă de efervescentă revoluționară și de căutare, a unui an de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a prilejuit o intensificare a răspîndirii leninismului. Cu acest prilej se subliniază mai mult decât pînă atunci rolul conducător al lui Lenin în înlăptuirea revoluției. În broșura „Un an de la revoluția rusă”, tipărită în noiembrie 1918, se arăta că se împlinește un an „de la victoria revoluției maximaliste din Rusia” de cînd „muncitorimea rusă, în frunte cu Lenin, a pus mîna pe putere”¹⁰. În manifestul „Muncitori !”, editat în întîmpinarea aniversării revoluției, se arăta că muncitorii și țăranii ruși au doborât, prin revoluția bolșevică, puterea burgheziei exploatare și, în frunte cu Lenin, au pus stăpînire pe conducerea statului¹¹.

În condițiile puternicului val al avîntului revoluționar care a cuprins întreaga țară după înfrîngerea, la începutul lui noiembrie 1918, a Puterilor centrale și retragerea trupelor cotropitoare, în Transilvania

⁷ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922”, E.S.P.L.P. 1956, ed. a II-a, pag. 28.

⁸ V. I. Lenin, Opere, vol. 26, E.S.P.L.P. 1954, pag. 439—466.

⁹ V. I. Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P. 1955, pag. 88—91.

¹⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922”, E.S.P.L.P. 1956, ed. a II-a, pag. 67.

¹¹ Loc. cit., pag. 90.

mișcarea de eliberare socială și națională, evoluind pînă la revoluția burghezo-democratică, în condițiile cînd clasa muncitoare a trecut la refacerea organizațiilor ei, cînd a început să apară din nou legal presa, s-a desfășurat o înflăcărată discuție în legătură cu elaborarea unui nou program al partidului socialist. Însăși punerea problemei unui nou program oglindea ascuțirea luptei ideologice în mișcarea muncitorească din România; și cum acest program cuprindea principii fundamentale ale partidului consecvent revoluționar, ilustra nu numai răspîndirea mai largă a leninismului, ci înțelegerea mai adîncă a învățăturii lui Lenin. De altminteri, încă de la consfătuirea din octombrie 1918¹², în rîndurile unor revoluționari romîni se conturase ideea necesității unui partid comunist în țara noastră, care să lupte pentru dictatura proletariatului și pentru socialism. În fond, adoptarea unui program revoluționar, în împrejurările de la sfîrșitul anului 1918, era parte integrantă, principală a luptei pentru transformarea partidului socialist în partid de tip nou, comunist. „Declarația de principii“, publicată în „Socialismul“ din 9 decembrie 1918¹³, prevedea că Partidul socialist din România era un partid de clasă, revoluționar, care se inspira din ideile socialismului științific și era solidar cu Partidul comunist rus¹⁴.

Că se produsese un pas însemnat, pe linie programatică, se vede în prevederea din „Declarația de principii“ cu privire la instaurarea dictaturii proletariatului în România în vederea realizării idealului comunist. Nestudiind însă concret, în toată complexitatea ei, situația din România, stadiul în care se afla țara noastră pe drumul procesului general-istoric, neavînd la îndemînă o seamă de opere ale lui Lenin, elementele revoluționare, comuniste din țara noastră nu au înțeles necesitatea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice înainte de trecerea la revoluția socialistă, a alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, unele probleme de tactică revoluționară.

Reprimarea sîngeroasă a luptelor muncitorești la 13 decembrie din Piața Teatrului Național nu a însemnat mormîntul mișcării muncitorești, așa cum dorea reacțiunea. În condiții de teroare intensificată, cînd, în urma arestării revoluționarilor de frunte, reformiștii deveniseră preponderenți în posturile mai însemnate din conducerea partidului și a sindicatelor muncitorești, iar liderii social-democrați din Transilvania, care activaseră în spiritul austro-marxismului, aduseseră o doză mare de reformism, răspîndirea leninismului va cunoaște totuși o nouă intensificare, mai ales începînd din primăvara anului 1919. În timp ce elementele străine de interesele clasei muncitoare, aflate în conducerea partidului socialist, au adoptat, în mai 1919, o altă Declarație de principii, reformistă, aripa de stînga, comunistii din partid și din sindicate desfășurau

¹² V. Liveanu : „1918. Din istoria luptelor revoluționare din România“, Editura politică, 1960, pag. 272—274.

¹³ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922“, E.S.P.L.P. 1956, ed. a II-a, pag. 94—99.

¹⁴ Loc. cit., pag. 98.

o neîntreruptă activitate pentru sprijinirea și îndrumarea acțiunilor muncitorilor pentru apărarea puterii sovietice și a revoluției din Ungaria, care în martie dusese și în această țară la instaurarea dictaturii proletariatului.

Lupta pentru afilierea la Internaționala Comunistă, creată în martie 1919, era totodată o acțiune pentru răspîndirea leninismului, pentru așezarea întregii activități a partidului clasei muncitoare pe temelia de granit a învățăturii revoluționare, a luptei pentru libertate și comunism.

Lupta lui Lenin pentru încheierea unei noi Internaționale, revoluționare, dusă din momentul cînd devenea evident falimentul Internaționalei a II-a, a fost sprijinită încă înainte de 1917 și de partidul clasei muncitoare din România, în rîndurile căruia se dezvolta o aripă de stînga revoluționară. Comuniștii romîni, organizați în grupurile comuniste încă înainte de crearea P.C.R., și-au trimis cîte un reprezentant atît la consfătuirea socialistă internațională întrunită la Petrograd la 24 ianuarie 1918, unde s-a hotărît convocarea unei conferințe mai largi în vederea creării Internaționalei a III-a ¹⁵, cît și la Congresul de constituire a Internaționalei ¹⁶.

Tematica răspîndirii leninismului este mai bogată, ea privește aproape toate problemele, fiind însă îndreptată cu precădere asupra acelor la care Lenin era concentrat în acest timp: consolidarea și apărarea puterii sovietice, construcția economică a socialismului, unirea tuturor forțelor internaționale ale comuniștilor. „Socialismul” rămîne principalul ziar care transmite ideile leniniste în țara noastră, deși un timp, în 1919, face în mai mare măsură aprecieri greșite, aflîndu-se sub influența elementelor oportuniste. Creșterea interesului față de învățătura leninistă este dovedită de publicarea a felurite materiale pe această temă și în diferite ziare locale ale partidului socialist, cum sînt „Lupta socialistă” (Ploiești), „Iașul socialist”, „Cuvîntul socialist” (Turnu-Severin), „Erdelyi Muncas” (Cluj), „Năzuința” (Galați), „Muncitorul căilor ferate”, „Federația” (ambele editate în București), în „Comunist” și „Scinteia”, care un timp au apărut la Odesa, precum și în ziare de coloratură democratică, de informație generală, cum era „Chemarea”.

În pofida campaniei de calomnii și dezinformare pe care guvernul, presa și școala o duceau împotriva ideologiei revoluționare a clasei muncitoare, împotriva marxism-leninismului, figura lui Lenin s-a conturat tot mai mult în mișcarea muncitorească de la noi. După ce la 18 aprilie 1918 „Socialismul” a deschis publicarea seriei „Personalitățile revoluției socialiste”, începînd cu un articol despre Lenin, în perioada de la crearea Internaționalei a III-a pînă la declanșarea grevei generale din octombrie 1920, ziarul menționat, precum și altele au reprodus diferite lucrări și cuvîntări ale lui Lenin, articole cuprinzînd referiri și ci-

¹⁵ „Pravda” din 12 și 14 februarie 1918.

¹⁶ „Kommunisteskiei Internațional” nr. 4/1919, pag. 55.

tate din operele lui Vladimir Ilici, articole despre înfăptuirile din Rusia, despre activitatea partidului comunist. În acest răstimp se publică pe scară mai largă amintiri ale martorilor oculari, muncitori și ziariști, inclusiv ale autorilor burghezi din diferite țări care au avut cuvinte de apreciere la adresa lui V. I. Lenin — ca om, ca savant, ca strateg al revoluției și conducător al statului sovietic.

Menționăm, fără a epuiza lista lucrărilor publicate, că în „Comunist“, la 26 aprilie 1919, au fost incluse extrase din cuvântarea lui V. I. Lenin la Conferința feroviarilor de la nodul de cale ferată Moscova¹⁷, în alt număr (27) al aceluiași ziar apărînd un extras din lucrarea „Despre situația actuală și sarcinile imediate ale puterii sovietice“¹⁸. Un pasaj din răspunsul lui Lenin la întrebările puse de corespondentul agenției „United Press“¹⁹ a fost dat în „Socialismul“, întregul răspuns fiind apoi publicat în numărul din 19 august 1919 al ziarului menționat.

În legătură cu intensificarea luptei de afiliere la Internaționala Comunistă, în august 1919 „Socialismul“, urmat apoi de alte ziare și broșuri, a început publicarea principalelor documente ale Internaționalei, cele mai multe redactate nemijlocit de Lenin. În mai multe numere din august, „Socialismul“ a publicat succesiv raportul prezentat de V. I. Lenin la primul Congres al Internaționalei Comuniste²⁰. La 9 august 1919, în ziarul „Chemarea“ au fost reproduse punctele (de la 14 la 20 inclusiv) tezelor și raportul lui Lenin despre democrația burgheză și dictatura proletariatului, expuse la Congresul de constituire a Internaționalei²¹, care au fost apoi tipărite în broșură în 1919 și reeditată din nou în 1920; această lucrare este tipărită și de ziarul „Nădejdea“ la 9 iunie.

În același timp se mai publică diferite conferințe, articole și interviuri ale lui Lenin, între care: Cuvântarea la primul Congres al Consiliilor economiei naționale²², în numerele din 12 și 15 septembrie 1919 ale ziarului „Chemarea“, un fragment din lucrarea „Cele cucerite și înregistrate“²³, în „Tineretul socialist“ din 4 noiembrie 1919, un extras din cuvântarea lui Lenin despre munca de partid la sate rostită la 18 noiembrie 1919²⁴, publicat în „Socialismul“ din 30 decembrie 1919 și în „Iașul socialist“ din 4 ianuarie 1920. Ziarul „Munca C.F.R.“ din 14 ianuarie 1920 a publicat extrase din „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică“²⁵, iar „Socialismul“ din 2 februarie — „Sarcinile imediate ale puterii sovietice“²⁶.

¹⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P. 1956, pag. 298—303.

¹⁸ Op. cit., pag. 440—453.

¹⁹ Op. cit., pag. 500—504.

²⁰ V. I. Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P. 1955, pag. 461—478.

²¹ Op. cit., pag. 468—472.

²² V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P. 1955, pag. 394—402.

²³ V. I. Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P. 1955, pag. 481—483.

²⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 30, E.S.P.L.P. 1956, pag. 128—135.

²⁵ V. I. Lenin, Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 3—123.

²⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P. 1955, pag. 219—260.

De la începutul anului 1920, cînd au avut loc manifestații de solidaritate cu Rusia sovietică, care în urma luptei ei eroice reușise să înfrîngă și al doilea val al intervenției și să impună în ianuarie 1920 ridicarea blocadei, se duce o intensă activitate pentru afilierea la Internaționala Comunistă. Congresul partidului socialist convocat pentru luna aprilie 1920, la care secțiunile cele mai mari aflate sub influența comunistilor voiau să ceară transformarea partidului socialist într-un partid cu adevărat revoluționar, a fost însă amînat de oportuniști pentru luna august, cînd, de asemenea, nu s-a ținut.

În condițiile desfășurării unui nou val al luptei clasei muncitoare, a lanțului de greve ale minerilor din martie, ale ceferiștilor din aprilie-iunie, a grevelor pe orașe și regiuni de la sfîrșitul lui august și din septembrie — care constituiau preludiul grevei generale — se adîncea procesul de radicalizare a clasei muncitoare, se produceau schimbări în modul ei de a gîndi, elementele revoluționare, deși tot mai brutal reprimăte, exprimîndu-și dorința de a se înfăptui partidul comunist. Creșterea luptei ideologice în sînul mișcării muncitorești din România cerea răspîndirea și studierea mai largă și mai profundă a marxism-leninismului, generalizarea experienței de pînă atunci.

Apărută în perioada imediat premergătoare grevei generale din octombrie 1920, la 1 iulie, „Lupta de clasă“, organ al secțiunii din București a partidului socialist, a avut o mare însemnătate în lupta de clarificare ideologică. În primul său număr ea a publicat, pentru prima dată în limba romînă, un paragraf din lucrarea lui Lenin „Statul și revoluția“²⁷. În diferite numere au fost recenzate o serie de importante lucrări leniniste, între care „Eroii Internaționalei de la Berna“²⁸, publicată mai înainte în „Lupta socialistă“ la 11, 18 iulie și 22 august, „Democrația burgheză și dictatura proletară“, deja răspîndită mai pe larg în presa muncitorească romînă, și altele; în septembrie, revista a publicat raportul lui Lenin la Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist (bolșevic) din Rusia²⁹.

Tot în acest timp, în „Iașul socialist“ din 8 august se publică cele 12 teze ale lui Lenin asupra problemei național-coloniale³⁰, iar la 6 octombrie același ziar prezintă tezele asupra sarcinilor fundamentale ale celui de-al II-lea Congres al Internaționalei Comuniste³¹, ocupîndu-se în acest număr de esența dictaturii proletariatului și a puterii sovietice. Pe linia preocupării de a se arăta oamenilor muncii din țara noastră ce în-

²⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 452—457.

²⁸ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, Editura politică, 1959, pag. 376—385.

²⁹ Op cit., pag. 125—199.

³⁰ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 127—133.

³¹ Op. cit., pag. 165—169.

seamnă munca nouă, în spiritul socialismului, în numerele din 20 și 27 iunie ziarul „Lupta socialistă“ a publicat lucrarea lui Lenin „Marea inițiativă“³².

Reflectînd creșterea și întărirea aripii de stînga din partidul socialist, în 1920 s-au publicat în ediție separată o serie de lucrări ale lui Lenin : „Cuvîntarea la Congresul al III-lea general al Comsomolului“³³, în broșura intitulată „Menirea tineretului comunist“, apărută în editura revistei „Lupta de clasă“ ; „Eroii Internaționalei de la Berna“, însoțită de o prefață ; se publică din nou „Problemele puterii sovietelor“ (editată în romînește încă în 1918), cu o prefață a cercului de Editură socialistă ; „Democrația burgheză și dictatura proletară“, editată de Biblioteca socialistă.

În același timp, unele ziare publică prezentări concise asupra unor lucrări fundamentale ale lui Lenin ca, de exemplu, „Ce-i de făcut?“ sau enunță titlurile unor asemenea opere ca : „Materialism și empiriocriticism“, „Imperialismul — stadiul cel mai înalt al capitalismului“, „Dezvoltarea capitalismului în Rusia“³⁴ etc.

Un indiciu despre răspîndirea și mai ales despre cunoașterea învățăturii leniniste, în afară de activitatea mai amplă de traducere și tipărire, îl constituie faptul că în acest răstimp crește simțitor numărul articolelor care prezintă lucrările și activitatea lui Lenin, care citează pe Lenin sau folosesc teze în context. În discuțiile ideologice, militanții revoluționari se sprijineau pe teze leniniste, cum se observă în articole publicate în „Socialismul“, în „Lupta de clasă“, în care se discută în lumina învățăturii leniniste probleme privind înfăptuirea unui adevărat partid revoluționar al clasei muncitoare, dictatura proletariatului, parlamentarismul etc.

Tot mai mulți membri ai partidului socialist îmbrățișau idei luminoase ale leninismului. Încă înainte de greva generală, cînd creștea cu putere lupta maselor, elementele cele mai înaintate, membrii grupurilor comuniste și-au dat seama de necesitatea organizării temeinice a clasei muncitoare, care să aibă în fruntea sa un partid comunist. În acest sens, „Lupta de clasă“, la 2 octombrie 1920, referindu-se la starea de spirit a muncitorimii, remarca necesitatea unui partid comunist în stare să organizeze și să conducă greva care se cerea de către muncitori.

În proiectul de statut votat la ședința din 10—11 octombrie 1920 a Consiliului general se prevedea că „Partidul socialist-comunist din România urmărește organizarea proletariatului pe terenul luptei de clasă și al solidarității internaționale a muncitorilor pentru cucerirea puterii

³² V. I. Lenin, Opere, vol. 29, Editura politică, 1959, pag. 393—418.

³³ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 265—282.

³⁴ „Socialismul“ din 16 februarie 1920 ; „Iașul socialist“ din august 1920 ; „Lupta“ din 17 decembrie 1918.

politice și aplicarea dictaturii proletariatului prin regimul politic al Sfatului în vederea socializării mijloacelor de producție, adică transformarea societății capitaliste bazate pe exploatarea muncii într-o societate socialistă în care munca este organizată după un plan general cu sforțările tuturor”³⁵.

Greva generală din toamna anului 1920, care a cuprins aproape întregul proletariat al țării, arătând prin experiența ei mai mult ca oricând necesitatea partidului de tip nou, a ridicat lupta de clarificare ideologică în țara noastră pe o treaptă mai înaltă.

După greva generală, lupta pentru victoria leninismului în mișcarea muncitorească din România s-a caracterizat prin împletirea organică a răspîndirii leninismului cu acțiunile concrete ideologice și organizatorice, pentru crearea partidului comunist, cerut de întreaga dezvoltare a mișcării revoluționare, a luptei pentru libertate duse de poporul român.

Deși în urma măsurilor represive luate de guvernul burghezo-moșieresc ziarele muncitorești nu au mai putut să apară timp de două-trei luni după greva generală, studierea leninismului s-a adîncit, aceasta fiind parte integrantă a luptei de clarificare ideologică. Din documentele vremii rezultă că în acest timp luptătorii pentru făurirea partidului comunist au căutat lămuriri și documentări în lucrările lui Lenin, ca genial dascăl al proletariatului. În „Directivele cu privire la organizarea activității grupurilor comuniste...”³⁶, problemele fundamentale despre revoluție, dictatura proletariatului, crearea partidului comunist au fost rezolvate prin referiri și largi citate din operele lui Lenin. „Să auzim ce spune Lenin“, „Tot Lenin spune...“, „Citez tot pe Lenin“, „căci iată cuvintele lui Lenin“ — sînt exprimări care cuprindeau recunoașterea în personalitatea lui Lenin a sfătuitoare și conducătorului, în învățătura lui — a științei revoluționare de care are nevoie proletariatul.

Delegația care a fost în Rusia în legătură cu afilierea la Internaționala Comunistă, la 5 decembrie 1920³⁷, a avut o convorbire cu Lenin, membrii revoluționari ai delegației considerînd sfătuirea cu Vladimir Ilici ca un eveniment deosebit de important.

Încă de la sfîrșitul anului 1920, analizîndu-se experiența grevei generale, a întregii noastre mișcări muncitorești, se cerea crearea neîntîrziată a partidului marxist-leninist.

Ca urmare a evoluției interne a luptei clasei muncitoare, a pătrunderii și unirii tot mai mult a mișcării muncitorești cu marxism-leninismul, s-au produs schimbări în interacțiunea dintre curențele cristalizate în partidul socialist, raportul de forțe dintre aceste curențe schimbîn-

³⁵ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922“, E.S.P.L.P. 1956, ed. a II-a, pag. 199.

³⁶ Loc. cit., pag. 221—233.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 4, fila 46; vezi și „Socialismul“ din 27 ianuarie 1924.

du-se în favoarea aripii de stînga, a comuniștilor, pe măsură ce erau însușite tot mai bine ideile revoluționare leniniste. După Consiliul general din 30 ianuarie—3 februarie 1921, cînd elementele de dreapta au părăsit partidul pornind pe calea sciziunii, comuniștii și-au îndreptat ascuțișul luptei lor ideologice asupra centriștilor, care se camuflau ca „unitari“.

În articolele publicate în presă, și în primul rînd în „Socialismul“ *, în coloanele căruia s-au desfășurat discuții în legătură cu diferite probleme ale teoriei revoluționare, ale luptei pentru crearea partidului de tip nou și care a publicat, anterior congresului, materialele pregătitoare, atenția principală s-a dat problemelor construcției de partid, răspîndirea leninismului fiind și de astă dată, și mai ales acum, strîns legată de necesitățile stringente ale luptei clasei muncitoare.

Semnificativ este că, în perioada care a precedat congresul convocat în scopul de a se făuri partidul de tip nou, s-au publicat fragmente din lucrările lui Lenin, îndeosebi despre partid, despre Internaționala Comunistă, documente ale Internaționalei sau extrase din acestea. Se dădeau citate, îndeosebi din „«Stîngismul» — boala copilăriei comunismului“ ³⁸, s-au publicat discursul lui Lenin la Congresul al X-lea al P.C.(b) ³⁹ din martie 1921 și alte materiale; într-un articol care vorbea despre acest congres, în „Socialismul“ din 26 martie 1921, se făcea prima mențiune despre lucrarea: „Impozitul în natură“.

În lupta pentru crearea partidului, învățătura lui Lenin cîștiga tot mai mult teren. Congresul, întrunit în București la 8 mai 1921, eveniment de însemnătate fără precedent în mișcarea muncitorească din țara noastră, s-a desfășurat în condițiile unei ascuțite lupte de idei.

Crearea Partidului Comunist din România, rezultat necesar al unui îndelungat proces istoric, a însemnat — așa cum subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — „...o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România“ ⁴⁰. Prin crearea partidului de tip nou, leninist, a început o etapă nouă în lupta clasei muncitoare, a maselor din țara noastră. Întruchipare în practică a leninismului, partidul comunist, care încă de la crearea sa a înscris pe steagul lui „idealul socialist“, a condus cu abnegație lupta grea, dar nobilă pentru dezrobirea celor ce muncesc, pentru libertate.

★

Răspîndirea lucrărilor lui Lenin în perioada 1917—1921 — problemă de care se ocupă această comunicare — este numai o latură a procesului complex de răspîndire a leninismului, un moment al unirii comunismului

* „Lupta de clasă“ și unele ziare socialiste după greva generală n-au mai apărut; unele din acestea au început să fie editate mai tîrziu.

³⁸ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 3—101.

³⁹ V. I. Lenin, Opere, vol. 32, E.S.P.L.P. 1956, pag. 157—159.

⁴⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1955, ediția a IV-a, pag. 368.

științific cu mișcarea muncitorească, pentru înfăptuirea revoluției și a construcției orînduirii noi.

Guvernul burghezo-moșieresc român a luat multiple și aspre măsuri împotriva „bolșevismului“, împotriva răspîndirii operelor lui Lenin. Guvernul a respins în această perioadă toate propunerile de pace ale Consiliului Comisarilor Poporului, a dat sprijin intervenționiștilor, în scopul de a contribui la zdrobirea înfăptuirilor Revoluției din Octombrie.

Cercurile conducătoare au cunoscut activitatea lui Lenin ca om de stat, conducător al primului guvern muncitoresc victorios. În dezbaterile parlamentare, în documente diplomatice, în diferite alte documente ale guvernului există aprecieri asupra politicii partidului bolșevic făcute de pe poziții adverse, profund dușmănoase. În fața personalității impunătoare a lui Vladimir Ilici, în fața geniului său, guvernanții romîni s-au abținut însă de a-i adresa calomnii, au trebuit să-și exprime tacit respectul.

Numele lui Lenin, opere ale lui au fost cunoscute de intelectuali, cărturari burghezi. Intelectualii cu vederi progresiste, care s-au apropiat de mișcarea muncitorească și țărănească, fără a mai vorbi de cei comuniști, și-au însușit idei leniniste, au apreciat și admirat pe titanul științei, al gîndirii — Vladimir Ilici Lenin.

Încă în perioada luptei pentru crearea partidului comunist, și prin însăși făurirea acestuia, partea cea mai înaintată, mai educată a clasei muncitoare și-a însușit o seamă de teze fundamentale ale învățaturii lui Lenin, a pătruns an de an către profunzimea genialei teorii revoluționare. „Născut acum peste patru decenii, Partidul Comunist din România s-a călăuzit neabătut după învățătura lui Marx, Engels, Lenin, aplicînd-o în mod creator la condițiile țării noastre“⁴¹.

Astăzi, răspîndirea marxism-leninismului, devenit ideologia dominantă, se înfăptuiește de către Partidul Muncitoresc Român, în proporțiile cele mai largi, în rîndurile întregului popor, ca parte integrantă a operei de construire a socialismului.

⁴¹ „Scînteia“ din 30 iulie 1963.

Revolte și frământări ale țăranimii în anii 1889 și 1892.

Poziția mișcării socialiste față de lupta țăranimii

C. CORBU

In istoria luptelor țăranimii din România împotriva exploatării burghezo-moșierești, răscoalele din anul 1888 se înscriu printre primele acțiuni de amploare. Accentuarea diferențierii sociale la sate în condițiile ascensiunii capitalismului în țara noastră, grăbirea procesului de pauperizare și de ruinare a unui număr crescând de țărani, iar pe de altă parte nesatisfacerea dezideratelor în numele cărora se ridicaseră aceștia în 1888 au făcut ca în multe părți ale țării revoltele să continue cu o intensitate mai mică sau mai mare. Principala contradicție care caracteriza lumea satului în perioada respectivă era aceea dintre masele țăranimii lipsite de pământ sau cu pământ puțin pe de o parte și moșieri și arendași pe de altă parte. Documentele vremii menționează că în 1889, aproximativ 150 000 de familii țărănești erau complet lipsite de pământ, alte 50 000 posedau abia o jumătate de hectar, iar 400 000 de familii aveau sub 5 hectare, suprafață insuficientă în acele condiții asigurării unui nivel minim de existență. În total 600 000 de familii resimțeau o lipsă acută de pământ, iar un număr însemnat de țărani continuau să fie deposezați de o parte din proprietățile lor de către moșieri, arendași și bogătașii satelor. În contrast cu situația grea a majorității țăranimii, moșierii dețineau suprafețe întinse de pământ. Recensământul din 1902 arată că 5 385 de familii moșierești posedau 3 810 351 hectare, suprafață care putea acoperi necesitățile de pământ ale țăranilor care resimțeau lipsa lui. În anii imediat următori, țăranimea a folosit unele forme de luptă ale răsculaților din 1888 și, în funcție de gradul exploatării ei într-o localitate sau alta, de măsurile economice, administrative sau de altă natură ale oligarhiei dominante, a trecut la acțiune. Revoltele și frământările din 1889 și din 1892 au fost generate de aceleași cauze care au provocat mișcările din anii precedenți: lipsa de pământ, învoielile agricole oneroase, abuzurile administrației la sate etc. Deși au răbufnit izolat și la intervale diferite, aceste mișcări s-au desfășurat pe fondul unor agitații și frământări care nu au încetat o dată cu înăbușirea răscoalelor din 1888.

Așadar, se conturează ideea că revoltele și frământările din 1889 și 1892 nu pot fi separate de răscoalele din 1888 decît cronologic. „Deși aceste răscoale — se spunea într-o circulară din februarie 1889 a Ministerului Justiției — au fost întîmpinate (reprimare — *n.n.*), agitațiunile însă nu au conținut încă”¹. De altfel, acțiunile țărănești care izbucnesc la sfîrșitul anului 1888 au continuat la începutul anului următor cu aceeași intensitate, prezentînd aceleași caracteristici și forme de luptă: încălcarea unor moșii ale statului sau particulare; amenințări și proteste la adresa autorităților locale, care, după părerea răsculaților, ar ascunde eventuale ordine cu privire la împrumuturi; acțiuni de răfuială cu autoritățile însărcinate să aplice legea vînzării bunurilor statului la țărani; ridicări împotriva abuzurilor comise de moșieri, arendași și autorități în timpul aplicării învoielilor agricole și, în sfîrșit, încercări de înlocuire a unor primari și altor funcționari ostili țăranilor etc.

*

Ultima revoltă din anul 1888, izbucnită la 4 decembrie în comuna Șipote din județul Iași, este concludentă atît din punctul de vedere al țelului urmărit de răsculați în acea etapă, cît și al formelor de luptă utilizate de către aceștia. Țăranii din Șipote s-au răsculat împotriva autorităților comunale, care, venind în contact cu sătenii, își manifestau opoziția față de o eventuală împrumuturi a acestora. Indignați, două sute de săteni s-au adunat în fața primăriei și au cerut pămînt. Demonstrația s-a transformat într-o acțiune de luptă hotărîtă, în cursul căreia reprezentanții autorităților locale au fost urmăriți și amenințați cu moartea. În toiul desfășurării evenimentelor, în comună au sosit cîteva plutoane înarmate².

La începutul lunii ianuarie 1889 a fost semnalată o revoltă în comuna Luncavița (jud. Tulcea). Țăranii au încercat să înlocuiască cu forța pe primar, care, prin măsuri abuzive, îngreuna starea materială a țăranilor. Ministerul de Interne cerea telegrafic Prefecturii județului Tulcea „...să reprimeze imediat și cu energie orice mișcare culpabilă, precum și de a dresa procese-verbale pentru toți acei care au amenințat puterea administrativă” (s.n.)³.

Acestei ridicări i-au urmat agitații și frământări într-un număr de localități din județele Bacău, Roman, Iași, Vaslui, Ilfov, Dolj, Vlaşca, Mehedinți, Constanța etc. Țăranii din unele județe socoteau că o solidarizare a tuturor răsculaților din țară și folosirea celor mai eficace mijloace de luptă, inclusiv a armelor de foc, ar fi de natură să-i ducă la izbîndă. Înusuși ziarul „Telegraful român” semna în numărul său din 19 ianuarie 1889 că „prin satele din Muscel, Gorj și Argeș sătenii

¹ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 53.

² Arhivele statului Iași, Prefectura județului Iași, dosarul nr. 86, fila 10 și urm.

³ „Epoca” din 13 ianuarie 1889.

vorbesc de răscoală, ei zic că rău au făcut cei de la cîmp că s-au răs-culat fără plan, fără a se înțelege cu cei de la munți. Noi nu vom face așa; noi avem arme, și apoi cînd răscoala va izbucni în munți, apoi nici cu armata nu se va putea potoli, zic sătenii de la munți. De dincolo de Milcov asemenea ne vin știri sinistre“.

Într-adevăr, agitațiile țărănești au cîmpins o serie de localități din Moldova (județele Bacău, Roman, Iași și Vaslui). În județul Bacău, de pildă, autoritățile, în frunte cu prefectul, au cutreierat numeroase sate, au amenințat țărănimea, au recurs la arestări și schingiuri și au adus batalioane de soldați pentru a împiedica mișcările sau a le înăbuși⁴. Batalionul de vînători-Bacău, de exemplu, a primit ordin să se deplaseze în comunele răzvrătite din județ, în primul rînd în Ardeoani și Scorțeni, unde revoltele luau amploare⁵. Acestei unități i s-a adăugat apoi Batalionul 4 vînători cu garnizoana în Tg.-Ocna, care, potrivit dispozițiilor, a făcut numeroase deplasări în diverse comune ale județului Bacău. Istoricul batalionului notează la 27 ianuarie: „...Conform ordinului ministrului de război nr. 1415, batalionul pleacă cu trenul la Bacău pentru a potoli niște răscoale din acel județ. A stat 3 luni în Bacău, făcînd marșuri în diferite direcții...”⁶.

Acțiunile țărănești din anul 1889 au fost încurajate în unele locuri de către socialiști, care s-au deplasat la sate. Prefecturile unor județe din Oltenia, Muntenia și Moldova urmăreau pas cu pas activitatea socialistă la sate, deplasările elementelor revoluționare de la orașe în diverse localități rurale. Astfel, unul dintre socialiști a fost urmărit în permanență de către poliția din Craiova, Slatina, Caracal, Tr.-Severin, Pitești. Într-o notă către prefectul județului Dolj, Subprefectura Jiu-de-Sus — Dumbrava raporta următoarele: „Îl am îndepărtoare priveghere, rog comunicați-mi ce măsuri să iau contra (lui — n.n.)”⁷. Într-o altă telegramă, prefectul județului Dolj era informat că același socialist a difuzat la 12 februarie 1889 la Filiași exemplare din ziarul „Glasul țăranului”⁸. După cîteva zile, prefectul județului Olt îl informa pe prefectul județului Romanați că acest socialist a „plecat de aici... pentru a merge la Dobrosloveni. El este îmbrăcat țărănește și este urmărit de pomojnicul poliției de aici, rog luați măsuri căci este un om primejdios”⁹.

Deplasările unor socialiști la sate și munca desfășurată de aceștia în rîndul țăranimii reprezenta un fenomen nou în preajma mișcărilor care se anunțau. Într-o circulară a Ministerului de Interne adresată

⁴ „Lupta” din 6—7 februarie 1889.

⁵ „Universul” din 10 februarie 1889.

⁶ Arhiva M.F.A. — M.St.-M., Istoricul Batalionului 4 vînători, registrul nr. 676/1, fila 2.

⁷ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 58.

⁸ Loc. cit., fila 66.

⁹ Arhivele statului Caracal, Prefectura județului Romanați, inv. nr. 62/1889, dosarul nr. 63, fila 7.

prefecților se semnala că „de cîtva timp unii agitatori... au împănăt satele din mai multe județe... cari, sub pretextul de a face sătenilor petițiuni pentru dare de pămînt, răspîndesc ideile cele mai subversive (revoluționare — *n.n.*)“¹⁰. Organele de represiune ale statului burghezo-moșieresc au luat măsuri severe pentru a împiedica propaganda socialistă la sate, iar acolo unde izbucniseră mișcări țărănești, pentru înăbușirea lor, Ministerul de Interne a ordonat prefecților la 9 februarie 1889 să organizeze inspecții în județele respective și să rețină pe acei străini care ar crea la sate „o stare anormală“ în rîndul țărănimii. Procurorii generali ai curților de apel din Iași, Galați, Craiova și București au primit, la rîndul lor, ordin din partea Ministerului Justiției prin care li se cerea să aducă la cunoștința procurorilor județeni conținutul circularei Ministerului de Interne din 9 februarie, iar apoi „imediat și în persoană să se transporte la locul unde administrația, agenții poliției și judecătorești le vor arăta că se petrec fapte de agitațiuni tendențioase, că se atacă drepturile legitime ale cetățenilor, că se provoacă la nesupunere sau la revoltă contra autorităților constituite, că se atacă, în fine, sau se pune în pericol ordinea publică“¹¹.

Teama guvernanților față de acțiunile și propaganda socialistă la sate, care în Moldova a fost mai intensă, cît și curajul de luptă al țărănimii au fost recunoscute de însuși Radu Rosetti: „Elementele socialiste din Moldova... se încercară, în iarna următoare (1889 — *n.n.*), să ațîțe în județele Iași, Vaslui, Roman și Bacău o mișcare... printre țărani îndebște săraci ai acelor ținuturi. Țăranii unor comune din acele județe începură să se miște și să ceară pămînt, amenințînd că dacă nu li se dă au să-l ia și, trecînd de la vorbe la fapte, intrară pe alocuirea cu plugurile în pămînturile proprietarilor“ (s.n.)¹².

În vederea preîntîmpinării și reprimării revoltelor, Ministerul de Război dădea următoarele instrucțiuni comandanților militari:

- a) la fiecare companie se va afla permanent un ofițer;
- b) toți comandanții de companii vor inspecta comunele din raza companiei respective;
- c) șefii posturilor militare din comune și ofițerii călărași și dorobanți vor sta în continuă legătură cu autoritățile administrative „ca, la orice cerere de arestare sau de reprimare, dorobanții și călărașii din comune să fie concentrați sub ordinele șefilor de garnizoane, să dea concursul lor cel mai eficace pentru a suprima orice tentativă de răscoală“¹³.

Se mai prevedea ca, în cazul unei răscoale mai puternice, conducerea operațiilor să fie preluată de comandanții de companii și să

¹⁰ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 50.

¹¹ Loc. cit., fila 61.

¹² R. Rosetti: „Pentru ce s-au răscolat țărani“, București, 1908, pag. 607.

¹³ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 53.

se recurgă la arme. Dacă împrejurările ar fi cerut, măsurile de concentrare a armatei urmau să cuprindă și raza teritorială a fiecărui regiment. În încheiere, circulara cerea comandanților să țină la curent ministerul despre agitațiile țărănești¹⁴.

Masele muncitoare de la sate nu s-au speriat însă de măsurile militare, judiciare și administrative ale guvernanților, deși aceștia căutau să stăvilească, pe direcții diferite, o ridicare ale cărei cauze obiective nu numai că nu erau înlăturate, dar continuau să se agraveze. La câteva zile după emiterea circularelor de mai sus, ziarul liberal „Democrația” sesiza că în mai multe comune din județele Buzău și Vlașca mișcările au devenit un fapt. În comuna Paraipani (Vlașca) au fost trimise detașamente represive împotriva țăranilor¹⁵. În comuna Hociungi (jud. Roman), cei 120 de soldați din Regimentul 14 dorobanți — Roman, trimiși în localitate, s-au lovit de împotrivirea dîrză a țăranimii revoltate¹⁶. Concomitent cu ridicările din județele Bacău și Roman au izbucnit alte mișcări în județele Iași, Ilfov, Dolj și Teleorman. În comuna Ceplenița (jud. Iași), țăranii au chemat la primărie pe consilieri și primar sub pretextul că ar fi așteptați de subprefect. În momentul intrării acestora în localul primăriei, răsculații i-au obligat să demisioneze¹⁷.

Ziarul „Democrația”, care a relatat, foarte sumar, evenimentele petrecute la sate, scria că în comuna Lipia-Bojdani (jud. Ilfov) a izbucnit o revoltă de proporții. Același ziar nota la 14 martie că în respectiva localitate au fost trimiși soldați încă de la 10 martie.

În acțiunea de înlăturare a primarilor și a altor autorități locale, sătenii au primit ajutor și din partea unor intelectuali care s-au alăturat luptei țăranimii pentru drepturile sale. În comuna Plosca (jud. Dolj), învățătorul i-a sprijinit pe țărani în lupta împotriva exploatării¹⁸. El a făcut parte din delegația aleasă de țăranii din localitate care a tratat cu autoritățile comunale în privința învoielilor agricole. Învățătorul și țăranii l-au bătut pe primar, silindu-l să părăsească primăria¹⁹. Agitația țăranilor nu s-a potolit nici în urma intervenției subprefectului. Ei s-au adunat în jurul primăriei, cerînd îndepărtarea „primarului și a întregului consiliu comunal sub cuvînt că nu au încredere în dinșii”²⁰.

În luna martie, o revoltă mai puternică a avut loc în comuna Moțăței, județul Dolj. Țăranii revendicau pămînt și aprovizionarea de către stat a locuitorilor înfometăți²¹. Izbucnită în cursul nopții de

¹⁴ Ibid.

¹⁵ „Democrația” din 19 februarie 1889.

¹⁶ Arhivele statului București, Ministerul de Război, Ordine de zi pe anul 1888/1889 ale Regimentului 14 dorobanți, vol. III, filele 55—57.

¹⁷ „Drapelul” (Iași) din 23 martie 1889.

¹⁸ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 75.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Loc. cit., filele 104—105, 121.

9 spre 10 martie, revolta își menținea aceeași intensitate și după cinci zile, după cum se relatează într-o telegramă a subprefectului plășii Cîmpu către prefectura județului, deși împotriva țăranilor au fost trimiși 144 de dorobanți²².

Din același document reiese că în plasa Cîmpu exista o stare permanentă de agitație, țăranii manifestându-și ostilitatea împotriva autorităților locale.

Luna aprilie marchează o nouă treaptă în evoluția mișcărilor din 1889. Deși mai reduse ca număr, ridicările din această lună sînt puternice și au o durată mai mare. Trei dintre ele, declanșate în localități situate la distanțe mari una de alta, sînt semnificative în privința amploarei și caracteristicilor pe care le îmbracă acțiunile țăranesti din 1889. Prima a izbucnit în Făgărașu-Nou (jud. Constanța), din cauza abuzurilor autorităților, care au parcelat din moșia statului o suprafață de 350 ha pentru trei mari proprietari de vite. Țărănimea din comună, care ducea lipsă de pămînt pentru cultivat și pentru pășuni, s-a răscolat²³. Într-o telegramă către prefectul județului, respectivii proprietari se plîngeau că la 23 aprilie țăranii, în număr de peste 70, „năvălind asupra locuințelor noastre, ne-au bătut cumplit, devastînd casele, oboarele, magaziele, stînele și toate împrejurimile. Umblăm rătăcind pe drumuri îngroziți, amenințați în avere și viață. Vă comunicăm implorînd ajutorul dv.”²⁴.

Răsculații nu numai că au bătut pe acești exploatatori și le-au devastat proprietățile, dar au distrus și registrele în care erau consemnate o serie de obligații împovărătoare pentru săteni. Îndîrjirea răsculaților a speriat în aceeași măsură și pe primarul comunei. Într-un raport către prefect, el declara că țăranii „sînt hotărîți a se răscula contra oricărei autorități va veni să cerceteze” și că intenționează să se ridice din nou, la 30 aprilie, pentru a da foc clădirilor celor trei proprietari. Răsculații voiau să se răfuiască și cu alți mari proprietari cărora statul le pusese la dispoziție cîte 400 ha. Nedreptățile săvîrșite de autorități i-au convins pe țărani că numai „prin răscoale și rebeliune își vor dobîndi drepturile ce ei cred că au”²⁵. După ce i-au bătut pe cei trei mari proprietari și le-au devastat locuințele, țăranii răsculați au trecut la o nouă acțiune, urmărind împărțirea pămîntului statului celor care nu aveau pămînt²⁶. Răsculații au amenințat cu moartea pe primar, care intervenise, luînd apărarea unui mare proprietar în timp ce acesta era bătut de răsculați²⁷. Evenimentele din Făgărașu-Nou evoluau cu repeziciune. La 27 aprilie, prefectul ordona administratorului plășii Hîrșova să ia toate măsurile necesare pentru

²² Loc. cit., fila 121.

²³ Arhivele statului Galați, Prefectura județului Constanța, dosarul nr. 35, filele 19—20.

²⁴ Ibid.

²⁵ Loc. cit., filele 15, 16, 18.

²⁶ Loc. cit., filele 14, 27—51, 69—139.

²⁷ Arhivele statului Galați, Curtea de apel, dosarul nr. 455, fila 58.

ca, pînă la venirea armatei, să potolească pe cît posibil răscoala și să-i identifice pe capii răsculaților²⁸. De asemenea, la 28 aprilie, prefectul cerea procurorului tribunalului județean să meargă în satul răsculat, deoarece țăranii se opuneau oricăror cercetări, „făcîndu-se solidari pentru această faptă cu conducătorii răscoalei”²⁹. Pentru potolirea răscoalei în Făgărașu-Nou a sosit și un detașament de soldați condus de un locotenent.

Cu toate acestea, răscoala a continuat și în luna mai, astfel că, la 16 mai, deci după trei săptămîni de la declanșarea evenimentelor, autoritățile continuau să opereze arestări masive³⁰.

A doua revoltă puternică din luna aprilie a avut loc în comuna Bușești (jud. Mehedinți), ținta acțiunilor țăranilor fiind și aici chiaburii și autoritățile locale. Țăranii au luptat cu mai mult curaj și au avut mai multă claritate în acțiuni, datorită faptului că propaganda socialistă era aici mai puternică. Într-o plîngere a chiaburilor din comuna Bușești către Ministerul de Interne se arăta că ideile socialiste pătrundeau la sate și-i influențau pe țărani³¹. Din această plîngere reieșea că țăranimea din acest județ urma cuvîntul socialiștilor și manifesta un curaj sporit în lupta sa. Socialiștii, se arăta în continuare, au „...perturbat spiritele locuitorilor...”³². Respectivii proprietari informau autoritățile că la 27 aprilie țăranii răsculați din comuna Bușești le-au devastat proprietățile. Totodată, înarmați cu puști și pari, țăranii au trecut la ocuparea pămînturilor moșierului. Cînd exploatatorii și autoritățile au încercat să se opună, răsculații au recurs la arme³³.

În cursul aceleiași luni a izbucnit o altă mișcare al cărei mobil îl constituia obținerea de izlazuri pentru vite. Mai mulți locuitori ai comunei Bîrca (jud. Dolj) și-au introdus cu forța vitele pe moșia statului. Cînd arendașul a recurs la forță, țăranii „...au sărit în număr destul de considerabil, i-au bătut oamenii (arendășului — *n.n.*), precum și pe dînsul, astfel că abia a scăpat cu fuga dupe acele locuri... la conac, locuitorii i-au baricadat intrarea, atît dînsului cît și oamenilor aflați în serviciul moșiei, din care împrejurare d[umnea]lui a fost nevoit să părăsească conacul și să se retragă în alte comune învecinate”. Țăranii au împiedicat autoritățile locale să-și mai exercite funcțiile administrative. Primarul, de frica țăranilor răsculați, care „au căutat să-l omoare”, era nevoit să stea „închis în casă și... nu poate să-și mai exerciteze obligațiunile funcției sale”³⁴. Deși în comună a fost adusă

²⁸ Loc. cit., fila 5.

²⁹ Loc. cit., fila 12.

³⁰ Loc. cit., fila 69.

³¹ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, Diviziunea comunală, dosarul nr. 428.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1389, dosarul nr. 64, fila 159.

armată, sătenii nu au putut fi potoliți. Așa cum rezultă dintr-un document al forțelor militare, locuitorii erau animați de o voință deosebită de luptă și, „deși dinșii erau fără arme, totuși numărul și hotărârea ce se manifesta pe figurile lor puteau face încercările soldaților fără efect“³⁵.

În anul 1889, țăranii din unele comune s-au ridicat și împotriva învoielilor agricole oneroase încheiate înainte de 1888 și neînălțurate în urma răscoalelor din acel an, învoieli pe care țăranii erau obligați să le facă din cauza lipsei de pământ. În comuna Cocorăști (jud. Romanai), țăranii s-au opus și acestei forme brutale de exploatare, amenințând că, în viitor, nu vor mai accepta condițiile impuse de arendași³⁶.

Ridicarea curajoasă la luptă a țăranimii în lunile martie și aprilie a confirmat că măsurile luate de guvern în cursul lunii februarie * nu au dat rezultatele așteptate de exploatatori. Ca urmare, Ministerul de Război a încercat noi formule, menite să întărească paza în localitățile rurale și să facă mai operativă intervenția unităților militare în caz de răscoale. În regulamentele privitoare la serviciul și instrucția călărașilor și dorobanților, au fost precizate și unele măsuri preventive împotriva răscoalelor. Articolul 24 al Regulamentului serviciului și instrucției dorobanților stipula că, „în cazuri de dezordine, ei (șefii de garnizoană — *n.n.*) se pun la dispoziția primarilor sau altei autorități administrative sau judiciare, dînd tot concursul“³⁷. Guvernul considera că prin permanentizarea unor posturi de șefi de garnizoană în fiecare comună rurală — cu indicarea precisă a atribuțiilor dorobanților și călărașilor în cazul unor mișcări țărănești — ar putea să potolească spiritele și să apere proprietatea exploatarelor. Articolul 131 din Regulamentul călărașilor ordona acestora să oprească „orice revoltă îndreptată contra persoanelor, contra autorităților... jefuirea și devastarea proprietăților particulare“³⁸.

Paralel cu dispozițiile Ministerului de Război, autoritățile județene, alarmate în același grad de mersul agitațiilor țărănești, au preconizat noi măsuri în vederea înăbușirii oricărui germen de revoltă. Ca și unele stipulații ale ordinelor anterioare, aceste dispoziții aveau ca scop combaterea operativă a propagandei socialiștilor la sate. La 14 aprilie, prefectura județului Dolj, la sugestia Ministerului de Interne, a dat dispoziție primărilor să sesizeze imediat ivirea oricărei răscoale, iar „în momentul ce în comune instigatorii caută să turbure liniștea și să ațite pe locuitori la dezordine primarul de îndată prin

³⁵ Ibid.

³⁶ Arhivele statului Caracal, Prefectura județului Romanai, inv. nr. 63/1889, dosarul nr. 68, fila 10.

* Prin circularele emise de către ministerele de interne, de justiție și de război.

³⁷ „Monitorul oastei“ nr. 28/1889, București, 1890, pag. 279.

³⁸ Ibid.

un vătășel expres călare să anunțe direct prefectura...“³⁹. În acest sens, au fost luate măsuri și de către Ministerul de Interne. „D-nul Ministru de Interne — scria prefectul județului Dolj subprefecților —, voind a cunoaște imediat tot ce se petrece în acest județ, ne invită ca de îndată să luați măsuri ca toți primarii din plasa ce administrați să raporteze orice mișcare ce s-ar petrece în circumscripțiunea comunei sale și, la rîndul d-voastră, pe dată să mi le raportați, cunoscînd că dacă nu veți fi următor cu executarea acestui ordin pentru prima dată voi da avertisment, iar în cazuri de recidivă revocarea“ (din funcție — *n.n.*)⁴⁰.

Cu toate acestea însă, revoltele au continuat și în vara anului 1889, mai numeroase fiind în județele Prahova, Romanați, Iași și Tutova. În unele locuri, mișcările au fost determinate, pe lîngă cauzele de ordin general mai sus amintite, de abuzurile comisiilor însărcinate cu aplicarea legii vînzării bunurilor statului la țărani, votată în aprilie același an. Țăranii au atacat comisiile o dată cu atacarea autorităților locale. Cea mai puternică dintre acțiunile îndreptate împotriva comisiilor de parcelare și a autorităților comunale a avut loc la 23 iulie în comuna Cocorăști-Misli (jud. Prahova). Revolta a fost determinată de abuzurile consilierilor comunali care întocmiseră tabelul cu țăranii ce urmau să primească pămînt în conformitate cu legea vînzării bunurilor statului. Țăranii au bătut pe acești consilieri, pe arendașul moșiei l-au amenințat cu moartea și au înconjurat primăria⁴¹. Ziarul „Universul“ din 26 iulie arăta că la Cocorăști a fost „...o răscoală de săteni. Sătenii răsculați au bătut pe un consilier comunal într-un mod destul de grav. Ei cereau să li se dea pămînturi“⁴².

La 10 iulie, subprefectul plășii Ocolu (jud. Romanați) raporta prefectului că a cercetat tulburarea țăranilor din comuna Radomiru împotriva proprietarului de aici, căruia i-au violat domiciliul⁴³. În comuna Chiojdeanca (jud. Prahova), țăranii s-au ridicat împotriva arendașului care împrejmuisese cu gard un teren aflat în apropierea riului, pe care îl aveau în devălmășie. Ei au distrus gardul și au bătut familia arendașului⁴⁴.

O corespondență din septembrie 1889 între Ministerul de Justiție și Ministerul de Interne releva că o revoltă a avut loc și în comuna Prisăcani (jud. Tutova) îndreptată împotriva abuzurilor consiliului comunal⁴⁵. De asemenea, o informare a subprefectului plășii Bahlui către

³⁹ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 76/1889, dosarul nr. 64, fila 173.

⁴⁰ Loc. cit., fila 201.

⁴¹ Arhivele statului Ploiești, Tribunalul județului Prahova, dosarul nr. 92, filele 6—8.

⁴² „Universul“ din 26 iulie 1889.

⁴³ Arhivele statului Caracal, Prefectura județului Romanați, inv. nr. 62/1889, dosarul nr. 63, fila 12.

⁴⁴ Arhivele statului Ploiești, Tribunalul județului Prahova, dosarul nr. 81.

⁴⁵ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, Diviziunea comunală, dosarul nr. 441.

prefectul județului Iași, întocmită la începutul lunii noiembrie, menționa că țărani din comuna Brăești din acest județ au încălcat pământurile primăriei ⁴⁶.

Speriate de amploarea răzcoalelor din 1888 și de continuarea acțiunilor țărănești în 1889, clasele stăpînitoare au fost silite să facă unele concesii. În luna aprilie 1889, Adunarea deputaților a votat legea vînzării bunurilor statului la țărani. Aceasta a dus la întreruperea pentru o perioadă de timp a mișcărilor țărănești. În schimb, statul nu a pus în aplicare această lege decît într-o măsură extrem de redusă, anunțînd că aplicarea ei mai largă ar urma să aibă loc în cursul anilor următori, cînd expirau o bună parte dintre contractele încheiate între arendași și stat pentru moșiile acestuia. Potolirea pentru moment a satelor nu a însemnat însă că țărănimea a renunțat la luptă.

Cînd s-a trecut la punerea în practică a promisiunilor făcute de guvernanți, țărănimea săracă s-a convins că legea adoptată nu era decît o măsură prin care se urmărea trecerea în proprietatea burgheziei satești a unor noi suprafețe de pămînt. Din cauza numărului mare de țărani cu pămînt puțin sau fără pămînt și a abuzurilor comisiilor și autorităților locale, cei mai mulți săteni au fost nesatisfăcuți, fapt care a provocat o accentuare a nemulțumirilor acestora. La 21 ianuarie 1892, țărani din comuna Măceșu-de-Sus (jud. Dolj) se plîngeau Ministerului Domeniilor că moșia Cîrna a fost încredințată unor persoane care nici măcar nu se ocupau cu agricultura. Din aceeași plîngere rezulta că au primit pămînt fostul ajutor de subprefect, în acel moment primar al comunei, receptorul, frate cu primarul, și un locuitor înstărit dintr-o altă comună ⁴⁷. De prevederile legii s-au bucurat, de asemenea, rudele primarului, care deja posedau peste 5 ha, și alte persoane ce nu practicau agricultura ⁴⁸. Într-o altă plîngere trimisă de țărani din comuna Negrești (jud. Ilfov) se arăta că comisia însărcinată cu aplicarea legii în localitatea respectivă a dat pămînt în primul rînd celor trei cîrciumari, arendașului, receptorului și preotului. (Ultimul mai deținea încă 80 de pogoane) ⁴⁹.

Chiar într-o circulară a Ministerului de Interne se releva că pămîntul era repartizat, în primul rînd, celor protejați de primari și notari, celor care puteau plăti o mită mai mare ⁵⁰. Mai mult, în unele locuri, administrația nu făcea cunoscută scoaterea în vînzare a moșiilor statului, ceea ce a stîrnit protestul a numeroase comune și sate. Dintr-o circulară din 2 iunie 1892 a Ministerului Domeniilor adresată prefecti-

⁴⁶ Arhivele statului Iași, Prefectura județului Iași, dosarul nr. 63.

⁴⁷ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 214/1892, dosarul nr. 122, fila 8.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Arhiva Sfatului popular al regiunii București, Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 33.

⁵⁰ Arhivele statului Iași, Prefectura județului Iași, dosarul nr. 56, filele 8 și 9; Vezi și Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 214/1892, dosarul nr. 122, fila 168.

lor, reieșea neliniștea guvernanților în legătură cu înmulțirea reclamațiilor trimise de țărani autorităților centrale ⁵¹.

Nedreptățile săvârșite de comisiile de parcelare au provocat noi agitații în rîndurile țărănimii. Frământările satelor convergeau tot mai vizibil spre revolte. Țăranii nevoiași rămîneau în continuare fără pămînt. Moșiile al căror termen de arendare expira au fost încredințate din nou aceluiași persoane. Adăugînd la cele de mai sus învoielile agricole oneroase, camăta la sate etc., avem în față unii dintre factorii care au provocat o serie de mișcări în anul 1892.

Revoltele din 1892 au fost, la început, de proporții mai mici. În cursul anului, ele au devenit mai viguroase, pentru ca în luna august să izbucnească unele răscoale în județele Olt, Bacău și Ilfov. Văzîndu-se înșelați de către guvernanți, țăranii au încercat, prin diferite forme, să pună stăpînire pe pămîntul moșierilor sau statului. Cele mai caracteristice forme de luptă folosite de răsculați în 1892 au fost încălcările repetate ale moșiilor și izlazurilor, opoziția mai hotărîtă față de aplicarea abuzivă a legii vînzării bunurilor statului, răfuiala cu comisiile însărcinate cu parcelarea moșiilor, ciocnirile violente cu autoritățile locale, urmărirea moșierilor și arendașilor pentru a se răfui cu ei.

Mișcările din anul 1892 au început încă din luna ianuarie, însă abia în lunile următoare au căpătat un caracter mai violent. Revoltele țăranilor din comunele Seaca și Carpeni (jud. Dolj), izbucnite la începutul lunii februarie, pot fi considerate ca moment al declanșării unor acțiuni curajoase, care au alarmat puternic autoritățile locale. În cele două localități, țăranii au încălcat moșiile statului și au refuzat să se retragă, cu toate măsurile care au fost luate împotriva lor ⁵². Această formă de luptă a fost folosită și în alte localități.

În comuna Verbicioara din același județ, unul dintre țăranii „s-a dus cu plugul în izlazul moșiei sus-numită și a arat ca un pogon de țelină, îndemnînd și pe ceilalți locuitori a ara și ei restul de izlaz, zicînd că au *devălmășie cu statul*“ (s.n.) ⁵³. Arendașul moșiei Verbicioara cerea cu insistență autorităților să ia „aspre măsuri contra acestui turburător al averii statului, spre a se da exemplu și altora care ar voi să-l imiteze“ ⁵⁴. Cu toate acestea, încălcări ale moșiei Verbicioara au continuat pînă în vara anului 1892. Așa cum rezultă dintr-un document al Ministerului Domeniilor trimis prefecturii Dolj, mai mulți țăranii din comuna menționată au făcut „încalcări fățișe“ ⁵⁵.

Paralel cu încălcările moșiilor statului și ale marilor proprietari, țăranii lipsiți de pămînt s-au ridicat împotriva modului de aplicare a legii vînzării bunurilor statului, au trecut la acțiuni și contra autorită-

⁵¹ Arhivele statului Iași, Prefectura județului Iași, dosarul nr. 56, fila 12.

⁵² Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 186/1892, dosarul nr. 103, filele 6—7.

⁵³ Loc. cit., inv. nr. 6/1892, dosarul nr. 20, fila 18.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Loc. cit., inv. nr. 186/1892, dosarul nr. 162, fila 30.

ților locale. Dintr-o telegramă trimisă primului ministru reieșea că locuitorii din comuna Bechet (jud. Dolj) s-au răsculat împotriva autorităților locale pentru faptul că nu primeau pământ ⁵⁶.

Cele mai numeroase au fost însă revoltele îndreptate în mod direct împotriva modalităților de aplicare a legii vânzărilor bunurilor statului la țărani, care era însoțită pretutindeni de mari abuzuri. De pildă, în satul Tugurești (jud. Dolj), țăranii au împiedicat operațiile comisiei de parcelare a moșiei statului, deoarece pământurile intrau în stăpânirea unor locuitori înstăriți din satele învecinate. În comuna Ciolănești (jud. Teleorman), țăranii s-au ridicat împotriva primarului, care manifesta atitudine brutală cu prilejul aplicării sus-menționatei legi. În ciocnirea care a avut loc, acesta a rănit un țăran. Numai intervenția unității militare staționate în localitate i-a împiedicat pe țărani să se răfuiască cu toate autoritățile locale ⁵⁷.

La sfârșitul lunii aprilie, subprefectul plășii Jiu-de-Sus — Dumbrava (jud. Dolj) anunța autoritățile județene că în satul Sălcuța majoritatea țăranilor s-au răsculat. Cauza revoltei a constituit-o conflictul cu proprietarul moșiei, care a înaintat acțiune judiciară contra sătenilor pe motiv că aceștia i-au încălcat moșia. Raportul subprefectului menționa că sătenii căutau „prin intimidări și fapte brutale să oprească autoritățile de la îndeplinirea formalităților de procedură la acest proces” ⁵⁸. Țăranii nu numai că s-au ridicat împotriva organelor justiției, dar s-au opus tuturor celor care au încercat să ancheteze cazul. Președintele comisiei interimare din comună încunoștința subprefectul că răsculații vor „a se constitui ca autoritate, împiedicând pe orice funcționar în îndeplinirea atribuțiilor sale, fiind hotărâți a săvârși crime numai a-și îndeplini scopul lor de a împiedica îndeplinirea oricărei proceduri, ca justiția să nu se poată pronunța și ei să stăpânească pământul...” ⁵⁹. Îndirjirea țăranilor demonstra că situația economică a sateilor era dintre cele mai desperate. Țăranii din comuna Răstoaca (jud. Putna), nedreptățiți prin legea vânzării bunurilor statului, au intrat cu forța pe moșia unui mare proprietar și au arat o însemnată suprafață de pământ. Când subprefectul plășii le-a adus la cunoștință că trebuie să părăsească pământurile ocupate, ei l-au amenințat cu moartea. Baricadându-se în localul primăriei, acesta a scăpat cu viață numai datorită intervenției imediate a unor unități de călărași și a procurorului ⁶⁰.

La 10 mai a avut loc o mișcare în comuna Hinova (jud. Mehedintși). Țăranii și-au făcut singuri dreptate. Ei au decapitat în fața primăriei pe arendașul moșiei, care, așa cum scria însuși ziarul „Timpul”, avusese o mare parte de vină în agravarea regimului de învoielii agricole. Pentru înăbușirea revoltei a sosit în comună procurorul județean, însoțit

⁵⁶ Loc. cit., inv. nr. 214/1892, dosarul nr. 122, fila 29.

⁵⁷ „Jos reacțiunea” (Tr.-Măgurele) din 5 aprilie 1892.

⁵⁸ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 61/1892, dosarul nr. 20, fila 23.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ „Constituționalul” din 29 aprilie 1892.

de 30 de călărași, cu intenția de a aresta o parte a răsculaților. Aceasta a provocat ridicarea și solidarizarea tuturor țăranilor nedreptățiți prin legea vânzării bunurilor statului. Deși soldații au blocat satul, rezistența țăranilor nu a putut fi înfrântă decât prin arestări masive⁶¹.

Perioada lunilor de vară ale anului 1892 marchează noua fază a mișcărilor țărănești, care se caracterizează prin împotrivirea față de învoielile agricole. Această formă de luptă a fost caracteristică mai ales proletariatului agricol. Se semnalează în unele localități din Oltenia adevărate greve ale muncitorilor de pe proprietățile statului și moșierilor, care antrenează la acțiuni deschise o serie de țărani săraci. Forma de luptă cea mai frecvent utilizată era în aceste cazuri refuzul țăranilor exploatați de a se prezenta la lucru în timpul perioadelor de vîrf ale campaniilor agricole. Fenomenul era atît de general încît devenea o sursă de îngrijorare pentru guvern, întrucît ducea la compromiterea recoltei. Ministerul de Interne a trimis în grabă o circulară prefectilor de județ, cerîndu-le să intervină direct pentru a obliga țăranii învoiiți să participe la recoltarea păioaselor de pe moșiile statului sau particulare⁶².

Autoritățile locale nu au putut însă da curs indicațiilor Ministerului de Interne. În multe locuri, țăranii săraci „nu voiesc a ieși la munca grîului. Cei din comuna Fratoștița (jud. Dolj — n.n.)... se împotrivesc chiar, amenințîndu-ne. Rog luați măsurile ce credeți urgent, munca este expusă prăzii”⁶³ — telegrafia, la 26 iunie, arendașul moșiei Filiași prefectului județului Dolj. În fața refuzului general al țăranilor de a lucra pe marile proprietăți ale statului sau moșierilor, autoritățile au fost nevoite să ordone funcționarilor locali să se îngrijească de culegerea recoltelor. La 31 iulie, prefectura județului Dolj dădea următoarea dispoziție subprefecturii Jiu-de-Sus — Dumbrava: „Mergeți îndată la Coțofeni, dați ajutor pentru strîngerea recoltei dl. Chintescu”⁶⁴.

Alte revolte, determinate de învoielile agricole împovărătoare, au izbucnit în toiu lucrărilor agricole din luna iulie. În unele comune din județul Dolj, țăranii au respins învoielile agricole⁶⁵, iar în comuna Rojiște, același județ, au refuzat să mai lucreze pe moșiile Zvorska și Rotunda din județul vecin Romanai⁶⁶.

În luna august s-au semnalat ridicări în județele Olt, Ilfov și Bacău. Prima dintre ele a izbucnit în comuna Viespești (jud. Olt), din cauză că arendașul și autoritățile locale și județene au făcut abuzuri la aplicarea legii vânzării bunurilor statului. Subprefectul, care era membru în comisia de parcelare, cu concursul arendașului, a distribuit țăranilor loturile cele mai neproductive.

⁶¹ „Timpul” din 13 mai 1892.

⁶² Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 196/1892, dosarul nr. 209, fila 23.

⁶³ Loc. cit., fila 30.

⁶⁴ Loc. cit., fila 33.

⁶⁵ Loc. cit., fila 42.

⁶⁶ Loc. cit., fila 50.

Momentul declanșării acțiunii l-a constituit refuzul subprefectului de a înlătura din comisie pe arendaș, ceea ce țăranii ceruseră insistent. În această situație, ei au trecut la asedierea localului unde lucra comisia. Cuprinși de panică, membrii comisiei au fugit printr-o fereastră dosnică și astfel au reușit să se salveze. Arendașul a fost însă prins de răsculați și bătut. Aceeași soartă au avut și alți sprijinitori ai săi. Trimisă în grabă, armata a încercat să restabilească liniștea, însă fără rezultat, deoarece sosirea în sat a prefectului a provocat o și mai mare agitație. Temîndu-se că va avea aceeași soartă ca și arendașul, prefectul s-a văzut obligat să promită țăranilor pămînt mai productiv, cît și îndepărtarea arendașului ⁶⁷. Trebuie precizat, totodată, că îndirjirea cu care luptau țăranii de aici, chiar în condițiile ocupării satului de către armată, se datorește și învoielilor agricole extrem de grele pe care ei le aveau cu arendașul. Lupta țăranilor pentru pămînt se contopea în același timp cu lupta pentru anularea celorlalte măsuri care-i apăsau.

Concomitent cu răsculații de pe moșia Viespești, s-au ridicat la luptă țăranii de pe moșia Brusturoasa (jud. Bacău) a familiei Ghica. Deși, în mare parte, moșia era acoperită de păduri, o anumită suprafață cultivabilă era, în genere, arendată țăranilor. Cînd moșia a fost încredințată unei societăți forestiere, noii arendași au agravat de îndată prevederile, și așa înrobitoare, ale învoielilor agricole, fapt pentru care țăranii s-au răsculat. Pentru potolirea răsculaților de pe moșia Brusturoasa, societatea forestieră a cerut intervenția unui numeros grup de soldați ⁶⁸. În ziua de 8 august, la Brusturoasa au sosit 200 de soldați, urmînd ca, ulterior, să fie adusă încă o companie ⁶⁹. Au urmat apoi reprimări și arestări în masă. O companie de soldați a rămas mai multă vreme în localitate, pentru a înăbuși orice altă încercare a țăranilor de a se răscula.

Cea mai puternică acțiune a răsculaților în luna august a avut loc în comuna Lipia-Bojdani (jud. Ilfov). Potrivit unor relatări ale ziarului „Universul”, revolta a început în jurul datei de 14 august, tot din cauza aplicării abuzive a legii vînzării bunurilor statului. Cererile țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin au fost respinse de către comisia de parcelare. De teama țăranilor nemulțumiți, comisia și-a încetat lucrările și s-a adresat parchetului. Nici comisia Ministerului Domeniilor trimisă pe moșia Vatra Mănăstirii — Snagov pentru a verifica loturile parcelate nu a dat cîștig de cauză celor nedreptățiți. Văzîndu-se înșelați, țăranii de pe această moșie au ocupat primăria și au alungat comisia de parcelare ⁷⁰.

Pînă la sfîrșitul anului 1892 se semnalează și alte revolte determinate de abuzurile comisiilor de parcelare (Fundeni-Buzău), ⁷¹ sau de împovărarea învoielilor agricole (comunele Galicea Mare, Galicea Mică,

⁶⁷ „Adevărul” din 11 august 1892.

⁶⁸ „Lupta” din 12 august 1892.

⁶⁹ „Adevărul” din 14 august 1892.

⁷⁰ „Lupta” din 14 august 1892.

⁷¹ Arhivele statului Buzău, Tribunalul județului Buzău, cabinetul de instrucție, dosarul nr. 199.

Giubega, Rudari, Corlatele, Vîrtopu, Caraula, Grindeni etc. — jud. Dolj)⁷². În comuna Grindeni, de pildă, țăranii care refuzau învoielile agricole erau declarați „agresori“ și forțați de către autorități să lucreze în continuare, în condiții grele, pe moșia din localitate⁷³.

★

Revoltele și frământările desfășurate în anii 1889 și 1892 au avut loc în condițiile orientării mai accentuate și mai concrete a propagandei socialiste spre lumea satelor. Influența ideilor revoluționare la sate avea să accentueze tot mai vizibil lupta țăranimii pentru pământ și alte revendicări de ordin economic și politic. Țărănimea care s-a ridicat în anii 1889 și 1892 a fost încurajată prin sprijinul pe care l-a primit din partea cluburilor muncitorești. Prin intermediul ziarului „Munca“, elementele înaintate din mișcarea socialistă au explicat adevăratele cauze ale revoltelor, dezvăluind o serie de aspecte economice și politice care determinau situația mizeră a satelor: „Cine sînt autorii acestor revolte? Proprietarii, arendașii și toată administrațiunea comunală și județeană. Jefuit de proprietari și arendași, țăranul nu poate găsi nicăieri dreptate. Bătut de primar, se plînge prefectului, care, la rîndul lui, delegă pe primarul bătuș să facă anchetă“⁷⁴.

Pe baza acestui tablou general, în care se vădesc elementele principale ale situației grele a țăranimii — nedreapta repartitie a pămîntului, învoielile agricole oneroase, cîrdășia tot mai vizibilă dintre exploatare și autoritățile de stat, înmulțirea abuzurilor pe seama sătenilor etc. —, socialiștii au arătat justetea ridicărilor la luptă ale țăranilor, susținîndu-le în mod deschis prin activitatea lor politică, manifestînd o înțelegere și o apropiere deosebită față de răsculați. Răscoalele, arăta ziarul „Munca“, dovedesc „că a ajuns cuțitul la os“ și „că țăranul român, convingîndu-se că nu este dreptate în țara lui, ajunge la disperare și ia parul“⁷⁵.

Ecoul activității propagandistice a Clubului muncitorilor din București s-a răsfrînt și asupra propagandei unor cluburi muncitorești din alte orașe ale țării. Într-o corespondență din Botoșani, gazeta „Munca“ scria următoarele: „Propaganda între muncitorii din orașe și între cei de la țară este întreținută mereu, grație cîtorva tineri porniți pentru ideile noi și drepte de dezrobire. Pe de altă parte, chiar dintre muncitori încep să iasă propagandiști, înlesnind astfel și răspîndirea printre toți obijduiții a ideilor socialiste... Înriurirea propagandei pornite de la Clubul din Botoșani se simte în întregul județ... În schimb însă adepții ideilor socialiste sînt pretutindeni persecutați și li se fac tot soiul de șicane în oraș, ca și în cîmp, în ateliere, ca și în școală și alte institu-

⁷² Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 196/1892, dosarul nr. 109, filele 61, 63, 64.

⁷³ Loc. cit., fila 63

⁷⁴ „Munca“ din 23 august 1892.

⁷⁵ Ibid.

ții... Dar aceste persecuții nu sperie pe nimeni. Cu cît mai multe stavile i se vor pune în cale ideiei de dezrobire, cu atît ea se va răspîndi mai tare și loviturile de acele piedici se vor răspîndi în tot văzduhul ca un ecou de mii de ori repetat”⁷⁶.

Paralel cu dezvoltarea cauzelor revoltelor și cu popularizarea muncii propagandistice a socialiștilor în rîndul țăranilor, ziarul „Munca” demasca manevrele partidelor de guvernămînt, cît și reacția satelor în fața demagogiei acestora: „A fost amăgit atîta țăranul nostru de pan-glicari roșii (liberali — *n.n.*) și albi (conservatori — *n.n.*) încît îi e silă să te mai asculte... Stăpînii șezînd se sufocă, se îneacă în grăsime, iar robii lor, niște schelete muncitoare acoperite de o piele murdară și bătătorită de muncă, le adună averi... Nu e partid burghez care să nu se ocupe de soarta țăranului... pe hîrtie”⁷⁷.

Desfășurate izolat, lipsite de un sprijin masiv din partea proletariatului, încă neorganizat politiceste, revoltele și frămîntările din anii 1889 și 1892 nu au putut duce la rezolvarea eficace a dezideratelor pentru care lupta țăranimea. S-au înregistrat totuși unele succese, care au dus la urgentarea votării legii vînzării bunurilor statului la țărani în aprilie 1889, la modificarea legii învoielilor agricole în 1893, la curmarea unor abuzuri săvîrșite de autorități, moșieri, arendași și de comisiile de parcelare a moșilor statului ce urmau să fie vîndute țăranilor. Acolo unde mișcările au fost provocate de nedreptățile la timp a porumbului, guvernul a fost nevoit să intervină prin ordine scrise, cerînd evitarea unor asemenea abuzuri în cazul că ele duceau la revolte⁷⁸.

După revoltele și frămîntările din 1889 și 1892, urmează o perioadă de acalmie aparentă, care nu a însemnat decît o acumulare de forțe în vederea unor bătălii mai ample. În toamna anului 1893 și, mai ales, în iarna și primăvara anului 1894, cînd guvernarea au venit cu noi legi administrative și fiscale deosebit de împovărătoare, țăranimea s-a ridicat din nou la luptă, obținînd succese mai mari. Aceasta s-a datorat și afirmării mai puternice a proletariatului în viața politică a țării prin înființarea în 1893 a partidului său politic — P.S.D.M.R. Țăranimea primea astfel o încurajare și îndrumare mai puternice în lupta ei pentru revendicări economice și politice. Ea avea să acționeze cu mai mult curaj sub impulsul luptelor greviste, care căpătau un țel tot mai clar și erau din ce în ce mai combative și mai ample.

⁷⁶ Loc. cit. din 22 martie 1892.

⁷⁷ Loc. cit. din 6 decembrie 1892.

⁷⁸ Arhivele statului Craiova, Prefectura județului Dolj, inv. nr. 196/1892, dosarul nr. 109, filele 71, 72, 75, 77.

În numărul anterior am informat despre lucrările celui de-al III-lea Congres de istorie a Rezistenței europene împotriva hitlerismului, avînd ca temă: „Sistemul de ocupație a Europei de către naziști. Forme — metode și dezvoltare“.

Publicăm în numărul de față textul prescurtat al principalelor referate și comunicări expuse la Congres de membri ai delegației istoricilor romîni.

Principalele trăsături ale regimului politic din România în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste

ION POPESCU-PUȚURI

Regimul politic fascist din România, instaurat în septembrie 1940, a fost rezultatul politicii cercurilor guvernante romînești în perioada antebelică, în condițiile politicii mîuncheneze promovate de marile puteri occidentale și ale expansiunii Germaniei hitleriste în estul și sud-estul Europei. Instaurarea acestui regim și subjugarea Romîniei de către Germania hitleristă s-au săvîrșit pe o cale complicată, care a pus o amprentă specifică asupra conținutului și principalelor lui trăsături.

Pentru înțelegerea acestora este necesară o scurtă trecere în revistă a faptelor istorice care au premers.

*

Locul și rolul Romîniei în cadrul planurilor agresive ale Germaniei hitleriste au fost determinate atît de poziția sa strategică, cît și de sursele de materii prime și forțele sale umane. Prin așezarea ei geografică, România era considerată de hitleriști o adevărată poartă spre Balcani, spre Orientul Apropiat și Mijlociu, cît și un cap de pod al agresiunii antisovietice. Deținerea acestei poziții strategice a constituit încă de mult una dintre preocupările militariștilor germani în cadrul politicii lor tradiționale exprimate prin faimoasa lozincă „Drang nach Osten“, ceea ce a făcut ca în decursul unui sfert de secol România să fie de două ori victima imperialismului german.

La început, planurile expansioniste germane în România au fost înfăptuite prin penetrația capitalului german, acțiune sprijinită direct de monarhia de Hohenzollern Sigmaringen.

În anii primului război mondial, militariștii germani au cotropit pe calea armelor o mare parte a teritoriului românesc, au comis crime și atrocități monstruoase, jefuind și secătând bogățiile țării, urmărind să dezmembreze și să lichideze însuși statul național român.

Pericolul subjugării României de către imperialismul german a reapărut în perioada dintre cele două războaie mondiale și a crescut în special după aducerea hitleriștilor la putere în Germania¹. Noile planuri ale acestora prevedeau acapararea României fără o agresiune militară directă, dat fiind interesul ce-l aveau pentru izvoarele petrolifere românești (care în caz de război ar fi avut de suferit), precum și pentru rezervele umane, pe care intenționau să le folosească în viitorul război. De aceea, căpeteniile celui de-al III-lea Reich au acordat o atenție deosebită expansiunii economice în România, fapt exprimat în numeroase documente. Într-o scrisoare, datată 15 iulie 1940, adresată lui Carol al II-lea, A. Hitler spunea fără înconjur că amestecul Germaniei în această regiune „...se datorește înainte de toate unui interes economic comprehensibil...”².

În această perioadă, pozițiile dominante în economia României erau deținute de către capitalul francez, englez și american. Puternic legată economic de blocul franco-englez și văzându-și prejudiciate interesele din partea Germaniei hitleriste, burghezia română n-a fost, în ansamblul ei, pentru orientarea progermană. Cele mai influente cercuri burgheze, grupate în jurul palatului și al partidelor „istorice”, continuau să-și manifeste deschis simpatiile lor față de Anglia și Franța.

O dată cu instaurarea hitlerismului în Germania și creșterea pericolului de război, clasa muncitoare din România, unind în jurul său păturile largi ale maselor populare, s-a ridicat cu hotărâre împotriva fascismului și pregătirilor de război. O pagină glorioasă au înscris în istoria poporului român eroicele lupte greviste ale muncitorilor feroviari și petroliști din 1933, care au constituit prima mare ridicare a proletariatului pe plan mondial după instaurarea dictaturii hitleriste în Germania. În condiții când bezna fascismului începea să se întindă deasupra Europei, luptele din februarie 1933 au adresat un mesaj înflăcărat maselor populare de pretutindeni, care la rîndul lor s-au solidarizat cu eroicii luptători români. Cu o mare forță s-a auzit glasul poporului sovietic, mii de mesaje de solidaritate au venit din Franța, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, Grecia, Anglia, Italia și alte țări ale Europei, ale Americii, Asiei și Africii. Aceste lupte au avut o profundă înrîurire asupra evoluției politice din România, însuflețind acțiunile forțelor democratice și întîrziind pentru un timp fascizarea țării. În timp ce cercu-

¹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 76. („Rapoartele ministrului României la Berlin, Petrescu Comnen — din iunie-iulie 1935”).

² Ibid. („Scrisoarea lui A. Hitler către Carol al II-lea din 15 iulie 1940”).

rile guvernante reacționare se afundau tot mai mult în mlaștina trădării intereselor naționale, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare și partidul ei comunist, și-au demonstrat patriotismul fierbinte, hotărârea de luptă pentru apărarea suveranității și independenței naționale.

Sub influența stării de spirit a poporului, personalități politice burgheze lucide ca N. Titulescu, ministru de externe în 1932—1936, și alții s-au pronunțat pentru stăvilirea pericolului hitlerist prin crearea unui sistem de securitate colectivă și pentru stabilirea unor legături de prietenie cu Uniunea Sovietică.

Totuși, ura față de mase, frica de comunism și antisovietismul care a caracterizat totdeauna politica cercurilor reacționare din România, precum și politica müncheneză promovată de guvernele Angliei și Franței, care lăsau mină liberă hitleriștilor în răsăritul Europei, au determinat camarila regală, pe conducătorii partidelor „istorice” să cedeze în fața agresorilor hitleriști, fapt ce a dus la aservirea economică și politică a țării celui de-al III-lea Reich. Aceasta a fost consecința firească a politicii de trădare a intereselor naționale, pe care au dus-o cercurile guvernante, în frunte cu monarhia, în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial.

În condițiile ascuțirii contradicțiilor social-economice din România, ale creșterii avântului luptei maselor largi populare, clasele dominante au căutat să ocolească sau să excludă regimul democrației parlamentare, orientându-se tot mai mult pe linia instaurării unui regim de mină forte. Cele mai reacționare vîrfuri ale burgheziei și moșierimii romîne ținteau spre instaurarea unei dictaturi de tip fascist, împingînd pe prim plan organizațiile fasciste pe care le creaseră ca mijloc de diversiune și forță de șoc împotriva maselor populare. Dintre acestea, cea mai periculoasă și singeroasă a fost Garda de fier, ai cărei membri se numeau „legionari”. Pentru a dezbina și a abate masele populare de la problemele lor vitale, legionarii au dezlănțuit o intensă demagogie socială, o violentă agitație șovină, îmbrăcate într-o haină religioasă, reușind să atragă sub influența lor o parte a tineretului intelectual, a țărănimii și chiar pe unii muncitori lipsiți de experiență și maturitate politică.

În activitatea lor, legionarii puneau pe prim plan diversiunea, teroarea, asasinatul. Pe lângă numeroși luptători antifasciști democrați, ei au asasinat patru prim-miniștri, miniștri, oameni de știință și cultură care dintr-un motiv sau altul erau împotriva Gărzii de fier și a politicii externe a acesteia de înfeudare necondiționată și imediată a Romîniei de către Germania hitleristă. Îndrumați și finanțați și de hitleriști, legionarii acționau ca principal detașament al coloanei a V-a a hitlerismului în România.

Folosind pe legionari ca mijloc de diversiune și forță de șoc împotriva mișcării muncitorești și democratice, cercurile reacționare romînești au ocrotit și menajat Garda de fier. Alături de monopolurile germane și de partidul nazist, legionarii erau finanțați de cîțiva mari industriași, dintre care cel mai important a fost N. Malaxa, financieri și latifundiari romîni.

În scopul consolidării pozițiilor șubreze ale cercurilor guvernante și al înăbușirii puternicelor frămîntări populare care aveau loc în țară,

în februarie 1938 a fost instaurată dictatura regală, întreaga putere de stat trecând în mâinile regelui.

Pe plan extern, în această perioadă dictatura regală a oscilat între cele două blocuri militare imperialiste, continuând legăturile strînse cu cercurile politice și economice anglo-franceze, cedînd în același timp presiunilor Germaniei fasciste. Aceasta s-a făcut însă în mod treptat și destul de anevoios, fapt care nemulțumea căpeteniile hitleriste. Iritat de această stare de lucruri, în timpul tratativelor economice din martie 1939, Goering declara pe un ton categoric ministrului Romîniei la Berlin, N. Djuvara, că „a sosit momentul ca Romînia să se decidă definitiv dacă voiește sau nu să meargă cu Germania”³.

Cedarea în fața agresorilor hitleriști a avut drept urmare orientarea cercurilor de afaceri romînești către Germania, cu care sperau să realizeze tranzacții fructuoase. Încheierea de către guvernul dictaturii regale a tratatului economic din martie 1939, act împotriva căruia au luat atitudine chiar și unii miniștri burghezi (de pildă, Mitiță Constantinescu), a constituit un pas hotărîtor pe calea subjugării economice a Romîniei de către cel de-al III-lea Reich. Prin acest acord, precum și prin convențiile și acordurile economice care au urmat, s-a asigurat aservirea Romîniei de către Germania hitleristă fără o agresiune militară directă.

În același timp însă, hitleriștii au elaborat și planuri de ocupare a Romîniei pe calea armelor, în caz de nereușită a celor dintii. Aceste planuri au ieșit la iveală în 1938, cînd, după cum comunica diplomatul Radu Cruțescu, în Germania se pregăteau trupe destinate „unei eventuale acțiuni împotriva Romîniei”⁴. Mai tîrziu, în timpul ocupării Cehoslovaciei, intențiile agresive ale Germaniei au ieșit la iveală și au devenit publice, ca urmare a faptului că în unele sate din Boemia și Moravia hitleriștii au lipit, din greșeală, și manifeste în limba romînă⁵, pregătite din timp pentru o acțiune similară în Romînia. Existența planurilor de ocupare militară a Romîniei este semnalată de numeroase documente diplomatice romînești din vara și toamna lui 1939⁶. În septembrie 1939, cu ocazia asasinării de către legionari, la îndemnul Gestapoului, a primului ministru romîn A. Călinescu, care se situa pe o poziție contrară celui de-al treilea Reich și Gărzii de fier, a devenit cunoscut planul guvernului hitlerist de a sprijini cu forțe armate un complot în vederea instaurării dictaturii legionare⁷.

Creșterea rapidă a puterii militare a Germaniei fasciste, grelele înfringeri suferite de Franța și Anglia în urma ofensivei germane în Apus au produs o nouă regrupare în cadrul cercurilor conducătoare din Romînia. În timp ce adepții orientării profranco-engleze și-au pierdut treptat influența dominantă, grupările progermane și-au întărit pozițiile.

³ Loc. cit., vol. 76 bis („Telegrama cifrată din 2 martie 1939 a Legației romine la Berlin către Ministerul Afacerilor Străine”, nr. 13 799).

⁴ Loc. cit., vol. 76 („Telegrama cifrată din 15 decembrie 1938”, nr. 76 857).

⁵ Loc. cit., vol. 77 („Raportul lui Irimescu din 23 mai 1939”).

⁶ Ibid. („Telegrama cifrată a lui Tilea din 7 iulie 1939”, nr. 43 059 ; „Telegrama lui Franasovici din 18 august 1939”, nr. 52 420 ; „Telegrama lui Petrescu-Comnen din 26 august 1939”, nr. 53 518 etc.).

⁷ Vezi Al. Cretzianu : „The lost opportunity”, London, 1957, pag. 32—33.

Noua situație s-a oglindit în componența guvernului numit la 4 iulie 1940, sub conducerea industriașului prohitlerist I. Gigurtu, guvern în care au fost incluși Horia Sima — șeful Gărzii de fier — și alte căpetenii legionare.

În aceste condiții, pentru a-și subordona atât Ungaria cât și România, și a le șantaja, hitleriștii secondați de fasciștii italieni, au rupt din teritoriul național al României partea de nord a Transilvaniei, predând-o Ungariei horthiste. Acest șantaj fusese laconic exprimat și cu un desăvârșit cinism de către Ribbentrop, în 1938, în felul următor: „Ideea de bază a politicii noastre actuale față de Ungaria și România este să ținem încinse aceste două bucăți de fier și să le modelăm în interesul Germaniei, potrivit cu dezvoltarea evenimentelor”⁸.

Prin dictatul de la Viena a fost rupt din trupul țării un teritoriu cu o suprafață de 43 000 km² și o populație de circa 2 600 000 de oameni, dintre care marea majoritate erau români. În eventualitatea respingerii de către România a acestui dictat, comandamentul hitlerist a pregătit un plan precis de operații militare împotriva României⁹.

Încălcând interesele vitale ale poporului român, independența și integritatea națională a României, camarila regală, cu sprijinul tacit al liderilor partidelor „istorice”, a acceptat dictatul de la Viena. Masele largi și-au manifestat însă cu putere indignarea și protestul împotriva politicii antinaționale a dictaturii regale, împotriva dictatului de la Viena. În întreaga țară, la orașe și sate, masele au demonstrat viguros, cerînd înlăturarea dictaturii regale și constituirea unui guvern de front popular, apărarea independenței și suveranității României, stabilirea de relații prietenești cu Uniunea Sovietică.

Urmărind să înăbușe revolta maselor împotriva acestui act de cedare în fața puterilor fasciste, dîndu-și seama de șubrezenia regimului lui Carol al II-lea și de compromiterea lui totală în ochii poporului, ca urmare a acceptării dictatului de la Viena, cele mai reacționare cercuri politice românești au trecut, pentru a-și salva dominația, la instaurarea dictaturii fasciste deschise, aducînd la putere pe generalul I. Antonescu și pe legionari. În asemenea împrejurări grele pentru țară și popor, liderii fostelor partide politice guvernante — național-țărănesc Maniu și național-liberal Brătianu — au sprijinit cercurile prohitleriste în vederea instaurării dictaturii militare-fasciste și a subjugării României de către Germania hitleristă. Ei au ținut repetate consfătuiri cu I. Antonescu și au sprijinit cererile acestuia de a i se preda puterea¹⁰.

În același timp, și hitleriștii și-au intensificat presiunile pentru instaurarea dictaturii fasciste, care să le înlesnească aservirea deplină a țării. Dictatura regală nu prezenta în acest sens suficiente garanții

⁸ „Les Archives secrètes de la Wilhelmstrasse”, Paris, 1954, vol. V, cartea I, pag. 376.

⁹ „Documents on German Foreign Policy, 1918—1945”, vol. X, pag. 566; vezi și A. Hillgruber: „Hitler, König Carol und Marschall Antonescu”, Wiesbaden, 1954, pag. 145.

¹⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, „Amintiri I. Mocsony-Stircea”, pag. 10, 14, 15, 22, 25—26 etc.

datorită legăturilor lui Carol al II-lea și camarilei sale cu cercurile de afaceri anglo-franceze și politiciii de manevrare între cele două blocuri militare.

În vara anului 1940, Legația germană din România discutase cu I. Antonescu și cu apropiații ai lui (Mihai Antonescu) planurile de instaurare a unui regim fascist. În primele zile ale lui septembrie 1940, ministrul Germaniei la București, Fabricius, s-a întâlnit în repetate rânduri cu politicienii fasciști I. Antonescu, H. Sima și alții, îndrumând acțiunile acestora spre instaurarea dictaturii fasciste fățișe. La 2 septembrie 1940, el a recomandat șefului Gărzii de fier, Horia Sima, să treacă la „acțiuni directe”¹¹.

În urma discuțiilor avute cu generalul Antonescu, Fabricius comunica la Berlin intențiile acestuia: „Planul lui este de a tinde spre a forma un guvern cu Garda de fier și cu câțiva miniștri acceptabili pentru noi... Întrucât numai mîna forte a generalului și o hotărîre rapidă pot salva țara de la haos, eu l-am sfătuit pe Antonescu, de acord cu colegul meu italian, să-și asume împuterniciri dictatoriale, să înlăture anturajul regelui... Antonescu a părut să înțeleagă aceasta”¹².

Candidatura lui I. Antonescu la postul de dictator fascist nu a fost sprijinită întîmplător de către căpeteniile hitleriste. Cunoscîndu-l ca pe un om brutal și plin de cruzime, dușman înrăit al intereselor vitale ale poporului român și urmărind să folosească legăturile lui cu cercurile reacționare din armată, hitleriștii, înainte de a se fixa definitiv asupra lui, au examinat programul politic al acestuia. Astfel, în timpul întrevederii cu Valer Pop din 4 septembrie 1940, Fabricius a luat informații despre I. Antonescu în sensul de mai sus. „La întrebarea mea, Pop a declarat că Antonescu este pregătit pentru executarea arbitrajului vienez, pentru chemarea misiunii militare, pentru cererea ajutorului militar german în legătură cu garanția și pentru legătura economică strînsă de Germania. Concesiunea de petrol va fi verificată, pentru a asigura prin aceasta partea Germaniei”¹³.

În persoana generalului Ion Antonescu, hitleriștii au găsit, după cum raporta Fabricius la Berlin, la 5 septembrie 1940, „un om în fruntea guvernului român care este ferm hotărît să execute importante noastre cereri aici”¹⁴.

Pentru a aduce la putere clica fascistă, hitleriștii au făcut presiuni asupra lui Carol al II-lea și a anturajului său, amenințînd cu o agresiune militară directă. Astfel, Steltzer, consilier al Legației germane din București, arăta că, dacă va continua situația echivocă creată de politica guvernului lui Carol al II-lea, „Germania ar fi silită să trimită trupe motorizate în România și avioane de bombardament să aterizeze la Bucu-

¹¹ Vezi „Documents on German Foreign Policy. 1918—1945”, seria D, vol. XI, „Anii războiului”, documentul nr. 9, pag. 11.

¹² Loc. cit., documentul nr. 17, pag. 22.

¹³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 9 G („Telegrama cifrată a lui Fabricius din 4 septembrie 1940”, nr. 1516).

¹⁴ Ibid. („Telegrama cifrată din septembrie 1940 a lui Fabricius către Ministerul de Externe german”, nr. 1530).

rești, determinînd astfel o adevărată situație de protectorat¹⁵, că „România trebuie să se decidă pentru că altfel starea de ocupație sau mai ales de protectorat și partaj devine inevitabilă“¹⁶.

Prin suspendarea constituției din 1938 și dizolvarea parlamentului, apelîndu-se la forma juridică a investiturii, s-a creat generalului I. Antonescu posibilitatea de a prelua conducerea statului. Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai de Hohenzollern. Instituția monarhiei a fost menținută ca rezervă a cercurilor dominante ale căror interese le apăraseră cu fidelitate în decursul existenței sale.

După numeroase pertractări între cele mai reacționare forțe interne, la 15 septembrie s-a format o echipă guvernamentală militară-fascistă, în care majoritatea ministerelor au fost date legionarilor. În ceea ce privește numirea altor miniștri, funcționari superiori (în special a celor nelegionari) și „tehnicieni“, aceasta s-a hotărît numai după aprobarea hitleriștilor. Astfel, Fabricius raporta Ministerului de Interne german în legătură cu formarea guvernului de la 15 septembrie 1940: „Numirea expertului financiar Cretzianu, care nu s-a manifestat politicește, dar în calitate de director la Banca romînească avea relațiile cele mai bune cu noi, s-a produs ca și confirmarea lui Leon ca ministru al economiei și numirea lui Dimitriuc în postul de subsecretar de stat pentru petrol și mine, la Ministerul Economiei, după luarea de contact cu legația“¹⁷. În septembrie 1940 în România se instalează dictatura militară-fascistă fățișă, teroristă, a celor mai reacționare, mai șovine și mai agresive vîrfuri ale claselor dominante, prin care Germania nazistă și-a asigurat dominația asupra țării. Baza politică a acestei dictaturi o constituia Garda de fier. Regimul politic fascist avea sprijinul vîrfurilor fasciste din armată și al liderilor fostelor partide național-țărănesc și național-liberal, care i-au pus la dispoziție un număr de tehnicieni îndeosebi pentru sectoarele economice.

Regimul politic fascist din România s-a caracterizat prin lichidarea totală a oricăror drepturi și libertăți cetățenești, printr-o politică anti-populară — în primul rînd antimuncitorească —, prin metode teroriste de guvernare.

Deși „de jure“ România nu a fost o țară ocupată, trăsăturile proprii regimului politic în perioada dictaturii militare-fasciste trebuie apreciate în conexiunea dominației Germaniei hitleriste în viața politică, economică și militară a Romîniei.

Una dintre primele măsuri luate după instaurarea dictaturii militare-fasciste a fost aducerea trupelor germane în România. Sub pretextul venirii unei misiuni militare pentru instruirea Armatei romîne, în toamna anului 1940 au intrat în țară diviziile 13 moto și 16 blindată¹⁸,

¹⁵ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 88 (Notă asupra convorbirii avute în ziua de 24 iunie 1942 de M. Antonescu cu Killinger și Steltzer. În cursul căreia M. Antonescu reamintește discuțiile sale cu Steltzer în 1940).

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 9 G („Telegrama cifrată a lui Fabricius din 15 septembrie 1940“, nr. 1 608).

¹⁸ Vezi A. Hillgruber, lucr. cit., pag. 100—101.

care au fost plasate în apropierea Capitalei, în regiunea petroliferă Valea Prahovei și în alte centre industriale ale țării. La scurt timp după aceasta, numărul trupelor hitleriste în România a crescut mult peste efectivele misiunii militare germane prevăzute în convenția ce se încheiasă. În iarna anului 1940—1941, numărul trupelor germane a crescut la 500 000 de oameni ¹⁹. O parte a acestor trupe au plecat din țară, fiind folosite în operațiile din Grecia și Iugoslavia, dar în locul lor în primăvara anului 1941 au intrat în țară alte 10 divizii, care au fost dislocate în regiunile apropiate de granița Uniunii Sovietice ²⁰. Trupele germane au ocupat centrele vitale ale țării ²¹, transformând România într-o bază de atac împotriva Uniunii Sovietice.

De la început, masele populare — în rîndul cărora existau puternice sentimente potrivnice militarismului german, ca urmare a suferințelor îndurate pe timpul ocupației din primul război mondial — au primit cu ostilitate intrarea trupelor hitleriste în țară, lichidarea independenței și suveranității de stat a Romîniei. Zilnic aveau loc ciocniri, conflicte între populația romînă și militarii germani ²². Înseși autoritățile dictaturii militare-fasciste au fost nevoite să recunoască că „populația romînă, neprivind cu ochi buni prezența trupelor germane, dă naștere la diferite incidente cu militarii germani” ²³.

Această stare de spirit a poporului s-a manifestat și în rîndurile armatei, fapt ce a determinat guvernul să dea ordine prin care cerea supravegherea stării de spirit a trupelor, iar corpului ofițeresc să nu mai „afișeze sentimente germano-fobe sau de ostentativă indiferență” ²⁴.

Această stare de spirit s-a adîncit tot mai mult, ducînd la nașterea și dezvoltarea mișcării de rezistență din Romînia.

În această perioadă se amplifică și se ascut contradicțiile dintre clica militară-fascistă și șefii legionari, fiecare tinzînd să acapareze monopolul puterii. Încercînd să înlăture echipa militară de la conducerea statului fascist, legionarii au dezlănțuit o rebeliune în ianuarie 1941. În acel moment culminant al conflictului dintre legionari și Antonescu, hitleriștii au hotărît să-l sprijine pe acesta din urmă, considerînd că el va asigura mai bine folosirea armatei romîne și a economiei naționale în războiul antisovietic ce-l pregăteau. În același timp, ei au transportat în Germania pe Horia Sima și alți șefi legionari, folosindu-i ca mijloc de șantaj și presiune asupra lui Antonescu; ca echipă de rezervă care urma să-l înlocuiască pe acesta în cazul cînd el ar fi manifestat șovăială în îndeplinirea pînă la capăt a cererilor căpeteniilor hitleriste.

¹⁹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 130.

²⁰ Vezi „Procesul de la Nürnberg”, vol. II, Moscova 1958, pag. 696.

²¹ Acest fapt este recunoscut și de A. Hillgruber, vezi lucr. cit., pag. 101.

²² Arhiva M.F.A.-M.St.-M., „Starea de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în România (10.X.1940—1.II.1941)”, pag. 15. Citat după „Studii” nr. 4/1959, pag. 226.

²³ Ibid.

²⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 306/55, fila 120 (Ordinul M.St.-M. nr. 200 253/1941).

În urma acestor evenimente, forma de guvernare fascistă în România a suferit unele modificări. Statul național-legionar a fost abrogat. S-a alcătuit o echipă guvernamentală formată numai din adepți ai generalului Antonescu, generali și ofițeri superiori cu orientare profascistă, funcționari, tehnicieni. În statul fascist totalitar, „conducătorul” investit cu puteri dictatoriale era ajutat de un număr de auxiliari, răspunzători numai față de el. Această așa-numită „elită” avea în sfera de conducere a organelor de stat, în fruntea cărora se afla, puteri proprii de decizie.

*

În funcție de scopurile politice și de calea pe care s-a realizat, regimul politic instaurat în septembrie 1940 a fost o dictatură militară-fascistă.

Înlăturarea legionarilor de la putere și modificările formale nu au schimbat conținutul fascist al regimului politic din România. Faptele contrazic părerea unor istorici ca Hillgruber, după care „România nu poate fi considerată ca un stat realmente «fascist» decât numai în perioada dintre 14 septembrie 1940 — 23 ianuarie 1941”²⁵. În primul rînd România, adică *poporul român*, nu poate fi confundată cu un regim pe care marea sa majoritate nu l-a dorit și împotriva căruia a luptat. Cea mai concludentă dovadă în acest sens o constituie numeroasele acte de împotrivire și sabotare a măsurilor guvernului militar-fascist și mai ales ridicarea în masă din august 1944, cînd poporul român a trecut cu toate forțele sale alături de Uniunea Sovietică și celelalte națiuni din coaliția antihitleristă, împotriva imperialismului german. În al doilea rînd, deși nu s-a sprijinit pe un partid politic de tip nazist, dictatura militară-fascistă a continuat să accentueze metodele fasciste de oprimare a maseilor, aservirea economică, politică și militară a țării față de Germania hitleristă. Ea a dus pînă la ultimele consecințe politica criminală de aservire a țării Germaniei hitleriste, de împingere în războiul antisovietic, război nedorit și urît de popor, contrar intereselor vitale și aspirațiilor sale naționale.

În condițiile lipsei unui partid politic propriu a avut un rol nefast pentru poporul român ajutorul acordat dictaturii militare-fasciste de către liderii fostelor partide național-țărănesc și național-liberal. Cuvîntul de ordine dat de Iuliu Maniu adepților lui, prin comunicatul din 14 septembrie 1940, de a da sprijin generalului Antonescu în asigurarea „liniștii și ordinii interne”, punerea la dispoziția guvernului antonescian a unui număr de „tehnicieni” din rîndul cadrelor fostelor partide așa-zis „istorice”, refuzul lor de a colabora cu forțele democratice la organizarea luptei împotriva dictaturii fasciste și a războiului antisovietic au constituit manifestări concrete ale acestui sprijin. Sperînd, ca și alți politicieni din acel timp, că Uniunea Sovietică și Germania se vor măcina între ele, în antisovietismul lor, cercurile politice din jurul lui I. Maniu și

²⁵ A. Hillgruber, lucr. cit., pag. 122.

D. Brătianu au mers cu Germania hitleristă, considerînd-o în stare să înfrîngă statul sovietic. În memoriile sale, C. Argetoianu, cunoscut politician reacționar de orientare fascistă, referindu-se la poziția lui I. Mihalache, fost vicepreședinte al partidului național-țărănesc, scria în 1941 : „...Baronul de Topoloveni (așa îl numea el pe I. Mihalache — *n.n.*) își dă seama că pînă la victoria englezilor trebuie să lichidăm cu Rusia și că pe aceasta nu o putem lichida decît cu ajutorul nemților”²⁶.

Preocupați de faptul că lipsa unui partid politic de tip nazist reflecta slăbiciunea regimului, căpeteniile hitleriste, ca, de pildă, Göbbels, îndemnau clica antonesciană să-și constituie un asemenea partid²⁷. Tester, agent al serviciului de spionaj hitlerist acreditat pe lângă Legația germană din București, i-a comunicat lui Mihai Antonescu „preocupările germane ca regimul mareșalului Antonescu să se reazime pe o forță politică...”²⁸. Chestiunea a fost ridicată și de alți emisari ai lui Hitler veniți în România. Dată fiind starea de spirit din țară, cu toate insistențele Berlinului, dictatura militară-fascistă n-a putut să îndeplinească acest deziderat. Pentru a crea impresia existenței unui sprijin din partea maselor al politicii sale, I. Antonescu a recurs la procedeul plebiscitelor, însărcinînd cu organizarea lor pe miniștrii de justiție, interne și de război²⁹. Cu toate acestea, din cauza lipsei de popularitate a regimului și a ostilității maselor față de războiul împotriva coaliției antihitleriste, în prima zi de vot a plebiscitului din 9 noiembrie 1941 — după cum se arată într-un raport al Ministerului de Interne —, „în foarte multe județe n-au votat decît un număr redus de cetățeni, între 4—10 mii cetățeni la o populație de 2—3 milioane de locuitori”³⁰. În această situație, guvernul fascist a ordonat autorităților aducerea populației la vot cu forța.

Pînă la sfîrșitul ei, sprijinul cel mai serios al dictaturii fasciste l-au constituit aparatul de stat represiv și trupele germane, care — așa cum îi spunea Killinger lui Antonescu — îi stăteau la dispoziție, conform ordinului lui Hitler, „de la generalul Hansen și pînă la simplul ostaș german”³¹.

Regimul militar-fascist din România s-a caracterizat, de asemenea, ca toate regimurile fasciste, prin metode de guvernare fătîș teroriste, prin lichidarea totală a oricăror drepturi și libertăți democratice. Primul decret semnat de Ion Antonescu a fost cel cu privire la suspendarea

²⁶ C. Argetoianu : „Însemnări zilnice”, Arhiva C.C. al P.M.R., caietul nr. 35, filele 9 445—9 446.

²⁷ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 82 (Nota nr. 30 446 a lui Bossy către Antonescu).

²⁸ Loc. cit., vol. 95 (Notă asupra convorbirii avute la 3 iunie 1942 de M. Antonescu cu Tester).

²⁹ „Decret-lege din 26 februarie 1941 pentru adunarea obștească plebiscitară, vezi „Codul general al Romîniei. Culegere de C. Hamangiu”, vol. XXIX, 1941, partea I, pag. 264—265.

³⁰ Vezi „Procesul mării trădări naționale. Stenograma dezbaterilor de la Tribunalul poporului asupra guvernului Antonescu”, București, 1946, pag. 240—241.

³¹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 82 (Notă asupra convorbirii din 6 februarie 1941 dintre Antonescu și Killinger).

constituției și la dizolvarea pînă și a simulacrului de parlament existent pe timpul dictaturii lui Carol al II-lea ; au fost interzise întrunirile și demonstrațiile ; participarea la întruniri era pedepsită cu 5—12 ani de muncă silnică și internare în lagăre de muncă³². Dictatura militară-fascistă a căutat să înăbușe voința de luptă a maselor populare, ridicînd teroarea și asasinatul politic la rangul de politică de stat. S-a introdus pedeapsa cu moartea pentru toți aceia care desfășurau acțiuni concrete pentru apărarea independenței naționale a țării, a intereselor vitale ale poporului român, împotriva fascismului și a trupelor germane-fasciste. Căpeteniile dictaturii militare-fasciste au dat cuvînt de ordine ca orice acțiune revoluționară a oamenilor muncii să fie reprimată cu cruzime. Ascuțișul terorii fasciste era îndreptat în primul rînd împotriva celei mai consecvente și hotărît antifasciste forțe sociale din țară — clasa muncitoare —, în frunte cu partidul său comunist, împotriva tuturor forțelor patriotice care luptau alături de aceasta. Temnițele și lagărele erau pline cu mii și mii de luptători antifasciști.

Deși teroarea era înfăptuită în special de organele represive ale dictaturii militare-fasciste, serviciile Gestapoului și ale altor organe represive hitleriste aflate în țară se ocupau și ele nemijlocit de reprimarea mișcării patriotice din România. După declarațiile șefului serviciului special de informații fascist, Eugen Cristescu, în România au acționat 11 servicii hitleriste de spionaj și reprimare³³. În cadrul personalului legației germane se aflau în mod oficial funcționari ai serviciului secret german pentru conducerea activității acestora și pentru exercitarea controlului asupra serviciilor informative și represive antonesciene. Astfel, în legația hitleristă s-a introdus o funcție cu totul necunoscută pînă atunci în istoria diplomației — aceea de „atașat de poliție“, funcție deținută de colonelul gestapovist Böhme. Agenții Gestapoului supravegheau activitatea membrilor guvernului dictaturii fasciste, a militarilor și oamenilor politici, a organelor represive din România³⁴.

Dictatura militară-fascistă nu numai că a menținut interzicerea partidelor politice decretată pe timpul lui Carol al II-lea, ci a interzis și orice fel de organizații obștești nefasciste, inclusiv asociațiile religioase. Au fost desființate chiar și breslele de tip corporatist, răpindu-se și ultima posibilitate de organizare profesională a clasei muncitoare.

Singurul partid politic legal care a existat în România după rebeliunea legionară din ianuarie 1941 a fost așa-numitul Partid muncitoresc național-socialist german al grupului etnic german din România. Avînd concursul guvernului antonescian, sprijinul legației și trupelor germane,

³² „Decret-lege pentru reprimarea întrunirilor sau manifestațiilor care urmăresc o acțiune cu caracter de uneltire împotriva ordinii sociale existente în stat“ din 13 noiembrie 1940, vezi „Codul general al Romîniei. Culegere de C. Hamangiu“, vol. XXVIII, 1941, partea a II-a, pag. 2 006—2 007.

³³ „Procesul mării trădări naționale. Stenograma dezbaterilor de la Tribunalul poporului asupra guvernului Antonescu“, București, 1946, pag. 155.

³⁴ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 48, N.C. 292, fila 17 (Nota S.S.I. nr. 68 325, 55 g., din 17 februarie 1944).

grupul etnic german și-a desfășurat activitatea ca organizație care, de fapt, după aprecierea organelor siguranței române, „reprezenta un stat în stat”³⁵. În rândurile naziștilor din grupul etnic german se vînturau planuri care ținteau la adîncirea dezmembrării Romîniei prin proclamarea autonomiei Transilvaniei și Banatului, sub egida Reichului german.

Împotriva lichidării complete a oricăror drepturi și libertăți democratice, a interzicerii tuturor partidelor și organizațiilor nefasciste s-au ridicat cu hotărîre masele largi populare, clasa muncitoare, în jurul căreia s-au polarizat forțele democratice, patriotice ale țării. Nici teroarea sîngeroasă, nici repetatele decrete cu privire la interzicerea și „desființarea” partidelor politice nu au putut să zădărnicească activitatea acestor forțe. În adîncă ilegalitate, Partidul Comunist din Romînia a luptat cu hotărîre împotriva fascismului, a jugului hitlerist și a războiului antisovietic, pentru alăturarea țării la coaliția antihitleristă. În circulara din 8 iulie 1941, P.C.R. trasa sarcina organizării luptei pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, alungarea ocupanților germani, pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, pentru o Romînie liberă și independentă.

Pornind de la faptul că în doborîrea dictaturii militare-fasciste și alungarea armatelor germane-fasciste din Romînia erau interesați în mod obiectiv toți patrioții, P.C.R. s-a adresat la 6 septembrie 1941 partidelor, grupărilor și personalităților politice democratice, tuturor patrioților, propunîndu-le o platformă pe baza căreia să fie creat un front patriotic îndreptat spre eliberarea națională a Romîniei de sub jugul fascist.

Ideea frontului patriotic ca sarcină importantă în lupta împotriva dictaturii fasciste apărea în manifestele comuniștilor, în întreaga lor activitate. În rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942, în manifestul din 7 noiembrie 1942, în paginile ziarului patriotic ilegal „Romînia liberă”, al cărui prim număr a apărut în ianuarie 1943, comuniștii militau pentru mobilizarea tuturor patrioților împotriva războiului hitlerist, pentru redobîndirea independenței naționale.

Exprimînd încrederea comuniștilor în victoria forțelor antihitleriste, în scrisoarea trimisă din închisoarea Caransebeș în noiembrie 1941, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea : „...marele front al popoarelor a devenit o realitate istorică și el se întărește cu fiecare lovitură dată fascismului... Sînt convins că nu departe este ziua cînd această forță monstruoasă va fi sfărîmată în mod definitiv și pentru totdeauna”.

În jurul P.C.R. s-au coalizat organizațiile Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Partidul socialist-țărănesc, Madoszul (organizația oamenilor muncii maghiari).

Ascuțișul regimului politic fascist din Romînia era îndreptat în special împotriva clasei muncitoare, concretizîndu-se prin reprimarea grevelor, reglementarea fascistă a muncii, militarizarea întreprinderilor. Pe măsura desfășurării războiului și a adaptării aparatului de stat inte-

³⁵ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 134 („Manifestări și atitudini ale grupului etnic german din Romînia”).

reselor germane, militarizarea întreprinderilor a fost mult extinsă, cuprinzând întreaga industrie a țării. Militarizarea întreprinderilor și a instituțiilor a constituit una dintre formele principale de înăbușire a luptei maselor populare.

În întreprinderile militarizate, disciplina muncii se baza pe prevederile regulamentelor militare; au fost introduse bătaia și carcera. În întreprinderi funcționa un vast aparat al serviciilor de informații secrete hitleriste și antonesciene.

Exprimându-și îngrijorarea față de creșterea stării de spirit anti-hitleriste și de acțiunile de sabotaj din regiunile petroliferă și carboniferă, Rödler, ofițer al serviciului special al armatei germane, a cerut la sfârșitul anului 1941 guvernului fascist român să vegheze la „măsurile de ordine, siguranță, liniște socială și economică, în special în regiunea petroliferă și în regiunea Petroșani”³⁶. Mihai Antonescu a convocat imediat o conferință cu comandanții militari și șefii serviciilor respective pentru a lua măsuri în această direcție³⁷.

Tot în acest scop, la numai câteva luni a venit în România însuși șeful Abwehrului hitlerist, amiralul Canaris, care a cerut să se acorde toată atenția în ceea ce privește „controlul măsurilor de siguranță și poliție” în regiunea petroliferă³⁸. În mai multe rânduri, reprezentanții legației germane au cerut decretarea unor „măsuri speciale pentru o mai severă supraveghere a zonei industriale și a activității în fabrici”³⁹, ceea ce a dus la adîncirea regimului de teroare în fabrici și instituții.

Sub pretextul reglementării muncii, dictatura militară-fascistă a adoptat o serie de măsuri menite să intensifice exploatarea oamenilor muncii. Printr-un decret-lege, ziua de muncă a fost mărită la 10 ore în întreprinderile care nu lucrau în 3 schimburi, iar comandanții militari ai întreprinderilor și inspectorii de muncă aveau dreptul să prelungească durata zilei de muncă la 12 ore și să suspende odihna în zilele de duminică și sărbători legale⁴⁰.

O dată cu bogățiile țării, guvernul fascist a pus la dispoziția Germaniei hitleriste și forță de muncă. În luna august 1941, guvernul antonescian a încheiat cu hitleriștii un contract⁴¹, în baza căruia erau trimiși la lucru în Germania muncitori români, precum și un număr mare de ucenici, sub pretextul „specializării”. Internați în tabere de muncă, ei au fost condamnați la o viață de cruntă mizerie și supuși unui regim de teroare. Astfel, în urma condițiilor în care trăiau în taberele de muncă

³⁶ Loc. cit., vol. 85 (Notă asupra convorbirii avute în ziua de 17 decembrie 1941 de M. Antonescu cu Rödler).

³⁷ Ibid.

³⁸ Loc. cit., vol. 95 (Notă asupra convorbirii avute la 13 iunie 1942 de M. Antonescu cu amiralul Canaris).

³⁹ Loc. cit., vol. 96 (Notă asupra convorbirii avute în ziua de 9 septembrie 1942 de M. Antonescu cu Steltzer).

⁴⁰ „Decret-lege din 2 octombrie 1941 asupra regimului muncii în timp de război”, vezi „Codul general al României. Culegere de C. Hamangiu”, vol. XXIX, 1941, partea a II-a, pag. 1848.

⁴¹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 25.

germane, majoritatea ucenicilor suferau de tuberculoză acută și alte boli ⁴².

Pentru a masca politica lor antimuncitorească și străduindu-se să răspîndească ideologia fascistă în rîndul muncitorimii, guvernării antonescieni au înființat o organizație specială cu caracter propagandistic-cultural sub denumirea „Muncă și lumină”, iar pentru tinerii muncitori au creat o organizație „Munca tineretului român”. La baza acestor organizații a stat experiența hitleristă, împărtășită de generalul Hierl, ministrul organizării muncii din Germania, și de alți experți și consilieri germani ⁴³. Dar și această încercare s-a soldat, ca și celelalte, cu un fiasco. Ea a fost respinsă de muncitori ca fiind străină intereselor lor vitale.

În ce privește politica dictaturii militare-fasciste la sate, ea s-a concretizat prin îndeplinirea cerințelor guvernului german ca România să devină un hinterland agrar al Reichului. A fost elaborat un plan pe o perioadă de 10 ani, care prevedea o dezvoltare a acelor ramuri ale agriculturii care serveau direct mașinii de război hitleriste. Prin legea mobilizării agricole, țăranii muncitori erau obligați să lucreze sub presiunea și controlul organelor special create și al jandarmeriei. La aceasta trebuie adăugate jaful economic și rechizițiile, prin care se lua țăranului muncitor ultimul sac de grâu sau de porumb. Orice act de împotrivire a țăranimii față de măsurile statului fascist era aspru reprimat.

În ceea ce privește *aspectul legislativ al regimului politic* din perioada jugului fascist, el s-a caracterizat prin adoptarea unor norme din dreptul nazist. Legislația penală purta pecetea trăsăturilor legislației penale hitleriste, iar politica rasială a fost elaborată după modelul legislației naziste.

Trimisul lui Hitler în România, dr. Richter, a întocmit un „proiect de reorganizare a Centrului național de romînzare și de nouă soluționare a problemei evreiești din România...” ⁴⁴. În baza acestei noi „soluții”, un număr de circa 170 000 de oameni nevinovați au fost internați în lagăre și ghetouri organizate pe teritoriul sovietic vremelnice ocupat și în lagărele hitleriste, o parte dintre ei fiind exterminați. Căpeteniile hitleriste au manifestat o permanentă preocupare ca guvernul lui Antonescu să adopte planul exterminării totale a evreilor. Dar în 1944, cînd a fost adoptat un asemenea plan, el n-a mai putut fi aplicat.

O altă trăsătură a regimului politic fascist din România a fost adaptarea formelor de guvernare, a aparatului de stat intereselor celui de-al III-lea Reich în România.

Referindu-se la orientarea politicii Romîniei, la 15 ianuarie 1941, Neubacher arăta într-o telegramă trimisă la Berlin că „politica internă a

⁴² Loc. cit., vol. 88 („Telegrama din 7 mai 1942 a Legației Romîniei din Berlin către Ministerul Afacerilor Străine” nr. 239/42 913).

⁴³ Loc. cit., vol. 96 (Notă asupra convorbirii avute în ziua de 21 septembrie 1942 de M. Antonescu cu Hierl).

⁴⁴ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 83 („Scrisoarea din 7 august 1941 a lui M. Antonescu către Himmler”).

acestei țări este, văzută de la Berlin, politică externă și ca atare exclusiv o problemă a Ministerului de Externe al Reichului⁴⁵.

Urmînd directivele Berlinului, Legația hitleristă din București a dat „sugestii” și „sfaturi” guvernului Antonescu cum să „înnoiască”, cu concursul „experților” germani, aparatul administrativ⁴⁶, aparatul economic (mai ales în domeniul producției petrolifere), reglementarea muncii, aparatul de propagandă și educație. Prin misiunea militară s-a înstaurat controlul hitlerist asupra armatei. Astfel, hitleriștii au reușit să cuprindă și să-și subordoneze toate domeniile de activitate. Ministrului Germaniei la București i se cerea asentimentul cu privire la numirea miniștrilor, la luarea măsurilor necesare în diferite domenii ale vieții de stat și economice. Oamenii de încredere ai dictatorului fascist și ai hitleriștilor au fost plasați în funcțiile-cheie ale aparatului de stat. În același timp, o serie de persoane considerate „indezirabile” au fost înlăturate. Astfel, printr-un decret-lege au fost scoși din cadrele armatei 11 generali⁴⁷ și un număr de ofițeri magistrați superiori.

Căutînd să-și asigure mai bine subordonarea deplină a regimului fascist din România și organizarea sa corespunzătoare scopurilor urmărite de Germania fascistă, Hitler l-a numit ca ministru al Germaniei la București pe unul dintre oamenii săi cei mai de încredere, baronul Manfred von Killinger. Acesta avea experiența activității de gauleiter camuflat în diplomat în asemenea țări „independente” cum a fost statul marionetă slovac, creat de hitleriști după cotropirea Cehoslovaciei. Tocmai la această experiență se referea Hitler în scrisoarea sa din 12 ianuarie 1941 către Antonescu⁴⁸, în care arăta că Killinger „are o deosebit de mare experiență în fața acelei situațiuni care rezultă totdeauna atunci cînd un nou stat este pe punctul de a se naște”⁴⁹. Dat fiind caracterul nepublic al scrisorii, Hitler nici nu considera necesar să ascundă faptul că misiunea lui Killinger în România depășea cu mult atribuțiile obișnuite ale unui reprezentant diplomatic. „Misiunea specială cu care îl trimit ca ministru al meu la București — scria Hitler — este nu numai de a fi pentru rege reprezentantul oficial al Reichului, dar și de a fi pentru dv. un fidel și loial ajutor... un sfătuitor”⁵⁰.

În vederea înfăptuirii programului de „înnoire” a aparatului de stat în spiritul celui din Germania fascistă, în noiembrie 1941 a fost trimis în România ministrul hitlerist Pflaumer, care a comunicat lui Mihai Antonescu că va lucra împreună cu un colaborator al său în

⁴⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 9 G („Telegrama cifrată din 15 ianuarie 1941 a Legației germane din București”, nr. 73).

⁴⁶ Ibid. („Telegrama din 11 noiembrie 1940 a Legației germane din București către Ministerul de Externe al Germaniei”, nr. 1573).

⁴⁷ „Decret-lege pentru scoaterea din cadrele armatei a unor generali, din 10 septembrie 1940”, vezi „Codul general al Romîniei. Culegere de C. Hamangiu”, vol. XXVIII, 1941, partea a II-a, pag. 1563.

⁴⁸ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 82 („Scrisoarea lui Hitler către Antonescu din 12 ianuarie 1941”).

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

comisia administrativă ce o va institui guvernul antonescian „pentru a reglementa noul regim al administrației locale“⁵¹. În acest scop, Pflaumer a venit de mai multe ori în România, a studiat proiectele privitoare la reforma administrativă și le-a prezentat guvernanților fasciști de la Berlin⁵².

Pe aceeași linie, în martie 1942, în România a venit un grup de experți în frunte cu Stuckart, subsecretar de stat la Ministerul de Interne al Reichului. Scopul vizitei, după aprecierea unui consilier al Curții administrative din București, care a însoțit grupul, a fost „verificarea capacității administrative a aparatului de stat românesc...“⁵³. Stuckart a fost „mulțumit de stadiul în care a găsit administrația românească“, făcând noi „recomandări“ pentru perfecționarea ei corespunzător intereselor hitleriste. Dacă avem în vedere faptul că la acea dată domeniile vieții economice și de stat erau împănate cu „experți“ și „consilieri“ germani, era firesc ca Stuckart să se declare „mulțumit“ de rezultatele inspecției sale.

Instituția „consilierilor“ germani a fost de fapt un numeros aparat prin care hitleriștii asigurau controlul asupra tuturor ramurilor de activitate. Ei erau subordonați numai autorităților hitleriste. Astfel, încă în noiembrie 1940, Fabricius arăta că „acești consilieri vor fi delegați în acest scop pe lângă legație și vor fi conduși de acolo“⁵⁴.

Guvernul militar-fascist a luat, în cadrul planurilor militare ale comandamentului hitlerist, măsuri pentru reorganizarea și instruirea armatei române care au avut la bază criteriile doctrinei militare germane⁵⁵.

În armată a fost introdus un regim care se baza pe disciplina bâtei, bătaia și umilirea soldatului fiind legitime.

Întreaga reorganizare și pregătire a armatei române s-au efectuat sub supravegherea misiunii militare germane și a instructorilor săi, comandamentul hitlerist căutând să-și întărească tot mai mult controlul asupra armatei, în scopul transformării ei în carne de tun pentru războiul antisovietic.

Acest război nedrept, în care poporul român a fost tirat împotriva voinței sale de către dictatura militară-fascistă și Germania hitleristă, a fost primit cu ostilitate de către masele populare. Forțele sociale cele mai înaintate ale poporului român, în frunte cu clasa muncitoare, sub

⁵¹ Loc. cit., vol. 85 (Note asupra convorbirii avute la 18 noiembrie 1941 de M. Antonescu cu Pflaumer).

⁵² Loc. cit., vol. 86 (Notă asupra convorbirii avute la 27 ianuarie 1942 de M. Antonescu cu Pflaumer).

⁵³ Loc. cit., vol. 87 („Raportul lui Păcuraru, consilier la Curtea administrativă din București, către I. Antonescu cu privire la vizita lui Stuckart“).

⁵⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 9 G („Telegrama cifrată din 16 noiembrie 1940 către Ministerul de Externe al Germaniei“, nr. 2107).

⁵⁵ Generalul-maior Hauffe, șef al statului-major al Misiunii militare germane din România, arăta în dispozițiile date instructorilor germani că „pentru instruirea armatei române sînt în general valabile principiile germane de educație și instrucție“ (Deutsches Zentralarchiv Potsdam, Deutsche Heeresmission in Rumänien, Band 12, S. 5).

conducerea partidului său comunist, s-au opus războiului hitlerist și politici criminale a guvernului fascist prin acte de sabotaj, nesupunere la mobilizare și rechiziții, dezertări din armată, treceri de partea partizanilor sovietici sau predarea ca prizonieri. În numeroase întreprinderi, printre care Atelierele C.F.R., „Grivița”, Uzinele „Malaxa”, „Lemaître”, S.T.B., Reșița, Rafinăria „Concordia”, și în porturile dunărene au avut loc numeroase acțiuni greviste. Numai în Brăila și Galați, pe unde se scurgeau în Germania mare parte a bunurilor jefuite din România și unde se descărca armament pentru front, s-au înregistrat 193 conflicte de muncă și 39 de greve în perioada războiului antisovietic. În ceea ce privește nesupunerea la mobilizare și încorporare, în luna octombrie 1942 s-au înregistrat 10 683 de cazuri în Armata I; în același an, într-un interval de numai 10 zile, într-o singură divizie (4 munte) s-au semnalat 667 cazuri de părăsire a frontului ⁵⁶.

Subordonată comandamentului german, care-i fixa misiunile, armata română de operații era folosită după bunul lui plac, îndeosebi în situații dintre cele mai critice. După cum recunoștea însuși Mihai Antonescu, armata română a fost folosită de comandamentul german fără negocieri politice, fără fixarea procedurii colaborării militare ca de la guvern la guvern. Starea de spirit a maselor, caracterul nejust al războiului, scopurile lui străine și contrare poporului român, atitudinea brutală, disprețuitoare și jignitoare a hitleriștilor față de poporul și armata română au făcut ca în rândurile soldaților și ofițerilor să se dezvolte ura și revolta contra dictaturii militare-fasciste și Germaniei hitleriste.

Prin aparatul economic al dictaturii militare-fasciste, prin societățile germane special create, prin acapararea acțiunilor diferitelor întreprinderi și prin trimiterea în România a unui mare număr de experți economici subordonați direct lui Neubacher, însărcinatul cu probleme economice din legația germană, hitleriștii și-au asigurat controlul asupra producției românești și desfacerii ei.

Un alt capitol al jafului economic hitlerist l-au constituit marile cheltuieli suportate de guvernul fascist pentru întreținerea trupelor germane-fasciste dislocate pe teritoriul țării. Aceste cheltuieli s-au ridicat la circa 67 miliarde de lei în valuta anului 1938 ⁵⁷, sumă ce reprezenta mai mult de două ori bugetul statului român pentru același an. Încălcând legile țării și nesocotind așa-numitele acorduri stabilite de comandamentul german cu guvernul mareșalului Antonescu, trupele hitleriste s-au dedat la jafuri și stricăciuni, au sustras mari cantități de bunuri de pe piața românească pe care le-au trimis în Germania. Toate acestea au avut consecințe extrem de grave asupra economiei țării. Acest fapt era nevoit să-l recunoască chiar și Ion Antonescu, într-o scrisoare trimisă lui Hitler în noiembrie 1943, în care spunea că venirea trupelor germane pe teritoriul român în 1940—1941 „a însemnat o gravă răsturnare a

⁵⁶ Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 2/124, filele 11, 13; dosarul nr. 334/59, fila 64.

⁵⁷ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 85 („Memoriul din 26 noiembrie 1941 al guvernului român adresat guvernului german”).

ordinii economice și a avut consecințe generale de care noi ne-am resimțit mult timp”⁵⁸.

Datorită atitudinii maselor populare, radicalizării lor, influenței diferitelor cercuri politice și înfrîngerilor suferite pe front, dictatorul fascist era silit tot mai mult să facă opoziție cererilor sporite ale hitleriștilor, deși în final era găsită forma cedării. Astfel, proporțiile jefuirii bogățiilor țării de către Germania hitleristă au sporit considerabil.

După 23 August 1944, în retragerea lor, armatele hitleriste s-au dedat la jafuri și distrugeri. Pagubele pricinuite de trupele hitleriste în perioada 23 august — 25 octombrie 1944 s-au ridicat la suma importantă de 48 944 526 620 de lei, sau la circa 49 603 700 de dolari în valuta anului 1938⁵⁹.

Ideologia fascistă, care a fost pusă la baza dictaturii fasciste, a constituit o altă trăsătură a regimului politic din România în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste. În scopul intensificării propagandei fasciste, guvernul Antonescu a reorganizat Ministerul Propagandei, căruia i-a acordat o importanță tot mai mare. La baza reorganizării acestui minister, cit și, în genere, a desfășurării propagandei a stat un proiect elaborat de „specialiștii” lui Göbbels aflați la Legația germană din București, în care se arăta necesitatea reorganizării „tuturor secțiunilor ministerului după modelul serviciilor respective germane”⁶⁰. În proiect se insista asupra subordonării teatrului, muzicii, literaturii și artelor plastice propagandei fasciste. O importanță deosebită s-a acordat presei. Pentru aceasta, în cadrul pactului tripartit a fost semnat un protocol secret privind acordul de presă, care în fond prevedea ca Ministerul Propagandei și Presei să se ghideze după normativele și presa hitleristă⁶¹. În acest scop, Ministerul Propagandei primea zilnic un „normativ de presă germană”⁶².

Prin activitatea unor institute și societăți de știință și cultură naziste, prin măsuri nemijlocite de cenzură, hitleriștii căutau să-și subordoneze întreaga viață culturală și științifică a țării. Trebuie spus însă că, datorită unor puternice tradiții umanitariste ale gândirii și culturii românești, poporul și intelectualitatea română au manifestat puțină receptivitate față de ideologia nazistă. Reprezentanți de elită ai culturii românești și-au exprimat public adversitatea față de ideile fasciste, au participat sau au sprijinit lupta de eliberare națională. Unul dintre factorii de bază care au determinat, în perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, atitudinea intelectualității a fost

⁵⁸ Loc. cit., vol. 130.

⁵⁹ Loc. cit., fondul „Conferința păcii”, dosarul nr. 188, vol. I, pag. 10.

⁶⁰ Loc. cit., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 30 (Note privitoare la reorganizarea Ministerului Propagandei făcute de consulul german Wuester la 3 februarie 1941).

⁶¹ Loc. cit., vol. 95 (Notă asupra convorbirii avute la 17 noiembrie 1941 de M. Antonescu cu Killinger, Steltzer și Müller).

⁶² Loc. cit., vol. 85 (Notă asupra convorbirii avute la 12 decembrie 1941 de M. Antonescu cu Killinger).

poziția consecventă și permanentă a Partidului Comunist din România de sprijinire și ocrotire a intelectualității, de promovare a ideilor umanitare în cultură.

Teroarea fascistă, pierderile de pe front, jaful hitlerist au produs puternice nemulțumiri în sinul maselor largi populare, grăbind procesul de radicalizare a acestora. Între masele de bază ale poporului român și dictatura militară-fascistă s-a dezvoltat o puternică contradicție, care era contradicția principală a României în acea perioadă.

Teroarea fascistă și samavolniciile trupelor germane, calamitățile pricinuite de criminalul război antisovietic au radicalizat masele populare, au sporit la maximum ura lor împotriva fascismului. Clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, s-a ridicat la luptă pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, stringînd în jurul ei toate forțele care, indiferent de motive, se declarau pentru ieșirea din războiul hitlerist și înlăturarea dictaturii fasciste.

Politica de lichidare a industriei românești și politica financiară dusă de Germania hitleristă veneau în contradicție cu interesele cercurilor de afaceri românești. Perspectiva zdrobirii inevitabile a armatelor hitleriste și a prăbușirii dictaturii militare-fasciste, puternica creștere a avîntului mișcării antifasciste din țară au determinat adîncirea fricțiunilor, divergențelor, contradicțiilor în rîndurile cercurilor guvernante, dintre cercurile palatului și guvernul fascist, dintre grupările politice burgheze și dictatura fascistă.

În aceste condiții a avut loc un proces de regroupare a forțelor. Cercurile palatului nu doreau ca monarhia să împărtășească soarta inevitabilă a dictaturii militare-fasciste, căreia îi acordaseră sprijin. Constrîns de împrejurări și împins de interese proprii, regele și anturajul lui au fost siliți să ia legătura cu partidul comunist și celelalte forțe patriotice antifasciste.

Adîncirea contradicțiilor, victoriile Armatei Sovietice au stîrnit panică și derută în rîndul aparatului de stat, au dus la ascuțirea crizei politice a regimului fascist, la izolarea dictaturii militare-fasciste.

Indiferent de poziția socială, de concepții social-politice sau religioase, mase din ce în ce mai largi, imensa majoritate a populației țării, inclusiv armata, în rîndul căreia clocotea ura împotriva cotorpitorilor hitleriști, se uneau într-un larg front de luptă împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, pe baza planului concret elaborat în august 1943 de către Partidul Comunist din România.

Polarizînd în jurul său toate forțele patriotice, antihitleriste, Partidul Comunist Român a desfășurat o activitate intensă pentru pregătirea insurecției armate. S-a intensificat munca antifasciștilor în mijlocul maselor largi populare, în rîndurile armatei, fiind atrași la pregătirea insurecției antifasciste un număr de generali și ofițeri.

La 23 August 1944 a început insurecția armată antifascistă din România, prin arestarea guvernului fascist. Armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, România intrînd din acea zi în războiul drept, de eliberare a patriei, de nimicire a fascismului. Formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare din Capitală și din alte centre ale țării au ocupat principalele instituții publice, au atacat și dezarmat unitățile hitleriste. În timp ce Armata Sovietică zdrobea grosul trupelor hitleriste pe front, forțele insurecționale romîne au zdrobit trupele germane fasciste din interiorul țării, au eliberat Bucureștiul și regiunile centrale și de sud ale țării, provocînd inamicului pierderi considerabile de ordin strategic operativ.

Răsturnînd dictatura militară-fascistă, poporul român a devenit un participant activ, cu toate resursele sale umane și economice, la războiul antihitlerist. Timp de opt luni, două armate romîne, un corp aerian, Flotila de Dunăre și alte unități și formațiuni militare, însumînd un efectiv de peste 360 000 de ostași și ofițeri, au luptat împotriva Germaniei hitleriste, alături de Armata Sovietică, provocînd inamicului pierderi numai în prizonieri 117 000 de oameni. Jertfele de sînge ale poporului român în acest război just, eliberator s-au ridicat la aproape 170 000 de morți, răniți și dispăruți, iar contribuția economică (valoarea armamentului, muniției, subzistențelor, carburanților, mijloacelor de transport și altor materiale militare, inclusiv valoarea pagubelor cauzate bunurilor publice și private de trupele fasciste) a fost evaluată, după ultimele cercetări, la cca. 106,5 miliarde de lei valuta din 1938, sau peste 767,5 milioane de dolari la cursul aceluiași an.

Victoria insurecției și participarea poporului român la zdrobirea Germaniei hitleriste au constituit o condiție hotărîtoare pentru asigurarea independenței și suveranității naționale a Romîniei, care stă astăzi în rîndul țărilor avansate, aducîndu-și consecvent aportul său la cauza păcii și libertății popoarelor.

Exploatarea și jefuirea economiei românești de către Germania hitleristă în perioada 1939-august 1944

N. N. CONSTANTINESCU

In decursul unui sfert de veac, România a fost de două ori victima agresiunii imperialismului german și supusă exploatării și jafului economic în mod sistematic și multilateral.

În timpul primului război mondial, imperialismul german a copleșit o mare parte a țării. Încă în octombrie 1916, într-o ședință specială care a avut loc la Berlin pentru stabilirea măsurilor ce vor fi luate după ocuparea României, se hotărîse că „guvernatorul militar are obligațiunea să îngrijească din răspuțeri de a se ridica din România tot ceea ce poate fi ridicat”¹.

Pe baza acestei politici, copleșitorii au jefuit din țara noastră uriașe cantități de cereale, vite, petrol, lemn ș.a. De asemenea, au demontat din România o mare parte din utilajul industrial².

În ansamblu, daunele provocate de către copleșitori pe teritoriul ocupat al României în cursul primului război mondial s-au ridicat la 31 099 853 761 de lei aur.

A doua oară România a devenit obiectul exploatării și jafului economic din partea imperialismului german în ajunul și în cursul celui de-al doilea război mondial.

Datorită importanței deosebite pe care o aveau resursele economice ale României pentru mașina de război germană, acapararea lor a ocupat de la început un loc important în planurile agresive ale hitleriștilor.

Aservirea economică a României a început prin așa-numitul „tratat economic” impus țării noastre de către Germania hitleristă la 23 martie 1939, prin utilizarea unui întreg arsenal de mijloace. În 1938, cu prilejul vizitei lui Carol al II-lea în Germania, Goering a cerut ca România să accepte „o legătură economică trainică în cuprinsul unui plan mai larg și de mai lungă durată” cu Germania³. La 29 ianuarie 1939, prin atașă-

¹ Direcțiunea generală a statisticii, serviciul de clasare a documentelor lăsate de inamic: „România sub ocupația dușmană”, fascicula II; *Ilie I. Georgianu*: „Exploatarea economică a țării”, București, 1920, pag. 6.

² *Ilie I. Georgianu*: „Exploatarea economică a țării”, București, 1920, pag. 22.

³ „Notă asupra convorbirii avute în ziua de 29 ianuarie 1939 de dl. ministru Gafencu cu dl. Gerstenberg, atașatul militar aeronautic al Germaniei pentru Polonia și România, și dl. dr. Steltzer, însărcinatul cu afaceri al Germaniei”, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1939, ianuarie—martie, vol. 78 bis. „Relații cu România”.

tul militar aeronautic Gerstenberg și însărcinatul cu afaceri în România, Steltzer, Goering a cerut insistent ca România să livreze Germaniei „supraproducția de petrol și de cereale“, precizând că era gata să trimită pe consilierul său Wohlthat pentru a cerceta mai departe alcătuirea unui plan corespunzător ⁴.

La 22 februarie 1939, caracterizând activitatea pe care delegația germană în frunte cu Wohlthat începuse s-o și desfășoare la București, agenția Havas transmitea : „Delegația germană a venit să ceară anumite privilegii care, dacă ar reuși, ar avea drept rezultat anexarea la Reich a economiei românești“ ⁵.

În martie 1939 a devenit cunoscut în toate capitalele europene că Germania ceruse României să renunțe la industrie și să-i rezerve întregul export românesc. „Pravda“ din 19 martie 1939 preciza că Wohlthat a pus România în fața unui ultimatum, în care i se cerea „să-și închidă pe rând cele mai importante fabrici și uzine și să se întoarcă la starea unei țări pur agrare. Cerealele, petrolul, lemnul și vitele românești vor trebui să fie exportate exclusiv în Germania...“ ⁶.

Sub presiunea Germaniei, guvernul României, deși declara că „situațiunea generală este destul de serioasă“, a trebuit să dea, prin Ministerul de Externe, o dezmințire cu privire la ultimatum ⁷. Caracterizând situația, ziarul sovietic „Izvestia“ scria la 20 martie 1939 în articolul „Cuvîntul guvernului sovietic“ : „României i s-a adresat un ultimatum nemaipomenit în istoria relațiunilor internaționale, urmat de o foarte puternică presiune economică. Dacă România dezmințe existența acestui ultimatum german, cunoscut tuturor, aceasta arată numai forța presiunii germane, sub influența căreia guvernul român... este silit să-i nege existența“ ⁸.

În cadrul presiunilor exercitate asupra României pentru a semna condițiile impuse de Germania, hitleriștii au acordat un rol important ațîțătorilor pe linia revizuirii granițelor. Sub acest impuls, guvernul fascist maghiar a concentrat trupe la granița românească. Lucrurile s-au agravat apoi, cînd trupele hitleriste au intrat în Cehoslovacia și au ajuns la hotarul României. La rîndul ei, coloana a V-a a hitleriștilor în România — Garda de fier — și-a sporit activitatea.

În condițiile în care cercurile guvernante din România urmau o politică antisovietică, iar guvernele puterilor occidentale nu întreprindeau nici o acțiune cît de cît energică contra expansiunii agresive a Germaniei hitleriste, dictatura regală, cu asentimentul conducătorilor fostelor partide național-țărănesc și național-liberal, a adoptat, la rîndul ei, politica mîuncheneză de capitulare în fața celui de-al treilea Reich. În acest cadru politic general, la 23 martie 1939 a fost semnat așa-numitul „Tra-

⁴ Ibid.

⁵ Copie făcută de Orient-Radio după comunicarea agenției Havas, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19.

⁶ „Pravda“ nr. 77 (7762), din 19 martie 1939, pag. 12.

⁷ Telegrama semnată de Gafencu, trimisă Legației romîne din Londra, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19.

⁸ „Izvestia“ nr. 66 (6836), din 20 martie 1939, pag. 5.

tat asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reichul german“.

După o serie de formulări cu caracter general, menite să ascundă caracterul său înrobitor sub fraze iscusite, „tratatul“ din 23 martie 1939 impunea României „un plan economic pe mai mulți ani“, care „va ține socoteala de cerințele de import germane“ în domeniul producției agricole, forestiere, extracției de petrol etc. Subordonarea și apoi lichidarea în cea mai mare parte a industriei românești erau mascate sub formula scurtă și confuză a „colaborării pe teren industrial“. România mai era obligată să creeze pentru Germania „zone libere“ în porturi ș.a.m.d.⁹

În scopul aplicării intensive a „tratatului“, monopolurile germane au înființat în România numeroase societăți, pentru a „sprijini“ exportul materiilor prime și produselor agroalimentare în cantități cât mai mari spre Reich*. Lucrurile se precipitau. În primăvara anului 1940, dictatura regală a semnat așa-numitul „Oelpakt“, prin care Germania impunea României livrarea de produse petrolifere la prețurile antebelice. În schimb, Germania declara că va furniza României armament la prețurile din 1939, armament care, potrivit planurilor hitleriste, urma, până la urmă, să fie utilizat tot în interesul Reichului fascist.

După instaurarea dictaturii militare-fasciste, Germania a trimis, în septembrie 1940, în România o „misiune militară“, urmată în octombrie de primele divizii ale Wehrmachtului, care au fost plasate în Valea Prahovei, pentru a asigura hitleriștilor cel mai însemnat bazin petrolifer al României de atunci. Intrarea în țară a trupelor germane demonstra limpede că dictatura militară-fascistă își căuta de la început sprijin în baionetele hitleriste.

În aceste împrejurări a fost semnat la Berlin, la 4 decembrie 1940, un „acord“, prin care România era obligată să-și sporească producția agricolă și forestieră în vederea exportului către Germania, industria trebuia să țină seama de cerințele „noii ordini economice europene“, căile ferate și șoselele trebuiau dezvoltate potrivit „debușeurilor“ în cadrul „noii ordini europene“, deci în interesul Germaniei hitleriste. De asemenea, România trebuia să accepte „specialiști“, de fapt controlori germani în agricultură și industrie, să exporte produsele sale în Reich la „prețuri convenabile“ etc.¹⁰ Totodată, printr-un acord de plăți, România era cuprinsă în „clearingul central“ de la Berlin. Prin toate aceste „tratamente“, „pacte“ și „acorduri“, economia românească a fost în întregime aservită de către Germania hitleristă.

Poporul român însă s-a opus din primul moment înrobirii țării de către Germania. Exprimînd cu profunzime interesele vitale și aspirațiile maselor populare, Partidul Comunist din România a demascat esența acaparatoare și înrobitoare a tuturor „tratadelor“, „pactelor“ și „acordurilor“ cu Reichul nazist, ca și urmările lor dezastruoase pentru țara noas-

⁹ „Monitorul oficial“, partea I, nr. 125, din 2 iunie 1939. „Legea pentru ratificarea tratatului asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reichul german“.

* Numai pentru exportul de cereale numărul firmelor germane ajunsese pînă în 1943 la 21.

¹⁰ „Bursa“ nr. 1 879, din 8 decembrie 1940, pag. 1 193.

tră pe toate planurile. „Hitler vrea să ne răpească grâul, petrolul și teritoriul!“ „Nici o concesiune Germaniei fasciste“ — scria un manifest al P.C.R. din martie 1939¹¹.

*

Aservirea economică a României în urma „tratatelor“ și „acordurilor“ de mai sus, exploatarea și jaful economic uriaș la care a fost supusă de către Germania hitleristă au ieșit la iveală cu o forță extraordinară în cursul anilor următori.

În primul rând trebuie remarcată poziția de monopol pe care și-au impus-o țările Axei, în frunte cu Germania, în exportul României. Din totalul exportului românesc, Germaniei și țărilor Axei le-au revenit în 1940 — 63,6%, în 1941 — 95,16%, în 1942 — 93,6%, în 1943 — 95,84%, iar pînă în august 1944 — 98,77%¹². Încercările de a se face export și în unele țări neutre erau de regulă paralizate de Germania prin neadmiterea tranzitului. Astfel, în mai 1942 se cerea oficial ca „Germania să nu mai împiedice tranzitul mărfurilor exportate de România în Finlanda, Suedia, Elveția și Franța“¹³. Piedicile puse tranzitului de către hitleriști exprimau de fapt acțiunea de asigurare a unui monopol cît mai complet al Germaniei asupra exportului României. De altfel, în această direcție lucrurile au mers atît de departe încît în toamna anului 1943, pentru a înfrînge împotrivirea față de cererile de produse mereu sporite ale Germaniei, hitleriștii nu s-au dat îndărăt de la amenințarea României cu „război economic“. Potrivit notei din 24 octombrie 1943, referitoare la tratativele cu România, trimisă de directorul ministerial Clodius către Ribbentrop, războiul economic contra României urma să se desfășoare astfel: „...tratativele să fie întrerupte. Apoi să se înceteze toate cumpărăturile Germaniei în România, cu excepția petrolului. Se va împiedica orice tranzit din România către terțe țări“. Apoi se conchidea: „...o astfel de blocadă a exportului va duce la criză economică ascutită în țară“¹⁴. Ca urmare, prin blocadă, România era constrînsă să accepte cererile și condițiile impuse de Germania hitleristă.

Cea mai mare atenție au acordat-o hitleriștii jefuirii resurselor petrolifere românești. Încă în 1940—1941, 62,12% din produsele petrolifere ale României au fost livrate Germaniei. În 1942, Germania hitleristă a cerut dictaturii militare-fasciste din România să facă totul „pentru a spori la maximum livrările de petrol“¹⁵. Metodele de exploatare a zăcămintelor petrolifere folosite de naziști în România erau dintre cele mai rapace,

¹¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România“, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a, pag. 319 și 320.

¹² „Comunicări statistice“ din 15 mai 1945, pag. 8—10.

¹³ „Angajamente care trebuie făcute de dl. ministru Clodius“, 15 mai 1942. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 105, „Relații cu România“, dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu și Clodius în iunie 1942, partea I.

¹⁴ Deutsche Zentralarchiv Potsdam, Auswärtiges Amt, Handelspolitische Abteilung. 1936—1945. Handakten Clodius, Band. 68 736, Seite 347. Microfilmul în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 219, vol. V, fila 36.

¹⁵ Arhivele statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 210/1942, fila 11.

iar sondele de explorare erau tot mai puține. Zăcămintele de petrol exploatate forțat erau secătuite rapid de către hitleriști. Însuși guvernul fascist a fost nevoit să comunice ministrului german Clodius, în iunie 1942: „Actualmente România își epuizează rezervele de petrol. Este evident că ea n-are interese în acest sens, și, dacă se încurajează producția de petrol, aceasta este exclusiv în interesul Reichului”¹⁶. Din 1940 și pînă în august 1944, împotriva voinței poporului român, au fost expediate în Germania 10 316 179 tone de produse petrolifere. În afară de aceasta, transporturile rutiere efectuate de hitleriști pe teritoriul Romîniei s-au făcut cu benzină și uleiuri romînești. În legătură cu aceasta, în plus față de cantitățile expediate în Germania, numai în perioada 1942—1943 armata germană a luat din România 1 085 147 tone de produse petrolifere¹⁷, care se adaugă la cele exportate.

În jefuirea petrolului romînesc un rol însemnat a jucat faptul că hitleriștii au reușit să-și instaureze controlul direct asupra unora din cele mai mari societăți petroliere din România. Cu titlu ilustrativ vom da două exemple de felul în care s-a ajuns la aceasta. Astfel, cu puțin înainte de izbucnirea războiului, compania americană „Standard Oil of New-Jersey” a numit la Societatea „Romîno-americană”, ale cărei acțiuni le deținea, „un german ca om de încredere” în funcție de conducere¹⁸. La rîndul ei, Societatea „Bataafsche Petroleum Matschappij Shell”, după intrarea trupelor hitleriste în Olanda, a numit ca director general la „Astra-romîna”, cea mai mare societate petrolieră din România, pe un om de încredere al hitleriștilor — J.H.W. Rost van Tonnin-gen¹⁹. Obținînd controlul asupra unor asemenea mari întreprinderi, hitleriștii au utilizat pozițiile respective pentru a scoate din România cît mai mult petrol. Este, de pildă, cît se poate de semnificativ faptul că, în 1942, față de 1941, Societatea „Romîno-americană” și-a sporit extracția cu 14,40%, iar Societatea „Astra-romîna” cu 9,60%, în timp ce Societatea „Credit minier”, care nu era subordonată germanilor, și-a redus extracția cu 7,20%²⁰.

După petrol, principala ramură a economiei naționale romînești supusă jafului hitlerist a fost agricultura. Anual erau expediate în Germania mari cantități de cereale, vite etc., indiferent de faptul că depășeau disponibilul intern. Legația Romîniei la Berlin comunica la București în decembrie 1941 că „guvernul german este satisfăcut că s-au redus con-

¹⁶ „Nota despre convorbirea avută de Mihai Antonescu cu ministrul Clodius. Asistă secretarul general al Ministerului Finanțelor, Răsmeriță”, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 105, „Relații cu România”, dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu și Clodius în iunie 1942, partea I.

¹⁷ „Rezultatele «colaborării» economice cu Germania și ale participării noastre la războiul hitlerist”, București, 1945, pag. 5, 9.

¹⁸ Andreas Hillgruber: „Hitler, König Carol und Marschall Antonescu. Die deutsche-rumänischen Beziehungen 1938—1944”, Franz Steiner Verlag G.m.b.h., Wiesbaden, 1954, pag. 157. Informații și în „Compass”, „Rumänien, Finanzielles Jahrbuch”, 1943, Wien, pag. 443.

¹⁹ Andreas Hillgruber, lucr. cit., pag. 157. Idem „Compass”, „Rumänien Finanzielles Jahrbuch”, 1942, Wien, pag. 175 și 176.

²⁰ Deutsche Zentralarchiv Potsdam. Auswärtiges Amt, Handelspolitische Abteilung. 1936—1945, Handakten Clodius, Band 68 736, Seite 152, 153. Microfilmul în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 219, vol. III, filele 5—21.

sumația de grâu internă și rația de pâine, introducându-se două zile fără pâine în București și 3 zile în provincie, pentru a mări astfel disponibilul de export”²¹. Măsura s-a repetat în 1942, fapt recunoscut în expunerea de motive la bugetul pe 1943—1944, în care se spunea că, „deși în anul 1942 n-a existat un disponibil de export din cauza recoltei slabe, România a făcut un efort suplimentar de restrângere a consumului intern de cereale, pentru a respecta unele angajamente contractuale luate în cadrul acordurilor economice cu țările aliate”²², adică cu țările Axei. Spre a face față cererilor Germaniei hitleriste, guvernul fascist român a luat în 1941 măsuri de a bloca cerealele în mâinile deținătorilor, iar nedeclararea sau înstrăinarea lor fără autorizare prealabilă era socotită crimă de sabotaj. De asemenea, au fost larg extinse rechizițiile. Cît privește produsele legumicole, trebuie subliniat că prin articolul 11 al „Protocolului confidențial din 12.XI.1941—17.I.1942” Germania a impus României ca atît cartofii cît și legumele de tot felul să nu fie date pentru aprovizionarea populației românești decît după ce s-au asigurat în prealabil necesitățile trupelor germane²³.

În aceste împrejurări, au fost trimise în Germania, între 1940 și august 1944, 1 378 450 tone de cereale și semințe, 75 147 tone de animale vii și produse animale²⁴ etc. Toate acestea însă nu reprezentau decît o parte din produsele scoase de hitleriști din România. Alte noi cantități de produse agroalimentare luau drumul Germaniei sub forma pachetelor de alimente expediate acasă de sutele de mii de soldați și ofițeri hitleriști. În fine, cantități masive de produse agroalimentare au fost consumate de armata germană din România sau în trecere prin România. La începutul anului 1941, numărul acestor trupe hitleriste a depășit 500 000 de oameni²⁵. Este de remarcat că însuși guvernul fascist al lui Antonescu se plîngea în octombrie 1941 de „dezordinea pieței interne creată de multipli cumpărători germani și de armatele germane și alți exportatori care n-au respectat convențiile existente”²⁶. Cu timpul, armatele germane au început chiar să se aprovizioneze la prețuri de rechiziție, pe baza unor așa-zise „bonuri de urgență” sau chiar a unor simple procese-verbale²⁷.

Afară de produsele menționate mai sus, au fost trimise în Germania, în aceeași perioadă, 1940—august 1944, 428 522 tone de lemne și

²¹ Telegrama Legației României din Berlin, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19, vol. 1 bis.

²² „Ministerul Finanțelor. Expunere de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1943—1944”, București, 1943, pag. 341.

²³ „Protocolul confidențial din 12.XI.1941—17.I.1942”, pag. 17, Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 210, din 1942.

²⁴ „Rezultatele «colaborării» economice cu Germania și ale participării noastre la războiul hitlerist”, București, 1945, pag. 5.

²⁵ Andreas Hillgruber, lucr. cit., pag. 123 și 159.

²⁶ „Notă asupra convorbirii avute în ziua de 17 octombrie 1941 de Mihai Antonescu cu Clodius, la Președinția Consiliului de Miniștri”, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 105. „Relații cu România”, dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu și Clodius în iunie 1942, partea I.

²⁷ Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul Ministerului Industriei și Comerțului, 1944, dosarul nr. 22/155.

produse diverse. De asemenea, au fost expediate 3 640 000 tone de materii prime statelor aflate sub controlul militar german²⁸.

În timp ce România era obligată să livreze Germaniei produse de mare însemnătate economică, cum erau petrolul, cerealele, vitele, lemnul etc., cu prețul restrîngerii tot mai grave a consumului intern, structura exportului german în România era cu totul dezastruoasă pentru economia romînească. Majoritatea covîrșitoare a exportului făcut de Germania era formată din armament vechi, provenit din capturile făcute de hitleriști în Polonia. Cărbunele, cocsul, minereul de fier au fost livrate în cantități reduse, cu mult sub angajamentele Germaniei. La rîndul lor, livrările de tractoare, cu tot zgomotul făcut de hitleriști în jurul lor, au fost derizorii, fără a mai vorbi de calitatea lor necorespunzătoare. În schimb, Germania expedia în România cantități sporite de imitații de pietre prețioase, jucării, ornamentații pentru pomul de Crăciun, stofe de celofibră și alte articole de acest gen.

Situația în care Romîniei i se luau cantități uriașe de produse de prim ordin și i se dădeau prin excelență produse fără însemnătate pentru economia națională a fost recunoscută ca atare de către însuși guvernul fascist romîn, care, în iunie 1942, arăta că „Romînia neprimind mărfuri productive în schimbul mărfurilor exportate în Germania, neprimind materii prime pentru industria sa, dezordinea financiară se va produce și se va ajunge la o catalepsie economică și la inflație...”²⁹. Pomparea masivă a mărfurilor romînești de către Germania hitleristă, fără ca economiei Romîniei să i se dea în schimb produsele necesare, a continuat însă și în anii următori, țara fiind împinsă în pragul dezastrului economic.

*

În cadrul exploatării economice a Romîniei de către Germania hitleristă un loc important l-a ocupat sistemul oneros de prețuri la import și export impus de guvernul nazist. În esență, acest sistem consta în următoarele :

a) România era obligată să livreze Germaniei mărfurile la prețuri antebelice sau „convenabile” Germaniei, mult inferioare celor mondiale ;

b) cum și în aceste condiții importul Germaniei covîrșea extraordinar exportul ei în România, hitleriștii au sporit continuu și în mod arbitrar toate prețurile la produsele livrate Romîniei, în situația în care prețurile produselor romînești erau menținute mai departe derizorii. În felul acesta, România a fost jefuită de către hitleriști atît la export, cît și la import. Vom ilustra acest lucru prin exportul romînesc de petrol și exportul german de armament, cu atît mai mult cu cît într-un acord din 1940 se prevăzuse în mod special că cele două articole vor fi livrate la prețuri antebelice, pentru valori care să se echilibreze reciproc. Astfel, România a trebuit să exporte în Germania între 1 octombrie 1940 și

²⁸ „Rezultatele «colaborării» economice cu Germania și ale participării noastre la războiul hitlerist”, București, 1945, pag. 6.

²⁹ „Notă asupra convorbirii avute de Mihai Antonescu cu Karl Clodius în prezența secretarului general al Ministerului Finanțelor, Răsmăriță, în ziua de 5 iunie 1942”. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 105. „Relații cu România”. Dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu și Clodius în iulie 1942, partea I.

23 august 1944 o cantitate de 10 316 179 tone de produse petrolifere și să-i mai pună la dispoziție pentru armata germană din România alte însemnate cantități, cu prețul mediu de aproximativ 6 600 de lei tona, în timp ce prețul mediu al unei tone de petrol, în cursul anilor 1939—1944, în raporturile cu alte țări, potrivit publicației de specialitate „Moniteur du petrole roumain“, era de 13 500 de lei. Ca urmare, numai prin prețul oneros impus de Germania la exportul de petrol, România a fost jefuită de către hitleriști de mai mult de jumătate din valoarea petrolului exportat sau, cu alte cuvinte, Germania hitleristă a pompat gratuit din România peste 6 milioane tone de produse petrolifere.

Caracteristic este și procedeul hitleriștilor în legătură cu furnizarea armamentului, despre care se spunea că urma să echilibreze exportul românesc de petrol. Calculat în prețuri antebelice, armamentul livrat de Germania s-a ridicat la suma de 37 648 404 800 de lei, aceasta, dacă se lasă la o parte faptul că majoritatea covârșitoare a armamentului expediat de Germania hitleristă nici măcar nu era nou, ci uzat, provenit din capturi. Totuși, hitleriștii au impus României pentru acest armament plata sumei de 57 879 683 000 de lei, adică cu peste 53% mai mult, ceea ce însemna frustrarea economiei românești cu 20 231 278 200 de lei.

Este de remarcat de altfel că România a fost obligată să plătească Reichului hitlerist prețuri mai mari chiar decât alte țări. Așa, de pildă, Neubacher, ministrul german la București, sublinia într-o scrisoare secretă trimisă la Berlin, în octombrie 1941, că însuși „un reprezentant al industriei germane de armament“ a arătat că „prețurile germane pentru furnizări de arme și muniții pentru România sînt mult mai mari decât prețurile acelorași furnituri pentru Finlanda“ și că „atrage îndeosebi atenția o armă antiaeriană pe care România o plătește cu 2 400—2 500 R.M., în timp ce Finlanda capătă aceeași armă cu 1 500—1 600 R.M.“³⁰.

O analiză detaliată făcută de economiștii români pierderilor suferite de România de pe urma modului în care Germania hitleristă i-a impus prețurile la petrol și armament arată că pierderile totale s-au ridicat la minimum 50 454 113 100 de lei. Transformată în lei 1938, această sumă a reprezentat 13 348 750 000 de lei³¹ sau peste 95 milioane de dolari la același curs.

Pierderile României nu au provenit însă numai din prețurile petrolului și armamentului. Politica de dictat în stabilirea prețurilor de către hitleriști privea toate produsele exportate și importate de către România. Astfel, prețul cărbunelui livrat de Germania a crescut de 13 ori, cel al șinelor de cale ferată a sporit de 7 ori ș.a.m.d. În schimb, la grîul românesc s-a admis doar un spor de 1,2 ori. Analiza generală a prețurilor la import și export arată că între 1939 și primul trimestru al anului

³⁰ Scrisoarea din 23 octombrie 1941 a lui Neubacher către Ministerul de Externe — Berlin. Deutsche Zentralarchiv Potsdam, Auswärtiges Amt. Handelspolitische Abt. Band 68 450, Seite 187—188. Fotocopia scrisorii se află în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 181, vol. II, filele 107—108.

³¹ „Raport asupra naturii și valorii daunelor cauzate statului român și resor-tisanților săi de către Germania prin acte de război, prin dispozițiuni administrative, cît și prin aplicarea unor măsuri și prestațiuni economice impuse României“, pag. 26. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

1944 prețurile produselor importate de România din Germania au sporit cu 614⁰%, pe cînd prețurilor românești nu li s-a admis decît un spor de 123⁰%³². În felul acesta, schimbul neechivalent și agravarea neechivalenței au constituit unul din mijloacele principale de jefuire a Romîniei de către Germania hitleristă.

În același timp însă trebuie subliniat că, acaparînd la prețuri derizorii produsele românești, neacordînd decît într-o mică măsură și intermitent tranzitul unor mărfuri din România către țări neutre, Germania hitleristă — încălcînd înseși „convențiile” și „protocoalele” dictate de ea — practica pe scară însemnată reexportarea unor produse luate din România. Așa, de pildă, hitleriștii au reexportat petrolul românesc în Elveția și Suedia³³; de altfel ei îl mai reexportau și în Croația, Bulgaria etc. Pe această cale, Germania cîștiga nu numai devizele de care lipsea România, dar și diferența dintre prețul mondial pe care-l obținea și prețul derizoriu pe care-l acorda Romîniei pentru produsele respective. În plus, lipsea piața romînească de mărfurile, care ar fi putut fi importate din țările respective.

În afară de sistemul prețurilor, un alt mijloc folosit de către hitleriști pentru jefuirea economiei Romîniei l-a constituit ridicarea arbitrară a cursului mării față de leu. Germania hitleristă a impus și guvernul fascist român a acceptat sporirea neîntemeiată din punct de vedere economic a cursului mării de la 39 de lei, în 1938, la 50 de lei, în decembrie 1939, iar de la 1 aprilie 1941, la 60 de lei.*

Prin acest procedeu, Germania, deținînd o poziție de monopol în exportul Romîniei, în condițiile în care produsele românești aveau un anumit preț în lei, a putut să-și însușească gratuit o parte însemnată din exportul românesc. Totodată, sporirea artificială a cursului mării, cumulată cu ridicarea masivă a prețului mărfurilor germane livrate Romîniei, avea să constituie un mijloc de exploatare a Romîniei de către hitleriști și pe linia importului românesc.

În total, pierderile suferite de România numai pe linia importului și exportului de pe urma ridicării artificiale a cursului mării s-au ridicat pînă la 23 august 1944 la 97 860 000 000 de lei sau 9 786 000 000 de lei la cursul din 1938³⁴, adică aproximativ 70 milioane de dolari la cursul din 1938. Și nu trebuie uitat că daunele provocate de această măsură monedei naționale românești nu au putut fi calculate și incluse în această sumă.

Situația privilegiată pe care și-o crease Germania hitleristă în România, ca și subordonarea nu numai economică, dar și politică a țării

³² „Ministerul Finanțelor. Expunere de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1943—1944”, pag. 350.

³³ „Angajamentele care trebuie făcute de dl. ministru Clodius” 15 mai 1942, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 105. „Relații cu România”, dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu și Clodius în iunie 1942, partea I.

* Cît de abuziv era cursul impus de hitleriști reiese din faptul că la bursa neoficială de devize din București, în decembrie 1941, marca germană în bancnote mici cota 40 de lei, iar cea în bancnote mari — 47 de lei.

³⁴ „Raport asupra naturii și valorii daunelor cauzate statului român și resortisanților săi de către Germania prin acte de război, prin dispozițiuni administrative, cît și prin aplicarea unor măsuri și prestațiuni economice impuse Romîniei”, pag. 42. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

noastre față de ea, și-a găsit, de asemenea, expresia în faptul că Germania s-a considerat exonerată în cea mai mare parte sau total de plata taxelor vamale românești, de plata unui șir de impozite la cumpărăturile interne făcute de militarii germani ș.a.m.d. În total, potrivit calculelor făcute de Ministerul de Finanțe, exonerările și reducerile de impozite și taxe impuse de Germania hitleristă s-au ridicat la 63 320 469 611 lei 1944 sau 6 532 046 961 de lei 1938 ³⁵, sumă cu care statul român a fost păgubit.

O pîrghie foarte importantă pentru exploatarea economică a Romîniei de către Germania hitleristă a constituit-o sistemul de plăți. Potrivit acordului de plăți din 4 decembrie 1940, sumele pe care importatorii germani le datorau pentru mărfurile livrate de Romînia se depuneau în mărci la Casa germană de compensațiuni (Deutsche Verechnungskassa) din Berlin, iar cele datorate de importatorii romîni pentru mărfurile cumpărate din Germania se depuneau în lei la Banca Națională a Romîniei. Din sumele astfel primite, fiecare din cele două bănci urma să-i achite pe exportatorii din propria țară. Cum însă Germania importa din Romînia mult mai multe mărfuri decît îi trimitea, la Berlin se acumula în contul Băncii Naționale a Romîniei de la Casa germană de compensațiuni mari cantități de mărci blocate. În aceste împrejurări, Romînia a fost obligată să achite mărfurile exportate în Germania prin emisiuni de bani de hîrtie făcute de către Banca Națională în contul statului român, în condițiile în care — datorită exportului forțat și lipsei de import corespunzător din Germania — golul de mărfuri pe piața romînească sporea vertiginos. Aceasta a constituit una din cauzele inflației în timpul războiului.

Dar exploatarea economică a Romîniei de către Germania hitleristă nu s-a limitat la procedeele și metodele arătate pînă acum. Romînia a mai fost obligată să finanțeze, în cadrul așa-numitului clearing germano-romîn, întreținerea trupelor germane în Romînia, ca și formațiunile S.S. formate aici din membrii „grupului etnic german” etc. Astfel, pentru misiunea militară germană, care la început pretindea doar 100 milioane de lei lunar, sumele puse la dispoziție de către statul român au trebuit sporite lună de lună și an de an. Numai de la 1 octombrie 1940 și pînă la 1 aprilie 1942, în loc de 1,8 miliarde de lei, cît ar fi revenit potrivit înțelegerii inițiale, misiunea militară germană a ridicat efectiv 29,1 miliarde de lei, plus 8 miliarde sub formă de credite acordate în țară, deci 37,1 miliarde de lei ³⁶. În total, pînă la 23 august 1944, așa cum a stabilit Tribunalul poporului, misiunii militare germane i s-au pus la dispoziție de către dictatura militară-fascistă 67 miliarde de lei valuta 1938 ³⁷. Aceasta fără a considera și mărcile germane pe care trupele hitleriste ocupante le-au pus în circulație în mod ilegal în Romînia și pe

³⁵ Loc. cit., pag. 43.

³⁶ Ministerul Economiei Naționale, oficiul de control și evidență a executării acordurilor și de legătură cu armatele aliate : „Notă asupra prețurilor în schimburile economice romîno-germane”, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71, Germania, anul 1942, vol. 106. „Relații cu Romînia”, dosar special privind negocierile economice purtate de M. Antonescu cu Clodius în iunie 1942, partea a II-a.

³⁷ „Procesul mării trădări naționale”, București, 1946, pag. 258.

care apoi Germania a refuzat (cu excepția a 200 000 R.M.) să le retragă *. Prin cumpărăturile dezordonate, dar masive făcute pe piața românească de către trupele germane, lipsa de mărfuri pentru populația românească a sporit și mai mult, agravând inflația și înrăutățind tot mai mult aprovizionarea acesteia.

Pagube uriașe au provocat hitleriștii României înainte de 23 august 1944 și în domeniul transporturilor și comunicațiilor. Prin impunerea efectuării de către România a unor lucrări speciale la căile ferate în interesul Germaniei, prin uzarea, avarierea sau pierderea completă a unui șir de vase maritime și fluviale românești folosite de hitleriști în scopurile lor, prin neplata sau plata incompletă a tarifelor, prin utilizarea fără plată a instalațiilor portuare etc., prin neplata taxelor pentru utilizarea poștei, telegrafului și telefoanelor etc. românești, hitleriștii au adus României daune în valoare de 32 476 492 936 de lei 1938 ³⁸. Afară de aceasta, prin folosirea fără să plătească a unor materiale și imobile, ca și prin luarea fără să achite a unor produse de la C.A.M., trupele germane de pe teritoriul României au produs statului român alte pagube de 48 729 015 lei valuta 1938 ³⁹.

Și toate acestea fără a se lua în calcul pagubele provocate de armata hitleristă populației prin luarea fără plată a unor însemnate cantități de cereale, animale etc.

România a fost păgubită de Germania hitleristă pe linie financiară în cursul perioadei examinate pînă și pe calea acordării unei dobînzii doar de 1% la soldul românesc înghețat — sold care adesea s-a ridicat la 1 miliard R.M. —, în timp ce pentru creditele bancare acordate de ea României, credite care în fond nu erau decît un fel de mobilizări ale soldului românesc, Germania percepea dobînzii de 4,5%.

În ansamblu, chiar dacă nu se iau în calcul decît pierderile suferite de România din cauza schimbului neechivalent și în genere a sistemului de prețuri impus de hitleriști, a pierderilor rezultate din impunerea unui raport artificial, defavorabil României, între marcă și leu, a pagubelor provenite din exonerările de taxe vamale și impozite, a daunelor provocate prin neplata taxelor și tarifelor în transporturi și comunicații, a pagubelor produse prin uzarea, avarierea și distrugerea de vase etc. utilizate în interesul Germaniei, a pagubelor provocate prin luarea de către armata germană a unor produse de la unele ministere fără să le plătească, sau prin utilizarea de către această armată a clădirilor fără plata chiriei, jaful economic la care a fost supusă România de către hitleriști s-a ridicat — după calcule incomplete — la suma de 62 459 579 694 de lei valută 1938, adică peste 446 milioane de dolari.

Pagubele provocate de hitleriști României însă nu s-au oprit la 23 august 1944. Între 23 august 1944 și 25 octombrie 1944, armatele hitle-

* Punerea în circulație de către hitleriști în România a mărcii germane a fost recunoscută și de comisia guvernamentală prin „Protocolul confidențial asupra rezultatelor sesiunii a XII-a a Comisiunii guvernamentale română și germană“.

³⁸ „Raport asupra naturii și valorii daunelor cauzate statului român și resortisanților săi de către Germania prin acte de război, prin dispozițiuni administrative, cît și prin aplicarea unor măsuri și prestațiuni economice impuse României“, pag. 46—47. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

³⁹ Ibid.

riste au provocat României distrugerii masive și au ridicat cu forța produse din depozitele statului și de la populație în sumă totală de 30 020 720 063 de lei valută 1938 ⁴⁰.

Adunînd această sumă la cea anterioară, reiese o pagubă creată de Germania hitleristă României în sumă de aproximativ 92 490 300 000 de lei valută 1938 sau peste 660 753 500 de dolari S.U.A. valuta 1938.

Din cele arătate mai înainte rezultă că, deși în perioada 1940 — august 1944 România era numită „aliată” a Germaniei, în condițiile unor convenții formale între state, în fond, prin înseși aceste convenții, cît și prin încălcarea lor, Germania hitleristă a practicat un jaf de proporții uriașe în economia romînească. Acest jaf a depășit cu mult pe acela din anii 1916—1918. În această privință este cît se poate de grăitor faptul că, dacă în 1916—1918 cotropitorii au expediat din România, pe calea ferată, în medie anual circa 450 000 tone de petrol către Germania, în perioada 1940—1943 au fost expediate către Germania în medie anual circa 2 246 000 de tone, iar în 1944, în numai 8 luni, 1 332 287 tone de petrol.

Politica Germaniei hitleriste nu s-a limitat însă numai la jefuirea economică a României pe căile arătate mai înainte. Ea țintea mai departe, la desăvîrșirea înrobirii economice și politice a României, căreia îi revenea în așa-numita „noua ordine economică europeană” rolul de anexă agrară, sursă de materii prime și forță de muncă ieftină a Reichului german.

Încă înainte de izbucnirea războiului mondial, fostul colaborator al lui Hitler, Herman Rauschning, dezvăluind planurile lui Hitler în Răsărit, scria în „New York Herald Tribune” că ele urmăreau ca „Reichul german să subordoneze o serie de state semisuverane în răsărit, pe care să le controleze cu ajutorul unui sistem de alianțe politice-militare. Menirea lor era să devină sprijinul structurii economice și politice a unei Germanii superioare. Marii fermieri germani urmau să obțină mină de lucru pentru proprietățile lor de la rasele străine. Rezervorul nesecat de energie umană al acestor țări urma să procure Reichului munca necalificată, în timp ce ocupațiile de specialitate ar fi revenit în toate ramurile de activitate germanilor”. În rîndul acestor state semisuverane erau cuprinse „statele baltice, precum și Polonia, România, Iugoslavia, Ungaria și Republica Cehoslovacă de atunci” ⁴¹.

Problema folosirii tuturor mijloacelor pentru a desființa industria romînească și a ține România în situația de sursă ieftină de produse agricole, materii prime, mină de lucru, precum și de piață de desfacere avantajoasă pentru produsele industriale germane, a preocupat pe hitleriști tot timpul.

Deși, așa cum s-a arătat mai sus, Germania nu a reușit la începutul anului 1939 să impună expres desființarea industriei romînești, îndeosebi metalurgice, totuși „tratatul” dictat de ea cuprindea suficiente prevederi menite să ajute hitleriștilor să-și atingă scopul. La rîndul său, „acordul”

⁴⁰ Loc. cit., pag. 1.

⁴¹ „New York Herald Tribune” din 8 mai 1939. Traducerea articolului se află în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

economic din decembrie 1940 a creat și mai multe semne de întrebare asupra viitorului industriei românești. Ziarul hitlerist „Berliner Börsenzeitung“ a ținut chiar să precizeze într-un articol că Reichul promova doar acea industrie „care rămîne în cadrul natural, trasat de posibilitățile de producție ale unei țări“ și că numai în acest caz „el pune la dispoziția statelor mici toate puterile sale pentru dezvoltarea unor economii prin excelență agrare“ (subl. ns.)⁴². Hitler însuși, într-o declarație făcută la 25 iulie 1941 confidenților săi, declara limpede că „România ar trebui să facă bine să renunțe pe cît posibil la ideea de a avea o industrie proprie. Ea ar trebui să dirijeze bogățiile pămîntului ei și în special grîul ei spre piața germană“. Prin acestea, hitleriștii urmăreau nu numai ținerea Romîniei în situația de anexă furnizoare de materii prime, și în primul rînd agricole, a Germaniei, dar și să desființeze clasa noastră muncitoare, forța principală din România care lupta contra fascismului, contra înrobirii și jefuirii țării de către hitleriști, care le crea cele mai mari dificultăți prin acțiuni de sabotare a producției și transporturilor. De altfel, Hitler continua: „Astfel, proletariatul Romîniei, care este contaminat de bolșevism, ar dispărea, iar țara noastră nu ar duce lipsă niciodată de nimic“⁴³.

Împotrivirea deosebit de energică întîmpinată de hitleriști din partea maselor populare, în frunte cu clasa muncitoare, și, de asemenea, rezistența din partea burgheziei industriale au împiedicat pe naziști să-și pună față și imediat în aplicare planurile de lichidare a ramurilor industriei românești care nu le conveneau.

Continuînd să considere că pentru Germania, România, ca toate „țările din sud-est european“, „formează un compliment economic“⁴⁴, hitleriștii au schimbat însăși metoda de acțiune în vederea atingerii scopului urmărit.

În legătură cu aceasta, prin scrisoarea specială din februarie 1941 a trimisului Germaniei la București Neubacher, a fost ridicată în numele așa-zisei „asigurări“ a viitorului industriei românești cerința de a se efectua „reorganizarea industriei românești în sensul normelor germane ale conducerii industriei“⁴⁵. O a doua scrisoare din martie 1941, semnată de același reprezentant hitlerist, cerea „participarea industriilor germane în industria grea românească — privită din punct de vedere al Reichului“ — și se referea la „tratative concrete care au de scop reorganizarea uzinelor «Malaxa», «Reșița», I.A.R., uzinele Titan și Hunedoara, la care se pune problema diferitelor forme de participare la interese a industriei germane“. Se menționa, de asemenea, că „ocuparea unor alte poziții industriale romîne să fie fixată în cursul conversațiilor între guvernul german și guvernul român“⁴⁶.

⁴² Citat din „Berliner Börsenzeitung“, după revista „Bursa“ nr. 1 879, din 8 decembrie 1940.

⁴³ „Hitler's secret conversations — 1941—1944“, New York, The New American Library, 1961, pag. 43.

⁴⁴ „Raport asupra stadiului negocierilor romîno-germane, 23 noiembrie 1941“. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19, vol. 1 bis.

⁴⁵ Scrisoarea din 17 februarie 1941 a lui Neubacher. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19.

⁴⁶ Scrisoarea din 25 martie 1941 a lui Neubacher. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 2, conv. g. 19.

Ce au înțeles și au urmărit hitleriștii prin „reorganizarea industriei românești” și prin „participarea industriilor” hitleriste se vede foarte limpede din exemplul situației uzinelor „Reșița” și „Malaxa”, primele care au constituit obiectivele asaltului hitlerist.

Astfel, în urma unei foarte puternice presiuni, Germania a impus la începutul anului 1941 o serie de „acorduri” cu privire la cele mai mari întreprinderi din industria metalurgică românească, între care pe întiiul plan figurau Uzinele „Reșița” (U.D.R.) și Uzinele „Malaxa”. Scopul urmărit de hitleriști prin aceste „acorduri” a fost acapararea întreprinderilor respective de către concernul german „Hermann Goering Werke” (H.G.W.), pentru a putea apoi dispune de ele după plac. Așa, de exemplu, deși hitleriștii nu dețineau decît puține acțiuni U.D.R., ei au impus prin „convenție” că „H.G.W. preia conducerea comercială, financiară, tehnică și administrativă a Reșiței, precum și a întreprinderilor care îi aparțin”⁴⁷. Este important de subliniat că subordonarea Reșiței a fost efectuată de hitleriști fără ca ei să fi adus vreo contribuție. Însuși îndrumătorul militar al Reșiței, colonelul Levezeanu, era nevoit să recunoască în octombrie 1941 faptul că „prin sistemul actual se transformă cea mai mare întreprindere industrială din țară într-o agenție a centralei grupului «Hermann Goering Werke din Berlin» și că grupul H.G.W. „are interese contrare economiei naționale românești și U.D.R.”⁴⁸. În decembrie 1942, deci după aproape doi ani de la încheierea „convenției”, Levezeanu arăta că „Societatea U.D.R. n-a avut nici un fel de asistență, nici tehnică, nici administrativă, nici comercială, nici financiară, din partea grupului H.G.W.”⁴⁹.

Întreaga activitate practică a reprezentanților H.G.W. la Reșița nu a urmărit decît utilizarea maximă a resurselor ei imediate în folosul hitleriștilor și ducerea uzinelor în situația în care la momentul oportun lichidarea lor să poată fi făcută cît mai ușor.

Acapararea Uzinelor „Malaxa” de către hitleriști și soarta uzinelor după aceea vorbesc de aceeași străduință a hitleriștilor ca, în ultimă instanță, după epuizarea în interesul Germaniei a resurselor acestor uzine, să le ducă la desființare. Acapararea uzinelor s-a făcut în 1941. În acest scop, în februarie 1941, uzinele au fost trecute în proprietatea statului fascist. În august 1941 a fost înființată, la cererea lui „Hermann Goering Werke”, o societate de către statul român și H.G.W. sub numele de „Rogifer”. Participarea lui H.G.W. la „Rogifer” era de 75 milioane de lei. „Rogifer” apoi a luat în arendă de la stat întregul complex de Uzine „Malaxa”. Activul Uzinelor „Malaxa” se ridica la 3 miliarde de lei, chiar dacă se socoteau materialele la prețul de cost. Potrivit condițiilor înrobitoare în care a fost înființată Societatea „Rogifer” și în care a avut loc luarea în arendă a Uzinelor „Malaxa”, concernul H.G.W. a căpătat

⁴⁷ „Convențiune cu privire la conducerea firmei «Uzinele de fier și domeniile din Reșița». Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul U.D.R. 1941, Direcția generală, dosarul nr. 14/2 ; Loc. cit., dosarul nr. 52/6.

⁴⁸ „Notă informativă a îndrumătorului militar al Reșiței, colonelul Levezeanu, octombrie 1941”. Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul U.D.R. 1941, Direcția generală, dosarul nr. 52/6.

⁴⁹ „Notă informativă a îndrumătorului militar al Reșiței, colonelul Levezeanu, din 9 decembrie 1942”. Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul U.D.R. 1941, Direcția generală, dosarul nr. 14/2.

conducerea uzinelor din punct de vedere tehnic, comercial și financiar. În felul acesta, cu o colaborare de 75 milioane, hitleriștii și-au subordonat un activ de 3 miliarde lei al unora din cele mai mari și mai moderne uzine de atunci din sud-estul Europei. Care au fost însă rezultatele dominației H.G.W. la Uzinele „Malaxa”? Analiza făcută de înseși autoritățile fasciste la 24 martie 1942 arăta că H.G.W. dezorganizase acest complex industrial, că uzinele de țevi și fabrica de locomotive își încetaseră activitatea, că „H.G.W. indirect înlesnește furnizarea produselor finite din Germania, iar materii prime nu aduce”, că „«Rogifer» a consumat toate avansurile (peste un miliard de lei) ce a primit, fără ca să execute până în prezent vreo furnitură”⁵⁰ ș.a.m.d.

Acapararea de către hitleriști a unui șir de întreprinderi industriale mari, cu scopul ascuns de a le dezorganiza și duce în ultimă instanță la lichidare, a provocat noi și uriașe daune materiale țării noastre. Totodată, acest fapt scoate în relief încă una din căile utilizate de hitleriști pentru a-și asigura subordonarea și jefuirea economiei românești, transformarea României într-o țară cu „economie complementară” Germaniei.

★

Înrobirea și jefuirea economică a României de către Germania hitleristă au avut consecințe dintre cele mai dezastruoase asupra poporului nostru. Jefuirea producției naționale a determinat o gravă restrângere a consumului intern, creșterea masivă a prețurilor în interior, dezvoltarea vertiginoasă a inflației, dezorganizarea crescândă a finanțelor publice, înrăutățirea deosebită a nivelului de trai al oamenilor muncii salariați, ruinarea accelerată a maselor de mici producători, și în primul rând a țăranimii muncitoare. În același timp, jefuirea economică a României a însemnat secătuirea rezervelor de materii prime ale industriei, degradarea și scăderea puternică a producției industriale, agricole și a transporturilor.

Ca urmare a jafului efectuat de Germania fascistă și a războiului hitlerist în care țara fusese împinsă contrar voinței și intereselor vitale ale poporului român, în 1944, venitul național se redusese aproape la jumătate comparativ cu cel antebelic. Pierderile totale suferite de România de pe urma subjugării ei de către Germania hitleristă se ridicau la o sumă egală cu bugetul țării din 1945 pe mai bine de 12 ani.

Înrobirea și jefuirea economică a României de către Germania și împingerea țării în războiul hitlerist au lovit grav în masele largi populare, și în primul rând în clasa muncitoare. Exprimiind interesele vitale ale poporului român, clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a ridicat sus steagul luptei împotriva fascismului, împotriva dictaturii militare-fasciste, a aservirii și jefuirii economice a României de către Germania hitleristă. Punându-și viața în primejdie, comuniștii au organizat lupta oamenilor muncii de la orașe și sate contra jafului

⁵⁰ „Situația de fapt a Uzinelor «N. Malaxa» exploatate de «Rogifer», 24 martie 1942. Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul „Malaxa”, anul 1942, dosarul nr. 8.

hitlerist și terorii fasciste, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste, au chemat întregul popor la lupta pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și alăturarea la coaliția antihitleristă.

Clasei muncitoare, aflată în fruntea luptei maselor populare de la orașe și sate, i s-au alăturat majoritatea intelectualității, ofițerii patrioți.

Datorită politicii hitleriste de desființare a unor ramuri importante ale industriei românești, și în primul rând a industriei metalurgice, care lovea în interesele economice ale unei părți a burgheziei industriale, aceasta a început să caute căi de salvare. Pe măsura desfășurării războiului, a pierderilor tot mai mari și perspectivei evidente a înfrîngerii Germaniei fasciste, grupuri ale burgheziei industriale, comerciale și bancare au început să se manifeste contra dictaturii militare-fasciste și a jugului hitlerist. Reprezentanții politici ai acestei părți a burgheziei, după diverse tatonări infructuoase, pe cont propriu, au stabilit, începînd cu gruparea liberală Gh. Tătărăscu, în primele luni ale anului 1944, legături cu partidul comunist, forța organizată, cu puternice legături în masele largi populare, care acționa pe baza unui plan clar în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste și a alăturării la coaliția antihitleristă.

Se făcea astfel frontul larg patriotic antifascist, al cărui promotor și forță conducătoare a fost Partidul Comunist din România.

Prin insurecția antifascistă din August 1944, poporul român a doborât dictatura militară-fascistă și a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, a deschis calea unei epoci de profundă înnoire a țării, de înflorire economică, pe baza dezvoltării în ritm susținut a industriei socialiste — cheazăia independenței și suveranității țării, ridicării sistematice a nivelului de trai material și cultural al populației.

Unele date cu privire la teroarea fascistă din România

(1940 — 1944)

G.H. ZAHARIA

Regimul militar-fascist din România, instaurat împotriva voinței maselor populare și sprijinit puternic de baionetele Wehrmachtului nazist, ale cărui prime divizii au intrat în țară în octombrie 1940, a adoptat ca metodă de guvernare teroarea fățișă, lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice, prin care a căutat să înăbușe voința de luptă a maselor pentru apărarea independenței naționale a țării și a intereselor vitale ale poporului român. Orice acțiune sau manifestare democratică era obiectul măsurilor teroriste din partea organelor represive fasciste române și germane.

Prigoana fascistă a fost îndreptată împotriva tuturor forțelor patriotice, în primul rând a clasei muncitoare și a Partidului Comunist din România, a celorlalte organizații politice patriotice antifasciste, a intelectualilor și ofițerilor patrioți, care se pronunțau pentru apărarea suveranității țării, împotriva regimului fascist și a subordonării țării Germaniei hitleriste. Au fost elaborate legi dintre cele mai aspre, după modelul celor hitleriste, care prevedeau pentru orice împotrivire față de regimul fascist și războiul hitlerist sancțiuni grele, mergând pînă la pedeapsa cu moartea. Împotriva evreilor și altor minorități naționale s-au luat măsuri rasiale discriminatorii și de exterminare. Țara era împinzită cu lagăre și temnițe, în care au fost aruncați mii de antifasciști, adăugîndu-se celor care se aflau închiși cu ani înaintea.

Pentru lupta lor dîră, în fruntea poporului român, în apărarea libertăților democratice, a intereselor naționale ale țării, reprezentanții cei mai buni ai clasei muncitoare, comuniștii și alți luptători pentru democrație și pace, care s-au ridicat împotriva fascismului și a pregătirilor celui de-al doilea război mondial, au fost ferecați în temnițe. Cea mai sălbatică dintre acestea, în care se urmărea metodic exterminarea morală și fizică a deținuților politici, era feroasa Doftana, urmată de Galata, Caransebeș, Mislea și altele. La Doftana au fost închiși conducătorii eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, lupte care au constituit prima ridicare de masă în Europa după instaurarea dictaturii fasciste în Germania. Aici s-au aflat închiși, de asemenea, tovarășii Gh. Apostol,

E. Bodnăraș, N. Ceaușescu, Stoica Chivu, Al. Drăghici, Al. Moghioroș. Înalta lor ținută morală, fermitatea și demnitatea lor au menținut moralul ridicat al tuturor deținuților politici, au sudat colectivul din închisoare, menținându-i combativitatea.

Înfruntând condiții neasemuit de grele, comuniștii transformaseră închisorile în citadele de luptă împotriva politicii de trădare națională și a tiraniei fasciste. Prăbușirea, în noiembrie 1940, a zidurilor închisorii Doftana a constituit o crimă premeditată. Deși o comisie de experți constatare mai de mult netrăinicia construcției și iminenta ei prăbușire, cu toate cererile insistente ale deținuților de a li se asigura viața, prin mutarea lor în altă închisoare, autoritățile i-au menținut aici. După catastrofa care a costat viața multor militanți antifasciști, printre care Ilie Pintilie, membru al C.C. al P.C.R., cei care au rămas în viață au fost mutați la închisoarea Caransebeș și la alte închisori, apoi în lagărul de la Tg.-Jiu, aducând cu ei spiritul de luptă care domnise la Doftana.

Încă de la instaurarea dictaturii militare-fasciste, în septembrie 1940, poliția legionară (corp auxiliar al poliției de stat, format din membri ai Gărzii de fier) a trecut la arestarea și schingiuirea unui mare număr de patrioți, unii dintre aceștia fiind torturați și asasinați. În București, la Uzinele „Malaxa“, la fabricile „Vulcan“, „Wolf“ etc., bande legionare înarmate au atacat și au arestat muncitori care au manifestat pentru revendicările lor economice și împotriva dictaturii fasciste. Legionarii din poliția orașului Arad au asasinat în 1940 pe militanta comunistă Ocsko Tereza, iar în ianuarie 1941 o bandă legionară l-a împușcat pe muncitorul ceferist Constantin David, membru al Comitetului orașenesc București al P.C.R.

În același timp, legionarii s-au răfuit sîngeros cu oamenii politici burghezi care în cursul activității lor, în anumite perioade, s-au situat pe poziții potrivnice Gărzii de fier și politicii expansioniste a guvernului nazist german. Continuînd asasinatele politice începute anterior (I.G. Duca, prim-ministru în 1933, asasinat în același an pe peronul gării din Sinaia, Armand Călinescu, prim-ministru în timpul dictaturii regale, asasinat în septembrie 1939), în zilele de 24-26 noiembrie 1940 grupuri din poliția legionară au împușcat în închisoarea Jilava și în localul poliției din București 67 de foști demnitari și funcționari superiori, printre care generalul Argeșeanu Gheorghe, fost prim-ministru, care în timpul dictaturii regale a ordonat măsuri împotriva Gărzii de fier. În aceleași zile au fost asasinați, fiind răpiți din locuințele lor, cunoscutul istoric Nicolae Iorga, fost prim-ministru, și profesorul universitar Virgil Madgearu, fost ministru național-țărănist¹. Oameni nevinovați au fost ridicați de la casele lor, bătuți pînă la sînge, legați de stîlpi și uciși. Pentru noaptea de Anul nou 1941, legionarii proiectaseră o noapte a sfîntului Bartolomeu, cînd alți numeroși oameni politici de diferite orientări urmau să fie asasinați².

¹ „Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul“, București, 1941, pag. 10—13, 139—140.

² „Pe marginea prăpastiei (21—23 ianuarie 1941)“, vol. II, București, 1941, pag. 108—109, 138.

Toate aceste crime bestiale erau săvârșite de bandele legionare cu asentimentul și încurajarea conducătorilor Germaniei hitleriste. Referindu-se la crimele comise de legionari, Himmler scria lui Horia Sima, conducătorul Gărzii de fier și vicepreședintele Consiliului de Miniștri, la 6 decembrie 1940 : „...O asemenea măsură este justă, pentru că ea nu poate fi adusă la îndeplinire niciodată de justiția ordinară, care este legată de paragrafe și va depinde întotdeauna de un formalism al paragrafelor... Pentru mine, în calitate de Reichsführer S.S. și șef al poliției germane, se înțelege de la sine că voi da în orice privință concursul meu, atât cu sfatul, cât și cu fapta, statului român și mișcării legionare...”³. Practic acest sprijin s-a manifestat și în faptul că „relațiile au devenit mai strânse” între grupul din România al organizației pentru străinătate a partidului hitlerist (N.S.D.A.P.) și Sicherheitsdienst (poliția de siguranță) pe de o parte și legionari pe de altă parte⁴.

Legionarii și poliția lor au comis jafuri și asasinat, au arestat după bunul lor plac. O statistică incompletă arată că timp de aproape cinci luni, cât au participat la guvern, legionarii au sechestrat, maltratată sau ucis peste 900 de persoane și au acaparat prin violență, numai în afara Capitalei, peste 3 400 de imobile, întreprinderi și alte bunuri, a căror valoare s-a ridicat la mai mult de 1 miliard de lei (la valoarea din 1940)⁵.

Crimele și actele huliganice au demască și compromis și mai mult Garda de fier în fața maselor, au deschis ochii acelor pe care legionarii reușiseră să-i înșele vremelnice cu lozinci demagogice. Intenția inițială a conducătorilor celui de-al treilea Reich, de a face din Garda de fier baza politică a regimului fascist din România, a eșuat. În interiorul guvernului a început lupta între susținătorii lui Antonescu și conducătorii Gărzii de fier, fiecare grupare tinzând să-și asigure monopolul puterii. Aceste divergențe au dus, în zilele de 21-24 ianuarie 1941, la încercarea legionarilor de a acapara în întregime puterea, prin înlăturarea grupării militare a lui Ion Antonescu — pe calea unui puci. În această acțiune, căpeteniile legionarilor se așteptau să primească ajutorul germanilor. Germania avea însă nevoie de producția românească, de armata română, pe care Hitler urma să le folosească în războiul antisovietic și pe care Garda de fier nu le mai putea garanta, dată fiind discreditarea politică și ura poporului față de ea.

Arătând motivele preferării grupării militare din guvernul fascist și dezvăluind fără echivoc rolul de agentură hitleristă în România al Gărzii de fier, subordonată guvernului nazist, trimisul special al lui Hitler la București, Herman Neubacher, relatează în cartea sa „Misiunea în sud-est”, apărută în R.F.G. în 1956, că, în plină rebeliune, l-a chemat pe Horia Sima și i-a spus că Antonescu „constituie o garanție pentru planurile de război germane. Nu a urmat nici o discuție — își amintește Neubacher. Eu am dictat un apel... cu ordinul de a înceta

³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 4 G.

⁴ Andreas Hillgruber : „Hitler, König Carol und Marschall Antonescu“, Wiesbaden (R.F.G.), 1954, pag. 117.

⁵ „Pe marginea prăpastiei (21—23 ianuarie 1941)“, vol. II, București, 1941, pag. 111, 133—134.

focul și Horia Sima l-a semnat"⁶. Faptul că hitleriștii au ales, în situația creată, gruparea militară a guvernului fascist nu însemna că au abandonat coloana a V-a din România. Generalul Hansen arăta că sprijinirea lui Antonescu s-a făcut „fără prejudiciul sentimentului de amicitie față de legiune”⁷.

În timpul rebeliunii, acțiunile sîngeroase îndreptate împotriva poporului, dezmățul criminal al legionarilor au luat formele cele mai monstruoase. Legionarii au folosit rebeliunea pentru a dezlănțui și să-vîrși un sîngeros pogrom împotriva populației pașnice.

Procurorul care a avut sarcina de a face ancheta, imediat după comiterea masacrelor, redă următoarele: „Legionarii au ucis în masă la Jilava, la abatorul comunal, la Băneasa... Trupurile celor uciși la abator au fost atîrnate de ceafă, în cîrligele folosite de parlagii”⁸. Iar ziaristul american Robert Saint John, corespondent de presă în România, relatînd atrocitățile comise de legionari în timpul rebeliunii, descrie cum victimele au fost transportate la abatorul comunal, unde au fost supuse „la toate fazele prin care trec de obicei animalele tăiate”, trupurile decapitate fiind „agățate în cîrlige de fier, de-a lungul pereților...”⁹. Robert Saint John își amintește, de asemenea, cum legionarii, după ce au stropit cu petrol uniforma unui soldat, i-au dat foc. „Eram destul de aproape — spune el — pentru ca în lumina făcliei lor umane să le pot distinge fețele”⁹.

Pe întreg teritoriul țării, în timpul rebeliunii au fost asasinați — după date vădit micșorate — 374 de cetățeni, iar un număr de 380 au fost grav răniți¹⁰.

Rebeliunea a fost înăbușită. Prin grija Gestapoului, șefii legionari au fost adăpostiți în Germania, ca echipă de rezervă. Conducerea nazistă de la Berlin a avut grijă să reamintească deseori vasalilor de la București de existența acestei piese de schimb.

Pe lîngă bandele legionare și organele represive ale dictaturii (siguranța, poliția, jandarmeria, curțile marțiale), în exercitarea terorii împotriva poporului un rol ce nu poate fi subapreciat l-au avut armata fascistă germană, organele sale de spionaj și de represiune, atît la inițierea și elaborarea unor măsuri generale de teroare, cît și la ducerea lor la îndeplinire, în scopul apărării intereselor imperialiștilor germani. Astfel, dislocarea unităților și formațiilor militare hitleriste în raionul Capitalei, în regiunea petroliferă Valea Prahovei, în porturile maritime și dunărene românești a însemnat de fapt controlul lor asupra principalelor centre vitale ale țării. În anii 1940—1944 au activat în România 11 servicii germane de spionaj și reprimare, dintre care cele mai importante erau: Gestapoul (poliția secretă de stat — Geheime Staats Polizei); Abwehrul (serviciul de contrainformații al armatei

⁶ H. Neubacher: „Sonderauftrag Südost“, Göttingen (R.F.G.), 1956, pag. 56.

⁷ „Procesul mării trădări naționale“, Editura „Eminescu“, București, 1946, pag. 369 (scrisoarea lui Hansen adresată Curții marțiale de casare și justiție în iunie 1941).

⁸ „Jurnalul de dimineață“ nr. 57, din 21 ianuarie 1946; vezi și „Cartea neagră (fapte și documente)“, vol. 1, București, 1946, pag. 370—375.

⁹ Robert Saint John: „Foreign correspondent“, Londra, Hutchinson, 1960, pag. 176 și 180.

¹⁰ „Universul“ din 12 februarie 1941.

germane — ABWEHRSTELIE); Geheime Feldpolizei (poliția secretă de campanie, organ de execuție al Abwehrului și al Gestapoului); serviciul informativ politic al Legației germane din România; Partidul muncitoresc național-socialist german, organizația din România¹¹. Pe lângă Legația germană la București funcționa ca „atașat de poliție” colonelul gestapovist Böhme, care a cerut de la bun început serviciului special de informații antonescian să-i comunice regulat „orice informații ar deține cu privire la organizațiile politice clandestine”. În privința activității poliției și siguranței române, el și-a propus să ia măsuri „în vederea asigurării unui randament maxim al acestor instituții”¹². În ajutorul serviciilor de reprimare erau pregătite unități ale armatei germane regulate. Astfel, la 15 noiembrie 1940, Fabricius, raportînd la Berlin despre „dezordini comuniste, mai cu seamă la Ploiești, care prin intervenția făcută la timp de către poliția de stat au putut fi suprimate”, arăta că „și o formație a Wehrmachtului fusese pregătită, întrucît regiunea petroliferă era periclitată”¹³.

Cunoscînd starea de spirit a maselor populare potrivnică fascismului și Germaniei hitleriste, în dispunerea forțelor represive în țară naștii au ținut seama de dislocarea și tăria unităților românești, astfel încît să poată interveni cu rapiditate în cazul unor acțiuni ale maselor, la care s-ar fi alăturat ostașii romîni. În rafinării și întreprinderi de importanță deosebită, ei au instituit gărzi proprii și așa-zise „echipe de pompieri” germane, suprapuse celor românești.

Reflectînd caracterul „colaborării” între organele represive ale regimului militar-fascist și organele represive hitleriste, Direcția generală a poliției a dat următorul răspuns cererii de eliberare a unui deținut: „Dat fiind faptul că a fost internat în urma supravegherii și verificării de către poliția germană, punerea sa în libertate nici nu se poate pune în discuție”¹⁴.

În martie 1942 a sosit în România delegația oficială hitleristă condusă de dr. Wilhelm Stuckart, secretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne al Reichului, cu scopul de a îndruma guvernul antonescian în măsurile de reorganizare a administrației de stat după modelul statului hitlerist, vizită care a fost urmată de intensificarea activității serviciilor de reprimare germane și înăsprirea terorii exercitate de autoritățile fasciste romîne.

Un auxiliar al serviciilor hitleriste de informații și de reprimare pe teritoriul Romîniei, care a avut un rol important în desfășurarea activității criminale a Gestapoului, a fost partidul nazist al germanilor din România — singurul partid politic admis de regimul antonescian după rebeliunea legionară — îndrumat direct de la Berlin, a cărui bază o constituia organizația Grupul etnic german din România (Deutsche

¹¹ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 48, N.C. 292, fila 17 (nota S.S.I. din 17.02.1944 către P.C.M.).

¹² Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, vol. 90 (rezumatul convorbirii avute la 10.X.1942 cu Böhme).

¹³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 9 G (telegrama cifrată nr. 2 090 din noiembrie 1940 a lui W. Fabricius).

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 55, dosarul nr. 5 835, fila 13 (nota S.S.I. nr. 70 267, din 19 mai 1941, către Direcția generală a poliției).

Volksgruppe Rumaniens). Grupul etnic german a organizat și condus un număr de formații paramilitare, care au constituit un mijloc de exercitare a unei presiuni permanente în mîna guvernului hitlerist, o forță potențială, capabilă să intervină în anumite situații împotriva mișcării de eliberare națională din România, precum și ca rezervă instruită pentru completarea unităților Waffen S.S. Astfel, imediat după începerea insurecției armate din România, în noaptea de 23 spre 24 august, Adolf Hitler a dat împuternicire generalului Friessner „să ordone ca toate forțele armate, toate mijloacele de luptă ale armatei germane și ale unităților S.S., ca toți cetățenii germani sau cei care fac parte din Grupul etnic german să fie folosiți pentru menținerea liniștii și securității în România”¹⁵.

Grupul etnic german din România dispunea de formațiile paramilitare „Eşaloanele de acțiune” (Einstz-Staffel), „Echipa germană” (Deutsche Mannschaft) și „Tineretul german” (Deutsche Jugend), care corespundeau formațiilor naziste S.S., S.A. și Hitler-Jugend. „Toate trei — se arată într-un document — sînt la dispoziția Partidului muncitoresc național-socialist german al G.E.G., garantînd menținerea liniei politice fixate de acesta”. „Aceste formații paramilitare, care în anul 1942 totalizau un efectiv de peste 100 000 de oameni, au făcut instrucție militară neîntreruptă, avînd la dispoziție arme, muniții și poligoane de tragere”¹⁶. G.E.G. ducea o susținută activitate de spionaj, urmărind îndeosebi „manifestările populației romînești, funcționarilor romîni, intelectualilor romîni și oamenilor politici romîni, în special față de Germania”¹⁷.

În același timp, G.E.G. exercita teroare fățișă asupra antifasciștilor și democraților din rîndul minorității germane, care refuzau să se supună a intra în rîndurile Waffen S.S. sau luptau împotriva orientării și măsurilor impuse de conducerea G.E.G. *

★

Pregătirile în vederea agresiunii antisovietice și împingerea armatei romîne în războiul hitlerist au fost însoțite de intensificarea măsurilor de teroare polițienească, forța loviturilor fiind îndreptată contra

¹⁵ Andreas Hillgruber : „Hitler, König Carol und Marschall Antonescu”, Wiesbaden, 1954, pag. 175 și 219.

¹⁶ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 46, N.C. 277 (adresa S.S.I. nr. 40 019, din 15 februarie 1944, către P.C.M.).

¹⁷ Ibid.

* Pentru exemplificare, arătăm că la data de 28 octombrie 1940, la refuzul a circa 9 000 de muncitori germani din Reșița de a se încadra în formațiile G.E.G., în baza unei „liste negre” întocmite de naziștii locali, un număr de muncitori au fost arestați și trimiși în fața Consiliului de război de la Timișoara. Rezistența tot mai hotărîtă a muncitorilor germani față de presiunile naziștilor a determinat pe ambasadorul Germaniei, Killinger, să se deplaseze la Reșița în octombrie 1942. Încercarea lui de a crea prestigiu și influență naziștilor locali în rîndul muncitorilor de origine germană s-a soldat cu un eșec. Ca urmare, 32 de muncitori au fost imediat arestați și condamnați la închisoare pe diferite termene. (Heinrich Simonis : „Din zilele negre ale fascismului hitlerist în Banat”, Timișoara, 1946, pag. 146 ; „Documentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost und Mitteleuropa” Band III, Bundes Ministerium der Vertreibene, 1957, pag. 54 E și 56 E.

clasei muncitoare — principala clasă socială care se opunea terorii fasciste și războiului hitlerist — și contra partidului comunist, **forța** politică consecventă și hotărâtă care organiza lupta poporului român pentru apărarea intereselor sale naționale. La 27 mai 1941, Ion Antonescu a dat ordin „de internare în lagăr a capilor comuniști și a tuturor comuniștilor din Iași, Galați, Constanța, Ploiești, București și Giurgiu, de a se evacua din București, în minimum de timp, toți străinii care n-au domiciliu stabil... ori care sînt periculoși, cu excepția germanilor...”. Ulterior, la 11 iunie 1941, Ministerul de Interne a ordonat ca poliția și jandarmeria „să fie în măsură ca între 15 și 20 iunie... să ridice pe toți comuniștii din țară” pentru a-i interna în lagăre, unde „să fie puși la muncă intensă imediat după ridicare”¹⁸.

La numai cîteva zile după dezlănțuirea agresiunii antisovietice, la 4 iulie 1941, au fost condamnați la moarte tînărul comunist Filimon Sîrbu și la muncă silnică între 15 și 20 de ani alți 4 tineri. La 5 noiembrie 1941, la București a fost judecat procesul unui grup de comuniști care organizaseră un laborator pentru producerea materialelor explozive ce urmau să fie folosite în lupta contra mașinii de război fasciste. Au fost condamnați la moarte și executați soții Francisc și Lily Paneth, Ada Marinescu, dr. Kornhauzer și alții. În 1942 au fost condamnați la moarte Petre Gheorghe, secretarul Comitetului județean Ilfov al P.C.R., comuniștii Pompiliu Ștefu și Nicolae Mohănescu, muncitori tipografi, iar alți 6 antifasciști — la închisoare. Cercetări recente au scos în evidență faptul că Petre Gheorghe a fost arestat în urma unei acțiuni a poliției de campanie germane din București¹⁹ și a fost anchetat și torturat în mod barbar atît de siguranța fascistă, cît și de organele Gestapoului.

Din documentele găsite pînă în prezent rezultă că în perioada ianuarie 1942—mai 1944 au avut loc numeroase alte procese în care au fost aduși în fața Curții marțiale și condamnați la pedepse mergînd pînă la pedeapsa cu moartea un număr de peste 270 de comuniști și alți luptători antifasciști²⁰ numai din orașele București, Ploiești, Constanța și Brașov.

Cele mai drastice măsuri de teroare au fost luate în regiunile industriale și în porturi cu populație muncitorească mai concentrată. Într-o dare de seamă asupra activității agenților „Corpului de misionari secreți propagandiști”*, pe primele cinci luni ale anului 1941 se consemna că în localități urbane și în 50 de localități rurale „pătura munci-

¹⁸ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 40 010, vol. 8, fila 59 (ordinul M.A.I. către Direcția generală a poliției nr. 2/1941) și fila 34 (ordinul nr. 3 591, din 11 iunie 1941, către Direcția generală a poliției).

¹⁹ Loc. cit., pachetul nr. 32, N.C. 173 (buletinul de informații militare din 6 septembrie 1942, ora 20, întocmit de Cabinetul militar, Biroul 2, al lui I. Antonescu).

²⁰ Loc. cit., pachetul nr. 33, N.C. 183 (buletinele de informații ale Cabinetului militar al lui I. Antonescu din februarie 1942), pachetul nr. 48 N.C. 297 (raportul nr. 201 030, din 13 noiembrie 1943, al Corpului 6 armată către Ministerul de Război).

* Organizație specială înființată de guvernul militar-fascist cu cîteva luni înaintea începerii războiului antisovietic, cu scopul de a supraveghea și pregăti din punct de vedere psihologic populația, îndeosebi din Moldova, precum și unitățile militare.

toare... și în special muncitorii C.F.R. sînt pătrunși de idei comuniste, și lupta cu aceștia a fost foarte grea”²¹.

Teroarea fascistă a lovit și în intelectualii patrioți, ostili dictaturii fasciste și nazismului german. Organele siguranței au suspectat și urmărit printre alții pe profesorii universitari C.I. Parhon și S. Stoilov din București, precum și alte cadre universitare valoroase²². Sub învinuirea că „atentează la siguranța statului” au fost arestați și întemnițați înflăcăratul patriot și om politic eminent dr. Petru Groza și mulți alți intelectuali²³.

Împingerea armatei romîne în războiul antisovietic pe care poporul român nu l-a dorit și pe care l-a urît a constituit cea mai monstruoasă crimă a regimului fascist din România. În acest scop, măsurile de teroare și reprimare au fost larg aplicate în armată, contra militarilor care se manifestau împotriva războiului hitlerist. Din primele luni ale războiului fascist, numărul celor ce refuzau să răspundă ordinelor de chemare la mobilizare și încorporare — formă de împotrivire față de regimul militar-fascist și față de războiul nedrept hitlerist — a fost destul de însemnat. În anii ce au urmat, această situație a devenit alarmantă pentru guvernării fasciste. În octombrie 1942, Cercul de recrutare Sibiu înregistra 4 062 de nesupuși la încorporare. În iulie 1943, Armata I înscrisa în actele de mobilizare 14 127 de oameni care nu au răspuns la ordinele de chemare la încorporare și mobilizare. În primii doi ani de război (1 iulie 1941 — 1 iulie 1943), numărul dezertorilor a fost de 24 068, iar în perioada 1 aprilie 1943 — 1 iulie 1944, pentru dezertare din unitățile din țară și de pe front au fost condamnați 12 227 de ostași, dintre care 1 391 la moarte²⁴.

Pentru a împiedica dezertările de pe front, în iunie 1942, conducerea fascistă a armatei a acceptat propunerea unei delegații de ofițeri germani de a organiza o „poliție secretă de campanie” după asemănarea celei germane. Efectivele au fost formate mai ales din foști polițiști de meserie, iar instruirea a fost făcută de ofițeri germani²⁵.

Un alt mijloc folosit de regimul antonescian pentru exercitarea terorii a fost internarea adversarilor politici în lagăre. În 1940, pe teritoriul țării au fost înființate lagăre de concentrare la Miercurea Ciuc, Tîrgu-Jiu și în alte localități, în care au fost internați numeroși patrioți pentru atitudinea lor ostilă regimului fascist și trupelor hitleriste aflate în țară, oameni de diferite clase și păături sociale, de diferite naționalități și profesii, cu diferite convingeri politice, filozofice, comuniste, militanți ai mișcării sindicale, intelectuali progresiști cu vederi antihitleriste.

²¹ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 51, N.C. 315 (adresa M.St.-M. nr. 380 196, din 12 iunie 1941, și anexa nr. 1, pag. 4, la această adresă).

²² Loc. cit., pachetul nr. 48, N.C. 297 (raportul nr. 201 030, din 18 noiembrie 1943, al Corpului 6 armată, către Ministerul de Război).

²³ Petru Groza: „În umbra celulei”, Editura „Cartea rusă”, București, 1945, pag. 87—88.

²⁴ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 99, N.C. 620 (situația infractorilor condamnați pentru dezertare de la 1 aprilie 1943 pînă la 1 aprilie 1944 și situația pe lunile aprilie, mai, iunie 1944); pachetul nr. 88, N.C. 561 (tabele statistice întocmite de Ministerul de Război, Direcția justiției militare).

²⁵ Loc. cit., pachetul nr. 154, N.C. 1 082 (raportul nr. 214 848, din 14 iunie 1942, al M.St.-M., către Ion Antonescu).

Înființat la 12 februarie 1941, lagărul de la Tg.-Jiu a fost pus sub conducerea unor zbiri. Internații, chiar și bolnavii și infirmii, erau supuși unor munci istovitoare, în condiții de înfometare. Printre pedepsele ce se aplicau internaților erau : regimul lipsit complet de hrană pe timp de zece zile, introducerea în carcere, unde rămâneau zile întregi, legarea de arbori etc.

Dacă lagărele din țară și în special cel de la Tg.-Jiu au fost create pentru izolarea și exterminarea prin înfometare și munci istovitoare a patrioților antifasciști, în schimb lagărele pe care același regim le-a înființat în diferite localități din teritoriile vremelnice ocupate ale Uniunii Sovietice aveau o destinație mai complexă. Ele au fost locuri de deportare și nimicire pentru un mare număr de antifasciști din țară, centre de exterminare a cetățenilor sovietici care se opuneau regimului barbar de ocupație fascistă, de lichidare a populației evreiești deportată în baza planului „soluția finală” elaborat de Eichmann.

Majoritatea deportaților politici din țară au fost internați în lagărul de la Vapniarka. Aici, pe lângă privațiunile și torturile la care au fost supuși deținuții, călăii fasciști au introdus în alimentația internaților mazăre furajeră („*Latyrus Sativus*”) care a provocat grave intoxicații. De această boală au fost atinși aproximativ 611 internați²⁶, dintre care 225 au rămas paralizați pe viață.

În toamna anului 1943, un grup de internați politici din lagărul Vapniarka au fost mutați la închisoarea de la Ribnița. În martie 1944, când închisoarea a fost predată Gestapoului, au fost asasinați de hitleriști 300 de partizani sovietici și 52 de deținuți politici antifasciști din România.

★

Inspirându-se din teoriile rasiste ale naziștilor, guvernării fasciști români au luat față de unele minorități naționale măsuri de prigoană, pînă la deportarea în masă, așa-zisa „migrațiune forțată”. Proclamînd deschis această politică barbară, Ion Antonescu declara : „Cu riscul de a nu fi înțeles de unii tradiționaliști... eu sînt pentru migrațiunea forțată a întregului element evreesc... Sînt pentru migrațiunea forțată a întregului element ucrainean... Îmi este indiferent dacă în istorie vom trece ca barbari”²⁷.

Guvernul militar-fascist a legiferat și ordonat „munca obligatorie”. Timp de trei ani, peste 150 000 de oameni, bărbați, femei, bătrîni și copii numai din rîndul populației evreiești, au fost supuși la muncă silnică. Evreii au fost excluși din învățămîntul de stat de toate gradele. Cu ajutorul organizației polițienești „Centrala evreilor”, înființată după modelul celor introduse de naziști în țările ocupate, a fost organizată jefuirea populației evreiești²⁸.

După începerea războiului antisovietic, hitleriștii și autoritățile fasciste romîne au pregătit cu meticulozitate, prin lansarea de zvonuri

²⁶ „Poporul acuză”, Editura „Apărării patriotice”, București, 1945, pag. 19.

²⁷ „Procesul mării trădări naționale”, Editura „Eminescu”, București, 1946, pag. 35.

²⁸ Decretele-legi nr. 3 347, din 5 octombrie 1940, M.O. nr. 253 ; nr. 3 825, din 16 noiembrie 1940, M.O. nr. 270 ; nr. 3 984, din 5 decembrie 1940, M.O. nr. 287 ; nr. 254, din 28 martie 1941, M.O. nr. 74 ; nr. 499, din 3 iulie 1942, M.O. nr. 152 .

și comunicate cu caracter provocator, o atmosferă prielnică dezlănțuirii unor pogromuri sîngeroase. Astfel, la Iași, în ziua de 29 iunie 1941, după indicațiile maiorului german Herman-Alexander von Stransky, ofițer de legătură între serviciul secret român (unde era cunoscut sub numele de „maiorul Sandu“) și serviciile similare hitleriste, mii de evrei au fost vînați pe străzi, ridicați din casele lor, scoși din adăposturi și masați în curtea poliției de către patrulare militare germane și legionari. Parte din cei arestați au fost executați chiar în locuințe și în timpul deplasării pînă la chestură, altă parte în curtea poliției, iar ce a mai rămas au fost încărcăți în două garnituri de tren cunoscute sub denumirea de „trenuri ale morții“. În zilele pogromului (27—30 iunie 1941) și în „trenurile morții“ au fost asasinați peste 8 000 de oameni ²⁹.

Numai din orașul și județul Dorohoi și din localitățile situate în sudul Bucovinei au fost deportați peste 38 000 de evrei ³⁰, mulți dintre aceștia pierzîndu-și viața. Aceste deportări s-au făcut în strînsă colaborare cu consulul din Cernăuți al Germaniei hitleriste, Schellhorn și cu consilierul guvernatorului general al Bucovinei, generalul Calotescu.

Cu toate presiunile conducătorilor nazisti ai Germaniei, trebuie spus că planul „soluției finale“ nu a fost aplicat integral în România, datorită unor împrejurări specifice, astfel că fărădelegile comise împotriva populației evreiești nu au luat amploarea din alte țări ocupate de hitleriști.

În cadrul prigoanei fasciste, pe baza discriminării rasiale au mai fost deportați în lagăre 26 000 de țigani, dintre care 6 000—8 000 au fost masacrați, iar peste 3 000 au murit din cauza foametei, frigului și a condițiilor inumane de existență ³¹. De asemenea, cîteva mii de oameni au fost loviți de teroarea fascistă pentru convingerile lor religioase ³².

Nenumărate victime au rezultat din diversiunea fascistă șovină în rîndul populației din partea de nord a Transilvaniei predată Ungariei horthiste prin dictatul de la Viena din august 1940. Cele două guverne fasciste au intensificat reciproc prigoana sălbatică împotriva populației maghiare și respectiv romine, împotriva populației evreiești, provocîndu-le grele suferințe.

În baza planului criminal al „soluției finale“ conceput la Berlin, deportarea populației evreiești din partea de nord a Transilvaniei a fost săvîrșită din ordinul guvernului fascist ungar pe baza indicațiilor lui Vesenmayer, împuternicit al lui Hitler pe lîngă guvernul Ungariei, după ocuparea ei fățișă de către trupele germane (19 martie 1944). Astfel au

²⁹ Ziarul „Prutul“ din 27 iunie 1941; Arhiva M.A.I., pachetul nr. 48, N.C. 292, fila 26 (nota S.S.I. nr. 68 325 G, din 17 februarie 1944); dosarul nr. 108 233, vol. 66, filele 4 și 16 (raportul subinspectorului de poliție al Insp. reg. Iași, anexat la adresa nr. 154, din 8 iulie 1941, a Direcției generale a poliției către M.A.I.) și dosarul nr. 10 233, vol. 65, filele 19 și 23 (memoriul nr. 53, din 2 iulie 1941, trimis de Direcția generală a poliției către I. Antonescu).

³⁰ „Cartea neagră (fapte și documente)“, vol. 3, București, 1947, pag. 13, 134 și 143 (ordinul nr. 6 651, din 4 octombrie 1941, al M.C.C. către Comenduirea pieței Cernăuți).

³¹ „Procesul mării trădări naționale“, Editura „Eminescu“, București, 1946, pag. 305; Arhiva M.A.I., pachetul nr. 91, N.C. 569, fila 434.

³² Pe baza ordinului lui I. Antonescu, în vara anului 1942 au fost internați 2 000 de inokentiști, ulterior măsura fiind extinsă asupra tuturor sectelor. (Arhiva M.A.I., dosarul nr. 40 100, vol. 8, fila 60, adresa nr. 14 258, din 9 august 1942.)

fost ridicați de către formațiile jandarmeriei maghiare, în colaborare cu formații S.S. germane, și transportați în lagărele de exterminare din Auschwitz peste 135 000 de oameni, din care au mai revenit în țară — după o statistică întocmită în 1945 — circa 20% ³³.

Consecințe grave au avut de pe urma politicii șovine, naționaliste a celor două guverne fasciste populația maghiară din sudul Transilvaniei și populația românească din partea de nord a acestei provincii. În sudul Transilvaniei, bărbații valizi de origine maghiară au fost încadrați, pe baza ordinelor date de Ion Antonescu, în detașamente de muncă obligatorie, fiind folosiți, în condițiile unui regim de foamete și teroare, la lucrări din cele mai grele, iar uneori fiind puși la dispoziția armatei germane, cum a fost cazul a 15 batalioane de lucru constituite în octombrie 1943 ³⁴.

În partea de nord a Transilvaniei, autoritățile horthiste au arestat, în anii 1941—1943, mii de antifasciști de diferite naționalități, internându-i în lagărul de concentrare de la Someșeni (Cluj) și Acățari (Mureș), unde au fost supuși la torturi groaznice; mulți dintre ei au fost deportați, în toamna anului 1944, în lagărele de la Buchenwald, Dachau și Bergen-Belzen. La Someșeni-Cluj, în noiembrie 1943, jandarmeria horthistă l-a asasinat pe militantul comunist Josza Béla, unul dintre conducătorii mișcării antifasciste de rezistență din partea de nord a Transilvaniei ³⁵.

Din rîndurile populației românești și evreiești au fost constituite companii de muncă în care oameni între 14 și 60 de ani au fost supuși la un regim inuman, ajungîndu-se pînă la schingiuri și asasinare. Organizarea și conducerea companiilor de muncă s-au făcut sub îndrumarea consilierului german Wilhelm Neuer, ofițer S.S. Aceste companii erau folosite la lucrări de terasament pentru șosele și căi ferate, exploatarea forestieră, în condiții cu totul necorespunzătoare. La companiile de muncă subordonate Corpului 9 armată ungar s-a constatat că oamenii lucrau „fără încălțăminte, cu picioarele înfășurate în cirpe”. Deosebit de grea a fost situația a opt companii de muncă (4 formate din romîni și 4 din evrei) care au lucrat la construirea unei șosele în Maramureș. Comandantul acestora (condamnat de Tribunalul poporului din Budapesta în 1946), lt.-col. Kern Antal, german hitlerist de cetățenie ungară, a supus oamenii la privațiuni și torturi bestiale. În septembrie 1944 a incendiat satul Leordina, în care au fost cantonate companiile de lucru, 400 de oameni pierind în flăcări ³⁶.

Cercetările de pînă acum au lămurit numai parțial condițiile și soarta celor încadrați în detașamentele de muncă constituite de cele două guverne fasciste.

³³ „Eichmann in Ungaru“ („Eichmann în Ungaria“), Budapesta, 1960, pag. 130—131 și 303.

³⁴ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 99, N.C. 620 (adresa M.St.-M. nr. 50 564, din 14 aprilie 1944).

³⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 231; Gazeta „Világosság” (Cluj), din 15 și 28 noiembrie 1944; nr. 5 și 10 din decembrie 1944; nr. 7 din aprilie 1946.

³⁶ Karsai Elek: „Fegyvertelen álltak az aknamezőkön ... Dokumentumak a munkaszolgálat történetéhez Magyarországon“ („Au stat fără arme pe terenurile minate ... Documente cu privire la istoria detașamentelor de muncă din Ungaria“), Budapesta, 1963, pag. 202, 474 și 498.

Ca urmare a măsurilor ordonate de guvernul horthist, în primăvara anului 1944, prefecții din județele situate în partea de nord a Transilvaniei au trecut la recrutarea și deportarea la muncă forțată în Germania a unui mare număr de țărani români. După date incomplete, numărul acestora se ridică la cifra de 30 000 ³⁷.

În Maramureș, în cadrul represiunilor organizate de autoritățile fasciste împotriva populației, în vara și toamna anului 1944, au fost incendiate un număr de 440 de gospodării din trei localități. Pentru nesupunere la incorporare sau fugă din detașamentele de muncă au fost executați de autoritățile militare hitleriste și fasciste maghiari un număr de 29 de locuitori din comunele Iapa, Moiseiu și Săbișa. În iunie 1944, în orașul Sighet au fost executați prin împușcare trei partizani. Pentru motivul de a fi dat ajutor partizanilor în vara aceluiași an, au fost executați 52 de oameni din diferite comune din Maramureș ³⁸.

★

Regimul de teroare fascistă din România, exercitat de dictatura militară-fascistă, de Wehrmachtul hitlerist și serviciile de spionaj și represiune naziste a adus mari suferințe maselor populare din România. Numărul celor exterminați din rîndul populației civile se ridică, după calcule aproximative, la peste 150 000 de oameni (asasinați pentru activitatea lor politică, uciși în închisori și lagăre, în tabere de muncă forțată, deportări, alții uciși de trupele hitleriste în retragere sau în timpul bombardamentelor, victime ale războiului hitlerist).

În numeroase orașe și sate trupele hitleriste, alungate de pe teritoriul Uniunii Sovietice, au săvîrșit nenumărate acte de cruzime. Însuși dictatorul fascist Antonescu recunoștea, în aprilie 1944, că unitățile germane în retragere „s-au dedat la unele acte care, într-adevăr, pentru cel mai tare om erau de nesuportat” ³⁹. Doliul pătrunsese în fiecare familie, adăugîndu-se dureros lipsurilor economice, umilințelor și jignirilor aduse sentimentelor naționale ale poporului de către militarii hitleriști și ceilalți reprezentanți ai celui de-al III-lea Reich. Toate acestea au sporit ura poporului român împotriva dictaturii militare-fasciste, a Germaniei hitleriste și războiului cotropitor al acesteia, au ascuțit contradicțiile regimului fascist.

Victoriile raportate pe fronturi de coaliția antihitleristă și în primul rînd de Uniunea Sovietică au însuflețit lupta maselor populare, care au dat, sub diferite forme, lovituri regimului fascist și războiului hitlerist.

Lagărele și închisorile, execuțiile și pogromurile n-au putut frîna voința de luptă a poporului pentru eliberarea României de sub jugul fascist. Patrioții antifasciști, deținuți în anii războiului în închisoarea Caransebeș, în lagărul de la Tîrgu-Jiu, în alte închisori și lagăre, în poziția regimului de privațiuni și torturi la care au fost supuși și asasinării

³⁷ „Scînteia” din 14 aprilie 1945.

³⁸ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 84, 89.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 449, fila 3; Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 230/57, fila 286.

multora dintre ei, și-au păstrat permanent un înalt moral de luptă. Organele dictaturii fasciste raportau lui Antonescu: „Lagărele și închisorile constituie pentru comuniști terenul propice pentru recrutarea de noi aderenți și adevărate academii pentru perfecționarea vechilor militanți“⁴⁰. Între deținuții politici comuniști din lagărul de la Tîrgu-Jiu, în frunte cu grupul conducător îndrumat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, și mișcarea de rezistență din țară a existat o legătură continuă. Aici s-au stabilit linia directoare și sarcinile care se puneau în fața mișcării antifasciste, în vederea mobilizării la luptă și a unirii tuturor forțelor care, indiferent din ce motive, se manifestau împotriva dictaturii militare-fasciste și a Germaniei hitleriste; aici a fost elaborat, în august 1943, planul Partidului Comunist din România pentru înlăturarea prin forța armelor a dictaturii fasciste și trecerea României de partea coaliției antihitleriste.

Victoriile strălucite ale Armatei Sovietice din primăvara și vara anului 1944 însuflețeau lupta forțelor patriotice, adânceau deruta și panica cercurilor guvernante.

În aceste condiții, la 23 August 1944 a început insurecția armată, care a răsturnat dictatura militară-fascistă, România luînd parte din acea zi, cu toate forțele sale umane și materiale, la războiul dus de popoare contra Germaniei hitleriste, pînă la capitularea acesteia. Forțele insurecționale au lichidat pînă la 28 august trupele hitleriste din București și împrejurimi, iar pînă la 31 august — din raioanele centrale, de sud și vest ale țării, Armata Romînă luptînd apoi cot la cot cu Armata Sovietică pentru eliberarea completă a teritoriului patriei și dincolo de hotarele ei pînă la victoria finală.

În situația schimbată de după 23 August 1944, furia hitleriștilor nu a cunoscut margini, adăugînd noi și monstruoase crime la cele săvîrșite de la venirea lor în țară și mai ales din primăvara anului 1944, cînd s-au retras pe teritoriul Romîniei sub loviturile puternice date de Armata Sovietică.

În Moldova, în cuprinsul județelor Iași, Fălciu, Tecuci, Roman și Tutova, trupele germane au devastat și jefuit populația, împușcînd locuitorii care încercau să li se împotrivească, au atacat coloanele de refugiați și evacuați din zona frontului, jefuindu-le lucrurile personale, au incendiat locuințele. Satul Poiana Micului, drept represalii pentru faptul că unii locuitori au sprijinit acțiunile cercetașilor sovietici, a fost incendiat, gospodăriile țăranilor au fost arse pînă la temelie⁴¹.

Nevoia să părăsească teritoriul Romîniei sub loviturile trupelor sovietice și romînești, loviți din spate de populația țării, în ultimele zile ale lunii august și lunile septembrie—octombrie 1944, hitleriștii au bombardat Capitala, distrugînd Opera și Teatrul național, avariind Ateneul romîn și Palatul regal și producînd numeroase victime ome-

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 55, dosarul nr. 5876, fila 13 (raport informativ al S.S.I. din 10 martie 1944).

⁴¹ Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 68, „Nereguli săvîrșite de trupele germane“, vol. I (nota cabinetului Ministerului de Interne din 1 aprilie 1944 trimisă secției a VII-a din M.St.-M. cu nr. 70 650, din 2 aprilie 1944); dosarul nr. 332/129, fila 81; dosarul nr. 68, „Nereguli săvîrșite de trupele germane“, vol. I (nota cabinetului Ministerului de Interne din 10 aprilie 1944) și vol. II (raportul secției a VIII-a nr. 971 188, din 1 august 1944).

nești; au aruncat în aer centrul orașului Galați, au incendiat câteva străzi în orașul Buzău și în alte orașe. Numeroase fărâdelegi au comis trupele fasciste pe teritoriul nordic al Transilvaniei și în Banat. Într-un raport al unei unități militare ungare se arăta că între Ilva Mică și Rodna atrocitățile comise de trupele germane au avut asemenea proporții încât exista teama „că trupele germane în trecere vor jefui complet populația Transilvaniei“.

În comunele Reteag (Someș), Ghimeș, orașul Oradea și alte localități s-au comis jafuri, spargeri, violuri și asasinat, încât populația îngrozită a fost nevoită să fugă în munți pentru a-și salva viața⁴². Într-un raport al Corpului 6 armată român, din septembrie 1944, se menționează, de asemenea: „Cu ocazia retragerii trupelor germane din comuna Țagu, acestea au devastat gospodăriile, comițând atrocități în rindurile populației, împușcând copii mici...“ La Jimbolia (Banat) hitleriștii au arestat și împușcat, la 15 septembrie, locuitori de naționalitate germană, cunoscuți pentru atitudinea lor antihitleristă⁴³. Numai în 15 comune din fostul județ Timiș-Torontal, printre care Giroc, Pesac, Periam, Ferendia, Beregsăul Mare și altele au fost asasinate prin spânzurațoare, împușcare în ceafă sau ardere un număr de 80 de persoane. În comuna Pesac au fost incendiate 64 de gospodării țărănești. Aplicând procedeul lor obișnuit — împușcarea prizonierilor de război neînarmați —, hitleriștii au asasinat în comuna Giroc 13 soldați români pe care îi făcuseră prizonieri; la retragerea trupelor hitleriste aceștia au fost găsiți de locuitorii comunei împușcați în ceafă⁴⁴. Trupele fasciste au ținut cu forța în Germania un mare număr de țărani din satele din partea de nord a Transilvaniei, care s-au adăugat la zecile de mii de țărani deportați din această parte a provinciei, la muncă forțată, încă din primăvara anului 1944.

Suferințele cauzate poporului român de ocupanții fasciști au luat sfârșit la 25 octombrie 1944, când întregul teritoriu al patriei a fost eliberat de vitezele armate române și sovietice, care au luptat umăr la umăr pentru zdrobirea fascismului.

Scuturindu-și lanțurile robiei fasciste, câștigându-și adevărata independență națională, poporul român a pedepsit în mod exemplar pe criminalii de război și pe vinovații de crime împotriva umanității, în frunte cu capii regimului de teroare fascistă — Ion și Mihai Antonescu —, care au fost executați. Au fost lichidate vestigiile fasciste și cauzele care au generat fascismul.

Poporul român slăvește astăzi memoria eroilor și martirilor care și-au dat viața în lupta împotriva fascismului, cultivă, prin toate mijloacele de educație, tradițiile luptei antifasciste de eliberare națională, dezvoltă tradițiile democratice și progresiste ale poporului român, în spiritul păcii și prieteniei între popoare.

⁴² *Lörincz Zsuzsa*: „A naci csizma nyomban“ („Pe urmele cizmei naziste“), Editura „Kossuth“, Budapesta, 1961, pag. 38—39.

⁴³ *Heinrich Simonis*: „Din zilele negre ale fascismului hitlerist în Banat“, Timișoara, 1946, pag. 25.

⁴⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 528, fila 50 (darea de seamă a primăriei comunei Giroc nr. 72/1945).

Atitudinea potrivnică a oamenilor de cultură față de expansiunea ideologiei naziste în România

N. COPOIU

Istoria multiseculară a gândirii și culturii poporului român cuprinde pagini remarcabile, a căror caracteristică principală o constituie umanismul. Gândirea lui Nicolae Bălcescu—figura centrală a revoluției din 1848 în Țările Române — a fost înflăcărată de un cald umanism. Poetii Mihail Eminescu și George Coșbuc, dramaturgul I. L. Caragiale, povestitorul Ion Creangă și prozatorul Mihail Sadoveanu, muzicianul George Enescu, pictorul Ștefan Luchian, ca să nu amintim decît cîteva din vîrfurile cele mai înalte ale artei și culturii românești din ultimul veac, au fost însuflețiți în creația lor de ideile cele mai nobile : dragostea față de om, respectul și stima față de alte popoare, năzuința spre pace, dragostea de viață. Realizînd creații de un puternic realism, ei au dezvăluit totodată, prin intermediul operelor lor, racilele societății burghezo-moșierești. Oameni remarcabili de știință din România, ca medicii Victor Babeș, Gh. Marinescu, C. I. Parhon sau ca inginerii Aurel Vlaicu și Traian Vuia, pionieri ai aviației, și mulți alți oameni de cultură recunoscuți pe plan internațional, și-au pus talentul, cunoștințele și capacitatea lor științifică în slujba omului, a intereselor generale ale omenirii, aducînd contribuția poporului român la îmbogățirea tezaurului științei și culturii mondiale.

În condițiile existenței acestor tradiții, intelectualitatea română a manifestat în general puțină receptivitate față de ideologia nazistă, iraționalistă și antiumanistă. Reprezentanți de elită ai culturii, ca dr. C. I. Parhon, Mihail Sadoveanu și alții, și-au exprimat public adversitatea față de ideile fasciste care se propagau în România în deceniul al 4-lea prin intermediul Gărzii de fier. Mihail Sadoveanu declara deschis în 1937 că „sînt desigur un adversar al regimului național-socialist“, înfierînd totodată acțiunea anticulturală a legionarilor, calificați de el „partizani năimiți“. Adoptînd o poziție de împotrivire activă față de valul ideologiei naziste, de apărare a „intereselor patriei“, preocupat de „moștenirea pe care trebuie s-o lăsăm generațiilor care vor

veni", Sadoveanu făcea apel la scriitori, îndemnându-i „să ne manifestăm în împrejurări deosebite ca acestea”¹.

Un ecou puternic în viața publică a României dinaintea celui de-al doilea război mondial a avut largă acțiune de combatere a fascismului desfășurată de presa legală, apărută sub îndrumarea partidului comunist. Publicații ca „Era nouă”, „Orizont”, „Clopotul”, „Manifest”, „Reporter” și multe altele au grupat în jurul lor zeci de intelectuali democrați, adversari hotărâți ai fascismului, care au militat activ pentru apărarea poporului român de buruiana otrăvitoare a ideologiei fasciste. Ideologia nazistă nu a putut astfel răzbate decât parțial și pentru scurt timp în creațiile științifice, artistice și culturale.

Cu toată această apărare a tradițiilor de către reprezentanții de frunte ai intelectualității românești, criza politică a vîrfurilor conducătoare din al patrulea deceniu, criză care s-a exprimat în fărîmițarea partidelor politice, în distrugerea sistemului parlamentar și, în ultimă instanță, în instaurarea dictaturii militare-fasciste, a facilitat într-o anumită măsură răspîndirea unor idei de origine nazistă și în România. Legată direct de această criză politică, în publicistica românească și-a croit drum, în primul rînd, ideea statului totalitar. Experiența fascismului corporatist italian a găsit adepți în rîndurile unor tineri politicieni din țară (Mihail Manoilescu ș.a.). În unele ziare și prin conferințe publice a început să se facă încă din al treilea deceniu al secolului nostru apologia fascismului italian.

După venirea lui Hitler la putere în Germania și ascensiunea acestuia, activitatea organizațiilor de extremă dreapta și-a schimbat orientarea spre nazism, din partea căruia primeau stimulente morale și materiale. Aceste organizații au constituit coloana a 5-a a hitlerismului în România. Beneficiara principală a acestor stimulente a fost în primul rînd Garda de fier, care, prin ideologia și prin structura sa organizatorică, era o organizație fascistă. Pe plan ideologic, Garda promova rasismul, iraționalismul, misticismul, cultul morții. Exprimînd falimentul spiritual al lumii apuse pe care se străduiau s-o reînvie, unul dintre corifeii legionari scria că „eu și camarazii mei sîntem un fel de strigoi ridicați dintr-o lume apusă, spre a purta duhul spaimei în lumea de azi”.

Adepți înverșunați ai violenței, legionarii militau pentru trezirea instinctelor primare ale omului, cu scopul declarat de a „frîna acțiunea creierului, criticismului și raționalismului”. În setea lor de primitivism, ei socoteau că „în condițiile actuale, țara analfabetă să ne fie un ideal”. Cultul dement al morții propagat de legionari era înrudit cu disprețul nazist față de om și de valorile lui spirituale, față de cultura și tradițiile altor popoare. Legionarii învățau tineretul să iubească moartea. „Vă propovăduiesc dragostea de moarte spre a vă dezvolta gustul veșniciei”,

¹ „Cuvîntul liber” din 7 septembrie 1935; „Adevărul” din 28 martie 1937 (articolul „Polemica”).

erau cuvintele șefului Gărzii de fier². În ce privește organizarea, Garda de fier a împrumutat în întregime caracterul semimilitar al batalioanelor de asalt hitleriste, cu toate formele externe (uniformă, marșuri, cortegii, salutul roman etc.).

Germania hitleristă a văzut în legionari partizani ideologici devoțați, și din această cauză a stabilit legături strânse cu ei, finanțându-i pe diferite căi și sprijinindu-i activ pentru afirmarea lor în viața politică a țării. Trustul „I. G. Farbenindustrie“, de pildă, nu a fost străin de finanțarea organelor de presă legionare, iar reprezentanții diplomatici ai Germaniei și Italiei nu pierdeau nici un prilej pentru a-și manifesta simpatia față de Garda de fier. În anii care au premers izbucnirii celui de-al doilea război mondial și pînă în 1941, legionarii au primit indicații directe de la hitleriști cu privire la suprimarea anumitor personalități politice și culturale care se opuneau invaziei ideologice și implicit militare a hitlerismului în România. Astfel a fost cazul profesorului și savantului de reputație mondială Nicolae Iorga, care a plătit cu viața atitudinea sa de împotrivire față de nazism, prin combaterea teoriilor geopoliticii, rasei superioare ș.a., și prin atitudinea sa față de agresiunea hitleristă. Deși a fost toată viața un naționalist, Iorga și-a dat seama că naționalismul primitiv și exacerbat al legionarilor puși în slujba intereselor nazismului german prezenta un pericol grav pentru însăși existența națională a statului român și a adoptat o atitudine în consecință.

În timpul dictaturii militare-fasciste, ideologia nazistă, care a folosit diferite forme și metode de penetrație în ramurile artei și culturii, a fost sprijinită permanent de acțiuni concrete întreprinse de Germania hitleristă în anii cînd trupele sale împinziseră întregul teritoriu al Romîniei. În București, încă înainte de începutul războiului antisovietic, fusese creat „Institutul german de știință“, condus de Ernest Gamillscheg, profesor de filologie romanică la Universitatea din Berlin, detașat în România. Pe linia acestui institut, care avea sucursale și în alte orașe din țară, erau aduse în România oficialități științifice, filozofice și literare din Germania nazistă, în conferințele cărora erau strecurate ideile hitleriste.

În 1942 a luat ființă oficiul de propagandă hitleristă „Asociația romîno-germană“. Aceasta a organizat cicluri de conferințe (de pildă, „Germania de azi“), consacrate de regulă propagandei ideologiei naziste, la care au fost atrași conferențieri din ambele țări. O asociație similară „germano-romîna“ a luat ființă și la Berlin, a cărei activitate însă a fost aproape inexistentă. Această „reciprocitate“ cultivată de hitleriști, pentru a crea iluzia respectării „egalității“ între Germania și România,

² Ion Moța: „Cranii de lemn“, pag. 9—10; Al. Cantacuzino: „Romînul de mîine“, raport ținut în fața studenților, București, 1938; „Țara analfabetă“, în „Buna vestire“ din 28 februarie 1937; „Romînul de mîine — romînismul nostru“, București, 1940, pag. 57; vezi și Gáll Ernő: „Sociologia burgheză din România“, Editura de stat pentru literatură politică, 1958, pag. 244.

atingea ridicolul în protocolul încheiat în octombrie 1942, care prevedea liberul acces al filmelor germane în România și al celor românești în Germania³, când este cunoscut că în România nici nu exista o industrie cinematografică în acea vreme.

Acaparînd piața românească cu produsele lor propagandistice și călcînd în picioare — și pe acest teren — suveranitatea națională a Romîniei, hitleriștii și-au manifestat dorința de a obține monopolul importului în România a imprimatelor din alte țări (în afară de Germania). Mihai Antonescu a acceptat un asemenea monopol, camuflat sub numele de Societatea „Internpres”. Pe baza acestui, în noiembrie 1942, Legația Germaniei cerea pe un ton aspru guvernului român să interzică pătrunderea în țară a unor ziare elvețiene, acuzate că prin articolele lor produceau „un efect foarte dezavantajos (din punctul de vedere al Germaniei hitleriste — *n.n.*) asupra stării de spirit a populației romînești”⁴. O societate asemănătoare pentru controlul emisiunilor de radio a fost organizată în același timp sub numele „Interradio”.

Programul hitlerist de educare a tineretului în spiritul ideilor naziste a fost preluat de vîrfurile conducătoare din România. Aceștia au luat măsuri pe linie de stat (decretul din octombrie 1940), prin care înlăturau din școlile publice pe toți elevii și studenții evrei. Această măsură era fără precedent în istoria învățămîntului public din România. Un nou decret-lege din 2 noiembrie 1940, intitulat „pentru adaptarea învățămîntului la structura statului național legionar”, a stat la baza înlăturării din învățămînt a mai multor sute de cadre care nu erau de origine etnică romînă. Pentru a infiltra ideile lor antiumane tineretului școlar, legionarii au creat, după exemplul organizațiilor de tineret hitleriste, organizația „Frăția de cruce”, care, pe baza circularei nr. 230 882/1940 a Ministerului Educației Naționale, prelua în exclusivitate sarcina „educației” elevilor, școala urmînd să facă, separat, numai instrucția acestora. Din cauza imixtiunii în activitatea profesorilor și caracterului ei obscurantist, șovin și huliganic, opus formației culturale și concepțiilor educative ale mării majorități a cadrelor didactice, organizația n-a obținut adeziunea acestora. Manifestîndu-și dezaprobarea în diferite forme, mulți profesori au suferit consecințe pentru atitudinea lor patriotică.

În septembrie 1942, guvernul german a propus o convenție culturală, ale cărei stipulații principale prevedeau, printre altele, dreptul pentru Germania de a deschide școli în România, la care să poată urma cursurile atît copiii germani, cît și cei romîni. Aceasta, în afara școlilor germane existente deja în România, pentru minoritatea etnică germană,

³ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 132 („Protocol asupra convorbirilor cinematografice purtate la București între 30 septembrie și 4 octombrie 1942 între reprezentanții Ministerului Afacerilor Străine și ai Ministerului Propagandei Naționale și reprezentanții Ministerului de Externe și ai Ministerului Culturii populare și propagandei germane”).

⁴ Loc. cit., vol. 90 („Nota verbală nr. 310 561/1.6. a Legației germane”).

școli care promovau încă din 1940 sistemul educativ național-socialist aproape identic celui în vigoare în Reich⁵.

Dacă în această perioadă manualele școlare nu au căpătat un pronunțat caracter fascist, datorită repulsiei maselor și a majorității corpului didactic față de fascism, Buletinul ministerului de resort, din anii dictaturii fasciste, recomanda însă profesorilor propagarea de la catedră a ideilor naziste și militariste: „să convingem pe copii de superioritatea românilor față de vecini...“, arătând că războiul „este un factor de încercare și de clasare a popoarelor, după valoarea lor spirituală și fizică“. „Teoreticienii“ legionari susțineau că războiul este starea firească a omului⁶.

Reprimarea rebeliunii legionare din ianuarie 1941 a avut ca urmare adoptarea unor măsuri pentru a preîntâmpina întărirea influenței legionarilor în rândurile tineretului. O astfel de măsură a constat în desființarea organizațiilor legionare din școli, guvernul militar-fascist încercând alte mijloace privind pregătirea, în spirit fascist, a tineretului.

Una dintre trăsăturile caracteristice ale sistemului de educație în școli, ca și în întreaga propagandă a regimului militar-fascist, a fost promovarea misticismului într-o măsură nemaicunoscută. Acțiunea împotriva culturii și științei lua forme dintre cele mai retrograde. Negînd progresul realizat de poporul român pe linia dezvoltării sale spirituale în întreaga epocă modernă, ministrul fascist al educației naționale declara în 1941 că „dorim din toată inima să vedem reînnoirea vieții monahale, întocmai ca în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea“⁷.

În timpul regimului antonescian, patru cincimi din numărul tinerilor între 12 și 20 ani, adică aproximativ trei milioane și jumătate de persoane, nu frecventau în nici un fel cursurile școlare. Către această masă de tineret analfabet și-au îndreptat atenția organele de conducere antonesciene, dar nu pentru asigurarea școlarizării sale, ci pentru pregătirea lui potrivit spiritului militarist. Programul educației extrașcolare organizat pentru aceștia cuprindea, pe lângă pregătirea fizică cu caracter militar, și „educația suflătească“, adică îmbălsămarea minții tineretului cu ideile mistice și naționaliste. În același scop a fost organizată și pregătirea premilitară. Metoda sustragerii atenției maselor de la dureroasele probleme ale realității, prin refugiul în misticism, era folosită asupra tuturor categoriilor sociale și vîrstelor.

Regimul de dictatură militară-fascistă s-a străduit să folosească în interesul propagandei naziste și celelalte mijloace de influențare a conștiinței poporului. Presa, care în România avea tradiții liberale, în pofida reacționarismului regimului politic, a fost supusă unei severe

⁵ Loc. cit., vol. 132 (telegrama nr. 409/43 226 din 8.IX.1942 a Legăției romîne din Berlin către Ministerul Afacerilor Străine); Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 725/1, „Acțiunea germană în România, 1 aprilie—1 mai 1940“, fila 25.

⁶ „Buletinul Ministerului Educației Naționale“ din mai 1942, „Raport asupra operei educative în școala secundară“, pag. 4; Loc. cit., din septembrie 1942, „Educația tineretului“, pag. 4.

⁷ „Universul“ nr. 151, din 7 iunie 1941, pag. 7.

cenzuri, Ministerul Propagandei transmițându-i zilnic „normative“. După înseși declarațiile fostului ministru al propagandei de atunci, întreaga presă funcționa sub regimul unei duble cenzuri: românească și germană. În București funcționau doi cenזורi germani militari. În afara de ei, atașatul de presă și cel cultural urmăreau întreaga presă și interveneau energic la autorități cu prilejul oricărei abateri din punctul de vedere al intereselor germane.

Hitleriștii foloseau mijloacele cele mai diverse pentru a influența presa românească. Atașatul aeronautic al Germaniei la București, Gertensberg, ținea legătura cu presa românească prin intermediul „Oficiului turistic“, spre a-și camufla în acest mod activitatea. Scopul acestor „legături“ era subvenționarea unor publicații cu sume considerabile pentru a le transforma în organe de propagandă hitleristă. Prin intermediul Legației germane, a cărei activitate în această direcție depășea, după înseși declarațiile organelor de stat românești de atunci, „limitele corectitudinii“, în România erau introduse publicații naziste cu caracter rasist („Rassenpolitische Auslands Korrespondenz“), de propagandă filogermană („Nouvelles d'Allemagne“ ș.a.) sau de promovare a expansiunii germane („Weltwacht der Deutschen“ — „Straja mondială a germanismului“ ș.a.). Unele publicații germane, ca, de pildă, „Welt Dienst“ („Serviciul mondial“), organ al Institutului internațional pentru lămurirea problemei evreiești, tipărite și în limba română, erau trimise direct prin poștă din Germania, pe adresa intelectualilor români din țară⁸.

Mulți ziariști din România au refuzat să se transforme în propagandiști ai ideilor naziste, din care cauză în presă, în această perioadă, au semnat publiciști ocazionali, mediocri, recrutați din rîndul elementelor fasciste. Chiar în timpul regimului antonescian, ziarele au susținut în mod diferit cauza hitlerismului. „Porunca vremii“, subvenționată de hitleriști⁹, gazetă de șantaj cu tradiție fascistă, reprezenta extrema dreaptă, avînd un număr redus de cititori. „Curentul“ (director Pamfil Șeicaru) a sprijinit activ pe Antonescu. Articolul de atitudine al „Curentului“ la începutul războiului antisovietic, semnat de Pamfil Șeicaru, pune problema pe terenul rasismului chiar în titlul „Pentru rasă și civilizație“. În afara ziarelor amintite, și alte publicații care s-au tipărit în timpul dictaturii militare-fasciste, în special organele grupului etnic german, prelucrau, într-o măsură mai mare sau mai mică, ideile rasiste, șoviniste, mistice și militariste, căutînd „justificări“ criminalului război antisovietic, care în fața poporului român nu putea fi justificat în nici un fel. La publicistica tipărită în țară s-au adăugat în acești ani publicațiile naziste „Signal“ („Berliner Illustrierte Zeitung“) și „Il tempo“, care se tipăreau și în limba română. La Berlin se tipărea o gazetă

⁸ Arhiva M.F.A.-M.St.-M., dosarul nr. 725/1 (Raportul informativ „Acțiunea germană în România“, 1 martie—1 aprilie 1940, fila 6 ; 1 aprilie—1 mai 1940, filele 31 și 35 ; 1 iunie—1 iulie 1940, filele 11—13).

⁹ Loc. cit. (Raportul informativ „Acțiunea germană în România“, 1 aprilie—1 mai 1940, fila 35).

„Europa nouă“ (și în limba română), care era răspândită gratuit la adresele cunoscute din România¹⁰.

Dacă prin intermediul învățămîntului și al presei propaganda nazistă s-a desfășurat în mod direct, în literatură, teatru, muzică, arte plastice, ideile naziste și-au făcut loc mai anevoios, într-un mod mai subtil, specific acestor domenii de activitate. În ce privește literatura din perioada 1940—1944, cînd posibilitatea de afirmare liberă a adevărului era sugrumată, au fost promovate, în general, valori mediocre. Eroul literaturii acestor ani întunecați era bruta care nu gîndește, dar știe să mînuiască bîta și pistolul. O serie de scriitori obscuri, care n-au trezit nici un ecou în masele largi de cititori, au cultivat o literatură care răspîndea imoralitatea și cultul viciului. „Ideile“ care se degajau din această proză îndemnau la evadarea din realitate, la descurajare, la setea de primitivism cu „trăiri“ intense și, în ultimă instanță, la acceptarea războiului ca o terapie necesară. Calul de bătaie al poeziei legionaro-antonesciene a fost misticismul, combinat cu demagogia patriotardă și războinică. O notă aparte a poeziei, spre deosebire de caracterul bătaios al producțiilor naziste și legionare din perioada antebelică, o reprezenta dezolarea, care își caută refugiul în tînguiri și implorări mistice, chiar atunci cînd poezia este inspirată din realitatea amară a frontului.

Ca și în celelalte domenii, în teatru, guvernării fasciști s-au străduit, începînd din 1940, să promoveze diversiunea. „Complexitatea sufletului omenesc cere diversiuni de la linia preocupărilor zilnice“ — perora însuși ministrul educației naționale, iar scribii legionari, care publicau în presa vremii articole de „îndrumare“ a teatrului, recomandau ca acesta să facă apologia „noii ordini“, a divinității, a morții, a războiului. În repertoriile teatrelor românești s-a impus includerea producțiilor dramaturgiei nazisto-germane și ale literaturii mussoliniene¹¹, care însă nu se bucurau de aprecierile publicului larg. Lucrările dramatice originale, cu unele excepții, proveneau de la literații legionari exaltați (Mircea Dem Rădulescu etc.), iar tematica pieselor exprima o pronunțată tendință de evaziune din actualitate (drame istorice, mistere religioase).

În domeniul muzicii și artelor plastice, criticii de formație legionară au propagat tot felul de elucubrații. Publicația „Sfarmă piatră“ scria că „arta redă caracterele etnice spirituale ale națiunilor și ale raselor“ și că „artele figurative au o legătură directă cu problemele rasei“. În domeniul muzicii erau reproduse, după autori notorii fasciști germani și italieni, articole ca: „Muzica în tradiția rasei italiene“ etc.

Muzicienii erau îndrumați să pună accentul în exclusivitate pe elementul „etnic“, asociat însă cu ideea valorificării trăsăturilor primitive ale acestuia. În artele plastice, „teoreticienii“ legionaro-antonescieni au

¹⁰ Arhiva M.A.E., dosarul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 85. „Raportul secretarului de presă al Legației romîne din Berlin către Paul Bossy, ministrul Romîniei la Berlin“, din 16.XI.1941.

¹¹ „Almanahul teatrului românesc“, 1952, pag. 19, 20; „Seara“ nr. 5, din 2 septembrie 1944 și „Seara populară“ nr. 1, din 3 septembrie 1944.

găsit un sprijin misticismului lor în tradiția bizantină. Ideea violenței, a cultului morții folosea invocarea cuceritorilor romani, cu care prilej erau exaltate obiceiurile primitive. Artă cu tematică socială era socotită ca făcând „concesii anecdoticului”¹². Din punctul de vedere al concepției și al formei plastice, creațiile cu acest conținut de idei erau antirealiste, tinzând către hieratizarea figurii umane conform canoanelor bizantine. Rezultatul era că aceste opere, în loc să trezească o emoție artistică, sugerau privitorului o senzație de spaimă.

Ofensiva ideologiei naziste împotriva culturii și tradițiilor naționale s-a reflectat și în atitudinea față de monumentele istorice care aminteau poporului de eroismul ostașilor săi în lupta împotriva militaristilor germani în perioada primului război mondial. A fost desființat muzeul militar (monumentala lui clădire fiind distrusă), a fost profanată statuia de la Mărășești și alte monumente care aminteau de eroica bătălie de la Mărășești din august 1917 împotriva coteropitorilor germani¹³.

Dezvoltarea în perioada antebelică a unui curent pronazist (legionarismul), urmată de subjugarea României de către Germania hitleristă au contribuit fără îndoială la crearea unui climat nefavorabil, în general, afirmării marilor valori culturale. Pe plan spiritual epoca s-a caracterizat printr-un declin evident. Marii creatori din acești ani s-au menținut într-o rezervă demonstrativă, sau au acționat în direcția rezistenței active. Presa aservită nazismului reproșa direct scriitorilor că „nu participă prin condeiele lor la marile frământări ale neamului nostru”, că „se încăpățânează într-o izolare orgolioasă”, adică nu se puneau în slujba regimului de dictatură fascistă și a propagării ideologiei naziste. În 1943, „Curentul” se lamenta că scriitorii nu-și puneau condeiele în slujba războiului, „piața literară” fiind lipsită „tocmai de suflul regenerativ al scriitorului de pe front”¹⁴.

Profanând memoria unor nume scumpe poporului român, ca Mihail Eminescu, George Coșbuc, Panait Cerna ș.a., presa fascistă își permitea falsificarea operei lor, publicând pasaje arbitrar și tendențios extrase din diverse scrieri ale acestor mari personalități, prezentate ca „argumente” în sprijinirea acțiunilor regimului antonescian. Marii noștri scriitori, consacrați pînă la cel de-al doilea război mondial, ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi ș.a., au respins ideologia nazistă în diferite forme de manifestare. Mihail Sadoveanu, căruia agenții nazismului i-au ars cărțile în piețele publice, a tipărit în mod semnificativ volumul al treilea din romanul „Frații Jderi”, epopeea tradițiilor de luptă și jertfă pentru libertate a poporului român. Tudor Arghezi, după o serie de

¹² „Sfarmă piatră” din ianuarie 1939, din 22 decembrie 1939, din 4 februarie 1940; „Arta nouă” nr. 4, din 1942.

¹³ N. Goldberger, Gh. Zaharia: „Caracterul național și internațional al mișcării de rezistență din România”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1962, pag. 115.

¹⁴ „Universul” din 4 septembrie 1941; „Porunca vremii” din 16 iunie 1943; „Curentul” din 17 mai 1943, articolul: „Literatura de război”.

„tablete“ cu subiecte imaginare, dar cu aluzii caustice la adresa nazismului, a reușit să tipărească în 1943, în ziarul „Informația zilei“, pamfletul „Baroane“¹⁵, care sintetiza ura poporului român împotriva cotorpitorilor germani, personificați prin ambasadorul german, baronul Von Killinger. Pamfletul înfățișa în mod plastic și impresionant consecințele înrobirii țării de către hitleriști și spaima acestora în fața falimentului și dezastrului lor iminent: „Mi-a ieșit o floare în grădină, ca o pasăre, roșie rotată, cu miezul de aur. Ai prihănit-o. Ți-ai pus etichete pe ea și s-a uscat. Mi-a dat spicul în țarină cât hula și mi l-ai rupt. Mi-ai luat poamele din livadă cu carul și te-ai dus cu el. Ți-ai pus pliscul cu zece mii de nări pe stîncă izvoarelor mele și le-ai sorbit din adînc și le-ai secăt. Mocirlă și bale rămîn după tine în munți și secetă galbenă, pustie în șes —, și din toate păsările cu graiuri cîntătoare îmi lași cîrduri de ciori.

Începi să tremuri acum, căzătură“.

La cererea ambasadei germane, poetul Tudor Arghezi a fost internat în lagăr, iar ziarul suprimat, dar după ce întregul tiraj, în care era tipărit pamfletul, fusese difuzat.

Pe scena unui mare teatru bucureștean, piesa, devenită în zilele noastre cunoscută în multe țări, „Steaua fără nume“ era reprezentată cu mult succes, fără ca publicul să cunoască pe adevăratul ei autor, scriitorul evreu Mihail Sebastian. Aflindu-se în Franța ocupată, ilustrul savant și patriot român Traian Vuia, militant pentru cauza eliberării României și Franței, a luptat împotriva hitlerismului în fruntea rezistenței emigranților români. În casa lui era redactat ziarul „La Roumanie libre“.

Cele mai puternice acțiuni pe linia combaterii ideologiei naziste au fost inițiate și organizate de Partidul Comunist din România. Deși aflat în adîncă ilegalitate, P.C.R. a reușit să tipărească ziare și manifeste cu conținut mobilizator antifascist. Organul de presă al Comitetului regional al P.C.R. din Moldova, „Moldova roșie“, în numărul său din septembrie-octombrie 1940, arăta în articolul „Front de trădători“ că, „...după dorința imperialismului germano-italian, teritoriul României este transformat într-o vastă uzină de pregătire a războiului antisovietic. Cu scopul acesta au fost aduse trupe fasciste în România“. În ianuarie 1943 a apărut ziarul ilegal „România liberă“, al cărui director a fost profesorul Grigore Preoteasa, ziar ce reprezenta o tribună înaintată de combatere a fărâdelegilor hitleriste și a ideologiei naziste. În numărul său din 26 mai 1944, în articolul „Cum se apără aliații lui Antonescu“, se prezenta opiniei publice din țara noastră adevărata față a armatei hitleriste, armată de jefuitori, de criminali, pentru care actul uciderii constituia o ocupație și o bestială obișnuință.

Cu toate că presa din România era supusă cenzurii, cine citește atent unele ziare poate descifra printre rînduri manifestări, desigur nu direct antinaziste, dar care nu serveau regimului ocupanților hitleriști și sateliților lor antonescieni. Aceste manifestări se datorau faptului că mulți ziariști profesioniști erau împotriva regimului existent și a criminalului război antisovietic și din această cauză chiar în paginile unor mari cotidiane (de pildă, „Ecoul“, „Timpul“, „Universul“), unele conduse

¹⁵ „Informația zilei“ din 30 septembrie 1943.

de fasciști notorii, se strecurau articole care sugerau idei opuse celor recomandate de „normative”. Comunicatele germane erau publicate într-un mod apatic, iar decretule-legi ale guvernului Antonescu, cu scurte comentarii „de serviciu” (pe baza „normativelor”).

În ce privește fotografiile, de-a dreptul dezolante pentru un stat aflat în război, ele reprezentau adeseori pe soldații români în câmpiile îndepărtate ale Uniunii Sovietice minând cămile înhămate la căruțe, sau mari cimitire de cruci cu căști românești. Unul dintre ziarele centrale („Ecoul”), ca urmare a prezenței în redacție a unor colaboratori democrați antifasciști, a publicat un anumit timp, într-o formă adecvată, cronici despre evoluția situației frontului, din care cititorii înțelegeau realitatea războiului nazist. Toate aceste manifestări erau de natură să spargă învelișul subțire al propagandei naziste, să sublinieze maselor de cititori mișcarea de rezistență din România împotriva cotropitorilor hitleriști, să arate lipsa de sens a războiului în care fusese împinsă România de Germania hitleristă.

Împotriva continuării războiului antisovietic au luat atitudine deschisă un număr de 69 oameni de știință, membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași, Cluj. Continuând tradiția progresistă, patriotică a înaintașilor culturii românești de apărare a intereselor țării, elementele cele mai valoroase ale intelectualității, printre care se aflau C. I. Parhon, R. Cernătescu, M. Ralea, S. Stoilov, dr. D. Bagdasar, Ștefan Vencov, dr. N. Gh. Lupu, Al. Rosetti, C. Balmus, Gh. Nicolau, N. Profiri, S. Țițeica, C. Daicoviciu, A. Oțetea, au adresat lui Antonescu un memoriu comun, prin care protestau împotriva politicii guvernului dictatorial, cerînd ieșirea României din războiul antisovietic. „În clipa în care un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru — scriau semnatarii memoriului — ...am hotărît să adresăm apelul, pentru că în actualele împrejurări tăcerea noastră ar însemna o crimă”¹⁶.

Prin asemenea manifestări de protest, cercuri din ce în ce mai largi ale oamenilor de cultură sprijineau principala forță antihitleristă — partidul comunist — în lupta împotriva regimului de dictatură militară-fascistă. Poziția patriotică a partidului clasei muncitoare, de apărare a intereselor naționale ale poporului român, de sprijinire și ocrotire a intelectualității înaintate, de promovare a ideilor umanitare în cultură, a constituit baza apropierii și înțelegerii de către floarea intelectualității românești a politicii Partidului Comunist din România. Tocmai de aceea marea majoritate a oamenilor de cultură au participat sau au sprijinit lupta de eliberare, și-au pus cunoștințele, cercetările și talentul lor în serviciul înfloririi vieții poporului român, consolidării independenței și suveranității României, cauzei păcii între popoare.

¹⁶ „23 August — o sărbătoare națională a poporului român”, editată de Ministerul Propagandei, București, 1945, pag. 29.

Comunicări

Adoptarea legii asupra sindicatelor profesionale în ianuarie 1945

Victoria insurecției armate din august 1944, înfăptuită sub conducerea Partidului Comunist din România, a dus la doborârea dictaturii militare-fasciste, a redat oamenilor muncii din țara noastră libertatea de organizare. Răspunzînd chemării P.C.R. de a-și reface organizațiile sindicale, de a-și constitui comitete de fabrică, oamenii muncii au pășit cu hotărîre la organizarea rîndurilor lor. Prima întrunire a muncitorilor din întreprinderile industriale din Capitală, în noile condiții, a avut loc la 27 august 1944. La această întrunire, unde au fost dezbătute probleme legate de organizarea sindicală și de revendicările imediate ale muncitorilor au participat muncitori de la „Vulcan“, C.F.R., „Malaxa“, S.T.B., „Ford-Romîna“, de la întreprinderile textile, de încălțăminte și panificație.

Apelul C.C. al P.C.R. din 28 august 1944 și cuvîntarea rostită de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în ziua de 30 august la mitingul din fața sediului central al P.C.R. au constituit înflăcărâte îndemnuri la organizarea în sindicate, la crearea comitetelor de fabrică, în condițiile de libertate cucerită prin lupta clasei muncitoare, a maselor populare, conduse de partid.

În scopul coordonării întregii acțiuni de organizare în sindicate a clasei muncitoare, a fost convocată, la 1 septembrie 1944, pe baza Frontului unic muncitoresc, conferința delegaților P.C.R. și P.S.D., în cadrul căreia a fost aleasă Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România. Măsurile concrete, stabilite prin rezoluția adoptată la această conferință, au accelerat și mai mult acțiunea de organizare a sindicatelor revoluționare, cuprinzînd tot mai mulți muncitori. Astfel, în ziua de 3 septembrie 1944, în toate cartierele Capitalei, au avut loc adunări, la care au participat mii de oameni ai muncii, în cadrul cărora au fost alese comitete sindicale, pe ramuri industriale, exprimîndu-se, totodată, hotărîrea de a se lupta pentru o Romînie liberă și fericită*.

Sindicatelor nou constituite au început să participe tot mai activ la lupta revoluționară pentru ducerea la îndeplinire a sarcinilor complexe

* „Romînia liberă“ nr. 21, din 5 septembrie 1944.

ce se puneau în fața revoluției populare. Numai pînă la 30 septembrie 1944, de pildă, se încadraseră în Sindicatele unice 150 000 de oameni ai muncii¹.

Organizarea oamenilor muncii în Sindicatele unice — problemă pe care P.C.R. a pus un accent deosebit în scopul asigurării rolului conducător al clasei muncitoare în revoluție — avea loc în condițiile unui puternic avînt revoluționar de luptă și muncă pentru instaurarea regimului democratic, pentru traducerea în viață a lozincii P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie!”. Procesul de organizare a clasei muncitoare în sindicatele revoluționare, ale cărui linii directoare fuseseră stabilite de cadrele de bază ale partidului încă înainte de înfăptuirea insurecției armate, se desfășura într-un ritm deosebit de viu, în condițiile unor importante bătălii ale maselor populare împotriva reacțiunii, care în cele din urmă au hotărît soarta luptei pentru putere. Acest fapt a constituit una dintre particularitățile cele mai importante ale organizării Mișcării sindicale revoluționare din țara noastră după 23 August 1944.

Organizarea unei puternice mișcări sindicale, la temelia căreia stătea Frontul unic muncitoresc, a dus la întărirea rolului de hegemon al clasei muncitoare, sub conducerea P.C.R., în revoluția populară.

Participantă activă la lupta politică pentru democratizarea țării, Mișcarea sindicală unică și-a adus contribuția sa importantă la victoriile obținute de oamenii muncii în lupta pentru înlăturarea de la cîrma țării a guvernelor cu majoritate reacționară, prezidate de Sănătescu și Rădescu și la instaurarea primului guvern democratic din istoria țării, la 6 martie 1945.

După cum se știe, una dintre primele măsuri luate de guvernul Sănătescu, sub presiunea luptei maselor, a fost anunțarea abrogării legilor fasciste care, printre altele, interziceau organizarea oamenilor muncii în sindicate și revenirea la Constituția din 1923, în al cărei text figura și dreptul de organizare. Pentru reglementarea concretă, din punct de vedere juridic, a problemei organizării sindicale era necesară adoptarea unei legi care să corespundă noilor condiții istorice, luptei pentru democratizarea țării. Constituția din 1923 formal recunoștea dreptul de organizare, însă în fapt nu numai că acest drept era nesocotit, dar în repetate rînduri a fost încălcat, mai ales cînd era vorba de organizarea oamenilor muncii.

În noile condiții istorice, pe baza prevederilor Constituției din 1923 privind dreptul de organizare, era necesară adoptarea unei legi care să corespundă cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii, să consfințească juridic ceea ce în fapt se cucerise prin luptă — organizarea în sindicate.

Cu toate că pînă la începutul anului 1945 nu fusese adoptată nici o lege specială prin care să se acorde oamenilor muncii dreptul de a se organiza în sindicate și care să stabilească cadrul juridic al acestui drept, datorită luptei lor revoluționare și a sprijinului ce-l aveau din partea maselor largi populare, Sindicatele unice, create imediat după victoria insurecției armate, și-au cucerit dreptul de existență legală. Neadoptarea unei asemenea legi era cauzată de poziția antidemocratică a reprezen-

¹ „Studii” nr. 4/1959, pag. 328.

tanților reacțiunii din guvernele prezidate de Sănătescu și Rădescu. Aceștia nu vedeau cu ochi buni faptul că mișcarea sindicală din țara noastră se dezvoltă pe baza indicațiilor P.C.R. Cercul reacționare, profund nemulțumite de faptul că Sindicatele unice aveau un caracter revoluționar și că participau activ la lupta politică pentru victoria democrației, căutau în fel și chip să frâneze procesul de organizare, să spargă unitatea mișcării sindicale, să organizeze sindicate reformiste cu ajutorul elementelor trădătoare social-democrate de dreapta. Unul dintre aspectele concrete ale împotrivirii cercurilor reacționare privind mișcarea sindicală l-au constituit și întârzierea adoptării legii de organizare a sindicatelor, încercările de a impune o lege ciuntită, incluzând prevederi antidemocratice. Cu toată împotrivirea miniștrilor reacționari, legea privind organizarea sindicatelor a fost impusă la 21 ianuarie 1945².

Imediat după înființarea sa, în septembrie 1944, Comisia de organizare a Mișcării sindicale unite a întocmit și trimis un memoriu ministrului muncii din primul guvern Sănătescu, prin care se cerea emiterea unui decret-lege privind reglementarea problemei sindicatelor. După cum era și de așteptat, acest memoriu nici nu a fost luat în seamă, pentru că el conținea cerințe privind organizarea sindicatelor în concordanță cu cuceririle de până atunci și cu năzuințele oamenilor muncii, care erau în opoziție cu interesele claselor exploatare. Insistențele repetate ale Comisiei de organizare n-au găsit ecoul cuvenit, datorită opoziției reprezentanților reacțiunii.

La 4 noiembrie 1944, guvernul condus de Sănătescu a fost silit să demisioneze ca urmare a luptei revoluționare a oamenilor muncii, dusă sub conducerea P.C.R. În guvernul care a urmat, prezidat tot de Sănătescu, în fruntea Ministerului Muncii a fost numit Lothar Rădăceanu, reprezentant al F.U.M. Acest fapt crea noi posibilități în vederea discutării și adoptării legii de organizare a sindicatelor, deoarece departamentul respectiv susținea de data aceasta propunerile Comisiei de organizare a Mișcării sindicale unite. Problema legii sindicatelor nu a fost însă soluționată datorită opoziției pe care o făceau în guvern reprezentanții cercurilor reacționare.

Ca urmare însă a opoziției reprezentanților reacțiunii din guvern, problema adoptării legii de organizare a sindicatelor nu a fost soluționată nici de cel de-al doilea guvern Sănătescu, care a fost silit să demisioneze la 6 decembrie 1944 datorită luptei maselor conduse de P.C.R.

În noul guvern condus de Rădescu, reprezentanții forțelor democratice au continuat lupta pentru adoptarea legii sindicatelor în condițiile creșterii avântului revoluționar de luptă a maselor, a presiunii tot mai puternice exercitată asupra reprezentanților reacțiunii din guvern.

În decembrie 1944, Comisia de organizare a Mișcării sindicale a întocmit un proiect de lege care, fiind discutat în cadrul F.U.M. și F.N.D., a fost acceptat în întregime. De asemenea, acesta a fost acceptat și de Comisia consultativă de pe lângă Ministerul Muncii. Reprezentanții celor două partide reacționare, P.N.Ț. — Maniu și P.N.L. — Brătianu, căutau însă să tergiverseze adoptarea legii, pentru a impune în locul ei o lege care să servească intereselor lor.

² Decretul-lege asupra sindicatelor profesionale, publicat în „Monitorul oficial” nr. 17, din 21 ianuarie 1945.

Problemele din proiectul de lege privind organizarea sindicatelor, cu care ei nu erau de acord, se refereau la organizarea în sindicate a funcționarilor publici, la unitatea mișcării sindicale, precum și la recunoașterea comitetelor de fabrică³.

Reacțiunea se ridica împotriva Sindicatelor unice „pentru că voia să-și creeze posibilități de a organiza sindicate galbene reacționare, ca astfel să spargă unitatea de luptă și de organizare a clasei muncitoare și să poată exploata și jefui clasa muncitoare”⁴.

Sub presiunea maselor muncitoare, care cereau din ce în ce mai insistent să fie adoptată legea privind organizarea sindicatelor, în prima jumătate a lunii ianuarie 1945 a început discutarea proiectului de lege al Comisiei de organizare, în cadrul unei conferințe interministeriale înainte de a fi supus aprobării guvernului.

La prima conferință interministerială, reprezentanții partidelor „istorice” din guvern au venit cu un contraproiect de lege privind organizarea sindicatelor, bazat pe concepțiile reformiste, oportuniste ale social-democraților de dreapta și în deplină concordanță cu interesele burgheziei. Prin contraproiectul prezentat, libertatea de organizare a funcționarilor publici era suprimată.

Reacțiunea și uneltele ei urmăreau astfel să împiedice o masă importantă de salariați să-și formuleze și să-și impună revendicările lor, să participe la lupta pentru cucerirea unui regim cu adevărat democratic.

Marea masă a funcționarilor publici duseseră în timpul regimului burghezo-moșieresc o existență grea și sub amenințarea permanentă de a fi aruncați pe drumuri de diferiții politicieni burghezi, cu prilejul schimbării formulelor guvernamentale. În condițiile noi, create de victoria insurecției armate, funcționarii publici, urmînd exemplul oamenilor muncii din fabrici și uzine, pășiseră pe calea organizării în Sindicatele unice.

Devenind membri ai Sindicatelor unice, funcționarii publici își însușeau principiile de organizare și de luptă sindicală, participau activ la acțiunile desfășurate de Mișcarea sindicală unită. În virtutea apartenenței la sindicat, fiind membri egali în drepturi și îndatoriri, salariații publici răspundeau la mobilizările care se făceau pe linie sindicală în lupta pentru cucerirea unui regim cu adevărat democratic. Căutînd să-și mențină în afara organizării sindicale și socotindu-i „oameni ai statului”, cercurile reacționare urmăreau să permanentizeze situația ca funcționarii publici să continue să fie unelte ale statului burghezo-moșieresc, cu ajutorul cărora să reprime lupta revoluționară a oamenilor muncii.

Majoritatea funcționarilor publici, slujbași mărunți cu venituri dintre cele mai modeste, preocupați permanent de grija zilei de mîine, refuzau să mai dea crezare demagogiei șefilor partidelor „istorice”. Avea loc un proces de clarificare în rîndurile funcționarilor publici, în sensul că ei vedeau tot mai mult că între interesele lor ca salariați și interesele claselor exploataatoare existau deosebiri fundamentale.

Ca urmare, funcționarii publici păseau tot mai hotărît pe calea organizării în Sindicatele unice, fapt care îngrijora profund cercurile reacționare.

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 491, fila 7.

⁴ „Scînteia” nr. 100, din 4 ianuarie 1945.

Privind cu dușmănie participarea funcționarilor publici la lupta generală a maselor populare pentru cucerirea unui regim cu adevărat democratic, liderul reacționar al partidului național-țărănist, Iuliu Maniu, afirma că acolo unde s-a admis sindicalizarea funcționarilor s-au produs „perturbațiuni tulburătoare ale vieții de stat”⁵. Liderii reacțiunii urmăreau astfel să împiedice cuprinderea în Sindicatele unice, organizate pe principii revoluționare, a funcționarilor instituțiilor statului, încercând să acrediteze ideea că statul și instituțiile sale ar fi deasupra claselor, că slujba într-o verigă a aparatului de stat este incompatibilă cu apartenența la sindicat.⁶

Opoziția manifestată de miniștrii partidelor „istorice” reflecta poziția cercurilor reacționare, care considerau că organizarea în sindicate a salariaților din instituțiile statului va avea drept consecință o slăbire a acestuia, va constitui deci un prejudiciu adus instrumentului care le apăra interesele de clasă.

În legătură cu viu disputata problemă a organizării în sindicate a funcționarilor publici și cu planurile odioase urzite de cercurile reacționare, dr. Petru Groza, într-o cuvîntare ținută la Congresul Sindicatelor C.F.R. din octombrie 1947, arăta: „Îmi reamintesc figura sinistră a generalului Rădescu, care la un moment dat a sărit în sus de pe scaun cînd ne-a auzit că cerem dreptul de a se organiza în sindicate chiar și pentru funcționarii publici, spunînd că aceasta înseamnă descompunerea statului, că aceasta este anarhie și că va merge la război civil, de va fi nevoie, dar dreptul de a se sindicaliza nu-l va da funcționarilor publici”⁷.

În pofida uneltirilor cercurilor reacționare, funcționarii publici continuau cu și mai mare avînt organizarea lor în Sindicatele unice răspunzînd chemării P.C.R. în care se arăta că numai uniți și organizați în sindicate, alături de toate forțele democratice, ei pot contribui la lupta întregului popor român pentru libertate, pace, progres și democrație⁸.

La începutul lunii octombrie 1944, funcționarii Primăriei municipiului București, într-o atmosferă de entuziasm, avînd în mijlocul lor reprezentanți ai Comisiei de organizare a Mișcării sindicale unite, precum și delegați ai Sindicatelor muncitorilor metalurgiști, ceferiști, textiliști etc., au hotărît aderarea la Sindicatele unice. În cuvîntarea ținută cu această ocazie, tovarășul Chivu Stoica arăta că funcționarii publici din cadrul acestei instituții de stat, exprimîndu-și voința de a se organiza în cadrul Sindicatelor unice, s-au situat în fruntea funcționarilor publici din întreaga țară, constituind pentru ei un exemplu demn de urmat⁹. În adunarea de constituire a sindicatului la Oficiul de lichidare a patrimoniului C.N.R. din Ministerul Economiei Naționale s-a cerut suprimarea codului funcționarilor publici, care nedreptătea pe micii funcționari. Unul dintre vorbitori, exprimînd părerea celor prezenți în sală, spunea printre altele: „Legile dictaturii hitleriste și fasciste nu ne-au

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 475, fila 21.

⁶ Loc. cit., fila 23.

⁷ Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri, Cabinet Petru Groza, pachetul nr. 2, dosarul nr. 18, nepaginat.

⁸ „Scînteia” nr. 100, din 4 ianuarie 1945.

⁹ „Scînteia” nr. 21, din 11 octombrie 1944.

dat decât libertatea de a muri de foame. N-am avut nici dreptul și nici cui ne plînge. S-a întîmplat că ne-am plîns. Superiorii ne-au spus că nu ne pot face nimic și ne-au întors spatele”¹⁰.

Cu prilejul organizării în sindicat — așa cum a fost cazul și la constituirea sindicatului funcționarilor Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale — erau arătate viața grea pe care o ducea funcționarul public și nedreptățile pe care le-a suferit înainte de 23 August 1944, modul cum erau încălcate drepturile lui elementare. Erau exprimate cu hotărîre revendicările legate de îmbunătățirea condițiilor de trai, precum și voința de a participa alături de sindicatele muncitorești la lupta pentru drepturi și libertăți democratice, pentru curățirea instituțiilor statului de elementele fasciste și profasciste¹¹.

Urmînd exemplul altor instituții de stat unde funcționarii publici se organizaseră în sindicatele unice, au fost create comitete de inițiativă pentru organizarea sindicală a funcționarilor la Ministerul Asigurărilor Sociale¹², la Ministerul Justiției¹³, un comitet de inițiativă al funcționarilor instanțelor judecătorești¹⁴ etc.

La 12 noiembrie 1944 a avut loc în Capitală adunarea a peste 5 000 de salariați publici care s-au constituit în Sindicatul salariaților publici afiliat Sindicatelor unice. Această adunare, la care participau salariați publici de toate categoriile, din toate ministerele și instituțiile publice, profesori universitari și secundari, învățători și funcționari municipali, s-a desfășurat sub lozincile : „Cerem epurarea aparatului de stat“, „Cerem confiscarea averilor tuturor criminalilor și îmbogățiților de război, în folosul statului“, „Cerem dreptul la o viață omenească“, „Cerem aplicarea unui salariu proporțional cu indicele de scumpete“ etc. Cu această ocazie s-a afirmat din nou hotărîrea funcționarilor publici de a se încadra și a merge pe drumul trasat de Mișcarea sindicală unică, alături de întreaga muncitorime. Exprimîndu-și recunoștința față de lupta clasei muncitoare și de partidul ei de avangardă, în moțiunea adoptată se arăta : „Trimitem salutul nostru de prietenie tuturor muncitorilor manuali și intelectuali, care prin lupta lor hotărîită ne-au creat condițiile de a ne putea spune cuvîntul în mod hotărît și de a cere și noi drepturile noastre“¹⁵.

În perioada octombrie-decembrie 1944 au avut loc, de asemenea, numeroase întruniri ale funcționarilor publici organizați în sindicat, în cadrul cărora ei și-au reafirmat hotărîrea de a lupta alături de forțele democratice împotriva uneltirilor cercurilor reacționare. Adunarea generală sindicală a salariaților Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale declara că, în baza actului istoric de la 23 August 1944, nu recunoștea nici o lege, nici un decret și nici o dispoziție cu caracter legislativ care împiedicau realizarea completă a drepturilor lor. Ei se considerau mobilizați și gata de acțiune în lupta pentru epurarea radicală, de sus în

¹⁰ Loc. cit., din 9 octombrie 1944.

¹¹ Loc. cit., nr. 27, din 17 octombrie 1944.

¹² Loc. cit., nr. 55, din 14 noiembrie 1944.

¹³ Loc. cit., nr. 58, din 17 noiembrie 1944.

¹⁴ Loc. cit., nr. 63, din 23 noiembrie 1944.

¹⁵ Loc. cit., nr. 55, din 14 noiembrie 1944.

jos, a aparatului de stat de elementele fasciste, profasciste, antonesciene, hitleriste sau legionare, pentru pedepsirea exemplară a speculanților, pentru majorarea salariilor și alte revendicări specifice cu caracter economic¹⁶.

Roadele luptei organizate a salariaților publici încadrați în Mișcarea sindicală unică începeau să se arate. La 15 decembrie 1944, guvernul prezidat de Rădescu a fost nevoit să adopte o hotărîre prin care se majorau salariile funcționarilor publici cu 135% pentru salariile mici și sume variind între 14 000 și 22 000 de lei pentru salariile mari. De asemenea, lunar se acordau ajutoare pentru fiecare copil: 6 000 de lei în Capitală, 4 000 de lei în orașele de provincie și 3 000 de lei la sate¹⁷.

În a doua jumătate a lunii decembrie a fost impusă o nouă revendicare a funcționarilor publici, și anume înlocuirea conducerii Economatului general al funcționarilor statului cu o conducere stabilită de Sindicatul salariaților publici¹⁸.

Aceste prime succese ale luptei funcționarilor publici aveau un efect mobilizator asupra lor, le măreau încrederea în victoria forțelor democratice, le sporeau atașamentul față de cauza democrației.

Un alt aspect al luptei duse în cadrul guvernului între reprezentanții forțelor democratice și ai cercurilor reacționare în jurul legii privind organizarea sindicatelor l-a constituit problema unității mișcării sindicale.

Perorînd cu ipocrizia caracteristică politicianilor burghezi despre „libertatea” de organizare a sindicatelor, reprezentanții partidelor „istorice” voiau să spargă mișcarea sindicală, unitatea de voință și acțiune a clasei muncitoare, hegemonul revoluției populare. Ei arătau că se putea organiza în sindicate oricine și se puteau crea oricîte sindicate în aceeași ramură industrială. Prin aceasta se urmărea sfărîmarea unității mișcării sindicale bazate pe Frontul unic muncitoresc, se intenționa crearea de sindicate reformiste care să fie conduse de agenți plătiți ai burgheziei. În concepția cercurilor reacționare — concepție expusă de Maniu și susținută de Brătianu și acoliții lor — „libertatea” de organizare în sindicate arăta în felul următor: „Fiecare breaslă poate avea atîtea sindicate cîte vrea. De pildă, la Fabrica «Malaxa» (azi Uzinele «23 August» — *n.n.*) sau la Fabrica «Grivița» (azi Uzinele «Grivița Roșie» — *n.n.*), turnătorii în fier sau strungarii pot, dacă vor, să aibă un singur sindicat; dacă însă vor să facă zece sindicate pentru aceeași breaslă și în aceeași fabrică, pot s-o facă”¹⁹.

Acest punct de vedere privind organizarea sindicatelor fusese expus de Maniu în ședința Consiliului de Miniștri din 27 octombrie 1944, cînd atît muncitorii fabricilor menționate, cît și muncitorii dintr-o serie

¹⁶ Loc. cit., nr. 79, din 9 decembrie 1944.

¹⁷ Loc. cit., nr. 86, din 16 decembrie 1944.

¹⁸ Loc. cit., nr. 87, din 17 decembrie 1944.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 475, fila 25.

de întreprinderi metalurgice și din alte ramuri industriale erau organizați în Sindicatele unice. Aceasta dovedea că muncitorii nu se lăsau înșelați de pălăvrăgeala demagogică a liderilor cercurilor reacționare, respingând categoric încercările reprezentanților partidelor „istorice” de a sparge, la adăpostul acestei demagogii, unitatea mișcării sindicale.

Unitatea de voință și acțiune a clasei muncitoare, realizată sub conducerea Partidului Comunist din România după ani îndelungați de muncă și luptă, era scumpă tuturor oamenilor muncii. Ei au făcut zid în jurul Sindicatelor unice și au respins cu cea mai mare hotărâre uneltirile cercurilor reacționare, declanșate cu ocazia discutării proiectului de lege privind organizarea sindicatelor. Muncitorii de la „Malaxa” și „Grivița”, de pildă, încă de la începutul lunii septembrie 1944 își aleseseră comitetele lor de fabrică și se încadraseră ca membri în Sindicatul metalo-chimic. Prin aceasta, ei își afirmaseră hotărârea nu numai de a se organiza în Sindicatele unice, la temelia cărora stătea Frontul unic muncitoresc, dar și dorința fermă de a menține și consolida unitatea sindicală.

Cu ocazia discuțiilor în jurul legii sindicatelor, liderii partidelor „istorice” s-au dedat la atacuri împotriva Comisiei de organizare a Mișcării sindicale unite din țara noastră, care, sub îndrumarea F.U.M., desfășura cu succes munca pentru cuprinderea în syndicate a maselor de salariați²⁰. Ei nu se împăcau de loc cu ideea că se realizase Frontul unic muncitoresc între P.C.R. și P.S.D., nu vedeau cu ochi buni faptul că conducerile celor două partide acționau în direcția făuririi unei mișcări sindicale unice revoluționare.

Dorința cercurilor reacționare era ca cele două partide „istorice” să constituie o „comisie” de organizare a sindicatelor²¹. Rolul acestei comisii era de a crea asemenea syndicate care să nu se opună intereselor claselor exploatatoare, să nu participe la lupta revoluționară a maselor populare, conduse de Partidul Comunist din România, pentru instaurarea puterii muncitorești-țărănești. Planurile lor au fost însă dejucate, iar Comisia de organizare a Mișcării sindicale unite din țara noastră și-a dus la îndeplinire sarcina încredințată.

Comisia de organizare a Mișcării sindicale unite, luând în discuție contraproiectul de lege privind organizarea sindicatelor propus de miniștrii partidelor „istorice”, l-a respins cu cea mai mare hotărâre. Ea a cerut guvernului în comunicatul dat publicității să aprobe proiectul de lege propus de Comisia de organizare împreună cu Ministerul Muncii, proiect care garanta libertatea de organizare a tuturor salariaților, inclusiv a funcționarilor publici, precum și unitatea mișcării sindicale²².

După ce și-a spus cu tărie punctul de vedere, Comisia de organizare a hotărât, pe baza indicațiilor F.U.M., să ceară tuturor funcționarilor publici să lupte cu fermitate pentru libertatea lor de organizare, având sprijinul muncitorimii organizate, chemând în același timp pe toți oamenii muncii „la luptă hotărâtă pentru ca proiectul de lege propus de

²⁰ Ibid.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 8 953, filă 39.

²² „Scînteia”, anul II, nr. 109, din 15 ianuarie 1945.

Ministerul Muncii să devină lege". Organizațiile sindicale au dat sprijinul cel mai larg miniștrilor F.N.D. în activitatea lor pentru democrație și libertate în România, votînd în cadrul adunărilor moțiuni prin care cereau legiferarea proiectului de lege al sindicatelor propus de Ministerul Muncii ²³.

Lupta dusă de reprezentanții forțelor democratice în guvern se împletea strîns cu lupta și presiunea tot mai hotărîită a maselor muncitoare exercitată asupra majorității reacționare a guvernului în vederea adoptării legii sindicatelor.

Referindu-se la procesul de organizare a oamenilor muncii din țara noastră în Mișcarea sindicală unică, ziarul „Scînteia” sublinia că, aprobînd legea de organizare în sindicate propusă de Comisia de organizare, guvernul Rădescu nu face altceva decît să legifereze o situație existentă, deoarece masele celor ce muncesc se organizează peste capul miniștrilor reacționari: „Vrea sau nu vrea reacțiunea să aprobe proiectul de lege propus de către sindicate, însăși organizarea clasei muncitoare în Sindicatele unice, însuși faptul că salariații publici au trecut cu pași hotărîți și și-au organizat sindicatele lor constituie de fapt și de drept legea sindicatelor. Guvernul trebuie să recunoască prin legea propusă de sindicate o stare de fapt. Această stare de fapt este legitimă, este în interesul țării însăși..., stare de fapt creată prin lupta dusă de către clasa muncitoare pînă acum și care o va apăra cu toată hotărîrea” ²⁴.

Oamenii muncii din întreaga țară, mobilizați de organizațiile de partid și sindicale, s-au ridicat hotărît, prin puternice adunări de masă, la luptă pentru a impune majorității reacționare a guvernului Rădescu legea sindicatelor așa cum a fost formulată de Sindicatele unice și Ministerul Muncii.

La 6 ianuarie 1945 a avut loc în Capitală o adunare la care au participat peste 4 000 de muncitori ce reprezentau salariații fabricilor și uzinelor „Malaxa”, „Voina”, A.S.A.M.-Pipera, „Lăzărescu”, „Industria electrică romînească” (I.E.R.), „Trebitsch”, „Postăvăria romînească”, „Industria optică romînă” (I.O.R.), „Rieber”, „Sticla”-București și „Chimigras” ²⁵. În rezoluția votată cu această ocazie, participanții au cerut guvernului să aprobe legea sindicatelor care să aibă la bază „unitatea de fapt a proletariatului din România” ²⁶. Rezoluții asemănătoare au fost adoptate și la adunările generale ale muncitorilor metalurgiști de la Fabrică „Lemaître” și Întreprinderea de construcții „Sultzer” ²⁷ din București, ale ceferiștilor din Tr. Severin ²⁸ etc.

Minerii, metalurgiștii și funcționarii din Lupeni și Vulcan, organizați în Sindicatele unice, prin telegrame cereau să fie aprobată legea sindicatelor fără a i se aduce vreo modificare ²⁹. Cu prilejul unei mari adunări muncitorești ținute la Timișoara, participanții au trimis o telegramă tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, în care se arăta: „Noi,

²³ „Viața sindicală”, anul I, nr. 4, din 14 ianuarie 1945.

²⁴ „Scînteia” nr. 100, din 4 ianuarie 1945.

²⁵ „Viața sindicală”, anul I, nr. 4, din 14 ianuarie 1945.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

muncitorii sindicalizați din Timișoara, nu vom înceta lupta pînă la votarea și aplicarea legii sindicale elaborate de Comisia centrală de organizare a Sindicatelor unite din România”³⁰.

Moțiuni, telegrame, rezoluții asemănătoare au fost adoptate și trimise de participanții la numeroase adunări sindicale și de masă în perioada ce a precedat aprobarea legii sindicatelor. Ele oglindeau voința de luptă a oamenilor muncii de a apăra și consolida ceea ce cuceriseră, de a impune cercurilor reacționare o lege pentru organizarea sindicatelor profesionale conformă cu interesele maselor de salariați din țara noastră.

Presiunea exercitată de masele de muncitori și funcționari lua aspecte foarte concrete în ședințele Consiliului de Miniștri, unde se arăta că mereu vin telegrame și delegații care cer guvernului să aprobe legea sindicatelor³¹. Aceste acțiuni întăreau poziția reprezentanților forțelor democratice din guvern și contribuiau la slăbirea poziției miniștrilor reacționari.

Un factor însemnat în forțarea reacțiunii pentru acceptarea legii sindicatelor l-au avut congresele de constituire a uniunilor sindicale pe ramuri industriale și primul Congres general liber al Sindicatelor unite din România. În ședința Consiliului de Miniștri din 12 ianuarie 1945, ministrul Asigurărilor Sociale, prof. ing. Gh. Nicolau, amintind că a fost amînat Congresul sindicatelor³² tocmai pentru ca între timp să apară legea, sublinia necesitatea lichidării tergiversărilor în discutarea și adoptarea ei pentru ca să apară pînă la congres³³.

Apropierea ținerii Congresului de creare a C.G.M. a constituit un element în plus pentru a impune adoptarea legii sindicatelor.

Sub presiunea acțiunilor tot mai hotărîte ale maselor de oameni ai muncii, majoritatea reacționară a guvernului a fost nevoită, în cele din urmă, să aprobe decretul-lege pentru organizarea sindicatelor în forma în care fusese propus de Comisia de organizare a Mișcării sindicale unite din România și Ministerul Muncii.

Impunerea legii sindicatelor prin lupta revoluționară a clasei muncitoare reprezenta un succes însemnat și dovedea în același timp creșterea capacității de luptă a maselor. Rolul hotărîtor în demascarea și zdrobirea manevrelor partidelor „istorice”, în mobilizarea la luptă pentru impunerea legii sindicatelor l-a avut partidul comunist. Comuniștii au fost în fruntea acțiunilor legate de această luptă. Ei arătau muncitorilor că scopurile urmărite de cercurile reacționare prin contraproiectul de lege propus erau de a sparge unitatea mișcării sindicale. Ridicînd

³⁰ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, fondul nr. 2, dosarul nr. 119, fila 8.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 949, fila 6, și dosarul nr. 8 491, fila 6.

³² „Scînteia”, anul I, nr. 95, din 25 decembrie 1944. Inițial, Congresele au fost convocate pentru 31 decembrie 1944—6 ianuarie 1945, însă intervenind amînarea din motivele arătate mai sus ele s-au ținut în a doua jumătate a lunii ianuarie 1945.

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 491, fila 9.

muncitorii la luptă, partidul a zădărnicit planurile cercurilor reacționare, apărînd unitatea mișcării sindicale.

Astfel, prin legea de organizare a sindicatelor profesionale se recunoștea oamenilor muncii dreptul de a se organiza în mod liber în sindicate pe ramuri industriale. Într-unul din primele articole ale decretului se menționa că „acest drept se întinde și asupra funcționarilor publici de stat, județ sau comună ori ai instituțiilor ale căror bugete sînt supuse, potrivit legilor lor organice, aprobării Parlamentului sau a statului, care au dreptul de a se asocia, după prevederile legii de față, în sindicate de funcționari publici”³⁴.

Decretul-lege privind sindicatele conținea un șir de prevederi importante, dintre care menționăm: determinarea modului de constituire, de organizare și de funcționare a sindicatului prin statute după libera voință a membrilor săi, recunoașterea comitetelor de fabrică ce luaseră ființă în focul luptelor revoluționare, dreptul sindicatelor de a încheia contracte colective de muncă, fie cu patroni izolați, fie cu asociații de patroni, dreptul de a constitui uniuni de ramură și confederații etc. În final era menționată abrogarea legii asupra sindicatelor profesionale din 1921.

Faptul că funcționarilor publici li se acorda deplina libertate de organizare, că se recunoștea existența legală a comitetelor de fabrică și că sindicatelor le erau asigurate condiții favorabile pentru a-și desfășura activitatea potrivit intereselor oamenilor muncii reprezenta o victorie a forțelor democratice asupra forțelor reacționare.

În expunerea de motive făcută decretului-lege se arăta, printre altele, că Ministerul Muncii își rezerva dreptul de a se opune cererilor de constituire ce ar putea fi bănuite de eventuale tendințe fasciste și profasciste, sau care nu ar prezenta o vădită utilitate³⁵.

Înscrierea sindicatului ca persoană juridică nu se putea face deci fără avizul Ministerului Muncii. Condiționînd constituirea de sindicate și înscrierea lor ca persoană juridică de avizul Ministerului Muncii, exista posibilitatea de a nu se permite folosirea dreptului de organizare în scopuri contrare intereselor clasei muncitoare. Pe lîngă faptul că prevederea legii constituia un sprijin dat luptei oamenilor muncii pentru consolidarea unității de voință și acțiune realizate în cadrul Mișcării sindicale unice, în același timp ea reprezenta o frînă în calea încercărilor unor elemente dușmănoase de a crea sindicate galbene, reformiste.

Privit în ansamblu, decretul-lege asupra organizării sindicatelor, deși avea anumite limite datorate existenței reprezentanților reacțiunii în guvern³⁶, asigura condiții favorabile dezvoltării Mișcării sindicale unice în împrejurările istorice concrete ale începutului anului 1945 și de aceea adoptarea lui constituia un succes al luptei revoluționare a oamenilor muncii conduși de partidul comunist, al activității ferme și perseverente desfășurate în guvern de reprezentanții forțelor democratice.

³⁴ „Monitorul oficial”, nr. 17, din 21 ianuarie 1945. Legea nr. 52 asupra sindicatelor profesionale, pag. 419.

³⁵ Loc. cit., pag. 423.

³⁶ „Viața sindicală”, anul III, seria a II-a, nr. 13, din 16 septembrie 1947.

Prin decretul adoptat se crea un cadru juridic corespunzător organizării și activității sindicatelor, care se afirmaseră ca o puternică forță în lupta pentru democratizare și cu un important rol în viața social-economică și politică a țării.

Asupra unora dintre limitele legii privind organizarea sindicatelor s-a revenit în toamna anului 1947. De exemplu, în decretul-lege din 21 ianuarie 1945 se arăta că „se recunoaște *tuturor* (subl. ns.) persoanelor fizice care lucrează în aceeași profesiune, profesiuni similare sau conexe dreptul de a se constitui în mod liber în sindicate profesionale...”³⁷. Prin această prevedere se afecta caracterul de clasă al sindicatelor profesionale. Pe baza ei luaseră ființă un șir de sindicate ale patronilor, comercianților, proprietarilor de restaurante etc. În urma modificării legii sindicatelor în anul 1947, toate aceste sindicate cu caracter patronal s-au transformat în asociații.

Trebuie subliniat faptul că existența unor asemenea sindicate, în care de multe ori salariații și patronii erau membri egali în drepturi ai aceluiași sindicat, nu au prejudiciat lupta Mișcării sindicale unice, nu au putut în nici un fel să schimbe caracterul de clasă al Sindicatelor unice, care erau organizații profesionale ale oamenilor muncii. Sindicatele patronale aveau „o activitate proprie, pentru aprovizionarea membrilor lor comercianți și mici industriași, uzau și abuzau de titulatura de sindicat, spre a obține diferite avantaje”³⁸, mai ales în ce privește achiziționarea de produse alimentare de la sate la preț redus.

O altă modificare adusă legii privind organizarea sindicatelor din ianuarie 1945 a fost cea referitoare la obținerea avizului Ministerului Muncii pentru acordarea personalității juridice sindicatelor. Acum se preciza că acesta se putea da numai pe baza aprobării C.G.M. Scopul acestei măsuri era sporirea controlului asupra înscrierii de noi sindicate profesionale.

Adoptarea legii nr. 316 din 1 septembrie 1947 pentru modificarea și completarea unor dispoziții din legea asupra sindicatelor profesionale din 21 ianuarie 1945 a fost determinată de noile împrejurări istorice, de existența unui regim cu adevărat democratic, de dezvoltarea mișcării sindicale din țara noastră, de mersul general al revoluției populare.

Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază au atras permanent atenția asupra faptului că adoptându-se legea de organizare a sindicatelor în ianuarie 1945 nu însemna că cercurile reacționare nu vor mai încerca să uneltească pentru a sparge unitatea mișcării sindicale, că ele renunțaseră la intenția de a da sindicatelor un caracter reformist, oportunist. Direcția principală în care acționau cercurile reacționare și uneltele lor, social-democrații de dreapta, era aceea de a îndepărta sindicatele de la lupta politică, limitându-le sfera de activitate numai la problemele profesionale.

³⁷ „Monitorul oficial”, nr. 17, din 21 ianuarie 1945. Legea nr. 52 asupra sindicatelor profesionale, pag. 419.

³⁸ „Viața sindicală”, anul III, seria a II-a, nr. 13, din 16 septembrie 1947.

Manevrele reacțiunii și ale uneltelor ei au fost sortite eșecului datorită faptului că Mișcarea sindicală unică din țara noastră era condusă de P.C.R., iar în rindurile ei, în organele ei conducătoare muncceau cadre de bază ale partidului, călitate în asprele condiții ale luptei ilegale. Prezența și activitatea neobosită a unor cadre de bază ale partidului, pregătite cu mult timp înainte, personal de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej³⁹, au asigurat ca Mișcarea sindicală unică din țara noastră să meargă pe drumul just trasat de partid, să respingă manevrele reacțiunii și ale agenților ei.

Tactica P.C.R. de a împlăti lupta de masă a oamenilor muncii cu acțiunile reprezentanților forțelor democratice din guvern, în vederea impunerii legii sindicatelor din ianuarie 1945 miniștrilor reacționari din guvern, și-a dovedit deplina ei eficacitate.

Adoptarea legii de organizare a sindicatelor a însemnat un nou succes în lupta revoluționară a clasei muncitoare. Mișcarea sindicală unică, respingând cu fermitate manevrele reacțiunii și ale agenților ei, a continuat și pe mai departe să urmeze cu consecvență revoluționară linia trasată de Partidul Comunist Român, să-și aducă contribuția sa importantă la rezolvarea sarcinilor complexe ce stăteau în fața revoluției populare din țara noastră.

E. MĂNGUȚ

³⁹ „Scinteia”, anul XXX nr. 5 374, din 10 decembrie 1961.

„Prietenii naturii”, organizație cultural-sportivă muncitorească

Organizația cultural-sportivă „Prietenii naturii” și-a desfășurat legal activitatea, sub conducerea partidului clasei muncitoare, între anii 1919—1924, sub această titulatură. În aceeași perioadă au activat și alte organizații sportive muncitorești care aderaseră la statutul și regulamentul organizației „Prietenii naturii”, dar aveau alte denumiri: „T.M.T.E.” (Timișoara), „A.M.T.E.” (Arad), „Natura” (Galați), „Jiul” (Lupeni), „Asociația muncitorească de gimnastică” (Tg. Mureș, Gheorghieni, Reghin etc.), „Cercul sportiv” (Craiova) și altele. După scoaterea organizației „Prietenii naturii” în afara legilor (1924), între anii 1924—1929 aceasta și-a continuat activitatea prin înființarea de noi organizații sportive muncitorești cu alte denumiri cum au fost: „Amicii naturii”, „Grafica”, „Stăruința”, „Titanul”, „Fortuna”, „Prometeu”, „Spartacus”, „Sportul muncitoresc”, „Clubul sportiv muncitoresc” etc. Toate aceste organizații își desfășurau activitatea pe lângă Sindicatele unitare. După interzicerea activității legale a Sindicatelor unitare (1929) și în condițiile existenței „Institutului muncitoresc sportiv din România” (I.M.S.E.R.), creat în 1927, o parte din organizațiile sportive muncitorești și-au continuat activitatea independent, colaborând cu secțiile locale ale I.M.S.E.R., realizând cu acestea frontul unic muncitoresc în mișcarea sportivă.

Condițiile grele în care activau în acei ani Partidul Comunist din România, Uniunea Tineretului Comunist și Sindicatele unitare au făcut ca organizațiile cultural-sportive muncitorești să fie tot mai eficiente folosite pentru strângerea legăturilor partidului cu masele largi de oameni ai muncii, în vederea mobilizării lor la luptă pentru pâine, pământ, libertate și un viitor fericit.

★

Creșterea avântului revoluționar al maselor muncitoare din țara noastră între anii 1917 și 1921, intensificarea luptei politice a clasei muncitoare, ascutirea luptei ideologice între elementele revoluționare și cele reformiste în sânul Partidului socialist din România și întărirea

organizațiilor muncitorești au ridicat pe o treaptă calitativ nouă și preocuparea partidului pentru atragerea tinerilor muncitori și funcționari, a elevilor și studenților săraci la acțiuni cultural-sportive specifice tineretului.

În acei ani s-a precizat însemnătatea creării unor organizații sportive în care tineretul muncitor să poată căpăta o educație de clasă, s-a conturat locul activității sportive ca fiind o problemă subordonată sarcinilor generale ale luptei clasei muncitoare.

Primii pași în direcția organizării activității sportive muncitorești au fost făcuți în 1919, când, din inițiativa secției din București a Partidului socialist, un grup de muncitori a pus bazele organizației „Prietenii naturii”, care la început a avut doar o activitate turistică¹. Treptat, după crearea primei grupări „Prietenii naturii” au apărut și altele, iar activitatea turistică a fost împletită cu acțiuni culturale, excursiile fiind tot mai mult folosite pentru învățarea cîntecelor revoluționare, pe care tinerii le cîntau cu prilejul adunărilor muncitorești și a demonstrațiilor de stradă din acei ani. În acest fel, activitatea „Prietenilor naturii”² a fost strîns legată de cea a sindicatelor și a cercurilor tineretului socialist și s-a desfășurat sub conducerea Partidului socialist.

Dezvoltarea ulterioară, mai ales după greva generală din 1920³, a grupărilor sportive „Prietenii naturii” și transformarea lor într-o organizație sportivă mai largă, cu o orientare clară, s-au îmbinat cu lupta pentru făurirea partidului revoluționar al clasei muncitoare și pentru crearea organizației revoluționare de tineret, de care a fost strîns legată activitatea acestei organizații în întreaga perioadă a existenței sale.

În primele luni ale anului 1921, în condițiile în care aripa revoluționară din partidul socialist, în frunte cu grupurile comuniste, desfășura o intensă activitate pentru pregătirea congresului partidului care avea să hotărască drumul viitor al mișcării muncitorești din țara noastră, au fost făcute precizări însemnate și în ceea ce privea necesitatea folosirii tuturor mijloacelor existente pentru întărirea legăturii partidului cu masele și educarea lor în spirit revoluționar. Din inițiativa elementelor revoluționare din partidul socialist, la 21 martie 1921 a avut loc, în București, prima ședință de după greva generală a „Prietenilor naturii”, ședință ce-și propunea de la bun început să reorganizeze rîndurile acestei organizații. Această ședință a reprezentat de fapt momentul constituirii pe baze noi, mult mai largi decît cele din 1919, a organizației „Prietenii naturii”.

Partidul Comunist din România a acordat încă din momentul creării sale atenție cuvenită organizării activității cultural-sportive a muncitorilor. Astfel, chiar în primul proiect de statut al partidului a fost fixată poziția față de mișcarea sportivă muncitorească și au fost stabilite sarcinile secțiilor locale ale acestuia în organizarea grupărilor cultural-sportive⁴. La congresul de constituire al P.C.R., la

¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 46.

² Loc. cit., fila 36.

³ Ibid.

⁴ Vezi proiectul de statut al Partidului socialist-comunist în „Socialismul” nr. 84, din 9 mai 1921.

8—12 mai 1921, Gh. Niculescu-Mizil, de pildă, criticînd darea de seamă pentru faptul că nu s-a ocupat de contribuția partidului socialist la acțiunile cultural-sportive, a relevat însemnătatea unor asemenea acțiuni și necesitatea de a le dezvolta⁵.

În perioada ce a urmat creării Partidului Comunist din România, activitatea „Prietenilor naturii” s-a intensificat. Secțiunile partidului din București, Iași, Ploiești, Galați etc. au trimis membri de partid în rîndurile „Prietenilor naturii”, căutînd, în același timp, să atragă tot mai mult cercurile tineretului socialist în organizarea activității cultural-sportive. Activiști ai partidului, ca Gh. Niculescu-Mizil, Al. Dobrogeanu-Gherea, P. Constantinescu-Iași și alții au mers în diferite orașe, unde au inițiat crearea de grupări „Prietenii naturii” și au îndrumat primii lor pași. Astfel, pînă în primele luni ale anului 1922 au fost înființate asemenea grupări sportive la Ploiești, Iași, Mediaș, Galați, Piatra Neamț, Fălticeni, Craiova, Constanța și în alte orașe din țară.

În septembrie 1921 a fost elaborat și difuzat grupărilor sportive muncitorești existente statutul provizoriu al „Prietenilor naturii”⁶. În acest document au fost consemnate scopul, principiile de organizare, sfera de activitate a organizației, drepturile și îndatoririle grupărilor „Prietenii naturii” și ale membrilor lor.

De la bun început se prevedea că toate grupările sportive muncitorești care vor adopta statutul „Prietenilor naturii” vor alcătui o organizație unică pe țară, denumită „Asociația pentru educație fizică a muncitorilor din România — Prietenii naturii”.

Această organizație — sublinia statutul provizoriu — urmărește realizarea educației fizice „a tot ce este muncitor”, precum și „intensificarea propagandei sportive în rîndurile muncitorilor în scopul întăririi grupărilor existente și creării de noi grupări”⁷. Toate grupările sportive muncitorești care aveau să se formeze în viitor erau chemate să adopte statutul „Prietenilor naturii” și să intre în rîndurile „Asociației pentru educația fizică a muncitorilor din România — Prietenii naturii”.

Aceste prevederi statutare au avut un important rol în dezvoltarea ulterioară a Asociației sportive „Prietenii naturii”. Pînă la reglementarea prin statut a activității grupărilor sportive muncitorești, se manifestaseră unele tendințe sectare, scizioniste, care au împiedicat dezvoltarea acestora în cadrul unei organizații sportive muncitorești unice pe întreaga țară.

După acordarea personalității juridice și recunoașterea prin aceasta a „Prietenilor naturii” ca organizație legală, statutul provizoriu al organizației a fost adoptat de către toate grupările sportive muncitorești fie că activau sub numele de „Prietenii naturii”, fie că funcționau sub alte denumiri.

Alături de grupările sportive care au constituit organizația unică pe țară, alte grupări sportive muncitorești, care nu s-au afiliat oficial acesteia, și-au însușit principiile cuprinse în statutul provizoriu al

⁵ „Socialismul” nr. 85, din 11 mai 1921.

⁶ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 4—6.

⁷ Ibid.

„Prietenilor naturii“ și le-au aplicat în organizarea și activitatea lor, făurindu-se astfel o unitate de acțiune muncitorească în activitatea cultural-sportivă, pe pozițiile luptei de clasă. Printre aceste organizații sportive s-au aflat cluburile: „T.M.T.E.“-Timișoara, „A.M.T.E.“-Arad, „Jiul“-Lupeni, Asociația sportivă a muncitorilor din Deva, Clubul de gimnastică al Întreprinderii din Gheorghieni, „Cercul sportiv“-Botoșani, „Cercul sportiv“-Craiova și altele⁸.

O dată cu adoptarea statutului provizoriu de către grupările „Prietenii naturii“ existente, într-o serie de orașe din țară au fost create noi grupări. Deși activitatea cultural-sportivă muncitorească era în plină creștere, ea nu dispunea încă de un organ conducător și coordonator central. Acesta a luat ființă abia la 10 noiembrie 1922, sub forma unui Comitet Central provizoriu al Asociației sportive „Prietenii naturii“.

În întreaga sa activitate, Asociația „Prietenii naturii“ și-a fundamentat organizarea pe principiul centralismului democratic, a urmărit consecvent unificarea tuturor organizațiilor sportive muncitorești. Statutul organizației prevedea în acest sens că „Asociația «Prietenii naturii» se compune din toate grupările sportive muncitorești care adoptă statutele și regulamentul“, recunoscându-se numai câte o singură grupă * pentru fiecare oraș⁹. O atenție deosebită a fost acordată respectării democrației muncitorești, alegerii organelor de conducere, traducerii în viață a hotărârilor organelor superioare de către cele inferioare, prezentării periodice a dărilor de seamă și organizării adunărilor generale anuale pentru alegerea organelor conducătoare¹⁰.

Concepută ca o organizație prin intermediul căreia să se facă muncitorilor o educație cultural-sportivă de clasă, în spiritul principiilor revoluționare și patriotice, Asociația „Prietenii naturii“ a urmărit să asigure o compoziție muncitorească mai largă grupărilor care-i aparțineau. Potrivit statutului provizoriu al „Prietenilor naturii“, din asociație puteau face parte numai muncitori și funcționari înscrși în sindicate, tineri înscrși în cercurile tineretului socialist sau din alte organizații muncitorești. Privind sportul ca un mijloc de întărire fizică a maselor de muncitori, „Prietenii naturii“ cerea membrilor săi să fie disciplinați în practicarea diferitelor discipline sportive, să participe la acțiunile de luptă ale clasei muncitoare și la manifestările cultural-artistice organizate de sindicate, de cercurile tineretului socialist sau de gruparea „Prietenii naturii“ în vederea ridicării nivelului lor politic și cultural. Aceste cerințe, deși au limitat într-o oarecare măsură accesul spre „Prietenii naturii“, au dus la crearea unei organizații de clasă, capabilă să lupte atât pentru cucerirea unor drepturi și mijloace materiale pentru dezvoltarea unui sport de masă, precum și împotriva tendințelor și practicilor sportului oficial al vremii, menit să atragă

⁸ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 53—54; „Dimineața“ nr. 5 951, din 2 iunie 1923; nr. 6 183, din 25 ianuarie 1924 și nr. 6 225, din 8 martie 1924.

* Prevederea se referea la necesitatea unificării într-o singură organizație a tuturor grupărilor sportive muncitorești dintr-un oraș.

⁹ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 4.

¹⁰ „Socialismul“ nr. 23, din 22 martie 1923, nr. 26, din 1 aprilie 1923 și nr. 29, din 12 aprilie 1923.

tineretul pe calea reacțiunii, a șovinismului, să facă din el un instrument docil în mâinile claselor exploataatoare.

Grupările sportive muncitorești „Prietenii naturii” au desfășurat o activitate sportivă și culturală multilaterală, membrii lor activând într-o serie de secții organizate pe discipline sportive, ca: turism, fotbal, gimnastică, patinaj, box etc.¹¹

Activitatea „Prietenilor naturii” a dat posibilitatea muncitorilor și familiilor lor să cunoască diferite regiuni pitorești ale patriei, locuri și monumente istorice, orașe și centre industriale, muzee și, totodată, să se cunoască reciproc, să lege prietenii, să întărească legăturile între grupările cultural-sportive din țară și între membrii acestora. Folosind forme variate de activitate, „Prietenii naturii” și-au adus contribuția la educarea revoluționară a maselor, fapt consemnat deplin în publicațiile vremii. Cel mai larg mijloc de educație fizică utilizat de asociație a fost organizarea excursiilor, deoarece acestea nu cereau mijloace speciale și o pregătire deosebită din partea participanților. Pe de altă parte, excursiile constituiau mijloace foarte eficiente de sustragere de sub supravegherea Siguranței. Prin secțiile de turism, „Prietenii naturii” au organizat sistematic excursii atât în împrejurimile orașului respectiv sau în localitățile vecine, cât și în locuri mai îndepărtate. Deosebit de activă s-a dovedit organizația „Prietenii naturii” din București, care aproape săptămânal organiza excursii la Pantelimon, Mogoșoaia, Periș, Snagov, Cîmpina, Tîrgoviște, Peștera Ialomicioarei, Rm.-Vilcea, Scăeni, Brașov, Curtea de Argeș, Valea Prahovei, Valea Argeșului și în alte locuri¹². Excursiile organizate de „Prietenii naturii” aveau de la caz la caz obiective diferite și, în funcție de acestea, participarea excursioniștilor era și ea diferită. În unele excursii se urmărea atragerea familiilor membrilor organizației sau a muncitorilor neorganizați. Alteori, alături de obiectivul lor recreativ și instructiv, excursiile aveau ca scop activitatea de agitație în mijlocul țăranilor din diverse sate. Unele excursii prilejuiau adunări pentru discutarea unor probleme politice, iar altele, mai restrânse, erau adunări ale membrilor P.C.R., cu care ocazie se pregăteau diferite acțiuni. Multe excursii, organizate în colaborare cu cercurile tineretului socialist, au constituit prilejuri de educație muncitorească, de învățare a cîntecelor revoluționare, de discuții în jurul problemelor arzătoare ale tineretului muncitor și ale luptei revoluționare.

Un loc important în activitatea sportivă a „Prietenilor naturii” îl ocupa practicarea fotbalului. Presa vremii menționa, în acest sens, în primul rînd activitatea echipelor de fotbal ale acestei organizații în București, Constanța, Galați, Birlad, Fălticeni, Caracal, Rm.-Vilcea, Craiova etc.¹³. În cadrul organizației se practica, de asemenea, sportul național — oina. Unele secțiuni au organizat practicarea pe scară mai largă a gimnasticii și atletismului. Și sporturile de iarnă s-au

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 128; „Socialismul” nr. 3, din 11 ianuarie 1923; nr. 10, din 4 februarie 1923; nr. 26, din 1 aprilie 1923; „Viața muncitoare” din 1 mai 1923; „Viața sindicală” nr. 30, din 5 februarie 1922.

¹² Ibid.

¹³ „Oglinda sporturilor” nr. 1, din 1 februarie 1923.

bucurat de atenția unor organizații ale „Prietenilor naturii”, care au avut secții de schi, patinaj și săniuțe. Unele grupări au organizat — independent sau în colaborare cu alte asociații sportive — activități de lupte și box. Ceea ce trebuie remarcat în primul rând în legătură cu aceasta este faptul că activitatea „Prietenilor naturii” s-a desfășurat în condițiile grele ale lipsei mijloacelor materiale și ale greutăților multiple puse în cale de organizațiile sportive burgheze. Lupta pentru amenajarea de terenuri sportive și pentru dreptul muncitorilor de a le folosi a fost unul dintre obiectivele permanente urmărite de „Prietenii naturii”. Starea deplorabilă a „bazelor” sportive era relevată adesea chiar în paginile presei burgheze de specialitate. Revista „Oglinda sporturilor”, de pildă, arăta: „La noi (în România-*n.n.*) nu se găsește nici un stadion sportiv (complex)... La noi nu există decît un singur (simplu — *n.n.*) cîmp — să zicem — pe care toamna îl vezi plin de bălării, făcîndu-l impracticabil. Totuși, pe acest teren se practică foarte mult fotbalul — asociație”¹⁴.

Terenurile și sălile de sport erau proprietate capitalistă, iar proprietarii acestora le închiriau pe prețuri de speulă. Ziarul „Dimineața”, referindu-se la singurul „teren” sportiv din Ploiești, scria: „Proprietarul acestui teren cere azi o chirie atît de mare încît dacă toate societățile (sportive — *n.n.*) ar contribui cu cotizația pe cinci ani, n-ar putea plăti chiria pe un singur an”¹⁵.

Terenurile destinate special practicării sportului constituiau în acei ani un monopol al „Federației societăților sportive din România” (F.S.S.R.), care, de regulă, nu permitea accesul pe ele decît asociațiilor afiliate ei și numai în schimbul unei cotizații de 300—600 lei anual, plătită de fiecare grupare sportivă în afara altor taxe ce erau plătite de sportivi individual¹⁶. Competițiile sportive puteau fi organizate, de asemenea, numai prin intermediul F.S.S.R.

Pentru a putea participa la concursurile sportive și la folosirea terenurilor, Asociația „Prietenii naturii” a cerut recunoașterea ei de către F.S.S.R. Căutînd să împiedice recunoașterea oficială a „Prietenilor naturii” prin felurite manevre și pretexte¹⁷, conducerea F.S.S.R. s-a bucurat de sprijinul organelor Ministerului de Interne, Ministerului Justiției și Ministerului de Război, care, la rîndul lor, făceau tot ce le stătea în putință pentru a înăbuși mișcarea sportivă muncitorească, a distruge grupările „Prietenii naturii” create și a împiedica înființarea altora. Astfel, sub pretext că grupările „Prietenii naturii” „fac politică” și „sînt comuniste”, prin ordinul nr. 21 692 S., din 13 martie 1923, Direcția poliției și Siguranței generale a comunicat organelor aflate în subordinea sa „că d-l director general a hotărît să nu se permită înființarea de noi grupări «Prietenii naturii»...”¹⁸ Totodată,

¹⁴ Ibid.

¹⁵ „Dimineața” nr. 6 005, din 26 iulie 1923.

¹⁶ „Dimineața” nr. 5 984, din 5 iulie 1923.

¹⁷ Loc cit., nr. 5 883, din 23 martie 1923. Un pretext folosit de F.S.S.R. pentru a împiedica afilierea „Prietenilor naturii” a fost acela că o grupare sportivă putea cere afilierea numai după o vechime de 6 luni. Afilierile, recunoscute înfii de comitetele regionale F.S.S.R., urmau a fi ulterior confirmate de adunarea generală anuală a F.S.S.R.

¹⁸ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 9.

la Roman, Fălticeni, Caracal și în alte localități, membrii comitetelor „Prietenilor naturii“ au fost arestați¹⁹, iar la București, Galați etc. sediile organizației au fost, în repetate rînduri, percheziționate și închise²⁰.

În pofida terorii polițiste și a samavolnicilor de tot felul, „Prietenii naturii“ au continuat să-și lărgească activitatea, creîndu-și noi grupări în numeroase orașe și chiar la sate. În anul 1923, activitatea „Prietenilor naturii“ a luat un puternic avînt, ajungîndu-se ca în aprilie 1924, în cele 37 de organizații locale ale „Prietenilor naturii“ și în alte grupări cultural-sportive muncitorești să activeze peste 4 000 de sportivi legitimați²¹ de către F.S.S.R., la care se adăugau miile de prieteni ai sportului muncitoresc, activiști obștești în secțiile culturale ale grupărilor „Prietenii naturii“, membri ai grupărilor locale care nu participau la competiții și concursuri sportive oficiale.

Sub conducerea P.C.R., membrii „Prietenilor naturii“, numeroși muncitori simpatizanți ai asociațiilor din centrele industriale au acționat hotărît în direcția apărării grupărilor sportive de măsurile de teroare ale autorităților. Răspunzînd ordinului de a urmări și dizolva grupările „Prietenilor naturii“, Inspectoratul de poliție Cluj raporta, la 9 septembrie 1922, că: „În orașul Mediaș există un club socialist (este vorba de sediul organizațiilor muncitorești din localitate — *n.n.*), care numără 600 de membri activi“, condus de comuniști, și care sprijină „Prietenii naturii“²², iar poliția din Ploiești raporta, la 28 iulie 1923, că din organizația locală „Prietenii naturii“ fac parte „în majoritate lucrători de la «Orion» care sprijină efectiv gruparea «Prietenii naturii»“²³.

Sub presiunea maselor muncitoare, autoritățile și Biroul central al F.S.S.R. au fost nevoite să recunoască oficial, treptat, începînd din 1922 și mai ales în 1923, grupările sportive „Prietenii naturii“²⁴. După recunoașterea lor oficială, grupările „Prietenii naturii“ au avut de luptat împotriva șicanelor și obstrucțiilor de tot felul la care erau supuse de organele F.S.S.R., care refuzau în primul rînd acestei asociații accesul pe terenurile sportive²⁵. La Constanța, de pildă, în cadrul unei adunări muncitorești s-a protestat vehement împotriva faptului că sportivii „Prietenilor naturii“ sînt împiedicați de a face antrenament pe terenurile de fotbal

¹⁹ Loc. cit., filele 26, 32, 72 și 89; „Socialismul“ nr. 20 și 23, din 22 și 29 februarie 1924.

²⁰ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 14, 34, 35 și altele; „Socialismul“ nr. 18, din 17 februarie 1924.

²² „Sportul“ nr. 6, din 3 aprilie 1924. După datele de arhivă și din presa vremii, grupări „Prietenii naturii“ și alte grupări sportive muncitorești au existat în orașele: București, unde-și avea sediul Comitetul Central al „Prietenilor naturii“, Arad, Bîrlad, Botoșani, Brașov, Brăila, Caracal, Cîmpina, Constanța, Corabia, Craiova, Deva, Fălticeni, Focșani, Galați, Gheorghieni, Huși, Iași, Lugoj, Lupeni, Mediaș, Ploiești, Piatra Neamț, Rm.-Vilcea, Roman, Reghinu-Săsesc, Satu-Mare, Sibiu, Strehaia, Timișoara, Tîrgu-Mureș, Turnu-Severin, Armășești etc. și în unele comune din Dobrogea.

²³ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 23.

²⁴ Loc. cit., fila 18.

²⁵ „Dimineața“ nr. 5 869, din 8 martie 1923; nr. 5 951, din 2 iunie 1923; nr. 6 183, din 25 ianuarie 1924.

²⁶ „Ecoul sportiv“ nr. 33, din 13 octombrie 1923.

locale, de către membrii cluburilor burgheze locale²⁶. „Muncitorii fac atenți pe cei în drept — se preciza cu acest prilej — să pună capăt acestei stări de lucruri, pentru a nu fi siliți să-și facă singuri dreptate (subl. ns.)”²⁷.

La Timișoara, de pildă, unde activa gruparea sportivă „T.M.T.E.” care număra mii de membri, sub presiunea organizațiilor sindicale și a altor organizații muncitorești, primăria orașului a fost nevoită să acorde spre folosință muncitorilor un teren viran, pentru transformarea căruia în teren sportiv au muncit în fiecare sîmbătă și duminică, timp de un an, mii de muncitori vîrstnici și tineri. Asemenea acțiuni au fost organizate și la Arad, Reșița, Cluj, Oradea, Oravița și în alte localități.

Înfruntînd numeroasele greutăți și piedici, muncitorii sportivi au răspuns la chemările organizațiilor lor de clasă, au asigurat cu propriile posibilități echipamentul și materialele necesare și au luptat cu abnegație pentru afirmarea sportului muncitoresc în întîlnirile cu echipele asociațiilor neproletare.

În anii 1923—1924, echipele sportive ale „Prietenilor naturii” s-au afirmat în competițiile interne, obținînd o serie de succese, în special în domeniul fotbalului. Aproape fiecare grupare locală „Prietenii naturii” avea o echipă de fotbal, iar unele din ele aveau cîte 2 și 3 echipe care participau la competițiile oficiale în categoriile a II-a, a III-a și juniori, plasîndu-se, de regulă, pe primele 4 locuri în clasamentele generale²⁸. În 1923, o echipă de fotbal a „Prietenilor naturii” din București a participat la concursurile de selecție pentru categoria I,²⁹ și tot în același an, în luna august, a fost organizată o competiție rezervată echipelor de fotbal din categoriile a II-a și a III-a dotată cu „Cupa prietenii naturii”, trofeu cîștigat de echipa „Venus”³⁰. Alături de succesele sportive ale grupărilor „Prietenii naturii” s-au situat cu fiecare an și succesele dobîndite de „T.M.T.E.”, „A.M.T.E.” și celelalte grupări sportive muncitorești. În 1923, de pildă, echipa de fotbal „T.M.T.E.” a reușit să învingă cele mai bune echipe de fotbal din țară și chiar pe campioana Romîniei³¹.

În cadrul grupărilor „Prietenii naturii” se organizau săptămînal conferințe pe diferite teme cultural-științifice *. Referindu-se la acestea,

²⁶ „Socialismul” din 14 octombrie 1923 ; „Lumea nouă” nr. 33, din 14 octombrie 1923.

²⁷ Ibid.

²⁸ „Socialismul” nr. 26, din 1 aprilie 1923 ; nr. 75, din 30 septembrie 1923 ; „Lumea nouă” nr. 33, din 14 octombrie 1923 ; nr. 36, din 4 noiembrie 1923 ; nr. 38, din 18 noiembrie 1923 ; „Ecoul sportiv” nr. 13, din 14 aprilie 1923 ; nr. 14, din 21 aprilie 1923 ; nr. 16, din 19 mai 1923 ; „Dimineața” nr. 6 015, din 5 august 1923 ; nr. 6 030, din 20 august 1923 ; nr. 6 107, din 5 noiembrie 1923 ; „Sportul” nr. 2, din 19 martie 1924.

²⁹ „Dimineața” nr. 6 015, 6 037 și 6 041, din 5, 27 și 31 august 1923.

³⁰ Ibid.

³¹ „Socialismul” nr. 82, din 14 octombrie 1923 ; „Lumea nouă” nr. 35, din 14 octombrie 1923.

* Pentru exemplificare, iată cîteva exemple de teme ale conferințelor : „Educația fizică — factor social”, „Anatole France”, „Despre naturalistul I. H. Fabre”, „Muncitorii și sportul în străinătate”, „Despre stat”, „Despre școală”, „Despre religie”, „Despre familie”, „Despre proprietatea particulară”, „Despre partidele politice”, „Mișcarea sindicală”, „Mișcarea cooperatistă”. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 35—39, 202 ; „Socialismul” nr. 38, din 22 aprilie 1923 ; „Lumea nouă” nr. 31, din 2 iulie 1922.)

ziarul „Viața muncitoare” scria : „Gruparea sportivă «Prietenii naturii» din București ține ședințe regulat în fiecare vineri seara la ora 8, în str. Academiei 37. La aceste ședințe, pe lângă discutarea chestiunilor de ordin intern : anunțarea excursiilor, mitingurilor etc., se mai țin și conferințe cu caracter sportiv. Aceste conferințe sînt foarte interesante și sfătuim pe tovarășii și tovarășele care doresc să le asculte să citească cu atenție în gazetele mișcării (muncitorești — *n.n.*), unde sînt anunțate”³². Printre cei care conferențiau în cadrul întrunirilor „Prietenilor naturii” se numărau Constantin Ivănuș, Gh. M. Vasilescu-Vasia, N. Popescu-Doreanu, B. Zaharescu, N. D. Cocea și alții.

O importantă contribuție aduceau în fiecare an „Prietenii naturii” la organizarea de către P.C.R. și syndicate a serbărilor cîmpenești cu prilejul zilei de 1 Mai. Aceste acțiuni legau și mai mult pe membrii asociației de manifestările proletare, contribuind la educarea lor muncitorească și, în același timp, la îmbogățirea acestor sărbători cu programe cultural-sportive. În alte împrejurări, cînd aceste manifestări trebuiau ferite de privirile organelor siguranței, membrii „Prietenilor naturii” îndeplineau sarcini de pază și de legătură.

În decursul activității sale, Asociația „Prietenii naturii” a organizat și alte variate acțiuni : diferite serbări, reuniuni etc., care, în toate cazurile, asigurînd întrunirea legală a muncitorilor, se bucurau de mare afluență. Unele dintre aceste acțiuni urmăreau și strîngerea de mijloace financiare. Așa, de pildă, cu ocazia serbării „Prietenilor naturii” din București, organizată la 30 iulie 1922, în grădina „Văraru”, la care au participat peste 500 de persoane, s-a strîns o însemnată sumă de bani, care a fost destinată apoi ajutoarei comuniștilor judecați în procesul din Dealul Spirii și a familiilor lor.

De-a lungul activității sale, Asociația „Prietenii naturii” a căutat să stabilească o serie de legături și cu satul. În vara anului 1923, de pildă, organizația din București a inițiat crearea de grupări „Prietenii naturii” în comunele vecine. O asemenea grupare a fost creată în comuna Armășești (Ialomița). În ziua de duminică 28 iulie 1923, de exemplu, a fost organizată o întîlnire sportivă între echipa de fotbal „Prietenii naturii” din Armășești și „Societatea sportivă Ialomița”, la care au participat sute de țărani³³. Acțiuni sportive asemănătoare au avut loc și la Fălticeni în zilele de 28 iulie și 12 august 1923 ; cu prilejul întîlnirilor sportive între echipa locală „Prietenii naturii” și echipa „Avîntul”, au participat numeroși țărani din satele vecine, precum și autoritățile administrative locale, soldați din Regimentul 16 infanterie, împreună cu fanfara regimentului etc.³⁴.

Un moment de seamă în viața acestei organizații l-a constituit Conferința pe țară a „Prietenilor naturii” din ianuarie 1924³⁵. Acestei con-

³² „Viața muncitoare” din 1 mai 1923.

³³ „Dimineața” nr. 6 008, din 29 iulie 1923.

³⁴ „Dimineața” nr. 6 030, din 20 august 1923.

³⁵ Ziarul „Socialismul” a publicat ordinea de zi a conferinței care cuprindea 7 puncte : Darea de seamă morală, Darea de seamă materială, Scopul organizației „Prietenii naturii”, Statutul și regulamentul, Organizarea și propaganda, Alegerea Comitetului Central și a Comisiei de control, Diverse. Totodată, ziarul a publicat normele de reprezentare și data conferinței, care era fixată pentru 7—8 ianuarie 1924.

ferințe i-au premers în lunile noiembrie-decembrie 1923 adunările generale ale grupărilor locale „Prietenii naturii”³⁶, în cadrul cărora au fost debătute probleme legate de îmbogățirea activității grupărilor, au fost alese comitetele locale și delegați la Conferința pe țară din ianuarie 1924³⁷. Cu prilejul acestor adunări generale s-au manifestat unele tendințe oportuniste, autonomiste din partea unor elemente social-democrate care, sub masca „educației proletare fără partid”, căutau să scoată organizația „Prietenii naturii” de sub influența P.C.R. și să orienteze activitatea ei pe calea reformismului, a colaborării de clasă cu burghezia. În cadrul adunărilor însă, majoritatea membrilor organizației s-au pronunțat pentru menținerea unității de acțiune muncitorească în grupările „Prietenii naturii” și pentru continuarea muncii de educație revoluționară în rândurile organizației. În comitetele grupărilor locale „Prietenii naturii” au fost aleși muncitori și funcționari comuniști, social-democrați și fără de partid.

La Conferința pe țară a „Prietenilor naturii”, care a avut loc între 7 și 8 ianuarie 1924, au fost reprezentate grupările din București, Tr.-Severin, Cimpina, Brăila, Dorohoi, Fălțiceni, Focșani, Bîrlad și Iași³⁸. Celelalte secțiuni nu au putut trimite delegați din cauza terorii autorităților polițienești și datorită înzăpezirii trenurilor. Unele grupări ca cele din Craiova și altele³⁹ au trimis însă mandatele delegaților cu scrisori de adeziune la hotărârile ce aveau să se ia în cadrul conferinței. La conferință au participat și reprezentanți ai organizației sportive a muncitorilor germani din București-„Filaret”.

Au fost primite, de asemenea, scrisori de solidaritate cu lucrările conferinței din partea cluburilor „T.M.T.E.”, „A.M.T.E.” etc. Cu prilejul conferinței și-au cerut afilierea la „Prietenii naturii” o serie de noi grupări sportive muncitorești, cum a fost, de pildă, gruparea „Viena” a muncitorilor austrieci din București⁴⁰.

După discutarea și aprobarea rapoartelor de activitate ale organizației, conferința a adoptat Regulamentul de funcționare al grupărilor sportive „Prietenii naturii” după regulamentul tip al F.S.S.R. Unii delegați, reprezentînd punctul de vedere al șefilor social-democrați reformiști, au încercat și la conferință, așa cum făcuseră în unele adunări ale grupărilor locale, să creeze o diversiune cu scopul subminării influenței revoluționare în rândurile „Prietenilor naturii”. În acest scop, ei au prezentat conferinței un „Proiect de statut” și o „Declarație de principii” cu conținut net oportunist, sectarist. Supuse dezbaterilor conferinței, cu excepția unui singur vot, toți delegații au respins aceste documente menite să spargă unitatea de acțiune a grupărilor „Prietenii naturii”. După discutarea și îmbunătățirea statutului provizoriu, conferința l-a adoptat cu majoritate de voturi⁴¹.

Majoritatea zdrobitoare a delegaților au subliniat în cuvîntul lor necesitatea întretinerii legăturii exclusive și dependentei „Prietenilor naturii” de organizațiile proletare-revoluționare, precum și necesitatea

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 24, 26, 33, 63, 77 și altele.

³⁷ Ibid.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 53—54; „Tineretul socialist” nr. 17, din 27 ianuarie 1924.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 53—54.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Loc. cit., filele 53—54.

educației membrilor săi în spirit proletar. Conferința a procedat apoi la alegerea unui Comitet Central al asociației și a unui birou executiv⁴². Important de subliniat este faptul că toate hotărârile conferinței au fost votate cu mare majoritate de voturi. Este semnificativ faptul că înșiși delegații social-democrați la conferință au recunoscut justetea poziției elementelor revoluționare, însușindu-și ideea unității muncitorești în activitatea sportivă. De altfel, în organele de conducere ale „Prietenilor naturii” au fost aleși alături de comuniști și social-democrați care se situaseră pe pozițiile unității de acțiune. Astfel, în cadrul limitat al unei organizații sportive s-a realizat unul dintre principalele obiective ale luptei partidului comunist — unitatea de acțiune muncitorească.

Conferința pe țară a „Prietenilor naturii” s-a încheiat cu angajamentul participanților de a lupta cu eforturi sporite pentru întărirea și lărgirea organizației în întreaga țară. Însemnătatea conferinței a reieșit în primul rând din faptul că ea s-a desfășurat pe baza Frontului unic muncitoresc și a democrației muncitorești, realizând o organizație sportivă muncitorească centralizată, care întrunea trăsăturile caracteristice ale organizării educației fizice și sportului în spirit muncitoresc. Dintre aceste trăsături trebuie menționate în primul rând : recunoașterea de către organizație a conducerii de către partidul revoluționar al clasei muncitoare, recunoașterea necesității întreținerii unei legături strânse cu celelalte organizații revoluționare, subordonarea activității sportive sarcinilor generale ale luptei proletare.

În urma conferinței din ianuarie 1924, organizația „Prietenii naturii” și-a intensificat și lărgit activitatea. Grupările locale care nu putuseră participa la conferință au aprobat hotărârile acesteia.

Organele represive ale statului burghezo-moșieresc și-au manifestat cu putere în acele zile îngrijorarea față de creșterea influenței P.C.R. în organizația „Prietenii naturii”, față de dezvoltarea activității ei. Într-un raport special despre mișcarea comunistă și despre organizațiile de masă conduse de către P.C.R., inspectorul de poliție din București menționa în 1924 că mișcarea „Prietenilor naturii” a luat o asemenea amploare încît e foarte posibilă transformarea ei într-o Federație sportivă muncitorească din România, care să se opună federației oficiale⁴³. Neliniștea autorităților represive s-a concretizat în elaborarea în zilele următoare a măsurilor în vederea dizolvării organizației „Prietenii naturii”. Din ordinul lor, organele locale ale poliției au întocmit tabele nominale cu toți membrii comitetelor „Prietenii naturii” și au urmărit îndeaproape activitatea acestora⁴⁴. În martie 1924, autoritățile statului burghezo-moșieresc au trecut la aplicarea planului de măsuri în vederea scoaterii în afara legilor a organizației „Prietenii naturii”. În sprijinul lor a venit în acele zile Comitetul Central al F.S.S.R., care a dat publicității un comunicat prin care, fără nici un fel de motivare, arăta că „exclue din sînul F.S.S.R. societățile sportive «Prietenii naturii»”⁴⁵. Actul samavolnic al F.S.S.R. a stîrnit nemulțumiri pînă și în rîndurile ziarelor sportive burgheze ale vremii. Gazeta „Sportul”, de pildă, scria : „ziarele au anunțat că Asociația sportivă «Prietenii naturii» a fost exclusă din federație. ...Credem că este de datoria conducătorilor

⁴² Ibid ; vezi și „Dimineața” nr. 6 169, din 11 ianuarie 1924.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 38.

⁴⁴ Loc cit., fila 59 și urm.

⁴⁵ „Dimineața” nr. 6 243, din 26 martie 1924.

F.S.S.R. să dea un comunicat explicit în chestiunea excluderii Asociației sportive „Prietenii naturii”. Acest comunicat se impune și prin faptul că Asociația „Prietenii naturii” numără... 4 000 de membri (sportivi legitimați — *n.n.*) și își desfășoară activitatea în cercurile muncitorești, fapt care necesită o deosebită atenție”⁴⁶.

F.S.S.R. nu a dat însă nici o explicație în urma unor asemenea luări de poziție, după cum n-a dat-o nici în urma protestului Comitetului Central al organizației „Prietenii naturii” și a cererii acestuia de a se reveni asupra excluderii, deoarece un asemenea act era exclusiv de competența Adunării generale a F.S.S.R. În comunicatul F.S.S.R. din 11 aprilie 1924 se arăta doar că în ședința din 6 aprilie Comitetul său Central a respins cererea Asociației „Prietenii naturii” de a se supune cazul excluderii sale dezbaterii Adunării generale a F.S.S.R., conform statutului federației. Asociația „Prietenii naturii” — se spunea în continuare în comunicat — rămâne exclusă⁴⁷. Explicații F.S.S.R. n-a putut da pentru că în fond ea nu avusese motive să excludă din rândurile sale „Prietenii naturii”.

Învingînd numeroase greutăți, „Prietenii naturii” și-au continuat însă activitatea. Este demn de relevat faptul că sportivii din celelalte cluburi s-au comportat în continuare cu „Prietenii naturii” ca și cînd nu s-ar fi petrecut nici o schimbare în viața acestei asociații. Acest fapt a constituit expresia fidelă a simpatiei de care se bucurau „Prietenii naturii” în masa largă a sportivilor. În fața acestei situații, în scopul împiedicării continuării activității sportive a „Prietenilor naturii”, F.S.S.R. a adoptat o serie de măsuri în vederea împiedicării cu orice preț a accesului „Prietenilor naturii” pe terenurile sportive⁴⁸. Măsurilor reacționare adoptate de F.S.S.R. li s-au adăugat noile măsuri luate de către Ministerul de Interne. Astfel, prin ordinul circular confidențial nr. 1 948, din 24 mai 1924, Siguranța generală a comunicat tuturor organelor sale în subordine că grupările „Prietenii naturii” au fost excluse din F.S.S.R. „pentru faptul că urmăresc scopuri subversive”. Totodată, s-a ordonat urmărirea îndeaproape a tuturor membrilor asociației, în vederea împiedicării lor de a-și continua activitatea⁴⁹. În cursul lunii mai 1924, o mare parte dintre activiștii Asociației „Prietenii naturii” au fost arestați⁵⁰, iar în ziua de 29 iulie, ca urmare a ordonanțelor nr. 1 și nr. 2 ale Corpului II armată, o dată cu P.C.R., U.T.C.R. și Comitetul femeilor comuniste a fost scoasă în afara legilor și Asociația „Prietenii naturii”⁵¹. În acest fel, calificînd drept „subversive” conferințele cultural-educative, șezătorile și reuniunile cultural-artistice, instructivele excursii turistice, disciplinele sportive practicate și celelalte acțiuni inițiate și organizate de „Prietenii naturii”, cercurile guvernante reacționare burghezo-moșierești au pus capăt activității legale a uneia dintre cele mai eficace organizații de masă conduse de P.C.R., în acea perioadă, apreciată și iubită de masele largi muncitoare.

În anii grei ai ilegalității, Partidul Comunist din România a continuat să se preocupe cu grijă de problemele sportului muncitoresc. Îndrumînd

⁴⁶ „Sportul” nr. 6, din 3 aprilie 1924.

⁴⁷ „Dimineața” nr. 6 229, din 11 aprilie 1924.

⁴⁸ Loc cit., din 21 aprilie 1924.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 218, fila 1.

⁵⁰ Loc cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 54, fila 460.

⁵¹ Loc cit., fila 457.

activiştii şi membrii Asociaţiei „Prietenii naturii” la luptă pentru păstrarea şi lărgirea legăturilor cu masele muncitoare, P.C.R. i-a învăţat totodată să îndeplinească activitatea ilegală cu cea legală, să folosească toate posibilităţile legale existente pentru a iniţia şi organiza noi acţiuni sportive şi pentru a introduce în asociaţiile sportive muncitoreşti legale linia luptei de clasă.

Astfel, din iniţiativa şi cu sprijinul comuniştilor care activaseră în grupurile „Prietenii naturii”, în anii 1924—1929 au luat fiinţă numeroase organizaţii sportive muncitoreşti cum au fost „Amicii naturii”, „Grafica” (devenită ulterior „Stăruinţa”), Societăţile „Titanul”, „Furtuna”, „Prometeu”, „Spartacus”, „Sportul muncitoresc”, „Clubul sportiv muncitoresc”, „Gruparea sportivă a funcţionarilor” (care activa pe lângă Sindicatele unitare ale funcţionarilor particulari din România) şi altele⁵². La Timişoara, Arad, Gheorghieni, Lupeni, Craiova şi în alte oraşe îşi continuau activitatea sub vechile denumiri „T.M.T.E.”, „A.M.T.E.”, „Jiul” etc.

Cu toată asprimea lor, măsurile poliţieneşti menite să paralizeze activitatea sub orice formă şi denumiri a „Prietenilor naturii” se dovedeau în acest fel neputincioase. În mai multe oraşe ale ţării — sesiza cu nelinişte Marele stat-major — Secţia a V-a — la 9 octombrie 1924 în adresa sa nr. 3 477 trimisă Direcţiei poliţiei şi Siguranţei generale — „Prietenii naturii” îşi continuă activitatea sub alte denumiri şi „fac o continuă propagandă..., căpătînd zilnic noi aderenţi”⁵³. În anul următor, cu prilejul adunărilor generale ale grupărilor sportive muncitoreşti de alegere a noilor comitete, organele locale ale Ministerului de Interne cereau instrucţiuni asupra felului cum trebuia să se procedeze în situaţia creată în care, funcţionînd legal, avînd personalitate juridică, aceste grupări sportive nu puteau fi dizolvate, deşi membrii lor alegeau în conducere pe comunişti⁵⁴.

Convingîndu-se că prin măsuri teroriste nu pot stăvilii îndrumarea de către P.C.R. a grupărilor cultural-sportive muncitoreşti şi atracţia crescîndă ce o exercitau acestea în rîndurile tineretului muncitor, cercurile guvernante au sprijinit înfiinţarea în anul 1927 a Institutului muncitoresc pentru sport şi educaţie din România (I.M.S.E.R.) — organizaţie menită să atragă tineretul din grupările cultural-sportive muncitoreşti într-o organizaţie care prezenta, chipurile, „garanţii” că nu va face politică. De la bun început I.M.S.E.R. a fost ocrotit de autorităţi, aşa cum reiese, de pildă, din ordinul circular nr. 62 371 S, din 20 octombrie 1927, trimis organelor în subordine de către Direcţia generală a Siguranţei în care se arăta : „...vă facem cunoscut pentru ştiinţa dv. că, în prezent, a luat fiinţă o altă organizaţie sportivă, care nu are nici un amestec cu gruparea sportivă «Prietenii naturii», desfiinţată de guvern. Această asociaţie este denumită Institutul muncitoresc de sport şi educaţie din România, societate cooperatistă pe acţiuni, recunoscută ca persoană morală şi juridică. Ea a fost emanată de partidul social-democrat...”⁵⁵.

Independent de intenţiile claselor dominante care au sprijinit activitatea I.M.S.E.R., crearea acestei organizaţii a reprezentat indirect o concesie făcută clasei muncitoare, un rezultat al succeselor popularităţii şi

⁵² Loc cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, filele 247, 248, 252, 283 şi altele ; dosarul nr. 1 219, filele 1—2 ; „Sportul” nr. 11 şi 13, din 20 şi 27 aprilie 1924 ; „Dimineaţa” nr. 6 292 şi 6 310, din 18 mai şi 6 iunie 1924.

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 252.

⁵⁴ Loc cit., dosarul nr. 1 219, filele 1—2.

⁵⁵ Loc cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 217, fila 279.

puterii de atracție a „Prietenilor naturii” și a celorlalte grupări sportive. Reușind să cuprindă la început o mică parte a tineretului muncitoresc, I.M.S.E.R. nu a putut însă realiza intențiile autorităților, și anume desființarea grupărilor cultural-sportive muncitorești aflate sub influența Partidului Comunist din România. Mergând pe linia strângerii legăturilor sale cu masele, a folosit posibilităților legale în vederea apărării intereselor vitale ale oamenilor muncii — în cazul de față pentru dezvoltarea mișcării sportive muncitorești și orientarea ei în spiritul ideologiei revoluționare —, organizațiile P.C.R. au trimis membri de partid cu prestigiu și totodată buni organizatori sportivi să activeze în secțiile locale ale I.M.S.E.R. Apreciind activitatea comuniștilor și a altor elemente revoluționare aflate sub influența P.C.R., membrii acestor grupări sportive muncitorești îi alegeau în organele conducătoare locale ale I.M.S.E.R. Astfel cuvântul partidului comunist se făcea auzit și era urmat în organizațiile sportive. La Sibiu, de pildă, în 1928, în conducerea grupării sportive locale I.M.S.E.R. au fost aleși în majoritate comuniști și foști conducători ai organizației „Prietenii naturii”⁵⁶; la Brașov, cu prilejul adunării generale din aprilie 1928 a Clubului sportiv (secția I.M.S.E.R.), în „comitetul de conducere... au intrat ca membri foarte mulți comuniști” — potrivit aprecierii unui document al vremii⁵⁷. La Lugoj, unde Clubul sportiv muncitoresc continua legal activitatea „Prietenilor naturii”, comuniștii aflați în conducerea sa au organizat acțiuni sportive comune pe baza frontului unic cu secția I.M.S.E.R. până în anul 1931, când, din ordinul Ministerului de Interne, Clubul sportiv muncitoresc a fost dizolvat, iar conducătorii săi arestați⁵⁸.

Paralel cu organizațiile sportive locale îndrumate de comuniști și de cele ale I.M.S.E.R., în unele orașe activau și o serie de cercuri sportive pe lângă întreprinderi. Unele dintre aceste cercuri sportive au fost create din inițiativa patronilor cu scopul de a sustrage pe lucrători de sub influența mișcării muncitorești revoluționare, altele au fost revendicate și impuse patronilor direct de muncitori prin acțiuni greviste. În pregătirea condițiilor înființării, ca și în activitatea acestor cercuri sportive, sindicatele au avut un rol important. După dizolvarea Sindicatelor unitare, în aprilie 1929, activul sindical revoluționar din ilegalitate a continuat să se preocupe de activitatea grupărilor sportive muncitorești și a cercurilor sportive din întreprinderi.

În anii crizei economice din 1929—1933, intensificarea terorii dezlănțuite de aparatul represiv împotriva P.C.R. și a mișcării muncitorești revoluționare în ansamblul ei a lovit și în activitatea desfășurată pe tărîmul sportului muncitoresc. În 1929, elemente oportuniste din conducerea Consiliului General al Sindicatelor unitare în care se afla fracționistul V. Luca, demascată ulterior ca vechi dușman al clasei muncitoare, agent al siguranței burghezo-moșierești, a dat indicația dăunătoare ca Sindicatele unitare să nu se mai ocupe cu problemele mișcării sportive muncitorești legale și nici cu cercurile sportive create pe lângă întreprinderi⁵⁹. Situația creată prin aplicarea acestei indicații a fost remediată în anii 1933—1937, când,

⁵⁶ Loc cit., fila 283.

⁵⁷ Loc cit., fila 281.

⁵⁸ Arhivele statului Lugoj, fondul nr. 13, dosarul nr. 73/conf/1931, fila 3.

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 7 920, vol. I, fila 399.

folosind bogata experiență a eroicelor lupte din 1933, în domeniul frontului unic muncitoresc, al formelor noi, eficiente, care să asigure unitatea de acțiune a oamenilor muncii în lupta pentru apărarea intereselor lor, comuniștii, uteciștii și activul sindical revoluționar au inițiat și organizat „Opoziții roșii” în I.M.S.E.R., în asociațiile, grupările și cercurile sportive muncitorești din orașe și întreprinderi și, atrăgând în acțiuni de front unic membri ai Partidului social-democrat și muncitorii fără de partid, au militat pentru promovarea liniei revoluționare de clasă în mișcarea sportivă muncitorească⁶⁰.

Dictatura regală, instaurată în 1938, a dizolvat toate partidele politice și organizațiile de masă democratice și muncitorești, inclusiv sindicatele. Atunci au fost, de asemenea, dizolvate și grupările sportive muncitorești, printre care și I.M.S.E.R., înjghebându-se organizații cultural-sportive de tip corporatist. În aceste împrejurări grele, activul cultural-sportiv educat de P.C.R. a fost mobilizat de partid în lupta împotriva pericolului fascist și a agresiunii hitleriste, pentru lămurirea tinerilor asupra evenimentelor politice aflate la ordinea zilei în țară și în întreaga lume.

Existența și activitatea legală a Asociației „Prietenii naturii” în anii 1919—1924, activitatea rodnică desfășurată în anii următori de activul cultural sportiv făurit și educat de partid în rîndurile celorlalte asociații, grupări și cercuri sportive muncitorești pentru un sport muncitoresc, reprezintă o pagină din istoria luptelor glorioase ale mișcării muncitorești și a partidului comunist, care trebuie cunoscută și apreciată de tineretul și sportivii din țara noastră ca una dintre tradițiile revoluționare scumpe oamenilor muncii. Ea trebuie să constituie, în același timp, un stimulent în lupta pentru îmbunătățirea și ridicarea continuă a mișcării sportive din țara noastră.

N. G. MUNTEANU, S. GROSMAN

⁶⁰ Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Detașamentului de poliție Govora, dosarul nr. 66/1933, fila 272.

RECENZII

DOLORES IBARRURI: „SINGURA CALE“

Editura politică, 1963, 464 pag.

Cartea scrisă de Dolores Ibarruri — încercată și cunoscută conducătoare a eroicului Partid Comunist Spaniol — analizează evenimentele social-politice din Spania pe o perioadă de aproape trei decenii.

Viața tovarăsei Ibarruri este indisolubil legată încă din primii ani ai tinereții și pînă în zilele noastre de lupta clasei muncitoare din Spania. Pasionaria a activat în mișcarea muncitorească încă înainte de formarea Partidului Comunist din Spania, a intrat în rîndurile lui de la formarea acestuia și a urcat, datorită muncii revoluționare, curajului și abnegației ei, treaptă cu treaptă, pînă la cele mai înalte funcții din conducerea partidului.

Lucrarea este alcătuită din trei părți distincte. Prima parte, cu un pronunțat caracter autobiografic, expune cu căldură copilăria autoarei, aderarea ei la mișcarea muncitorească, începuturile activității Partidului Comunist din Spania.

A doua parte cuprinde viața și activitatea Pasionariei, legate de întreaga situație politică a Spaniei, de constitu-

irea frontului popular, pînă la izbucnirea contrarevoluției franchiste din 1936.

Ultima parte analizează desfășurarea războiului civil din Spania, de la izbucnirea contrarevoluției franchiste și pînă la vremelnica înfrîngere a eroicei rezistențe a poporului spaniol.

Lucrarea ne introduce în atmosfera de muncă și cruntă exploatare din Țara bascilor — acea parte a Spaniei în care zăcămintele de minereu de fier sînt unele dintre cele mai bogate ale lumii. Acest minereu este unul dintre motivele pentru care s-au îndreptat asupra Țării bascilor poftele hrăpărețe ale capitalismului internațional.

În această regiune a Spaniei mai dăinuiau, la începutul secolului al XIX-lea, rămășițe ale unei lupte acerbe între diferiți pretendenți la tronul Spaniei, între cei interesați în menținerea unor rămășițe de natură feudală cu caracter local — național și noile tendințe ale burgheziei, care se nășteau.

Autoarea subliniază că în drumul său capitalismul intern și extern (englez, francez, belgian, american) distrugea fără cruțare „...tot ceea ce este scump și sfînt poporului: libertatea, independența, obiceiurile, tradițiile...”¹

Pe măsura industrializării provinciei însă, se nășteau proletariatul și, o dată cu el, lupta dîră împotriva exploata-
torilor.

¹ Dolores Ibarruri: „Singura cale”, Editura politică, 1963, pag. 11. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi date în text.

Referindu-se la exploatarea cruntă a proletariatului spaniol, în lucrare este subliniat faptul că: „Ceea ce caracteriza exploatarea minelor nu era numai felul sălbatic cum era jefuită țara de principala sa bogăție, ci mai ales tratamentul brutal aplicat muncitorilor angajați” (pag. 16). Autoarea demască cu putere condițiile inumane de trai impuse de clasele dominante majorității poporului spaniol: locuințele comparabile cu grajdurile, lipsa celor mai elementare condiții igienice și de securitate a muncii, bolile epidemice care secerau fără milă, deopotrivă pe tineri și bătrâni, salariile mizere, cu totul insuficiente pentru procurarea strictului necesar din magazinele patronilor minelor sau ale concesionarilor acestora.

Proletariatul spaniol nu s-a împăcat niciodată cu această stare de lucruri, ridicându-se, încă din acea perioadă, cu hotărâre la luptă împotriva exploatarea. În 1866, în Țara bascilor au apărut primele organizații, înființate în Spania, ale Asociației internaționale a muncitorilor.

Sub conducerea acestora au avut loc primele mari greve care, soldându-se cu succes, au contribuit la întărirea mișcării muncitorești din Spania.

În această epocă, a primilor pași ai mișcării muncitorești, în luna decembrie a anului 1895 s-a născut Dolores, într-o familie de mineri. Era a 8-a dintre cei 11 copii pe care artificierul trebuia să-i întrețină prin munca sa.

Copilăria lui Dolores este legată de toate mizeriile care apăsau proletariatul; ea crește și ia cunoștință de toate contradicțiile care frământau Spania la începutul secolului al XX-lea.

La numai 8 ani trăiește acțiunea unei greve mari, sălbăticia reprimării de către armată, tragedia pierderii celor dragi în lupta pentru un trai mai bun.

Cu voință și efortul continuu de a-și însuși cât mai multe cunoștințe, Dolores își termină „studiile” fără a-și putea satisface marea dorință de a deveni învățătoare. Nu-i rămâne decât să învețe puțin croitoria și să intre apoi ca fată în casă la o familie de negustori. La numai 20 de ani s-a căsătorit cu un miner.

În această perioadă ea citește prima carte marxistă care îi deschide „o fereastră în conștiință, spre viață” (pag. 77). Dar, totodată, dezlănțuie și lupta între vechea credință catolică, în care fusese crescută, și noua concepție despre lume. Referindu-se la această problemă, autoarea arată: „Noua mea credință era mai dreaptă și mai trainică decît cea religioasă. Nu mai așteptam acum nimic de la mila unui dumnezeu necunoscut și care nu putea fi cunoscut, ci de la străduința oamenilor, de la propria noastră străduință, de la propria noastră luptă” (pag. 77).

În timp ce această conștiință se forma, în cadrul mișcării muncitorești internaționale de desfășurau evenimente remarcabile ca: izbucnirea în anul 1917 a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și constituirea în 1919 a Internaționalei a III-a.

Datorită unor condiții obiective interne, generate de contradicțiile de clasă din sinul societății, și sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în Spania a început să crească starea de spirit revoluționară, care a cuprins treptat noi pături sociale și noi regiuni industriale și agricole.

Concomitent în țară iau avînt mișcările naționale, dintre care mișcarea naționalistă din Țara bascilor se evidențiază pe prim plan. Partidul socialist spaniol n-a înțeles însă importanța problemei naționale, luînd atitudine împotriva mișcării naționaliste din Țara bascilor.

În cadrul mișcării muncitorești spaniole se desfășoară, în această perioadă, o puternică luptă de delimitare ideologică, evidențiată printre altele și în cadrul alegerilor parlamentare din 1918.

Sub influența evenimentelor revoluționare interne și internaționale se cristalizează atitudini diferite între membrii partidului socialist, o parte dintre cei mai buni militanți care se bucurau de prestigiu și care înțelegeau să apere consecvent cauza proletariatului părăsind rîndurile partidului.

Începînd din 1919, se formează grupe de partizani ai Internaționalei Comuniste. În aprilie 1920 se desprinde din partid tineretul socialist, întemeind

Partidul Comunist din Spania. Pe linia aceluiași proces se desprind apoi din partidul socialist și reprezentanții aripii stîngi, care creează Partidul Muncitoresc Comunist din Spania. Cele două partide comuniste se unifică în noiembrie 1921, formînd Partidul Comunist din Spania.

În această perioadă autoarea se încadrează efectiv în mișcarea muncitorească, fiind aleasă membră în cel dintîi comitet provincial al P.C.S. din Biscaya.

Cu o deosebită pătrundere, în lucrare sînt analizate greșelile făcute în primii pași ai activității partidului, divergențele și luptele fratricide între socialiști și comuniști, grevele și alte manifestări ale muncitorimii, devenită conștientă de sarcinile ei. Nu lipsesc nici aspectele din viața personală a autoarei, strîns imbinat cu mișcarea muncitorească: arestarea soțului, condițiile grele de viață, încercările „evlavioaselor” de a folosi aceste situații pentru a o îndepărta de calea aleasă.

Partidul de tip nou, născut în condițiile unei lupte atît de aprige, începe să-și facă simțită existența. El aduce sub conducerea lui importante organizații sindicale, cu toată împotrivirea acerbă a socialiștilor.

Cu toate acestea, în pofida succeselor partidului și a organizării proletariatului, profitînd de sciziunea clasei muncitoare, cercurile reacționare din țară reușesc, în anul 1923, să instaureze dictatura feroce a lui Primo de Rivera.

Între îndatoririle luptătoarei proletare și mizeriile vieții, Dolores merge neabătut pe drumul ferm al revoluționarei și trece peste durerile pierderii între timp a trei dintre copii. Viața lui Dolores este strîns legată de mișcare, de calea trasată de partid. Delegată la conferințele partidului, ea activează neobosită, contribuind, alături de întreaga clasă muncitoare, la victoria obținută de forțele democratice în alegerile municipale din anul 1931, care au contribuit la căderea monarhiei și a regimului de dictatură.

O dată cu instaurarea republicii burgheze și colaborarea partidului socialist cu aceasta, Dolores constată că înflăcărarea și avîntul revoluționar al maselor au fost trădate de lășitatea și spaima

claselor stăpînitoare și că noul guvern n-a fost în stare să înfăptuiască reformele de care avea nevoie Spania. Ea trage concluzia justă că: „experiența istorică a poporului spaniol arată încă o dată, fără putință de tăgadă, că burghezia nu va duce niciodată pînă la capăt propria sa revoluție, revoluția democratică. Numai clasa muncitoare este în stare să înfăptuiască în mod consecvent această revoluție” (pag. 116).

În partea a 2-a a cărții sînt expuse pe larg marile frămîntări ale Spaniei în perioada dintre răsturnarea monarhiei și izbucnirea rebeliunii franchiste din 1936.

În această parte este descrisă întreaga legătură dintre creșterea mișcării revoluționare, dezvoltarea partidului și viața luptătoarei comuniste, strîns legată de aceste evenimente. Sînt scoase în evidență nehotărîrea burgheziei și socialiștilor, politica șovăitoare și cîrdășia socialiștilor cu burghezia, sînt analizate obiectiv greșelile și succesele partidului comunist.

Totodată, Dolores Ibarruri descrie cu căldură figurile neuitate ale unor luptători progresiști, care, fiind patrioți adevărați, atașați cauzei poporului, au recunoscut justetea liniei partidului, au ajutat acțiunile acestuia chiar pînă la sacrificiul suprem al propriei lor vieți. Capitolul dedicat familiei Martinez este semnificativ în această direcție.

Pline de învățăminte sînt și paginile care consemnează lupta din închisori și demnitatea cu care comuniștii au știut să înfrunte teroarea, persecuțiile și schingiuirile dezlănțuite de călăii fasciști împotriva lor.

În această a doua parte a lucrării se arată cum autoarea, care devenise conducătoare a Partidului Comunist din Spania, a luat parte ca delegată la congresele Internaționalei Comuniste. Dolores învață astfel tactica justă și potrivită situațiilor care se nasc la un moment dat în mișcarea muncitorească. Referitor la situația din sînul P.C.S., luptătoarea comunistă desprinde în primul rînd necesitatea aplicării liniei juste în însuși sînul partidului, a lichidării sectarismului din partid, a influențelor sale deosebit de dăunătoare pentru mișcarea muncitorească din Spa-

nia. „Noua situație — arată autoarea — impunea o cotitură radicală în activitatea partidului comunist; trebuia să se pună capăt metodelor sectare, care izolau partidul de mase și să se depună eforturile cele mai mari în lupta pentru desfășurarea revoluției burghezo-democratice, care începuse o dată cu proclamarea Republicii“ (pag. 139).

Evenimentele ulterioare ce s-au desfășurat pe arena mișcării muncitorești din Spania sînt tratate de către autoare în directă legătură cu pericolul fascist, devenit iminent după instaurarea fascismului la putere în Germania. Amploarea mișcării muncitorești și a răscoalelor țărănești a crescut deosebit de mult în acești ani.

Guvernul republican socialist, așa după cum subliniază lucrarea, nu a știut însă să răspundă revendicărilor juste ale clasei muncitoare și răscoalelor țărănești din anii 1932 și 1933; el s-a dovedit incapabil să realizeze soluția radicală cerută de țărani, adică o reformă agrară revoluționară.

La întregul val revoluționar se adaugă mișcarea insurecțională din Asturia din 1934. Această mișcare insurecțională a avut o mare valoare educativă pentru masele populare, ea a permis compararea celor trei linii de acțiune ce s-au conturat în cadrul acestor lupte: a comuniștilor, a socialiștilor și a anarhiștilor. Față de inconsecvențele socialiștilor și acțiunile greșite și dăunătoare ale anarhiștilor, autoarea subliniază justetea liniei tactice a P.C.S., care a participat deschis și fără rezerve la mișcarea revoluționară din octombrie 1934 „conducînd-o în unele locuri, străduindu-se s-o dezvolte și asumîndu-și în mod public răspunderea pentru insurecție“ (pag. 171).

Utilizînd toate căile și mijloacele de luptă, Partidul Comunist din Spania a militat în această perioadă pentru crearea și îndrumarea activității Uniunii Antifasciste a Femeilor, în care Dolores Ibarruri a primit sarcini importante, pentru organizarea forțelor democratice și crearea frontului popular conceput „ca o largă mișcare de mase, care să-i grupeze pe toți cei ce doreau să bareze drumul reacțiunii și fascismului“ (pag. 161).

Datorită activității neobosite desfășurate de partid, frontul popular reușește să fie învingeabat la sfîrșitul anului 1935 și să obțină victoria în alegerile parlamentare din februarie 1936. Succesul politicii de front popular, preconizată de P.C.S. încă din anul 1933, și victoria forțelor democratice în alegeri au fost posibile datorită unui program de revendicări social-economice clar și cuprinzător întocmit de partidul comunist și care a găsit ecou favorabil în masele celorlalte partide muncitorești.

Victoria frontului popular în Spania a avut un răsunet mondial puternic.

Precizînd în această direcție atitudinea grupărilor politice din cadrul frontului popular, în lucrare se arată că comuniștii au fost aceia care au văzut, de la bun început, pericolul potențial al izbucnirii contrarevoluției. Aleasă deputată în Cortez, comunistă Dolores Ibarruri, alături de ceilalți luptători comuniști și antifasciști, duce o susținută muncă de lămurire a maselor privind pericolul fascist.

Magistrale au fost discursurile ținute în Cortezurile de deputați comuniști. Pericolul unui atac concentrat împotriva guvernului de front popular devenea tot mai evident. Partidul conducea lupta mai departe, așa cum o va face și după izbucnirea rebeliunii.

Chemările partidului comunist n-au găsit însă același ecou și în rîndurile celorlalți participanți la frontul popular care, în frunte cu Largo Caballero, afirmău că „în Spania nu conspira nimeni“ (pag. 253).

Partea a treia a lucrării se referă la evenimentele legate de dezlănțuirea rebeliunii franchiste, intervenția statelor fasciste, la eroica luptă de rezistență desfășurată de poporul spaniol.

Dolores Ibarruri urmărește toate desubturile politice ale acestei intervenții criminale, pusă la cale de generalii trădători și condusă direct de la Berlin și Roma.

În lucrare sînt redată cauzele dezlănțuirii războiului, furia cu care cele mai retrograde forțe reacționare luptau împotriva frontului popular, aceasta atît pe linie internă cît și externă. În această ordine de idei, autoarea dez-

văluie rădăcinile interne ale dezlănțuirii contrarevoluției, în interesele comune ale aristocrației latifundiare și oligarhiei plutocratice, care „se împleteau strâns și care nu acceptau nici dezvoltarea democratică a țării, nici cea mai mică atingere a privilegiilor lor de clasă și de castă” (pag. 255).

Pline de căldură și dragoste față de popor sînt paginile din lucrare închinată eroismului maselor populare care — deși din primele zile ale războiului raportul de forțe și de mijloace s-a dovedit în defavoarea forțelor republicane — nu s-au demoralizat de faptul că dușmanul era mai puternic, dîndu-i lovituri nimitoare. Această voință a maselor, această flacăra revoluționară se va face simțită pînă în ultima clipă.

Dar acestui eroism al maselor i se opuneau nu numai reacțiunea internă și statele fasciste, ci și criminala politică de „neintervenție” adoptată de guvernele Franței și Angliei, „neintervenție” care a ajutat direct și fățiș rebelilor lui Franco și fasciștilor italieni și hitleriști. Franța lui Leon Blum a încălcat pînă și propriile-i contracte și a lăsat Spania dezarmată pradă aviației germane și tancurilor italiene.

Apar logic, din întregul cuprins al cărții, tendințele imperialismului german și italian de jefuire a imenselor bogății ale Spaniei și de transformare a teritoriului său în poligoane de experiență pentru încercarea armelor moderne, care urmau apoi să fie utilizate în cel de-al doilea război mondial.

Autoarea analizează cauzele care au făcut posibile organizarea rezistenței și victoriile partidului de-a lungul celor peste 3 ani de luptă, scoțînd totodată la iveală și motivele datorită cărora călăii poporului spaniol au obținut înfrîngerea vremelnică a Republicii. Autoarea nu pregetă să arate și slăbiciunile Partidului Comunist din Spania.

Ea demască în fața întregii lumi numele trădătorilor poporului spaniol, al tuturor acelor care sub un motiv sau altul

au fost cocoțați sau tolerați în posturile de conducere politice sau militare. Încăpățînarea și îngustimea orizontului politic al lui Largo Caballero, activitatea trădătoare a unor dușmani înveterați de teapa lui Asensio, Casado, Miaja și alții, oscilațiile președintelui Azana sau comportarea, de multe ori contradictorie, a lui Negrin sînt arătate în lumina adevărului istoric.

Oprindu-se asupra succeselor pe care forțele republicane, încă neconstituite în armată națională, le-au obținut împotriva diviziilor lui Mussolini și a aviației lui Hitler, asupra victoriilor de la Guadalajara, Ebru și Teruel, excepționala apărare a Madridului, autoarea scoate în evidență elanul patriotic, puterea de sacrificiu a proletariatului și aportul solidarității internaționale reprezentat prin brigăzile internaționale de voluntari.

Relevînd contribuția brigăzilor internaționale de voluntari, autoarea citează participarea sutelor de luptători romîni care, răspunzînd chemării P.C.R., au luptat cu arma în mînă, alături de poporul spaniol, împotriva fascismului, fapt care constituie un exemplu de solidaritate internațională a clasei muncitoare din România cu lupta dreaptă a poporului spaniol.

Intervenția criminală a statelor fasciste, forțele materiale puse în joc de către acestea au constituit cauza principală pentru care lupta eroică a poporului spaniol n-a putut fi încununată de succes. La aceasta a contribuit și activitatea trădătoare a unor elemente dușmănoase din conducerea Republicii, precum și lipsa de experiență a P.C.S. în unele probleme de tactică și strategii revoluționară.

În focul războiului, care a constituit piatra de încercare pentru fiecare partid sau organizație politică, au ieșit la iveală calitățile politice revoluționare ale P.C.S., care, dintre toate organizațiile muncitorești, a avut de la începutul războiului o linie politică clară, îndreptată spre

organizarea luptei maselor populare în direcția obținerii victoriei asupra fascismului. P.C.S. a formulat un program de transformări social-economice a cărui realizare, deși parțială, a dus la rezolvarea unor sarcini ale revoluției democrat-populare, transformând, în decursul războiului, republica democrat-burgheză într-o republică de tip popular.

În partea finală a cărții, autoarea arată că și astăzi, ca și în trecut, aceleași cauze determină lupta și necesitatea unității poporului spaniol, în fața căruia stă sarcina de onoare de a duce torța libertății mai departe, de a lichida dictatura barbară a lui Franco, de a înlătura pentru totdeauna jugul greu și sîngeros al exploatării capitaliste. Evenimentele revoluționare recente care au cuprins masele munci-

toare din această țară dovedesc că poporul spaniol a înțeles această măreață sarcină, că el, așa după cum se subliniază în lucrare, „... a și pășit pe singura cale pe care oamenii simpli devin eroi, constructori ai unei vieți noi, ai unei lumi noi, pe calea luptei pentru democrație, pentru pace, pentru socialism“ (pag. 459.)

Traducerea cărții de față constituie un aport la cunoașterea istoriei mișcării muncitorești spaniole și a avangărzii sale, Partidul Comunist din Spania, cât și a vieții și activității eminentei luptătoare comuniste, Dolores Ibarruri. Ea este interesantă și utilă atât pentru istorici, cât și pentru masele largi de cititori din țara noastră.

I. MILETINEANU

Note BIBLIOGRAFICE

„LA PREMIÈRE INTERNATIONALE“ („INTERNATIONALA I“)

*Culegere de documente publicată sub redacția lui Jacques Freymond,
Geneva, 1962, vol. I. (454 pag.) și vol. II (498 pag.)*

Asociația internațională a muncitorilor a fost creată cu scopul de a ajuta clasei muncitoare de pretutindeni să se organizeze și să-și coordoneze acțiunile pe frontul luptei de clasă, pentru a opune reacțiunii politice a claselor exploatatoare unitatea proletariatului și, după cum spunea Karl Marx, pentru a înlocui mulțimea de secte socialiste sau semisocialiste printr-o organizație reală, revoluționară a clasei muncitoare. Studiarea bogatei activități a Internaționalei I a dat naștere unei vaste literaturi istorice, care s-a îmbogățit cu fiecare an.

Cele două tomuri ale colecției de documente, realizate sub redacția lui J. Freymond privind vasta activitate a Internaționalei I, luptele din sinul ei împotriva teoriilor mic-burheze, reformiste, ca și împotriva diverselor grupuri sectare, constituie o contribuție valoroasă care înlesnește o mai profundă cunoaștere a istoriei primei organizații internaționale a oamenilor muncii.

Cele două volume ale culegerii sînt împărțite în șapte capitole, avîndu-se

în vedere momentele cele mai importante ale istoriei Asociației internaționale a muncitorilor, și anume congresele ei. J. Freymond face cunoscut, de altfel, că scopul urmărit a fost acela de a pune la dispoziția cercetătorilor în primul rînd procesele-verbale ale congreselor primei Internaționale, care au avut loc în perioada 1864—1872.

Aceste procese-verbale, subliniază J. Freymond, sînt esențiale pentru înțelegerea ideilor sociale, politice și economice și a mișcării muncitorești din acea perioadă istorică.

Capitolul I, intitulat: „Preistoria Internaționalei I“, conține o serie de documente din perioada anilor 1864—1866, care emană de la Consiliul General al Internaționalei și de la secțiunea sa din Franța (Paris). Primul document cu care se deschide culegerea este „Manifestul Asociației internaționale a muncitorilor“, unul dintre cele mai strălucite modele de tactică elaborate de K. Marx care trebuia să unească toate forțele clasei muncitoare din lume — aflate, în acea perioadă, în mare parte, sub influența proudhoniștilor, lasalleenilor, tradeunioniștilor etc. —, păstrînd, totodată, neatinse principiile revoluționare expuse anterior în „Manifestul Partidului Comunist“.

Expunînd evoluția dezvoltării societății capitaliste, K. Marx scria în „Manifestul Asociației internaționale a muncitorilor“: „Cucerirea puterii politice a

devenit marea datorie a clasei muncitoare¹.

Experiența acumulată în cursul luptelor de clasă a dovedit cu prisosință că lipsa unității de acțiune a muncitorilor din diferite țări este pedepsită necruțător prin înfrângerea eforturilor lor neordonate. „Numărul, unul din elementele succesului, este de partea ei — a clasei muncitoare; dar numărul trage în cumpănă numai dacă e rezultatul organizării și dacă e călăuzită de cunoaștere” (vol. I, pag. 9). Karl Marx sublinia astfel necesitatea organizării muncitorilor într-un partid politic revoluționar care trebuia să fie înarmat cu teoria științifică despre societate și lupta de clasă. Iată motivele pentru care a fost înființată prima Internațională. În lucrare sînt inserate cîteva extrase din ziarele timpului care exprimă poziția proletariatului din unele țări față de constituirea Internaționaliei I.

Semnificativ în această direcție este un extras din ziarul parizian „Siècle” din 14 octombrie 1865, în care se arată, precizîndu-se poziția muncitorilor francezi: „Cu profundă emoție noi am citit despre evenimentul care s-a petrecut la Londra (constituirea Internaționaliei I — *n.n.*). Noi avem presimțirea că un mare eveniment se petrece în lume și că sala din Long Acre (unde a avut loc ședința de constituire — *n.n.*) va fi celebră în istorie” (vol. I, pag. 23).

În cel de-al doilea capitol al lucrării, intitulat „Congresul de la Geneva” (1866), sînt strîse o serie de documente foarte interesante, ca: „Raportul Consiliului General”, procesele-verbale ale discuțiilor purtate la congres, „Statutul Asociației internaționale a muncitorilor”, „Regulamentul” etc.

Statutul, scris de K. Marx, expunea într-o formă limpede obiectivele care stăteau în fața Internaționaliei. Articolul I din Statut subliniază că Asociația a fost organizată pentru a exista „...un centru de comunicare și de cooperare între muncitorii din diferite țări care aspiră la același scop: concursul mutual, progresul și completa eliberare a clasei muncitoare” (vol. I, pag. 69).

În documente se oglindește lupta elementelor marxiste împotriva punctelor de vedere greșite, exprimate de delegații proudhoniști, care încercau să trans-

forme Internaționala într-o asociație cooperatistă, avînd ca scop să studieze condițiile în care regimul cooperatist ar putea înlocui, pe cale pașnică, capitalismul. Cercetătorului acestor documente îi apare limpede faptul că proudhoniștii au suferit o înfrîngere serioasă și că învățătura revoluționar-științifică a lui Marx și Engels a cîștigat mai mult teren. În continuare, culegerea prezintă un document al Congresului muncitorilor americani din 1866, de la Baltimore, din care rezultă că în acel timp lupta proletariatului împotriva dușmanului său de clasă — burghezia — nu lua amploare numai pe pămîntul Europei, ci ea cuprinsese și Statele Unite ale Americii.

Muncitorii americani au hotărît să trimită o delegație la Congresul de la Geneva, făcînd cunoscute, totodată, și documentele adoptate de ei la Congresul de la Baltimore în care se spunea printre altele: „...a venit timpul ca clasa muncitoare americană să rupă toate legăturile... care o leagă de vechile partide și să se organizeze în Liga națională a muncii” (vol. I, pag. 59), cu scopul de a lupta pentru apărarea intereselor proletariatului, pentru satisfacerea revendicărilor sale. Era o nouă victorie a celor exploatați care luptau pentru emanciparea politică și economică. În lumina documentelor prezentate, putem aprecia că importanța Congresului de la Geneva a constatat în aceea că a stabilit cu precizie programul de acțiune, scopurile Asociației internaționale.

Cel de-al III-lea capitol al primului volum, intitulat „Congresul de la Lausanne” (1867), ne prezintă rapoartele susținute la congres și procesele-verbale ale discuțiilor, în care putem urmări evoluția luptei duse de marxisti împotriva proudhoniștilor în jurul unor probleme ca: lipsa libertăților politice, proprietatea colectivă asupra pămîntului etc.

Rapoartele prezentate de secțiunile Internaționaliei la congres trezesc un interes deosebit, deoarece putem surprinde creșterea influenței Internaționaliei în rîndul muncitorilor din diferite țări ale lumii, precum și lupta dusă de aceștia împotriva exploatarei capitaliste.

Deosebit de interesante pentru istoria mișcării muncitorești internaționale sînt și rezoluțiile adoptate de congres — inserate, de asemenea, în paginile primului volum. Rezumînd discuțiile despre necesitatea luptei proletariatului pentru cucerirea de libertăți politice, în rezoluții se subliniază că „... stabilirea libertăților politice este o primă măsură

¹ „Internaționala I”, culegere de documente publicată sub redacția lui Jacques Freymond, Geneva, 1962, vol. I, pag. 8. În continuare, trimerile la această lucrare vor fi date în text.

de absolută necesitate" (vol. I, pag. 234) pentru proletariatul internațional.

Internaționala I a adoptat din primii ani ai existenței sale o poziție hotărâtă în problema luptei împotriva războaielor. Congresul de la Lausanne, printr-o adresă, a chemat să se întreprindă tot ceea ce este posibil pentru „...desființarea armatelor permanente și pentru menținerea păcii...” (vol. I, pag. 235), legând aceste obiective de lupta pentru emanciparea deplină a clasei muncitoare de sub puterea capitalului.

Materialele publicate în cadrul capitolelor următoare, referitoare la congresele de la Bruxelles (1868) și Basel (1869), la Conferința de la Londra (1871) și Congresul de la Haga (1872), ne permit să urmărim evoluția luptei ideologice din sinul Internației, în jurul unor probleme ca: proprietatea funciară, necesitatea luptelor greviste, pericolul de război, problema națională, desființarea dreptului de moștenire, micșorarea duratei zilei de lucru etc. Lupta a fost cu atât mai înverșunată cu cât influențele proudhonismului, lasalleanismului etc. continuau să se manifeste, deși învățătura marxistă câștiga tot mai mulți aderenți.

Trecând în revistă dezvoltarea mișcării muncitorești și succesele ei, care au provocat ura burgheziei europene și măsurile represive ale guvernanților din diferite țări, „Raportul Consiliului General” prezentat Congresului de la Bruxelles — la întocmirea căruia K. Marx a avut un rol hotărâtor — a subliniat faptul că în acele condiții unitatea proletarilor de pretutindenți era mai necesară ca oricând în trecut.

Din paginile documentului răzbate credința în victoria inevitabilă a celor exploatați: „Asociația internațională a muncitorilor nu se va lăsa nici intimidată, nici abătută din drumul ei. De acum înainte soarta ei este indisolubil legată de dezvoltarea istorică a clasei în ale cărei mîini se găsește renașterea omenirii” (vol. I, pag. 260). Printre importante documente publicate, referitoare la Congresul de la Bruxelles, se găsește și rezoluția prin care delegații „...protestează cu cea mai mare hotărâre împotriva războiului” (vol. I, pag. 264) și cheamă opinia publică să împiedice izbucnirea conflictelor armate pe care le pregăteau marile puteri capitaliste.

Subliniind insuficiența instruire a muncitorilor, datorită condițiilor grele

de trai și de muncă, o altă rezoluție releva necesitatea luptei pentru reducerea zilei de muncă care „...este considerată ca o condiție prealabilă indispensabilă” (vol. I, pag. 347) ridicării nivelului cultural al proletariatului.

În lupta lor împotriva proudhonismului, mai ales în legătură cu chestiunea proprietății asupra pămîntului, Marx și tovarășii săi de idei au reputat o victorie însemnată la Congresul de la Basel, care prin rezoluția adoptată declara că: „Societatea are dreptul să desființeze proprietatea individuală asupra pămîntului și să-l dea în proprietatea comunității” (vol. II, pag. 74).

Un alt moment însemnat din istoria Asociației internaționale a muncitorilor a fost Conferința de la Londra din 1871, care a marcat o nouă creștere a influenței învățăturii lui Marx și Engels împotriva ideologiei claselor exploatatoare și a influenței ei în rîndurile proletariatului.

Conferința a atras atenția proletariatului asupra sarcinilor sale, insistînd asupra faptului că „...mișcarea sa economică și activitatea sa politică sînt indisolubil unite” (vol. II, pag. 236), recomandînd atragerea cît mai largă a femeilor în lupta contra claselor exploatatoare. Analizînd situația creată în urma înfrîngerii Comunei din Paris — cea mai puternică manifestare a luptelor de clasă, a luptei proletariatului pentru victoria sa asupra burgheziei în secolul al XIX-lea —, conferința a indicat secțiilor Internației din țările în care activitatea lor fusese interzisă ca urmare a terorii dezlănțuite de guvernanți o nouă tactică pe care împrejurările o impuneau. Secțiile Internației trebuiau „...să se reorganizeze sub diverse nume pentru a activa” (vol. II, pag. 236), pentru a continua lupta, în ciuda încercărilor făcute de burghezie pentru a împiedica activitatea Asociației internaționale a muncitorilor.

În același timp se aprecia poziția internaționalistă pe care se situaseră muncitorii germani care „...și-au făcut datoria în timpul războiului franco-prusac” (vol. II, pag. 237), prin protestul hotărît împotriva ajutorului dat burgheziei franceze pentru zdrobirea Comunei din Paris.

După Congresul de la Bruxelles a început să ia amploare în cadrul Internației și lupta împotriva anarhismu-

lui, care, după cum se știe, prin teoriile și acțiunile sale aventuriste, constituia un pericol deosebit pentru mișcarea muncitorească internațională.

Așa cum rezultă din documentele publicate, anarhismul era un curent politic care tindea către o orînduire fără stat, nega însemnătatea partidului revoluționar al proletariatului și a disciplinei de partid, propovăduia răscoale imediate și „egalizarea claselor”. Așa cum se desprinde din poziția lui Marx față de anarhism, consemnată în documentele de care ne ocupăm, scopul proletariatului, obiectivul revoluției pe care era chemat s-o săvîrșească, prin rolul său istoric, nu era acela de a „egaliza clasele”. K. Marx și F. Engels au demonstrat în mod științific că dezvoltarea social-economică a societății nu va aduce „egalizarea” claselor, ci desființarea lor.

Din textele publicate rezultă că „Alianța pentru democrația socialistă” — organizație creată de Bakunin —, după ce membrii ei au fost primiți în Asociația internațională a muncitorilor, a continuat să existe în secret, acționînd cu scopul de a-și subordona Internaționala și de a înlătura pe K. Marx și F. Engels de la conducerea ei. Marx a descoperit de timpuriu activitatea dușmănoasă a lui Bakunin și a partizanilor săi și i-a demascat cu hotărîre.

În volumul al II-lea al culegerii de documente, aproximativ o sută de pagini conțin texte emanînd de la Consiliul General, publicate într-o broșură la recomandarea Congresului de la Haga, sub titlul: „Alianța pentru democrația socialistă și Asociația internațională a muncitorilor”, cu scopul de a demasca activitatea dușmănoasă a „Alianței” și a conducătorului său, Bakunin. Aceste documente fac cunoscută activitatea secretă a lui Bakunin și a partizanilor săi, desfășurată în sinul Consiliului General și în secțiile Internaționalei din Elveția, Spania, Italia și Franța.

Sînt publicate și piesele justificative — „Statutul” și Regulamentul „Alianței”, precum și cîteva scrisori ale lui K. Marx și Bakunin, pe baza cărora, printre altele, Internaționala își întemeia acuzațiile împotriva anarhiștilor.

Congresul de la Haga, ale cărui documente sînt de asemenea publicate, a

constatat că „Alianța secretă a fost fondată, avînd statute complet opuse Statutului Internaționalei” (vol. II, pag. 377).

Pentru activitatea lor, Bakunin și partizanii săi au fost excluși din Internațională, pe baza unei rezoluții adoptate de congres.

Congresul a adoptat și o rezoluție — care dădea teoriilor anarhiste o nouă lovitură — în care se sublinia faptul că „...constituirea proletariatului în partid politic este indispensabilă pentru asigurarea triumfului revoluției sociale și a scopului său suprem : desființarea claselor” (vol. II, pag. 373).

La congres s-a atras atenția că în condițiile în care stăpînii pămîntului și ai capitalului se folosesc de privilegiile lor politice pentru a apăra și perpetua monopolurile lor economice și pentru aservirea muncii proletariatului — partidul revoluționar al clasei muncitoare trebuie să lupte pentru cucerirea puterii politice, fapt care i-ar permite să treacă la transformări social-economice.

Rezoluțiile adoptate la congres dovedesc adevădarea tot mai largă a celor exploatați la învățătura revoluționară a lui Marx și Engels, evidențiind victoria socialismului științific asupra teoriilor dușmănoase care urmăreau să reducă proletariatul la o simplă anexă a partidelor politice create de clasele exploatare, s-o abată astfel de la drumul său revoluționar, la capătul căruia trebuia creată societatea celor ce muncesc, societatea fără clase și exploatare.

Pe lîngă documentele amintite, culegerea mai cuprinde și alte materiale însemnate, ca, de pildă : statutele provizorii ale Internaționalei, „Comunicarea confidențială a Consiliului General”, broșura „Pretinsele sciziuni în Internațională” etc.

Semnalăm și existența listelor cu numele membrilor diferitelor delegații participante la congrese și a indexului numerelor citate.

Culegerea de documente prezentată conține materiale referitoare la Internaționala I, numai pînă la Congresul de la Haga (1872) inclusiv.

Fără îndoială că sînt multe documente care ar fi trebuit să-și găsească locul cuvenit în această culegere, dar lipsesc

datorită faptului că accesul în unele arhive din Occident — după cum semnalează J. Freymond — nu a fost permis. Astfel, procesele-verbale ale Consiliului General din Londra, din anii 1866—1869, din care nu se cunosc decât câteva, nu sînt publicate.

Valoarea culegerii ar fi crescut, neîndoielnic, dacă s-ar fi făcut apel la vasta corespondență a lui K. Marx și F. Engels referitoare la activitatea Internațională, dacă ar fi fost publicate și documente privind activitatea acesteia

după mutarea Consiliului General în Statele Unite (New York), cînd activitatea Internațională și a secțiilor ei nu a încetat. Cu toate acestea, culegerea — rod al unei munci serioase de adunare a unor materiale împrăștiate în diferite țări ale lumii — are o valoare deosebită pentru cercetătorii activității primei Internaționale a oamenilor muncii, a cărei înființare a avut loc acum aproape o sută de ani.

M. POPA

„Caracterul profund reacționar al legislației dictaturii militare-fasciste. Influențe naziste asupra acestei legislații“

în „Studii și cercetări juridice“ nr. 3/1963

Dictatura militară-fascistă a constituit un regim politic reacționar, ostil intereselor naționale și sociale ale poporului român. Ea a dus la subjugarea României de către Germania hitleristă, la știrbirea independenței naționale și jefuirea economiei naționale. Această dictatură a ascuțit la maximum toate contradicțiile orînduirii burghezo-moșierești.

Poporul român a manifestat, chiar de la început, o profundă ostilitate față de acest regim pe care nu l-a dorit. Sub conducerea Partidului Comunist din România, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, au dus o luptă hotărîtă pentru apărarea intereselor naționale ale țării, răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul hitlerist și alăturarea României la coaliția antihitleristă, pentru instaurarea unui guvern al democrației și progresului.

Studiul* începe prin prezentarea, în linii generale, a condițiilor istorice în care s-a dezvoltat România în perioada dintre cele două războaie mondiale. Relevînd caracteristicile principale ale economiei României în această perioadă, profundele contradicții economice și social-politice care măcinau țara, autorii subliniază lupta eroică dusă de clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist din România împotriva regimului de cruntă exploatare și silnicie

burghezo-moșierească, precum și împotriva pericolului fascismului încă din momentul apariției lui.

Subliniindu-se rolul important pe care îl juca România în planurile agresive ale Germaniei hitleriste, în studiu se arată că interesul Germaniei de a integra România în zona sa de influență s-a manifestat printr-o acțiune sistematică îmbrăcînd forme variate. Influența nazismului în România s-a resimțit pe toate planurile vieții politice-ideologice; ea a reușit îndeosebi pe planul legislației.

Statul totalitar fascist a fost instaurat o dată cu dictatura militară-fascistă. Acest act a fost înlesnit de perioada precedentă a dictaturii regale, a cărei politică reacționară s-a reflectat pe plan legislativ în primul rînd în Constituția din 1938, care a creat cadrul juridic general pentru conducerea „autoritară” a statului, pentru restrîngerea drepturilor și libertăților cetățenești.

În studiul de care ne ocupăm, analizîndu-se trăsăturile politicii externe a dictaturii regale, politică de oscilare între puterile occidentale (Anglia și Franța) și grupul statelor fasciste (Germania hitleristă și Italia fascistă), de adoptare a politicii mîuncheneze caracterizată prin cedarea în fața presiunilor Germaniei hitleriste, se subliniază consecințele acestei politici pe plan juridic. În această privință este edificator acordul economic încheiat cu cel de-al III-lea Reich în martie 1939, acord care a însemnat un pas hotărîtor spre înfeudarea economică și politică a țării și spre acceptarea dictatului de

* Studiu elaborat de un colectiv de cercetători și cadre didactice, sub conducerea lui E. A. Barasch, membru corespondent al Academiei R.P.R.

la Viena din 30 august 1940, prin care partea nordică a Transilvaniei a fost ruptă din trupul țării și predată de către Germania hitleristă și Italia fascistă Ungariei horthiste. Indignarea profundă a poporului împotriva politicii de trădare națională a dictaturii regale și amploarea manifestațiilor populare care au avut loc în aceste împrejurări au speriat clasele dominante.

Analizând apoi condițiile interne și internaționale care au dus, în septembrie 1940, la instaurarea dictaturii militare-fasciste, autorii arată că investirea generalului I. Antonescu cu puteri nelimitate de conducător al statului, a marcat acapararea puterii de către cercurile cele mai reacționare, șovine și prohitleriste ale societății românești, trecerea la un regim de lichidare a celor mai elementare drepturi și libertăți cetățenești, regim subordonat intereselor prădalnice ale acestor cercuri și ale Germaniei hitleriste.

Principala caracteristică a legislației fasciste a fost terorismul fățiș îndreptat, în primul rînd, împotriva clasei muncitoare și a forței sale conducătoare, Partidul Comunist din România. Printre primele acte ale dictaturii militare-fasciste a fost convenția din 15 septembrie 1940 încheiată cu reprezentantul comandamentului suprem hitlerist pe baza căreia a început la 12 octombrie 1940 intrarea armatelor germane în România. Prezența trupelor hitleriste în România cu asentimentul cercurilor reacționare fasciste și împotriva voinței poporului român a constituit un mijloc hotărîtor în aservirea țării de către Germania. Această aservire s-a adîncit în urma aderării României la Pactul tripartit (23 noiembrie 1940), precum și a semnării acordurilor economice de la Berlin (4 decembrie 1940).

Un rol de seamă în încadrarea dictaturii militare-fasciste în politica dusă de Germania hitleristă în sud-estul european l-au avut măsurile privitoare la situația politică-juridică a minorității germane din România. Autorii menționează actele juridice adoptate de dictatura fascistă, care au lovit în mod sistematic în suveranitatea statului român.

Un loc important în studiu îl ocupă modul în care și-a găsit oglindirea în legile și măsurile de suprimare a drepturilor și libertăților cetățenilor, de militarizare a instituțiilor și întreprinderilor, de înăsprire a sancțiunilor penale, concepția statului totalitar și terorist din România. Acțiunea de lichidare a

drepturilor și libertăților democratice în această perioadă s-a reflectat pe plan legislativ prin dispozițiile și actele privitoare îndeosebi la următoarele: suspendarea constituției; interzicerea partidelor politice și măsurile de prigoană sălbatică împotriva muncitorilor și a forței lor conducătoare, partidul comunist, care s-au ridicat hotărît în apărarea independenței naționale a țării, împotriva fascismului; generalizarea și permanentizarea stării de asediu; ofensiva împotriva a tot ce era progresist în cultura și arta națională; interzicerea publicațiilor democratice.

Legislația penală din perioada dictaturii militare-fasciste a accentuat la maximum politica de intimidare și teroare. Instituțiile și întreprinderile de stat și particulare au fost militarizate, fiind supuse unui regim tot mai accentuat de control și disciplină militară.

Un paragraf din studiu este consacrat analizei felului în care s-a reflectat politica rasială și șovină a dictaturii militare-fasciste în legislația elaborată, după modelul legislației Germaniei hitleriste, împotriva minorităților naționale, cu excepția membrilor „grupului etnic german”. Într-un alt paragraf al studiului se examinează influența exercitată de către administrația celui de-al III-lea Reich asupra administrației de stat a României, influență care s-a manifestat prin accentuarea caracterului antipopular și represiv-terorist al administrației și introducerea metodelor proprii activității militare.

În ultima parte a studiului se analizează modul cum s-a reflectat în legislație preocuparea pentru formarea unei mentalități fasciste mai ales în rîndurile tineretului, precum și aportul legislației în ceea ce privește asigurarea executării condițiilor înrobitoare din convențiile economice încheiate cu cel de-al III-lea Reich.

Studiul se încheie prin sublinierea trăsăturilor legislației din perioada dictaturii militare-fasciste, precum și a poziției ostile față de fascism, manifestată de poporul român. Sub conducerea partidului comunist, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, au luptat împotriva dictaturii militare-fasciste, respingînd politica șovină și rasială, de reprimare sălbatică a forțelor progresiste, de suprimare a drepturilor și libertăților democratice.

În cadrul formelor și metodelor de luptă a maselor, un loc important l-a ocupat rezistența față de ordinele și măsurile ocupanților și ale aparatului

de stat fascist, față de prevederile actelor normative prin care se impuneau obligații populației, sau care prevedeau măsuri represive pentru intimidarea ei. Mulțimea decretelor, ordinelor represive și de intimidare ale dictaturii fasciste reflecta — o dată cu creșterea luptei maselor populare — și atitudinea juriștilor democrați, a funcționarilor patrioți, care foloseau orice posibilitate oferită de lacunele legislației, pentru a

nu da curs prevederilor ei și pentru a feri de rigorile legii pe cei ce luptau împotriva dictaturii fasciste.

Lupta clasei muncitoare și a maselor populare a îmbrăcat forme multiple, culminând cu insurecția armată din August 1944, care a răsturnat dictatura militară-fascistă și a marcat începutul revoluției populare.

GH. SURPAT

A. GĂLĂȚEANU, N. GOGONEAȚĂ: „Activitatea și concepția social-politică a lui Panait Mușoiu”

în „Cercetări filozofice” nr. 3/1963

În revista „Cercetări filozofice” nr. 3 din 1963 a apărut studiul „Activitatea și concepția social-politică a lui Panait Mușoiu” de A. Gălățeanu și N. Gogoneață.

Autorii prezintă, în linii mari, activitatea de peste șase decenii a lui Panait Mușoiu. În mod deosebit, autorii au reușit să contureze concepția social-politică a lui Panait Mușoiu din anii tinereții. Faza cea mai importantă a activității lui Mușoiu este cea desfășurată de pe poziții marxiste la gazeta „Munca”, în anii 1890—1891. Nu numai că el a tradus și publicat în „Munca” fragmente din lucrarea „Luptele de clasă din Franța” de K. Marx și lucrarea lui F. Engels „Socialism utopic și socialism științific (Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință)”, dar, prin articole proprii, a tratat în spirit marxist unele probleme de tactică ale mișcării socialiste din România. Astfel, arată autorii studiului, în „Munca” a apărut lucrarea lui Mușoiu: „Propaganda în mișcarea socială”, pe care a expus-o mai întâi la clubul muncitorilor sub formă de conferință, iar apoi a tipărit-o. De subliniat că în această broșură el vorbește despre „necesitatea dictaturii proletariatului” (pag. 721).

Activitatea editorială a lui Mușoiu a însemnat pentru el mari eforturi financiare, restrângerea la maximum a propriilor sale necesități, pentru a putea scoate de sub tipar cîte o broșură din lucrările marilor gânditori ai marxism-leninismului. El a tradus și publicat în broșură — așa cum arată autorii — „Manifestul Comunist” al lui Marx și Engels, în prefața căruia scrisese: „Pen-

tru noi «Manifestul» își păstrează cu totul neștirbită valoarea lui de obîrșie. Starea de acum a Romîniei este foarte asemănătoare cu starea în care se afla Occidentul Europei înainte de 1848. Deci pentru țara romînească «Manifestul» are mai multă însemnătate decît ar avea un document istoric”. Împotriva acestei teze juste s-a ridicat Ion Nădejde, care, publicînd o altă traducere a „Manifestului”, schimbase titlul din „Manifestul Comunist” în „Manifestul socialist”, arătînd în spirit oportunist că „Manifestul” lui Marx și Engels „e bun pentru studiu, nu pentru propagandă”.

Pentru cunoașterea activității lui Panait Mușoiu în această perioadă, autorii studiului au publicat scrisoarea trimisă de Mușoiu lui F. Engels, în care-i cerea o prefață la traducerea în romînește a „Manifestului Comunist” și la lucrarea lui Engels „Socialism utopic și socialism științific”, ca și scrisoarea-răspuns adresată de Engels lui Mușoiu, în care-i mulțumea pentru traducerea și publicarea celor două lucrări în romînește, manifestîndu-și regretul că nu putea răspunde la invitația de a scrie o prefață, deoarece era ocupat cu definirea volumului al III-lea al „Capitalului” lui K. Marx.

În ce privește activitatea pe linia marxistă a lui Panait Mușoiu din anii tinereții, autorii studiului au reușit să redea în mod sintetic esențialul din activitatea lui. În studiu se află consemnate și unele date inedite, cum este, de pildă, faptul, după propria-i mărturisire, că inițierea în politică i-a făcut-o ziarul „Lupta” al lui Gh. Panu (pag. 719). De asemenea, pentru cei ce studiază presa muncitorească din ultimele două

decenii ale veacului trecut, este importantă informația că Panait Mușoiu participase la editarea revistei brăilene „România viitoare” (pag. 721).

Activitatea lui Panait Mușoiu constituia pentru elementele burghezo-liberale, în frunte cu Ion Nădejde, o piedică serioasă în propagarea ideilor lor oportuniste. De aceea, o dată cu excluderea din mișcarea muncitorească a unui grup de anarhiști din Botoșani, Ion Nădejde a reușit să elimine și pe Panait Mușoiu, sub învinuirea de a fi colaborat cu anarhiștii. Faza aceasta din activitatea lui Mușoiu, care începe din 1892, autorii studiului apărut în „Cercetări filozofice” nu au reușit s-o prezinte într-o lumină clară. Ei vorbesc de activitatea desfășurată de Panait Mușoiu împreună cu Panait Zosin la Botoșani, după care Mușoiu a plecat la Bruxelles, unde a stat un an (pag. 723). Autorii arată unele limite ale lui Panait Mușoiu. Astfel, ei spun că Mușoiu, „pornind de la o înțelegere greșită a unității mișcării socialiste, a propagat în activitatea lui editorială și idei pseudosocialiste, teze dăunătoare intereselor clasei muncitoare: teorii ale socialismului mic-burghez, lucrări anarhiste, socialist-utopice etc.” (pag. 725). Autorii lasă să

se înțeleagă că era vorba numai de „o activitate editorială”, iar concepția sa din această perioadă era „eclectică”, că Mușoiu adoptase o poziție „independentă”, de dragul unității muncitorești. Adevărul istoric este că Panait Mușoiu alunecase în acest timp pe panta anarhismului.

Autorii studiului au prezentat într-o lumină justă activitatea lui Panait Mușoiu între anii 1900—1915, dusă în cadrul „Revistei ideii”, care, deși „nu era o publicație socialistă”, lua „apărarea muncitorimii și a luptei acesteia pentru dezrobire” (pag. 726). În ceea ce privește activitatea lui Mușoiu de după primul război mondial, deși e prezentată prin câteva date esențiale, din care reies apropierea lui de ideile comuniste și contribuția sa editorială în propagarea ideologiei marxist-leniniste, considerăm că trebuia insistat mai mult. În deceniul premergător eliberării patriei noastre, bătrînul Panait Mușoiu s-a situat în primele linii ale luptei antifasciste, fiind pentru ralierea elementelor progresiste sub steagul marxism-leninismului. Prin această prismă trebuia privită participarea sa la editarea unor lucrări comuniste.

I. FELEA

N. N. IAKOVLEV: „Istoria contemporană a S.U.A. (1917-1960)”

Editura politică, 1963, 718 pag.

Apariția în limba română a lucrării istoricului sovietic N. N. Iakovlev este binevenită pentru cititorii din țara noastră care se interesează de istoria contemporană universală. Pe baza unui vast material documentar, lucrarea prezintă rolul pe care îl joacă im-

perialismul american în lumea capitalistă, încercările acestuia de a-și impune dominația mondială și eșecul acestor încercări. Autorul scoate în evidență opoziția maselor populare față de politica imperialismului american, forța

mereu crescândă a sistemului mondial socialist și contradicțiile adânci care există între marile puteri imperialiste.

N. N. Iakovlev arată că după primul război mondial pozițiile imperialismului american s-au întărit enorm în lumea capitalistă. În lucrare sînt prezentate pierderile mici în oameni și materiale pe care le-au înregistrat S.U.A. în timpul primului război mondial, precum și cifrele reprezentînd beneficiile realizate de monopolurile americane. Din țară debitoare, S.U.A. s-au transformat în principala creditoare a lumii capitaliste. Ca urmare a acestei situații, centrul financiar al lumii capitaliste s-a mutat din City în Wall-Street. Pornind de la cunoscutele aprecieri leniniste asupra rolului imperialismului american, autorul prezintă poziția S.U.A. la Conferința de pace de la Paris și eșecul diplomației americane în încercarea de a

impune dominația mondială a S.U.A. „Diplomații Antantei — se arată în lucrare — l-au lăsat pe Wilson să se lege în iluzii și să mediteze la mărețul viitor al S.U.A. în cadrul Ligii Națiunilor, în timp ce ei, printr-o «politică practică, afaceristă, negustorească»¹, au asigurat interesele imperialiste ale guvernelor lor»². Aceasta a și determinat Congresul S.U.A. să nu ratifice Tratatul de pace de la Versailles și să nu adere la Liga Națiunilor, pentru care s-a ostenit atita președintele S.U.A. Wilson la conferința de pace.

Cititorii vor găsi în lucrarea prezentată numeroase date și fapte interesante privind mișcarea muncitorească americană în perioada avântului revoluționar. Autorul sesizează fenomenele noi intervenite în mișcarea muncitorească din S.U.A.: numărul mare și amploarea grevelor, frecvența tot mai ridicată a grevelor „ilegale”, adică neaprobate de conducerea reformistă a sindicatelor, orientarea spre stînga a unei părți din clasa muncitoare din S.U.A. Autorul prezintă condițiile grele în care au trebuit să acționeze comuniștii americani în lupta lor pentru constituirea Partidului Comunist din S.U.A. În lucrare se arată că datorită unor împrejurări politice complexe, în august 1919, în S.U.A. au apărut două partide comuniste, care s-au unificat în 1921 cu ajutorul Internaționalei Comuniste.

Paralel cu prezentarea procesului de radicalizare a maselor și dezvoltarea mișcării muncitorești americane, autorul prezintă și ofensiva cercurilor reacționare din S.U.A. asupra drepturilor și cuceririlor democratice, numeroasele arestări și expulzări de comuniști și simpatizanți ai acestora.

În lucrare se face o analiză a cauzelor așa-zisei „prosperități” americane din perioada stabilizării relative a capitalismului, subliniindu-se că factorii care au generat-o au avut un caracter instabil. Printre acești factori autorul menționează și dezvoltarea forțelor de producție. Considerăm însă că acest lucru trebuia făcut mult mai concret. Era necesar, de pildă, să se fi arătat ce inovații tehnice au fost aduse în industrie în anii 1922—1929 și ce urmări sociale au avut. Ar fi fost, de asemenea, nece-

sar ca autorul să explice mai plauzibil existența a milioane de șomeri într-o țară în care industria se dezvoltă într-un ritm rapid.

În lucrare se prezintă și un alt fenomen important care este legat de factorii instabili care au determinat „boomul” în industria S.U.A. ca, de exemplu, lărgirea producției industriale pe baza unor comenzi prezumtive. Or, capacitatea de plată a majorității populației americane era limitată de resursele modeste de care dispunea fiecare familie și care în nici un caz nu puteau „înghiți” uriașa producție destinată pieței. Acest fenomen a dus la stocaj și apoi la criză. Cititorii vor găsi, de asemenea, date despre situația politică în S.U.A., analiza „izolaționismului” american și a politicii externe a S.U.A. În lucrare este înfățișată lupta oamenilor muncii din S.U.A. în perioada „prosperității” împotriva șomajului și exploatării. Un loc deosebit îl ocupă prezentarea luptei opiniei publice americane și mondiale împotriva executării muncitorilor revoluționari Sacco și Vanzetti în anul 1927.

Criza economică din 1929—1933 este prezentată sub toate aspectele. Numeroase date statistice oficiale atestă uriașa scădere a producției în industrie și agricultură, falimentele băncilor, limitarea comerțului exterior al S.U.A. Sînt prezentate urmările sociale ale crizei, viața grea a milioane de șomeri și a micilor fermieri, a păturilor mijlocii, la un pol, și uriașa concentrare și centralizare a capitalurilor la celălalt.

Pe acest fundal este prezentată în lucrare lupta muncitorilor și a fermierilor din S.U.A., elementele noi intervenite în cotitura spre stînga a mișcării muncitorești care amenința dominația de clasă a burgheziei. În afară de greve și demonstrații, în S.U.A. au fost organizate mari marșuri „ale foamei”, care au antrenat la lupta politică, în perioada crizei, sute de mii de oameni. Autorul citează numeroase surse burgheze care oglindesc tocmai această teamă a mării burghezii americane de lupta crescîndă a maselor. În această lumină este prezentată în lucrare și activitatea politică a lui F. D. Roosevelt, cunoscuta sa politică de „new-deal”. „Obiectivele și cadrul politicii de «new-deal» se rezumau la salvarea sistemului capitalist” (pag. 237) se arată în lucrare. Cu ajutorul măsurilor luate de statul capitalist în numele tuturor capitaliștilor, dominația mării burghezii a fost menținută și consolidată în S.U.A. Autorul remarcă, de asemenea, că politica de „new-deal”.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 205.

² N. N. Iakovlev : „Istoria contemporană a S.U.A. (1917—1960)”, Editura politică, 1963, pag. 35 (în continuare, trimiterile la prezenta lucrare vor fi date în text.)

prin concesiile neesențiale făcute clasei muncitoare americane și fermierilor, a împiedicat unificarea forțelor populare și crearea unui mare partid al muncitorilor și fermierilor.

Prezentind politica externă a S.U.A., N. N. Iakovlev se oprește pe larg asupra reluării relațiilor diplomatice dintre S.U.A. și U.R.S.S.

Autorul apreciază reluarea relațiilor diplomatice americano-sovietice ca „o mărturie a creșterii enorme a prestigiuului internațional al Uniunii Sovietice” (pag. 269).

De asemenea, se explică și esența așa-numitei politici „de bună vecinătate” cu țările Americii Latine. N. N. Iakovlev demonstrează că S.U.A. au dus de fapt o politică de sprijinire a agresiunii Germaniei hitleriste, Italiei fasciste și Japoniei militariste în Europa, Asia, Africa. În afara unor proteste pe hirtie, S.U.A. n-au inițiat nici o măsură și n-au dorit să participe la măsurile care ar fi putut stăvilii agresiunea statelor fasciste, din contră, guvernul și monopolurile din S.U.A. au acordat un larg ajutor material agresorilor fasciști.

Autorul explică poziția guvernului american la începutul celui de-al doilea război mondial, cauzele neutralității americane, legată de setea de cîștig a monopolurilor americane și de dorința de instaurare a dominației mondiale a S.U.A. În lucrare se subliniază însă că după prăbușirea Franței, amenințarea de invazie asupra Angliei și extinderea agresiunii japoneze în Extremul Orient, pericolul unei agresiuni împotriva S.U.A. a crescut, ceea ce a determinat guvernul și Congresul S.U.A. să treacă la adoptarea „legii de împrumut și închiriere” („lend and lease act”). În continuare, autorul analizează împrejurările care au determinat intrarea S.U.A. în cel de-al doilea război mondial și arată aportul S.U.A. în acest război.

Un loc important se acordă în lucrare constituirii coaliției antihitleriste și co-

laborării celor trei mari puteri, U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, în rezolvarea problemelor războiului și păcii.

Autorul se preocupă și de problemele importante ale mișcării muncitorești americane în perioada războiului, arătând că muncitorii americani au obținut importante succese pe linie organizatorică (creșterea numărului membrilor de sindicat) și pe linie economică. Mișcarea muncitorească americană a fost împiedicată însă de liderii sindicali oportuniști să se afirme mai puternic pe plan politic. Preluând frazeologia oportunistă a conducătorilor sindicali, unul dintre elementele lichidatoriste din conducerea partidului de atunci, Browder, împreună cu acoliții săi, a dizolvat în mai 1944 Partidul Comunist din S.U.A. „în interesul unității naționale”. Forțele înaintate ale clasei muncitoare americane au înfierat activitatea trădătorului Browder și au refăcut partidul la Congresul al XIII-lea extraordinar în iunie 1945.

La începutul părții din lucrare consacrate istoriei S.U.A. după al doilea război mondial, autorul arată trecerea treptată a guvernului S.U.A. de la politica de colaborare cu U.R.S.S. la politica „de pe poziții de forță” și „războiului rece” și imposibilitatea cercurilor reacționare americane, cu toată dorința lor de a provoca un nou război, datorită împotrivirii opiniei publice americane și mondiale, forței U.R.S.S. și a celorlalte țări socialiste.

N. N. Iakovlev arată că e o strînsă legătură între aceste fenomene externe și ofensiva reacțiunii pe plan intern, prezentind „vinătoarea de vrăjitoare” organizată de reacționarii americani, „maccarthysmul” în acțiune, teroarea și persecuțiile la care au fost supuse elementele progresiste în anii 1947—1954 și ulterior. Cititorul află o serie de date interesante asupra situației S.U.A. în ultimii ani în toate domeniile de activitate.

GH. CAZAN

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Г. ЦУЦУЙ: Политические и организационные меры, принятые КИР в 1947 году с целью укрепления союза рабочего класса и трудового крестьянства	3
М. К. СТЭНЕСКУ: О деятельности КИР в 1921 — 1922 гг. II съезд партии	21
К. МОКАНУ: Распространение отдельных трудов В.И. Ленина в рядах рабочего движения Румынии в период 1917 г. — май 1921 г.	37
К. КОРБУ: Крестьянские восстания и волнения в 1889 и 1892 годах. Позиции, занятые социалистическим движением по отношению к борьбе крестьянства.	49

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ: Основные черты политического режима в Румынии в период военно-фашистской диктатуры и гитлеровской агрессии..	65
Н.Н. КОНСТАНТИНЕСКУ: Эксплуатация и ограбление румынской экономики гитлеровской Германией в период 1939 г. — август 1944 г.	85
Г. ЗАХАРИЯ: Отдельные данные о фашистском терроре в Румынии (1940 г. — 1944 г.)	101
Н. КОПОЮ: Отрицательное отношение деятелей культуры к распространению нацистской идеологии в Румынии	115

СООБЩЕНИЯ

Принятие закона о профессиональных союзах в январе 1945 года: <i>Е. Мэнгуц</i>	125
«Друзья природы» — рабочая культурно-спортивная организация: <i>Н. Г. Мунтяну, С. Гросман</i>	138

РЕЦЕНЗИИ

ДОЛОРЕС ИБАРРУРИ: «Единственный путь», Политическое издательство, 1963, 464 стр. <i>И. Милетиану</i>	153
--	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«La première Internationale» («I Интернационал») Сборник документов, вышедший под редакцией Жака Фреймона, Женева, 1962, т. I (454 стр.) и т. II (498 стр.); «Глубоко реакционный характер законодательства военной диктатуры. Влияние нацизма на это законодательство» в «Студийши черчетерь журидиче» № 3/1963; А. ГЭЛЭЦЯНУ, Н. ГОГОНЯЦЭ: «Деятельность и социально-политические взгляды Пананта Мушойу» в «Черчетерь философиче» № 3/1963; Н.Н. ЯКОВЛЕВ: «Современная история США (1917 — 1960 гг.)», Политическое издательство, 1963, 718 стр.	159
---	-----

INHALT

ARTIKEL

GH. ȚUȚUI: Die von der KPR im Jahre 1947 ergriffenen politischen und organisatorischen Maßnahmen zur Festigung des Bündnisses zwischen der Arbeiterklasse und der werktätigen Bauernschaft	3
--	---

M.C. STĂNESCU: Aus der KPR-Tätigkeit in den Jahren 1921—1922. Der 2. Parteitag	21
C. MOCANU: Die Verbreitung von Arbeiten W.I. Lenins innerhalb der Arbeiterbewegung Rumäniens in der Periode November 1917—Mai 1921	37
C. CORBU: Bauernaufstände und -wirren in den Jahren 1889—1892. Die Einstellung der sozialistischen Bewegung zum Kampfe der Bauernschaft	49

AUS DEM WISSENSCHAFTLICHEN LEBEN

ION POPESCU-PUȚURI: Die Hauptzüge des politischen Regimes in Rumänien in der Periode der militärfaschistischen Diktatur und der Naziaggression . .	65
N. N. CONSTANTINESCU: Die Ausbeutung und Plünderung der rumänischen Wirtschaft durch Nazi-Deutschland in der Periode 1939—August 1944 . . .	85
GH. ZAHARIA: Einige Angaben über den faschistischen Terror in Rumänien (1940—1944)	101
N. COPOIU: Der Widerstand der Kulturschaffenden gegen die Ausbreitung der Naziideologie in Rumänien	115

MITTEILUNGEN

Die Annahme des Gesetzes über die Berufsgewerkschaften im Januar 1945: <i>E. Măn-guș</i>	125
„Die Naturfreunde“ — kulturell-sportliche Arbeiterorganisation: N.G. Munteanu, S. Grossman	138

REZENSIONEN

DOLORES IBARRURI: „Der einzige Weg“, Politischer Verlag, 1963, 464 S: <i>I. Mi-letineanu</i>	153
--	-----

BIBLIOGRAPHISCHES

„La première Internationale“ („Die 1. Internationale“) Dokumentenauswahl veröffentlicht unter Schriftleitung von Jacques Freymond, Genf, 1962, 1. Band (454 S.) und 2. Band (498 S.); „Der tief reaktionäre Charakter der Gesetzgebung der militärfaschistischen Diktatur. Der Nazieinfluß auf diese Gesetzgebung“ in „Juridische Studien und Forschungen“ Nr. 3/1963; A. GĂLĂȚEANU, N. GOGONEAȚĂ: „Die sozialpolitische Tätigkeit und Auffassung von Panait Mușoiu“ in „Philosophische Forschungen“ Nr. 3/1963; N.N. JAKOWLEW: „Die zeitgenössische Geschichte der USA (1917—1960)“ Politischer Verlag, 1963, 718 S.	159
---	-----

SOMMAIRE

ARTICLES

GH. ȚUȚUI: Les mesures politiques et d'organisation prises par le P.C.R. en 1947 pour renforcer l'alliance entre la classe ouvrière et la paysannerie travailleuse	3
M. C. STĂNESCU: De l'activité du P.C.R. au cours des années 1921—1922. Le II ^e Congrès du Parti	21

C. MOCANU: La diffusion d'ouvrages de V.I. Lénine dans les masses ouvrières de Roumanie, pendant la période novembre 1917—mai 1921	37
C. CORBU: Les révoltes et les agitations paysannes des années 1889 et 1892. La position du mouvement socialiste à l'égard de la lutte de la paysannerie	49

VIE SCIENTIFIQUE

ION POPESCO-PUȚURI: Les principaux traits du régime politique de Roumanie pendant la période de la dictature militaire-fasciste et de l'agression hitlérienne	65
N.N. CONSTANTINESCO: L'exploitation et le pillage de l'économie roumaine par l'Allemagne hitlérienne dans la période 1939 — août 1944	85
GH. ZAHARIA: Quelques données concernant la terreur fasciste en Roumanie (1940 — 1944)	101
N. COPOIU: L'attitude hostile des hommes de culture à l'égard de l'expansion de l'idéologie nazie en Roumanie	115

COMMUNICATIONS

L'adoption de la loi portant sur les syndicats professionnels en janvier 1945: <i>E. Mănguț</i>	125
„Les amis de la nature” — organisation culturelle-sportive ouvrière: <i>N.G. Munteanu, S. Grosman</i>	138

COMPTES RENDUS

DOLORES IBARRURI: „L'unique voie”, Editions politiques, 1963, 464 pages.: <i>I. Milețianu</i>	153
---	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„La première Internationale” Recueil de documents publiés sous la rédaction de Jacques Freymond, Genève, 1962, tome I(454 pages) et tome II (498 pages); „Le caractère profondément réactionnaire de la législation de la dictature militaire-fasciste. Influences nazies exercées sur cette législation” dans „Etudes et recherches juridiques” no 3/1963; A. GĂLĂȚEANU, N. GOGONEAȚĂ: „L'activité et la conception sociale et politique de Panait Mușoiu” dans „Recherches philosophiques” no 3/1963; N.N. IA KOVLEV: „Histoire contemporaine des U.S.A. (1917—1960)” Editions politiques, 1963, 718 pages.	159
---	-----

CONTENTS

ARTICLES

G. ȚUȚUI: Political and Organizational Measures taken by the R.C.P. in 1947 for Strengthening the Alliance between the Working Class and the Working Peasantry	3
M.C. STĂNESCU: From the Activity of the R.C.P. in 1921—1922. The Second Party Congress	21

C. MOCANU: The Circulation of Certain Works by V.I. Lenin among the Rumanian Working Class Movement in November 1917 — May, 1921	37
C. CORBU: Peasant Revolts and Upheavals in 1889 and 1892. The Position of the Socialist Movement as to the Peasant Struggles	49

SCIENTIFIC LIFE

ION POPESCU-PUȚURI: Main Features of the Political Regime in Rumania in the Period of the Military-Fascist Dictatorship and of Hitler's Aggression . .	65
N.N. CONSTANTINESCU: The Exploitation and Plunder of the Rumanian Economy by Hitler's Germany in 1939 — August 1944	85
G. ZAHARIA: Certain Data concerning the Fascist Terror in Rumania (1940 — 1944)	101
N. COPOIU: The intellectuals' Hostility to the Expansion of Nazi Ideology in Rumania	115

ESSAYS

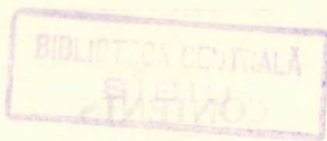
The adoption of the Trade Union Law in January 1945 — <i>E. Mănguț</i>	125
„Nature's Friends“ — a Workers' Cultural and Sports Association: <i>N.G. Munteanu, S. Grossman</i>	138

BOOK REVIEWS

DOLORES IBARRURI: „The Only Road“, Political Publishing House 1963, 464 pages — reviewed by <i>I. Milețineanu</i>	153
---	-----

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

„La première Internationale“ („The First International“) A selection of documents edited by Jacques Freymond Geneva 1962, vol. I (454 pages) and vol. II (498 pages); The Profundly Reactionary Nature of the Legislation Issued by the Fascist Military Dictatorship. Nazi Influences on this Legislation“ in „Studies and Researches in Law“ No. 3 for 1963; A. GĂLĂȚEANU, N. GOGONEAȚĂ; „Panait Mușoiu's Activity and Social-Political Conception“ in „Philosophical Researches“ No. 3 for 1963; N. N. IAKOVLEV: „The Contemporary History of the United States of America (1917—1960)“ Political Publishing House 1963, 718 pages.	159
--	-----

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILĂ, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei ; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Știința”

Lei 4